Pop Hagä Do Panyyg Hanäm Do Hahỹỹh

The New Testament in the Nadëb language of Brazil

Contents

FRT 1
Matew 2
Maah-Ko 59
Rukas 92
Jowãw 150
Atos 191
Roma 243
1 Korĩn 269
2 Korĩn 291
Garata 306
Epeso 316
Pirip 325
Korosa 331
1 Tesaronika 337
2 Tesaronika 342
1 Tsimoot 345
2 Tsimoot 352
Tiit 357
Piremon 360
Eberew 361
Tsijaag 380
1 Peed 386
2 Peed 393
1 Jowãw 398
2 Jowãw 404
3 Jowãw 405
Judas 406
Apokarip 409

Pop Hagä Do Panyyg Hanäm Do Hahỹỹh

The New Testament in the Nadëb language of Brazil (BR:mbj:Nadëb)

O Novo Testamento na língua Nadëb do Brasil

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nadëb (Nadeb)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http:// creativecommons.org/ licenses/ by-nc-nd/ 3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Nadëb

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-29

ISBN 978-1-5313-0395-2

PDF generated on 21 Sep 2016 from source files dated 21 Sep 2016
c5681c4e-55f8-5b64-badf-af07c5e28afc

This print-on-demand edition of Scripture is designed, produced, and provided at cost by the Digital Bible Society. This is made possible through partnerships with the Bible League of Canada, Open Doors International and other missions and translation agencies. We are deeply grateful for the sacrifices made in translating this edition of Scripture and the generosity of others in making this Bible available to you.

To order additional copies of this Bible or hundreds of translations like it or to learn more about our ministries and the mission of Scripture distribution in every language, we invite you to visit www.DBS.org (USA), www.BibleLeague.ca (Canada), and www.OpenDoors.org (Europe). May God bless your work in sharing and teaching these Scriptures, until, as it is written, the earth is *"filled with the knowledge of the glory of the LORD, as the waters cover the sea."* (Habakkuk 2:14)

P'op Hagä Do Panyyg Hanäm Do Hahÿÿh

O Novo Testamento na Língua Nadëb

SOCIEDADE BÍBLICA DO BRASIL
2011

As ilustrações nas páginas ... são usadas com a permissão da © 1978 David C. Cook Publishing Co.
As ilustrações por Horace Knowles nas páginas ... são usadas com a permissão da © The British & Foreign Bible Society, 1954, 1967, 1972, 1995.
As ilustrações por Louise Bass nas páginas ... são usadas com a permissão da © The British & Foreign Bible Society, 1994.
As ilustrações por Horace Knowles acréscimos e correções feitos por Louise Bass nas páginas ... são usadas com a permissão da © The British & Foreign Bible Society, 1994.
As ilustrações coloridas são usadas com a permissão da © International Bible Society.

O Novo Testamento na língua nadëb Brasil
2011
Primeira edição 2011 5C
Publicado pela Sociedade Bíblica do Brasil
© 2011, Sociedade Bíblica do Brasil

P'op Hagä Do Panyyg Ky N'aa Hahÿÿh

Hahÿÿ hã takerii däk papuuj Isaraéw buuj sa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. Hahÿ takerih do pooj jé, hajõng ta baab pooj jé P'op Hagä Do kaner'ood wät paa Isaraéw buuj sa sii. Ti noo gó tan'oo däk paa sa hã ta ky n'aa jaw'yyk doo. Tan'oo däk sa hã na-ããj hẽ hajõng baad hadoo do ta kyyh, ta ky n'aa rod rerii bong doo. Potugees kyy me ji maneëën tii "Antigo Testamento". P'ooj ub sa sii kaner'ood däk doo, tahanäng pé tii. Ta tii hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh ta tyw n'aa papuuj heh'äät ta wë. Ta tii hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh paa Isaraéw buuj sa h'yyb tym dëëb, sahõnh hẽ badäk hahÿÿ hã habong do sa h'yyb tym dëëb. Jesus, P'op Hagä Do T'aah badäk hahÿÿ hẽnh tamejõ hyng do né hẽ ta ti ji h'yyb tym dëëb. P'op Hagä Do asëëw hõm do tii. Tah'yyb däng do tii. Gereg kyy me ramaneëënh P'op Hagä Do h'yyb däng doo, Kristo. Jesus né ti Kristo. Ta hyb n'aa ji hajaa hÿÿ kä P'op Hagä Do wë ji nu dëë kän. Ta hyb n'aa na-ããj hẽ tahajaa baad ji bawät ji da hadoo do wë. "Papuuj P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo" ji maneëënh Jesus ky n'aa. Potugees kyy me ji maneëënh "Novo Testamento". Pooj jé paa hahÿ raberii däk Gereg kyy me. Dooh wäd ta ti ma kahé bäh kerii wät do paah. P'ooj ub karejã jëng tii. Ti hadoo né hẽ, p'ooj ub tabahup nä bä hajõng paa rerii bong ta hã kerih doo. Tii d' rabadoo had'yyt hẽ tanahëëj jëng hyb n'aa. Gereg kyy me na-ããj hẽ raberih ta tii. Da hẽ ti anäng nä hajõng ta ti hedoo doo. Séd gó raberii paawä, ta ti mahang pawóp its rerih nä ta see pé noo gó ta bod its hajong do wób ranerih doo. Ta ti hedoo do bod kerii däk na-ããj hẽ Nadëb kyy me hahÿ ta heen n'aa kadakëë: [ ]. Ta ti hedoo do seeh Matew 17.21. Hahÿ mo n'aa me takerii däk tii: *[21 —Jããm hẽ* P'op Hagä Do hã ji ky n'aa etsẽẽ doo me, ji noo kanawa doo me, ta ti hadoo pé karap'aar h'yyb nesaa do banyyh —näng mäh.]

Ta see pé noo gó ti anäng ta ky n'aa, baad ji maa napäh hyb n'aa tahanäng péh. Ta ti hedoo do ky n'aa takerii däk ta yt hã. Dooh P'op Hagä Do kyyh bód tado bä tii. Kerih do nedëëd is do ta heen n'aa. Ta tii bä na-ããj hẽ ji tametëëh nyy bä ji baw'yyt P'op Hagä Do kyyh p'ooj ub kerih doo. Ta ti hedoo do seeh ji aw'yyt Matew 1.21 hã. Hahÿ mo n'aa me ta yt hã takerii däk: b 1.21 Jawéh ji ted'ëëp, tahanäng pé ti Jesus.

Matew
Jesus ky n'aa hanäm do Matew erii wät do hahỹỹh

Jesus wahë makũ sa häd ketsén do hahỹỹh

1 Jesus Kristo, Dawi panaa, Abaraãm panaa. Hahỹ ta wahë makũ sa häd heen n'aa kerih doo:
2 Abaraãm t'aah, Isak.
Isak t'aah, Jakóh.
Jakóh taah, Judah, ta hỹỹj daheeh.
3 Judah t'aah, Peres.
Peres taah, Eserõm Serah daheeh. Tamar mä sa ỹỹn makũ häd.
Eserõm t'aah, Rãm.
4 Rãm t'aah, Aminadab.
Aminadab t'aah, Nasõm.
Nasõm t'aah, Saramon.
5 Saramon t'aah, Buwas. Buwas ỹỹn Rahab häd näng doo.
Buwas t'aah, Obed. Obed ỹỹn mä Rut häd näng doo.
Obed t'aah, Jesé.
6 Jesé t'aah kä, Dawi, ër wahë makũ sa wahë n'aa paah.
Dawi t'aah, Saromãw. Saromãw ỹỹn Urija häd näng do ỹỹm paah.
7 Saromãw t'aah, Reoboãm.
Reboãm t'aah, Abijah.
Abijah t'aah, Asah.
8 Asah t'aah, Josapa.
Josapa t'aah, Jorãw.
Jorãw panaa seeh, Usijah.
9 Usijah t'aah, Jotãw.
Jotãw t'aah, Akas.
Akas t'aah, Esekijah.
10 Esekijah t'aah, Manaséh.
Manaséh t'aah, Amom.
Amom t'aah, Josijah.
11 Josijah panaa kä, Jekonija, ta hỹỹj daheeh. Babirõn buuj, Judah buuj majĩĩ, sa häj n'aa hẽnh Judah buuj ramahũũm noo gó Jekonija rababok.
12 Babirõn häj n'aa bä rabaj'eenh do jawén paa bä henäk do hahỹ Jesus wahë makũ sa häd: Jekonija t'aah, Saratijéw.
Saratijéw t'aah, Sorobab.
13 Sorobab t'aah, Abijuh.
Abijuh t'aah, Erijakĩm.
Erijakĩm t'aah, Asor.
14 Asor t'aah, Sadok.
Sadok t'aah, Akĩh.
Akĩh t'aah, Erijud.
15 Erijud t'aah, Erejasa.
Erejasa t'aah, Matãn.
Matãn t'aah, Jakóh.
16 Jakóh t'aah, Joséh kä. Marija häd näng do patug ti Joséh. Marija t'aah kä, Jesus, ramaneëënh do Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo.
17 14 Jesus wahë makũ sa häd ketsén do Abaraãm du doo bä naa, Dawi bä kä tagadäk. 14 sa häd ketsén do Dawi häd bä naa, Judah buuj Babirõn häj n'aa hẽnh ramahũũm bä kä. 14 kä m' Jesus Kristo* wahë makũ sa häd ketsén do Babirõn häj n'aa hẽnh rabeboo nä do jawén paa bä naa, Kristo benäng bä kä.

Jesus benäng do panyyg n'aa hahỹỹh

18 Hahỹỹ da Jesus Kristo benäng do ky n'aa. Jesus ỹỹn pan'aa Marija häd näng doo. Joséh gatëë do pan'aa m' ti Marija. Ti m' Marija beta däk, dooh Joséh awäd bä ta wë. Marija wén eta däk, P'op Hagä Do Sahee hejój hyb n'aa. 19 Baad ub, P'op Hagä Do karẽn doo da Joséh, ta patug pan'aa bawät. Ti hyb n'aa m' dooh takarẽn bä Marija taky n'aa tapa bä hajõk do sa matym gó. Dooh takarẽn bä Marija tanu meby bä ta wób sa hã.† Ti hyb n'aa tahyb n'aa newë däk, ta h'yyb gó, Marija tamejõ hõm taganat'ëë wät hyb n'aa. Dooh m' takarẽn bä ta wób tamaher'ood bä.
20 Ti m', ta ti tahyb n'aa newë däk do jawén paa bä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ããs kas'ee wät ta hã ta s'ëë gó. Ti m' ta s'ëë gó ããs ky hadoo ta hã. Hahỹỹ da ta kyyh:
—Joséh, Dawi panaa, —näng mäh — mahyb n'aa p'eed manäh. Magat'ëë né hẽ Marija. Ajãn ta wog gó hasuun doo, P'op Hagä Do Sahee hejój hanaa. 21 Aj'yy da ta

* 1:17 Ji h'yyb tym dëëb, p'ooj ub Judah buuj hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ramaneëënh Mesijas . Gereg kyy me ramaneëënh Kristo . “P'op Hagä Do h'yyb däng doo” , tahanäng pé m' ti. † 1:19 Aj'yy see sii Marija beta däk Joséh ed'oo. Ti hadoo né hẽ, dooh takarẽn bä taher'ood bä ta wób sa hã Marija eta däk doo, Marija tanu maneb'yyh hyb n'aa. ‡ 1:21 Jawéh ji ted'ëëp, tahanäng pé ti Jesus.

t'aah. Mahäd n'oo da Jesus,‡ P'op Hagä
Do karapee tabed'ëëp hyb n'aa da nesaa do
ramoo bok do mahãnh —näng mä ããs kyyh
Joséh hã.
22 Sahõnh hẽ tii d' tawén hadoo, Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do kyyh ta ky n'aa rod Isa-
jas häd näng do erii wät do paa kaja däk hyb
n'aa. Hahỹỹ da taky däng do paah: 23 "Etaah
da maruus aj'yy manepäh nä doo. Enyy däk
da aj'yy ta t'aah. Ramaneëënh da ta häd
Imanuéw",§ näng mäh. "Ër mahang P'op
Hagä Do bawät", tahanäng pé ti Imanuéw.
24 Ti m' Joséh ty gawëëj däk bä, ããs mejũũ
doo da né hẽ taky daheeh. Marija tagat'ëë
däg kän. 25 Tagat'ëë däk né hẽ, dooh ta wë
tawäd bä Marija t'aah nenäng nä bä. Ti m'
Marija t'aah benäng do jawén paa bä Joséh
häd n'oo däk mä Jesus.

2

Sagõõh ky n'aa ma kamahet'ëëk do Jesus henäng do resoos do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' panang Berẽnh häd näng doo bä,
Judah häj n'aa bä Jesus benäng sa wahë
n'aa Eróts häd näng do bag'ããs noo gó.
Tabenäng do jawén paa bä ajyy tak'ëp ma
kamet'ëëk doo, sagõõh ky n'aa ma kama-
het'ëëk do kaj'aa Jerusarẽnh bä. Sa häj n'aa
papỹỹj hana hẽnh rahana. 2 Ti m' rakajaa bä
kä rabeaanh:
—Nyy bä tabadäg däk Judah buuj sa wahë
n'aa nag'aap hẽ henäng doo? —näk mäh.
—Ãã hapäh sagõõh tabenyy däk do heen
n'aa. Papỹỹj nu ganyy hẽnh tahana. Ãã
wén na bë wahë n'aa nag'aap hẽ henäng do
ãã weh'ëëh hyb n'aa —näk mä sagõõh ky
n'aa ma kamahet'ëëk do sa kyyh.
3 Ti m' tak'ëp mä Judah buuj sa wahë
n'aa Eróts häd näng do hyb n'aa tón mä
taky n'aa napäh bä sagõõh ky n'aa ma
kamahet'ëëk do raher'oot doo. Sahõnh
hẽ Jerusarẽnh panang buuj na-ããj hẽ m'
rahyb n'aa tón mäh.* 4 Ti m' Eróts mejũũ
ranaëënh hyb n'aa ta wë sahõnh hẽ Judah
buuj sa rod n'aa P'op Hagä Do wë wahë n'aa,
Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do
na-ããj hẽ. Ti m' tabeaanh mä sa hã nyy bä
P'op Hagä Do kyy kerih do ky däng Kristo,
P'op Hagä Do H'yyb Däng Do benäng doo.
5 Ti m' raky hadoo:
—Berẽnh panang bä, Judah häj n'aa bä
tabenäng da —näk mäh. —Hahỹỹ da P'op
Hagä Do ky n'aa rod see erii wät paa ta ti ky
n'aa —näk mäh:
6 "Panang Berẽnh, Judah häj n'aa bä badäk
doo,
õm ky n'aa netsëëh do nado panang ky n'aa
etsëëh do sa mahang, Judah häj n'aa
bä.
Ky n'aa etsëëh da õm, a babuuj mahang
ganyyh do hyb n'aa ta bagã n'aa,
Isaraéw buuj, karapé haa h'yyb mahũũm
doo."†
—Tii d' né hẽ P'op Hagä Do kyyh, ta ky
n'aa rod see erih do paah —näk mä Mosees
ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa kyyh
Eróts hã.
7 Ti m' Eróts mejũũ rabats'yyt ta wë kejën
doo gó sagõõh ky n'aa ma kamahet'ëëk doo.
Ti m' tabeaanh mä sa hã ny noo gó ti sagõõh
ganyyh. Ti m' rabaher'oot ta hã. 8 Ti m'
Eróts mejũũ mä Berẽnh hẽnh rabahõm hyb
n'aa. Ti m' ky ken'yym doo gó m' taky
hadoo sa hã:
—Bë ahõm, baad bë esóts karapee —näng
mäh. —Karapee bë awyyd bä, nayyw hẽ ỹ
karẽn ỹ bë maher'ood, karapee ỹ weh'ëëh
hyb n'aa bë nemuun —näng mä Eróts kyyh.
9 Ti m' sa hã Eróts maher'oot do jawén
paa bä, ratsyym kasog kän mäh. P'aa hẽnh
mä sagõõh rabahapäh ẽnh ramahõm me.
Sa pooj jé m' sagõõh bahõm. Ti m' sagõõh
bayyw kä kän tób karapee t'aah yt sooh do
pong jó. 10 Tak'ëp mä ratsebee bong sagõõh
rabahapäh bä kä. 11 Ti m' tób gó rabajëë
p'ëë bä kä rabawyyd kän mä karapee Marija
moo gó kä. Ti m' rabehyy b'ëëh tũũ sa
taron nu paa me karapee t'aah wë. Ti m'
rawehëë kän ta hã. Ti m' raban'oo däk ta
hã ta matym n'aa tak'ëp hanäm doo, ky
n'aa gebah doo. K'ããts tëg gabarëëh do
s'ëëb, b'aa täg buu benyym do s'ëëb in-
sijẽẽn häd näng doo, b'aa täg buu benyym
do s'ëëb miir häd näng do raban'oo kän
ta matym n'aa. 12 Ti m' sa s'ëë gó kä P'op
Hagä Do maher'oot ranabaaj hõm hyb n'aa

§ 1:23 Isajas 7.14 * 2:3 Eróts wén hyb n'aa tón, dooh takarẽn bä ta see bag'ããs doo. Ta mab hẽ takarẽn tabag'ããs. Panang buuj rawén hyb n'aa tón na-ããj hẽ Eróts hã rah'yy genäh do hyb n'aa. Rahapäh ti tak'ëp da nesaa do tamoo wät da karapee henäng do hã, taky n'aa napäh do hyb n'aa. † 2:6 Mika 5.2

Eróts magä doo me, Eróts ramanaher'oot
hyb n'aa. Ti m' ta tyw n'aa see me m'
rababaaj hõm kän sa häj n'aa hẽnh.

*Esit häj n'aa h*ẽnh Joséh rakejën hõm do
panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ti m' sagõõh ma kamahet'ëëk do rat-
syym kasok do jawén paa bä, Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do ããs kasee mä Joséh hã ta s'ëë
gó. Ti m' ta s'ëë gó taky hadoo ta hã:

—As'ëëg g'ëëd! —näng mäh. —
Mamahũũm wäd karapee t'aah ta ỹỹn
daheeh Esit häj n'aa hẽnh, t'ĩĩ hẽnh bë
kejën hõm hyb n'aa. Eróts mejũũ da resoos
karapee t'aah tadaj'ëëp hyb n'aa. Ti hyb
n'aa da Esit bä bë ayyw dó, õm ỹ maher'oot
bä kä da mabana —näng mä ããs kyyh Joséh
hã.

14 Ti m' nayyw hẽ Joséh ty gawëëj däk.
Ti m' atsëm né hẽ Joséh bado däk karapee
t'aah, ti m' karapee ỹỹn daheeh ratsyym
kasog kän Esit hẽnh hah'ũũm doo. 15 Ti m'
Esit häj n'aa bä rabajeej kän Eróts bedëp nä
bä. Tii d' tawén hadoo P'op Hagä Do kyyh ta
ky n'aa rod see her'oot do paa kaja däk hyb
n'aa. Hahỹỹ d' mä P'op Hagä Do kyyh ta ky
n'aa rod erih do paah: "Ỹ naëëj wät tah ỹỹ,
Esit bä naa tabanyyh hyb n'aa",‡ näng kerih
do hã.

16 Ti m' Eróts h'yy kadaw'uuh sagõõh ky
n'aa ma kamahet'ëëk do rawadii doo. Ti
hyb n'aa tak'ëp mä takawajãã̃n. Ti m' tame-
jũũ mä radej'ëëp hyb n'aa Berẽnh panang
bä, panang nedaa bä na-ãã̃j hẽ, sahõnh hẽ
karepé ajyy pawóp hẽ ta baab n'aa hedo
padëëk doo, ti yd jé ta baab n'aa hedoo do
na-ãã̃j hẽ. Tii d' tawén d'oo, pawóp däg mä
ta baab sagõõh ky n'aa ma kamahet'ëëk do
pooj jé rabahapäh sagõõh karapee henäng
do heen n'aa ganyyh doo.§ 17 Tii d' né kä m'
kaja däk P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod
Jeremiij häd näng do erih do paa kä. Hahỹỹ
da paa m' ta kyyh:

18 "Panang Rama** häd näng doo bä naa
maa enä tak'ëp ha'oot doo.
Tak'ëp h'yy kat'oon do sa kyyh ji maa
napäh da.
Rakéw panaa kyyh né hẽ tii, sa taah p'ãã
'oot doo.
Dooh wäd sa taah. Ti hyb n'aa dooh rakarẽn
bä ta wób rah'yyb enäw bä sa hã",†† näng kerih doo.

*Joséh rababaaj nä do panyyg n'aa hah*ỹỹh

19 Ti m' Eróts dajëp do jawén paa bä, ta
s'ëë gó m' ããs kas'ee wät Joséh hã. 20 Hahỹỹ
da ããs kyyh ta hã:

—As'ëëg g'ëëd! —näng mäh. —Mamabaj
hõm karapee t'aah ta ỹỹn daheeh Isaraéw
häj n'aa hẽnh kä. Dejëp karapee majĩĩ —
näng mäh.

21 Ti m' Joséh bas'ëëg gëët mäh, tado däk
karapee t'aah, ti m' karapee ỹỹn daheeh
ratsyym kasog kän Isaraéw häj n'aa hẽnh
hah'ũũm doo. 22 Ti m' Joséh ky n'aa napäh
bä Akeraw häd näng do bag'ãã̃s mä Judah
häj n'aa‡‡ bä ta yb jawén buuj, eỹỹm mä
t'ĩĩ hẽnh tahõm bä kä. Ti m' ta s'ëë see
gó P'op Hagä Do ããs maher'oot mä t'ĩĩ
hẽnh tanahõm hyb n'aa. Ti hyb n'aa kä m'
Isaraéw häj n'aa bód Garirej häd näng doo
hẽnh mä tabahõm kän. 23 Ta tii bä, panang
Nasaréh häd näng do bä rabajeej kän. Tii
b' mä kaja kän hahỹ P'op Hagä Do ky n'aa
rod raher'oot do paa P'op Hagä Do ky däng
do ky n'aa hã: "Ramaneëënh da Nasaréh
buuj", näk paa sa kyyh.

3

*Jowãw nu gahem'uun do panyyg n'aa
hah*ỹỹh

1 Ti m' ta see pé noo gó, nu gemuun do
paah, Jowãw häd näng do bahõm kän Judah
häj n'aa bä tabanawäng hẽnh. T'ĩĩ hẽnh
mä tamaher'oot maa new'ëë do sa hã P'op
Hagä Do kyyh. 2 Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Edaa däk hỹ pong jé hawät do ji
tabag'ãã̃s doo. Ti hyb n'aa bë eréd hõm ne-
saa doo, P'op Hagä Do wë bë h'yy kawareem
hyb n'aa —näng mä Jowãw kyyh.

3 Jowãw né hẽ ti aj'yy ta ky n'aa P'op Hagä
Do ky n'aa rod Isajas häd näng do her'oot do
paa hahỹ tabaher'oot noo gó:

"Hahỹỹ da tabanawäng bä her'oot do kyyh:

‡ 2:15 Osejas 11.1 § 2:16 Tii d' sagõõh ky n'aa ma kamahet'ëëk do raher'oot paa ta hã. ** 2:18 Berẽnh nedaa bä ti panang Rama häd näng doo. Ti hyb n'aa ta tii bä na-ãã̃j hẽ sa taah rap'ãã oot, Jeremiij ky däng doo da né hẽ. †† 2:18 Jeremiij 31.15 ‡‡ 2:22 Judah häj n'aa, Isaraéw häj n'aa bód né hẽ.

Bë tyw n'aa bak'ood däg da Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Doo.
Baad ub da bë tyw n'aa daj'aah”,* näng mä
takerii däk do hã.

4 Jowãw saroor mä kameer wii s'ëëb, ta
pan'aa. Ta baa wyd paa m', ta byyh.
Sabakar paa m' tawëh ta tä, mabaa bëëh
paa m' ta waa. 5 Ti m' hajõk Jerusarẽnh
babuj n'aa, Judah häj n'aa buuj, tamii Jo-
radãn nabyy me habong do na-ããj né hẽ m'
rabahõm Jowãw wë. 6 Nesaa do rakawoom
bä, Jowãw nu gemuun hõm tamii Joradãn
häd näng doo me.

7 Ti m' hajõk Parisew ramaneëënh doo,
hajõk Sadusew ramaneëënh do na-ããj hẽ
ta wë, tanu gemuun doo bä rabana Jowãw
bahapäh bä, taky hadoo mä sa hã:

—Aw'yy p'yym näng do taah hadoo bëëh!
—näng mäh. —Nyy da bë ed'oo bë kejën
nesaa do bë hã P'op Hagä Do banoo do
mahẽnh? J'ooj madäk doo me bë ed'oo bë
nu kemuun nesaa do mahẽnh? 8 Taw'ããts
hẽ pooj jé bë metäh te hub tado bä nesaa
do bë eréd hõm bä. Bë metäh hanäm do bë
moo bok do hã. 9 Bë daab yb manä Abaraãm
panaa bë hanäk do hã. Bë edoo manäh:
“Ãã P'op Hagä Do gadoo Abaraãm panaa ãã
bahadoo do hyb n'aa.” P'op Hagä Do karẽn
bä tahajaa hahỹ pä tawareem bä, Abaraãm
panaa rado padäg bä —näng mäh. 10 —Edaa
däk h'yy kawanereem do P'op Hagä Do ky
n'aa etyy doo. Aj'yy myym joom kóm pa
tadahëë däk do tabagëëm hyb n'aa hadoo
tii. Sahõnh hẽ joom tëëg neaak do tagëëw
jat da, ti tabaju hõm da —näng mä Jowãw
kyyh.

11 Ti m' Jowãw ky hadoo ẽnh:

—Ỹ ti hỹỹh, bë ỹ nu gemuun naëng me,
baad hadoo do wë bë h'yy kawareem do
metëë n'aa. Ti awät da jawén ỹỹ tak'ëp hyb
n'aa jawyk do bahẽnh ỹỹ. Hã ỹỹ, ỹ hyb n'aa
sakog its ta hã. Ti hyb n'aa dooh ỹ haja bä
ta tsyym suun ỹ patsä bä —näng mäh. —
Tii kä P'op Hagä Do Sahee tabajëë suun bë
h'yyb tym gó, bë tah'yyb mahũũm hyb n'aa.
Tëëg hõõ hadoo doo me bë d' tametyy baad
tabanäw däk hyb n'aa bë h'yyb tym —näng
mäh. 12 Tsyt hẽ tabetyn hõm da P'op Hagä
Do karẽn do moo heb'ook doo, tsyt hẽ ta
wób. P'op Hagä Do karẽn do moo b'ook doo,
banäm doo hẽnh tabetyn hõm, tabanesaa
hẽnh ta wób, aj'yy ta nahëë me tetyn hõm
do hadoo tiriig ta bóg mahẽnh. Ta joom ag
tiriig tabataa ta tób n'aa yt hã. Ta bóg taju
toonh tëëg hõõ me, nadëëk doo me —näng
mä Jowãw kyyh Kristo ky n'aa hã.

Jesus Jowãw nu gemuun do panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ti m' ti noo gó Garirej häj n'aa bä naa
Jesus bawëënh tamii Joradãn häd näng doo
hẽnh, Jowãw nu gemuun hyb n'aa. 14 Ti m'
Jowãw geẽm paawä, ti m' taky hadoo:

—Hëd n'aa wë ỹ mabana õm ỹ nu gemuun
hyb n'aa? Ỹ paawä ti manu gemuun —näng
mä Jowãw kyyh.

15 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Taw'ããts hẽ ta tii da dó. Ỹ manu
gemuun né hẽ. Taw'ããts hẽ ër bad'oo
sahõnh hẽ ër hã P'op Hagä Do karẽn doo —
näng mäh.

Ti m' tii d' taky hadoo do hyb n'aa m',
Jowãw nu gemuun kän Jesus.

16 Jesus nu kemuun wät do jawén paa bä,
nayyw hẽ tabanyyh tame naa. Tabanä sii
hẽ m' wë kabasëëts hõm. Ti m' tahapäh mä
P'op Hagä Do Sahee ahyng mä ta wë. Gurii-i
bahyng doo da P'op Hagä Do Sahee bahyng.
Ta hã m' tabadäng. 17 Ti m' hỹ pong jé naa
tamaa ena kän P'op Hagä Do kyyh. Hahỹỹ
da m' ta kyyh:

—Hahỹ tah ỹỹ, tak'ëp ỹ kamahẽn up doo.
Baad ỹ h'yy gadajang tan'oo bä —näng mäh.

4

Jesus Dijab metyy do panyyg n'aa hahỹỹh*

1 Ti m' P'op Hagä Do Sahee mahũũm kän
Jesus tabanawäng hẽnh, rabanabok hẽnh,
Dijab metyy hyb n'aa Jesus. 2 Ti m' 40 ta ẽ
noo gó dooh m' Jesus awa bä, dooh m' tawëë
bä. Ti jawén mä Jesus basa däk. 3 Tii bä
Dijab, ji h'yyb tahet'uuk doo, ana ta wë, ti
m' taky hadoo:

—P'op Hagä Do T'aah mado bä, —
näng mäh —mamejõ hahỹ pä rakawereem
padëëk pãw —näng mäh.

4 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh. Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy
kerih doo: “Ji waa hã had'yyt nado ji bedëp.

* 3:3 Isajas 40.3 * 4: Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab . “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab. † 4:4 Dew-Teronom 8.3

Sahõnh hẽ P'op Hagä Do kyyh hyb n'aa ji
bedëb heh'äät”† —näng mä Jesus.
5 Ti m' Jesus Dijab mahũũm kän
Jerusarẽnh hẽnh, panang tsyt hẽ P'op
Hagä Do wë kasëëw däk doo hẽnh. Ti m'
tabatsyyd hõm P'op Hagä Do tób n'aa jó
p'op nu däk doo hẽnh tabasëëk hyb n'aa.
Ti m' taky hadoo:
6 —P'op Hagä Do T'aah mado bä, —näng
mäh —keréd hyy tũũ. Hahỹỹ da P'op Hagä
Do kyy kerih doo —näng mä Dijab kyyh:
“P'op Hagä Do mejũũ da ta ããs, baad õm
rabahag'ããs hyb n'aa. Õm da ragadoo p'op
pä hã a tsyym taganadas hyb n'aa”,‡ näng
P'op Hagä Do kyyh —näng mä Dijab.
7 Ti m' Jesus ky gadoo:
—Hahỹỹ da na-ããj hẽ P'op Hagä Do kyy
kerih doo: “Mamety manä P'op Hagä Doo,
a hagã n'aa”§ —näng mä Jesus.
8 Ti m' Jesus Dijab masäk waëë p'op nu
däk do jó. Tii b' naa m' tametëëh ta hã
sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã hanäng do häj
n'aa rabag'ããs doo, sahõnh hẽ hanäm doo,
hetsooh do badäk hahỹỹ hã hanäng do na-
ããj hẽ. 9 Ti m' taky hadoo ta hã:
—Sahõnh hẽ ta ti ỹ anoo da a hã, wë ỹỹ,
tũũ a taron nuu me ỹ mawehëë bä —näng
mä Dijab kyyh.
10 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Ahõm mahãnh ỹỹ, Nesaa Do Yb! —
näng mäh. —Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy
kerih doo: “Jããm hẽ P'op Hagä Doo, bë hagã
n'aa, bë wehëë. Jããm hẽ ta ti bë hyb n'aa
jew'yyk, bë ky daheeh”,** näng kerih doo
—näng mä Jesus.
11 Ti m' Dijab bahõm kän Jesus mahãnh.
Ti m' ããs rabana, rahag'ããs mä Jesus, ranoo
mä ta hã ta waa kä.

*Jesus du doo tama metëëk do panyyg n'aa hah*ỹỹh

12 Ti m' Jowãw nu gahem'uun do radawäts
gëët do Jesus ky n'aa napäh bä m', tababaaj
hõm kän mä Garirej häj n'aa hẽnh. 13 Ti m'
panang Nasaréh bä tabaym dó jawén paa bä
m', takahỹỹd gä panang Kapar-Naũm häd
näng doo hẽnh. Karaj'aa Garirej häd näng
do nabyy me Kapar-Naũm badäk, Seburũn,
Napatawi sa häj n'aa bä.†† 14 Tii da tawén
d'oo, P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd
näng do her'oot do paa takaja däk hyb n'aa.
Hahỹỹ d' paa m' Isajas kyyh:

15 “Seburũn, Napatawi häj n'aa babuuj,
karaj'aa nabyy me, tamii Joradãn tamyyj
däk hã badäk do buuj.
Garirej sa häj n'aa häd, hajõk do Judah buuj
nadoo do rabaj'eenh bä.
16 Ta tii bä, gadagyp do hadoo doo gó habok
doo, P'op Hagä Do nahap'ëëh doo,
rahapëë däg kän ta bag ty eh do hadoo
doo.‡‡
Dajëb bawät bä habok do sa hã ganä wät ta
bag”,§§ näng kerih doo.

17 Ti m' ti noo gó Jesus du do däk tama-
her'oot sahõnh hẽ sa hã. Hahỹỹ d' mä ta
kyyh:
—Edaa däk hỹ pong jé hawät do ji
tabag'ããs doo. Ti hyb n'aa bë eréd nesaa
doo, P'op Hagä Do wë bë h'yy kawareem
hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

*Jesus ats'yyt do ta sii habong do pan'aa panyyg n'aa hah*ỹỹh

18 Ti m' karaj'aa Garirej häd näng do
nabyy me Jesus bawät bä m', tabahapäh mä
pawóp hẽ ajyy. Simaw, Peed ramaneëënh
doo, ta hỹỹj Ãn-Deréh daheeh. Tah'ỹỹb mä
res'aak karahi me. Tah'ỹỹb sag né hẽ m' tii.
19 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—B'ëëp bë ana, si ỹỹ bë abooh. Tah'ỹỹb
sag nado boo da bë hỹỹ kä. Ajyy, ỹỹj sag
hadoo da bë hỹỹ kä P'op Hagä Do hã rah'yy
ka'eeh hyb n'aa —näng mä ta kyyh.
20 Ti m' nayyw hẽ m' raberéd hõm karahi.
Ah'ũũm kän mä ta sii.
21 Ti bahãnh mä Jesus bahapäh ajyy Tsi-
jaag, Jowãw daheeh, Sebedew häd näng do
taah. Marakate gó m' rabat'oonh, sa yb
mä sa hata. Karahi m' renäm. Ti m' Jesus
bats'yyt ta sii rabahõm hyb n'aa. 22 Ti m'
nayyw hẽ m' ragatsëg n'yyh pong hẽnh. Ti

‡ 4:6 Saaw-Mo 91.11-12 § 4:7 Dew-Teronom 6.16 ** 4:10 Dew-Teronom 6.13 †† 4:13 Garirej häj n'aa bód ta ti Seburũn Napatawi sa häj n'aa. ‡‡ 4:16 Jesus né hẽ ti ta bag ty eh do hadoo doo. Sa mahang Jesus bawäd wät do hyb n'aa, sa mahang Jesus ma met'ëëg wät do hyb n'aa, rahapëë däk nyy da rabad'oo P'op Hagä Do wë ranu kajäk hyb n'aa. §§ 4:16 Isajas 9.1 hã takerii däk tii. P'op Hagä Do nahap'ëëh doo, ji edëb heh'äät do nahap'ëëh do tii, dajëb bawät bä habok doo. Kristo sa wë kajaa doo, papỹỹj bag ganyyh do hadoo.

m' raberéd hõm sa yb, marakate. Ti m'
Jesus sii rabahõm kän mäh.
23 Ti m' jé pad'yyt hẽ Garirej häj n'aa bä,
tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do
yt hã, Jesus ma metëëk mäh, tamaher'oot
mä sa hã P'op Hagä Do ji tabag'ããs do ky
n'aa hanäm doo. Jé pad'yyt hẽ m' tabaheso
hõm sahõnh hẽ sa nahëëh. Tabaheso hõm
na-ããj hẽ h'yyb nahejooj padëëk do nahëë
haj'aa. 24 Ti hyb n'aa, Sirija häd näng do häj
n'aa bä na-ããj hẽ raky n'aa napäh mä Jesus
mo haj'aa hã. Ti hyb n'aa ramena kän ta
wë nahëë enäh doo. Hajõng mä ramenaa
do sa nahëëh. Tak'ëp datés do hahoop do ta
wób, karap'aar h'yyb nesaa do pahadëëk do
ta wób, mera do kaj'uun do ta wób, nabong
do ta wób. Ta ti sahõnh hẽ sa nahëë Jesus
hahëën hõm mäh. 25 Hajõk mä Jesus jawén
hah'ũũm. Ta s'ee hẽnh naa m' hena ta
jawén hah'ũũm doo. Garirej häj n'aa bä naa
m' ta wób, Dekaporis häd näng do häj n'aa
hẽnh naa ta wób, Jerusarẽnh bä naa m' ta
wób, Judah häj n'aa bä naa m' ta wób, hëëj
Joradãn häd näng do tamyyj däk hẽnh naa
m' ta wób kä.

5

Ky n'aa kedëng do ky n'aa hahỹỹh

1 Ti m' hajõk do ta jawén han'aa do Jesus
bahapäh bä m', tabasëëk waëë hã m', ti
m' tabahyy sooh. Ti m' ta ma metëëk do
rabana ta wë, 2 ti m' tadu doo tama metëëk
do sa hã. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

3 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng sa hã hẽ
daab na'yyp doo, sa h'yyb gó jããm
hẽ P'op Hagä Do hã daab 'yyp doo.
Rawén ky n'aa kedëng, hỹ pong jé
hawät do bag'ããs do karapee raba-
hadoo do hyb n'aa.
4 —Ky n'aa kedëng da jé ha'oot do hah'oop
doo, P'op Hagä Do h'yyb en'yym do
hyb n'aa da sa hã.
5 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng kaja hẽ
sa h'yyb mahũũm doo, sa hejój hã
h'yy kana'eeh doo. Rawén ky n'aa
kedëng, hëëj papuuj* P'op Hagä Do
ky n'aa enooh do danäh rabahadoo
do hyb n'aa da.
6 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng takarẽn
doo da ji bawät do hã tak'ëp h'yyb
pad'ëëk doo. Rah'yyb pahadëëk do
kan'oo däk da sa hã.
7 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng ta wób t'yyd
mehĩĩn doo. P'op Hagä Do t'yyd
mehĩĩn da sa hã kä.
8 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng baad hedoo
do had'yyt hẽ h'yyb enäh doo. Ky
n'aa kedëng da tii, rahapäh do hyb
n'aa da P'op Hagä Doo sa matym me.
9 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng h'yyb nyyw
gó habok do du n'aa doo. Ta ti he-
doo doo ramaneëënh da P'op Hagä
Do taah.
10 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng da P'op
Hagä Do karẽn do ramoo bok do
hyb n'aa rarahejãã do hah'oop doo.
Rawén ky n'aa kedëng, hỹ pong jé
bag'ããs do karapee rabahadoo do
hyb n'aa da.

11 —Ky n'aa kedëng bëëh, hëp ỹ n'aa bë
raky n'aa rejã bä, bë rarahejã bä, daap hẽ
nesaa do bë ky n'aa ran'oo bä. 12 Baad
had'op do P'op Hagä Do anoo da bë hã ta
säm hỹ pong jé. Ti hyb n'aa da bë h'yy
gadejah, bë tsebee da, tii d' bë hã radoo
bä né paawä! Tii d' né paa sa wahë makũ
rabad'oo P'op Hagä Do ky n'aa rod sa hã,
rarahejãã né paa sa hã —näng mä Jesus.

Jukiir ky n'aa gó, ta bag ky n'aa gó Jesus ma metëëk do panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Jukiir hadoo bëëh, badäk hahỹỹ hã
habong do sa mahang.† Jukiir nadah'ëëd
wäd bä, dooh ji haja bä ji an'oo bä p'aa hẽnh
tadah'ëëd däg bä. Tanadah'ëëd wäd bä,
dooh hyb n'aa ji karẽn wät péh. Ji aw'oong
hõm tii. Jé tabës pé tsab'eep da‡ —näng
mäh.
14 —Badäk hahỹỹ hã habong do sa bag
hadoo bëëh. Dooh ji haja bä ji jejën bä
panang waëë jó badäk doo. 15 Dooh ta bag
ji gataa so bä ji waa hood yt hã ji dasooh

* 5:5 Taw'ããts hẽ ji ner'oot Apokarip 21.1. † 5:13 Jukiir me ji ty gewuuk ta dab takanarejãã hyb n'aa. Jukiir hadoo P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do badäk hahỹỹ hã habong do sa mahang. P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa nesaa do tak'ëp tawén kanah'ũũm badäk hahỹỹ bä. ‡ 5:13 Jukiir nadah'ëëd wät do hadoo ta hã h'yy ka'eeh do baad naboo bong doo. Baad ji nawäd wäd bä, baad nadoo do ji metëëh tii bä ta wób sa hã. Jukiir nadah'ëëd wät do hadoo, ji aw'oong hõm do hado däk ji tii bä.

hyb n'aa. Dooh. Ta bag ji dasooh ta tyng
jó, sahõnh hẽ tób yt hã haj'eenh do rabag
enä hyb n'aa. 16 Ti hadoo ẽnh bë hã. Bë
metäh, rabahapäh hyb n'aa, baad hedoo do
bë babok doo, baad hadoo do bë moo bok
doo, bë Yb hỹ pong jé hawät do hã raj'aa
etsë hyb n'aa kä bë hã rahapäh do hyb n'aa
—näng mä Jesus.

Mosees ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa hã Jesus ma metëëk do panyyg n'aa hahỹỹh

17 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ỹ ahyng babä ỹ gawats'iik hyb n'aa
nado P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo,
P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa na-ããj
hẽ. Tii d' bë edoo manäh. Ỹ wén hyng P'op
Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do
ky n'aa rod rerih do paa na-ããj hẽ, takaja
däk hyb n'aa, hã ỹ kametëëh hyb n'aa na-
ããj hẽ. 18 Baad bë ỹ maher'oot. Wë, badäk
hahỹ hëëj bawät nä bä, P'op Hagä Do ky
n'aa jaw'yyk do dooh tagawatsig bä. Dooh
ta bód had'os pé gawatsik péh, sahõnh hẽ
ta hã kerih do kametëëh bä kä. Né hup ỹ
né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mäh. 19 —Jé
P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do bód t'aats
ky nadaheeh doo, ta wób tama met'ëëg bä
ta nemuun raky nadaheeh hyb n'aa, jããm
hẽ ky n'aa nets'äs da ta ti hedoo do hỹ
pong jé hawät do tabag'ããs do mahang. Jé
P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky daheeh
doo, ta wób hã tama met'ëëg bä na-ããj hẽ,
ky n'aa etsä däk tii, hỹ pong jé hawät do
tabag'ããs do mahang —näng mäh.

Baad had'op Jesus karẽn ji bawät do ky
n'aa hahỹỹh

20 —Baad bë ỹ maher'oot. Baad ub
Parisew red'oo raky daheeh P'op Hagä Do
karẽn do ji hã. Ti hadoo ẽnh P'op Hagä
Do ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Ti
hado né paawä, baad bë nado bä sa bahãnh,
dooh tabad'op hẽ bë haja bä hỹ pong jé
hawät do bag'ããs do karapee bë hado bä —
näng mäh.

1. Baad ji bawät sa mahãnh ji da hadoo do hã ji hyb n'aa newëë do hã ky n'aa hahỹỹh

21 —Bë maa napäh né hẽ p'ooj ub ër wahë
makũũ hã kamejũũ doo: "Manaboh manä
a da hadoo doo. Nesaa do hã ky n'aa kety
däk da jé ta da hadoo do daj'ëëp doo",§
näng kerih doo. 22 Ỹỹ kä, ỹ her'oot hahỹ
bë hã: Jé ta da hadoo do wë kawajããn do
sii hẽ ky n'aa kety däk da. Jé ta da hadoo
do ky n'aa rejãã péh, taw'ããts hẽ ër wahë
n'aa hedoo do raky n'aa etyy tii. Jé "h'yy
gatamaa its õm!", hanäng pé ta da hadoo
do hã, p'eets hẽ tabanesaa hẽnh, tëëg hõõ
gó da tabahoop —näng mäh.

23 —Ti hyb n'aa kä, P'op Hagä Do hã mama
ejuu bä mahyb n'aa es'ee bä a hã a da hadoo
do ganen'aak doo, baad nadoo do ta hã
mamoo wät do hyb n'aa, 24 tii bä taw'ããts hẽ
meréd dó mama ejuu do pan'aa ji ma ejuu
do tyng pa. Tii bä ahõm a da hadoo do wë.
Mets'ëẽ õm tahyb n'aa mabaan hyb n'aa,
p'aa hẽnh bë h'yyb enyyw padëëk hyb n'aa.
Tii bä maju kä P'op Hagä Do wë mamanaa
doo —näng mäh.

25 —Taw'ããts hẽ nayyw hẽ mah'yyb enäw
a wë kawajããn doo, hyb n'aa jawyk do wë
õm tamahũũm bä õm taky n'aa tapaa hyb
n'aa paawä. Bë mahõm me, ta hõõ bä,
mah'yyb enäw, hyb n'aa jawyk do ji hã ky
n'aa etyy do hã, õm taky n'aa tapa mahãnh.
Tii d' manadoo bä, hyb n'aa jawyk do õm
tabahaëënh da warahén hã, õm tadawäts
gëët hyb n'aa kä. 26 Dooh d' manä bä kä tii
bä, sahõnh hẽ manepaag bä. Né hup ỹ né
hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mäh.

2. Baad had'op, ta wób rabahed'oo do bahãnh, ji bawät ỹỹj sa wë ky n'aa hahỹỹh

27 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Bë maa napäh hahỹ kamejũũ doo: "Aã̄
manä ta seeh ỹỹm sii",** näng kerih do
paah. 28 Ỹỹ kä, ỹ her'oot hahỹỹ d' bë hã:
Ỹỹnh wë ty gadäk doo, ta sii haỹỹh do hyb
n'aa newë däk doo, baad nado däg ta h'yyb
tym hã kä. Nesaa do tamoo wäd däg kän,
dooh né ta sii taã̄ bä paawä. 29 A matym
hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä, taw'ããts
hẽ paawä a matym mado nyyh. Madawäts
hõm. Taw'ããts hẽ sét a hã hanäng do
kaw'oong hõm, tabanesaa hẽnh õm P'op
Hagä Do aw'oong hõm mahãnh. 30 A moo
hub hadäk do hyb n'aa nesaa do mamoo
wäd bä, taw'ããts hẽ paawä magakyd hõm a
mooh. Madawäts hõm. Taw'ããts hẽ sét a hã
hanäng do kaw'oong hõm, tabanesaa hẽnh

§ 5:21 Esodo 20.13 ** 5:27 Esodo 20.14

õm P'op Hagä Do aw'oong hõm mahãnh†† —näng mäh.

3. Baad had'op, ta wób rabahed'oo do sa bahãnh, ji bawät ji ỹỹm wë ky n'aa hahỹỹh

31 —Hahỹỹ da kamejũũ do paah: "Jé ta
ỹỹm heréd hõm doo, taw'ããts hẽ taban'oo
däk né hẽ ta heen n'aa kerih do ta hã",‡‡
näng kerih do hã. 32 Ỹỹ kä, ỹ her'oot hahỹỹ
d' bë hã: Jé daap hẽ ta ỹỹm heréd hõm doo,
ta ỹỹm wadii do hyb n'aa tanado bä, ỹỹnh
ta patug nadoo do sii he'ỹỹh do hado däk
tan'oo bä ta ỹỹm paah. Aj'yy see gat'ëë
däg bä ta ti ỹỹnh, nesaa doo, P'op Hagä
Do ganadoo do tamoo wät. Ta see ỹỹm sii
he'ỹỹh do hado däk tii —näng mäh.

4. Baad ji awäd bä, dooh hyb n'aa tak'ëp ji ky n'aa h'ũũm pé do ky n'aa hahỹỹh

33 —Bë maa napäh né hẽ p'ooj ub ër wahë
makũũ hã kamejũũ doo: "Maky kahỹỹd
manä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã maky
däng doo. Mamoo wäd né hẽ ta hã maky
däng doo", näng kerih doo. 34 Ỹỹ kä, ỹ
her'oot hahỹỹ d' bë hã: Bë ky dëë manä
da. P'op Hagä Do bag'ããs do tyng hadoo
hỹ pong jé. Ti hyb n'aa bë ky dëë manä hỹ
pong jé hã, bë ehub né hẽ bë ky däng do
bë metëëh hyb n'aa. 35 P'op Hagä Do tsyym
tyng hadoo badäk hahỹ hëëj.§§ Ti hyb n'aa,
bë ky dëë manä badäk hahỹ hëëj hã, bë
ehub né hẽ bë ky däng do bë metëëh hyb
n'aa. Bë ky dëë manä Jerusarẽnh panang
hã, bë ehub né hẽ bë ky däng do bë metëëh
hyb n'aa. P'op Hagä Doo, sahõnh hẽ bag'ããs
do panang ti Jerusarẽnh. Ta ma tii. 36 Bë ky
dëë manä bë nuu hã. Dooh ji haj'as pé ji
hã hẽ ji ahỹỹd bä. Ji sëën na-ããj hẽ dooh ji
haja bä ji ahỹỹd bä. 37 Ti hyb n'aa kä, "ỹỹ" bë
noo bä, taw'ããts hẽ "ỹỹ" né hẽ bë h'yyb gó.
"Dooh" bë noo bä, "dooh" né bë h'yyb gó.
Jãã̃m ti bë kyyh. Dooh hyb n'aa tak'ëp bë ky
n'aa h'ũũm pé bë metëëh hyb n'aa ta ti bë
ehub né hẽ. Nesaa Do Yb hanaa sahõnh hẽ
ti bahãnh tak'ëp ky n'aa h'ũũm doo —näng
mäh.

5. Baad ji awäd bä, dooh ji abaaj bä nesaa do ji tah moo wät do ky n'aa hahỹỹh

38 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Bë maa napäh né hẽ hahỹ kamejũũ doo:
"Ta da hadoo do matym rejãã doo, ta ti mo
haj'aa näng do matym na-ããj ji rejãã. Ta da
hadoo do tëg see gatëh hõm doo, ta ti mo
haj'aa näng do tëg see na-ããj hẽ ji rejãã",***
näng kerih doo. 39 Ỹỹ kä, ỹ her'oot hahỹỹ
d' bë hã: Bë mahũũm manä hyb n'aa jewyk
do sa wë nesaa do bë hã moo wät doo,
tamoo wät do säm tagadoo hyb n'aa paawä.
Õm rapa ewyh bä manu mebyng hyb n'aa
paawä, mamabaaj manäh. Man'oo a ta pa
s'ee hẽnh rabewyyh hyb n'aa. 40 Hyb n'aa
jewyk do sa wë a da hadoo do õm taky n'aa
tapa bä a saroor hyb n'aa, man'oo ta hã a
hatsë a hã hadäk do na-ããj hẽ. 41 Õm ramejõ
bä sa ma mas'ëëd bä raky n'aa jaw'yyk do
anoo do pénh, tii bä mamahãj manä ta ti
ramejũũ doo. Taw'ããts hẽ raky däng do
bahãnh mas'ëëd.††† 42 Man'oo a da hadoo
do ets'ẽẽ bä a hã. A h'ëëd see a da hadoo
do ets'ẽẽ bä tab'aanh doo, man'oo né hẽ —
näng mäh.

6. Baad ji awäd bä, ji majĩĩ sii hẽ ji
kamahãn do ky n'aa hahỹỹh

43 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Bë maa napäh né hẽ hahỹ ramejũũ do
paah: "Makamahãn a da hadoo doo. Mahyb
n'aa wareem a majĩĩ."‡‡‡ 44 Ỹỹ kä, ỹ her'oot
hahỹỹ d' bë hã: Bë kamahãn bë majĩĩ. Bë
ky n'aa ets'ẽẽ bë hã rejãã doo, 45 bë Yb hỹ
pong jé hawät do taah né bëëh, bë metëëh
hyb n'aa ta tii hã. Bë Yb hỹ pong jé hawät
do anoo papỹỹj bag tapahuunh doo, baad
habok do sa hã, baad nabok do sa hã na-
ããj hẽ. Baad habok do rababong bä tabanoo
naëng badoos hyb n'aa, baad nabok do
rababong bä na-ããj hẽ. 46 Bë gadoo bë ed'oo

†† 5:30 Dooh Jesus mejõ bä ji matym ji ado nä bä, ji moo see ji gakyd hõm bä. Jesus hapäh, ji h'yyb gó naa né hẽ ti nesaa do ji moo wät doo, ji heg'ããs doo. Tii da tawén her'oot, baad ji hyb n'aa matakëë hyb n'aa nesaa do ji moo nawät hyb n'aa. Dooh masuuj tado bä ta ti hedoo doo, Jesus hanäng péh. ‡‡ 5:31 Dew-Teronom 24.1 §§ 5:35 Hỹ pong jé, P'op Hagä Do bag'ããs do tyng hadoo. Badäk hahỹỹh, P'op Hagä Do tsyym tyng hadoo Isaraéw buuj sa hã. Sahõnh hẽ P'op Hagä Do bag'ããs. Ti né sahõnh hẽ danäh, tahanäng pé tii. *** 5:38 Esodo 21.24, Rewitikos 24.20, Dew-Teronom 19.21 ††† 5:41 Roma buuj warahén n'aa Isaraéw häj n'aa bä mejũũ do rahajaa, rakarẽn bä, ramejũũ Isaraéw buuj rasëët sa ma dawëë péj. Tii d' radoo bä, ramejũũ do bahãnh ji asëët, näng Jesus kyyh. Dooh ji mahãj bä. ‡‡‡ 5:43 Rewitikos 19.18

g'eeh hanäm do P'op Hagä Do hanaa, jããm
né hẽ bë kamahã̄n bä bë hã kamahã̄n doo?
Dajẽẽr Roma buuj hã ji hepak do taa n'aa,
bë ty n'aa ges'yyk doo, ti na-ããj rakamahã̄n
sa hã kamahã̄n doo. 47 Jããm hẽ bë wakããn
hedoo do bë edëë bä, ta wób bad'oo do
bahã̄nh nado bë bad'oo. Jé P'op Hagä Do sa
h'yyb gó nahapäh do na-ããj né hẽ redëng sa
wakããn, sa najiis. 48 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ
baad had'yyt hẽ bë babok, bë Yb hỹ pong jé
hawät do baad had'yyt hẽ tabawät doo da
—näng mä Jesus kyyh sa hã.

6

Tamawoob hẽ hedoo do Jesus ma metëëk
P'op Hagä Do ji weh'ëëh do ky n'aa hã
1 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Baad hedoo doo, P'op Hagä Do karẽn do
bë moo bok bä, taw'ããts hẽ bë moo boo bë
raj'aa etsë hyb n'aa nado. Baad hedoo do bë
moo boo bä bë hã raj'aa etsë hyb n'aa, ti bä
dooh bë gado wäd bä hanäm do ta säm bë
Yb hỹ pong jé hawät do hanaa.

1. Nyy da ji bad'oo kas'uut do matym n'aa ji an'oo bä do ky n'aa hahỹỹh

2 —Ti hyb n'aa kas'uut do matym n'aa ma-
banoo bä, magamehã̄ manä torõm-bet, õm
ramanatakëë hyb n'aa, j'ooj madäk doo me
ky ken'yym do rabahed'oo doo da panang
tyw n'aa bä, tób P'op Hagä Do panyyg rayd
naherot do yt hã, sa hã ta wób raj'aa etsë
hyb n'aa. Baad bë ỹ maher'oot: Ta ti hedoo
doo, sa hã raj'aa etsë doo me né hẽ ragado
däk ta säm. Dooh ragado wäd bä hanäm
do P'op Hagä Do hanaa. Né hup ỹ né hẽ ta
ti ỹ her'oot doo. 3 Kas'uut do matym n'aa
mabanoo bä, maher'ood manä ta wób sa hã,
4 ta wób ranahapäh hyb n'aa mamasa doo.
Tii bä kä, a Yb hỹ pong jé hawät doo, hapäh
do ranahapäh bä manoo doo, anoo da a hã
ta säm baad hadoo doo —näng mäh.

*2. Nyy da ji bad'oo ji ky n'aa ets'*ẽẽ bä ky
n'aa hahỹỹh

5 —Bë ky n'aa ets'ẽẽ bä, j'ooj madäk doo
me ky ken'yym do rabahed'oo doo da bë
adoo manä da. Panang tyw n'aa kajatsëk
bä, hajõk do rababok bä, tób P'op Hagä
Do panyyg rayd naherot do yt hã na-ããj ti
ragen'aak raky n'aa etsẽẽ rabë bä, ta wób
rabahapäh hyb n'aa. Baad bë ỹ maher'oot:
Ta ti hedoo doo, sa hã raj'aa etsë doo me
ragado däk ta säm. Dooh ragado wät pé
hanäm do P'op Hagä Do hanaa. Né hup ỹ né
hẽ ta ti ỹ her'oot doo. 6 Ti hyb n'aa, maky
n'aa ets'ẽẽ bä, ajëë suun a tób gawakõ gó,
manoo gatsëë däg ta gawakõ, ti bä maky
n'aa ets'ẽẽ a Yb, hỹ pong jé hawät do ji
nahapäh do hã. Tii bä kä, a Yb hỹ pong jé
hawät doo, kejën doo gó maky n'aa etsẽẽ do
hapäh doo, anoo da a hã ta säm baad hadoo
doo. 7 Bë ky n'aa ets'ẽẽ bä, bë ky n'aa jebaaj
manä bë etsẽẽ doo, P'op Hagä Do sa h'yyb
gó nahapäh do rabahed'oo doo da. Rah'yy
kaha'eeh do maa napäh raky n'aa etsẽẽ doo,
hajõng do sa kyyh hyb n'aa red'oo. 8 Bë ky
n'aa ets'ẽẽ pooj jé bë Yb hapäh bë wë badoh
doo. Ti hyb n'aa bë ky n'aa ets'ẽẽ manä
nanäng raky n'aa etsẽẽ doo da.
9 —Taw'ããts hẽ hahỹỹ da d' bë kyyh bë ky
n'aa ets'ẽẽ bä:

"Ee, hỹ pong jé hawät doo,
ãã karẽn sahõnh hẽ õm rahyb n'aa jew'yyk.
10 Ãã etsẽẽ a hã,
sahõnh hẽ mabag'ããs do nayyw hẽ takajaa
hyb n'aa ãã wë.
Ãã karẽn sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã
habong do ramoo bok makarẽn doo,
hỹ pong jé ramoo bok doo da makarẽn doo.
11 Man'oo had'yyt hẽ ãã waa.
12 Mamabaan hõm nesaa do ãã moo bok do
paah,
ãã mabaan hõm doo da ãã wë moo bong do
nesaa doo.
13 Man'oo manä nesaa do ãã tah'yyb tatuk.
Ãã mamo n'aa jesu Nesaa Do Yb mahã̄nh.*
[Õm né ti sahõnh hẽ bagãã had'yyt doo.
Õm né ti hejooj had'yyt doo.
Õm né ti ji j'aa etsëë had'yyt doo. Ti né hẽ.
Taw'ããts hẽ]", näk da bëëh.

14 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:
—Bë hyb n'aa mabaan bä nesaa do bë wë
ramoo boo bä, tii bä bë Yb hỹ pong jé hawät
do hyb n'aa mabaan da na-ããj hẽ bë hã.
15 Bë hyb n'aa manabaan bä nesaa do bë wë
ramoo bok doo, tii bä dooh na-ããj hẽ bë Yb
hyb n'aa mabaan bä bë hã nesaa do bë moo
bok doo.

3. Nyy da ji bad'oo kas'aah doo me P'op Hagä Do ji weh'ëëh bä ky n'aa hahỹỹh

* 6:13 Tahajaa na-ããj hẽ ji erii bä: "Ãã mamo n'aa jesu nesaa do mahã̄nh."

16 Ti m' Jesus ky hadoo:
—P'op Hagä Do bë weh'ëëh hyb n'aa bë
kas'aah bä, bë metä manä bë h'yy gajëng
doo, j'ooj madäk doo me habok doo, ky
ken'yym do gó habok do rabahed'oo doo da.
Ta ti rah'ỹỹt sa mamets rakas'aah ta wób
rabahapäh hyb n'aa. Baad bë ỹ maher'oot:
Ta ti hed'oo doo, sa hã raj'aa etsë doo me,
ragado däk ta säm sahõnh hẽ. Dooh ragado
wät pé hanäm do P'op Hagä Do hanaa.
Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo. 17 Ti
hyb n'aa, kas'aah doo me P'op Hagä Do
maweh'ëëh bä, taw'ããts hẽ mahetsyyd a
mamets, mahawug ta syyj buu benyym do
a nuu gó ji bahed'oo doo da 18 kas'aah doo
me P'op Hagä Do maweh'ëëh do ta wób
ranahapäh hyb n'aa. Jããm hẽ a Yb, hỹ pong
jé hawät doo, ji nahapäh do hapäh hyb n'aa.
Tii bä kä, a Yb hỹ pong jé hawät doo, kejën
doo gó makas'aah do hapäh doo, anoo da a
hã ta säm baad hadoo doo —näng mäh.

Ji ma ky n'aa hahỹỹh

19 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:
—Bë ata manä bë ma takah'ũũm hyb n'aa
badäk hahỹỹ bä, kamera hedoo do ji ma
rejãã doo bä, ji ma hetõt bä, hets'ëëk do bë
tób ranoo eë hõm doo bä bë ma rabets'ëëk
hyb n'aa. 20 Taw'ããts hẽ bë moo boo had'yyt
hẽ ti P'op Hagä Do bë hã takarẽn doo. Tii
bä da bë gadoo da hỹ pong jé ta säm P'op
Hagä Do hanaa. Hỹ pong jé dooh kamera
hedoo do rejã bä ta säm P'op Hagä Do hanaa
ji gadoo doo. Ta tii bä dooh tahetõd bä ta
säm, ta tii bä dooh retsëëg bä P'op Hagä Do
hanaa ji gadoo doo. 21 Ta tii d' ỹ wén her'oot,
tak'ëp bë kamahã̄n do banäng bä, tii bä bë
h'yyb bawät —näng mäh.
22 —Ji bag hadoo ji matym. Baad tado bä
ji matym,† ta bag hado däk sahõnh hẽ ji hã.
23 Baad tanado bä ji matym,‡ badagyp hadoo
sahõnh hẽ ji hã. Ti hyb n'aa, ta bag hadoo
bë hã hanäng do paawä, badagyp do tado
bä, tak'ëp tabadagyp tii bä bë hã.
24 —Dooh hajaa pé pawóp hẽ ta kariw n'aa
sii moo wät pé séd noo gó. Tii d' tahado bä,
ta kariw n'aa see dooh takamahã̄n bä, ta see
ti takamahã̄n. Ta see wë da baad tamoo wät
da, ta see taty n'aa ges'yyk da. Ti hadoo bë
hã. Dooh bë haja bä bë h'yy keséj bä. Dooh
bë haja bä P'op Hagä Do hã bë h'yyb däg bä,
dajẽẽr hã na-ããj bë h'yyb däng bä —näng
mä Jesus.
25 —Ti hyb n'aa bë ỹ maher'oot hahỹỹh:
Bë hyb n'aa tón had'yyt manä bë babok do
hã, bë waa hã, bë eëëk do hã, bë saroor hã.
Tii d' ỹ wén edoo, ji awa do bahã̄nh ti ji
edëp doo. Ji saroor bahã̄nh ji. 26 Bë hegãã
taw'ëëd. Dooh rejoom bä joom tym. Dooh
rata bä joom ag sa waa tób n'aa yt hã. Ti
hado né paawä, P'op Hagä Doo, bë Yb, anoo
sa waa. Taw'ëëd P'op Hagä Do kamahã̄n do
bahã̄nh bë takamahã̄n. 27 Tak'ëp bë hyb n'aa
newë had'yyt né paawä, dooh bë haja bä bë
aboo dawëd bä ta tii da —näng mäh.
28 —Hëd n'aa bë hyb n'aa tón bë saroor bë
padedëëk do pan'aa hã? Bë hegãã tabawä
n'aa ts'ooh joom banäng bä hawäng doo —
näng mäh. —Dooh né paawä ramoo boo
bä, dooh né paawä sa saroor rages'yyb
bä, 29 Saromãw saroor anyyw né paawä,
gabar'ëëng né paawä, ti bahã̄nh tabanäm ti
tabawä n'aa ts'ooh. 30 Tii da baad ub P'op
Hagä Do adoo bä tabawä n'aa hã, nayyw hẽ
tsawyy jëng do hã, ji gatang do hã, dooh
g'eeh ti bahã̄nh baad ub tabahag'ããs bëëh?
Tanoo né da bë hã bë saroor. H'ëëd hyb n'aa
P'op Hagä Do hã baad bë h'yy kana'eeh? 31 Ti
hyb n'aa kä, bë hyb n'aa tón manäh. "H'ëëd
g'ee d' ãã awa? H'ëëd g'ee d' ãã eëëk? H'ëëd
g'ee d' ãã dadäk?", bë an'oo manäh. 32 P'op
Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do ti tii, ti
hã h'yyb padëëk doo. Bë ti dooh tii d' bë
adoo bä. Bë Yb hỹ pong jé hawät do hapäh
bë wë bedoh doo. 33 Taw'ããts hẽ pooj jé
baad bë h'yyb padäg bë Yb bag'ããs do hã,
baad hedoo do ji hã takarẽn do hã na-ããj
hẽ. Tii bä kä, tanoo da bë hã sahõnh hẽ bë
wë bedoh doo. 34 Ti hyb n'aa kä, naga hẽ
bë hyb n'aa tón manä bë pooj jé hawät do
hã. Jat'iip hadoo na-ããj hẽ ti anäng ji h'yy
katón doo. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ jati pé
bë hyb n'aa newë nyy d' bë bad'oo.

7

Ji da hadoo do ji ky n'aa netyy do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Baad nadoo do hã bë ky n'aa ety manä
had'yyt hẽ ta wób, P'op Hagä Do ky n'aa

† 6:22 Ji etsëëh, P'op Hagä Do hã ji h'yyb däk, tahanäng pé né m' ti baad hadoo do ji matym. ‡ 6:23 Ji netsëh, ji ma hyb n'aa ji bawät tahanäng pé né m' ti baad nadoo do ji matym.

netyy hyb n'aa bëëh. 2 Tii d' ỹ wén edoo, ta
wób bë ky n'aa etyy doo da, bë da P'op Hagä
Do ky n'aa etyy. Ta wób bë ky n'aa etyy do
pénh, ti pénh da P'op Hagä Do ky n'aa etyy
da bëëh.
3 —Hëd n'aa mamatakëë b'aa hyyj its a
da hadoo do matym me hahop doo, b'aa
haeh do a matym gó anäng? 4 Hëd n'aa, "Na
b'aa hyyj a matym gó hatu do ỹ ado hõm",
mabanäng, dooh b'aa haeh do mamatakä bä
a matym gó hanäng doo? 5 J'ooj madäk do
ti a h'yyb. Mado nä pooj jé b'aa haeh do a
matym gó hakëë doo. Tii bä da mabahapäh
baad ub mabado hõm hyb n'aa a da hadoo
do matym gó hatu do b'aa hyyj —näng mäh.
6 —Bë an'oo manä awaar hã tsyt hẽ P'op
Hagä Do wë kasëëw däk doo. Bë da regës.
Bë an'oo manä too yb hã majoor gabarëëh
do perora häd näng do s'ëëb. Ratsab'eep da
bë majoor* —näng mä Jesus.

*Ji ky n'aa ets*ẽẽ do ky n'aa hahỹỹh

7 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Bë ets'ẽẽ, tii bä P'op Hagä Do anoo bë
hã. Bë esóts, tii bä bë aw'yyt da.† Bë
naëëj tób noo bä naa, tii bä da ta danäh
noo gas'ëës.‡ 8 Jé hetsẽẽ doo, gadoo da P'op
Hagä Do hanaa. Jé hesoos péh, taw'yyt P'op
Hagä Do hanaa. Jé tób noo bä naa naëënh
péh, tób noo kas'ëës da ta hã P'op Hagä Do
hanaa —näng mäh.
9 —Pãw bë t'aah ets'ẽẽ bä ta waa, pä bë
anoo g'eeh ta hã? 10 Tah'ỹỹb bë hã tets'ẽẽ
bä ta tä, aw'yy g'eeh bë anoo ta hã? Dooh.
11 Nesaa do moo heb'ook do né paawä bëëh,
baad hadoo do bë heno bë taah hã. Ti
bahãnh bë Yb hỹ pong jé hawät do anoo da
baad hadoo do ta hã hetsẽẽ do hã.
12 —Ti hyb n'aa kä, sahõnh hẽ bë bad'oo
do hã, bë moo boo ta wób sa hã baad hadoo
doo, bë karẽn do bë hã ramoo bok doo.
Tii d' tahanäng pé P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk do hã, P'op Hagä Do ky n'aa rod
rerii bong do hã kerih doo —näng mä Jesus.

Ta tyw n'aa ky n'aa gó Jesus ma metëëk hỹ pong jé ji bahõm do ky n'aa hahỹỹh

13 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Noo maeh ta tyw n'aa, maeh ta tyw
n'aa banesaa hẽnh, ji karejãã doo hẽnh
hahõm doo. Hajõk maeh doo me hah'ũũm.
Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ bë majëë suun noo
nad'ëëd is do hadoo doo me P'op Hagä Do
wë, ji edëb had'yyt doo hẽnh ji tamahũũm
doo. 14 Noo manad'ëëd its, manad'ëëd its ta
tyw n'aa ji edëb had'yyt doo hẽnh hahõm
doo. Dooh tahajõõ bä ta ti ta tyw n'aa
haw'yyt doo —näng mäh.

*Rababok do hã ji h'yy ganäng sa hã ky n'aa hah*ỹỹh

15 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Baad bë hyb n'aa matakä, P'op Hagä Do
ky n'aa rod oow bë rawanadii hyb n'aa. B'éé
anyyw is do hadoo kawanajããn do hadoo
da rababok bë mahang. J'ooj madäk doo
me tii. T'õp, sa h'yyb gó, tabanas'aa b'éé
hek'ook do hadoo tii. 16 Ramoo bok do hã,
raher'oot do hã na-ããj hẽ bë da h'yy genäh
sa hã, joom ag hã ji bahapäh do hadoo joom
ỹỹn hã. Dooh ji awyyd bä uwa ag sasëng
tëëg hedoo do hã. Dooh na-ããj hẽ ji awyyd
bä wiigo ag hetëk do hã. 17 Joom baad hadoo
doo, baad ub ta ag. Joom seeh, baad nadoo
doo, ta hẽnh hẽnh ta ag hahõm, dooh baad
hadoo do ta ag. 18 Joom baad hadoo doo,
dooh teag bä baad nadoo doo. B'aa p'yym
näng doo, dooh tahaja bä baad hadoo do
teag bä. 19 B'aa baad nadoo do heaak doo, ji
agëëm, ji tëëg hado däk tii bä. 20 Joom ag hã
bë hapäh doo da ta ỹỹn, ti hadoo da, ramoo
bok do hã, rababok do hã bë da h'yy genäh
P'op Hagä Do ky n'aa rod oow sa hã —näng
mäh.
21 —Dooh sahõnh hẽ "Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Doo", ỹ ramaneëënh doo, hỹ pong jé
hawät do bag'ããs do karapee rabahadoo da.
Jããm hẽ Yp ỹ hỹ pong jé hawät do karẽn
do moo b'ook doo, ta bag'ããs bä tagadoo.
22 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa etyy
noo gó, hahỹỹ da hajõk do sa kyyh hã ỹỹ:
"Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, a kyy gó nado
g'eeh a ky n'aa ãã baher'oot? A kyy gó

* 7:6 Hahỹỹ d' Jesus hanäng pé apäh: Bë ky kahũũm manä P'op Hagä Do ky n'aa hanäm do bë maher'ood bä kanar'ẽẽn do maa nanewëë do sa hã. Sa hã ji ky kahũũm bä, ji rarahejãã da tii bä. Awaar ji tegës do hadoo tii. Sa hã ji ky kahũũm bä panyyg hanäm do ky n'aa, raty n'aa ges'yyk da tii. Too yb majoor gabarëëh do tsab'eep do hadoo tii. † 7:7 Baad ji hyb n'aa matakëë ji ky n'aa ets*ẽẽ do hã tahanäng pé m' tii bë esóts bä bë aw'yyt. ‡ 7:7 Ji ky padäg had'yyt hẽ P'op Hagä Do hã ji etsẽẽ doo, tahanäng pé m' ti tób noo bä naa ji naëënh doo.

nado g'eeh karap'aar h'yyb nesaa do sa hã
padëëk do ãã habëë hõm? A kyy gó nado
g'eeh hajõng ãã pehuunh doo?", näk da.
23 Tii bä kä, hahÿÿ da da këh ÿ sa hã: "Dooh
noo gó bë ÿ hapëë bä. Bë anä matym ÿÿ gó
naa, nesaa do moo heb'ook doo!", näng da
këh ÿ sa hã.
24 —Ti hyb n'aa kä, hahÿ këh ÿ maa newëë
doo, ky daheeh doo, aj'yy h'yy ganäng do
hadoo, tababang bä, pä banäng bä, ta tób
tatamaa sooh do hadoo. 25 Adots né paawä
naëng, tamii agyyb né paawä ta tób hã,
bah'ood ahëm né paawä ta hã, dooh tatë
hyy bä, tababang bä ta tób tu n'aa baad
tabejëh do hyb n'aa. 26 Këh ÿ maa newëë
doo, ky nadaheeh doo, aj'yy h'yy gatamah
do hadoo, hood jó ta tób tatamaa sooh do
hadoo. 27 Adoos naëng, ag'yyp tamii ta tób
hã, bah'ood ahëm ta hã. Tii bä tabatë hyng.
Sahõnh hẽ takarejãã ta tób —näng mäh.
28 Ti m' Jesus bahajaa bä sahõnh hẽ ta ti
taher'oot doo, maa new'ëë do rahyb n'aa
meuunh mä tama metëëk do hã. 29 Rawén
meuuj bong mä tama metëëk mä hyb n'aa
jawyk do ky n'aa me. Sa ma matëg, Mosees
ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do rama
metëëk doo da nahado m' tii.

8

Rog manahuuh do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

1 Ti m' waëë bä naa Jesus bahyng bä kä ha-
jõk mä had'aa. 2 Ti m' aj'yy rog manahuuh
do ana mä ta wë. Ti m' tabahyy häng mä ta
taron nu paa me, ti m' taky hadoo mä Jesus
hã:
—Wahëh ÿ n'aa, —näng mäh —makarẽn
bä tii, mahajaa né hẽ nahäh ÿ mado hõm —
näng mä ta kyyh.
3 Ti m' Jesus moo däg ta hã. Ti m' taky
hadoo:
—Ej. Ÿ karẽn —näng mäh. —Has'oo däg!
—näng mä ta kyyh.
Ti m' nayyw hẽ kä m' ta nahëë badoo wät.
Has'oo däg kän mäh.
4 Ti m' Jesus baher'oot ta hã:
—Maher'ood manä ta wób sa hã —näng
mäh. —Ahõm jajé naga hẽ P'op Hagä Do tób
n'aa yt hã moo wät do wë. Mametä ta hã õm
has'oo däk doo. Mamoo wäd Mosees mejũũ
do paah, ta ti hedoo doo pé ji nahëë badoo
wät do heen n'aa, õm has'oo däk do baad
sahõnh hẽ rabahapäh hyb n'aa —näng mä
Jesus ta hã.

Warahén sa wahë n'aa see Jesus hã h'yy ka'eeh do panyyg n'aa hahÿÿh

5 Ti m' panang Kapar-Naũm häd näng doo
bä Jesus kajaa bä kä, Roma buuj warahén
n'aa sa wahë n'aa see ana kän ta wë, ta
karom Jesus masa hyb n'aa. 6 Ti m' Jesus hã
taky hadoo:
—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng
mäh —tak'ëp karom ÿ nahëë näng. Ti asooh
tób hẽnh. Dooh tahaja bä tawäd wäd bä.
Tak'ëp tabahoop —näng mä warahén.
7 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Taw'ããts hẽ. T'ĩĩ hẽnh ÿ bahõm ÿ
bahaso däk hyb n'aa —näng mäh.
8 Ti m' warahén wahë n'aa ky hadoo:
—Wahëh ÿ n'aa, hã ÿÿ, ÿ hyb n'aa sakog
its a hã, tóp ÿÿ gó mabajëë suun hyb n'aa.
Taw'ããts hẽ babä naa mamejũũ ta nahëë hã,
tii bä karom ÿ bahas'oo däk da. 9 Tii d' ÿ wén
edoo, ÿ na-ããj né hẽ ÿ ky daheeh wahëh ÿ
n'aa ramejũũ do ÿÿh. Ÿ na-ããj hẽ warahén ÿ
n'aa ÿ mejũũ, ÿ raky daheeh. Ta see ÿ mejõ
bä, "Ahõm", ÿ noo bä, ahõm né hẽ. Ta see ÿ
mejõ bä "Ana", ÿ noo bä, ana né hẽ. Karom
ÿÿ ÿ mejõ bä, "Hahÿ mamoo wäd", ÿ noo bä,
ÿ taky daheeh né hẽ* —näng mä warahén
kyyh.
10 Ti m' Jesus hyb n'aa meuunh mä
warahén her'oot do tamaa napäh bä. Ti m'
taky hadoo hajõk do ta sii han'aa do hã:
—Né hup ÿ né hẽ hahÿ ÿ her'oot doo:
P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh sa noo né
paawä, dooh ÿ hapäh nä pé Isaraéw buuj
sa mahang tak'ëp hã ÿ h'yy ka'eeh do hahÿ
aj'yy, Isaraéw buuj nadoo do h'yy ka'eeh
do hadoo. 11 Baad bë ÿ maher'oot hahÿÿh:
Badäk hahÿÿ hã jé pad'yyt hẽ naa rabena da
hÿ pong jé hawät do bag'ããs doo bä ratsebé
do jäm n'aa tyng n'aa jó rabat'oonh hyb
n'aa Abaraãm, Isak, Jakóh sa sii. 12 Ti nuuj
jé, pooj jé kats'yyt do ta karapee rabahadoo
hyb n'aa paawä, kaw'oong bong da ta w'oo
hã, gadagyp doo bä. A'oot da tii bä. Sa tëg
kamegëëj däk da tak'ëp nesaa do rahoop do
hyb n'aa —näng mäh.

* 8:9 Hahÿÿ da warahén hanäng pé taher'oot do hã: "Ÿ mejũũ do ÿ raky daheeh doo da, õm karom ÿ nahëë ky daheeh da, dawëë naa né paawä mamejõ bä."

13 Ti m' warahén hã Jesus ky hado kän:
—Abaaj hõm. Mah'yy ka'eeh do hyb n'aa
metsẽẽ do ỹ moo wät —näng mäh.
Ti m' ti noo gó né hẽ ta karom bahas'oo
däk.

Jesus nahëë sog hõm do panyyg n'aa hahỹỹh

14 Ti m' Peed tób bä Jesus bajëë suun bä,
tahapäh mä Peed mayyn hasooh doo. Oom
ta hã. 15 Ti m' Peed mayyn moo hã tamoo
däng, ti m' nayyw hẽ oom keréd hõm. Ti m'
tabas'ëëg gëët, ti m' tamoo wäd däk Jesus
waa.
16 Tug bä kä m', ramenaa ta wë hajõk
karap'aar h'yyb nesaa do pahadëëk doo. Ti
m' karap'aar h'yyb nesaa do tahebëë bong,
ta ky haj'aa. Nahëë enäh do ahub padëëk
mä Jesus an'oo bä. 17 Tii da tawén d'oo hahỹ
P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do
her'oot do paa takaja däk hyb n'aa:

"Ãã tedëëb wät ãã h'yyb nahejoonh do
mahãnh.
Tado hõm ãã nahëëh", näng paa Isajas.†

Jesus sii hawät do karẽn do panyyg n'aa
hahỹỹh

18 Ti m' hajõk do ta w'oo hã kat'aa do Jesus
bahapäh bä kä, taky hadoo mä tama metëëk
do sa hã:
—Hamäh, ër atsëg hõm karaj'aa tamyyj
jé —näng mäh.
19 Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma
mehetëk do see ky hadoo ta hã:
—Ma matëg, —näng mäh —õm ỹ hadaa
had'yyt hẽ mahahõm hẽnh —näng mäh.
20 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Kanari tób näng, taw'ëëd maag enäh.
Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo,
dooh tóp ỹỹ pé ỹ yd kameh'ããk péh —näng
mäh.
21 Ti m' Jesus sii hawät do see ky hadoo ta
hã:
—Õm da ỹ hada. Pooj jé dó ỹ abaaj hõm
Ee wë ỹ bahag'ããs hyb n'aa. Tadajëp jawén
paa bä kä, ỹ dakä jëng jawén paa bä kä õm
ỹ bahadaa kän —näng mäh.
22 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Na hã ỹ h'yy kana'eeh doo, dejëp do
hadoo doo, dakëë sa da hadoo doo —näng
mäh. —Õm tii, ỹ mahadaa —näng mä Jesus.

Bah'ood Jesus meduuk do panyyg n'aa hahỹỹh

23 Tii kä, Jesus gatsëg so kän marakate gó,
karaj'aa tamyyj jé rabatsëg hõm hyb n'aa.
Ta sii m' ta ma matëg ragatsëg tooj kän. 24 Ti
m' nayyw hẽ m' bah'ood bana kän tak'ëp.
Tewëëp mä maadaka. Marakate m' tetaa
m'. P'eets mä marakate bagyyb jëë paawä.
Jesus mä aã̄ sooh ti nuuj jé. 25 Ti m' ta ma
matëg ramebëë nyyh, ti m' raky hadoo:
—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo! Ãã
medëëb! Ër da ag'yyp! —näk mäh.
26 Ti m' taky hadoo sa hã:
—Hëd n'aa tak'ëp bë beỹỹm? Kanahën
d'os hẽ ub h'yy ka'eeh do bëëh! —näng
mäh.
Ti m' tabas'ëëg gëët, ti m' bah'ood,
maadaka tameduuk. Ti m' bah'ood badoo
wät. Badatih däk mäh.
27 Ti m' tak'ëp rameuuj bong bä m' raky
hadoo:
—Ny hadoo do aj'yy ti hỹỹ eh? Bah'ood,
maadaka sii hẽ raky daheeh! —näk mä sa
kyyh.

Karap'aar h'yyb nesaa do Jesus ah'eed h'ũũm do panyyg n'aa hahỹỹh

28 Ti m' karaj'aa tamyyj jé, Geras buuj
sa häj n'aa bä rakajaa bä kä, pawóp hẽ
ajyy mera doo, karap'aar h'yyb nesaa do
pahadëëk do ramamuun Jesus. Kamag pä
gó naa m' rabana. Tak'ëp rakawajããn do
hyb n'aa, dooh m' t'ĩĩ hẽnh tabës péh. 29 Ti
m' tak'ëp mä sa kyyh:
—H'ëëd makarẽn ãã wë, P'op Hagä Do
T'aah? P'op Hagä Do ky däng do ji tarejãã
do pooj jé makarẽn ãã marejãã? —näk mä
mera do sa kyyh.
30 Hajõng mä too yb dawë péj habëëh. Sa
waa rabahew'aa tii bä. 31 Ti m' karap'aar
h'yyb nesaa do rabetsẽẽ Jesus banoo hyb
n'aa rabajëë pëë too yb hã. Hahỹỹ d' mä sa
kyyh:
—Ãã mahabëë nä bä, man'oo ãã bajëë pëë
too yb hã —näk mä sa kyyh.
32 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Bë anäh! —näng mä Jesus sa hã.
Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do benä kän
ajyy sa hã hanäng do paah, too yb hã m'
rabajëë pä kän. Ti m' too yb rapah'uud
bong, rameraa bong, ti m' rawaj'aa wëënh

† 8:17 Isajas 53.4

tame wajapëm doo hẽnh, tame m' rake-
jäg bëënh. Ti m' t'õp mä rapehãs. [33] Ti
m' too yb hagã n'aa rawaj'aa jëk panang
hẽnh. T'ĩĩ hẽnh ramaher'oot mä sahõnh
hẽ rahapäh doo, ajyy karap'aar h'yyb nesaa
do pahadëëk do paa sa ky n'aa na-ããj hẽ.
[34] Ti m' sahõnh hẽ panang buuj rabana Jesus
rabaheg'ããs hyb n'aa. Ti m' Jesus raba-
hapäh bä m', rabetsẽẽ ta hã tabahõm hyb
n'aa sa häj n'aa bä naa.

9

Aj'yy k'yy gadóm do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

[1] Ti m' Jesus gatsëg sooh marakate gó,
ti m' ta panang hẽnh, karaj'aa tamyyj jé
tabatsëg hõm. [2] Ti m' ajyy wób ramanaa
mä nahëë näng doo, nawät doo, ratóg nä
ta tyng jó. Ti m' Jesus h'yyb hapäh bä
m' hat'ook do rah'yy ka'eeh do ta hã, taky
hadoo nawät do hã:

—Mahyb n'aa tón manäh, tah ỹỹ. Nesaa
do a h'yyb tym gó hanäng do kado hõm —
näng mäh.

[3] Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma
mehetëk do raky hadoo sa h'yyb gó:

—P'op Hagä Do taky n'aa rejãã hahỹỹ hã
—näk mä sa h'yyb gó.

[4] Jesus h'yyb hapäh mä sa h'yyb, ti hyb
n'aa m' taky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa nesaa do bë hyb n'aa newëë
bë h'yyb gó? —näng mäh. [5] —Nyy da
nahejooj bë hã? "Kado hõm nesaa do a
h'yyb tym gó hanäng do paah", ji noo bä?
"As'ëëg g'ëëd, awäd däg", ji noo bä? [6] Hỹỹ
kä da, —näng mäh —bë bahapäh hyb n'aa
ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo,
ỹ hajaa sa h'yyb gó hanäng do nesaa do ỹ
ado hõm bä, ỹ haso däk da nahëë näng doo
—näng mä Jesus kyyh.

Tii bä m' k'yy gadów däk do hã taky
hadoo:

—As'ëëg g'ëëd, mado däg a tyng, ahõm
kä a tób hẽnh —näng mä Jesus ta hã.

[7] Ti m' tabas'ëëg gëët, ahõm kän mä ta
tób hẽnh. [8] Sahõnh hẽ hap'ëëh do rameuuj
bong mäh. P'op Hagä Do hã raj'aa etsë, ta
ti hadoo do hejój ajyy sa hã tabanoo do hyb
n'aa.

Matew häd näng do Jesus naëënh do panyyg n'aa hahỹỹh

[9] Ti m' tii b' n'aa Jesus bahõm bä kä, taba-
hapäh Matew häd näng doo, sa wahë n'aa
Roma buuj ky gabuuj dajẽẽr tagahed'aak bä
hasooh doo. Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—B'ëëp ana wë ỹỹ, hëp ỹ hata maba-
hadoo hyb n'aa —näng mäh.

Ti m' Matew bas'ëëg gëët, ahõm kän mä
ta sii.

[10] Ta jawén, Matew tób bä Jesus bawëh
bä m', hajõk dajẽẽr gahed'aak doo, Matew
hep'ëëh doo,* ta wób sa hã pé nesaa do moo
heb'ooh do na-ããj hẽ rabana rabawëh hyb
n'aa Jesus sii, Jesus ma matëg sa sii. [11] Ti m'
Parisew rabahapäh bä ta tii, rabeaanh Jesus
ma matëg sa hã:

—Hëd n'aa bë ma matëg bawëh dajẽẽr
gahed'aak do sa sii, ta wób na-ããj hẽ nesaa
do moo heb'ooh do sa sii? —näk mä sa
kyyh.

[12] Ti m' reaanh do Jesus maa napäh bä,
panyyg gó taky gadoo:

—Nahëë temah doo, dooh rahõm bä
mediko wë. Nahëë enäh do ti hah'ũũm ta
wë. [13] Taw'ããts hẽ baad bë hyb n'aa newë
nyy da P'op Hagä Do hanäng pé hahỹỹ da
ta kyy kerih doo gó taher'oot do hã: "Dooh
rama ejuu do had'yyt hẽ tado bä ti ỹ karẽn
doo. Ỹ gahëën sa hã, rat'yyd mehĩĩn sa da
hadoo doo",† näng kerih doo.

Ti m' Jesus ky hado kän:

—Dooh ỹ ahyy bä hỹ pong jé naa P'op
Hagä Do karẽn doo da habok red'oo do ỹ
naëënh hyb n'aa. Ỹ ahyng, nesaa do moo
heb'ooh do ỹ naëënh hyb n'aa.‡

Jesus hã reaanh do ratayy do ky n'aa hahỹỹh

[14] Ti m' Jowãw nu gahem'uun do ma
matëg rabana Jesus wë, ti m' reaanh ta hã:

—Ta see pé noo gó ããh, Parisew na-ããj hẽ,
noo kanawa doo me ãã weh'ëëh P'op Hagä
Doo. Hëd n'aa a ma matëg tii d' ranad'oo?
—näk mäh.

* 9:10 Judah buuj sa wób né ti dajẽẽr gahed'aak doo. Roma buuj hã kahepak do rabataa. Ta see pé noo gó ta ti dajẽẽr n'aa gahed'aak do rawedii sa wakããn. Ta bahãnh ragahëën dajẽẽr, sa wë ta uuh baym hyb n'aa. Ti hyb n'aa Judah buuj wób dooh ragenaag bä dajẽẽr gedaag n'aa. † 9:13 Osejas 6.6 ‡ 9:13 Jesus wén naëënh, nesaa do raberéd hõm hyb n'aa, P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä.

15 Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo.
Hahỹỹ d' mä ta kyyh:
—Ket'ëë do jäm n'aa hẽnh ji ats'yyt doo,
dooh ratabëëj bä rahyb n'aa tón do heen
n'aa ta patug pan'aa sa mahang tag'ëëd bä.
Ti awät da ti noo gó sa najiis, ta patug
pan'aa, rado hõm sa mahãnh. Ti noo gó da
ratay kän§ —näng mäh.
16 Ti m' panyyg wób ky n'aa gó Jesus ky
gadoo nä reaanh doo. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:
—Dooh ji gas'yyb bä pãã̃n papuuj bäh
me saroor säg noo eh doo. Tii d' ji
adoo bä, papuuj bäh tsawyy däg bä, ta
säg tanes'ëëm, kawah'oob hõm tii bä. Ti
bahãnh tanoo ee däk tii. 17 Ti hadoo né hẽ
uwa bëë hã. Dooh ji gedu bä uwa bëëh
papuuj hegän sooh do pan'aa ta hood b'éé
byy säg gó. Tii d' ji adoo bä, uwa bëëh egän
so bä, ta hood säg ganabäh hõm. Tii bä kä,
uwa bëë waho bëëh da, ta hood kä karejã
kän —näng mäh. —Uwa bëëh papuuj ji
geduuh ta hood papuuj gó. Uwa bëëh egän
so bä, ta hood papuuj keh'ũũs nä. Tii bä uwa
bëëh, ta hood na-ãã̃j hẽ dooh takarejã bä**
—näng mä Jesus.

Ỹỹnh has'oo däk do ky n'aa, karapee
h'yy ganä däk do ky n'aa daheeh hahỹỹh
18 Ti m' ta ti Jesus baher'oot nä bä, aj'yy
hyb n'aa jawyk doo, Judah buuj sa wahë
n'aa see ana Jesus wë. Ti m' ta taron nuu me
m' tabahyy häng ta wë. Ti m' taky hadoo ta
hã:
—Tok ỹ h'yy gakog hõm —näng mäh. —
Ti hadoo né hẽ b'ëëp si ỹỹ, ta hã moo dëë, tii
bä da tok ỹ awäd däk da p'aa hẽnh —näng
mäh.
19 Ti m' Jesus ta ma matëg daheeh
rabahõm kän ta sii. 20 Tamahõm me m' ỹỹnh
nahëë näng do ta jó gadäk hẽnh tabana ta
wë. Majyyw mä ta nahëëh. 12 m' ta baab
ta nahëë badäk. Ti m' ta jó gadäk hẽnh mä
tabana ta wë, Jesus saroor noo hã m' tamoo
däng. 21 Tii d' tawén d'oo mä ta h'yyb gó m'
taky hadoo: "Ta saroor hã ỹ moo dëë bä, ỹ
d' ahub däk tii bä", näng mä ta h'yyb gó.
22 Ti m' Jesus ty kaw'õõd däk ta wë, ti m'
taky hadoo:
—Eỹỹm manäh, tok ỹỹ —näng mäh. —
Õm has'oo däk, P'op Hagä Do hã mah'yy
ka'eeh do hyb n'aa —näng mäh.
Tii bä kä m', nayyw hẽ tabahas'oo däk.
23 Ti m' Jesus kajaa bä m' hyb n'aa jawyk
do tób bä, tabajëë suun bä m', tabahapäh bä
m' manarapéw hadoo do ragamehỹỹh doo,
séd dó m' raräb bä rabë bä, 24 taky hadoo mä
sa hã:
—Bë anäh! Karapee dooh tadajëb bä.
Aỹỹh tii —näng mäh.
Tii bä m' rakawew'aam ta kyyh. 25 Ti m'
hajõk do raban'yyh tan'oo bä do jawén paa
bä, Jesus bajëë suun tób gawakõ gó, ti m'
karapee tamoo maso däk, ti m' nayyw mä
karapee bas'ëëg gëët. 26 Ti m' jé pad'yyt hẽ
m' ta ti häj n'aa bä rapanyyg enä hõm kän
mä ta tii bä tamoo wät do ky n'aa.

Ty temaa bong do panyyg n'aa hahỹỹh

27 Ti m' tii b' naa Jesus tsyym kadoo bä,
pawóp hẽ ajyy ty temaa bok do ta jawén
rabana. Ti m' rageëëj bong. Hahỹỹ da m'
sa kyyh:
—Mat'yyd mehĩĩn ãã̃h, Jesus, Dawi
panaa!†† —näk mäh.
28 Ti m' ta tób gó tabajëë suun bä m', ty
temah do rabana ta wë, ti m' Jesus beaanh
sa hã:
—Bë ky daheeh g'eeh ỹ haja bä bë ty enä
padëëk doo? —näng mäh.
Ti m' raky hadoo:
—Ỹỹ. Ãã̃ ky daheeh né hẽ, Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Doo —näk mäh.
29 Ti m' Jesus moo däng sa matym hã, ti
m' taky hadoo:
—Bë heso padäg, bë h'yy ka'eeh do hyb
n'aa —näng mäh.
30 Ti m' nayyw hẽ m' p'aa hẽnh mä raba-
hapëë padëëk. Ti m' Jesus ge'ỹỹm sa hã
ranaher'oot hyb n'aa sa hã tamoo wät doo.
Hahỹỹ d' mä ta kyyh:
—Bë her'ood manä ta wób sa hã —näng
mäh.
31 Ti m' ta ky geãm né paawä m', jé pad'yyt
hẽ rapanäk Jesus moo wät do ky n'aa.
32 Ty temaa bok do paa ratsyym kasog sii
hẽ m', ramanaa Jesus wë aj'yy karap'aar

§ 9:15 Hahỹỹ d' Jesus hanäng pé ta tii: Ta ma matëg sii tabawät nä bä, dooh ratay bä. Sa mahang Jesus badoh bä, tii bä da ratay kän. ** 9:17 Dooh ji mekuuj bä papuuj tama metëëk do ji h'yyb paa me, tahanäng pé ti panyyg gó teh'ũũm doo. †† 9:27 Dawi panaa rawén maneëënh, ti né hẽ ti sa hã P'op Hagä Do p'ooj ub taky n'aa eno wät do hyb n'aa.

h'yyb nesaa do hadäk doo, ner'oot doo.
33 Karap'aar h'yyb nesaa do Jesus habëë hõm
jawén paa bä, aj'yy er'ood däg kän p'aa
hẽnh. Hajõk do t'ĩĩ hẽnh kat'aa do rahyb
n'aa meuunh mäh. Ti m' raky hadoo:

—Dooh noo gó hapäh pé hahỹ hadoo pé
Isaraéw buuj mahang —näk mä sa kyyh.

34 Parisew kä m' raky hadoo:

—Dooh. Karap'aar h'yyb nesaa do wahë
n'aa kyy gó ti tabahebë karap'aar h'yyb
nesaa doo —näk mä sa kyyh.

35 Ti m' sahõnh hẽ sa panang bä Jesus
bewäd nä. Sa tób P'op Hagä Do panyyg rayd
naherot do yt hã tama metëëk P'op Hagä
Do bag'ããs do ky n'aa hanäm doo. Sahõnh
hẽ hedoo pé sa nahëë Jesus hahëën hõm
mäh. 36 Ti m' hajõk do tabahapäh bä, tat'yyd
mehĩĩn mä sa hã. B'éé hagã n'aa tamah
do hadoo mä ta hã. Hajõng baad nadoo do
rahoop. Dooh rad'oo péh, dooh masa pé sa
hã. 37 Ti m' panyyg gó m' tamaher'oot mä ta
ma matëg sa hã. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Hajõng ti anyy däg paawä joom ag
wah'ëë däk do ji ataa do pan'aa, pawóp its
ta taa n'aa‡‡ —näng mäh. 38 —Ti hyb n'aa
taw'ããts hẽ joom danäh hã, P'op Hagä Do
hã, bë ky n'aa ets'ẽẽ tamejõ nä ta wób joom
hã ramoo bok hyb n'aa —näng mä Jesus
kyyh.

10

Ta ma matëg 12 hedoo do Jesus mejũũ do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus naëënh 12 hedoo do ta ma
matëg ta wë. Ti m' tabanoo mä sa hã
karap'aar h'yyb nesaa do rabahajaa raba-
hebë hyb n'aa, sahõnh hẽ hedoo pé sa
nahëë rahehëën hõm hyb n'aa na-ããj hẽ.
2 Hahỹỹ m' 12 tamejũũ do sa häd: Simaw
mäh, Peed ramaneëënh doo. Ta jawén mä
Ãn-Deréh, Simaw hỹỹj. Ta jawén mä Sebe-
dew taah, Tsijaag, Jowãw häd enäh doo. 3 Ta
jawén Pirip, Batoromew, Tomeh, Matew
(Roma buuj hã Judah buuj rahepak do
gedaag n'aa paah), Tsijaag Aw-Pew t'aah,
Tadew, 4 Simaw Serot,* Judas Ikarijot kä m',
Jesus haëëj däk do majĩĩ hã.

5 Ti m' Jesus mejũũ ta wób sa panang
hẽnh rabahõm hyb n'aa. Hahỹỹ d' mä
tamejũũ sa hã:

—Bë ahõm manä Judah buuj nadoo do
wë. Bë ajëë pä manä Samarija buuj sa
panang bä. 6 Taw'ããts hẽ Isaraéw buuj
sa h'yyb gó dawëë P'op Hagä Do mahãnh
habong do wë bë ahõm, b'éé kanapëë bong
do hadoo do sa wë. 7 Bë mahõm me hahỹ
panyyg bë maher'ood sa hã: "Edaa däk hỹ
pong jé hawät do ji tabag'ããs doo", näk da
bë kyyh. 8 Taw'ããts hẽ sa nahëë bë hahëën
hõm, dejëp do ragenä bong bë an'oo bä,
rog manahuuh do sa nahëë bë ado hõm,
karap'aar h'yyb nesaa do sa hã padëëk do
bë hebëë hõm. Bag hẽnh ỹ ban'oo däk bë
hã ta ti bë bahajaa hyb n'aa. Ti hyb n'aa bag
hẽnh bë masaa sa hã. 9 Dooh d' bë mahũũm
pé ta säm hadoo péh. 10 Dooh d' bë mahũũm
ta hood hadoo péh, tatu hadoo péh, bë
tsyym suun see hadoo péh, bë saroor see
hadoo péh. Dooh bë mahũũm pé ỹ wén
näng, moo bok do sa hã ramoo bok do säm ji
banoo do hyb n'aa. Bë masa do bë hã ranoo
da bë wë badoh doo.

11 —Panang bä bë kajaa bä, bë esóts jé ky
en'yym doo, bë gad'oo doo. Tii bä ta ti
hedoo do tób bä bë ayyw panang bë beréd
hõm bä kä. 12 Ta tób bä bë ajëë pä bä, bë
ky n'aa edëë ta yt hã haj'eenh doo. 13 Ta
tii bä haj'eenh do ky en'yym do rado bä,
hanäm gó bë ragado bä, bë ky n'aa edëng
do aym da sa wë. Hanäm gó bë raganado
bä, bë ado hõm sa hã bë ky n'aa edëng do
paah. 14 Bë raganado bä, bë ramaa nanewë
bä bë her'oot doo, bë tsyym suun bë tepyng
padäg k'ããts, ta ti tób bä naa, ta ti panang
bä naa bë tsyym kasok bä.† 15 Baad bë ỹ
maher'oot. Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã
habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó
kä, Sodoma panang buuj, Gomoha panang
buuj ta säm bahãnh P'op Hagä Do anoo da

‡‡ 9:37 Hahỹỹ d' Jesus hanäng péh: Hajõk ta hã h'yy ka'eeh do pan'aa paawä, pawóp its ta ky n'aa sa hã her'oot do pan'aa. * 10:4 Judah buuj sa häj n'aa bä Roma buuj ramejũũ noo gó, Judah buuj wób rakarẽn rakamaj'ĩĩ Roma buuj sa wë. Dooh rakarẽn bä Roma buuj mejõ bä sa hã. Roma buuj wë kamaj'ĩĩ do ramaneëënh Serot . Ta ti sa see paa apäh ta ti Simaw, rawén maneëënh "Simaw Serot". † 10:14 Tii da Jesus mejũũ rabad'oo, dooh baad tado bä P'op Hagä Do panyyg panang buuj raky nadaheeh doo, panang buuj rabahapäh hyb n'aa.

nesaa doo, bë ganadoo do panang buuj hã.‡
Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng
mäh.
16 —Sa mahang bë ỹ mejũũ b'éé ta-
banas'aa mahang habëëh do hadoo. Ti
hyb n'aa taw'ããts hẽ baad bë matakä sa
hã, aw'yy matakëë do hadoo. Taw'ããts hẽ
na-ããj hẽ kaja hẽ denaa hẽ bë h'yyb bë
mahũũm sa mahang bë aboo bä. Hanäm
gó bë aboo sa wë, gurii-i bawät do hadoo.§
17 Baad bë kanä sa mahãnh. Bë da rahaëënh
panang enäh do sa wahë n'aa sa moo gó,
bë raky n'aa etyy hyb n'aa. Tób P'op
Hagä Do panyyg rayd naherot doo gó bë da
rahewyyh. 18 Hëp ỹ n'aa bë da ramahũũm
sa wahë n'aa wë, hëëj bagã n'aa sa wë na-
ããj hẽ, sa matym gó bë raky n'aa tapaa hyb
n'aa. Këh ỹ n'aa bë her'ood kän da tii bä
sa hã, Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-
ããj hẽ, raky n'aa napäh hyb n'aa këh ỹ n'aa.
19 Bë ramoo maso däg bä, bë hyb n'aa tón
manä bë her'oot do pan'aa hã, nyy da bë
her'oot do hã. Ti noo gó kan'oo däk da bë
hã bë her'oot do pan'aa. 20 Bë nado ti noo
gó her'oot doo. Bë Yb hỹ pong jé hawät do
Sahee er'oot da bë her'oot do hã —näng mä
Jesus.
21 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Hỹỹj näng doo, ta hỹỹj tan'oo däk da
ta wób sa moo gó radaj'ëëp hyb n'aa. Ti
hadoo né da t'aah näng do bad'oo ta t'aah
hã. Sa taah da h'yy kawereem sa yb wë, sa
ỹỹn wë. Rahaëënh da sa yb sa ỹỹn ta wób
sa moo gó radej'ëëp hyb n'aa. 22 Tak'ëp da
sahõnh hẽ rakawajããn da bë wë hëp ỹ n'aa.
Ti hadoo né da, jé h'yy kanerét do hã ỹỹ,
tadajëb bä kä, edëb had'yyt hẽ da hỹ pong
jé P'op Hagä Do pa. 23 Panang s'ee hẽnh bë
rarejã bä, bë kejën hõm panang s'ee hẽnh.
Baad bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Bë bahajaa do
pooj jé panang haw'ããts hẽ Isaraéw häj n'aa
bä bë moo bok bë ỹ mejũũ doo, ỹỹh, Aj'yy
Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do matëëh da.
Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo.
24 —Dooh ma kametëëk do ta ma matëg
bahãnh tado bä. Dooh na-ããj hẽ sa karom
sa kariw n'aa bahãnh rado bä. 25 Sa ma
matëg hajaa do pénh ma kamet'ëëk do
rahaja däg bä kä, taw'ããts hẽ ratsebé. Sa
kariw n'aa pénh sa karom rahyb n'aa jewyg
däg bä kä, taw'ããts hẽ ratsebé. Hahỹỹ d' ỹ
hanäng pé ti ta tii: Ỹỹh, bë wahë n'aa hadoo
doo, "Beresebu,** karap'aar h'yyb nesaa do
wahë n'aa" ỹ ramaneëëj bä, ti bahãnh tii bä
bë da raky n'aa rejãã karapé haa bë bahadoo
do hyb n'aa. 26 Tii d' radoo né paawä bë hã,
bë jeỹỹm manä sa hã. Sahõnh hẽ ta wób
nahapäh nä doo, sahõnh hẽ sa hã kejën doo,
ta jawén rabahapäh da. 27 Ta wób ramaa
nanapäh bä bë hã ỹ her'oot doo, sahõnh
hẽ maa napäh bä bë her'ood. Kaja hẽ bë ỹ
hesëënh doo, tak'ëp bë her'ood da sahõnh
hẽ ramaa napäh hyb n'aa. 28 Bë jeỹỹm manä
ji majĩĩ ji daj'ëëp do hã. Jããm né ji hub
rahajaa radaj'ëëp. Ji h'yyb tym dooh rahaja
bä. Taw'ããts hẽ bë jeỹỹm P'op Hagä Doo.
Ti ti hajaa tarejãã ji hub ji h'yyb tym na-
ããj hẽ tabanesaa hẽnh. 29 Pawóp hẽ taw'ëëd
taah, kanahën d'os hẽ rabesëëm is, ky n'aa
ganebats. Ti hado né paawä, dooh sa see
dajëp pé bë Yb hỹ pong jé hawät do nan'oo
bä. 30-31 Ti hyb n'aa bë eỹỹm manäh. Ha-
jõng taw'ëëd takamahãn do bahãnh bë P'op
Hagä Do kamahãn. Sahõnh hẽ ji sëën sii hẽ
P'op Hagä Do betsén. Baad ji tabahag'ããs ỹ
hanäng péh —näng mäh.

32 —Këh ỹ n'aa najejën pé ta wób sa hã, ỹ
na-ããj hẽ dooh ỹ ky n'aa jejën bä ta tii, Ee
hỹ pong jé hawät do matym gó. 33 Këh ỹ n'aa
jejën péh, ỹ na-ããj hẽ da ỹ ky n'aa jejën tii
d' ẽnh, Ee hỹ pong jé hawät do matym gó.

34 —Ỹ ahyy wät babä, bë ed'oo apäh,
h'yyb nyyw gó badäk hahỹỹ hã habong do
rababok hyb n'aa sa da hadoo do wë ỹ an'oo
bä do hyb n'aa. Tii d' bë edoo manäh. Ti
hyb n'aa nado ỹ wén hyng. Wawẽẽ hẽ ỹ
bahyy wät do hyb n'aa ta wób rakamaj'ĩĩ da
ta wób sa wë. 35 Ỹ ahyy wät do hyb n'aa,
ajyy wób rah'yy kawereem da sa yb wë. Ỹ
ahyy wät do hyb n'aa, sa toog wób rah'yy
kawereem da sa ỹỹn wë, sa takaanh wób
rah'yy kawereem da sa mayyn wë. 36 Tii bä
da sa wakããn sa tób yt hã haj'eenh do sa

‡ 10:15 Dooh Sodoma, Gomoha panang buuj ramaa newë bä baad hadoo do Róh sa hã tamaher'oot do paah. Jesus ma matëg hyb n'aa jewyk Róh bahãnh, ti hyb n'aa sa kyyh maa nanew'ëë do ta bahãnh ragadoo da nesaa do ta säm. Sodoma panang buuj ragadoo do bahãnh ragadoo ti ta säm nesaa doo. § 10:16 Judah buuj sa hã aw'yy kamatakëë. Gurii-i kaja hẽ ta h'yyb tamahũũm sa hã. ** 10:25 Nesaa Do Yb né ti Beresebu.

majĩĩ däg da.†† 37 Ỹ bë kamahã̄n do bahã̄nh
bë yb, bë ỹỹn bë kamahã̄n bä, dooh bë haja
bä hëp ỹ hata bë do bä. Ỹ bë kamahã̄n do
bahã̄nh bë taah, bë toog bë kamahã̄n bä,
dooh bë haja bä hëp ỹ hata bë do bä. 38 Jé
hëp ỹ n'aa tamo n'aa tahoop do tajeỹỹm bä,
h'yyb nahedoo do nemon ỹỹ, dooh tahaja
bä hëp ỹ hata tado bä. 39 Jé badäk hahỹỹ hã
ji hawät do hã tak'ëp kamahã̄n doo, dooh da
tanu dëë bä P'op Hagä Do wë. Hëp ỹ n'aa, hã
ỹ taky daheeh do hyb n'aa dajëp péh, baad
tabawäd had'yyt da P'op Hagä Do wë.
40 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:
—Jé bë gadoo doo, ỹ na-ããj né tagadoo. Ỹ
gadoo doo, hã ỹ mejũũ do tagadoo. 41 Jé P'op
Hagä Do ky n'aa rod gadoo doo, P'op Hagä
Do ky n'aa taher'oot do hyb n'aa, tagadoo
da P'op Hagä Do hanaa ta ky n'aa rod hã
tanoo do pénh ta säm. Jé ta da hadoo do
gadoo doo, baad hawät do ta da hadoo do
bahadoo do hyb n'aa, tagadoo da P'op Hagä
Do hanaa baad hawät do hã tanoo do pénh
ta säm. 42 Jé naëng dagäp do hanyy is pé
hanoo pé hahỹ hyb n'aa sakog is do see hã
tabeëëk hyb n'aa, hata ỹỹ tabahadoo do hyb
n'aa, ta ti tagadoo né hẽ da baad hadoo do
ta säm P'op Hagä Do hanaa. Né hup ỹ né hẽ
ta ti ỹ her'oot doo.

11

Jowãw nu gahem'uun do mejũũ do Jesus reaanh do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus bahajaa bä kä 12 hedoo do
ta ma matëg hã tamaher'oot doo, tatsyym
kadoo mä tii b' naa, panang haw'ããts hẽ
Garirej häj n'aa bä, panyyg hanäm do tama
metëëk hyb n'aa. 2 Ti m' Kristo moo wät do
radawäts gëët bä Jowãw nu gahem'uun do
ky n'aa napäh bä, tamejũũ mä ta ma matëg
Jesus wë rabahõm.
3 Hahỹỹ da bë eaaj Jesus hã —näng mäh:
"Õm né hẽ tii, P'op Hagä Do Ky Däng Do ta
wë hana doo, ta see ti ãã gada?", denoo da
—näng mä Jowãw nu gahem'uun doo.
4 Ti m' Jowãw mejũũ do hã Jesus ky hadoo:
—Bë ahõm nä, bë maher'ood Jowãw hã
hahỹ bë maa newëë doo, hahỹ bë bahapäh
do na-ããj hẽ: 5 Ty temah do paah, rahapëë
padëëk. Nabong do paah, aboo padëëk p'aa
hẽnh. Rog manahuuh doo, ahub padëëk
p'aa hẽnh. Nabuuj gatemah do paah, ramaa
napëë padëëk. Dejëp do wób genä bong ỹ
an'oo bä. P'op Hagä Do panyyg hanäm do
na-ããj hẽ kaher'ood däk kas'uut do sa hã.
6 Ky n'aa kedëng da jé ỹ moo wät do hyb
n'aa, ỹ her'oot do hyb n'aa tah'yy kaneréd
bä hã ỹ tah'yy ka'eeh doo. Tii d' bë her'ood
Jowãw hã —näng mä Jesus kyyh Jowãw nu
gahem'uun do mejũũ do sa hã.
7 Ti m' Jowãw mejũũ do rababaaj hõm bä
kä, hajõk do hã Jesus her'ood kän Jowãw
nu gahem'uun do ky n'aa. Hahỹỹ da m' ta
kyyh:
—H'ëëd ti bë heg'ããs paa tabanawäng
hẽnh? Jawii bah'ood ahëm do g'eeh bë
heg'ããs? 8 Ti tanado bä, h'ëëd ti bë heg'ããs
t'ĩĩ hẽnh? Aj'yy saroor ky n'aa gebah do
dadäk do bë heg'ããs t'ĩĩ hẽnh? Dooh. Sa-
roor ky n'aa gebah do dadäk do dooh raboo
bä tabanawäng bä. Sa wahë n'aa tób hanäm
doo gó rababok tii. 9 Ti tanado bä, h'ëëd ti bë
heg'ããs t'ĩĩ hẽnh? P'op Hagä Do ky n'aa rod
bë heg'ããs? Ỹỹ. Ti né hẽ ti bë heg'ããs. P'op
Hagä Do ky n'aa rod bahã̄nh tii.* 10 Ta ti né
hẽ ta ti aj'yy ky n'aa näng do P'op Hagä Do
kyy kerih do hã. Hahỹỹ da ta ky n'aa: "Ỹ
mejũũ da panäk ỹ n'aa a pooj jé, a tyw n'aa
tabenyyw däk hyb n'aa a pooj jé"†, näng
kerih doo.
11 —Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo:
Badäk hahỹỹ bä habong do sa mahang,
dooh Jowãw bahã̄nh nu gadäk péh. Ti
tahado né paawä, hỹ pong jé hawät do
bag'ããs do karapee hedoo do sa mahang,
jãã̄m hẽ hyb n'aa sakog its né paawä, Jowãw
bahã̄nh tanu gadäk hỹỹ kä. 12 Jowãw nu
gahem'uun do du doo noo gó naa tanu
gemuun doo, da hẽ kä na-ããj hẽ, hỹ pong
jé hawät do bag'ããs do tak'ëp takah'ũũm.
Tak'ëp ta wób h'yyb hedoo, P'op Hagä Do
bag'ããs do karapee rabahadoo hyb n'aa.
13 Jowãw nu gahem'uun do kajaa do pooj
jé Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä
Do ky n'aa rod na-ããj hẽ raher'oot mä P'op

†† 10:36 P'op Hagä Do ky n'aa rod Mika häd näng do kyy gó Jesus beh'ũũm ta ti taher'oot doo. Mika 7.6 hã takerii däk sa hã hẽ né hẽ sa wakããn kamaj'ĩĩ do ky n'aa. Rawén kamaj'ĩĩ, Jesus hã h'yy kana'eeh do rah'yy kawereem ta hã h'yy ka'eeh do wë. * 11:9 P'op Hagä Do ky n'aa rod bahã̄nh Jowãw Jesus wén edoo, Jesus kajaa do pooj jé panäg n'aa tabahadoo do hyb n'aa. † 11:10 Marakijas 3.1

Hagä Do bag'ããs do ky n'aa, takajaa do pooj
jé. [14] Bë gado bä, bë gadoo né hẽ hahỹ
bë ỹ maher'oot doo: Jowãw né hẽ ti Eriij,
kajaa da P'op Hagä Do ky däng do paa‡ ta
kyy kerih doo gó. [15] Jé karẽn pé ỹ her'oot
do tamaa newë bä, taw'ããts hẽ tahyb n'aa
matakëë.

[16] —Nyy gó da ỹ baher'oot da, da hẽ badäk
hahỹỹ hã habong do panyyg ky nadah'eeh
do sa ky n'aa? Hahỹ hadoo tii: Karepé wa-
hoo gó hab'ëëh do ramas'uunh do hadoo.
Hahỹỹ da karepé wób sa kyyh ta wób sa
hã: [17] "Raketëë do pud n'aa ãã gamehỹỹh
bë tsebé hyb n'aa paawä, dooh masunh do
bë as'ããw bä. Tii bä dajëp do heen n'aa
ãã wareem, masuuj gó bë h'yy ketón hyb
n'aa paawä. Ti na-ããj dooh bë karẽn bä.
Dooh h'yy katón gó bë masuuj bä", näk
karepé ta wób sa hã. [18] Ti hadoo né hẽ da
hẽ habong doo —näng mäh. —Tabad'op hẽ
ji raky dahé bä. Jowãw nu gahem'uun doo,
dooh uwa s'ëëb mahỹỹnh do teëg bä. Ta see
pé noo gó noo kanawa doo me P'op Hagä
Do tah'yyb en'yym. Ti hyb n'aa, "Karap'aar
h'yyb mahũũm mä tii", näk sa kyyh Jowãw
ky n'aa hã. Dooh Jowãw ragado bä. [19] Ỹỹ
kä, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo,
ỹ eëëk, ỹ awa. Ti hyb n'aa ỹ ramaneëënh,
tahawaa, heëëk do men, dajẽẽr gahed'aak
doo, nesaa do moo heb'ooh do sa najiis. Ãã
raganado né paawä, P'op Hagä Do né hẽ
tii, ỹỹh, Jowãw na-ããj hẽ h'yy gan'yyh doo.
Ãã ma met'ëëg wät do ky dah'eeh do baad
rababok do hã takametä däk tii —näng mä
Jesus.

[20] Ta wób sa panang bä tapehuuj wät do
bahãnh Korasĩn, Betsaj-Da häd enäh doo bä
Jesus pehuuj wät. Ti hado né paawä dooh
rah'yy kawereem bä ta ti panang häd enäh
do buuj. Ti hyb n'aa Jesus ky n'aa tapaa mä
sa hã. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

[21] —Nesaa do P'op Hagä Do anoo da bë hã
Korasĩn, Betsaj-Da panang buuj. Hajõng ỹ
pehuunh do paa bë mahang. Dooh ỹ bë ky
dahé bä. Panang Tiir, Sidõn häd enäh doo
bä ỹ pehuuj wäd bä paawä rababong noo
gó bë mahang ỹ pehuuj wät doo, p'ooj ub
paawä ti buuj nesaa do hã rat'yyd kamehĩĩn
paawä, P'op Hagä Do hã rah'yy kawereem
paawä. P'ooj ub paawä saroor hebaan doo,
hejooh doo, rapadadäg däg paawä, rehaa
paawä sa nuu hã tëëg ooj rat'yyd kamehĩĩn
do heen n'aa. [22] Bë ỹ maher'oot hahỹỹh:
Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do P'op
Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä, Tiir Sidõn
buuj p'ooj ub habong doo, nesaa do ta säm
bahãnh P'op Hagä Do banoo da bë hã nesaa
doo, bë t'yyd kamanehĩĩn do hyb n'aa, bë
h'yy kawanereem do hyb n'aa.

[23] —Bëëh, Kapar-Naũm panang buuj, hỹ
pong jé has'ëëk do bë ed'oo g'eeh bëëh?
Dooh. Tabanesaa hẽnh bë bahyk da P'op
Hagä Do an'oo bä. Panang Sodoma häd
näng doo bä ỹ pehuuj wäd bä paawä
rababong noo gó bë mahang ỹ pehuuj wät
doo, da hẽ ti badäk nä paawä panang
Sodoma.§ [24] Bë ỹ maher'oot hahỹỹh:
Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do P'op
Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä, Sodoma
buuj p'ooj ub habong doo, nesaa do ta säm
bahãnh P'op Hagä Do banoo da bë hã nesaa
doo, bë t'yyd kamanehĩĩn do hyb n'aa, bë
h'yy kawanereem do hyb n'aa —näng mä
Jesus.

[25] Ti noo gó kä m' Jesus ky hadoo:

—Ee, P'op Hagä Doo, a hã ỹ j'aa etsë.
Sahõnh hẽ hỹ pong jé, badäk hahỹỹ hã
hanäng do na-ããj hẽ mabag'ããs. Majejën
hahỹ mamoo wät do haj'ap do sa mahãnh,
tak'ëp ma kamet'ëëk do sa mahãnh.
Mametä wät sa h'yyb gó karapee hadoo
pé hã, baad h'yy ka'eeh pé hã. [26] Ta tii da
magen'aak Ee —näng mäh.

[27] Ti m' taky hadoo:

—Sahõnh hẽ Ee banoo ta hejój hã ỹỹ.
Dooh baad hapäh pé ỹỹh, P'op Hagä Do
T'aah. Jããm né Ee hapäh ỹỹh. Dooh Ee, P'op
Hagä Doo, baad hapäh péh. Jããm né ỹỹh, ta
T'aah hapäh. Jããm né hẽ sa hã ỹ metëëh do
hapäh Ee —näng mäh.

[28] Ti m' taky hado kän:

‡ 11:14 P'op Hagä Do ky n'aa rod Marakijas häd näng do erii wät do hã P'op Hagä Do ky däng, Mesijas kajaa do pooj jé Eriij kajaa da. P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub hawät do ti Eriij makũũh. Dooh Eriij Jowãw hã takas'ee bä. Dooh tii d' tahanäng péh. Eriij makũ bawät do paa hadoo Jowãw bawäd wät. Ti hyb n'aa Jowãw né hẽ ti Eriij Jesus wén her'oot.

§ 11:23 Da hẽ ti badäk nä paawä panang Sodoma Jesus wén näng, rat'yyd kamehĩĩn do hyb n'aa paawä. Tii bä, dooh p'ooj ub P'op Hagä Do gawatsiig bä paawä sa panang.

—B'ëëp wë ỹ sahõnh hẽ bëëh, hakaaj
padëëk do hedoo doo, h'yy ketón do hedoo
doo, tii bä da ỹ anoo bë kameh'ããk hyb
n'aa. [29] Kaja hẽ hëp ỹ mahũũm. Hanäm
gó ỹ bawät sahõnh hẽ sa wë. Dooh ỹ h'yy
kasabé bä. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë ky
dahé ỹỹh. Taw'ããts hẽ bë ma kamet'ëëg
hã ỹ bë hapäh doo. Tii bä da bë baw'yyt
da bë h'yyb kameh'ããk doo, bë h'yyb näw.
[30] Nahejooj bë hã ỹ ma metëëk doo. Tahajaa
bë ky dahé bä. Nahejooj bë ỹ mejũũ doo —
näng mä Jesus kyyh.

12

Saab ky n'aa hahỹỹh

[1] Ti noo gó m', Saab hã m', Judah buuj
rakamehehãk do noo gó m', Jesus ta ma
matëg sa sii joom tiriig banäng doo me m'
ratabës. As'aah mä ta ma matëg, ti hyb n'aa
m' tiriig ag mä rateh'yyp rabawa hyb n'aa.
[2] Ti m' rateh'yyp do Parisew wób rabahapäh
bä, raky hadoo Jesus hã:

—Mahegãã! Dooh a ma matëg raky dahé
bä ër ky n'aa jaw'yyk do Saab ky n'aa hã.
Saab hã ramoo bok —näk mä sa kyyh.

[3] Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Dooh bë ner'ood bä g'eeh nyy da ër
wahë makũ Dawi bad'oo, tii, ta hataa
rabas'aah bä? [4] Dawi ajëë suun mä P'op
Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hã, ti
m' ta hataa daheeh rabawa pãw P'op Hagä
Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hã hatoonh
doo, jããm hẽ né paawä ta ti tób yt hã moo
heb'ooh do haw'aa ta ti pãw Mosees ky n'aa
jaw'yyk do hyb n'aa. Dawi dooh rahaja bä
paawä rawa bä ta ti pãw. [5] Dooh bë ner'ood
bä g'eeh ër ky n'aa jaw'yyk do hã, P'op Hagä
Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa ky
n'aa? Saab hã ramoo bok né paawä ta tób
n'aa yt hã, dooh P'op Hagä Do ky n'aa tapa
bä sa hã. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo
heb'ooh doo, rahajaa Saab hã ramoo boo
bä. [6] Hỹỹ kä, baad bë ỹ maher'oot hahỹỹh:
P'op Hagä Do tób n'aa ky n'aa jawyg né
paawä, ti bahãnh hyb n'aa jawyk do kajaa
bë mahang.* [7] Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyyh:
"Dooh rama ejuu do had'yyt tado bä ti ỹ
karẽn doo. Ỹ gahëën sa hã rat'yyd mehĩĩn
sa da hadoo doo",† näng kerih doo. Bë
hapëë bä paawä nyy d' tahanäng pé ta tii,
dooh daap hẽ bë ky n'aa ety bä paawä nesaa
do hã moo nahadoo doo. Dooh daap hẽ bë
ky n'aa ety bä paawä ma matëk ỹỹ. [8] Ta
ti ỹ wén her'oot, ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ
Pong Jé Hana Doo, ỹ né hẽ ti Saab ky n'aa
hã mejũũ doo —näng mä Jesus Parisew sa
hã.

Moo gadóm do panyyg n'aa hahỹỹh

[9] Ti m' tii b' naa Jesus tsyym kado kän.
Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo
hẽnh tabajëë suun. [10] Ti yt hã m' taba-
sooh aj'yy moo gadóm doo. Ti m' ta wób
rakarẽn paawä m' Jesus raky n'aa tapaa,
Jesus ky nadaheeh do hyb n'aa Mosees ky
n'aa jaw'yyk doo. Ti hyb n'aa m' rabeaanh
ta hã:

—Ër ky n'aa jaw'yyk do anoo Saab hã ji
haso däg bä nahëë näng doo? —näk mäh.

[11] Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë mas'ãã b'éé tadëë hyy bä t'õp
gadarong doo gó Saab hã, dooh g'eeh
nayyw hẽ bë ej'ooj nä bä, Saab hã né paawä?
[12] Ji masããh ji kamahãn do bahãnh tak'ëp ji
kamahãn ji da hadoo doo! Ti hyb n'aa ër ky
n'aa jaw'yyk do anoo né hẽ baad hadoo do
ji moo wäd bä Saab hã —näng mäh.

[13] Ti m' aj'yy hã kä taky hadoo:

—Madajoow a mooh! —näng mäh.

Ti m' ta moo tadajoow däk. Ahub däg kän
mäh, baad däg mä ta moo kä. Hahup doo,
ta moo see hado däk. [14] Ti m' nayyw hẽ m'
Parisew raban'yyh. Ti m' rahyb n'aa newëë
mäh, kaner'oot mäh, nyy d' rabad'oo Jesus
radaj'ëëp hyb n'aa.

[15] Jesus h'yyb hap'ëëh mä rakarẽn
radaj'ëëp doo. Ti hyb n'aa ta s'ee hẽnh
tabahõm kän. Hajõk mä ta jawén hah'ũũm.
Ti m' sahõnh hẽ sa mahang habong do
nahëë enäh do sa nahëë tasog hõm mäh.
[16] Jesus ky ge'ỹỹm mä sa hã ranaher'oot hyb
n'aa ta ky n'aa ta wób sa hã. [17] Tii d' tawén
mejũũ, P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd
näng do her'ood wät do paa kametä däk
hyb n'aa ta hã. Hahỹỹ da tii, P'op Hagä Do
kyyh Isajas erii wät do paah:

* 12:6 Ta daaj hẽ, ta ky n'aa né hẽ Jesus her'oot. Ky n'aa jawyg né paawä P'op Hagä Do tób n'aa, ti bahãnh Jesus hyb n'aa jawyk. Ti hyb n'aa tahajaa tan'oo bä ta ma matëg tiriig ag ratehyyb bä Saab hã. † 12:7 Osejas 6.6

[18] “Hahỹ karom ỹỹ, ỹ asëëw däk doo, ỹ
kamahã̄n doo.
Baad ỹ h'yy gadajang ta wë.
Ỹ anoo da Sahé ỹỹ, ta h'yyb gó tabawät hyb
n'aa.
Tamaher'oot da sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã
habong do hã
nyy da ỹ bad'oo baad had'op rabahadoo hyb
n'aa matym ỹỹ gó.
[19] Dooh da taky gedag bä. Tak'ëp nado da ta
kyyh.
Dooh da tak'ëp ter'ood bä hajõk do sa ma-
hang.
[20] Baad hadoo doo me da tagadoo sa h'yyb
gó nahejoonh doo.
Dooh da tahajẽẽw bä h'yyb nahed'oo doo.
Tii da tabad'oo da sa hã baad had'op do j'aa
ketsë bä kä nesaa do hã tan'oo bä.
[21] Ta hã badäk hahỹỹ hã habong do radaab
yyp,
rabedëp hyb n'aa nesaa do mahã̄nh.”‡

*Nesaa Do Yb ky gabuuj Jesus moo wät rahanäng do panyyg n'aa hah*ỹỹh

[22] Ti m' ramanaa mä Jesus wë aj'yy karap'aar h'yyb nesaa do hadäk doo, ty tamah doo, ner'oot doo. Ti m' Jesus habëë hõm karap'aar h'yyb nesaa do aj'yy hã hadäk do paah. Ti m' aj'yy er'ood däg kän p'aa hẽnh. P'aa hẽnh mä tabahapëë däk. [23] Hajõk doo, ta ti hap'ëëh doo, rahyb n'aa meuunh mäh. Ti m' raky hadoo:

—Hahỹ g'eeh Dawi panaa P'op Hagä Do Ky Däng Doo? —näk mäh.

[24] Ti m' reaanh do Parisew ramaa napäh bä, raky hadoo:

—Beresebu, karap'aar h'yyb nesaa do wahë n'aa kyy gó ti hỹỹ tabahebë karap'aar h'yyb nesaa doo! —näk mä sa kyyh.

[25] Jesus hapäh mä sa h'yyb, ti m' panyyg ky n'aa me taky hadoo sa hã:

—Sa da hadoo do wë sa häj n'aa babuuj rahyb n'aa wareem bä, gawatsik tii bä sahõnh hẽ —näng mäh. —Panang buuj sa hã hẽ rah'yy kawereem bä, sa wakããn na-ããj hẽ sa hã hẽ rahyb n'aa wareem bä, sahõnh hẽ kahäj jëng tii bä —näng mäh. [26] —Ti hadoo ẽnh Nesaa Do Yb hã kä. Ta daaj hẽ takahabëë bä, ta hã hẽ paawä ti tah'yy kawareem däk.§ Te hub tado bä paawä ta tii, nayyw hẽ tabahëëj jëë paawä Nesaa Do Yb bag'ããs doo. [27] Bë her'oot doo da tado bä, Beresebu kyy gó ỹ hebëë bä paawä karap'aar h'yyb nesaa doo, jaa ky gabuuj bë karapee hebë do karap'aar h'yyb? Bë karapee né da bë raky n'aa etyy daap bë menyyh do hyb n'aa bë her'oot do hã. [28] P'op Hagä Do Sahee hejój gó né hẽ ti ỹ hebë do karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä Do ji tabag'ããs do kaja doo kä bë wë, ta ti metëëh bë hã —näng mäh.

[29] —Panyyg see gó bë ỹ metëëh: Dooh aj'yy hejoonh do tób gó hajëë suun pé ta ma tado hõm hyb n'aa, pooj jé tób danäh moo tamanaw'yyd bä. Ta moo kamaw'yyd bä tahajaa ta ma tado hõm bä.**

[30] Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hëp ỹ hata nadoo doo, majẽ ỹ tii. Ỹ manasa do P'op Hagä Do wë ỹ ataa doo, dawëë rabehũũm tii bä tan'oo bä. [31] Ti hyb n'aa bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Sahõnh hẽ nesaa do ji moo wät do P'op Hagä Do mabaan né paawä, ta hã ji ky n'aa rejãã do P'op Hagä Do mabaan né paawä na-ããj hẽ ji hã, dooh P'op Hagä Do mabaan bä P'op Hagä Do Sahee ky n'aa rejãã pé kä. [32] Jé Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong jé Hana Do ky n'aa rejãã péh, P'op Hagä Do mabaan ti ta hã. P'op Hagä Do Sahee ky n'aa rejãã pé kä, dooh P'op Hagä Do mabaan bä. Badäk hahỹỹ bä rababok nä bä, ta jawén na-ããj hẽ, dooh P'op Hagä Do mabaan bä tii —näng mäh.

[33] —Joom baad hadoo do tado bä, baad ta ag. Baad nadoo do tado bä joom, baad nado na-ããj hẽ ta ag. Ta ti ỹ wén her'oot, joom ag hã ji bahapäh joom ỹỹn. [34] Aw'yy p'yym näng do taah hadoo bëëh! Baad nadoo do bëëh. Ti hyb n'aa dooh bë haja bä baad hadoo do bë her'ood bä. Ji h'yyb tym gó ji hyb n'aa newë had'yyt doo, ti né ji her'oot. [35] Baad hawät doo, baad hadoo do ta h'yyb gó hanäng do taher'oot. Baad nawät doo, baad nadoo do ta h'yyb gó

‡ 12:21 Isajas 42.1-4 § 12:26 Jesus wén her'oot ta tii, Beresebu, karap'aar h'yyb nesaa do wahë n'aa kyy gó tabahebë karap'aar h'yyb nesaa do raher'oot do hyb n'aa. Nesaa Do Yb häd see ti Beresebu. ** 12:29 Hahỹỹ d' tahanäng pé ti panyyg gó teh'ũũm doo: Aj'yy hejoonh doo, Nesaa Do Yb. Aj'yy hejoonh do ma hado hõm do hadoo Jesus. Aj'yy hejoonh do ma hadoo, karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä Do Sahee hejój gó Jesus bahebë karap'aar h'yyb nesaa doo, Nesaa Do Yb karapee, tak'ëp tabahejoonh do hyb n'aa Nesaa Do Yb mahã̄nh.

hanäng do taher'oot. 36 Baad bë ỹ maher'oot
hahỹỹh: Sahõnh hẽ ta säm baj P'op Hagä Do
banoo noo gó da, P'op Hagä Do matym gó
ji kawoom da sahõnh hẽ ji her'oot do paa
daap hadoo doo. 37 Baad tado bä ji her'oot
do paah, dooh P'op Hagä Do ji taky n'aa ety
bä nesaa do hã. Baad tanado bä ji her'oot do
paah, ji P'op Hagä Do ky n'aa etyy da nesaa
do hã.

Parisew ramejũũ Jesus pahuunh sa matym haj'aa panyyg n'aa hahỹỹh

38 Ti m' Parisew wób, Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk do wób na-ããj mä
raky hadoo ta hã:

—Ma matëg, —näk mäh —ãã karẽn ãã ba-
hapäh mapahuunh doo, ãã matym haj'aa††
—näk mä sa kyyh.

39 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Da hẽ badäk hahỹỹ hã habong doo,
nes'aa sa h'yyb. P'op Hagä Do hã rahyb n'aa
eréd hõm ta see hã rah'yy kawereem hyb
n'aa. Tii d' né paawä sa h'yyb, ỹ ramejũũ ỹ
pahuunh hyb n'aa sa matym haj'aa. Dooh
da ỹ metä bä sa hã. Jããm né da P'op Hagä
Do ky n'aa rod Jonas häd näng do ta metëë
n'aa hadoo sa hã kametëëh. 40 Tamawoob
hẽ adëb bä, tamawoob hẽ ta ã̄h, tah'ỹỹb
yb wog gó Jonas basuun doo da, ti hadoo,
tamawoob hẽ adëb bä, tamawoob hẽ ta ã̄h,
ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do
bakëë da k'ããts gó. 41 Niniwéh buuj raky
n'aa tapaa da P'op Hagä Do matym gó da
hẽ badäk hahỹỹ hã habong doo, sahõnh hẽ
P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä. Jonas
maher'oot noo gó, rat'yyd kamehĩĩn nesaa
do ramoo bok do hã. Nesaa do reréd hõm.
Jonas bahã̄nh ỹ ti hỹỹh. Ti hado né paawä,
dooh bë t'yyd kamehĩĩn bä nesaa do bë moo
bok do hã, dooh bë eréd bä, ti hyb n'aa né hẽ
Niniwéh buuj bë da raky n'aa tapaa. 42 Seba
häd näng do häj n'aa sa wahë n'aa ỹỹnh,
da hẽ badäk hahỹỹ hã habong do taky n'aa
tapaa da P'op Hagä Do matym gó, sahõnh
hẽ P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä.
Dawëë naa paa m' tabana tii, tamaa newëë
hyb n'aa Saromãw hajaa doo, P'op Hagä Do
anoo do ta hã. Saromãw bahã̄nh ỹ ti hahỹ
bë hapäh doo. Ti hado né paawä, dooh bë
karẽn bä bë maa newë bä hahỹỹh —näng
mä Jesus kyyh.

43 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Karap'aar h'yyb nesaa do ta hã
hadäk do paa ahõm wäd bä ta mahã̄nh,
tabanawäng hẽnh tabahew'ëët, ta tób
tabesoos takameh'ããk hyb n'aa. Ti dooh
tawyyd bä. 44 Ti ta h'yyb gó taky hadoo: "Ỹ
abaaj hõm p'aa hẽnh ỹ hadäk do paa hã, tóp
ỹỹ hẽnh", näng. Tii bä ta tób paa bä takajaa
bä, dooh ta yt hagä péh, yd kabak'ood däk
tabahapäh, baad takabenäm ta hã. 45 Tii bä
tats'yyt 7 karap'aar h'yyb nesaa do wób ta
hataa, ta bahã̄nh nesaa doo. Tii bä rabajëë
pëë ta tób paa gó. Tii bä rabanyy kän ta
hã kä. Ta hã hanäng do paa bahã̄nh tii kä.
Tak'ëp tii kä ta hã kä nesaa doo kä. Tii da
né da bë hã kä, bëëh, nesaa do moo heb'ooh
doo‡‡ —näng mä Jesus kyyh sa hã.

Jesus wakããn heh'äät do panyyg n'aa hahỹỹh

46 Ti m' hajõk do hã Jesus maher'oot nä
bä ta ỹỹn kajaa, ta wakããn sii hẽ m'. Ta
w'oo hã m' rababë däk. Rakarẽn paawä ta
sii raber'oot. 47 Ti m' rë tanyy ky hadoo ta
hã:

—A ỹỹn, a wakããn ta w'oo hã rabab'ëëh.
Rakarẽn mä õm rasii er'oot —näng mäh.

48 Ti m' her'oot do hã Jesus ky hadoo:

—Jaa ti ëën, jaa ti wakãn haa? —näng
mäh.

49 Ti m' teheet mä ta ma matëg sa wë, ti
m' taky hadoo:

—B'ëëh hahỹỹh, ã̄n ỹ hedoo doo, wakãn
haa hedoo doo —näng mäh. 50 —Sahõnh
hẽ Ee hỹ pong jé hawät do karẽn do moo
heb'ooh doo, ti né hẽ wakãn haa hadoo, ti
né hẽ ã̄nh ỹ hadoo, ti né hẽ ëën hadoo —
näng mä Jesus.

13

Joom tym ky n'aa gó Jesus metëëk do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ti noo gó né hẽ Jesus banyyh tób
bä naa, ti m' karaj'aa hẽnh tabawëënh. Ta
nabyy me tabahyy sooh. 2 Hajõk kata b'ëëh
ta hã. Ti hyb n'aa m' marakate gó tagatsëg
sooh. Hajõk doo m' ayyw b'ëëh ta takëën

†† 12:38 Sa hã Jesus dooh P'op Hagä Do hanaa tado bä. Ti hyb n'aa rakarẽn Jesus pahuunh sa matym haj'aa, Jesus rametyy hyb n'aa. ‡‡ 12:45 Hahỹỹ d' Jesus hanäng péh: Tak'ëp ta bahã̄nh nesaa doo kä sa hã, Jesus raganadoo do hyb n'aa.

hã. [3] Ti m' hajõõ m' tama metëëk mä sa hã
panyyg ky n'aa me m'. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Hỹ hadoo joom hejóm do bejoom joom
tym. [4] Tatsawyh hõm joom tym. Joom
tym tatsawyh hõm do wób ta tyw n'aa me
takajäk, ti taw'ëëd rabajóh jëng. [5] Joom
tym wób kajäk pä ta yt hẽ tabahadoo do
jó. Kanahën its k'ããts tii bä. Ti nayyw
hẽ taganyyh, kanahën d'os do k'ããts ta
h'yyb. [6] Tabajuu bä nayyw hẽ tatsawyy jëng,
dooh ta kóm ta h'yyb. [7] Ta tym wób kajäk
sasëng kóm banäng bä. Sasëng gajewäng
bä kä, dooh tawëë wäd bä. [8] Ta tym wób
kajäg kän baad tabadoo bä. Taganyyh,
baad tabawäng, baad tabeaak. 100 nuu
me tabejoom do bahãnh tabeag kän baad
tabadoo bä kajäk do ta tym wób. 60 nuu
me tabejoom do bahãnh tabeag kän ta tym
wób. 30 nuu me tabejoom do bahãnh
tabeag kän baad tabadoo bä kajäk do ta tym
wób kä —näng mä Jesus, panyyg ky n'aa me
m' tabaher'oot.

[9] Ti m' taky hadoo:

—Jé karẽn pé ỹ her'oot do tamaa newë
bä, taw'ããts hẽ tahyb n'aa matakëë —näng
mäh.

[10] Ti m' ta ma matëg rabana Jesus wë ti m'
rabeaanh ta hã:

—Hëd n'aa mamaher'oot sa hã panyyg ky
n'aa me? —näk mäh.

[11] Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë hã P'op Hagä Do an'oo däk bë ba-
hapäh hyb n'aa pooj jé ji nahapäh do hỹ
pong jé hawät do bag'ããs do ky n'aa hã, ta
wób sa hã dooh. [12] Jé h'yy ganyy däk doo,
ti bahãnh P'op Hagä Do banoo nä ta hã ta
h'yy ganäng doo. Baad tabahapëë kän tii
bä. Jé kanahën d'os hẽ h'yy ganäng doo,
P'op Hagä Do ado hõm da ta hã kanahën
had'os doo.* [13] Rahegãã né paawä m', dooh
m' rah'yy genä bä. Ramaa newë né paawä
m', dooh m' ramaa napëë bä, dooh m'
tagah'ood bä sa hã. Ti hyb n'aa né hẽ ỹ wén
her'oot sa hã panyyg ky n'aa me. [14] Sa hã
kametä däk hahỹ P'op Hagä Do ky n'aa rod
Isajas häd näng do erii wät do paa P'op Hagä
Do kyyh Judah buuj sa hã:

"Bë maa newë had'yyt hẽ né paawä, dooh
da tagah'ood bä bë hã.
Bë hegãã had'yyt hẽ né paawä, dooh bë h'yy
ganyy bä."
[15] "Ta ti ỹ wén her'oot Judah buuj sa ky n'aa
hã", näng mä P'op Hagä Do Isajas
hã,
"Dooh rah'yy kadawuung wäd bä baad
hadoo do hã, hajõõ nuu me raky
nadaheeh do hyb n'aa.
Sa nabuuj ragetsëë hõm do hadoo.
Raty gatsëë däk sa matym ranahapäh hyb
n'aa.
Tii d' tanado bä paawä rahapäh né paawä,
ramaa napäh né paawä,
h'yy kadewuung né paawä,
wë ỹ rah'yy kawereem né paawä hã ỹ rah'yy
ka'eeh hyb n'aa.
Tii d' radoo bä paawä ỹ h'yyb wareem
paawä baad rababok hyb n'aa kä."†

[16] Ti m' ta ma matëg hã Jesus ky hadoo:

—Ky n'aa kedëng bëëh, bë matym kä
rahapäh do hyb n'aa, bë nabuuj kä ramaa
napäh do hyb n'aa. [17] Né hup ỹ né hẽ hahỹ
bë hã ỹ her'oot doo: Rababong noo gó,
hajõk P'op Hagä Do ky n'aa rod makũũh, ha-
jõk baad habok do makũũh, rakarẽn paawä
raheg'ããs bë hapäh doo, dooh paa rahapëë
bä. Rakarẽn paawä ramaa newëë bë maa
newëë doo, dooh paa ramaa napëë booh —
näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

[18] Ti m' taky hadoo:

—Bë maa newë nyy d' tahanäng pé joom
tym parar'aah do panyyg: [19] P'op Hagä Do
bag'ããs do hã rah'yy ganenä bä ta ky n'aa
ramaa newëë bä, tii bä Nesaa Do Yb asog
hõm sa h'yyb tym gó kejoom do hadoo doo.
Joom tym ta tyw n'aa me takajäk hadoo do
tii. [20] Joom tym pä banäng bä kajäk doo,
P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë doo, h'yy
gadajaa gó gad'oo doo. [21] H'yy gadajaa gó
ragado né paawä, nayyw hẽ rah'yy gejë
hõm, joom kóm nanäng nä do hadoo sa
hã. Hejoonh do kametä bä sa hã, sa hã
rarahejã bä na-ããj hẽ P'op Hagä Do panyyg
metëëk doo da rababok do hyb n'aa, nayyw
hẽ rah'yy gejë hõm. [22] Joom tym sasëng
mahang kajäk doo, P'op Hagä Do panyyg

* 13:12 Ta ti tawén kado hõm sa hã, rahyb n'aa manatakëë do hyb n'aa. Dooh rahyb n'aa p'eed bä P'op Hagä Do panyyg hã. † 13:15 Isajas 6.9-10 ‡ 13:22 Ta ti hedoo do raty kanewad had'yyt hẽ. Rahyb n'aa tón had'yyt hẽ sa waa, sa taah, nyy d' rabad'oo doo.

maa new'ëë do wób. P'op Hagä Do kyyh
ramaa napëë né paawä, rahyb n'aa newë
had'yyt hẽ badäk hahỹỹ hã ji bawät do hã.‡
Dajẽẽr hã, sa ma ji tawadii do hã rahyb n'aa
h'ũũm. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do panyyg
sa h'yyb gó hadäk do tawén nahõm. Joom
neaak do hedo padëëk tii. 23 Joom tym baad
tabadoo bä kajäk doo, P'op Hagä Do panyyg
maa new'ëë doo, P'op Hagä Do panyyg hã
h'yy gah'oot doo. P'op Hagä Do karẽn do
baad ramoo bok tii kä. Joom 100 nuu me,
60 nuu me, 30 nuu me takejoom do bahãnh
tabeaak do hadoo do tii —näng mä Jesus.

Jawii tiriig mahang joom danäh majĩĩ hejoom do panyyg n'aa hahỹỹh

24 Ti m' panyyg see ky n'aa me Jesus
maher'oot mä sa hã. Hahỹỹ da ta kyyh:

—Hahỹ panyyg ky n'aa hadoo hỹ pong jé
hawät do bag'ããs do ky n'aa: Ti awät aj'yy
joom tym baad hadoo do ta gëëw gó hejoom
doo. 25 Tii kä, sahõnh hẽ raba'ỹỹh bä, ta
majĩĩ bana. Jawii tym tatsawyyh mä tiriig
mahang. Ti tabahõm kän. 26 Ti tiriig tym
ganyyh. Ti tiriig ag ganyyh bä, raty gepëë
kän jawii mahang tabahëë däk.§

27 Ti joom danäh karom rabahõm ta wë, ti
raky hadoo ta hã:

—Kariw n'aa, —näk —baad hadoo do
joom tym mabejoom wät. N'yy hẽnh naa
jawii ta mahang ganyyh doo? —näk sa
kyyh.

28 Tii bä sa kariw n'aa ky hadoo sa hã:

—Majẽ ỹ see tii, ti tsawyh häng doo —
näng.

Ti ta karom rabeaanh:

—Makarẽn ãã asog hõm jawii? —näk
mäh.

29 —Dooh —näng sa kariw n'aa. —Jawii
bë basok bä, tiriig tëëg wób bë asog hõm
ta mahang —näng. 30 —Na mabëë dó tiriig
mahang, tiriig ji bataa bä kä. Tiriig ag ji
bataa noo gó ỹ mejũũ da tiriig ag hat'aa
do sa hã, jawii pooj jé rasiip, ta natuu hã
ramaw'yyd däk hyb n'aa ji ajuu hyb n'aa.
Tii bä ỹ mejũũ tiriig ag rabataa, joom tób
n'aa yt hã rabenäm —näng joom danäh ta
karom sa hã —näng mä Jesus panyyg gó
tabeh'ũũm.

Panyyg ky n'aa gó Jesus metëëh hahỹỹ hã P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa

31 Ti m' panyyg see ky n'aa gó Jesus ma-
her'oot mä sa hã. Hahỹỹ da ta kyyh:

—Joom motaad häd näng do tym nad'ëëd
is do aj'yy ejoom do ky n'aa hadoo, hỹ
pong jé hawät do bag'ããs do ky n'aa.
32 Jããm nad'ëëd its né paawä motaad tym bë
joom tym mahang, ji waa ty gamabuuj see
bahãnh tabawäng. P'op tanu däk. Tii bä kä,
taw'ëëd batooj kän ta hã kä** —näng mäh.

33 Ti m' panyyg see ky n'aa me Jesus
maher'oot mä sa hã. Hahỹỹ da ta kyyh:

—Pãw makuj n'aa ỹỹnh ado däk doo, ha-
jõng tiriig s'ëëb mahang tamekuuj däk do
ky n'aa hadoo hỹ pong jé hawät do bag'ããs
do ky n'aa. Baad ỹỹnh bajõõts däk, baad
takamekuuj wät bä kä sahõnh hẽ tiriig s'ëëb
mahang†† —näng mäh.

34 Sahõnh hẽ ta ti Jesus her'ood wät sa hã
panyyg ky n'aa me m'. Sahõnh taher'oot
do sa hã, panyyg ky n'aa me né hẽ m'
tamaher'oot. 35 Tii da tawén d'oo hahỹ P'op
Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod erii wät do paa
kametä däk hyb n'aa:

"Ỹ maher'oot da panyyg ky n'aa me.
Ỹ maher'oot da sa hã
badäk hahỹ tadu dahäng do noo gó naa
kejën wät do paah."‡‡

Jesus maher'oot nyy d' tahanäng pé jawii joom mahang hawäng do ky n'aa hahỹỹh

36 Ti m' hajõk do hã Jesus kedëë hõm. Ti
m' tób gó tabajëë suun mäh. Ti m' ta ma
matëg rabana ta wë ti m' raky hadoo:

—Nyy d' mahanäng pé jawii joom ma-
hang hawäng do panyyg n'aa hã? —näk mä
sa kyyh.

37 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Joom tym baad hadoo do hejoom doo,
ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo.
38 Joom banäng bä, badäk hahỹỹ hã habong
doo. Joom tym baad hadoo doo, P'op Hagä
Do bag'ããs do karapee. Jawii, Nesaa Do

§ 13:26 Jawii hadoo rawén hapäh, taneaak do hyb n'aa. Tiriig ti heaak doo. ** 13:32 Joom motaad häd näng do ky n'aa gó Jesus metëëh nyy da P'op Hagä Do bag'ããs do kah'ũũm, ny hadoo ta hã h'yy ka'eeh do kah'ũũm. †† 13:33 Pãw makuj jé pad'yyt hẽ tiriig s'ëëb mahang kamekuuj däk doo da, jé pad'yyt hẽ badäk hahỹỹ bä P'op Hagä Do bag'ããs do bawäd däg da. ‡‡ 13:35 Saaw-Mo 78.2

Yb karapee. 39 Joom danäh majĩĩ, jawii tym
tsawyyh doo, Dijab tii. Tiriig ag rabataa noo
gó, badäk hahỹỹ hã ji bawät do gawatsig
hõm noo gó tii. Tiriig ag taa n'aa, ããs tii.
40 Jawii rasok doo da, tëëg hõõ gó kadawäts
toonh do hadoo da, badäk hahỹỹ hã ji bawät
do gawatsig hõm noo gó. 41 Ti noo gó Aj'yy
Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do mejũũ da
ta ããs rasog hõm hyb n'aa tabag'ããs doo
bä naa sahõnh hẽ nesaa do wë ji tah'yyb
tatuk doo, nesaa do ji moo wät hanoo doo,
sahõnh hẽ nesaa do moo heb'ook doo na-
ããj hẽ. 42 Tëëg hõõ gó, tak'ëp haju doo gó
da radawäts toonh tii. A'oot da tii bä. Sa
tëg kamegëëj padëëk da tak'ëp nesaa do
rahoop do hyb n'aa. 43 Tii bä da baad habok
do tak'ëp rakawehëë däk da sa Yb bag'ããs
doo bä. Papỹỹj bag däk doo da, hanäm do
sa hã. Jé karẽn pé ỹ her'oot do tamaa newë
bä, taw'ããts hẽ tahyb n'aa matakëë —näng
mä Jesus.

*Tak'ëp ji kar*ẽn do hadoo hỹ pong jé
hawät do bag'ããs do panyyg n'aa hahỹỹh

44 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Tak'ëp ky n'aa gebah doo, joom banäng
bä kejën këë do ky n'aa hadoo hỹ pong jé
hawät do bag'ããs do ky n'aa. Tak'ëp ky n'aa
gebah do aj'yy see baw'yyt joom banäng
doo bä. Ti p'aa hẽnh tajeh'aa këë. Tii
bä, sahõnh hẽ tabesëëm hõm ta wë hanäng
doo, tak'ëp tah'yy gadajang do hyb n'aa.
Tii kä, ta ma paa säm me tametsẽẽ joom
banäng doo, ky n'aa gebah do bakëë bä —
näng mäh.

45 —Aj'yy hetsẽ doo, hesäm doo, tak'ëp
nu gabarëëh do perora häd näng do hesoos
do ky n'aa hadoo na-ããj hẽ hỹ pong jé
hawät do bag'ããs do ky n'aa. 46 Perora tak'ëp
hetsooh doo, ky n'aa gebah do tabaw'yyt
bä kä ta ti hedoo do hes'ëëm do sa wë,
tabahõm, tabesëëm hõm sahõnh hẽ ta ma
ta wë hanäng doo. Tii kä ta säm me tamet-
sẽẽ perora tak'ëp hetsooh doo.§§

*Karahi panyyg n'aa gó Jesus eh'ũũm do h*ỹ
pong jé hawät do bag'ããs do ky n'aa

47 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Karahi me tah'ỹỹb rames'aak do ky
n'aa hadoo na-ããj hẽ, hỹ pong jé hawät
do bag'ããs do ky n'aa. Karaj'aa me radatu
karahi. Hajõng hedoo pé sa mo haj'aa.
48 Ramo haj'aa enäh bä kä, rej'ooj nä kän ta
takëën hã. Ahyy t'oonh mäh. Tii bä arook
gó rabataa rasëëw hõm doo. Baad nadoo
doo, ji nawëh doo, radewäts bëënh tii bä.
49 Ti hadoo da badäk hahỹỹ hã ji bawät do
gawatsig hõm noo gó ããs rabad'oo da. Ããs
rabana, tii bä rasëëw hõm da badäk hahỹỹ
hã habong doo. Tsyt hẽ rabasëm da nesaa
do moo bok doo, P'op Hagä Do karẽn doo
da habok do sa mahãnh. 50 Tii kä tëëg hõõ
gó, tak'ëp haju doo gó radewäts bëënh da
nesaa do moo bok doo. A'oot da tii bä.
Sa tëg kamegëëj padëëk da tak'ëp nesaa do
rahoop do hyb n'aa —näng mäh.

51 Ti m' Jesus eaanh mäh:

—Bë maa napäh sahõnh hẽ ta ti ỹ her'ood
wät doo? —näng mäh.

—Ãã maa napäh —näk mäh.

52 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ma
mehetëk doo, hỹ pong jé hawät do bag'ããs
do ky n'aa hã na-ããj hẽ ma kamet'ëëg wät
doo, tób danäh ta tób bä naa ky n'aa gebah
do manyyh do hadoo ta wób hã tametëëh
hyb n'aa. Ta gawakõ gó naa, aj'yy manyyh
ky n'aa gebah do tenäm do paah. Ky
n'aa gebah do papuuj hedoo do tamanyyh
ta mahang, ky n'aa gebah do pooj nä ta
mahang*** —näng mäh.

*Ta panang bä Jesus raty n'aa ges'yyk do
panyyg n'aa hah*ỹỹh

53 Ti m' Jesus bahajaa bä kä panyyg gó
tama metëëk doo, tatsyym kado kän ta tii
bä naa. 54 Ti m' panang tabawäng do paa bä
takajaa bä, ta du doo mä tama metëëk tób
panang bä hasooh do P'op Hagä Do panyyg
rayd naherot do yt hẽ. Maa new'ëë do

§§ 13:46 Hahỹỹ d' tahanäng pé pawóp hadoo do panyyg gó Jesus eh'ũũm doo: P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa ji ky n'aa napäh bä, dooh ji hyb n'aa p'eed wäd bä pooj jé ji wë hanäng doo. Dooh ji hyb n'aa hũũm wäd bä badäk hahỹỹ bä ji karẽn doo, tak'ëp hetsooh do hyb n'aa P'op Hagä Do hanaa ji karẽn do hyb n'aa. *** 13:52 Hahỹỹ d' apäh tahanäng pé tii: Jé P'op Hagä Do kyyh p'ooj ub kerih do baad ma kamet'ëëg wät doo, papuuj Jesus met'ëëg wät do na-ããj hẽ baad tamaa napëë bä, taky dahé bä, tahajaa tama met'ëëg bä ta wób sa hã baad hadoo doo, hetsooh do pooj jé kerih do hã, papuuj hã na-ããj hẽ hanäng doo.

rahyb n'aa meuunh mä taher'oot do sa hã.
Ti m' raky hadoo:
—N'yy hẽnh naa hahỹ aj'yy tah'yy
ganäng doo? N'yy hẽnh naa ta hejój
tamapehuunh doo? —näk mäh. 55 —B'aa
bäh gaheh'õõk do t'aah nado ti hahỹỹh?
Marija nado ta ỹỹn? Tsijaag, Joséh, Simaw,
Judas nado ta wakãã̄n? 56 Sahõnh hẽ ta ã̄nh,
bä ab'ëëh ër pa. N'yy hẽnh naa tahapäh
doo, ta hejój? —näk mä tabawäng do babuj
n'aa sa kyyh.
57 Ti m' rakawajãã̄n ta wë. Raty n'aa
gesyyg däk mäh. Ti m' Jesus ky hadoo sa
hã:
—Sahõnh hẽ sa panang bä raweh'ëëh
P'op Hagä Do ky n'aa rod. Jãã̄m hẽ
tabawäng do panang bä, ta tób bä, dooh
rawehëë bä —näng mäh.
58 Ti m', ta hã rah'yy kana'eeh do hyb
n'aa, dooh denaa hẽ m' Jesus pehuuj bä ta
tii bä.

14

Jowãw nu gahem'uun do dajëp do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ti noo gó né hẽ Garirej häj n'aa
wahë n'aa, Eróts häd näng doo, taky n'aa
napäh mä Jesus moo wät doo, Jesus ma
metëëk doo. 2 Ti m' ta masa n'aa hã taky
hadoo:
—Jowãw nu gahem'uun do paa né tii.
Ganä wät dejëp do paa mahang! Ti hyb n'aa
tawén kabaj'aa —näng mä Eróts.
3 Eróts mejũũ paa ramoo maso däk,
ramoo maw'yyd däk, radawäts gëët Jowãw
nu gahem'uun doo. Tii d' Eróts wén d'oo
mä Erodija, ta hỹỹj Pirip häd näng do ỹỹm
hyb n'aa. 4 Hahỹỹ d' paa Jowãw kyyh Eróts
hã:
—Dooh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do
an'oo bä magat'ëë bä a hỹỹj ỹỹm —näng paa
Jowãw nu gahem'uun do kyyh Eróts hã.
5 Eróts karẽn né paawä m' tadaj'ëëp
Jowãw, tajeỹỹm mä hajõk doo. Hajõk do
tawén jeỹỹm, P'op Hagä Do ky n'aa rod ti
Jowãw sa hã.
6 Ti m' Eróts ta yd enäng do heen n'aa
noo gó, jäm ta heen n'aa ramoo bok noo
gó, Erodija toog bajäm sa matym gó. Ti m'
tak'ëp mä Eróts tsebee kän ta wë. 7 Ti hyb
n'aa taky däng tabanoo maruus hã, maruus
karẽn do né hẽ. P'op Hagä Do häd gó m'
ta ky däng, dooh taky kahỹỹd bä maruus
bahapäh hyb n'aa. 8 Ti m' maruus ỹỹn ta hã
taky mejũũ do hyb n'aa taky hadoo:
—Na, ỹ karẽn ta hood gó mabanoo hã ỹỹ
Jowãw nu gahem'uun do nu gabóg —näng
mäh.
9 Ti m' tak'ëp mä sa wahë n'aa hyb n'aa
tón wät. Ti hadoo né hẽ, ta ky bajawaa
hyb n'aa m', tatsyyd bong do taky däng do
ramaa napäh do hyb n'aa tagadoo maruus
ets'ẽẽ wät doo. 10 Ti m' tamejũũ tadawäts
gëët doo gó ranu gahõg hõm hyb n'aa
Jowãw. 11 Ti m' ta hood gó ramanaa ta nu
gabóg maruus wë. Ti m' maruus an'oo däg
kän mä ta ỹỹn hã kä. 12 Ti m' Jowãw ma
matëg rabana rabehëën hyb n'aa ta hub. Ti
m' radakä jëng. Ti m' Jesus rapanäk.

Jesus pahuunh do 5 miw sa waa panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ti m' Jowãw radaj'ëëp Jesus ky n'aa
napäh bä m', ta m'aa hẽnh mä ta ma
matëg daheeh rabahõm kän marakate gó
ta wób rabedoh hẽnh paawä. Ta wób,
hajõk do raky n'aa napäh bä m' n'yy hẽnh
Jesus rabah'ũũm, sa jawén mä rabah'ũũm
sa panang bä naa ta takëën hã. Sa pooj jé
m' rakajaa. 14 Ti m' Jesus basoop bä, hajõk
do tabahapäh bä m', tat'yyd mehĩĩn mä sa
hã. Nahëë enäh do sa mahang habong do
taheso hõm mäh.
15 Tũũh däg kä m', ta ma matëg rabana ta
wë, ti m' raky hadoo ta hã:
—Tũũh däg —näk mäh. —Dawëë hỹỹh.
Mamejõ hajõk do panang banäng hẽnh
rabahõm sa waa retsẽẽ hyb n'aa —näk mäh.
16 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Dooh. Na mayw babä. Bë né hẽ hanoo
sa waa —näng mäh.
17 Ti m' raky hadoo:
—Jãã̄m hẽ ti hanyy is ãã wë ji ma poo oow
pé pãw, pawóp its tah'ỹỹb —näk mäh.
18 —Na b'ëëp. Bë mana wë ỹỹ —näng mä
Jesus.
19 Ti m' Jesus mejũũ hajõk do rabehyy
b'ëëh hyb n'aa jawii jó. Ti m' tabasog däk
mä pãw, tah'ỹỹb na-ãã̄j mäh. Hỹ pong
jé taty däng bä m', P'op Hagä Do hã taky
hadoo:
—Õm taw'ãã̄ts hẽ Ee. Man'oo däk ãã tä,
man'oo däk ãã waa —näng mäh.
Ti m' pãw taganebäh bong, tets'ëë hõm
mä ta ma matëg sa hã, rabets'ëë hõm hyb
n'aa hajõk do hã kä. 20 Tii bä kä m', sahõnh

hẽ m' rabawëë bong. Wog enä hõm mä
sahõnh hẽ. Ti m' mad'aak do ta ma matëg
rata hõm kawaju gó. 12 m' kawaju gedẽ
hõm mäh. [21] Hawëë bong doo, 5 miw mä
ajyy. Ỹỹj, karepé na-ããj hẽ, dooh m' taket-
sén bä.

Tamii pong jó Jesus bawät do panyyg n'aa hahỹỹh

[22] Ti m' nayyw hẽ ta ma matëg Jesus
mejũũ ragatsëg t'oonh marakate gó, ta pooj
jé tamyyj däk hẽnh rabatsëg hõm hyb n'aa.
Ti nuuj jé m' takedëë hõm hajõk do sa
hã. [23] Takedëë hõm do jawén paa bä m',
tabasëëk ta mab hẽ waëë jó, P'op Hagä Do
sii taber'oot hyb n'aa. Tabadajuu däk bä m',
ta mab hẽ m' Jesus bayyw gëët. [24] Dawëë péj
mä ta ma matëg rababoo däg kän mä ti nuuj
jé karaj'aa me. Tak'ëp maadaka betaam
marakate hã. Dooh m' tahõm rahëë doo.
Bah'ood ty gahëm mäh.

[25] Ti m' tapaj'ëë pooj jé Jesus bahõm kän
sa wë tamii pong jó. [26] Ti m' rabahapäh tamii
pong jó hana doo, tak'ëp mä rabeỹỹm bong.

—Wät ta ti dajëp do saw'ëëng paah! —
näk mäh.

Awaaw bong mäh, tak'ëp rabeỹỹm bong
do hyb n'aa m'.

[27] Ti m' nayyw hẽ m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë eỹỹm manäh! Ỹ ti hỹỹh —näng mäh.

[28] Ti m' Peed ky hadoo:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, õm tado
bä, ỹ mamejõ tamii pong jó a wë ỹ bahõm
hyb n'aa —näng mäh.

[29] —Ej. B'ëëp ana —näng mä Jesus ta hã.

Ti m' Peed gatsëg nyyh, ti m' tamii pong
jó tabahõm kän mä Jesus wë. [30] Ti m'
tak'ëp bah'ood bahëm do tabahapäh bä m',
tabeỹỹm wät mäh. Ti m' ta du doo bä m'
tadasug jëng bä, tak'ëp mä tageëënh Jesus
hã:

—Ỹ medëëb Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo!
—näng.

[31] Ti m' nayyw hẽ m' Jesus moo maso däk
Peed. Ti m' taky hadoo:

—Kanahën d'os hẽ h'yy ka'eeh do õm! —
näng mäh. —Hëd n'aa mah'yy ganahoot?
—näng mä ta kyyh Peed hã.

[32] Ti m' marakate gó ragatsëg t'oonh bä
m', bah'ood badoo wät. [33] Ti m' marakate
gó hat'oonh do Jesus mä raj'aa etsë. Hahỹỹ
d' mä sa kyyh:

—P'op Hagä Do T'aah né hẽ õm —näk
mäh.

[34] Rabatsëg hõm bä m', Genesaréh häj
n'aa bä m' marakate badëë jad kän. [35] Ti
m' ta ti babuj n'aa rabahapäh bä Jesus né
ti kajaa doo, ramejũũ jé pad'yyt hẽ hëëj ta
ti w'oo hã hanäng doo bä rapanäk hyb n'aa.
Ti m' ramenaa nahëë enäh do sa mahang
habong do Jesus wë. [36] Ti m' rabetsẽẽ ta hã
tabanoo nahëë enäh do ramoo kejäk hyb
n'aa ta saroor noo byyh hã. Ti m' sahõnh
hẽ nahëë enäh do ta hã moo kajäk doo, heso
padäg kän mäh.

15

Ji h'yyb gó naa né hẽ nesaa do ky n'aa
hahỹỹh

[1] Ti m' Parisew wób, Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk do wób na-ããj mäh,
Jerusarẽnh bä naa han'aa do rabana Jesus
wë, ti m' rabeaanh ta hã:

[2] —H'ëëd hyb n'aa a ma matëg raky nada-
heeh ër wahë makũ metëëk doo? Rawa do
pooj jé, dooh ramoo ketsyyd bä ër wahë
makũ rabahed'oo doo da! —näk mä sa kyyh.

[3] Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Ỹ eaanh bë hã —näng mäh. —Tii ẽnh bë
ky nadaheeh ẽnh P'op Hagä Do mejũũ doo?
Bë wahë makũ mejũũ do bë ky daheeh? —
näng mäh. [4] —Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyyh:
"Bë wehëë bë yb, bë wehëë bë ỹỹn."* "Ji
daj'ëëp ta yb, ta ỹỹn ky n'aa wasee doo."†
[5] Tii d' né paawä ta kyyh, ta see hado däk bë
metëëk doo —näng mä Jesus. —Hahỹỹ da
bë kyyh: "Jé ta yb, ta ỹỹn hã taky hado bä,
'Hã ỹ naa magadoo do pan'aa paawä, P'op
Hagä Do matym n'aa däg tii. Dooh bë hã ỹ
an'oo wäd bä', taky hado bä, [6] tii bä, ta tii d'
ky hadoo doo, dooh ji mejõ wäd bä ta tii me
ta yb taweh'ëëh hyb n'aa", näk bë kyyh. Bë
wahë makũ ma metëëk do bë ky sũũt do hyb
n'aa bë eréd hõm P'op Hagä Do mejũũ doo.
[7] J'ooj madäk doo me ky ken'yym do bëëh!
Baad né paa hahỹ P'op Hagä Do ky n'aa rod
Isajas häd näng do kyyh bë ky n'aa: [8] "J'ooj
madäk doo me ỹ raweh'ëëh. Sa kyyp tii.
Dawëë sa h'yyb bawät mahãnh ỹỹ. [9] Dooh
këh ỹ tado bä ti rama metëëk doo. Raky n'aa

* 15:4 Esodo 20.12, Dew-Teronom 5.16 † 15:4 Esodo 21.17, Rewitikos 20.9 ‡ 15:9 Isajas 29.13

jawyyg ub tii. Ti hyb n'aa daap hẽ ti ta ti ỹ
rahyb n'aa jew'yyk doo”‡ —näng mä Jesus
Isajas her'oot do paa P'op Hagä Do kyyh.
10 Ti m' hajõk do ta tii bä hab'ëëh do Jesus
naëënh ta wë. Ti m' taky hadoo sa hã:
—Bë maa newë da, bë h'yy genä da ỹ
her'oot do hã. 11 Ji noo me hajëng do hyb
n'aa nado ji nas'aa däk P'op Hagä Do hã. Ji
noo me hanyyh do tii, hanoo ji nas'aa däk
do P'op Hagä Do hã —näng mäh.
12 Ti m' badah peej ta ma matëg raky
hadoo ta hã:
—Mahapäh a kyyh, dooh taw'ããts hẽ
tado Parisew sa hã? —näk mä sa kyyh.
13 Ti m' panyyg gó m' Jesus ky gadoo:
—Kasog hõm da sahõnh hẽ joom Ee hỹ
pong jé hawät do nejoom hõm doo —näng
mäh. 14 —Na manäh. Na kamawejãn. Ta wób
sa h'yyb mahũũm n'aa ty temah do tii. Ty
tamah do ta da ty hadoo do tamahũũm bä,
gadarong doo hẽnh rakajäk séd hã —näng
mäh.
15 Ti m' Peed ky hadoo:
—Ãã mamaher'ood. Nyy d' mahanäng pé
ta ti ji noo me hajëng do panyyg? —näng
mäh.
16 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Bë h'yy ganah'ood nä? —näng mäh.
17 —Ji hã hajëng doo, ji wog gó ti tabajëng, ta
jawén anyyh p'aa hẽnh. 18 Tii d' nado ji noo
me henyyh do hã. T'õp naa, ji h'yyb tym
gó tabana tii. Ti né hẽ ti P'op Hagä Do hã ji
nas'aa däg hanoo doo. 19 Ji h'yyb tym gó naa
tabana nesaa do ji hyb n'aa newëë doo. Ji
h'yyb gó naa né hẽ tabana ji da hadoo do ji
daj'ëëp doo. Ji h'yyb gó naa tabana ji karẽn
do ji bagä do ji ỹỹm nadoo do sii, ji patug
nadoo do sii. Ji h'yyb gó naa né hẽ tabana
ti ji ets'ëëk doo, daap hẽ ji da hadoo do ji
ky n'aa tapaa doo, ji da hadoo do ji ky n'aa
rejãã doo kä. 20 Ta ti hadoo do hyb n'aa P'op
Hagä Do hã ji nas'aa däg. Ji moo kanets'yyt
doo me ji awa do hyb n'aa nado ji nas'aa däg
P'op Hagä Do hã§ —näng mä Jesus kyyh ta
ma matëg sa hã.

Ỹỹnh ta s'ee hẽnh naa ta toog ky n'aa
her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

21 Ti m' ta tii b' naa Jesus bahõm hëëj
panang Tiir häd näng doo, Sidõn häd näng
do nedaa bä badäk doo hẽnh. 22 Ti m' ỹỹnh,
Kanaãh buuj, Isaraéw buuj nado, ta tii bä
hawät do ana kän Jesus wë. Ti m' tak'ëp mä
ta kyyh Jesus hã tabetsẽẽ bä. Hahỹỹ d' mä
ta kyyh:
—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng
mäh —Dawi makũ panaa, —näng mäh —
ỹ mat'yyd mehĩĩn! Tak'ëp nesaa do tok
ỹ bahoop karap'aar h'yyb nesaa do ta hã
hadäk do hyb n'aa —näng mäh.
23 Ti m' dooh Jesus ky gado bä. Ti m' ta
ma matëg rabana ta wë, ti m' tak'ëp mä
rabetsẽẽ ỹỹnh tamejõ hõm hyb n'aa. Hahỹỹ
d' mä sa kyyh:
—Mamejõ hõm. Ër jawén tabana.
Tageëëj had'yyt hẽ —näk mäh.
24 Ti m' ỹỹnh hã Jesus ky hadoo:
—Jããm hẽ Isaraéw buuj dawëë P'op Hagä
Do mahãnh habong do sa wë ỹ P'op Hagä Do
mejũũ —näng mäh.
25 Ti m' Jesus wë ta taron nu paa me ỹỹnh
bahyy häng. Ti m' taky hadoo:
—Ỹ mamasaa, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Doo! —näng mäh.
26 Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo:
—Taw'ããts hẽ nado karepé sa waa ji ado
hõm bä ji banoo hyb n'aa sa masããh awaar
taah hã —näng mä Jesus kyyh ỹỹnh hã.
27 Ti m' ỹỹnh ky gadoo. Jesus kyy gó né hẽ
m' taky hõm:
—Ehub né hẽ õm Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Doo —näng mäh. —Ti hado né paawä,
awaar sii hẽ rabawa sa danäh waa hyyj tũũ
kajäk doo —näng mäh.
28 Ti m' Jesus ky hado kän ta hã:
—Tak'ëp né hẽ mah'yy ka'eeh! Ti hyb
n'aa ỹ an'oo däk hã ỹ metsẽẽ doo —näng mä
Jesus ta hã.
Ti m' ti noo gó né hẽ tabahub däk ỹỹnh
toog.

Hajõng sa nahëë Jesus asog hõm do panyyg n'aa hahỹỹh

29 Ti m' Jesus tsyym kado kän. Karaj'aa
Garirej häd näng do nabyy me tatabës. Ti
m' tabasoop. Waëë hã m' tabasëëk, ti

§ 15:20 Parisew, sahõnh hẽ Judah buuj wób sii hẽ, dooh rawëë bä, dooh rawa bä ramoo kanetsyyd bä pooj jé, sa wahë makũ mahetëk doo da. Baad ub né paawä ji moo ketsyyd bä ji awa, ji awëh do pooj jé, ta bahãnh Parisew ran'oo bä. Dooh ragenaag bä, hajõõ nuu me, sa wahë makũ mahetëk doo da ta wób sa moo ranahetsyyd bä.

m' tabahyy sooh. 30 Hajõk rabana ta wë.
Ramenaa ta wë nabong doo, ty temah doo,
moo gedóm doo, tsyym gedóm doo, nabuuj
gatemah doo, hajõk nahëë enäh do wób.
Ti m' sa nahëë Jesus basog hõm. 31 Ti m'
tsyym gedóm do aboo padëëk, nabong do
paa aboo padëëk, ty temah do paa ty enä
padëëk, ner'oot do paa er'ood padëëk, ta
tii bä hab'ëëh do rabahapäh bä, rahyb n'aa
meuuj kän mäh. Ti m' raj'aa etsëë kän P'op
Hagä Doo, Isaraéw buuj h'yy kaha'eeh doo.

Jesus pahuunh do 4 miw sa waa panyyg n'aa hahỹỹh

32 Ti m' Jesus naëëj nä ta ma matëg, tama-
her'oot hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Ỹ t'yyd mehĩĩn hahỹ ër wë kata pad'ëëk
doo. Tamawoob däg ta ã̄h si ỹ rababok.
Dooh sa waa péh. Dooh ỹ karẽn bä sah me
rabaaj hõm bä. Naheba padäg da, degõn
jëng da sah mahỹỹj ta hõõ bä —näng mä
Jesus ta ma matëg sa hã.

33 Ti m' ta ma matëg raky hadoo:

—Hajõk né hahỹỹh. Nyy bä ãã baw'yyt
babä sa waa? Dawëë bä. Dooh ta nawaa
babä —näk mäh.

34 Ti m' Jesus beaanh:

—Nyy hẽ pãw bë wë? —näng mäh.

—Ti anäng setsi pãw, pawóp its tah'ỹỹb
ned'ëëd is doo —näk mäh.

35 Ti m' Jesus mejũũ hajõk do rabehyy
b'ëëh tũũ. 36 Ti m' tabasog däk pãw, tah'ỹỹb
na-ããj mäh. Ti m' taky n'aa etsẽẽ sa waa
hyb n'aa. Tii bä m' taganebäh boo kän,
tets'ëë hõm mä ta ma matëg sa hã, rabets'ëë
hõm hyb n'aa hajõk do sa hã kä. 37 Tii bä
kä m', sahõnh hẽ m' rabawëë bong. Wog
enä hõm mä sahõnh hẽ. Ti m' rabawëh do
jawén paa bä m' mad'aak do ta ma matëg
rabata däk arook gó. Setsi m' arook gedẽ
hõm doo. 38 4 miw mä ajyy ti hawëë bong
doo. Ỹỹj, karepé na-ããj hẽ m', dooh m'
taketsén bä. 39 Ti m' hajõk do hã Jesus
kedëë hõm jawén paa bä, tagatsëg sooh
mä marakate gó. Ti m' tabahõm kän hëëj
panang Magadãn häd näng do nedaa bä
badäk doo hẽnh.

16

1 Ti m' Parisew, Sadusew daheeh rabana
Jesus wë. Ti m' Jesus rametyy hyb n'aa
ramejũũ mä tapahuuj bä sa matym haj'aa
wë hã.*

2 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Papỹỹj badëë hyng bä, "Jati d' banäm",
bë ky hetëg, bahiin do hyb n'aa wë puh.
3 Bäp paah, "Ti awät da bah'ood. Adoos da",
näk bë kyyh, tabahiin do hyb n'aa naëng
pooh. Bë h'yy genä né paawä naëng hadoos
do heen n'aa hã, banäm do heen n'aa hã
wë hã kametëëh doo, dooh bë h'yy genä
bä da hẽ ta heen n'aa bë hã kametëëh do
hã.† 4 Da hẽ badäk hahỹỹ hã habong doo,
nes'aa sa h'yyb. P'op Hagä Do hã rahyb n'aa
eréd hõm ta see hã rah'yy kawereem hyb
n'aa. Tii d' né paawä sa h'yyb, ỹ ramejũũ ỹ
pahuunh hyb n'aa ta metëë n'aa sa matym
haj'aa. Dooh da ỹ metä bä sa hã. Jãã̄m né
da P'op Hagä Do ky n'aa rod Jonas häd näng
do ta metëë n'aa hadoo sa hã kametëëh da
—näng mä Jesus.

Ti m' Jesus bahõm kän sa mahã̄nh.
Panang s'ee hẽnh mä tabahõm.

Parisew, Sadusew rama metëëk do mahã̄nh ji hyb n'aa matakëë do ky n'aa hahỹỹh

5 Ti m' karaj'aa ta ma matëg rabatsëg hõm
bä, ramabaan sa waa pãw. 6 Ti m' Jesus ky
hadoo sa hã:

—Baad bë hyb n'aa matakä da. Baad bë
kanä da Parisew, Sadusew sa pãw makuj
n'aa mahã̄nh —näng mäh.

7 Ti m' ta ma matëg rakaner'ood bong
Jesus her'oot do ky n'aa. Hahỹỹ d' mä sa
kyyh:

—Dooh ër mana pãw. Tii d' tawén edoo
—näk mä sa kyyh.

8 Ti m' Jesus hapäh ti raky n'aa hajẽm doo.
Ti m' tabeaanh sa hã:

—Kanahën d'os hẽ h'yy ka'eeh do bëëh.
H'ëëd hyb n'aa bë hyb n'aa tón pãw bë
mabaan doo? 9 Dooh tagah'ood nä bä bë hã?
Bë mabaan hõm 5 pãw ỹ etyn bong do 5 miw
sa hã? Bë mabaan hõm nyy hẽ kawaju bë
gedẽ hõm mad'aak doo? 10 Bë mabaan hõm
setsi pãw ỹ etyn bong do 4 miw sa waa? Nyy
hẽ arook bë gedẽ hõm mad'aak doo? 11 Hëd

* 16:1 Jesus wë Parisew, Sadusew daheeh rakamaj'ĩĩ. Dooh raky dahé bä P'op Hagä Do mejũũ do Jesus tado bä. Sa hã péh, dooh Jesus haja bä wë hã tapahuuj bä, rawén mejũũ sa matym haj'aa Jesus pahuunh wë hã. J'ooj madäk doo me ramejũũ do hyb n'aa, Jesus wén manetëëh sa hã rakarẽn do paawä. † 16:3 Hajõng Jesus pehuuj né paawä, dooh rah'yy genä nä bä P'op Hagä Do T'aah tado bä.

n'aa bë h'yy ganenä nä pãw ky n'aa nado bë
ỹ maher'oot doo? “Bë hyb n'aa matakä da
Parisew, Sadusew sa pãw makuj n'aa”, näng
këh ỹỹ —näng mäh.
12 Ti m' rah'yy kadawuung kän nyy d'
tahanäng péh. Dooh pãw makuj n'aa
mahãnh rakan'yyh do pan'aa tado bä.
Dooh. Parisew, Sadusew rama metëëk do
mahãnh Jesus karẽn rakan'yyh.

Jesus ky n'aa Peed her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ti m' hëëj panang Sesareja Pirip häd
näng do nedaa badäk doo hẽnh Jesus kajaa
bä, tabeaaj kän mä ta ma matëg sa hã:
—Jaa m' ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé
Hana Doo, sa nooh?
14 Ti m' raky hadoo:
—Ta wób noo m' õm mä Jowãw nu ga-
hem'uun do paah. Ta wób noo m' õm
mä Eriij makũũh. Ta wób noo m' õm mä
Jeremiij makũũh. Ta wób noo m' õm mä
P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub dejëp do
see paah —näk mä sa kyyh ta hã.
15 —Bë hã ẽnh? Jaa ỹ bë hã ẽnh? —näng
mä Jesus sa hã.
16 Ti m' Simaw Peed ky hadoo:
—Õm ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng
Doo. P'op Hagä Doo, hedëb had'yyt do
T'aah õm —näng mäh.
17 Ti m' Jesus ky hadoo:
—P'op Hagä Do ky n'aa edëng do õm,
Simaw, Jonas t'aah. Õm wén ky n'aa
kedëng, dooh aj'yy tado bä a hã metëëh do
ta ti maher'oot doo. Ee, hỹ pong jé hawät
do né tii, ta ti a hã metä wät doo. 18 Ti
hyb n'aa ỹ ti her'oot hahỹỹh: Õm Peed, pä
tahanäng doo. Pä tób ta jó ji tama sooh do
hadoo da õm. Õm da hã ỹ h'yy ka'eeh do
du n'aa doo. Dooh da Ades häd näng doo,
dajëb hejój, haja bä hã ỹ h'yy ka'eeh doo,
kahũũm had'yyt da. 19 Ỹ anoo da a hã hỹ
pong jé hawät do bag'ããs doo gó mabag'ããs
hyb n'aa.‡ Badäk hahỹỹ bä mananoo doo,
hỹ pong jé P'op Hagä Do nanoo do né tii.
Badäk hahỹỹ bä manoo doo, hỹ pong jé P'op
Hagä Do anoo do né tii —näng mä Jesus
kyyh Peed hã.
20 Ti m' Jesus mejũũ ranaher'oot hyb n'aa
ta wób sa hã Kristo tado bä.

Jesus her'oot do tadajëp do ky n'aa hahỹỹh

21 Ti m', ti noo gó naa Jesus du doo
tamaher'oot ta ma matëg sa hã nesaa do
tabahoop do pan'aa ky n'aa. Hahỹỹ d' mä
ta kyyh:
—P'op Hagä Do karẽn Jerusarẽnh hẽnh
ỹ bahõm ër wahë n'aa moo gó, P'op Hagä
Do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë
n'aa moo gó, Mosees ky n'aa jaw'yyk do
ma mehetëk do sa moo gó na-ããj hẽ hajõng
ỹ bahoop hyb n'aa, ỹ radaj'ëëp hyb n'aa,
tamawoob hẽ ta ãh tabado däk bä ỹ ganä
wät p'aa hẽnh hyb n'aa —näng mä ta ma
matëg sa hã.
22 Ti m' Peed naëënh dawë hã. Ti m' taky
ge'ỹỹm Jesus, tii d' tanaher'oot hyb n'aa.
—Dooh. Tii d' edo manäh, Hyb N'aa
Jawyk Doo! Dooh ỹ karẽn tii d' a hã —näng
mäh.
23 Ti m' Jesus ty kaw'õõd däk ta wë. Ti m'
Peed taky geãm wät:
—J'eep! Ahõm mahãnh ỹỹ, Nesaa Do
Yb!§ —näng mäh. —Ỹ mah'yyb panas'ëëh.
Dooh mah'yyb dëë bä P'op Hagä Do karẽn
do hã. Ajyy rakarẽn do hã ti mah'yyb däk
—näng mäh.
24 Ti m' sahõnh hẽ ta ma matëg hã Jesus
ky hadoo:
—Jé karẽn pé hëp ỹ hata tabahadoo hyb
n'aa, taw'ããts hẽ teréd hõm ta hã hẽ tah'yy
ka'eeh doo, taw'ããts hẽ teréd hõm ta hã
hẽ tahyb n'aa newëë doo. Taw'ããts hẽ da
tagado had'yyt hẽ tahoop do hëp ỹ n'aa.
Taw'ããts hẽ tagadoo hëp ỹ n'aa radajëëb
bä na-ããj hẽ. Taw'ããts hẽ ỹ taky daheeh,
taw'ããts hẽ ỹ bawät doo da da ti bawät. 25 Tii
d' ỹ wén edoo, badäk hahỹỹ hã ji hawät do
tak'ëp kamahãn doo, jé tahoop do hëp ỹ
n'aa jeỹỹm doo, dooh da P'op Hagä Do wë
tanu dëë bä. Jé hëp ỹ n'aa tahoop do gadoo

‡ 16:19 Hahỹỹ da Gereg kyy me pooj jé hahỹ kerih do kyyh: “Ỹ anoo da a hã hỹ pong jé hawät do bag'ããs doo bä ta noo tëg. Badäk hahỹỹ bä mamaw'yyd däk doo, hỹ pong jé kamaw'yyd däk né d' tii. Badäk hahỹỹ hã masood hõm doo, hỹ pong jé kasood hõm né d' tii.” P'ooj ub, sa kariw n'aa ta s'ee hẽnh rabok bä ranoo sa kaser n'aa sa tób tëg, sahõnh hẽ rabaheg'ããs hyb n'aa ti nuuj jé. Dooh P'op Hagä Do bag'ããs do noo nyy bä, dooh ta noo tëg nyy bä. Panyyg gó Jesus maher'oot Peed. § 16:23 Jesus h'yyb hapäh Nesaa Do Yb kyy gó m' Peed her'oot doo. Ti hyb n'aa tii da Peed tawén ky geãm wät.

péh, hëp ỹ n'aa tadajëb bä, ta h'yyb tym
P'op Hagä Do wë da tanu däng. 26 Hëd n'aa
ji karẽn sahõnh hẽ badäk hahỹ ji ta danäh,
ji h'yyb tym banesaa hẽnh tahõm bä? Dooh
ta säm ji ad'oo pé ta s'ee hẽnh ji h'yyb tym
nahõm hyb n'aa. 27 Ta ti ỹ wén her'oot, ỹỹh,
Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ
bahyng da Ee bag tak'ëp gabarëëh doo gó,
ta ããs sa daheeh. Tii bä da ramoo bok do
pénh da ỹ banoo sahõnh hẽ sa hã ta säm.
28 Baad bë ỹ maher'oot. Ta wób babä ër
mahang habong doo, rahapäh nä da ỹỹh,
Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do ỹ du
doo noo gó ỹ bag'ããs do hã ỹ bag'ããs doo.
Radejëp do pooj jé rahapäh nä da tii. Né
hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mä
Jesus kyyh.

17

Jesus kawareem do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ji moo oow see pé sa ã̃ jawén
paa bä m', Jesus mahũũm ta sii Peed, Tsi-
jaag, Jowãw daheeh. Tsijaag hỹỹj mä ti
Jowãw. Ti m' rabas'ëëg kän waëë p'op nu
däk do hã. Sa mab hẽ m' rabasëëk. 2 Ti
m' Jesus kawareem däk sa matym gó. Ta
see hado däk mäh. Papỹỹj bag hadoo mä
Jesus mamets gabar'ëëng däk. Tak'ëp mä ta
saroor bahawag däk, ta bag hadoo mäh. 3 Ti
m' p'ooj ub habong do paa Eriij, Mosees häd
enäh do rakas'ee b'ëëh sa matym gó. Jesus
sii m' raber'oot.

4 Ti m' Peed ky hadoo Jesus hã:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng
mäh —taw'ããts hẽ babä ër hã! —näng mäh.
—Makarẽn bä tamawoob hẽ ta tób n'aa ỹ
temaa toonh. Sét hẽ a tób, sét hẽ Mosees
tób, sét hẽ Eriij tób —näng mäh.

5 Ti m' Peed ber'oot nä bä nayyw mä wë
puh gabarëëh do tabadäng sahõnh hẽ sa hã.
Wë puh gó m' P'op Hagä Do ber'oot. Hahỹỹ
d' mä ta kyyh:

—Hahỹ tah ỹỹ, tak'ëp ỹ kamahã̄n doo.
Baad ỹ h'yy gadajang ta wë. Bë maa newë,
bë ky dahé ta kyyh —näng mäh.

6 P'op Hagä Do kyyh Jesus ma matëg
ramaa napäh bä m', tũũ m' rabehyy b'ëëh
tak'ëp rabe'ỹỹm do hyb n'aa. Tũũ m' sa
maboor me rabehyy b'ëëh. 7 Ti m' Jesus
bana sa wë, ti m' sa hã tamoo däng bä m'
taky hadoo:

—Bë as'ëëg bëh! Bë eỹỹm manäh! —näng
mäh.

8 Ti m' rabaheg'ããs bä m', jããm hẽ Jesus
rahapäh. Dooh boo m' Jesus pa hab'ëëh do
paah.

9 Ti m' rabahyk bä m' Jesus mejũũ rana-
her'oot hyb n'aa rahapäh doo. Hahỹỹ d' mä
ta kyyh:

—Bë her'ood manä ta wób hã bë hapäh
doo, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do
ganä wät bä kä dejëp do mahang —näng
mäh.

10 Ti m' rabeaanh ta hã:

—Hëd n'aa, Kristo kajaa do pooj jé Eriij
m' matëëh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma
mehetëk do raher'ood bä? —näk mä sa
kyyh.

11 Ti m' Jesus ky gadoo:

—Se hub né hẽ. Eriij matëëh né da
sahõnh hẽ tabenäm hyb n'aa —näng mäh.
12 —Ti hadoo né hẽ, bë ỹ maher'oot hahỹỹh:
Eriij ewäd hyng né hẽ. Ewäd hyy né paawä,
dooh rah'yy genä bä ta hã, dooh ramepëë
bä. Rah'yy kajäk doo da né hẽ rabad'oo paa
ta hã. Ta hã rabad'oo doo da, sa moo gó
ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo,
ỹ ahoop da na-ããj hẽ —näng mä Jesus kyyh.

13 Tii bä m' ta ma matëg rah'yy kadawu-
ung kän: Jowãw nu gahem'uun do paa ky
n'aa Jesus her'oot wät.*

Pahëëw Jesus haso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

14 Ti m' Jesus rakajaa bä kä m' hajõk do
rabab'ëëh bä, sa see ana ta wë. Ta taron nu
paa me m' tabahyy häng ta wë. 15 Ti m' taky
hadoo:

—Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh. —
Mat'yyd mehĩĩn tah ỹỹ —näng mäh. —
Mera. Tũũ takepëëd had'yyt hẽ, tsanamäts
däk. Tak'ëp nesaa do tabahoop. Ta hã ta
nahëë adëë bä, hajõõ nuu me tëëg hõõ gó
takadewëës. Ta me tabahop na-ããj hẽ —
näng mäh. 16 —Ỹ mana wät a ma matëg sa
wë. Dooh rahaja bä rado hõm bä ta nahëëh
—näng mä aj'yy kyyh.

17 Ti m' Jesus ky hadoo:

* 17:13 Rukas 1.17 hã na-ããj hẽ takerii däk hahỹ ky n'aa. Eriij makũ bawäd wät doo da Jowãw bawät paah. Ti hyb n'aa ti né hẽ ti Eriij Jesus wén näng, Eriij tanado né paawä. Dooh Jowãw hã Eriij makũ kesog bä, jããm hẽ tabawäd wät doo da tabawäd wät.

—Baad P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do bëëh, da hẽ badäk hahỹỹ bä habok doo! Baad nado bë h'yyb tym —näng mäh. —Hajõõ nuu me ỹ bawät nä g'eeh bë mahang bë ky dahé däk hyb n'aa kä? Ỹ hãd h'yyb napan däg bë hã, hã ỹ bë h'yy kanasadä nä do hyb n'aa —näng mäh. —Bë mana b'ëëp pahëëw —näng mäh.

18 Ti m' karap'aar h'yyb nesaa doo, pahëëw hã hadäk doo, Jesus geãm wät tabanyyh hyb n'aa. Ti m' karap'aar h'yyb banä kän pahëëw hã hadäk do paah. Ti noo gó né hẽ karapee bahas'oo däk.

19 Ti m' sa m'aa hẽnh mä ta ma matëg rabeaanh ta hã:

—H'ëëd hyb n'aa ãã wén nahajaa ãã habëë hõm bä karap'aar h'yyb nesaa doo? —näk mäh.

20 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Dooh baad P'op Hagä Do hã bë h'yy kae nä do hyb n'aa bë wén nahajaa —näng mäh. —Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Motaad häd näng do tym nu nad'ëët do ta tym. Ti tahanyy bä paawä bë h'yy ka'eeh doo, tii b' bë haja paawä hahỹ waëë bë mejũũ takahỹỹd häng hyb n'aa. Bë paawä taky daheeh. Kanahën d'os hẽ né paawä baad bë h'yy kae bä, dooh paawä bë nahajaa péh —näng mäh. [21 —Jããm hẽ P'op Hagä Do hã ji ky n'aa etsẽẽ doo me, ji noo kanawa doo me, ta ti hadoo pé karap'aar h'yyb nesaa do banyyh —näng mäh.]

22 Ta jawén mäh, Garirej häj n'aa bä m' rakataa bä m', Jesus ky hadoo sa hã:

—Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ da ran'oo däk da ta wób sa moo gó. 23 Ỹ radaj'ëëp da. Tamawoob hẽ ta ã̃ jawén paa bä, ỹ ganä wät da p'aa hẽnh —näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

Ti m' rah'yy ketón bong mä taher'oot do hyb n'aa.

P'op Hagä Do tób n'aa dajẽẽr n'aa ji hepak do panyyg n'aa hahỹỹh

24 Tii kä m', Kapar-Naũm bä Jesus rakajaa do jawén paa bä m', P'op Hagä Do tób n'aa dajẽẽr n'aa Judah buuj rahepak do taa n'aa rabana Peed wë, ti m' rabeaanh:

—Äkä? Dooh bë ma matëg epaag bä P'op Hagä Do tób n'aa dajẽẽr n'aa ër hepak doo? —näk mäh.

25 —Tahepak né hẽ —näng mä Peed kyyh sa hã.

Ti m' badah, tób gó Peed bajëë suun bä kä, Peed ky ganyyh do pooj jé, Jesus eaanh mä ta hã:

—Nyy da a hã, Simaw? —näng mäh. —Sa wahë n'aa hedoo do häj n'aa bä, jaa hã ramejũũ rabep'aak häj n'aa wahë n'aa hã kahepak doo? Sa taah hã ramejũũ rep'aak, ta wób ta s'ee hẽnh naa ramejũũ g'eeh hep'aak? —näng mäh.

26 Ti m' Peed ky hadoo:

—Ta s'ee hẽnh naa ti hep'aak —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Tii d' tado bä, sa taah, sa karapee, dooh rep'aak péh† —näng mäh. 27 Ti hado né paawä, hahỹỹ d' mabad'oo dajẽẽr gedaag n'aa rakawanaj'ããn hyb n'aa: Awëëj karaj'aa majat bä. Tah'ỹỹb matakyg. Mado däg pooj jé a mo haj'aa tah'ỹỹb, manoo gegãã, tii b' ta noo gó maw'yyt da moweed tëg hawak do s'ëëb. Tii me mepaag sa hã, hã ỹ naa, a hanaa rakarẽn doo —näng mä Jesus kyyh Peed hã.

18

Sa bahã̃nh hyb n'aa jawyk do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ti noo gó ta ma matëg rabana Jesus wë ti m' rabeaanh:

—Ny hadoo do sa bahã̃nh hyb n'aa jawyk doo, hỹ pong jé hawät do bag'ããs doo bä? —näk mäh.

2 Ti m' karapee t'aah Jesus naëënh, ti m' tamaher'oot mä sa mahang tabag'ëëd däk hyb n'aa. 3 Ti m' taky hadoo:

—Bë h'yyb bë wanereem bä, hahỹ karapee hadoo bë bahadoo hyb n'aa bë h'yyb gó,* dooh tabad'op hẽ bë haja bä hỹ pong jé hawät do bag'ããs do karapee bë do bä. Né

† 17:26 Panyyg gó Jesus beh'ũũm P'op Hagä Do tób n'aa dajẽẽr n'aa rahepak do ky n'aa. Jesus, ta ma matëg na-ããj hẽ, dooh paawä repaag bä P'op Hagä Do tób n'aa dajẽẽr n'aa. P'op Hagä Do T'aah né ti Jesus. Ti né P'op Hagä Do tób n'aa danäh paawä. Ti hyb n'aa dooh paawä ji mejõ bä tepaag hõm bä P'op Hagä Do tób n'aa dajẽẽr n'aa. * 18:3 Taw'ããts hẽ karepé h'yy ka'eeh doo da ji h'yy ka'eeh. Karepé taah dooh raky sëëw bä. Baad ragadoo ji her'oot doo. Rah'yy ka'eeh ji hã nayyw hẽ. Jesus karẽn karepé h'yyb hadoo ji h'yyb hado däk P'op Hagä Do wë.

hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo. 4 Ti hyb n'aa
jé ta daaj hẽ kadaduu doo, hahỹ karapee
hyb n'aa sakog is doo da tabahadoo hyb
n'aa, ti né hẽ ti sahõnh hẽ sa bahãnh hyb
n'aa jawyk do hỹ pong jé hawät do bag'ããs
doo bä —näng mä Jesus.
5 Ti m' ahõm nä ta kyyh:
—Hät ỹỹ gó hahỹ karapee t'aah hadoo do
see gadoo péh, ỹ né ti tagadoo —näng mäh.
6 Ti m' taky hado kän:
—Baad nado né paawä pä ta jawyyg n'aa
ji hã ranu hũũ däg bä, ji radawäts tu tame
t'õp ji pahãs hyb n'aa, ti bahãnh tak'ëp baad
nado ji hã da, ky n'aa netsëëh do seeh, hahỹ
karapee hedoo doo, hã ỹ h'yy ka'eeh do ji
h'yyb tatug bä nesaa do tamoo wät hyb n'aa
—näng mäh.
7 —Tak'ëp da rabahoop nesaa do ta säm,
badäk hahỹỹ hã habong doo, nesaa do ta
wób ramoo bok do du n'aa doo! Tanyy
had'yyt né hẽ nesaa do hã ji tah'yyb tatuk
doo. Ti hado né paawä da, tak'ëp nesaa do
ahoop da nesaa do hã h'yyb tatuk do du
n'aa doo! 8 Ti hyb n'aa, a moo hyb n'aa, a
tsyym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä,
taw'ãäts hẽ paawä magakyd hõm a mooh.
Madawäts hõm. Taw'ãäts hẽ mabasëëk hỹ
pong jé P'op Hagä Do wë sét a mooh, sét
hẽ a tsyym, tëëg hõõ gó, nadëëk doo gó,
õm P'op Hagä Do aw'oong hõm mahãnh,
pawóp hẽ tado bä a mooh, a tsyym. 9 A
matym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä,
taw'ãäts hẽ paawä a matym mado nyyh.
Madawäts hõm. Taw'ãäts hẽ mabasëëk hỹ
pong jé P'op Hagä Do wë sét hẽ a matym,
tabanesaa hẽnh tëëg hõõ gó, õm P'op Hagä
Do aw'oong hõm mahãnh, pawóp hẽ tado
bä a matym —näng mä Jesus kyyh.

B'éé kanapëë wät do panyyg n'aa hahỹỹh

10 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Baad bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Ee hỹ
pong jé hawät do wë had'yyt hẽ rahajaa
rakajaa ããs, hahỹ hyb n'aa sakog is do sa
hagã n'aa. Ti hyb n'aa bë ty n'aa gesyyg
manä hahỹ hyb n'aa sakog is do seeh.
[11 Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana
Doo ỹ ahyng babä ỹ bed'ëëp hyb n'aa ta s'ee
hẽnh habong do paa P'op Hagä Do mahãnh
—näng mäh.]
12 Ti m' panyyg gó tamaher'oot mäh:
—100 b'éé aj'yy masããh see takanapëë
wäd bä, dooh g'eeh ta danäh eréd dó 99
hadoo do ta masããh waëë hẽnh, kanapëë
wät do tabesoos hyb n'aa? 13 Ti tabaw'yyt
bä kä, tak'ëp da tatsebé ta mas'ãã kanapëë
wät do paa hyb n'aa. B'éé 99 hadoo do hyb
n'aa tatsebee né paawä, ta bahãnh tatsebé
kanapëë wät do paa hyb n'aa. Né hup ỹ
né hẽ ta ti ỹ her'oot doo. 14 Masããh danäh
bad'oo doo da, dooh bë Yb hỹ pong jé hawät
do karẽn bä dawëë ta mahãnh hahỹ hyb
n'aa sakog is do see tawäd bä.

Ji hỹỹj ky n'aa hadoo do ji maher'oot do
ky n'aa hahỹỹh

15 —A hỹỹj ky n'aa hadoo doo, a nemuun
P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh doo, baad
nadoo do tamoo wäd bä [a wë], ahõm ta
wë a mab hẽ. Tsyt hẽ, bë m'aa hẽnh
mamaher'ood baad nadoo do tamoo wäd
wät doo. Õm taky dahé bä, bë h'yyb hata
däg p'aa hẽnh ta tii. 16 Õm taky nadahé
bä, takanarẽn bä tamaa newë bä ta hã
maher'oot doo, matsyyd tii bä P'op Hagä
Do hã h'yy ka'eeh do seeh. Makarẽn bä,
sét hẽ matsyyd, makarẽn bä pawóp hẽ mat-
syyd, a sii rabahõm hyb n'aa ta wë, pawóp
hẽ, tamawoob hẽ ky n'aa maa napäh do
tabanäng hyb n'aa sahõnh hẽ ta ti hedoo
pé ji kaner'oot bä.† 17 A sii mamahũũm do
sa kyyh na-ããj hẽ takanarẽn bä tamaa newë
bä, taky nadahé bä, tii bä mamaher'ood
sahõnh hẽ hã ỹ h'yy ka'eeh do sa hã. Hajõk
do sa kyyh tamaa nanewë bä, taky nadahé
nä bä, tii bä P'op Hagä Do sa h'yyb gó
nahapäh do see hado däk bë hã bë hỹỹj ky
n'aa hedoo do paah. Ër uuh dajẽër gedaag
n'aa Roma buuj hã ji hepak doo, raty n'aa
ges'yyk do hado däk tii bä bë hã bë hỹỹj ky
n'aa hedoo do paah —näng mä Jesus.
18 Ti m' taky hadoo ẽnh ta ma matëg sa hã:
—Baad bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Badäk
hahỹỹ bä bë nanoo doo, hỹ pong jé P'op
Hagä Do nanoo do né hẽ tii. Badäk hahỹỹ
bä bë anoo doo, hỹ pong jé P'op Hagä Do
anoo né tii d' ẽnh. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ
her'oot doo —näng mä Jesus.
19 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:
—Ta see bë ỹ maher'oot nä: Badäk hahỹỹ
bä, pawóp hẽ bë wób séd hã bë h'yyb hedo

† 18:16 Tii da né hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejũũ ji bad'oo. Dew-Teronom 19.15 hã kerii däk doo da.

bä bë ky n'aa etsẽẽ do hã, Ee hỹ pong jé
hawät do anoo né da bë hã. [20] Bë hã tawén
noo, pawóp hẽ, tamawoob hẽ hëp ỹ n'aa
rakahet'aa bä, sa mahang ỹ bawät do hyb
n'aa —näng mäh.

Ta kaser n'aa ta da hadoo do tat'yyd mane-
hĩĩn do panyyg n'aa hahỹỹh

[21] Ti m' Peed bana kän Jesus wë, ti m'
teaanh mäh:

—Ma matëg, nyy hẽ nuu me makarẽn ỹ
hyb n'aa mabaan hã̄j ỹ ky n'aa hedoo doo,
baad nadoo do tamoo wäd bä hã ỹỹ? Setsi
nuu me apäh ỹ hyb n'aa mabaan? —näng
mäh.

[22] Ti m' Jesus ky gadoo:

—Setsi nuu me nado mamabaan —näng
mäh. —Taw'ããts hẽ hahỹỹ d' mabad'oo:
Mahyb n'aa mabaan hõm had'yyt hẽ‡ —
näng mäh.

[23] —Ta tii da ỹ wén mejũũ, hahỹ panyyg ky
n'aa hadoo do hyb n'aa hỹ pong jé hawät do
bag'ããs do ky n'aa: Ti awät hëëj bagã n'aa.
Kũũt enäh ta karom ta wë. Tii bä tanaëënh
ta wë ta karom sa kũũt rabep'aak hyb n'aa.
[24] Tii bä, tadu doo bä sa sii taber'oot doo,
ramanaa ta wë ta karom see tak'ëp kũũt eh
doo. 10 miw moweed tak'ëp ky n'aa gebah
do ta kũũt. [25] Tanahajaa do hyb n'aa tepaag
bä, tak'ëp ta bahã̄nh haeh do hyb n'aa ta
kũũt, ta kariw n'aa mejũũ rabesëëm hõm
hyb n'aa ta ti ta karom, ta karom ỹỹm, ta
taah, sahõnh hẽ ta wë hanäng do na-ããj hẽ,
ta kũũt säm hata.

[26] —Tii bä, ta taron nu paa me ta karom
bahyy häng ta wë, ti m' tak'ëp tabetsẽẽ ta
hã. Hahỹỹ d' ta kyyh: "Nayyw hẽ kawaj'ããn
manä wë ỹỹ", näng. "Magadaa bä, sahõnh
hẽ kũt ỹỹ ỹ ep'aak da a hã", näng. [27] Ti ta
kariw n'aa t'yyd mehĩĩn kän. Ti tabawug
hõm sahõnh hẽ ta kũũt, ti m' tabanoo baad
tabahõm hyb n'aa.

[28] —Ti ta karom anyyh ta kariw n'aa tób
bä naa. Tamahõm me takataa ta da hadoo
do see ta wë kũũt näng doo. 100 moweed
its ta kũũt. Ti tamaso däk ta da hadoo
doo, ta garagoor gamaso däk, ti taky hadoo:
"Nayyw hẽ mepaag a kũũt!", näng.

[29] —Ti ta taron nu paa me ta da hadoo do
bahyy häng ta wë, ti tak'ëp tabetsẽẽ ta hã:
"Nayyw hẽ kawaj'ããn manä wë ỹỹ", näng.
"Magadaa bä, sahõnh hẽ kũt ỹỹ ỹ ep'aak da
a hã", näng.

[30] —Tii bä, tak'ëp tabets'ẽẽ né paawä,
dooh takarẽn bä tamaa newë bä ta da hadoo
do etsẽẽ doo. Ti tamejũũ ta da hadoo do
radawäts gëët hyb n'aa ta kũũt tabep'aak
bä kä. [31] Ti tak'ëp häj n'aa wahë n'aa karom
wób rah'yy kawaj'ããn bong nyy da ta ti
karom bad'oo ta da hadoo do wë rabahapäh
bä. Tii bä rabahõm kän sa kariw n'aa wë, ti
ramaher'oot ta ti karom ky n'aa.

[32] —Tii bä sa kariw n'aa mejũũ ranaëënh
ta ti ta karom. Ti taky hadoo ta hã: "Karom
ky nesaa do õm!", näng. "Sahõnh hẽ a
kũũt ỹ bawug hõm tak'ëp hã ỹ mabet-
sẽẽ do hyb n'aa. [33] Taw'ããts hẽ mat'yyd
mehĩĩn wäd paawä a da hadoo doo, õm ỹ
t'yyd mehĩĩn wät doo da", näng. [34] Tii bä
kawaj'ããn gó ta kariw n'aa bahaëëj däk ta
karom ragadahew'ëës doo bä hagã n'aa sa
hã, karom rarejãã hyb n'aa sahõnh hẽ ta
kũũt tabepaag hõm bä kä —näng mä Jesus.
Panyyg gó tabeh'ũũm.

[35] Ti m' taky hado kän:

—Sa kariw n'aa bad'oo doo da, tii da Ee
hỹ pong jé hawät do bad'oo da sahõnh hẽ bë
hã, bë h'yyb gó naa bë hyb n'aa manabaan
bä bë hỹỹj ky n'aa hedoo doo —näng mä
Jesus kyyh.

19

Dooh ji ỹỹm ji eréd hõm bä do panyyg
n'aa hahỹỹh

[1] Ti m' Jesus bahajaa bä kä ta ti taher'oot
doo, teréd hõm Garirej häj n'aa. Ti m' Ju-
dah häj n'aa hẽnh tabahõm, tamii Joradãn
tamyyj däk hã hadäk do hëëj. [2] Hajõk mä ta
jawén hah'ũũm. Nahëë enäh do sa mahang
habok do taheso hõm.

[3] Ti m' Parisew wób rabana ta wë rametyy
hyb n'aa m'. Hahỹỹ da m' rake'aanh:

—Ër ky n'aa jaw'yyk do anoo g'eeh daap
hẽ né hẽ aj'yy eréd hõm bä ta ỹỹm, dooh
hyb n'aa pé né paawä? —näk mäh.

[4] Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh bë ner'ood bä g'eeh P'op Hagä Do
kyy kerih do hã, nyy da sahõnh hẽ tadu
dahäng noo gó P'op Hagä Do aj'yy ỹỹnh
daheeh tapehuunh? [5] Hahỹỹ da takerih
P'op Hagä Do kyyh: "Ti hyb n'aa kä aj'yy

‡ 18:22 Hahỹỹ da Gereg kyy me takerii däk: "Taw'ããts hẽ 77 nuu me mahyb n'aa mabaan." Ji hyb n'aa mabaan had'yyt hẽ tahanäng pé m' tii.

kä ta yb, ta ỹỹn mahãnh kä sa m'aa hẽnh kä, tagatëë hyb n'aa ta ỹỹm kä. Takatëë jawén paa bä sét rabahado padëëk ta ỹỹm daheeh”,* näng mäh. 6 Ti hyb n'aa pawóp hẽ ranado bong. Sét hado däg kän. Ti hyb n'aa séd hã P'op Hagä Do ata däk doo, dooh tahaja bä ji etyn bä —näng mä Jesus kyyh Parisew sa hã.

7 Ti m' raky hadoo:

—Tii d' tado bä, h'ëëd hyb n'aa Mosees mejũũ ji erii däk ji ỹỹm ji eréd hõm do heen n'aa, tii b' ji mejõ hõm tabahõm hyb n'aa? —näk mä Parisew sa kyyh.

8 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ta tii da Mosees wén n'oo däk bë hã, bë nabuj keh'ũũm do hyb n'aa. Tadu dahäng noo gó dooh ta tii da tahado bä. 9 Ti hyb n'aa bë ỹ maher'oot hahỹỹ da: Jé ta ỹỹm heréd hõm doo, dooh né paawä ta patug tawad'ii bä, tii bä ỹỹnh see hã takat'ëë däg bä, nesaa do tamoo wät, ta ỹỹm h'yyb tarejãã tii kä —näng mä Jesus kyyh.

10 Ti m' ta ma matëg raky hadoo ta hã:

—Tii d' tahado bä ji ỹỹm ji patug ky n'aa hã, taw'ããts hẽ dooh ji kat'ëë bä —näk mäh.

11 Ti m' Jesus ky gadoo:

—Dooh sahõnh hẽ rahaja bä ragado bä tii. Jãã̄m né hẽ P'op Hagä Do anoo do gadoo rakanetëë doo. 12 Ajyy wób dooh tahaja bä rakat'ëë bä pooj jé rabenäng bä ta nyy né hẽ tii. Ajyy wób dooh rahaja bä rakat'ëë bä ta wób ramoo bok do hyb n'aa sa hã.† Ta wób rakanetëë hỹ pong jé hawät do bag'ããs do hyb n'aa. Jé hajaa do ji kanatëë do tagado bä, taw'ããts hẽ tagadoo —näng mä Jesus.

Karepé Jesus ky n'aa edëng do panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ti m' ta wób ramenaa karepé ned'ëëd is do Jesus wë, sa hã Jesus moo däng hyb n'aa, P'op Hagä Do hã taky n'aa etsẽẽ hyb n'aa sa hyb n'aa. Ti m' ta ma matëg rage'ỹỹm mä karepé men'aa doo. 14 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Na ramena karepé wë ỹỹ. Bë geãm manäh. Hahỹ karepé h'yy ka'eeh do hadoo, ti né hẽ hỹ pong jé hawät do bag'ããs do karapee hedo padëëk doo —näng mäh.

15 Tii bä m' sa nu gad'oo bä m' tamoo däng, ta ky n'aa edëë bong mäh. Ti m' tatsyym kadoo, tabahõm.

Tak'ëp ma näng do panyyg n'aa hahỹỹh

16 Ti m' aj'yy see bana Jesus wë, teaanh Jesus hã:

—Ma matëg! —näng mäh. —H'ëëd baad hadoo do ỹ moo wät da edëb had'yyt do ỹ gadoo hyb n'aa, P'op Hagä Do pa ỹ bawät hyb n'aa kä? —näng mä aj'yy kyyh.

17 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Hëd n'aa baad hadoo do ky n'aa, hã ỹ meaanh? —näng mäh. —Jãã̄m hẽ sét hẽ baad hadoo doo, P'op Hagä Doo. Taw'ããts hẽ maky dahé ta ky n'aa jaw'yyk doo, makarẽn bä magadoo edëb had'yyt doo —näng mäh.

18 —Ny hadoo doo? —aj'yy eaanh mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—“Manaboh manä a da hadoo doo. Aã̄ manä a ỹỹm nadoo do sii, a patug nadoo do sii. Etsëëg manäh. Daap hẽ maky n'aa tapa manä ta wób. 19 Mawehëë a yb, mawehëë a ỹỹn.‡ Makamahãn a da hadoo doo, a hã makamahãn doo da”§ —näng mä Jesus.

20 Ti m' aj'yy ky hadoo:

—Ỹ panyyg kadeheeh né hẽ tii hã —näng mäh. —H'ëëd ti hawät ỹ moo wät? —näng mäh.

21 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Makarẽn bä baad had'op doo da mawäd bä P'op Hagä Do matym gó, abaaj hõm, mesëëm hõm a wë hanäng doo. Man'oo ta säm paa kas'uut do sa hã. Tii d' madoo bä hỹ pong jé magadoo da tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Do hanaa. Ti jawén ana kä wë ỹỹ, hëp ỹ hata mabahadoo hyb n'aa kä —näng mä Jesus kyyh ta hã.

22 Ti m' aj'yy maa napäh bä Jesus her'oot doo, ahõm kän Jesus mahãnh. H'yy katón wät mäh, tak'ëp tawekãp do hyb n'aa. 23 Ti m' Jesus ky hadoo ta ma matëg sa hã:

—Hejoonh né hẽ wekãp do sa hã hỹ pong jé hawät do bag'ããs do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mäh. 24 —Hejooj né paawä kameer hã tatabëëj bä gats'uus doo gó, ta bahãnh tabahejoonh wekãp do sa hã P'op Hagä Do bag'ããs do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

25 Ta ti ta ma matëg ramaa napäh bä m', tak'ëp mä rameuuj bong, ti m' raky hadoo:

* 19:5 Genesis 2.24 † 19:12 Ta wób rah'ëëd ehõk do hyb n'aa tahanäng pé tii. Tii da p'ooj ub sa kariw n'aa wób rabad'oo sa karom hã. ‡ 19:19 Esodo 20.12-16, Dew-Teronom 5.16-20 § 19:19 Rewitikos 19.18

—Jaa ẽnh ti P'op Hagä Do wë hasëëk ẽnh?
—näk mäh.
26 Ti m' Jesus ty gadäg däk sa wë, ti m' taky
hadoo:
—Ji daaj hẽ dooh né ji haja bä P'op Hagä
Do wë ji as'ëëg bä. Ti hadoo né hẽ, dooh
P'op Hagä Do nahajaa péh. Ti hajaa ta wë ji
tamasäk —näng mäh.
27 Ti m' Peed ky hadoo:
—Sahõnh hẽ ãã beréd hõm a hataa ãã
bahadoo hyb n'aa. H'ëëd da ãã gadoo ta
säm? —näng mäh.
28 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Sahõnh hẽ papuuj tabahadoo bä kä, sa
wahë n'aa heh'äät do tyng n'aa jó, tak'ëp
hetsooh do jó, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong
Jé Hana Do basooh bä kä, tadu doo bä kä
tabag'ããs doo, bëëh, 12 hedoo doo, hëp ỹ
hata hadoo doo, bë na-ããj da bë at'oonh da
12 bagã n'aa tyng n'aa jó, 12 Isaraéw taah
panaa bë bag'ããs hyb n'aa, bë ky n'aa etyy
hyb n'aa. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot
doo. 29 Hëp ỹ n'aa heréd hõm pé ta tób,
heréd hõm do ta wakããn, ta ã̄nh, ta yb, ta
ỹỹn, ta taah, ta joom banäng doo, 100 nuu
me bahã̄nh do hajõng do tagadoo da baad
hadoo do ta mabaj. Ta jawén kä, hỹ pong jé
kä tagadoo da edëb had'yyt doo. P'op Hagä
Do pa tabawäd had'yyt da. 30 Hajõk babä hyb
n'aa jewyk do wób, ta jawén kä hyb n'aa
sekog padäg its da hỹ pong jé. Hajõk babä
hyb n'aa sekog is do wób kä ti noo gó kä hyb
n'aa jewyg kän da —näng mä Jesus kyyh.

20

Panyyg gó Jesus ma metëëk hahỹỹ hã hỹ
pong jé ta säm ji gadoo do ky n'aa
1 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Ta ti ỹ wén her'oot, joom danäh bad'oo
doo da hahỹ panyyg hã, ti hadoo hỹ pong
jé hawät do bag'ããs doo bä* —näng mäh.
—Bäp paa joom danäh bahõm kän ajyy
tabats'yyt hyb n'aa ta joom uwa häd näng
do mahang ramoo bok hyb n'aa. 2 Sét hẽ
moweed denaari häd näng do taky däng sa
hã ta säm, sét adëb bä ramoo bok do säm.
Baad ub mä ti sa hã. Tii bä ta joom banäng
hẽnh tamejũũ ramoo bok.
3 —Tii bä, p'op däg papỹỹj, p'aa hẽnh
tabahõm kän rabahesäm hẽnh ajyy wób
tabats'yyt hyb n'aa. Tii bä tabahapäh moo
nabok doo. 4 Ti taky hadoo sa hã: “Bë na-
ããj hẽ bë ahõm jóm ỹ uwa mahang bë moo
bok hyb n'aa. Baad hadoo do ỹ bep'aak
bë hã”, näng. 5 Ti rabahõm kän. Ti p'aa
hẽnh tabahõm wasyk, tug bä na-ããj hẽ, ta
wób tabats'yyt hyb n'aa ta wë ramoo bok
hyb n'aa. 6 Edah papỹỹj badëë hyng bä kä,
sét nuu me tabewäd nä. Ti anäng nä ta
wób moo nabok doo. Ti tabeaanh sa hã:
“Hëd n'aa adëb yd jé dooh bë moo boo bä?”,
näng. 7 “Dooh ãã hats'yyt pé sa sii ãã moo
bok hyb n'aa”, näk sa kyyh. Ti joom danäh
ky hadoo: “Bë na-ããj hẽ bë ahõm jóm ỹ
uwa mahang bë moo bok hyb n'aa”, näng
ta kyyh.
8 —Tii, papỹỹj badëë hyng bä kä, joom
danäh ky hadoo moo bok do sa wahë n'aa
hã: “Manaëëj sahõnh hẽ moo bok doo.
Man'oo sa hã ramoo bok do säm. Pooj jé
manoo tagadëëg ub kajaa do ramoo bok do
säm. Tagadëëg ub mabanoo pooj jé kaj'aa
do ramoo bok do säm”, näng.
9 —Ti tanaëënh tagadëëg ub kaj'aa doo.
Sét ken'yyh ragadoo sét hẽ moweed de-
naari häd näng do ramoo bok do säm. 10 Tii
bä kä, pooj jé kaj'aa doo, ti bahã̄nh red'oo
ragadoo. Ti hadoo né hẽ, séd pénh né hẽ
ragadoo. 11 Ragadoo do jawén paa bä kä,
raky n'aa hajẽm. Baad nado sa hã ta danäh
bad'oo doo da. 12 Hahỹỹ d' sa kyyh: “Hahỹ
ajyy tagadëëg ub matsyyd hõm doo, jããm
hẽ sét hẽ oor its ti ramoo bok”, näk. “Ãã
tak'ëp ãã moo boo paawä, tabajuu bä, ãã
gadoo do pénh ragadoo”, näk sa kyyh.
13 —Tii d' né paawä sa kyyh, ti sa kariw
n'aa ky hadoo sa kanatëë hã: “Najis ỹỹ”,
näng, “dooh õm ỹ wad'ii bä. Sét denaari né
paa maky däng mamoo wät do säm”, näng.
14 “Magado däg, ahõm kä. Tagadëëg ub ỹ
ats'yyt doo, magadoo do pénh né hẽ ỹ karẽn
ỹ anoo ta hã”, näng. 15 “Dooh g'eeh ỹ haja
bä ỹ karẽn doo da ỹ adoo bä dajẽr ỹỹ me?
Mahyb n'aa jewës apäh ỹ betsëëh do hyb
n'aa?”, näng joom danäh kyyh.
16 —Ti hyb n'aa kä —näng mä Jesus —hyb
n'aa sekog is doo, hyb n'aa jewyg kän da.

* 20:1 Hahỹỹ panyyg hã Jesus metëëh nyy da ta jawén hyb n'aa jewyk do wób hyb n'aa sekog padäg its hỹ pong jé, hyb n'aa sekog is do wób hyb n'aa jewyg padëëk na-ããj hẽ.

Hyb n'aa jewyk doo, ta jawén kä hyb n'aa sekog padäg its —näng mä Jesus kyyh.

*P'aa h*ẽnh Jesus her'oot tadajëp do ky n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

17 Ti m' Jerusarẽnh hẽnh Jesus rabahõm bä, sa m'aa hẽnh Jesus naëënh 12 hedoo do ta ma matëg. Ti m' taky hadoo sa hã:

18 —Ër ah'ũũm Jerusarẽnh hẽnh —näng mäh. —Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ da rahaëëj däk da P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa sa moo gó, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa moo gó na-ãã̄j da. Dajëb hã raky n'aa etyy da ỹỹh. 19 Ỹ rahaëëj däk da Judah buuj nadoo do sa moo gó, ỹ raky n'aa ej'ees hyb n'aa da, ỹ rabahewyyh hyb n'aa da, b'aa kajatsëk do hã ỹ rabepëëm däk hyb n'aa kä ỹ dajëp hyb n'aa. Tii bä, tamawoob hẽ ã̄h ỹ tabahadoo bä da, ỹ d' ganä wäd kän —näng mä Jesus.

Tsijaag, Jowãw sa ỹỹn etsẽẽ do panyyg n'aa hahỹỹh

20 Ti m' aj'yy Sebedew häd näng do taah ỹỹn ana Jesus wë. Ta sii ta taah rabana. Ti m' ta taron nuu me m' sa ỹỹn bahyy häng ta wë, ti m' tetsẽẽ Jesus banoo hyb n'aa tetsẽẽ doo.

21 Ti m' Jesus eaanh ta hã:

—H'ëëd ti makarẽn? —näng mäh.

Ti m' ỹỹnh ky hadoo:

—Ỹ karẽn paawä, a hub hadäk hẽnh tah ỹ see basooh man'oo bä, s'ỹỹ me ta seeh, mabag'ãã̄s doo bä kä† —näng mä Tsijaag Jowãw sa ỹỹn kyyh.

22 Ti m' Jesus ky hadoo ỹỹnh taah hã:

—Dooh bë hapëë bä ti bë etsẽẽ doo —näng mäh. —Bë hajaa da bë ahob bä ỹ ahoop doo? —näng mä Jesus sa hã.

—Ãã hajaa! —näk mäh.

23 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë ahoop né da ỹ d' ahoop do hadoo doo —näng mäh. —Hỹỹ kä, ta ti bë etsẽẽ do hã ỹỹ, ỹ nado ti hanoo. Ee anoo da hup ỹỹ hẽnh, sã̄ ỹỹ hẽnh rabat'oonh, ta pooj jé tabenäm do tah'yyb däng do sa hyb n'aa —näng mäh.

24 Ti m' ta ma matëg wób, ji moo sahõnh hẽ hadoo do raky n'aa napäh bä retsẽẽ doo, rah'yy kawaj'ãã̄n bong ta hỹỹj daheeh sa wë. 25 Ti m' Jesus naëëj nä ta wë sahõnh hẽ ta ma matëg. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë hapäh né hẽ, ta ti Judah buuj nadoo do sa wahë n'aa, tak'ëp ramejũũ sa hã. Bë hapäh né hẽ ti hyb n'aa jew'yyk doo, tak'ëp ramejũũ sa karapee n'aa —näng mäh. 26 —Bë mahang taw'ãã̄ts hẽ dooh tii d' tado bä. Bë mahang karẽn pé kaweh'ëëh péh, taw'ãã̄ts hẽ da ta wób sa karom hadoo tabahado däk, ta wób tamasa. 27 Bë mahang karẽn pé ta wób sa bahã̄nh nu gadäk péh, taw'ãã̄ts hẽ bë wë takadad'uuh. Taw'ãã̄ts hẽ da bë masa n'aa, bë karom kanep'aak do hado däk tii. 28 Taw'ãã̄ts hẽ ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, bad'oo doo da tabad'oo. Ỹ ahyng babä ỹ rahyb n'aa jew'yyk do jawén nado. Ỹ ahyng babä ỹ masa hyb n'aa ta wób, ỹ ky n'aa en'yym hyb n'aa ta wób sa hã, ỹ dajëp hyb n'aa hajõk do nesaa do sa mo haj'aa säm hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

*Ty temaa bong do panyyg n'aa hah*ỹỹh

29 Ti m' panang Jerikó häd näng doo bä naa Jesus ratsyym kasok bä, hajõk ta jawén hah'ũũm. 30 Ti m' ti ab'ëëh mä ta tyw n'aa nabyy me pawóp hẽ ajyy ty temaa bong doo. Ti m' ta tii bä Jesus tabës do raky n'aa napäh bä m', tak'ëp mä rageëëj bong:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Jesus, Dawi panaa, mat'yyd mehĩĩn ãã̄h! —näk mäh.

31 Ti m' hajõk do Jesus sii hah'ũũm do raky ge'ỹỹm mäh, bag hẽnh rabab'ëëh hyb n'aa. Raky geã̄m né paawä m', tak'ëp rageëëj magyys hẽ:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Jesus, Dawi panaa, mat'yyd mehĩĩn ãã̄h! —näk mäh.

32 Ti m' Jesus baym. Ti m' tanaëënh ta wë. Ti m' tabeaanh sa hã:

—H'ëëd ti bë karẽn ỹ moo wät bë hã? —näng mäh.

33 —Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näk mäh. —Ãã karẽn p'aa hẽnh ãã̄ begãã̄ padëëk —näk mäh.

34 Jesus t'yyd mehĩĩn mä sa hã. Ti m' sa matym hã tamepaa. Ti m' nayyw hẽ rabahapëë padëëk p'aa hẽnh. Ti m' Jesus rabahadaa kän.

21

*Baad Jerusar*ẽnh bä Jesus ragadoo do panyyg n'aa hahỹỹh

† 20:21 Sa wahë n'aa hub hẽnh, s'ỹỹ me na-ãã̄j hẽ rabat'oonh tak'ëp hyb n'aa jew'yyk doo, ta sii bag'ãã̄s doo. Jesus sii rabag'ãã̄s Jesus an'oo bä sa ỹỹn karẽn paawä.

1 Ti m' Jerusarẽnh bedaa däk bä m',
panang Betapagéh häd näng doo hẽnh
rakajaa bä, waëë joom oriib häd näng do
banäng bä, pawóp hẽ ta ma matëg Jesus
mejũũ sa pooj jé m' rabahõm hyb n'aa.
2 Hahỹỹ d' mä ta kyyh sa hã:
—Bë ahõm panang hẽnh bë pooj jé badäk
doo hẽnh ti nuuj jé. Bë kajaa bä da, nayyw
hẽ da bë baw'yyt jumeto ỹỹnh. Ta pa d'
ta t'aah bahäng. Ta tyd hã d' rababëëh.
Bë asood hõm da, séd hã bë manaa wawẽẽ
hẽ —näng mäh. 3 —"Hëd n'aa ti bë as'oot
jumeto?", raky hado bä, tii bä hahỹỹ da bë
kyyh: "Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karẽn.
Badah takatajooh p'aa hẽnh da", näk da bë
kyyh —näng mä Jesus pawóp hadoo do sa
hã.
4 Tii d' taher'oot, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do kyyh ta ky n'aa rod hã taher'ood wät do
paa kaja däk hyb n'aa. Hahỹỹ da paa m' ta
ky n'aa rod kyyh:

5 "Hahỹỹ da d' mamaher'ood Sijõn* buuj:
Bë hegãã! Bë wahë n'aa ti awät da.
Kaja hẽ da ta h'yyb tamahũũm sahõnh hã.
Jumeto t'aah jó d' tabana, näng da a kyyh."†

Ti né hẽ P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa
rod hã, Jerusarẽnh buuj hã tamaher'oot do
pan'aa.
6 Ti m' pawóp hadoo do ta ma matëg
rabahõm kän. Jesus mejũũ doo da né hẽ m'
rabad'oo. 7 Ti m' ramanaa mä jumeto ỹỹnh,
ta t'aah daheeh Jesus wë. Ti m' sa hatsë sa
hã padëëk do paa radatoonh jumeto sa jó.
Ti m' Jesus bas'ëëg so kän jumeto t'aah jó
hatsë jó. 8 Hajõk ta tii bä. Ti m' hajõk do sa
hatsë sa hã padëëk do paa rat'ëëg hõm ta
tyw n'aa me tamahõm doo me, raweh'ëëh
hyb n'aa. Ta wób mä ragekyyt mä bag'aad,
rat'ëëg hõm mä ta tyw n'aa me.‡ 9 Ti m'
sahõnh hẽ pooj jé hah'ũũm doo, duu hẽnh
han'aa do na-ãã̃j mä tak'ëp mä sa kyyh:

—Õm ãã j'aa etsë, Dawi panaa!
Ky n'aa kedëng tii, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do kyy gó hana doo!§
Hỹ pong jé hawät do hã ãã j'aa etsë! —näk
mä sa kyyh.

10 Ti m' Jerusarẽnh bä Jesus bajëë suun
bä kä, tak'ëp mä sahõnh hẽ panang buuj
ratsebee kän, sa wób reaanh mäh:
—Jaa ti hỹỹ? —näk mäh.
11 Ti m' hajõk doo, Jesus sii kaj'aa do raky
gadoo:
—Jesus ti hỹỹh, P'op Hagä Do ky n'aa rod
Nasaréh panang bä naa, Garirej häj n'aa bä
naa —näk mäh.

P'op Hagä Do tób wahoo gó hes'ëëm do Jesus hebëë bong do panyyg n'aa hahỹỹh

12 Ti m' Jesus bajëë suun mä P'op Hagä Do
tób n'aa w'oo hã, kahadë doo gó, wahoo gó.
Ti m' tabahabëë bong hes'ëëm doo, hets'ẽẽ
do na-ãã̃j mäh. Ti m' tabaũũj bëëh dajẽẽr
rabaheb'aanh do tyng n'aa. Gurii-i hes'ëëm
do tyng n'aa na-ãã̃j mä taũũj bëëh. 13 Ti m'
taky hadoo:
—Hahỹỹ da takerii däk P'op Hagä Do
kyyh: "Tóp ỹỹ ji maneëënh da P'op Hagä
Do hã ji ky n'aa etsẽẽ do tób n'aa"** —näng
mäh. —Hỹỹ kä baretsëg tób n'aa hado däk
bë an'oo bä! —näng mä Jesus sa hã.
14 Ti m' ty temah doo, nabong do na-ãã̃j
hẽ ramenaa ta wë, P'op Hagä Do tób n'aa
hẽnh. Ti m' sa nahëë Jesus basog hõm. 15 Ti
m' P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'ooh
do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do
ma mehetëk do na-ãã̃j hẽ rakawajããn mäh,
baad hadoo do Jesus moo wät do rabahapäh
bä. Rawén kawajããn na-ãã̃j hẽ karepé sa
kyyh P'op Hagä Do tób n'aa kahadë doo gó
hab'ëëh do ramaa napäh bä. Hahỹỹ d' mä
karepé sa kyyh:
—Õm ãã j'aa etsë, Dawi panaa! —näk
mäh, hajõõ nuu me rageëënh.
16 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hẽ
moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky
n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ãã̃j hẽ
rahajẽm mä Jesus, karepé sa kyyh hyb n'aa.
Hahỹỹ d' mä sa kyyh:
—Dooh mamaa napëë bä karepé a hã
raj'aa etsë doo? —näk mäh.
—Ỹỹ. Ỹ maa napäh —näng mä Jesus.
—Dooh g'eeh bë ner'ood nä bä hahỹ P'op
Hagä Do kyyh hahỹ ky n'aa hã? Hahỹỹ d'
paa ta kyyh: "Karepé, karepé taah its na-ãã̃j
hẽ õm raj'aa etsë man'oo bä"†† —näng mä

* 21:5 Jerusarẽnh panang ti Sijõn . Isaraéw buuj na-ãã̃j hẽ kä ramaneëëj kän Sijõn . † 21:5 Sakarija 9.9 ‡ 21:8 Tii d' né paa m' rabahed'oo sa wahë ragado bä. § 21:9 Saaw-Mo 118.26 ** 21:13 Isajas 56.7 †† 21:16 Saaw-Mo 8.2

Jesus kyyh P'op Hagä Do hã Dawi her'oot do
paah.
17 Ti m' Jesus bahõm sa mahãnh. Taberéd
däk mä Jerusarẽnh. Panang Betanija häd
näng doo hẽnh tabahõm. T'ĩĩ hẽnh mä
tabaỹỹh.

Joom Jesus ky n'aa was'ee häng do panyyg
n'aa hahỹỹh

18 Ti m' jati pé bäp paa Jerusarẽnh hẽnh
tamatëëh bä, asa däk mäh. 19 Ti m' ta tyw
n'aa nabyy me tahapäh mä joom wiigo häd
näng doo. Taheg'ããs mä teag bä. Dooh m'
ta hã ta ag. Ta g'aad had'yyt hẽ m'. Ti m'
joom hã taky hadoo:
—Dooh da meag wäd bä! —näng mäh.
Ti m' nayyw hẽ joom tsawyy häng. 20 Ti
m' nayyw hẽ tatsawyy häng do ta ma matëg
rabahapäh bä, raky hadoo:
—Nyy da nayyw hẽ joom wén tsawyy
häng? —näk mä sa kyyh.
21 Ti m' Jesus ky gadoo mäh:
—Baad bë h'yy kae bä, P'op Hagä Do ky
däng do bë ky nasëëw bä, bë na-ããj hẽ bë
hajaa bë moo boo bä hahỹ joom hã ỹ moo
wäd wät doo. Ti bahãnh bë hajaa bë moo
boo bä. Hahỹỹ da bë hajaa tii bä bë mejõ
bä hahỹ waëë hã: "Ahõm, ahob tame", bë
d' taky daheeh tii bä. Né hup ỹ né hẽ ta ti
ỹ her'oot doo. 22 Baad bë ky dahé bä, bë ky
nasëëw bä, bë gadoo né da P'op Hagä Do hã
bë ky n'aa etsẽẽ doo —näng mä Jesus kyyh.

Jesus hã reaanh doo, jaa ky gabuuj ra-
hanäng do panyyg n'aa hahỹỹh

23 Ti m' Jesus bajëë suun kahadë doo gó,
P'op Hagä Do tób n'aa basooh bä. Ti m'
tama metëëk bä kä, rakajaa mä ta wë P'op
Hagä Do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa
wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa hedoo
do sii hẽ. Ti m' raky hadoo ta hã:
—Jaa kyy gó mabad'oo hahỹ mabad'oo
doo? Jaa ky gabuuj?‡‡ —näk mä sa kyyh.
24 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Ỹ eaanh bë hã ẽnh. Bë her'ood bä, tii bä
ỹ baher'oot bë hã jaa ky gabuuj hahỹ ỹ moo
wät doo, hahỹ ỹ bad'oo doo —näng mäh.
25 —Jaa ky gabuuj Jowãw nu gahem'uun do
nu gemuun paah? Hỹ pong jé hawät do kyy
gó, sa ky gabuuj hẽ paah? —näng mäh.
Tii bä m' sa m'aa hẽnh mä raky n'aa
hajẽẽw bong. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:
—Hỹ pong jé hawät do kyy gó ër noo bä,
teaanh da ër hã tii bä: "Hëd n'aa paa ti bë ky
nadaheeh ẽnh?", näng da. 26 Ajyy kyy gó ër
noo bä, hajõk do kawaj'ããn da tii bä ër wë,
hajõk do hã m' P'op Hagä Do ky n'aa rod paa
m' sa h'yyb Jowãw —näk mä sa kyyh sa m'aa
hẽnh raky n'aa hajẽm bä.
27 Ti hyb n'aa m' raky hadoo Jesus hã:
—Dooh ãã hapëë bä —ken'ooh mäh.
Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Ỹ na-ããj né hẽ dooh ỹ her'ood bä ky
gabuuj näng do hã ỹỹ, tii da ỹ bad'oo doo
—näng mä ta kyyh sa hã.

*Aj'yy pawóp h*ẽ taah näng do panyyg
n'aa hahỹỹh

28 Ti m' Jesus eaanh sa hã:
—Nyy d' bë hã hahỹ panyyg? —näng
mäh. —Ti awät aj'yy pawóp hẽ taah näng
doo. Ta see pé noo gó wah'ëëh hadoo
do hã tamejũũ sa joom uwa häd näng do
mahang tamoo wät hyb n'aa ta ti noo gó.
29 Ti wah'ëëh hadoo do ky hadoo: "Dooh.
Dooh ỹ ahõm bä", näng. Tii d' né paawä
ta kyyh, nayyw hẽ ta h'yyb tabah'ỹỹt, ti
tabahõm tamoo wät hyb n'aa. 30 Tii bä ta
gad'oo hadoo do wë sa yb bahõm. Tamejũũ
sa joom mahang tamoo wät hyb n'aa. Ti ta
gad'oo hadoo do ky hadoo: "Ej. Ỹ né ahõm",
näng. Tii d' né paawä ta kyyh, dooh tahõm
bä.
31 Ti m' Jesus beaanh:
—Ny hadoo do ky daheeh ta yb karẽn
doo? —näng mäh.
Ti m' raky gadoo:
—Pooj jé tamejũũ doo —näk mäh.
Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Roma buuj hã kahepak do gahed'aak
doo, ỹỹj hajõk do sii haỹỹh do na-ããj hẽ,
bë pooj jé da rabajëë p'ëë da P'op Hagä Do
bag'ããs doo hẽnh. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ
her'oot doo. 32 Ta tii d' ỹ wén edoo ta tii hã,
Jowãw kajaa bä, nyy da baad ji bahado däk
P'op Hagä Do matym gó bë tametëëh hyb
n'aa, dooh bë ky dahé bä ta hã. Roma buuj
hã kahepak do gahed'aak doo, ỹỹj hajõk
do sii haỹỹh do na-ããj hẽ, ti ti ky dah'eeh.
Bë hapëë né paawä nyy da ti raky daheeh,

‡‡ 21:23 Hes'ëëm do Jesus hebëë bong do hyb n'aa, hajõk do tama metëëk do hyb n'aa na-ããj hẽ rawén eaanh. Jesus hã he'aanh do sa kyy gó ta tii bä hes'ëëm do rabehes'ëëm. Ti hyb n'aa dooh ragenaag bä Jesus bad'oo doo.

dooh bë h'yy kawareem bä bë ky daheeh hyb n'aa paawä Jowãw metëëk doo —näng mä Jesus kyyh P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa sa hã, Judah buuj sa wahë n'aa sa hã na-ããj hẽ.

Joom näng do kaser n'aa panyyg gó Jesus beh'ũũm do panyyg n'aa hahỹỹh

33 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:§§

—Bë maa newë hahỹ panyyg seeh —näng mäh. —Hỹ hadoo aj'yy bejoom hõm uwa häd näng do ta joom. Tahedëë hõm. Ti tagagoos uwa bëëh hood tagatsi hyb n'aa. Ti tamoo wäd sooh p'op nu däk do joom hagã n'aa tyng. Tii b' tabahaëëj däk ta joom banäng do ta kaser n'aa sa hã. Ti ta danäh bahõm dawëë. 34 P'eets hẽ joom ag wah'ëë däk bä kä, ta danäh mejũũ ta sii moo heb'ook do wób ta kaser n'aa sa wë, tagadoo hyb n'aa paawä ta joom ag. 35 Ti rakajaa bä kä, ta danäh mejũũ do ta kaser n'aa rameso padëëk. Ta mejũũ do see rahewyh wät, ta see radaj'ëëp, ta see radaj'ëëp pä me ramakut do haj'aa. 36 Tii bä ta karom wób joom danäh mejũũ, pooj jé tamejũũ do hawób bahãnh. Ti hadoo né hẽ, tii d' né rabad'oo tii d' ẽnh sa hã. Rarahejãã né tii d' ẽnh. 37 Tii bä, tagadëëg ub tamejũũ ta t'aah. "Tah ỹ raweh'ëëh da", näng mä ta h'yyb gó.

38 —Tii bä ta t'aah ta kaser n'aa rabahapäh bä, raky hadoo: "Ta danäh t'aah hahỹỹh. Tii d' ta danä däg ta yb jawén buuj däg", näk mäh. "Ti bä, ër dajëëb! Ër ado hõm ta ma pan'aa paah", näk mä sa kyyh. 39 Tii d' né kä, ramejõ hõm joom bahãnh, ti ranaboh jad kän —näng mä Jesus. Panyyg gó m' tabeh'ũũm sa hã.

40 Ti m' teaanh sa hã:

—Nyy da joom danäh bad'oo sa hã takajaa bä? —näng mäh.

41 Ti m' raky gadoo:

—Tadej'ëëp da ta kaser n'aa ky nes'aa doo. Dooh d' tat'yyd mehĩĩn bä sa hã. Tii bä, ta kaser n'aa wób hã tabahaëënh da ta joom, joom wah'ëë däk bä kä ta ag wób ta hã hanoo do sa hã —näk mäh.

42 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Dooh noo gó g'eeh bë ner'ood bä hahỹ P'op Hagä Do kyy kerih doo? "Pä tób n'aa tehem'aa do raty n'aa ges'yyk doo, hỹỹ kä pä ta ba n'aa, mesoo n'aa däg.*** Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mo haj'aa né tii. Taw'ããts hẽ ër hã tii",††† näng kerih doo —näng mäh. 43 —Ti hyb n'aa —näng mä Jesus —bë ỹ maher'oot hahỹỹh: P'op Hagä Do bag'ããs do kado hõm da bë mahãnh. Kan'oo däk da ta wób sa hã, ta ag hadoo hanoo do sa hã.‡‡‡ 44 Sahõnh hẽ hahỹ pä hadoo do ty n'aa ges'yyk péh, rahoop da nesaa doo. Ji jó ta ti pä tadëë bä, sahõnh hẽ ji gawatsik —näng mä Jesus.

45 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Parisew na-ããj hẽ ramaa napäh bä panyyg gó Jesus metëëk doo, rah'yy genäh mä Jesus pes'ããp mä panyyg ky n'aa gó sa hã. 46 Ratyw n'aa esoos mä ramaso däk hyb n'aa m' Jesus. Ti hadoo né hẽ, e'ỹỹm mä hajõk do Jesus maa new'ëë do sa hã. Rawén e'ỹỹm, P'op Hagä Do ky n'aa rod ti Jesus hajõk do sa hã.

22

*H*ỹ pong jé jäm haeh do hadoo panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus maher'oot mä sa hã. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

2 —Hahỹ panyyg ky n'aa hadoo hỹ pong jé hawät do bag'ããs do ky n'aa —näng mäh. —Ti awät hëëj bagã n'aa ta t'aah katëë do waa n'aa, ta tä n'aa tamoo wät doo. 3 Sahõnh hẽ ta waa n'aa ta tä n'aa tabahajaa bä, tamejũũ ta karom wób rabahõm hyb n'aa pooj jé tatsyyd bong do rabats'yyt hyb n'aa. Ratsyyd né paawä, dooh rakarẽn bä rana bä.

4 —Tii bä ta karom pooj jé tamejũũ do hawób bahãnh tamejõ kän. Hahỹỹ d' ta kyyh sa hã: "Bë maher'ood ỹ atsyyd bong do sa hã, kaja toonh ta tä n'aa, ta waa n'aa. Bë maher'ood, masãh ỹ booj yb ajyy, booj yb tak'ëp hesynh do na-ããj hẽ ỹ naboh jat jäm tä n'aa. Sahõnh hẽ takaja däk. Bë maher'ood ỹ ats'yyt do sa hã, tah ỹ katëë

§§ 21:33 Ta wë kamaj'ĩĩ do sa hã ti tabaher'oot. *** 21:42 Ta ky n'aa hẽ né hẽ Jesus her'oot. Jesus né ti pä hadoo doo. Judah buuj sa wahë n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do na-ããj, dooh rakarẽn bä Jesus, tób tahem'aa do ty n'aa ges'yyk do hadoo nanäng pä. Raty n'aa gesyyg né paawä, tak'ëp hyb n'aa jawyg däk Jesus, P'op Hagä Do an'oo bä. ††† 21:42 Saaw-Mo 118.22-23 ‡‡‡ 21:43 P'op Hagä Do mejũũ do ramoo boo had'yyt hẽ tahanäng pé m' ti ta ag hadoo rabanoo.

do jäm n'aa hẽnh rabana hyb n'aa”, näng häj n'aa bagã n'aa.

5 —Tii bä, rapanäg né paawä, dooh rah'yy kap'eed bä. Kats'yyt do paa ah'ũũm ta s'ee hẽnh. Ta joom banäng hẽnh ta see bahõm, tamoo wät doo hẽnh ta see bahõm. 6 Kats'yyt do wób rameso padëëk häj n'aa bagã n'aa karom, rarahejãã, ti radejëëb kän. 7 Tii bä, tak'ëp hëëj bagã n'aa kawaj'ãã̃n kän ta ti taky n'aa napäh bä. Tii b' tamejũũ ta warahén sa wë. Ti ragawats'iik ta ti ji da hadoo do dahej'ëëp doo. Ti ragatang sa panang paah.

8 —Ti taky hado kän ta karom wób sa hã: “Kaja däg né paawä tah ỹ katëë do tä n'aa ta waa n'aa, pooj jé ỹ atsyyd wät doo, dooh ỹ gado wäd bä jäm hẽnh. Ta ti hedoo do dooh né hẽ ji atsyyd bä. 9 Hỹỹ kä, bë ahõm panang tyw n'aa kajatsëk doo hẽnh hajõk do rabab'ëëh hẽnh. Bë atsyyd nä sahõnh hẽ bë aw'yyt doo”, näng hëëj bagã n'aa. 10 Tii bä ta karom rabahõm kän panang tyw n'aa me, ti rabats'yyt sahõnh hẽ ta tii bä raw'yyt doo. Baad habok do rats'yyt, baad nabok do na-ãã̃j hẽ. Tii bä kä, gabad'ẽẽ däk jäm tób n'aa.

11 —Tii bä kä, hëëj bagã n'aa, jäm noo gana do bajëë suun, rats'yyt do tabedëng hyb n'aa. Tii bä tabahapäh aj'yy jäm katëë do saroor n'aa nadadäk doo. 12 Ti taky hadoo ta hã: “Najis ỹỹ”, näng, “dooh paawä ta tii da majëë suun bä manadadäk do hyb n'aa jäm saroor n'aa”, näng. Bag hẽnh aj'yy maa new'ëp. Dooh ta kyy péh. 13 Tii bä ta karom hã hëëj bagã n'aa ky hadoo: “Bë moo maw'yyd däg, bë tsyym maw'yyd däg hahỹ aj'yy. Bë dawäts nä gadagyp doo hẽnh. A'oot da tii bä. Sa tëg kamegëëj däk da tii bä tak'ëp nesaa do rahoop do hyb n'aa”, näng hëëj bagã n'aa kyyh.

14 Ti m' Jesus ky hado kän:

—Hajõõ né paawä P'op Hagä Do ats'yyt doo, pawóp its ta wób tasëëw hõm doo* —näng mä Jesus kyyh.

Jesus rano n'aa maso paawä ta kyyh hyb n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

15 Ti m' Parisew rakata padëëk raky n'aa her'oot hyb n'aa nyy da rabad'oo Jesus rano n'aa masoo taher'oot do hyb n'aa. 16 Ti m' ramejũũ mä Jesus wë sa ma matëg, Judah buuj sa wahë n'aa Eróts häd näng do karapee sii hẽ, ky ken'yym doo gó rake'aanh hyb n'aa. Hahỹỹ d' mä sa kyyh Jesus hã:

—Ma matëg! —näk mäh. —Ãã hapäh õm. Baad ub mabawät. Dooh daap mamenä bä. Ehub né hẽ P'op Hagä Do karẽn do hã mama metëëk doo —näk mäh. —Dooh mahyb n'aa p'eed bä ky n'aa etsëëh do hã, hyb n'aa jawyk do hã mama metëëk bä. Dooh maky n'aa ehỹỹd bä sa hyb n'aa ma metëëk doo. 17 Ti hyb n'aa, —näk mäh —ãã mamaher'ood nyy da a hã. Taw'ãã̃ts hẽ a hã ji epaag bä Roma buuj sa wahë hã rahepak doo, Sesa hã? Nyy d' a hã? Ji ep'aak g'eeh ta tii?† —näk mä sa kyyh.

18 Jesus hapäh mä sa h'yyb nesaa doo. Ti m' taky hadoo sa hã:

—J'ooj madäk doo me ky ken'yym do bëëh! Hëd n'aa tii da bë ke'aanh, këh ỹ hyb n'aa ỹ bë no n'aa maso paawä? —näng mäh. 19 —Bë metäh hã ỹỹ moweed ji mahepak doo —näng mäh.

Ti m' raban'oo däk ta hã moweed denaari häd näng doo. 20 Ti m' tabeaanh sa hã:

—Jaa heen n'aa hahỹỹh? Jaa häd hahỹ kerih do ta hã? —näng mäh.

21 Ti m' raky hadoo:

—Sesa heen n'aa, Sesa häd —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hado kän sa hã:

—Bë an'oo Sesa hã ta no n'aa, ta heen n'aa hadäk doo. Bë an'oo P'op Hagä Do hã ta no n'aa hẽ —näng mäh.

22 Ti m' rahyb n'aa meuunh mä Jesus her'oot do ramaa napäh bä m'. Ti m' rabahõm kän mä ta mahã̃nh.

Sadusew Jesus hã rake'aanh do panyyg n'aa hahỹỹh

* 22:14 Panyyg metëëh doo da né da, hỹ pong jé hawät do bag'ãã̃s doo bä. Judah buuj né hẽ ti pooj jé P'op Hagä Do ats'yyt do ta karapee rabahadoo hyb n'aa. Hajõk sa wób dooh rakarẽn bä ragado bä Jesus. Judah buuj mahang pawóp its gadoo Jesus. Judah buuj nadoo do mahang, hajõk gad'oo. † 22:17 Tii da rawén eaanh, rakarẽn paawä Jesus her'oot do hã rabaw'yyt raky n'aa tapaa do ta hã. “Dooh ji epaag bä Sesa hã” taky hado bä paawä, Eróts karapee raky n'aa tapa paawä Jesus Roma buuj sa hã. “Ji ep'aak né hẽ” Jesus ky hado bä paawä, hajõk do maa new'ëë doo, dooh ragenaag bä ta tii. Tii b' rakawaj'ãã̃n paawä ta wë. Hejoonh né hẽ ta hã reaanh doo.

23 Ti m', ti noo gó né hẽ rakajaa Jesus wë
Sadusew häd enäh doo, ta hã rake'aanh hyb
n'aa m'. Sa hã m' dooh m' ji ganä wäd bä ji
dajëb bä. 24 Hahỹỹ d' mä sa kyyh:
—Ma matëg! —näk mäh. —P'ooj ub
Mosees mejũũ ër hã, aj'yy dajëb bä, ta ỹỹm
teréd wäd bä tanetaa nä bä, tii bä m' ta
hỹỹj mä gat'ëë däk tii, ta hỹỹj makũ panaa
näng hyb n'aa m' —näk mäh. 25 —Panyyg gó
õm ãã maher'oot —näk mäh. —Hỹ hadoo
aj'yy 6 ta hỹỹj ãã mahang habok do paah.
Tagat'ëë däk mä ta ỹỹm. Dooh m' teta nä
bä, aj'yy dajëp. Ti hyb n'aa ta hỹỹj seeh,
ta jawén näh, gat'ëë däk mä ta hỹỹj makũ
ỹỹm paah. 26 Ti na-ããj mä dajëp né tii d' ẽnh.
Dooh m' reta nä bä tadajëp. Ti hadoo né
m' ta wób ẽnh. Sahõnh hẽ m' raget'ëë bok
ta ti ỹỹnh. Sahõnh hẽ m' dooh reta nä bä
radejëp. Tagadëëg ub ta gad'oo hadoo do
kat'ëë däk ta hã. Ti na-ããj hẽ dajëp. 27 Tii kä
m' ỹỹnh dajëb kän —näk mä Sadusew.
28 Ti m' rabeaaj kän Jesus hã:
—Ji genyyh bä kä ẽnh, dejëp do paa ji? —
näk mäh. —Ny hadoo do ỹỹm kä ta ti ỹỹnh
ti noo gó kä? Sahõnh hẽ paa ta ti ta pat'uuk
—näk mä sa kyyh.
29 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Dooh bë h'yy genä bä baad hadoo do
hã, P'op Hagä Do kyy kerih do bë nahapäh
do hyb n'aa, P'op Hagä Do hejój bë nahapäh
do hyb n'aa na-ããj hẽ —näng mäh. 30 —
Dejëp do ragenyyh bä kä, dooh ji kat'ëë
wäd bä. Ããs hỹ pong jé habong do kanetëë
do hadoo da ji tii bä kä —näng mäh. 31 —
Dejëp do genyyh doo kä, dooh bë ner'ood
bä hahỹ bë hã P'op Hagä Do her'oot doo?‡
32 "Abaraãm hagã ỹỹh, Isak hagã ỹỹh, Jakóh
hagã ỹỹh." Dooh, "Abaraãm makũ hagã,
Isak makũ hagã, Jakóh makũ hagã",§ tanoo
bä. Dejëp do hagã n'aa nado P'op Hagä Doo.
Hedëp do sa hagã n'aa tii —näng mä Jesus
kyyh.
33 Ti m' hajõk do ramaa napäh bä ta ti
taher'oot doo, rahyb n'aa meuunh mä tama
metëëk do hã.

Tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk do panyyg n'aa hahỹỹh

34 Ti m', Parisew raky n'aa napäh bä,
dooh m' Sadusew sa kyy wät pé sa hã
Jesus her'oot do hyb n'aa, séd hã m' rakata
padëëk nyy d' rabad'oo rahyb n'aa newëë
hyb n'aa. 35 Ti m' sa seeh, baad Mosees ky
n'aa jaw'yyk do hapäh do metyy mä Jesus
teaanh doo me. Hahỹỹ d' mä teaanh doo:
36 —Ma matëg —näng mäh. —P'op Hagä
Do ky n'aa jaw'yyk do mahang, ny hadoo do
tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk? —näng mäh.
37 Ti m' Jesus ky hadoo:
—"Taw'ããts hẽ tak'ëp bë kamahã̄n
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä
Doo, bë h'yy kaha'eeh doo. Taw'ããts hẽ
tak'ëp bë h'yyb padäg ta hã. Taw'ããts hẽ
bë h'yyb tym gó naa né hẽ bë kamahã̄n
ta hã."** 38 Ti né hẽ P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk do tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk doo.
Ti né hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo,
tak'ëp ky n'aa jawyk do ta wób bahã̄nh.
39 Hahỹ ta ky n'aa jaw'yyk do seeh, ta ti
hadoo né hẽ: "Makamahã̄n a da hadoo doo,
a hã makamahã̄n doo da"†† —näng mäh.
40 —Ji kamahã̄n do hã tabana né hẽ sahõnh
hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, P'op
Hagä Do ky n'aa rod raher'oot do paa na-ããj
né hẽ —näng mä Jesus.

Jesus eaanh do Kristo ky n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

41 Séd hã m' Parisew rakataa nä bä, Jesus
eaanh sa hã:
42 —Nyy da bë hã Kristo, P'op Hagä Do
H'yyb Däng Doo? Jaa t'aah bë hã? —näng
mäh.
—Dawi t'aah, Dawi panaa —näk mäh.
43 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Tii d' tado bä, h'ëëd hyb n'aa, P'op
Hagä Do Sahee hejój gó Dawi ber'oot noo
gó, ta wahë n'aa tamaneëënh ti Kristo? Ti ỹ
wén eaanh, hahỹỹ d' paa Dawi kyyh:

44 "Wahë ỹ n'aa hã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
ky hadoo:
'Aso hup ỹỹ hẽnh,
si ỹ mabag'ããs hyb n'aa
a majĩĩ ỹ nes'ëëm bä kä.' "‡‡

‡ 22:31 Mosees hã né paawä P'op Hagä Do maher'oot do paa ta tii, sa hã na-ããj hẽ taher'oot ta kyy kerih do raner'oot bä, ti hyb n'aa bë hã P'op Hagä Do her'oot doo, Jesus wén näng. § 22:32 Esodo 3.6
** 22:37 Dew-Teronom 6.5 †† 22:39 Rewitikos 19.18 ‡‡ 22:44 Saaw-Mo 110.1

45 Hỹỹ kä, “Wahë ỹ n'aa” Dawi maneëëj bä
ti Kristo, nyy da ti ta t'aah tabahadoo? —
näng mä Jesus.
46 Dooh m' sa kyy péh. Dooh m' reaaj boo
bä kä ti bahãnh kä. H'yyb e'ỹỹm mä reaaj
bä kä.

23

J'ooj madäk do ky ken'yym do Jesus nabuuj gedoo do ky n'aa hahỹỹh

1 Ti m' hajõk do sa hã, ta ma matëg hã na-
ãã̃j hẽ Jesus ky hadoo:
2 —Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma
mehetëk doo, Parisew na-ãã̃j né hẽ rama
metëëk ky n'aa jawyk do ky n'aa ji hã.
Ji ramaher'oot ta ky n'aa. 3 Ti hyb n'aa,
taw'ãã̃ts hẽ bë ky daheeh sahõnh hẽ bë hã
ramejũũ doo. Ramejũũ do bë ky dahé né
paawä, rabad'oo doo da bë adoo manäh.
Ta ti ỹ wén her'oot, dooh rama metëëk
doo da rabooh, ta see da rababok. Dooh
né raky dahé bä ta wób hã ramejũũ doo.
4 Tak'ëp ramejõ né paawä ji hã, P'op Hagä
Do ji h'yyb en'yym hyb n'aa sa hã, tabad'op
pé hẽ ji ramasa ramejũũ do ji bahajaa hyb
n'aa.
5 —Ta wób raj'aa etsë hyb n'aa sa hã ti
sahõnh hẽ rabahed'oo doo. Gaeh ran'oo
bä P'op Hagä Do kyy kerih do bód hood* ji
maboor hã, ji moo hã ji ahũũ däk doo, ta
wób rabahapäh hyb n'aa. Dawëët ran'oo
bä ta tyd sa saroor noo hã ragasyyp doo.†
Rakametëëh do hyb n'aa tii da rawén d'oo.
6 Ratsebé do tä n'aa noo gó, ragen'aak ky
n'aa etsëëh do rabahetonh bä ratooj bä.
Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot
doo bä ragen'aak ratooj bä hyb n'aa jewyk
do rabahetonh bä. 7 Rakarẽn ji bedëng
hajõk do mahang rabahesäm bä. Rakarẽn
ji maneëënh “ãã ma matëg”.
8 —Bëëh, bë an'oo manä bë ramaneëënh
sa “ma matëg”. Ta tii d' ỹ wén her'oot,
jãã̃m né hẽ sét ub bë Wahë N'aa. Bë tii, bë
hỹỹj had'yyt hẽ. 9 “Ee” bë maneëëj manä
ta wób.‡ Jãã̃m hẽ sét ub bë yb. Hỹ pong
jé tabawät tii. 10 Bë an'oo manä sa h'yyb
mahõm n'aa bë tii d' ramaneëëj bä. Ta tii d'
ỹ wén her'oot, sét hẽ bë h'yyb mahõm n'aa
do hyb n'aa: Kristo, P'op Hagä Do H'yyb
Däng Doo. 11 Bë mahang karẽn pé ta wób sa
mahãnh ky n'aa etsëëh péh, taw'ãã̃ts hẽ sa
karom hadoo da tii. 12 Tii d' tawén d'oo, jé
kaweh'ëëh doo, kadad'uu däk da P'op Hagä
Do an'oo bä. Jé ta daaj hẽ kadaduu doo,
kawehëë däk da tii, P'op Hagä Do an'oo bä.

13 Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma
mehetëk do hã, Parisew hã na-ãã̃j hẽ Jesus
ky hadoo:

—Baad nado bë hã Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë
hã Parisew. J'ooj madäk do ky ken'yym do
bëëh! —näng mäh. —Bë gatsë hỹ pong jé
hawät do bag'ãã̃s doo, ta bag'ãã̃s do karapee
ta wób ranadoo hyb n'aa. Bëëh, dooh bë
karẽn bä tabag'ãã̃s do karapee bë do bä. Jé
karẽn do hã bë gatsë sa mahãnh. [14 Baad
nado bë hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma
mehetëk doo. Baad nado bë hã Parisew.
J'ooj madäk do bë h'yyb. Patug tema bong
do sa wë hanäng do bë esok. Ti bäp peej
hadoo doo me bë ky n'aa etsẽẽ, bë hã ta wób
raj'aa etsë hyb n'aa. Ti hyb n'aa ta bahãnh
tak'ëp P'op Hagä Do rajãã da bëëh.]

15 —Baad nado bë hã Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado
bë hã Parisew. J'ooj madäk do ky ken'yym
do bëëh! —näng mäh. —Dawëë, jé pad'yyt
hẽ bë ahõm, sét ub né paawä Judah buuj
nadoo do bë h'yyb wareem do hyb n'aa, bë
ma metëëk do tagadoo hyb n'aa. Tii bä, bë
karapee tabahado däk bä kä, tak'ëp nes'aa
däg, bë nesaa do bahãnh däg bë an'oo bä. Bë
nemuun tabanesaa hẽnh tabahõm bë an'oo
bä.§

* 23:5 Ta byy me Judah buuj ramoo bok paa ta hood t'aah sa maboor hã, sa moo s'ỹỹ hã na-ãã̃j hẽ ramawyyt doo. Ta ti ta hood gó rabenäm P'op Hagä Do kyy kerih do bód. Tii d' rawén d'oo, raky n'aa ets'ẽẽ bä, ramanabaan hyb n'aa P'op Hagä Do mejũũ doo. Gaeh Parisew rawén moo bok P'op Hagä Do kyy kerih do bód hood, sa daaj hẽ rakametëëh hyb n'aa. † 23:5 Sa saroor noo bä Judah buuj ragesyyp ta tyd jabaruut doo. Tii da né paa P'op Hagä Do mejũũ rabad'oo, ta ky n'aa jaw'yyk do ramanabaan hyb n'aa. ‡ 23:9 Ta see pé noo gó ta wób ramaneëënh sa see “ee”, sa yb nadoo do hã. Tii d' rawén maneëënh raweh'ëëh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa Jesus wén her'oot ta tii. Jãã̃m hẽ sét ub ji yb, P'op Hagä Doo, tak'ëp ji weh'ëëh doo. § 23:15 Banesaa hẽnh sa karapee rabahõm ran'oo bä, dooh P'op Hagä Do karẽn do tado bä do hyb n'aa sa hã rama metëëk doo. Sa daaj hẽ rahyb n'aa jaw'yyk do ti rama metëëk do sa hã.

16 —Baad nado bë hã, sa h'yyb mahõm
n'aa ty temah do hadoo! Hahỹỹ da bë ky
hetëg: “P'op Hagä Do tób n'aa hã ta see ky
dëë bä, te hub né hẽ taky däng do tametëëh
hyb n'aa, dooh ji gado bä ti ta tii. K'ããts
tëg gabarëëh do P'op Hagä Do tób n'aa yt
hã hanäng do hã ji ky dëë bä kä, tii bä dooh
tahaja bä ji ky kahỹỹd bä. Ji moo wät né
hẽ ji ky däng doo”, näk bë kyyh. 17 H'yy
gatamah doo, ty temah do hadoo na-ããj hẽ
bëëh! P'op Hagä Do tób n'aa tak'ëp ji hyb
n'aa jaw'yyk k'ããts tëg gabarëëh do ta gó
hanäng do bahãnh. Tii d' tawén hadoo,
P'op Hagä Do tób n'aa né hẽ tii, tsyt hẽ P'op
Hagä Do wë kasëëw däk hanoo do hyb n'aa
k'ããts tëg gabarëëh doo. 18 Hahỹỹ d' bë kyyh
seeh: “P'op Hagä Do ji ma ejuu do tyng hã
ta see ky dëë bä, te hub né hẽ taky däng do
tametëëh hyb n'aa, dooh ji gado bä ta tii.
P'op Hagä Do ji ma ejuu do tyng jó kan'oo
däk do hã ji ky dëë bä kä, tii b' dooh tahaja
bä ji ky kahỹỹd bä ji ky däng doo. Ji moo wät
né hẽ ji ky däng doo”, näk bë kyyh. 19 H'yy
ganehot do né hẽ bëëh! P'op Hagä Do ji ma
ejuu do tyng tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk ta
jó kanoo do bahãnh. Tii d' tawén hadoo,
P'op Hagä Do hã ji ma ejuu do tyng hyb n'aa
tsyt hẽ P'op Hagä Do wë takasëëw däk ta
jó kan'oo däk doo. 20 P'op Hagä Do hã ji ma
ejuu do tyng hã ky däng doo, sahõnh hẽ ta
jó kan'oo däk do hã na-ããj hẽ taky däng.
21 P'op Hagä Do tób n'aa hã ky däng doo, ta
gó hanäng do hã, P'op Hagä Do hã na-ããj hẽ
taky däng né hẽ tii. 22 Hỹ pong jé hã ky däng
doo, P'op Hagä Do bag'ããs do tyng hã taky
däng tii. P'op Hagä Do hã, tabag'ããs do tyng
jó hasooh do hã na-ããj hẽ taky däng né hẽ
tii.

23 —Baad nado bë hã Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë
hã Parisëw. J'ooj madäk do ky ken'yym do
bëëh! —näng mäh. —Bë waa ty gamabuuj
men-ta, anis, komino häd enäh do uuh sii
hẽ né paawä bë banoo P'op Hagä Do matym
n'aa, dooh paawä bë ky dahé bä tak'ëp ky
n'aa jaw'yyk do P'op Hagä Do mejũũ doo.
Dooh baad hadoo do bë moo boo bä bë da
hadoo do hã. Dooh bë t'yyd mehĩĩn bä bë
da hadoo doo. Dooh baad had'yyt hẽ bë
h'yy kae bä P'op Hagä Do hã, ỹ hanäng
pé tii. Taw'ããts hẽ né paawä P'op Hagä
Do hã bë banoo bë wë hanäng do uuh,
taw'ããts hẽ dooh bë mabaan bä tak'ëp ky
n'aa jaw'yyk do tamejũũ doo. 24 Sa h'yyb
mahõm n'aa ty temah do hadoo bëëh! Bë
asõõ né paawä bë eëëk doo, ta babo n'aats
bë karëëb jëë mahãnh, nepäh bë hã bë
karëëb jëng kameer** —näng mäh.

25 —Baad nado bë hã Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado
bë hã Parisëw. J'ooj madäk do ky ken'yym
do bëëh! —näng mäh. —Ji waa hood ta
gó hasus doo, ta jó ub ji hets'yyt do hadoo
bëëh. Baad bë babok P'op Hagä Do matym
gó ji ed'oo. J'ooj madäk doo me tii. T'õp,
bë h'yyb gó, tak'ëp bë karẽn do jawén bë
babok. Ta wób sa ma hã bë h'yyb pad'ëëk.
26 H'yy ganehot do bë Parisëw. Taw'ããts hẽ
paawä pooj jé ta gó bë benäm baad ub bë
kanek. Tii bä kä, sahõnh hẽ baad däg†† —
näng mäh.

27 —Baad nado bë hã Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë
hã Parisëw. J'ooj madäk do ky ken'yym do
bëëh! —näng mäh. —Kamag hood hawak
doo me rahewyk do hadoo bëëh. J'ooj hẽ
tabanäm. T'õp, ta gó, séd dó dajëp do k'yy.
Séd dó hasaats jëng doo. 28 Ti hadoo bëëh.
J'ooj hẽ, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky
dah'eeh do bëëh, ji ed'oo. Bë h'yyb gó, j'ooj
madäk do had'yyt hẽ bëëh. Heh'äät nado
bë h'yyb. P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do
ky nadah'eeh do bëëh —näng mäh.

29 —Baad nado bë hã Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado
bë hã Parisëw. J'ooj madäk do ky ken'yym
do bëëh! —näng mäh. —P'op Hagä Do ky
n'aa rod p'ooj ub habong do sa kamag n'aa

** 23:24 Parisëw rasõng paa sa waa reëëk doo. Tii d' rawén d'oo, dooh rakarẽn bä rakarëëb jëë bä ta babo n'aats ji nawëh doo, “Bë awëë manäh” P'op Hagä Do mejũũ do hyb n'aa. Ti sii hẽ ramatakä né paawä, dooh tagah'ood bä sa hã ramabaan tak'ëp ky n'aa jawyk do P'op Hagä Do mejũũ doo. Ti hyb n'aa bë karëëb jëng kameer Jesus wén näng. Kanahën d'os do hã rahyb n'aa matakëë. Tak'ëp P'op Hagä Do karẽn do hã dooh rahyb n'aa matakä bä. †† 23:26 Kanek ky n'aa me Jesus ma metëëk sa h'yyb ky n'aa. Taw'ããts hẽ pooj jé ji benäm t'õp ji h'yyb, tii bä sahõnh hẽ ji hã, ji moo wät doo, ji her'oot doo, baad däg na-ããj hẽ. Ti né hẽ tahanäng pé né ti kanek ky n'aa me teh'ũũm doo.

hood pä s'ëëb bë tema. Ta hetsó n'aa bë
moo bok baad habok do makũ sa kamag
n'aa paa bakëë bä. 30 Hahỹỹ da bë kyyh, ta tii
d' bë wén d'oo: “Ãã wahë makũ rababong
noo gó ãã aboo bä paawä, dooh paawä ãã
masaa bä ãã wahë makũ sa hã P'op Hagä
Do ky n'aa rod dej'ëëp doo”, näk bë kyyh.
31 Ta ti bë her'oot do hã bë hã hẽ bë ky
n'aa katepaa. P'op Hagä Do ky n'aa rod
dahej'ëëp do sa panaa bëëh, bë nooh. Bë
daaj hẽ bë kaher'oot ta ti ky n'aa hã. 32 Ti b'
hãã éh. Bë hajaa nesaa doo, bë wahë makũ
du doo do paah!‡‡ —näng mäh.

33 —Aw'yy hadoo bëëh! Aw'yy taah né hẽ
bëëh! Nyy da bë ed'oo bë ked'ëëp tabanesaa
doo hẽnh bë P'op Hagä Do ky n'aa etyy
do mahãnh? 34 Taw'ããts hẽ bë maa newë
hahỹỹh: Ỹ mejũũ da bë mahang P'op Hagä
Do ky n'aa rod. Ỹ mejũũ da ajyy tak'ëp hajaa
doo. Ỹ mejũũ da P'op Hagä Do kyyh ma
mehetëk doo. Sa wób bë dej'ëëp da, sa wób
bë epëëm da b'aa kajatsëk do hã. Ỹ mejũũ
do wób bë hewyyh da tób P'op Hagä Do
panyyg bë yd naherot do yt hã. Sa wób bë
no n'aa masoo da badäk hahỹ haw'ããts hẽ.
35 Ti hyb n'aa bë hã kä P'op Hagä Do anoo da
sahõnh hẽ baad habok do badäk hahỹỹ hã
radej'ëëp do paa säm baj. Abéw ranabooh
noo gó du däk do né hẽ tii. Tii kä tagadëëg
ub Sakarija, Berekija t'aah, radaj'ëëp doo
kä. Ti bë daj'ëëp paa m' ji ma ejuu do tyng,
P'op Hagä Do tób n'aa ganahaang gó. 36 Né
hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Bë hã kä, da
hẽ habong do sa hã, P'op Hagä Do anoo da
sahõnh hẽ radej'ëëp do säm baj nesaa doo
—näng mäh.

37 Ti m' taky hado kän:

—Jerusarẽnh, Jerusarẽnh! A babuuj
ranaheb'ooh P'op Hagä Do ky n'aa rod. Pä
me ramahek'uut bë wë P'op Hagä Do mejũũ
doo, radejëp hyb n'aa. Hajõõ nuu me ỹ
karẽn paawä ỹ bataa a babuuj nesaa do
mahãnh ỹ mo n'aa jesuu hyb n'aa sa hã,
karaak ta taah ỹỹn ta këg yt hã tata bëëh
do mo n'aa me. Tii da ỹ badoo paawä sa hã,
dooh tii d' rakarẽn bä.

38 —Bë hegãã da Jerusarẽnh buuj, P'op
Hagä Do beréd hõm bë panang. P'op Hagä
Do mak'yyts däk bë panang. 39 Hahỹ hyb
n'aa ỹ wén her'oot ta tii: Dooh da ỹ bë
hapëë wäd bä kä. Jããm né da p'aa hẽnh ỹ bë
bahapäh da bë h'yy kawareem bä, hahỹỹ da
bë her'ood bä: “Ky n'aa kedëng tii, Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo!”§§

24

Jesus her'oot ta jawén hawät do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus ratsyym kasok bä m' P'op
Hagä Do tób n'aa bä naa, ta ma matëg
rabana ta wë, ti m' rametëëh mä ta hã P'op
Hagä Do tób n'aa. Anäm mä sa hã. 2 Ti m'
Jesus ky hadoo:

—Bë hapäh sahõnh hẽ hahỹỹh? Dooh da
hahỹ pä ta see jó haso wät pé da. Sahõnh
hẽ da rabakud bëëh tũũ. Né hup ỹ né hẽ ta
ti ỹ her'oot doo —näng mäh.

3 Ti m' waëë joom oriib banäng doo hẽnh
Jesus rabahõm kän. Ta tii bä Jesus bahäng
bä, sa m'aa hẽnh ta ma matëg rabana ta wë,
ti m' raky n'aa eaanh:

—Ny noo gó da ti tii d' maher'oot do tadu
däk? H'ëëd hado da õm kajaa do heen n'aa,
badäk hahỹ bahëëj jëng do heen n'aa? —
näk mäh.

4 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Baad bë matakä da bë rawanadii hyb
n'aa. 5 Hajõk da han'aa ji hã wad'ii doo.
Hät ỹỹ gó rabana, sa nooh. “Ỹ Kristo, P'op
Hagä Do H'yyb Däng Doo”, näk da sa kyyh.
Hajõk da rawedii. 6 Kaneb'ooh do ky n'aa
bë ky n'aa napäh da. Ti hadoo né hẽ bë
eỹỹm manäh. Ti awät né da ta ti hedoo
doo. Ti hadoo né hẽ, dooh takaja nä bä
badäk hahỹ bahëëj jëng doo. 7 Häj n'aa see
babuuj rakaneb'ooh da häj n'aa see babuuj
sa daheeh. Häj n'aa sa wahë n'aa, rah'yy
kawereem da häj n'aa see sa wahë n'aa wë.
Hajõng häj n'aa bä as'aah da. Hajõng häj
n'aa bä k'ãäts katajuus da. 8 Sahõnh hẽ tii,
badäk hahỹ bahëëj jëng do du däk do metëë
n'aa. Ajãn pooj jé ta mahỹỹj ganyyh do
hadoo da tii.

9 —Ti noo gó bë da rahaëënh bë majĩĩ moo
gó bë rarejãã, bë radej'ëëp hyb n'aa. Tak'ëp
da sahõnh hẽ häj n'aa buuj rakawajããn da
bë wë hëp ỹ n'aa. 10 Hajõk da ti noo gó h'yy
gejë hõm doo. Dooh hã ỹ rah'yy kae boo

‡‡ 23:32 Jesus h'yyb hapäh rakarẽn do radaj'ëëp. Ti hyb n'aa tii d' tawén her'oot sa hã. Takarẽn paawä rah'yy kadaw'uuh rahyb n'aa newëë do hã. §§ 23:39 Saaw-Mo 118.26

bä da. Ta ti hedoo doo, rahaëënh da sa
da hadoo do sa majĩĩ moo gó. Tak'ëp da
rakawajãã̃n sa da hadoo do wë. 11 Hajõk da
ti anäng ti noo gó daap men'yyh doo, "P'op
Hagä Do ky n'aa rod ỹỹh", hanäk doo. Hajõk
da rawedii. 12 Tak'ëp däg do hyb n'aa nesaa
do ti noo gó, hajõk dooh rakamahã̄n wäd
bä sa da hadoo doo. 13 Ti hadoo né da, jé
h'yy kanerét do hã ỹỹ, tadajëb bä kä, edëb
had'yyt hẽ da hỹ pong jé P'op Hagä Do pa.
14 Hahỹ ji P'op Hagä Do bag'ãã̃s do panyyg
hanäm doo, jé pad'yyt hẽ da rabaher'ood
hõm, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong
do raky n'aa napäh hyb n'aa. Tii bä kä,
badäk hahỹ bahëëj jëng do kaja kän da —
näng mäh.

15-16 —Ti hyb n'aa, nanäng tak'ëp nasaa
doo, P'op Hagä Do tób n'aa rejãã̃ doo, P'op
Hagä Do tób n'aa rahyb n'aa eréd hõm
hanoo doo, tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw
däk doo bä tahëë däg bä bë hapëë bä, ta
ky n'aa P'op Hagä Do ky n'aa rod Daniéw
häd näng do erii wät do paa bë hapëë bä,
taw'ãã̃ts hẽ Judah häj n'aa bä haj'eenh do
rakejën hõm da waëë banäng hẽnh. (Bë hyb
n'aa matakä Daniéw erii wät do hã.) 17 Ta
ti bë bahapäh bä, taw'ãã̃ts hẽ jajé p'op tób
gadäk do jó hasooh péh, nayyw hẽ da take-
jën hõm, dooh da pooj jé tób gó tehëën péh.
18 Ti hadoo né da ta joom hood hẽnh hawät
doo. Taw'ãã̃ts hẽ dooh da tajëë bä ta hatsë
tabehëën hyb n'aa paawä —näng mäh. 19 —
Tak'ëp tanesaa het'aah doo, sa taah nebii
do sa hã kä ti noo gó kä!* —näng mäh.
20 —Taw'ãã̃ts hẽ bë ky n'aa ets'ẽẽ P'op Hagä
Do hã, bë kejën hõm do tabahahëëm noo
gó, tak'ëp naëng badoos noo gó tanadoo
hyb n'aa, Saab hã tanadoo hyb n'aa na-ãã̃j
hẽ.† 21 Tak'ëp né da ji bahoop ti noo gó.
Badäk hahỹ du däk noo gó naa, dooh nä
paa ti hadoo pé tak'ëp rabahoop. Ti jawén
kä dooh ti tahado wäd bä kä. Ti hyb n'aa
da taw'ãã̃ts hẽ bë ky n'aa ets'ẽẽ P'op Hagä
Do hã, tabahahëëm noo gó, Saab noo gó ta
ti tanadoo hyb n'aa, ỹ wén näng. 22 P'op
Hagä Do bód gakog hõm da nanäng ji ahoop
doo. Tii d' tanado bä paawä, dooh paawä
hedëp péh. Ta wë tasëëw hõm do sa hyb
n'aa tawén bód gakog hõm ti noo gó rahoop
doo —näng mäh. 23 —Ti noo gó, "Wät hahỹ
Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo", "Jajé
tahawät", ranoo bä, bë ky dahé manä da
raher'oot doo. 24 Ta ti ỹ wén her'oot, ti abok
da hajõk "Ỹ Kristo" ken'ooh do hyb n'aa. Ti
abok né da "P'op Hagä Do ky n'aa rod ỹỹh"
ken'ooh doo, noo kanesa doo. Tak'ëp hadoo
do ta heen n'aa rametëëh da, rapehuunh
da, ta wë P'op Hagä Do asëëw hõm do sii
hẽ rawedii hyb n'aa paawä. 25 Bë hyb n'aa
matakä! Ta pooj jé ỹ baher'ood däk bë hã.

26 —Ta wób daap bë rapanäg bä, "Ta-
banawäng bä tabawät", ranoo bä, bë ahõm
manä t'ĩĩ hẽnh. "Gëët nanäng, tób gawakõ
gó", ranoo bä, bë ky dahé manäh. 27 Hawyp
do wë hã naa jé pad'yyt hẽ ji hapäh do
hadoo da ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé
Hana Do kajaa doo. Sahõnh hẽ da raba-
hapäh ỹ kajaa doo. 28 Wyt ta maab hẽ da ỹ
kajaa doo, dajëp do bajat bä wyt ta maab hẽ
hadoo doo, kuruj-du ta tii bä rakataa do hyb
n'aa —näng mäh.

29 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Ti noo gó tak'ëp rabahoop do jawén
paa bä né hẽ, nayyw hẽ, papỹỹj da badagyb
däk. Kamarab da, dooh ta bag nyy wäd bä.
Sagõõh wë hã naa kejäk da. Wë hã habong
do ta bag keh'ỹỹt da jé pad'yyt hẽ, ta see
hedo hõm da P'op Hagä Do an'oo bä.‡ 30 Ti
noo gó kä da sahõnh hẽ rabahapäh da Aj'yy
Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do kaja hyng do
metëë n'aa wë puh mahang. Tii bä rah'yy
ketón bong da sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã
habong doo. Rahapäh da ỹỹh, Aj'yy Hadoo
Do Hỹ Pong Jé Hana Do ỹ bahyng bä wë
puh mahang, P'op Hagä Do hejój me, ta bag
tak'ëp gabarëëh do hadoo doo gó. 31 Ti noo
gó ỹ mejũũ da ãs ỹỹ, torõm-bet häd näng do
tak'ëp ragamehỹỹh hyb n'aa, ta naëj n'aa.
Tii bä da rabataa jé pad'yyt hẽ badäk hahỹỹ
hã habong do ỹ asëëw hõm doo —näng mä
Jesus.

32 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Bë hyb n'aa matakä joom wiigo häd
näng do ky n'aa hã —näng mäh. —Wiigo
tëëg tadu doo bä tagajewäng doo, bë hapäh

* 24:19 Tak'ëp tawén nesaa ti noo gó sa hã, dooh tahaja rawaj'aa bä do hyb n'aa. † 24:20 Saab noo gó P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do dooh tan'oo bä dawëë Judah buuj raboo bä. Ti hyb n'aa Saab tado bä paawä rakejën hõm doo, dooh paawä rahaja bä dawëë rakejën hõm bä. ‡ 24:29 Isajas kyy gó Jesus beh'ũũm ta ti taher'oot doo. Isajas 13.10, 34.4 hã takerii däk ta ti ky n'aa. § 24:32 Tagajewäng doo, tabanyyw heen n'aa.

tabanyyw edaa däk.§ 33 Ti hadoo né da,
sahõnh hẽ ta ti bë ỹ maher'ood wät do kaja
däk bä bë bahapäh bä, edaa däk ỹ kajaa do
bë bahapäh da. 34 Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ
her'oot doo: Da hẽ habong do rahapäh nä
da sahõnh hẽ** ỹ her'ood wät do bawäd
kän. 35 Badäk hahỹỹh, wë na-ããj da, ahëëj
jëë né paawä, këh ỹỹ da dooh tahëëj bä.

36 Ti m' ahõm nä Jesus her'oot doo:

—Dooh d' hapäh pé ny noo gó ta ti bawät.
Ããs, hỹ pong jé habok do dooh rahapëë bä.
Ỹỹh, P'op Hagä Do T'aah, na-ããj hẽ dooh ỹ
hapëë bä. Jããm né hẽ Ee hapäh. 37 P'ooj ub,
Nowéh häd näng do hawät noo gó habong
doo da né hẽ da rababok da, ỹỹh, Aj'yy
Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do kajaa do
pooj jé. 38 Sahõnh hẽ tabag'yyp do pooj jé,
h'yy kanap'eed gó rababok. Ratsebé do waa
n'aa rawa, ratsebé do waa n'aa reëëk. Rake-
het'ëë doo da raketëë. Dooh rahyb n'aa
peet péh. Tii d' né rabad'oo marakate gó
Nowéh rabajëë p'ëë bä kä. 39 Dooh rahapëë
bä sa pooj jé hawät doo, hag'yyp do kaja
kän. Ti m' hag'yyp do kaja kän, dejëb kän
sahõnh hẽ. Ti hadoo da Aj'yy Hadoo Do Hỹ
Pong Jé Hana Do kajaa do pooj jé. 40 Ti noo
gó, pawóp hẽ hedoo pé ajyy gëëw gó moo
bok doo, sa see da ỹ mahũũm si ỹỹ, ta see da
keréd hõm. 41 Pawóp hẽ hedoo pé ỹỹj tiriig
ramoo bok doo, sa see da ỹ mahũũm si ỹỹ,
ta see da ỹ eréd gëët.††

42 —Ti hyb n'aa baad bë hyb n'aa matakä
da, baad bë gadaa. Dooh bë hapëë bä ny
noo gó Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, bë h'yy
kaha'eeh do kajaa. 43 Bë hyb n'aa newë
hahỹ panyyg gó bë ỹ maher'oot doo: Tób
danäh hapëë bä paawä nyy b' akëë atsëm
hets'ëëk do kajaa, baad paawä tamatakëë,
baad paawä tagada. Dooh paawä tan'oo
bä hets'ëëk do ta tób tanoo eë nä bä. 44 Ti
hadoo bë hã. Taw'ããts hẽ baad bë hyb n'aa
matakä, baad bë gadaa ta pooj jé. Ta ti ỹ
wén her'oot, bë ganadaa bä Aj'yy Hadoo Do
Hỹ Pong Jé Hana Do kajaa da p'aa hẽnh —
näng mäh.

45 —Ti hyb n'aa, jaa bë mahang ta kaser
n'aa baad had'yyt hẽ ta kariw n'aa mejũũ
do moo wät do hadoo? Jaa bë mahang ta
kaser n'aa h'yy ganäng do hadoo doo, ta hã
ta kariw n'aa hanoo do ta wób tabahag'ããs
hyb n'aa, ta ã̃h had'yyt hẽ baad ta wób sa
waa tabetsëëh hyb n'aa sa hã, ta s'ee hẽnh
ta kariw n'aa awäd nuuj jé? 46 Taw'ããts hẽ
ta kaser n'aa hã, ta kariw n'aa awyyd bä
tamejũũ do hã moo wät doo, ta kariw n'aa
matëëh bä. 47 Ta kariw n'aa weh'ëëh da ta
ti hadoo doo. Sahõnh hẽ tahaëënh ta hã
ta ma, ta ma hagã n'aa tabahado däk hyb
n'aa kä. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo.
48 Hỹỹ kä, baad ta kaser n'aa moo nawäd bä
paawä, ta h'yyb gó taky hado bä: "Dooh
nayyw hẽ kariw ỹ n'aa kaja bä", tanoo bä,
49 karom wób tahewyh had'yyt bä kä, tadu
do bä jarakë he'ëëk do sii tawa bä, teëg bä,
50 ti taganada bä né kä ta kariw n'aa kajaa
da. Tahyb n'aa napeet bä kä takajaa. 51 Tii bä
tak'ëp da ta kariw n'aa rejã kän da. Tanoo
da ta kaser n'aa paa ahoop j'ooj madäk doo
me, ky ken'yym doo gó habok do nesaa
do rabahoop doo da. A'oot da tii bä. Sa
tëg kamegëëj däk da tii bä tak'ëp nesaa do
rahoop do hyb n'aa —näng mä Jesus takajaa
do pooj jé ky n'aa hã.

25

Maruus sa bag yt hã gad'aa do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Hahỹ panyyg ky n'aa hadoo hỹ pong jé
hawät do bag'ããs do ky n'aa Aj'yy Hadoo
Do Hỹ Pong Jé Hana Do matëëh noo gó:
Atsëm ji moo sahõnh hẽ maruus rabahõm
sa najiis patug pan'aa hã rakataa hyb n'aa
ta ỹỹm pan'aa tabehëën hẽnh. Sa moo gó
sa bag rapatsëë. 2 Sa wób, ji ma poo oow
péh, h'yy gatemah. Ta wób h'yy genäh.
3 H'yy gatemah doo, sa bag ramahũũm né
paawä, dooh m' ramahũũm ta syyj sa bag
waa. 4 H'yy genäh do ti ramahũũm sa bag
waa. 5 Tii bä, nayyw hẽ sa najiis patug
pan'aa kanajaa do hyb n'aa, ji moo sahõnh
hẽ hadoo do raty jewyk, tii b' rabaã jëk.

** 24:34 Sahõnh hẽ Jerusarẽnh ky n'aa sa hã Jesus maher'ood wät do né hẽ tii, ti noo gó habong do rahapäh doo. Dooh badäk hahỹ bahëëj jëng do tado bä rahapäh doo. †† 24:41 Ta wób ta sii tamahũũm, ta wób ti ha'yym tahanäng pé tii. Dooh jããm hẽ pawóp hẽ tado bä ti taw'yyt doo. Baad gada do ti tamahũũm, h'yy kanapeet doo, ta hã h'yy kana'eeh do ti ha'yym.

6 —Tii bä atsëm ub rë tanyy naëënh: “Wät
ta ti ta patug pan'aa!”, näng. “B'ëëp, bë
gado!”, näng ta kyyh.
7 —Tii bä maruus raty gewëëj padëëk. Ti
raty enäm sa bag hõ n'aa. 8 Ti h'yy gatemah
do raky hadoo h'yy genäh do sa hã: “Na bë
bag waa uuh. P'eets hẽ tabahänh ãã bag
waa”, näk.
9 —“Dooh”, näk ta wób, “ãã bag waa uuh
ãã an'oo bä bë hã, dooh da tahaja bä tii bä”,
näk. “Bë ahõm nä ji bag waa rabahesäm
hẽnh ta waa bë betsẽẽ hyb n'aa” —näk.
10 —Ti rabahõm nuuj jé sa bag waa hets'ẽẽ
doo, takajaa sa najiis patug pan'aa. Tii bä
maruus baad gad'aa do rabahõm kän ta sii.
Ket'ëë do jäm hẽnh rabahõm ta sii. Tii bä
noo gatsëë däk jäm tób n'aa.
11 —Ta jawén rakaja kän hets'ẽẽ doo. “Ãã
wahë n'aa, manoo gasëëts tób ãã bajëë p'ëë
hyb n'aa”, näk.
12 —Tii bä jäm noo gana do ky gadoo: “Né
hup ỹ né hẽ tii, dooh bë ỹ hapëë bä”, näng
jäm noo gana doo —näng mä Jesus panyyg
gó teh'ũũm doo.
13 Ti m' Jesus ky hado kän:
—Ti hyb n'aa, baad bë gadaa ta pooj jé, bë
nahapäh do hyb n'aa ny noo gó ỹ matëëh.
Dooh bë hapëë bä nyy b' akëë ỹ kajaa —
näng mä Jesus kyyh.

*Daj*ẽẽr karom sa hã aj'yy ets'ëë hõm do
rabahag'ããs hyb n'aa panyyg n'aa hahỹỹh
14 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:
—Hahỹ panyyg ky n'aa hadoo na-ããj hẽ
hỹ pong jé hawät do bag'ããs do ky n'aa,
Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do kajaa
noo gó. Aj'yy dawëë tabahõm do pooj
jé ta dajẽẽr ta karom hã tets'ëë hõm do
rabahag'ããs hyb n'aa ta s'ee hẽnh tawäd
nuuj jé hadoo tii. Tabahõm do pooj jé, aj'yy
naëënh ta karom ta wë. 15 Ta see hã tabanoo
ji ma poo oow pé ta hood moweed k'ããts
tëg gabarëëh do s'ëëb. Ta see hã tabanoo
pawóp hẽ ta hood, ta see hã sét hẽ. Rahajaa
do pénh ramoo bok doo, tets'ëë däk sa hã.
Ti tabahõm kän dawëë. 16 Tii bä nayyw hẽ ji
ma poo oow pé gadoo do du do kän ta tii me
tamoo wät doo, dajẽẽr kah'ũũm hyb n'aa.
Ti hyb n'aa, ji ma poo oow pé jó tagadoo ji
ma poo oow pé wób. 17 Tii d' né hẽ pawóp
hẽ dajẽẽr hood gadoo do bad'oo. Pawóp hẽ
hadoo do jó tagadoo pawóp hẽ ta wób. 18 Tii
d' nado sét gadoo doo. Ta kariw n'aa dajẽẽr
tagadoo do jawén paa bä tabahõm, ti tadakä
jëng ta dajẽẽr. Séd debaa hẽ tabado nyyh ta
kariw n'aa matëëh bä kä.
19 —Tii bä hajõõ ta baab jawén paa bä sa
kariw n'aa kaja kän. Tii b' tanaëënh ta wë ta
karom dajẽẽr tahanoo do paah, tabahapäh
hyb n'aa nyy da rabad'oo ti dajẽẽr kä. 20 Ji
ma poo oow pé dajẽẽr hood gadoo do ky
hadoo ta hã: “Kariw ỹ n'aa”, näng, “ji ma
poo oow pé ta hood man'oo däk hã ỹỹ, ta tii
me ỹ moo wät hyb n'aa”, näng. “Mahegãã.
Ta jó ỹ gado däk ji ma poo oow pé ta hood
wób gedẽ hõm doo”, näng.
21 —Ti ta kariw n'aa ky hadoo: “Taw'ããts
hẽ mamoo wät doo. Karom baad hadoo
do õm. Baad had'yyt hẽ maban'yyh a hã
ji anoo doo”, näng. “Kanahën d'os hẽ né
paawä, baad maban'yyh. Ti hyb n'aa ti
bahãnh ỹ anoo a hã hỹỹ kä mabag'ããs hyb
n'aa kä. B'ëëp, tsebee si ỹỹ”, näng ta kariw
n'aa kyyh.
22 —Tii bä pawóp hẽ dajẽẽr hood gadoo do
ky hadoo: “Kariw ỹ n'aa”, näng, “pawóp hẽ
ta hood man'oo däk hã ỹỹ, ta tii me ỹ moo
wät hyb n'aa”, näng. “Mahegãã. Ta jó ỹ
gado däk pawóp hẽ ta hood wób gedẽ hõm
doo”, näng.
23 —Ti ta kariw n'aa ky hadoo: “Taw'ããts
hẽ mamoo wät doo. Karom baad hadoo
do õm. Baad had'yyt hẽ maban'yyh a hã
ji anoo doo”, näng. “Kanahën d'os hẽ né
paawä, baad maban'yyh. Ti hyb n'aa ti
bahãnh ỹ anoo a hã hỹỹ kä mabag'ããs hyb
n'aa kä. B'ëëp, tsebee si ỹỹh”, näng ta kariw
n'aa kyyh.
24 —Ti ta karom seeh, sét dajẽẽr hood
gad'ẽẽ däk do gadoo do tabana, ti taky
hadoo: “Kariw ỹ n'aa”, näng, “tak'ëp
mamejũũ ji hã, hëp ỹỹ. Manu gekãã joom
ag manejoom doo. Joom ag manejoom do
mataa. 25 Ti hyb n'aa õm ỹ jeỹỹm”, näng.
“Tii bä k'ããts gó ỹ jeh'aa këë a dajẽẽr”,
näng. “Hỹỹh, a dajẽẽr hã ỹ manoo do
paah”, näng.
26 —Ti ta kariw n'aa ky hadoo: “Karom
nesaa do õm! Moo nahũũj õm!”, näng.
“Mahapäh mä a nooh, joom ag ỹ nejoom do
ỹ nu gekãã, näng a kyyh. Joom ag ỹ nejoom
do ỹ bataa, näng a kyyh”, näng. 27 “Hëd
n'aa dajẽẽr manan'oo däk dajẽẽr me moo
heb'ooh do sa hã? Tii bä kä, ỹ kajaa bä kä,

ta bahãnh ỹ gadoo paawä dajẽr ỹỹ”, näng ta
kariw n'aa ta hã.
28 —Ti sa kariw n'aa ky hadoo: “Bë ado
hõm sét hadoo do ta wë hanäng doo. Bë
an'oo ji moo sahõnh hẽ wë näng do hã”,
näng. 29 “Jé wë näng do hã, ti bahãnh
takan'oo däk ta hã. Hajõng da anäng ta wë.*
Kanahën d'os hẽ wë näng doo, kanahën
d'os do ta wë hanäng do kado hõm da ta
mahãnh”, näng. 30 “Bë dawäts nä ta w'oo
hã gadagyp doo hẽnh karom nahũũnh doo.
A'oot da tii bä. Sa tëg kamegëëj däk da
tak'ëp nesaa do rahoop do hyb n'aa”, näng
sa kariw n'aa kyyh —näng mä Jesus panyyg
gó teh'ũũm doo.

Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do
ky n'aa kety däk do ky n'aa hahỹỹh

31 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo,
ta kabaj'aa doo gó, ta bag tak'ëp gabarëëh
doo gó sahõnh hẽ ããs sa daheeh tabahyng
bä kä, sa wahë wahë tyng n'aa jó, tsyt hẽ
kasëëw däk do tyng n'aa jó tabasooh da.
32 Tii bä sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong
do rakata padëëk da ta wë tan'oo bä. Tii
bä tsyt hẽ tabasëëw hõm da sa mahang,
b'éé hagã n'aa tsyt hẽ tabasëm doo da b'éé
kabara mahãnh. 33 Hub hẽnh tabasëëw hõm
da b'éé, s'ỹỹ hẽnh da kabara. 34 Tii bä
ta bagã n'aa ky hadoo da ta hub hadäk
hẽnh hab'ëëh do sa hã: “B'ëëp bëëh, Ee ky
n'aa edëng doo. Bë gado badäk hahỹ tadu
dahäng noo gó naa bë hyb n'aa tenyyw hõm
doo, ta bag'ããs doo. 35 Bë ỹ wén ts'yyt, ỹ
paa asaah, wa ỹ paa bë anoo hã ỹỹ. Ỹ paa
hoo kaanh, bë anoo paa naëng ỹỹ. Ta s'ee
hẽnh naa paa ỹỹh, bë gadoo paa ỹ bë tób bä.
36 Ỹ paa saroor tamaah, bë anoo paa saror
ỹỹ. Ỹ paa nahëë näng, bë heg'ããs paa ỹỹh.
Ragadahew'ëës doo gó paa ỹ bagëët, ỹ paa
bë hehëën”, näng da ta kyyh sa hã.

37 —Tii bä baad habok do reaanh da ta hã:
“Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ny noo gó ãã
bahapäh mabasaah doo, ny noo gó a waa ãã
banoo? Ny noo gó mahoo kaanh, a naëng
ãã banoo? 38 Ny noo gó ta s'ee hẽnh naa
õm ãã bahapäh, õm ãã gadoo? Ny noo gó
õm saroor tamaah, õm ãã saroor noo? 39 Ny
noo gó õm ãã bahapäh manahëë näng doo,
radawäts gëët do õm? Ny noo gó õm ãã
bahehëën?”, näk da baad habok do sa kyyh.
40 —Tii bä ta bagã n'aa ky hadoo da hahỹỹ
da: “Baad bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Sahõnh
hẽ hãj ỹ hedoo do hã, hã ỹ h'yy ka'eeh do
hã bë bad'oo do paah, rahyb n'aa sekog its
né paawä, hã ỹ né hẽ ti tii d' bë bad'oo doo.
Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo”, näng da
ta bagã n'aa baad habok do sa hã.
41 —Tii bä ta s'ỹỹ hẽnh hab'ëëh do sa hã
taky hadoo da: “Bëëh, ky n'aa kawas'ee
bong doo, bë ahõm mahãnh ỹỹ tëëg hõõ
nadëëk doo hẽnh, Dijab, ããs nesaa do Dijab
karom sa daheeh sa hyb n'aa P'op Hagä Do
benyyw däk doo hẽnh. 42 T'ĩĩ hẽnh bë wén
hõm, ỹ né asaah paah, dooh paa wa ỹ bë
an'oo bä. Ỹ paa hoo kaanh, dooh paa naëng
ỹ bë an'oo bä. 43 Ta s'ee hẽnh naa paa ỹỹh,
dooh paa ỹ bë gado bä bë tób bä. Ỹ paa
saroor tamaah, dooh paa saror ỹ bë an'oo
bä. Ỹ paa nahëë näng, ragadahew'ëës doo
gó paa ỹ bagëët, dooh paa ỹ bë hegãã bä”,
näng da ta kyyh.
44 —Tii bä kä, ti na-ããj da reaanh da.
Hahỹỹ da da sa kyyh: “Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Doo, ny noo gó paa õm ãã bahapäh
mabasaah doo, mahoo kaanh doo, ta s'ee
hẽnh naa do õm, saroor tamah do õm,
manahëë näng doo, ragadahew'ëës doo gó
mabagëët doo? Ny noo gó õm ãã manasa?”,
näk da sa kyyh.
45 Tii d' taky hadoo: “Baad bë ỹ maher'oot
hahỹỹh: Hahỹ hyb n'aa sakog its do see hã
bë manasa doo, ỹ né hẽ ti bë manasa. Né
hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo”, näng da ta
bagã n'aa baad nabok do sa hã.
46 —Tii bä, ah'ũũm da rahoop do had'yyt
doo hẽnh. Baad habok doo, dooh t'ĩĩ hẽnh
rahõm bä. Hỹ pong jé ji edëb had'yyt do
ragadoo tii hã —näng mä Jesus.

26

Ratyw n'aa esoos do nyy da radaj'ëëp Jesus panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus bahajaa bä sahõnh hẽ ta ti
taher'oot doo, taky hadoo mä ta ma matëg
sa hã:
2 —Bë hapäh, edaa däk Pas-kowa. Pawóp
nä ta ãh. Ti noo gó Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong
Jé Hana Doo, ran'oo däk da ta majĩĩ sa moo

* 25:29 Baad taban'yyh do hyb n'aa tii.

gó b'aa kajatsëk do hã takepëëm däk hyb n'aa —näng mäh.

3 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa na-ããj mä séd hã m' rakata padëëk P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do tób bä. Kajapas mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do häd. 4 Ti m' ratyw n'aa esoos mä Jesus ramoo maso hõm hyb n'aa ta wób raky n'aa nanapäh bä m', radaj'ëëp hyb n'aa kä m'. 5 Rakaner'oot bä m' raky hadoo:

—Dooh da ër dajëëb bä Pas-kowa noo gó, hajõk do ër wë rah'yy kawereem mahãnh —näk mäh.

Buu benyym do ỹỹnh ahoog wät do Jesus nuu gó panyyg n'aa hahỹỹh

6 Ti m' panang Betanija häd näng doo bä m', Simaw saraa hã däk do paa tób bä, 7 sa waa tyng hã m' Jesus basooh bä m', ana mä ta wë ỹỹnh. Buu benyym do hood mä ta moo gó m' tabadäk. Pä s'ëëb mä ta hood. Tak'ëp mä taky n'aa gebah ta ti gó hanäng do buu benyym doo. Ti m' Jesus nuu gó m' tabahah'ook.

8 Dooh m' Jesus ma matëg ragenaag bä ta ti tabad'oo doo.

—Hëd n'aa tarejãã tii? —näk mäh. 9 —Taw'ããts hẽ paawä takes'ëëm. Tak'ëp paawä ji ky n'aa geb'aah. Ta säm ji an'oo paawä kas'uut do sa hã —näk mäh.

10 Jesus maa napäh bä sa kyyh, taky hadoo:

—Bë hajẽẽw manä hahỹ ỹỹnh! Tak'ëp baad hadoo do tamoo wäd wät hã ỹỹ. 11 Kas'uut do aboo had'yyt hẽ bë mahang. Ỹ ti hỹỹh, dooh bë mahang had'yyt hẽ ỹ awäd wäd bä. 12 Ỹ radakä jëng noo gó buu benäw n'aa tii d' nuh ỹỹ gó tah'ook doo. 13 Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Jé pad'yyt hẽ badäk hahỹỹ hã P'op Hagä Do T'aah panyyg hanäm do rabaher'ood hõm bä, raher'oot da na-ããj hẽ hã ỹ tamoo wäd wät do ky n'aa, ji hyb n'aa esee hyb n'aa ta hã —näng mäh.

*Judas taky n'aa enooh Jesus tahaëënh do ky n'aa hah*ỹỹh

14 Ti m' 12 hedoo do Jesus ma matëg seeh, Judas Ikarijot häd näng do bahõm P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa wë. 15 Ti m' taky hadoo sa hã:

—Nyy hẽ ta säm bë anoo da hã ỹỹ, Jesus ỹ haëëj bä bë hã? —näng mäh.

Ti m' ranoo ta hã 30 moweed k'ããts tëg hawak do s'ëëb ta säm. 16 Ti m', ti noo gó naa Judas Ikarijot tyw n'aa esóts kän tabahaëënh hyb n'aa kä sa hã.

*Jesus ta ma matëg daheeh Pas-kowa tä n'aa rabawëh do panyyg n'aa hah*ỹỹh

17 Ti m' pãw makuj n'aa tamah do rata-heb'ëës do du däk noo gó m', Jesus ma matëg rabana ta wë, ti m' rabeaanh ta hã:

—Nyy bä makarẽn ãã benäm Pas-kowa tä n'aa, matab'ëës hyb n'aa? —näk mäh.

18 Ti m' taky hadoo:

—Bë ahõm nä panang hẽnh, aj'yy tób hẽnh. Hahỹỹ da da bë maher'ood ta hã: "Hahỹỹ da ãã ma matëg kyyh a hã, 'Kaja däk ỹ hajaa do noo gó ỹ jawén hyng doo. A tób hẽnh da ỹ tab'ëës Pas-kowa tä n'aa ma matëk ỹ sa daheeh' ", näk da bë kyyh —näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

19 Jesus mejũũ doo da né hẽ m' ta ma matëg rabad'oo. Ti m' ramoo boo kän tii bä kä Pas-kowa tä n'aa kä.

20 Papỹỹj badëë hyng bä kä, Jesus bahyy sooh mä 12 hedoo do sii hẽ sa waa tyng pa. 21 Sa tä rabawëh bä kä m' taky hadoo sa hã:

—Bë see ỹ tahaëënh da majĩĩ moo gó. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng Jesus sa hã.

22 Ti m' rah'yy ketón bong. Ti m' sét ken'yyh mä raky hadoo:

—Hã ỹỹ, dooh ỹ tado bä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo! —näk mäh.

23 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë see né da. Nemon ỹ hehoots wät do pãw, ti né da ỹ haëënh doo —näng mäh. 24 —Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ da dajëp P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot doo da né hẽ —näng mäh. —Ti hadoo né hẽ, baad nado da aj'yy hã, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do majĩĩ moo gó han'oo däk do hã! Taw'ããts hẽ paawä ta ti aj'yy hã tanenyyts bä paawä! —näng mä Jesus kyyh.

25 Ti m' Judas, Jesus haëëj däk do pan'aa, ky hadoo ta hã:

—Hã ỹỹ, dooh ỹ tado bä ma matëg! —näng mäh.

Ti m' Jesus ky gadoo:

—A daaj hẽ ti makaher'ood däk —näng mäh.

26 Ti m' rabawëh bä, Jesus bado däk pãw,
ti m' P'op Hagä Do hã taky hadoo:
—Taw'ããts hẽ õm, Ee. Man'oo däk pãw ãã
hã —näng mäh.
Ti m' taganabäh däk pãw, tan'oo däk mä
ta ma matëg sa hã. Ti m' taky hadoo:
—Bë gado däg, bë awa. Hup ỹ heen n'aa
hahỹỹh —näng mäh.
27 Ti m' Jesus bado däk uwa bëëh hood, ti
m' P'op Hagä Do hã ta ky hadoo:
—Taw'ããts hẽ õm, Ee. Man'oo däk uwa
bëëh ãã hã —näng mäh.
Ti m' tan'oo däk mä sa hã, ti m' taky
hadoo:
—Bë sahõnh hẽ, bë eëg ta uuh —näng
mäh. 28 —Majyw ỹỹ ỹ anoo do ỹ dajëp noo gó
heen n'aa hahỹỹh. Papuuj sahõnh hã P'op
Hagä Do ky n'aa enooh do tii kä. Hỹ jawén
majyw ỹ hyb n'aa ji tagadoo P'op Hagä Do
ky däng. Hajõk do sa hyb n'aa takan'oo
däk majyw ỹỹ, ỹ dajëp noo gó, nesaa do sa
h'yyb gó hanäng do kawug hõm hyb n'aa —
näng mäh. 29 —Hahỹỹ d' bë ỹ maher'oot: Hỹ
jawén dooh ỹ eëg wäd bä hahỹ uwa s'ëëb.
Jããm hẽ p'aa hẽnh papuuj däg ỹ eëëk da bë
sii Ee bag'ããs doo bä —näng mäh.
30 Ti m' Saaw-Mo hã hanäng do see me
P'op Hagä Do rama ejäm do jawén paa bä
m', rabahõm kän waëë joom oriib häd näng
do banäng hẽnh.
31 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Badah, atsëm, hã ỹ rabad'oo do bë
bahapäh bä, bë sahõnh hẽ da ỹ bë beréd
hõm —näng mäh. —Hahỹỹ da takerii däk
P'op Hagä Do kyy kerih do hã ti ky n'aa:
"B'éé hagã ỹ daj'ëëp da. Tii bä da jé pad'yyt
hẽ b'éé rabehũũm bong"* —näng mäh.
32 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:
—Ta tii d' né paawä da hã ỹỹ, ỹ ganä wät
jawén paa bä da, bë pooj jé da ỹ bahõm
Garirej hẽnh —näng mäh.
33 Ti m' Peed ky hadoo:
—Sahõnh hẽ õm reréd hõm bä, a wë
ramoo bok do rabahapäh bä, ỹ ti dooh noo
gó õm ỹ eréd bä —näng mä Peed.
34 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Badah né hẽ, atsëm, karaak bahỹỹh do
pooj jé, tamawoob nuu me da ỹ maky n'aa
jejën da. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo
—näng mä Jesus Peed hã.
35 Ti m' Peed ky kah'ũũm mä ta hã:
—Dooh! —näng mäh. —Ỹ radajëëb bä na-
ããj hẽ a sii, dooh noo gó da õm ỹ hyb n'aa
eréd bä! —näng mäh.
Ti ky hedoo né hẽ m' Jesus ma matëg
wób.

*Getsemani bä Jesus ky n'aa ket*sẽẽ do pa-
nyyg n'aa hahỹỹh
36 Ti m' ta ma matëg daheeh Jesus bahõm
joom banäng hẽnh Getsemani häd näng
doo hẽnh. Ti m' taky hadoo sa hã:
—Babä bë ayyw dó jajé ỹ ky n'aa ets'ẽẽ
nuuj jé —näng mäh.
37 Ti m' Peed, Sebedew taah pawóp hadoo
do daheeh tamahũũm ta sii dawë hã. Ti m'
Jesus h'yyb gó tak'ëp mä tah'yy katón wät.
Dooh baad tado wäd bä ta h'yyb. 38 Ti m'
tamawoob hẽ hadoo do sa hã taky hadoo:
—Tak'ëp ỹ h'yy katón. Ỹ h'yyb dajëp do
hadoo —näng mäh. —Babä bë ayyw. Bë
matakä si ỹỹ. Bë aã̄ manä da! —näng mäh.
39 Ti m' tabahõm dawë hã. Ti m' ta taron
nu paa me tabahyy häng, tũũ m' ta maboor
hyy jat, ti m' taky n'aa etsẽẽ P'op Hagä Do
hã. Hahỹỹ da m' ta kyyh:
—Ee —näng mäh. —Tahaja bä paawä,
mado hõm mahã̄nh ỹỹ wät hahỹ ỹ ahoop
do pan'aa. Ta tii d' né ỹ bets'ẽẽ paawä,
makarẽn doo d' né hẽ mabad'oo, ỹ karẽn
doo da nado —näng mäh.
40 Tabana bä m' ta ma matëg tamawoob hẽ
hadoo do rahab'ëëh hẽnh, taheg'ããs mäh,
aã̄ b'ëëh mäh. Ti m' Peed hã tabeaanh:
—Dooh bë haja bä kanahën d'os hẽ bë
ty gapadäg bä si ỹỹ? —näng mäh. 41 —Bë
matakä, P'op Hagä Do hã bë ky n'aa ets'ẽẽ,
nesaa do h'yyb natatuk hyb n'aa bëëh, ỹ bë
eréd hõm mahã̄nh —näng mäh. —Ji h'yyb
karẽn né paawä baad hadoo do ji moo wät,
nahejooj ji, ti hyb n'aa bë ky n'aa ets'ẽẽ ỹ
wén näng —näng mäh.
42 Ahõm ẽnh mä p'aa hẽnh, ti m' taky n'aa
etsẽẽ ẽnh p'aa hẽnh. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:
—Ee —näng mäh. —Tanahaja bä ỹ ahoop
do pan'aa kado hõm mahã̄nh ỹỹ, ỹ mamo
n'aa najesu bä ta mahã̄nh, tii bä, makarẽn
doo da né hẽ ỹ karẽn hã ỹ kametëëh —näng
mäh.
43 Ti m' p'aa hẽnh tabana bä ẽnh, aã̄ b'ëëh
ẽnh mäh, tak'ëp mä raty jewyk sa h'yyb.
44 Ahõm ẽnh p'aa hẽnh, taky n'aa etsẽẽ do
paa taky n'aa etsẽẽ ẽnh p'aa hẽnh.

* 26:31 Sakarija 13.7

45 Ti m' tamatëëh ta ma matëg tamawoob
hẽ hadoo do wë, ti m' taky hadoo sa hã:
—Bë kameh'ãã̄k nä? Bë aã̄ magyys hẽ?
—näng mäh. —Bë hegãã. Edaa däk Aj'yy
Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do nesaa do moo
heb'ooh do sa moo gó rabahaëëj däk doo.
46 Bë as'ëëg bëh! Hamäh, ër ah'ũũm! Wät
ta ti ỹ han'oo däk do majẽ ỹỹ hã —näng mä
Jesus kyyh.

Jesus ramaso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

47 Jesus ber'oot nä bä m', takajaa Judas,
12 hedoo do see paah. Hajõk mä han'aa ta
sii. Sẽn-jeer yt hã m', boh yt hã m' rabana.
P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh
do sa wahë n'aa kyy gó m', Judah buuj sa
wahë n'aa hedoo do sa kyy gó m' na-ãã̄j hẽ
ti rabana. 48 Haëënh doo, baad ub mä taky
n'aa her'ood däk. Hahỹỹ da m' ta kyyh sa
hã:
—Ta ti ỹ tapa tsanetsup doo da, ti né hẽ
tii. Tii d' bë maso däk, bë maso hõm —tii da
m' ta kyyh dó sa hã.
49 Ti m' nayyw hẽ Judas bana Jesus wë, ti
m' tedëng:
—Taw'ãã̄ts hẽ õm, ma matëg? —näng
mäh.
Ti m' ta tapa tsanetsup mäh.
50 Ti m' Jesus ky hadoo Judas hã:
—Ti bä, mamoo wäd ti majawén na doo,
najis ỹỹ —näng mäh.
Ti m' ta hã rakajäk, ramaso däg kän mä
Jesus. 51 Ti m' Jesus hata see bado däk ta
sẽn-jeer, tekyyt mä P'op Hagä Do tób n'aa
yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät
do karom. Ta nabuuj gakyd hõm mäh.
52 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Menyyw däg a sẽn-jeer —näng mäh. —
Sẽn-jeer me ta wób hekyyt doo, sẽn-jeer
me tadajëp. 53 Ỹ nahaja med'oo, ỹ karẽn bä
paawä, Ee hã ỹ ky n'aa etsẽẽ 12 ken'yyh
kata däk do tak'ëp kanekan do ãã̄s nayyw
hẽ tamejũũ hyb n'aa, ỹ ramo n'aa jesuu hyb
n'aa? 54 Tii d' tado bä paawä, ỹ ramo n'aa
jesu bä paawä, dooh paawä takaja bä tii bä
P'op Hagä Do kyy kerih doo, hahỹ né hẽ
kametëëh doo kä hã ỹ taher'oot doo —näng
mä Jesus ta ma matëg hã, sẽn-jeer hado däk
do hã.
55 Ti m' hajõk do hã kä Jesus ky hadoo:
—Ër wahë n'aa wë h'yy kawereem do sa
h'yyb mahũũm n'aa bë ed'oo g'eeh ỹỹh, bë
wén n'aa wë ỹỹ sẽn-jeer yt hã, boh yt hã,
ỹ bë masoo hyb n'aa? —näng mäh. —P'op
Hagä Do tób n'aa wahoo gó ỹ awäd had'yyt
hẽ ỹ ma metëëk bä. Dooh ẽnh ỹ bë maso
bä tii bä ẽnh? —näng mäh. 56 —Hỹỹ kä,
taw'ãã̄ts hẽ —näng mäh. —Ỹ hapäh, sahõnh
hẽ tii da tawén hadoo, P'op Hagä Do ky n'aa
rod rerii bong do paah, hã ỹ kametä däk hyb
n'aa —näng mä Jesus.
Ti m' sahõnh hẽ kä ta ma matëg rawaj'aa
bong. Reréd hõm mä Jesus.

Judah buuj sa wahë n'aa wë Jesus ramahũũm do ky n'aa hahỹỹh

57 Ti m' Jesus ramaso däk do ramahũũm
kän Kajapas häd näng do tób hẽnh. P'op
Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do
sa wahë n'aa heh'äät do ti Kajapas. Kata
b'ëëh mä ta tii bä Mosees ky n'aa jaw'yyk
do ma mehetëk doo, Judah buuj sa wahë
n'aa hedoo do sii hẽ m'. 58 Peed bahõm mä
Jesus sa jawén. Dawëë m' tagadäk. Ajëë
suun mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo
heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do tób
w'oo hã. Ti m' warahén sa pa m' tabahyy
häng, tabaheg'ãã̄s hyb n'aa nyy d' rabad'oo
Jesus hã.
59 P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo
heb'ooh do sa wahë n'aa hedoo doo, sahõnh
hẽ Sinedirijo häd näng do ajyy n'aa sii hẽ
m' resoos mä Jesus hã rap'ãã̄ daj'ëëp péh.
Resoos mä daap hẽ Jesus raky n'aa tapaa
doo. 60 Hajõõ né paawä m' daap ramenyyh
Jesus ky n'aa hã, dooh m' raw'yyt pé rap'ãã̄
daj'ëëp pé Jesus.
Ti m' tagadëëg ub kä pawóp hẽ han'aa,
61 ti m' raky hadoo:
—Hahỹỹ da hahỹ aj'yy kyyh: "Ỹ hajaa ỹ
gawatsiig hõm bä P'op Hagä Do tób n'aa",
näng. "Tamawoob hẽ ta ã̄h, ỹ tamaa sooh
p'aa hẽnh", näng ta kyyh —näk mä sa hã.
62 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo
heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do p'op mä
tabas'ëëg gëët. Ti m' taky hadoo mä Jesus
hã:
—Dooh maher'oot pé õm raky n'aa tapaa
do hã? —näng mäh.
63 Dooh m' Jesus ky gado bä. Bag hẽnh mä
tabagëët.†

† 26:63 Dooh Jesus kawaj'ãã̄n bä. Daap hẽ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do ke'aanh, Jesus wén ky ganadoo.

Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do ky hadoo ẽnh mä ta hã:

—P'op Hagä Do hedëb had'yyt do matym gó kä õm ỹ mejũũ, ãã mamaher'oot hyb n'aa ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, P'op Hagä Do T'aah mado bä! —näng mäh.

64 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Õm né tii, ti tii d' her'oot —näng mäh. —Ti hadoo né hẽ, hahỹỹ da bë sahõnh hã ỹ maher'oot: Hỹ jawén bë hapäh né da Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do, Sahõnh Sa Bahãnh Hado Do hub hẽnh tabasooh bä, ta hã P'op Hagä Do weh'ëëh doo bä. Bë hapäh né da ẽnh tabahyng bä wë puh mahang —näng mä Jesus kyyh sa hã.

65 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do kawaj'ãã̃n gó tawén s'ẽẽd hõm ta daaj hẽ ta saroor. Ti m' taky hadoo:

—P'op Hagä Do taky n'aa rejã däk! Jãã̃m hẽ. Dooh hyb n'aa wät pé ta ky n'aa her'oot péh. Bë maa napäh né hẽ ta kyyh, P'op Hagä Do taky n'aa rejãã doo. 66 Nyy da bë hã? —näng mäh.

—Taw'ãã̃ts hẽ tadajëp! —näk mä ta wób sa kyyh.

67 Ti m' ta mamets rabahetsoos, ti m' rabetuu sa moo me. Ta wób ratapa ewyyh mäh, 68 ti m' raky hadoo ta hã:

—Maher'ood mahapëë bä, Kristo, jaa mo haj'aa? —näk mäh.

Jesus Peed ky n'aa jejën do panyyg n'aa hahỹỹh

69 Ti noo gó, tób w'oo hã Peed bahäng bä, tób danäh karom ỹỹnh ana ta wë, ti m' taky hadoo:

—Õm na-ãã̃j hẽ Jesus Garirej buuj sii hawät doo —näng mäh.

70 Ti m' Peed ky n'aa jejën wät sahõnh hẽ sa matym gó.

—Dooh ỹ heen n'aa nyy bä ta ti maher'oot doo —näng mä ta kyyh.

71 Ti m' Peed bahõm ta hadë noo bä. T'ĩĩ hẽnh tób danäh karom ỹỹnh see bahapäh bä m', taky hadoo sa pa hab'ëëh do sa hã:

—Jesus Nasaréh buuj sii hawät do hahỹỹh —näng mäh.

72 Ti m' Peed jejën ẽnh mä p'aa hẽnh. P'op Hagä Do hã m' taky däng, raky daheeh hyb n'aa paawä:

—Dooh ỹ hapëë bä ta ti aj'yy —näng mäh.

73 Ti noo gó né hẽ badawëd däk mäh, ta pa hab'ëëh do p'op raky hadoo ta hã:

—Sa hata see né hẽ õm —näk mäh. —Garirej buuj raber'oot doo da né hẽ ti maber'oot —näk mä sa kyyh.

74 Ti m' Peed ta daaj hẽ taky n'aa kawas'ee kän. Ti m' P'op Hagä Do hã taky däng:

—Dooh ỹ hapëë bä ta ti aj'yy! —näng mä ta kyyh sa hã.

Ti m' nayyw hẽ m' karaak bah'ỹỹ kän. 75 Tii bä m' Peed hyb n'aa newë däk Jesus her'oot do paa kä ta hã: "Karaak bahỹỹh do pooj jé, tamawoob nuu me ỹ maky n'aa jejën da." Ti né paa kä m' Jesus her'oot do paa kä ta hã. Ti m' Peed banyyh wahoo gó naa. Tak'ëp tabaód g'ëëd kän mä taky n'aa jejën do hyb n'aa Jesus.

27

Pirato häd näng do wë Jesus ramahũũm kän do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Bäp paa m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj wahë n'aa wób, rahyb n'aa eno däk Jesus radaj'ëëp hyb n'aa. 2 Ramoo maw'yyd däk, ramahũũm Pirato häd näng do wë, Roma buuj Judah häj n'aa bä bag'ãã̃s doo.

3 Ti m' dajëb hã Jesus raky n'aa ety däk do Judas, Jesus haëëj däk do ky n'aa napäh bä m', t'yyd kamehĩĩn wät mä tamoo wät do paa hã. Ti m' moweed k'ãã̃ts tëg hawak do s'ëëb tabaj hõm P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, sa wahë n'aa wób hã.

4 —Nesaa do ỹ moo wäd wät —näng mä sa hã. —Mo haj'aa kad'oo do nado dajëb hã ỹ haëëj däk doo —näng mä Judas kyyh sa hã.

Ti m' sa wahë n'aa hedoo do raky gadoo:

—Dooh hyb n'aa ãã hyb n'aa peet pé ta tii. A ky gabuuj hẽ ti ta tii —näk mä sa kyyh.

5 Ti m' Judas dawäts bëëh tũũ moweed P'op Hagä Do tób n'aa yt hã, ti m' tabahõm kän, nu kasagĩĩw däk mä tyd me.

6 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa rabata däk moweed tũũ kajäk doo, ti m' raky hadoo:

—Dooh ër ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä P'op Hagä Do tób n'aa dajẽẽr n'aa tabahado däk hyb n'aa hahỹ dajẽẽr. Majyyw dajẽẽr n'aa ti hỹỹh —näk mäh.

7 Ti hyb n'aa m' rahyb n'aa newë däk
ramametsẽẽ hyb n'aa hew'yyt do joom
banäng doo, Judah buuj nadoo do kamag
kadebong do pan'aa. 8 Ti hyb n'aa, da hẽ
na-ããj nä ta häd ramaneëënh "ta majyyw
hood", hew'yyt do joom hood paah. 9 Tii
d' né kä m' kametä däk P'op Hagä Do ky
n'aa rod Jeremiij häd näng do erih do paa
kä. Hahỹỹ d' paa m' ta kyyh: "Rado däk
30 hedoo do moweed k'ããts tëg hawak do
s'ëëb. Sa moo gó rahaëëj däk do säm
Isaraéw buuj raky kajäk do tii. 10 Ta säm
me rabets'ëẽ hõm hew'yyt do joom banäng
doo. Tii d' né hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
mejũũ hã ỹỹ",* näng paa Jeremiij erii wät
do kyyh.
11 Ti nuuj jé m' Roma buuj Judah häj n'aa
bä bag'ããs do pooj jé m' Jesus bagëët. Ti m'
Jesus hã ta bagã n'aa eaanh mäh:
—Õm né Judah buuj sa wahë n'aa? —
näng mäh.
Ti m' Jesus ky hadoo:
—Ỹỹ. Tii d' né hẽ, maher'oot doo d' né hẽ
—näng mä Jesus.
12 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo
heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj wahë
n'aa wób Jesus raky n'aa tapaa bä kä Pirato
hã, dooh m' Jesus ky gedag bä. 13 Ti m' Pirato
ky hadoo ta hã:
—Nepäh a hã õm raky n'aa tapaa doo? —
näng mä Pirato.
14 Dooh né paawä Jesus kawaj'ããn bä,
dooh m' taky gedag bä raky n'aa tapaa doo.
Ti hyb n'aa m' tak'ëp Pirato hyb n'aa meuuj
wät.
15 Pas-kowa noo gó m' Pirato bahed'oo
doo da taberéd hõm radewëës do seeh.
Teréd hõm hajõk do retsẽẽ doo. 16 Ti noo
gó m' ragadahew'ëës doo gó m' tabagëët
Jesus Barabas häd näng doo, moo nesaa do
ky n'aa etsëëh doo. 17 Ti m' hajõk do rakat'aa
bä kä ta tób hẽnh, Pirato beaanh sa hã:
—Ny hadoo do bë karẽn ỹ eréd hõm:
Jesus Barabas, Jesus ramaneëënh do P'op
Hagä Do H'yyb Däng Doo? —näng mäh.
18 Tii d' tawén eaanh, tahapäh mäh, ta hã
rahaëëj däk Jesus, rah'yy kajew'ëës do hyb
n'aa ta hã.
19 Ti m' ti noo gó né hẽ m', ji ky n'aa
etyy n'aa tyng jó Pirato basooh bä kä m',
Pirato ỹỹm mejũũ mä Pirato rapanäk hyb
n'aa. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:
—Marejã manä ta ti aj'yy mo haj'aa
kanadoo doo. Ta ti hyb n'aa tak'ëp ỹ bahob
wät säh ỹỹ gó naga hẽ atsëm —näng mä ta
ỹỹm kyyh Pirato panäk do hã.
20 Ti nuuj jé m' P'op Hagä Do tób n'aa
yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah
buuj sa wahë n'aa na-ããj hẽ m' ramejũũ mä
hajõk doo, Barabas rabetsẽẽ hyb n'aa Pirato
hã. Ramaher'oot na-ããj hẽ Pirato ramejũũ
Jesus tadaj'ëëp hyb n'aa.
21 Ti m' Pirato beaanh sa hã:
—Ny hadoo do bë karẽn ỹ eréd hõm? —
näng mäh.
—Barabas —näk mä hajõk do sa kyyh.
22 Ti m' Pirato ky hadoo:
—Tii d' tado bä, nyy da ỹ bad'oo Jesus hã,
Kristo ramaneëënh do hã? —näng mäh.
—Mepëëm däg b'aa kajatsëk do hã! —näk
mä sahõnh hẽ sa kyyh.
23 —Hëd n'aa? —näng mä Pirato. —Dooh
mo haj'aa kad'oo do tado bä —näng mäh.
Taher'ood né paawä m' tak'ëp rageëëj
bong tii bä:
—Mepëëm däg! Mepëëm däg! —näk
mäh.
24 Pirato bahapäh bä m' sa h'yyb rawana-
reem doo, Pirato hapäh mä rah'yy kaw-
ereem do ta wë, tado däk naëng, ti m' ta
moo tabahetsyyd wät hajõk do matym gó.†
—Hëp ỹ n'aa nado hahỹ aj'yy dajëp doo —
näng mäh. —Bë né hẽ ti ta tii d' karẽn doo
—näng mäh.
25 —Taw'ããts hẽ —näk mä sahõnh hẽ. —
Ããh, ãã panaa na-ããj hẽ, ãã gadoo ta ma-
jyyw hyb n'aa ãã raky n'aa tapa bä —näk mä
Pirato hã.
26 Ti m' Pirato beréd hõm Barabas häd
näng doo. Ti m' tamejũũ rabahewyyh Jesus.
Ti m' tahaëëj däk warahén sa hã rabepëëm
däk hyb n'aa b'aa kajatsëk do hã.

*Jesus warahén rarejãã do panyyg n'aa
hahỹỹh*

27 Ti m' bag'ããs do warahén n'aa
ramahũũm Jesus sa wahë n'aa tób wahoo
hẽnh. Tii bä m' ranaëëj nä sahõnh hẽ sa
hataa, séd hã rakata padëëk hyb n'aa Jesus
w'oo hã. 28 Ti m' rakabo nyyh ta saroor,
ti m' radasuun jëng ta hã ta hatsë hahiin

* 27:10 Jeremiij 19.1-13, 32.6-9. Taw'ããts hẽ ji ner'oot na-ããj hẽ Sakarija 11.12-13. † 27:24 Tii d' tawén d'oo, ta ky gabuuj gó nadoo do radaj'ëëp doo, tametëëh hyb n'aa sa hã.

doo. 29 Ti m' hetëk do moo m' ramap'õõd
däk, ta nuu gó m' radasooh. Ti m' ranoo
ta tatu hub hẽnh tamasoo hyb n'aa.‡ Ti m'
sa taron nuu me m' ramehyy bëëh ta wë.
Raweh'ëëh doo gó m' raky n'aa mes'uunh.
Ti m' raky n'aa ej'ees. Hahỹỹ da m' sa kyyh:
—Kaweh'ëëh Judah buuj sa wahë n'aa! —
näk mäh.
30 Ti m' rabahetsoos sa matsós me. Hajõõ
nuu me m' ranu gewyyh tatu me. 31 Raky
n'aa ej'ees jawén paa bä m' rado nyyh mä
ta hatsë hahiin doo, radasuun jëng mä ta
saroor hẽ. Ti m' ramahũũm rabepëëm däk
hyb n'aa.

Jesus rabepëëm däk do panyyg n'aa hahỹỹh

32 Panang bä naa raban'yyh bä m' rakataa
aj'yy panang Sirené häd näng doo bä naa,
Simaw häd näng do hã. Ti m' warahén
ramejũũ mä tabes'ooh hyb n'aa b'aa Jesus
rahepëëm däk do b'aa n'aa. 33 Ti m' rakajaa
Gogota häd näng doo bä. (Gogota häd näng
doo m' ji nu gabóg k'yy rahanäng pé m'
tii.) 34 Ti m' ramenoo ta hã joom uwa häd
näng do s'ëëb hejoonh doo. Kamekuunh
mä ti datsäng doo me.§ Ti m' tameëëk
kanahën d'os hẽ, dooh teëg bä. 35 Ti m'
rabepëëm däk do jawén paa bä m', ramoo
bong ramas'uunh doo, rabahapäh hyb n'aa
ta saroor uuh wë ym doo.** 36 Ti m' rabehyy
b'ëëh Jesus rabahag'ããs hyb n'aa.
37 P'op, ta nu gad'oo pong jé m', warahén
rabepëëm däk kerih do Jesus moo p'ãã tada-
jëp do heen n'aa. Hahỹỹ da m' kerih do hã:
"Jesus hahỹỹh, Judah buuj sa wahë n'aa",
näng mä kerih do hã. 38 B'aa kajatsëk do
wób hã rabepëëm padëëk na-ããj hẽ pawóp
hẽ ajyy baretsëk doo. Hub hẽnh ta see
hahäng, s'ỹỹ hẽnh ta see hahäng. Hõõ gó
Jesus kahepëëm däk do bahäng. 39 Ta tii me
teb'ëës do raky n'aa rejãã mä Jesus, sa nuu
m' rewõnh Jesus wë. 40 Hahỹỹ d' m' sa kyyh:
—Magawats'iik mäh, a nooh, P'op Hagä
Do tób n'aa. Tamawoob mä ta ã̃h mamoo
wäd sooh p'aa hẽnh, a nooh. A daaj kedëëb!
Ahyy b'aa hã hadäk do õm, P'op Hagä Do
T'aah mado bä! —näk mä sa kyyh.
41 P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo
heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk doo, Judah buuj sa
wahë n'aa na-ããj hẽ raky n'aa ej'ees mäh:
42 —Ta wób ted'ëëp —näk mäh. —Dooh
tahaja bä ta daaj hẽ takedëëb bä! Isaraéw
buuj sa wahë n'aa m', tanooh. Taw'ããts hẽ
tabahyng b'aa kajatsëk do hã tahadäk do hã
naa, tii bä ãã ky daheeh da! 43 P'op Hagä Do
hã m' tah'yy kasadä, tanooh. Na P'op Hagä
Do edëëb hãã, P'op Hagä Do genaag bä ta
hã. P'op Hagä Do T'aa m', tanooh —näk mä
sa wahë n'aa sa kyyh.
44 Baretsëk do ta pa pad'ëëk do ti na-ããj
raky n'aa rejãã mäh.

Jesus dajëp do panyyg n'aa hahỹỹh

45 Wasyk mä ta bag badoo wät, badagyb
däk mä badäk hahỹỹ hã. Jããm hẽ tug bä
tabawag däk p'aa hẽnh. 46 Tug bä m', tak'ëp
mä Jesus geëëj wät:
—Eroj, Eroj, rama sabakatani? —näng
mäh.
"P'op Hagä Doo, ỹ h'yy kasahadä doo,
hëd n'aa ỹ mamakyys?",†† tahanäng pé m'
tii.
47 Ta tii bä p'eets hẽ hab'ëëh do wób
ramaa napäh bä m' ta kyyh, raky hadoo:
—Eriij‡‡ ti tanaëënh —näk mäh.
48 Ti m' nayyw hẽ sa see waj'aa däk, sa-
pum do tehoots däk uwa s'ëëb oow me,
b'aa hã m' tagadahäng, tamenoo mä Jesus
hã tabeëëk hyb n'aa. 49 Ti m' ta wób raky
hadoo:
—Na madëëg! —näk mäh. —Ti b' ër
heg'ããs Eriij ana bä tabed'ëëp hyb n'aa —
näk mäh.
50 Ti m' tak'ëp mä Jesus geëëj wät, ti m'
h'yy keréd hõm mäh.
51 Tii bä m', P'op Hagä Do tób n'aa t'õp
ta gó noo gatsë hebaan do kas'ẽẽd hyng
mäh. Hëëj katajus wät mäh, pä ganebäh
bong P'op Hagä Do an'oo bä. 52 Noo kesëëts
hõm mä kamag hood. Hajõk mä baad habok
do paa genä bok mäh. Edëb bë kän mäh.

‡ 27:29 Ta hatsë rawén dadäk, sa wahë n'aa ky n'aa hadoo ramanes'uunh hyb n'aa. Ti hadoo hetëk do kapõõs doo. Tëg gabarëëh do sa wahë n'aa nuu gó radasooh do ky n'aa hadoo ramanes'uunh. Ti hadoo na-ããj hẽ ta tatu. Ta moo gó sa wahë n'aa atón tatu n'aa hedoo do k'ããts tëg hawak do s'ëëb rahyb n'aa jew'yyk do metëë n'aa. Ta tii me ramanes'uunh. § 27:34 Datés do biin tii. Tii d' né hẽ rabahed'oo radej'ëëp do hã. ** 27:35 Saaw-Mo 22.18 †† 27:46 Saaw-Mo 22.1 hã takerii däk doo hã tabeh'ũũm. ‡‡ 27:47 P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub hawät do paa ti Eriij.

53 Genä bok do raban'yyh sa kamag hood paa
bä naa. Ti m' Jesus ganä wät do jawén paa
bä, rabajëë p'ëë panang Jerusarẽnh hẽnh.
Kas'ee bok mä hajõk do hã.
54 Ti m' hëëj katajuus doo, sahõnh hẽ
hawäd wät do warahén sa wahë n'aa, ta
warahén n'aa Jesus hag'ããs do rabahapäh
bä m', raky hadoo:
—P'op Hagä Do T'aah né paa ti hỹỹh! —
näk mä sa kyy kä.
55 Hajõk ỹỹj tii b' hab'ëëh. Dawëë naa
m' rabaheg'ããs. Garirej häj n'aa bä naa
rahada mä Jesus. Jesus karẽn do hã, ta waa
hedoo do hã m' ramasa. 56 Sa mahang mä
rabab'ëëh Marija Madarẽn häd näng doo,
Marija see Tsijaag Joséh sa ỹỹn, Sebedew
taah sa ỹỹn. Tamawoob hẽ ỹỹj.

Jesus radakä jëng do pä gó panyyg n'aa hahỹỹh

57-58 Tũũh däg bä m' papỹỹj, aj'yy tak'ëp
ma näng do bahõm Pirato wë. Joséh mä ta
häd. Arimatsija hẽnh naa m' tii. Jesus ma
matëg see hado däk mäh. Ti m' tabahõm
Pirato wë. Tetsẽẽ mä Jesus kamag n'aa
tabado hyng hyb n'aa. Ti m' Pirato mejũũ
rahaëëj däk ta hã tadakä jëng hyb n'aa.
59 Ti m' Joséh bado hyy kän Jesus kamag
n'aa, ti m' tahabën däk mä pããn hanäm
doo me, rino häd näng do s'ëëb. 60 Ti m'
tadasuun jëng pä gabaho doo gó. Papuuj
mä ta ti kamag hood pan'aa. Joséh kamag
hood paawä ti ragagots däk doo. Ti m'
pä gatsabak do tepëëd nä, taty gatsëë däk
mä ta me. Ti m' tabahõm kän. 61 Marija
Madarẽn, Marija see Jesus kamag hood pa
m' rabat'oonh.
62 Ti m' jati péh, Saab hã, P'op Hagä Do
tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa,
Parisew sa daheeh rabahõm Pirato wë.
63 —Hyb n'aa jawyk doo —näk mä Pirato
hã. —Ãã hyb n'aa es'ee däk ta ti aj'yy noo
kanesa do ky hadoo do paah. Hahỹỹ d'
paa ta kyyh: "Tamawoob hẽ tabahado däk
bä kä ãh ỹỹ, ỹ d' ganä wät p'aa hẽnh",
näng paa ta kyyh. 64 Ti hyb n'aa ãã karẽn
paawä mamejũũ warahén rabahag'ããs hyb
n'aa ta kamag hood tamawoob hẽ ta ãh.
Ta kamag hood ranahagãã bä, ta ma matëg
an'aa da ta kamag rabado nyyh hyb n'aa.
Jesus ganä wät, näk da tii bä. Hajõk paa
tawedii. Jesus makũ ganä wät ranoo bä, ti
bahãnh kawad'ii padëëk hajõk do tii bä —
näk mä sa kyyh Pirato hã.
65 Ti m' Pirato ky hadoo:
—Taw'ããts hẽ bë mahũũm warahén ka-
mag hood rabahag'ããs hyb n'aa. Baad bë
enyyw. Bë hapäh né hẽ nyy d' bë bad'oo
—näng mäh.
66 Ti m' ta kamag hood noo bä rabats'aa
däk ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa, ta ma
matëg ranoo gasëëts hõm mahãnh. Ti m'
ramejũũ warahén rabahag'ããs hyb n'aa.

28

Jesus ganä wät do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m', Saab bahëëj jëng bä m', bäp paah,
met'uuh hã, papỹỹj ty ganä këë bä, Marija
Madarẽn, Marija see daheeh rabahõm Jesus
kamag hood rabaheg'ããs hyb n'aa.
2 Ti m' nayyw hẽ, tak'ëp k'ããts katajus
këë. Tak'ëp tawén katajus wät P'op Hagä
Do ããs bahyng do hyb n'aa, ti m' pä kepëëd
hõm ta noo gatsë paah, ti m' ta jó tabaso
däk. 3 Tak'ëp mä ããs gabarëëh, hawyp do
gabarëëh doo da. Tak'ëp mä ta saroor ba-
hawak. 4 Tak'ëp mä warahén, Jesus kamag
hood hag'ããs do paah, rajeỹỹm bong mä
ããs. Kajajãn b'ëëh mä ỹỹm haj'aa, dejëp do
hedo padëëk mäh.
5 Ti m' ããs ky hadoo ỹỹj sa hã:
—Bë eỹỹm manäh! —näng mäh. —Ỹ
hapäh, Jesus repëëm däk do paa bë esoos.
6 Dooh wäd bä. Ganä wät, bë tamaher'ood
wät doo da né paah! B'ëëp, bë hegãã nyy
bä takadasuun jëng do paa bä —näng mäh.
7 —Nayyw hẽ bë ahõm, ta ma matëg bë
maher'oot hyb n'aa. Hahỹỹ da d' bë kyyh:
"Ganä wät dejëp do sa mahang. Ahõm da bë
pooj jé Garirej hẽnh. Bë hapäh da t'ĩĩ hẽnh",
näk da bë kyyh. Tii d' këh ỹ bë hã —näng mä
ããs kyyh ỹỹj sa hã.
8 Ti m' rawaj'aa jëk ta ma matëg rama-
her'oot hyb n'aa. Rajeỹỹm né paawä m'
tseb'ee mä ti hyb n'aa. 9 Ti m' rabajëk bä
m', nayyw hẽ m' Jesus kas'ee wät sa hã, ti
m' takedëng sa hã. Ti m' ta wë rabana, ti m'
rabehyy b'ëëh tũũ, ta tsyym hã ramoo kajäk
ta hã raweh'ëëh hyb n'aa. 10 Ti m' Jesus ky
hadoo sa hã:
—Bë eỹỹm manäh. Bë ahõm, bë ma-
her'ood hãj haa sa hã Garirej hẽnh rabahõm
hyb n'aa. Tii bä da ỹ rabahapäh —näng mä
Jesus.

Warahén ramaher'oot do rahapäh do panyyg n'aa hahỹỹh

11 Ti m' Jesus ma matëg wë ỹỹj rahõm
nuuj jé m', warahén wób rabajëk mä
panang hẽnh P'op Hagä Do tób n'aa yt hã
moo heb'ooh do sa wahë n'aa wë. Ti m'
ramaher'oot mä sa hã sahõnh hẽ rahapëë
wät doo. 12 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã
moo heb'ooh do sa wahë n'aa rakataa Judah
buuj sa wahë n'aa hedoo do sa sii, rahyb
n'aa newëë nyy d' rabad'oo hyb n'aa. Ti m'
hajõng dajẽẽr rabanoo warahén sa hã, 13 ti
m' raky hadoo sa hã:

—Taw'ããts hẽ hahỹỹ da bë maher'ood ta
wób sa hã: "Atsëm, ãã ãã̄ nuuj jé ta ma
matëg rabana, tii b' retsëëg hõm ta kamag",
näk da bë kyyh —näk mä sa wahë n'aa
hedoo do sa kyyh.

14 Ti m' raky hadoo ẽnh:

—Pirato, babä bagã n'aa ky n'aa napäh
bä panyyg bë her'ood hõm doo, ãã h'yyb
en'yym da, dajëb hã bë taky n'aa ety
mahãnh* —näk mä sa kyyh.

15 Ti m' warahén ragado däk dajẽẽr, ti
m' sa hã ramejũũ doo da né hẽ m' rama-
her'ood hõm daap men'yyh do panyyg. Ti
m' jé pad'yyt hẽ m' Judah buuj mahang
kaher'ood däk ta ti panyyg. Da hẽ na-ããj nä
kaher'oot.

*Jé pad'yyt h*ẽ ta ky n'aa ji maher'ood
hõm Jesus mejũũ do ky n'aa hahỹỹh

16 Ti m' 11 hedoo do rabahõm kän Garirej
hẽnh, waëë hẽnh, Jesus mejũũ do paa hẽnh.
17 Ti m' Jesus rabahapäh bä, raj'aa etsëë
kän mä ta hã. Ti hadoo né hẽ dooh baad
tagah'ood nä bä ta wób sa hã. 18 Ti m' Jesus
bana kän p'eets hẽ sa wë. Hahỹỹ d' mä ta
kyyh sa hã:

—Sahõnh hã, hỹ pong jé hawät do hã,
badäk hahỹỹ bä hawät do hã na-ããj hẽ
P'op Hagä Do an'oo däk ỹ mejũũ hyb n'aa.
Sahõnh hẽ sa bahãnh ỹ hyb n'aa jawyg däk
tan'oo bä. 19 Ti hyb n'aa, bë ahõm. Ma matëk
ỹỹ rabahado padëëk bë an'oo bä sahõnh hẽ
häj n'aa babuuj. Bë nu gemuun hõm da ta
ti Ee häd gó, ta T'aah häd gó, P'op Hagä Do
Sahee häd gó. 20 Bë ma met'ëëg sa hã sahõnh
hẽ bë ỹ mejũũ do paa raky daheeh hyb n'aa.
Hahỹ ỹ ky däng bë hã: Ỹ awäd had'yyt hẽ da
bë sii badäk hahỹ gawatsik bä kä.† Jããm hẽ
kä.

* 28:14 Roma buuj sa warahén n'aa raã̄ bä rabahag'ããs bä, radej'ëëp ta säm. Ti hyb n'aa "ãã h'yyb en'yym da bë wahë n'aa" rawén näng. † 28:20 Sahõnh hẽ badäk hahỹ bahëëj jëng do jawén paa bä, hỹ pong jé Jesus pa ër aboo had'yyt hẽ.

Maah-Ko
Jesus ky n'aa hanäm do Maah-Ko erii wät do hahỹỹh

Jowãw nu gahem'uun do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Hahỹ tadu doo Jesus Kristo, P'op Hagä
Do T'aah panyyg hanäm doo.
2 Hahỹỹ da takerii däk P'op Hagä Do ky
n'aa rod Isajas häd näng do mo haj'aa hã:

"Ỹ mejũũ da panäk ỹ n'aa a pooj jé, a tyw
n'aa tabenyyw däk hyb n'aa a pooj
jé."*

3 "Hahỹỹ da tabanawäng bä her'oot do
kyyh:
Bë tyw n'aa bak'ood däg da Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Doo.
Baad ub da bë tyw n'aa daj'aah",† näng mä
takerii däk do hã.‡

4 Nanäng panäk doo, Jowãw nu ga-
hem'uun do paa m' tii. Tabanawäng bä
paa m' tabawät. Tanu gemuun hõm paa m'
hajõk. Taher'oot sa hã raberéd hõm hyb
n'aa nesaa doo, ranu kemuun hõm hyb n'aa
nesaa do raberéd hõm do heen n'aa, P'op
Hagä Do awug hõm hyb n'aa nesaa do sa
h'yyb tym gó hanäng doo.
5 Ti m' hajõk Judah häj n'aa buuj, panang
Jerusarẽnh häd näng do babuj n'aa na-
ããj né hẽ m' rabahõm Jowãw wë. Nesaa
do rakawoom bä, Jowãw nu gemuun hõm
tamii Joradãn häd näng doo me. 6 Jowãw
saroor mä kameer wii s'ëëb ta pan'aa. Ta
baa wyd paa m' ta byyh. Sabakar paa m'
tawëh ta tä, mabaa bëëh paa m' ta waa.
7 Hahỹ d' paa ta kyy sa hã:
—Ti awät da jawén ỹỹ tak'ëp hyb n'aa
jawyk do bahãnh ỹỹ. Hã ỹỹ, ỹ hyb n'aa
sakog its ta hã. Ti hyb n'aa dooh ỹ haja bä ta
tsyym suun kabo n'aa ỹ do bä§ —näng mäh.
8 —Ỹ ti hỹỹh, bë ỹ nu gemuun naëng me.
Tii kä P'op Hagä Do Sahee tabajëë suun bë
h'yyb tym gó, bë tah'yyb mahũũm hyb n'aa
—näng mä Jowãw nu gahem'uun do kyyh sa
hã.

Jesus Jowãw nu gemuun wät do panyyg n'aa hahỹỹh

9 Ti noo gó kä m' Jesus bana panang
Nasaréh häd näng doo bä naa. Garirej häj
n'aa bä ta ti Nasaréh panang. Jesus Jowãw
nu gemuun wät doo kä tamii Joradãn häd
näng doo me. 10 Ti m' Jesus nu ganä däk bä
m' tabaheg'ããs wë hã, wë kabasëëts däk. Ti
m' P'op Hagä Do Sahee tabahapäh, ahyng
mä ta wë gurii-i hadoo mäh. 11 Ti m' hỹ pong
jé naa tamaa ena kän P'op Hagä Do kyyh.
Hahỹỹ d' mä ta kyyh:
—Õm tah ỹỹ, tak'ëp ỹ kamahãn up doo.
Baad ỹ mah'yyb n'yym —näng mäh.
12 Ti m' nayyw hẽ tabanawäng hẽnh, ra-
banabok hẽnh, Jesus P'op Hagä Do Sahee
mahũũm kän. 13 T'ĩĩ hẽnh mä Jesus baym 40
m' ta ãh. Tii bä m' Nesaa Do Yb, Satanas
häd näng doo, mety paawä m'. Ta tii bä m',
Jesus baym bä, ti abong mä tababo n'aa. Ããs
rahag'ããs mä Jesus.

Jesus ats'yyt do ta sii habong do pan'aa panyyg n'aa hahỹỹh

14 Ti m', Jowãw nu gahem'uun do
radawäts gëët do jawén paa bä kä m', Jesus
bahõm kän Garirej häj n'aa hẽnh kä. T'ĩĩ
hẽnh kä P'op Hagä Do panyyg hanäm do
tamet'ëëg kän. 15 Hahỹỹ da m' ta kyyh:
—Kaja däg kän ji P'op Hagä Do bag'ããs
doo. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë eréd hõm
nesaa doo. P'op Hagä Do hã bë h'yy kawa-
reem. Bë ky dahé ti panyyg hanäm doo —
näng mä Jesus.
16 Ti noo gó m', tabawät bä m' karaj'aa
Garirej häd näng do nabyy me, tabahapäh
mä pawóp hẽ ta hỹỹj daheeh habok doo.
Simaw, Ãn-Deréh mä sa häd. Tah'ỹỹb mä
res'aak karahi me. Tah'ỹỹb sag né hẽ m' tii.
17 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—B'ëëp bë ana, si ỹ bë abooh. Tah'ỹỹb
sag nado boo da bë hỹỹ kä. Ajyy, ỹỹj sag

* 1:2 Marakijas 3.1 hã takerii däk hahỹ bód t'aats. P'op Hagä Do kyyh ta T'aah hã tabedoo do tii. Ta bód see ti Isajas erii wät do paah. † 1:3 Ji h'yyb tym ji enäm, baad P'op Hagä Do T'aah ji gadoo ji h'yyb gó, tahanäng pé m' ti ji tyw n'aa ji bak'ood däk, ji tyw n'aa ji daj'aah. ‡ 1:3 Isajas 40.3 § 1:7 P'ooj ub sa karom rakeboo paa m' sa kariw n'aa tsyym suun. Tii bä sa kariw n'aa tsyym rahets'yyt. Tak'ëp hyb n'aa sakog its Jowãw Jesus matym gó, ta hã hẽ Jowãw hegãã bä. Ti hyb n'aa, dooh tahaj'as pé Jesus wë tamoo wäd bä, ta hã hẽ tahegãã bä, tahanäng pé tii.

hadoo da bë hÿÿ kä P'op Hagä Do hã rah'yy
ka'eeh hyb n'aa —näng mä ta kyyh.
18 Ti m' nayyw hẽ m' raberéd hõm karahi.
Ah'ũũm kän mä ta sii.
19 Ti bahã̄nh mä tabahapäh Sebedew häd
näng do taah, Tsijaag, Jowãw daheeh.
Marakate gó m' rabat'oonh. Karahi m'
renäm. 20 Jesus ats'yyt né m' tii d' ẽnh. Ti m'
nayyw hẽ m' raberéd sooh sa yb sa hataa sii
hẽ m'. Ti m' Jesus sii rabahõm kän mäh.

Jesus habëë hõm do mera do hadäk do panyyg n'aa hahÿÿh

21 Ti m' Jesus bahõm panang Kapar-Naũm
häd näng doo hẽnh. Ti m' Saab, Judah buuj
rakamehehãk do hã, tób P'op Hagä Do pa-
nyyg rayd naherot doo hẽnh tabahõm. Tii
bä m' tama metëëk P'op Hagä Do panyyg.
22 Ti m' maa new'ëë do rahyb n'aa meuunh
mäh. Rawén meuuj bong mäh, hyb n'aa
jawyk do ky n'aa me tama metëëk do hyb
n'aa m'. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma
mehetëk do ky n'aa nahado m' tii. 23 Tii
bä m' tabasooh sa mahang aj'yy karap'aar
h'yyb nesaa do hadäk doo, mera doo. Ti m'
tak'ëp mä ta kyyh:
24 —H'ëëd makarẽn ãã wë Jesus, Nasaréh
buuj? Ã̃ã marejã̃ã mawén na! —näng mäh.
—Ỹ hapäh õm baad ub. Õm P'op Hagä Do
hanaa, tak'ëp hanäm doo, baad hadoo do
moo wëëd õm —näng mä ta kyyh.
25 Ti m' Jesus ky geã̄m wät mä karap'aar
h'yyb nesaa doo. Ti m' taky hadoo:
—Er'ood manäh! Bag hẽnh! Ahõm aj'yy
mahã̄nh! —tah'eed hõm mäh.
26 Tii bä m' aj'yy tak'ëp karap'aar h'yyb
nesaa do behats wät. Tii bä m' awaaw wät
mäh, ti m' tabahõm kän ta mahã̄nh. 27 Ti
m' ta wób rameuuj bong mäh, raky n'aa jõg
bong mäh. Ti m' raky hadoo:
—H'ëëd hÿÿ éh? Ta see ky n'aa hadoo
hÿÿh. Tametëëk mä hyb n'aa jawyk do ky
n'aa me. Karap'aar h'yyb nesaa do sii hẽ
tamejũũ. Raky daheeh né hẽ —näk mä sa
kyyh.
28 Ti hyb n'aa m' dawëë Jesus ky n'aa däg
däk Garirej häj n'aa bä.

Jesus nahëë sog hõm do panyyg n'aa hahÿÿh

29 Tii kä m' Jesus raban'yyh tób P'op Hagä
Do panyyg rayd naherot doo bä naa. Ti
m' Tsijaag, Jowãw daheeh Jesus bahõm kän
Simaw, Ã̃n-Deréh sa tób hẽnh. 30 Asooh mä
Simaw mayyn. Oom ta hã. Ti m' Jesus hã
rabaher'oot taoom. 31 Ti m' Jesus bajëë suun
tahasooh hẽnh, tamoo ej'ooj sëëk mäh. Ti
m' oom keréd hõm. Nayyw hẽ m' Peed
mayyn moo wäd däk sa waa.
32 Tug bä kä, papÿÿj badëë hyng jawén paa
bä, Kapar-Naũm buuj ramenaa sahõnh hẽ
nahëë enäh doo, karap'aar h'yyb nesaa do
pahadëëk do sii hẽ. 33 Hajõk Kapar-Naũm
buuj kata padëëk Simaw tób w'oo hã, Jesus
yt gä do w'oo hã. 34 Hajõk mä sa nahëë Jesus
hahëën hõm. Hajõõ m' nahëëh. Hajõng
mä karap'aar h'yyb nesaa do tahebëë bong
mera do sa hã hanäng doo. Dooh m' Jesus
an'oo bä karap'aar h'yyb nesaa do rer'ood
bä, rahapäh do hyb n'aa, Jesus P'op Hagä Do
T'aah né hẽ.

P'op Hagä Do hã Jesus ky n'aa etsẽẽ do
panyyg n'aa hahÿÿh

35 Ti m' jati péh, bäp paah, badajung nä,
tabas'ëëg gëët, ti m' tabahõm dawë hã,
ranabok hẽnh, P'op Hagä Do sii taber'oot
hyb n'aa. 36 Ti m' Simaw ta hataa daheeh
raty gawëëj padëëk bä m' rabahõm Jesus
rabesoos hyb n'aa. 37 Ramamuun bä m' raky
hadoo ta hã:
—Hajõk õm hes'oos! —näk mä ta hã.
38 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Hamäh! Ta s'ee hẽnh ër bahõm, ta
wób panang hẽnh ỹ baher'oot hyb n'aa P'op
Hagä Do panyyg hanäm do sa hã na-ã̃ã̃j né
hẽ. Ti hyb n'aa né hẽ ỹ wén na —näng mä
Jesus kyyh.
39 Tii d' paa tabawät jé pad'yyt hẽ Garirej
häj n'aa bä. Sahõnh hẽ m' tób P'op Hagä
Do panyyg rayd naherot do hã tabaher'oot,
tametëëk P'op Hagä Do ky n'aa. Tahebë mä
karap'aar h'yyb nesaa doo.

Rog manahuuh do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

40 Ti m' aj'yy rog manahuuh do hanäng do
ana mä Jesus wë. Ti m' tabahyy häng mä ta
taron nu paa me, tetsẽẽ mä Jesus bado hõm
hyb n'aa ta nahëëh. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:
—Makarẽn bä mahajaa né hẽ nahäh ỹ
mado hõm —näng mä ta kyyh.
41 Ti m' Jesus t'yyd mehĩĩn mäh. Ti m'
tamoo däng ta hã, ti m' taky hadoo:
—Ej. Ỹ karẽn —näng mäh. —Has'oo däg!
—näng mä ta kyyh.
42 Ti m' nayyw hẽ kä m' ta nahëë badoo
wät. Has'oo däg kän mäh.

43 Ti m' baad tabaher'oot ta hã:
44 —Maher'ood manä ta wób sa hã —näng
mäh. —Ahõm jajé naga hẽ P'op Hagä Do tób
n'aa yt hã moo wät do wë. Mametä ta hã õm
has'oo däk doo. Mamoo wäd Mosees mejũũ
do paah, ta ti hedoo pé ji nahëë badoo wät
do heen n'aa, p'aa hẽnh baad mabahadoo
hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, baad
sahõnh hẽ rabahapäh hyb n'aa õm has'oo
däk doo —näng mä Jesus ta hã.
Ti m' tamejõ hõm.
45 Tii d' né paawä Jesus maher'oot, dooh
m' taky dahé bä. Taher'oot mä tamahõm
me. Jé pad'yyt hẽ rapanyyg enä hõm mäh.
Ti hyb n'aa kä m' dooh Jesus haja wäd bä
sa panang hẽnh tahõm bä rabahapäh bä kä.
Dawë hã kä m' takan'oo kän. Ti hadoo né
hẽ m' jé pad'yyt hẽ naa rabena ta wë.

2

Aj'yy k'yy gadóm do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' pawóp hẽ ta ã̃ jawén paa bä, Jesus
matëëh p'aa hẽnh panang Kapar-Naũm häd
näng doo hẽnh. Tii bä m' rapanyyg enä däk,
p'aa hẽnh mä Jesus bagëë däk tób ta yd nu
hed'ëëh bä. 2 Hajõk mä t'ĩĩ hẽnh hah'ũũm.
Hajõk mä rakata padëëk tób bä. Du daa m'
ta tyw n'aa wät pé tób w'oo hã na-ãã̃j hẽ. Ti
m' Jesus met'ëëg kän P'op Hagä Do panyyg.
3 Ti m' ji meheet pé ajyy ramanaa mä nahëë
näng doo, nawät doo, ratóg nä ta tyng jó.
4 Du daa m' rakad'oo pé ramajë suun paawä
m' Jesus wë, gatag'uu däk do hyb n'aa m'
hajõk doo. Ti m' p'op ramasäk. Ratyw n'aa
gas'ëës mä Jesus bagëët nemuun. Ti m'
ramahy kän Jesus wë kä ta tyng jó. 5 Ti m'
Jesus h'yyb hapäh bä m' hat'ook do rah'yy
ka'eeh do ta hã, taky hadoo nawät do hã:
—Tah ỹỹ,* nesaa do a h'yyb tym gó
hanäng do kado hõm —näng mäh.
6 Ti m' rabat'oonh sa mahang Mosees ky
n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Ti m' sa
h'yyb gó raky hadoo:
7 —Hëd n'aa m' ti hỹỹ ti d' tabaher'oot?
P'op Hagä Do taky n'aa rejãã ti hỹỹh —näk
mä sa h'yyb gó. —Jãã̃m né hẽ P'op Hagä Do
hajaa nesaa do ji h'yyb tym gó hanäng do
tado hõm bä —näk mä sa h'yyb gó.
8 Nayyw hẽ m' Jesus h'yyb hapäh mä sa
h'yyb, ti hyb n'aa m' taky hadoo sa hã:
—Hëd n'aa tii da bë hyb n'aa newëë bë
h'yyb gó? —näng mäh. 9 —Nyy da nahejooj
bë hã? "Kado hõm nesaa do a h'yyb tym
gó hanäng do paah", ji noo bä? "As'ëëg
g'ëëd, mado däg a tyng, awäd däg", ji noo
bä nawät do hã? —näng mäh.
Ti m' taky hadoo ẽnh sa hã:
10 —Hỹỹ kä da —näng mäh. —Bë bahapäh
hyb n'aa ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé
Hana Doo, ỹ hajaa sa hã hanäng do nesaa
do ỹ ado hõm bä, ỹ haso däk da nahëë näng
doo —näng mä Jesus kyyh.
Tii bä m' k'yy gadów däk do hã taky
hadoo:
11 —As'ëëg g'ëëd, mado däg a tyng, ahõm kä
a tób hẽnh —näng mä Jesus ta hã.
12 Ti m' tabas'ëëg gëët, tabado däk mä ta
tyng, ahõm kän mä hajõk do matym gó. Tii
bä kä m', rameuuj kän sa h'yyb gó. Ti m'
P'op Hagä Do hã raj'aa etsë. Hahỹỹ d' mä sa
kyyh:
—Dooh ãã hapäh pé hỹ hedoo péh —näk
mä sa kyyh.

Rewi häd näng do Jesus naëënh do panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ti m' Jesus bahõm ẽnh karaj'aa Garirej
häd näng doo hẽnh. Hajõk mä han'aa ta
wë. Ti m' Jesus ma metëëk sa hã. 14 Ti m' ta
jawén, Jesus bawät bä kä, tabahapäh Rewi
häd näng doo, sa wahë n'aa Roma buuj ky
gabuuj dajẽẽr tagahed'aak bä hasooh doo.
Aw-Pew t'aa m' ti Rewi. Ti m' Jesus ky
hadoo ta hã:
—B'ëëp ana wë ỹỹ, hëp ỹ hata maba-
hadoo hyb n'aa —näng mäh.
Ti m' Rewi bas'ëëg gëët, ahõm kän mä ta
sii.
15 Ta jawén, Rewi tób bä Jesus bawëh
bä m', hajõk dajẽẽr gahed'aak doo, Matew
hep'ëëh doo,† ta wób sa hã pé nesaa do
moo heb'ooh do na-ãã̃j hẽ rabana rabawëh
hyb n'aa Jesus sii, Jesus ma matëg sa sii.
Hajõk né hẽ m' Jesus sii heb'ooh doo. 16 Ti

* 2:5 Dooh Jesus t'aah tado bä. "Tah ỹỹ, najis ỹỹ" Judah buuj raher'oot sa da hadoo do hã ramaher'oot bä. Tii d' né hẽ sa kyyh. † 2:15 Judah buuj sa wób né ti dajẽẽr gahed'aak doo. Roma buuj hã kep'aak do rabataa. Ta see pé noo gó dajẽẽr gahed'aak do rawedii sa wakãã̃n. Ta bahã̃nh ragahëën dajẽẽr, sa wë ta uuh baym hyb n'aa. Ti hyb n'aa Judah buuj wób dooh ragenaag bä dajẽẽr gedaag n'aa.

m' Parisew wób, Mosees ky n'aa jaw'yyk do
ma mehetëk do rabahapäh bä m' ta ti hedoo
do sa sii Jesus bawa doo, Jesus ma matëg hã
rabeaanh:
—Hëd n'aa dajẽẽr gahed'aak do sa sii, ta
wób na-ããj hẽ nesaa do moo heb'ooh do sa
sii tabawëh? —näk mä sa kyyh.
17 Ti m' reaanh do Jesus maa napäh bä,
panyyg gó taky gadoo:
—Nahëë temah doo, dooh rahõm bä
mediko wë. Nahëë enäh do ti hah'ũũm ta
wë. Dooh ỹ ahyy bä hỹ pong jé naa P'op
Hagä Do karẽn doo da habok red'oo do ỹ
naëënh hyb n'aa. Ỹ ahyng, nesaa do moo
heb'ooh do ỹ naëënh hyb n'aa‡ —näng mä
Jesus kyyh Parisew sa hã.

Jesus hã reaanh do ratayy do ky n'aa hahỹỹh

18 Ti anäng paa m' ta heen n'aa Jowãw
nu gahem'uun do ma matëg, Parisew na-ããj
mäh, ranoo kanawa doo me raweh'ëëh P'op
Hagä Doo. Ti m' ta wób reaanh mä Jesus hã:
—Jowãw ma matëg, Parisew ma matëg
na-ããj hẽ ranawa P'op Hagä Do rahyb n'aa
esee hyb n'aa. Hëd n'aa a ma matëg tii d'
ranad'oo? —näk mäh.
19 Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo.
Hahỹỹ d' mä ta kyyh:
—Ket'ëë do jäm n'aa hẽnh ji ats'yyt doo,
dooh ratabëëj bä ranoo kanawa do heen
n'aa ta patug pan'aa sa mahang tag'ëëd bä.
Jäm bawät nä bä rawëë had'yyt hẽ. Dooh
ratay bä. 20 Ti awät da ti noo gó sa najiis, ta
patug pan'aa, rado hõm sa mahãnh. Ti noo
gó da ratay kän§ —näng mäh.
21 Ti m' panyyg wób ky n'aa gó Jesus ky
gadoo nä reaanh doo. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:
—Dooh ji gas'yyb bä saroor säg noo
eh do pããn papuuj bäh me. Tii d' ji
adoo bä, papuuj bäh tsawyy däg bä, ta
säg tanes'ëëm, kawah'oob hõm tii bä. Ti
bahãnh tanoo ee däk tii.
22 Ti hadoo né hẽ uwa bëëh hã. Dooh ji
gedu bä uwa bëëh papuuj hegän sooh do
pan'aa ta hood b'éé byyh säg gó. Tii d' ji
adoo bä, uwa bëëh egän so bä, ta hood säg
ganabäh hõm. Tii bä kä, uwa bëë waho bëëh
da, ta hood kä karejã kän —näng mäh. —
Uwa bëëh papuuj ji geduuh ta hood papuuj
gó, keh'ũũs doo gó —näng mä Jesus kyyh sa
hã.**

Saab ky n'aa hahỹỹh

23 Saab hã m', Judah buuj rakamehehãk do
noo gó m', Jesus ta ma matëg sa sii joom
tiriig banäng doo me m' ratabës. Ramahõm
me m', ta ma matëg tiriig ag mä rateh'yyp
rabawa hyb n'aa. 24 Ti m' Parisew sa sii
habong do raky hadoo Jesus hã:
—Mahegãã! Hëd n'aa a ma matëg raky
nadaheeh ër ky n'aa jaw'yyk do Saab ky
n'aa hã? Saab hã ramoo bok†† —näk mä sa
kyyh.
25 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Dooh bë ner'ood bä g'eeh nyy da ër
wahë makũ Dawi bad'oo, tii, ta hataa
rabas'aah bä, sa waa tamah bä? 26 Abijatah
P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa
yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät
do tabahadoo noo gó, Dawi ajëë suun P'op
Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hã, ti m'
tabawa ti pãw P'op Hagä Do sa hã kahesé do
tób n'aa yt hatoonh doo. Ti m' tanoo mä ta
hataa rabawa. Jããm né paawä ta ti tób yt hã
moo heb'ooh do haw'aa ta ti pãw Mosees ky
n'aa jaw'yyk do an'oo bä‡‡ —näng mä Jesus
sa hã.
27 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Ji kameh'ããk do hyb n'aa P'op Hagä Do
wén pahuuj wät paa ji kameh'ããk do heen
n'aa. Dooh ji tapahuuj bä ji kameh'ããk do
heen n'aa hyb n'aa —näng mäh.
28 —Ti hyb n'aa, ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ
Pong Jé Hana Doo, Saab ky n'aa hã sii hẽ ỹ
mejũũ —näng mä Jesus Parisew sa hã.

3

Moo gadóm do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ta see pé noo gó Jesus bahõm ẽnh tób
P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo

‡ 2:17 Jesus wén naëënh, nesaa do raberéd hõm hyb n'aa, P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä. § 2:20 Hahỹỹ d' Jesus hanäng pé ta tii hã: Ta ma matëg sii tabawät nä bä, dooh ratay bä. Sa mahãnh Jesus badoh bä, tii bä da ratay kän. ** 2:22 Dooh ji mekuuj bä papuuj tama metëëk do ji h'yyb säg paa me, tahanäng pé ti panyyg gó teh'ũũm doo. †† 2:24 Dooh ji moo wäd bä Saab hã, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ. Tak'ëp Parisew rahyb n'aa jew'yyk Saab. Sa hã m' Jesus ma matëg ramoo bok, tiriig ag rateh'yyp do hyb n'aa. ‡‡ 2:26 Jããm né paawä P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt moo heb'ooh do haw'aa ta ti pãw, P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa anoo Dawi rabawa, Dawi tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa.

hẽnh. Ti yt hã m' tabasooh aj'yy moo
gadóm doo. [2] Tii bä m' ta wób ramatakëë
mä Jesus aj'yy moo tahaso däg bä Saab hã.
Ta moo tahaso däg bä, Jesus moo wät né
hẽ Saab hã kä sa hã. Rakarẽn paawä m'
Jesus raky n'aa tapaa Jesus ky nadaheeh do
Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. [3] Ti m' Jesus ky
hadoo aj'yy hã:

—Ag'ëëd däg sa mahang.

[4] Ti m' taky hadoo ta wób sa hã:

—Nyy da ër ky n'aa jaw'yyk do metëëk
Saab ky n'aa hã? H'ëëd ti taw'ããts hẽ ji
moo wät Saab hã? Baad hadoo do ji moo
wät, nesaa do ji moo wät? Ji da hadoo do
ji ed'ëëp Saab hã, ji da hadoo do ji daj'ëëp
Saab hã? —näng mä Jesus kyyh sa hã.

Rahapëë né paawä m', dooh m' raky gado
bä. [5] Ti m' kawaj'ããn gó Jesus ty kawõõt
sa wë. Tahyb n'aa tón mä sa h'yyb tym
ganahoot do hyb n'aa m'. Ti m' aj'yy hã kä
taky hadoo:

—Madajoow a mooh! —näng mäh.

Ti m' ta moo tadajoow däk. Ahub däg kän
mäh, baad däg mä ta moo kä. [6] Ti m' nayyw
hẽ m' Parisew raban'yyh. Eróts karapee sii
hẽ m' rakaner'oot mä nyy d' rabad'oo Jesus
radaj'ëëp hyb n'aa.

Hajõk mä Jesus gen'aak do hah'ũũm do ta sii panyyg n'aa hahỹỹh

[7] Ti m' karaj'aa hẽnh Jesus ta ma matëg sii
hẽ m' rabawëëj kän. Hajõk mä Garirej häj
n'aa hẽnh naa Jesus jawén hah'ũũm. [8] Raky
n'aa napäh bä m' sahõnh hẽ Jesus moo
wät doo, rabana Judah häj n'aa hẽnh naa,
panang Jerusarẽnh häd näng doo hẽnh naa,
Idumeej häj n'aa hẽnh naa, tamii Joradãn
tamyyj däk hẽnh naa. Ta wób mä Tiir, Sidõn
panang häd enäh do häj n'aa hẽnh naa.
[9] Hajõk do hyb n'aa m', Jesus mejũũ ta ma
matëg rabenäm hyb n'aa marakate ta pooj
jé, ragatatug däk do hyb n'aa ta hã. [10] Hajõk
sa nahëë heso hõm do hyb n'aa m', nahëë
enäh do rawén gatatug kän ta wë. Rakarẽn
mä ramoo kajäk ta hã. [11] Jesus karap'aar
h'yyb nesaa do hã hadäk do rabahapäh bä
m', tũũ m' rakajäk ta matym gó. Tak'ëp mä
rageëënh:

—Õm P'op Hagä Do T'aah! —näk mäh.

[12] Jesus ky ge'ỹỹm mä karap'aar h'yyb
nesaa doo, ranaher'oot hyb n'aa m' ta ky
n'aa.

Jesus asëm do 12 hedoo do tamejũũ do pan'aa panyyg n'aa hahỹỹh

[13] Ti m' Jesus basëëk waëë jó. Tanaëënh
mä ta wë tah'yyb däng doo. Ti m' rabahõm
ta wë. [14] Sa mahang tasëm mä 12 ta hataa, ta
sii rababok hyb n'aa, tamejũũ hyb n'aa ta
ky n'aa rabaher'oot hyb n'aa. [15] Tanoo mä
sa hã karap'aar h'yyb nesaa do rabahajaa
rabahebë hyb n'aa. [16] Hahỹỹ m' 12 hedoo
do tamejũũ doo: Simaw mäh, "Peed" ta häd
n'oo däk doo. [17] Ta jawén mä Sebedew taah,
Tsijaag, Jowãw häd enäh doo, "Darung Do
Taah" tamaneëënh doo. [18] Ta jawén mä Ãn-
Deréh, Pirip, Batoromew, Matew, Tomeh,
Tsijaag see Aw-Pew t'aah, Tadew, Simaw
Serot,* [19] Judas Ikarijot kä m', Jesus haëëj
däk do majĩĩ hã.

Nesaa Do Yb ky gabuuj gó Jesus moo wät rahanäng do panyyg n'aa hahỹỹh

[20] Ti m' Jesus ta ma matëg sii hẽ rabajëë
p'ëë tób gó. P'aa hẽnh mä rakata padëëk
hajõk doo. Du daa m' rabawa pé hajõk do
hyb n'aa. [21] Ta ỹỹn, ta wakããn rapanyyg
enä däg bä m', rabahõm t'ĩĩ hẽnh rahahëën
paawä m'. Sa hã m' baad nado wäd Jesus
h'yyb.†

[22] Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma
mehetëk do Jerusarẽnh hẽnh naa han'aa
doo, hajõk do mahang hab'ëëh doo, raky
hadoo ta wób sa hã:

—Beresebu,‡ karap'aar h'yyb nesaa do
wahë n'aa ti adäk ta hã. Ti kyy gó ti
tabahebë karap'aar h'yyb nesaa doo —näk
mä sa kyyh.

[23] Ti m' tii d' ky hedoo do Jesus naëënh ta
wë. Ti m' panyyg ky n'aa gó tabaher'oot sa
hã. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Ta daaj hẽ g'eeh Nesaa Do Yb taka-
habë? —näng mäh. [24] —Sa da hadoo do

* 3:18 Judah buuj sa häj n'aa bä Roma buuj ramejũũ noo gó, Judah buuj wób rakarẽn rakamaj'ĩĩ Roma buuj sa wë. Dooh rakarẽn bä Roma buuj mejõ bä sa hã. Roma buuj wë kamaj'ĩĩ do ramaneëënh Serot . Ta ti sa see paa apäh ta ti Simaw rawén maneëënh "Simaw Serot". † 3:21 Baad nado wäd Jesus h'yyb rawén ed'oo, ta bahãnh däg sa hã Jesus moo wät doo. Hajõk do ta wë hehũũm do tagado had'yyt hẽ, nahëë enäh do tabaheso, ta see pé noo gó dooh tawa wäd bä tak'ëp taty kanewaat do hyb n'aa. Dooh rah'yy genä nä bä P'op Hagä Do T'aah tado bä. ‡ 3:22 Nesaa Do Yb né hẽ ti Beresebu.

wë sa häj n'aa babuuj rahyb n'aa wareem
bä, gawatsik tii bä sahõnh hẽ —näng mäh.
25 —Sa wakããn sa hã hẽ rahyb n'aa wareem
bä, kahäj jëng tii bä. 26 Ti hadoo ẽnh Nesaa
Do Yb hã kä. Ta hã hẽ takawareem bä, ta
karapee hã tahyb n'aa wareem bä, ahëëj
jëng né hẽ tii bä ta hejój. Gawatsik da tii
bä —näng mä Jesus kyyh.

27 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Dooh aj'yy hejoonh do tób gó hajëë
suun pé ta ma tado hõm hyb n'aa, pooj jé
tób danäh moo tamanaw'yyd bä. Ta moo
kamaw'yyd bä, tahajaa ta ma tado hõm bä
—näng mä Jesus sa hã.§

28 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo:
Sahõnh hẽ nesaa do ji moo wät doo, sahõnh
hẽ P'op Hagä Do ji ky n'aa rejãã do na-
ããj hẽ P'op Hagä Do mabaan hõm da ji hã.
29 P'op Hagä Do Sahee ky n'aa rejãã doo kä,
dooh P'op Hagä Do mabaan bä tii. Ta ti
hedoo péh, dooh tahëëj bä nesaa do ta hã.
Tadajëp jawén paa bä na-ããj hẽ nesaa do
adäg had'yyt hẽ ta hã —näng mä Jesus kyyh
sa hã.

30 Tii d' tawén edoo mä sa hã, P'op Hagä
Do Sahee kyy gó tawén hebë. Sa hã m'
Nesaa Do Yb ky gabuuj mäh. Raher'oot do
hã P'op Hagä Do Sahee raky n'aa rejãã.

Jesus wakããn heh'äät do panyyg n'aa hahỹỹh

31 Ti m' Jesus ỹỹn, ta wakããn sii hẽ m'
rakajaa. Ta w'oo hã m' rababë däk. Ti m'
ramejũũ ranaëënh Jesus. 32 Hajõk mä ta pa
hat'oonh. Ti m' raky hadoo ta hã:

—A ỹỹn, a wakããn, ta w'oo hã rabab'ëëh.
Õm mä resoos —näk mäh.

33 —Jaa ti ëën, jaa ti wakãn haa? —teaanh
mäh.

34 Ti m' taty kawõõt ta w'oo gadäk hẽnh
rahat'oonh hẽnh. Ti m' taky hadoo:

—T'oonh hahỹ ã̄n ỹỹ, wakãn haa —näng
mäh. 35 —Sahõnh hẽ P'op Hagä Do karẽn
do moo heb'ooh doo, ti né hẽ wakãn haa
hadoo, ti né hẽ ã̄nh ỹ hadoo, ti né hẽ ëën
hadoo —näng mä Jesus kyyh sa hã.

4

Joom tym ky n'aa gó Jesus metëëk do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus ma metëëk ẽnh karaj'aa
Garirej häd näng do nabyy me. Hajõk do nu
sabuk mä ta hã. Ti hyb n'aa m' marakate
gó tagatsëg sooh. Hajõk do ayyw b'ëëh mä
ta takëën nabyy me. 2 Ti m' hajõõ m' tama
metëëk mä sa hã panyyg ky n'aa me m'.
Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

3 —Bë hyb n'aa matakä hahỹ panyyg! Hỹ
hadoo joom hejóm do bejoom joom tym.
4 Tatsawyh hõm joom tym. Joom tym tat-
sawyh hõm do wób ta tyw n'aa me takajäk,
ti taw'ëëd rabajóh jëng. 5 Joom tym wób
kajäk pä ta yt tabahadoo do jó. Kanahën
its k'ããts tii bä. Ti nayyw hẽ taganyyh,
kanahën d'os do k'ããts ta h'yyb. 6 Tabajuu
bä, nayyw hẽ tatsawyy jëng, dooh ta kóm
ta h'yyb. 7 Ta tym wób kajäk sasëng kóm
banäng bä. Sasëng gajewäng bä kä, dooh
tawëë wäd bä. Ti hyb n'aa dooh teag bä.
8 Ta tym wób kajäg kän baad tabadoo bä.
Taganyyh, baad tabawäng, baad tabeaak.
30 nuu me tabejoom do bahã̄nh tabeag kän
baad tabadoo bä kajäk do ta tym wób. 60
nuu me tabejoom do bahã̄nh tabeag kän ta
tym wób. 100 nuu me tabejoom do bahã̄nh
tabeag kän baad tabadoo bä kajäk do ta tym
wób kä —näng mä Jesus. Panyyg gó m'
tabeh'ũũm.

9 Ti m' taky hadoo:

—Jé karẽn pé ỹ her'oot do tamaa newë
bä, taw'ããts hẽ tahyb n'aa matakëë —näng
mäh.

10 Ta jawén kä m', ta mab hẽ 12 hedoo do
ta ma matëg hẽ kä, ta wób hẽ kä, rabeaanh
ta hã nyy d' tahanäng pé m' ti panyyg. 11 Ti
m' taky hadoo sa hã:

—Bë hã P'op Hagä Do an'oo däk bë ba-
hapäh hyb n'aa pooj jé ji nahapäh do P'op
Hagä Do bag'ããs do ky n'aa hã. Ta wób sa
hã, sa h'yyb gó naa maa new'ëë kanarẽn
doo, sahõnh hẽ takaher'oot da panyyg ky
n'aa me —näng mäh. 12 —Tii d' tawén hadoo,
—näng mäh —"Rahegãã had'yyt né paawä
m', dooh m' rah'yy genä bä. Ramaa newë

§ 3:27 Hahỹỹ d' tahanäng pé ti panyyg gó teh'ũũm doo: Aj'yy hejoonh doo, Nesaa Do Yb. Aj'yy hejoonh do ma hado hõm do hadoo Jesus. Aj'yy hejoonh do ma hadoo, karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä Do Sahee hejój gó Jesus bahebë karap'aar h'yyb nesaa doo, Nesaa Do Yb karapee, tak'ëp tabahejoonh do hyb n'aa Nesaa Do Yb mahã̄nh.

had'yyt hẽ né paawä m', dooh m' tagah'ood
bä sa hã. Dooh né rakarẽn bä P'op Hagä
Do hã rah'yy kawereem hõm, P'op Hagä Do
nawug hõm hyb n'aa nesaa do sa h'yyb gó
hanäng doo"* —näng mä Jesus kyyh sa hã.
13 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:
—Taganah'ood bä bë hã hahỹ panyyg,
nyy d' tagahoot panyyg wób bë hã? —näng
mäh. 14 —P'op Hagä Do kyyh herot doo,
aj'yy joom tym hejóm do hadoo. 15 Joom
tym ta tyw n'aa me kajäk do hadoo P'op
Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób sa hã.
Ramaa newë sii hẽ, nayyw hẽ, P'op Hagä Do
panyyg Nesaa Do Yb asog hõm sa h'yyb gó
naa. 16 P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë
do wób, pä banäng bä kajäk do hadoo sa
hã. P'op Hagä Do panyyg ramaa newë sii
hẽ, nayyw hẽ, h'yy gadajaa gó ragadoo.
17 H'yy gadajaa gó ragado né paawä, nayyw
hẽ rah'yy gejë hõm, joom kóm nanäng nä
do hadoo sa hã. Hejoonh do kametä bä sa
hã, sa hã rarahejã bä na-ããj hẽ P'op Hagä Do
panyyg metëëk doo da rababok do hyb n'aa,
nayyw hẽ rah'yy gejë hõm. 18 P'op Hagä
Do panyyg maa new'ëë do wób, joom tym
sasëng mahang kajäk do hadoo sa hã. 19 P'op
Hagä Do panyyg ramaa napëë né paawä,
rahyb n'aa newë had'yyt hẽ badäk hahỹỹ hã
ji bawät do hã.† Dajẽẽr hã, sa ma ji tawadii
do hã rahyb n'aa h'ũũm. Rah'yy karẽn do
jawén rababok. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do
panyyg sa h'yyb gó hadäk do tawén nahõm.
Joom neaak do hado däk tii. 20 P'op Hagä Do
panyyg maa new'ëë do wób, joom tym baad
tabadoo bä kajäk do hadoo sa hã. Ti ramaa
newëë P'op Hagä Do panyyg, baad ragadoo,
baad rabenäm sa h'yyb gó. P'op Hagä Do
karẽn do baad ramoo bok tii kä. Joom 30
nuu me, 60 nuu me, 100 nuu me takejoom
do bahãnh tabeaak do hadoo tii —näng mä
Jesus.
21 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Bë gataa sooh bë bag, ji waa hood yt hã,
ji jó ỹỹh do yt hã bë bejën hyb n'aa apäh?
Dooh. Ta bag bë dasooh ta tyng jó, baad
ta bag däk hyb n'aa. 22 Ta ti hadoo da ỹ
ma metëëk do hã: Sahõnh hẽ sa hã da hẽ
kejën nä doo, sahõnh hẽ rah'yy ganenäh nä
doo, kametä däk né da sa hã. 23 Jé karẽn
pé ỹ her'oot do tamaa newë bä, taw'ããts hẽ
tahyb n'aa matakëë —näng mäh.
24 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Taw'ããts hẽ baad bë matakä ti bë maa
newëë doo. Bë matakëë do pénh, bë maa
newëë do pénh, bë da P'op Hagä Do h'yy
gan'yyh. Ti bahãnh baad bë da tah'yy
gan'yyh. 25 Jé h'yy ganyy däk doo, ti bahãnh
P'op Hagä Do banoo nä ta hã ta h'yy ganäng
doo. Jé kanahën d'os hẽ h'yy ganäng doo,
P'op Hagä Do ado hõm da ta hã kanahën
had'os doo‡ —näng mä Jesus.

Panyyg ky n'aa gó Jesus metëëh hahỹỹ hã
P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa
26 Ti m' taky hadoo:
—Aj'yy joom tym hejóm do ky n'aa hadoo
né hẽ P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa. 27 Ta
ãh tatebëj nuuj jé, adëb bä, atsëm, ta ti joom
tym ganyyh, tabawäng. Dooh joom hejóm
do hapëë bä nyy da tabawäng ti joom. 28 Ta
daaj né hẽ joom k'ããts baw'ëëh. Pooj jé
tagajewäng, tii b' tabaee däk, tii b' tabeag
kän. 29 Ta ag wah'ëë däk bä kä, ta heen n'aa
hã, tii bä kä joom näng do bak'ããd kän ta
joom, joom ji nu gekãã do nahëë me —näng
mä Jesus kyyh.
30 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:
—Panyyg see ky n'aa me ỹ her'oot bë
hã P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa —
näng mäh. 31 —Joom motaad häd näng do
tym nad'ëëd is do hadoo né hẽ P'op Hagä
Do bag'ããs doo, tadu doo noo gó. 32 Jããm
nad'ëëd its né paawä ta tym, ji waa ty
gamabuuj see bahãnh tabawäng. Tak'ëp ta
moo bawäng. Tii hã kä taw'ëëd batooj kän
ta hã kä, tabadahẽẽm bä§ —näng mä Jesus
kyyh.
33 Hajõng ta ti hedoo pé panyyg ky n'aa gó
Jesus baher'oot sa hã P'op Hagä Do panyyg
n'aa. Jesus her'oot mä sa hã rahyb n'aa
hajaa doo. 34 Sahõnh taher'oot do sa hã,
panyyg ky n'aa me m' tamaher'oot. Sa mab
hẽ, rabedoh bä m', Jesus baher'oot ta ma
matëg sa hã nyy d' tahanäng pé panyyg gó
teh'ũũm doo.

* 4:12 Isajas erii wät doo gó Jesus beh'ũũm. Isajas 6.9-10 hã takerii däk tii. † 4:19 Ta ti hedoo do raty kanewad had'yyt hẽ. Rahyb n'aa tón had'yyt hẽ sa waa, sa taah, nyy d' rabad'oo doo. ‡ 4:25 Ta ti tawén kado hõm sa hã, rahyb n'aa manatakëë do hyb n'aa. Dooh rahyb n'aa p'eed bä P'op Hagä Do panyyg hã. § 4:32 Joom motaad häd näng do ky n'aa gó Jesus metëëh nyy da P'op Hagä Do bag'ããs do kah'ũũm, ny hadoo ta hã h'yy ka'eeh do kah'ũũm.

Bah'ood Jesus meduuk do panyyg n'aa hahỹỹh

35 Ti noo gó m', tug bä kä m', Jesus ky
hadoo ta ma matëg sa hã:
—Hamäh, ër atsëg hõm karaj'aa tamyyj
jé.
36 Ti m' raberéd b'ëëh hajõk doo, ti m'
ragatsëg t'oonh marakate gó Jesus gasooh
doo gó. Ti m' rabatsëg kän. Marakate
wób an'aa sa jawén. 37 Ti m' tak'ëp bah'ood
bana. Tewëëp mä maadaka. Marakate tetaa
m'. P'eets mä marakate bagyyb jëë paawä.
38 Marakate duu hẽnh mä Jesus baỹỹh. Ta nu
tyng jó m' ta nu sooh.
Ti m' ta ma matëg ramebëë nyyh, ti m'
raky hadoo:
—Ma matëg! Õm h'yy kanap'eed! Ër da
ag'yyp! —näk mäh.
39 Ti m' tabas'ëëg gëët, ti m' bah'ood
tameduuk. Ti m' maadaka hã taky hadoo:
—Bag hẽnh!
Ti m' bah'ood badoo wät. Badatih däk
mäh.
40 Ti m' taky hadoo sa hã:
—Hëd n'aa tak'ëp bë beỹỹm? Dooh P'op
Hagä Do hã bë h'yy kae nä bä? —näng mäh.
41 Ti m' tak'ëp mä rabeỹỹm bong, ti m'
rakaner'oot sa mab hẽ:
—Jaa ti hỹỹ éh? Bah'ood, maadaka sii hẽ
raky daheeh! —näk mä sa kyyh.

5

Karap'aar h'yyb nesaa do aj'yy hã hadäk do Jesus ah'eed hõm do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' rakajaa Geras buuj sa häj n'aa
bä, karaj'aa tamyyj jé. 2 Ti m' Jesus gatsëg
nyyh jawén paa bä m', aj'yy karap'aar h'yyb
nesaa doo, mera doo, nayyw hẽ m' tabana
ta wë. Pä gabaho doo gó, panang buuj
dejëp do sa kamag n'aa radebong doo bä
naa tabana. 3 Tii b' né hẽ m' tabahe'ỹỹh.
Dooh m' hajaa pé moo mawyyt péh. Haak
sapuuw hadoo doo me né hẽ m' ramoo
maw'yyd né paawä m', dooh m' rahaja bä.
4 Hajõõ nuu me m' haak sapuuw hadoo
doo me ramoo mawyyt, ratsyym maw'yyd
paawä m'. Ti m' tagahet'ëëh mä haak
sapuuw hadoo doo. Sapaar ta tsyym pëm
tagahet'ëëh né m' tii d' ẽnh. Dooh ta hã
hajaa meduuk péh. 5 Adëb bä, atsëm na-ããj
mä tabahew'ëët kamag habong hẽnh, waëë
jó na-ããj hẽ. Tak'ëp mä tageëënh, ta daaj hẽ
m' takahej'ooh pä bäh me.
6 Dawëë naa m' Jesus tabahapäh bä m',
waj'aa däk mä ta wë. Ti m' ta taron nuu me
m' tabahyy häng Jesus wë. 7 Ti m' tak'ëp mä
ta kyyh:
—H'ëëd makarẽn wë ỹỹ, Jesus, P'op Hagä
Do T'aah, Sahõnh hẽ Bahãnh Hadoo Do
T'aah? Maky dëë P'op Hagä Do häd gó,
dooh da ỹ marejã bä! —näng mäh.
8 Tii d' tawén edoo mäh, karap'aar h'yyb
nesaa do Jesus ah'eed hõm do hyb n'aa m'.
Hahỹỹ da m' Jesus kyyh:
—Meréd hõm hahỹ aj'yy! —näng mä
karap'aar h'yyb nesaa do hã.
9 Ti m' Jesus beaanh ta hã:
—Nyy d' a häd? —näng mäh.
—"Hajõk Doo" ãã häd, —näng mäh —
hajõk do hyb n'aa ããh —näng mäh.
10 Ti m' tets'ẽẽ had'yyt mä Jesus hã
tanah'eed hõm hyb n'aa dawëë karap'aar
h'yyb nesaa do ta tii bä naa.
11 Hajõng mä too yb tii b' habëëh karaj'aa
takëën hã, wajapëm doo bä. Ta tii b' mä
sa waa rabahew'aa. 12 Ti m' karap'aar h'yyb
nesaa do rabetsẽẽ Jesus hã:
—Man'oo ãã ajëë pëë too yb hã —näk
mäh.
13 Ti m' Jesus banoo tii d' sa hã. Ti m'
karap'aar h'yyb nesaa do benä kän aj'yy hã
hanäng do paah, too yb hã m' rabajëë pä
kän. Hajõng mä ti too yb. 2 miw mäh.
Ti m' rameraa bong, ti m' rawaj'aa wëënh
tame, tame m' rakejäg bëënh. Ti m' t'õp mä
rapehãs.
14 Ti m' too yb hagã n'aa waj'aa bong
mäh. Sa panang bä, panang nedaa bä na-
ããj mä ramaher'oot sahõnh hẽ rahapäh
doo. Ti m' panang buuj raban'yyh t'ĩĩ hẽnh,
rabaheg'ããs hyb n'aa ky n'aa näng doo. 15 Ti
m' Jesus wë rakajaa bä kä, rabahegãã kän
aj'yy hajõng do karap'aar h'yyb nesaa do
hanäng do paah. Asooh mäh, saroor näng
mäh, baad däg mä ta h'yyb tym. Ti m'
rabeỹỹm bong. 16 Ti m', ta ti hap'ëëh do paa
rabaher'ood kän han'aa do sa hã kä ta ti
aj'yy karap'aar h'yyb nesaa do hanäng do
paa ky n'aa. Too yb ky n'aa na-ããj mäh. 17 Ti
m' han'aa do rabetsẽẽ Jesus hã, tabahõm
hyb n'aa sa häj n'aa bä naa. 18 Ti m' Jesus
gatsëg sooh bä m', aj'yy karap'aar h'yyb
nesaa do hanäng do paa betsẽẽ Jesus hã,
Jesus sii tabahõm hyb n'aa. 19 Dooh m' Jesus

karẽn bä ta sii aj'yy ahõm bä. Hahỹỹ d' mä Jesus kyyh ta hã:

—Ahõm nä a yb, a ỹỹn, a wakããn wë. Maher'ood sa hã sahõnh hẽ taw'ããts hẽ hadoo do a hã Tak'ëp Hyb n'aa Jawyk Do bad'oo doo. Maher'ood sa hã nyy da õm tat'yyd mehĩĩn doo —näng mä Jesus kyyh ta hã.

20 Ti m' aj'yy bahõm kän. Hëëj bód, Dekaporis häd näng doo bä taher'oot mä tak'ëp hanäm do Jesus bad'oo do ta hã. Ti m' sahõnh hẽ maa nap'ëëh do rahyb n'aa meuunh mäh.

Ỹỹnh has'oo däk do ky n'aa, karapee h'yy ganä däk do ky n'aa daheeh hahỹỹh

21 Ti m' Jesus batsëg hõm bä p'aa hẽnh karaj'aa ta myyj jé, tabag'ëëd däk bä ta takëën hã, hajõk nu sabug däk. 22 Ti m' aj'yy Jaj-Ro häd näng do bana Jesus wë. Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do sa wahë n'aa see m' tii. Ti m' Jesus tabahapäh bä, ta taron nuu me m' tabahyy häng ta wë. 23 Ti m' tak'ëp mä tabetsẽẽ ta hã. Hahỹỹ da m' ta kyyh:

—Edah tok ỹ tadajëp. B'ëëp ỹ karẽn paawä. Moo dëë ta hã tabahub däk hyb n'aa, tabedëp hyb n'aa —näng mäh.

24 Ti m' Jesus bahõm ta sii. Tabahõm bä hajõk mä hah'ũũm ta sii, gatat'uuk mä ta hã. 25 Sa mahang ti awät mä ỹỹnh. Majyyw mä ta nahëëh. 12 m' ta baab ta nahëë badäk. 26 Hajõk mä mediko hegãã bong do ta nahëëh. Mediko moo m' tahoop. Dooh m' rahaja bä. Ta wë hanäng do tahäj jëë né paawä m', dooh m' tahas'oo däg bä. Teg'yys mä tii bä ta nahëëh. 27 Jesus taky n'aa napäh bä m', ta jó gadäk hẽnh mä tabana ta wë hajõk do mahang. Ta saroor hã m' tamoo däng. 28 Tii d' tawén d'oo mäh, ta h'yyb gó m' taky hadoo: "Ta saroor hã ỹ moo dëë bä, ỹ d' ahub däk tii bä", näng mä ta h'yyb gó. 29 Tii bä kä m', nayyw hẽ m' dooh wäd mä ta hã ta nahëëh. Ta hã m' tahegãã bä, ta h'yyb gó, has'oo däk mäh. 30 Tii bä m' nayyw hẽ m' Jesus hegãã bä m' ta hã naa anyyh ta ky gabuuj. Ti m' ta jawén p'aa hẽnh tabegãã wät hajõk do mahang, ti m' teaanh:

—Jaa saror ỹỹ hã moo däng? —näng mäh.

31 Ti m' ta ma matëg raky hadoo:

—Nepäh a hã hajõk gatat'uuk do a hã? —näk mäh. —Hëd n'aa ti meaanh?

32 Ti m' ty kaneréd had'yyt hẽ hajõk do sa wë, tabaheg'ããs hyb n'aa jaa ti ta hã moo däng doo. 33 Ti m' ỹỹnh hegãã bä kä m' ta hã has'oo däk mäh, ana mä Jesus wë, ti m' tabahyy häng mä ta taron nuu me ta wë. Kajajãn mä ta ã̄m n'aa. Ti m' sahõnh hẽ m' tabaher'ood jëng ta hã. 34 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Tok ỹỹ, õm has'oo däk P'op Hagä Do hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ahõm kä h'yyb näm doo me. Dooh wäd a nahëë kä —näng mäh.

35 Jesus ber'oot nä bä m', rakajaa ajyy Jaj-Ro tób bä naa. Ti m' raky hadoo Jaj-Ro hã:

—A toog h'yy gakog hõm —näk mäh. —Hëd n'aa ti mah'yyb panas'ëëh ma matëg? —näk mäh.

36 Dooh m' Jesus hyb n'aa p'eed bä panäk do sa kyy hã. Hahỹỹ d' mä ta kyyh Jaj-Ro hã:

—Mahyb n'aa tón manäh. Hã ỹ h'yy kasadëë!

37 Ti ta bahã̄nh mä dooh m' tan'oo bä hajõk do rahõm ta sii. Jããm mä takarẽn Peed, Tsijaag, Tsijaag hỹỹj Jowãw häd näng doo. 38 Jesus rakajaa bä m' Jaj-Ro tób bä kä tahapäh mä séd dó m' raräb bä rabë bä. A'oot mä ta wób. 39 Ti m' tabajëë suun tób gó, ti m' taky hadoo sa hã:

—H'ëëd ti bë haräp? H'ëëd ti bë ha'oot? Karapee dooh tadajëb bä. Aỹỹh tii —näng mäh.

40 Tii bä m' Jesus raky kawew'aam.

Jesus mejũũ raban'yyh jawén paa bä m', tats'yyt mä karapee yb, karapee ỹỹn, ta ma matëg ta sii hanʼaa doo, ti m' rabajëë p'ëë karapee hasooh hẽnh. 41 Ti m' tamoo maso däk, ti m' taky hadoo ta hã:

—Tabita kũm —näng mä ta kyyh. ("Maruus, as'ëëg g'ëëd!", tahanäng pé m' tii.)

42 Tii bä m', nayyw mä tabas'ëëg gëët, awäd däk mäh. (12 m' ta baab n'aa.) Tii bä m', tak'ëp mä rameuuj bong. 43 Ti m' tak'ëp Jesus mejũũ sa hã ranaher'oot hyb n'aa ta ti ky n'aa. Ti m' tamaher'oot sa hã rabanoo hyb n'aa maruus awa.

6

Ta panang bä Jesus raty n'aa ges'yyk do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ta tii bä naa Jesus ta ma matëg daheeh rabahõm panang tabawäng do paa

hẽnh. [2] Saab hã kä m' tama metëëk tób
P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hẽ.
Hajõk maa new'ëë do rahyb n'aa meuunh
mä taher'oot do sa hã. Ti m' raky hadoo:

—N'yy hẽnh naa taher'oot do P'op Hagä
Do ky n'aa? —näk mäh. —N'yy hẽnh naa
tah'yy ganäng doo? —näk mäh. —Nyy
da tabad'oo tapehuunh doo? —näk mä sa
kyyh. [3] —B'aa bäh gaheh'õõk do nado ti
hahỹỹh? Marija t'aah nado ti hỹỹh? Tsi-
jaag, Josés, Judas, Simaw nado ta wakããn?
Ta ãnh, bä ab'ëëh ër pa —näk mä sa kyyh.

Ti m' rakawajããn ta wë. Raty n'aa gesyyg
däk mäh. [4] Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Sahõnh hẽ sa panang bä raweh'ëëh
P'op Hagä Do ky n'aa rod. Jããm hẽ
tabawäng do panang bä, ta wakããn ma-
hang, ta tób bä, dooh rawehëë bä —näng mä
Jesus kyyh.

[5] Dooh denaa hẽ m' Jesus pehuuj bä ta tii
bä. Jããm né hẽ m' pawóp its nahëë enäh
do hã ta moo tadasooh rabaheso padëëk
hyb n'aa. [6] Tahyb n'aa meuunh mäh, dooh
panang buuj rah'yy kae bä tahegãã bä.

Ta ma matëg 12 hedoo do Jesus mejũũ do panyyg n'aa hahỹỹh

Ti m' sét panang ken'yyh bä m' Jesus
ma metëëk. [7] Ti m' tanaëënh 12 hedoo do
ta ma matëg ta wë. Ti m' Jesus anoo mä
sa hã karap'aar h'yyb nesaa do rabahajaa
rabahebë hyb n'aa. Pawóp hẽ ken'yyh
mä tamejũũ rabahõm Jesus bad'oo doo da
rabad'oo hyb n'aa. [8] Hahỹỹ da m' tamejũũ:

—Dooh d' bë mahũũm péh, pãw hadoo
péh, ta hood hadoo péh, ta säm hadoo péh.
Jããm hẽ da bë mahũũm tatu —näng mäh.
[9] —Jããm ub da bë saroor bë hã hadäk do bë
gahõm. Bë tsyym suun hẽ kä bë padedëëk
—näng mä ta kyyh. [10] Bë nu kajäg bä ta wób
tób bä, tii bä da bë ayyw dó sa panang bë
beréd hõm bä kä. [11] Jé bë raganado bä, bë
ramaa nanewë bä bë her'oot doo, bë ahõm
sa mahãnh. Sa panang bä naa bë ahõm
bä bë tsyym suun bë tepyng padäg k'ããts.
Tii da bë bad'oo, rabahapäh hyb n'aa dooh
baad tado bä P'op Hagä Do panyyg raky
nadaheeh doo —näng mä ta kyyh sa hã.

[12] Ti m' rabahõm kän. Raketyn hõm. Jé
pad'yyt hẽ m' rabaher'oot reréd hõm hyb
n'aa nesaa doo. [13] Hajõng karap'aar h'yyb
nesaa do rahebëë hõm mäh. Hajõk nahëë
enäh do ta syyj me m' ratahed'yyd hõm,
heso hõm mäh.

Jowãw nu gahem'uun do dajëp do panyyg n'aa hahỹỹh

[14] Ti m' Garirej häj n'aa wahë n'aa, Eróts
häd näng doo, taky n'aa napäh tii. Dawëë
m' Jesus raky n'aa napëë däk. Hahỹỹ d' mä
ta wób sa kyyh:

—Jowãw nu gahem'uun do paa né tii,
dejëp do mahang ganä wät doo. Ti hyb n'aa
tawén kabaj'aa —näk mä sa kyyh.

[15] —Ta ti Eriij p'ooj ub hawät do paah —
näk mä ta wób sa kyyh.

Ti m' ta wób hẽ raky hadoo:

—P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub
habong do paa hadoo pé ta tii —näk mä sa
kyyh.

[16] Eróts ky n'aa napëë däk bä kä ta wób
her'oot doo, taky hadoo:

—Jowãw nu gahem'uun do tii, ỹ mejũũ
do paa ranu gahõg hõm. Ganä wät dejëp do
paa mahang! —näng mä Eróts kyyh.

[17] Eróts né ti mejũũ do paa ramoo maso
däk, ramoo maw'yyd däk, radawäts gëët
Jowãw nu gahem'uun doo. Tii d' Eróts wén
d'oo mäh, Erodija, ta hỹỹj Pirip häd näng do
ỹỹm hyb n'aa. Eróts gat'ëë däk mä Erodija,
ta hỹỹj ỹỹm. [18] Ti hyb n'aa m' Jowãw ky
hadoo paa ta hã:

—Dooh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do
an'oo bä magat'ëë bä a hỹỹj ỹỹm.

[19] Jowãw kyyh hyb n'aa m' Erodija ty
n'aa gesyyg kän, tawén kawaj'ããn kän ta
wë. Takarẽn paawä m' tamejũũ radaj'ëëp
Jowãw. Du daa m'. [20] Eróts mo n'aa jesuu mä
Jowãw. Eróts mä eỹỹm Jowãw hã. Tahapäh
mäh, baad ub né hẽ ti Jowãw bawät P'op
Hagä Do matym gó. Tsyt hẽ P'op Hagä Do
wë Jowãw bawät tahapäh. Eróts maa newëë
bä m' Jowãw her'oot doo, dooh m' baad
tado ta h'yyb gó. Ti hadoo né hẽ, tamen mä
Jowãw her'oot do tamaa newë bä.

[21] Tii bä kä m', ti bahãnh kä m', Erodija
bawyyd kän nyy d' tabad'oo. Eróts ta yd
enäng do heen n'aa noo gó m' Eróts moo
wät jäm. Tatsyyd bong mä ta karapee
sa wahë n'aa, ta warahén sa wahë n'aa,
sahõnh hẽ m' ky n'aa etsëëh do Garirej häj
n'aa bä naa. [22] Ti m', jäm noo gó m', Erodija
toog bana tabajäm hyb n'aa sa matym gó.
Baad mä maruus sa matym gó, Eróts matym

gó na-ããj mäh. Ti hyb n'aa m' Eróts ky hadoo ta hã:

—Mets'ẽẽ hã ỹ makarẽn péh. Ỹ anoo né da a hã —näng mä ta kyyh.

23 P'op Hagä Do häd gó m' ta ky däng:

—Metsẽẽ pé hã ỹỹ, ỹ anoo né da a hã. Wë ỹ hanäng do uuh ỹ anoo da a hã, makarẽn bä. Né hup ỹ né hẽ tii —näng mä Eróts kyyh.

24 Ti m' maruus banyyh ta ỹỹn wë tabeaanh hyb n'aa tetsẽẽ pé Eróts hã. Ti m' ta ỹỹn ky hadoo:

—Mets'ẽẽ Jowãw nu gahem'uun do nu gabóg —näng mäh.

25 Ti m' nayyw hẽ m' maruus matëëh p'aa hẽnh. Ti m' tabets'ẽẽ kän:

—Na, ỹ karẽn nayyw hẽ mabanoo hã ỹỹ Jowãw nu gahem'uun do nu gabóg ta hood gó —näng mä maruus kyyh Eróts hã.

26 Ti m' tak'ëp sa wahë n'aa hyb n'aa tón wät mäh. Ti hadoo né hẽ, ta ky bajawaa do hyb n'aa m', tatsyyd bong do taky däng do ramaa napäh do hyb n'aa m', tawén wanadii. 27 Ti m' nayyw hẽ m' tamejũũ warahén see Jowãw tadaj'ëëp hyb n'aa, tamanaa hyb n'aa ta nu gabóg. Ti m' warahén bahõm Jowãw ragadahew'ëës doo hẽnh, tadaj'ëëp mä Jowãw, tanu gahõg hõm mäh. 28 Tamanaa mä ta hood gó, tan'oo däk mä maruus hã. Ti m' maruus gado däk, tan'oo däg kän mä ta ỹỹn hã kä. 29 Ti m' Jowãw ma matëg ky n'aa napëë däk bä m', rabana rabehëën ta hub. Ti m' ti m' radasuun jëng gabaho doo gó, kamag hood n'aa gó.

Jesus pahuunh do 5 miw sa waa panyyg n'aa hahỹỹh

30 Ti m' 12 hedoo do Jesus mejũũ do rababaaj nä Jesus wë. Ti m' rabaher'oot ta hã sahõnh hẽ rametëëk doo, ramoo bok doo. 31 Ta tii bä m' séd dó m' ta wë heg'ããs doo. Séd bä m' ranu kejäk do hyb n'aa, du daa m' Jesus ta hataa daheeh rabawa péh. Ti hyb n'aa m' Jesus ky hadoo ta hataa sa hã:

—Hamäh, ër ah'ũũm ta wób rabedoh hẽnh, bë kameh'ããk hyb n'aa —näng mäh.

32 Ti m' sa mab hẽ m' rabahõm marakate gó ta wób rabedoh bä paawä. 33 Ta wób mä rahapäh raban'yyh. Ti m' sahõnh hẽ panang bä naa rabahõm ta takëën hã sa pooj jé. Sa pooj jé m' rakajaa. 34 Ti m' Jesus basoop bä, hajõk do tabahapäh bä m', tat'yyd mehĩĩn mä sa hã. B'ëë hagã n'aa tamah do hadoo mä ta hã. Ti m' hajõng ky n'aa tama met'ëëg kän sa hã.

35 Tũũh däg bä kä m' ta ma matëg rabana ta wë, ti m' raky hadoo ta hã:

—Tũũh däg —näk mäh. —Dawëë hỹỹh. 36 Mamejõ hõm hajõk doo, panang tabanäng bä, sét ken'yyh rabaj'eenh hẽnh na-ããj hẽ, sa waa rabetsẽẽ hyb n'aa —näk mä sa kyyh.

37 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë né hẽ hanoo sa waa —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—Ta ti 8 kamarab ji moo wät ta säm —näk mäh. —Ãã né hẽ g'eeh ti hets'ẽẽ ta ti sa waa pãw? —reaanh mäh.

38 Ti m' Jesus beaanh:

—Nyy hẽ ti hanäng bë wë pãw? Bë hegãã —näng mä ta kyyh.

Ti m' rabaheg'ããs, ti m' raky hadoo:

—Ti anäng ji ma poo oow pé pãw. Pawóp its tah'ỹỹb —näk mä sa kyyh.

39 Ti m' Jesus mejũũ ramejũũ hajõk do rabehyy b'ëëh hyb n'aa jawii jó. 40 Ti m' rabehyy b'ëëh, 50 ken'yyh mä ta wób, 100 ken'yyh mä ta wób ketyn hõm doo.

41 Ti m' Jesus basog däk pãw, tah'ỹỹb na-ããj mäh. Hỹ pong jé taty däng bä m', P'op Hagä Do hã taky hadoo:

—Õm taw'ããts hẽ Ee. Man'oo däk ãã tä, ãã waa —näng mäh.

Ti m' pãw taganebäh bong, tets'ëë hõm mä ta ma matëg sa hã, rabets'ëë hõm hyb n'aa hajõk do sa hã kä. Tah'ỹỹb na-ããj né hẽ m' pawóp had'os do tetyn hõm né hẽ m' tii d' ẽnh. 42 Tii bä kä m', sahõnh hẽ m' rabawëë bong. Wog enä hõm mä sahõnh hẽ. 43 Ti m' mad'aak do ta ma matëg rata hõm kawaju gó. 12 m' kawaju gedẽ hõm mäh. 44 Hawëë bong doo, 5 miw mä ajyy.*

Tamii pong jó Jesus bawät do panyyg n'aa hahỹỹh

45 Ti m' nayyw hẽ ta ma matëg Jesus mejũũ ragatsëg t'oonh marakate gó, ta pooj jé rabahõm hyb n'aa Betsaj-Da häd näng do panang nemuun. Ti nuuj jé m' takedëë hõm hajõk do sa hã. 46 Takedëë hõm do jawén paa bä m' tabasëëk mä waëë jó P'op Hagä Do sii taber'oot hyb n'aa.

* 6:44 Dooh m' taketsén bä ỹỹj, karepé.

47 Tabadajuu däk bä m', karaj'aa hoo
gad'oo bä kä m' ta ma matëg rababoo däk.
Ta mab hẽ m' Jesus bayyw gëët. 48 Ti m'
tabaheg'ããs, dooh m' tahõm rahëë doo.
Bah'ood ty gahëm mäh. Ti m' tapaj'ëë pooj
jé Jesus bahõm kän sa wë tamii pong jó.
Jesus tabëëj paawä m', 49-50 rabahapäh tamii
pong jó hana doo. Tak'ëp mä rabeỹỹm
bong. Awaaw bong mäh. Dajëp do saw'ëëng
paa red'oo mäh.

Ti m' nayyw hẽ m' Jesus ber'oot sa sii:

—Bë eỹỹm manäh! Ỹ ti hỹỹh —näng mäh.

51 Ti m' tagatsëg sooh sa sii. Ti m'
bah'ood badoo wät. H'yy gabedo bong mäh.
Rameuuj bong mäh. 52 Dooh rah'yy gah'ood
nä bä Jesus hã, pãw tapehuuj né paawä.
Dooh rah'yy genä bä.

53 Rabatsëg hõm bä m', Genesaréh häj
n'aa bä m' marakate badëë jad kän. Tii bä
m' rabahũũ jad kän. 54 Ragatsëg bë sii hẽ
m' pong hẽnh, ti babuj n'aa rabahapëë kän
Jesus. 55 Tak'ëp mä raty gapedäg bong ra-
menaa hyb n'aa nahëë enäh do Jesus wë. Jé
pad'yyt hẽ hëëj Genesaréh w'oo hã hanäng
doo bä naa ramenaa nahëë enäh doo. 56 Jé
pad'yyt hẽ Jesus nu kejäk bä m', panang
rakahet'aa bä m' ramena bëëh nahëë enäh
doo. Ti m' rabetsẽẽ nahëë enäh do ramoo
kejäk hyb n'aa ta saroor noo byyh hã. Ti m'
sahõnh hẽ nahëë enäh do moo kejäk doo,
heso padäg kän mäh.

7

*Ji h'yyb gó naa né h*ẽ nesaa do ky n'aa
hahỹỹh

1 Ti m' Parisew wób, Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk do wób na-ããj mä
rakajaa Jerusarẽnh hẽnh naa. Ti m' rakata
däk Jesus wë. 2 Ti m' rabahapäh, Jesus ma
matëg wób rawëh mä ta si n'aa hẽ. Dooh
m' ramoo ketsyyd wäd rabahed'oo doo da.
Sa hã m' nesaa do ta ti P'op Hagä Do hã.
3 (Parisew, sahõnh hẽ Judah buuj wób na-ããj
hẽ, dooh rawëë bä, dooh rawa bä, sa wahë
makũ mahetëk doo da ramoo kanetsyyd
pooj jé. 4 Rabana bä jé sa waa hets'ẽẽ do
paah, dooh rawa bä, dooh rawëë bä, ramoo
kanetsyyd bä, rabahed'oo doo da. Hajõõ
tamo n'aa tii da rabahed'oo doo. Sarej
ragejõs, sa waa hood ragets'yyt sa wahë
makũ mahetëk doo da.)*

5 Ti m' Parisew, Mosees ky n'aa jaw'yyk
do ma mehetëk do na-ããj mä rabeaanh
Jesus hã:

—Hëd n'aa a ma matëg ranad'oo ãã
wahëh metëëk doo da? Hëd n'aa dooh
ramoo ketsyyd bä ër wahë makũ raba-
hed'oo doo da? —näk mä sa kyyh.

6 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—J'ooj madäk doo me ky ken'yym do
bëëh! Baad né paa ti P'op Hagä Do ky n'aa
rod Isajas häd näng do kyyh, bë ky n'aa.
Hahỹỹ d' paa m' takerii däk P'op Hagä Do
kyyh bë ky n'aa: "J'ooj madäk doo me ỹ
raweh'ëëh. Sa kyyp tii. Dawëë sa h'yyb
bawät mahãnh ỹỹ. 7 Dooh këh ỹ tado bä
ti rama metëëk doo. Raky n'aa jawyyg ub
tii. Ti hyb n'aa daap hẽ ti ta ti ỹ rahyb
n'aa jew'yyk doo"† —näng mä Jesus, Isajas
her'oot do paa P'op Hagä Do kyyh.

8 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Bë eréd hõm P'op Hagä Do mejũũ doo.
Bë wareem däg bë wahë makũ metëëk do hã
—näng mäh.

9 Ti m' Jesus ej'ees sa hã:

—Baad né ta ti bë hã P'op Hagä Do mejũũ
do bë eréd hõm doo, bë wahë makũ mejũũ
doo da bë bad'oo hyb n'aa kä. 10 Hahỹỹ
da Mosees metëëk do paa P'op Hagä Do
mejũũ doo: "Bë wehëë bë yb, bë wehëë bë
ỹỹn."‡ "Ji daj'ëëp ta yb, ta ỹỹn ky n'aa
wasee doo."§ 11 Tii d' né paawä ta kyyh,
ta see hado däk bë metëëk doo —näng mä
Jesus. —Hahỹỹ da bë kyyh: "Jé ta yb, ta
ỹỹn hã taky hado bä, 'Hã ỹ naa magadoo
do pan'aa paawä, P'op Hagä Do matym n'aa
däg tii. Dooh bë hã ỹ an'oo wäd bä', taky
hado bä, 12-13 tii bä, ta tii d' ky hadoo doo,
dooh ji mejõ wäd bä ta ỹỹn, ta yb tamasa",
näk bë kyyh. Hajõng nä tii d' bë bad'oo
doo —näng Jesus. —Bë wahë makũ ma
metëëk do bë ky sũũt do hyb n'aa bë eréd
hõm P'op Hagä Do mejũũ doo —näng mä
Jesus Parisew, Mosees ky n'aa jaw'yyk do
ma mehetëk do sa hã.

14 Ti m' p'aa hẽnh hajõk do ta tii bä
hab'ëëh do Jesus naëënh ta wë. Ti m' taky
hadoo sa hã:

* 7:4 Mosees ma metëëk do paa bahãnh rakarẽn rabawëëd däk. Sa hã, tii da ji adoo bä, baad ub ji P'op Hagä Do gadoo. † 7:7 Isajas 29.13 ‡ 7:10 Esodo 20.12, Dew-Teronom 5.16 § 7:10 Esodo 21.17, Rewitikos 20.9

—Bë sahõnh hẽ, bë maa newë da, bë h'yy genä da ỹ her'oot do hã: [15-16] Ji noo me hajëng pé hyb n'aa nado ji nas'aa däk P'op Hagä Do hã. T'õp ji h'yyb gó naa hanyyh do ti hanoo ji nas'aa däk do P'op Hagä Do hã —näng mäh.

[17] Ti m' Jesus kedëë hõm hajõk do sa hã. Ti m' tób gó tabajëë suun jawén paa bä ta ma matëg rabeaanh ta hã ta ti taher'oot do ky n'aa. [18] Ti m' Jesus baher'oot sa hã:

—B'ës h'yy ganah'ood éh? —näng mäh. —Ji hã hajëng pé hyb n'aa nado ji nas'aa däk P'op Hagä Do hã. [19] Ta ti dooh tajëë bä ji h'yyb tym gó. Ji wog gó ti tabajëng, ta jawén anyyh p'aa hẽnh. Ti hyb n'aa dooh ji nas'aa bä P'op Hagä Do hã ji noo gó hejëng do hyb n'aa —näng mäh.

(Ta ti m' Jesus her'oot do ky n'aa m', taw'ããts mä sahõnh hẽ baad ub ji waa. Dooh m' ti haj'aa tado bä ji nas'aa bä.)

[20] Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Ta ti ji h'yyb gó naa henyyh do hyb n'aa ji nas'aa däk P'op Hagä Do hã. [21] Tii d' ỹ wén her'oot, t'õp naa, ji h'yyb tym gó naa tabana do hyb n'aa nesaa do ji hyb n'aa newëë doo. Ji h'yyb gó naa tabana ji karẽn do ji bagä do ji ỹỹm nadoo do sii, ji patug nadoo do sii. Ji h'yyb gó naa tabana ti ji ets'ëëk doo. Ji h'yyb gó naa né hẽ tabana ji da hadoo do ji daj'ëëp doo. [22] Ji h'yyb gó naa né hẽ tabana ti ji hyb n'aa h'ũũm do ji ma, sahõnh hẽ ji moo nesaa doo, ji noo kanesa doo, nu meby n'aa näng doo, ji hyb n'aa jewës doo, ji da hadoo do ji ky n'aa rejãã doo, ji kasab'ee doo, daap hadoo do ji moo wät doo kä. [23] Sahõnh hẽ ta ti hedoo doo, ji h'yyb gó naa had'yyt tabana. Ta ti hyb n'aa ti ji wén nas'aa däk P'op Hagä Do hã —näng mä Jesus kyyh ta ma matëg sa hã.

Ỹỹnh ta s'ee hẽnh naa ta toog ky n'aa her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

[24] Ti m' ta tii b' naa Jesus bahõm panang Tiir häd näng do nemuun. Ajëë suun mä tób gó. Dooh m' takarẽn raky n'aa napëë bä tii b' tabagä doo. Ti hadoo né hẽ, dooh m' tahaja bä tajejën bä. [25-26] Ti m' ỹỹnh, Gereg buuj, Siro-Penisija bä m' henäng doo, ky n'aa napäh Jesus. Judah buuj nadoo do m' tii. Ỹỹnh toog hã mera do badäk. Ti m' tabana Jesus wë. Ti m' ta taron nu paa me tabahyy häng Jesus wë. Ti m' tak'ëp mä tabetsẽẽ Jesus bahabëë hõm hyb n'aa karap'aar h'yyb nesaa do ta toog hã hadäk doo.

[27] Ti m' Jesus ky hadoo:

—Na rawa dó sa waa rakarẽn do sa taah hã —näng mäh. —Taw'ããts hẽ nado sa waa ji ado hõm bä ji banoo hyb n'aa sa masããh awaar taah hã —näng mä Jesus kyyh ỹỹnh hã.**

[28] Ti m' ỹỹnh ky gadoo Jesus. Jesus kyy gó né hẽ m' taky hõm:

—Ehub né hẽ õm, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh. —Ti hado né paawä, awaar sii hẽ rawa sa taah waa hyyj sa noo m' kejäk doo —näng mä ỹỹnh kyyh.

[29] Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Abaaj hõm. H'yy ka'eeh doo me ỹ maky gadoo do hyb n'aa, dooh wäd karap'aar h'yyb nesaa do a toog hã —näng mä Jesus ta hã.

[30] Ỹỹnh babaaj hõm bä kä m', takajaa ta toog wë, ahub däk ta toog. H'yy kamehããg sooh mäh. Karap'aar h'yyb nesaa do ahõm ta hã hadäk do paah.

*Aj'yy Jesus nabuuj genä däk do panyyg hah*ỹỹh

[31] Ti m' Jesus raberéd hõm Tiir häj n'aa. Sidõn häd näng do hëëj, Dekaporis häd näng do häj n'aa na-ããj hẽ ratabës. Ti m' karaj'aa Garirej häd näng doo hẽnh rabaw'ëënh. [32] Jesus rakajaa bä m', ramanaa mä ta wë aj'yy nabuuj gatamah doo, hebä doo. Ti m' rabetsẽẽ Jesus moo däng ta hã tabahub däk hyb n'aa.

[33] Ti m' Jesus mahũũm mä dawë hã, hajõk do sa mahãnh. T'ĩĩ hẽnh kä m' ta nabuuj gó m' tamoo jëë pëë. Ti m' ta mo poo hã Jesus betsós wät, tii bä kä m' aj'yy nag'aad hã m' tamoo däng. [34] Hỹ pong jé m' taty dëë wät, tak'ëp mä tah'yy kawabaag wät, ti m' taky hadoo:

—Epata! —näng mäh. ("Genä däg", tahanäng pé m' tii.)

** 7:27 Tii da Jesus wén her'oot, tametyy hyb n'aa ỹỹnh baad ta hã tah'yy kae bä. Panyyg gó taky n'aa her'oot, tahyb n'aa newëë hyb n'aa baad tado bä tamasaa bä Judah buuj nadoo do sa hã. Jesus ky n'aa eh'ũũm Judah buuj sa taah. Awaar taah gó taky n'aa ed'oo Judah buuj nadoo doo.

35 Tii bä m' nayyw hẽ m' aj'yy nabuuj genä
padëëk, ta nag'aad na-ããj mä nahejooj wäd
mäh. Baad ub mä taber'ood däg kän.
36 Ti m' Jesus mejũũ ranaher'oot hyb n'aa
ta wób sa hã. Nabuj keh'ũũm mä tii.
Tak'ëp mä Jesus mejõ paawä ranaher'oot
hyb n'aa, tak'ëp mä tii bä rabaher'oot Jesus
mo haj'aa. 37 Sahõnh hẽ m' rameuunh Jesus
mo haj'aa hã. Ti m' raky hadoo:
—Baad sahõnh hẽ tamo haj'aa —näk
mäh. —Nabuuj gatemah do sii hẽ nabuuj
genä padëëk, ner'oot do sii hẽ er'ood
padëëk tan'oo bä —näk mä sa kyyh Jesus mo
haj'aa ky n'aa hã.

8

Jesus pahuunh do 4 miw sa waa panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ta see pé noo gó hajõk do rakata
padëëk p'aa hẽnh ẽnh. Dooh m' sa waa péh.
Ti hyb n'aa m' Jesus naëënh ta ma matëg, sa
sii taber'oot hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:
2 —Ỹ t'yyd mehĩĩn hahỹ ër wë kata
pad'ëëk doo. Tamawoob däg ta ã̄h si ỹ
rababok. Dooh sa waa péh —näng mäh.
3 —Dawëë naa ta wób rabana. Ỹ mejõ
bä rababaaj hõm sa gó, naheba padäg da,
degõn jëng da sah mahỹỹj ta hõõ bä —näng
mä Jesus ta ma matëg sa hã.
4 Ti m' ta ma matëg raky hadoo:
—Nyy bä ji baw'yyt babä sa waa? Dawëë
bä. Dooh ta nawaa babä —näk mäh.
5 Ti m' Jesus beaanh:
—Nyy hẽ pãw bë wë? —näng mäh.
—Ti anäng setsi —näk mä sa kyyh.
6 Ti m' Jesus mejũũ hajõk do rabehyy
b'ëëh tũũ. Ti m' tabasog däk pãw, ti m'
taky n'aa etsẽẽ sa waa hyb n'aa. Tii bä m'
taganebäh boo kän, tets'ëë hõm mä ta ma
matëg sa hã, rabets'ëë hõm hyb n'aa hajõk
do sa hã kä. 7 Tah'ỹỹb na-ããj mä ti anäng mä
sa wë. Ned'ëëd its mä ti tah'ỹỹb. Tii da né
hẽ m' taky n'aa d'oo ẽnh tii. Ti m' tamejũũ
ta ma matëg rabets'ëë hõm hajõk do sa hã.
8 Tii bä kä m', sahõnh hẽ m' rabawëë bong.
Wog enä hõm mä sahõnh hẽ. Ti m' rabawëh
do jawén paa bä m' mad'aak do ta ma matëg
rabata däk arook gó. Setsi m' arook gedẽ
hõm doo. 9 4 miw mä ajyy tahyb n'aa pé ti
hawëë bong doo.
Hajõk do hã Jesus kedëë hõm jawén paa
bä m', 10 tagatsëg sooh mä marakate gó ta
ma matëg sa sii hẽ m'. Ti m' rabahõm
Daramut häd näng do häj n'aa hẽnh.
11 Rakajaa bä m', Parisew rabana ta wë.
Hajõng mä reaanh ta hã. Jesus rametyy
hyb n'aa ramejũũ mä tapahuuj bä sa matym
haj'aa wë hã.* 12 Ti m' tak'ëp mä tah'yy
kawabaag wät, j'ooj madäk doo me ramejũũ
do hyb n'aa m'. Ti m' taky hadoo:
—Daap hẽ da hẽ habong do rabetsẽẽ hã
ỹỹ ỹ pahuunh hyb n'aa sa matym haj'aa —
näng mäh. —Dooh ỹ metëëh pé ta heen n'aa
hahỹ sa hã. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot
doo —näng mä ta kyyh.
13 Tii bä m' Parisew taberéd b'ëëh, ti m'
p'aa hẽnh tagatsëg sooh marakate gó, ti m'
rabatsëg hõm karaj'aa ta myyj jé.

Parisew, Eróts daheeh raher'oot do mahã̄nh ji hyb n'aa matakëë do ky n'aa hahỹỹh

14 Ta ma matëg ramabaan mä ramahũũm
sa waa pãw. Jããm hẽ sét its mä pãw
marakate gó. 15 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Baad bë hyb n'aa matakä da. Baad bë
kanä da Parisew, Eróts sa pãw makuj n'aa
mahã̄nh —paa tamaher'oot mäh.
16 Ti m' ta ma matëg rakaner'ood bong
Jesus her'oot do ky n'aa. Hahỹỹ d' mä sa
kyyh:
—Dooh ër wë pãw. Tii d' tawén edoo† —
näk mä sa kyyh.
17 Ti m' Jesus hapäh ti raky n'aa hajẽm
doo. Ti m' tabeaanh sa hã:
—H'ëëd hyb n'aa pãw bë mabaan hõm bë
banäng? —näng mäh. —Dooh tagah'ood
nä bä bë hã? Dooh bë h'yy kadawuung nä
bä? —näng mä ta kyyh sa hã. 18 —Bë matym
enä né paawä, dooh bë hapëë bä. Bë nabuuj
genä né paawä, dooh bë maa napëë bä. Bë
mabaan 19 5 pãw ỹ etyn bong do 5 miw sa hã?
Nyy hẽ kawaju bë gedẽ hõm mad'aak doo?
—12 kawaju mad'aak —näk mä sa kyyh.

* 8:11 Jesus wë Parisew rakamaj'ĩĩ. Dooh raky dahé bä P'op Hagä Do mejũũ do Jesus tado bä. Sa hã péh, dooh Jesus haja bä wë hã tapahuuj bä, rawén mejũũ sa matym haj'aa Jesus pahuuj bä wë hã. J'ooj madäk doo me ramejũũ do hyb n'aa Jesus wén manetëëh sa hã rakarẽn do paawä. † 8:16 Dooh rah'yy kadawuung bä panyyg gó Jesus her'oot do hã. Jesus hã Parisew Eróts daheeh ranu mer'oot. Dooh m' raky dahé bä Jesus P'op Hagä Do t'aah tado bä. Nayyw hẽ jé pad'yyt hẽ takah'ũũm ranu mer'oot do ky n'aa. Pãw makuj nayyw hẽ takamekuunh tiriig mahang hadoo do tii.

20 Ti m' Jesus eaanh ẽnh:
—Setsi pãw ỹ etyn bong do 4 miw sa waa, nyy hẽ arook bë gedẽ hõm mad'aak doo?
—Setsi arook mad'aak —näk mäh.
21 Ti m' Jesus bedoo sa hã:
—Dooh bë h'yy genä nä bä? —näng mä ta kyyh ta ma matëg sa hã.

Aj'yy ty gadajuu däk do Jesus ty nä däk do panyyg n'aa hahỹỹh

22 Ti m' Jesus rakaja kän Betsaj-Da häd näng doo bä panang bä. Ti m' ramanaa mä ta wë aj'yy ty gadajuu däk doo. Retsẽẽ mä Jesus moo däng ta hã tabahub däk hyb n'aa. 23 Ti m' Jesus maso däk ta moo hã, tamahũũm mä dawë hã panang bahãnh. Ti m' Jesus ty hetsós wät, ti m' tamoo däng ta hã. Ti m' tabeaanh ta hã:
—Äkä, mahapëë däk? —näng mäh.
24 Ti m' tabeg'ããs, ti m' taky hadoo:
—Dooh baad ỹ hapëë nä bä. Ỹ hapäh habong doo. B'aa hadoo hã ỹỹ.
25 Ti m' p'aa hẽnh Jesus moo däng ta matym hã ẽnh. Ti m' ta matym baad däg kä. Baad mä tabahapäh tii kä. Dooh m' taty gadajuu wäd bä kä. 26 Ti m' Jesus mejũũ tababaaj hõm ta tyw n'aa see me ta tób hẽnh. Dooh m' takarẽn myyj hẽnh tajëë wäd.

Jesus ky n'aa Peed her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

27 Ti m' Jesus rabahõm panang wób Sesareja Pirip panang häd näng nedaa badäk doo hẽnh. Ti m' ramahõm me tabeaanh ta ma matëg sa hã:
—Jaa m' ỹỹh, sa nooh?
28 Ti m' raky hadoo:
—Ta wób noo m', õm mä Jowãw nu ga-hem'uun do paah. Ta wób noo m', õm mä Eriij makũũh. Ta wób noo m', õm mä P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub dejëp do paa seeh —näk mä sa kyyh ta hã.
29 —Bë hã ẽnh? Jaa ỹ bë hã ẽnh? —näng mä Jesus sa hã.
Ti m' Peed ky hadoo:
—Õm ti Kristo,‡ P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo —näng mä Peed kyyh ta hã.
30 Ti m' Jesus mejũũ ranaher'oot hyb n'aa ta wób sa hã ta ky n'aa.

Jesus her'oot do tadajëp do ky n'aa hahỹỹh

31 Ti m' Jesus du doo tama metëëk do ta hataa. Tama metëëk bä m' taky hadoo:
—Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, hajõng da ỹ ahoop. Ër wahë n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa na-ããj da, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ, ỹ da rahyb n'aa wareem. Ỹ da dajëp ran'oo bä. Tamawoob hẽ ta ã jawén paa bä, ỹ ganä wät da p'aa hẽnh —näng mä ta kyyh.
32 Baad mä ta ky n'aa tabaher'oot. Ti m' Peed naëënh dawë hã. Ti m' taky ge'ỹỹm, Jesus tii d' tanaher'oot hyb n'aa.
33 Ti m' Jesus ty kaw'õõd däk ta ma matëg wób sa wë. Ti m' Peed taky geãm wät.
—J'eep! Ahõm mahãnh ỹỹ, Nesaa Do Yb —näng mäh.§ —Dooh mah'yyb dëë bä P'op Hagä Do karẽn do hã. Ajyy rakarẽn do hã ti mah'yyb däk —näng mä Jesus kyyh.
34 Ti m' hajõk do ta wë kata däk doo, ta ma matëg na-ããj hẽ Jesus naëëj wät ta wë. Ti m' taky hadoo sa hã:
—Jé karẽn pé hëp ỹ hata tabahadoo hyb n'aa, taw'ããts hẽ teréd hõm ta hã hẽ tah'yy ka'eeh doo, taw'ããts hẽ teréd hõm ta hã hẽ tahyb n'aa newëë doo. Taw'ããts hẽ da tagado had'yyt hẽ tahoop do hëp ỹ n'aa. Taw'ããts hẽ tagadoo hëp ỹ n'aa radajëëb bä na-ããj hẽ. Taw'ããts hẽ ỹ taky daheeh, taw'ããts hẽ ỹ bawät doo da da ti bawät. 35 Tii d' ỹ wén edoo, badäk hahỹỹ hã ji hawät do tak'ëp kamahãn doo, jé tahoop do hëp ỹ n'aa jeỹỹm doo, dooh da P'op Hagä Do wë tanu dëë bä. Jé hëp ỹ n'aa, panyyg hanäm do hyb n'aa na-ããj hẽ, tahoop do gadoo péh, hëp ỹ n'aa tadajëb bä, panyyg hanäm do hyb n'aa tadajëb bä, ta h'yyb tym P'op Hagä Do wë da tanu däng —näng mä ta kyyh.
36 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Hëd n'aa ji karẽn sahõnh hẽ badäk hahỹ ji ta danäh, ji h'yyb tym banesaa hẽnh tahõm bä? —näng mäh. 37 —Dooh ta säm ji ad'oo pé ta s'ee hẽnh ji h'yyb tym nahõm hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh. 38 —Hëp ỹ n'aa, ỹ ma metëëk do hyb n'aa na-ããj hẽ nu mebyng pé P'op Hagä Do hã hyb n'aa eréd hõm do sa matym gó, nesaa do moo

‡ 8:29 Ji h'yyb tym dëëb, p'ooj ub Judah buuj hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, ramaneëënh Mesijas . Gereg kyy me ramaneëënh Kristo. "P'op Hagä Do h'yyb däng doo" , tahanäng pé m' ti. § 8:33 Tah'yyb hapäh, Satanas kyy gó m' Peed ber'ood wät tawén ky geãm wät.

heb'ooh do sa matym gó, ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ d' nu mebyng ẽnh ta hyb n'aa, Ee hejój gó, ta bag tak'ëp gabarëëh doo gó ỹ bahyng noo gó ãã̄s tak'ëp baad hedoo do sa daheeh —näng mä ta kyyh.

9

1 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Ta wób babä ër mahang habong do rahapäh nä da ỹ du doo noo gó sahõnh hẽ ỹ bag'ãã̄s P'op Hagä Do hejój me. Radejëp do pooj jé rahapäh nä da tii. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo.

Jesus kawareem do panyyg n'aa hahỹỹh

2 Ti m' ji moo oow see pé sa ã̄ jawén paa bä m', Jesus mahũũm ta sii Peed, Tsijaag, Jowãw daheeh. Ti m' rabas'ëëg kän waëë p'op nu däk do hã. Sa mab hẽ m' t'ĩĩ hẽnh rabaym dó. Ti m' Jesus kawareem däk sa matym gó. Ta see hado däk mäh. 3 Tak'ëp mä ta saroor gabar'ëëng däk, tak'ëp mä tabahawag däk. Dooh m' badäk hahỹỹ bä hajaa pé saroor ti hadoo pé tak'ëp hawak péh. 4 Ti m' p'ooj ub habong do paa Eriij, Mosees häd enäh do rakas'ee b'ëëh sa matym gó. Jesus sii m' raber'oot.

5 Ti m' Peed ky hadoo Jesus hã:

—Ma matëg! —näng mäh. —Taw'ãã̄ts hẽ babä ër hã! —näng mäh. —Taw'ãã̄ts hẽ tamawoob hẽ ta tób n'aa ãã temaa toonh. Sét hẽ a tób, sét hẽ Mosees tób, sét hẽ Eriij tób —näng mäh.

6 (Dooh m' tadoo wät pé tak'ëp rabeỹỹm bong do hyb n'aa m', tii d' tawén edoo.) 7 Ti m' nayyw mä wë puh ganyyh, sahõnh hẽ sa hã m' tabadäng. Wë puh gó m' P'op Hagä Do ber'oot. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Hahỹ tah ỹỹ, tak'ëp ỹ kamahã̄n doo. Bë maa newë, bë ky dahé ta kyyh —näng mäh.

8 Ti m', nayyw hẽ m', raty kaw'õõd bong bä m', rabaheg'ãã̄s bä m', jãã̄m hẽ Jesus rahapäh. Dooh boo m' Jesus pa hab'ëëh do paah.

9 Ti m' rabahyk bä m' Jesus mejũũ ranaher'oot hyb n'aa rahapäh doo, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do ganä wät bä kä dejëp do mahang. 10 Ti m' sa h'yyb gó m' rabenäm. Sa mab hẽ m' rakaner'ood bong. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—H'ëëd ky n'aa tii, dajëp do ganä wät do taher'oot doo? —näk mä sa kyyh.

11 Ti m' rabeaanh ta hã:

—Hëd n'aa Kristo kajaa do pooj jé Eriij m' matëëh, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do raher'oot? —näk mä sa kyyh.

12-13 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Se hub né hẽ. Eriij matëëh né da sahõnh hẽ tabenäm hyb n'aa —näng mäh. —Ti hadoo né hẽ, bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Eriij ewäd hyng né hẽ. Tii bä rah'yy kajäk doo da né hẽ rabad'oo paa ta hã. Tii d' né hẽ takerii däk ta ky n'aa P'op Hagä Do kyy kerih do hã* —näng mäh.

Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do ky n'aa ẽnh? Nyy da këh ỹ n'aa kerih do P'op Hagä Do kyyh? Ỹ na-ãã̄j da hajõng ỹ ahoop da. Ỹ rahyb n'aa wareem da na-ãã̄j hẽ —näng mä Jesus kyyh.

Pahëëw Jesus haso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

14 Ti m' Jesus rakajaa bä kä m' ta ma matëg wób rabab'ëëh bä, hajõk mä ranu sabug däk sa pa rabahapäh. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do ky ked'aak mä sa daheeh. 15 Tii bä m', nanäng nu sabuk do rabahapäh bä m' Jesus, raty ge-ee bong. Ti m' rawaj'aa nä ta wë rabedëng hyb n'aa m' Jesus.

16 Ti m' Jesus ky hadoo ta ma matëg wób sa hã:

—H'ëëd p'ãã ti bë ky ked'aak sa wë? —näng mäh.

17 Tii bä m' hajõk do see ky ganyyh. Ti m' taky hadoo:

—Ma matëg! —näng mäh. —Ỹ manaa a wë paawä tah ỹỹ. Karap'aar h'yyb nesaa do ta hã adäk —näng mäh. —Dooh ter'ood wäd tan'oo bä. 18 Ta hã tabadäng bä, tũũ tadewëës. Ti tah ỹ gadów däk, tëg kamatsëë däk, tsanamäts däk tan'oo bä —näng mäh. —Ỹ eaaj wät a ma matëg sa hã rabahabëë hõm hyb n'aa. Dooh rahaja bä —näng mä ta kyyh Jesus hã.

19 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do bëëh, da hẽ badäk hahỹỹ bä habok doo! —näng mäh. —Hajõõ nuu me ỹ bawät nä g'eeh bë mahang bë ky dahé däk hyb n'aa kä? Ỹ hãd h'yyb napan däg bë hã, hã ỹ bë

* 9:12-13 Eriij tahanäng doo, Jowãw nu gahem'uun do né hẽ tii.

h'yy kanasadä nä do hyb n'aa —näng mäh.
—Bë mana b'ëëp pahëëw —näng mäh.
20 Ti m' pahëëw ramanaa ta wë. Ti
m' karap'aar h'yyb nesaa do bahapäh bä
m' Jesus, pahëëw tabahehats wät. Ti m'
tadawäts jat tũũ. Tũũ m' takawereem,
kawereem, kawereem jat mäh. Tsanamäts
jat mäh.
21 Ti m' Jesus beaanh ta yb hã:
—H'ëëd pénh tabadäk ta hã? —näng
mäh.
—P'ooj ub takarapee noo gó tadäg né hẽ
ta hã —näng mä ta yb kyyh. 22 Hajõõ nuu
me karap'aar h'yyb nesaa do dahew'ëës tũũ
tëëg hõõ me, tame na-ããj hẽ. Takarẽn
tadaj'ëëp. Mahaja bä, mado hõm. Mat'yyd
mehĩĩn ããh —näng mäh.
23 —Ỹ haja bä? —näng mä Jesus kyyh.
—Dooh hejoonh pé P'op Hagä Do hã h'yy
ka'eeh pé hã —näng mäh.
24 Ti m' nayyw hẽ pahëëw yb ky hadoo:
—Ỹ h'yy ka'eeh né hẽ —näng mäh. —
Man'oo tak'ëp ỹ h'yy ka'eeh hyb n'aa, ỹ ky
nasëm hyb n'aa! —näng mäh.
25 Ti m' hajõk waj'aa padëëk sa wë raba-
heg'ããs hyb n'aa Jesus hapäh bä m', nayyw
hẽ m', hajõk do kaj'aa do rabaheg'ããs do
pooj jé, karap'aar h'yyb nesaa do tageãm
wät tabanyyh hyb n'aa. Ti m' taky hadoo
ta hã:
—Karap'aar h'yyb nesaa doo, ky tamah
doo, nabuuj gatamah doo, anä pahëëw hã
hadäk doo! Dooh da ta hã madëë wäd bä!
—näng mä Jesus kyyh.
26 Ti m' tak'ëp mä karap'aar h'yyb nesaa
do geëëj wät. Ti m' tak'ëp tabahehats wät,
ti m' tabanä kän pahëëw hã hadäk do paah.
Ta wób sa hã m' pahëëw dajëp. Bag hẽnh
mä tabajad hõm, ti hyb n'aa m' dajëp rawén
ed'oo. 27 Ti m' Jesus moo takyg sëëk. P'op
mä tabag'ëëd däg kän.
28 Ti m' Jesus tób gó tabajëë suun jawén
paa bä, sa m'aa hẽnh mä ta ma matëg
rabeaanh ta hã:
—H'ëëd hyb n'aa ãã wén nahajaa ãã
habëë hõm bä karap'aar h'yyb nesaa doo?
—näk mäh.
29 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Jããm hẽ P'op Hagä Do ji ky n'aa etsẽẽ
doo me, [ji noo kanawa doo me na-ããj hẽ]
ta ti hadoo pé karap'aar h'yyb nesaa do
tabanyyh —näng mä Jesus.
30 Ti m' ratsyym kasok ta tii b' naa. Garirej
häj n'aa me m' ratabës. Dooh m' Jesus
karẽn bä ta wób raky n'aa napëë bä rabaym
doo, 31 ta ma matëg tama metëëk do hyb
n'aa m'. Ti m' taky hadoo sa hã:
—Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana
Doo, ỹ da ran'oo däk da ta wób sa moo gó. Ỹ
radaj'ëëp da. Tamawoob hẽ ta ã̃ jawén paa
bä ỹ ganä wät da p'aa hẽnh —näng mä Jesus
ta ky n'aa hã.
32 Dooh m' rah'yy genä bä ti taher'oot do
sa hã. H'yyb e'ỹỹm mä rawén neaanh.

Raky ked'aak doo, jaa sa bahã̃nh hadoo do panyyg n'aa hahỹỹh

33 Ti m' rakajaa Kapar-Naũm häd näng
panang bä. Tób bä tabajëë suun bä m'
teaanh mä ta ma matëg sa hã. Ti m' taky
hadoo:
—H'ëëd p'ãã ti bë ky ked'aak ta tyw n'aa
me, ër mana me? —näng mäh.
34 Dooh m' raky gado bä. Raky n'aa
meb'yyh mäh. Tyyw me rababoo däk bä
raky kedag bong ny hadoo do sa mahang
hyb n'aa jawyk ta wób sa bahã̃nh. Ti hyb
n'aa m' rawén ky n'aa meb'yyh.
35 Ti m' Jesus bahyy sooh, ti m' ta ma
matëg tanaëënh ta wë. Ti m' taky hadoo sa
hã:
—Jé karẽn pé ta wób sa bahã̃nh hadoo
doo, taw'ããts hẽ da sa yd jé tanu gadäk.
Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ sa karom hadoo
tabahadoo —näng mä Jesus kyyh sa hã.
36 Ti m' karapee t'aah ta moo takyg gëët sa
mahang, ti m' tabado däk, ti m' taky hadoo:
37 —Hëp ỹ n'aa hahỹ karapee t'aah hadoo
pé gadoo péh, ỹ né ti tagadoo —näng mäh.
—Ỹ gadoo péh, ỹ had'yyt nado tagadoo, hã
ỹ mejũũ do ti na-ããj né hẽ tagadoo —näng
mä Jesus sa hã.
38 Ti m' Jowãw ky hadoo:
—Ma matëg! —näng mäh. —Ãã hapäh
aj'yy a häd tabesok bä tahebë karap'aar
h'yyb nesaa doo. Ër h'yyb hata nado tii, ti
hyb n'aa ãã ge'ỹỹm tii d' tanad'oo hyb n'aa
—näng mä Jowãw kyyh Jesus hã.
39 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Bë geãm manäh! —näng mäh. —Dooh
hät ỹỹ gó pahuunh pé ta jawén ỹ tanu
mer'oot tii bä —näng mäh. 40 —Ti hyb n'aa,
ër wë h'yy kawanereem doo, ër h'yyb hata
tii —näng mäh.
41 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Jé naëng han'oos pé hät ỹỹ gó bë hã, hata ỹỹ bë bahadoo do hyb n'aa, ta ti gadoo né da ta säm baad hadoo do P'op Hagä Do hanaa. Né hup ỹ né hẽ ti ỹ her'oot doo —näng mä Jesus sa hã.

42 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Baad nado né paawä pä ta jawyyg n'aa ji hã ranu hũũ däg bä ji radawäts tu tame t'õp ji pahãs hyb n'aa, ti bahãnh tak'ëp baad nado ji hã da, ky n'aa netsëëh do seeh, hahỹ karapee hedoo doo, hã ỹ h'yy ka'eeh do ji h'yyb tatug bä nesaa do tamoo wät hyb n'aa —näng mäh.

43 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—A moo hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä, taw'ãäts hẽ paawä magakyd hõm a mooh. Taw'ãäts hẽ mabasëëk hỹ pong jé P'op Hagä Do wë sét a mooh, mahõm mahãnh ta s'ee hẽnh, tabanesaa hẽnh, pawóp hẽ tado bä a mooh. T'ĩĩ hẽnh mahõm bä, tëëg hõõ nadëëk do mahoop da had'yyt hẽ. [44 T'ĩĩ hẽnh madoh-ro ji hawëh doo, dooh radejëb bä. T'ĩĩ hẽnh tëëg hõõ dooh tadäg bä —näng mäh.] 45 —A tsyym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä, taw'ãäts hẽ paawä magakyd hõm. Taw'ãäts hẽ matsyym gahet mabasëëk hỹ pong jé P'op Hagä Do wë, ta s'ee hẽnh, tabanesaa hẽnh, õm P'op Hagä Do aw'oong hõm mahãnh, pawóp hẽ tado bä a tsyym. [46 T'ĩĩ hẽnh madoh-ro ji hawëh doo, dooh radejëb bä. T'ĩĩ hẽnh tëëg hõõ dooh tadäg bä —näng mäh.] 47 —A matym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä, taw'ãäts hẽ paawä a matym mado nyyh. Taw'ãäts hẽ mabasëëk hỹ pong jé, P'op Hagä Do ji tabag'ãäs doo hẽnh, sét a matym, jé ta s'ee hẽnh, tabanesaa hẽnh, õm P'op Hagä Do aw'oong hõm mahãnh pawóp hẽ tado bä a matym. 48 "T'ĩĩ hẽnh madoh-ro ji hawëh doo, dooh radejëb bä. T'ĩĩ hẽnh tëëg hõõ dooh tadäg bä"† —näng mä Jesus.

49 Ti m' taky hadoo ẽnh:

Sahõnh hẽ ma matëk ỹỹ P'op Hagä Do metyy da ji ahoop do hã, sa h'yyb tym banyyw däk hyb n'aa ta hã, ta dab P'op Hagä Do hã ji ma ejuu do jukiir me ji enyyw däk doo da.

50 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Taw'ãäts hẽ ti jukiir. Ti hadoo né hẽ, tanadah'ëëd wäd bä, taw'ãäts hẽ nado wäd. Ti hadoo né da bë hã. Taw'ãäts hẽ baad had'yyt hẽ bë babok bë da hadoo do wë. Baad bë babok do bë da hadoo do wë gawatsiig bä, taw'ãäts hẽ nado wäd —näng mäh. —Taw'ãäts hẽ h'yyb nyyw gó bë baboo had'yyt hẽ bë da hadoo do wë —näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

10

Dooh ji ỹỹm ji eréd hõm bä do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus raberéd däk Kapar-Naũm, atsëg hõm mä tamii Joradãn häd näng doo. Tamyyj däk hã m', ta tyw n'aa me m' ramahyk Judah häj n'aa hẽnh. Ti m' p'aa hẽnh hajõk mä ta wë han'aa. Ti m', tabahed'oo doo d' né hẽ m' tama metëëk mä sa hã.

2 Ti m' Parisew wób rabana ta wë rametyy hyb n'aa m'. Hahỹỹ da m' rake'aanh:

—Ër ky n'aa jaw'yyk do anoo g'eeh aj'yy eréd hõm bä ta ỹỹm? —näk mäh.

3 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Nyy da Mosees ky n'aa jaw'yyk do her'ood bä ẽnh? —näng mä Jesus sa hã.

4 Ti m' raky hadoo:

—Mosees anoo ji erii däk ji ỹỹm ji eréd hõm do heen n'aa, tii b' ji mejõ hõm tabahõm hyb n'aa —näk mä Parisew sa kyyh.

5 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë nabuj keh'ũũm do hyb n'aa tii d' Mosees wén erii wät ta ti ky n'aa jawyk do ky n'aa —näng mäh. 6 —P'ooj ub dooh ta tii da tahado bä. Sahõnh hẽ tadu dahäng noo gó P'op Hagä Do pahuunh aj'yy ỹỹnh daheeh. 7 "Ti hyb n'aa kä, aj'yy kä, ta yb, ta ỹỹn mahãnh kä, sa m'aa hẽnh kä, tagatëë hyb n'aa ta ỹỹm kä. 8 Takatëë jawén paa bä sét rabahado padëëk ta ỹỹm daheeh",* näng mäh. Ti hyb n'aa pawóp hẽ ranado bong. Sét hado däg kän. 9 Ti hyb n'aa séd hã P'op Hagä Do ata däk doo, dooh tahaja bä ji etyn bä —näng mä Jesus kyyh Parisew sa hã.

10 Tób bä kä m' ta ma matëg rabeaanh ta ti ky n'aa. 11 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Jé ta ỹỹm heréd hõm doo, tii bä ỹỹnh see hã takat'ëë däg bä, nesaa doo, P'op Hagä Do ganadoo do tamoo wät. Ta see ỹỹm sii

† 9:48 T'ĩĩ hẽnh ji ahob had'yyt hẽ, tahanäng pé tii. Isajas 66.24 hã takerih do hã tabeh'ũũm.

* 10:8 Genesis 2.24

he'ÿÿh do hado däk tii. Ta ÿÿm paa tah'yyb
rejãã —näng mäh. 12 —Jé ta patug heréd
hõm do ta see tagat'ëë däg bä, nesaa doo,
P'op Hagä Do ganadoo do tamoo wät. Ta see
patug sii he'ÿÿh do hado däk tii —näng mä
Jesus kyyh.

Karepé Jesus ky n'aa edëng do panyyg n'aa hahÿÿh

13 Ti m' ta wób ramenaa karepé ned'ëëd is
do Jesus wë, sa hã Jesus moo däng hyb n'aa,
taky n'aa edëng hyb n'aa. Ti m' ta ma matëg
rage'ÿÿm mäh. 14 Ti m' dooh Jesus genaag
bä ta ma matëg rabad'oo doo. Ti m' taky
hadoo sa hã:

—Na ramena karepé wë ÿÿ. Bë geãm
manäh! Hahÿ karepé h'yy ka'eeh do hadoo,
ti né hẽ P'op Hagä Do bag'ããs do karapee
hedo padëëk doo —näng mäh.

15 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Karapee t'aah ky daheeh do hadoo ky
nadaheeh péh, dooh P'op Hagä Do bag'ããs
do karapee tado bä da. Né hup ÿ né hẽ ta ti
ÿ her'oot doo —näng mä Jesus.

16 Ti m' karepé tabasog däk ta hã, tii bä m'
sa nu gad'oo bä m' tamoo däng, taky n'aa
edëë boo kän mäh.

Tak'ëp ma näng do panyyg n'aa hahÿÿh

17 Ti m' ta tii b' naa Jesus tsyym kadoo bä
m', ana mä aj'yy ta wë. Ta taron nuu me m'
tabahyy häng ta wë. Ti m' taky hadoo:

—Baad õm, ma matëg! —näng mäh. —
Nyy da ÿ bad'oo edëb had'yyt do ÿ gadoo
hyb n'aa, P'op Hagä Do pa ÿ bawät hyb n'aa
kä? —näng mä aj'yy kyyh.

18 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Hëd n'aa baad ub hã ÿ mabanäng? —
näng mäh. —Jããm hẽ P'op Hagä Doo, baad
hadoo doo. Dooh ta see pé baad hadoo
péh. 19 Mahapäh hahÿ P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk doo: "Manaboh manä a da hadoo
doo. Aã manä a ÿÿm nadoo do sii, a patug
nadoo do sii. Etsëëg manäh. Daap hẽ maky
n'aa tapa manä ta wób. Mawad'ii manäh.
Mawehëë a yb, mawehëë a ÿÿn"† —näng
mä Jesus kyyh ta hã.

20 —Ma matëg! —näng mä aj'yy kyyh.
—P'ooj ub, ÿ karapee noo gó ÿ panyyg
kadeheeh né hẽ ta tii hã —näng mä ta kyyh
Jesus hã.

21 Ti m' Jesus ty däng ta wë, takamahãn
wät mäh. Ti m' taky hadoo ta hã:

—Sét hẽ ti hawät a hã —näng mäh. —
Abaaj hõm, mesëëm hõm sahõnh hẽ a wë
hanäng doo. Man'oo ta säm paa kas'uut do
sa hã. Tii d' madoo bä hÿ pong jé magadoo
da tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Do
hanaa. Ti jawén ana wë ÿÿ, hëp ÿ hata
mabahadoo hyb n'aa kä —näng mä Jesus
kyyh ta hã.

22 Ti m' aj'yy h'yy katón gëët. Ti m' ahõm
mä Jesus mahãnh. H'yy katón wät mäh,
tak'ëp tawekãp do hyb n'aa.

23 Ti m' Jesus ty däg ta ma matëg sa wë, ti
m' taky hadoo:

—Hejoonh né hẽ wekãp do sa hã P'op
Hagä Do bag'ããs do karapee n'aa rabahadoo
hyb n'aa —näng mäh.

24 Ti m' sa h'yyb gó ta ma matëg rameu-
unh mä Jesus her'oot do hyb n'aa. Ti m'
p'aa hẽnh Jesus ky hadoo sa hã:

—Tah haa —näng mäh. —Hejoonh né hẽ
ji hã P'op Hagä Do bag'ããs do karapee ji
bahadoo hyb n'aa —näng mäh. 25 —Hejooj
né paawä kameer hã tatabëëj bä gats'uus
doo gó, ta bahãnh tabahejoonh wekãp do
sa hã P'op Hagä Do bag'ããs do karapee n'aa
rabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

26 Ti m' ti bahãnh mä ta ma matëg
rameuuj bong mäh. Sa mab hẽ m'
rakaner'oot. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Jaa ẽnh ti P'op Hagä Do wë hasëëk ẽnh?
—näk mäh.

27 Ti m' Jesus ty gadäg däk sa wë, ti m' taky
hadoo:

—Ji daaj hẽ dooh né hẽ ji haja bä P'op
Hagä Do wë ji as'ëëg bä. Ti hadoo né hẽ,
dooh P'op Hagä Do nahajaa péh. Ti hajaa
ta wë ji tamasäk —näng mäh.

28 Ti m' Peed ky hadoo:

—Sahõnh hẽ ãã beréd hõm a hataa ãã
bahadoo hyb n'aa —näng mäh.

29 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Né hup ÿ né hẽ hahÿ ÿ her'oot doo:
Hëp ÿ n'aa, P'op Hagä Do panyyg hanäm
do hyb n'aa na-ããj hẽ heréd hõm pé ta tób,
heréd hõm do ta wakããn, ta ãnh, ta yb,
ta ÿÿn, ta taah, ta joom banäng doo, 30 ta
bahãnh hajõng tagadoo da badäk hahÿÿ bä
ta mabaj. Tagadoo da tób, ta wakããn, ta
ãnh, ta ÿÿn, ta taah, ta joom banäng doo.

† 10:19 Esodo 20.12, Dew-Teronom 5.16-20

Ta no n'aa na-ããj da tagadoo. Ta jawén
kä, hỹ pong jé kä, tagadoo da edëb had'yyt
doo. P'op Hagä Do pa tabawäd had'yyt da.
31 Hajõk babä hyb n'aa jewyk do wób, ta
jawén kä hyb n'aa sekog padäg its da hỹ
pong jé. Babä hyb n'aa sekog is do wób kä
ti noo gó kä hyb n'aa jewyg kän da —näng
mä Jesus kyyh sa hã.

*P'aa h*ẽnh Jesus her'oot tadajëp do ky
n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

32 Ti m' Jesus rabahõm Jerusarẽnh hẽnh.
Jesus mä sa pooh. Ti m' ta ma matëg rahyb
n'aa newëë mä t'ĩĩ hẽnh Jesus bahõm doo.‡
Ta wób mä sa sii hah'ũũm do e'ỹỹm mäh. Ti
m' sa m'aa hẽnh Jesus naëënh ẽnh 12 hedoo
do ta ma matëg. Ti m' tamaher'oot sa hã ta
mo n'aa. 33 Ti m' taky hadoo:

—Ër ah'ũũm Jerusarẽnh hẽnh —näng
mäh. —Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé
Hana Doo, ỹ da rahaëëj däk da P'op Hagä
Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë
n'aa sa moo gó, Mosees ky n'aa jaw'yyk do
ma mehetëk do sa moo gó na-ããj da. Dajëb
hã raky n'aa etyy da ỹỹh. Ỹ da rahaëëj däk
Judah buuj nadoo do sa moo gó —näng mäh.
34 —Ta ti ỹ da raky n'aa ej'ees, ỹ da rahetsoos.
Ỹ da rahewyyh. Ỹ da radajëëb kän —näng
mäh. —Tamawoob hẽ ã̃h ỹ jawén paa bä,
ỹ d' ganä wäd kän —näng mä Jesus ta ma
matëg sa hã.

*Tsijaag, Jowãw daheeh rets*ẽẽ do panyyg
n'aa hahỹỹh

35 Ti m' Sebedew taah hedoo doo, Tsijaag,
Jowãw daheeh, rabana Jesus wë. Ti m' raky
hadoo ta hã:

—Ãã karẽn paawä manoo ãã etsẽẽ do a hã
—näk mäh.

36 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—H'ëëd ti bë karẽn hã ỹỹ? —näng mäh.

37 Ti m' raky hadoo:

—Ãã karẽn paawä tak'ëp makabaj'aa doo
me mabag'ããs doo bä, a hub hadäk hẽnh ãã
see basooh man'oo bä, s'ỹỹ me ãã see§ —
näk mä sa kyyh.

38 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Dooh bë hapëë bä ti bë etsẽẽ doo —
näng mäh. —Bë hajaa da ỹ ahoop do bë
ahob bä? Bë hajaa da bë dajëb bä ỹ dajëp
doo da? —näng mä Jesus sa hã.

39 —Ãã hajaa! —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë ahoop né da ỹ ahoop do hadoo doo.
Ỹ dajëp do hadoo né da bë dejëp —näng
mäh. 40 —Hỹỹ kä, ta ti bë etsẽẽ do hã ỹỹ, ỹ
nado ti hanoo. P'op Hagä Do anoo da hup
ỹỹ hẽnh, sã̃ ỹỹ hẽnh rabat'oonh, ta pooj jé
tabenäm do tah'yyb däng do sa hyb n'aa —
näng mäh.

41 Ti m' ta ma matëg wób, ji moo sahõnh
hẽ hadoo do raky n'aa napäh bä retsẽẽ doo,
rah'yy kawaj'ããn bong Tsijaag Jowãw sa wë.

42 Ti m' Jesus naëëj nä ta wë sahõnh hẽ ta
ma matëg. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë hapäh né hẽ, ta ti Judah buuj nadoo
do sa wahë n'aa ky n'aa hedoo doo, tak'ëp
ramejũũ sa hã. Bë hapäh né hẽ ti hyb n'aa
jew'yyk doo, tak'ëp ramejũũ sa karapee
n'aa —näng mäh. 43 —Bë mahang taw'ããts
hẽ dooh tii d' tado bä. Bë mahang karẽn
pé kaweh'ëëh péh, taw'ããts hẽ da ta wób sa
karom hadoo tabahado däk, ta wób tamasa.
44 Bë mahang karẽn pé ta wób sa bahã̃nh nu
gadäk péh, taw'ããts hẽ takadad'uuh sahõnh
hẽ sa wë. Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ sa masa
n'aa, sa karom kanep'aak do hado däk tii
—näng mäh. 45 —Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ
Pong Jé Hana Doo, ỹ na-ããj né hẽ. Ỹ ahyng
babä ỹ rahyb n'aa jew'yyk do jawén nado.
Ỹ ahyng babä ỹ masa hyb n'aa ta wób, ỹ ky
n'aa en'yym hyb n'aa ta wób sa hã, ỹ dajëp
hyb n'aa hajõk do nesaa do sa mo haj'aa säm
hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

*Baritsimew häd näng do panyyg n'aa
hah*ỹỹh

46 Ti m' rakajaa panang Jerikó häd näng
doo bä. Ti m', ta jawén, panang bä naa
Jesus, ta ma matëg, hajõk do wób ratsyym
kasok bä, ta tyw n'aa nabyy me m' tabahäng
ty tamah doo. Baritsimew mä ta häd.
Tsimew häd näng do t'aa m' tii. Ta tyw n'aa
me tabahäng dajẽẽr tetsẽẽ hyb n'aa m' ta tii
me tebës do sa hã. 47 Ti m', Jesus, Nasaréh
buuj ramaneëënh do né hẽ ti ta tii bä tabës
taky n'aa napäh bä m', tak'ëp mä tageëëj
wät. Hahỹỹ da m' ta kyyh:

‡ 10:32 Ta ma matëg rawén hyb n'aa newëë Jerusarẽnh hẽnh Jesus bahõm doo, t'ĩĩ hẽnh Jesus majĩĩ rababok sa h'yyb. § 10:37 Tak'ëp hyb n'aa jewyk do tii, sa wahë n'aa basooh do pa hat'oonh doo. Rakarẽn paawä ta wób sa wahë n'aa rabahadoo Jesus sii.

—Mat'yyd mehĩĩn ỹỹh, Jesus, Dawi panaa!** —näng mäh.

48 Ti m' ta wób raky ge'ỹỹm mäh, bag hẽnh tabahäng hyb n'aa. Raky geã̄m né paawä m', tak'ëp tageëëj wät tii bä:

—Mat'yyd mehĩĩn ỹỹh, Dawi panaa! —näng mäh.

49 Ti m' Jesus baym.

—Bë naëëj! —näng mäh.

Ti m' raky hadoo Baritsimëw hã:

—Tsebee wäd! P'op as'ëëg g'ëëd! Õm tanaëënh! —näk mäh.

50 Ti m' ta hatsë taw'oong jat mäh, gatsëg gëët, ahõm mä Jesus wë.

51 Ti m' Jesus beaanh ta hã:

—H'ëëd ti makarẽn ỹ moo wät a hã? —näng mäh.

—Ma matëg! Ỹ karẽn ỹ begãã däk —näng mäh.

52 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Ahõm nä. Hã ỹ mah'yy ka'eeh do hyb n'aa õm has'oo däk —näng mäh.

Ti m' nayyw hẽ m' tabahapëë däk. Ti m' tabahõm Jesus sa jawén.

11

*Baad Jerusar*ẽnh bä Jesus ragadoo do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus rabahõm. Ti m' Jerusarẽnh bedaa däk bä m', panang Betapagéh, Betanija häd enäh do w'oo hã rakajaa bä, waëë joom oriib häd näng do banäng bä, pawóp hẽ ta ma matëg Jesus mejũũ sa pooj jé m' rabahõm hyb n'aa. 2 Hahỹỹ d' mä ta kyyh sa hã:

—Bë ahõm panang hẽnh bë pooj jé badäk doo hẽnh ti nuuj jé. Bë kajaa bä, bë hapäh da jumeto t'aah ji najasooh nä doo. Ta tyd hã da tabahäng —näng mäh. —Bë asood hõm da, bë manaa wawẽẽ hẽ —näng mäh. 3 —"Hëd n'aa ti bë as'oot?", ranoo bä, "Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karẽn, bada m' tamejũũ rababaj nä", näk da bë kyyh —näng mä Jesus pawóp hadoo do sa hã.

4 Ti m' rabahõm, ti m' jumeto t'aah rabawyyd kän tób w'oo hã. Tób noo hã m' takahõ. 5 Ti m' rabas'oot bä m', p'eets hẽ hab'ëëh do rabeaanh:

—H'ëëd ti bë hab'ëëh? Hëd n'aa ti bë as'oot? —näk mä sa kyyh.

6 Ti m' Jesus ma matëg raky hadoo Jesus bedoo doo d' né hẽ m'. Ti m' rabanoo ramahũũm. 7 Ti m' Jesus ma matëg ramana kän Jesus wë. Ti m' sa hatsë sa hã padëëk do paa radatoonh jumeto jó. Ti m' Jesus bas'ëëg sooh ta jó. 8 Hajõk mä sa hatsë sa hã padëëk do paa rat'ëëg hõm ta tyw n'aa me, tamahõm doo me, raweh'ëëh hyb n'aa. Ta wób mä ragekyyt mä bag'aad, rat'ëëg hõm mä ta tyw n'aa me.* 9 Ti m' sahõnh hẽ pooj jé hah'ũũm doo, duu hẽnh han'aa do na-ããj mä tak'ëp mä sa kyyh:

—P'op Hagä Do ãã j'aa etsë! —näk mäh. —Ky n'aa kedëng tii, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo!† —näk mäh. 10 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng da ër wahë makũ Dawi bag'ããs do paa hadoo bag'ããs doo‡ —näk mäh. —Hỹ pong jé hawät do hã ãã j'aa etsë! —näk mä sa kyyh.

11 Ti m' Jerusarẽnh bä Jesus bajëë suun kän. Ti m' tabahõm P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh. Tabegãã däk mäh. Tug bä däg do hyb n'aa m', 12 hedoo do sa sii hẽ m' tabahõm ta s'ee hẽnh, Betanija häd näng doo hẽnh, raba'ỹỹh hyb n'aa m' tii bä.

*P'op Hagä Do tób wahoo gó hes'ëëm do Jesus hebëë bong do panyyg n'aa hah*ỹỹh

12 Ti m' jati péh, Betanija bä naa ratsyym kasok bä, Jesus asa däk. 13 Dawëë naa m' tabahapäh joom wiigo häd näng doo. Taheg'ããs mä teag bä. Dooh m' ta hã, ta ag noo gó nado m' ta h'yyb.§ 14 Ti m' joom hã taky hadoo:

—Dooh da meag wäd bä! Dooh d' a ag repoo wäd bä! —näng mäh.

Ta ma matëg ramaa napäh mä ta kyyh joom hã.

** 10:47 Sa h'yyb tym dëëb, p'ooj ub Judah buuj hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, ramaneëënh Mesijas . Dawi panaa mahang ta ti ganyyh P'op Hagä Do ky däng do paa hyb n'aa, "Dawi panaa" ramaneëënh na-ããj hẽ P'op Hagä Do Ky Däng Doo. Tii da Jesus Baritsimëw wén maneëënh, ta hã pé Jesus né hẽ ti P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa kaja däk doo. * 11:8 Tii d' né paa m' rabahed'oo sa wahë n'aa ragadoo bä. Ratsebé, raweh'ëëh do heen n'aa tii. † 11:9 Saaw-Mo 118.25-26 hã takerii däk do hã rabeh'ũũm. ‡ 11:10 Tii d' rawén her'oot, sa hã pé edaa däk Jesus du doo do Isaraéw buuj tabag'ããs doo. § 11:13 Ta ag noo gó nado né paawä, joom baad hadoo do hã ji aw'yyt né hẽ pawóp its ta ag tabeaak do pooj jé ganyyh doo. Kas'uut do sa waa tii. Ti ti Jesus esoos do tabepóh hyb n'aa paawä.

15 Ti m' rakajaa bä kä m' p'aa hẽnh
Jerusarẽnh bä, Jesus bajëë suun mä P'op
Hagä Do tób n'aa w'oo hã, kahadë doo gó,
wahoo gó. Ti m' Jesus bahabëë bong tii
bä hes'ëëm doo, hets'ẽẽ do na-ãã̃j mäh. Ti
m' tabaũũj bëëh dajẽẽr rabaheb'aanh do
tyng n'aa. Gurii-i hes'ëëm do tyng n'aa na-
ãã̃j mä taũũj bëëh. 16 Dooh m' tan'oo bä
ramatabëj bä wak'ãã̃b ta tii me, P'op Hagä
Do tób n'aa wahoo gó. 17 Sa hã tama metëëk
bä m' taky hadoo:

—Nepäh bë hã kerih do P'op Hagä Do
kyyh? —näng mäh. —Hahỹỹ da takerih
P'op Hagä Do kyyh: "Tóp ỹỹ ji maneëënh da
sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do P'op
Hagä Do hã raky n'aa etsẽẽ do tób n'aa"** —
näng mä Jesus. —Hỹỹ kä, baretsëg tób n'aa
hado däk bë an'oo bä! —näng mä Jesus kyyh
sa hã.

18 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo
heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk do na-ãã̃j mä raky
n'aa napëë kän mä ta tii. Ti m' ratyw n'aa
esoos mä radaj'ëëp hyb n'aa m' Jesus, Jesus
rajeỹỹm do hyb n'aa m'. Rawén jeỹỹm mäh,
hajõk mä gen'aak Jesus metëëk do hã.

19 Ti m' tug bä kä m' Jerusarẽnh Jesus
raberéd däg kän, ah'ũũm kän mäh.

Baad ji h'yy ka'eeh do panyyg n'aa hahỹỹh

20 Jati pé bäp paa m', Jerusarẽnh hẽnh
rabahõm bä m', joom wiigo häd näng doo
me m' ratabës. Tsawyy häng mä sahõnh hẽ
m' rabahapäh. 21 Ti m' Peed hyb n'aa newë
däk mä Jesus ky hadoo do paa joom hã. Ti
m' taky hadoo:

—Ma matëg! Mahegãã! —näng mäh. —
Tsawyy häng joom mawas'ee häng doo —
näng mäh.

22 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Taw'ãã̃ts hẽ P'op Hagä Do hã bë h'yy
ka'eeh —näng mäh. 23 —Né hup ỹ né hẽ
hahỹ ỹ her'oot doo: Hahỹ waëë hã ky hadoo
péh: "Ahõm, ahob tame", hanäng péh, P'op
Hagä anoo ti ta hã, ta hã baad tah'yy kae
bä, P'op Hagä Do ky däng do taky nasëëw
bä ta h'yyb gó. 24 Ti hyb n'aa bë ỹ maher'oot
hahỹỹ da: Bë gadoo né da sahõnh hẽ P'op
Hagä Do hã bë ky n'aa etsẽẽ doo, baad bë
ky dahé bä, bë ky nasëëw bä bë hã tanoo
do hã —näng mäh. 25 —Bë ky n'aa ets'ẽẽ bä,
tanyy bä bë h'yyb gó baad nadoo do bë da
hadoo do wë, taw'ãã̃ts hẽ pooj jé bë hyb n'aa
mabaan hõm tii, bë Yb hỹ pong jé hawät do
hyb n'aa mabaan hyb n'aa nesaa do bë hã
na-ãã̃j hẽ. [26 Bë hyb n'aa manabaan hõm bä,
dooh na-ãã̃j hẽ bë Yb hỹ pong jé hawät do
hyb n'aa mabaan bä nesaa do bë moo bok
do paah —näng mä Jesus kyyh.]

Jesus hã reaanh doo, jaa ky gabuuj ra-hanäng do panyyg n'aa hahỹỹh

27 Ti m' rakajaa Jerusarẽnh hẽnh. Jesus
bawät bä m' P'op Hagä Do tób n'aa wahoo
gó, kahadë doo gó, kajaa mä ta wë P'op
Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do
sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do
ma mehetëk doo, Judah buuj sa wahë n'aa
hedoo do sii hẽ. 28 Ti m' raky hadoo ta hã:

—Jaa kyy gó mabad'oo hahỹ mabad'oo
doo? Jaa ky gabuuj gó hahỹ mamoo wät
doo?†† —näk mä sa kyyh.

29 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Ỹ eaanh bë hã ẽnh. Bë her'ood bä, tii bä
ỹ baher'oot bë hã jaa ky gabuuj hahỹ ỹ moo
wät doo, hahỹ ỹ bad'oo doo —näng mäh.
30 —Jaa ky gabuuj Jowãw nu gahem'uun do
nu gemuun paah? Hỹ pong jé hawät do kyy
gó, sa ky gabuuj hẽ paah? Bë her'ood hã ỹỹ
—näng mäh.

31 Tii bä m' sa m'aa hẽnh mä raky n'aa
hajẽẽw bong. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

—Hỹ pong jé hawät do kyy gó ër noo bä,
teaanh da ër hã tii bä: "Hëd n'aa paa ti bë ky
nadaheeh ẽnh?", näng da. 32 Ajyy kyy gó ër
noo bä, hajõk do kawaj'ãã̃n da ër wë —näk
mä sa kyyh sa m'aa hẽnh raky n'aa hajẽm
bä.

(Rawén jeỹỹm mäh, hajõk do hã m' P'op
Hagä Do ky n'aa rod né hẽ paa m' sa h'yyb
Jowãw.) 33 Ti hyb n'aa m' raky hadoo Jesus
hã:

—Dooh ãã hapëë bä —ken'ooh mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Ỹ na-ãã̃j né hẽ, dooh ỹ her'ood bä ky
gabuuj näng do hã ỹỹ, tii da ỹ bad'oo doo
—näng mä ta kyyh sa hã.

** 11:17 Isajas 56.7 †† 11:28 Hes'ëëm do Jesus hebëë bong do hyb n'aa, hajõk do tama metëëk do hyb n'aa na-ãã̃j hẽ rawén eaanh. Jesus hã he'aanh do sa kyy gó ta tii bä hes'ëëm do rabehes'ëëm. Ti hyb n'aa dooh ragenaag bä Jesus bad'oo doo.

12

Joom näng do kaser n'aa panyyg gó Jesus beh'ũũm do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus baher'oot panyyg ky n'aa me
sa hã.* Hahỹỹ da m' tabaher'oot:
—Hỹ hadoo aj'yy bejoom hõm uwa häd
näng do ta joom. Tahedëë hõm. Ti tagagoos
uwa bëëh hood tagatsi hyb n'aa. Ti tamoo
wäd sooh p'op nu däk do joom hagã n'aa
tyng. Ti tabahaëëj däk ta joom banäng do ta
kaser n'aa sa hã. Ti ta danäh bahõm dawëë.
2 Joom ag wah'ëë däg bä kä, ta danäh mejũũ
ta sii moo heb'ooh do see ta kaser n'aa sa
wë, tagadoo hyb n'aa paawä joom ag wób.
3 Ti takajaa bä kä, ramaso däk, rahewyyh,
ramejõ hõm p'aa hẽnh bag hẽnh. 4 Tii bä
ta danäh mejũũ ẽnh ta seeh. Tii kä ranu
ganabooh, rarahejãã tii. 5 Ti tamejũũ ẽnh ta
seeh. Radajëëb kän tii. Ti ta danäh mejũũ
nä hajõk. Tii b' sa wób rahewyh bong, sa
wób raneboh bëëh. 6 Sét hẽ mad'aak ta pa.
Ta t'aah takamahã̄n do tii. Ti tamejũũ. Ta
h'yyb gó m' taky hadoo: "Tah ỹ raweh'ëëh
da", näng mä ta h'yyb gó. 7 Ti ta kaser n'aa
rabahapäh bä raky hadoo: "Ta danäh t'aah
hahỹỹh. Ti d' ta danä däg ta yb jawén buuj
däg", näk mäh. "Ti bä, ër dajëëb! Ër ma
däg da tii bä kä hahỹ joom banäng doo", näk
mä sa kyyh. 8 Tii d' né kä, ranaboh jad kän.
Dawëë radawäts hõm joom bahã̄nh —näng
mä Jesus. Panyyg gó m' tabeh'ũũm sa hã.
9 Ti m' teaanh sa hã:
—Nyy da joom danäh bad'oo hỹỹ kä? —
näng mäh. —Ana da, tadej'ëëp da ta kaser
n'aa, ta wób hã da tabahaëënh tii bä —näng
mäh.
10 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh sa hã:
—Dooh bë ner'ood bä g'eeh hahỹ P'op
Hagä Do kyy kerih doo? "Pä tób n'aa
tehem'aa do raty n'aa ges'yyk doo, hỹỹ kä
pä ta ba n'aa, mesoo n'aa däg. 11 Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do mo haj'aa né tii. Taw'ããts hẽ
ër hã tii",† näng kerih doo —näng mäh.‡
12 Tii bä kä m', P'op Hagä Do tób n'aa yt
hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees
ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj
hẽ, Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do na-ããj
mäh, ratyw n'aa esoos mä ramaso däk hyb
n'aa m' Jesus. H'yy genäh mä Jesus pes'ããp
mä panyyg ky n'aa me sa hã. Ti hadoo né
hẽ, e'ỹỹm mä hajõk do Jesus maa new'ëë
do sa hã, ti hyb n'aa m' Jesus mahã̄nh
rabahõm.

Jesus rano n'aa maso paawä ta kyyh hyb n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ta jawén kä m' ramejũũ Parisew wób,
Judah buuj sa wahë n'aa Eróts häd näng do
karapee wób na-ããj mä Jesus wë. Rakarẽn
paawä rano n'aa masoo taher'oot do hyb
n'aa. 14 Ti hyb n'aa m' ky ken'yym doo gó
rake'aanh:
—Ma matëg! —näk mäh. —Ãã hapäh õm.
Baad ub mabawät. Dooh daap mamenä bä.
Dooh mahyb n'aa p'eed bä ky n'aa etsëëh
do hã, hyb n'aa jawyk do hã mama metëëk
bä. Dooh maky n'aa ehỹỹd bä sa hyb n'aa
ma metëëk doo. Ehub né hẽ P'op Hagä Do
karẽn do hã mama metëëk doo —näk mäh.
—Ti hyb n'aa —näk mäh —ãã mamaher'ood.
Taw'ããts hẽ a hã, ji epaag bä Roma buuj sa
wahë hã rahepak doo, Sesa hã?§ —näk mäh.
15 —Ji ep'aak g'eeh, dooh apäh ji epaag bä?
Nyy da a hã? —näk mä sa kyyh.
Jesus hapäh mä ti sa h'yyb, j'ooj madäk
doo me ti raky hadoo. Ti m' taky hadoo sa
hã:
—Hëd n'aa tii da bë ke'aanh, këh ỹ hyb
n'aa ỹ bë no n'aa maso paawä? —näng mäh.
Ti m' taky hadoo sa hã:
—Na moweed denaari ramaneëënh doo.
Ỹ megãã —näng mäh.
16 Ti m' raban'oo däk ta hã. Ti m'
tametëëh, ti m' tabeaanh sa hã:
—Jaa heen n'aa hahỹỹh? Jaa häd hahỹ
kerih do ta hã? —näng mäh.
Ti m' raky hadoo:
—Sesa heen n'aa, Sesa häd —näk mäh.
17 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Bë an'oo Sesa hã ta no n'aa, ta heen
n'aa hadäk doo. Bë an'oo P'op Hagä Do hã
ta no n'aa hẽ** —näng mäh.

* 12:1 Ta hã kamaj'ĩĩ doo, ta hã he'aanh do sa hã ti tabaher'oot. † 12:11 Saaw-Mo 118.22-23 ‡ 12:11 Ti pä tahanäng péh, ta daaj hẽ né m' ti takaher'oot. § 12:14 Tii da rawén eaanh, rakarẽn paawä Jesus her'oot do hã rabaw'yyt raky n'aa tapaa do ta hã. "Dooh ji epaag bä Sesa hã" taky hado bä paawä, Eróts karapee raky n'aa tapa paawä Jesus Roma buuj sa hã. "Ji ep'aak né hẽ" Jesus ky hado bä paawä, hajõk do maa new'ëë doo, dooh ragenaag bä ta tii. Tii b' rakawaj'ãã̄n paawä ta wë. Hejoonh né hẽ ta hã reaanh doo. ** 12:17 Ji né hẽ ti P'op Hagä Do karẽn doo.

Ti m' sa h'yyb gó rameuuj b'ëëh ta kyyh hyb n'aa.

Sadusew Jesus hã rake'aanh do panyyg n'aa hahÿÿh

18 Ti m' rakajaa Jesus wë Sadusew häd enäh doo, rake'aanh hyb n'aa m'. Sa hã m' dooh m' ji ganä wäd bä ji dajëb bä. 19 Ti m' raky hadoo Jesus hã:

—Ma matëg! —näk mäh. —P'ooj ub Mosees erii däk do paa ër hã, aj'yy dajëb bä, ta ÿÿm teréd wäd bä tanetaa nä bä, tii bä m' ta hÿÿj mä gat'ëë däk tii, ta hÿÿj makũ panaa näng hyb n'aa m' —näk mäh. 20 —Panyyg gó õm ãã maher'oot —näk mäh. —Hÿ hadoo aj'yy, 6 ta hÿÿj. Tagat'ëë däk mäh. Dooh m' teta nä bä, aj'yy dajëp. 21 Tii bä ta hÿÿj seeh, ta jawén näh, gat'ëë däk mä ta hÿÿj makũ ÿÿm paah. Ti na-ããj mä dajëp né tii d' ẽnh. Dooh m' reta nä bä tadajëp. Ti hadoo né m' ta wób ẽnh. 22 Sahõnh hẽ m' raget'ëë bok ta ti ÿÿnh. Sahõnh hẽ m' radejëp ranetaa nä bä. Tagadëëg ub kä ÿÿnh dajëb kän.

23 Ti m' rabeaaj kän Jesus hã:

—Ji genyyh bä kä ẽnh, dejëp do paa ji? —näk mäh. —Ny hadoo do ÿÿm kä ta ti ÿÿnh ti noo gó kä? Sahõnh hẽ paa m' ta ti ta pat'uuk —näk mä sa kyyh.

24 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Dooh bë h'yy genä bä baad hadoo do hã, P'op Hagä Do kyy kerih do bë nahapäh do hyb n'aa, P'op Hagä Do hejój bë nahapäh do hyb n'aa na-ããj hẽ —näng mäh. 25 —Dejëp do ragenyyh bä kä, dooh ji kat'ëë wäd bä. Ããs hÿ pong jé habong do kanetëë do hadoo da ji tii bä kä —näng mä Jesus.

26 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Dejëp do genyyh doo kä, dooh bë ner'ood bä Mosees mo haj'aa kerih do hã, b'aa kadoo do panyyg n'aa gó, ji ganä wäd do ky n'aa? —näng mäh. —Tii gó naa P'op Hagä Do ber'oot Mosees hã. Hahÿÿ d' mä ta kyyh: "Abaraãm hagã ÿÿh, Isak hagã ÿÿh, Jakóh hagã ÿÿh",†† näng mäh. 27 —Dooh, "Abaraãm makũ hagã, Isak makũ hagã, Jakóh makũ hagã", tanoo bä. Dejëp do hagã n'aa nado P'op Hagä Doo. Hedëp do sa hagã n'aa tii —näng mäh. —Tak'ëp bë h'yy gatemah —näng mä Jesus kyyh Sadusew sa hã.

Tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk do panyyg n'aa hahÿÿh

28 Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do see bana. Tamaa napäh mä raky kedag bong do Jesus daheeh. Ta hã m', baad mä Jesus ky gadoo sa hã rake'aanh doo. Ti hyb n'aa m' teaanh mäh:

—Ny hadoo do P'op Hagä Do mejũũ do see tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk tamejũũ do wób bahãnh? —näng mäh.

29 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Hahÿ tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk: "Bë maa newë da hahÿÿh, Isaraew buuj. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk doo, P'op Hagä Doo, ër hagã n'aa, sét né hẽ. 30 Taw'ããts hẽ tak'ëp bë kamahãn Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Doo, bë h'yy kaha'eeh doo. Taw'ããts hẽ tak'ëp bë h'yyb padäg ta hã. Taw'ããts hẽ bë h'yyb tym gó naa né hẽ bë kamahãn ta hã, sahõnh hẽ bë hajaa doo me",‡‡ näng mäh. 31 —Hahÿ ta seeh: "Makamahãn a da hadoo doo, a hã makamahãn doo da"§§ —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Dooh tak'ëp ky n'aa jawyk pé ta ti pawóp hadoo do bahãnh —näng mä Jesus ta hã.

32 Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do ky hadoo:

—Baad ti a kyyh, ma matëg —näng mäh. —Sét né hẽ ti P'op Hagä Doo. Dooh ta see péh —näng mäh. 33 —P'op Hagä Doo tak'ëp ji kamahãn, tak'ëp ji h'yyb däk ta hã. Ji h'yyb tym gó naa né hẽ, sahõnh hẽ ji hajaa doo me né hẽ ji kamahãn ta hã. Ji kamahãn né hẽ ji da hadoo, ji hã ji kamahãn doo da —näng mäh. —Ji ajuu doo, ji anoo do P'op Hagä Do hã bahãnh ti ta tii.

34 Ti m' Jesus h'yyb hapäh bä baad ta kyyh, ta h'yy ganäng doo me tabedoo, ti m' taky hadoo:

—P'eets hẽ paawä P'op Hagä Do hã mah'yy ka'eeh takarẽn doo da. P'eets hẽ paawä P'op Hagä Do bag'ããs do karapee n'aa mabahadoo —näng mäh.

Ti bahãnh kä m' dooh m' reaaj boo bä kä. H'yyb e'ÿÿm mä reaaj bä kä.

Jesus eaanh do Kristo ky n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

†† 12:26 Esodo 3.6 ‡‡ 12:30 Dew-Teronom 6.4-5 §§ 12:31 Rewitikos 19.18

35 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó
Jesus ma metëëk bä m' taky hadoo:
—Dawi panaa m' ti Kristo, P'op Hagä Do
H'yyb Däng Doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk
do ma mehetëk do sa nooh. Nyy da tii?
36 Hahỹỹ d' mä P'op Hagä Do Sahee hejój
gó Dawi baher'oot paa m' Kristo ky n'aa:
"Wahë ỹ n'aa hã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo
ky hadoo, 'Aso hup ỹỹ hẽnh, si ỹ mabag'ããs
hyb n'aa a majĩĩ ỹ nes'ëëm bä kä' ",*** näng
paa Dawi. 37 Hỹỹ kä, "Wahë ỹ n'aa" Dawi
maneëëj bä ti Kristo, nyy d' ti ta t'aah
tabahadoo?††† —näng mä Jesus.
Baad mä hajõk do sa hã Jesus kyyh.
38 Jesus ma metëëk bä m' taky hadoo:
—Baad da bë kanä ta ti Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk do sa mahãnh
—näng mäh. Baad ub raken'yym, baad
rakametëëh saroor henyym doo me, ky
n'aa gebah doo me —näng mäh. —Rakarẽn
ji bedëng hajõk do sa mahang —näng mäh.
39 —Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot
doo bä ragen'aak ratooj bä hyb n'aa jewyk
do rabahetonh bä. Ratsebé do tä n'aa
noo gó, ragen'aak ky n'aa etsëëh doo bä
rabahetonh bä ratooj bä —näng mäh. 40 —
Patug tema bong do radajẽẽr esok, rama
esok. Tii bä h'yy kamep'ëëh, bäp péj hadoo
doo me raky n'aa ets'ëẽ bä —näng mäh. —
Ta ti hedoo do tak'ëp P'op Hagä Do rejãã
da —näng mä Jesus kyyh Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk do sa ky n'aa.

Patug tamaa wäd is do tanoo do dajẽẽr
panyyg n'aa hahỹỹh

41 Ti m' Jesus bahyy sooh dajẽẽr rada-
het'oonh do dawëë bä. Ti m' tabaheg'ããs
hajõk do radatoonh do dajẽẽr tób P'op Hagä
Do rahyb n'aa esee do dajẽẽr n'aa. Hajõk mä
dajẽẽr enäh doo, hajõng mä radatoonh. 42 Ti
m' tabana patug tamaa wäd is doo, tadatooj
is mä pawóp its moweed. Kanahën its mä
tii. 43 Ti m' Jesus naëënh ta ma matëg ta wë,
ti m' taky hadoo sa hã:
—Hahỹ ỹỹnh patug tamaa wäd is doo, sa
bahãnh tabanoo. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ
her'oot doo —näng mäh. 44 —Sahõnh hẽ ta
wób ranoo sa wë mad'aak do uuh —näng
mäh. —Hahỹ ỹỹnh, kasuud its né paawä,
sahõnh hẽ taban'oo däg is ta wë hanäng do
paats —näng mä Jesus.

13

Jesus her'oot ta jawén hawät do panyyg
n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus ratsyym kasok bä m' P'op
Hagä Do tób n'aa bä naa, ta ma matëg see
ky hadoo ta hã:
—Mahegãã, ma matëg! Ewëëh hỹ pä tób
pan'aa. Anäm hahỹ tatama n'aa! —näng
mäh.
2 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Mahapäh hahỹ tób yb —näng mäh. —
Dooh da hahỹ pä ta see jó haso wät pé
da. Sahõnh hẽ da rabakud bëëh tũũ —näng
mäh.
3 Ti m' waëë joom oriib banäng doo hẽnh
Jesus rabahõm kän. P'op Hagä Do tób n'aa
nu masee me tii. Ta tii bä Jesus bahäng
bä, sa m'aa hẽnh Peed, Tsijaag, Jowãw, Ãn-
Deréh rabana ta wë, ti m' raky n'aa eaanh:
4 —Ny noo gó da ti tii d' maher'oot do
tadu däk? H'ëëd hado da tabedaa däk do
heen n'aa? —näk mäh.
5 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Baad bë matakä da bë rawanadii hyb
n'aa. 6 Hajõk da han'aa ji hã wad'ii doo. Hät
ỹỹ gó rabana, sa nooh. "Ỹ Kristo", näk da
sa kyyh. Hajõk da rawedii —näng mäh. 7 —
Bë eỹỹm manä da kaneb'ooh do bë ky n'aa
napäh bä. Ti awät né da ta ti hedoo doo.
Ti hadoo né hẽ, dooh takaja nä bä badäk
hahỹ bahëëj jëng doo —näng mäh. 8 —Häj
n'aa see babuuj rakaneb'ooh da häj n'aa see
babuuj sa daheeh. Häj n'aa sa wahë n'aa,
rah'yy kawereem da häj n'aa see sa wahë
n'aa wë. Hajõng häj n'aa bä k'ããts katajuus
da, sah na-ããj da anäng. Badäk hahỹ bahëëj
jëng do du däk do metëë n'aa d' tii. Ajãn
pooj jé ta mahỹỹj ganyyh do hadoo da tii —
näng mä Jesus.
9 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Baad bë kanä sa mahãnh —näng mäh.
—Bë da rahaëënh panang enäh do sa wahë
n'aa sa moo gó, bë raky n'aa etyy hyb
n'aa. Bë da rahewyyh tób P'op Hagä Do
panyyg rayd naherot doo gó. Hëp ỹ n'aa
bë da ramahũũm sa wahë n'aa wë, hëëj

*** 12:36 Saaw-Mo 110.1 ††† 12:37 Dawi panaa né hẽ ti Jesus aj'yy gó tabahyng do hyb n'aa. Dawi wahë ỹ n'aa tamaneëënh do paah, P'op Hagä Do T'aah tabahadoo do hyb n'aa na-ããj hẽ ti Jesus.

bagã n'aa sa wë na-ããj hẽ, sa matym gó bë
raky n'aa tapaa hyb n'aa. Këh ỹ n'aa bë
her'ood kän da tii bä sa hã —näng mäh.
10 —Badäk hahỹ gawatsig pooj jé, P'op Hagä
Do T'aah panyyg hanäm do jé pad'yyt hẽ
da rabaher'ood hõm sahõnh hẽ häj n'aa
babuuj sa hã —näng mäh. 11 —Bë ramoo
maso hõm bä, bë raheaaj bä bë raky n'aa
etyy hyb n'aa, bë hyb n'aa tón manä bë
her'oot péh. Bë her'oot bä, bë her'ood bë
hã P'op Hagä Do anoo do ti noo gó. Bë h'yyb
gó naa nado da ti bë her'oot doo. P'op Hagä
Do Sahee da ti her'oot doo —näng mä Jesus
sa hã.

12 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Hỹỹj näng do ta hỹỹj tan'oo däk da
ta wób sa moo gó, radaj'ëëp hyb n'aa. Ti
hadoo né da t'aah näng do bad'oo ta t'aah
hã. Sa taah da h'yy kawereem da sa yb wë,
sa ỹỹn wë. Rahaëënh da ta wób sa moo gó
radej'ëëp hyb n'aa. 13 Tak'ëp da sahõnh hẽ
rakawajããn da bë wë hëp ỹ n'aa. Ti hadoo
né da, jé h'yy kanerét do hã ỹỹ, tadajëb bä
kä, edëb had'yyt hẽ da hỹ pong jé P'op Hagä
Do pa —näng mä Jesus kyyh.

14 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Tak'ëp nasaa doo, P'op Hagä Do tób
n'aa rejãã doo, P'op Hagä Do tób n'aa rahyb
n'aa eréd hõm hanoo doo, P'op Hagä Do tób
n'aa bä tahëë däg bä bë hapëë bä, taw'ããts
hẽ Judah buuj häj n'aa bä haj'eenh do rake-
jën hõm da waëë banäng hẽnh. (Sahõnh hẽ
hahỹ ner'oot doo, taw'ããts hẽ ramatakëë
tagahoot hyb n'aa sa hã nyy d' Jesus hanäng
pé ti tak'ëp nesaa doo.)* 15 Ta ti bë bahapäh
bä, taw'ããts hẽ jajé p'op tób gadäk do jó
hasooh péh, nayyw hẽ da takejën hõm,
dooh da pooj jé tób gó tehëën péh. 16 Ti
hadoo né da ta joom hood hẽnh hawät
doo. Taw'ããts hẽ dooh da tajëë bä ta hatsë
tabehëën hyb n'aa paawä —näng mäh. 17 —
Tak'ëp tanesaa het'aah doo, sa taah nebii do
sa hã kä ti noo gó kä!† —näng mäh.

18-19 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Tak'ëp né da ji bahoop ti noo gó. Badäk
hahỹ P'op Hagä Do pahuuj wät noo gó naa,
dooh nä paa ti hadoo pé tak'ëp rabahoop.
Ti jawén kä dooh ti tahado wäd bä kä. Ti
hyb n'aa da, bë ky n'aa ets'ẽẽ P'op Hagä
Do hã, bë kejën hõm do tabahahëëm noo
gó, tak'ëp naëng badoos noo gó, tanahadoo
hyb n'aa —näng mäh. 20 —P'op Hagä Do bód
gakog hõm da nanäng ji ahoop doo. Tii d'
tanado bä paawä, dooh paawä hedëp péh.
Ta wë tasëëw hõm do sa hyb n'aa tawén
bód gakog hõm ti noo gó rahoop doo —näng
mäh. 21 —Ti noo gó, "Wät hahỹ Kristo, P'op
Hagä Do H'yyb Däng Doo", "Jajé tahawät",
ranoo bä, bë ky dahé manä da raher'oot
doo. 22 Ta ti ỹ wén her'oot, ti abok da hajõk
"Ỹ Kristo" ken'ooh do hyb n'aa. Ti abok né
da "P'op Hagä Do ky n'aa rod ỹỹh" ken'ooh
doo, noo kanesa doo. Tak'ëp hadoo do ta
heen n'aa rametëëh da, rapehuunh da, ta
wë P'op Hagä Do asëëw hõm do rawedii
hyb n'aa paawä. 23 Ti hyb n'aa, bë hyb n'aa
matakä! Ta pooj jé ỹ baher'ood däk bë hã
—näng mä Jesus kyyh.

24 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Ta ti rahoop do jawén paa bä, papỹỹj da
badagyb däk, kamarab da dooh ta bag nyy
wäd bä. 25 Sagõõh wë hã naa kejäk da. Wë hã
habong do ta bag keh'ỹỹt da jé pad'yyt hẽ,
ta see hedo hõm da P'op Hagä Do an'oo bä.‡
26 Ti noo gó kä da sahõnh hẽ da rabahapäh
ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo,
ỹ bahyng bä kä wë puh mahang. Ỹ ahyng
da tak'ëp P'op Hagä Do hejój me, ta bag
tak'ëp gabarëëh do hadoo doo me. 27 Ti noo
gó ỹ mejũũ da ãs ỹỹ rabata hõm hyb n'aa
jé pad'yyt hẽ badäk hahỹỹ hã habong do ỹ
asëëw hõm doo —näng mä Jesus kyyh.

28 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Bë hyb n'aa matakä joom wiigo häd
näng do ky n'aa hã —näng mäh. —Wiigo
tëëg tadu doo bä tagajewäng doo, bë hapäh
tabanyyw edaa däk.§ 29 Ti hadoo né da,
sahõnh hẽ ta ti bë ỹ maher'ood wät do kaja
däk bä bë bahapäh bä, edaa däk ỹ kajaa do
bë bahapäh da —näng mäh.

30 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo:
Da hẽ habong do rahapäh nä da sahõnh hẽ

* 13:14 Maah-Ko erii wät ta tii, Daniéw erii wät do hã Jesus beh'ũũm do hyb n'aa. † 13:17 Tak'ëp tanesaa sa hã, du daa d' rawaj'aah pé do hyb n'aa. ‡ 13:25 Isajas kyy gó Jesus beh'ũũm ta ti taher'oot doo. Isajas 13.10, 34.4 hã kerii däk ta ti ky n'aa. § 13:28 Tabahahëm noo gó, hajõng do häj n'aa bä ti anäng joom ti noo gó barak doo. P'aa hẽnh tagajewäng tabanyyw bedaa däk bä. Ti hyb n'aa ta ti ky n'aa gó Jesus beh'ũũm ta panyyg.

ỹ her'ood wät do bawäd kän.** 31 Badäk
hahỹỹh, wë na-ããj da, ahëëj jëë né paawä,
këh ỹỹ da dooh tahëëj bä —näng mäh.
32 Ti m' Jesus ky hado kän:
—Dooh d' hapäh pé ny noo gó ta ti
bawät. Ããs, hỹ pong jé habong doo, dooh
rahapëë bä. Ỹỹh, P'op Hagä Do T'aah, na-
ããj hẽ dooh ỹ hapëë bä. Jããm né hẽ Ee
hapäh. 33 Dooh da bë hapëë bä ny noo gó
ta ti bawät. Ti hyb n'aa baad ub da bë
gadaa ta pooj jé, baad ub da bë matakä.
34 Aj'yy karom näng do ta s'ee hẽnh hahõm
do hadoo tii. Tabahõm pooj jé tamejũũ
ta karom sahõnh hẽ rabahag'ããs hyb n'aa.
Tamaher'ood hõm sa hã ramoo bong do
hã. Tamejũũ na-ããj hẽ tób noo hag'ããs doo,
baad tabahag'ããs hyb n'aa. Dooh raheen
n'aa enä bä ny noo gó sa kariw n'aa matëëh.
35 Ti hadoo bë hã kä. Taw'ããts hẽ baad da bë
gadaa, baad bë hyb n'aa matakä da. Dooh
da bë hapëë bä ỹ matëëh bä, tób danäh
matëëh do ta karom nahapäh do hadoo da.
Dooh ji hapëë bä tób danäh kajaa bä, tug
bä, atsëm, atsëm ub, tapaj'ëë bä. 36 Dooh
taw'ããts hẽ tado bä bë h'yy gatemah bä tób
danäh nayyw hẽ takaja bä —näng mäh. 37 —
Ti hyb n'aa ỹ bedoo bë hã, sahõnh hẽ sa hã:
Baad bë gadaa, baad bë matakä! —näng mä
Jesus.

14

Buu benyym do ỹỹnh ahoog wät do Jesus nuu gó panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' pawóp nä m' ta ãh Pas-kowa*
häd näng do bawät, pãw makuj tamah do
rabawa noo gó. Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa
yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees
ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj
mä ratyw n'aa esoos mä Jesus ramoo maso
hõm hyb n'aa ta wób raky n'aa nanapäh bä
m', radaj'ëëp hyb n'aa kä m'. 2 Rakaner'oot
bä m' raky hadoo:
—Dooh da ër dajëëb bä Pas-kowa noo gó,
hajõk do ër wë rah'yy kawereem mahãnh
—näk mäh.
3 Ti m' panang Betanija häd näng doo bä
m', Simaw saraa hã däk do paa tób bä, sa
waa tyng hã m' Jesus basooh bä m', ana mä
ta wë ỹỹnh. Buu benyym do hood mä ta
moo gó m' tabadäk. Pä s'ëëb mä ta hood.
Tak'ëp mä taky n'aa gebah, joom nah-do
häd näng do s'ëëb heh'äät ta ti gó hanäng
do buu benyym doo. Ti m' tanoo gatëh
hõm, ti m' tabahah'ook Jesus nuu gó m'. 4 Ti
m' Jesus pa hat'oonh do wób rakawaj'ããn
bong, ti m' raky hadoo sa da hadoo do sa
hã:
—Hëd n'aa tarejãã tii? 5 Taw'ããts hẽ
paawä takes'ëëm. Tak'ëp paawä ji ky n'aa
geb'aah. Ta säm ji anoo paawä kas'uut do
sa hã —näk mäh.
Ti m' rabahajẽẽw wät ti ỹỹnh.
6 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Bë hajẽẽw manäh! Na magëd ti ỹỹnh —
näng mäh. —Tak'ëp baad hadoo do tamoo
wäd wät hã ỹỹ. 7 Kas'uut do aboo had'yyt hẽ
bë mahang. Bë h'yy kajäk bä bë banoo sa
hã. Ỹ ti hỹỹh, dooh bë mahang had'yyt hẽ
ỹ awäd wäd bä —näng mäh. 8 —Tahajaa do
né hẽ ti tamoo wät hã ỹỹ. Ỹ radakä jëë pooj
jé buu benäw n'aa tii d' nuh ỹỹ gó tah'ook
doo —näng mäh.
9 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Jé
pad'yyt hẽ badäk hahỹỹ hã P'op Hagä Do
T'aah panyyg hanäm do rabaher'ood hõm
bä, raher'oot da na-ããj hẽ hã ỹỹ hahỹ ỹỹnh
moo wäd wät do ky n'aa, ji hyb n'aa esee
hyb n'aa ta hã —näng mäh.
10 Ti m' Judas Ikarijot häd näng doo, 12
hedoo do ta ma matëg sa seeh, bahõm P'op
Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa
wahë n'aa wë, Jesus tahaëënh hyb n'aa sa
hã. 11 Ti m' rah'yy gadejah Judas Ikarijot
kyy hã. Ti m' ta säm raky kajäk mä ta
hã. Ti m' Judas Ikarijot tyw n'aa esóts kän
tabahaëënh hyb n'aa kä sa hã.

Jesus ta ma matëg daheeh Pas-kowa tä n'aa rabawëh do panyyg n'aa hahỹỹh

** 13:30 Jesus hã reaaj wät ny noo gó P'op Hagä Do tób n'aa rarejãã. 37 ta baab jawén paa bä, hahỹ Jesus her'oot do jawén paa bä, Roma buuj sa warahén n'aa rarejãã P'op Hagä Do tób n'aa Jerusarẽnh bä hasooh do paah. Sahõnh hẽ P'op Hagä Do tób n'aa pan'aa pä kepyyj hyng Roma buuj sa warahén ran'oo bä. * 14:1 Pas-kowa ramaneëënh do noo gó Isaraéw buuj rahyb n'aa esee P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn doo, Esit bä naa rabah'ũũm noo gó. Pas-kowa ratab'ëës noo gó ranaheb'ooh b'éé t'aah aj'yy. Rahyb n'aa esee do heen n'aa tii. Ti noo gó m' ratab'ëës né hẽ pãw makuj tamah doo. Séd hã rataheb'ëës.

12 Ti m' pãw makuj n'aa tamah do rata-
heb'ëës do du däk bä m', b'éé t'aah aj'yy
P'op Hagä Do matym n'aa ranaheb'ooh noo
gó m', Jesus ma matëg rabeaanh ta hã:
—Nyy bä makarẽn ãã benäm Pas-kowa tä
n'aa, matab'ëës hyb n'aa? —näk mäh.
13 Ti m' tamejũũ pawóp hẽ ta ma matëg, ti
m' taky hadoo sa hã:
—Bë ahõm nä panang hẽnh. Bë kajaa
bä, bë kataa da aj'yy hã naëng hes'ooh do
hã. Ta jawén bë ahõm da. 14 Ti bajëë suun
bä tób gó, bë eaaj da tób danäh hã hahỹỹ
da: "Ãã ma matëg mejũũ ãã beaanh nyy bä
tagadäk ta gawakõ, tatab'ëës hyb n'aa Pas-
kowa ta ma matëg sa daheeh", denoo da.
15 Tii bä da ta gawakõ gaeh doo, p'op gadäk
doo, tametëëh da bë hã. Ta tii bä tyng n'aa
näng da. Kabenyyw däk da —näng mäh. —
Ta tii bä bë moo boo ta tä n'aa, ta waa n'aa
ër tab'ëës hyb n'aa —näng mä Jesus sa hã.
16 Ti m' pawóp hẽ ta ma matëg rabahõm
panang hẽnh. Rakajaa bä m' panang bä,
Jesus her'oot do hadoo né kä m'. Ti m'
ramoo boo kän tii bä kä Pas-kowa tä n'aa kä.
17 Papỹỹj badëë hyng bä kä Jesus kajaa 12
hedoo do sa sii. 18 Sa waa tyng pa rabat'oonh
bä kä m', rabawëh bä kä m', taky hadoo sa
hã:
—Bë see ỹ tahaëënh da majĩĩ moo gó. Né
hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mäh.
19 Ti m' rah'yy ketón bong. Ti m' sét
ken'yyh mä raky hadoo:
—Hã ỹỹ, dooh ỹ tado bä! —näk mäh.
20 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Bëëh, 12 hedoo do see né da, nemon ỹ
heh'oos do pãw né da —näng mäh. 21 —Ỹỹh,
Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ da
dajëp P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot
doo da né hẽ —näng mäh. —Ti hadoo né
hẽ, baad nado da aj'yy hã, Aj'yy Hadoo Do
Hỹ Pong Jé Hana Do majĩĩ moo gó han'oo
däk do hã! Taw'ããts hẽ paawä ta ti aj'yy hã
tanenyyts bä paawä! —näng mä Jesus kyyh.
22 Ti m' rabawëh bä, Jesus bado däk pãw,
ti m' P'op Hagä Do hã taky hadoo:
—Taw'ããts hẽ õm, Ee. Man'oo däk pãw ãã
hã —näng mäh.
Ti m' taganabäh däk, tan'oo däk mä ta ma
matëg sa hã. Ti m' taky hadoo:
—Bë gado däk. Hup ỹ heen n'aa hahỹỹh
—näng mäh.
23 Ti m' Jesus bado däk uwa bëëh hood, ti
m' P'op Hagä Do hã ta ky hadoo:
—Taw'ããts hẽ õm, Ee. Man'oo däk uwa
bëëh ãã hã —näng mäh.
Ti m' taban'oo däk sa hã. Ti m' rabeëg
pëë uwa bëëh.
24 Ti m' taky hadoo sa hã:
—Majyw ỹỹ, ỹ anoo do ỹ dajëp noo gó
hajõk do sa hyb n'aa heen n'aa hahỹỹh.
Papuuj sahõnh hã P'op Hagä Do ky n'aa
enooh do tii kä. Hỹ jawén majyw ỹ hyb n'aa
ji tagadoo P'op Hagä Do ky däng† —näng
mä ta kyyh sa hã.
25 Ti m' taky hadoo ẽnh sa hã:
—Dooh ỹ eëg wäd bä hahỹ uwa s'ëëb.
Jãã̃m hẽ p'aa hẽnh papuuj däg ỹ eëëk da
P'op Hagä Do bag'ããs doo bä. Né hup ỹ né
hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mäh.
26 Ti m' Saaw-Mo wób me P'op Hagä Do
rama ejäm do jawén paa bä m', rabahõm
kän waëë joom oriib häd näng do banäng
hẽnh.
27 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Bë sahõnh hẽ ỹ bë beréd hõm da —näng
mäh. —Hahỹỹ da takerii däk P'op Hagä
Do kyy kerih do hã ti ky n'aa: "B'éé hagã
ỹ daj'ëëp da. Tii bä da jé pad'yyt hẽ b'éé
rabehũũm bong"‡ —näng mäh.
28 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:
—Ta tii d' né paawä da hã ỹỹ, ỹ ganä wät
jawén paa bä da, bë pooj jé da ỹ bahõm
Garirej hẽnh —näng mäh.
29 Ti m' Peed ky hadoo ta hã:
—Sahõnh hẽ õm reréd hõm bä, ỹ dooh
õm ỹ eréd bä —näng mäh.
30 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Badah né hẽ, atsëm, pawóp nuu me
karaak bahỹỹh do pooj jé ỹ maky n'aa jejën
da. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng
mä Jesus Peed hã.
31 Ti m' Peed ky kah'ũũm mä ta hã:
—Dooh! —näng mäh. —Ỹ radajëëb bä na-
ãã̃j hẽ a sii, dooh noo gó da õm ỹ hyb n'aa
eréd bä! —näng mäh.

† 14:24 P'ooj ub Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'oot do nahado hahỹỹh. P'ooj ub b'éé t'aah majyyw rakaner'oot do heen n'aa. Papuuj däk hỹỹ kä. Jesus majyyw hyb n'aa, sét nuu me sahõnh hẽ sa hyb n'aa dajëp doo, P'op Hagä Do gadoo hỹỹ kä ta wë sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh doo. ‡ 14:27 Sakarija 13.7

Ti ky hedoo né hẽ m' ta ma matëg wób.

Getsemani bä Jesus ky n'aa ketsẽẽ do panyyg n'aa hahỹỹh

32 Ti m' Jesus rabahõm joom banäng hẽnh
Getsemani häd näng doo hẽnh. Ti m' taky
hadoo sa hã:
—Babä bë ayyw dó ỹ ky n'aa ets'ẽẽ nuuj
jé —näng mäh.
33 Ti m' Peed, Tsijaag, Jowãw daheeh
tamahũũm ta sii dawë hã. Ti m' Jesus h'yyb
gó tak'ëp mä tah'yy katón wät. Dooh baad
tado wäd bä ta h'yyb. Ti m' taky hadoo sa
hã:
34 —Tak'ëp ỹ h'yy katón. Ỹ h'yyb dajëp
do hadoo —näng mäh. —Babä bë ayyw, bë
matakä. Bë aã̄ manä da! —näng mäh.
35 Ti m' tabahõm dawë hã. Ti m' ta taron
nu paa me tabahyy häng, ti m' taky n'aa
etsẽẽ P'op Hagä Do hã tanahoop hyb n'aa
tamo n'aa, tahaja bä. 36 Hahỹỹ da m' ta kyyh:
—Ee —näng mäh. —Dooh hejoonh pé a
hã. Ti hyb n'aa ỹ karẽn paawä mado hõm
mahã̄nh ỹỹ wät hahỹ ỹ ahoop do pan'aa. Ta
tii d' né ỹ bets'ẽẽ paawä, makarẽn doo d' né
hẽ mabad'oo, ỹ karẽn doo da nado —näng
mäh.
37 Tabana bä m' ta ma matëg tamawoob hẽ
hadoo do rahab'ëëh hẽnh, taheg'ããs mäh,
aã̄ b'ëëh mäh. Ti m' tanaëëj nyyh Peed ta
häd heh'äät doo me:
—Simaw! —näng mäh. —Õm aã̄ jëng? —
näng mäh. —Dooh mahaja bä kanahën d'os
hẽ maty gadäg bä si ỹỹ? —näng mäh. 38 —Bë
matakä, P'op Hagä Do hã bë ky n'aa ets'ẽẽ,
nesaa do h'yyb tatug mahã̄nh bëëh, ỹ bë
eréd hõm mahã̄nh —näng mäh. —Ji h'yyb
karẽn né paawä baad hadoo do ji moo wät,
nahejooj ji, ti hyb n'aa bë ky n'aa ets'ẽẽ ỹ
wén näng —näng mäh.
39 Ahõm ẽnh p'aa hẽnh, taky n'aa etsẽẽ do
paa taky n'aa etsẽẽ ẽnh p'aa hẽnh. 40 Ti m'
p'aa hẽnh tabana bä ẽnh, aã̄ b'ëëh ẽnh mäh,
tak'ëp mä raty jewyk sa h'yyb. Dooh m' sa
kyyh pé ta hã.
41 Tamawoob nuu me m' tabahado däk bä
m' taky hadoo sa hã:
—Bë kameh'ããk nä? Bë aã̄ magyys hẽ?
Jããm hẽ dó! —näng mäh. —Kaja däk ỹ
ran'oo däk doo. Bë hegãã. Aj'yy Hadoo Do
Hỹ Pong Jé Hana Do nesaa do moo heb'ooh
do sa moo gó rabahaëëj däk hỹỹ kä —näng
mäh. 42 —Bë as'ëëg bëh! Hamäh, ër ah'ũũm.
Wät ta ti ỹ han'oo däk do majẽ ỹỹ hã —näng
mä Jesus kyyh sa hã.

Jesus ramaso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

43 Jesus ber'oot nä bä m', takajaa Judas,
12 hedoo do see paah. Hajõk mä han'aa ta
sii. Sẽn-jeer yt hã m', boh yt hã m' rabana.
P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh
do sa wahë n'aa kyy gó m', Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk do sa kyy gó m',
Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do sa kyy gó
m' na-ããj hẽ ti rabana.
44 Haëënh do baad ub mä taky n'aa
her'ood däk. Hahỹỹ da m' ta kyyh sa hã:
—Ta ti ỹ tapa tsanetsup doo da, ti né hẽ
tii. Tii d' bë maso däk, bë maso hõm baad
ub —tii da m' ta kyy dó sa hã.
45 Ti m' nayyw hẽ Judas bana Jesus wë, ti
m' taky hadoo:
—Ma matëg! —näng mäh.
Ti m' ta tapa tsanetsup mäh. 46 Ti m' ta hã
rakajäk, ramaso däg kän mä Jesus. 47 Ti m'
Jesus pa hagëët do seeh, bado däk ta sẽn-
jeer, tekyyt mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã
moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do
karom. Ta nabuuj gakyd hõm mäh.
48 Ti m' han'aa do hã Jesus ky hadoo:
—Ër wahë n'aa wë h'yy kawereem do sa
h'yyb mahũũm n'aa bë ed'oo g'eeh ỹỹh, bë
wén n'aa wë ỹỹ sẽn-jeer yt hã, boh yt hã, ỹ
bë masoo hyb n'aa? —näng mäh. 49 —P'op
Hagä Do tób n'aa wahoo gó ỹ awäd had'yyt
hẽ bë sii ỹ ma metëëk bä. Dooh ẽnh ỹ bë
maso bä tii bä ẽnh? —näng mäh. —Hỹỹ kä,
taw'ããts hẽ —näng mäh. —Ỹ hapäh, tii da
tawén hadoo, P'op Hagä Do kyy kerih do hã
ỹ kaja däk hyb n'aa —näng mä Jesus.
50 Ti m' sahõnh hẽ kä ta hata rawaj'aa
bong. Reréd hõm mä Jesus.
51 Jããm hẽ sét hẽ wanajaah, pahëëw. Sét
mä tadadäk ta hatsë pããn rino s'ëëb. Jesus
jawén paawä tabahõm, ti m' ramaso däg bä
paawä m', 52 teréd däk mä ta hatsë. Hahót
mä tawaj'aa hõm.

Judah buuj sa wahë n'aa wë Jesus ramahũũm do ky n'aa hahỹỹh

53 Ti m' Jesus ramahũũm kän P'op Hagä
Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë
n'aa heh'äät do wë kä. Ti m' rakata padëëk
t'ĩĩ hẽnh sahõnh hẽ P'op Hagä Do tób n'aa
yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees
ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Judah
buuj sa wahë n'aa hedoo do sii hẽ m'. 54 Ti

m' Peed bahõm mä Jesus sa jawén. Dawëë m' tagadäk. Ajëë suun mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do tób wahoo gó. Ti m' warahén sa pa m' tabahyy häng. Katëng mä sa nemuun tëëg me.

55 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa hedoo doo, sahõnh hẽ Sinedirijo§ häd näng do ajyy n'aa sii hẽ m' resoos mä Jesus hã rap'ãã daj'ëëp péh. Resóts né paawä m' Jesus raky n'aa tapaa doo, dooh m' raw'yyt pé rap'ãã daj'ëëp péh.
56 Hajõõ né paawä m' daap ramenyyh Jesus ky n'aa hã, dooh m' séd gó rer'ood bä. Raky n'aa eh'ỹỹt mäh. Ta see ky n'aa hadoo mä ta see an'oo bä.

57 Ti m' p'op mä ta wób rabes'ëëg b'ëëh, ti m' daap ramenyyh Jesus ky n'aa hã. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

58 —Ãã maa napäh taher'oot doo. Hahỹỹ da ta kyyh: "Ỹ gawatsiig hõm da hahỹ P'op Hagä Do tób n'aa, ajyy sa mo haj'aa. Tii bä, tamawoob hẽ ta ã̃h, ỹ moo wäd sooh P'op Hagä Do tób n'aa seeh, ajyy mo haj'aa nadoo doo", näng ta kyyh —näk mä sa hã.

59 Tii d' né paawä m' sa kyyh, ti na-ããj mä dooh m' séd gó rer'ood bä.

60 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do p'op mä tabas'ëëg gëët sa mahang. Teaanh Jesus hã:

—Dooh maher'oot pé õm raky n'aa tapaa do hã? —näng mäh.

61 Dooh m' Jesus ky gado bä. Bag hẽnh mä tabagëët.**

Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do beaaj kän ta hã:

—Õm ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo? Õm P'op Hagä Do T'aah? —näng mä ta kyyh.

62 —Ỹỹ. Ỹ né hẽ —näng mä Jesus. —Bë hapäh né da Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do Sahõnh Sa Bahã̃nh Hado Do hub hẽnh tabasooh bä, ta hã P'op Hagä Do weh'ëëh doo bä. Bë hapäh né da ẽnh tabahyng bä wë puh mahang —näng mä Jesus kyyh sa hã.

63 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do kawaj'ãã̃n gó tawén s'ẽẽd hõm ta daaj hẽ ta saroor. Ti m' taky hadoo:

—Jãã̃m hẽ. Dooh hyb n'aa wät pé ta ky n'aa her'oot péh —näng mäh. 64 —Bë maa napäh né hẽ ta kyyh, P'op Hagä Do taky n'aa rejãã doo —näng mäh. —Nyy da bë hã? —näng mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do kyyh.

Ti m' sahõnh hẽ raky hadoo:

—Taw'ãã̃ts hẽ tadajëp! —näk mäh.

65 Ti m' ta wób rabahetsoos, ti m' raty maw'yyd däk tanahapäh hyb n'aa, ti m' rabetuu sa moo me, ti m' rabeaanh ta hã:

—Maher'ood mahapëë bä! Jaa mo haj'aa? —näk mäh.

Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa warahén n'aa ramahũũm kän, ti m' rahewyyh mä Jesus.

*Jesus Peed ky n'aa jejën do panyyg n'aa hah*ỹỹh

66 Ti m' Peed bahäng bä m' tób w'oo hã, tabës mä tii bä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do karom ỹỹnh. 67 Tahapäh bä m' Peed katëng tëëg noo pa, tabaheg'ãã̃s ta hã. Ti m' taky hadoo ta hã:

—Õm na-ãã̃j hẽ Jesus Nasaréh buuj sii hawät do paa õm —näng mäh.

68 Ti m' Peed ky n'aa jejën wät.

—Dooh ỹ hapëë bä ta ti maher'oot doo. Dooh ỹ heen n'aa nyy bä —näng mäh.

Ti m' Peed bahõm ta hadë noo bä. 69 T'ĩĩ hẽnh ỹỹnh bahapäh bä m', taky hadoo sa pa hab'ëëh do sa hã:

—Hahỹ sa hata see né hẽ —näng mäh.

70 Ti m' Peed jejën ẽnh mäh.

Badah peej hadoo mä kä, ta pa hab'ëëh do p'op, raky hadoo ta hã:

—Sa hata see né hẽ õm —näk mäh. —Garirej hẽnh naa né hẽ õm —näk mä sa kyyh.

71 Ti m' Peed ta daaj hẽ taky n'aa kawas'ee kän. Ti m' P'op Hagä Do hã taky däng:

§ 14:55 Sinedirijo ramaneëënh doo, ta ti m' 71 ajyy rakaheta padëëk do raber'oot hyb n'aa nyy d' rabad'oo Judah buuj sa mahang ji da hadoo do moo nesaa doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ky nadaheeh do na-ãã̃j mäh. Ta ti m' ta wób mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa wób, ta wób mä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób, ta wób sa wahë n'aa na-ãã̃j mäh. ** 14:61 Dooh Jesus kawaj'ãã̃n bä. Daap hẽ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do ke'aanh Jesus wén ky ganadoo.

—Dooh ỹ hapëë bä ta ti aj'yy bë ky n'aa
her'oot doo —näng mäh.
72 Ti m' nayyw hẽ m' karaak bah'ỹỹ kän
pawóp nuu me däg kä. Tii bä m' Peed hyb
n'aa newë däk Jesus her'oot do paa ta hã kä:
"Pawóp nuu me karaak bahỹỹh do pooj jé,
tamawoob nuu me ỹ maky n'aa jejën da." Ti
né paa kä m' Jesus her'oot do paa kä ta hã.
Ti m' tak'ëp Peed baód kän taky n'aa
jejën do hyb n'aa Jesus.

15

Pirato häd näng do wë Jesus ramahũũm kän do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Bäp paa m' P'op Hagä Do tób n'aa yt
hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees
ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Judah
buuj sa wahë n'aa, sahõnh hẽ Sinedirijo
ajyy n'aa sii hẽ m' rahyb n'aa n'oo däk
Jesus. Ramoo maw'yyd däk, ramahũũm
Pirato häd näng do wë.*
2 Ti m' Pirato beaanh Jesus hã:
—Õm né Judah buuj sa wahë n'aa? —
näng mäh.
—Ỹỹ. Tii d' né hẽ, maher'oot doo d' né hẽ
—näng mä Jesus.
3 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo
heb'ooh do sa wahë n'aa hajõng mä Jesus
raky n'aa tapaa Pirato hã. 4 Ti m' Pirato ky
hadoo ta hã:
—Dooh maky gado bä? Hajõng do hã õm
raky n'aa tapaa —näng mä Pirato.
5 Dooh m' Jesus ky gedag bä.† Ti hyb n'aa
m' Pirato hyb n'aa meuuj wät.
6 Pas-kowa noo gó m' Pirato bahed'oo doo
da taberéd hõm radewëës do seeh. Teréd
hõm hajõk do retsẽẽ doo. 7 Ti noo gó m'
ragadahew'ëës doo gó m' tabagëët Barabas
häd näng doo, ta hataa sa daheeh. Ta see
tadaj'ëëp paa ta wób sa sii m' Roma buuj
wë rah'yy kawereem noo gó. 8 Ti m' hajõk
do rabana Pirato wë, ti m' rabetsẽẽ ragada-
hew'ëës doo gó hab'ëëh do see tamanyyh
hyb n'aa, Pas-kowa noo gó tabahed'oo doo
da.
9 Ti m' Pirato beaanh sa hã:
—Bë karẽn ỹ ado nyyh bë matym n'aa
Judah buuj wahë n'aa ramaneëënh doo? —
näng mäh.
10 Tii d' tawén eaanh, tahapäh mäh, P'op
Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa
wahë n'aa ta hã rahaëëj däk Jesus, Jesus hã
rah'yy kajew'ëës do hyb n'aa. 11 Ti m' P'op
Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa
wahë n'aa ky mejũũ mä hajõk do rabetsẽẽ
hyb n'aa Pirato hã Barabas häd näng do
Jesus jawén buuj.
12 Ti m' Pirato ky hadoo:
—Tii d' tado bä, nyy da ỹ bad'oo hỹ Judah
buuj sa wahë n'aa bë maneëënh do hã? —
näng mäh.
13 Tii bä m' tak'ëp rageëëj bong:
—Mepëëm däg b'aa kajatsëk do hã! —näk
mäh.
14 —Hëd n'aa? —näng mä Pirato. —Dooh
mo haj'aa kad'oo do tado bä —näng mäh.
Taher'ood né paawä m' tak'ëp rageëëj
bong tii bä:
—Mepëëm däg! Mepëëm däg! —näk
mäh.
15 Hajõk do Pirato h'yyb en'yym hyb n'aa
m' taberéd hõm mä Barabas häd näng doo.
Ti m' tamejũũ rabahewyyh Jesus. Ti m'
tahaëëj däk warahén sa hã rabepëëm däk
hyb n'aa b'aa kajatsëk do hã.

Jesus warahén rarejãã do panyyg n'aa hahỹỹh

16 Ti m' warahén ramahũũm Jesus sa
wahë n'aa tób wahoo hẽnh. Tii bä m'
ranaëëj nä sahõnh hẽ sa hataa, séd hã
rakata padëëk hyb n'aa. 17 Ti m' radasuun
jëng ta hã ta hatsë hahiin doo. Ti m' hetëk
do moo m' ramap'õõd däk, ta nuu gó m'
radasooh. 18 Tii bä m' radu doo raky n'aa
ej'ees do ta hã. Hahỹỹ da m' sa kyyh:
—Kaweh'ëëh Judah buuj sa wahë n'aa! —
näk mäh.
19 Hajõõ nuu me m' ranu gewyyh tatu me,
rabahetsoos sa matsós me. Ti m' sa taron
nuu me m' ramehyy b'ëëh ta wë, raweh'ëëh
doo gó m' raky n'aa mes'uunh hyb n'aa. 20 Ti
m' raky n'aa ej'ees jawén paa bä m' rado
nyyh mä ta hatsë hahiin doo, radasuun jëng
mä ta saroor hẽ. Ti m' ramanyyh rabepëëm
däk hyb n'aa.

Jesus rabepëëm däk do panyyg n'aa hahỹỹh

21 Ti m' ramanyyh bä m', aj'yy Simaw
häd näng doo, panang hẽnh hajëng doo,

* 15:1 Pirato häd näng doo, Roma buuj. Ta ti Judah häj n'aa bagã n'aa. † 15:5 Dooh Jesus kawaj'ãã̈n bä. Daap hẽ raky n'aa tapaa Jesus wén ky ganadoo.

tabëëj paawä m' sa hã. Panang Sirené häd
näng doo bä naa m' tii. Aresãn, Rupu häd
enäh do sa yb tii. Jerusarẽnh panang hẽnh
tabajëë paawä. Ti m' warahén ramejũũ
mä tabes'ooh hyb n'aa b'aa Jesus rahepëëm
däk do b'aa n'aa. 22 Ti m' Jesus ramahũũm
Gogota häd näng doo hẽnh. (Gogota häd
näng doo m', ji nu gabóg k'yy rahanäng pé
m' tii.) 23 Ti m' ramenoo ta hã joom uwa häd
näng do s'ëëb hejoonh doo. Kamekuunh
mä ti datés do biin me, miir häd näng do
s'ëëb. Dooh Jesus eëg bä. 24 Tii bä kä m',
repëëm däg kän mäh. Ti m' ramoo bong
ramas'uunh doo, rabahapäh hyb n'aa ta
saroor uuh wë ym doo.

25 P'op däg mä papỹỹj, 9 oor däg mä ti
rabepëëm däk. 26 Hahỹỹ da m' takerii däk
Jesus moo p'ãã tadajëp do heen n'aa hã:
"Judah buuj sa wahë n'aa hahỹỹh", näng
mä kerih do hã.‡

27 B'aa kajatsëk do wób hã rabepëëm
padëëk na-ããj hẽ pawóp hẽ ajyy baretsëk
doo. Hub hẽnh ta see hahäng, s'ỹỹ hẽnh
ta see hahäng. Hõõ gó Jesus kahepëëm
däk do bahäng. [28 Ta tii hã kaja däk P'op
Hagä Do kyy kerih do paa hahỹỹ d' her'oot
doo: "P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky
nadah'eeh do h'yyb hata däk ran'oo bä P'op
Hagä Do H'yyb Däng Doo."§] 29 Ta tii me
teb'ëës do raky n'aa rejãã mä Jesus, sa nuu
m' rewõnh Jesus wë. Hahỹỹ d' m' sa kyyh:

—Magawats'iik mäh, a nooh, P'op Hagä
Do tób n'aa. Tamawoob mä ta ã̃h mamoo
wäd sooh p'aa hẽnh, a nooh. 30 Ahyy b'aa hã
hadäk do õm! A daaj kedëëb! —näk mäh.

31 P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo
heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ raky
n'aa ej'ees mäh. Sa daaj hẽ m' rakaner'oot:

—Ta wób ted'ëëp —näk mäh. —Dooh
tahaja bä ta daaj hẽ takedëëb bä! 32 Hahỹ
Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do hanäng
doo, Isaraéw buuj sa wahë n'aa hanäng doo,
taw'ããts hẽ tabahyng b'aa kajatsëk do hã
tahadäk do hã naa, ãã baheg'ããs hyb n'aa,
ãã ky daheeh hyb n'aa! —näk mä sa kyyh.

Ta pa habëëh do b'aa hã pad'ëëk doo, ti
na-ããj hẽ raky n'aa rejãã mäh.

Jesus dajëp do panyyg n'aa hahỹỹh

33 Wasyk mä ta bag badoo wät, badagyb
däk mä badäk hahỹỹ hã. Jããm hẽ tug bä
tabawag däk p'aa hẽnh. 34 Tug bä m', tak'ëp
mä Jesus geëëj wät:

—Eroj, Eroj, rama sabakatani? —näng
mäh.

"P'op Hagä Doo, ỹ h'yy kasahadä doo,
hëd n'aa ỹ mamakyys?",** tahanäng pé m'
tii.

35 Ta tii bä p'eets hẽ hab'ëëh do wób
ramaa napäh bä m' ta kyyh, raky hadoo:

—Bë maa newë! —näk mäh. —Eriij ti
tanaëënh —näk mäh.

36 Ti m' sa see waj'aa däk, sapum do
tehoots däk uwa s'ëëb oow me, b'aa hã m'
tagadahäng, tamenoo mä Jesus hã tabeëëk
hyb n'aa. Ti m' ti ky hadoo:

—Na madëëg! —näng mäh. —Ti b' ër
heg'ããs Eriij ana bä tamahyyh hyb n'aa —
näng mäh.

37 Ti m' tak'ëp mä Jesus geëëj wät, ti m'
tadajëb kän.

38 Tii bä m', P'op Hagä Do tób n'aa t'õp ta
gó noo gatsë hebaan do kas'ẽẽd hyng mäh.
39 Ti m' warahén sa wahë n'aa Jesus ty gadäk
hẽnh hab'ëëh doo, tamaa napäh bä Jesus
geëëj wät doo, tahapäh bä m' nyy da Jesus
dajëp doo, taky hadoo:

—P'op Hagä Do T'aah né paa ti hỹ aj'yy!
—näng mäh.

40 Dawëë naa m' ỹỹj wób rabaheg'ããs. Sa
mahang mä ab'ëëh Marija Madarẽn häd
näng doo, Sarome häd näng doo, Marija
seeh. Tsijaag, ta jawén nä ramaneëënh doo,
Josés ta hỹỹj daheeh sa ỹỹn ti Marija. 41 Jesus
hep'ëëh né hẽ m' ti ta tii. Garirej häj n'aa
bä Jesus hataa né paa m' tii. Sa tä moo bo
n'aa né paa m' tii. Hajõk mä ỹỹj ta sii han'aa
do Jerusarẽnh hẽnh, ti na-ããj mä tii bä m'
rabab'ëëh ẽnh.

Jesus radakä jëng do pä gó panyyg n'aa hahỹỹh

42 Saab pooj jé m' ti tabahadoo. Saab pooj
jé né hẽ m' ta ti Judah buuj rabahenyyw
hõm Saab hã rakamehehãk hyb n'aa. Tug
bä kä m', 43 Joséh, panang Arimatsija häd
näng do buuj, bahõm Pirato wë. Sinedirijo
ajyy n'aa see ky n'aa etsëëh do m' ti Joséh.
Tagada né hẽ m' P'op Hagä Do bag'ããs do
du däk. Ti m' tabahõm Pirato wë. Dooh m'

‡ 15:26 P'op ta nu gad'oo pong jé m' rabepëëm däk kerih doo. § 15:28 Isajas 53.12 ** 15:34 Saaw-Mo 22.1 hã takerii däk do hã tabeh'ũũm.

tah'yyb eỹỹm bä. Tetsẽẽ mä Jesus kamag
n'aa. 44 Ti m' Pirato hyb n'aa meuuj wät mä
Jesus nayyw hẽ dajëp tahanäng doo. Ti m'
tamejüü ranaëënh warahén sa wahë n'aa
tabeaanh hyb n'aa ta hã te hub tado bä.
45 Ti m' ta heen n'aa nyy däk bä warahén
sa wahë n'aa her'oot doo, ti m' tabahaëëj
däg kän Joséh hã. 46 Ti m' Joséh etsẽẽ mä
pããn hawak doo, rino häd näng do s'ëëb.
Ti m' tabado hyy kän Jesus kamag n'aa, ti
m' tahabën däk mä hawak doo me. Ti m'
tadasuun jëng pä gabaho doo gó, kamag
hood n'aa ragagots däk doo gó. Ti m' pä
gatsabak do tepëëd nä, taty gatsëë däk mä
ta me. 47 Marija Madarẽn, Marija see Josés
ỹỹn raheg'ããs. Rahapäh mä ragadasuun
jëng do Jesus kamag n'aa.

16

Jesus ganä wät do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' papỹỹj badëë hyng jawén paa
bä, Saab bahëëj jëng bä, Marija Madarẽn,
Sarome, Marija Tsijaag ỹỹn ah'üüm mä
buu benyym doo m' retsẽẽ. Jesus kamag
n'aa hahog pan'aa m' tii. 2 Ti m' bäp
paah, met'uuh hã, papỹỹj ty ganä këë bä,
rabahõm kän pä gabaho doo hẽnh, Jesus ka-
mag n'aa radasuun jëng hẽnh. 3 Ramahõm
me, tyyw me, rakaner'oot:

—Jaa da pä jawyk do ty gas'ëës? —näk
mäh.

4 Ti m' raty kajäk, pä kepëëd hõm taty
gatsë. Aeh mä ti pä. 5 Ti m' rabajëë p'ëë
gabaho doo gó. Ti m' rabahapäh, asooh mä
pahëëw hadoo. Hawak mä ta saroor taga-
sooh. Hub tabanäng hẽnh mä tabasooh. Ti
m' rah'yyb e'ỹỹm bong.

6 Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë eỹỹm manäh! —näng mäh. —Bë
esoos Jesus Nasaréh buuj, repëëm däk do
paah. Dooh wäd bä. Ganä wät! B'ëëp, bë
hegãã radasuun jëng do paa bä —näng mäh.
7 —Bë ahõm nä, bë maher'ood ta ma matëg
sa hã, Peed hã sii hẽ. Hahỹỹ da da bë kyyh:
"Ahõm da bë pooj jé Garirej hẽnh. Bë hapäh
da t'ĩĩ hẽnh, bë tamaher'oot do paa da" —
näng mäh.

8 Ti m' rawaj'aa hõm, kaj'uun mäh, h'yyb
manepëë boo m'. Dooh m' raher'ood bä sa
hã rabeỹỹm bong do hyb n'aa.

[9 Ti m' met'uuh hã bäp paah, Jesus ganä
wät. Pooj jé Marija Madarẽn hã m' takas'ee
wät. Ta ti m' Marija setsi karap'aar h'yyb
nesaa do hanäng do tahebëë bong do paa
m'. 10 Ti m' tabahõm Jesus sii habok do
paa wë. A'oot mä tii. H'yy ketón bong
mä Jesus hyb n'aa. 11 Ti m' Marija Madarẽn
baher'oot bä m' sa hã Jesus ganä wät doo,
Jesus tahapäh doo, dooh m' raky dahé bä.

12 Ta jawén kä Jesus kas'ee wäd kän ta see
hado däk mä pawóp hẽ ajyy panang s'ee
hẽnh hah'üüm do sa hã, ta tyw n'aa me
rababok bä. 13 Ti m' ajyy mat'ëëh p'aa hẽnh,
raher'oot mä ta wób sa hã. Ti sa hã na-ããj
mä dooh raky dahé bä.

14 Tii bä kä m', Jesus kas'ee wäd kän
11 hedoo do ta ma matëg sa hã kä sa tä
rabawëh bä m'. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa ti bë nabuj keh'üüm bë ky
nadaheeh ỹ hap'ëëh do ỹ ganä wät jawén
paa bä? —näng mä Jesus kyyh sa hã.

15 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Bë ahõm jé pad'yyt hẽ badäk hahỹỹ hã.
Bë maher'ood hõm sahõnh sa hã hanäm
do panyyg këh ỹ n'aa —näng mäh. 16 —
Panyyg ky dah'eeh doo, nu kemuun bong
doo, P'op Hagä Do ed'ëëp da ta wë. Panyyg
ky nadah'eeh doo, P'op Hagä Do ky n'aa
etyy da banesaa hẽnh —näng mäh.

17-18 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Panyyg këh ỹ n'aa ky dah'eeh do hã
P'op Hagä Do anoo da hahỹ tak'ëp rahajaa
doo: Karap'aar h'yyb nesaa do rahebë da
hät ỹỹ gó. Ta wób kyyh rer'oot da. Aw'yy
rameso bä da, p'yym reëg bä da, dooh da
ramahỹỹj hob bä. Sa moo radatoonh da
nahëë enäh do nu gad'oo bä, heso padëëk
da nahëë enäh doo. Ta heen n'aa ti ta tii, te
hub né hẽ këh ỹ n'aa ta wób rabahapäh hyb
n'aa —näng mä Jesus kyyh sa hã.

19 Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,
ber'oot jawén paa bä sa sii, P'op Hagä Do
masäg kän hỹ pong jé. P'op Hagä Do hub
hẽnh, takaweh'ëëh doo bä tabaso däg kän.
20 Ti m' ta ma matëg rabahõm kän, ti m'
jé pad'yyt hẽ rabaher'ood hõm kän mä
Jesus ky n'aa kä. Jesus, p'op naa né hẽ
tamasa sa hã tapehuunh doo me, sahõnh hẽ
rabahapäh hyb n'aa te hub né hẽ ta ti ta ky
n'aa.]

Jããm né hẽ hahỹ Jesus P'op Hagä Do
T'aah panyyg kä.

Rukas
Jesus ky n'aa hanäm do Rukas erii wät do hahỹỹh

Rukas Teopiro tamaher'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Õm ỹ ma erih hahỹỹh, Teopiro.

Hajõk herii bong ãã häj n'aa bä hawäd
wät do ky n'aa, Jesus ky n'aa. 2 Sahõnh
hẽ tadu däk bä hap'ëëh doo, P'op Hagä
Do panyyg hanäm do her'ood hõm do ra-
her'oot sa hã raberih hyb n'aa. Tii d' né
paa raberih. 3 Hỹỹ kä, Teopiro, hyb n'aa
jawyk doo, sahõnh hẽ baad ỹ ma kamet'ëëg
wät jawén paa bä ta ti ky n'aa, ỹ na-ããj hẽ
hỹỹ kä ỹ erih ta ky n'aa. Sét ken'yyh ỹ ma
erih doo. 4 Ta tii da ỹ wén erih, õm rama
met'ëëg wät do Jesus ky n'aa hã, se hub né
hẽ baad mabahapäh hyb n'aa ỹ erii wät do
hã maner'ood bä.

Ããs ky n'aa her'oot Jowãw nu gahem'uun do benäng do ky n'aa hahỹỹh

5 Ti m' sa wahë n'aa Eróts häd näng do Ju-
dah häj n'aa bä tabag'ããs noo gó, ti awät mä
P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh
do seeh. Sakarija m' ta häd. P'op Hagä Do
tób n'aa yt hã moo heb'ooh do wahë n'aa
see Abijah makũ panaa né m' tii. Ta ỹỹm
häd mä Isabew. Sa ky n'aa rod P'op Hagä
Do wë wahë n'aa makũ Arãw häd näng do
panaa né m' tii ẽnh. 6 Baad ub mäh, P'op
Hagä Do karẽn doo da rababok. Baad ub
né hẽ raky daheeh sahõnh hẽ P'op Hagä Do
mejũũ doo, ta ky n'aa jaw'yyk do kerih doo.
7 Dooh m' rataah nyy bä. Dooh m' Isabew
eta bä. Wehëh padäg mä ta patug daheeh.

8 Ti m' ta see pé noo gó, P'op Hagä Do
tób n'aa yt hã moo heb'ooh do wób, Abijah
makũ karapee, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã
ramoo bok noo gó, Sakarija moo wät mä
tii bä. 9 Sakarija hã m' rah'yy kajäk t'õp
gadäk doo gó tabajëë suun hyb n'aa, buu
benyym do in-sijẽẽn häd näng do tabajuu
hyb n'aa.* 10 Ti m' buu benyym do tabajuu
bä m', hajõk mä ta noo bä hab'ëëh. P'op
Hagä Do hã m' raky n'aa etsẽẽ. 11 Ti m'
P'op Hagä Do ããs kasee Sakarija hã m'. Buu
benyym do rabahej'uu do tyng hẽnh, hub
hẽnh mäh, ããs bag'ëëd däk. 12 Tak'ëp mä
Sakarija beỹỹm wät. H'yy gabadoo wät
mäh. 13 Ti m' ããs ky hadoo ta hã:

—Eỹỹm manäh, Sakarija —näng mäh. —
P'op Hagä Do maa napäh metsẽẽ do ta hã
—näng mäh. —Etaah da a ỹỹm. Aj'yy da
bë t'aah. Man'oo da ta häd Jowãw —näng
mäh. 14 —Tak'ëp da bë h'yyb tsebé ta hyb
n'aa. Hajõk ratsebé tabenäng bä, 15 hyb n'aa
jawyk P'op Hagä Do matym gó tabahadoo
do hyb n'aa da —näng mäh. —Taw'ããts hẽ
dooh d' teëg da uwa bëëh hejoonh doo, ta
wób na-ããj hẽ mahỹỹnh doo. P'op Hagä Do
Sahee h'yyb mahũũm da a t'aah ta ỹỹn wog
gó tabasuun nä bä na-ããj hẽ —näng mäh.
16 —Hajõk da Isaraéw buuj tah'yyb wapëën
hõm p'aa hẽnh P'op Hagä Do wë, sa hagã
n'aa wë, ta hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa —
näng mäh. 17 —Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk do
pooj jé da Jowãw bawäd däk da, Isaraéw
buuj sa h'yyb tym tabenäm hyb n'aa Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do wë. P'op Hagä Do Sahee
hejój gó tabawät da, P'op Hagä Do ky n'aa
rod Eriij makũ hawäd wät do paa hadoo
da, sa yb sa taah rah'yyb en'yym hyb n'aa
sa wë, nabuj keh'ũũm do rah'yy kawapëën
hyb n'aa, rah'yy genäh hyb n'aa kä baad
P'op Hagä Do karẽn doo da habok do rah'yy
genäh doo da —näng mä ããs kyyh Sakarija
hã.

18 Ti m' Sakarija ky hadoo:

—Nyy d' ỹ bahapäh ta ti te hub tado
bä? —näng mäh. —Wah'ëë däg ỹ ti hỹỹh.
Wah'ëë däg ã̃m ỹ né tii ẽnh —näng mäh.

19 Ti m' ããs ky hadoo Sakarija hã:

—Gabirijéw häd näng do ỹ ti hỹỹh —näng
mäh. —P'op Hagä Do pa hegët do ỹ hỹỹh. Ta
ti né hẽ ti ỹ tamejũũ hahỹ hanäm do ky n'aa
õm ỹ maher'oot hyb n'aa —näng mäh. 20 —
Hỹỹ kä, —näng mä —dooh d' mer'ood wäd
bä a t'aah benäng bä kä, ỹ maky nadaheeh
do hyb n'aa. P'op Hagä Do h'yyb däng noo
gó da ti awät né da a hã ỹ her'oot do a t'aah
ky n'aa —näng mä ããs kyyh Sakarija hã.

21 Ti nuuj jé m' P'op Hagä Do tób n'aa
noo bä kata b'ëëh doo, ky n'aa ets'ẽẽ doo,
ragada mä Sakarija banyyh. "H'ëëd hyb
n'aa ti tabadoh?", näk mä sa h'yyb gó. 22 Ti

* 1:9 Jããm né sét né hẽ sa ky n'aa rod hajëë suun t'õp gadäk doo gó, taber'oot hyb n'aa P'op Hagä Do wë, P'op Hagä Do tah'yyb en'yym hyb n'aa.

m' tabanyyh bä kä m', dooh m' tahaja wäd
ter'ood bä. Ta moo me m' tameh'eed däg
up. Ti hyb n'aa rah'yy genäh. P'op Hagä Do
metëëh do tahapäh sa hã.
23 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa gó tamoo
wät do bahänh bä kä, tababaaj hõm kän mä
ta tób hẽnh. 24 Ti m' nayyw hẽ denaa hẽ kä
m', ta ỹỹm Isabew häd näng do beta däg kän
mäh. Ji ma poo oow pé kä m' ta kamarab
n'aa ta ỹỹm gada ta tób bä, dooh m' tawäd
bä ta s'ee hẽnh. Ti m' Isabew ky hadoo:
25 —Hahỹ P'op Hagä Do anoo hã ỹỹ —näng
mäh. —Ỹ tat'yyd mehĩĩn. Tado hõm hã ỹỹ
ỹ nu mebyng doo, ỹ netaah doo —näng mä
Isabew kyyh.

*Ããs ky n'aa her'oot do Jesus benäng do ky n'aa hah*ỹỹh

26 6 kamarab tabahado däk bä m', P'op
Hagä Do mejũũ ããs, Gabirijéw häd näng
doo, tabahõm hyb n'aa panang Nasaréh
häd näng doo hẽnh, Garirej häj n'aa bä.
27 Tamejũũ mä tabeg'ããs hyb n'aa maruus
wë, Joséh häd näng do ỹỹm pan'aa wë.
Dawi panaa né m' ti Joséh. Dooh m' aj'yy
tamepëë nä bä ti maruus. Ta häd mä Marija.
28 Ti m' ããs bahõm ta wë, ti m' taky hadoo:
—Ỹ ana a wë õm ỹ panäk hyb n'aa. P'op
Hagä Do ky enyym a wë. A hã hẽ tabawät
—näng mä ããs Gabirijéw häd näng do kyyh.
29 Ti m' Marija hyb n'aa tón gëët mä ããs
her'oot do hã. Ti m' tahyb n'aa newëë. Ta
h'yyb gó m' tabedoo:
—H'ëëd ky n'aa ti hỹỹ éh? —näng mä
Marija ta h'yyb gó.
30 Ti m' ããs ky hadoo ta hã:
—Eỹỹm manä Marija! —näng mäh. —A
hã P'op Hagä Do h'yyb däng. 31 Õm da eta
däk, enyy däg da a t'aah. Mahäd n'oo däk
da Jesus. 32 Ky n'aa etsëëh da. P'op Hagä
Doo, Sahõnh Hẽ Sa Bahãnh Hadoo Do T'aah
da ramaneëënh —näng mäh. —P'op Hagä
Do anoo da ta wahë makũ Dawi häd näng
do jawén buuj tabahadoo hyb n'aa, sa wahë
n'aa tabahadoo hyb n'aa. 33 Jakóh panaa
sa wahë pan'aa da had'yyt da. Tabagãã
had'yyt da —näng mä ããs kyyh.
34 Ti m' Marija ky hadoo ããs hã. Teaanh
mäh:
—Nyy d' mä tii? Dooh aj'yy ỹ mepëë bä
—näng mäh.
35 Ti m' ããs ky hadoo:
—P'op Hagä Do Sahee da ahyng a wë —
näng mäh. —P'op Hagä Doo, Sahõnh Hẽ Sa
Bahãnh Hadoo Do hejój a hã da tabadäng.
Ti hyb n'aa da hahỹ karapee hã P'op Hagä
Do h'yyb däng. Ramaneëënh da P'op Hagä
Do T'aah —näng mä ããs kyyh Marija hã.
36 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—A wakããn, Isabew häd näng doo, ti na-
ããj hẽ etaah ta wah'ëë gó. Raher'oot né paa
ti netah. Hỹỹ kä eta däk —näng mäh. —
Ji ma poo oow see pé däg ta kamarab n'aa.
37 Dooh hejoonh pé P'op Hagä Do hã —näng
mä ããs kyyh Marija hã.
38 Ti m' Marija ky hadoo:
—P'op Hagä Do karom né ỹỹh. Tamejũũ
do ỹ moo wät da —näng mäh. —Taw'ããts hẽ
ta ti tahado bä, maher'oot do hã ỹỹ —näng
mäh.
Ti m' ããs ahõm kän mä p'aa hẽnh ta
mahãnh.
39-40 Ti m' nayyw hẽ denaa hẽ Marija
bahõm kän mä panang hẽnh, Isabew hagä
hẽnh, waëë habëë hẽnh, Judah häj n'aa bä.
Ta tsym n'aa kaw'aat mä tabahõm. Ti m'
tób gó m' tabajëë suun. Isabew mä tedëng.
41 Ti m' takedëë sii hẽ m' ajãn Isabew wog
gó hasuun do kahasyyg wät mä ta wog gó.
Baad mä P'op Hagä Do Sahee badäg däk
Isabew h'yyb gó. 42 Ti m' Isabew ky hadoo
Marija hã, tak'ëp mä ta kyyh:
—Baad õm P'op Hagä Do ky n'aa edëng
ỹỹj wób sa mahãnh. Ajãn hã na-ããj né hẽ
baad hadoo do tah'yyb däng —näng mäh.
43 Ti m' Isabew ky hadoo ẽnh:
—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ta hã ỹ
h'yy kaha'eeh do ỹỹn pan'aa mabahado
né paawä mabana ỹ mabaheg'ããs. Ỹ
maweh'ëëh ta ky n'aa hã. 44 Ỹ medëë sii
hẽ, wok ỹỹ gó ajãn kahasyyg wäd is, tsebee
wät —näng mäh. 45 —Baad õm P'op Hagä Do
ky n'aa edëng maky daheeh do hyb n'aa a
hã taher'oot doo —näng mä Isabew kyyh
Marija hã.
46 Ti m' Marija ky hadoo:

—Hëp ỹ tym P'op Hagä Do taj'aa etsë.
47 Hëp ỹ tym tsebee kän P'op Hagä Doo, hëp
ỹ tym dëëb wë.
48 Ta wë hëp ỹ tym wén tsebé, ỹ ta karom its
tahyb n'aa esee do hyb n'aa.
Hỹ jawén sahõnh hẽ ỹ ramaneëënh da ỹỹnh
ky n'aa kedëng doo,

49 tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Doo,
sahõnh haj'ap do banoo do hyb n'aa
hã ÿÿ.
Tsyt hẽ, sahõnh hẽ nesaa do mahãnh né tii.
Baad had'op do né tii.
50 Sahõnh hẽ badäk hahÿÿ hã habong doo,
sa panaa na-ããj né hẽ,
ta hã hyb n'aa jew'yyk doo,
P'op Hagä Do t'yyd mehïïn had'yyt hẽ.
51 Tak'ëp hejoonh do P'op Hagä Do mo
haj'aa.
Hahÿÿ da tamo haj'aa:
Jé pad'yyt hẽ dawë hã tabetyn hõm h'yy
kasab'ee doo gó sa hã hẽ h'yy kasadä
doo,
P'op Hagä Do karẽn do raty n'aa ges'yyk
doo.
52 Tasog hõm hyb n'aa jewyk do sa hejój,
ti taban'oo kän hyb n'aa sakog is do sa hã.
53 Baad taban'oo kän sa tä, sa waa, has'aah
do sa hã.
Tan'oo kän ta si n'aa hẽ rababaaj hõm
tak'ëp ma enäh do paah.
54 Tamasaa wät Isaraéw buuj, ta karom.
Ta t'yyd mehïïn had'yyt sa hã.
55 Dooh tamabaan bä Abaraãm hã, Abaraãm
panaa† hã taky n'aa enooh doo.
Nahëëj sa hã taky n'aa enooh do paah —
näng mä Marija kyyh.

56 Ti m' tamawoob hẽ kamarab Marija
bayyw kän mä Isabew tób bä. Ti m' tababaaj
hõm kän ta tób hẽnh.

*Jowãw nu gahem'uun do henäng do panyyg n'aa hah*ÿÿh

57 Ti m' Isabew t'aah benyy däk bä kä,
enäng mä kä aj'yy. 58 Isabew pa haj'eenh
doo, ta wakããn na-ããj mä rapanyyg enä
hõm bä kä, ratsebee kän mä ta sii. Isabew
P'op Hagä Do t'yyd mehïïn, rahegãã bä.
59 Ti m' ta t'aah 8 ta ãh tabahado däk bä, sa
wakããn, sa pa haj'eenh do na-ããj hẽ rabana
ta t'aah masuuj noo byyh kahõg hõm do
raheg'ããs. Rakarẽn mä ta häd ramaneëënh
Sakarija, ta yb häd. 60 Ti m' Isabew ky hadoo:
—Dooh —näng mäh. —Ta häd da Jowãw
—näng mäh.
Ti m' raky hadoo ta hã:
61 —Hëd n'aa ta tii d' ta häd? —näk mäh.
—Dooh ta tii da Jowãw häd näng pé bë
wakããn —näk mäh.

† 1:55 Isaraéw buuj né hẽ ti Abaraãm panaa.

62 Ti m' sa moo me rameaanh ta yb hã
nyy da ta t'aah häd. 63 Ti m' ta moo me
Sakarija metsẽẽ ta hã rabanoo raher'iih
doo. Ti m' rahyb n'aa meuuj bong terih
do hã. "Jowãw" mä terii däk. 64 Tii bä kä
m', taber'ood däg kän p'aa hẽnh kä. Ti
m' Sakarija j'aa etsëë kän mä P'op Hagä
Doo. 65 Ti m' sa pa haj'eenh do rahyb n'aa
meuuj bong mä tak'ëp. Jé pad'yyt hẽ waëë
habëëh hẽnh mä Judah häj n'aa bä ta ky
n'aa raher'ood hõm kän mäh. 66 Sahõnh hẽ
ta ti maa new'ëë do panyyg hã, rahyb n'aa
newëë, rahyb n'aa tón. Sa h'yyb gó m' raky
hadoo:
—Hyb n'aa jawyk da ta ti karapee —näk
mä sa h'yyb gó.
Tii da sa h'yyb gó rawén her'oot, P'op
Hagä Do hejój karapee hã tabawät do hyb
n'aa.

*Hah*ÿ Sakarija her'oot do ta jawén
hawät do ky n'aa P'op Hagä Do metëëh doo
67 Ti m' baad mä Sakarija h'yyb gó P'op
Hagä Do Sahee badäng. Ti m' tadu doo
tabaher'oot ta jawén hawät doo, P'op Hagä
Do metëëh doo. Ti m' taky hadoo:

68 —Taw'ããts hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
hã,
Isaraéw buuj rah'yy kaha'eeh do ër j'aa
etsë.
Tabahyng ta karapee tabed'ëëp hyb n'aa
nesaa do mahãnh.
69-70 P'ooj ub, ta ky n'aa rod tsyt hẽ ta wë
kasëëw bong do hã taky n'aa enooh
doo,
tii da P'op Hagä Do bad'oo hÿÿ kä.
Tamejõ kän hÿÿ kä ër mahang tak'ëp ta
hejój me ër hed'ëëp doo,
ta karom Dawi makũ panaa hã.
71 Ër da ted'ëëp ër majïï mahãnh,
ër wë h'yy gaẽẽnh do mahãnh.
72 Tat'yyd mehïïn paa ër wahë makũũh.
Tahyb n'aa esee baad had'op do sa hã taky
däng do paah,
73 Abaraãm makũũ hã taky n'aa enooh do
paah.
74 Ër ted'ëëp da ër majïï mahãnh,
h'yyb neÿÿm doo me ër moo bok hyb n'aa
P'op Hagä Do wë.
75 Tsyt hẽ nesaa do mahãnh,

takarẽn doo da ër baboo had'yyt hyb n'aa
ta matym gó.

76 Ti m' ta t'aah hã Sakarija ky hadoo:

—Õm da ramaneëënh P'op Hagä Doo,
Sahõnh Hẽ Sa Bahãnh Hadoo Do ky
n'aa rod.
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kajaa do pooj jé
panäg n'aa da õm.
Õm da henäm sa h'yyb tym, baad ragadoo
hyb n'aa takajaa bä.
77 P'op Hagä Do karapee hã mamaher'oot da
nyy da sa h'yyb tym tabed'ëëp
hỹ pong jé ta pa rababoo had'yyt hyb n'aa,
nesaa do sa h'yyb tym gó hanäng do
tabawug hõm do hyb n'aa da.
78 Tii da P'op Hagä Doo, ër h'yy kaha'eeh do
wén d'oo, taky enyym do hyb n'aa.
Ji tat'yyd mehĩĩn.
Ti hyb n'aa Tah'yyb Däng Doo, ta bag hadoo
ër hã,
papỹỹj bag hadoo doo, p'op tabana ër hã.
79 Ta bag tanoo da gadagyp do hadoo doo gó
habok do sa hã,
dajëb gó habok do sa hã.
Ër hã tanoo da h'yyb nyyw gó ër babok hyb
n'aa —näng mä Sakarija kyyh.

80 Ti m' karapee bawëë gëët. H'yyb hejooj
g'ëëd kän. Tabanawäng bä kä tabawäd
had'yyt hẽ. Tii bä kä, tadu do kän tama
metëëk do Isaraéw buuj.

2

Jesus benäng do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti noo gó m', hajõng häj n'aa sa wahë
n'aa Aw-Kus häd näng do tamejũũ rabetsén
hyb n'aa sahõnh hẽ ta karapee jé pad'yyt
hẽ habok doo, sa häj n'aa had'yyt bä habok
doo, Roma buuj ramejũũ doo bä. 2 Jããm né
hẽ ti pooj jé rabetsén doo. Kirinijo häd näng
doo, hëëj Sirija häd näng do babuuj sa wahë
n'aa noo gó m' tii. 3 Tii bä m' sahõnh hẽ
rabebanh sa wahë makũ panang p'aa hẽnh,
ta heen n'aa hã sa häd raberih hyb n'aa.

4 Ti hyb n'aa m' panang Nasaréh, Garirej
häj n'aa bä badäk doo bä naa Joséh ratsyym
kasog kän, Judah häj n'aa hẽnh, panang
Berẽnh häd näng doo hẽnh rabahõm hyb
n'aa. Dawi häd näng do panang paa né hẽ
m' ti Berẽnh. Dawi panaa see m' Joséh. 5 T'ĩĩ
hẽnh tawén hõm mä Marija, ta ỹỹm pan'aa
daheeh, retsén do heen n'aa hã sa häd
raberih hyb n'aa m'. Etaah mä ti Marija. 6 Ta
tii bä rabajeej bong noo gó kä m' karapee
benyy däg kän. 7 Ti m' pooj jé ta t'aah,
aj'yy m'. Ti m' tabahabën däk. Ta wób sa
masããh tób n'aa yt hã m', b'éé waa hood gó
m' tadasooh. Du daa m' dawëë hena do tób
ranu kahej'ëëk doo bä m', gabad'ëë däk do
hyb n'aa m'.

8 Ti noo gó kä m', atsëm, b'éé hagã n'aa
rabaj'eenh p'eets hẽ. B'éé mä rahag'ããs. 9 Ti
m' P'op Hagä Do ããs kasee sa hã. Ti m' P'op
Hagä Do hejój tametëëh sa pa. Ta bag tak'ëp
gabarëëh do hadoo mäh. Ti m' b'éé hagã
n'aa tak'ëp mä rabeỹỹm bong. 10 Ti m' ããs
ky hadoo sa hã:

—Bë eỹỹm manäh! Ỹ manaa tak'ëp ji
tsebé do panyyg, sahõnh hẽ panyyg pan'aa
—näng mäh. 11 —Naga hẽ enyy däk bë
mahang, Dawi panang paa bä, bë h'yyb tym
dëëb. Kristo,* P'op Hagä Do H'yyb Däng
Doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do tii —näng
mä ããs kyyh.

12 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Hahỹỹ da da bë heen n'aa: Bë aw'yyt
da kahabën is karapee. B'éé waa hood gó
da tabasooh —näng mä ããs kyyh b'éé hagã
n'aa sa hã.

13 Ti bä m' nayyw hẽ m' ragenä b'ëëh
hajõk do ããs ta see pa. Tii bä m' P'op Hagä
Do hã rama ejäm. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

14 —Taw'ããts hẽ hỹ pong jé tak'ëp
raweh'ëëh,
tak'ëp rahyb n'aa jew'yyk P'op Hagä Doo.
Badäk hahỹỹ bä, ta hã habong do hã,
takamahãn do hã,
P'op Hagä Do anoo da h'yyb näw n'aa —näk
mä ããs sa kyyh.

15 Ããs rabedo bong bä m', p'aa hẽnh hỹ
pong jé rabasëëk bä m', b'éé hagã n'aa
rakaner'ood kän, ti m' raky hadoo:

—Hamäh, Berẽnh hẽnh ër hegãã ti P'op
Hagä Do her'oot do ããs hã. Hamäh, hamäh
—näk mäh.

* 2:11 Ji h'yyb tym dëëb, p'ooj ub Judah buuj hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, ramaneëënh Mesijas . Gereg kyy me ramaneëënh Kristo. “P'op Hagä Do h'yyb däng doo” , tahanäng pé m' ti.

16 Ti m' nayyw hẽ m' rah'yy kabawaad
bong. Resoos mäh. Ti m' rabawyyd kän
Joséh, Marija, karapee kä. Karapee basooh
mä b'éé waa hood gó. 17 Karapee rabahapäh
jawén paa bä kä m', jé pad'yyt mä raba-
her'ood hõm karapee t'aah ky n'aa, sa hã
ããs panäk doo. 18 Sahõnh hẽ maa nap'ëëh
do rameuunh mä ta ky n'aa. 19 Ti m' Marija
enyyw hõm mä ta ti ta h'yyb gó. Ta h'yyb
gó m' tahyb n'aa newëë mäh. 20 Ti m' b'éé
hagã n'aa rababaaj hõm. P'op Hagä Do raky
n'aa ejäm hõm mäh. P'op Hagä Do raj'aa
etsë mäh. Ti rawén ky hadoo rahapäh mäh,
ramaa napäh mä sa h'yyb. Baad né hẽ m',
ããs her'oot doo d' né hẽ kä m'.
21 8 ta ã̃h tabahado däk bä m' karapee,
ta masuuj noo byyh kahõg hõm bä kä m',
rahäd n'oo däk mä Jesus, tabasuun däk do
pooj jé ããs häd n'oo däk doo d' né hẽ ta häd
karapee hã.
22 Ti m' takaja kän mä ti noo gó Marija ta
patug daheeh sa h'yyb rabenäm hyb n'aa
P'op Hagä Do matym gó, Mosees ky n'aa
jaw'yyk do mejũũ doo da ji t'aah benäng
do jawén paa bä.† Ti m' ramahũũm Jesus
Jerusarẽnh hẽnh, P'op Hagä Do wë ram-
etëëh hyb n'aa ta tób n'aa gó. 23 Tii da
rawén d'oo, hahỹỹ da m' P'op Hagä Do ky
n'aa jaw'yyk do kerih do tamejũũ do hyb
n'aa: "Taw'ããts hẽ pooj jé ji t'aah wah'ëëh
ji ky n'aa enooh P'op Hagä Do hã tsyt hẽ."‡
24 T'ĩĩ hẽnh rabahõm na-ãã̃j hẽ, P'op Hagä Do
hã rama ejuu hyb n'aa pawóp hẽ taw'ëëd,
h'ooh its hadoo doo, gurii-i hadoo doo.
Tii d' né hẽ ta ky n'aa jaw'yyk do mejũũ
rabad'oo sa h'yyb rabenäm hyb n'aa P'op
Hagä Do matym gó.

Simijãw häd näng do her'oot do Jesus ky n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

25 Ti m' ti awät mä Jerusarẽnh bä aj'yy
wah'ëë däk doo, P'op Hagä Do karẽn doo
da hawät doo, P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk do ky daheeh doo. Simijãw mä ta
häd. Baad mä P'op Hagä Do Sahee h'yyb
mahũũm. Tagada mä Isaraéw buuj hed'ëëp
doo. 26 P'op Hagä Do Sahee metëëh mä
ta hã, Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng
Doo, tahapäh nä né hẽ m' tadajëb pooj jé.
27 Ti m' ti noo gó né hẽ m' P'op Hagä Do
Sahee mahũũm mä Simijãw P'op Hagä Do
tób n'aa hẽnh. Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa
hẽnh Marija Joséh daheeh ramanaa bä m'
karapee t'aats, Jesus, sa ky n'aa jaw'yyk do
mejũũ doo da ramoo bok hyb n'aa ta hyb
n'aa, 28 ti agëët mä Simijãw tób w'oo hã. Ti
m' karapee tabado däk ta moo gó, ti m' P'op
Hagä Do taj'aa etsë. Hahỹỹ da m' ta kyyh:

29 —Hỹỹ kä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk doo,
sahõnh hẽ mabag'ãã̃s doo,
man'oo ỹỹh, a karom, h'yyb näm doo me ỹ
dajëp.
Man'oo däk maky däng do ỹ bahapäh.
30 Hỹỹ kä matym ỹỹ me baad ỹ bahapäh ji
h'yyb tym dëëb,
31 sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do sa
matym gó manoo doo.
32 Judah buuj nadoo do sa h'yyb bag hadoo,
sa h'yyb kadawuung n'aa P'op Hagä Do hã.
Isaraéw buuj ky n'aa etsëëh da ta hyb n'aa
—näng mä Simijãw kyyh karapee
t'aah ky n'aa hã.

33 Marija Joséh daheeh rahyb n'aa meuuj
bong mä Simijãw her'oot do sa t'aah ky n'aa
hã. 34 Ti m' Simijãw taky n'aa edëë bong
sa hã. Ti m' Marija hã, Jesus ỹỹn hã, ta ky
hadoo:
—Hajõk Isaraéw buuj wób raty n'aa
ges'yyk da hahỹ karapee tawah'ëë däk bä.
Ti hyb n'aa banesaa hẽnh rabahõm da P'op
Hagä Do an'oo bä. Ta wób da baad ragadoo.
P'op Hagä Do ed'ëëp ta tii —näng mäh.
—Ta heen n'aa hadoo da hahỹ karapee.
Tametëëh da P'op Hagä Do gen'aak doo. Ti
hyb n'aa hajõk da h'yy kawereem ta wë.
35 Tii bä da kametä däk da rahyb n'aa newëë
doo —näng mäh. —Õm da Marija, tak'ëp da
mah'yy katón da ta hã ramoo bok do hyb
n'aa da —näng mä Simijãw kyyh.
36 Ti noo gó né hẽ m' ti agëët mä t'ĩĩ hẽnh
ỹỹnh P'op Hagä Do ky n'aa rod. Ã̃n mä ta
häd. Wah'ëë däg né m' tii. Panuéw mä ta yb
makũ häd, Aseer makũ panaa see m'. Patug
tamaa wäd, marahud wäd mäh. Raket'ëë
däk do jawén paa bä, 7 ta baab tabahado
däk bä m' Ã̃n patug maa badoo wät mäh.
37 Wah'ëë däk mäh. 84 däg mä ta baab n'aa.

† 2:22 Isaraéw buuj sa taah benäng jawén paa bä, 40 ta ã̃h noo gó ajãn ỹỹn dooh tahaja bä P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh tahõm bä. Dooh na-ãã̃j hẽ tahaja bä tamep'aa bä tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw däk doo. ‡ 2:23 Esodo 13.2, 12

P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh had'yyt mä tabeheh'ũũm. Adëb bä, atsëm na-ãã̄j mä P'op Hagä Do tahyb n'aa jaw'yyk. Ta hã taky n'aa etsẽẽ mäh. Kas'aah mä taky n'aa etsẽẽ hyb n'aa P'op Hagä Do hã. 38 Ti m' Marija, Joséh wë tabana bä m', taky n'aa tsebee wäd kän P'op Hagä Doo. Ti m' Jesus ky n'aa taher'ood kän t'ĩĩ hẽnh hab'ëëh do mahang Isaraéw buuj P'op Hagä Do ed'ëëp do gad'aa do sa hã.

39 Ti m' Joséh Marija rabahajaa bä kä m' sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo, rababaaj hõm kän sa panang hẽnh Nasaréh häd näng doo, Garirej häj n'aa hẽnh. 40 Awëë däg kän mä karapee. Hejooj däg kän mäh. P'op Hagä Do h'yy gan'yyh. Baad P'op Hagä Do hag'ãã̄s ta hã.

P'op Hagä Do tób n'aa yt hã Jesus baym dó panyyg n'aa hahỹỹh

41 Ta heen n'aa hẽ had'yyt hẽ Jesus ỹỹn ta patug daheeh rabahõm Jerusarẽnh hẽnh, Pas-kowa häd näng do ratab'ëës hyb n'aa. 42 12 m' Jesus ta baab däg rabahõm Pas-kowa ratab'ëës hyb n'aa rabahed'oo doo da. Jesus ahõm sa sii. 43 Pas-kowa ratab'ëës do tabahëëj jëng bä m', rababaaj nä sa panang hẽnh. Jesus mä aym Jerusarẽnh bä. Dooh m' rahapëë bä ta ỹỹn hã tabaym. 44 Sa wakãã̄n mahang hawät red'oo mäh. Ti m' tug bä kä rabaheg'ãã̄s, dooh m' Jesus. Resoos mä sa wakãã̄n mahang. 45 Dooh m' rawyyd bä. Ti m' rabaheg'ãã̄s p'aa hẽnh Jerusarẽnh hẽnh. 46 Tamawoob däg kän mä sa ã̄h Pas-kowa jawén paa bä m', rabawyyd kän P'op Hagä Do tób n'aa yt hã m'. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do mahang mä tabasooh. Tamaa newëë mäh, teaanh mä sa hã. 47 Sahõnh hẽ Jesus maa napäh do rahyb n'aa meuunh mä tahapäh do hã m', tah'yy ganäng do hã m'. 48 Ti m' ta ỹỹn ta patug daheeh rabahapäh bä m' rah'yy gabedo bong mäh. Ti m' ta ỹỹn ky hadoo:

—Hëd n'aa tii d' mabahadoo ãã hã, tah ỹỹ? —näng mäh. —Õm ãã esoos, õm ãã hyb n'aa tón —näng mäh.

49 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hëd n'aa ỹ bë esoos? Nepäh bë hã Ee tób bä né paawä ti ỹ bë baw'yyt? —näng mä Jesus.

50 Dooh m' ta ỹỹn rah'yy genä bä tii d' tahanäng do hã. 51 Ti m' tababaaj hõm kän sa sii. Baad mä taky daheeh sa hã. Baad mä Marija benäm ta ti ta h'yyb gó. 52 Awëë gëët mä Jesus. Anäng mä ta hã kä tahapäh doo. P'op Hagä Do kamahã̄n ta hã, ta wób na-ãã̄j rakamahã̄n.

3

Jowãw nu gahem'uun do panyyg n'aa hahỹỹh

1-2 Ti m' 15 ta baab tabahado däk bä m' Tiberijo häd näng do Roma bä tabag'ãã̄s noo gó, tabanawäng hẽnh P'op Hagä Do ban'oo kän mä ta panyyg Jowãw hã, ta wób tamaher'oot hyb n'aa. Sakarija m' Jowãw yb. Ti noo gó, Judah häj n'aa bä Pon-Sijo Pirato häd näng do sa wahë n'aa. Garirej häj n'aa bä, Eróts häd näng do sa wahë n'aa. Eróts hỹỹj mä Pirip häd näng doo, Itureej, Tarakonit häd enäh do häj n'aa bä m' sa wahë n'aa. Risãã̄n häd näng doo, Abirẽn häj n'aa bä sa wahë n'aa.* Anas, Kajapas häd enäh doo, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do ti noo gó. 3 Ti m', P'op Hagä Do panyyg Jowãw gado däk jawén paa bä kä m', tamaher'ood hõm mä sahõnh hẽ tamii Joradã̄n nabyy me habong doo. Taher'oot sa hã raberéd hõm hyb n'aa nesaa doo, ranu kemuun hõm hyb n'aa nesaa do raberéd hõm do heen n'aa, P'op Hagä Do awug hõm hyb n'aa nesaa do sa h'yyb tym gó hanäng doo.

4 Hahỹỹ da P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do erih do paa Jowãw ky n'aa:

"Hahỹỹ da tabanawäng bä her'oot do kyyh:
Bë tyw n'aa bak'ood däg da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.
Baad ub da bë tyw n'aa daj'aah.
5 Bë geh'aa hõm gaderoh doo.
Bë epug hõm wajau doo, waëë na-ãã̄j hẽ.
Bë deja hõm ta tyw n'aa gajeroh doo.
Bë benyyw däg baad ta tyw n'aa.
6 Tii bä da sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do rahapäh da
nyy da P'op Hagä Do ji tabed'ëëp nesaa do mahã̄nh."†

* 3:1-2 Roma buuj had'yyt nado Tiberijo bag'ãã̄s. Hajõng ta wób sa häj n'aa na-ãã̄j hẽ tabag'ãã̄s. Pon-Sijo Pirato, Eróts, Pirip, Risãã̄n na-ãã̄j hẽ Tiberijo karom tii, Tiberijo kyy gó ta wób sa häj n'aa bä rabag'ãã̄s doo. † 3:6 Isajas 40.3-5

7 Ti m' hajõk rakata däk Jowãw wë ranu
kemuun hyb n'aa. Ti m' Jowãw ky hadoo sa
hã:
—Aw'yy p'yym näng do taah hadoo bëëh!
—näng mäh. —Nyy da bë ed'oo bë kejën
nesaa do bë hã P'op Hagä Do banoo do
mahãnh? J'ooj madäk doo me bë ed'oo bë
nu kemuun nesaa do mahãnh. 8 Taw'ããts hẽ
pooj jé bë metäh te hub tado bä nesaa do
bë eréd hõm bä. Bë metäh hanäm do hã bë
moo bok do hã. Bë daab yb manä Abaraãm
panaa bë hanäk do hã. Bë edoo manäh:
"Ãã P'op Hagä Do gadoo Abaraãm panaa ãã
bahadoo do hyb n'aa." P'op Hagä Do karẽn
bä, tahajaa hahỹ pä tawareem bä Abaraãm
panaa rado padäg bä —näng mäh. 9 Edaa
däk h'yy kawanereem do P'op Hagä Do ky
n'aa etyy doo. Aj'yy myym joom kóm pa
tadahëë däk do tabagëëm hyb n'aa hadoo
tii. Sahõnh hẽ joom tëëg neaak do tagëëw
jat da, ti tabaju hõm da —näng mä Jowãw
kyyh.
10 Ti m' rabeaanh ta hã:
—Nyy d' ãã bad'oo hỹỹ kä?
11 Ti m' Jowãw ky hadoo:
—Pawóp hẽ saroor näng péh, sét tanoo
saroor tamah pé hã. Waa näng doo, tanoo
waa tamah do waa ta waa uuh —näng mä
Jowãw kyyh.
12 Ti m' sa wahë n'aa dajẽẽr n'aa gedaag
n'aa an'aa mä Jowãw wë tanu gemuun hyb
n'aa.
—Ma matëg —näk mäh. —Ãã ẽnh, nyy d'
ãã bad'oo?
13 Ti m' Jowãw ky hadoo sa hã:
—Bë wad'ii manä ta wób —näng mäh. —
Dooh ta bahãnh bë ets'ẽẽ sa hã dajẽẽr. Jããm
hẽ bë ets'ẽẽ Roma buuj ky kajäk doo —näng
mäh.
14 Ti m' warahén reaanh:
—Ãã ẽnh? Nyy d' ãã bad'oo? —näk mä
warahén sa kyyh.
Ti m' Jowãw ky hadoo:
—Bë eãm manä ta wób dajẽẽr rabanoo
hyb n'aa bë hã. Bë ky n'aa tapa manä daap
hẽ ta wób. Bë h'yy gadeja dajẽẽr bë wahë
n'aa bë hã rep'aak do hã, bë hyb n'aa hũũm
manä ti bahãnh —näng mä Jowãw sa hã.
15 Ti m' hajõk do t'ĩĩ hẽnh kat'aa do rah'yy
kahas'ããp Jowãw hyb n'aa. Sa h'yyb gó m'
rahyb n'aa newëë. Sa h'yyb gó m' raky
hadoo: "Hahỹ né g'eeh P'op Hagä Do H'yyb
Däng Doo, Kristo häd näng doo?" 16 Ti m'
Jowãw ky hadoo sa hã:
—Ỹ ti hỹỹh, bë ỹ nu gemuun naëng me.
Ti awät da tak'ëp hyb n'aa jawyk do bahãnh
ỹỹ. Hã ỹỹ, ỹ hyb n'aa sakog its ta hã. Ti hyb
n'aa dooh ỹ haja bä ta tsyym suun kabo n'aa
ỹ do bä‡ —näng mäh. —Tii kä P'op Hagä Do
Sahee tabanoo da bë hã, tabajëë suun hyb
n'aa bë h'yyb tym gó, bë tah'yyb mahũũm
hyb n'aa. Tëëg hõõ hadoo me baad tabanäw
däk bë h'yyb tym, bë d' tametyy —näng
mäh. 17 Tsyt hẽ tabetyn hõm da P'op Hagä
Do karẽn do moo heb'ook doo, tsyt hẽ ta
wób. P'op Hagä Do karẽn do moo b'ook doo,
banäm doo hẽnh tabetyn hõm, tabanesaa
hẽnh ta wób, aj'yy ta nahëë me tetyn hõm
do hadoo tiriig ta bóg mahãnh. Ta joom ag
tiriig tabataa ta tób n'aa yt hã. Ta bóg taju
toonh tëëg hõõ me, nadëëk doo me —näng
mä Jowãw kyyh Kristo ky n'aa hã.
18 Hajõng mä Jowãw her'oot sa hã. Pa-
nyyg wób gó tabeh'ũũm. Baad tametëëk sa
hã. Panyyg hanäm do taher'oot mä sa hã.
19 Ti m' Jowãw nabuuj gedoo mä Garirej
häj n'aa wahë n'aa Eróts häd näng doo,
ta hỹỹj ỹỹm, Erodija, tagat'ëë däk do hyb
n'aa. Hajõng baad nadoo do wób Eróts moo
wät do hyb n'aa na-ããj hẽ Jowãw nabuuj
gedoo mä Eróts. 20 Ti m' ti bahãnh tabegyyts
wät. Tamejũũ mä Jowãw radawäts gëët
ragadahew'ëës doo gó.

Jesus Jowãw nu gemuun do panyyg n'aa hahỹỹh

21 Ti m' ragadahew'ëës doo gó radawäts
g'ëëd pooj jé m', hajõk do Jowãw nu
gemuun bong bä m', Jesus na-ããj mä tanu
gemuun wät. Tanu gemuun bä m', Jesus ky
n'aa etsẽẽ bä m', wë kabasëëts wät. 22 Ti m'
P'op Hagä Do Sahee ahyng mä ta wë gurii-
i hadoo mäh. Ti m' hỹ pong jé naa tamaa
ena kän P'op Hagä Do kyyh. Hahỹỹ da m' ta
kyyh:
—Õm tah ỹỹ, tak'ëp ỹ kamahãn up doo.
Baad ỹ mah'yyb n'yym —näng mäh.

‡ 3:16 P'ooj ub sa karom rakeboo paa m' sa kariw n'aa tsyym suun. Tii bä sa kariw n'aa tsyym rahets'yyt. Tak'ëp hyb n'aa sakog its Jowãw Jesus matym gó, ta hã hẽ Jowãw hegãã bä. Ti hyb n'aa dooh tahaj'as pé Jesus wë tamoo wäd bä ta hã hẽ tahegãã bä, tahanäng pé tii.

[23] 30 ta baab Jesus bahado däk bä m' tadu
doo tamoo wät do sa mahang.

Jesus wahë makũ sa häd ketsén do hahÿÿh
Joséh t'aah red'oo mä Jesus.
Joséh yb makũ häd Eri.
[24] Eri yb makũ häd Matat.
Matat yb makũ häd Rewi.
Rewi yb makũ häd Mew-Ki.
Mew-Ki yb makũ häd Janaj.
Janaj yb makũ häd Joséh.
[25] Joséh yb makũ häd Matatijas.
Matatijas yb makũ häd Amos.
Amos yb makũ häd Naũm.
Naũm yb makũ häd Eseri.
Eseri yb makũ häd Nakaj.
[26] Nakaj yb makũ häd Maat.
Maat yb makũ häd Matatijas.
Matatijas yb makũ häd Semej.
Semej yb makũ häd Josek.
Josek yb makũ häd Jodah.
[27] Jodah yb makũ häd Jowanan.
Jowanan yb makũ häd Resa.
Resa yb makũ häd Serubab.
Serubab yb makũ häd Saratijéw.
Saratijéw yb makũ häd Neri.
[28] Neri yb makũ häd Mew-Ki.
Mew-Ki yb makũ häd Adih.
Adih yb makũ häd Kosãn.
Kosãn yb makũ häd Ew-Madãn.
Ew-Madãn yb makũ häd Eer.
[29] Eer yb makũ häd Josuwéh.
Josuwéh yb makũ häd Erijés.
Erijés yb makũ häd Jorĩm.
Jorĩm yb makũ häd Matat.
Matat yb makũ häd Rewi.
[30] Rewi yb makũ häd Simijãw.
Simijãw yb makũ häd Judah.
Judah yb makũ häd Joséh.
Joséh yb makũ häd Jonam.
Jonam yb makũ häd Erijakĩm.
[31] Erijakĩm yb makũ häd Mereja.
Mereja yb makũ häd Mena.
Mena yb makũ häd Matatah.
Matatah yb makũ häd Natãn.
Natãn yb makũ häd Dawi.
[32] Dawi yb makũ häd Jesé.
Jesé yb makũ häd Obed.
Obed yb makũ häd Buwas.
Buwas yb makũ häd Saramon.
Saramon yb makũ häd Nasõm.
[33] Nasõm yb makũ häd Aminadab.
Aminadab yb makũ häd Adimih.
Adimih yb makũ häd Rãm.
Rãm yb makũ häd Eserõm.
Eserõm yb makũ häd Peres.
Peres yb makũ häd Judah.
[34] Judah yb makũ häd Jakóh.
Jakóh yb makũ häd Isak.
Isak yb makũ häd Abaraãm.
Abaraãm yb makũ häd Terah.
Terah yb makũ häd Nahóh.
[35] Nahóh yb makũ häd Serug.
Serug yb makũ häd Rakaw.
Rakaw yb makũ häd Pereg.
Pereg yb makũ häd Eber.
Eber yb makũ häd Serah.
[36] Serah yb makũ häd Kaj-Nan.
Kaj-Nan yb makũ häd Apasad.
Apasad yb makũ häd Sẽm.
Sẽm yb makũ häd Nowéh.
Nowéh yb makũ häd Ramék.
[37] Ramék yb makũ häd Metusarẽm.
Metusarẽm yb makũ häd Enók.
Enók yb makũ häd Jaréd.
Jaréd yb makũ häd Marareew.
Marareew yb makũ häd Kenan.
[38] Kenan yb makũ häd Enós.
Enós yb makũ häd Seet.
Seet yb makũ häd Adãw.
P'op Hagä Do t'aah hadoo Adãw makũũh,
P'op Hagä Do pahuunh do hyb n'aa.

4

Jesus Dijab metyy do panyyg n'aa hahÿÿh

[1] Ti m' Jesus basoop pong hẽnh tamii Joradãn häd doo me naa. Baad mä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm. Ti m' P'op Hagä Do Sahee mahũũm kän Jesus tabanawäng hẽnh, rabanabok hẽnh. [2] 40 m' ta ã̄h Dijab* metyy mä Jesus. Tabanawäng hẽnh tabaym bä, dooh Jesus awa bä. 40 ta ã̄h tabahado däk bä m' Jesus mä asa däk tak'ëp.

[3] Ti m' Dijab ky hadoo ta hã:

—P'op Hagä Do T'aah mado bä, mamejõ hahÿ pä takawareem däk pãw —näng mäh.

[4] Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh. Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih doo: "Jí waa hã had'yyt nado ji bedëp"† —näng mä Jesus.

* 4:2 Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng péh ti Dijab. † 4:4 Dew-Teronom 8.3

5 Ti m' Jesus Dijab masäk waëë jó. Tii b'
naa m' nayyw hẽ tametëëh ta hã sahõnh
hẽ badäk hahÿÿ hã hanäng do häj n'aa
rabag'ããs doo. 6 Ti m' taky hadoo ta hã:
—Mahegãã! —näng mäh. —Sahõnh hẽ
ta ti ỹ anoo da a hã. Sa wahë wahëh
mabahadoo ỹ an'oo bä. Sahõnh hẽ hanäm
doo, hetsooh do ta hã hanäng do ỹ anoo da
a hã —näng mäh. —Ỹ ti ta ti gadoo. Ỹ ta
danäh. Ti hyb n'aa ỹ anoo ỹ karẽn pé hã —
näng mäh. 7 —Sahõnh hẽ ỹ banoo a hã, wë
ÿÿ, tũũ, a taron nuu me ỹ mawehëë bä —
näng mä Dijab kyyh.
8 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih doo:
"Jããm hẽ P'op Hagä Doo, bë hagã n'aa, bë
wehëë. Jããm hẽ ta ti bë hyb n'aa jew'yyk,
bë ky daheeh"‡ —näng mä Jesus.
9 Ti m' Jesus Dijab mahũũm kän
Jerusarẽnh hẽnh. Ti m' tabatsyyd hõm P'op
Hagä Do tób n'aa jó p'op nu däk doo hẽnh
tabasëëk hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:
—P'op Hagä Do T'aah mado bä, —näng
mäh —keréd hyy tũũ babä naa. 10 Hahÿÿ da
P'op Hagä Do kyy kerih doo —näng mä Dijab
kyyh: "P'op Hagä Do mejũũ da ta ããs baad
õm rabahag'ããs hyb n'aa. 11 Õm da ragadoo
p'op pä hã a tsyym taganadas hyb n'aa",§
näng P'op Hagä Do kyyh —näng mä Dijab.
12 Ti m' Jesus ky gadoo:
—Hahÿÿ da na-ããj hẽ P'op Hagä Do kyy
kerih doo: "Mamety manä P'op Hagä Doo,
a hagã n'aa"** —näng mä Jesus.
13 Ti m' Dijab bahajaa bä kä Jesus tametyy
doo, tabahõm dó Jesus mahãnh.

Ta panang bä Jesus raty n'aa ges'yyk do panyyg n'aa hahÿÿh

14 Ti m' Garirej häj n'aa hẽnh Jesus babaaj
hõm kän. Baad mä P'op Hagä Do Sahee
h'yyb mahũũm mä Jesus. Jé pad'yyt hẽ
Garirej häj n'aa bä rapanyyg enä hõm kän
mä ta ky n'aa. 15 Tób P'op Hagä Do panyyg
rayd naherot do yt hã tama metëëk mäh.
Sahõnh hẽ m' raj'aa etsë ta hã.
16 Ti m' panang Nasaréh hẽnh tabahõm,
tabawäng do paa hẽnh. Saab hã kä m'
tabahõm tób P'op Hagä Do panyyg rayd
naherot doo hẽnh, tabehed'oo doo da. Ti
m' tabas'ëëg gëët P'op Hagä Do kyy kerih do
taner'oot hyb n'aa. 17 Ran'oo däk mä ta hã
P'op Hagä Do ky n'aa rod, Isajas makũ erii
wät do paah, ta heen n'aa. Kapõõs mä ta ti
ma kahé bäh. Tii b' mä tabapyn, taw'yyt mä
ta hã kerih doo. Hahÿÿ da m' takerih:

18 "Hã ỹ P'op Hagä Do Sahee banäng.
Ỹ tasëëw hõm tsyt hẽ, P'op Hagä Do Panyyg
Hanäm Do
kasuud is do sa hã ỹ maher'oot hyb n'aa.
Ỹ tamejũũ ỹ bed'ëëp hyb n'aa ta wób moo
gó naa.
Ỹ tamejũũ ty temah do ỹ matym nä padëëk
hyb n'aa.
Ỹ tamejũũ tak'ëp rarejãã do ỹ bed'ëëp hyb
n'aa sa moo gó naa, rabahõm hyb
n'aa.
19 Ỹ tamejũũ hahÿÿ da ỹ maher'oot hyb n'aa
sahõnh hẽ sa hã:
Kaja kän P'op Hagä Do ji tat'yyd mehĩĩn
doo."††

20 Ti m' tabahëëj jëng bä taner'oot doo,
tap'õõj däk mä p'aa hẽnh kerih doo. Tan'oo
däk mä p'aa hẽnh tób kaser n'aa hã. Sahõnh
hẽ m' tii b' hat'oonh do baad mä raba-
hag'ããs Jesus wë. Ragada mä taber'oot. 21 Ti
m' taky hadoo:
—Naga hẽ, bë hapëë kän tadu dahëë kän
kerih do ỹ ner'ood wät doo kä —näng mäh.
22 Ti m' sahõnh hẽ tii b' hat'oonh do baad
mä raj'aa etsë ta hã. Rahyb n'aa meuunh
mä baad taher'oot do hã. Ti m' rakaner'oot
jé hat'oonh doo. Hahÿÿ da m' sa kyyh:
—Nyy d' tii éh? Joséh t'aah nado ti hÿÿh?
—näk mäh.
23 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Ỹ hapäh né tii, hahÿÿ da bë kyyh bë
ky hetëg hã: "A daaj hẽ makebiin mediko
mado bä", näk da bëëh —näng mäh. —
Hahÿÿ da d' bë kyyh: "Taw'ããts hẽ mamoo
wäd meuj n'aa näng doo, babä, a panang bä,
Kapar-Naũm bä mapahuunh doo da, ãã ky
n'aa napäh doo da raher'oot doo", näk da
bëëh —näng mä Jesus sa hã.
24 Ti m' taky hadoo ẽnh sa hã:
—Ta panang bä, tabawäng doo bä, dooh
P'op Hagä Do ky n'aa rod ragado bä. Né hup
ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo. 25 Eriij hawät noo
gó m', hajõk mä Isaraéw häj n'aa bä patug
tema bong do kas'uut doo, tak'ëp sahõnh

‡ 4:8 Dew-Teronom 6.13 § 4:11 Saaw-Mo 91.1, 12 ** 4:12 Dew-Teronom 6.16 †† 4:19 Isajas 61.1-2

hẽ rabas'aah noo gó m', tamawoob hẽ ta
baab bahãnh tanadots wät do hyb n'aa. 26 Ti
hadoo né hẽ m', dooh m' P'op Hagä Do mejõ
bä Eriij sa wë tamasa hyb n'aa. Tamejũũ ta
s'ee hẽnh ỹỹnh patug tamah do bawät bä.
Panang Sarep-Ta häd näng doo bä tabawät.
Häj n'aa Sidõn häd näng doo bä tii. Baad
mä tamasa tii. 27 Ta jawén mäh, P'op Hagä
Do ky n'aa rod seeh, Erisew häd näng do
hawät noo gó m', hajõk mä nahëë enäh doo,
rog manahuuh do Isaraéw häj n'aa bä. Ti
hadoo né hẽ m', dooh m' sa nahëë Erisew
ado hõm bä. Jããm né m' sét hẽ tanahëë do
hõm, Namah häd näng doo. Sirija häd näng
do buuj mä tii —näng mä Jesus sa hã.
28 Ti m' tii b' hat'oonh do ramaa napäh
bä m', tak'ëp mä rakawaj'ããn kän ta wë.‡‡
29 P'op mä rabes'ëëg b'ëëh. Kawaj'ããn gó
m' Jesus ramahũũm panang bä naa, p'op
tabadoo hẽnh. Gadarong doo gó m' rakarẽn
radawäts hyy paawä tadajëp hyb n'aa. 30 Ti
m' Jesus bahõm sa mahãnh, sa mahang mä
tatabës.

Jesus habëë hõm mera do hadäk do panyyg n'aa hahỹỹh

31 Ti m' Jesus bahyng panang Kapar-
Naũm häd näng doo hẽnh, häj n'aa Garirej
häd näng doo bä. Ti m' Saab hã kä tadu doo
tama metëëk sa hã P'op Hagä Do panyyg.
32 Ti m' maa new'ëë do rahyb n'aa meuunh
mäh. Rawén meuuj bong mäh, hyb n'aa
jawyk do ky n'aa me tama metëëk do hyb
n'aa m'. 33 Ti m' tób P'op Hagä Do panyyg
rayd naherot doo gó m' tabasooh aj'yy
karap'aar h'yyb nesaa doo, mera doo. Ti m'
tak'ëp mä ta kyyh:

34 —Ej! H'ëëd makarẽn ãã wë Jesus
Nasaréh buuj? Ãã marejãã mawén na! —
näng mäh. —Ỹ hapäh õm baad ub. Õm P'op
Hagä Do hanaa, tak'ëp hanäm doo, baad
hadoo do moo wëëd õm —näng mä ta kyyh.

35 Ti m' Jesus geãm wät karap'aar h'yyb
nesaa do ta hã hadäk doo. Ti m' taky hadoo:

—Er'ood manäh! Bag hẽnh! Ahõm aj'yy
mahãnh —tah'eed hõm mäh.

Tii bä m' aj'yy karap'aar h'yyb nesaa do
dawäts jat tũũ sahõnh hẽ sa matym gó. Ti
m' karap'aar h'yyb nesaa do bahõm kän, ta
hã hadäk do paah. Tabanyyh bä dooh tarejã
bä aj'yy. 36 Ti m' tii bä kata b'ëëh do rameuuj
bong mäh, raky n'aa jõg bong mäh. Ti m'
raky hadoo:

—H'ëëd pé ti tama metëëk hahỹỹ hã?
Hyb n'aa jawyk doo me, hejoonh doo
me tamejũũ karap'aar h'yyb nesaa do ra-
banyyh hyb n'aa. Raky daheeh né hẽ —näk
mä sa kyyh.

37 Ti hyb n'aa m' dawëë Jesus ky n'aa däg
däk Garirej häj n'aa hẽnh.

Jesus nahëë sog hõm do panyyg n'aa hahỹỹh

38 Tii kä m' Jesus banyyh tób P'op Hagä
Do panyyg rayd naherot doo bä naa. Simaw
tób hẽnh mä tabahõm. Ti m' Simaw mayyn
asooh mäh. Tak'ëp oom ta hã. Ti m' Jesus
hã rabaher'oot tamasa hyb n'aa. 39 Ti m'
p'eets hẽ tabana gëët Simaw mayyn hasooh
hẽnh. Tameduuk mä oom keréd hõm hyb
n'aa. Ti m' oom keréd hõm. Nayyw hẽ m'
Peed mayyn moo wäd däk sa waa.

40 Ti noo gó né hẽ, tug bä kä m', papỹỹj
badëë hyng bä kä m', Saab bahëëj jëng
jawén paa bä, Kapar-Naũm buuj ramenaa
sahõnh hẽ nahëë enäh doo. Hajõk mä sa
nahëëh. Ti m' sét ken'yyh hã tamoo däng.
Sa nahëë tahehëën hõm mäh. Ahub padëëk
mäh. 41 Karap'aar h'yyb nesaa doo, ta wób
sa hã hanäng do enä kän mä sa hã hanäng
do paah. Raban'yyh bä m' tak'ëp mä sa
kyyh:

—P'op Hagä Do T'aah né hẽ õm —näk mä
karap'aar sa kyyh.

Ti m' Jesus ky ge'ỹỹm mäh. Dooh m'
Jesus an'oo bä karap'aar h'yyb nesaa do
rer'ood bä, rahapäh do hyb n'aa m', Jesus
ta ti Kristo P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo.

42 Ti m' jati pé tapaj'ëë bä, Jesus bahõm
dawë hã, rabanabok hẽnh. Ti m' Jesus
rabesoos jé pad'yyt hẽ. Ti m' Jesus rama-
muun bä kä m' retsẽẽ ta hã sa panang bä
tabaym hyb n'aa. 43 Ti m' taky hadoo sa hã:

—P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa hanäm
do ỹ karẽn ỹ her'oot panang wób hẽnh na-
ããj né hẽ. Ti hyb n'aa ỹ P'op Hagä Do mejõ
hyng —näng mä Jesus kyyh.

‡‡ 4:28 Rawén kawaj'ããn bong, rahapäh do hyb n'aa nyy d' Jesus hanäng pé Eriij, Erisew sa panyyg gó sa hã tamaher'oot doo. Ta ti sa hã Eriij, Erisew masa do paah, dooh sa häj n'aa babuuj rado bä. Dooh m' Jesus pahuuj bä sa matym haj'aa rakarẽn doo da, tahanäng péh.

44 Ti m' tób P'op Hagä Do panyyg rayd
naherot do yt hã m', sahõnh hẽ Judah häj
n'aa panang bä tama met'ëëg kän mäh.

5

Jesus ats'yyt do ta sii habong do pan'aa panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ta see pé noo gó m' karaj'aa Gene-
saréh* häd näng do nabyy me Jesus ma
metëëk. Hajõk doo, P'op Hagä Do ky n'aa
maa new'ëë doo, gatat'uuk mä ta hã. 2 Ti
m' pawóp hẽ marakate tabahapäh ta nabyy
me, tah'ỹỹb h'oo n'aa. Karahi rahets'yyt
mä marakate danäh hã. 3 Ti m' tagatsëg
sooh marakate see gó. Simaw mä marakate
danäh. Ti m' tabetsẽẽ taũũj hõm hyb n'aa
dawë hã marakate. Tii b' naa m' tama
met'ëëg kän.

4 Ti m' tabahajaa bä kä tama metëëk doo,
tamejũũ Simaw tabadajong hẽnh marakate
t'ĩĩ hẽnh radatu hyb n'aa tah'ỹỹb nahëëh.

—T'ĩĩ hẽnh bë mo haj'aa enäh da —näng
mä Jesus Simaw hã.

5 Ti m' Simaw ky hadoo:

—Wahëh ỹỹ, —näng mäh —atsëm
had'yyt hẽ ãã baboo paawä, dooh ãã mo
haj'aa péh. Ti hadoo né hẽ, mamejũũ do
hyb n'aa ỹ datu p'aa hẽnh karahi —näng
mäh.

6 Ti m' tii d' rabad'oo bä kä m', ha-
jõng mä tah'ỹỹb karahi gó. Tak'ëp ha-
jõng do hyb n'aa karahi gekog bong. 7 Ti
m' marakate see gó hat'oonh do ranaëënh
ramasa hyb n'aa. Ti m' tah'ỹỹb rabata
tooj kän marakate gó. Pawóp hẽ marakate
gad'ẽẽ däk mäh. P'eets hẽ paawä m'
tabagyyb paawä marakate tah'ỹỹb jawyg
hã.

8 Ti m' Simaw Peed bahapäh bä m' Jesus
ky haj'aa, ta taron nu paa me tabahyy häng
mä Jesus wë. Ti m' taky hadoo:

—Ahõm mahãnh ỹỹ, wahë ỹỹ. Dooh ỹ
haja bä a matym gó ỹ ag'ëëd bä, nesaa do
moo hew'ëët do hyb n'aa ỹỹh —näng mäh.

9 Simaw ta hataa daheeh rameuuj bong
mä hajõng do hyb n'aa tah'ỹỹb. 10 Sebedew
taah, Tsijaag, Jowãw häd enäh doo, Simaw
kanatëë, ti na-ããj mä rameuuj bong. Ti m'
Jesus ky hadoo Simaw hã:

—Eỹỹm manäh —näng mäh. —Ajyy, ỹỹj
sag hadoo da õm hỹỹ kä, P'op Hagä Do hã
rah'yy ka'eeh hyb n'aa —näng mä Jesus.

11 Ti m' hood jó kä ratakyg jat marakate
kä. Sahõnh hẽ raberéd hõm. Ah'ũũm kän
mä ta sii.

Rog manahuuh do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

12 Ti m' panang s'ee hẽnh Jesus mamuun
mä aj'yy rog manahuuh do hanäng doo.
Tak'ëp mä ta hã däg ta rog. Jesus tabahapäh
bä m', ahyy häng mä tũũ, tetsẽẽ mä Jesus
bado hõm hyb n'aa ta nahëëh:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng
mäh —makarẽn bä mahajaa né hẽ nahäh ỹ
mado hõm —näng mä ta kyyh.

13 Ti m' Jesus moo däg ta hã. Ti m' taky
hadoo:

—Ej. Ỹ karẽn —näng mäh. —Has'oo däg!
—näng mä ta kyyh.

Ti m' nayyw hẽ kä m' ta nahëë badoo wät.
Has'oo däg kän mäh.

14 Ti m' Jesus baher'oot ta hã:

—Maher'ood manä ta wób sa hã —näng
mäh. —Ahõm jajé naga hẽ P'op Hagä Do tób
n'aa yt hã moo wät do wë. Mametä ta hã õm
has'oo däk doo. Mamoo wäd Mosees mejũũ
do paah, ta ti hedoo pé ji nahëë badoo wät
do heen n'aa, p'aa hẽnh baad mabahadoo
hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, baad
sahõnh hẽ rabahapäh hyb n'aa õm has'oo
däk doo —näng mä Jesus ta hã.

15 Ti m' Jesus mejõ né paawä m' ta wób
tamanaher'oot hyb n'aa, jé pad'yyt hẽ
nayyw hẽ rapanyyg enä hõm mä Jesus ky
n'aa hã. Ti hyb n'aa m' hajõk han'aa ta
wë ramaa newëë hyb n'aa tama metëëk
doo. Ta wób nahëë enäh do na-ããj hẽ an'aa
ta wë tabaheso hõm hyb n'aa sa nahëëh.
16 Ti m' Jesus, ta see pé noo gó, tabehũũm
takabanawät hẽnh taky n'aa etsẽẽ hyb n'aa
P'op Hagä Do hã.

Aj'yy k'yy gadóm do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

17 Hỹ hadoo mäh, ta see pé noo gó, tób
gó Jesus ma metëëk bä kä, Parisew ra-
maneëënh doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do
ma mehetëk do na-ããj mäh, ti at'oonh mä
maa new'ëë do sa mahang. Jé pad'yyt hẽ
naa rabena. Garirej, Judah häd enäh do

* 5:1 Karaj'aa häd see Garirej.

häj n'aa bä naa rabana. Jerusarẽnh hẽnh naa ta wób rabana. Baad ub P'op Hagä Do hejój Jesus h'yyb gó tabawät nahëë enäh do sa nahëë tawén do hõm. 18 Ti m' ajyy wób ramanaa mä nahëë näng doo, nawät doo. Ratóg nä ta tyng jó. Rakarẽn paawä m' ramajëë suun tób gó Jesus wë. 19 Du daa m' rakad'oo pé gatag'uu däk do hyb n'aa m' hajõk doo. Ti m' p'op ramasäk. Ratyw n'aa gas'ëës mäh, ti m' tii b' naa m' ramahy kän kata däk do mahang Jesus bagëët bä. 20 Ti m' Jesus h'yyb hapäh bä m' hat'ook do rah'yy ka'eeh do ta hã, nawät do hã taky hadoo:

—Najis ỹỹ —näng mäh. —Nesaa do a h'yyb tym gó hanäng kado hõm —näng mäh.

21 Ti m' Parisew, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ raky hadoo sa h'yyb gó:

—Nyy d' mä hỹ ta hã! —näk mäh. —P'op Hagä Do taky n'aa rejãã hahỹỹ hã. Jããm né hẽ P'op Hagä Do hajaa nesaa do ji h'yyb tym gó hanäng do tado hõm bä —näk mä sa h'yyb gó.

22 Jesus h'yyb hap'ëëh mä sa h'yyb. Ti hyb n'aa m' tabeaanh sa hã:

—Hëd n'aa tii da bë hyb n'aa newëë bë h'yyb gó? —näng mäh. —Bë ỹ h'yyb hapäh —näng mäh. 23 —Nyy da nahejooj bë hã? "Kado hõm nesaa do a h'yyb tym gó hanäng do paah", ji noo bä? "As'ëëg g'ëëd, awäd däg", ji noo bä? —näng mä Jesus sa hã.

24 Ti m' taky hadoo ẽnh sa hã:

—Hỹỹ kä da —näng mäh. —Bë bahapäh hyb n'aa ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ hajaa sa hã hanäng do nesaa do ỹ ado hõm bä, ỹ haso däk da nahëë näng doo —näng mä Jesus kyyh.

Tii bä m' k'yy gadów däk do hã taky hadoo:

—As'ëëg g'ëëd, mado däg a tyng, ahõm kä a tób hẽnh —näng mä Jesus ta hã.

25 Ti m' nayyw hẽ kä tabas'ëëg g'ëëd kän, tabado däk ta tyng kä, ahõm kän sahõnh hẽ m' rabahapëë kän. P'op Hagä Do hã taj'aa etsë mä tababaaj hõm bä kä. 26 Sahõnh hẽ hap'ëëh do rameuuj bong mäh. P'op Hagä Do hã m' raj'aa etsë. Ti m' rah'yyb e'ỹỹm bong. Ti m' raky hadoo:

—Meuj n'aa näng do ãã hapäh naga hẽ —näk mä sa kyyh.

Rewi häd näng do Jesus naëënh do panyyg n'aa hahỹỹh

27 Ti m' ta jawén Jesus bahõm bä kä panang bä naa, taw'yyt mä Rewi häd näng doo. Roma buuj ky gabuuj dajẽẽr ragahed'aak bä m' tabasooh. Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—B'ëëp ana wë ỹỹ, hëp ỹ hata mabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

28 Ti m' Rewi bas'ëëg gëët, sahõnh mä taberéd hõm, ti m' ahõm kän mä ta sii.

29 Ti m' Rewi moo wät mä ta tób bä sa tä, sa waa Jesus tatsebé do ky n'aa, Jesus taweh'ëëh do ky n'aa. Hajõk dajẽẽr gahed'aak doo, Rewi hep'ëëh doo, ta wób na-ããj mä tatsyyd bong do rabana rabawa hyb n'aa ta sii. 30 Ti m' Parisew, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do Parisew wób hedoo doo, hãd kawaj'ããn gó m' rabeaanh Jesus ma matëg sa hã:

—Hëd n'aa bë bawëh, bë beëëk dajẽẽr gahed'aak do sa sii, ta wób na-ããj hẽ nesaa do moo heb'ooh do sa sii? —näk mä sa kyyh.

31 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Nahëë temah doo, dooh rahõm bä mediko wë. Nahëë enäh do ti hah'ũũm ta wë. 32 Dooh ỹ ahyy bä hỹ pong jé naa P'op Hagä Do karẽn doo da habok red'oo do ỹ naëënh hyb n'aa. Ỹ ahyng, nesaa do moo heb'ooh do ỹ naëënh hyb n'aa, nesaa do raberéd hõm hyb n'aa, P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä —näng mä Jesus kyyh, Parisew sa hã.

Jesus hã reaanh do ratayy do ky n'aa hahỹỹh

33 Ti m' h'yy gaẽẽj gó raky hadoo ta hã:

—Jowãw nu gahem'uun do ma matëg ranawa P'op Hagä Do rahyb n'aa esee do heen n'aa, P'op Hagä Do hã raky n'aa etsẽẽ. Tii da na-ããj hẽ Parisew ma matëg rabad'oo. Tii d' nado a ma matëg. Ti rawa had'yyt hẽ. Reëg had'yyt hẽ —näk mäh.

34 Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Ket'ëë do jäm n'aa hẽnh ji ats'yyt doo, dooh tahaja bä ji mejõ bä ratabëëj bä ranoo kanawa do heen n'aa ta patug pan'aa sa mahang tag'ëëd bä. Jäm bawät nä bä ji ats'yyt do rawëë had'yyt hẽ. Dooh ratay bä. 35 Ti awät da sa najiis, ta patug pan'aa, rado

hõm sa mahãnh. Ti noo gó da ratay kän† —näng mäh.

36 Ti m' panyyg see ky n'aa gó taky hadoo:

—Dooh ji as'ẽẽd bä ji saroor papuuj bäh ta säg hã ji gasyyp hyb n'aa. Tii d' ji adoo bä ji rejãã ji saroor papuuj. Papuuj bäh dooh baad tado bä saroor säg hã —näng mä ta kyyh. 37 —Ti hadoo né hẽ uwa bëëh hã. Dooh ji gedu bä uwa bëëh papuuj hegän sooh do pan'aa ta hood b'éé byy säg gó. Tii d' ji adoo bä, uwa bëëh egän so bä, ta hood säg ganabäh hõm. Tii bä kä, uwa bëë waho bëëh da, ta hood kä karejã kän‡ —näng mäh. 38 —Uwa bëëh papuuj ji geduuh ta hood papuuj gó, keh'ũũs doo gó —näng mäh.

39 Ti m' taky hadoo ẽnh ta see ky n'aa gó:

—Jé uwa bëëh mahỹỹnh do hajõõ ta baab haso däk do heëëk doo, papuuj dooh tagenaag bä. "Taw'ããts hẽ pooj näh", näk sa kyyh§ —näng mä Jesus.

6

Saab ky n'aa hahỹỹh

1 Hỹ hadoo mä Saab, Judah buuj rakamehehãk do noo gó, Jesus ta ma matëg sa sii joom tiriig banäng doo me m' ratabës. Ramahõm me m', ta ma matëg tiriig ag mä raberik ta byyh banyyh hyb n'aa, tiriig rabawa hyb n'aa. 2 Ti m' Parisew sa sii habok do raky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa bë ky nadaheeh ër ky n'aa jaw'yyk do Saab ky n'aa hã? Saab hã bë moo bok* —näk mä sa kyyh.

3 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Dooh bë ner'ood bä g'eeh nyy da ër wahë makũ Dawi bad'oo, tii, ta hataa rabas'aah bä? 4 Dawi ajëë suun P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hã, ti m' tabadoo pãw P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hã hatoonh doo, ti m' tabawa. Ti m' tanoo mä ta hataa rabawa. Jããm né hẽ paawä ta ti tób yt hã moo heb'ooh do haw'aa ta ti pãw Mosees ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä† —näng mä Jesus sa hã.

5 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh sa hã:

—Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ né hẽ ti Saab ky n'aa hã mejũũ doo —näng mä Jesus kyyh sa hã.

Moo gadóm do panyyg n'aa hahỹỹh

6 Ta see pé noo gó m', Saab see hã m', Jesus bahõm ẽnh tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hẽnh. Ti m' tama met'ëëg kän P'op Hagä Do ky n'aa. Ti yt hã m' tabasooh aj'yy moo gadóm doo. Ta hub mä ti gadóm. 7 Ti m' Parisew, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ m' ramatakëë mä Jesus aj'yy moo tahaso däg bä Saab hã. Ta moo tahaso däg bä Jesus moo wät né hẽ Saab hã kä sa hã. Rakarẽn paawä m' Jesus raky n'aa tapaa Jesus ky nadaheeh do Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. 8 Jesus hapäh mä sa h'yyb. Ti m' Jesus ky hadoo aj'yy moo gadóm do hã:

—Ag'ëëd däg sa mahang —näng mäh.

Ti m' aj'yy as'ëëg g'ëëd kän. 9 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Ỹ eaanh bë hã —näng mäh. —Nyy da ër ky n'aa jaw'yyk do metëëk Saab ky n'aa hã? H'ëëd ti taw'ããts hẽ ji moo wät Saab hã? Baad hadoo do ji moo wät, nesaa do ji moo wät? Ji da hadoo do ji ed'ëëp Saab hã, ji da hadoo do ji daj'ëëp Saab hã? —näng mä Jesus kyyh sa hã.

10 Ti m' taty kaw'õõd däg kän sa wë. Ti m' aj'yy hã kä taky hadoo:

—Madajoow a mooh —näng mäh.

Ti m' ta moo tadajoow däk. Ahub däg kän mäh, baad däg mä ta moo kä. 11 Ti m' tak'ëp mä Parisew, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ m' rakawaj'ããn kän Jesus wë. Kaner'oot mä nyy d' rabad'oo ta hã.

Jesus asëm do 12 hedoo do tamejũũ do pan'aa panyyg n'aa hahỹỹh

† 5:35 Hahỹỹ d' Jesus hanäng pé ta tii: Ta ma matëg sii tabawät nä bä, dooh ratay bä. Sa mahang Jesus badoh bä, tii bä da ratay kän. ‡ 5:37 Hahỹỹ da Jesus hanäng péh: Dooh ji mekuuj bä papuuj tama metëëk doo, pooj jé rabahed'oo do paa da. § 5:39 Dooh papuuj Jesus ma metëëk do rakarẽn bä, tahanäng pé m' tii. Ragenaag däk pooj jé rabahed'oo doo. Dooh rakarẽn bä reréd bä tii. * 6:2 Dooh ji moo wäd bä Saab hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ. Tak'ëp Parisew rahyb n'aa jew'yyk Saab. Sa hã m' Jesus ma matëg ramoo bok tiriig ag rateh'yyp do hyb n'aa. † 6:4 Jããm né hẽ paawä P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt moo heb'ooh do haw'aa ta ti pãw, P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa anoo Dawi rabawa, Dawi tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa.

12 Ti m' ta jawén Jesus basëëk waëë jó
taky n'aa etsẽẽ hyb n'aa. Taky n'aa ets'ẽẽ
had'yyt hẽ m' atsëm. 13 Ti m' tabawag
hõm bä kä tanaëënh mä ta wë sahõnh hẽ
ta ma metëëk doo. Tasëëw hõm mä 12
sa mahang habong doo, tamejũũ do raba-
hadoo hyb n'aa. 14 Hahỹỹ d' mä tasëëw
hõm do sa häd: Simaw mäh, Peed ta häd
n'oo däk doo. Ta jawén mä Ãn-Deréh,
Simaw hỹỹj. Ta jawén mä Tsijaag, Jowãw,
Pirip, Batoromẽw, 15 Matew, Tomẽh, Tsijaag
Aw-Pew t'aah, Simaw "Serot" ramaneëënh
doo,‡ 16 Judas (Tsijaag t'aah), Judas Ikarijot
kä m', Jesus haëëj däk do majĩĩ hã.

Jesus metëëk do nyy da P'op Hagä Do bad'oo ji hã panyyg n'aa hahỹỹh

17 Ti m' Jesus ta ma matëg daheeh
rabahyng waëë jó naa. Ta hõõ bä m' rabaym
dó tabasatẽ bä. Hajõk ta hataa wób tii bä
hab'ëëh. Hajõk né hẽ m' ta wób tii bä m'
rakata padëëk. Judah häj n'aa bä naa m'
rabana ta wób. Jerusarẽnh bä naa m' ta
wób. Panang Tiir, Sidõn häd enäh doo,
akajar nabyy me badäk doo bä naa m' ta
wób. 18 Tii bä m' rabana Jesus ma metëëk
do ramaa newëë hyb n'aa. Nahëë enäh do
na-ããj mä rabena Jesus basog hõm hyb n'aa
sa nahëëh. Sa mahang ti abong karap'aar
h'yyb hã hadäk doo. Jesus hebëë hõm mä
karap'aar h'yyb nesaa do sa hã hanäng do
paah. Heso padëëk mäh. 19 P'op Hagä Do
anoo ta hejój tabahajaa hyb n'aa sahõnh
hẽ sa nahëë tasog hõm hyb n'aa. Ti hyb
n'aa m' sahõnh hẽ rakarẽn mä ta hã ramoo
kajäk.

20 Ti m' ta ma matëg wë Jesus ty däng, ti
m' taky hadoo sa hã:

—P'op Hagä Do ky n'aa edëng bëëh, kas'uut
doo,
P'op Hagä Do bag'ããs do karapee bë ba-
hadoo do hyb n'aa.
21 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng bëëh, hỹỹ
kä has'aah doo,
ta jawén kä bë waa enäh do hyb n'aa.
—P'op Hagä Do ky n'aa edëng bëëh, hỹỹ kä
h'yy kame'oot doo,
ta jawén bë kawew'aam bë tsebé do hyb
n'aa.

22 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng bëëh, hëp
ỹ n'aa, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do
hyb n'aa, bë wë rah'yy gaẽẽj bä, bë raty n'aa
gesyyg bä, bë raky n'aa rejã bä, nesaa do bë
ky n'aa ran'oo bä. 23 Baad had'op do P'op
Hagä Do anoo da bë hã ta säm hỹ pong jé.
Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë tseb'ee tii d' bë
hã radoo bä. Bë getsëg da tak'ëp bë tsebé
do hyb n'aa. Tii d' né paa sa wahë makũ
rabad'oo P'op Hagä Do ky n'aa rod sa hã,
rarejãã na-ããj hẽ sa hã —näng mä Jesus.

24 —Ta wób dooh da rah'yy gadajaa bä.
Baad nado da bë hã da hẽ tak'ëp ma näng
doo,
ta jawén kä dooh bë gado wäd bä do hyb
n'aa hanäm doo.
Sahõnh hẽ bë gado wät paah.
25 —Baad nado bë hã da, da hẽ tak'ëp waa
enäh doo,
ta jawén bë basaah do hyb n'aa da.
—Baad nado bë hã da, da hẽ bë kawew'aam
doo,
ta jawén bë h'yy kame'oot do hyb n'aa da,
bë h'yy katón do hyb n'aa da.
26 —Baad nado bë hã da sahõnh hẽ bë hã
raj'aa etsëë bä.
Tii d' né paa sa wahë makũ raj'aa etsë P'op
Hagä Do ky n'aa rod heh'äät nadoo
doo.§

Ji majĩĩ ji kamahã̃n do panyyg n'aa hahỹỹh

27 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Bëëh, ỹ her'oot do maa new'ëë doo, ỹ
maher'oot hahỹỹ da: Bë kamahã̃n da bë
majĩĩ. Bë moo bok baad hadoo do bë wë
h'yy gaẽẽnh do hã. 28 Bë ky n'aa edëë bë ky
n'aa wasee do hã. P'op Hagä Do hã bë ky
n'aa ets'ẽẽ bë hã rejãã doo —näng mäh. 29 —
Õm rapa ewyh bä manu mebyng hyb n'aa
paawä, mamabaaj manäh. Man'oo a ta pa
s'ee hẽnh rabewyyh hyb n'aa. A hatsë a
hã hadäk do rado hõm bä, na ramahũũm
a saroor na-ããj hẽ. 30 Man'oo a hã retsẽẽ
doo. A ma rado hõm bä, mamejõ manä
ragabaanh. 31 Taw'ããts hẽ bë moo boo ta

‡ 6:15 Judah buuj sa häj n'aa bä Roma buuj ramejũũ noo gó, Judah buuj wób rakarẽn rakamaj'ĩĩ Roma buuj sa wë. Dooh rakarẽn bä Roma buuj mejõ bä sa hã. Roma buuj wë kamaj'ĩĩ do ramaneëënh Serot . Ta ti sa see paa apäh ta ti Simaw rawén maneëënh "Simaw Serot". § 6:26 Baad nado sa hã Jesus wén her'oot, P'op Hagä Do rejãã do hyb n'aa da sa hã, ta ky n'aa rod heh'äät nadoo do tarejãã do paa hadoo.

wób sa hã baad hadoo doo, bë karẽn do bë
hã ramoo bok doo —näng mä Jesus kyyh.

32 —Jããm né hẽ bë kamahã̄n bä bë hã
kamahã̄n doo, dooh P'op Hagä Do bë taj'aa
etsëë bä tii d' bë bad'oo do hyb n'aa.
Nesaa do moo heb'ooh doo, ti na-ããj hẽ
rakamahã̄n sa hã kamahã̄n doo. Ti hyb n'aa
bë hã kamahã̄n do bë kamahã̄n bä, dooh
sa bahã̄nh bë ado bä. 33 Baad hadoo do
bë moo boo bä bë hã baad hadoo do moo
bok do sa hã, dooh P'op Hagä Do bë taj'aa
etsëë bä tii d' bë bad'oo do hyb n'aa. Nesaa
do moo heb'ooh doo, tii d' né hẽ rabad'oo
ẽnh. 34 Jããm né hẽ bë an'oo bä bë dajẽẽr
uuh hedoo doo, bë waa hedoo doo, p'aa
hẽnh hab'aanh do hã, dooh P'op Hagä Do bë
taj'aa etsëë bä tii d' bë bad'oo do hyb n'aa.
Nesaa do moo heb'ooh doo, ti na-ããj né hẽ
tii da né hẽ rabad'oo ẽnh sa da hadoo do hã.
Ragahëën p'aa hẽnh rabaj hõm doo. 35 Dooh
tii d' bë adoo bä —näng mäh. —Bë kamahã̄n
bë majĩĩ. Baad hadoo do bë moo boo sa hã.
Bë an'oo retsẽẽ doo. Bë gadaa manä p'aa
hẽnh rabaj bä. Tii bä da baad had'op do P'op
Hagä Do banoo bë hã ta säm. Sahõnh Hẽ Sa
Bahã̄nh Hadoo Do taah bë tii bä. P'op Hagä
Do ky enyym tamasa do baad ganadoo do sa
hã, ky nes'aa do sa hã na-ããj hẽ. 36 Taw'ããts
hẽ ta wób kamahã̄n gó bë t'yyd mehĩĩn bë
Yb, P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn doo da.

Ji da hadoo do ji ky n'aa netyy do panyyg n'aa hahỹỹh

37 —Bë ky n'aa ety manä ta wób, dooh tii
bä bë P'op Hagä Do ky n'aa ety bä kä. Baad
nadoo do hã bë ky n'aa ety manä bë da
hadoo do sa mo haj'aa p'ãã, dooh bë tii bä
P'op Hagä Do ky n'aa ety bä bë mo haj'aa
p'ãã. Bë hyb n'aa mabaan sa hã taw'ããts
hẽ nadoo do sa mo haj'aa hã, tii bä da P'op
Hagä Do mabaan nesaa do bë mo haj'aa hã.
38 Bë an'oo ta wób sa hã, tii bä da P'op Hagä
Do banoo bë hã. Baad P'op Hagä Do banoo
da bë hã. Panyyg gó bë ỹ maher'oot nyy da
P'op Hagä Do banoo bë hã: Ky en'yym doo,
baad tiriig tym hes'ëëm doo, baad ta hood
gad'ẽẽ däk do hanoo do hadoo P'op Hagä
Doo. Baad ub bë hã tabanoo, dooh tabaa
es'ĩĩ bä. Ta wób hã bë anoo do pénh da, tii
da né da P'op Hagä Do banoo bë hã.

39 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh. Panyyg gó m'
tabeh'ũũm:

—Ty tamah do dooh tahaja bä ta da ty
hadoo do tamahũũm bä ta tyw n'aa hẽnh.
Ta s'ee hẽnh, gadarong doo hẽnh rakajäk
séd hã —näng mäh. 40 —Dooh ma kametëëk
do ta ma matëg bahã̄nh tado bä. Ma
kametëëk do tahaja däk bä tama kametëëk
doo, ta ma matëg da hado däk, séd demuun
rabahaja padëëk —näng mäh.

41 —Hëd n'aa mamatakëë b'aa hyyj its a
da hadoo do matym me hahop doo, b'aa
haeh do a matym gó anäng? 42 Hëd n'aa, "Na
b'aa hyyj a matym gó hatu do ỹ ado hõm",
mabanäng, dooh b'aa haeh do mamatakä bä
a matym gó hanäng doo? J'ooj madäk do
ti a h'yyb. Mado nä pooj jé b'aa a matym
gó hakëë doo. Tii bä da mabahapäh baad
ub mabado hõm hyb n'aa a da hadoo do
matym gó hatu do b'aa hyyj —näng mä
Jesus.

Ji bawät do hã ji h'yyb gó hanäng do kametëëh do panyyg n'aa hahỹỹh

43 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Joom baad hadoo doo, baad ub ta ag,
dooh ta ag nes'aa bä. Ti hadoo né hẽ joom
see baad nadoo doo. Ta hẽnh hẽnh ta ag
hahõm. Dooh baad hadoo do ta ag. 44 Joom
ag hã ji bahapäh joom ỹỹn. Dooh ji awyyd
bä wiigo ag sasëng tëëg hedoo do hã. Dooh
na-ããj hẽ ji awyyd bä uwa ag hetëk do hã.
45 Ti hadoo ji hã. Baad hawät doo, baad
hadoo do ta h'yyb gó hanäng do taher'oot.
Baad nawät doo, baad nadoo do ta h'yyb gó
hanäng do taher'oot. Ji h'yyb tym gó ji hyb
n'aa newë had'yyt doo, ti né hẽ ji her'oot
—näng mä Jesus kyyh.

Tób tema do ky n'aa gó Jesus beh'ũũm do ky n'aa hahỹỹh

46 Hëd n'aa ỹ bë maneëënh "Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Doo", dooh ỹ bë ky dahé bä ẽnh?
47 Ỹ metëëh da ny hadoo ỹ ma metëëk do
maa newëë doo, ky daheeh doo. 48 Tób tama
do hadoo da tii. T'õp tagagoos ta tu n'aa
tyw n'aa tababang bä, pä banäng bä. Tamii
bag'yyp bä ta tób hã, wän n'aa hejoonh do
badäng bä ta hã, dooh ta tób tatë hyy bä,
baad ta tób ta tu n'aa babang bä tabejëh do
hyb n'aa. 49 Ti nado këh ỹ maa newëë do
ky nadaheeh doo. Tób tama doo, j'ooj ta
tu n'aa tabetuu daap hẽ, dooh tahej'oonh
péh. Tamii bag'yyp bä ta tób hã, wän n'aa

hejoonh do adäng ta hã, tii b' tabatë hyng. Sahõnh hẽ takarejãã ta tób.

7

Warahén sa wahë n'aa see Jesus hã h'yy ka'eeh do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus bahajaa bä kä ta ti sa hã taher'oot doo, tababaaj hõm kän panang Kapar-Naũm häd näng doo hẽnh. 2 Tii bä panang bä ti awät mä Roma buuj warahén n'aa sa wahë n'aa seeh. Nahëë näng mä ta karom. P'eets mä tadajëp ta nahëë mahỹỹj. Baad mä ta kariw n'aa kamahã̃n tii. 3 Ti m' ta kariw n'aa, warahén sa wahë n'aa, ky n'aa napäh mä Jesus. Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa wób tamejũũ mä Jesus wë, ramaher'oot hyb n'aa tabana hyb n'aa, ta karom tabahaso däk hyb n'aa m'. 4 Ti m' rakajaa bä kä, tak'ëp mä Jesus ramaher'oot rats'yyt doo. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

—Taw'ããts hẽ maky dahé õm tats'yyt doo —näk mäh. 5 —Takamahã̃n né hẽ ëër, Judah buuj. Taky gabuuj ratama tób P'op Hagä Do panyyg ãã yd naherot doo —näk mä sa kyyh Jesus hã.

6 Ti m' Jesus bahõm kän sa sii. Ti m' warahén tób bedaa däk bä m' warahén mejũũ ta najiis wób ragadoo hyb n'aa Jesus, ramaher'oot hyb n'aa. Hahỹỹ da m' rapanäk Jesus hã warahén kyyh:

—Wahëh ỹ n'aa, hã ỹỹ ỹ hyb n'aa sakog its a hã. Ti hyb n'aa mahyb n'aa tón manä tóp ỹỹ gó mabajëë suun do hã. Jãã̃m né hẽ mabana. 7 Ỹ hyb n'aa sakog its a hã. Ti hyb n'aa a wë ỹ nahõm. Taw'ããts hẽ babä naa mamejũũ ta nahëë hã, tii bä karom ỹ bahas'oo däk da. 8 Tii d' ỹ wén edoo ỹ na-ããj né hẽ ỹ ky daheeh wahëh ỹ n'aa ramejũũ do ỹỹh. Ỹ na-ããj hẽ, warahén ỹ n'aa ỹ mejũũ, ỹ raky daheeh. Ta see ỹ mejõ bä, "Ahõm", ỹ noo bä, ahõm né hẽ. Ta see ỹ mejõ bä, "Ana", ỹ noo bä, ana né hẽ. Karom ỹỹ ỹ mejõ bä, "Hahỹ mamoo wäd", ỹ noo bä, ỹ taky daheeh né hẽ —tii da m' sa kyyh, warahén kyyh hã.

9 Ti m' Jesus maa napäh bä m' warahén mejũũ do raher'oot do warahén kyyh, tahyb n'aa meuunh mäh. Ti m' taty kaw'õõd däk hajõk ta sii han'aa do sa wë, ti m' taky hadoo sa hã:

—Baad bë ỹ maher'oot —näng mäh. —P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh sa noo né paawä, dooh ỹ hapäh nä pé Isaraéw buuj sa mahang tak'ëp hã ỹ h'yy ka'eeh doo, hahỹ aj'yy, Isaraéw buuj nadoo doo, h'yy ka'eeh do hadoo —näng mä Jesus.

10 Ti m' warahén Jesus wë tamejũũ do rababaaj nä bä m' warahén tób hẽnh, has'oo däg kän mä ta karom kä ta hã rahegãã bä kä.

Jesus h'yyb tym ganä däk do dajëp do paa panyyg n'aa hahỹỹh

11 Ti m' ta jawén kä m' Jesus bahõm kän mä panang Naĩn häd näng doo hẽnh. Ta ma matëg, hajõk ta wób na-ããj hẽ Jesus rahada mäh. 12 Panang noo bä m' Jesus kajaa bä kä m' tamamuun mä ti buuj. Ramanaa mä dajëp doo. Radakä paawä m'. Jãã̃m né m' sét né hẽ m' ta ti patug tamaa wät do t'aah. Hajõk ta tii bä buuj rahadaa nä ta ỹỹn. 13 Ti m' Jesus baheg'ããs bä m' ta ỹỹn, tat'yyd mehĩĩn mä ta ti ỹỹnh.

—Aód manäh —näng mä ta hã.

14 Ti m' Jesus bahõm rabatook hẽnh ta tyng jó, ti m' ta tyng hã tamoo däng. Ti m' kamag hat'ook do rabaym. Ti m' Jesus ky hadoo:

—Pahëëw —näng mäh. —A hã ỹ mejũũ: Nu gas'ëëg gahëë! —näng mä Jesus kamag hã.

15 Ti m' tanu gas'ëëg gahäng dajëp do paah. Ti m' taber'ood däg kän. Ti m' Jesus bahaëëj däg kän ta ỹỹn hã.

16 Ti m' sahõnh hẽ rameuuj bong mäh, P'op Hagä Do hã m' raj'aa etsë mäh.

—P'op Hagä Do ky n'aa rod tak'ëp haj'ap do kas'ee kän ër mahang —näk mä sa kyyh. —P'op Hagä Do bahyng ta karapee tamasa hyb n'aa —näk mäh.

17 Ti m' Jesus mo haj'aa hã kä sahõnh hẽ rapanäg hõm ta wób, Judah häj n'aa haw'ããts hẽ m', Judah häj n'aa pa hẽ habong do na-ããj mäh.

Jowãw nu gahem'uun do mejũũ do Jesus reaanh do panyyg n'aa hahỹỹh

18 Ti m' Jowãw nu gahem'uun do ma matëg ramaher'oot mä ta hã sahõnh hẽ Jesus moo wät do ky n'aa. Ti m' Jowãw naëënh ta wë pawóp hẽ ta ma matëg. 19 Ti m' tamejũũ mä Jesus wë rabahõm.

—Hahỹỹ da bë eaaj Jesus hã: "Õm né hẽ ti P'op Hagä Do Ky Däng Do ta wë hana doo, ta see ti ãã gada?", denoo da —näng mä Jowãw nu gahem'uun doo.

20 Ti m' Jesus wë rakajaa bä kä m' raky
hadoo ta hã:
—Jowãw nu gahem'uun do ãã tamejũũ,
õm ãã eaanh hyb n'aa õm né tado bä P'op
Hagä Do Ky Däng Do ta wë hana doo, ta see
apäh ti ãã gada doo? —näk mä sa kyyh.
21 Ti noo gó né hẽ hajõk sa nahëë Jesus
asog hõm doo. Hajõng nahëë Jesus asog
hõm doo. Ta see hedoo ta seeh, ta see hedoo
ta seeh, ta see hedoo ta seeh. Sahõnh ta ti
nahëë tabasog hõm. Karap'aar h'yyb nesaa
do ta wób hã hanäng do tahebëë hõm. Ty
tsehẽt doo, sahõnh hẽ taty enä hõm, baad
rabahapëë padëëk Jesus mo haj'aa. 22 Ti m'
Jowãw mejũũ do hã Jesus ky hadoo:
—Bë ahõm nä, bë maher'ood Jowãw babä
bë hapäh doo, bë maa newëë doo: Ty
temah do paah, rahapëë padëëk. Nabong
do paah, aboo padëëk p'aa hẽnh. Rog man-
ahuuh doo, ahub padëëk p'aa hẽnh. Nabuuj
gatemah doo, ramaa napëë padëëk. Dejëp
do wób genä bong ỹ an'oo bä. P'op Hagä Do
panyyg hanäm do na-ããj hẽ kaher'ood däk
kas'uut do sa hã. 23 Ky n'aa kedëng da jé ỹ
moo wät do hyb n'aa, ỹ her'oot do hyb n'aa
tah'yy kaneréd bä hã ỹ tah'yy ka'eeh doo.
Tii d' bë her'ood Jowãw hã —näng mä Jesus
kyyh Jowãw nu gahem'uun do mejũũ do sa
hã.*
24 Ti m' Jowãw nu gahem'uun do mejũũ do
rababaaj hõm jawén paa bä kä, hajõk do hã
Jesus her'ood kän Jowãw nu gahem'uun do
ky n'aa. Hahỹỹ da m' ta kyyh:
—H'ëëd ti bë heg'ããs tabanawäng hẽnh?
Jawii bah'ood ahëm do g'eeh bë heg'ããs?
25 Ti tanado bä, h'ëëd ti bë heg'ããs t'ĩĩ hẽnh?
Aj'yy saroor ky n'aa gebah do dadäk do bë
heg'ããs t'ĩĩ hẽnh? Dooh. Saroor ky n'aa
gebah do hanäm do dadäk doo, sahõnh hẽ
rah'yy karẽn do sa wë hanäng doo, dooh
raboo bä tabanawäng bä. Sa wahë n'aa tób
hanäm doo gó rababok tii. 26 Ti tanado bä,
h'ëëd ti bë heg'ããs t'ĩĩ hẽnh? P'op Hagä
Do ky n'aa rod bë heg'ããs? Ỹỹ. Ti né ti bë
heg'ããs. P'op Hagä Do ky n'aa rod bahãnh
tii.† 27 Ta ti né hẽ ta ti aj'yy ky n'aa näng do
P'op Hagä Do kyy kerih do hã. Hahỹỹ da ta
ky n'aa: "Ỹ mejũũ da panäk ỹ n'aa a pooj
jé, a tyw n'aa tabenyyw däk hyb n'aa a pooj
jé",‡ näng kerih doo.
28 —Baad bë ỹ maher'oot —näng mä Jesus.
—Badäk hahỹỹ bä habong do sa mahang,
dooh Jowãw bahãnh nu gadäk péh. Ti
tahado né paawä, P'op Hagä Do bag'ããs
do karapee hedoo do sa mahang, jããm hẽ
hyb n'aa sakog its né paawä, Jowãw bahãnh
tanu gadäk hỹỹ kä —näng mä Jesus.§
29 Ti m' hajõk doo, dajẽẽr gahed'aak do
sii hẽ né hẽ m', ramaa napäh bä m' Jesus
her'oot doo, P'op Hagä Do hã m' raky kajäk.
Baad ub sa hã P'op Hagä Do moo wät doo.
Jesus her'oot do rawén gen'aak, Jowãw nu
gemuun hõm do hyb n'aa p'ooj ub sa hã.
30 Parisew, baad Mosees ky n'aa jaw'yyk do
hap'ëëh do na-ããj hẽ, dooh m' ragado bä sa
hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. Rawén
ganadoo mäh, dooh paa m' rakarẽn Jowãw
nu gahem'uun do nu gemuun.
31 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Nyy gó da ỹ baher'oot da, da hẽ badäk
hahỹỹ hã habong do panyyg ky nadah'eeh
do sa ky n'aa? —näng mäh. 32 Hahỹ
hadoo tii: Karepé wahoo gó hab'ëëh do
ramas'uunh do hadoo. Hahỹỹ da karepé
wób sa kyyh ta wób hã: "Raketëë do pud
n'aa ãã gamehỹỹh bë tsebé hyb n'aa paawä,
dooh masunh do bë as'ããw bä. Tii bä dajëp
do heen n'aa ãã wareem, masuuj gó bë
ba'oot hyb n'aa paawä. Ti na-ããj dooh bë
karẽn bä. Dooh h'yy ketón gó bë masuuj
bä", näk karepé ta wób sa hã. 33 Ti hadoo
né hẽ da hẽ habong doo. Tabad'op hẽ ji
raky dahé bä, dooh na-ããj hẽ ragenaag bä

* 7:23 Jesus moo wät do hã wyt ta maab hẽ P'op Hagä Do hanaa. Ti hyb n'aa tamejũũ Jowãw ramaher'oot tamoo wät do hã. Isajas 61.1 hã takerii däk ti P'op Hagä Do ky däng do ky n'aa.

† 7:26 P'op Hagä Do ky n'aa rod bahãnh Jowãw Jesus wén edoo, Jesus kajaa do pooj jé panäg n'aa Jowãw bahadoo do hyb n'aa. ‡ 7:27 Marakijas 3.1 § 7:28 Jesus kajaa do pooj jé Isaraéw buuj P'op Hagä Do bag'ããs. Sa hã tabanoo ta ky n'aa jaw'yyk doo, raky daheeh hyb n'aa. Ti noo gó Isaraéw buuj P'op Hagä Do ky dah'eeh do ramaneëënh P'op Hagä Do karapee. Ti see né hẽ Jowãw nu gahem'uun doo. Sa mahang dooh hanäng pé Jowãw bahãnh pé hyb n'aa jawyg ub doo. Jesus du doo tabag'ããs do sahõnh hẽ ta hã h'yy ka'eeh doo, Isaraéw buuj, Isaraéw buuj nadoo do na-ããj hẽ. Ta ti tamaneëënh ta karapee, tabag'ããs doo. Sahõnh hẽ ta ti Jowãw bahãnh kä. Ky n'aa netsëëh do sa mahang habong doo, ti na-ããj hẽ Jowãw nu gahem'uun do bahãnh ranu gapad'ëëk hỹỹ kä.

ji moo wät doo. Jowãw nu gahem'uun doo,
dooh uwa s'ëëb mahỹỹnh do teëg bä. Ta see
pé noo gó noo kanawa doo me P'op Hagä
Do tah'yyb en'yym. Ti hyb n'aa, “Karap'aar
h'yyb mahũũm mä tii”, bë nooh. 34 Ỹỹ kä,
Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ
eëëk, ỹ awa. Ti hyb n'aa ỹ bë maneëënh,
tahawaa, heëëk do men, dajẽẽr gahed'aak
doo, nesaa do moo heb'ooh do sa najiis. 35 Ãã
raganado né paawä, P'op Hagä Do né hẽ
ti ỹỹh, Jowãw na-ããj hẽ h'yy gan'yyh doo.
Ãã ma met'ëëg wät do ky dah'eeh do baad
rababok do hã takametä däk tii.

Buu benyym do Jesus tsyym hã ỹỹnh
ahoog wät do panyyg n'aa hahỹỹh

36 Ti m' Parisew see Jesus tabats'yyt ta tób
hẽnh tabawëh hyb n'aa ta sii. Ti m' Jesus
bahõm kän ta tób hẽnh. Ti m' tabahyy sooh
ta tyng hã rabahed'oo doo da, ta jawén p'aa
hẽnh mä ta tsyym bëëh. Ti m' rabawëë kän.
37 Ti m' ta ti panang bä ti awät mä ỹỹnh ne-
saa do moo hew'ëët do paah. Ti m' taky n'aa
napäh bä m', Parisew tób hẽnh Jesus bawëh
bä m', t'ĩĩ hẽnh mä tabahõm. Buu benyym
do ta moo gó. Pä s'ëëb, buu benyym do
hood. 38 Ti m' Jesus tsyym hã m' ta taron
nu paa me tabahyy häng. Ti m' tabaoot.
Ta ty nabëëh Jesus tsyym hã takajäk. Ti m'
tabahawuuk ta sëën me. Jesus mä tatsyym
tsanetsup, ta hã taweh'ëëh do heen n'aa.
Buu benyym do tah'ook mä Jesus tsyym hã.
39 Ti m' Parisew Jesus hats'yyt do bahapäh
bä m' ta tii, ta h'yyb gó m' taky hadoo:
“P'op Hagä Do ky n'aa rod tado bä paawä
hahỹ aj'yy, tahapäh paawä jaa ti ta ti ỹỹnh.
Tahapäh paawä ti nesaa do moo hew'ëët
doo. Tabahapäh bä paawä, dooh tagado bä
ỹỹnh ta hã moo wät doo”, näng mä Parisew
ta h'yyb gó.
40 Ti Jesus h'yyb hapäh mä ta ti Parisew.
Ti m' taky hadoo:
—Simaw —näng mä ta hã. —Ỹ karẽn
paawä õm ỹ maher'oot —näng mäh.
—Éj. Ỹ mamaher'ood ma matëg —näng
mäh.
41 Ti m' Jesus ky hadoo, panyyg gó m'
tabenaa wät:
—Ti abong pawóp hẽ ajyy. Kũũt enäh
sa kariw n'aa wë. Ta see kũũt 50, ta see
kũũt 500. 42 Dooh rahaja bä repaag bä sa
kũũt. Ti hyb n'aa sa kariw n'aa bawug hõm
sa kũũt. Hỹỹ kä, ỹ eaanh a hã —näng mä
Simaw hã. —Ny hadoo do sa kariw n'aa
tak'ëp takamahã̃n up a hã péh? —näng mä
Jesus.
43 Ti m' Simaw ky hadoo:
—Hã ỹỹ, kũũt eh do paah —näng mäh.
—Ti né hẽ —näng mä Jesus. —Baad a
kyyh —näng mäh.
44 Ti m' ỹỹnh wë taty kaw'õõd däk. Ti m'
Simaw hã ta ky hadoo:
—Mahegãã hahỹ ỹỹnh —näng mäh. —
A tób gó ỹ bajëë suun bä, dooh naëng
ỹ man'oo bä ji bahed'oo doo da, tsym ỹ
hetsyd. Hahỹ ỹỹnh kä, tsym ỹ ta ty nabëë
me tatsahë däk, ti tabawug hõm ta sëën
me —näng mäh. 45 —Ỹ kajaa bä, dooh ỹ
matsanetsub bä makedëng do heen n'aa ji
bahed'oo doo da. Hahỹ ỹỹnh kä, dooh teréd
bä tatsanetsup do tsym ỹỹ hã, ỹ kajaa bä
tadu dahäng do né hẽ. 46 Dooh mahawug
bä ta syyj buu benyym do nuh ỹỹ gó ji
bahed'oo doo da. Hahỹ ỹỹnh, buu benyym
do tahah'ook tsym ỹỹ hã. 47 Tak'ëp ỹ tawén
kamahã̃n, hajõng nesaa do ta wë hanäng
do paa P'op Hagä Do mabaan hõm do hyb
n'aa. Kanahën hadoo do nesaa do hã näng
do P'op Hagä Do awug hõm doo, kanahën
doo hẽ P'op Hagä Do takamahã̃n —näng mä
Jesus Simaw hã.
48 Ti m' ỹỹnh hã kä Jesus ky hadoo:
—Nesaa do a hã hanäng do paa kado hõm
—näng mäh.
49 Ti m' Simaw atsyyd bong do wób sa
h'yyb gó m' rabedoo:
—Jaa ti hỹỹh? Tahajaa g'eeh nesaa do
tado hõm bä? Jããm né hẽ P'op Hagä Do
hajaa tii —näk mä sa h'yyb gó.
50 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh ỹỹnh hã:
—Õm P'op Hagä Do wén ed'ëëp nesaa do
mahã̃nh, hã ỹ mah'yy ka'eeh do hyb n'aa.
Ahõm kä h'yyb näm doo me —näng mä
Jesus.

8

*Joom tym ky n'aa gó Jesus metëëk do pa-
nyyg n'aa hahỹỹh*

1 Ti jawén mä sét panang ken'yyh bä m'
Jesus her'ood hõm mä P'op Hagä Do bag'ããs
do ky n'aa hanäm doo. 12 hedoo do ta ma
matëg rahada mä Jesus. 2 Ah'ũũm mä na-ããj
hẽ ta sii ỹỹj wób, karap'aar h'yyb nesaa do
sa hã padëëk do paa Jesus habëë hõm do sa
hã, sa nahëë tado hõm do sa hã. Sa mahang

ti awät mä Marija Madarẽn häd näng doo, 7
karap'aar h'yyb ta hã henyyh do paa Jesus
habëë hõm doo. 3 Ta see häd mä Jowãn,
Kusa häd näng do ỹỹm. Häj n'aa wahë n'aa
Eróts häd näng do kaser n'aa m' ti ta patug.
Ta see häd mä Susããn. Hajõk mä ỹỹj wób
rahada Jesus. Sa dajẽẽr me ramasa Jesus ta
ma matëg daheeh sa waa hã.
4 Ti m' hajõk ta wób kata padëëk mä Jesus
wë. Jé pad'yyt hẽ naa rabena. Ti m' ta ma
matëg hã tamaher'oot hahỹ panyyg:
5 —Hỹ hadoo joom hejóm do bejoom joom
tym. Tatsawyh hõm joom tym. Joom
tym tatsawyh hõm do wób ta tyw n'aa me
takajäk. Ta wób ratsabeeb hõm, ta wób
taw'ëëd rabajóh jëng. 6 Joom tym wób kajäk
pä ta yt tabahadoo do jó. Kanahën its
k'ããts tii bä. Ti taganyyh bä nayyw hẽ
tatsawyy jëng, dooh tabatsahëë ta h'yyb.
7 Ta tym wób kajäk sasëng kóm banäng bä.
Ta nemuun sasëng gajewäng. Tii bä kä,
dooh tawëë wäd bä kä sasëng hyb n'aa.
8 Ta tym wób kajäg kän baad tabadoo bä.
Genyyh, baad tabawäng, baad tabeaak. 100
nuu me tabejoom do bahãnh tabeag kän
baad tabadoo bä kajäk doo —näng mä Jesus,
panyyg ky n'aa me m' tabaher'ood kän.
Ti m' tabahajaa bä panyyg taher'oot doo,
taky hadoo:
—Jé karẽn pé ỹ her'oot do tamaa newë
bä, taw'ããts hẽ tahyb n'aa matakëë —näng
mäh.
9 Ti m' ta ma matëg beaanh ta hã nyy
d' tahanäng pé m' ti panyyg. 10 Ti m' taky
hadoo sa hã:
—Bë hã P'op Hagä Do an'oo däk bë ba-
hapäh hyb n'aa pooj jé ji nahapäh do P'op
Hagä Do bag'ããs do hã. Ta wób sa hã,
P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa hã, ỹ
maher'oot panyyg ky n'aa me —näng mäh.
—Ti hyb n'aa, "rahegãã né paawä m', dooh
m' rah'yy genä bä. Ramaa newë né paawä,
dooh tagah'ood bä sa hã"* —näng mä Jesus
kyyh sa hã.
11 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:
—Hahỹỹ d' tahanäng pé panyyg ky n'aa:
Joom tym, P'op Hagä Do kyyh. 12 Joom tym
wób ta tyw n'aa me kajäk do hadoo P'op
Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób sa hã.
P'op Hagä Do kyyh sa h'yyb gó kajäk do
Dijab asog hõm raky nadaheeh hyb n'aa,
ranedëp hyb n'aa nesaa do mahãnh. 13 Joom
tym wób pä banäng bä kajäk do hadoo P'op
Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób sa hã.
Ramaa newëë bä h'yy gadajaa gó ragado né
hẽ paawä, nayyw hẽ rah'yy gejë hõm. Joom
kóm nanäng nä do hadoo sa hã. Pooj jé
dó raky daheeh. Tii bä, hejoonh doo me
P'op Hagä Do metyy bä baad rah'yy kae bä,
nayyw hẽ rah'yy gejë hõm. 14 Joom tym
wób sasëng mahang kajäk do hadoo P'op
Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób sa hã.
P'op Hagä Do kyyh ramaa napëë né paawä,
rahyb n'aa newë had'yyt hẽ badäk hahỹỹ
hã ji bawät do hã.† Dajẽẽr hã, sa ma hã,
rakarẽn do hã rahyb n'aa hũũm had'yyt
hẽ. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do panyyg sa
h'yyb gó hadäk do tawén nahõm. Joom
neaak do hado däk tii. 15 Joom tym wób baad
tabadoo bä kajäk do hadoo P'op Hagä Do
panyyg maa new'ëë do wób sa hã. Baad ub
sa h'yyb, t'õp madäk doo me ramaa newëë.
P'op Hagä Do kyyh ramaa napäh bä, baad
rabenäm sa h'yyb gó. Rahyb n'aa matakä
had'yyt hẽ ta hã. Tabad'op hẽ rah'yy gejë
hõm. P'op Hagä Do karẽn do baad ramoo
bok tii kä. Joom he'aak do hadoo tii —näng
mä Jesus.
16 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Ta bag dooh ji gataa so bä ji bejën hyb
n'aa manajuu yt hã, ji bejën hyb n'aa ji jó
ỹỹh do yt hã. Dooh. Ta bag ji dasooh ta tyng
jó, tób gó hajëë pëë do rabahapäh hyb n'aa.
17 Ta ti hadoo da ỹ ma metëëk do hã: Sahõnh
hẽ kejën nä doo, ji nahapäh nä doo, ta jawén
kä da sahõnh hẽ da rabahapäh, wyt ta maab
däg da sa hã. 18 Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ baad
bë hyb n'aa matakä bë maa newëë do hã.
Jé h'yy ganyy däk doo, ti bahãnh P'op Hagä
Do banoo nä ta hã ta h'yy ganäng doo. Jé
kanahën d'os hẽ h'yy ganäng doo, tahajaa
do ted'oo doo, P'op Hagä Do ado hõm da
ta hã kanahën d'os hadoo doo‡ —näng mä
Jesus.

Jesus wakããn heh'äät do panyyg n'aa hahỹỹh

* 8:10 Isajas 6.9 † 8:14 Ta ti hedoo do hã raty kanewad had'yyt hẽ. Rahyb n'aa tón had'yyt hẽ sa waa, sa taah, nyy d' rabad'oo doo. ‡ 8:18 Ta ti tawén kado hõm sa hã, rahyb n'aa manatakëë do hyb n'aa. Dooh rahyb n'aa p'eed bä P'op Hagä Do panyyg hã.

19 Ti m' ta see pé noo gó Jesus ỹỹn, ta
wakããn sii hẽ m' rabana, Jesus raheg'ããs.
Du daa m' rakad'oo pé hajõk do hyb n'aa ta
w'oo hã hab'ëëh doo. 20 Ti m' rë tanyy ky
hadoo ta hã:
—A ỹỹn, a wakããn ta w'oo hã rabab'ëëh.
Õm mä raheg'ããs —näng mäh.
21 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Sahõnh hẽ P'op Hagä Do panyyg maa
new'ëë doo, ky dah'eeh doo, ti né hẽ ëën
hadoo, ti né hẽ wakãn haa hadoo —näng
mäh.

Bah'ood Jesus meduuk do panyyg n'aa hahỹỹh

22 Ti m' ta see pé noo gó m' Jesus ba-
her'oot ta ma matëg sa hã:
—Ti bä, ër atsëg hõm karaj'aa tamyyj jé.
Ti m' ragatsëg t'oonh marakate gó. 23 Ti
m' rabatsëk bä kä m' Jesus ã̄ sooh mäh.
Ti m' bah'ood bana kän tak'ëp. Tewëëp
mä maadaka. Marakate m' tetaa m'. Ã̄m
n'aa näng. P'eets mä marakate bagyyb jëë
paawä.
24 Ti m' ta ma matëg ramebëë nyyh, ti m'
raky hadoo:
—Ãã Wahë N'aa! —näk mäh. —Ër ag'yyp
da! —näk mäh.
Ti m' tabas'ëëg gëët, ti m' bah'ood,
maadaka tameduuk. Ti m' bah'ood badoo
wäd. Badatih däk mäh.
25 —Dooh hã ỹ bë h'yy kasadëë bä? —näng
mäh.
Ti m' tak'ëp mä rabeỹỹm bong, tak'ëp mä
rameuuj bong. Ti m' rakaner'oot sa mab hẽ:
—Jaa ti hỹỹ éh? Bah'ood, maadaka sii hẽ
raky daheeh! —näk mä sa kyyh.

Karap'aar h'yyb nesaa do Jesus ah'eed hõm do panyyg n'aa hahỹỹh

26 Ti m' rakajaa Geras buuj sa häj n'aa
bä, karaj'aa tamyyj jé, Garirej häj n'aa nu
masee me. 27 Ti m' Jesus gatsëg nyyh bä kä
m', nayyw hẽ m' tabana ta wë aj'yy mera
doo, karap'aar h'yyb hã näng doo, ta tii bä
babuuj. Bäp peej mä tabawät ta si n'aa hẽ.
Bäp peej däg mä tanã̄ wät tób yt hã. Pä
gabaho doo gó, panang buuj dejëp do sa
kamag n'aa radebong doo bä tabahe'ỹỹh.
28 Ti m' Jesus tabahapäh bä m' tak'ëp mä
tageëëj wät. Jesus matym gó m' tabadëë
hyng. Tak'ëp mä ta kyyh:
—H'ëëd makarẽn wë ỹỹ, Jesus, P'op Hagä
Do T'aah, Sahõnh hẽ Bahã̄nh Hadoo Do
T'aah? Ỹ d' marejã manäh! —näng mäh.
29 Tii d' tawén edoo mäh, karap'aar h'yyb
nesaa do Jesus ah'eed hõm do hyb n'aa m'.
Hajõõ nuu me m' karap'aar h'yyb bejëng ta
hã tamera doo. Haak sapuuw hadoo doo
me né hẽ m' ramoo maw'yyd né paawä m',
ratsyym mew'yyd hõm paawä m', hagã nyy
né paawä m', tagahet'ëëh mä haak sapuuw
hadoo doo. Tabanawäng hẽnh daap mä
tawajaah karap'aar h'yyb an'oo bä.
30 Ti m' Jesus beaanh ta hã:
—Nyy d' a häd? —näng mäh.
—"Hajõk Doo" ãã häd —näng mäh.
Hajõk karap'aar h'yyb ta hã hanäng, tii
d' ta häd tawén hadoo. 31 Ti m' karap'aar
h'yyb nesaa do rets'ẽẽ had'yyt mä Jesus hã
tanah'eed hyng hyb n'aa tabanesaa hẽnh.
32 Hajõng mä too yb tii b' habëëh karaj'aa
takëën hã, wajapëm doo bä. Tii b' mä sa waa
rabahew'aa. Ti m' karap'aar h'yyb rabetsẽẽ
Jesus banoo hyb n'aa rabajëë pëë too yb hã.
Ti m' Jesus banoo t'ĩĩ hẽnh sa hã kä. 33 Ti
m' karap'aar h'yyb nesaa do benä kän aj'yy
hã hanäng do paah, too yb hã m' rabajëë pä
kän. Ti m' too yb rapah'uud bong, rameraa
bong, ti m' rawaj'aa wëënh tame wajapëm
doo hẽnh, tame m' rakejäg bëënh. Ti m'
t'õp mä rapehã̄s.
34 Ti m' too yb hagã n'aa rabahapäh bä
m' ta tii, waj'aa bong mäh. Sa panang bä,
panang nedaa bä na-ãã̄j mä ramaher'oot
sahõnh hẽ rahapäh doo. 35 Ti m' t'ĩĩ hẽnh
buuj rabana t'ĩĩ hẽnh rabaheg'ããs hyb n'aa
ky n'aa näng doo. Ti m' Jesus wë raka-
jaa bä kä, rabahegãã kän aj'yy hajõng do
karap'aar h'yyb nesaa do hanäng do paah.
Asooh mä Jesus tsyym pa. Saroor näng
mäh, baad däg mä ta h'yyb tym. Ti m'
rabeỹỹm bong. 36 Ti m', ta ti hap'ëëh do
rabaher'ood kän han'aa do sa hã kä, ta ti
aj'yy ky n'aa, Jesus ahub däk do ky n'aa. 37 Ti
m' ta ti babuuj rabetsẽẽ Jesus hã, tabahõm
hyb n'aa sa häj n'aa bä naa. Tak'ëp mä
rabeỹỹm bong rawén eaanh tabahõm hyb
n'aa. Ti m' Jesus gatsëg so kän marakate gó,
ti m' tabahõm kän.
38 Aj'yy kä m' karap'aar h'yyb nesaa do
hadäk do paa m' betsẽẽ Jesus hã, Jesus sii
tabahõm hyb n'aa. Ti m' Jesus baher'oot
ta hã tabahõm hyb n'aa. Hahỹỹ da m' taky
hadoo ta hã:

39 —Abaaj hõm a tób hẽnh, a wakããn
rababong hẽnh. Maher'ood sa hã sahõnh
hẽ taw'ããts hẽ hadoo do a hã P'op Hagä Do
mo haj'aa, õm tahuub däk doo —näng mä
Jesus kyyh ta hã.

Ti m' aj'yy bahõm kän. Taher'oot mä
sahõnh hẽ panang buuj hanäm do Jesus mo
haj'aa ta hã.

Ỹỹnh has'oo däk do ky n'aa, karapee
h'yy ganä däk do ky n'aa daheeh hahỹỹh

40 Ti m' Jesus batsëg hõm bä p'aa hẽnh
karaj'aa tamyyj jé, hajõk baad ragadoo. Je-
sus mä ragadaa b'ëëh. 41 Ti m' aj'yy Jaj-Ro
häd näng do bana Jesus wë. Tób P'op Hagä
Do panyyg rayd naherot do sa wahë n'aa
see m' tii. Ti m' ta taron nuu me m' tabahyy
häng ta wë. Ti m' tak'ëp mä tabetsẽẽ ta hã
ta tób hẽnh tabahõm hyb n'aa ta sii. 42 Jããm
né m' sét its mä ta toog. P'eets mä tadajëp.
12 m' ta hyb n'aa pé ta baab n'aa.

Ti m' Jesus bahõm ta sii. Tamahõm me
m', hajõk do ta sii hah'ũũm do gatat'uuk
mä ta hã. 43 Sa mahang ti awät mä ỹỹnh.
Majyyw mä ta nahëëh. 12 m' ta baab ta
nahëë badäk. Dooh m' hajaa pé masa pé ta
hã. 44 Ti m' Jesus jó gadäk hẽnh mä tabana
ta wë. Ta saroor noo hã m' tamoo däng. Tii
bä kä m', nayyw hẽ m', dooh wäd mä ta hã
ta nahëëh. Ti m' Jesus beaanh:

45 —Jaa hã ỹ moo däng? —näng mäh.

—Ỹ ti dooh —näk mä sahõnh hẽ ta pa
hab'ëëh doo.

Ti m' Peed ky hadoo:

—Ma Matëg —näng mäh. —Hajõk
gatat'uuk a hã. Hajõk a hã moo kajäk —
näng mäh.

46 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Dooh. Hã ỹỹ pé ỹ hapäh hã ỹỹ moo
däng doo. Hã ỹ naa anyyh hejój ỹ ky gabuuj
—näng mäh.

47 Ti m' ỹỹnh hegãã bä kä du daa m'
takejën péh, ana mä Jesus wë. Kajajãn mä
ta ã̄m n'aa gó m', tabahyy häng mä ta wë ta
taron nuu me. Sahõnh hẽ ramaa napäh bä
m' tamaher'oot h'ëëd hyb n'aa tawén moo
däng ta hã. Taher'oot mä nyy d' tabahas'oo
däk nayyw hẽ. 48 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Tok ỹỹ, õm has'oo däk P'op Hagä Do hã
mah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ahõm kä h'yyb
näm doo me —näng mäh.

49 Jesus ber'oot nä bä m', takajaa aj'yy Jaj-
Ro tób hẽnh naa. Ti m' taky hadoo Jaj-Ro
hã:

—A toog h'yy gakog hõm —näng mäh. —
Dooh mah'yyb panasä wäd bä ma matëg —
näng mäh.

50 Jesus maa napäh bä m' ta kyyh, ta ky
hadoo Jaj-Ro hã:

—Mahyb n'aa tón manäh. Hã ỹ h'yy
kasadëë. Tii bä da a toog da has'oo däk! —
näng mäh.

51 Ti m' Jaj-Ro tób bä rakajaa bä m', dooh
m' Jesus an'oo bä hajõk rabahõm ta sii.
Jããm né hẽ m' tanoo hajëë p'ëë Peed, Tsi-
jaag, Jowãw, dajëp do yb, dajëp do ỹỹn.
52 Séd dó m' tób yt hã raräb bä rabë bä. A'oot
mä ta wób. Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Jããm hẽ ti bë kyyh —näng mäh. —Bë
aód manäh. Karapee dooh tadajëb bä. Aỹỹh
tii —näng mäh.

53 Tii bä m' rakawew'aam ta kyyh. Dajëp
né hẽ m' sa hã. 54 Ti hadoo né hẽ dooh
m' Jesus hyb n'aa p'eed bä sa kyy hã. Ti
m' karapee hã tamoo maso däk, ti m' taky
hadoo ta hã:

—As'ëëg g'ëëd tok ỹỹ! —näng mäh.

55 Tii bä m' h'yy ganä däk mä p'aa hẽnh.
Nayyw mä tabas'ëëg gëët. Ti m' Jesus
maher'oot sa hã rabanoo hyb n'aa maruus
awa. 56 Tii bä m' ta yb, ta ỹỹn rameuuj
bong mäh. Ti m' tak'ëp Jesus mejũũ sa hã
ranaher'oot hyb n'aa ta ti ky n'aa.

9

*Ta ma matëg 12 hedoo do Jesus mejũũ do
panyyg n'aa hahỹỹh*

1 Ti m' ta see pé noo gó m' Jesus naëënh
12 hedoo do ta ma matëg ta wë. Ti m'
tabanoo mä sa hã karap'aar h'yyb nesaa
do rabahajaa rabahebë hyb n'aa, nahëë
näng do rabaheso hyb n'aa na-ããj hẽ. 2 Ti
m' tamejũũ mä rabahõm, ji P'op Hagä Do
bag'ããs do ky n'aa rabaher'ood hõm hyb
n'aa, nahëë enäh do rabaheso hõm na-ããj
né hẽ. 3 Hahỹỹ da m' tamejũũ:

—Dooh d' bë mahũũm péh. Ji tatu hadoo
péh, pãw hadoo péh, ta hood hadoo péh, ta
säm hadoo péh, bë saroor see hadoo péh —
näng mäh. 4 —Bë nu kajäk bä ta wób tób
bä, tii bä da bë baym dó panang bë beréd
hõm bä kä. 5 Bë raganado bä, bë ahõm
sa mahã̄nh. Sa panang bä naa bë ahõm

bä bë tsyym suun bë tepyng padäg k'ããts.
Tii da bë bad'oo, rabahapäh hyb n'aa dooh
baad tado bä P'op Hagä Do panyyg raky
nadaheeh doo —näng mä ta kyyh sa hã.
6 Ti m' rabahõm kän. Sét ken'yyh panang
bä m' rabaher'oot mä P'op Hagä Do panyyg
hanäm doo. Jé pad'yyt hë heso hõm mä
nahëë enäh doo.
7 Ti m' Garirej häj n'aa wahë n'aa, Eróts
häd näng doo, taky n'aa napëë däk mä tii.
H'yyb manepëë wäd mä Eróts Jesus ky n'aa
raher'oot do hã.
—Jowãw nu gahem'uun do paa ti ta ti
dejëp do mahang ganä wät doo —näk mä ta
wób.
8 —Eriij p'ooj ub hawät do paa kas'ee wät
do tii —näk mä ta wób.
—P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub
habok do paa see ganä wät do ti ta tii —näk
mä ta wób.
9 Ti m' Eróts ky hadoo:
—Jowãw nu gahem'uun doo, ỹ mejũũ
paa ranu gahõg hõm. Jaa ti ta tii, hã ỹ
ramaher'oot do ta ky n'aa? —näng mä Eróts
kyyh.
Takarẽn paawä m' taheg'ããs Jesus.

Jesus pahuunh do 5 miw sa waa panyyg n'aa hahỹỹh

10 Ti m' 12 hedoo do Jesus mejũũ doo,
rababaaj nä bä m' Jesus wë, ramaher'oot mä
ta hã sahõnh hẽ ramoo bok doo. Ti m' 12
hedoo do Jesus mahũũm sa m'aa hẽnh kä,
panang Betsaj-Da häd näng doo hẽnh. 11 Ta
wób, hajõk doo, raky n'aa napäh bä m' n'yy
hẽnh Jesus rabahõm, ah'ũũm mä sa jawén.
Rakajaa bä Jesus gadoo mä hajõk doo, ti m'
tama metëëk sa hã ji P'op Hagä Do bag'ããs
do ky n'aa. Nahëë enäh do heso hõm mäh.
12 Tũũh tabado däk bä kä m' 12 hedoo do
rabana Jesus wë, ti m' raky hadoo ta hã:
—Mamejõ hõm hajõk do panang ta-
banäng bä, sét ken'yyh rabaj'eenh hẽnh na-
ããj hẽ, sa waa rabetsẽẽ hyb n'aa, t'ĩĩ hẽnh
raba'ỹỹh hyb n'aa. Dawëë hahỹ babä —näk
mä sa kyyh.
13 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Bë né hẽ hanoo sa waa —näng mäh.
Ti m' raky hadoo:
—Dooh tahaja bä —näk mäh. —Jããm hẽ
ti hanyys ji ma poo oow pé pãw, pawóp its
tah'ỹỹb —näk mäh. —Makarẽn ãã bahõm
ãã betsẽẽ hajõk do sa waa? —näk mäh.
14 (5 miw ajyy tahyb n'aa pé m' tii bä
hab'ëëh doo.) Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Bë mejõ rabehyy b'ëëh tũũ, 50 ken'yyh
ketyn hõm doo —näng mäh.
15 Ti m' Jesus mejũũ doo da né hẽ m'
rabad'oo. Sahõnh hẽ m' rabehyy b'ëëh. 16 Ti
m' Jesus asog däk mä pãw, tah'ỹỹb na-ããj
mäh. Hỹ pong jé taty däng bä m', P'op Hagä
Do hã taky hadoo:
—Õm taw'ããts hẽ Ee. Man'oo däk ãã tä,
man'oo däk ãã waa —näng mäh.
Ti m' pãw, tah'ỹỹb na-ããj né hẽ
taganebäh bong mäh, tets'ëë hõm mä ta
ma matëg sa hã, rabets'ëë hõm hyb n'aa
hajõk do hã kä. 17 Tii bä kä m', sahõnh hẽ m'
rabawëë bong. Wog enä hõm mä sahõnh
hẽ. Ti m' mad'aak doo m' ta ma matëg rata
hõm mä kawaju gó. 12 m' kawaju gedẽ hõm
mäh.

Jesus ky n'aa Peed her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

18 Ti m' ta see pé noo gó ta m'aa hẽnh
Jesus ky n'aa etsẽẽ mäh. P'eets hẽ m' ta ma
matëg rabab'ëëh. Ti m' tabahajaa bä kä m'
taky n'aa etsẽẽ doo, tabeaanh ta ma matëg
sa hã:
—Jaa m' ỹỹh, sa nooh?
19 Ti m' raky hadoo:
—Ta wób noo m' õm mä Jowãw nu ga-
hem'uun do paah. Ta wób noo m' õm mä
Eriij makũũh. Õm mä P'op Hagä Do ky n'aa
rod p'ooj ub dejëp do paa see ganä wät do
m', ta wób sa nooh —näk mä sa kyyh ta hã.
20 —Bë hã ẽnh? Jaa ỹ bë hã ẽnh? —näng
mä Jesus sa hã.
Ti m' Peed ky hadoo:
—Õm ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng
Doo —näng mäh.
21 Ti m' Jesus mejũũ tak'ëp sa hã rana-
her'oot hyb n'aa ta ti ta wób sa hã. 22 Ti m'
taky hadoo:
—Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana
Doo, hajõng da ỹ ahoop. Ër wahë n'aa,
P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh
do sa wahë n'aa na-ããj da, Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ ỹ da
rahyb n'aa wareem. Ỹ da dajëp ran'oo bä.
Tamawoob hẽ ta ã̄h, ỹ ganä wät da p'aa
hẽnh —näng mä ta kyyh.
23 Ti m' taky hadoo sahõnh hẽ sa hã:
—Jé karẽn pé hëp ỹ hata tabahadoo hyb
n'aa, taw'ããts hẽ teréd hõm ta hã hẽ tah'yy

ka'eeh doo, taw'ããts hẽ teréd hõm ta hã
hẽ tahyb n'aa newëë doo. Taw'ããts hẽ da
tagado had'yyt hẽ tahoop do hëp ỹ n'aa.
Taw'ããts hẽ tagadoo hëp ỹ n'aa radajëëb
bä na-ããj hẽ. Taw'ããts hẽ ỹ taky daheeh,
taw'ããts hẽ ỹ bawät doo da da ti bawät. 24 Tii
d' ỹ wén edoo, badäk hahỹỹ hã ji hawät do
tak'ëp kamahãn doo, jé tahoop do hëp ỹ
n'aa jeỹỹm doo, dooh da P'op Hagä Do wë
tanu dëë bä. Jé hëp ỹ n'aa tahoop do gadoo
péh, hëp ỹ n'aa tadajëb bä, ta h'yyb tym da
P'op Hagä Do wë da tanu däng. 25 Hëd n'aa
ji karẽn sahõnh hẽ badäk hahỹ ji ta danäh,
ji h'yyb tym ta s'ee hẽnh tahõm bä? —näng
mä ta kyyh.

26 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Hëp ỹ n'aa, ỹ ma metëëk do hyb n'aa
na-ããj hẽ nu mebyng péh, ỹỹh, Aj'yy Hadoo
Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ d' nu mebyng
ẽnh ta hyb n'aa hejój ỹỹ hã ỹ bahyng bä
ta bag tak'ëp gabarëëh doo gó, Ee hejój gó,
ããs tak'ëp baad hedoo do sa hejój gó na-ããj
hẽ ỹ bahyng noo gó —näng mäh. 27 —Baad
bë ỹ maher'oot. Ta wób babä ër mahang
habong do rahapäh nä da ỹ du doo noo gó
sahõnh hẽ ỹ bag'ããs P'op Hagä Do hejój me.
Radejëp do pooj jé rahapäh nä da tii. Né
hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mä
Jesus ta ma matëg sa hã.

Jesus kawareem do panyyg n'aa hahỹỹh

28 Ti m' 8 ta hyb n'aa pé sa ã̃ jawén paa
bä m', Jesus mahũũm ta sii Peed, Tsijaag,
Jowãw daheeh. Ti m' rabas'ëëg kän waëë
jó taky n'aa etsẽẽ hyb n'aa. 29 Ti m' taky
n'aa etsẽẽ bä m', Jesus mamets kawareem
däk sa matym gó. Ta see hado däk mäh.
Tak'ëp mä ta saroor gabar'ëëng däk, hawyp
do gabarëëh doo da. 30 Ti m' pawóp hẽ ajyy,
p'ooj ub habong do paah, Eriij, Mosees häd
enäh do 31 rakas'ee b'ëëh sa matym gó, ta
bag gabarëëh doo gó. Er'oot mä Jesus sii.
Er'oot mä ta sii Jerusarẽnh bä Jesus dajëp
do ky n'aa hã. 32 Ty jaw'yyk mä Peed ta najiis
daheeh. Ti hyb n'aa aã̃ b'ëëh mäh. Ti m'
raty gawëëj padëëk bä m', Jesus bag tak'ëp
gabarëëh do rabahapäh. Ti m' ajyy ta pa
ab'ëëh mä rabahapäh. 33 Ti m' ajyy rabahõm
bä Jesus mahãnh, Peed ky hadoo mä Jesus
hã:

—Ma Matëg! —näng mäh. —Taw'ããts hẽ
babä ër hã! —näng mäh. —Taw'ããts hẽ
tamawoob hẽ ta tób n'aa ãã temaa toonh.
Sét hẽ a tób, sét hẽ Mosees tób, sét hẽ Eriij
tób —näng mäh.

(Dooh m' tadoo wät pé tak'ëp rabeỹỹm
bong do hyb n'aa m', tii d' tawén edoo.) 34 Ti
m' Peed ber'oot nä bä m' wë puh ganyyh.
Sahõnh hẽ sa hã wë puh hadoo do badäng
bä m' Jesus ma matëg rabeỹỹm bong mäh.
35 Wë puh gó m' P'op Hagä Do ber'oot.
Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Hahỹ tah ỹỹ, ỹ h'yyb däng doo. Bë maa
newë, bë ky dahé ta kyyh —näng mäh.

36 Tii bä m', kyyh hadoo do ky dawuh
bä m', rabaheg'ããs, dooh boo m' Jesus pa
hab'ëëh doo. Ta mab hẽ m' tabayyw gëët.
Ti m' sa h'yyb gó m' rabenäm ta ti rahapäh
doo, ramaa napäh doo. Dooh m' raher'ood
bä ta wób sa hã.

Pahëëw Jesus haso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

37 Ti m' jati pé Jesus rabahyk bä kä m'
waëë jó naa, hajõk kataa sa hã. 38 Ti m' hajõk
do see ky ganyyh. Ti m' taky hadoo:

—Ma matëg! —näng mäh. —Mahegãã
tah ỹỹ. Jãã̃m né hẽ sét had'os do tah ỹỹ.
39 Karap'aar h'yyb nesaa do ta hã adäk. Ta
hã tadëë bä tak'ëp tah ỹ geëënh, tak'ëp
tameraa wät, tũũ takepëëd had'yyt hẽ,
tsanamäts däk tan'oo bä. Dooh tahyb n'aa
eréd bä, tak'ëp tarejãã —näng mäh. 40 —Ỹ
eaaj wät a ma matëg sa hã rabahabëë hõm
hyb n'aa. Dooh rahaja bä —näng mä ta kyyh
Jesus hã.

41 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh
do bëëh, da hẽ badäk hahỹỹ bä habok doo!
Baad nado bë h'yyb tym —näng mäh. —
Hajõõ nuu me ỹ bawät nä g'eeh bë mahang
bë ky dahé däk hyb n'aa kä? Ỹ hãd h'yyb
napan däg bë hã, hã ỹ bë h'yy kanasadä nä
do hyb n'aa —näng mäh. —Mamana b'ëëp
a t'aah —näng mä aj'yy hã.

42 Ti m' ramanaa bä m', karap'aar h'yyb
nesaa do pahëëw tadawäts jat tũũ. Meraa
wät mäh. Tũũ m' takawereem, kawereem,
kawereem jat mäh. Ti m' karap'aar h'yyb
nesaa do Jesus geã̃m wät tabanyyh hyb
n'aa. Ti m' pahëëw tabahaso däk. Ti m'
Jesus bahaëëj gëët ta yb hã. 43 Tak'ëp mä
sahõnh hẽ rameuunh P'op Hagä Do mo
haj'aa hã.

Jesus mo haj'aa hã sahõnh hẽ rameuuj bong bä m', Jesus ky hadoo ta ma matëg sa hã:
44 —Baad bë hyb n'aa matakä da bë ỹ maher'oot doo: Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ da ran'oo däk da ta wób sa moo gó —näng mä Jesus ta ky n'aa hã.
45 Dooh m' rah'yy genä bä ta ti Jesus edoo do sa hã. Dooh m' rahapëë bä ta ti tedoo do sa hã. Kejën do hadoo mä sa hã. H'yyb e'ỹỹm mä rawén neaanh.

Raky ked'aak doo, jaa sa bahãnh hadoo do panyyg n'aa hahỹỹh

46 Ti m' ta ma matëg ky ked'aak mä ny hadoo do sa mahang hyb n'aa jawyk ta wób sa bahãnh. 47 Jesus h'yyb hap'ëëh mä sa h'yyb, ti hyb n'aa m' karapee t'aah ta moo takyg gëët ta pa. 48 Ti m' taky hadoo:
—Hëp ỹ n'aa hahỹ karapee t'aah gadoo péh, ỹ né ti tagadoo —näng mäh. —Ỹ gadoo péh, hã ỹ mejũũ do tagadoo. Tii d' ỹ wén edoo, tak'ëp hyb n'aa sakog is do bë mahang, ti né da hyb n'aa jawyk P'op Hagä Do matym gó —näng mä Jesus sa hã.
49 Ti m' Jowãw ky hadoo:
—Ma Matëg! —näng mäh. —Ãã hapäh aj'yy a häd tabesok bä tahebë karap'aar h'yyb nesaa doo. Ër h'yyb hata nado tii, ti hyb n'aa ãã ge'ỹỹm tii d' tanad'oo hyb n'aa —näng mä Jowãw kyyh Jesus hã.
50 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Bë geãm manäh! —näng mäh. —Bë wë h'yy kawanereem doo, bë h'yyb hata tii —näng mäh.

Samarija buuj wób Jesus raganadoo do panyyg n'aa hahỹỹh

51 Tabedaa däk bä m' p'aa hẽnh Jesus basëëk do hỹ pong jé, Jerusarẽnh hẽnh tabahõm tah'yyb däng mäh, tahapëë né paawä m' rarejãã t'ĩĩ hẽnh. 52 Ramahõm me m' tamejũũ ta panäg n'aa ta pooj jé, takajaa hyb n'aa ta tii bä. Tamejũũ mä Samarija häj n'aa panang s'ee hẽnh rabenäm hyb n'aa ta pooj jé, takajaa hyb n'aa tii bä. 53 Dooh m' panang buuj ragado bä, Jerusarẽnh hẽnh Jesus bahõm do hyb n'aa. 54 Ti m' Tsijaag Jowãw daheeh raky n'aa napäh bä Jesus raganadoo do ky n'aa, raky hadoo Jesus hã:
—Ãã wahë n'aa —näk mäh. —Makarẽn p'op naa tëëg hõõ ãã mejõ hyng ragawatsik hyb n'aa? —näk mäh, reaanh mäh.
55 Ti m' duu hẽnh Jesus ty kawareem wät, ti m' taky geãm bong tii d' rahyb n'aa newëë do hyb n'aa. 56 Ti m' panang s'ee hẽnh kä Jesus bahõm kän.

Jesus sii ji bawät do ky n'aa hahỹỹh

57 Ti m' ta tyw n'aa me ramahõm me aj'yy see ky hadoo ta hã:
—Õm ỹ hadaa had'yyt hẽ mahahõm hẽnh —näng mäh.
58 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Kanari tób näng, taw'ëëd maag enäh. Ỹỹh Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, dooh tóp ỹỹ pé ỹ yd kameh'ããk péh —näng mäh.
59 Ti m' aj'yy see Jesus bats'yyt:
—B'ëëp ana si ỹỹ, hëp ỹ hata mabahadoo hyb n'aa —näng mäh.
Ti m' aj'yy ky hadoo:
—Pooj jé dó ỹ abaaj hõm Ee wë ỹ bahag'ããs hyb n'aa. Tadajëp jawén paa bä kä, ỹ dakä jëng jawén paa bä kä õm ỹ bahadaa kän —näng mäh.
60 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Na hã ỹ h'yy kana'eeh doo, dejëp do hadoo doo, dakëë sa da hadoo doo —näng mäh. —Õm tii kä, ỹ karẽn maher'ood ta wób sa hã P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa —näng mä Jesus.
61 Ti m' aj'yy see ky hadoo:
—Õm da ỹ hada wahë ỹ n'aa. Pooj jé ỹ karẽn paawä ỹ babaaj hõm wakãn haa, ee, ëën ỹ kedëë wät hyb n'aa —näng mä ta kyyh.
62 Ti m' panyyg gó m' Jesus ky gadoo:
—K'ããts wapën n'aa booj yb takyyk doo me du doo do moo wät doo, ta jawén p'aa hẽnh tahegãã bä, nas'aa däg tamo haj'aa. Ti hadoo né hẽ jé du doo do ỹ hada doo, tii bä ta see hã tahyb n'aa newë bä, dooh tahaja bä tamoo wäd bä P'op Hagä Do bag'ããs do hã —näng mä Jesus kyyh.

10

Jesus mejũũ 72 hadoo do ta ma matëg panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ta ti jawén paa bä 72 ta ma matëg wób Jesus asëëw hõm mäh. Pawóp hẽ ken'yyh mä tamejũũ ta pooj jé, ta wób sa panang hẽnh tabahõm doo hẽnh. 2 Rabahõm do pooj jé taky hadoo sa hã, panyyg gó m' tamaher'oot:

—Hajõng ti anyy däg paawä joom ag wah'ëë däk do ji ataa do pan'aa, pawóp its ta taa n'aa* —näng mäh. —Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ joom danäh hã, P'op Hagä Do hã, bë ky n'aa ets'ẽẽ tamejõ nä ta wób joom hã ramoo bok hyb n'aa. 3 Sa mahang bë ỹ mejüü, b'éé tabanas'aa mahang habëëh do hadoo† —näng mäh. 4 —Dooh d' bë mahüüm dajẽẽr hadoo doo, ta hood hadoo, tsyym suun ta gó bë gawät do jawén buuj hadoo doo —näng mäh. —Bë kehewad manä bë kedëng do hã ta hõõ bä —näng mä sa hã.

5 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Bë nu kajäg bä ta wób tób bä, hahỹỹ da bë edëë ta yt hã haj'eenh doo: "Bë P'op Hagä Do h'yyb n'yym", denoo da. 6 Tii bä haj'eenh do baad rado bä, hanäm gó bë ragado bä, P'op Hagä Do h'yyb n'yym do aym sa wë bë kedëng doo. Hanäm gó bë raganado bä, dooh da P'op Hagä Do h'yyb enäw bä tii. 7 Panang bä bë kajaa bä, bë kahỹỹd manä tób wób hẽnh. Bë ayyw jeej da bë gadoo do tób bä. Taw'ããts hẽ bë eëëk, bë awa, bë awëë bë hã ranoo doo. Taw'ããts hẽ moo bok do sa hã ramoo bok do säm ji banoo. Ti hyb n'aa, bë nu mebyy manä bë gadoo do hã —näng mäh.

8 —Panang bä bë kajaa bä kä, bë ragado bä, bë hyb n'aa sëëw manä bë waa. Taw'ããts hẽ bë awa, bë awëë bë hã ranoo doo. 9 Nahëë enäh doo, bë nahëë sog hõm. Hahỹỹ da bë her'oot sa hã: "Edah bë hã P'op Hagä Do bag'ããs doo", denoo da —näng mäh. 10 —Panang bä bë kajaa bä, bë raganado bä, bë ahõm panang tyw n'aa me. Hahỹỹ da bë maher'ood sa hã: 11 "Ãã tsyym suun ãã tepyng padëëk bë panang k'ããts, P'op Hagä Do bë ganadoo do heen n'aa tii. Bë ãã maher'oot hỹỹ kä: P'eets hẽ paawä P'op Hagä Do bag'ããs do bë wë, dooh paawä bë gado bä." Tii da bë kyyh sa hã —näng mäh. 12 —Baad bë ỹ maher'oot. Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä, Sodoma panang buuj sa säm bahãnh P'op Hagä Do anoo da nesaa doo, bë ganadoo do panang buuj hã —näng mäh.

13 Ti m' panang Korasĩn, Betsaj-Da häd enäh do buuj ky n'aa taher'oot mäh:

—Nesaa do P'op Hagä Do anoo da bë hã Korasĩn, Betsaj-Da panang buuj. Hajõng ỹ pehuunh do paa bë mahang. Dooh ỹ bë ky dahé bä. Panang Tiir, Sidõn häd enäh doo bä ỹ pehuuj bä paawä bë mahang ỹ pehuuj wät doo, p'ooj ub paawä ti buuj nesaa do hã rat'yyd kamehĩĩn paawä, P'op Hagä Do hã rah'yy kawereem paawä. P'ooj ub paawä saroor hebaan do hejooh do rapadadäg né paawä. Rehaa paawä sa nuu hã tëëg ooj rat'yyd kamehĩĩn do heen n'aa paawä ti ta tii. 14 Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä, Tiir Sidõn buuj p'ooj ub habong do nesaa do ta säm bahãnh P'op Hagä Do anoo da bë hã nesaa doo, bë t'yyd kamanehĩĩn do hyb n'aa, bë h'yy kawanereem do hyb n'aa —näng mäh.

15 Bëëh, Kapar-Naũm panang buuj, hỹ pong jé has'ëëk bë ed'oo g'eeh bëëh? Dooh. Tabanesaa hẽnh bë bahyk da P'op Hagä Do an'oo bä —näng mä Jesus.

16 Ti m' ta ma matëg sa hã taky hadoo:

—Bë her'oot do maa new'ëë doo, ỹ né hẽ ti tamaa newëë. Bë ty n'aa ges'yyk doo, ỹ né hẽ ti taty n'aa ges'yyk. Ỹ ty n'aa ges'yyk doo, hã ỹ mejüü do taty n'aa ges'yyk —näng mäh.

17 Tii bä m' 72 hadoo do rababaaj nä bä m' Jesus wë, h'yyb tseb'ee doo me m' ramaher'oot ta hã rabeboo nä do ky n'aa.

—Ma matëg —näk mäh. —Karap'aar h'yyb nesaa do sii hẽ m' ãã raky daheeh a ky gabuuj gó —näk mä sa kyyh.

18 —Ỹỹ. Ỹ hapäh —näng mä Jesus. —Matym ỹỹ gó Nesaa Do Yb het'oom do hadoo tabadëë hyng ỹ hegãã bä. 19 Bë hã ỹ an'oo däk bë bahajaa hyb n'aa aw'yy, sëëj bë tseb'eep hyb n'aa. Bë hã ỹ an'oo däk bë bahajaa bë nes'ëëm hyb n'aa Nesaa Do Yb, ji majĩĩ. Dooh tahaja bä nesaa do tan'oo bä bë hã. 20 Taw'ããts hẽ bë tsebee manä karap'aar h'yyb nesaa do bë raky daheeh do hyb n'aa. Taw'ããts hẽ bë tsebé bë häd kerii däk do hyb n'aa hỹ pong jé, P'op Hagä Do karapee sa häd kerih do heen n'aa hã —näng mä Jesus 72 hadoo do sa hã.

* 10:2 Hahỹỹ d' Jesus hanäng péh: Hajõk ta hã h'yy ka'eeh do pan'aa paawä, pawóp its ta ky n'aa sa hã her'oot do pan'aa. † 10:3 Ta wób rakawajããn da sa wë rakanarẽn do hyb n'aa P'op Hagä Do wë rah'yy kawereem bä, tahanäng pé tii.

21 Ti noo gó kä m', baad Jesus P'op Hagä
Do Sahee h'yyb tsebee kän. Tsebee gó m'
taky hadoo:
—Ee, P'op Hagä Doo, a hã ỹ j'aa etsë.
Sahõnh hẽ hỹ pong jé, badäk hahỹỹ hã
hanäng do na-ããj hẽ mabag'ããs. Majejën
hahỹ mamoo wät do haj'ap do sa mahã̄nh,
tak'ëp ma kamet'ëëk do mahã̄nh. Mametä
wät sa h'yyb gó karapee hadoo pé hã, baad
h'yy ka'eeh pé hã. Ta tii da magen'aak Ee
—näng mä Jesus.
22 Ti m' taky hadoo sa hã:
—Sahõnh hẽ Ee banoo ta hejój hã ỹỹ.
Dooh baad hapäh pé ỹỹh, P'op Hagä Do
T'aah. Jãã̄m né hẽ Ee hapäh ỹỹh. Dooh Ee,
P'op Hagä Do baad hapäh péh. Jãã̄m né hẽ
ỹỹh, ta T'aah hapäh. Jãã̄m né hẽ sa hã ỹ
metëëh do hapäh Ee —näng mäh.
23 Ti m' ta ma matëg wë taty kawõõt. Ta
m'aa hẽnh tamaher'oot:
—Ky n'aa kedëng bëëh, hahỹ bë bahapäh
do hyb n'aa. 24 Baad bë ỹ maher'oot:
Rababong noo gó, hajõk P'op Hagä Do ky
n'aa rod makũũh, hajõk sa wahë n'aa hedoo
do makũũh, rakarẽn paawä raheg'ããs bë
hapäh doo, dooh paa rahapëë bä. Rakarẽn
paawä ramaa newëë bë maa newëë doo,
dooh paa ramaa napëë booh —näng mä
Jesus ta ma matëg sa hã.

Samarija buuj ky en'yym do panyyg n'aa hahỹỹh

25 Ti m' ta see pé noo gó baad Mosees ky
n'aa jaw'yyk do hapäh do as'ëëg gëët mä
Jesus tametyy hyb n'aa.
—Ma matëg —näng mäh. —Nyy da ỹ
bad'oo edëb had'yyt do ỹ gadoo hyb n'aa,
hỹ pong jé P'op Hagä Do pa ỹ bawäd had'yyt
hyb n'aa ỹ dajëp bä? —näng mäh.
26 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Ny hadoo P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk
do hã takerih ti ky n'aa? —näng mäh. —
Nyy da ta hã maner'oot doo? —Jesus eaanh
mäh.
27 Ti m' aj'yy ky hadoo:
—Hahỹỹ da takerii däk: "Taw'ããts hẽ
tak'ëp bë kamahã̄n Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Doo, P'op Hagä Doo, bë h'yy kaha'eeh doo.
Taw'ããts hẽ tak'ëp bë h'yyb padäg ta hã.
Taw'ããts hẽ bë h'yyb tym gó naa né hẽ
bë kamahã̄n ta hã, sahõnh hẽ bë hajaa
doo me."‡ Hahỹỹ da na-ããj takerii däk —
näng aj'yy: "Makamahã̄n a da hadoo doo,
a hã makamahã̄n doo da"§ —näng mä aj'yy
kyyh.
28 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Baad ub a kyyh, baad maky gadoo —
näng mäh. —Taw'ããts hẽ tii d' né hẽ madoo,
tii bä baad mabawäd kän hỹ pong jé kä —
näng mä Jesus.
29 Ti m' aj'yy karẽn paawä tajejën ta h'yyb
j'ooj madäk doo me m' ti takeaj wäd paawä.
Ti hyb n'aa m' Jesus hã tabeaanh ta seeh:
—Jaa tii da ỹ hadoo doo? —näng mä ta
kyyh.
30 Ti m' panyyg ky n'aa me m' Jesus ky
gadoo:
—Ti awät aj'yy panang Jerikó hẽnh
hahõm doo. Jerusarẽnh bä naa tabana.
Ta tyw n'aa me tamahõm me takataa moo
nes'aa do sa hã. Ramaso däk, rarahejãã
mäh. Rasaroor kabo nyyh mäh, rahewyyh
mäh. Tii bä m' radejaad hõm ta tyw n'aa
noo däk bä. P'eets mä tadajëb paawä sa
moo gó. 31 Ti m' aj'yy P'op Hagä Do tób
n'aa yt hã moo heb'ooh do see tii me m'
tamahõm. Aj'yy tabahapäh bä m', dawëë
takenaa wät ta mahã̄nh. Ta tyw n'aa nu
masee me m' tatabës. Dooh m' tat'yyd
mehĩĩn bä. 32 Ti hadoo né m' ta seeh. Rewi
häd näng do panaa né tii. Tii me né m'
tamahõm tii d' ẽnh. Ti na-ããj mä dooh
tat'yyd mehĩĩn bä aj'yy tyyw me hajad hõm
doo. 33 Ti m' tagadëëg ub aj'yy, Samarija
buuj, bana. Ti m' ti t'yyd mehĩĩn kän aj'yy.
34 Ta wë m' tabahõm, ti m' ta rog taty mebiin
ta syyj hadoo doo me, uwa s'ëëb hadoo doo
me. Ti m' ta rog maw'yyd däk mäh. Ti
m' aj'yy batóg sooh ta mas'ãã jó. Ti m'
tamahũũm kän dawëë hena do tób n'aa bä.
Tii bä m' aj'yy tabahagãã kän. 35 Jati pé kä
m' tets'ëë däk mä tób danäh hã pawóp hẽ
moweed k'ããts hawak do s'ëëb. Ti m' taky
hadoo ta hã: "Mahagãã hahỹ aj'yy. Hỹ ta
säm. Ta säm nahaja bä, ỹ matëëh bä sahõnh
hẽ ỹ ep'aak a hã", näng Samarija buuj kyyh
tób danäh hã —näng mä Jesus. Panyyg gó
m' tabaher'oot ta tii hã.
36 Ti m' Jesus eaanh:
—Ny hadoo do ky enyym a hã, ta ti
rarejãã do hã? Ny hadoo do ta da hadoo a
hã? —näng mä Jesus.

‡ 10:27 Dew-Teronom 6.5 § 10:27 Rewitikos 19.18

37 Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do baad
hapäh do ky hadoo:
—T'yyd mehĩĩn doo —näng mäh.
Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Ahõm nä, tii d' né hẽ mabadoo kän a da
hadoo do hã —näng mäh.

Maah-Ta Marija daheeh Jesus heg'ããs do panyyg n'aa hahỹỹh

38 Ti m' Jerusarẽnh hẽnh Jesus ramahõm
me, panang see bä m' ranu kajäg kän. Ta
tii bä m' ỹỹnh Maah-Ta häd näng do gadoo.
Tats'yyt mä ta tób hẽnh Jesus ta ma matëg
daheeh. 39 Maah-Ta ã̄nh, Marija häd näng
do asooh mäh. Jesus ma metëëk do tamaa
newëë mäh. 40 Maah-Ta m' ty kanewaat.
Ta waa n'aa m' tamoo wät Jesus rawa do
pan'aa. Ti m' Jesus wë tabana ti m' taky
hadoo:
—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näng
mäh. —Nepäh a hã, dooh ã̄nh ỹỹ ỹ tamoo
masaa bä? Mamaher'ood ỹ tamoo masa hyb
n'aa —näng mä Maah-Ta.
41 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Maah-Ta, —näng mäh —hajõng do hã
maty kanewaat. Tii hã mah'yyb däk —näng
mäh. 42 —Mahyb n'aa tón manä ta tii hã.
Jãã̄m né hẽ sét hẽ ti taw'ããts hẽ. Ta tii hã
Marija h'yyb däk. Dooh da ỹ mejõ bä ta ti
teréd hõm —näng mä Jesus Maah-Ta hã.

11

*Jesus ma metëëk ji ky n'aa ets*ẽẽ do ky n'aa
hahỹỹh

1 Ti m' ta see pé noo gó Jesus ky n'aa etsẽẽ
mä P'op Hagä Do hã. Tabahajaa bä kä m'
taky n'aa etsẽẽ doo, ta ma matëg see ky
hadoo ta hã:
—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näng
mäh. —Ãã mama met'ëëg nyy da ër ky n'aa
etsẽẽ, Jowãw nu gahem'uun do ta ma matëg
tama metëëk doo da —näng mäh.
2 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Bë ky n'aa ets'ẽẽ bä, taw'ããts hẽ hahỹỹ
da d' bë kyyh:

"Ee, ãã karẽn sahõnh hẽ õm rahyb n'aa
jew'yyk.
Ãã etsẽẽ a hã, sahõnh hẽ mabag'ããs do
nayyw hẽ takajaa hyb n'aa ãã wë.
3 Man'oo had'yyt hẽ ãã waa.
4 Mamabaan hõm nesaa do ãã moo bok do
paah.
Ãã na-ããj hẽ ãã mabaan hõm ãã wë moo
bong do nesaa doo.
Man'oo manä nesaa do ãã tah'yyb tatug",
näk da bëëh, bë ky n'aa ets'ẽẽ bä —
näng mä Jesus.

5 Ti m' panyyg ky n'aa me m' tamaher'oot
sa hã ji ky n'aa etsẽẽ do ky n'aa:
—Bë see ahõm bä atsëm ub ta najiis tób
hẽnh, pãw tets'ẽẽ bä paawä ta wë, ta wë
heg'ããs do waa n'aa paawä, hahỹỹ da ta
kyyh ta najiis hã: "Na a waa uuh, pãw uuh.
Tamawoob hẽ paawä ỹ karẽn. 6 Najis ỹ kajaa
nag'aap hẽ wë ỹỹ atsëm ub. Dooh wë ỹ ta
waa péh", näng da.
7 Tii bä da ta najiis tób gó ta gawakõ gó
hagä do ky gedak ta hã: "Ỹ maty hasyyg
manäh. Baad tób noo gatsëë däk ta tëg me.
Ãã aj'eenh tah haa daheeh. Dooh ỹ haja bä ỹ
an'oo bä a hã metsẽẽ doo", näng da ta najiis
ta hã.
8 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Bë ỹ maher'oot —näng mäh. —Tii
d' edo né paawä as'ëëg gëët né hẽ, pãw
tabanoo hyb n'aa ta najiis hã. Ta najiis
tabadoo do hyb n'aa nado ti tabas'ëëg gëët.
Tawén s'ëëg g'ëëd kän, tanaëëj had'yyt ta
h'yyb.
9 Ti hyb n'aa bë ỹ maher'oot: Bë ets'ẽẽ, tii
bä P'op Hagä Do anoo bë hã. Bë esóts, tii
bä bë aw'yyt da.* Bë naëëj tób noo bä naa,
tii bä da ta danäh noo gas'ëës.† 10 Jé hetsẽẽ
do gadoo da P'op Hagä Do hanaa. Jé hesoos
pé taw'yyt P'op Hagä Do hanaa. Jé tób noo
bä naa naëënh péh, tób noo kas'ëës da ta hã
P'op Hagä Do hanaa.
11 Ti m' Jesus eaanh sa hã:
—Bë t'aah ets'ẽẽ bä tah'ỹỹb, bë anoo ta
hã aw'yy? 12 Karaak tyb bë hã tets'ẽẽ bä,
sëëj bë anoo ta hã? Dooh. 13 Nesaa do moo
heb'ook do né paawä bëëh, baad hadoo do
bë heno bë taah hã. Ti bahã̄nh bë Yb hỹ
pong jé hawät do anoo da ta Sahee, ta hã
hetsẽẽ do hã —näng mä Jesus.

Nesaa Do Yb ky gabuuj Jesus moo wät rahanäng do panyyg n'aa hahỹỹh

* 11:9 Baad ji hyb n'aa matakëë ji ky n'aa etsẽẽ do hã tahanäng pé m' ti bë esóts, tii bä bë aw'yyt.
† 11:9 Ji ky padäg had'yyt hẽ P'op Hagä Do hã ji etsẽẽ doo, tahanäng pé m' ti tób noo bä naa ji naëënh doo.

14 Ti m' ta see pé noo gó, karap'aar h'yyb
nesaa do Jesus habëë hõm ner'oot do hã
hadäk do paah. Aj'yy karap'aar h'yyb beréd
hõm bä, aj'yy er'ood däg kän p'aa hẽnh.
Hajõk do t'ĩĩ hẽnh kat'aa do rahyb n'aa
meuunh mäh. 15 Ta wób raky sëm Jesus. Ti
m' raky hadoo:

—Beresebu,‡ karap'aar h'yyb nesaa do
wahë n'aa kyy gó ti tabahebë karap'aar
h'yyb nesaa doo —näk mä sa kyyh.

16 Ta wób rakarẽn mä Jesus rametyy, P'op
Hagä Do hejój me tado bä tamoo wät doo.
Ti hyb n'aa rabetsẽẽ mä Jesus hã, tapahuuj
bä sa matym haj'aa wë hã.

17 Jesus hapäh mä sa h'yyb, ti m' panyyg
ky n'aa me taky hadoo sa hã:

—Nesaa do Yb kyy gó ỹ hebë karap'aar
h'yyb nesaa doo, bë nooh. Nyy d' tii éh?
Sa da hadoo do wë sa häj n'aa babuuj rahyb
n'aa wareem bä, gawatsik tii bä sahõnh hẽ
—näng mäh. —Sa wakããn sa hã hẽ rahyb
n'aa wareem bä, sahõnh hẽ kahäj jëng tii
bä —näng mäh. 18 —Ti hadoo ẽnh Nesaa
Do Yb hã kä. Ta hã hẽ takawareem bä, ta
karapee hã tahyb n'aa wareem bä, nayyw
hẽ tabahëëj jëë paawä tii bä Nesaa Do Yb
bag'ããs doo. Ta ti ỹ wén her'oot, Beresebu
kyy gó ỹ hebë karap'aar h'yyb nesaa do bë
her'oot do hyb n'aa. 19 Bë her'oot doo da
tado bä, Beresebu kyy gó ỹ hebëë bä paawä
karap'aar h'yyb nesaa doo, jaa ky gabuuj
bë karapee hebë do karap'aar h'yyb? Bë
karapee né da bë raky n'aa etyy, daap bë
menyyh do hyb n'aa bë her'oot do hã.
20 P'op Hagä Do ky gabuuj gó né hẽ ti ỹ hebë
do karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä
Do ji tabag'ããs do kaja doo kä bë wë, ta ti
metëëh bë hã —näng mäh.

21 Ti m' panyyg ky n'aa see me m' Jesus
maher'oot sa hã:

—Aj'yy hejoonh do hajõng ta kuman yt
hã ta tób tahagãã bä, dooh ta ma hado hõm
péh. 22 Ti aj'yy seeh, ta bahãnh hejoonh do
kajaa bä ta wë, ta säm tam'aah tii, ta hã
taj'aa ketsë. Ta kuman paa tasog hõm, ta
mejój paah. Tii bä kä, ta ma paa tabasog
hõm kän, tets'ëë bong ta wób hã kä§ —näng
mä Jesus.

23 —Hëp ỹ hata nadoo doo, majẽ ỹ tii. Ỹ
manasa doo, P'op Hagä Do wë ỹ ataa doo,
dawëë rabehũũm tii bä tan'oo bä —näng
mäh.

24 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Karap'aar h'yyb nesaa do aj'yy hã,
ỹỹnh hã hadäk do paa ahõm wäd bä ta
mahãnh, tabanawäng hẽnh tabahew'ëët.
Ta tób tabesoos takameh'ããk hyb n'aa. Ti
dooh tawyyd bä. Ti ta h'yyb gó taky hadoo:
"Ỹ abaaj hõm p'aa hẽnh ỹ hadäk do paa
hã, tóp ỹỹ hẽnh", näng. 25 Tii bä ta tób paa
bä takajaa bä, yd kabak'ood däk tabahapäh,
baad takabenäm ta hã.** 26 Tii bä tats'yyt 7
karap'aar h'yyb nesaa do wób ta hataa, ta
bahãnh nesaa doo. Tii bä rabajëë pëë ta tób
paa gó. Tii bä rabanyy kän ta hã kä. Ta hã
hanäng do paa bahãnh tii kä. Tak'ëp tii kä
ta hã kä nesaa doo kä —näng mä Jesus.

27 Ti m' Jesus ber'oot bä m', hajõk do
mahang ỹỹnh see ky ganyyh:

—Ky n'aa kedëng ta ti a ỹỹn õm haw'ëëh
doo —näng mäh.

28 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ta bahãnh ky n'aa kedëng, P'op Hagä
Do kyyh maa newëë doo, ky daheeh doo —
näng mä Jesus ta hã.

Jonas Jesus beh'ũũm do ky n'aa hahỹỹh

29 Ti m' hajõk do gatat'uuk bä m' ta hã,
Jesus ky hadoo:

—Da hẽ, badäk hahỹỹ hã habong doo,
nes'aa sa h'yyb. Ti hadoo né hẽ, ỹ ramejũũ
ỹ pahuunh hyb n'aa sa matym haj'aa.††
Dooh da ỹ metä bä sa hã. Jããm né da
P'op Hagä Do ky n'aa rod Jonas häd näng
do ta metëë n'aa hadoo sa hã kametëëh
da. 30 Jonas hã P'op Hagä Do bad'oo do
hã, Niniwéh buuj rah'yy genä hõm, P'op
Hagä Do né ti mejũũ. Ti hadoo né da hã
ỹỹ, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do hã
rah'yy genä hõm da, P'op Hagä Do né hẽ ti
ỹ tamejũũ doo. 31 Seba häd näng do häj n'aa

‡ 11:15 Nesaa Do Yb né ti Beresebu. § 11:22 Hahỹỹ d' tahanäng pé ti panyyg gó teh'ũũm doo: Aj'yy hejoonh doo, Nesaa Do Yb. Aj'yy hejoonh do ma hado hõm do hadoo Jesus. Aj'yy hejoonh do ma, karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä Do Sahee hejój gó Jesus bahebë karap'aar h'yyb nesaa doo, Nesaa Do Yb karapee, tak'ëp tabahejoonh do hyb n'aa Nesaa Do Yb mahãnh. ** 11:25 Ta tób paah, aj'yy, ỹỹnh hã hadäk do paa tii. †† 11:29 Rawén karẽn Jesus pahuunh sa matym haj'aa, rabahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do hanaa Jesus tado bä.

sa wahë n'aa ỹỹnh, da hẽ, badäk hahỹỹ hã
habong do taky n'aa tapaa da P'op Hagä Do
matym gó, sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa
etyy noo gó kä. Dawëë naa paa m' tabana
tii, tamaa newëë hyb n'aa Saromãw hajaa
doo, P'op Hagä Do anoo do ta hã. Saromãw
bahãnh ỹ ti hahỹỹh, bë hapäh doo. Ti hado
né paawä, dooh bë karẽn bä bë maa newë bä
hahỹỹh. 32 Niniwéh buuj na-ããj da raky n'aa
tapaa né tii da ẽnh ti noo gó kä, da hẽ badäk
hahỹỹ hã habong doo. P'op Hagä Do ky n'aa
rod Jonas sa hã taher'oot noo gó, rat'yyd
kamehĩĩn nesaa do ramoo bok do hã. Nesaa
do reréd hõm. Hahỹỹh, Jonas bahãnh ti ỹ
hỹỹh. Bë tii, dooh bë t'yyd kamehĩĩn bä
nesaa do bë moo bok do hã, dooh bë eréd
bä —näng mä Jesus hajõk do sa hã.‡‡

Ji bag hadoo do panyyg n'aa hahỹỹh

33 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Dooh ji bag ji gataa bä ji jejën hyb n'aa.
Dooh ji daso bä ji waa hood yt hã. Dooh.
Ta bag ji dasooh ta tyng jó, tób gó hajëë
p'ëë do rabahapäh hyb n'aa. 34 Ji h'yyb bag
hadoo ji matym —näng mäh. —Baad tado
bä ji matym, ta bag hado däk sahõnh hẽ
ji hã. Baad tanado bä ji matym, badagyp
hadoo ji hã. 35 Baad bë hyb n'aa matakä,
ta bag hadoo bë hã hanäng bë ed'oo doo,
badagyp do tanadoo hyb n'aa. 36 Bë h'yyb
tym gó ta bag hadoo do baad tabawag däg
bä, badagyp do hadoo do tanado wäd bä,
sahõnh hẽ tii bä tabawag däk ji hã, ta bag
hadoo do mehãnh ji hã§§ —näng mä Jesus
kyyh. Panyyg gó m' tabeh'ũũm.

J'ooj madäk do ky ken'yym do Jesus nabuuj gedoo do ky n'aa hahỹỹh

37 Ti m' Jesus baher'oot do bahänh bä
kä, Parisew see ats'yyt mäh, ta tób hẽnh
tabawëh hyb n'aa. Ti m' Jesus bahõm
kän mä ta tób hẽnh, ti m' tabasooh, sa
sii tabawëh hyb n'aa. 38 Ti m' tób danäh
hyb n'aa meuunh mä Jesus basooh do hyb
n'aa, tabawa hyb n'aa ta si n'aa hẽ. Dooh
m' ta moo tahetsyyd bä sa wahë makũ
rabahed'oo doo da. 39 Ti m' Jesus ky hadoo
ta hã:
—Bë Parisew —näng mäh. —Ji waa hood
ta gó hasus doo, ta jó ub ji hets'yyt do hadoo
bëëh. Baad bë babok P'op Hagä Do matym
gó ji ed'oo. J'ooj madäk doo me tii. T'õp,
bë h'yyb gó, tak'ëp bë karẽn do jawén bë
babok. T'õp bë h'yyb tym gó, hajõng nesaa
doo. 40 Bë h'yy gatemah —näng mäh. —
Ji hub pahuunh doo, ji h'yyb tym na-ããj
hẽ tapahuunh. 41 Taw'ããts hẽ bë h'yyb gó
naa, t'õp naa, bë masaa kas'uut do sa hã,
tii bä kä, P'op Hagä Do hã baad ub tabanäm
sahõnh hẽ bë hã*** —näng mäh.
42 —Baad nado bë hã da, Parisew —näng
mäh. —Bë waa ty gamabuuj uuh sii hẽ né
paawä bë banoo P'op Hagä Do matym n'aa,
dooh paawä baad hadoo do bë moo boo bä
bë da hadoo do hã, bë mabaan P'op Hagä
Do hã bë kamahãn doo. Taw'ããts hẽ paawä
dooh bë mabaan bä ta tii. Taw'ããts hẽ P'op
Hagä Do matym n'aa bë banoo na-ããj hẽ —
näng mä Jesus.
43 —Baad nado bë hã da, Parisew —näng
mäh. —Bë gen'aak hyb n'aa jewyk do
bat'oonh bä bë atooj bä, tób P'op Hagä Do
panyyg rayd naherot doo bä. Bë gen'aak
bë redëng, bë raweh'ëëh, hajõk do mahang
rakahet'aa bä, rabahesäm bä —näng mäh.
44 —Baad nado bë hã da, Parisew —näng
mäh. —Kamag hood ta jó ji tsab'eep bä
ji nahapäh do hadoo bëëh††† —näng mä
Jesus.

‡‡ 11:32 Jonas, tah'ỹỹb haeh do wog gó tabasuun wät doo, tamawoob hẽ ta ãh. Ti hadoo né hẽ Jesus, tamawoob hẽ né hẽ ta ãh tabakä wät k'ããts gó. Tii da tahanäng pé m' ti Jesus her'oot do sa hã. §§ 11:36 Ta bag ky n'aa nado ti Jesus hedoo. Panyyg ky n'aa me tabaher'oot. Ta wób sa hã dooh m' tagah'ood nä bä. Ti hyb n'aa rakarẽn p'aa hẽnh Jesus pahuunh, baad rabahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do T'aah tado bä. Sa hã kejën Jesus hejój. Ti hyb n'aa Jesus ky n'aa eh'ũũm ta bag ky n'aa me tama metëëk doo. Dooh kejën do tado bä ti tametëëk doo. Baad ji karẽn bä baad hadoo do ji bahapäh bä, baad tagahoot ji h'yyb tym gó Jesus metëëk doo. Ji hã ta bag hado däk. Ji kanarẽn bä baad hadoo do ji bahapëë bä, dooh tagah'ood bä ji hã Jesus metëëk doo. Badagyp do hadoo ji hã. *** 11:41 Hahỹỹ da na-ããj hẽ tahajaa ji tab'ëës ta tii: "Taw'ããts hẽ bë waa hood gó hanäng do bë anoo kas'uut do sa hã, tii bä kä baad ub tabanäm sahõnh hẽ bë hã, P'op Hagä Do hã." ††† 11:44 Kamag hood banäng bä tsab'eep doo, hasuts däk hadoo P'op Hagä Do hã, Mosees ky n'aa jaw'yyk do her'ood bä. Ti hadoo né sa hã ẽnh, Parisew sii raboo bä. J'ooj madäk doo me raky ken'yym do hyb n'aa, dooh ji h'yy ganyy bä baad tanado bä sa h'yyb tym.

45 Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do baad
hapäh do see ky hadoo ta hã:
—Ma matëg —näng mäh. —Ta ti
mapes'ããp doo, ãã na-ããj hẽ mapes'ããp —
näng mäh.
46 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Baad nado bë hã da Mosees ky n'aa
jaw'yyk do baad hap'ëëh doo —näng mäh.
—Hajõng hejoonh do bë mejũũ ta wób raky
daheeh hyb n'aa. Ti bahãnh bë bawëëd däk
Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hadoo né
hẽ, dooh tabad'op hẽ bë masaa bä bë mejũũ
do rabahajaa hyb n'aa —näng mäh.
47 —Baad nado bë hã —näng mäh. —P'op
Hagä Do ky n'aa rod, p'ooj ub habong do
bë wahë makũ radej'ëëp do sa kamag n'aa
hood pä s'ëëb, bë tema. 48 Ta ti tametëëh,
bë wahë makũ h'yyb hadoo bëëh. Bë wahë
makũ né hẽ dej'ëëp P'op Hagä Do ky n'aa
rod paah. Hỹỹ kä bë temaa toonh ji hyb
n'aa esee do heen n'aa sa kamag n'aa hood
jó.‡‡‡ 49 Hahỹỹ d' né hẽ P'op Hagä Do
baher'oot ta hapäh doo gó bë ky n'aa: "Sa
mahang ỹ mejũũ da këh ỹ n'aa rod, panäk
ỹ na-ããj né hẽ. Sa wób né da radej'ëëp, ta
wób da rarejãã", näng paa m' P'op Hagä Do
kyyh —näng mä Jesus.
50 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh sa hã:
—Ti hyb n'aa da bë hã, da hẽ habong
do hã kä, P'op Hagä Do ban'oo kän sahõnh
hẽ ta ky n'aa rod radej'ëëp do paa säm kä.
P'ooj ub, badäk hahỹ tadu dahäng jawén
paa bä radej'ëëp doo, 51 Abéw Kaĩh nabooh
noo gó du däk do né hẽ. Tii kä, tagadëëg
ub, Sakarija radaj'ëëp doo kä. Ti radaj'ëëp
paa m' rama ejuu do tyng, P'op Hagä Do tób
n'aa ganahaang gó. Baad ỹ her'oot bë hã, da
hẽ habong do sa hã kä P'op Hagä Do ban'oo
kän sahõnh hẽ radej'ëëp do säm kä —näng
mäh.
52 —Baad nado bë hã Mosees ky n'aa
jaw'yyk do baad hapäh doo —näng mäh. —
Dooh bë karẽn bä ta wób raky n'aa napëë
bä P'op Hagä Doo. Tób noo tëg ji jejën do
hadoo sa mahãnh, ranajëë p'ëë hyb n'aa
hadoo bëëh. Bë né hẽ, dooh bë karẽn bä
bë ajëëh, dooh P'op Hagä Do bë hapëë bä.
Ta wób, karẽn do hajëng doo, bë ge'ỹỹm
ranajëng hyb n'aa, P'op Hagä Do ranahapäh
hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh sa hã.
53 Ti m' Jesus banyyh bä kä m', tak'ëp
mä Parisew, Mosees ky n'aa jaw'yyk do
ma mehetëk do na-ããj hẽ rakawajããn ta
wë. Hajõk mä gatatug däk, tak'ëp mä
rabeaanh. Kawaj'ããn gó m' rabeaanh ta hã.
54 Rakarẽn paawä m' raw'yyt taher'oot do hã
raganen'aak doo, raky n'aa tapaa hyb n'aa
Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã.

12

J'ooj madäk doo me raky ken'yym do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti noo gó m', hajõk rakata b'ëëh mä
Jesus wë. Hajõk né hẽ ti kahet'aa doo.
Hajõk do hyb n'aa, ta wób sa tsyym mä
rabep. Ti m' ta ma matëg sa hã Jesus ky
hadoo:
—Baad bë hyb n'aa matakä da. Baad
bë kanä da Parisew sa pãw makuj n'aa
mahãnh, j'ooj madäk doo me ji ky ken'yym
do mahãnh, ỹ hanäng péh tii —näng mäh.
2 —Dooh ji haja bä ji jejën bä ji h'yyb.
Sahõnh hẽ ji h'yyb P'op Hagä Do hapäh. Ti
awät da ti noo gó, sahõnh hẽ ji jejën doo
P'op Hagä Do metëëh.* 3 Atsëm, kejën do
hadoo ta wób ramaa nanapäh bä bë her'oot
doo, adëb bä kä, sahõnh hẽ maa napäh
bä takaher'oot da ta jawén, P'op Hagä Do
an'oo bä. Kaja hẽ ta gawakõ gó kahesëënh
do ta see hã, tak'ëp da takaher'oot tii kä,
sahõnh hẽ ramaa napäh hyb n'aa. Ti hyb
n'aa, bë hyb n'aa matakä ti bë her'oot doo!
4 —Najis haa, bë jeỹỹm manä ji majĩĩ ji
daj'ëëp do hã. Jããm né hẽ ji hub rahajaa
radajëëb bä. Ji h'yyb tym dooh rahaja bä.
5 Ỹ maher'oot bëëh, ny hadoo do bë jeỹỹm.
Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do ji jeỹỹm. Ti ti
hajaa ji tadaj'ëëp do jawén paa bä, ji h'yyb
tym taw'oong hõm kän tabanesaa hẽnh. Ti
hyb n'aa, ji hyb n'aa jaw'yyk, ji jeỹỹm P'op
Hagä Doo —näng mäh.
6 —Ji moo oow pé taw'ëëd taah, kanahën
d'os hẽ rabesëëm is, ky n'aa ganebats. Ti
hado né paawä, dooh sét had'os do sa
see P'op Hagä Do mabaan bä. 7 Ti hyb
n'aa, bë eỹỹm manäh. Hajõng taw'ëëd

‡‡‡ 11:48 Dooh sa wahë makũ rapanyyg kadehé bä P'op Hagä Do ky n'aa hã, P'op Hagä Do ky n'aa rod raher'oot do paah. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób, rawehëë né paawä P'op Hagä Do ky n'aa rod makũũh, dooh raky dahé bä sa kyyh paah. J'ooj madäk doo me raky kenäw ub tii.

* 12:2 Tii d' Jesus wén her'oot, j'ooj madäk doo me ji ky ken'yym mahãnh Parisew rabad'oo doo da.

takamahã̄n do bahã̄nh bë P'op Hagä Do kamahã̄n. Sahõnh hẽ ji sëën sii hẽ P'op Hagä Do betsén. Baad ji tabahag'ããs ỹ hanäng péh —näng mä Jesus.

8 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Baad bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Këh ỹ n'aa najejën pé ta wób sa hã, ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong jé Hana Doo, ỹ na-ããj hẽ, dooh ỹ ky n'aa jejën bä ta tii, ããs P'op Hagä Do pa hab'ëëh do sa hã. 9 Këh ỹ n'aa jejën péh, ỹ na-ããj da ỹ ky n'aa jejën tii d' ẽnh, ããs P'op Hagä Do pa hab'ëëh do sa matym gó. 10 Jé Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong jé Hana Do ky n'aa rejãã péh, P'op Hagä Do mabaan ti ta hã. P'op Hagä Do Sahee ky n'aa rejãã pé kä, dooh P'op Hagä Do mabaan bä, dooh tat'yyd mehĩĩn bä kä tii kä —näng mäh.

11 —Bë ramoo maso däg bä, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hẽnh bë ramahũũm bä, sa wahë n'aa wób wë bë ramahũũm bä, hyb n'aa jewyk do wë na-ããj né hẽ, bë hyb n'aa tón manä bë her'oot do hã bë ky n'aa. 12 P'op Hagä Do Sahee anoo da bë her'oot do pan'aa —näng mä Jesus.

H'yy gatamah doo, tak'ëp ma näng do panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ti m' hajõk do mahang ta see ky ganyyh:

—Ma matëg —näng mäh. —Mamaher'ood hã̄j ỹỹ, tabetyn hyb n'aa ãã yb wë naa —näng mä aj'yy kyyh.

14 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Najis ỹỹ, ỹ nado ti hetyn bë hã bë yb ma paah —näng mäh.

15 Ti m' sahõnh hẽ sa hã Jesus ky hadoo:

—Bë hyb n'aa matakä da, bë hyb n'aa nah'ũũm hyb n'aa bë ma, bë dajẽẽr. Ji ma tak'ëp hajõng do nado ji h'yy gadajang hanoo do babä ji awät bä —näng mäh.

16 Ti m' panyyg ky n'aa gó m' tabeh'ũũm ta ti ky n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Hỹ hadoo aj'yy tak'ëp wekãp doo. Baad ta gëëw bä. Ti hyb n'aa baad né hẽ ta joom beaak. 17 Ti ta h'yyb gó taky hadoo: "N'yy d' ỹ bad'oo hỹỹ kä?", näng. "Gedẽ hõm joom ag tób n'aa", näng ta kyyh. "N'yy hẽnh hỹỹ kä ta wób ỹ bataa?", näng ta h'yyb gó. 18 Ti taky hado kän: "Ỹ hapäh. Hahỹỹ da ỹ bad'oo", näng ta kyyh. "Ỹ apyn hõm dó joom ag tób n'aa", näng ta kyyh. "P'aa hẽnh da ỹ tamaa sooh. Aeh da hỹỹ kä joom s'ëëb tób n'aa, ma ỹ tób n'aa na-ããj né hẽ", näng. 19 "Ỹ bahajaa bä kä", näng, "hahỹỹ da d' këh ỹỹ hã ỹỹ hẽ", näng "Hajõng wakãp ỹỹ. Dooh d' nayyw tahëëj bä. Hajõng da ta baab teh'ëënh wakãp ỹỹ hã", näng. "Taw'ããts hẽ hỹỹ kä, ỹ kameh'ããk hỹỹ kä. Baad ỹ hỹỹ kä. Baad ỹ beëëk hỹỹ kä, baad ỹ bawa hỹỹ kä, ỹ tsebé hỹỹ kä", näng ta ti aj'yy h'yyb gó.

20 Ti P'op Hagä Do ky hadoo ta hã: "H'yy gatamaa õm", näng. "Badah atsëm da madajëp! Jaa wë tabayyw kän a ma paah?", näng P'op Hagä Do kyyh aj'yy hã kä —tii d' mä Jesus baher'oot ji ma ky n'aa, ji dajẽẽr ky n'aa.

21 Ti m' Jesus ky hado kän sa hã:

—Ti hadoo né kä ta ti tak'ëp sa wak'ããb hyb n'aa h'ũũm do hã, P'op Hagä Do dooh rahyb n'aa es'ee bä —näng mä Jesus.

Ji P'op Hagä Do kamahã̄n do ky n'aa hahỹỹh

22 Ti m' ta ma matëg hã Jesus ky hadoo:

—Ti hyb n'aa bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Bë hyb n'aa tón had'yyt manä bë babok do hã, bë waa hã, bë saroor hã. 23 Tii d' ỹ wén edoo, ji awa do bahã̄nh ti ji edëp doo. Ji saroor bahã̄nh ji. 24 Bë hegãã taw'ëëd. Dooh rejoom bä joom tym. Dooh rata bä joom ag. Dooh sa waa tób n'aa rayd taa péh. Ti hado né paawä P'op Hagä Do anoo sa waa. Taw'ëëd P'op Hagä Do kamahã̄n do bahã̄nh bë takamahã̄n! 25 Tak'ëp bë hyb n'aa newë had'yyt né paawä, dooh bë haja bä bë aboo dawëd bä ta tii da. 26 Ta ti bë nahaja bä, nahejooj né paawä, h'ëëd hyb n'aa bë hyb n'aa newë had'yyt hẽ ta wób.

27 —Bë hegãã tabawä n'aa ts'ooh —näng mäh. —Dooh né paawä ramoo boo bä, dooh né paawä sa saroor rages'yyb bä, Saromãw saroor anyyw né paawä, gabar'ëëng né paawä, ti bahã̄nh tabanäm ti tabawä n'aa ts'ooh. 28 Tii da baad ub P'op Hagä Do adoo bä tabawä n'aa hã, nayyw hẽ tsawyy jëng do hã, ji gatang do hã, ti bahã̄nh da P'op Hagä Do bahag'ããs bëëh. Tanoo né da bë hã bë saroor. H'ëëd hyb n'aa P'op Hagä Do hã baad bë h'yy kana'eeh? 29 Bë hyb n'aa newë had'yyt manä bë eëëk doo, bë awa doo, bë awëh doo. Bë hyb n'aa tón had'yyt manä ta tii. 30 P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do ti tii, ti hã h'yyb pad'ëëk doo. Bë ti dooh tii d' bë adoo bä. P'op Hagä Doo, bë Yb, hapäh bë

wë bedoh doo. 31 Taw'ããts hẽ baad bë h'yyb
padäg bë Yb bag'ããs do hã. Tii bä kä, tanoo
da bë hã sahõnh hẽ bë wë bedoh doo —näng
mäh.

32 —Bë eỹỹm manä b'éé taah nahejooj is
doo. Hanäm gó bë Yb, hỹ pong jé hawät do
tabanoo bë hã, ta sii bë bag'ããs hyb n'aa.
Ti hyb n'aa, bë eỹỹm manäh, ỹ wén näng.
33 Taw'ããts hẽ bë esëëm hõm bë wë hanäng
doo. Kas'uut do hã bë banoo bë ma paa säm.
Tii bä kä, bë ma näng hỹ pong jé kä. Ta ti
dooh tahëëj bä. T'ĩĩ hẽnh dooh retsëëg bä
kä bë ma. T'ĩĩ hẽnh dooh kamera rejã bä
kä bë ma. 34 Ta tii d' ỹ wén her'oot, tak'ëp
bë kamahã̄n do banäng bä, tii bä bë h'yyb
bawät —näng mä Jesus.

Baad ji gada do Jesus bahyng do panyyg n'aa hahỹỹh

35 Ti m' taky hadoo:

—Taw'ããts hẽ bë h'yy kahasããb bë moo
bok hyb n'aa, baad ub da bë gadaa had'yyt
da, atsëm na-ããj hẽ bë gada, p'aa hẽnh ỹ
bahyng bä. 36 Taw'ããts hẽ tób danäh karom,
atsëm sa kariw n'aa raket'ëë hẽnh jäm n'aa
baad gad'aa do hadoo da bëëh. Ta bag
ahõõ had'yyt hẽ ran'oo bä. Ty gapad'ëëk
ragada sa kariw n'aa, tanaëënh bä, nayyw
hẽ ragas'ëës hyb n'aa tób, sa kariw n'aa
bajëë suun hyb n'aa. 37 Baad da gad'aa do sa
hã, sa kariw n'aa kajaa bä kä raty gapad'ëëk
do hyb n'aa —näng mä Jesus. —Né hup ỹ
né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Sa kariw n'aa
ats'yyt da, rabat'oonh, rabawëh hyb n'aa.
Tii bä da ta saroor see tah'ỹỹt, tii bä sa tä,
sa waa taban'oo kän sa hã. 38 Taw'ããts hẽ da
sa kariw n'aa awyyd bä ty gapad'ëëk do sa
hã, atsëm ub takaja bä, tapaj'ëë bä takaja bä
na-ããj hẽ —näng mäh.

39 Ti m' tabaher'oot ẽnh panyyg see ky
n'aa me sa hã:

—Bë hyb n'aa newë hahỹỹh: Tób danäh
hapëë bä paawä hets'ëëk do kajaa bä, dooh
paawä tan'oo bä hets'ëëk do ta tób tanoo eë
nä bä. Baad paawä tagada. 40 Ti hadoo bë hã.
Taw'ããts hẽ baad bë hyb n'aa matakä, baad
bë gadaa ta pooj jé. Ta ti ỹ wén her'oot,
bë ganadaa bä Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong
Jé Hana Do kajaa da p'aa hẽnh —näng mä
Jesus.

41 Ti m' Peed beaanh ta hã:

—Ãã wahë n'aa —näng mäh. —Ãã hã ub
ti mabaher'oot ta ti panyyg? Sahõnh hã ti
mabaher'oot? —näng mäh.

42 Ti m' Jesus ky gadoo panyyg see ky n'aa
me m':

—Ta ti ỹ maher'oot, sahõnh hẽ bë ma-
hang ta kaser n'aa baad had'yyt hẽ ta kariw
n'aa mejũũ do moo wät doo, h'yy ganäng
do hadoo rabahadoo doo. Ta tii hã ta kariw
n'aa banoo, ta karom tabahag'ããs hyb n'aa,
sa waa tabetsëëh hyb n'aa sa hã, ta s'ee
hẽnh ta kariw n'aa awäd nuuj jé. 43 Taw'ããts
hẽ ta kaser n'aa hã, ta kariw n'aa awyyd bä
ta mejũũ do hã moo wät doo, ta kariw n'aa
matëëh bä. 44 Ta kariw n'aa weh'ëëh da ta
ti hadoo doo. Sahõnh hẽ tahaëënh ta hã
ta ma, ta ma hagã n'aa tabahado däk hyb
n'aa kä. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo.
45 Hỹỹ kä, baad ta kaser n'aa moo nawäd bä
paawä, ta h'yyb gó taky hado bä: "Dooh
nayyw hẽ kariw ỹ n'aa kaja bä", tanoo bä,
karom wób tahewyh had'yyt bä kä, tatsebé
do waa n'aa tamoo hewëëd bä, taoom bä
jarakë hedoo do mahỹỹj, 46 ti taganada bä
né kä ta kariw n'aa kajaa da. Tahyb n'aa
napeet bä kä takajaa. Tii bä, tak'ëp da ta
kariw n'aa rejã kän da. Tanoo da ta kaser
n'aa paa ahoop, P'op Hagä Do ky nadah'eeh
do nesaa do rahoop doo da.

47 —Jé karom ta kariw n'aa ganada doo,
ta kariw n'aa karẽn do tamoo nawät doo,
tahapëë né paawä baad ub ta kariw n'aa
mejũũ doo, tak'ëp da rabahewyyh ta mabaj.
48 Jé nesaa do moo wät doo, ta kariw n'aa
mejũũ do nahapäh doo, dooh denaa hẽ
rahewyh ta mabaj. Ti hyb n'aa kä, ji hã P'op
Hagä Do anoo do pénh, ti pénh né takarẽn
ji moo wät ta wë. Hajõng do hã kahanoo
doo, hajõng na-ããj takarẽn tamoo wät ta
wë, hajõng takarẽn ta mabaj. Ta bahã̄nh
kahanoo do hã, ta pénh né ta mabaj.

Jesus hyb n'aa raketyn hõm do ky n'aa hahỹỹh

49 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hỹ pong jé naa ỹ bahyng, tëëg hadoo ỹ
gahõ jat hyb n'aa, badäk hahỹỹ hã habong
do sa mahang tetyn hõm hyb n'aa. Ỹ karẽn
paawä nayyw hẽ tabahõõ jat ti tëëg hadoo
doo. 50 Tak'ëp da nesaa do ỹ bahoop da.
Tak'ëp ỹ h'yy katón ta ti ỹ bahajaa bä kä. 51 Ỹ
ahyy wät babä, bë ed'oo apäh, h'yyb nyyw
gó badäk hahỹỹ hã habong do rababok hyb

n'aa sa da hadoo do wë, ỹ an'oo bä do hyb n'aa. Tii d' bë hyb n'aa newë manäh. Ỹ ahyy wät do hyb n'aa, hëp ỹ n'aa raketyn bong da. 52 Hỹ jawén da, sa wakããn hedoo do ketyn hõm da hëp ỹ n'aa. Sa wakããn tamawoob hẽ hadoo do ragadoo da këh ỹ n'aa. Pawóp hẽ, dooh d' ragado bä. Ky kedak da hëp ỹ n'aa. 53 Ta wób da, sa yb sa taah daheeh ketyn bong da hëp ỹ n'aa. Ti hadoo né da sa ỹỹn sa toog daheeh, raketyn bong da hëp ỹ n'aa. Sa mayyn sa takaanh na-ããj da —näng mä Jesus ta ma matëg hã.

54 Ti m' hajõk do hã taky hadoo:

—Papỹỹj badëë hyng hẽnh naa naëng poo wäd bä, "Badah tabadoos", näk bë kyyh. Te hub né hẽ, adoos né hẽ. 55 Ta karawaa me tagahëm bä, "Badah banäm", näk bëëh. Te hub né hẽ, banäm né kä, baju né hẽ kä. 56 J'ooj madäk doo me ky ken'yym do bëëh! Bë h'yy genä né paawä naëng hadoos do heen n'aa hã, banäm do heen n'aa hã, dooh bë h'yy genä bä, da hẽ kä, ta heen n'aa bë hã kametëëh do hã† —näng mäh.

57 —Hëd n'aa bë hyb n'aa nanewëë bë daaj hẽ, baad hadoo do ji moo wät doo? 58 Bë ky n'aa tapaa pé sii bë ahõm bä, hyb n'aa jawyk do wë õm taky n'aa etyy hyb n'aa, taw'ããts hẽ ta hõõ bä, bë sii hõm do sii baad bë ber'oot, taberéd hõm hyb n'aa ta ti bë ky n'aa tamahũũm do hyb n'aa jawyk do wë. Tii d' bë nadoo bä, bë d' tamahũũm hyb n'aa jawyk do wë. Ta tii kä, warahén hã bë tabahaëënh, bë tadewäts bëëh hyb n'aa kä. 59 Baad bë ỹ maher'oot: Dooh d' bë anä bä kä tii bä, sahõnh hẽ bë nepaag bä —näng mä Jesus.‡

13

Nesaa do ji neréd bä, ji da P'op Hagä Do rejãã do ky n'aa hahỹỹh

1 Ti noo gó m' ta wób rabana Jesus wë. Jesus mä ramaher'oot Pirato häd näng do warahén n'aa radej'ëëp do Garirej buuj wób, P'op Hagä Do hã rama ejuu bä. 2 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Garirej buuj wób sa mahãnh nesaa do ramoo bok, rawén dejëp, bë ed'oo? 3 Dooh. Tak'ëp nesaa do sa hã, ta wób sa mahãnh hyb n'aa nado. Bë hã na-ããj hẽ da tabadäng P'op Hagä Do mo haj'aa nesaa do bë moo bok do säm, nesaa do bë neréd bä. Tabanesaa hẽnh bë da tah'eed hõm. 4 Ta ti 18 hedoo doo, Siroéh häd näng do tób yb sa jó hatëh hyng doo ẽnh? Radejëp bë ed'oo g'eeh, tak'ëp ranesaa do hyb n'aa Jerusarẽnh buuj wób sa mahãnh? 5 Dooh. Ti hyb n'aa nado. Bë hã na-ããj hẽ da tabadäng P'op Hagä Do mo haj'aa, nesaa do bë moo bok do säm, nesaa do bë neréd bä. Tabanesaa hẽnh bë da tah'eed hõm —näng mä Jesus.

6 Ti m', panyyg gó m' Jesus baher'oot nyy da P'op Hagä Do bad'oo ji hã, baad hadoo do ji moo nawäd bä. Ti m' taky hadoo:

—Hỹ hadoo aj'yy bejoom joom wiigo häd näng doo, uwa tyd mahang. Hajõõ nuu me tabahõm tabaheg'ããs hyb n'aa ta joom teag bä. Dooh tawyyd bä ta ag ta hã. 7 Tii kä, tagadëëg ub, ta joom mahang moo wät do hã taky hadoo: "Tamawoob hẽ ta baab ỹ gadaa wät teag bä. Dooh teag bä. Tabad'op hẽ ta ag ỹ aw'yyt péh. Ỹ karẽn mabagëëw jat", näng mäh. "Daap tabewaat", näng mäh. "Joom see ër ejoom paawä tabasooh bä", näng joom danäh ta sii moo wät do hã. 8 Ti m' ta sii moo wät do ky hadoo: "Taw'ããts hẽ sét hẽ ta baab ër gamedaa wät", näng mäh. "Baad ỹ bahag'ããs hỹỹ kä", näng mäh. "Baad ỹ w'oo eh'aa këë k'ããts baad hadoo doo me", näng mäh. 9 "Wät hahỹỹ hã ta baab teag bä, taw'ããts hẽ. Taneag bä kä, tii bä kä mamejõ ỹ bagëëw hyng", näng aj'yy ta kariw n'aa hã —näng mä Jesus.

Ỹỹnh jadatog is do panyyg n'aa hahỹỹh

10 Ti m' Saab hã kä, Judah buuj rakamehehãk bä kä m', tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hã m' Jesus ma metëëk bä kä m', 11 tahapäh mä tii bä ỹỹnh jadatog is doo, karap'aar h'yyb nesaa do ta hã hadäk do haj'aa. Dooh m' tahaja tadajoow bä. 12 Ti m' ỹỹnh Jesus bahapäh bä, tanaëënh mä ta wë. Ti m' taky hadoo ta hã:

—Tok ỹỹ, õm has'oo däk! —näng mäh.

† 12:56 Naëng badoos do pooj jé, rahapäh ta heen n'aa. Tabanäm do pooj jé, rahapäh na-ããj hẽ ta heen n'aa. Hajõng Jesus pehuunh né paawä, dooh rah'yy genä bä P'op Hagä Do T'aah tado bä né hẽ.

‡ 12:59 Ji da hadoo do ji ky n'aa tapaa do ky n'aa had'yyt nado hahỹỹh. Hahỹỹ d' tahanäng pé na-ããj hẽ: Taw'ããts hẽ nayyw hẽ, ji hajaa nä bä, ji h'yyb tym ji benäm P'op Hagä Do wë, ta jawén ji tanarej'ãã hyb n'aa.

13 Ti m' ta hã tamoo däng. Ta hã tamoo
dëë sii hẽ m', takadajoow gëët. Tak'ëp mä
ỹỹnh j'aa etsëë kän P'op Hagä Doo.
14 Ti m', dooh m' tób P'op Hagä Do panyyg
rayd naherot do wahë n'aa genaag bä Saab
hã ỹỹnh nahëë Jesus ado hõm doo.
—Ti anäng ji moo oow see pé ji moo wät
do pan'aa ta ãh —näng mä tób hagã n'aa tób
gó kahet'aa do sa hã. —Taw'ããts hẽ tii hã bë
bana, bë nahëë kado hõm hyb n'aa. Saab hã
ti dooh! —näng mä ta kyyh.
15 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—J'ooj madäk do ta ti bë h'yyb! —näng
mäh. —Bë na-ããj hẽ bë moo bok Saab hã.
Dooh g'eeh bë asood hõm bä bë masããh
booj yb, jumeto, sa tób n'aa yt hã habëëh do
Saab hã, bë mahũũm hyb n'aa rabeheëk doo
hẽnh? 16 Dooh g'eeh taw'ããts hẽ tado bä,
Saab noo gó ỹ asood hõm bä hahỹ Abaraãm
panaa paa seeh, 18 ta baab takamawyyt do
Nesaa Do Yb moo gó? —näng mä Jesus
kyyh.
17 Ta ti tabedoo bä kä m', ta majĩĩ m' nu
mebyy bong. Hajõk do tii bä hab'ëëh do
ratsebé mä sahõnh hẽ hanäm doo, Jesus
moo wät do hã.

*Panyyg ky n'aa gó Jesus metëëh hah*ỹỹ hã
P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa

18 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Panyyg ky n'aa me ỹ her'oot bë hã P'op
Hagä Do bag'ããs do ky n'aa —näng mäh. 19 —
Joom motaad häd näng do tym nad'ëëd is
do hadoo né hẽ P'op Hagä Do bag'ããs doo,
tadu doo noo gó. Motaad tym aj'yy ejoom
ta joom wób babëëh bä. Ti tabawëë kän, ti
tabaee hëë kän. Tii hã kä taw'ëëd batooj
kän ta hã kä* —näng mä Jesus kyyh.
20 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:
—Panyyg see ky n'aa me ỹ her'oot bë
hã P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa —näng
mäh. 21 —Pãw makuj ỹỹnh ado däk doo,
tiriig s'ëëb hajõng do mahang tamekuuj
däk do hadoo né tii. Baad tabajõõts däk,
baad takamekuuj wät hyb n'aa sahõnh hẽ
tiriig s'ëëb mahang† —näng mä Jesus pa-
nyyg gó m' tabeh'ũũm.

Hỹ pong jé, P'op Hagä Do panang bä, ji
bajëë suun do panyyg n'aa hahỹỹh
22 Ti m' Jesus bahõm Jerusarẽnh hẽnh. Ti
m' tamahõm me, tama metëëk panang ta
hõõ bä habong do sa hã. 23 Ti m' aj'yy see
eaanh ta hã:
—Hyb n'aa jawyk doo —näng mäh. —
Jããm hẽ pawóp its g'eeh ked'ëëp P'op Hagä
Do wë? —näng mä aj'yy kyyh.
Ti m' Jesus ky hadoo sa hã. Panyyg gó m'
tabeh'ũũm:
24 —Noo nad'ëëd its do hadoo hỹ pong jé
ji bajëë suun doo. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ
tak'ëp bë hyb n'aa eréd manäh, bë bahajaa
hyb n'aa bë bajëng do t'ĩĩ hẽnh. Ta jawén,
hajõk né paawä da karẽn hajëë p'ëë, dooh
da rahaja wäd bä. 25 Tób danäh noo gatsëë
däg bä, dooh ji haja wäd bä ji ajëë suun ta
gó. Tób w'oo hã bë wób rababë hõm tii bä.
Tak'ëp bë wób ranaëënh da tagas'ëës hyb
n'aa: "Ãã wahë n'aa, manoo gasëëts a tób,
ãã bajëë p'ëë hyb n'aa", näk da bë wób kyyh
ti noo gó. Ti d' taky hadoo: "Jaa bëëh? Dooh
bë ỹ hapëë bä", näng da bë wób hã. 26 Ti d'
bë wób raky gedak: "A sii paa ãã beëëk, a
sii paa ãã bawa. Ãã panang bä, ta tyw n'aa
me, mama metëëk do paa ããh." 27 Ti d' bë
wób hã taky hadoo: "Dooh bë ỹ hapëë bä.
Bë ahõm mahãnh ỹỹ, nesaa do moo heb'ooh
doo", näng da ta kyyh —näng mä Jesus ta hã
h'yy kana'eeh do ky n'aa.
28 Ti m' taky hadoo:
—Tak'ëp bë wób ba'oot da. Sa tëg
kamegëëj däk da. Tak'ëp bë wén oot da,
bë hapäh do hyb n'aa da hỹ pong jé P'op
Hagä Do bag'ããs bä Abaraãm, Isak, Jakóh,
sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa rod, bëë kä,
dooh ran'oo bä t'ĩĩ hẽnh kä. 29 Badäk hahỹỹ
hã jé pad'yyt hẽ naa rabena da, P'op Hagä
Do bag'ããs doo bä ratsebé do jäm n'aa tyng
n'aa jó rabat'oonh hyb n'aa. 30 Babä hyb n'aa
sekog is do wób kä, ti noo gó kä, hyb n'aa
jewyg kän da. Babä hyb n'aa jewyk do paa
wób kä, ti noo gó kä, hyb n'aa sekog padäg
its tii kä —näng mä Jesus.

*Jerusar*ẽnh panang hyb n'aa Jesus h'yy
katón do panyyg n'aa hahỹỹh

* 13:19 Joom motaad häd näng do ky n'aa gó Jesus metëëh nyy da P'op Hagä Do bag'ããs do kah'ũũm, ny hadoo ta hã h'yy ka'eeh do kah'ũũm. † 13:21 Pãw makuj, jé pad'yyt hẽ tiriig s'ëëb mahang kamekuuj däk doo da, jé pad'yyt hẽ badäk hahỹỹ bä P'op Hagä Do bag'ããs do bawäd däk da.

31 Ti noo gó né hẽ m' Parisew wób rabana
Jesus wë. Ti m' raky hadoo:
—Ahõm ta s'ee hẽnh. Õm da Eróts
daj'ëëp —näk mä sa kyyh.
32 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Bë ahõm nä. Bë maher'ood ta ti aj'yy
ji rahejãã do yb. Bë her'ood ta hã, pawóp
nä ta ãh karap'aar h'yyb sa hã hanäng do ỹ
bahebë nä. Pawóp nä ta ãh nahëë enäh do
ỹ asog hõm nä sa nahëëh. Tii bä kä, ỹ haja
kän da ỹ moo wät doo kä badäk hahỹỹ bä.
Tii da bë kyyh ta hã. 33 Jerusarẽnh bä né hẽ
P'op Hagä Do ky n'aa rod ranaheb'ooh. Ti
hyb n'aa, t'ĩĩ hẽnh né hẽ ỹ bahõm, ỹ dajëp
hyb n'aa sa nemuun —näng mä Jesus ta ky
n'aa hã.
34 Ti m' taky hadoo:
—Jerusarẽnh, Jerusarẽnh! A babuuj
ranaheb'ooh P'op Hagä Do ky n'aa rod. Pä
me ramahek'uut bë wë P'op Hagä Do mejũũ
doo, radejëp hyb n'aa. Hajõõ nuu me ỹ
karẽn paawä ỹ bataa a babuuj, nesaa do
mahãnh ỹ mo n'aa jesuu hyb n'aa sa hã,
karaak ta taah ỹỹn ta këg yt hã tata bëëh
do mo n'aa me. Tii da ỹ badoo paawä sa
hã, dooh tii d' rakarẽn bä. 35 Bë hegãã da
Jerusarẽnh buuj, P'op Hagä Do beréd hõm
da bë panang. P'op Hagä Do mak'yyts däk
bë panang. Dooh da ỹ bë hapëë bä kä. Jããm
né da p'aa hẽnh ỹ bë bahapäh da, bë h'yy
kawareem bä, hahỹỹ da bë her'ood bä: "Ky
n'aa kedëng tii, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
kyy gó hana doo!"‡

14

Saab hã Jesus nahëë do hõm do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m', ta see pé noo gó Saab hã, Parisew
hyb n'aa jawyk do see tób bä Jesus bawëh bä
m', baad mä Jesus ramatakëë. 2 Tii bä m' ti
anäng mä aj'yy nahëë näng doo. Dehepung
bëëh mä ta tsyym, ta mooh. Rakarẽn mä
raheg'ããs Jesus ado hõm bä ta nahëë Saab
hã, ratayy do hã. 3 Ti m' Parisew hã, Mosees
ky n'aa jaw'yyk do baad hap'ëëh do hã na-
ããj mä Jesus beaanh:
—Mosees ky n'aa jaw'yyk do anoo, nahëë
näng do sa nahëë ji ado hõm Saab hã? Dooh
g'eeh tan'oo bä? —näng mä Jesus.
4 Dooh m' raky gedag bä. Bag hẽnh mä
rabab'ëëh. Ti m' Jesus moo däng nahëë
näng do hã. Ta nahëë do hõm. Ti m'
tamejũũ tababaaj hõm hyb n'aa. 5 Ti m'
tabeaanh ta wób sa hã:
—Bë t'aah, bë mas'ãã booj yb t'aah, tadëë
hyy bä t'õp naëng gajat doo gó Saab hã,
dooh g'eeh nayyw hẽ bë ej'ooj nä bä, Saab
hã né paawä? —näng mä Jesus.
6 Dooh m' sa kyy péh.

Jesus metëëk ji kanasab'ee do panyyg n'aa hahỹỹh

7 Ti m', sahõnh hẽ Parisew atsyyd wät do
resoos mä ta tyng n'aa baad hadoo doo bä,
ji weh'ëëh do tyng n'aa. Ta ti Jesus bahapäh
bä m' taky hadoo, panyyg gó m' tabeh'ũũm:
8 —Ket'ëë do jäm n'aa hẽnh ji ratsyyd bä,
bë esóts manä baad hadoo doo, hyb n'aa
jawyk do tyng bë tyng. Hyb n'aa jawyk
do tyng n'aa bë esóts bä, hyb n'aa jawyk
do bë mahãnh tatsyyd wät do kajaa bä,
9 kat'ëë do noo gana do ky hadoo da bë hã:
"Man'oo hahỹỹ hã ta tyng majasooh doo",
näng da. Tii bä kä da, sa matym gó da bë
da nu mebyy bong. Tii bä kä, bë kahỹỹd
kän ky n'aa nets'äs do tyng jó kä. 10 Bë
ratsyyd bä, taw'ããts hẽ bë atooj dawë hã,
hyb n'aa najewyk do tyng jó. Ti m' jäm
no gana do kajaa bä, hahỹỹ da ta kyyh bë
hã: "B'ëëp dana, p'eets hẽ, baad hadoo doo
bä bë atooj." Tii bä kä, tats'yyt do wób sa
matym gó bë kawehëë däk da. 11 Jé ta daaj
hẽ kaweh'ëëh doo, nu mebyy wät da, ta
wób sa yd jé tanu gadäg hõm. Jé ta daaj hẽ
kawaneh'ëëh doo, raweh'ëëh da, P'op Hagä
Do an'oo bä —näng mä Jesus.
12 Ti m' tób danäh hã Jesus baher'oot:
—A waa, a tä mamoo wäd bä a sii ratsebé,
a sii rabawa hyb n'aa, matsyyd manä a najiis
hedoo doo, a hỹỹj hedoo doo, a wakããn
hedoo doo, a pa haj'eenh do tak'ëp ma
enäh doo. Ti matsyyd bä, õm da rats'yyt
ta mabaj. 13 Taw'ããts hẽ matsyyd kasuud is
do hedoo doo, k'yy gedóm do hedoo doo,
nabong do hedoo doo, ty tsehẽt do hedoo
doo. 14 Tii bä kä da õm P'op Hagä Do ky n'aa
edëng. Dooh né paawä rahaja bä rabaj bä,
P'op Hagä Do tii kä hanoo a hã ta mabaj,
baad habong do paa ragenä bong noo gó —
näng mäh.

*H*ỹ pong jé jäm haeh do hadoo panyyg
n'aa hahỹỹh

‡ 13:35 Saaw-Mo 118.26

15 Ti m' Parisew ats'yyt do see Jesus
her'oot do tamaa napäh bä m', taky hadoo:
—Ky n'aa kedëng da jé hỹ pong jé, P'op
Hagä Do bag'ããs do jäm n'aa bä ta waa n'aa
tawa bä sa sii —näng mä aj'yy kyyh.
16 Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo:
—Hỹ hadoo aj'yy ratsebé do waa n'aa,
ta tä n'aa tamoo wät. Hajõk tats'yyt ta sii
ratab'ëës hyb n'aa ta ti jäm. 17 Sahõnh hẽ
ta waa n'aa, ta tä n'aa, tabahaja däk bä,
tamejũũ ta karom tabahõm, pooj jé tatsyyd
bong do tabats'yyt hyb n'aa. 18 Ti m' sahõnh
hẽ tats'yyt do raky kamep'ëëh. Ta see ky
hadoo: "Nag'aap hẽ ỹ bets'ẽẽ hõm hëëj. Ỹ
karẽn ỹ heg'ããs", näng. "Dooh ỹ haja bä
ỹ ahõm bä", näng. "Mamaher'ood a kariw
n'aa, du daa ỹ bahõm péh", näng ta kyyh.
19 Ti ta see ky hadoo: "Nag'aap hẽ ỹ
bets'ẽẽ wät 10 booj yb. Hỹỹ kä ỹ metyy,
baad rado bä. Ti hyb n'aa, dooh tahaja bä
ỹ ahõm bä", näng ta kyyh. "Mamaher'ood
a kariw n'aa, du daa ỹ bahõm péh", näng ta
kyyh.
20 Ti ta see ky hadoo: "Nag'aap hẽ ỹ gat'ëë
däk ã̄m ỹỹ. Dooh tahaja bä ỹ ahõm bä",
näng ta kyyh.
21 Ti ta karom babaaj hõm kän, tama-
her'oot mä ta kariw n'aa sa kyyh. Tii bä kä,
jäm no gana do kawaj'ããn wäd kän sa wë,
ti taky hado kän ta karom hã kä: "Nayyw
hẽ, ahõm nä. Panang tyw n'aa me matsyyd
hõm kas'uut doo, k'yy gedóm doo, ty tsehẽt
doo, nabong do sii hẽ", näng ta hã.
22 Ti tabahajaa bä sahõnh hẽ tamejũũ doo,
taky hadoo ta kariw n'aa hã: "Sahõnh hẽ ỹ
bahajaa mamejũũ doo da. Ti hadoo né hẽ,
ti anäng nä ta tyng n'aa, ti anäng nä ta waa
n'aa", näng ta karom kyyh ta kariw n'aa hã.
23 Ti ta kariw n'aa ky hadoo ta hã: "Ahõm
panang bahã̄nh. Sahõnh maw'yyt do mat-
syyd. Ỹ karẽn tóp ỹ gabad'ẽẽ däk. 24 Baad
ỹ her'oot a hã. Pooj jé katsyyd bong doo,
dooh da ỹ an'oo bä sa tä, dooh ỹ an'oo bä sa
waa", näng ta kariw n'aa kyyh* —näng mä
Jesus sa hã.

Nyy da ji bawät Jesus h'yyb hata ji karẽn
bä ji hado bä do ky n'aa hahỹỹh

25 Hajõk mä Jesus had'aa doo, Jerusarẽnh
hẽnh tabahõm bä. Ti m' ta jawén p'aa hẽnh
taty kaw'õõd däk, ti m' taky hadoo:
26 —Bë karẽn bä hëp ỹ hata bë hado bä,
taw'ããts hẽ bë yb, bë ỹỹn, bë ỹỹm, bë taah,
bë hỹỹj, bë ã̄nh bë kamahã̄n do bahã̄nh ỹ
bë kamahã̄n. Taw'ããts hẽ bë kamahã̄n do
bë hã bahã̄nh ỹ bë kamahã̄n. Sahõnh hẽ sa
bahã̄nh ỹ bë kamanahã̄n bä, dooh bë haja
bä hëp ỹ hata bë do bä. 27 Jé hëp ỹ n'aa tamo
n'aa tahoop do tajeỹỹm bä, h'yyb nahedoo
do nemon ỹỹ, dooh tahaja bä hëp ỹ hata
tado bä —näng mä Jesus.
28 Ti m', panyyg gó m' tabaher'oot, pooj jé
m' baad mä ji hyb n'aa newëë, ji haja bä ta
h'yyb hata ji ado bä. Ti taky hadoo:
—Tób pä s'ëëb haeh do tama doo, pooj jé
dó taw'ããts hẽ tahyb n'aa newëë tahaja bä
ta wë hanäng do ta säm, sahõnh hẽ tahaja
so bä ta tób. 29 Daap tadu do bä, tanetsén
nä bä ta säm, dooh ji hapëë bä ta baa bä
tabawäd däk bä, ta säm bahëëj jëng. Tii bä
ta wób rawajehëët ta hã: 30 "Wät ta ti tób
tama doo. Ahëëj jëng ta wë ta säm, kanaja
nä tób", näk da.
31 Hahỹ panyyg see bë maa newëë:
Kaneb'ooh do du doo pooj jé, dooh g'eeh
sa wahë n'aa hyb n'aa newë, rahaja bä sa
majĩĩ hã raj'aa ketsë, sa yd jé né paawä ta
warahén n'aa? 20 miw ta majĩĩ warahén
n'aa, 10 miw ta warahén tanyy bä? 32 Tahyb
n'aa newë bä tanahajaa doo, nayyw hẽ
tamejũũ rapanäk ta majĩĩ wë, dawëë nä
rababok nä ta majĩĩ, raky n'aa her'oot
rakananeb'ooh hyb n'aa —näng mä Jesus.
33 Ti m' taky hadoo:
—Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ ta wë hanäng
doo, hëp ỹ n'aa tanerét doo, dooh tahaja bä
hëp ỹ hata tado bä —näng mäh.
34 Ti m' taky hado kän:
—Taw'ããts hẽ ti jukiir. Ti hadoo né
hẽ, tanadah'ëëd wäd bä, taw'ããts hẽ nado
wäd.† 35 Dooh hyb n'aa ji karẽn wät péh. Ji
aw'oong hõm tii. Jé karẽn pé ỹ ma metëëk
do tamaa newë bä, taw'ããts hẽ tamatakëë
—näng mä Jesus kyyh.

15

B'éé kanapëë wät do panyyg n'aa hahỹỹh

* 14:24 P'op Hagä Do bag'ããs do jäm n'aa hẽnh, ji P'op Hagä Do bats'yyt do ky n'aa hahỹỹh. † 14:34 Jukiir nadah'ëëd wät do hadoo, Jesus hã h'yy ka'eeh do h'yy gejë hõm doo.

1 Ti m' Jesus ma metëëk bä m', sa wahë
n'aa dajẽẽr gedaag n'aa, nesaa do moo
heb'ooh do na-ããj hẽ rabana, Jesus metëëk
do ramaa newëë hyb n'aa. 2 Ti hyb n'aa
m', Parisew, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma
mehetëk do na-ããj hẽ, raky hadoo:

—Hahỹ aj'yy nesaa do moo heb'ooh do
tagadoo. Awëh na-ããj hẽ sa sii —näk mä sa
kyyh.

3 Ti m' Jesus baher'oot panyyg sa hã:

4 —Bë see tanyy bä 100 b'éé, ta masããh,
ti m' 100 hedoo do see takanapëë wäd bä,
dooh g'eeh teréd dó 99 hedoo do ta masããh,
kanapëë wät do tabesoos hyb n'aa? 5 Ti
tabaw'yyt bä kä, tatsebee wät do hyb n'aa
tatóg sooh ta nu k'yy hã, tamajëëh hyb n'aa
kä. 6 Tób bä takajaa bä kä, tanaëënh da ta
najiis, tanaëënh ta wób ta pa haj'eenh doo,
ratsebé hyb n'aa ta sii, ta mas'ãã see taw'yyt
do hyb n'aa kä, kanapëë wät do paah. 7 Bë
ỹ maher'oot hahỹỹh —näng mä Jesus: Ti
hadoo né da hỹ pong jé P'op Hagä Do pa
habong doo, tak'ëp da ratsebé baad nadoo
do paa see h'yy kawareem bä P'op Hagä
Do hã. 99 hadoo baad habong doo, dooh
hyb n'aa rah'yy kawereem pé sa hyb n'aa
ratsebee né paawä, ta bahãnh ratsebé, sét
hẽ baad nadoo do paa P'op Hagä Do wë h'yy
kawareem do hyb n'aa —näng mä Jesus.

Moweed nepä wät do panyyg n'aa hahỹỹh

8 Ti m' tabaher'oot ẽnh panyyg see gó. Ti
m' taky hadoo:

—Ỹỹnh see wë tanyy bä 10 moweed
k'ããts tëg hawak do s'ëëb, tii bä, ta see
badoo wäd bä, tagataa däk ta bag, tabakoot
tób, baad tabesoos da. 9 Tabaw'yyt bä kä,
tanaëënh ta najiis, tanaëënh ta pa haj'eenh
doo, ta sii ratsebé hyb n'aa moweed nepä
wät do taw'yyt do hyb n'aa. 10 Ta ti hadoo,
P'op Hagä Do ããs ta pa hab'ëëh do ratsebé
nesaa do moo hew'ëët do paa see P'op Hagä
Do hã tah'yy kawareem bä.

Aj'yy ta yb wë matëëh do panyyg n'aa hahỹỹh

11 Ti m' Jesus baher'oot ẽnh panyyg seeh.
Ti m' taky hadoo:

—Ti awät aj'yy ma näng doo. Pawóp hẽ ta
taah. 12 Ta see pé noo gó, ta t'aah tagad'oo
hadoo do ky hadoo ta yb hã: "Na ỹ karẽn
no n'aa ỹỹ, madajëb nuuj jé no n'aa paah.
Nayyw hẽ ỹ karẽn ỹ gadoo", näng ta t'aah.
Tii bä sa yb betyn hõm ta ma ta taah sa hã.

13 Dooh tahajõõ nä bä ta ãh, tagad'oo
hadoo do bata hõm kän sahõnh hẽ ta ma,
ta yb mo haj'aa kä. Ti tabahõm kän dawëë,
hëëj s'ee hẽnh. T'ĩĩ hẽnh kä tabahäj kän
sahõnh hẽ ta wë hanäng do paah. Tah'yyb
däng do hã tabeh'ëënh. 14 Ti bahãnh kä ta
dajẽẽr bahëëj jëë kän. Dooh wäd ta dajẽẽr
kä. Tii bä awäd kän sah. Asa kän. Dooh
tadoo wät péh. 15 Ti ta tyw n'aa esóts kän
tamoo wät doo. Ti awät aj'yy too yb masããh
näng doo. Ti hã tabetsẽẽ tamoo wät doo. Ti
tamoo wäd kän, too yb tahagãã kän. Too
yb tanejë kän. 16 Tak'ëp ta ti aj'yy basa kän.
Takarẽn paawä too yb waa tabawa. Dooh
hanoo pé ta hã ta waa.

17 Tii bä tat'yyd kamehĩĩn kän. Ta h'yyb
gó taky hadoo: "Jajé, sahõnh hẽ ee sii moo
bong doo, ee karom, dooh rasa bä. Anäng sa
waa. Mad'aak né sa waa. Ti ỹ bas'as babä",
näng. 18 "Taw'ããts hẽ ỹ babaaj hõm ee wë",
näng ta kyyh. "Ỹ maher'oot ta ti ee", näng.
" 'Ee', näng da këh ỹỹ", näng, " 'nesaa do ỹ
moo wäd wät P'op Hagä Do hã, a hã na-ããj
hẽ', näng da këh ỹỹ", näng ta kyyh ta h'yyb
gó. 19 Ti tahyb n'aa newëë ta h'yyb gó: "Ỹ
etsẽẽ da ỹ moo wät doo. 'A karom däg da
ỹỹh. Dooh a t'aah ỹ doo wäd bä', näng da
ỹỹh", näng ta h'yyb gó. 20 Ti tababaaj nä kän
p'aa hẽnh kä ta yb wë kä.

Takajaa bä kä ta yb wë, dawëë naa ta
yb gadoo. Baad ta yb gadoo. Dawëë naa
tabahapäh bä, tat'yyd mehĩĩn. Ti tawaj'aa
däk ta wë, takedëng hyb n'aa. Tawaké däk,
ta tapa tsanetsub wät takedëng do heen
n'aa. 21 Ti ta t'aah ky hadoo: "Ee", näng,
"nesaa do ỹ moo wäd wät P'op Hagä Do
hã, a hã na-ããj hẽ", näng. "Dooh a t'aah ỹ
mamaneëëj wäd bä", näng ta kyyh.

22 Ti ta yb ky hadoo ta karom hã: "Nayyw
hẽ, bë mana saroor tak'ëp hanäm doo, ta hã
bë dadäg. Ta ma poo heen n'aa, ta tsyym
suun sii hẽ bë mana. 23 Bë naboh booj yb
t'aah hepuh doo, ër nejë häng doo, ër tsebé
do tä n'aa", näng. "Ër tsebé da, p'aa hẽnh
tah ỹ kajaa do hyb n'aa", näng. 24 "Dajëp do
hadoo hahỹ tah ỹỹ. Edëb wät p'aa hẽnh hỹỹ
kä. Nepä wäd paah. Hỹỹ kä kaw'yyt p'aa
hẽnh", näng ta yb kyyh ta karom hã. Tii kä
ratsebee kän, rabajäm kän ta hyb n'aa kä.

25 Ta t'aah seeh, wah'ëëh hadoo do moo
wät sa joom banäng bä. Ti nuuj jé takajaa.
Wah'ëëh hadoo do bajëng bä kä, tamaa
newë däk ketẽn doo, kejäm doo. 26 Ti
tanaëënh sa karom seeh. Tabeaanh hëd
n'aa ta tii. 27 "A hỹỹj kaja nä p'aa hẽnh",
näng. "A yb mejũũ ãã naboh jat booj yb
t'aah hepuh doo, ër tsebé do tä n'aa, baad
takajaa do hyb n'aa", näng sa karom kyyh
ta hã.
28 Ti wah'ëëh hadoo do kawaj'ããn kän.
Dooh takarẽn bä tajëë suun tób gó. Ti ta yb
banyyh tamaher'oot hyb n'aa, tabajëë suun
hyb n'aa. 29 Dooh ta t'aah karẽn bä tamaa
newë bä ta ti taher'oot doo. "Hajõõ ta baab
tak'ëp ỹ moo wäd wät a sii", näng ta yb
hã. "Dooh noo gó õm ỹ ky nadaheeh péh",
näng. "Dooh noo gó tabad'op hẽ man'oos
pé b'éé t'aah, najis ỹ daheeh ãã tsebé do
tä n'aa", näng ta kyyh. 30 "Hỹỹ kä a t'aah
mahanäng doo, ỹỹj hajõk sii he'ỹỹh do hã
tabahäj jëng do a dajẽẽr tababaaj nä bä kä,
mamejũũ ranabooh booj yb hepuh doo!",
näng wah'ëëh hadoo do ta yb hã.
31 Ti ta yb ky hadoo: "Tah ỹỹ", näng, "pa
ỹ had'yyt ti õm bagä", näng ta yb kyyh.
"Sahõnh hẽ wë ỹ haym doo, a ma had'yyt
né hẽ tii", näng. 32 "A hỹỹj ti hỹ dajëp do
paa hadoo. Hỹỹ kä edëb wät p'aa hẽnh.
Nepä wät do hadoo, p'aa hẽnh takaw'yyt",
näng. "Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ né hẽ tii
d' ër tsebé, taw'ããts hẽ né hẽ jäm ji moo
wät", näng ta yb kyyh wah'ëëh hadoo do
hã —näng mä Jesus panyyg ky n'aa me m'
tamaher'oot.

16

Ta kaser n'aa kamatakëë do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ta ma matëg hã Jesus maher'oot
hahỹ panyyg:
—Ti awät aj'yy tak'ëp ma näng doo. Ta
see pé noo gó ramaher'oot ta kaser n'aa ky
n'aa. Dooh m' baad tanä ta kariw n'aa ma,
tah'ëënh mä ta ma. 2 Ti hyb n'aa tanaëëj kän
ta wë. Teaanh ta hã: "Nyy d' ti a ky n'aa ỹ
ky n'aa napäh doo?", näng. "Taw'ããts hẽ
maheen n'aa eta hõm dajẽẽr n'aa hã, ma ỹỹ
hã na-ããj hẽ. Dooh da kaser ỹ n'aa mado
wäd bä", näng ta kariw n'aa kyyh.
3 Ti ta h'yyb gó ta kaser n'aa ky hadoo:
"Nyy d' ỹ bad'oo hỹỹ kä?", näng. "Kariw ỹ
n'aa dooh da takarẽn wäd bä ỹ moo wäd wät
ta sii. Dooh ỹ haja bä tak'ëp hadoo do ỹ moo
wäd bä. Ỹ nu mebyng na-ããj ỹ ets'ẽẽ ub bä
dajẽẽr", näng ta kyyh ta h'yyb gó. 4 Ti taky
hadoo ẽnh ta h'yyb gó: "Ỹ hapëë däk hỹỹ kä
nyy d' ỹ bad'oo, sa tób hẽnh ỹ ragadoo hyb
n'aa, ỹ moo wät do bahëëj jëng bä", näng ta
kaser n'aa ta h'yyb gó.
5 Ti tanaëënh ta wë sét ken'yyh ta kariw
n'aa wë kũũt enäh doo. Pooj jé kajaa do
hã tabeaanh: "Nyy hẽ a kũũt kariw ỹ n'aa
wë?", näng.
6 "100 ta hood joom syyj", näng aj'yy.
Ti ta kaser n'aa ky hadoo: "Hahỹ a kũũt
heen n'aa. Nayyw hẽ, merii däg ta heen
n'aa papuuj", näng. "Merii däg a kũũt 50",
näng ta kyyh ta hã. 7 Ta see hã tabeaanh
ẽnh: "A kũũt ẽnh kariw ỹ n'aa wë?", näng
ta kaser n'aa. "100 wog tiriig s'ëëb", näng
kũũt näng do see kyyh. Ti ta kaser n'aa
ky hadoo: "Hahỹ a kũũt heen n'aa. Papuuj
merii däg. 80 wog da merii", näng ta kyyh.
Tii d' had'yyt tabedoo hõm ta wób sa hã.
8 Tii bä ta kariw n'aa hyb n'aa meuunh ta
hã, kamatakëë do hyb n'aa ta kaser n'aa paa
kä, ta ma baad nan'yyh do paah —näng mä
Jesus her'oot do panyyg.
—Te hub né hẽ —näng Jesus. —P'op
Hagä Do hã h'yy kana'eeh doo, baad raka-
matakëë ta wób sa hã rabahed'oo do hã.
P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do sa mahãnh
rakamatakëë ta tii hã —näng mä Jesus.
9 Ti m' Jesus baher'ood kän ta ma matëg
sa hã panyyg ky n'aa kä:
—Bë ỹ maher'oot —näng mäh. —
Taw'ããts hẽ badäk hahỹỹ bä hanäng do hã
bë wë hanäng doo me ta wób bë masaa, bë
najiis rabahadoo hyb n'aa kä. Tii bä da, ta
jawén, bë wë hanäng do badoo wät bä kä, ti
anyy kän bë gadoo do hỹ pong jé. P'op Hagä
Do gadoo da bë t'ĩĩ hẽnh —näng mäh.
10 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Kanahën d'os hẽ ji ma hedoo doo, ji da-
jẽẽr hedoo doo, baad han'yyh doo, hajõng
do na-ããj hẽ baad taban'yyh. Kanahën d'os
hẽ hadoo do baad nan'yyh doo, hajõng do
na-ããj hẽ dooh baad tanä bä. 11 Ti hyb n'aa,
badäk hahỹỹ bä bë wë hanäng do baad bë
nanä bä, dooh da P'op Hagä Do an'oo bä bë
hã bë ma heh'äät do hỹ pong jé. 12 Badäk
hahỹỹ bä bë hã P'op Hagä Do anoo do baad
bë nanä bä, dooh bë ma hanoo pé bë hã hỹ
pong jé —näng mäh.

13 Ti m' Jesus ky hado kän:
—Dooh sa karom haja bä pawóp ta kariw
n'aa sii tamoo wäd bä séd noo gó. Tii
d' tahado bä, ta kariw n'aa see dooh
takamahã̄n bä, ta see ti takamahã̄n. Ta see
wë da baad tamoo wät da, ta see taty n'aa
ges'yyk da. Ti hadoo bë hã. Dooh bë haja
bä bë h'yy keséj bä. Dooh bë haja bä P'op
Hagä Do hã bë h'yyb däg bä, dajẽẽr hã na-
ããj hẽ bë h'yyb däng bä —näng mä Jesus.
14 Parisew dajẽẽr mä ragen'aak. Ti hyb
n'aa Jesus her'oot do ramaa napäh bä m',
raky n'aa rejãã mä Jesus. 15 Ti m' Jesus ky
hadoo sa hã:
—J'ooj madäk doo me bë ky ken'yym ta
wób sa matym gó. Ti hado né paawä bë
h'yyb, P'op Hagä Do hapäh bë h'yyb tym.
P'op Hagä Do mak'yyts däk badäk hahỹỹ bä
hanäng do tak'ë̈p rakamahã̄n doo.

P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa hahỹỹh

16 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Jowãw nu gahem'uun do kajaa do pooj
jé, Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä
Do ky n'aa rod rerih do paa kametë̈ë̈k paah.
Hỹỹ kä, P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa
hanäm do kamet'ë̈ë̈g däg kän. Hajõk tak'ë̈p
rah'yyb hedoo, P'op Hagä Do bag'ããs do
karapee rabahadoo hyb n'aa. 17 Ti hado
né paawä, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk
do dooh tahë̈ë̈j bä. Wë, badäk hahỹ hë̈ë̈j
gawatsig né paawä, P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk do dooh tagawatsig bä. Dooh ta
bód had'os pé gawatsik péh. 18 Ti hyb n'aa,
jé ta ỹỹm heréd hõm doo, tii bä ỹỹnh see
hã takat'ë̈ë̈ däg bä, nesaa doo, P'op Hagä
Do ganadoo do tamoo wät. Ta see ỹỹm sii
he'ỹỹh do hado däk tii. Aj'yy see gat'ë̈ë̈
däg bä ỹỹnh ta patug heréd hõm doo, nesaa
doo, P'op Hagä Do ganadoo do tamoo wät.
Ta see ỹỹm sii he'ỹỹh do hado däk tii —näng
mä Jesus.

Tak'ë̈p ma näng do Rasaro daheeh panyyg n'aa hahỹỹh

19 Ti m' panyyg gó m' Jesus tabeh'ũũm. Ti
m' taky hadoo:
—Hỹ hadoo aj'yy tak'ë̈p wekãp doo.
Tak'ë̈p ky n'aa gebah, hetsooh, ta saroor
ta hã hadäk doo. Tak'ë̈p hanäm doo gó
tabawäd had'yyt hẽ. 20 Ta tób noo bä
tabahäng aj'yy kasuud is doo, ta waa hets'ẽs
doo. Nahë̈ë̈ nyy is ta tii. Rog manahuuh
do tii. Rasaro ta häd. 21 Tak'ë̈p takarẽn
paawä tabawë̈h, tak'ë̈p wekãp do tä hyyj
kajäk do tũũ. Awaar rahedẽp ta rog, ta tii
bä tabahë̈ë̈s bä.
22 Ti aj'yy hets'ẽs do dajë̈p bä kä, ããs
ramasäg kän ta h'yyb tym hỹ pong jé kä,
Abaraãm pa. Ti tak'ë̈p wekãp do dajë̈b
kän na-ããj hẽ. Ti radakä jëng, tabanesaa
hẽnh kä tabahõm. 23 Tabanesaa hẽnh tak'ë̈p
tabahoop bä kä nesaa doo, dawë̈ë̈ naa taba-
hapäh Abaraãm, Rasaro häd näng doo kä,
ta pa. 24 Ti wekãp do ky hadoo Abaraãm
hã, tak'ë̈p ta kyyh: "Wahë̈h ỹỹ, Abaraãm",
näng, "ỹ mat'yyd mehĩĩn", näng ta kyyh.
"Mamaher'ood Rasaro ta moo poo tadatu
naë̈ng taheh'oos, nagat ỹ tadah'ẽẽm hyb
n'aa", näng. "Tak'ë̈p ỹ bahoop baju doo,
hahỹ të̈ë̈g hõõh", näng wekãp do paa kyyh.
25 Ti Abaraãm ky hadoo ta hã: "Tah ỹỹ",
näng, "mahyb n'aa es'ee baad mabawät
do paah. Sahõnh paa tabanäng makarẽn
doo", näng. "Rasaro paa ti dooh. Nesaa do
tagadoo paah. Hỹỹ kä baad ta hã kä. Hỹỹ kä
h'yy gadajaa kän. Õm hỹỹ kä hahoop nesaa
doo", näng Abaraãm kyyh. 26 "Ti anäng gaeh
gadarong doo, t'õp gajë̈ng do ta baa besuu.
Babä naa karẽn pé t'ĩĩ hẽnh tahõm bä, dooh
tahaja bä. T'ĩĩ hẽnh naa na-ããj hẽ, dooh
tahaja bä ẽnh", näng Abaraãm kyyh tak'ë̈p
ma näng do paa hã.
27 Ti aj'yy betsẽẽ Abaraãm hã tak'ë̈p, ti m'
taky hadoo: "Wahë̈h ỹỹ", näng, "mamejõ
Rasaro tabahyng ee tób hẽnh", näng. 28 "Ti
abong nä ji ma poo oow pé wakãn haa tii
bä", näng ta kyyh. "Mamejõ baad tama-
her'oot, babä tak'ë̈p ji ahoop doo bä ranana
hyb n'aa nemon ỹỹ", näng tak'ë̈p ma näng
do paa kyyh.
29 Tii bä Abaraãm ky hadoo: "Dooh. Ti
anäng Mosees erii wät do paah, P'op Hagä
Do ky n'aa rod rerii bong do paah. Taw'ããts
hẽ ti né ramaa newë̈ raner'oot bä. Tii hã
rapanyyg enä kän", näng Abaraãm.
30 "Dooh, wahë̈ ỹ n'aa", näng aj'yy. "Sét hẽ
dejë̈p do mahang ganä wäd bä, sa wë̈ tahõm
bä, tii bä kä da rah'yy kawereem P'op Hagä
Do wë̈", näng aj'yy kyyh.
31 Ti Abaraãm ky hadoo: "Mosees erii wät
do paah, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii
bong do paa ramaa nanewë̈ bä, tii bä na-
ããj da dooh ramaa newë̈ bä ganä wät doo",
näng Abaraãm kyyh tak'ë̈p wekãp do paa
hã.

17

Nesaa do hã ta see ji h'yyb tatuk do ky n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus ky hadoo ta ma matëg hã:

—Tanyy had'yyt né hẽ nesaa do hã ji tah'yyb tatuk doo. Ti hado né paawä da, P'op Hagä Do rejãã da nesaa do hã h'yyb tatuk do du n'aa doo —näng mäh. 2 —Baad nado né paawä pä ta jawyyg n'aa ji hã ranu hũũ däg bä, ji radawäts tu tame t'õp ji pahã̃s hyb n'aa, ti bahã̃nh tak'ëp baad nado ji hã da, ky n'aa netsëëh do seeh, hahỹ karapee hedoo doo, hã ỹ h'yy ka'eeh doo, ji h'yyb tatug bä, nesaa do tamoo wät hyb n'aa —näng mäh. 3 —Ti hyb n'aa, baad bë hyb n'aa matakä, ji h'yyb tanatuk hyb n'aa ta seeh —näng mäh.

Ji hyb n'aa mabaan do ky n'aa hahỹỹh

—A da hadoo doo, hã ỹ h'yy ka'eeh do seeh nesaa do tamoo wäd bä, mageã̃m, tamoo nawät hyb n'aa baad nadoo doo. Nesaa do hã tat'yyd kamehĩĩn bä, taw'ããts hẽ mahyb n'aa mabaan hõm ta hã tii bä. 4 Séd noo gó né hẽ 7 nuu me nesaa do a wë tamoo wäd bä, 7 nuu me tets'ëẽ bä mamabaan hyb n'aa, taw'ããts hẽ baad mahyb n'aa mabaan hõm né hẽ —näng mä Jesus.

Ji h'yy ka'eeh do ky n'aa hahỹỹh

5 Ti m' 12 hedoo do Jesus mejũũ do raky hadoo ta hã:

—Tak'ëp man'oo magyys hẽ P'op Hagä Do hã ãã h'yy ka'eeh hyb n'aa —näk mäh.

6 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Motaad häd näng do tym, nu nad'ëët do ta tym. Ti tahanyy bä paawä bë h'yy ka'eeh doo, tii b' bë haja paawä hahỹ b'aa bë mejũũ takadawäts nyyh, takadawäts tu ta me akajar me. Bë paawä taky daheeh —näng mäh.

7 Ti m' panyyg gó m' tabeh'ũũm. Ti m' taky hadoo:

—Ji karom kanep'aak do gëëw gó tamoo wät do jawén paa bä tabajëng bä kä, b'éé tahagãã wät do jawén paa bä tabajëng bä kä, dooh ta kariw n'aa an'oo nä bä nayyw hẽ ta waa tabawa. 8 Tabawëh pooj jé ta kariw n'aa mejũũ da tamoo wät ta tä n'aa, tii bä tamana kän ta kariw n'aa tä kä. Tii bä kä, ta kariw n'aa bahajaa bä kä tawëh doo, tii bä kä ta karom bawëë kän. 9 Ta karom moo hew'ëët ub né tii. Ti hyb n'aa, "taw'ããts hẽ" ta kariw n'aa naher'oot ta hã. 10 Ti hado kän bë hã kä. Sahõnh hẽ bë bahaja däk bä bë P'op Hagä Do mejũũ doo, taw'ããts hẽ hahỹỹ da da bë kyyh: "Ã̃ã moo heb'ooh do né hẽ tii. Dooh ãã gahëën bä ãã hã P'op Hagä Do j'aa etsë doo, tamejũũ do ãã bahajaa do hyb n'aa", bë noo da —näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

Ajyy rog maneh'uuh do Jesus heso hõm do panyyg n'aa hahỹỹh

11 Ti m' Jerusarẽnh hẽnh Jesus bahõm bä, Samarija häd näng do häj n'aa, Garirej häj n'aa baa besuu n'aa me tamahõm. 12 Panang see bä takajaa bä kä, tamamuun 10 ajyy, rog maneh'uuh do sa nahëëh. Dawë mä rabab'ëëh. 13 Ti m' tak'ëp mä ranaëënh:

—Jesus, ãã Wahë N'aa —näk mäh. —Mat'yyd mehĩĩn ããh! —näk mäh.

14 Ti m' Jesus bahapäh bä m' taky hadoo sa hã:

—Bë ahõm nä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wë, bë hã raheg'ããs hyb n'aa bë heso padäg bä —näng mäh.

Ti m' rabahõm. Ramahõm me m' rameheso padëëk.

15 Ti m' sét hẽ m' matëh nä Jesus wë, tahapäh do hyb n'aa has'oo däk doo. Tak'ëp mä ta kyyh. P'op Hagä Do taj'aa etsëë kän. 16 Tũũ takadawäts hyng Jesus bagëët bä, taweh'ëëh hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Taw'ããts hẽ Jesus. Ỹ mahaso däk! —näng mäh.

Samarija buuj mä ta tii.

17 Ti m' Jesus ky hadoo:

—N'yy hẽnh ta wób? —näng mäh. —Ỹ heso hõm sahõnh hẽ. Hëd n'aa sahõnh hẽ ranana? —näng mäh. 18 —Ta wób dooh ramatëh bä. Jãã̃m hẽ hahỹ Judah buuj nadoo do matëëh p'aa hẽnh, P'op Hagä Do hã taj'aa etsë hyb n'aa —näng mä Jesus.

19 Ti m' aj'yy hã taky hadoo:

—As'ëëg g'ëëd! Õm has'oo däk ỹ maky daheeh do hyb n'aa —näng mäh.

P'op Hagä Do bag'ããs do panyyg n'aa hahỹỹh

20 Ti m' ta see pé noo gó, Parisëw reaanh Jesus hã:

—Ny noo gó sahõnh hẽ P'op Hagä Do bag'ããs do du däk? —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Sahõnh hẽ P'op Hagä Do bag'ããs do du däk doo, dooh da ji hapëë bä ji matym me

ta heen n'aa —näng mäh. [21] —Dooh da raky
hado bä: “Wät nanäng, wät hahÿÿh”, ranoo
bä takajaa bä. Ji hapäh do nado ta ti ji
matym me. Ji matym me ji wén napäh, ji
h'yyb tym gó da P'op Hagä Do bag'ããs do
banäng —näng mäh.

[22] Ti m' taky hadoo ta ma matëg sa hã:

—Ti awät da ti noo gó tak'ëp nesaa do
ji wë. Ti noo gó da tak'ëp da bë karẽn
ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do bë
bahapäh. Sét nuu me hadoo pé da bë karẽn
bë baheg'ããs. Dooh da bë haja nä bä bë
hegãã bä. [23] Ta wób da daap da bë rapanäk
ÿ kajaa doo. “Wät hahÿÿh”, näk da ta wób.
“Wät nanäng”, näk da ta wób. Bë ky dahé
manä ta ti hedoo doo. [24] Ÿÿh, Aj'yy Hadoo
Do Hÿ Pong Jé Hana Do kajaa bä, sahõnh
hẽ da ÿ rabahapäh. Hawyp doo, wë hã naa
jé pad'yyt hẽ sahõnh hẽ tabawag hõm do ji
hapäh do hadoo da ÿ kajaa do rabahapäh.
[25] Ti pooj jé da ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong
Jé Hana Doo, hajõng da tak'ëp ÿ ahoop näh.
Badäk hahÿÿ bä da hẽ habong do ÿ raty n'aa
ges'yyk da.

[26] P'ooj ub, Nowéh häd näng do hawät
noo gó habong doo da né da rababok da
ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do
kajaa do pooj jé. [27] Sahõnh hẽ tabag'yyp do
pooj jé, h'yy kanap'eed gó rababok. Ratsebé
do waa n'aa reëëk, ratsebé do waa n'aa
rawa. Rakehet'ëë doo da raketëë. Dooh
rahyb n'aa peet péh. Tii d' né rabad'oo
marakate gó Nowéh rabajëë p'ëë bä kä. Ti
m' rabagyyb kän, ti m' sahõnh hẽ radejëb
kän.

[28] Ti hadoo né hẽ m' Róh häd näng do
hawät noo gó ẽnh. H'yy kanap'eed né hẽ
m' ti noo gó ẽnh. Ramoo heb'ooh paa
m' ratsebé do wa n'aa, reëëk ratsebé do
waa n'aa. Rahesäm paa m', rahetsẽ paa
m', rahejóm paa m', ratahem'aa sa tób.
[29] Sa panang, Sodoma häd näng do Róh
beréd hõm bä kä m', tëëg hõõ, saw'aak do
mahÿÿnh doo, kajäk sa jó. Ti mahÿÿj mä
sahõnh hẽ ragawatsig hõm Sodoma panang
buuj.

[30] Ti hadoo né da, dooh rah'yy kap'eed
bä, ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana
Do kajaa do pooj jé. [31] Ti noo gó kä, p'op
tób gadäk do jó hasooh péh, taw'ããts hẽ
da dooh tajëë suun bä tób gó, ta h'ëëd
tabehëën hyb n'aa paawä. Taw'ããts hẽ
nayyw hẽ takejën hõm, tabedëp hyb n'aa.
Ti hadoo né da ta joom hood hẽnh hawät
doo. Taw'ããts hẽ nayyw hẽ da takejën hõm.
Taw'ããts hẽ dooh tajëë bä, tehëën bä ta
h'ëëd hedoo doo. [32] Bë hyb n'aa newë Róh
ÿÿm ti noo gó.* [33] Jé badäk hahÿÿ hã ji hawät
do hã tak'ëp kamahã̄n doo, ta ma hyb n'aa
hawät péh, dooh da P'op Hagä Do wë tanu
dëë bä. Jé ta wë hanäng do heréd hõm péh,
dooh ta hã tabaa es'ĩĩ bä, edëp da, P'op Hagä
Do wë da tanu däng. [34] Ÿ kajaa bä kä, pawóp
hẽ ha'ÿÿh do sa see da ÿ mahũũm si ÿÿ, ta
see da keréd hõm. [35] Pawóp hẽ hedoo pé ÿÿj
tiriig ramoo bok do sa see da ÿ mahũũm
si ÿÿ, ta see da ÿ eréd gëët. [[36] Pawóp hẽ
hedoo pé ajyy gëëw gó moo bok do sa see ÿ
mahũũm, ta see dooh ÿ mahũũm bä —näng
mä Jesus.]†

[37] Ti m' ta ma matëg rabeaanh:

—Nyy bä ti bawät maher'oot doo? —näk
mäh.

Ti m' panyyg gó m' Jesus ky hadoo:

—Dajëp do bajat bä, tii bä da kuruj-du
rakata padëëk —näng mä Jesus.‡

18

Patug tamah do panyyg n'aa hahÿÿh

[1] Ti m' panyyg gó m' Jesus ma metëëk ta
ma matëg hã, raky n'aa ets'ẽẽ had'yyt hyb
n'aa, ranerét hyb n'aa raky n'aa etsẽẽ doo.
[2] Ti m' taky hadoo:

—Sa panang bä ti awät aj'yy tak'ëp hyb
n'aa jawyk doo, baad hadoo do baad nadoo
do rod n'aa. Dooh P'op Hagä Do hã tah'yy
kae bä ti aj'yy. Dooh tawehëë bä ta wób.
[3] Ti ÿÿnh patug tamah do tets'ẽẽ had'yyt hẽ,
tamasa hyb n'aa ta majĩĩ ky n'aa.

[4] Pooj jé dó, dooh tahyb n'aa p'eed bä,
dooh taky dahé bä ÿÿnh her'oot doo. Ti ta
jawén kä, taky hadoo ta h'yyb gó: “Dooh né
paawä P'op Hagä Do hã ÿ h'yy kae bä, dooh
né paawä ta wób ÿ wehëë bä, [5] ÿ masa dó
hÿÿ kä, ÿ mo n'aa jesuu hÿÿ kä. Ÿ mo n'aa
najesu bä, ÿ ky nap'eed bä, ÿ d' h'yyb napan
däg, ÿ tah'yyb panasä had'yyt do hyb n'aa”,

* 17:32 Róh ÿÿj wén dajëp, ta wak'ããb takamahã̄n do hyb n'aa! † 17:36 Ta hã h'yy ka'eeh do tamahũũm, ta wób ta hã h'yy kana'eeh do rabaym da, tahanäng pé m' tii. ‡ 17:37 Wyt ta maab hẽ, ji bahapäh da ti ta tii, tahanäng pé m' Jesus her'oot doo.

näng aj'yy hyb n'aa jawyk do kyyh ta h'yyb
gó —näng mä Jesus.
6 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Bë hyb n'aa newë aj'yy ky n'aa ka-
her'oot do hã. Bë hyb n'aa newë ta ti
kametëëk doo —näng mäh. 7 —Ky nes'aa
né paawä ta ti aj'yy hyb n'aa jawyk doo,
ta jawén kä tamasaa kän. Ti bahãnh P'op
Hagä Do ky enyym. Baad P'op Hagä Do
masa, baad tamo n'aa jesuu ta wë tasëëw
hõm doo, ta hã had'yyt hẽ ky n'aa etsẽẽ
doo. Dooh bäp peej ji gadaa bä P'op Hagä Do
an'oo bä. Nayyw hẽ tagadoo ji ky n'aa etsẽẽ
doo. 8 Nayyw hẽ baad hadoo do tabanoo ji
hã —näng mäh.
Ti m' tabeaanh:
—Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana
Do kajaa bä, ỹ aw'yyt g'ee da badäk hahỹỹ
bä hã ỹ h'yy ka'eeh doo? —näng mä Jesus.

Parisew, dajẽẽr gahedak do daheeh pa-
nyyg n'aa hahỹỹh
9 Ti m' Jesus ma metëëk do maa new'ëë do
mahang ti abong mä ta wób, baad ub, P'op
Hagä Do karẽn doo da rababok red'oo doo,
sa hã hẽ rahegãã bä. Kasab'ee do me ta wób
ramakyys. Sa hã m' Jesus baher'oot hahỹ
panyyg:
10 —Ti abong pawóp hẽ ajyy P'op Hagä
Do tób n'aa hẽnh hah'ũũm doo, P'op Hagä
Do hã raky n'aa etsẽẽ hyb n'aa. Sét hẽ
Parisew, ta see sa wahë n'aa dajẽẽr n'aa
gahedak doo.* 11 Ti Parisew, ta m'aa hẽnh
mä tabag'ëëd däk, ti m' taky n'aa etsẽẽ.
"P'op Hagä Doo", näng, "a hã ỹ h'yyb tsebé,
dooh ta wób nesaa do moo heb'ooh do ỹ
hado bä do hyb n'aa. Dooh wahed'ii do ỹ do
bä. Dooh nesaa do moo hed'oo do ỹ do bä.
Dooh ta wób sa ỹỹm sii he'ỹỹh do ỹ do bä.
Dooh hahỹ dajẽẽr gahedak do hadoo ỹ hado
bä", näng. 12 "Pawóp nuu me sét semaan
ken'yyh õm ỹ hyb n'aa esee ỹ noo kanawa
doo me. Sahõnh hẽ ỹ gadoo do uuh ỹ an'oo
had'yyt a hã", näng Parisew kyyh P'op Hagä
Do hã.
13 Dajẽẽr gahedak doo, dawëë tabagëët.
Dooh hỹ pong jé taty däg bä, rabahed'oo
doo da raky n'aa etsẽẽ bä. Ta h'yyb
tagedyyk t'yyd kamehĩĩn do ky n'aa. Ti taky
hadoo: "P'op Hagä Doo, ỹ mat'yyd mehĩĩn",
näng. "Nesaa do moo hew'ëët do ỹỹh",
näng ta kyyh —näng mä Jesus panyyg gó
taher'oot doo.
14 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Bë ỹ maher'oot baad ub —näng mäh.
—Sa tób hẽnh rababaaj hõm bä kä, dajẽẽr
gahedak do ky n'aa etsẽẽ do P'op Hagä Do
gadoo. Ta ti tii, baad hado däk ta h'yyb tym
P'op Hagä Do an'oo bä. Parisew, ti dooh
P'op Hagä Do gado bä. Sahõnh hẽ sa daaj hẽ
kaweh'ëëh doo, nu mebyy bong da, ta wób
sa yd jé da ranu gapadäg hõm. Jé ta daaj hẽ
kawaneh'ëëh doo, raweh'ëëh da P'op Hagä
Do an'oo bä —näng mä Jesus.

Karepé Jesus ky n'aa edëng do panyyg n'aa hahỹỹh
15 Ti m' ta wób ramenaa sa taah ned'ëëd is
do Jesus wë, sa hã Jesus moo däng hyb n'aa,
taky n'aa edëng hyb n'aa. Ti m' ta ma matëg
rage'ỹỹm mäh. 16 Ti m' karepé Jesus naëënh
ta wë, ti m' taky hadoo ta ma matëg sa hã:
—Na ramena karepé wë ỹỹ. Bë geãm
manäh! Hahỹ karepé h'yy ka'eeh do hadoo,
ti né hẽ P'op Hagä Do bag'ããs do karapee
hedo padëëk doo —näng mäh.
17 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Karapee t'aah ky daheeh do hadoo ky
nadaheeh péh, dooh P'op Hagä Do bag'ããs
do karapee tado bä da. Né hup ỹ né hẽ ta ti
ỹ her'oot doo —näng mä Jesus.

Tak'ëp ma näng do panyyg n'aa hahỹỹh
18 Ti m' aj'yy sa wahë n'aa see eaanh mä
Jesus hã. Ti m' taky hadoo:
—Baad õm ma matëg! —näng mäh. —
Nyy da ỹ bad'oo edëb had'yyt do gadoo hyb
n'aa, P'op Hagä Do pa ỹ bawät hyb n'aa kä?
—näng mä aj'yy kyyh.
19 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Hëd n'aa baad ub hã ỹ mabanäng? —
näng mäh. —Jããm hẽ P'op Hagä Doo, baad
hadoo doo. Dooh ta see pé baad hadoo péh
—näng mäh. 20 —Mahapäh hahỹ P'op Hagä
Do ky n'aa jaw'yyk doo: "Aã manä a ỹỹm
nadoo do sii, a patug nadoo do sii. Manaboh
manä a da hadoo doo. Etsëëg manäh. Daap
hẽ maky n'aa tapa manä ta wób. Mawehëë
a yb, mawehëë a ỹỹn"† —näng Jesus ta hã,
P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hã.

* 18:10 Dooh m' ragenaag bä dajẽẽr Roma buuj hã kan'oo däk do gahedaag n'aa. † 18:20 Esodo 20.12, Dew-Teronom 5.16-20

21 —P'ooj ub, ỹ karapee noo gó ỹ panyyg
kadeheeh né hẽ tii hã —näng mä aj'yy Jesus
hã.
22 Ti m' taher'oot do Jesus maa napäh bä
kä, taky hadoo ta hã:
—Sét hẽ ti hawät a hã —näng mäh. —
Mesëëm hõm sahõnh hẽ a wë hanäng doo.
Man'oo ta säm paa kas'uut do sa hã. Tii d'
madoo bä, hỹ pong jé magadoo da tak'ëp
baad hadoo do P'op Hagä Do hanaa. Ti
jawén, ana wë ỹỹ, hëp ỹ hata mabahadoo
hyb n'aa kä —näng mä Jesus kyyh ta hã.
23 Ti m' ta hã Jesus her'oot do aj'yy maa
napäh bä m', h'yy katón wät mäh, tak'ëp
tawekãp do hyb n'aa.
24 Ti m' Jesus ty gadäk ta wë, ti m' taky
hadoo:
—Hejoonh né hẽ wekãp do sa hã P'op
Hagä Do bag'ããs do karapee n'aa rabahadoo
hyb n'aa —näng mäh. 25 —Hejooj né paawä
kameer hã tatabëëj bä gats'uus doo gó, ta
bahãnh tabahejoonh wekãp do sa hã, P'op
Hagä Do bag'ããs do karapee n'aa rabahadoo
hyb n'aa —näng mäh.
26 Tii bä m', ta ti maa nap'ëëh do raky
hadoo:
—Jaa ẽnh ti P'op Hagä Do wë hasëëk ẽnh?
—näk mäh.
27 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Ji daaj hẽ ji nahaja bä paawä P'op Hagä
Do wë ji as'ëëg bä, P'op Hagä Do hajaa ta wë
ji tamasäk —näng mäh.
28 Ti m' Peed ky hadoo:
—Sahõnh hẽ ãã wë hanäng do paa ãã
beréd hõm, a hataa ãã bahadoo hyb n'aa —
näng mäh.
29 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo:
P'op Hagä Do bag'ããs do hyb n'aa heréd
hõm pé ta tób, heréd hõm do ta ỹỹm,
ta wakããn, ta yb, ta ỹỹn, ta taah, 30 ta
bahãnh hajõng da tagadoo badäk hahỹỹ
bä ta mabaj. Ta jawén kä, hỹ pong jé kä
tagadoo da edëb had'yyt doo. P'op Hagä
Do pa tabawäd had'yyt da —näng mä Jesus
kyyh.

*P'aa h*ẽnh Jesus her'oot tadajëp do ky
n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

31 Ti m' sa m'aa hẽnh Jesus naëënh 12
hedoo do ta ma matëg. Ti m' taky hadoo
sa hã:
—Ër ah'ũũm Jerusarẽnh hẽnh —näng
mäh. —Sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa
rod rerii bong do paah, Aj'yy Hadoo Do Hỹ
Pong Jé Hana Do ky n'aa hã, kametä däg kän
hỹỹ kä hã ỹỹ —näng mäh. 32 —Ỹ da rahaëëj
däk Judah buuj nadoo do sa moo gó —näng
mäh. —Ỹ da raky n'aa ej'ees. Ỹ da raky n'aa
rejãã. Ỹ da rahetsoos. Ỹ da rahewyyh. Ỹ
da radajëëb kän —näng mäh. 33 —Tamawoob
hẽ ãh ỹ jawén paa bä, ỹ d' ganä wäd kän —
näng mä Jesus.
34 Dooh m' Jesus ma matëg rah'yy genä bä
Jesus her'oot do hã. Kejën Jesus hanäng pé
ta ti sa hã. Dooh m' rah'yyb mepëë bä Jesus
her'oot do hã.

*Ty tamah do panyyg n'aa hah*ỹỹh

35 Ti m' panang Jerikó häd näng doo bä
Jesus kajaa bä kä m', ti ahäng mä ta tyw n'aa
nabyy me ty tamah doo. Tahetsẽ mä dajẽẽr
ta tii me tebës do sa hã. 36 Ti m' hajõk do
ta tii me m' tab'ëës do tamaa napäh bä m',
teaanh sa hã h'ëëd ta tii. 37 Ti m' raky hadoo
ta hã:
—Jesus, Nasaréh hẽnh naa, ti ti tabës —
näk mä ta hã.
38 Ti m' tageëëj wät. Hahỹỹ da m' ta kyyh:
—Mat'yyd mehĩĩn ỹỹh, Jesus, Dawi
panaa! —näng mäh.
39 Ti m' poo hẽnh hah'ũũm do raky
ge'ỹỹm, bag hẽnh tabahäng hyb n'aa. Raky
geãm né paawä m', tak'ëp tageëëj wät tii bä:
—Mat'yyd mehĩĩn ỹỹh, Dawi panaa! —
näng mäh.
40 Ti m' Jesus baym. Ti m' tamejũũ ra-
manaa ta wë. P'eets hẽ Jesus wë tabag'ëëd
däk bä m', Jesus beaanh ta hã:
41 —H'ëëd ti makarẽn ỹ moo wät a hã? —
näng mäh.
—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näng
mäh. —Ỹ karẽn ỹ begãã däk —näng mäh.
42 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Mabegãã däg —näng mäh. —Hã ỹ
mah'yy ka'eeh do hyb n'aa õm has'oo däk‡
—näng mäh.

‡ 18:42 Dawi makũ panaa mahang ti ganyyh da ji h'yyb tym dëëb, P'op Hagä Do ky n'aa enooh paa p'ooj ub Dawi hã. Jesus né hẽ tii, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa aj'yy ty tsahẽt do ky daheeh. Ti hyb n'aa "õm has'oo däk hã ỹ mah'yy kae däk do hyb n'aa", Jesus wén näng.

43 Ti m' nayyw hẽ m' tabahapëë däk. Ti
m' tabahõm kän Jesus sa jawén. P'op Hagä
Do hã m' taj'aa etsëë kän. Hajõk do na-ããj
mäh, rabahapäh bä m', raj'aa etsë né hẽ m'
tii d' ẽnh.

19

Sakéw häd näng do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus bajëë suun panang Jerikó
häd näng do noo bä. Ti m' panang me m'
tatabës. 2 Tii bä m' ti awät mä aj'yy Sakéw
häd näng doo. Dajẽẽr gahed'aak do wahë
n'aa see m' ta ti Sakéw. Tak'ëp mä ta ma
näng. 3 Takarẽn paawä m' Jesus taheg'ããs.
Dooh m' tahaja bä, tũũ tanu däg is do hyb
n'aa, hajõk do raty gasuu do hyb n'aa m'.
4 Ti m' sa pooj jé tawaj'aa hõm, b'aa hã m'
tabas'ëëg sooh, tabaheg'ããs hyb n'aa baad
ub Jesus hana doo.
5 B'aa basooh bä m' Jesus kajaa bä m',
tabaheg'ããs p'op b'aa hã, ti m' taky hadoo
Sakéw hã:
—Nayyw hẽ ahyyh —näng mäh. —Badah
a tób bä ỹ nu däng —näng mäh.
6 Ti m' tabahy gëët, h'yyb tsebé doo me
tagadoo Jesus ta tób bä.
7 Sahõnh hẽ m' rabahapäh bä m' ta tii,
baad nadoo doo me m' ramaher'oot. Baad
nado m' ti sa hã. Hahỹỹ da m' sa kyyh:
—Nesaa do moo hew'ëët do tób hẽnh
tabajëë suun. Tawëh ta sii —näk mäh.
8 Ti m' Sakéw bas'ëëg gëët, ti m' Jesus hã
taky hadoo:
—Hyb n'aa jawyk doo —näng mäh. —Ỹ
anoo hỹỹ kä wakãp ỹ bód, ỹ gakook kas'uut
do sa hã —näng mäh. —Ỹ wad'ii bä ta wób,
4 nuu me ỹ banoo ỹ ab'aanh doo.
9 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Naga hẽ hahỹỹ bä tób bä haj'eenh
do P'op Hagä Do bed'ëëp, Abaraãm panaa
heh'äät, Abaraãm karapee hahỹ aj'yy taba-
hadoo do hyb n'aa —näng mäh. 10 —Ỹỹh,
Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ
ahyng babä ỹ besoos hyb n'aa, ỹ bed'ëëp
hyb n'aa ta s'ee hẽnh habong do paa P'op
Hagä Do mahãnh —näng mä Jesus kyyh.

*Ji moo sahõnh h*ẽ hadoo do karom pa-
nyyg n'aa hahỹỹh

11 Ti m', ta ti taher'oot do maa napäh
do hã Jesus baher'oot panyyg. Edaa däk
Jerusarẽnh panang. Nayyw hẽ P'op Hagä
Do bag'ããs do tadu doo red'oo mäh. Ti hyb
n'aa Jesus baher'oot sa hã hahỹ panyyg:
12 —Ti awät aj'yy sa wahë n'aa t'aah.
Dawëë, häj n'aa s'ee hẽnh takarẽn
tabahõm, t'ĩĩ hẽnh hajõng häj n'aa bagã
n'aa ta hã tamejũũ hyb n'aa, ta häj n'aa
wahë n'aa tabahadoo hyb n'aa. Tii b' naa
da tababaaj nä p'aa hẽnh ta häj n'aa hẽnh.
13 Ti m', tabahõm pooj jé, tatsyyd bong ta
wë 10 ta karom wób. Sét moweed k'ããts
tëg gabarëëh do tabanoo sét ken'yyh sa hã.
Ti tamejũũ ta tii me ramoo bok hyb n'aa,
ta dajẽẽr kah'ũũm hyb n'aa ta s'ee hẽnh
tawäd nuuj jé. Ti tabahõm kän.
14 Ta karapee wób dooh ragenaag bä ta
ti aj'yy. Ti hyb n'aa ramejũũ ta rod n'aa,
ta jawén rabahõm hyb n'aa, hajõng häj
n'aa bagã n'aa hã ramaher'oot hyb n'aa,
rakanarẽn do ta ti aj'yy sa wahë n'aa tado
bä.
15 Tii kä m', ta wób dooh né paawä rage-
naag bä, ti né sa wahë n'aa däg. Ti ta häj
n'aa hẽnh tababaaj hõm kän. Takajaa bä kä
tamejũũ ranaëënh ta wë ta karom, dajẽẽr
tahanoo do paah, tahapäh hyb n'aa nyy da
rabad'oo ta ti dajẽẽr kä.
16 Ti m' pooj jé hana do ky hadoo: “Wahë
ỹ n'aa”, näng, “a dajẽẽr jó ana 10”, näng ta
kyyh.
17 Ti ta kariw n'aa ky hadoo: “Baad ub
mamoo wäd wät”, näng. “Karom baad
hadoo do õm”, näng. “Baad maban'yyh,
kanahën d'os hẽ né paawä, ti hyb n'aa da ỹ
anoo hỹỹ kä a hã 10 panang mabag'ããs hyb
n'aa”, näng ta kariw n'aa kyyh.
18 Ti ta see bana ta wë, ti taky hadoo:
“Wahëh ỹ n'aa”, näng, “a dajẽẽr jó ana 5”,
näng ta kyyh.
19 Ti ta kariw n'aa ky hadoo: “A hã kä ỹ
anoo 5 panang bagã n'aa õm kä”, näng.
20 Ti ta see bana ta wë, ti taky hadoo:
“Wahë ỹ n'aa”, näng, “hỹ a dajẽẽr hã ỹ
manoo do paah”, näng. “Saroor me ỹ
bahabën däk, ti ỹ benyyw däk mamatëëh
bä kä”, näng. 21 “Tak'ëp mamejũũ a karom
sa hã. Ti hyb n'aa õm ỹ jeỹỹm”, näng.
“Mado hõm a ma nadoo doo. Mataa joom
manejoom doo”, näng ta karom kyyh.
22 Ti ta kariw n'aa ky hadoo ta hã: “Karom
ky nesaa do õm”, näng. “A kyy hyb n'aa õm
ỹ ky n'aa etyy hỹỹ kä”, näng. “Mahapäh
mä, a nooh, tak'ëp baad ỹ ban'yyh karom

ỹ moo bok doo, ma ỹ nadoo do ỹ ado hõm
mäh, joom ỹ nejoom do ỹ ataa, a nooh”,
näng. 23 “Mahapäh mäh, a nooh. Hëd
n'aa dajẽẽr manan'oo däk dajẽẽr me moo
heb'ooh do sa hã? Tii bä kä, ỹ kajaa bä kä,
ta bahãnh paawä ỹ gadoo dajẽr ỹỹ”, näng ta
kariw n'aa ta hã.
24 Ti ta pa hab'ëëh do hã taky hadoo: “Bë
ado hõm sét hẽ moweed ta wë hanäng doo.
Bë an'oo 10 moweed wë näng do hã”, näng
ta kyyh.
25 Ti raky hadoo: “Ãã wahë n'aa”, näk. “Ti
anyy däk ẽnh 10 ta wë.”
26 Ti taky hadoo: “Bë ỹ maher'oot”, näng.
“Jé wë näng do sa hã, ti bahãnh takan'oo
däk sa hã.* Kanahën d'os hẽ wë näng doo,
kanahën had'os do sii hẽ ta wë hanäng do
kado hõm da”,† näng. 27 “Hỹỹ kä majẽ ỹỹ hã
kä, ỹ rakanarẽn do sa wahë n'aa ỹ nahadoo
hyb n'aa, bë manaa babä. Bë dajëëb matym
ỹỹ gó”, näng hëëj wahë n'aa kyyh —näng
mä Jesus panyyg gó m' tabeh'ũũm sa hã.

*Baad Jerusar*ẽnh bä Jesus ragadoo do
panyyg n'aa hahỹỹh

28 Ti m' Jesus bahajaa bä kä panyyg
taher'oot doo, tabahõm kän mä Jerusarẽnh
hẽnh. 29 Ti m' tabedaa däk bä panang Beta-
pagéh, Betanija häd enäh doo, waëë joom
oriib häd näng do banäng bä, pawóp hẽ ta
ma matëg Jesus mejũũ mä sa pooj jé. Hahỹỹ
d' mä ta kyyh sa hã:
30 —Bë ahõm panang hẽnh bë pooj jé
badäk doo hẽnh ti nuuj jé. Bë kajaa bä, bë
hapäh da jumeto t'aah ji najasooh nä doo.
Ta tyd hã da tabahäng —näng mäh. —Bë
asood hõm da, bë mana wawẽẽ hẽ —näng
mäh. 31 —“Hëd n'aa ti bë as'oot?”, ranoo bä,
“Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karẽn”, näk da
bë kyyh —näng mä Jesus pawóp hadoo do
sa hã.
32 Ti m' rabahõm, ti m' Jesus maher'oot
doo da né hẽ m' rabawyyd kän. 33 Ti m'
rabas'oot bä kä m', ta danäh rabeaaj kän:
—H'ëëd ti bë hab'ëëh? Hëd n'aa ti bë
as'oot? —näk mäh.
34 Ti m' raky hadoo:
—Ãã wahë n'aa karẽn —näk mäh.
35 Ti m' ramana kän Jesus wë. Ti m'
sa hatsë sa hã padëëk do paa radatoonh
jumeto jó. Ti m' ramasa, Jesus bas'ëëg so
kän ta jó. 36 Jumeto jó tabahõm me m', hajõk
do sa hatsë sa hã padëëk do paa rat'ëëg
hõm ta tyw n'aa me, tamahõm doo me,
raweh'ëëh hyb n'aa. 37 Ti m' ta tyw n'aa
waëë Oriib häd näng doo hẽnh naa ta poo
hyng bä kä rakajaa bä kä m', hajõk do ta
ma matëg h'yyb tsebé doo me P'op Hagä Do
hã m' raj'aa etsëë kän. Tak'ëp mä sa kyyh.
Raj'aa etsëë kän, sahõnh hẽ Jesus pahuunh
do paa rahapäh do hyb n'aa. Hahỹỹ da m'
sa kyyh:
38 —Ky n'aa kedëng hahỹ ër wahë n'aa,
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana
doo!‡ —näk mäh. —Ãã karẽn sahõnh hẽ
hỹ pong jé h'yyb nyyw gó raky daheeh P'op
Hagä Doo. —Hỹ pong jé hawät do hã ãã j'aa
etsë —näk mäh.
39 Ti m' Pariséw, sa mahang habong doo,
raky hadoo:
—Ma matëg! —näk mäh. —Maky geãm a
ma matëg —näk mäh.
40 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Bag hẽnh rabë bä paawä, hã ỹ raj'aa
netsëë bä paawä, hahỹ pä paawä ỹ raj'aa
etsëë kän sa jawén buuj —näng mäh.

*Jerusar*ẽnh hyb n'aa Jesus baoot do pa-
nyyg n'aa hahỹỹh

41 Ti m' tabedaa däk bä Jerusarẽnh hẽnh,
panang tabahapäh bä m', Jesus p'ãã oot
mäh. 42 Ti m' taky hadoo:
—Tak'ëp ỹ karẽn paawä hahỹỹ hã, a
babuj n'aa, rabahapäh hyb n'aa paawä nyy
d' rabaw'yyt sa h'yyb näw. Dooh rah'yy
genä bä ta hã. Kejën sa hã —näng mäh.
43 —Ti awät da a majĩĩ ramoo bok do a hadë
rabehaa doo, tii me ramajëë p'ëë hyb n'aa.
Õm da ranu get'ëë däk. Õm da ranoo gatsëë
hõm. 44 Õm da ranes'ëëm, a babuj n'aa
radej'ëëp da. Dooh paa a babuj n'aa rakarẽn
ragado P'op Hagä Do mejũũ do sa mahang.
Ti hyb n'aa a majĩĩ da dooh da a babuuj
tób n'aa pä hadoo pé rerét pé ta see jó.
Sahõnh hẽ takepyyj hyng —näng mä Jesus
Jerusarẽnh hã.

*P'op Hagä Do tób wahoo gó hes'ëëm do Jesus
hebëë bong do panyyg n'aa hahỹỹh*

* 19:26 Tii d' tawén hadoo, baad raban'yyh do hyb n'aa tii. Baad ramoo bok do hyb n'aa. † 19:26 Tii d' tawén hadoo, baad tanan'yyh do hyb n'aa ta hã kan'oo däk doo. Baad tamoo nawät do hyb n'aa. ‡ 19:38 Saaw-Mo 118.26

45 Ti m' Jesus bajëë suun mä P'op Hagä
Do tób n'aa w'oo hã, kahadë doo gó, wahoo
gó. Ti m' Jesus bahabëë bong tii bä hes'ëëm
doo. 46 Ti m' taky hadoo:
—Hahÿÿ da takerii däk P'op Hagä Do
kyyh: "Tóp ÿÿ da, P'op Hagä Do hã ji ky
n'aa etsẽẽ do tób n'aa da"§ —näng mäh. —
Hÿÿ kä baretsëg tób n'aa hado däk bë an'oo
bä!** —näng mä Jesus sa hã.
47 Ti m' tama met'ëëg had'yyt hẽ m' P'op
Hagä Do tób n'aa bä. P'op Hagä Do tób n'aa
yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees
ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, ta wób
sa wahë n'aa na-ããj mä rakarẽn mä Jesus
radaj'ëëp. 48 Du daa m' rabad'oo pé hajõk do
Jesus manew'ëë do hyb n'aa m'.

20

*Jesus hã reaanh doo, jaa ky gabuuj ra-
hanäng do panyyg n'aa hahÿÿh*

1 Ti m' ta see pé noo gó P'op Hagä Do
tób n'aa wahoo gó, kahadë doo gó, panyyg
hanäm do Jesus ma metëëk bä kä m', kajaa
mä ta wë P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo
heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk doo, na-ããj mä
Judah buuj sa wahë n'aa hedoo doo. 2 Ti m'
raky hadoo ta hã:
—Jaa kyy gó mabad'oo hahÿ mabad'oo
doo? Jaa ky gabuuj?* —näk mä sa kyyh.
3 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Ÿ eaanh bë hã ẽnh —näng mäh. —Bë
her'ood hã ÿÿ —näng mäh. 4 —Jaa kyy gó
Jowãw nu gahem'uun do nu gemuun paah?
Hÿ pong jé hawät do kyy gó, sa ky gabuuj
hẽ paah? —näng mäh.
5 Tii bä m' sa m'aa hẽnh mä raky n'aa
hajẽẽw bong. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:
—Hÿ pong jé hawät do kyy gó ër noo bä,
teaanh da ër hã tii bä: "Hëd n'aa paa ti bë ky
nadaheeh ẽnh?", näng da. 6 Ajyy kyy gó ër
noo bä, hajõk do ër da rakut pä me ër dejëp
hyb n'aa, sa hã m' P'op Hagä Do ky n'aa rod
paa m' sa h'yyb Jowãw —näk mä sa kyyh.
7 Ti hyb n'aa m' raky hadoo Jesus hã:
—Dooh ãã hapëë bä jaa kyy gó —ken'ooh
mäh.
8 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Ÿ na-ããj né hẽ dooh ÿ her'ood bä ky
gabuuj näng do hã ÿÿ, tii da ÿ bad'oo doo
—näng mä ta kyyh sa hã.

*Joom näng do kaser n'aa panyyg gó Jesus
beh'ũũm do panyyg n'aa hahÿÿh*

9 Ti m' Jesus baher'ood kän panyyg ky
n'aa me sa hã.† Hahÿÿ da m' tabaher'oot:
—Hÿ hadoo aj'yy bejoom hõm uwa häd
näng do ta joom. Tii b' tabahaëëj däk ta
joom banäng do ta kaser n'aa sa hã. Ti ta
s'ee hẽnh ta danäh bahõm hajõõ ta baab
n'aa. 10 Joom ag wah'ëë däk bä kä, ta danäh
mejũũ ta sii moo wät do see ta kaser n'aa
sa wë, tagadoo hyb n'aa joom ag wób. Ti
takajaa bä kä, rabahewyh wät, ramejõ hõm
p'aa hẽnh bag hẽnh. 11 Ti ta danäh mejũũ
ẽnh ta seeh. Rahewyh wät né tii d' ẽnh,
rarahejãã, ramejõ hõm né tii d' ẽnh bag
hẽnh. 12 Ti tamejõ kän ta seeh. Rog näng
sa mo haj'aa tii kä, ti radawäts nyyh joom
bahãnh.
13 Ti joom danäh ky hadoo ta h'yyb gó:
"Nyy d' ÿ bad'oo hÿÿ kä", näng mäh. "Tah
ÿÿ, ÿ kamahãn do ÿ mejũũ hÿÿ kä. Tah ÿ
apäh da raweh'ëëh", näng mä ta h'yyb gó.
14 Ti tamejõ kän. Ta kaser n'aa rabahegãã
däk bä kä, sa mab hẽ rakaner'oot. Hahÿÿ da
sa kyyh: "Ta danäh t'aah hahÿÿh. Ti d' ta
danä däg ta yb jawén buuj däg", näk mäh.
"Ti bä, ër dajëëb! Ër ma däg da tii bä kä
hahÿ joom banäng doo", näk mä sa kyyh.
15 Tii d' né kä, ramejõ hõm joom bahãnh, ti
ranaboh jad kän —näng mä Jesus. Panyyg
gó m' tabeh'ũũm sa hã.
Ti m' teaanh sa hã:
—Nyy da joom danäh bad'oo hÿÿ kä sa
hã? —näng mäh. 16 —Ana da, tadej'ëëp da
ta kaser n'aa, ta wób hã da tabahaëënh tii
bä —näng mä Jesus.
Ti m' maa new'ëë do raky hadoo:
—Dooh paawä tii d' ãã karẽn P'op Hagä
Do an'oo bä‡ —näk mäh.

§ 19:46 Isajas 56.7 ** 19:46 Baretsëg tób n'aa hado däk bë an'oo bä Jesus wén näng, tak'ëp taky n'aa gebah rabes'ëëm do hyb n'aa. Tak'ëp rabetsëëg häng tii. * 20:2 Hes'ëëm do Jesus hebëë bong do hyb n'aa, hajõk do tama metëëk do hyb n'aa na-ããj hẽ rawén eaanh. Jesus hã he'aanh do sa kyy gó ta tii bä hes'ëëm do rabehes'ëëm. Ti hyb n'aa dooh ragenaag bä Jesus bad'oo doo. † 20:9 Ta hã he'aanh do sa hã ti tabaher'oot. ‡ 20:16 Tii da maa new'ëë do rawén ky hadoo, rahapäh do hyb n'aa Jesus hanäng péh. Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do Jesus pes'ããp. Ti né ti joom danäh kaser n'aa hadoo.

17 Ti m' Jesus ty däng sa hã, ti m' tabeaanh:
—Nyy da bë hã ẽnh hahỹ P'op Hagä Do
kyy kerih doo? "Pä tób n'aa tehem'aa do
raty n'aa ges'yyk doo, hỹỹ kä pä ta ba n'aa
däg, mesoo n'aa däg"§ —näng mäh.
18 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Sahõnh hẽ pä hadoo do ty n'aa ges'yyk
péh, rahoop da nesaa doo. Ji jó ta ti pä
tadëë bä, sahõnh hẽ ji gawatsik —näng mä
Jesus.**
19 Tii bä kä m', Mosees ky n'aa jaw'yyk
do ma mehetëk doo, P'op Hagä Do tób n'aa
yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa na-
ããj mäh, ratyw n'aa esoos mäh, nayyw hẽ
ramaso däk hyb n'aa paawä m' Jesus. H'yy
genäh mä Jesus pes'ããp mä panyyg ky n'aa
me sa hã. E'ỹỹm mä hajõk do Jesus maa
new'ëë do sa hã.

Jesus rano n'aa maso paawä ta kyyh hyb n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

20 Ti m' baad mä ramatakä had'yyt hẽ
Jesus. Ti hyb n'aa m' ramejũũ ta wób
ky ken'yym doo gó rake'aanh Jesus hã.
Rakarẽn paawä rano n'aa masoo taher'oot
do hyb n'aa, rahaëënh hyb n'aa Roma buuj
ta tii bä hagã n'aa hã. 21 Ti m' j'ooj madäk
doo me raky hadoo Jesus hã:
—Ma matëg! —näk mäh. —Ãã hapäh
baad hadoo do né hẽ ti mama metëëk, baad
hadoo do né hẽ ti maher'oot —näk mäh. —
Dooh maky n'aa ehỹỹd bä ta wób sa hã, séd
gó mabaher'oot sahõnh hẽ sa hã. Ehub né
hẽ P'op Hagä Do karẽn do hã mama metëëk
doo —näk mäh. —Ti hyb n'aa —näk mäh
—ãã mamaher'ood. 22 Taw'ããts hẽ a hã ji
epaag bä Roma buuj sa wahë hã rahepak
doo, Sesa hã? —näk mäh. —Ji ep'aak a hã?
—näk mä sa kyyh.
23 Jesus hapäh mä ti sa h'yyb. J'ooj madäk
doo me ti raky hadoo doo. Ti m' taky hadoo
sa hã:
24 —Bë metäh hã ỹỹ moweed denaari ra-
maneëënh doo —näng mäh. —Jaa heen n'aa
hahỹỹh? Jaa häd hahỹ kerih do ta hã? —
näng mäh.
25 Ti m' raky hadoo:
—Sesa heen n'aa, Sesa häd —näk mäh.
Ti m' Jesus ky hadoo:
—Bë an'oo Sesa hã ta no n'aa, ta heen
n'aa hadäk doo. Bë an'oo P'op Hagä Do hã
ta no n'aa hẽ†† —näng mäh.
26 Dooh m' raw'yyt pé ta hã ta s'ee hẽnh
taher'oot pé hajõk do maa napäh bä. Rahyb
n'aa meuunh mä ta kyyh hyb n'aa, ti hyb
n'aa dooh radoo wät péh. Bag hẽnh rababë
hõm.

Sadusew Jesus hã rake'aanh do panyyg n'aa hahỹỹh

27 Ti m' rakajaa Jesus wë Sadusew häd
enäh do wób, rake'aanh hyb n'aa m'. Sa hã
m' dooh m' ji ganä wäd bä ji dajëb bä. 28 Ti
m' raky hadoo Jesus hã:
—Ma matëg! —näk mäh. —P'ooj ub
Mosees erii däk do paa ër hã, aj'yy dajëb bä,
ta ỹỹm teréd wäd bä tanetaa nä bä, tii bä
m' ta hỹỹj mä gat'ëë däk tii, ta hỹỹj makũ
panaa näng hyb n'aa m' —näk mäh. 29 —
Panyyg gó õm ãã maher'oot —näk mäh. —
Hỹ hadoo aj'yy 6 ta hỹỹj. Tagat'ëë däk mä ta
ỹỹm paah. Dooh m' teta nä bä, aj'yy dajëp.
30 Tii bä ta hỹỹj seeh, ta jawén näh, gat'ëë
däk mä ta hỹỹj makũ ỹỹm paah. 31 Ta jawén
mä ta hỹỹj seeh. Ti hadoo né m' ta wób
ẽnh. Sahõnh hẽ m' raget'ëë bok ta ti ỹỹnh.
Sahõnh hẽ m' dooh reta nä bä radejëp. 32 Tii
kä m' ỹỹnh dajëb kän —näk mä Sadusew
panyyg gó m' rabeh'ũũm Jesus hã.
33 Ti m' rabeaaj kän Jesus hã:
—Ji genyyh bä kä ẽnh, dejëp do paa ji? —
näk mäh. —Ny hadoo do ỹỹm kä ta ti ỹỹnh
ti noo gó kä? Sahõnh hẽ paa ta ti ta pat'uuk
—näk mä sa kyyh.
34 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Ji ketëë badäk hahỹỹ bä tii. 35 Tii d'
nado hỹ pong jé hasëëk do hã. P'op Hagä
Do anoo do ragenä bong doo, dooh raket'ëë
boo bä. 36 Ããs kanetëë do hadoo da tii
kä. P'op Hagä Do anoo ragenä bong hyb
n'aa, ti hyb n'aa P'op Hagä Do taah kä —
näng mäh. 37 —Mosees mo haj'aa kerih do
hã, b'aa kadoo do panyyg n'aa gó, ji ganä
wät Mosees metëëk. Hahỹỹ da Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do kyyh Mosees erii wät do hã:
"P'op Hagä Doo, Abaraãm hagã n'aa, Isak

§ 20:17 Saaw-Mo 118.22 ** 20:18 Ta ky n'aa hẽ né hẽ Jesus her'oot. Jesus né ti pä hadoo doo. Judah buuj sa wahë n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do na-ããj, dooh rakarẽn bä Jesus, tób tehem'aa do rakanarẽn do hadoo nanäng pä. Rakanarẽn né paawä, tak'ëp hyb n'aa jawyg däk Jesus, P'op Hagä Do an'oo bä. †† 20:25 Ji né hẽ ti P'op Hagä Do karẽn doo. ‡‡ 20:37 Esodo 3.6

hagã n'aa, Jakóh hagã n'aa ỹ ti hỹỹh.”‡‡
38 Dooh, “Abaraãm makũ hagã, Isak makũ
hagã, Jakóh makũ hagã” tanoo bä. P'op
Hagä Do hã ti edëp. Dejëp do hagã n'aa
nado P'op Hagä Doo. Hedëp do sa hagã n'aa
tii —näng mä Jesus kyyh.
39 Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma
mehetëk do wób raky hadoo:
—Baad mabaher'oot, baad a kyyh, ma
matëg! —näk mäh.
40 Ti bahãnh kä m' dooh m' reaaj boo bä
kä. H'yyb e'ỹỹm mä reaaj bä kä.

Jesus eaanh do Kristo ky n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

41 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Dawi panaa mä ti Kristo, P'op Hagä
Do H'yyb Däng Doo, sa nooh. Nyy da tii?
42 Hahỹỹ da paa m' Dawi kyyh Saaw-Mo hã:
“Wahë ỹ n'aa hã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do ky hadoo, ‘Aso hup ỹỹ hẽnh, 43 si ỹ
mabag'ããs hyb n'aa a majĩĩ ỹ nes'ëëm bä
kä’ ”,§§ näng paa Dawi. 44 Hỹỹ kä, “Wahë ỹ
n'aa” Dawi maneëëj bä ti Kristo, nyy da ti ta
t'aah tabahadoo?*** —näng mä Jesus.
45 Ti m' sahõnh hẽ maa new'ëë bä m',
Jesus ky hadoo ta ma matëg sa hã:
46 —Baad da bë kanä Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk doo da bë nad'oo
hyb n'aa —näng mäh. —Baad ub da
raken'yym, baad rakametëëh saroor
henyym doo me, ky n'aa gebah doo me
—näng mäh. —Rakarẽn ji bedëng hajõk do
sa mahang —näng mäh. —Tób P'op Hagä
Do panyyg rayd naherot doo bä ragen'aak
ratooj bä hyb n'aa jewyk do rabahetonh
bä. Ratsebé do tä n'aa noo gó, ragen'aak
ky n'aa etsëëh do rabahetonh bä ratooj bä
—näng mäh. 47 —Patug tema bong do sa wë
hanäng do bë esok. Ti bäp peej hadoo doo
me bë ky n'aa etsẽẽ, bë hã ta wób raj'aa etsë
hyb n'aa. Ta ti hedoo do ta bahãnh tak'ëp
P'op Hagä Do rajãã da —näng mä Jesus kyyh
Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do
ky n'aa.

21

P'op Hagä Do matym n'aa patug tamah do an'oos do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa bä Jesus
bagëët bä, tahapäh tak'ëp dajẽẽr enäh do
radatoonh do dajẽẽr, tób P'op Hagä Do
rahyb n'aa esee do dajẽẽr n'aa. 2 Ti m' ta-
bana ỹỹnh, patug tamaa wäd is doo. Tada-
tooj is mä pawóp its moweed. Kanahën its
mä tii. 3 Ti m' Jesus bahapäh bä ta tii, taky
hadoo:
—Hahỹ ỹỹnh, patug tamaa wäd is doo,
sahõnh hẽ sa bahãnh tabanoo. Né hup ỹ
né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mäh. 4 —
Sahõnh hẽ ta wób ranoo do tii, hajõng do
sa wë mad'aak do uuh —näng mäh. —
Hahỹ ỹỹnh, kasuud its né paawä, sahõnh
hẽ taban'oo däg is ta wë hanäng do paats
—näng mä Jesus.

Jesus her'oot ta jawén hawät do panyyg n'aa hahỹỹh

5 Ti m' Jesus ma matëg wób raher'oot mä
pä s'ëëb P'op Hagä Do tób n'aa. Hetsooh mä
sa hã. Raher'oot na-ããj mä ta wób sa mo
haj'aa ta hetsó wób, P'op Hagä Do matym
n'aa retsëëh doo. Ti m' Jesus ky hadoo sa
hã:
6 —Ti awät da ti noo gó kä, ta ti pä jé
pad'yyt hẽ takajäg jëng. Dooh da ta see jó
haso wät pé hahỹ bë hapäh do pä. Sahõnh
hẽ da rabakud bëëh tũũ —näng mäh.
7 Ti m' ta ma matëg rabeaanh:
—Ny noo gó da ti tii d' maher'oot do tadu
däk? H'ëëd hado da tabedaa däk do heen
n'aa? —näk mäh.
8 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Baad bë matakä da, bë rawanadii hyb
n'aa. Hät ỹỹ gó rabana, sa nooh. “Ỹ
Kristo”, näk da sa kyyh. “Edaa däk sahõnh
hẽ tagawatsik doo”, näk da. Bë ky dahé
manä tii —näng mäh. 9 —Bë eỹỹm manä
da kaneb'ooh do bë ky n'aa napäh bä, ta
wób sa wahë n'aa wë rah'yy kawereem do
bë ky n'aa napäh bä na-ããj hẽ. Badäk hahỹ
gawatsik do pooj jé, ti hadoo né da. Ti
hado né hẽ paawä, dooh nayyw hẽ takaja bä
badäk hahỹ bahëëj jëng doo —näng mäh.
10 Ti m' taky hadoo ẽnh sa hã:
—Häj n'aa see babuuj rakaneb'ooh da häj
n'aa see babuuj sa daheeh. Häj n'aa sa wahë
n'aa, rah'yy kawereem da häj n'aa see sa
wahë n'aa wë. 11 Hajõng häj n'aa hẽnh da

§§ 20:43 Saaw-Mo 110.1 *** 20:44 Dawi panaa né hẽ ti Jesus, aj'yy gó tabahyng do hyb n'aa. Dawi wahë ỹ n'aa tamaneëënh do paah, P'op Hagä Do T'aah do hyb n'aa na-ããj ti Jesus.

tak'ëp né da hëëj katajuus. Sah na-ããj da
anäng. Hajõk da tak'ëp ranahëë enäh da.
Ã̄m n'aa näng do ti awät da. Ã̄m n'aa näng
do heen n'aa ganyyh da wë hã. 12 Ti pooj jé
da bë da rano n'aa masoo. Bë da rarejãã.
Bë da rahaëënh tób P'op Hagä Do panyyg
rayd naherot do wahë n'aa sa moo gó, bë
raky n'aa etyy hyb n'aa. Bë da radewäts
b'ëëh. Bë da ramahũũm hëëj bagã n'aa sa
wë, sa wahë n'aa wób wë na-ããj hẽ, bë raky
n'aa tapaa hyb n'aa sa hã. Hëp ỹ n'aa tii
da rabad'oo da bë hã —näng mäh. 13 —Këh
ỹ n'aa bë her'ood kän da tii bä sa hã —
näng mäh. 14 —Bë hyb n'aa tón manäh, bë
ky n'aa sa hã bë her'oot do hã. 15 Ỹ anoo
da bë hã bë er'oot do pan'aa. Tak'ëp da
bë ỹ h'yy gan'yyh. Ti hyb n'aa bë majĩĩ
dooh da bë rahaja bä, dooh d' sa kyy péh —
näng mäh. 16 —Bë yb, bë ỹỹn, bë wakããn, bë
najiis na-ããj né hẽ bë né rahaëëj padëëk bë
majĩĩ sa hã. Radej'ëëp da bë wób. 17 Tak'ëp
da sahõnh hẽ rakawajããn da bë wë, hëp ỹ
n'aa. 18 Ti hadoo né hẽ, dooh P'op Hagä Do
mabaan bëëh. Sahõnh hẽ bë hã tahapäh.
19 Bë h'yy kaneréd bä hã ỹ bë h'yy ka'eeh do
hã, P'op Hagä Do wë da bë baboo had'yyt hẽ
kä —näng mä Jesus.

20 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Jerusarẽnh nu kat'ëë däk ta majĩĩ
warahén n'aa ran'oo bä bë bahapäh bä,
edaa däk da bë bahapëë kän tagawatsik doo.
21 Tii bä da taw'ããts hẽ Judah häj n'aa bä
haj'eenh do rakejën hõm da waëë banäng
hẽnh. Jerusarẽnh bä haj'eenh do taw'ããts
hẽ rakejën hõm sa panang bä naa. Panang
bahã̄nh habong do taw'ããts hẽ da dooh
rana bä p'aa hẽnh panang hẽnh. 22 Ti noo
gó da P'op Hagä Do anoo da Isaraéw buuj
ta säm baanh. Sahõnh hẽ P'op Hagä Do kyy
kerih do kametä kän sa hã kä —näng mäh.
23 —Tak'ëp tanesaa het'aah doo, sa taah
nebii do sa hã kä ti noo gó kä!* Tak'ëp nesaa
do rabahoop Isaraéw häj n'aa bä. Tak'ëp
da P'op Hagä Do banoo sa hã nesaa doo —
näng mäh. 24 —Ta wób da dejëp sa majĩĩ
kuman haj'aa. Ta wób da ramoo maw'yyd
hõm ta s'ee hẽnh, jé pad'yyt hẽ häj n'aa
hẽnh. Panang kä, Jerusarẽnh, rababep da
Judah buuj nadoo do hã. Tii da rabad'oo
P'op Hagä Do h'yyb däng do peej kä —näng
mä Jesus.

25 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Ta jawén, papỹỹj hã, kamarab hã,
sagõõh sa hã ji hapäh da meuj n'aa näng
do heen n'aa, ã̄m n'aa näng do heen n'aa.
Sahõnh hẽ häj n'aa babuuj rahyb n'aa tón
da, h'yy gabedo bong da, hewëëh do hyb
n'aa akajar maadaka, tak'ëp hadoo do hyb
n'aa akajar maadaka kyyh. 26 Tak'ëp ra-
jeỹỹm do hyb n'aa da ti noo gó, ta wób
degõn jëng da. H'yyb e'ỹỹm bong da, tak'ëp
nesaa do ti hawät do hã rahyb n'aa newëë
do hyb n'aa. Wë hã habong do ta bag
keh'ỹỹt da jé pad'yyt hẽ, ta see hedo hõm
da P'op Hagä Do an'oo bä. 27 Ti noo gó kä da
sahõnh hẽ rabahapäh da ỹỹh, Aj'yy Hadoo
Do Hỹ Pong Jé Hana Doo kä, ỹ bahyng bä kä
wë puh mahang. Ỹ ahyng da P'op Hagä Do
hejój me, ta bag tak'ëp gabarëëh do hadoo
doo gó —näng mäh. 28 —Bë h'yy kahasããb
kä ta ti ta heen n'aa bë bahapäh bä kä, edaa
däk do hyb n'aa kä bë P'op Hagä Do ed'ëëp
do nesaa do mahã̄nh —näng mä Jesus.

29 Ti m' panyyg gó m' tabaher'oot sa hã.
Ti m' taky hadoo:

—Ta heen n'aa ỹ her'oot doo, joom wiigo
häd näng doo, joom wób ky n'aa hadoo na-
ããj hẽ tii —näng mäh. 30 —Joom tadu doo bä
tagajewäng doo, baad bë bahapäh, edaa däk
tabanyyw. 31 Ti hadoo né da, sahõnh hẽ ta ti
bë ỹ maher'ood wät do kaja däk bë bahapäh
bä, edaa däk P'op Hagä Do bag'ããs doo —
näng mäh.

32 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo:
Da hẽ habong do rahapäh nä da sahõnh
hẽ ỹ her'ood wät do bawäd kän.† 33 Badäk
hahỹỹh, wë na-ããj da, ahëëj jëë né paawä,
këh ỹỹ da dooh tahëëj bä —näng mäh.

34 Ti m' Jesus ky hado kän:

—Bë hyb n'aa matakä da, ta s'ee hẽnh
bë h'yyb nawät hyb n'aa. Bë h'yyb padäg
manä jarakë hedoo do hã. Bë an'oo manä
badäk hahỹỹ hã ji hyb n'aa tón do bë hyb
n'aa hũũm bä, ta s'ee hẽnh bë h'yyb nawät
hyb n'aa. Taw'ããts hẽ bë hyb n'aa matakä
bë h'yy ganatemah hyb n'aa ỹ kajaa bä. 35 Ỹ
kajaa do heen n'aa, nayyw hẽ da, raganada

* 21:23 Du daa m' rakejën péh. † 21:32 Sahõnh hẽ Jerusarẽnh ky n'aa sa hã Jesus maher'ood wät do né hẽ tii, ti noo gó habong do rahapäh doo. Dooh badäk hahỹ bahëëj jëng do tado bä rahapäh doo.

bä, takajaa sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã
habong do sa wë —näng mäh. 36 —Taw'ããts
hẽ bë hyb n'aa matakä had'yyt hẽ. Bë ky
n'aa ets'ẽẽ P'op Hagä Do hã, bë ked'ëëp hyb
n'aa ta ti ỹ her'oot do paa nesaa do mahãnh.
Bë ky n'aa ets'ẽẽ na-ããj hẽ, bë bahajaa hyb
n'aa matym ỹỹ gó, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong
Jé Hana Do matym gó, bë bab'ëëh hyb n'aa,
baad bë ỹ gadoo hyb n'aa —näng mä Jesus
kyyh.
37 Jesus ma met'ëëg had'yyt mä P'op Hagä
Do tób n'aa bä. Tug bä hadoo tabaheh'ũũm
panang bahãnh, waëë Oriib häd näng doo
hẽnh, t'ĩĩ hẽnh mä tabahe'ỹỹh hyb n'aa.
38 Bäp paa m' hajõk do rabaheh'ũũm, ramaa
newëë hyb n'aa Jesus P'op Hagä Do tób n'aa
yt hã.

22

Judas taky n'aa enooh Jesus tahaëënh do ky n'aa hahỹỹh

1 Ti m', edaa däk Pas-kowa häd näng do
bawät, pãw makuj tamah do rabawa noo
gó. 2 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã
moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky
n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj mä
ratyw n'aa esoos mä Jesus radaj'ëëp hyb
n'aa. Rahyb n'aa newëë nyy d' rabad'oo,
hajõk do rakawaj'ããn bä sa wë rajeỹỹm do
hyb n'aa. 3 Ti m' Judas Ikarijot häd näng do
h'yyb gó Nesaa Do Yb bajëë suun. 4 Ti m'
Judas bahõm P'op Hagä Do tób n'aa yt hã
moo heb'ooh do sa wahë n'aa wë, P'op Hagä
Do tób n'aa warahén n'aa sa wahë n'aa wë
na-ããj hẽ, séd hã rakaner'oot hyb n'aa nyy
da sa hã Jesus tabahaëënh. 5 Ti m' rah'yy
gadejah Judas Ikarijot kyy hã. Ti m' ta säm
raky kajäk ta hã. 6 Ti m' Judas Ikarijot tyw
n'aa esóts kän, tabahaëënh hyb n'aa kä sa
hã rabanahajõk bä.

Jesus ta ma matëg daheeh Pas-kowa tä n'aa rabawëh do panyyg n'aa hahỹỹh

7 Ti m' pãw makuj n'aa tamah do rata-
heb'ëës do du däk. Ti noo gó b'éé t'aah aj'yy
ranaheb'ooh P'op Hagä Do matym n'aa,
Pas-kowa rahyb n'aa esee do hyb n'aa. 8 Ti
m' Jesus mejũũ Peed Jowãw daheeh, ti m'
taky hadoo sa hã:

—Bë ahõm nä Pas-kowa tä n'aa bë moo
bok hyb n'aa, ër tab'ëës hyb n'aa —näng
mäh.

9 Ti m' rabeaanh ta hã:

—Nyy bä makarẽn ãã benäm Pas-kowa tä
n'aa? —näk mäh.

10 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë ahõm nä panang hẽnh. Panang bä
bë kajaa bä, bë kataa da aj'yy hã, naëng
hes'ooh do hã. Ta jawén bë ahõm da. Ta
ti bajëë suun bä tób gó, 11 bë eaaj da tób
danäh hã hahỹỹ da: "Ãã ma matëg mejũũ
ãã beaanh, nyy bä tagadäk ta gawakõ,
tatab'ëës hyb n'aa Pas-kowa, ta ma matëg
sa daheeh", denoo da. 12 Tii bä da ta gawakõ
gaeh doo, p'op gadäk doo, tametëëh da bë
hã. Ta tii bä tyng n'aa näng da. Kabenyyw
däk da —näng mäh. —Tii bä bë moo boo
Pas-kowa tä n'aa, ta waa n'aa —näng mä
Jesus sa hã.

13 Ti m' rabahõm kän. Rakajaa bä m'
panang bä, Jesus her'oot do hadoo né kä m'.
Ti m' ramoo boo kän tii bä kä Pas-kowa tä
n'aa kä.

14 Ti m' Pas-kowa tä n'aa kajaa bä kä m',
Jesus bahyy sooh mä 12 hedoo do tamejũũ
do sii hẽ sa waa tyng pa. 15 Ti m' Jesus ky
hadoo sa hã:

—Baad ỹ h'yyb däng né hẽ hahỹ ỹ awëh
bë daheeh, ỹ rarejãã do ỹ ahoop do pooj jé —
näng mäh. 16 —Dooh ỹ awëë wäd bä kä hahỹ
ta jawén. Séd debaa hẽ ỹ bawëë kän Pas-
kowa heh'äät doo kä hỹ pong jé, P'op Hagä
Do bag'ããs bä kä —näng mäh.

17 Ti m' tabado däk uwa bëëh hood, ti m'
P'op Hagä Do hã ta ky hadoo:

—Taw'ããts hẽ õm, Ee. Man'oo däk uwa
bëëh ãã hã —näng mäh.

Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë gadoo, bë ets'ëëh bë hã —näng mäh.
18 —Hahỹỹ d' bë ỹ maher'oot: Hỹ jawén
dooh ỹ eëg wäd bä uwa s'ëëb. Jããm hẽ p'aa
hẽnh ỹ eëëk da P'op Hagä Do bag'ããs do
kajaa bä kä —näng mäh.

19 Ti m' tabado däk pãw, ti m' P'op Hagä
Do hã taky hadoo:

—Taw'ããts hẽ õm, Ee. Man'oo däk pãw ãã
hã —näng mäh.

Ti m' taganabäh däk, tan'oo däk mä ta ma
matëg sa hã. Ti m' taky hadoo:

—Hup ỹỹ, bë hyb n'aa ỹ an'oo däk do
heen n'aa hahỹỹh —näng mäh. —Hỹ jawén
hahỹỹ d' bë bad'oo, ỹ bë hyb n'aa esee do
hyb n'aa —näng mäh.

20 Ti hadoo ẽnh, rabawëh, rabawa do
jawén paa bä, Jesus bado däk ẽnh uwa bëëh
hood, ti m' taky hadoo:

—Majyw ỹỹ, ỹ anoo do ỹ dajëp noo gó bë
hyb n'aa heen n'aa hahỹỹh. Papuuj sahõnh
hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do tii kä.
Hỹ jawén majyw ỹ hyb n'aa ji tagadoo, P'op
Hagä Do ky däng* —näng mä Jesus.
21 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Bë maa newë! —näng mäh. —Ër ma-
hang ti asooh majẽ ỹ moo gó ỹ tahaëënh
doo —näng mäh. 22 —Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do
Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ da dajëp P'op Hagä
Do kyy kerih do her'oot doo da né hẽ —
näng mäh. —Ti hadoo né hẽ, baad nado da
aj'yy hã, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana
Do majĩĩ moo gó han'oo däk do hã! —näng
mäh.
23 Ti m' sa mahang rabeaanh:
—Jaa g'eeh tii? —näk mäh.
24 Ti m' sa bahãnh hadoo do p'ãã m' raky
ked'aak. 25 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Judah buuj nadoo do sa wahë n'aa, hyb
n'aa jewyk hedoo doo, tak'ëp ramejũũ sa
karapee n'aa. "Sa masa n'aa" sa daaj hẽ
rakamaneëënh —näng mäh. 26 —Bë mahang
taw'ããts hẽ dooh tii d' tahado bä —näng
mäh. —Bë mahang karẽn pé ta wób sa
bahãnh hyb n'aa jawyk péh, taw'ããts hẽ da
ta wób sa yd jé da tanu gadäk. Bë wahë n'aa
hadoo doo, taw'ããts hẽ ta wób sa karom
hado däk —näng mäh. 27 —Ny hadoo pé hyb
n'aa jawyk? Ta tyng n'aa jó hasooh doo, ta
tyng jó hasoo do waa manaa doo? Ny hadoo
pé hyb n'aa jawyk? Ta tyng jó hasooh do
né hẽ —näng mäh. —Ỹ tii, dooh tii da ỹ
adoo bä. Sa karom sa tä manaa do hadoo
ỹ bë mahang, ỹ hyb n'aa jawyg né paawä bë
bahãnh —näng mäh. 28 —Hëp ỹ hata had'yyt
hẽ bëëh, nesaa do ỹ ahoop noo gó. 29 Ti hyb
n'aa hã ỹ Ee banoo do hadoo ỹ bag'ããs doo,
tii da ẽnh bë ỹ banoo bë bag'ããs si ỹỹ. 30 Ti
hyb n'aa bë awëh da, bë eëëk da si ỹỹ, ỹ
bag'ããs do noo gó, bë ỹ weh'ëëh do ky n'aa.
Bë da at'oonh wahë n'aa tyng jó, 12 hedoo
do Isaraéw taah panaa bë bag'ããs hyb n'aa,
bë ky n'aa etyy hyb n'aa —näng mä Jesus.
31 Ti m' Jesus ky hadoo Peed hã:
—Simaw, Simaw —näng mäh. —Nesaa Do
Yb ets'ẽẽ wät tak'ëp bë tametyy hyb n'aa.
Takarẽn paawä bë beréd hõm hã ỹ bë h'yy
ka'eeh doo. 32 Ti hado né paawä, P'op Hagä
Do hã ỹ ky n'aa ets'ẽẽ wät õm, manerét hyb
n'aa hã ỹ mah'yy ka'eeh doo —näng mäh. —
Mah'yy kawareem bä, p'aa hẽnh tak'ëp hã
ỹ mah'yy kae bä, mah'yyb enäw ta wób hã
ỹ h'yy ka'eeh doo —näng mä Jesus Peed hã.
33 Ti m' Peed ky hadoo:
—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näng
mäh. —Dooh ỹ h'yy keréd bä a hã —näng
mäh. —Ỹ radawäts g'ëëd bä, na radawäts
g'ëëd ỹ a sii. Ỹ radajëëb bä, na ỹ radajëëb a
nemuun, näng mäh.
34 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Baad õm ỹ maher'oot Peed —näng mä
—Badah, atsëm, karaak bahỹỹh do pooj jé,
tamawoob nuu me da ỹ maky n'aa jejën da
—näng mä Jesus Peed hã.
35 Ti m' Jesus beaanh ta ma matëg sa hã:
—Bë ỹ mejũũ noo gó P'op Hagä Do ky n'aa
bë baher'ood hõm hyb n'aa, dooh ỹ an'oo
bä bë mahũũm pé dajẽẽr hadoo péh, ta
hood hadoo péh, bë tsyym suun bë wareem
péh. Bedoh bë wë ti noo gó? —näng mäh.
—Dooh —näk mäh. —Dooh badoh pé ãã
wë —näk mä sa kyyh.
36 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Hỹỹ kä bë mahũũm bë wë tanyy bä
dajẽẽr, bë h'ëëd hood na-ããj hẽ. Bë wë
tananyy bä bë kuman mariij, taw'ããts hẽ bë
esëëm hõm bë hatsë bë hã hadäk doo, bë
kuman bë betsẽẽ hyb n'aa ta säm† —näng
mäh. 37 —Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih
do këh ỹ n'aa hã: "P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk do ky nadah'eeh do h'yyb hata däk
ran'oo bä P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo",‡
näng P'op Hagä Do kyy kerih doo —näng mä
Jesus. —Sahõnh hẽ këh ỹ n'aa kerih doo gó
her'oot doo, ta ti hadoo né kä —näng mä
Jesus.
38 Ti m' ta ma matëg raky hadoo ta hã:

* 22:20 P'ooj ub Mosees sa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, b'éé majyyw ta heen n'aa. Papuuj hahỹ ji hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. † 22:36 Kuman ky n'aa nado ti Jesus her'oot. Kuman ky n'aa me tamaher'oot. Kaneb'ooh do du doo do pooj jé ji benäm ji kuman, baad ji gada hyb n'aa ji wë ji majĩĩ kajaa bä. Ti noo gó né tadu doo Jesus, ta ma matëg na-ããj hẽ rano n'aa masoo doo. Ti hyb n'aa ta ma matëg Jesus maher'ood wät, baad rahyb n'aa matakëë hyb n'aa baad nadoo do hã, sa h'yyb rabenäm hyb n'aa, edaa däk do hyb n'aa sa hã rarejãã doo. ‡ 22:37 Isajas 53.12 § 22:38 "Jããm tii" Jesus wén her'oot, dooh ta ti tado bä do hyb n'aa tahanäng doo. Dooh kuman ky n'aa tado bä sa hã tamaher'oot doo.

—Ma matëg! —näk mäh. —Pawóp hẽ ãã wë kuman mariij —näk mäh.

—Jããm tii —näng mäh.§

Getsemani bä Jesus ky n'aa ketsẽẽ do panyyg n'aa hahỹỹh

39 Ti m' tabahed'oo doo da, waëë joom oriib banäng doo hẽnh Jesus bahõm kän. Ta ma matëg had'aa mäh. 40 Rakajaa bä m' Jesus ky hadoo sa hã:

—P'op Hagä Do hã bë ky n'aa ets'ẽẽ, nesaa do h'yyb tatug mahãnh bëëh, ỹ bë eréd hõm mahãnh —näng mäh.

41 Ti m' tabahõm dawë hã. Ti m' ta taron nu paa me tabahyy häng, ti m' taky n'aa etsẽẽ P'op Hagä Do hã. Hahỹỹ da m' ta kyyh:

42 —Ee, —näng mäh —makarẽn bä mado hõm mahãnh ỹỹ wät hahỹ ỹ ahoop do pan'aa. Ta tii d' né hẽ ỹ bets'ẽẽ paawä, makarẽn doo da né hẽ mabad'oo, ỹ karẽn doo da nado —näng mäh.

[43 Ti m' hỹ pong jé naa ããs see kasee ta hã, tah'yyb hej'oonh hyb n'aa. 44 Ti m' tak'ëp mä taky n'aa etsẽẽ, tak'ëp tah'yy katón do hyb n'aa. Baad nado ta h'yyb tym. Majyyw hadoo mä tahehud. Tũũ m' tabatõõm.] 45 Ti m' tabas'ëëg gëët jawén paa bä m', taky n'aa etsẽẽ do jawén paa bä, tabahõm ta ma matëg rahab'ëëh hẽnh. Aã̃ b'ëëh mä tii. Tak'ëp mä raty jewyk rah'yy ketón do hyb n'aa. 46 Ti m' taky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa bë ba'ỹỹh? —näng mäh. —Bë as'ëëg bëh! P'op Hagä Do hã bë ky n'aa ets'ẽẽ, bë nesaa do h'yyb tatug mahãnh, ỹ bë eréd hõm mahãnh —näng mäh.

Jesus ramaso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

47 Jesus ber'oot nä bä m', rakaja kän hajõk do ta wë. Judas, ta ma matëg 12 hedoo do see paah, sa pooj jé tabana. Ti m' Jesus wë Judas bana. Ta tapa tsanetsub wät. Kedëng do ky n'aa né paawä tii. 48 Ti m' Jesus beaanh ta hã:

—Judas, —näng mäh —matsanetsup doo me ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do maban'oo däk? —näng mä Jesus Judas hã.**

49 Ti m' Jesus sii habok do rabahapäh bä m' hajõk do rakarẽn ramasoo, raky hadoo ta hã:

—Makarẽn ër gadoo kuman me?

50 Ti m' Jesus sa hata see tekyyt mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do karom. Ta nabuuj hub hẽnh hadäk do tagakyd hõm mäh. 51 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ti moo hado manäh —näng mäh.

Ti m' Jesus moo däng aj'yy rog hã. Has'oo däk mäh.

52 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa hã, P'op Hagä Do tób n'aa hagã n'aa sa wahë n'aa hã, Judah buuj sa wahë n'aa hã na-ããj hẽ, Jesus ramaso däk hyb n'aa ta no n'aa han'aa do sa hã Jesus ky hadoo:

—Ër wahë n'aa wë h'yy kawereem do sa h'yyb mahũũm n'aa bë ed'oo g'eeh ỹỹh, bë wén n'aa wë ỹỹ sẽn-jeer yt hã, boh yt hã? —näng mäh. 53 —P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó ỹ awäd had'yyt hẽ bë sii. Dooh ẽnh ỹ bë maso bä tii bä ẽnh? —näng mäh. —Hỹỹ kä, taw'ããts hẽ —näng mäh. —Ỹ hapäh, da hẽ né kä ỹ bë bahajaa. Da hẽ né hẽ Nesaa Do Yb mejũũ —näng mä Jesus.

Jesus Peed ky n'aa jejën do panyyg n'aa hahỹỹh

54 Ti m' ramaso däk Jesus, ti m' ramahũũm kän P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do tób hẽnh kä. Peed bahõm sa jawén. Dawëë m' tagadäk. 55 Ti m' warahén ragahõ jat tëëg tób w'oo hã, ti m' rabehyy b'ëëh tëëg noo pa. Sa pa m' Peed bahyy häng. 56 Ti m' ỹỹnh, sa karom, bahapäh Peed tëëg bag hã m' tabahäng bä. Ti m' baad tabaheg'ããs ta hã. Ti m' taky hadoo:

—Hahỹ Jesus hata seeh —näng mäh.

57 Ti m' Peed ky n'aa jejën wät.

—Dooh ỹ hapëë bä ta ti aj'yy —näng mäh.

58 Badah peej däg kä m', ta see baheg'ããs Peed hã, ti m' taky hadoo:

—Ta hata see né hẽ õm —näng mäh.

—Dooh. Dooh sa see ỹ do bä —näng mä Peed.

59 Badah peej däg kä m', sét oor tabahado däk bä m', ta see ky hadoo:

—Jesus ma matëg see né ti hỹỹh. Garirej buuj né ti hỹỹh —näng mäh.

60 Ti m' Peed ky hadoo:

** 22:48 Tsanetsup doo me Judas metëëh ta wób sa hã Jesus, ti né hẽ ramaso däk hyb n'aa.

—Dooh ỹ hapëë bä ta ti maher'oot doo —näng mäh.

Ti m' nayyw hẽ, taher'oot nä bä m', karaak ky ganä kän, tabah'ỹỹ kän. [61] Ti m' Jesus ty kaw'õõd däk Peed wë. Tii bä m' Peed hyb n'aa newë däg kän Jesus her'oot do paa ta hã kä: "Karaak bahỹỹh do pooj jé da ỹ maky n'aa jejën tamawoob nuu me." Tii d' né paa kä m', Jesus her'oot do paa kä ta hã. [62] Ti m' Peed banyyh wahoo gó naa. Tak'ëp tabaód g'ëëd kän mäh, taky n'aa jejën do hyb n'aa Jesus.

Jesus warahén rarejãã do panyyg n'aa hahỹỹh

[63] Ti m', warahén Jesus hag'ããs do raky n'aa ejeets kän mäh, rarejãã mä tak'ëp. [64] Ti m' raty maw'yyd däk, tanahapäh hyb n'aa. Ti m' rabahewyyh bä m' raky hadoo:

—Maher'ood mahapëë bä! Jaa mo haj'aa? —näk mäh.

[65] Hajõng nä m' sa kyyh, raky n'aa rejãã doo.

Judah buuj sa wahë n'aa Jesus hã rake'aanh do panyyg n'aa hahỹỹh

[66] Ti m', bäp paa m', rakata padëëk Judah buuj sa wahë n'aa hedoo doo, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Ti m' ramahũũm kän Jesus sa wë, [67] ti m' raky hadoo:

—Mamaher'ood ãã hã, õm Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do mado bä —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë ỹ maher'ood bä paawä, dooh paawä ỹ bë ky dahé bä. [68] Bë ỹ eaaj bä, dooh bë ky gedag bä —näng mäh. [69] —Ti tahado né paawä, hỹ jawén Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do asooh da P'op Hagä Doo, Sahõnh Sa Bahãnh Hado Do hub hẽnh, ta hã P'op Hagä Do weh'ëëh doo bä —näng mä Jesus.

[70] Ti m' sahõnh hẽ kata däk do raky hadoo:

—Õm mä P'op Hagä Do T'aah, a nooh? —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë né tii, ti tii d' her'oot. Baad ub ti bë kyyh —näng mäh.

[71] Ti m' raky hadoo:

—Dooh hyb n'aa wät pé ta ky n'aa her'oot péh. Ta daaj né hẽ ti taky n'aa kaher'oot —näk mäh.

23

Pirato häd näng do wë Jesus ramahũũm kän do panyyg n'aa hahỹỹh

[1] Ti m', sahõnh hẽ ajyy kata däk do ramahũũm kän Jesus Pirato häd näng do wë.* [2] Ti m' radu doo Jesus raky n'aa tapaa Pirato hã. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—Hahỹ aj'yy h'yyb mahũũm Judah buuj, raky nadahé wät hyb n'aa sa wahë n'aa, Roma buuj. Tamoo ge'ỹỹm ranep'aak hyb n'aa Sesa hã ji hepak doo, Roma buuj sa wahë n'aa hã ji hepak doo. "Ỹ Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo. Häj n'aa wahë n'aa ỹỹh", näng mä ta kyyh —näk mä ta ti ajyy Pirato hã.

[3] Ti m' Pirato beaanh Jesus hã:

—Õm né Judah buuj sa wahë n'aa? —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ỹỹ. Tii d' né hẽ, maher'oot doo da né hẽ —näng mä Jesus.

[4] Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa hã, hajõk do t'ĩĩ hẽnh kat'aa do hã na-ããj mä Pirato ky hadoo:

—Dooh ỹ aw'yyt pé ta hã ta säm ỹ anoo péh —näng mä Pirato.

[5] Ti m' raky kah'ũũm Pirato hã:

—Sahõnh Judah häj n'aa bä, sa wahë n'aa wë rah'yy kawereem tan'oo bä tama metëëk do hã. Garirej häj n'aa bä tadu doo tama metëëk doo. Hỹỹ kä babä Jerusarẽnh bä tama met'ëëg kän —näk mä sa kyyh.

Eróts häd näng do wë Jesus ramahũũm do panyyg n'aa hahỹỹh

[6] Garirej häj n'aa bä Jesus du doo paa tama metëëk do Pirato ky n'aa napäh bä m', teaaj wät sa hã:

—Garirej häj n'aa babuuj ti hỹ aj'yy? —näng mäh.

[7] Ti m' Pirato ky n'aa napäh bä m' Jesus t'ĩĩ hẽnh naa, tamejũũ ramahũũm Eróts Ãn-Tipas häd näng do wë, Garirej häj n'aa wahë n'aa tabadoo do hyb n'aa. Jerusarẽnh panang bä Eróts bag'ããs dó ti noo gó.

[8] Ti m' Eróts tsebee wät Jesus tahapäh bä. P'ooj né hẽ m' takarẽn paawä m' Jesus tabahapäh. Ta ky n'aa napëë däk paa m' Jesus ky n'aa. Ti hyb n'aa m' takarẽn paawä m' tabaheg'ããs Jesus pahuunh doo. [9] Ti m'

* 23:1 Pirato häd näng doo, Roma buuj ta ti Judah häj n'aa bagã n'aa.

Jesus ramanaa bä m', hajõng mä teaanh ta
hã. Dooh m' Jesus ky gedag bä.† 10 Ti m'
P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh
do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk
do ma mehetëk do na-ããj hẽ, tak'ëp mä
raky n'aa tapaa ta ky n'aa Eróts hã. 11 Ti
m' Eróts, Eróts warahén n'aa sii hẽ m' raky
n'aa ej'ees mäh, raky n'aa rejãã mä Jesus.
Ti m' radadäk ta hã saroor tak'ëp hanäm
doo, sa wahë n'aa hedoo do saroor n'aa,
raweh'ëëh doo gó m' raky n'aa manes'uunh
hyb n'aa. Ti m' Jesus Eróts mejõ hõm p'aa
hẽnh Pirato wë. 12 Ti pooj jé m' Eróts Pirato
daheeh ta majĩĩ dó m'. Ti noo gó kä m' ta
najiis hado däg kän mäh.

13 Ti m' Pirato mejũũ P'op Hagä Do tób
n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa,
Judah buuj sa wahë n'aa, hajõk do na-ããj
rakataa hyb n'aa ta wë. 14 Ti m' taky hadoo
sa hã:

—Bë mana wät hahỹ aj'yy wë ỹỹ —näng
mäh. —"Hahỹ aj'yy h'yyb mahũũm Judah
buuj raky nadahé wät hyb n'aa sa wahë
n'aa, Roma buuj", bë nooh —näng mäh. —
Baad ỹ beaaj wät bë matym gó ta ky n'aa bë
her'oot doo. Dooh ỹ aw'yyt pé ta hã nesaa
do bë her'oot doo. 15 Ti hadoo né hẽ Eróts.
Dooh taw'yyt pé nesaa do ta hã, ti hyb n'aa
tamejũũ p'aa hẽnh ãã wë —näng mäh. —
Dooh tamo haj'aa pé ta p'ãã dajëp péh. 16 Ti
hyb n'aa ỹ mejũũ da rahewyyh hyb n'aa, ti
jawén da ỹ eréd hõm tabahõm hyb n'aa —
näng mä Pirato kyyh.

[17 Pas-kowa noo gó né m' Pirato ma-
hen'yyh radewëës do seeh, hajõk do retsẽẽ
doo.] 18 Ti m' hajõk doo, séd hã m' raky
hadoo, tak'ëp mä sa kyyh:

—Manaboh hỹ aj'yy. Ãã karẽn maberéd
hõm Barabas häd näng doo —näk mä sa
kyyh.

19 Ragadahew'ëës doo gó m' tabagëët ta ti
Barabas häd näng doo, Jerusarẽnh panang
bä Roma buuj sa hã tah'yy kawareem do
hyb n'aa ta h'yyb hataa sa daheeh, ta see
tadaj'ëëp do hyb n'aa na-ããj mäh. 20 Pirato
karẽn paawä taberéd hõm Jesus, ti hyb n'aa
p'aa hẽnh taky kah'ũũm sa hã. 21 Ti m'
rageëëj bong:

—Mepëëm däg! Mepëëm däg! Mepëëm
däg! —näk mä hajõk do sa kyyh.

22 Ti m' tamawoob nuu me däg mä Pirato
ky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa? —näng mäh. —Dooh mo
haj'aa kad'oo do tado bä —näng mäh. —
Dooh ỹ aw'yyt pé ta hã ta p'ãã dajëp péh.
Ti hyb n'aa ỹ mejũũ da rahewyyh hyb n'aa,
ti jawén da ỹ eréd hõm tabahõm hyb n'aa
—näng mä Pirato kyyh.

23 Ti m' raky kah'ũũm Pirato hã. Tak'ëp
rageëëj bong, Jesus tabepëëm hyb n'aa. Ti
m' sa kyy me m' rahaja kän Pirato. 24 Ti hyb
n'aa kä m' Pirato ban'oo kän rakarẽn doo
da. 25 Tado nyyh mä Barabas, Jerusarẽnh
panang bä Roma buuj sa wë tah'yy kawa-
reem do hyb n'aa radawäts gëët do paah, ta
see tadaj'ëëp do paah. Ti né m' ti retsẽẽ Pi-
rato hã. Ti m' Pirato mejũũ Jesus rabepëëm
däk b'aa hã, rakarẽn doo d' né hẽ m'.

Jesus rabepëëm däk do panyyg n'aa hahỹỹh

26 Jesus warahén ramahũũm bä rabepëëm
hyb n'aa, ramaso däk mä aj'yy Simaw häd
näng doo. Panang Sirené häd näng doo
bä naa m' tii. Jerusarẽnh panang hẽnh
tabajëë paawä. Ti m' warahén ramejũũ mä
tabes'ooh hyb n'aa b'aa Jesus rahepëëm däk
do b'aa n'aa. Ti m' ramejũũ Jesus jawén
tabahõm. 27 Hajõk mä hah'ũũm sa jawén.
Ỹỹj na-ããj mä ah'ũũm sa sii. A'oot mäh.
Sa h'yyb mä ragedyyk. Rah'yy ketón do ky
n'aa m' ta tii. 28 Ti m' Jesus ty kaw'õõd däk
sa wë, ti m' taky hadoo sa hã:

—Ỹỹj, Jerusarẽnh buuj —näng mäh. —Ỹ
had'yyt nado bë p'ãã ód. Bë daaj hẽ bë p'ãã
kaód, bë taah na-ããj hẽ bë p'ãã ód, tak'ëp
nesaa do bë wë hana do hyb n'aa. 29 Ti awät
da ti noo gó hahỹỹ da d' bë kyyh: "Taw'ããts
hẽ ỹỹj taah nanäng do hã, ỹỹj netaah do
hã, ỹỹj nanebii do hã", tak'ëp nesaa do taah
enäh do rabahoop do hyb n'aa. 30 Ti noo gó
Judah buuj raky hadoo da waëë hã: "Keréd
hyy ãã jó, nayyw hẽ ër dejëp hyb n'aa."
Wajapëm do hã raky hadoo da: "Ãã jó wamii
hyyh",‡ näk da. 31 Hahỹỹ da hã ỹ ran'oo
bä, b'aa tsahë do hadoo do ỹỹh, nesaa do
nahanäng doo, ta bahãnh da ti P'op Hagä
Do bad'oo sa hã, b'aa hawoonh do hadoo,

† 23:9 Jesus wén ky ganadoo Eróts, j'ooj madäk doo me Eróts eaanh do hyb n'aa. ‡ 23:30 P'op Hagä Do ky n'aa rod pooj jé hawät doo, Osejas häd näng do erih do hã Jesus ky däng. Osejas 10.8 hã takerii däk tii.

hajõng nesaa sa hã hanäng doo. Sahõnh hẽ
haooj jëng do hadoo sa hã —näng mä Jesus
ỹỹj sa hã.
32 Pawóp hẽ ajyy moo nesaa do
ramahũũm, Jesus sii rabepëëm padëëk hyb
n'aa sa moo p'ãã. 33 Ti m' rakajaa Ji Nu
Gabóg K'yy ramaneëënh doo bä. Ti m'
rabepëëm däk Jesus b'aa kajatsëk do hã kä.
B'aa kajatsëk do wób hã rabepëëm padëëk
moo nesaa do Jesus pa. Ta hub hẽnh ta see
hahäng, s'ỹỹ hẽnh ta see hahäng.
34 [Ti m' Jesus ky hadoo:
—Ee, —näng mäh —mamabaan sa hã
hahỹ nesaa doo, hã ỹ ramoo bok doo. Dooh
rah'yy genä bä ramoo bok do hã§ —näng
mä Jesus.]
Ti m' warahén ramoo bong ramas'uunh
doo, rabahapäh hyb n'aa ta saroor uuh wë
ym doo.
35 Hajõk do rabaheg'ããs bä m', Judah
buuj sa wahë n'aa raky n'aa ej'ees mäh,
rakawew'aam mä Jesus. Hahỹỹ da m' sa
kyyh:
—Ta wób ted'ëëp —näk mäh. —Taw'ããts
hẽ ta daaj hẽ taked'ëëp Kristo, P'op Hagä Do
H'yyb Däng Doo, P'op Hagä Do asëëw hõm
do tado bä? —näk mä sa kyyh.
36 Ti ky hadoo né hẽ m' warahén ẽnh. Ra-
menoo ta hã uwa s'ëëb oow, ramanes'uunh
do heen n'aa. 37 Ti m' raky hadoo:
—A daaj hẽ kedëëb, Judah buuj sa wahë
n'aa mado bä! —näk mä sa kyyh.
38 P'op, ta nu gad'oo pong jé m', warahén
rabepëëm däk kerih doo. Hahỹỹ da m' kerih
do hã: "Judah buuj sa wahë n'aa hahỹỹh",
näng mä kerih do hã.
39 Ti m' moo nesaa do see Jesus pa hahäng
do ky n'aa rejãã mä Jesus. Hahỹỹ da m' taky
n'aa ej'ees:
—Õm Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng
Do õm? Ti bä, a daaj hẽ kedëëb, ãã na-ããj
né hẽ! —näng mä ta kyyh.
40 Ti m' ta see ky geãm wät:
—Dooh P'op Hagä Do majeỹỹm bä? Õm
na-ããj né da dajëp ta nemuun —näng mä ta
hã. 41 —Taw'ããts hẽ ti ãã radej'ëëp, nesaa
do ãã moo bok do hyb n'aa —näng mäh.
—Hahỹ aj'yy dooh nesaa pé tamo haj'aa —
näng mä ta hã.
42 Ti m' Jesus hã kä taky hadoo:
—Mahyb n'aa es'ee ỹỹh, mabag'ããs doo
hẽnh, hỹ pong jé makajaa bä —näng mäh.
43 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Né hup ỹ né hẽ hahỹ a hã ỹ her'oot doo:
Badah mabasëëk da si ỹỹ hỹ pong jé, P'op
Hagä Do wë —näng mä Jesus.

Jesus dajëp do panyyg n'aa hahỹỹh

44 Wasyg däk mä ti nuuj jé. Ti m' ta bag
badoo wät, badagyb däk mä badäk hahỹỹ
hã. Jããm hẽ tug bä tabawag däk p'aa hẽnh.
45 Dooh m' papỹỹj bag wät péh. Tii bä m',
P'op Hagä Do tób n'aa t'õp ta gó noo gatsë
hebaan do kas'ẽẽd hyng mäh. 46 Tii bä m'
tak'ëp mä Jesus geëëj wät:
—Ee, —näng mäh —a moo gó ỹ banoo hëp
ỹ tym —näng mäh.
Ti m' ta ti taky hadoo bä m', tadajëb kän
mäh.
47 Ti m' sahõnh hẽ ta ti warahén sa wahë
n'aa hapäh bä m', P'op Hagä Do hã taj'aa
etsëë kän. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:
—Te hub né hẽ, —näng mäh —baad
hadoo do né paa ti hỹ aj'yy —näng mäh.
48 Ti m' hajõk doo, kepëëm do heg'ããs
doo, sahõnh hẽ ta ti rabahapäh bä m', sa
h'yyb ragedyyk rabajëk, rah'yy ketón do
heen n'aa. 49 Dawëë naa m' Jesus najiis
rabaheg'ããs. Sa mahang mä ab'ëëh mä ỹỹj
Garirej häj n'aa bä naa, Jesus hataa paah.

Jesus radakä jëng do pä gó panyyg n'aa hahỹỹh

50-51 Ti awät mä aj'yy ky enyym doo, P'op
Hagä Do karẽn doo da hawät doo, Judah häj
n'aa, panang Arimatsija häd näng doo bä
naa. Joséh mä ta häd. Tagada né hẽ m'
P'op Hagä Do bag'ããs do du däk. Judah buuj
sa wahë n'aa see né paawä m' tii, dooh m'
ta h'yyb hedo bä sa sii, Jesus hã rabad'oo
do hã. 52 Ti m' ti Joséh bahõm Pirato wë,
Jesus kamag n'aa tabetsẽẽ hyb n'aa. 53 Ti
m' tabado hyy kän Jesus kamag n'aa, ti m'
tahabën däk mä pããn hawak doo me rino
häd näng do s'ëëb. Ti m' tadasuun jëng pä
gabaho doo gó, kamag hood n'aa ragagots
däk doo gó. Papuuj mä ta ti kamag hood.
54 Saab pooj jé m' ti ta tii. Saab pooj jé né hẽ
m' ta ti Judah buuj rabahenyyw hõm, Saab
hã rakamehehãk hyb n'aa. Tũũh däg mä
papỹỹj. Edaa däk Saab du däk doo.**

§ 23:34 Dooh rah'yy genä P'op Hagä Do T'aah tado bä ti radaj'ëëp doo.
** 23:54 Judah buuj sa hã, papỹỹj badëë hyng do jawén paa bä Saab du däg däk.

55 Ỹỹj Garirej häj n'aa bä naa, Jesus had'aa
do paah, rabahõm Joséh jawén. Rahapäh
mä gabaho doo. Rahapäh mä na-ããj hẽ
ragadakä jëng do Jesus kamag n'aa. 56 Ti m'
rabajëk myyj hẽnh. Ti m' rabenyyw däk
bag'aad, buu benyym do bëëh, Jesus kamag
n'aa hahog pan'aa m'. Rabenyyw däk do
rabahajaa bä m', Saab däg mäh. Ti hyb
n'aa ragada mä Saab tabëëj hõm hyb n'aa,
Mosees ky n'aa jaw'yyk mejũũ doo da.

24

Jesus ganä wät do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' bäp paah, met'uuh hã, ỹỹj
rabahõm kän pä gabaho doo hẽnh, Jesus
kamag n'aa radasuun jëng hẽnh. Buu
benyym do renyyw däk do paa ramahũũm.
2 Kepëëd hõm mä pä gabaho do ty gatsë
paah, rakajaa bä. 3 Ti m' rabajëë p'ëë ta gó.
Dooh m' tii bä Jesus kamag n'aa. 4 Rahyb
n'aa newë b'ëëh bä m', nayyw hẽ kasee sa
pa pawóp hẽ ajyy. Gabarëëh mä sa saroor,
hawyp do gabarëëh doo da. 5 Tak'ëp mä
ỹỹj rah'yyb e'ỹỹm bong. Ti hyb n'aa, tũũ
rabehyy b'ëëh. Ti m' ãã̃s raky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa hawät do bë esoos dejëp do
mahang? —näk mäh. 6 —Dooh wäd bä.
Ganä wät! Dooh bë hyb n'aa es'ee wäd bë
hã taher'oot do Garirej häj n'aa bä? 7 Hahỹỹ
d' paa ta kyyh bë hã: "Ran'oo däk da Aj'yy
Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do nesaa do moo
heb'ook do sa moo gó, rabepëëm däk hyb
n'aa. Tamawoob däg bä kä ta ã̄h, ganä wät
da p'aa hẽnh", näng bë hã —näk mä ãã̃s
kyyh sa hã.

8 Ti m' rahyb n'aa es'ee kän Jesus her'oot
do paa kä. 9 Ti m' rabajëk, 11 hedoo do Jesus
mejũũ do hã, ta wób na-ãã̃j hã, rapanäk
hyb n'aa. 10 Marija Madarẽn, Jowãn, Marija
Tsijaag ỹỹn, ỹỹj wób mä na-ãã̃j hẽ m', ti
panäk do sa hã. 11 Dooh m' Jesus ma matëg
raky dahé bä. Daap hẽ red'oo mä ti ỹỹj
raher'oot doo. 12 Ti hadoo né hẽ m', Peed
as'ëëg gëët, ti m' waj'aa hõm Jesus kamag
n'aa hood gadäk hẽnh. Gabaho do tageg'ãã̃s
bä m', jãã̃m né hẽ m' pãã̃n hawak do rino
häd näng do s'ëëb tahapäh. Ti m' tabajëng.
Tahyb n'aa newëë mä ta tii.

Pawóp hẽ ajyy hã Jesus kasee do panyyg
n'aa hahỹỹh

13 Ti noo gó né hẽ, pawóp hẽ Jesus ma
matëg wób rabahõm panang Emaus häd
näng doo hẽnh. Dawëë péj tii, Jerusarẽnh
bä naa. 14 Ramahõm me raher'oot mä Jesus
dajëp do ky n'aa. 15 Ti bahã̄nh mä Jesus
kataa sa hã. Sa sii m' tabahõm. 16 Dooh m'
rah'yy genä bä Jesus tado bä, P'op Hagä Do
an'oo bä. 17 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—H'ëëd ti bë her'oot? —näng mäh.

Ti m' rabayyw b'ëëh dó. Rahyb n'aa tón
mäh. 18 Ti m' sa seeh, Kerew-Pas häd näng
do ky hadoo:

—Jãã̃m né hẽ õm Jerusarẽnh bä heg'ãã̃s
do ky n'aa nanapäh do t'ĩĩ hẽnh hawäd wät
doo? —näng mä ta kyyh.

19 —H'ëëd ky n'aa? —näng mä Jesus.

—Nasaréh buuj, Jesus häd näng do ky
n'aa —näk mäh. —P'op Hagä Do ky n'aa
rod né tii. Tak'ëp ta hejój gó tama metëëk,
tapehuunh na-ãã̃j hẽ. Baad ub ti P'op Hagä
Do matym gó. Baad ub na-ãã̃j hẽ ta wób sa
matym gó —näk mäh. 20 —Tii bä P'op Hagä
Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë
n'aa, ër wahë n'aa wób na-ãã̃j hẽ, raban'oo
kän Roma buuj sa moo gó, radaj'ëëp hyb
n'aa. Tii bä rabepëëm däk b'aa hã —näk
mäh. 21 —Kristo, ër majĩĩ moo gó naa ëër,
Isaraéw buuj ted'ëëp do paawä, ãã ed'oo.
Tamawoob däg mä ta ã̄h tadajëp —näk mäh.
22 —Ti anäng nä ta ky n'aa —näk mäh. —
Bäp paa ỹỹj wób, ãã h'yyb hataa, rabeboo
nä Jesus kamag n'aa hood hẽnh. Ãã h'yyb
gabedo bong ran'oo bä. 23 Dooh wäd mä ta
kamag n'aa ta gó, sa nooh. Ãã̃s kas'ee bong
mä sa hã, sa nooh. Jesus mä ganä wät ãã̃s
her'ood bä, ỹỹj sa nooh. 24 Tii bä ãã wób
rawaj'aah rabaheg'ãã̃s hyb n'aa. Se hub
né hẽ m' ỹỹj sa kyyh. Dooh wäd mä Jesus
kamag n'aa tii bä. Dooh né hẽ m' rahapëë
bä Jesus —näk mä ajyy kyyh.

25 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—H'yy gatemah bëëh! —näng mäh. —
Nayyw hẽ nado bë ky daheeh sahõnh hẽ
P'op Hagä Do ky n'aa rod raher'oot do paah
—näng mäh. 26 —Kristo, P'op Hagä Do H'yyb
Däng Do ahoop do pan'aa né hẽ sahõnh hẽ
ta tii, hỹ pong jé, raweh'ëëh hẽnh, tabasëëk
do pooj jé. Baad né hẽ P'op Hagä Do ky n'aa
rod rerii bong paa ta tii —näng mä Jesus sa
hã.

27 Ti m' Jesus ma met'ëëg wät mä sa hã
sahõnh hẽ ta ky n'aa, P'op Hagä Do kyy

kerih do hã hanäng doo. Mosees erii wät
do hã tadu doo ta ky n'aa tama metëëk doo.
Sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii
bong do ta ky n'aa, Jesus her'oot né m' tii
kä.
28 Ti m' edaa däk mä panang Emaus
häd näng doo. Panang bahãnh mä Jesus
kateb'ëës. 29 Ti m' tak'ëp rabetsẽẽ sa pa
tabaym hyb n'aa, tũũh däg do hyb n'aa
papỹỹj. Badajuu däk mäh. Ti m' Jesus
bahõm kän sa sii. Sa pa m' tabayyw kän.
30 Rabehyy t'oonh bä kä rabawa hyb n'aa
kä, Jesus bado däk pãw, ti m' P'op Hagä
Do hã taky n'aa etsẽẽ ta hyb n'aa, ti m'
taganabäh hõm, ti m' tabanoo sa hã kä.
31 Tii bä kä m', rah'yy kadaw'uuh Jesus hã.
Rah'yy kadawuung sii hẽ m' Jesus dawuh.
32 Ti m' sa daaj hẽ rakaner'oot. Ti m' raky
hadoo:
—Mahapäh né hẽ, ti baad ër h'yyb tym
tsebé do hadoo ër sii taber'oot bä, P'op
Hagä Do kyy kerih do hã ër tamaher'oot bä
ër mana me —näk mä sa kyyh.
33 Ti m' nayyw hẽ kä rabajëë kän
Jerusarẽnh hẽnh, 11 hedoo do Jesus ma
matëg, ta wób na-ããj hẽ rakata padëëk bä.
Rakajaa bä kä m', kata b'ëëh do raky hadoo
sa hã:
34 —Se hub né hẽ. Ganä wät né hẽ ër Wahë
N'aa! —näk sa kyyh. —Simaw hã takas'ee
wät! —näk mä kata b'ëëh do sa kyyh.
35 Ti m', panang Emaus häd näng doo
hẽnh naa han'aa do rabaher'oot sa hã nyy
da Jesus kasee sa hã ta tyw n'aa ramahõm
me, nyy da rah'yy kadaw'uuh ta hã pãw
taganebëëh bä.
36 Tii bä kä m', rabaher'oot nä bä m',
Jesus ganä g'ëëd kän mä sa mahang. Ti m'
takedëng sa hã:
—Taw'ããts hẽ bë P'op Hagä Do h'yyb
en'yym —näng mäh.
37 Ti m' tak'ëp rabeỹỹm bong. H'yy
gabedo bong mäh. Maëts red'oo mäh. 38 Ti
m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Hëd n'aa bë beỹỹm? —näng mäh. —
Hëd n'aa bë panyyg ky nadaheeh hahỹ bë
hapäh do hã? —näng mäh. 39 —Bë hegãã
moh ỹỹ, tsym ỹỹ, atapuwa tyw n'aa paah.
Ỹ né ti hỹỹh. Maës ỹ nado ti hỹỹh. Bë
mep'aa hã ỹỹ, maëts nado ỹỹh, bë bahapäh
hyb n'aa. Maëts dooh ta dab nyy bä, dooh ta
k'yy nyy bä, baad bë hapäh do ỹỹh —näng
mä Jesus sa hã.
40 Ti m' tametä däg kän mä sa hã ta mooh,
ta tsyym. 41 Dooh m' raky dahé nä bä, tak'ëp
rah'yyb tsebé do hyb n'aa, tak'ëp rah'yyb
meuunh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa Jesus ky
hadoo sa hã:
—Ti anyy ji awa péh? —näng mäh.
42 Ti m' rabanoo tah'ỹỹb dab. 43 Ti m'
tabawëë kän sa matym gó.
44 Ti m' taky hadoo sa hã:
—Bë mahang ỹ bawät nä bä, ỹ dajëp do
pooj jé, “Kametä däk da hã ỹ sahõnh hẽ këh
ỹ n'aa Mosees erii wät do paah, P'op Hagä
Do ky n'aa rod rerii bong do paah, Saaw-
Mo hã kerih do na-ããj hẽ”, bë ỹ maher'ood
bong paah —näng mäh.
45 Ti m' rah'yy genä padëëk P'op Hagä Do
kyy kerih do hã, Jesus an'oo bä. 46 Ti m' taky
hadoo ẽnh sa hã:
—Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do
këh ỹ n'aa: Kristo, P'op Hagä Do H'yyb
Däng Doo, ahoop né da dajëb. Ta jawén
kä da, tamawoob hẽ ta ãh tabado däk bä,
taganä wät da p'aa hẽnh. 47 Kristo ky
gabuuj sahõnh hẽ häj n'aa babuuj sa hã
rabaher'ood hõm da hahỹ ky n'aa: P'op
Hagä Do awug hõm da sahõnh hẽ nesaa do ji
moo wät do paah, ta hã ji h'yy kawareem bä.
Jerusarẽnh bä naa da radu doo raher'ood
hõm doo —näng mä Jesus.
48 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Bë hapäh sahõnh hẽ ta ti nesaa do ỹ
ahoop doo, ỹ dajëp doo, ỹ ganä wät doo, ti
hyb n'aa ỹ karẽn bë baher'oot ta ti këh ỹ
n'aa ta wób sa hã —näng mäh. 49 —Ỹ mejũũ
da bë wë P'op Hagä Do Sahee, Ee ky n'aa
enooh doo —näng mäh. —Ti hyb n'aa bë
ayyw dó Jerusarẽnh bä, bë gado däk bä kä
p'op naa P'op Hagä Do Sahee hejój —näng
mä Jesus.

*H*ỹ pong hẽnh Jesus basëëk do ky n'aa
hahỹỹh

50 Ti m' ta ma matëg Jesus mahũũm kän
panang bahãnh, panang Betanija häd näng
doo hẽnh. Ti m', p'op ta moo tagadabë
sëëk, ti m' taky n'aa edëë bong sa hã. P'op
Hagä Do hã taky n'aa etsẽẽ sa hyb n'aa. 51 Ta
ky n'aa edëng bä m', P'op Hagä Do masäg
kän hỹ pong jé. 52 Ti m', sa taron nu paa
me m' ta ma matëg ramehyy b'ëëh, Jesus
raweh'ëëh do ky n'aa, Jesus hã raj'aa etsë
hyb n'aa. Ti m' tak'ëp rah'yy gadejah doo
gó m', rah'yyb tsebé doo gó m' rabajëk.

[53] P'op Hagä Do tób n'aa bä m' P'op Hagä Do
hã raj'aa etsëë had'yyt hẽ m'. Jãã̃m hẽ kä
hahỹ Jesus panyyg.

Jowãw
Jesus ky n'aa Jowãw erih do hahỹỹh

P'op Hagä Do kyyh Jesus hã takesok do ky n'aa hahỹỹh

1 P'ooj ub, sahõnh hẽ tadu dahäng do pooj jé, tawäd né hẽ P'op Hagä Do Kyyh häd näng doo.* P'op Hagä Do sii tabawät. P'op Hagä Do né hẽ tii. 2 Sahõnh hẽ tadu dahäng do pooj jé, P'op Hagä Do sii tabawät tii. 3 Sahõnh hẽ tamo haj'aa hanäng doo. Dooh tapanahuunh péh. 4 Ji edëb had'yyt up doo, P'op Hagä Do Kyyh häd näng do hã né hẽ tabana. Ji h'yyb tym bag hadoo né hẽ ta ti edëb had'yyt ub doo. 5 Badagyp doo gó, nesaa do badäk hahỹỹ hã hanäng doo gó ta ti bag kadaw'uuh. Dooh badagyp do haja bä ta hã.

6 Ti m' ti awät mä aj'yy P'op Hagä Do kyy gó hana doo. Ta häd mä Jowãw.† 7 P'op Hagä Do mejũũ ta hã, ta wób tamaher'oot hyb n'aa ta ti ji h'yyb tym bag ky n'aa, ta tii hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa. 8 Dooh Jowãw tado bä ta ti ji h'yyb tym bag. Ta bag ky n'aa rod ub ti Jowãw. 9 Ahyy kän badäk hahỹỹ bä, ta bag heh'äät ub doo, Jesus Kristo, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do sa h'yyb tym bag.‡

10 Badäk hahỹỹ bä paa tabawäd wät. Badäk hahỹỹ hã habong do tapehuuj né paawä, dooh ragado bä tii, dooh rah'yy genä bä ta hã. 11 Ta karapee, Isaraéw buuj wë tabahyng, ti hadoo né hẽ, dooh ragado bä. 12 Sahõnh hẽ gad'oo doo, ta hã h'yy ka'eeh do sa hã P'op Hagä Do banoo ta taah rabahadoo hyb n'aa. 13 P'op Hagä Do taah ti rawén hedo padëëk, aj'yy karẽn do jawén nado, aj'yy panaa ji bahadoo do hyb n'aa nado. P'op Hagä Do taah rawén hedo padëëk, P'op Hagä Do tii d' tabanoo do hyb n'aa sa hã. Sa yb hado däk P'op Hagä Doo.

14 Ti m' aj'yy gó P'op Hagä Do Kyyh häd näng do kesok. Ãã mahang paa tabawäd wät. Ãã hapäh né hẽ tak'ëp hadoo do ta hejój, sét ub P'op Hagä Do T'aah tak'ëp hadoo do hejój. Tak'ëp né hẽ taky enyym. Heh'äät ub had'yyt né hẽ ta tii.

15 Baad ub Jowãw nu gahem'uun do paa baher'oot paa ta ti ky n'aa. Hahỹỹ da m' ta kyyh:

—Hahỹ ti ỹ ky n'aa her'oot doo, hahỹỹ da ỹ baher'oot bä: "Jawén ỹ hana doo, hyb n'aa jawyk ti bahãnh ỹỹ, tawäd däg né hẽ pój ỹỹ jé do hyb n'aa" —näng mä Jowãw kyyh.

16 Tak'ëp né hẽ P'op Hagä Do Kyyh häd näng do ky enyym. Ti hyb n'aa ër hã taky enyyw had'yyt hẽ. Baad hadoo do ër hã tametä had'yyt hẽ. 17 Mosees makũ anoo paa P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo. Jesus Kristo kä metä kän P'op Hagä Do ji takamahãn doo, ky n'aa heh'äät ub do na-ããj hẽ. 18 Dooh noo gó hapäh pé P'op Hagä Doo. Tii d' né paawä, jããm né sét hadoo do ta T'aah, ta da hadoo doo, ta pa hawät doo, ër tamaher'oot ta ky n'aa. Ta hã hẽ takametëëh P'op Hagä Doo.

Jowãw nu gahem'uun do ky n'aa hahỹỹh

19 Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa panang Jerusarẽnh bä habong do ramejũũ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do wób, t'ĩĩ hẽnh ramoo heb'ook do Rewi panaa wób na-ããj hẽ, Jowãw hã rabeaanh hyb n'aa Kristo, P'op Hagä Do Ky Däng Do tado bä. 20 Baad ub mä Jowãw baher'oot sa hã, dooh taky n'aa jejën bä. Hahỹỹ da m' Jowãw kyyh sa hã:

—Dooh Kristo,§ P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ỹ do bä —näng mä sa hã.

21 Ti m' rabeaanh:

—Õm Eriij, p'ooj ub hawät do paah? —näk mäh.

—Dooh —näng mä Jowãw.

P'aa hẽnh mä rabeaaj wät ẽnh:

—Õm nanäng P'op Hagä Do ky n'aa rod, P'op Hagä Do kyy kerih do ky däng doo? —näk mäh.

—Dooh ỹ ti tado bä —näng mäh.

22 Ti m' tagadëëg ub rabeaanh:

* 1:1 Jesus né ti P'op Hagä Do Kyyh häd näng doo. † 1:6 Jowãw nu gahem'uun do tii. Hajõk ti noo gó Jowãw häd enäh doo. Hahỹ Jesus panyyg hanäm do herii wät doo, Jowãw seeh, Jesus ma matëg seeh. ‡ 1:9 Jesus ji tah'yy gan'yyh baad hadoo do hã, P'op Hagä Do karẽn do hã, tahanäng pé m' ti ji h'yyb tym bag. § 1:20 Ji h'yyb tym dëëb, p'ooj ub Judah buuj hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, ramaneëënh Mesijas . Gereg kyy me ramaneëënh Kristo. "P'op Hagä Do h'yyb däng doo" , tahanäng pé m' ti.

—Jaa ti õm? —näk mäh. —Ãã mama-
her'ood, ãã panäk hyb n'aa ãã hã mejũũ
doo. Jaa õm, a nooh? —näk mä sa kyyh.
23 Ti m' Jowãw ky hadoo, P'op Hagä Do ky
n'aa rod, Isajas häd näng do her'oot doo da:
—"Ỹ né hẽ hahỹỹ da tabanawäng bä
her'oot doo: Baad ub da bë tyw n'aa daj'aah
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo."**
24 Ti m' sa wób, Parisew ramaneëënh doo,
25 rabeaaj wät ta hã:
—Hëd n'aa manu gemuun, Kristo, P'op
Hagä Do H'yyb Däng Do nadoo do õm? Hëd
n'aa manu gemuun Eriij p'ooj ub hawät do
paa nadoo do õm, nanäng P'op Hagä Do ky
n'aa rod nadoo do na-ããj hẽ õm? —näk mä
sa kyyh.
26 Ti m' Jowãw ky hadoo:
—Ỹ ti hỹỹh, bë ỹ nu gemuun naëng me
—näng mäh. —Ti awät bë mahang bë na-
hapäh doo. 27 Ti né ti jawén ỹ hana doo,
tak'ëp hyb n'aa jawyk do bahãnh ỹỹ. Hã ỹỹ,
ỹ hyb n'aa sakog its ta hã. Ti hyb n'aa dooh
ỹ haja bä ta tsyym suun kabo n'aa ỹ do bä
—näng mäh.
28 Ta ti reaanh doo, panang Betanija häd
näng doo bä tii, tamii Joradãn häd näng do
ta myyj jé. Tii bä m' Jowãw nu gemuun
bong mä ta wë han'aa doo.

Jowãw nu gahem'uun do her'oot do Jesus ky n'aa hahỹỹh

29 Ti m' jati péh, Jesus Jowãw nu ga-
hem'uun do hapäh ta wë hana doo. Ti m'
Jowãw ky hadoo:
—Bë hegãã, —näng mäh —P'op Hagä Do
mas'ãã b'éé t'aah hadoo, badäk hahỹỹ hã
habong do nesaa do sa hã hanäng do hado
hõm doo†† —näng mä Jowãw Jesus ky n'aa
hã. 30 —Hahỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot do paa
kä, hahỹỹ da ỹ baher'oot noo gó: "Jawén
ỹ hana doo, hyb n'aa jawyk ti bahãnh ỹỹ,
tawäd däg né hẽ pój ỹỹ jé do hyb n'aa", ỹ
hanäng do paah. 31 —Dooh paa ỹ hapëë nä
bä nanäng hyb n'aa jawyk do hahỹ tado bä.
Ỹ wén nu gemuun bong tame, takametëëh
hyb n'aa Isaraéw buuj sa hã —näng mä
Jowãw.
32 Ti m' Jowãw ky hado kän:
—P'op Hagä Do Sahee ỹ hapäh hỹ pong
jé naa tabahyng ta wë gurii-i hadoo. Ta
hã tabaym. 33 Pooj jé, dooh ỹ hapëë nä
bä ti tado bä. Hahỹỹ da paa ỹ P'op Hagä
Do maher'oot, ỹ paa tamejũũ tame ỹ nu
gemuun hyb n'aa: "Aj'yy wë Sahé ỹ ahyy
bä, ta wë tabaym mabahapäh bä", näng
P'op Hagä Doo, "ti né hẽ tii kä tabanoo sa
hã Sahé ỹỹ kä sa h'yyb tym gó tabajëë suun
hyb n'aa, Sahé ỹỹ h'yyb mahũũm hyb n'aa
kä sa hã", näng P'op Hagä Do hã ỹỹ. 34 Ỹ
hapäh ta ti Jesus wë kä. Ti hyb n'aa baad
ỹ baher'oot ta ky n'aa kä: P'op Hagä Do
T'aah né hẽ ti hỹỹh —näng mä Jowãw nu
gahem'uun doo.

Pooj jé Jesus sii habok do sa ky n'aa hahỹỹh

35 Ti m' jati péh, p'aa hẽnh mä Jowãw nu
gahem'uun do tii bä tabawät. Pawóp hẽ m'
ta ma matëg rahada. 36 Jesus tabës bä Jowãw
bahapäh bä m', taky hadoo ta ma matëg sa
hã:
—Bë hegãã! P'op Hagä Do mas'ãã b'éé
t'aah hadoo —näng mä Jowãw.
37 Ti m' ta ma matëg ramaa napäh bä m'
Jowãw her'oot doo, Jesus sii m' rababoo
kän. 38 Ta jawén p'aa hẽnh Jesus baheg'ããs
bä m', ta jawén han'aa do tabahapäh bä m',
tabeaanh sa hã:
—H'ëëd bë karẽn? —näng mäh.
Ti m' raky hadoo:
—Rabi‡‡ —näk mäh, —nyy bä mabagä?
—näk mä sa kyyh.
39 Ti m' Jesus ky hadoo:
—B'ëëp, bë hegãã —näng mäh.
Ti m' rabahõm ta sii, ti m' rabaheg'ããs
tabahe'ỹỹh doo. Ti m' rabaym ta pa, tũũh
däg do hyb n'aa papỹỹj, 4 oor m'.
40 Aj'yy Ãn-Deréh häd näng doo, Simaw
Peed häd näng do hỹỹj, Jowãw nu ga-
hem'uun do her'oot do maa napäh do seeh,
Jesus sii hawäd däk do seeh. 41 Ti m' nayyw
hẽ Ãn-Deréh bahõm ta hỹỹj tesoos, Simaw.
Ti m' tabaw'yyt bä kä, taky hadoo ta hã:

** 1:23 Isajas 40.3 †† 1:29 P'ooj ub, Jesus hewäd hyng do pooj jé, P'op Hagä Do mejũũ b'éé t'aah radaj'ëëp nesaa do sa mo haj'aa säm. B'éé t'aah majyyw hyb n'aa P'op Hagä Do mabaan hõm nesaa do ramoo bong do paah. B'éé t'aah jawén buuj däg Jesus. Jesus dajëp nesaa do ër moo bok do hyb n'aa. Ta majyyw hyb n'aa kä P'op Hagä Do bawug hõm sahõnh hẽ nesaa do ër moo bok doo. Ti hyb n'aa, b'éé t'aah gó Jowãw wén eh'ũũm Jesus ky n'aa. ‡‡ 1:38 "Ãã ma matëg" rahanäng pé m' ti Rabi. Raweh'ëëh do ky n'aa tii.

—Ãã aw'yyt Mesijas rahanäng doo —näng mäh. (Kristo, P'op Hagä Do h'yyb däng doo, tahanäng pé ti Mesijas.)

42 Ti m' Ãn-Deréh mahũũm kän Simaw Jesus wë kä. Ti m' Jesus begãã däk Simaw wë, ti m' taky hadoo ta hã:

—Õm né Simaw. Jowãw häd näng do t'aah õm§§ —näng mäh. —Hỹ jawén Sepas a häd kä —näng mäh. (Peed rahanäng pé ti ta tii, sa kyy me ti Sepas. "Pä" rahanäng pé m' tii.)

Pirip, Natanajéw daheeh Jesus naëënh do panyyg n'aa hahỹỹh

43 Ti m' jati pé Jesus h'yyb däng Garirej häj n'aa hẽnh tabahõm. Tabahõm pooj jé tahapäh mä aj'yy Pirip häd näng doo.

—Hata ỹ õm hỹỹ kä —näng mä Jesus ta hã.

44 Betsaj-Da panang häd näng doo bä naa ti Pirip. Ti né hẽ na-ããj hẽ Ãn-Deréh Peed sa panang. Sét panang buuj né tii. 45 Ti m' aj'yy seeh, Natanajéw häd näng do hã Pirip kataa. Ti m' taky hadoo ta hã:

—Ãã awyyd kän Mosees erii wät do paa gó kaher'oot doo kä, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do paa gó kaher'oot do na-ããj hẽ —näng mäh. —Jesus né ti ta tii, Nasaréh häd näng do panang hẽnh naa, Joséh t'aah —näng mä Pirip Natanajéw hã.

46 —Nasaréh hẽnh naa? —näng mä Natanajéw. —Nasaréh bä naa dooh baad hadoo do ana bä —näng mä Natanajéw.

Ti m' Pirip ky hadoo ta hã:

—Hamäh, ër hegãã —näng mä Pirip.

47 Ti m' rabahõm. Ti m' Jesus bahapäh bä Natanajéw kaja nä bä, taky hadoo:

—Wät ta ti Isaraéw buuj heh'äät ub doo. Dooh tawad'ii bä, dooh tajejën bä —näng mäh.

48 Ti m' Natanajéw ky hadoo:

—Nyy d' ỹ mabahapäh? —näng mä Jesus hã.

Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Õm Pirip aw'yyt do pooj jé, õm ỹ ba-hapäh joom wiigo häd näng do yt hã —näng mä Jesus.

49 Ti m' Natanajéw hyb n'aa meuuj wät, ti m' taky hadoo:

—Ma matëg! —näng mäh —Õm né P'op Hagä Do T'aah. Õm né hẽ Isaraéw buuj sa wahë n'aa —näng mäh.

50 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Hã ỹ mah'yy ka'eeh, joom wiigo yt hã õm ỹ bahapäh ỹ banäng do hyb n'aa? —näng mäh. —Ti bahãnh da mabahapäh da meuj n'aa näng doo —näng mäh.

51 Ti m' Jesus ky hado kän:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Wë gasëëts hõm do bë bahapäh da. P'op Hagä Do ããs rabehyng rabesëëk Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do wë, bë hapäh da —näng mä Jesus sa hã.

2

Naëng kawapëën däk do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m', jati hawät hadoo hã, panang Kanah häd näng doo bä, Garirej häj n'aa bä, ramoo bong ket'ëë do jäm waa n'aa, ta tä n'aa. Jesus ỹỹn awät tii bä, raket'ëë do jäm noo gó. 2 Jesus, ta ma matëg sii hẽ, rabats'yyt jäm hẽnh. 3 Ti bahãnh, tabahëëj jëng uwa bëëh hejoonh doo. Ti m' Jesus ỹỹn ky hadoo Jesus hã:

—Ahëëj jëng uwa bëëh hejoonh doo —näng mä Jesus ỹỹn.

4 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Hëd n'aa tii hã ỹ mamaher'oot? —näng mäh. —Dooh takaja nä bä hejój ỹỹ ỹ metëëh doo —näng mäh.

5 Tii bä m', ta ti tób yt moo bo n'aa hã m' Jesus ỹỹn ky hadoo:

—Bë moo boo da sahõnh hẽ bë tamejũũ doo —näng mä ta ỹỹn kyyh sa hã.

6 Tób yt hã ti abëëh ji ma poo oow see pé naëng hood pä s'ëëb. Sa moo hetsyd, sa waa hood getsyd naëng n'aa. Judah buuj raky n'aa jaw'yyk do ky n'aa né tii. Tamawoob hẽ raat ken'yyh tahyb n'aa pé ta ti ta gabuuj. 7 Ti m', tii b' moo heb'ooh do sa hã Jesus ky hadoo:

—Bë gedu bëh naëng ta hood gó —näng mä Jesus.

Ti m' ragedu bëëh sahõnh hẽ. 8 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë agób ta uuh. Bë mahũũm jäm kaser n'aa wë —näng mä ta kyyh.

§§ 1:42 Jowãw see ta ti Simaw yb. Dooh Jowãw nu gahem'uun do paa tado bä. Dooh na-ããj hẽ ti Jesus ma metëëk do seeh, Jowãw häd näng do tado bä. Hajõk Jowãw häd enäh doo.

Ti m' ramahũũm kän ta wë ta uuh. 9 Ti
m' jäm kaser n'aa tameëëk naëng paah, uwa
bëëh hejooj däk doo. Dooh tahapëë bä n'yy
hẽnh naa tii. Tii bä moo heb'ooh doo, ti
rahapäh ta tii. Ti m' dawë hã aj'yy katëë do
tanaëënh, 10 ti taky hadoo ta hã:

—Pooj jé ji heno uwa bëëh hejoonh do
baad hadoo doo. Ta jawén, baad rabeëg
bong bä kä, rahãd kanahapëë bong bä kä,
ji heno baad nadoo doo. Õm tii, dooh tii d'
madoo bä. Menyyw hõm baad had'op do
tagadëëg ub —näng mä ta kaser n'aa kyyh
aj'yy katëë do hã.

11 Pooj jé Jesus du doo do tapahuunh do
ta tii. Ta tii hã kä tametä kän tak'ëp hadoo
do ta hejój, ti hyb n'aa ta ma matëg ta hã
rah'yy kae padäg kän. Panang Kanah häd
näng doo bä, Garirej häj n'aa bä ti ta tii.

P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó hes'ëëm do Jesus hebëë bong do panyyg n'aa hahÿÿh

12 Ti jawén mäh, panang Kapar-Naũm häd
näng doo hẽnh Jesus rabahõm ta ỹỹn, ta
hÿÿj, ta ma matëg sa daheeh. T'ĩĩ hẽnh mä
tabaym pawóp hẽ ta ã̃h.

13 Tabedaa däk bä Pas-kowa* häd näng
do Judah buuj rahyb n'aa esee doo, Jesus
bahõm kän mä Jerusarẽnh hẽnh. 14 P'op
Hagä Do tób n'aa w'oo hã, kahadë doo gó,
wahoo gó, tabahapäh mä booj yb, b'éé,
gurii-i hes'ëëm doo. Dajẽẽr meb'aanh doo,
tii b' né rabat'oonh, Jesus hapäh. 15 Ti m'
tabarig däk ta tyd tamehewyyh hyb n'aa.
Ti m' tabahabëë bong booj yb, b'éé sii hẽ.
Ti m' tabaũũj bëëh mä dajẽẽr rabaheb'aanh
do tyng n'aa. Jé pad'yyt hẽ taparara bong
mä moweed, Jesus mo haj'aa. 16 Ti m' taky
hadoo gurii-i hes'ëëm do hã:

—Bë manä ti j'eep! —näng mäh. —Ji
es'ëëm do tób n'aa bë adoo manä Ee tób! —
näng mä Jesus kyyh sa hã.

17 Ti m' ta ma matëg rahyb n'aa es'ee däg
kän P'op Hagä Do kyy kerih do hã kerih doo:
"Ỹ gawats'iik da tak'ëp ỹ kamahã̃n do hyb
n'aa a tób n'aa."†

18 Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa rabana
Jesus wë, ti m' raky hadoo ta hã:

—Jaa kyy gó hahÿÿ d' mabad'oo? —näk
mä sa kyyh. —Mametä ã̃ã hã meuj n'aa
näng do heen n'aa, P'op Hagä Do ky gabuuj
tado bä —näk mä sa kyyh.

19 —Ej —näng mä Jesus. —Bë karẽn bä,
bë apyn hõm hahÿ P'op Hagä Do tób n'aa.
Tamawoob hẽ tabado däk bä ta ã̃h, ỹ tamaa
sooh p'aa hẽnh —näng mä Jesus.

20 —Nyy d' ti ta tii? —näk mä Judah buuj
wahë n'aa sa kyyh. —46 ta baab ramoo bok
rabahaja sooh hyb n'aa. Tamawoob mä ta
ã̃h matamaa sooh p'aa hẽnh? —näk mä sa
kyyh Jesus hã.

21 Dooh P'op Hagä Do tób n'aa Jerusarẽnh
bä hasooh do paa tado bä, Jesus hanäng
péh. Ta daaj hẽ, ta ky n'aa né hẽ ti
taher'oot. 22 Ta jawén, Jesus ganä wät jawén
paa bä kä m', ta ma matëg rahyb n'aa newë
kän ta ti taher'oot doo. Tii bä kä m' raky
dahé kän Jesus her'oot do paa kä. Raky
daheeh na-ã̃ãj hẽ P'op Hagä Do kyy kerih
doo kä.

23 Ti m', Pas-kowa rahyb n'aa esee noo
gó, Jerusarẽnh bä Jesus baym bä, hajõk
h'yy kae kän ta hã, hajõng tapehuunh do
rahapäh do hyb n'aa. 24 Dooh Jesus h'yyb
dahé bä sa hã, baad tabahapäh do hyb n'aa
sa h'yyb. 25 Dooh hyb n'aa rabaher'oot pé
Jesus hã badäk hahÿÿ hã habong do sa ky
n'aa, baad Jesus bahapäh do hyb n'aa sa
h'yyb.

3

*Aj'yy Nikod*ẽm häd näng do sii Jesus
ber'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

1 Ti m', ti awät mä aj'yy Nikodẽm häd
näng doo, Parisew sa seeh, Judah buuj sa
wahë n'aa see m'. 2 Atsëm tabana Jesus wë,
ti taky hadoo ta hã:

—Ma matëg, —näng mäh —ã̃ã hapäh, õm
P'op Hagä Do mejũũ, ã̃ã mama metëëk hyb
n'aa. Ta ti ã̃ã wén hapäh, dooh hajaa pé
ta tii d' mapahuunh doo da P'op Hagä Do
nawäd bä ta sii —näng mä Nikodẽm kyyh.

3 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

---

* 2:13 Pas-kowa ramaneëënh doo, Isaraew buuj rahyb n'aa esee do P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn doo, rabah'ũũm do Esit bä naa. Pas-kowa ratab'ëës noo gó m' ranaheb'ooh mä b'éé t'aah aj'yy. Rahyb n'aa esee do heen n'aa m' tii. Ti noo gó m' ratab'ëës né hẽ m' pãw makuj tamah doo. Séd hã m' rataheb'ëës. † 2:17 Saaw-Mo 69.9 hã takerii däk tii. Dawi kyy gó Jesus beh'ũũm. Tak'ëp Jesus kamahã̃n P'op Hagä Do tób n'aa. Baad takarẽn P'op Hagä Do rahyb n'aa esee ta ti yt hã. Dooh tagenaag bä ta see hyb n'aa tii bä ramoo bong doo.

—Dooh hajaa pé P'op Hagä Do bag'ããs do karapee ji do bä, p'aa hẽnh ji nenyy bä. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mä Jesus Nikodẽm hã.

4 Ti m' Nikodẽm ky hadoo:

—Nyy d' tii? —näng mäh. —Nyy da p'aa hẽnh ji benäng, wah'ëë däk do ji? Ny daa p'aa hẽnh ji bajëë suun ji ỹỹn wog gó, p'aa hẽnh ji benäng hyb n'aa? —näng mä Nikodẽm kyyh.

5 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh ji haja bä P'op Hagä Do bag'ããs do karapee ji do bä, ji h'yyb ji nenyyw bä nesaa do mahẽnh, P'op Hagä Do Sahee ji h'yyb gó tanajëë suun bä na-ããj hẽ.* Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mäh. 6 —Aj'yy hã hana doo, ta da hadoo né hẽ tii. P'op Hagä Do Sahee hã hana doo, P'op Hagä Do taah hedo padëëk tii. 7 Ti hyb n'aa mahyb n'aa meuuj manäh, "Taw'ããts hẽ p'aa hẽnh bë benäng do hadoo", ỹ hanäng do hã —näng mä Jesus.

8 Ti m' taky hadoo:

—Tabahëm do ky n'aa gó õm ỹ maher'oot p'aa hẽnh ji benäng do ky n'aa. Tabahëm do tabahëm takarẽn hẽnh. Ji maa napëë né paawä ta kyyh, dooh ji hapëë bä n'yy hẽnh tahana, dooh ji hapëë bä nyy bä tabaym. Ti hadoo P'op Hagä Do Sahee gó p'aa hẽnh henäk do sa hã† —näng mä Jesus Nikodẽm hã.

9 Ti m' Nikodẽm ky hadoo:

—Nyy d' tii?

10 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Isaraéw buuj sa ma matëg né paawä õm, dooh tagah'ood bä a hã? —näng mäh. 11 —Né hup ỹ né hẽ hahỹ õm ỹ maher'oot doo: Ãã her'oot ãã hapäh do ky n'aa, ãã hapäh do ãã matym me na-ããj hẽ. Ti hadoo né hẽ, dooh bë gado bä ãã her'oot doo —näng mäh. 12 —Õm ỹ maher'ood wät badäk hahỹỹ bä ky n'aa, dooh ỹ maky dahé bä. Nyy da da ỹ bë ky daheeh hỹ pong jé ky n'aa ỹ her'ood bä? —näng mäh. 13 —Dooh hewäd sëëk pé hỹ pong jé. Dooh ta ky n'aa her'oot péh. Jããm né hẽ hawät t'ĩĩ hẽnh Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo. 14 P'ooj ub, tabanawäng bä, aw'yy heen n'aa Mosees gadahäng p'op, b'aa hã, ta wë rahegãã bä ranadejëp hyb n'aa. Ti hadoo né da b'aa hã, p'op, rabepëëm däk da Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, 15 sahõnh hẽ ta hã h'yy ka'eeh do redëb had'yyt hyb n'aa hỹ pong jé P'op Hagä Do pa. 16 Tak'ëp badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do kamahẽn. Ti hyb n'aa taban'oo däg kän sét hadoo do ta T'aah, sahõnh hẽ ta hã h'yy ka'eeh do tabanesaa hẽnh ranahõm hyb n'aa, rabedëb had'yyt hyb n'aa hỹ pong jé P'op Hagä Do pa kä. 17 Taky n'aa etyy hyb n'aa nado nesaa do sa hã P'op Hagä Do wén mejõ hyng ta T'aah badäk hahỹỹ bä. Tawén mejõ hyng, ta hã rabedëp hyb n'aa nesaa do mahẽnh —näng mä Jesus kyyh.

18 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Dooh P'op Hagä Do ky n'aa ety bä nesaa doo hẽnh, ta T'aah hã h'yy ka'eeh doo. P'op Hagä Do h'yyb gó tabanyy däk taky n'aa etyy do sa hã nesaa doo hẽnh, ta T'aah hã h'yy kana'eeh do sa hã. Ta wén ky n'aa etyy nesaa doo hẽnh sa hã, sét had'os do ta T'aah hã rah'yy kana'eeh do hyb n'aa —näng mäh. 19 —Hahỹ hyb n'aa P'op Hagä Do rejãã da sa hã: Ta t'aah, ji h'yyb tym bag, baad hadoo do P'op Hagä Do gen'aak do ji hã tametëëh doo, kajaa badäk hahỹỹ hã habong do sa mahang. Ti hado né paawä, dooh rakamahẽn bä ta ti bag. Rakamahẽn badagyp do hadoo doo, nesaa do ramoo bong do hyb n'aa. 20 Nesaa do moo heb'ook doo, dooh rakamahẽn bä ta bag. Dooh rakarẽn bä ta bag hadoo doo gó rabooh, nesaa do ramoo bok do kamanetëëh hyb n'aa. 21 Baad hadoo do ky n'aa P'op Hagä Do metëëk doo da habok doo, tabawak bä hadoo doo gó rababok, P'op Hagä Do ky gabuuj né ta ti ramoo bong doo, takametä däk hyb n'aa —näng mä Jesus Nikodẽm hã.

Jesus ky n'aa Jowãw nu gahem'uun do her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

* 3:5 Hahỹỹ d' Gereg kyy me, Jowãw erih doo me: "Dooh ji haja bä P'op Hagä Do bag'ããs doo gó ji ajëë suun bä, naëng me ji nenyy bä, P'op Hagä Do Sahee me ji nenyy bä na-ããj hẽ." Hahỹỹ da ta ti naëng ky n'aa: Ji kahetsyyd wät do hadoo naëng me hasus do mahẽnh, ji h'yyb ji benäm nesaa do mahẽnh. † 3:8 Hahỹỹ d' tahanäng pé tii: Dooh né paawä ji hapëë bä nyy d' ti p'aa hẽnh rabenäng do hadoo, wyt ta maab hẽ sa h'yyb tym kawareem kän P'op Hagä Do Sahee an'oo bä.

22 Ta jawén mäh, Jesus, ta ma matëg da-
heeh raberéd hõm mä Jerusarẽnh panang.
Panang bahãnh, Judah häj n'aa bä tabaym
dó ta ma matëg daheeh. Ta tii bä tanu
gemuun bong ta wë han'aa doo. 23 Ti noo
gó Jowãw nu gahem'uun do nu gemuun
wät panang Anon häd näng doo bä, panang
Sarĩm häd näng do nedaa bä, tamii maeh
do hyb n'aa tii bä. Hajõk Jowãw wë han'aa
ranu kemuun hyb n'aa. 24 (Jowãw nu ga-
hem'uun do radawäts gëët do pooj jé tii.)
25 Ti m' Jowãw nu gahem'uun do ma matëg
raky ked'aak Judah buuj see sii. Judah buuj
raky n'aa jaw'yyk do mejũũ nyy da ji behop
ji h'yyb enyyw däk hyb n'aa P'op Hagä Do
matym gó. Ti p'ãã raky ked'aak. Ti m'
Jowãw nu gahem'uun do ma matëg rabana
ta wë, ti m' raky hadoo ta hã:

26 —Ãã ma matëg —näk mä Jowãw hã. —
Aj'yy tamyyj däk hã makahataa doo, maky
n'aa her'oot do paah, ta ti na-ããj hẽ nu
gemuun hÿÿ kä. Sahõnh hẽ rabahõm kän
ta wë. Dooh ãã wë rana boo bä —näk mä
Jowãw nu gahem'uun do ma matëg ta hã.

27 Ti m' Jowãw ky hadoo:

—P'op Hagä Do né hẽ ti hanoo ji hã ji moo
wät do pan'aa. P'op Hagä Do ky gabuuj né
hẽ ti tamoo wät doo. 28 Bë hapäh né hẽ, bë
maa napäh né hẽ bë hã ÿ her'oot do paah.
P'op Hagä Do H'yyb Däng Do nado ÿ hÿÿh,
näng paa ÿÿh. P'op Hagä Do mejũũ ÿ ta pooj
jé, näng paa ÿÿh. 29 —Raketëë do jäm n'aa
rabajäm noo gó, ta patug pan'aa wë né ta
ÿÿm pan'aa bahõm. Aj'yy najiis, jäm h'yyb
mahũũm n'aa, tsebee kän katëë do pan'aa
kyyh hã. Katëë do najiis tsebé do hadoo ÿ
hÿÿh —näng mä Jowãw. —Baad ÿ tsebee
kän sahõnh hẽ rabahõm do hyb n'aa ta wë.
30 Taw'ããts hẽ rahyb n'aa jawyyg magyys hẽ
ta tii. Ti yd jé taw'ããts hẽ ÿ rahyb n'aa sakog
magyys hẽ —näng mä Jowãw.

31 Ti m' Jowãw ky hadoo ẽnh:

—Hÿ pong jé hana doo, sahõnh hẽ sa
bahãnh ta tii. Badäk hahÿÿ bä naa ÿ ti
hÿÿh. Badäk hahÿÿ bä naa ti ÿ hajaa ÿ
her'ood bä. Hÿ pong jé hana doo, sahõnh
hẽ bahãnh hadoo doo, 32 ti né hẽ sahõnh hẽ
tabaher'oot t'ĩĩ hẽnh tahapäh doo, tamaa
napäh do ky n'aa. Ti hado né paawä, dooh
ragado bä taher'oot doo. 33 Ÿ gadoo ti hÿ
pong jé hana do her'oot doo. Te hub né hẽ
P'op Hagä Doo, baad ÿ ky däng. 34 Ÿ P'op
Hagä Do mejũũ ta ky n'aa ÿ baher'oot hyb
n'aa. Baad tabanoo hã ÿ ta Sahee. Ti hyb
n'aa, te hub né hẽ bë hapäh Jesus ky n'aa ÿ
her'oot doo. 35 —P'op Hagä Do kamahãn ta
T'aah. Sahõnh hẽ bagã n'aa tabahadoo ta
Yb an'oo bä. 36 P'op Hagä Do T'aah hã h'yy
ka'eeh doo, edëb had'yyt da P'op Hagä Do
pa hÿ pong jé. Nabuj keh'ũũm doo, ta hã
h'yy kana'eeh doo, dooh da t'ĩĩ hẽnh raboo
bä. Rahob had'yyt hẽ da nesaa doo, P'op
Hagä Do an'oo bä —näng mä Jowãw kyyh.

4

Samarija häj n'aa buuj ÿÿnh panyyg n'aa
hahÿÿh

1 Ti m', hajõõ däk Jesus ma matëg, Jowãw
nu gahem'uun do ma matëg bahãnh däg,
Jowãw bahãnh däg na-ããj hẽ Jesus ranu
gemuun doo, Parisew raky n'aa napëë kän.
2 (Dooh m' Jesus nu gemuun bä. Ta ma
matëg ti nu gemuun Jesus wë han'aa doo.)
3 Jesus heen n'aa nyy däk bä m', Parisew
raky n'aa napäh bä kä, teréd hõm Judah häj
n'aa. Garirej häj n'aa hẽnh tabahõm kän
p'aa hẽnh. 4 Ta tyw n'aa Samarija häj n'aa
tabës doo me m' tabahõm.

5 Ramahõm me m', rakajaa panang Sikar
häd näng doo bä, Samarija häj n'aa bä. Hëëj
Jakóh ta t'aah Joséh hã tanoo do paa nedaa
hẽnh ti panang. 6 Tii bä ti majat mä naëng
Jakóh gagots däk do paah. Jesus akaaj däk
mäh, dawëë rababok do hyb n'aa. Ti m'
Jesus baso däk naëng majat do pa. Wasyg
këë mäh.

7-8 Ti nuuj jé ta ma matëg rabahõm
panang hẽnh, sa waa rabetsẽẽ hyb n'aa. Ti
m' naëng majat bä ÿÿnh, Samarija buuj,
kajaa mä naëng tabagóp hyb n'aa. Ti m'
Jesus ky hadoo ta hã:

—Na ÿ eëg naëng uuh —näng mäh.

9 Ti m' ÿÿnh hyb n'aa newëë teaanh do
hyb n'aa. Dooh Judah buuj raherod bä
Samarija buuj sa sii.* Ti hyb n'aa m' taky
hadoo:

* 4:9 Dooh Judah panaa heh'äät do Samarija buuj rado boo bä. Ti hyb n'aa, dooh Judah buuj ragado bä sa mahang, dooh raherod bä sa sii. Dooh Judah buuj ragenaag bä Samarija buuj. Dooh na-ããj hẽ Samarija buuj ragenaag bä Judah buuj.

—H'ëëd hyb n'aa mabetsẽẽ hã ỹ naëng? —näng mäh. —Õm Judah buuj, ỹ ti Samarija buuj —näng mäh.

10 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Mahapëë bä paawä ji matym n'aa P'op Hagä Do anoo do ji hã, mahapëë bä paawä hahỹ naëng hetsẽẽ do a hã, metsẽẽ paawä ta hã naëng. Ji h'yyb ed'ëëp do naëng n'aa paawä tanoo a hã —näng mä Jesus.

11 Ti m' ỹỹnh ky hadoo:

—Ny ta hood? T'õp hahỹ naëng majat. N'yy hẽnh naa mabagóp ti naëng menooh doo? —näng mäh. 12 —Ër wahë makũ Jakóh gagots jat hahỹ naëng. Ti mo haj'aa paah, ti ti hanoo paa ãã hã. Ti ti heëëk paah, ta taah reëëk paah, ta masããh reëëk paa hahỹ naëng. Ër wahë makũ bahãnh g'eeh õm? —näng mä ỹỹnh kyyh.

13 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Majat hahỹ naëng heëëk doo, p'aa hẽnh da tahoo kaaj däk —näng mäh. 14 —Naëng ỹ anoo do heëëk doo, dooh da tahoo kaaj wäd bä. Naëng ỹ anoo do tawäd had'yyt hẽ da sa h'yyb tym gó.† Tanoo sa hã hỹ pong jé, P'op Hagä Do pa sa h'yyb tym edëb had'yyt hẽ —näng mä Jesus.

15 Ti m' ỹỹnh ky hadoo:

—Na ta ti naëng ỹ karẽn, ỹ hoo nakaaj wät hyb n'aa, ỹ nana wät hyb n'aa, ỹ nagób wät hyb n'aa hahỹ naëng —näng mä ỹỹnh kyyh.

16 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Abaaj hõm! Mahahëën nä a patug —näng mä Jesus.

17 —Dooh ỹ patug nyy bä —näng mä ỹỹnh kyyh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ehub né hẽ õm, “Dooh ỹ patug nyy bä”, hanäng do õm —näng mäh. 18 —Ji ma poo oow pé paa a pat'uuk. Hỹỹ kä mapa gä doo, dooh né hẽ a patug tado bä. Ehub né hẽ õm ti hedoo doo —näng mä Jesus.

19 Ti m' ỹỹnh ky hadoo ẽnh ta hã:

—P'op Hagä Do ky n'aa rod ti õm —näng mäh. 20 —Sooh nanäng waëë jó ãã wahë makũ rahyb n'aa jew'yyk P'op Hagä Doo. Bëëh, Judah buuj, Jerusarẽnh bä m' ji hyb n'aa jaw'yyk, bë nooh. Nyy da a hã? —näng mäh.

21 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Baad ỹ baher'oot a hã, ỹ maky dahé. Ti awät da ti noo gó, dooh da P'op Hagä Do ji Yb ji hyb n'aa jewyyg wäd bä nanäng waëë jó, Jerusarẽnh bä na-ããj né da —näng mäh. 22 —Bëëh, Samarija buuj, dooh bë hapëë bä ta ti bë hyb n'aa jew'yyk doo. Ãã hahỹ Judah buuj, ãã hapäh ta ti ãã hyb n'aa jew'yyk doo. Ããh, Judah buuj, ãã mahang né hẽ ti taganyyh sahõnh hẽ sa h'yyb tym dëëb —näng mäh. 23 —Ti awät da ti noo gó kä, da hẽ né hẽ ta du däk, baad P'op Hagä Do ji Yb hyb n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do Sahee hejój gó, tak'ëp baad hadoo doo gó na-ããj hẽ rahyb n'aa jew'yyk da. Ta ti hedoo do P'op Hagä Do ji Yb karẽn. 24 Sahee né hẽ ti P'op Hagä Doo. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ ta hã hyb n'aa jew'yyk doo, ta Sahee hejój gó, tak'ëp baad hadoo doo gó na-ããj hẽ P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk —näng mä Jesus ỹỹnh hã.

25 Ti m' ỹỹnh ky hadoo:

—Ỹ ky n'aa napäh ti awät da Mesijas (Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ramaneëënh doo) —näng mäh. —Takajaa bä, sahõnh hẽ da ër tamaher'oot —näng mä ỹỹnh kyyh.

26 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Ỹ né ti hỹ Mesijas, a sii her'oot do né hẽ —näng mä Jesus.

27 Tii bä kä m', Jesus ma matëg rakajaa. Rahyb n'aa meuunh mä ỹỹnh sii Jesus ber'oot do hyb n'aa. Rahyb n'aa meuuj né paawä, dooh m' reaaj bä ta hã ỹỹnh hã taher'oot doo.

28 Ti m' ỹỹnh beréd häng ta naëng hood, myyj hẽnh tabajëng. Takajaa bä m' tabaher'ood kän myyj bä haj'eenh do sa hã. Ti m' taky hadoo:

29 —Hamäh, ër hegãã aj'yy sahõnh hẽ ỹ moo wät do paa ỹ tamaher'oot doo —näng mäh. —Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do hyb n'aa hadoo ti ta tii —näng mäh.

30 Ti m' rabahõm kän rabaheg'ããs hyb n'aa kä.

31 Ti nuuj jé Jesus ma matëg ramejõ bong tabawa wät hyb n'aa ta waa:

—Mawa wäd a waa, ma matëg! —näk mä sa kyyh.

32 Ti Jesus ky hadoo sa hã:

—Ti anäng wa ỹ bë nahapäh doo —näng mä ta kyyh.

† 4:14 P'op Hagä Do Sahee tii, naëng hadoo do Jesus anoo doo.

33 Ti m' sa da hadoo do hã ta ma matëg
rabeaanh:
—Ramana wät g'eeh ta waa? —näk mä sa
kyyh.
34 Ti m' Jesus baher'oot sa hã:
—Ta ti hã ỹ mejõ hyng do karẽn do ỹ moo
wät. Ỹ karẽn ỹ bahajaa hã ỹ tamejũũ doo. Ti
né hẽ wa ỹ hadoo doo, ỹ hanäng doo. Ti né
hẽ hëp ỹ hejój —näng mäh. 35 —Hahỹỹ da bë
ky hetëg: "4 nä ta kamarab n'aa takata däk
hyb n'aa joom tym", bë nooh. —Bë hegãã,
bok ta ti hajõk wë ỹ han'aa doo. Joom ag
hahõõ däk do hadoo tii. Kaja kän ji ataa
P'op Hagä Do wë, joom ag ji ataa do hadoo.
36 Ta ti wë ỹ hataa do gadoo da tamoo wät do
säm. Hỹ pong jé, P'op Hagä Do pa ragadoo
da edëb had'yyt doo, wë ỹ hata däk doo. Jé
P'op Hagä Do kyyh sa h'yyb tym gó hejoom
do hadoo doo, hã ỹ h'yy ka'eeh do taa n'aa
na-ããj né hẽ, séd hã da rah'yy gadejah. 37 Te
hub né hẽ hahỹ sa ky hetëg: "Ta see tejóm
n'aa, ta see tataa n'aa." 38 Tii da da bë hã
kä. Bë ỹ mejũũ bë bataa hyb n'aa bë nejoom
doo. Ta wób ti moo bong tii.‡ Ta wób ramoo
bok do säm bë gado kän —näng mä Jesus ta
ma matëg hã.

*Hajõk Samarija buuj Jesus hã h'yy kae padëëk do ky n'aa hah*ỹỹh

39 Ti m', hajõk Samarija buuj, ta ti panang
buuj, rah'yy kae padäg kän mä Jesus hã,
ỹỹnh maher'oot do hyb n'aa sa hã. Hahỹỹ
d' mä ỹỹnh kyyh sa hã: "Sahõnh hẽ ỹ
tamaher'oot ỹ moo wät do paah", näng paa
m' ỹỹnh sa hã. 40 Ti m', Jesus wë panang
buuj rakajaa bä, rabetsẽẽ ta hã sa panang bä
tabaym hyb n'aa. Tii bä kä, pawóp hẽ ta ãh
tabayyw wät. 41 Ti bahãnh kä, hajõk panang
buuj rah'yy kae kän, sa hã Jesus her'oot do
hyb n'aa. 42 Ti m' ỹỹnh hã raky hadoo:
—Maher'oot do hyb n'aa nado wäd ãã
wén ky daheeh. Ãã wén ky daheeh hỹỹ kä,
ta kyyh ãã maa napäh do hyb n'aa. Sahõnh
hẽ badäk hahỹỹ hã habong do sa h'yyb tym
dëëb né hẽ ti hahỹỹ kä, ãã hapäh hỹỹ kä —
näk mä sa kyyh ỹỹnh hã.

*Aj'yy hyb n'aa jawyk do t'aah nahëë näng do panyyg n'aa hah*ỹỹh

43 Pawóp däg kä m' ta ã̃ kä sa panang bä
tatab'ëës doo, Jesus bahõm kän Garirej häj
n'aa hẽnh. 44 Hahỹỹ d' mä Jesus her'oot do
paah: "Ta häj n'aa bä dooh ragado bä P'op
Hagä Do ky n'aa rod." 45 Ti m', Garirej häj
n'aa bä takajaa bä, ragadoo Jesus. Rawén
gadoo, sahõnh hẽ Jesus pahuunh doo, Pas-
kowa Jerusarẽnh bä ratab'ëës noo gó, raba-
hapäh do hyb n'aa paah.
46 P'aa hẽnh mä Jesus bahõm ẽnh panang
Kanah häd näng doo hẽnh, naëng, uwa
bëëh matsing do tawareem paa bä. Ti
awät aj'yy hyb n'aa jawyk doo, sa häj n'aa
wahë n'aa kaser n'aa. Nahëë näng ta t'aah.
Kapar-Naũm panang bä m' tabagä ti ta
t'aah. 47 Ti m' aj'yy ky n'aa napäh bä Jesus
kajaa do Garirej häj n'aa bä, Judah häj n'aa
bä naa, panang Kanah hẽnh tabahõm Jesus
wë. Ti m' Jesus hã tabetsẽẽ ta sii tabahõm,
ta t'aah nahëë tabahahëën hõm hyb n'aa.
P'eets mä ta t'aah dajëb paawä.
48 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Bë nahapëë bä tak'ëp hadoo do ji pe-
huunh doo, dooh né da bë ky dahé bä ẽnh
—näng mä Jesus kyyh.
49 —Hyb n'aa jawyk doo, —näng mä aj'yy
—hamä si ỹỹ, tah ỹ nadajëp hyb n'aa —näng
aj'yy kyyh.
50 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Abaaj hõm. Has'oo däk da a t'aah.
Nadajëb da a t'aah —näng mä Jesus.
Aj'yy ky dahé kän Jesus her'oot doo, ti
hyb n'aa tababaaj hõm kän. 51 Ti m' ta tyw
n'aa me, ta hõõ bä, takata däk mä ta karom
sa hã, ta tób hẽnh han'aa doo.
—Has'oo däk a t'aah —näk mä ta hã.
52 Ti m' tabeaanh sa hã:
—Nyy b' akëë papỹỹj, ta nahëë badoo
wät? —näng mäh.
—Tsém né hẽ, atëh këë —näk mä sa kyyh.
53 Ti m' aj'yy hyb n'aa newëë, tii b' akä däk
né hẽ m' Jesus baher'oot ta hã: "Has'oo däk
da a t'aah", tabanäng. Ti m' aj'yy, ta tób yt
hã haj'eenh do na-ããj mä rah'yy kae padäg
kän Jesus hã.
54 Pawóp däg kä m' Jesus pahuunh do
Garirej häj n'aa bä takajaa bä, Judah häj n'aa
hẽnh naa.

5

*Aj'yy nawät do Jesus haso däk do panyyg n'aa hah*ỹỹh

1 Ti m', ta jawén Jesus bahõm kän
Jerusarẽnh hẽnh, Judah buuj rahyb n'aa

‡ 4:38 Ta wób paa ti rer'oot sa hã P'op Hagä Do kyyh, tahanäng pé tii.

esee do ratab'ëës hyb n'aa. [2]Kahadë panang
Jerusarẽnh häd näng doo. Panang noo
seeh, B'éé Sa Tyw N'aa häd näng do pa ti
majat karaj'aa bä mahan'yyts its. Betés-
Da mä karaj'aa häd. Eberew* kyy me tii.
Ta w'oo hã 4 tób hatoonh kawõõt doo, sét
hẽ ta hoo gad'oo bä hasooh. [3]Ta ti yt hã
hajõk nahëë enäh. Sa mahang ty temah
doo, nabong doo, k'yy gedóm doo. [Ta tii
bä ragada mä naëng ketaam doo. [4]Ta see pé
noo gó m' P'op Hagä Do ããs bahyng mäh,
tabetaam hyb n'aa naëng. Tabetaam jawén
paa bä, pooj jé tame hahop do has'oo däk
mä nahëë näng do paah.] [5]Nahëë enäh do sa
mahang ti asooh mä aj'yy, 38 däg ta baab ta
nahëëh. Nawäd tii. [6]Ti m' Jesus bahapäh bä
aj'yy hasooh doo, taky n'aa napäh bä p'ooj
däg ta nahëëh taky hadoo ta hã:

—Makarẽn mabahas'oo däk? —näng
mäh.

[7]Ti m' aj'yy ky hadoo:

—Dooh ỹ haja bä —näng mäh. —Dooh
ỹ masa pé naëng ketaam jawén paa bä, ỹ
bahop hyb n'aa. Ỹ kakoon nuuj jé, ta see
bahop pój ỹỹ jé. Ti hedo had'yyt hẽ —näng
mä aj'yy kyyh.

[8]Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—As'ëëg g'ëëd! —näng mäh. —Mado däg
a tyng. Awäd däg —näng mä Jesus kyyh
aj'yy hã.

[9]Nayyw hẽ m' tabas'ëëg g'ëëd kän, tado
däk ta tyng kä, awäd däg kän mäh.

Saab noo gó m' ta tii, Judah buuj rakame-
hehãk do hã. [10]Ti hyb n'aa Judah buuj sa
wahë n'aa raky hadoo aj'yy hã:

—Saab naga hẽ. Dooh ër ky n'aa jaw'yyk
do an'oo bä ji tyng ji atón bä Saab hã —näk
mä sa kyyh.

[11]Ti m' aj'yy ky hadoo sa hã:

—Aj'yy ỹ haso däk do ky hadoo hã ỹỹ:
"Mado däg a tyng. Awäd däg", näng hã ỹỹ
—näng mä aj'yy.

[12]Ti m' raky hadoo ta hã:

—Jaa ti ta ti a hã hedoo doo? —näk mäh.

[13]Dooh m' aj'yy hapëë bä. Dooh wäd mä
tii bä Jesus. Hajõk do mahang tabawäd däk.

[14]Ti noo gó né hẽ m', badawëd däk, Jesus
hapëë kän aj'yy P'op Hagä Do tób n'aa bä.
Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Mahegãã. Õm has'oo däk —näng mäh.
—Mamoo wäd wäd manä nesaa doo, ti
bahãnh tanahadoo hyb n'aa nesaa do a hã
—näng mä Jesus kyyh aj'yy hã.

[15]Ti m' aj'yy bahõm kän. Tamaher'oot mä
Judah buuj sa wahë n'aa sa hã, Jesus ta ti
haso däk doo.

[16]Tii bä kä m' Jesus raky n'aa hajẽẽw kän,
ranu mer'ood kän, Saab hã tahaso däk do
hyb n'aa aj'yy. [17]Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Ee moo wäd had'yyt hẽ. Ỹ na-ããj né hẽ
ỹ moo wäd had'yyt hẽ —näng mäh.

[18]Ta tii d' tabedoo do hyb n'aa, tak'ëp kä
Judah buuj sa wahë n'aa rakarẽn radajëëb
kän. Pooj jé, dooh Saab tatay bä sa hã,
ta jawén kä P'op Hagä Do m' ta yb mäh,
tanooh. Sa hã, P'op Hagä Do hadoo mäh,
tanooh.

P'op Hagä Do T'aah hyb n'aa jawyk do ky n'aa hahỹỹh

[19]Ti m' Jesus ky hadoo Judah buuj sa wahë
n'aa hã:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo:
Ỹỹh, P'op Hagä Do T'aah, dooh daj ỹỹ hẽ ỹ
hajaa péh. Jããm né hẽ ỹ moo wät Ee, P'op
Hagä Do moo wät do ỹ hapäh doo. Ee moo
wät do né hẽ ti ỹ moo wät. [20]Ee, P'op Hagä
Doo, ỹ takamahãn. Sahõnh hẽ tamoo wät
doo, hã ỹ tametëëh. Hahỹ aj'yy ỹ haso däk
do bahãnh da, hã ỹ P'op Hagä Do banoo ỹ
moo wät hyb n'aa. Bë hyb n'aa meuunh da
ta tii. [21]Dejëp do genä bong, Ee an'oo bä.
Rabedëb had'yyt doo kä, tanoo. Ti hadoo né
ỹỹh, P'op Hagä Do T'aah, ỹ anoo rabedëp, ỹ
h'yyb däng do sa hã. [22]Ee nado ta wób ky
n'aa etyy. Hã ỹỹ, T'aah hã, Ee banoo sahõnh
hẽ ỹ ky n'aa etyy hyb n'aa. [23]Ta tii d' tawén
d'oo ỹ raweh'ëëh, ỹ rahyb n'aa jew'yyk hyb
n'aa ta hã raweh'ëëh doo da, ta hã rahyb
n'aa jew'yyk doo da. P'op Hagä Do T'aah
waneh'ëëh doo, dooh né hẽ tawehëë bä ẽnh
Ee P'op Hagä Doo, hã ỹ mejõ hyng doo —
näng mä Jesus sa hã.

[24]Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Ỹ
her'oot do gad'oo doo, hã ỹ mejũũ do hã
h'yy ka'eeh doo, edëb had'yyt do ta hã däg,
tawäd had'yyt hẽ da hỹ pong jé P'op Hagä
Do pa. Dooh nesaa do hã taky n'aa kety däk

* 5:2 Judah buuj sa kyyh ji maneëënh Eberew. Badäk hahỹỹ hã Jesus bawät noo gó, tamawoob hẽ kyyh raher'ood Judah häj n'aa bä: Eberew kyyh, Aramew kyyh, Gereg kyyh. Eberew kyyh ti sa kyyh heh'äät doo.

da. Dooh banesaa doo hẽnh tahõm wäd bä.
Edëb had'yyt hẽ kä ta h'yyb tym. P'op Hagä
Do pa da tabawäd had'yyt hẽ kä —näng mä
ta kyyh.
25 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:
—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Ti
awät da ti noo gó, da hẽ né hẽ tadu däk,
P'op Hagä Do hã h'yy gatemah doo, dejëp
do hadoo doo, ramaa napäh da këh ỹỹ, P'op
Hagä Do T'aah kyyh. Këh ỹ ky dah'eeh doo,
edëb had'yyt hẽ da sa h'yyb tym. 26 Ee, P'op
Hagä Do hanaa né hẽ ji edëp doo. Ti hadoo
né hẽ ta T'aah hã hana doo, P'op Hagä Do
an'oo bä. 27 Hã ỹỹ, T'aah hã P'op Hagä Do
banoo ỹ hyb n'aa jawyk hyb n'aa, sahõnh hẽ
sa hã ỹ ky n'aa etyy hyb n'aa, Aj'yy Hadoo
Do Hỹ Pong Jé Hana Do ỹ bahadoo do hyb
n'aa. 28 Bë hyb n'aa meuuj manä ta ti ỹ
her'oot do hã. Ti awät da ti noo gó, P'op
Hagä Do T'aah kyyh sahõnh hẽ dejëp do paa
ramaa napäh da.† 29 Tii bä da ragenä bong.
Baad hadoo do moo heb'ooh do paah, hỹ
pong jé da, P'op Hagä Do pa raboo had'yyt
hẽ da. Nesaa do moo heb'ooh do paah,
tabanesaa hẽnh da raky n'aa kety däk.
30 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:
—Dooh ỹ hajaa pé ti daj ỹỹ hẽ. P'op Hagä
Do ỹ tamaher'oot doo da né hẽ ỹ bad'oo sa
hã. Ti hyb n'aa baad ub had'yyt hẽ ta ti sa
hã ỹ ky n'aa etyy doo. Hã ỹ mejũũ do karẽn
doo da ỹ bad'oo. Ỹ karẽn do jawén nado —
näng mä Jesus.
31 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh Judah buuj
wahë n'aa sa hã:
—Daj ỹỹ hẽ këh ỹ n'aa ỹ her'ood bä
paawä, dooh paawä baad tado bä tii. 32 Ti
awät nä ta seeh baad ub këh ỹ n'aa her'oot
doo. P'op Hagä Do né tii. Te hub né hẽ këh ỹ
n'aa taher'oot doo, ỹ hapäh. 33 Bë mejũũ paa
raky n'aa eaanh Jowãw wë. Baad Jowãw nu
gahem'uun do baher'oot sa hã këh ỹ n'aa.
34 Dooh hyb n'aa ỹ karẽn pé badäk hahỹỹ
bä naa këh ỹ n'aa rod, tii d' ỹ wén her'oot.
Ỹ wén ky däng Jowãw nu gahem'uun do
her'oot do paa hã këh ỹ n'aa, taher'ood wät
do bë ky daheeh hyb n'aa, bë h'yyb tym
bedëp hyb n'aa nesaa do mahẽnh. 35 Ji bag
bawag däk do hadoo Jowãw nu gahem'uun
do ma metëëk doo. Pooj jé dó, bë tsebee
bong tama metëëk do hã —näng mä Jesus
kyyh sa hã.

† 5:28 Ta jawén tii, p'aa hẽnh Jesus bahyng bä.

36 Ti m' taky hadoo:
—Baad ub né paawä Jowãw nu ga-
hem'uun do baher'ood wät këh ỹ n'aa,
ti anäng ta bahẽnh hadoo do këh ỹ n'aa
metëëh doo. Hã ỹ Ee P'op Hagä Do anoo
do ỹ pehuunh do pan'aa né tii. Ỹ pehuunh
do hã ji bahapäh ỹ P'op Hagä Do mejõ hyng
do ỹ ti hỹỹh. 37 Ee, P'op Hagä Doo, hã ỹ
mejõ hyng doo, baad ub na-ããj hẽ taher'oot
këh ỹ n'aa. Dooh noo gó bë maa napäh
pé ta kyyh. Dooh noo gó ta mamets bë
ty gahapäh péh. 38 Dooh bë h'yyb tym gó
tayyw bä ta kyyh, tamejũũ do hã bë ky
nadaheeh do hyb n'aa. 39 Baad né paawä bë
ma kametëëk P'op Hagä Do kyy kerih do hã.
Tii d' bë wén ma kametëëk, tii hã bë aw'yyt
bë ed'oo bë edëb had'yyt do P'op Hagä Do
wë. Hajõõ nuu me né hẽ bë ner'ood paawä,
dooh bë h'yy ganyy bä këh ỹ n'aa hã ta hã
taher'oot do hã! 40 Këh ỹ n'aa ti taher'ood né
paawä, dooh bë ana bä wë ỹỹ, edëb had'yyt
do ỹ banoo hyb n'aa bë hã.
41 Ti m' taky hadoo:
—Ỹ raj'aa etsë do jawén nado ỹ bawät.
42 Ỹ h'yyb hapäh bëëh! Dooh bë kamahẽn
bä P'op Hagä Do bë h'yyb gó. 43 Ee kyy gó
né paawä ỹ bahyng, dooh ỹ bë gado bä.
Ta seeh, ta daaj hẽ ta ky gabuuj gó hana
doo, ti paawä bë gadoo. 44 Bë gen'aak bë da
hadoo do bë hã raj'aa etsëë bä. Dooh bë
hyb n'aa p'eed bä bë ky n'aa, P'op Hagä Doo,
sét had'op do her'oot do hã. Ti hyb n'aa bë
nahajaa hã ỹ bë h'yy ka'eeh doo.
45 —Bë ỹ ky n'aa tapaa bë edoo manä Ee,
P'op Hagä Do wë. Ỹ nado tii, bë hã ky n'aa
tapaa doo. Mosees hã ti bë h'yy kejäg ub. Ti
né hẽ da bë taky n'aa tapaa. 46 Mosees bë ky
dahé bä paawä, ỹ né paawä bë ky daheeh.
Mosees né hẽ këh ỹ n'aa herih do paah.
47 Dooh bë ky dahé bä ti terih do paah. Ti
hyb n'aa bë wén ky nadaheeh ỹ her'oot doo
—näng mä Jesus kyyh Judah buuj sa wahë
n'aa sa hã.

6

Jesus pahuunh do 5 miw sa waa panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ta jawén kä m', karaj'aa Garirej häd
näng do Jesus batsëg hõm. Tiberijas
karaj'aa häd seeh. 2 Hajõk Jesus jawén

habok, hajõng tapehuunh doo, nahëë enäh
do taheso padëëk do na-ãã̃j hẽ rabahapäh
do paa hyb n'aa. 3 Ti m', Jesus ta ma matëg
daheeh rabasëëk waëë hã. Tii b' rabaym,
ti m' rabehyy b'ëëh. 4 Edaa däk mä Judah
buuj Pas-kowa rataheb'ëës doo. 5 Ti m' Jesus
baheg'ããs, hajõk ti han'aa doo. Ti m' Pirip
hã taky hadoo:

—N'yy hẽnh da ër betsẽẽ hajõk do sa
waa? 6 —näng mä Jesus, Pirip tametyy
hyb n'aa. Jesus hapäh ta h'yyb gó nyy d'
tabad'oo.

7 Ti m' Pirip ky hadoo:

—8 kamarab ji moo wät do säm dooh
tahaja nä bä sa waa säm —näng mä Pirip.

8 Ti m' ta ma matëg seeh, Ãn-Deréh,
Simaw Peed hỹỹj, ky hadoo mäh:

9 —Gëët hỹ karapee. Ti anäng ta wë its ji
ma poo oow pé pãw ned'ëëd is doo, sewada
häd näng do s'ëëb. Tah'ỹỹb pawóp hẽ.
Tahaj'as mä ti hajõk do hã? —näng mä ta
kyyh.

10 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë mejõ rabehyy b'ëëh jawii jó —näng
mäh.

Baeh jawii tii bä. Ti m' rabehyy b'ëëh. 5
miw ajyy tahyb n'aa pé tii bä hab'ëëh doo.
11 Ti m' Jesus basog däk pãw, P'op Hagä Do
hã taky hadoo:

—Õm taw'ããts hẽ Ee. Man'oo däk ãã waa
—näng mäh.

Ti m' taban'oo kän hab'ëëh do sa hã. Ti
hadoo né tah'ỹỹb ẽnh. Wog enä hõm mä
sahõnh hẽ. 12 Rabahajaa bä kä rawëh doo,
Jesus ky hadoo:

—Bë ata däg mad'aak doo, takanerejãã
hyb n'aa —näng mä Jesus.

13 Ti m' mad'aak do ta ma matëg rata hõm
kän kawaju gó. 12 m' kawaju gedẽ hõm doo.
Ji ma poo oow hadoo do paa madaag kän
hajõng pãw bód.

14 Ti m' hajõk do rabahapäh bä Jesus
pahuunh doo, raky hadoo:

—Hahỹ né hẽ P'op Hagä Do ky n'aa rod
badäk hahỹỹ hẽnh hana doo, kerih do hã
taher'oot doo —näk mä sa kyyh.

15 Jesus h'yyb gó tabahapäh bä, tak'ëp
rah'yyb tatug paawä sa häj n'aa wahë n'aa
tabahadoo hyb n'aa, ta mab hẽ kä p'op
tabasëëk waëë jó sa mahãnh.

Tamii pong jé Jesus bawät do panyyg n'aa hahỹỹh

16 Tũũh däg kä m', Jesus ma matëg
rabawëëj kän karaj'aa hẽnh. 17 H'oo gó m'
ragatsëg t'oonh, Kapar-Naũm häd näng do
panang nemuun rabatsëg paawä. Badajuu
däk mäh. Dooh m' Jesus awëëj nä bä sa wë.
18 Ti m', tak'ëp bah'ood ty gahëm. Tewëëp
maadaka. 19 Dawëë péj rababoo däk bä kä,
Jesus rahapäh. Tamii pong jó tabana sa wë.
Ti m' tak'ëp rabeỹỹm bong. 20 Ti m' Jesus ky
hadoo sa hã:

—Bë eỹỹm manäh! Ỹ ti hỹỹh —näng mäh.

21 Ti m' rah'yyb tsebee kän tagatsëg sooh
bä sa sii. Ti m', nayyw hẽ rakaja kän jajé
raty gapad'ëëk hẽnh.

Ji h'yyb tym dëëb panyyg n'aa Jesus hanäng do hahỹỹh

22 Ti m' jati péh, hajõk do tamyyj däk hã
ha'yym do Jesus mä resoos. Tsém hadoo,
sét né h'oo tii bä hajat. Ti gó né hẽ Jesus
ma matëg rabatsëg hõm. Dooh m' Jesus
gatsëg so bä sa sii, sa hã. Ti hyb n'aa
m' tii bä aym, red'oo. 23 Ti noo gó né
hẽ panang Tiberijas häd näng doo bä naa
marakate wób ranu kajäk, pãw rabawa p'aa
hẽnh tabanäng hẽnh. Tsém hadoo pãw
rabawa do paah, Jesus P'op Hagä Do hã
taky n'aa etsẽẽ do jawén paa bä. 24 Ti m'
rah'yy kadaw'uuh, dooh né hẽ m' Jesus tii
bä, dooh ta ma matëg tii bä. Ti m' ragatsëg
tooj kän marakate gó. Panang Kapar-Naũm
tabanäng hẽnh rabatsëg hõm kän mäh, t'ĩĩ
hẽnh Jesus rabesoos hyb n'aa.

25 Karaj'aa ta myyj jé Jesus rabaw'yyt bä
kä m' raky hadoo ta hã:

—Ma matëg, —näk mäh —nyy b' akä
makajaa? —näk mäh.

26 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Ỹ
pehuunh do hã bë h'yy genä däk do hyb
n'aa nado ỹ bë wén esoos. Ỹ bë wén esoos,
pãw hã bë wog enä padëëk do hyb n'aa.
27 Taw'ããts hẽ dooh bë waa hã had'yyt hẽ
bë h'yyb padäg. Nayyw hẽ takarejãã tii.
Taw'ããts hẽ bë h'yyb padäg had'yyt hẽ ji
h'yyb tym edëb had'yyt do hanoo do hã.
Kanarejã tii. Ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong
Jé Hana Doo, ỹ né hẽ bë hã hanoo tii. Ee,
P'op Hagä Do ky gabuuj gó ỹ moo wät —
näng mä Jesus sa hã.

28 Ti m' rabeaanh Jesus hã:

—H'ëëd ti P'op Hagä Do karẽn ãã moo
bok? —näk mä sa kyyh.

29 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hahỹỹ da P'op Hagä Do karẽn bë hã:
Takarẽn bë h'yy ka'eeh tamejõ hyng do hã
—näng mä Jesus.

30 Ti m' raky hadoo:

—Ãã karẽn mametä ta heen n'aa. Ma-
pahuunh do ãã bahapäh bä kä, õm ãã ky
daheeh. H'ëëd mametëëh ãã hã? 31 Ër wahë
makũ na-ããj hẽ rawa paa pãw hadoo do
Manah häd näng doo, tabanawäng hẽnh
rahabok noo gó. Hahỹỹ da P'op Hagä Do
kyy kerih do ta ky n'aa hã: "Tanoo sa hã
hỹ pong jé hana do pãw."* Ti bahẽnh ti ãã
karẽn mametëëh —näk mä sa kyyh Jesus hã.

32 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo:
Mosees nado ti hanoo ta ti pãw hỹ pong jé
hana doo. Ee mo haj'aa ti ta ti pãw. Ee né
hẽ ti hỹỹh, bë hã han'oo kän pãw heh'äät
do hỹ pong jé hana doo. 33 Badäk hahỹỹ bä
hahyng doo, badäk hahỹỹ hã habong do sa
h'yyb hed'ëëp doo, ti né kä ta ti Pãw heh'äät
kä P'op Hagä Do anoo doo.

34 Ti m' raky hadoo Jesus hã:

—Man'oo had'yyt hẽ ta ti ãã hã, maky
däng doo —näk mä sa kyyh.

35 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Ỹ né ti pãw hadoo do edëb had'yyt hẽ
hanoo doo. Wë ỹ hana doo, dooh tasa wäd
bä. Hã ỹ h'yy ka'eeh doo, dooh tahoo kaaj
wäd bä —näng mäh. 36 —Ỹ her'ood wät né
paa bë hã, dooh hã ỹ bë h'yy kae bä, ỹ
bë hapëë né paawä. 37 Ti hadoo né hẽ, wë
ỹ rabana da sahõnh hẽ Ee anoo do hã ỹỹ.
Dooh da ỹ mak'yyts bä wë ỹ han'aa doo.
38 Baad ỹ wén gadoo sa hã, P'op Hagä Doo,
hã ỹ mejõ hyng do karẽn do ỹ moo wät hyb
n'aa. Dooh daj ỹỹ hẽ ỹ karẽn do jawén nado.
39 Hahỹỹ da P'op Hagä Do karẽn hã ỹỹ: Dooh
takarẽn bä hã ỹ tanoo do see tabanesaa
hẽnh tahõm bä, ỹ an'oo bä. Takarẽn ỹ
genyy bong sahõnh hẽ hã ỹ tanoo doo, hỹ
pong jé, P'op Hagä Do pa rababoo had'yyt
hyb n'aa, sahõnh hã ta säm tabanoo noo
gó. 40 Ee P'op Hagä Do karẽn sahõnh hẽ ta
T'aah hã h'yyb padëëk doo, ta T'aah hã ky
dah'eeh doo, redëb had'yyt hẽ kä hỹ pong
jé ta pa. Sahõnh hẽ ta säm ragadoo bä kä, ỹ
genyy boo kän P'op Hagä Do wë, hã ỹ h'yy
ka'eeh doo —näng mä Jesus.

41 Ti m' hajõk do raky n'aa hajẽm, "Ỹ pãw
hadoo doo, hỹ pong jé naa hahyng doo",
tahanäng do hyb n'aa. 42 Hahỹỹ d' mä sa
kyyh rabaher'oot bä:

—Hahỹ ta see nado ti hỹỹh. Joséh t'aah
né hẽ ti hỹỹh —näk mäh. —Ãã hep'ëëh ti
ta yb, ãã hep'ëëh ti ta ỹỹn. H'ëëd hyb n'aa,
"Hỹ pong jé naa ỹỹh", tabanäng? —näk mä
sa kyyh.

43 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Jããm ti bë kyyh, bë ky kak'ëë doo —
näng mäh. 44 —Dooh hajaa pé wë ỹ hana
péh, hã ỹ h'yy ka'eeh péh, Ee, mejõ hyng do
ỹỹh, wë ỹ tanatsyyd bä sa h'yyb tym. Jããm
hẽ hajaa wë ỹ rana bä, Ee h'yyb tatug bä
wë ỹỹ. Hã ỹ h'yy ka'eeh do ỹ genyy bong
da, P'op Hagä Do wë ranu kajäk hyb n'aa,
sahõnh hã ta säm ỹ banoo noo gó. 45 Hahỹỹ
da P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong paa
ji ta h'yyb tatuk do ky n'aa: "Sahõnh hẽ
sa hã P'op Hagä Do ma metëëk da."† Ti
hyb n'aa, sahõnh hẽ Ee ma metëëk do maa
new'ëë doo, sa h'yyb gó renäm doo, wë ỹỹ
da rabana, hã ỹỹ da rah'yy ka'eeh. 46 Dooh
hapäh pé Ee, P'op Hagä Doo. Jããm né hẽ
ỹỹh, P'op Hagä Do wë naa hahyng do hapëë
wät —näng mä Jesus hajõk do sa hã.

47 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo:
Hã ỹ ky dah'eeh do redëb had'yyt da hỹ
pong jé, P'op Hagä Do pa. 48 Ỹ né ti
pãw hadoo do edëb had'yyt hẽ hanoo doo.
49 Tabanawäng hẽnh pãw hadoo Manah häd
näng do bë wahë makũ rawa né paawä,
dejëp né hẽ. 50 Hahỹ pãw hadoo do hỹ pong
jé naa hahyng do hawa doo, dooh tadajëb bä
ta h'yyb tym, dooh tabanesaa hẽnh tahõm
bä. 51 Ỹ né hẽ ta ti pãw hadoo do ji hed'ëëp
doo, hỹ pong jé naa hahyng doo. Sahõnh
hẽ hahỹ pãw hawa doo, raboo had'yyt hẽ
da hỹ pong jé P'op Hagä Do pa. Hup ỹ ta ti
pãw ỹ anoo do ỹ dajëp bä, badäk hahỹỹ hã
habong do hỹ pong jé rabedëb had'yyt hyb
n'aa P'op Hagä Do pa —näng mä Jesus.

52 Ti m' tak'ëp Judah buuj raky kakä bong,
tii da Jesus edoo do hyb n'aa. Hahỹỹ d' mä
sa kyyh:

—Nyy da hahỹ aj'yy banoo ër bawëh hyb
n'aa ta dab? —näk mä sa kyyh.

53 Ti m' Jesus ky hadoo:

* 6:31 Esodo 16.4, Nemijas 9.15, Saaw-Mo 78.24-25 † 6:45 Isajas 54.13

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo:
Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do dab
bë nawëë bä, ta majyyw bë neëg bä, dooh
bë haja bä hỹ pong jé bë nu kajäg bä P'op
Hagä Do pa. 54 Jé dap ỹ hawëh doo, majyw ỹ
heëëk doo, hỹ pong jé edëb had'yyt da P'op
Hagä Do pa. Ỹ ganyy wät da P'op Hagä Do
wë, sahõnh hã ta säm ỹ banoo noo gó kä.
55 Tanawë heh'äät hadoo dap ỹỹ. Ji heëk do
heh'äät hadoo majyw ỹỹ. 56 Jé dap ỹ hawëh
doo, majyw ỹ heëëk doo, séd hã däg ta h'yy
kata däk hã ỹỹ. Ỹ na-ããj da ta h'yyb gó ỹ
bawäd kän. 57 Ee hã tabana hedëp doo. Ti
né hẽ ỹ tamejũũ. Ta hyb n'aa ỹ bedëp. Ti
hadoo né hẽ, hã ỹ h'yy kamasoo doo, edëp
da hëp ỹ n'aa. 58 Gëët hahỹ pãw hadoo do
hỹ pong jé hana doo. P'ooj ub bë wahë
makũ rawa do paa nahado ti hỹỹh. Rawa
né paawä ti dejëp. Hahỹ pãw hawa doo,
tawäd had'yyt hẽ da P'op Hagä Do pa 59 —
näng mä Jesus, tób P'op Hagä Do panyyg
rayd naherot do yt hã tama metëëk noo gó,
Kapar-Naũm panang bä.

*Hajõk Jesus heréd hõm do panyyg n'aa hah*ỹỹh

60 Ta ti Jesus her'oot do ramaa newë däk
bä, hajõk Jesus ma matëg wób raky hadoo
mäh:

—Ti bahãnh hëëh ta ti taher'oot doo.
Dooh ky daheeh pé ta ti hedoo doo —näk
mä sa kyyh.

61 Ta ma matëg wób kawaj'ããn gó raba-
her'oot ta kyyh p'ãã Jesus bahapäh bä m' ta
h'yyb gó m', taky hadoo sa hã:

—Ỹ her'oot do hã bë h'yy kejãg bong?
62 Bë h'yy kejãg bong tan'oo bä, nyy da da bë
baher'oot ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé
Hana Do bë bahapäh bä, p'aa hẽnh hỹ pong
jé tabasëëk bä? 63 P'op Hagä Do Sahee ti ji
h'yyb tym hed'ëëp doo. Ji daaj hẽ ji hejój
me dooh ji hajaa péh. P'op Hagä Do Sahee
hã naa né hẽ ti ta ti këh ỹỹ, bë hã ỹ her'oot
doo, hỹ pong jé, P'op Hagä Do pa ji edëb
had'yyt hẽ hanoo doo. Te hub né hẽ këh
ỹỹ. 64 Ti hadoo né hẽ, bë mahang dooh raky
dahé bä —näng mä Jesus.

Ta tii da Jesus wén her'oot, pooj jé Jesus
hapëë däk do hyb n'aa ta h'yyb gó sa ma-
hang ky nadah'eeh doo. Tahapëë däk né hẽ
ẽnh ta majĩĩ moo gó haëënh do pan'aa.

65 Ti m' Jesus ky hado kän:

—Ti hyb n'aa bë hã ỹ bedoo, dooh hajaa
pé wë ỹ hana pé Ee natatug bä —näng mä
Jesus.

66 Ti noo gó né kä m' hajõk heréd hõm
Jesus. Dooh ta sii raboo boo bä. 67 Ti m' 12
hedoo do ta ma matëg hã Jesus beaaj wät:

—Bë na-ããj bë karẽn bë bahõm mahãnh
ỹỹ? —näng mäh.

68 Ti m' Simaw Peed häd näng do ky hadoo
ta hã:

—Hyb n'aa jawyk doo, —näng mäh —jaa
sii ãã bahõm kän? Õm ti her'oot ji h'yyb
tym hedëb had'yyt do ky n'aa hã. 69 Õm né
hẽ baad had'op doo, P'op Hagä Do H'yyb
Däng Doo, ãã ky daheeh. Ãã hapëë däk né
hẽ tii —näng mä Peed kyyh.

70 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ỹ né hẽ, bëëh, 12 hedoo doo, wë ỹỹ ỹ
asëëw hõm doo. Sét hẽ bë mahang Dijab‡
karom!

71 (Judas, Simaw Ikarijot häd näng do
t'aah ky n'aa ti taher'oot. 12 hedoo do see
né tii, ta jawén Jesus taky n'aa her'ood däk
do pan'aa kä majĩĩ hã.)

7

*Judah buuj rahyb n'aa esee do rataheb'ëës doo h*ẽnh Jesus bahõm do ky n'aa hahỹỹh

1 Ta jawén kä Jesus bawäd kän mä Garirej
häj n'aa hẽnh. Dooh m' takarẽn tahõm bä
Judah häj n'aa hẽnh, ta tii bä wahë n'aa
rakarẽn radaj'ëëp do hyb n'aa. 2 Tabedaa
däk bä m', bag'aad me tób Judah buuj
rabahemak do rataheb'ëës doo,* 3 Jesus hỹỹj
raky hadoo mä ta hã:

—Ayyw manä babä. Taw'ããts hẽ Judah
häj n'aa hẽnh mabahõm, mapahuunh do a
hataa rabahapäh hyb n'aa. 4 Ji karẽn bä ji
raky n'aa ets'ëëh, dooh ji jejën bä ji moo wät
doo. Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ rabaheg'ããs ti
mapahuunh doo —näk mä sa kyyh.

5 Ta hỹỹj na-ããj hẽ dooh m' rah'yy kae bä
ta hã, tii d' rawén edoo.

6 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

‡ 6:70 Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng péh ti Dijab.

* 7:2 Sét ta baab ken'yyh Judah buuj rabahemak tób bag'aad me, tabanawäng hẽnh sa wahë makũ rababok do paa rahyb n'aa esee hyb n'aa.

—Dooh takaja nä bä ti noo gó ỹ bahõm doo. Bëëh, bë h'yyb karẽn do noo gó né hẽ bë bahõm. 7 Badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh doo, dooh bë hã rakamajẽ bä. Wë ỹ rawén kamaj'ĩĩ, nesaa do ramoo heb'ooh do ky n'aa, nesaa do rahyb n'aa nahew'ëë do ky n'aa ỹ her'oot do hyb n'aa. 8 Bë ahõm ta ti rataheb'ëës hẽnh. Dooh ỹ ahõm nä bä ta t'ĩĩ hẽnh. Dooh takaja nä bä ti noo gó ỹ bahõm doo —näng mä Jesus kyyh ta hỹỹj sa hã.

9 Ta ti taher'oot do jawén paa bä m', Jesus baym dó Garirej häj n'aa bä.

10 Ti m', ta hỹỹj rabahõm jawén paa bä, Jesus bahõm kän. Kejën do hadoo tabahõm, ta wób ranahapäh bä. 11 Ti m' rahyb n'aa esee do rataheb'ëës hẽnh Judah buuj sa wahë n'aa resoos mä Jesus. Rabesoos bä m' rabeaanh n'yy hẽnh Jesus.

12 Jé pad'yyt hẽ hajõk do wób raher'oot mä Jesus ky n'aa hã.

—Ky enyym —näk mä ta wób.

—Dooh —näk mä ta wób. —Ji tawadii tii —näk mäh.

13 Kaja hẽ m' rabahesëënh ta ky n'aa, sa wahë n'aa rajeỹỹm do hyb n'aa.

14 Rataheb'ëës do hõõ bä, 4 ta ã̃ däg, Jesus bahõm kän mä P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh. Tii bä tama met'ëëg kän. 15 Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa rahyb n'aa meuunh, ti m' raky hadoo:

—Nyy d' hajõng tabahajaa, ma kamanet'ëëg né paawä hahỹ aj'yy? —näk mä sa kyyh.

16 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Hã ỹ naa nado ti ỹ ma metëëk doo. Hã ỹ mejũũ do hanaa né tii. 17 P'op Hagä Do gen'aak do karẽn moo wät doo, ti tahapäh da ta h'yyb gó, P'op Hagä Do hanaa tado bä, hana ỹ tado bä ỹ ma metëëk doo. 18 Jé ta daaj hẽ, ta ky gabuuj her'oot doo, ta hã raweh'ëëh do hyb n'aa tii. Ti hadoo nado ta hã mejũũ do raweh'ëëh karẽn doo. Dooh ji tawad'ii bä ta tii hã. Dooh j'ooj madäk do tado bä ta h'yyb. Baad had'op do tii —näng mä Jesus.

19 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Mosees né hẽ bë hã hanoo P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hado né paawä, dooh bë ky dahé bä. H'ëëd hyb n'aa ti bë karẽn ỹ bë daj'ëëp? Ta ky n'aa bë ky dahé bä paawä, dooh paawä bë karẽn bä ỹ bë dajëëb bä —näng mä Jesus kyyh Judah buuj sa wahë n'aa sa hã.

20 Ti m' ta wób raky hadoo:

—Karap'aar h'yyb nesaa do a hã anäng! Dooh õm daj'ëëp péh —näk mä sa kyyh.

21 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Sét hẽ ỹ pahuunh do hyb n'aa Saab hã, bë h'yy kejã̃g bong. 22 Bë na-ãã̃j né hẽ Saab hã né bë moo bok. Bë taah masuuj noo byyh kahõk do heen n'aa Saab noo gó tado bä, tii hã né hẽ bë moo bok, Mosees mejũũ do hyb n'aa. (Mosees nado du n'aa tii. Mosees pooj jé habong do paa ër wahë makũũh, ti ti du n'aa.) 23 Hỹỹ kä bë hã ỹ beaanh: Saab hã bë an'oo bä ji t'aah masuuj noo byyh ji gahõg bä, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa, h'ëëd hyb n'aa ti bë kawajãã̃n wë ỹỹ, Saab hã aj'yy baad ỹ ahub däk do hyb n'aa? 24 Daap hẽ ỹ bë ky n'aa ety manäh. Taw'ãã̃ts hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hã bë baheg'ãã̃s ta ky n'aa —näng mä Jesus kyyh sa hã.

Rahyb n'aa newëë P'op Hagä Do H'yyb Däng do Jesus tado bä ky n'aa hahỹỹh

25 Ti m' Jerusarẽnh panang buuj wób raky hadoo:

—Hahỹ nado aj'yy radaj'ëëp rahanäng doo? 26 Ti babä tabagëët ẽnh. Hajõõ mahang tabaher'ood né paawä, dooh sa kyy pé ta hã. Ër wahë n'aa rahyb n'aa newë däk apäh, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, Kristo häd näng do tado bä tii? 27 Nyy d' ti hỹỹ éh? Ã̃ã hapäh ti hahỹ aj'yy n'yy hẽnh naa. Kristo häd näng do kajaa bä, dooh ji hapëë bä n'yy hẽnh tahana —näk mä sa kyyh.

28 Ti hyb n'aa m', P'op Hagä Do tób n'aa bä Jesus ma metëëk bä taky hadoo, tak'ëp mä ta kyyh:

—Bë hapäh mä ỹỹ, bë nooh. Bë hapäh mä n'yy hẽnh naa ỹỹ, bë nooh. Dooh këh ỹ gabuuj tado bä hỹ ỹ bahyng. Ti awät né hẽ ta ti hã ỹ mejõ hyng doo. Te hub né hẽ ta tii. Tahajaa ji h'yy kasadëë bä taky däng do hã. Ti dooh bë hapëë bä. 29 Ỹ ti hapäh. Ỹ wén hapäh, ta wë naa ỹ bahyng. Ỹ tamejõ hyng —näng mä Jesus sa hã.

30 Tii d' tabedoo do hyb n'aa m', sa wahë n'aa rakarẽn ramoo maso däg paawä. Dooh hajaa pé ta hã, dooh nä tadajëp do noo gó tado nä bä do hyb n'aa. 31 Sa wahë n'aa

rakarẽn ramaso däg né paawä, hajõk mä ta
hã h'yy kae padëëk. Hahỹỹ da m' sa kyyh:
—Kristo, P'op Hagä Do Ky Däng Do kajaa
bä, dooh tapehuuj da hahỹ pehuunh do
bahãnh† —näk mä sa kyyh.
32 Ti m' Parisew ramaa napäh bä ta tii da
Jesus ky n'aa rabaher'oot bä, P'op Hagä Do
tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa
daheeh ramejũũ, P'op Hagä Do tób n'aa
warahén n'aa Jesus ramasoo hyb n'aa.
33 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Ỹ aym nä bë pa, ta jawén ỹ babaaj hõm
hã ỹ mejõ hyng do wë. 34 Ỹ da bë esoos tii
bä. Dooh da ỹ bë awyyd bä, bë nahajaa do
hyb n'aa bë ahõm bä ỹ hawät hẽnh —näng
mä Jesus.
35 Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa raba-
her'oot ta tii d' tedoo do ky n'aa. Dooh
tagah'ood nä bä sa hã taher'oot doo. Hahỹỹ
da m' sa kyyh:
—N'yy hẽnh g'eeh tabahõm ãã naw'yyt,
tahanäng doo? Gereg sa panang hẽnh
g'eeh ti tahahõm, ër wakããn wób rahabong
hẽnh? Gereg buuj g'eeh tama met'ëëg kän?
36 Nyy d' tahanäng pé ti: "Ỹ da bë esoos tii
bä. Dooh da ỹ bë awyyd bä, bë nahajaa
do hyb n'aa bë ahõm bä ỹ hawät hẽnh",
tahanäng doo? —näk mä sa kyyh.
37 Tagadëëg ub rataheb'ëës do ã̃ n'aa,
tak'ëp rahyb n'aa jew'yyk. Tii bä kä m', ti
noo gó kä m' Jesus bas'ëëg gëët. Ti m' taky
hadoo, tak'ëp mä ta kyyh:
—Taw'ããts hẽ hoo kaanh do hadoo do ta
hã, wë ỹ tabana tabeëëk do hadoo hyb n'aa.
38 Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih doo: "Hã
ỹ h'yy ka'eeh do h'yyb gó naa ganyyh da
ji h'yyb bed'ëëp do naëng n'aa" —näng mä
Jesus.
39 P'op Hagä Do Sahee tahanäng pé tii,
Jesus hã h'yy ka'eeh do ta jawén ragadoo
doo kä. Dooh Jesus an'oo nä bä ti noo gó
P'op Hagä Do Sahee, dooh tadajëb nä bä,
dooh taganä wäd nä bä, dooh P'op Hagä Do
wë takawehëë däk doo hẽnh tas'ëëg nä bä
do hyb n'aa.
40 Jesus her'oot do ta wób ramaa napäh bä
m', raky hadoo:
—Hahỹ né ti P'op Hagä Do ky n'aa rod,
P'op Hagä Do Ky Däng Doo —näk mä sa
kyyh.
41 Ta wób mä raky hadoo:
—Hahỹ né hẽ Kristo häd näng doo —näk
mä sa kyyh.
—Dooh. Garirej häj n'aa hẽnh naa nado
Kristo bana —näk mä ta wób. 42 —Dawi
panaa da ta ti Kristo. Panang Berẽnh häd
näng doo bä naa, Dawi panang paa bä naa
Kristo bana da, näng P'op Hagä Do kyy
kerih do hã‡ —näk mä sa kyyh.
43 Sa h'yyb retyn hõm kän mä Jesus ky
n'aa hã. 44 Ta wób rakarẽn paawä Jesus
ramaso däk. Ti hadoo né hẽ m', dooh ta hã
moo däng péh.
45 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa warahén
n'aa, ramejõ nä do Jesus ramasoo hyb n'aa
paawä, abaaj h'ũũm P'op Hagä Do tób n'aa
yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa sa wë,
Parisew sa wë na-ããj hẽ. Ti m' rabeaanh sa
hã:
—Hëd n'aa bë manana wät? —näk mä sa
kyyh warahén sa hã.
46 Ti m' warahén raky hadoo:
—Dooh noo gó her'oot pé ta ti aj'yy
her'oot doo da —näk mä sa kyyh.
47 Ti m' Parisew raky hadoo warahén sa
hã:
—Bë na-ããj hẽ tawadii? —näk mäh. 48 —
Dooh ër wahë n'aa raky dahé bä ta hã. Ãã
Parisew, ãã na-ããj hẽ dooh ãã ky dahé bä
ta hã. 49 H'yy gatemah ti hajõk do ta hã ky
dah'eeh doo. Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk
do rahapëë bä, ti rawén sũũt. P'op Hagä
Do was'ee bong ti ta ti hajõk doo —näk mä
Parisew sa kyyh warahén sa hã.
50 Ti m' sa seeh, Nikodẽm häd näng doo,
Jesus wë hegãã wät doo, ky hadoo ta wób
sa hã:
51 —Dooh ër ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä
daap hẽ ër ky n'aa ety bä ër da hadoo doo.
Taw'ããts hẽ pooj jé ër beaanh ta hã tamoo
wät doo, tama metëëk doo, ër ky n'aa napäh
hyb n'aa —näng mä Nikodẽm.
52 Ti m' ta wób raky n'aa rejã kän, ti m'
raky hadoo ta hã:

† 7:31 Sa hã m', Jesus né hẽ ti Kristo. ‡ 7:42 Se hub né hẽ raher'oot doo. Berẽnh panang bä né hẽ Kristo häd näng do benäng, P'op Hagä Do kyy kerih do ky däng. Rawén ky nadah'eeh, dooh rahapëë bä do hyb n'aa Berẽnh panang bä né hẽ Jesus benäng. Sa hã m' Garirej häj n'aa bä naa Jesus, tii bä tabawëë gëët do hyb n'aa.

—Õm na-ããj né hẽ apäh Garirej hẽnh naa? —näk mäh. —P'op Hagä Do kyy kerih do hã mahegãã bä, mabahapäh, P'op Hagä Do ky n'aa rod dooh Garirej häj n'aa hẽnh naa tana bä —näk mä sa kyyh Nikodẽm hã.

[53 Ti m' sahõnh hẽ rabahõm sa tób hẽnh.

8

Ỹỹnh ta patug nadoo do sii haỹỹh do raky n'aa tapaa do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus baym panang bahãnh péj, waëë Oriib häd näng doo bä. 2 Jati péh, bäp paah, Jesus bahõm ẽnh p'aa hẽnh P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh. Hajõk kata däk ta wë, P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hã. Ti m' tabahyy sooh, ti m' tama met'ëëg kän. 3 Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Parisew sa daheeh, ramanaa ỹỹnh ta patug nadoo do sii haỹỹh doo, ta wób raw'yyt doo. Ti m' ỹỹnh ramejũũ hajõõ gó tabag'ëëd däk hyb n'aa. 4 Ti m' Jesus hã raky hadoo:

—Ma matëg, —näk mäh —hahỹ ỹỹnh raw'yyt ta patug nadoo do sii tabaỹỹh bä —näk mäh. 5 —Ër ky n'aa jaw'yyk do hã ër Mosees mejũũ, pä me ji daj'ëëp ta ti hedoo do hyb n'aa. Nyy da a hã pé ji bad'oo? —näk mä sa kyyh.

6 Ta tii da rawén ke'aanh, rakarẽn Jesus kyyh hã rabaw'yyt raky n'aa tapaa do ky n'aa. Ti m' Jesus nu wajakoo sooh, tama poo me tũũ taberih. 7 Raky n'aa h'ũũm do hyb n'aa, as'ëëg gëët, ti m' taky hadoo sa hã:

—Taw'ããts hẽ bë mahang nesaa do h'yyb gó nanäng doo, ti pooj jé hakut pä me —näng mä Jesus sa hã.

8 Ti m' p'aa hẽnh tanu wajakoo sooh ẽnh. Tũũ m' taberih p'aa hẽnh. 9 Ta tii d' Jesus bedoo bä sa hã, rabahõm kän sét kenäh hõm. Wahëh hedoo do ti pooj jé hah'ũũm. Jãã̃m né hẽ haym Jesus. Ỹỹnh hayyw gëët ta pa. 10 Ti m' Jesus as'ëëg gëët, ti m' ỹỹnh hã taky hadoo:

—N'yy hẽnh ta wób? Dooh õm ky n'aa etyy péh? —näng mä Jesus ta hã.

11 —Dooh. Tabad'op hẽ —näng mä ỹỹnh kyyh.

Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Ỹ na-ããj hẽ, dooh õm ỹ ky n'aa ety bä. Ahõm kä. Meréd hõm hỹỹ kä nesaa do sahõnh hẽ —näng mä Jesus ta hã.]

*Jesus badäk hah*ỹỹ bä habong do sa h'yyb tym bag hadoo do ky n'aa hahỹỹh

12 Ti m' p'aa hẽnh Jesus baher'oot kata b'ëëh do sa hã. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Badäk hahỹỹ hã habong do sa h'yyb bag hadoo ỹỹh. Hã ỹ ky dah'eeh doo, dooh tabad'op hẽ badagyp do hadoo doo gó, nesaa doo gó, raboo bä tii. Ti anäng da sa wë sa h'yyb bag, P'op Hagä Do wë ji ted'ëëp doo, ta pa ji bawäd had'yyt hẽ hanoo doo —näng mä Jesus kyyh.

13 Ti m' Parisew raky hadoo ta hã:

—A mab hẽ, a daaj hẽ maky n'aa her'oot a ky n'aa —näk mäh. —Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä ji mab hẽ, ji daaj hẽ, ji ky n'aa ji her'ood bä. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ nado ta ti maher'oot doo —näk mä sa kyyh.

14 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Map ỹỹ hẽ, daj ỹỹ hẽ, këh ỹ n'aa ỹ her'ood né paawä, né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo. Ỹ hapäh ti n'yy hẽnh ỹ bana, ỹ hapäh ti n'yy hẽnh ỹ bahõm, né hup ỹ né hẽ ỹ wén näng. Bë tii, dooh bë hapëë bä n'yy hẽnh ỹ hana, n'yy hẽnh ỹ bahõm. 15 Ỹ bë ky n'aa tapaa j'ooj hanäng do hã bë hapäh do hã. Ỹ dooh ỹ ky n'aa tapaa péh. 16 Sa hã ỹ ky n'aa ety bä paawä, baad paawä ỹ ky däng sa hã, map ỹỹ hẽ nadoo do hyb n'aa ỹ ky n'aa etyy. Ti anäng hã ỹ ky masa doo. Ee, hã ỹ mejõ hyng doo, ti né hẽ ỹ taky masa —näng mäh. 17 —Pawóp hẽ ajyy séd demuun raher'ood bä, baad ub tii, ji ky daheeh sa kyyh, bë ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo. 18 Tii d' né hẽ ãã bad'oo. Ỹ her'oot këh ỹ n'aa. Ee, hã ỹ mejõ hyng doo, ỹ taky masa këh ỹ n'aa hã —näng mä Jesus kyyh Parisew sa hã.

19 Ti m' rabeaaj kän:

—N'yy hẽnh a yb? —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh ỹ bë hapëë bä. Dooh né hẽ Ee bë hapëë bä ẽnh —näng mäh. —Ỹ bë hapëë bä paawä, Ee na-ããj hẽ paawä bë hapäh —näng mä Jesus kyyh.

20 P'op Hagä Do matym n'aa rabeheno do hood basooh do pa Jesus baher'oot tii, tama met'ëëk bä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã. Rakarẽn né paawä ramasoo, dooh ta hã moo däng péh. Rawén moo nadäng, dooh takaja nä bä tadajëp do heen n'aa kä.

21 Ti m' p'aa hẽnh Jesus baher'ood wät sa hã:

—Ỹ da ahõm bë mahẽ̃nh. Ỹ d' bë esoos. Nesaa do anäng nä da bë hã bë dejëp. Ỹ hahõm hẽnh, dooh bë haja bä bë ahõm bä —näng mä Jesus.

22 Ta tii d' tabedoo do hyb n'aa rakeaj kän mä sa hã hẽ né hẽ. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

—Nyy d' tahanäng pé g'eeh: "Ỹ hahõm hẽnh dooh bë haja bä bë ahõm bä", tahanäng doo? Ta daaj hẽ g'eeh takadaj'ëëp? —näk mä sa kyyh.

23 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh sa hã:

—Babä naa bë ti hỹỹh. P'op naa ỹ ti hỹỹh. Badäk hahỹỹ bä naa bë ti hỹỹh. Ỹ ti dooh. Dooh badäk hahỹỹ bä naa tado bä ỹỹh. 24 Nesaa do anäng nä da bë hã bë dejëp, näng ỹỹh. Ỹ né hẽ ti hawäd had'yyt do bë ky nadahé bä, bë da dejëp né hẽ nesaa do bë h'yyb tym gó anäng nä —näng mä Jesus.

25 Ti m' raky gakog hõm:

—Jaa ẽnh õm? —näk mä sa kyyh.

—Pooj jé bë ỹ maher'oot do né hẽ —näng mä Jesus.

26 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Ti anäng nä wë ỹỹ hajõng nä bë ỹ ky n'aa tapaa do pan'aa —näng mäh. —Te hub né hẽ hã ỹ mejõ hyng do her'oot doo. Tahajaa ji h'yy kasadëë bä taky däng do hã. Ỹ tamaher'oot do né hẽ ti ỹ her'oot do badäk hahỹỹ hã habong do sa hã —näng mä Jesus.

27 Dooh m' rah'yy genä bä ta Yb ky n'aa Jesus her'oot bä. 28 Ti hyb n'aa m' Jesus ky hadoo sa hã:

—P'op, b'aa hã Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do bë basäg häng do jawén paa bä, ỹ né hẽ ti hawäd had'yyt do tii bä bë h'yy genä kän. Dooh daj ỹỹ hẽ ỹ moo wät péh, ỹ her'oot péh, ti noo gó kä bë bahapäh. Ti noo gó kä bë bahapëë kän hahỹỹh: Jãã̃m hẽ ỹ her'oot bë hã, Ee ỹ tama metëëk doo. 29 Hã ỹ mejõ hyng do awäd had'yyt hẽ si ỹỹ. Dooh ỹ teréd bä, tagen'aak do ỹ moo wäd had'yyt do hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

30 Ta ti tabaher'oot bä m', hajõk h'yy kae padäg kän ta hã.

Nesaa do moo wät doo, nesaa do karom, ky n'aa hahỹỹh

31 Ti m' Judah buuj ta hã h'yy kae padëëk do hã Jesus ky hadoo:

—Ỹ ma metëëk do bë ky dahé had'yyt bä, hëp ỹ hata heh'äät padäg bë tii bä. 32 Bë hapäh da tii bä baad hadoo do ky n'aa. Baad hadoo do ky n'aa bë da ted'ëëp, baad bë babok hyb n'aa kä —näng mä Jesus sa hã.

33 Ti m' raky hadoo:

—H'ëëd hyb n'aa tii da mabaher'oot? Abaraãm panaa né hẽ ti ãã̃h. Dooh noo gó ta wób sa karom kanep'aak do ãã̃ ado bä. Nyy d' mahanäng pé ta ti maher'oot doo? —näk mä sa kyyh.

34 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Nesaa do moo wät doo, nesaa do karom né kä tii. 35 Dooh da ta kariw n'aa tób yt hã ta karom awäd had'yyt hẽ. Jãã̃m né hẽ ta t'aah hadoo do ti haym ta tób bä. 36 Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do T'aah bë tedëëb bä, baad né tii bä bë baboo kän, nesaa do karom nado boo bëëh —näng mäh. 37 Ỹ hapäh, Abaraãm panaa né ti bëëh. Ti hado né paawä, ỹ bë karẽn ỹ bë daj'ëëp, baad takanejäk do hyb n'aa bë h'yyb gó ỹ ma metëëk doo. 38 Bë ỹ ma metëëk Ee metëëk do hã ỹỹ. Bë tii, bë yb wë bë ma kametëëk doo, ti bë moo bok —näng mä Jesus sa hã.

39 Ti m' raky hadoo:

—Abaraãm ti ãã̃ wahë makũũh —näk mä sa kyyh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Abaraãm panaa bë do bä paawä, Abaraãm bad'oo doo da paawä bë bad'oo —näng mä Jesus. 40 —Baad hadoo do ky n'aa, hã ỹ P'op Hagä Do an'oo däk do bë ỹ maher'oot. Tii d' né paawä ỹ metëëk bë hã, bë karẽn ỹ bë daj'ëëp. Dooh paa ta tii da Abaraãm adoo bä. 41 Bë yb moo wät do ti ta ti bë moo bok doo —näng mä Jesus sa hã.

Ti m' raky hadoo:

—Ãã yb daap nado. Jãã̃m né hẽ P'op Hagä Do ãã̃ Yb. Ta taah heh'äät ãã̃ —näk mä sa kyyh.

42 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—P'op Hagä Do tado bä paawä bë Yb, bë kamahẽ̃n paawä ỹỹh, P'op Hagä Do wë ỹ bana do hyb n'aa. Dooh këh ỹỹ gó tado bä ỹ bahyng. Ti né hẽ ti hã ỹ mejõ hyng doo. 43 Hëd n'aa ti taganahoot bë hã, ỹ her'oot doo? Bë h'yyb gó tawén ganahoot, këh ỹ bë ganadoo do hyb n'aa. 44 Dijab taah bëëh. Takarẽn do bë karẽn bë moo bok. P'ooj ub, tadu däk noo gó, dahej'ëëp do né paa tii. Dooh baad hadoo doo, heh'äät ub do ky n'aa tagenaag bä. Dooh baad hadoo do ky n'aa ta h'yyb gó tabawäd bä. Daap tamenyyh

bä, ta kyyh né hẽ ti taher'oot doo. Daap
menyyh do tii. Daap menyyh do yb né tii.
45 Baad hadoo doo, heh'äät ub do ky n'aa ỹ
her'oot do hyb n'aa ỹ bë ky nadaheeh. 46 Jaa
bë mahang hajaa pé nesaa do hã ỹ taky n'aa
tapa bä? Baad hadoo do ky n'aa ỹ her'oot.
H'ëëd hyb n'aa ỹ bë ky nadaheeh? 47 P'op
Hagä Do taah hedoo do ramaa newëë P'op
Hagä Do her'oot doo. Bë tii, dooh P'op Hagä
Do taah bë do bä, ti hyb n'aa bë wén maa
nanewëë ta kyyh —näng mä Jesus kyyh sa
hã.

48 Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa raky
hadoo Jesus hã:

—Baad né ãã ky kajäk. Samarija buuj né
õm!* Karap'aar h'yyb nesaa do a hã adäk!
—näk mä sa kyyh Jesus hã.

49 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh. Dooh karap'aar h'yyb nesaa do
adäg bä hã ỹỹ —näng mäh. Ỹ ti hỹỹh, ỹ
weh'ëëh Ee. Bë tii, ỹ bë ky n'aa rejãã. 50 Dooh
ỹ as'ũũd bä ỹ raweh'ëëh doo. Sét hẽ ti
hawät ỹ raweh'ëëh karẽn doo. Ti né hẽ ti
taky däng ji hã baad ji hado bä, baad ji nado
bä. Bë nado ti ky kajäk doo. 51 Né hup ỹ né
hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Ỹ ma metëëk do ky
daheeh doo, dooh tadajëb wäd bä —näng
mä Jesus sa hã.

52 Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa raky
hadoo:

—Ãã hapäh né hẽ hỹỹ kä, karap'aar h'yyb
nesaa do a hã adäk né hẽ —näk mäh. —
Abaraãm dajëp paah, P'op Hagä Do ky n'aa
rod dejëp né paah, ti hadoo né hẽ, jé mama
metëëk do ky daheeh doo, dooh tadajëb
bä, näng õm. 53 Ãã wahë makũ Abaraãm
bahẽ̃nh g'eeh õm? Abaraãm dajëp paah, ti
hadoo ẽnh P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj
ub habok do paah. Jaa õm a hã péh? —näk
mä sa kyyh.

54 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Daj ỹỹ hẽ ỹ kawehëë bä paawä, dooh
taw'ããts hẽ tado bä ta tii. Ee, bë h'yy
kaha'eeh bë hanäk doo, ti né ti ỹ taweh'ëëh.
55 Dooh bë hapëë bä tii. Ỹ ti hapäh. "Dooh
ỹ hapëë bä", ỹ noo bä paawä, ỹ paawä noo
kanesa bë nemuun. Ỹ hapäh né hẽ ti P'op
Hagä Doo. Ỹ ky daheeh ta kyyh. 56 Abaraãm,
bë wahë makũũh, tsebee wät ỹ kajaa noo
gó tabahapäh bä. Tahapäh né paah† —näng
mä Jesus.

57 —Õm ky kew'oonh ta ti maher'oot do hã
—näk mä Judah buuj sa wahë n'aa. —Dooh
mawah'ëë nä bä, dooh 50 ta baab mado nä
bä, mahapäh mä Abaraãm a nooh —näk mä
sa kyyh.

58 Ti m' Jesus ky hado kän:

—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo:
Abaraãm benäng do pooj jé ỹ awäd däg né
hẽ! —näng mä Jesus sa hã.

59 Ti m' ta ti ramaa napäh bä, rabasog
padëëk pä, ta hã radewëës hyb n'aa paawä,
radajëëb paawä. Ti Jesus kejën hõm. Ahõm
P'op Hagä Do tób n'aa bä naa.

9

Ty tamah do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Tamahõm me tabahapäh aj'yy ty tamah
doo. Ta hã d' né hẽ m' tabenäng bä. 2 Ti m'
ta ma matëg rabeaanh:

—Ma matëg —näk mäh. —H'ëëd hyb n'aa
hahỹ aj'yy tawén ty tamah tabenäng? Ta
yb, ta ỹỹn nesaa do ramoo bok do hyb n'aa,
ta daaj hẽ apäh nesaa do tamoo wät do hyb
n'aa? —näk mä sa kyyh.

3 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh, ti hyb n'aa nado ti hahỹ taba-
hadoo —näng mäh. —Ty tamaa gó tawén
enäng, ta hã P'op Hagä Do hejój kametëëh
hyb n'aa —näng mäh. 4 —Taw'ããts hẽ
tabawak nä bä ër moo bok, hã ỹ mejõ hyng
do karẽn doo. Ti awät tabadajuuh, du daa d'
ji moo wät péh.* 5 Badäk hahỹỹ hã habong
do sa h'yyb tym bag hadoo ỹỹh, badäk
hahỹỹ hã ỹ bawät nä bä —näng mä Jesus
kyyh.

6 Ta ti taky hadoo do jawén paa bä, tũũ
tabetsós wät. K'ããts me tamekuuj wät, ti m'
aj'yy matym hã tahawug hõm mä ta uuh.

7 —Ahõm kä —näng mä aj'yy hã. —
Mahetsyyd a matym naëng majat do Siroéh
häd näng doo me —näng mä Jesus aj'yy hã.

("Mejũũ doo", tahanäng pé ti Siroéh.) Ti
m' aj'yy bahõm kän, tahetsyyd wät mäh,
tabahapëë däg kän mäh. Ti m' tababaaj
hõm kän ta tób hẽnh.

* 8:48 Sa majĩĩ hadoo Samarija buuj. Dooh ragenaag bä Samarija buuj. Samarija buuj né õm Jesus hã rawén her'oot, raky n'aa ej'ees hyb n'aa. † 8:56 2.000 ta baab Jesus bewäd hyng do pooj jé Abaraãm bawät paah. P'op Hagä Do metëëh paa Abaraãm hã, badäk hahỹỹ bä tabawät nä bä. * 9:4 Taw'ããts hẽ ji moo wät ji bahajaa nä bä, tahanäng pé m' tii.

8 Ti m', ta tób pa haj'eenh doo, pooj
jé dajẽẽr tabehetsẽ bä hep'ëëh do paa m'
rahapäh mä aj'yy. Ti m' raky hadoo:
—Hahỹ nado dajẽẽr hetsẽ do paah? —näk
mä sa kyyh.
9 Ti né m' ta wób sa hã. Ta wób raky
hadoo:
—Dooh ti tado bä —näk mäh. —Ta da
hed'op —näk mäh.
—Ỹ né tii —näng mä aj'yy ty tamah do
paa kyyh.
10 Ti m' rabeaaj kän:
—Nyy da mabahapëë däk? —näk mä sa
kyyh.
11 Ti m' aj'yy ky hadoo:
—Aj'yy, Jesus ramaneëënh doo, mekuuj
wät k'ãäts, tii bä matym ỹỹ hã tahawug
hõm ta uuh. Siroéh hẽnh ỹ tamejũũ, ỹ
bahets'yyt hyb n'aa. Ỹ ahõm, ỹ hetsyyd
wät, ti ỹ bahapëë däg kän —näng mä aj'yy
kyyh.
12 —Ny tawät ti aj'yy? —näk mä ta hã.
—Dooh ỹ hapëë bä —näng mä aj'yy kyyh.

Parisew rabeaanh do aj'yy ty tamah do paa hã ky n'aa hahỹỹh

13 Ti m' ramahũũm mä aj'yy ty tamah do
paa Parisew sa wë. 14 Saab né hẽ paa m'
k'ãäts Jesus mekuuj wät, aj'yy taty nä däk.
15 Ti m' aj'yy hã Parisew rabeaanh nyy da ta
matym nyy däg kän. Ti m' aj'yy ky hadoo:
—K'ãäts me matym ỹ tabahawug wät. Ỹ
hetsyyd wät. Hỹỹ kä ỹ bahapëë däk —näng
mäh.
16 Ti m' Parisew wób raky hadoo:
—Dooh P'op Hagä Do mejũũ do tado bä ta
ti aj'yy. Dooh Saab hã ky n'aa kajew'yyk do
taky dahé bä —näk mä sa kyyh.
Ti m' ta wób raky gadoo:
—Nesaa do moo hew'ëët do tado bä
paawä, dooh paawä tahaja bä hahỹ hadoo
do meuj n'aa näng do tapahuuj bä —näk mä
ta wób sa kyyh.
Séd h'yyb nehedo boo m' Jesus hã.
17 Ti m' p'aa hẽnh rabeaaj wät aj'yy hã:
—Nyy d' mabaher'oot ta ti aj'yy ky n'aa?
Õm né ti tamatym nä däk —näk mä sa kyyh.
Ti m' aj'yy ky hadoo:
—P'op Hagä Do ky n'aa rod né hẽ tii —
näng mäh.
18 Dooh nä Judah buuj sa wahë n'aa raky
dahé nä bä aj'yy ty tamah doo, dooh né hẽ
m' raky dahé nä bä aj'yy ty nyy däk doo. Ti
hyb n'aa m' ta yb, ta ỹỹn ranaëëj kän. 19 Ti
m' rabeaanh sa hã:
—Bë t'aah né hahỹỹh? —näk mäh. —
Hahỹ né hẽ ti ty tamah do bë hanäk doo,
tabenäng noo gó? Nyy da tabahapëë däk
hỹỹ kä? —näk mä sa kyyh ta yb sa hã.
20 Ti m' ta yb raky hadoo:
—Ãã t'aah né ti ta tii. Ta hã d' né hẽ
tabenäng —näk mäh. 21 —Dooh ãã hapëë bä
nyy da taty nyy däk, jaa ty nä däk. Ta hã
bë eaaj. Wah'ëë tii, karapee nado. Tahajaa
taher'ood bä ta daaj hẽ ta ky n'aa —näk mä
sa kyyh.
22 Hahỹỹ d' paa m' Judah buuj sa wahë
n'aa sa kyyh: "Ãã ado nyyh da, Jesus ti
Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do hanäng
doo. Dooh da ãã gado wäd bä tób P'op Hagä
Do panyyg ãã yd naherot do yt hã", näk mä
sa kyyh. Ti hyb n'aa m' ta yb tii da rawén
edoo. Judah buuj sa wahë n'aa rajeỹỹm.
23 Ti hyb n'aa m', "Wah'ëë däg. Ta daaj hẽ
tabaher'oot", rawén näng.
24 Ti m' p'aa hẽnh ẽnh ranaëënh sa wë ty
tamah do paah. Ti m' raky hadoo ta hã:
—P'op Hagä Do hã maky dëë te hub tado
bä! Baad maher'ood! —näk mäh. —Ãã
hapäh né hẽ, nesaa do moo hew'ëët do ti
ta ti aj'yy —näk mä sa kyyh.
25 Ti m' aj'yy ky hadoo:
—Dooh ỹ hapëë bä nesaa do moo hew'ëët
do tado bä, nesaa do moo hew'ëët do
tanado bä. Sét hẽ ti ỹ hapäh: Ty tamaa
né paa ỹỹh, ỹ taty nä däk —näng mä aj'yy
Parisew sa hã.
26 Ti m' p'aa hẽnh rabeaanh ẽnh:
—Nyy da tabad'oo? Nyy da õm taty nä
däk? —näk mäh.
27 —Bë ỹ maher'ood wät. Dooh ỹ bë ky
dahé bä. Hëd n'aa bë karẽn p'aa hẽnh ỹ
baher'oot? Bë na-ããj né hẽ bë karẽn ta ma
matëg bë bahadoo? —näng mä aj'yy sa hã.
28 Ti m' raky n'aa rejãã aj'yy. Ti m' raky
hadoo ta hã:
—Õm ti ta ma matëg! Mosees ma metëëk
do ãã ti hỹỹh! 29 P'op Hagä Do her'oot paa
Mosees hã. Ti ti ãã hapäh, ãã ky n'aa napäh.
Ta ti aj'yy, dooh ãã hapëë bä n'yy hẽnh naa
tii —näk mä sa kyyh.
30 Ti m' aj'yy ky hadoo:
—B'ës ky kewooj éh. Ỹ né matym nyy
däg paawä tamo haj'aa, dooh m' bë hapëë
bä, bë nooh. 31 Ji hapäh né ti hahỹỹh: Dooh
P'op Hagä Do maa newë bä nesaa do moo

heb'ooh doo. P'op Hagä Do weh'ëëh doo,
takarẽn do moo heb'ooh doo, ti né hẽ ti
tamaa newëë. 32 Pooj jé tadu dahäng noo
gó, dooh ji ky n'aa napäh pé ty tamah doo
gó henäng do hapëë däk doo —näng mäh.
33 —P'op Hagä Do wë naa tanado bä paawä,
dooh paawä tahajaa péh, tabad'op hẽ —
näng mä aj'yy kyyh sa wahë n'aa sa hã.
34 Ti m' raky gadoo:
—Nesaa do a hã anäng mabenäng, ãã
mama metëëk? —näk mä sa kyyh aj'yy hã.
Ti m' rah'eed nyyh mä P'op Hagä Do
panyyg rayd naherot doo bä naa. Dooh m'
ran'oo wäd bä tajëë wäd bä p'aa hẽnh t'ĩĩ
hẽnh.

H'yy ganehot do sa ky n'aa hahỹỹh

35 Ti m' Jesus ky n'aa napäh aj'yy rah'eed
nyyh doo. Aj'yy tamamuun bä, taky hadoo
ta hã:
—Õm h'yy ka'eeh Aj'yy Hadoo Do Hỹ
Pong Jé Hana Do hã? —teaanh mä ta hã.
36 Ti m' aj'yy ty tamah do paa ky hadoo:
—Jaa tii? Ỹ mamaher'ood, ta hã ỹ h'yy
ka'eeh hyb n'aa —näng mä ta kyyh.
37 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Mahapäh paah. Ỹ tii, a sii her'oot doo
—näng mäh.
38 Ti m' aj'yy ky hadoo:
—A hã ỹ h'yy kae däg kän, hyb n'aa jawyk
doo —näng mäh.
Ti m' ta taron nuu me m' aj'yy bahyy
häng Jesus wë, Jesus taweh'ëëh hyb n'aa.
39 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Ỹ wén hyng babä, ỹ ky n'aa etyy hyb
n'aa sa hã, ty temah do ỹ ty nä padëëk hyb
n'aa, matym enäh do ranahapäh hyb n'aa,
rah'yy ganahoot hyb n'aa —näng mä Jesus
kyyh.
40 Ti m' Parisew wób ta sii habong do
ramaa napäh taher'oot doo. Ti m' rabeaanh
ta hã:
—Nyy d' mahanäng pé tii? Ãã sii hẽ ty
temah mahanäng? —näk mä sa kyyh.
41 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Ty temah do bë hado bä paawä, bë h'yy
ganah'ood bä paawä, bë h'yyb haj'aa hẽ
nado tii, hã ỹ bë h'yy kana'eeh doo —näng
mäh. "Ãã hapäh, ãã h'yy ganäng a hã", bë
hanäk do hyb n'aa, bë h'yyb haj'aa hẽ né hẽ
hã ỹ bë h'yy kana'eeh doo —näng mä Jesus
kyyh Parisew sa hã.

10

B'éé hagã n'aa heh'äät do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh, panyyg ky
n'aa gó tabenaa wät:
—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo:
B'éé hood kahadë do noo me najëë suun
doo, ta hadë pong jé gatsëk doo, baretsëk
do tii, kamaj'ĩĩ do tii. 2 Ta noo me hajëë
suun doo, ti né hẽ ta masããh b'éé hagã
n'aa. 3 B'éé hagã n'aa kajaa bä kä, ta noo
hagã n'aa tagas'ëës ta nooh tabajëë suun
hyb n'aa. Ta masããh hã ramaa napäh ta
kyyh, sét ken'yyh tanaëënh bä sa häd me.
Ti tamahũũm kän ta masããh ta w'oo hã.
4 Sahõnh hẽ ta masããh tamanyyh do jawén
paa bä kä, sa pooj jé tabahõm, tamahũũm
kän. Ta masããh ah'ũũm sa hagã n'aa jawén,
ta kyyh ramepäh do hyb n'aa. 5 Tabad'op hẽ
rahõm ramanepäh do jawén. Waj'aa bong
ta mahãnh, raky manepäh do hyb n'aa.
6 Ta ti ky n'aa me Jesus baher'oot sa
hã. Dooh m' tagah'ood bä Parisew sa hã
taher'oot doo. 7 Ti hyb n'aa m', p'aa hẽnh
Jesus ky hadoo sa hã:
—Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo:
Ỹ né hẽ b'éé hood noo hadoo. 8 Sahõnh
hẽ pój ỹỹ jé heboo nä doo, ma matëg
oow hedoo doo, P'op Hagä Do H'yyb Däng
do hanäk do na-ããj, baretsëg paa tii, ka-
maj'ĩĩ paa tii.* Dooh paa raky dahé bä sa
kyyh, b'éé ky nadah'eeh do hadoo sa hagã
n'aa nadoo doo. 9 Ỹ né hẽ b'éé hood noo
hadoo. Wë ỹ nu däng doo, edëb had'yyt
hẽ kä nesaa do mahãnh. P'op Hagä Do
wë da tanu däng. Baad tabajëng, baad
tabanyyh, tawyyd had'yyt hẽ baad hadoo
doo, sa waa b'éé raw'yyt do hadoo. H'yyb
nyyw gó, neỹỹm doo gó, tabawäd kän P'op
Hagä Do matym gó kä. 10 Hets'ëëk do ra-
bana rabets'ëëk hyb n'aa, radej'ëëp hyb
n'aa, ragawats'iik hyb n'aa. Ti no n'aa
rabana. Dooh ti ỹ hado bä. Ỹ ahyng babä
ỹ bed'ëëp hyb n'aa, baad hadoo doo gó
rababoo had'yyt hyb n'aa —näng mä Jesus.
11 Ti m' taky hadoo ẽnh:

* 10:8 Jesus ewäd hyng do pooj jé, hajõk rawad'ii paawä Judah buuj. "Ỹ ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo", näk paa sa kyyh. Daap ramenyyh tii. Sa ky n'aa né hẽ Jesus her'oot hahỹỹ hã.

—Ỹ né hẽ b'éé hagã n'aa baad hadoo
doo. B'éé hagã n'aa baad hadoo do kan'oo
däk da, tadajëp ta masããh hyb n'aa. 12 Sa
karom, b'éé tabahag'ããs ramejũũ doo, ta
säm tagadoo hyb n'aa, dooh b'éé hagã
heh'äät tado bä. B'éé danäh nado tii. Eỹỹm
wät tii, waj'aa wät tabanas'aa b'éé hek'ook
do tabahapäh bä. Teréd bëëh b'éé. Tii
bä awad japuk b'éé seeh, tii bä ta wób jé
pad'yyt hẽ rawaj'aa bong ta ti hyb n'aa. 13 Ta
säm hyb n'aa paa ti sa karom bahag'ããs
b'éé. Dooh b'éé tahyb n'aa p'eed bä. Ti
hyb n'aa tawajaah. 14-15 Ỹ ti hỹỹh, b'éé hagã
n'aa heh'äät hadoo. Ee, P'op Hagä Doo, ỹ
tamepäh, ỹ na-ããj hẽ ỹ mepäh Ee, P'op Hagä
Doo. Ti hadoo né hẽ baad ỹ mepäh masãh
haa. Masãh haa na-ããj né hẽ, baad né hẽ ỹ
ramepäh. Daj ỹỹ hẽ ỹ kan'oo däk, ỹ dajëp
hyb n'aa masãh haa sa hyb n'aa. 16 Ti abong
nä masãh haa hedoo do wób, bong hahỹ
wób nado tii.† Ti na-ããj né da ỹ manaa wë
ỹỹ. Raky daheeh né da ỹỹh. Séd hã däg da
rakata padëëk, hã ỹ h'yy ka'eeh doo. Sét né
hẽ da ỹỹh, sa hagã n'aa. 17 Ỹ Ee kamahẽn. Ỹ
tawén kamahẽn, daj ỹỹ hẽ ỹ kan'oo däk ỹ
dajëp hyb n'aa, p'aa hẽnh ỹ bedëb wät hyb
n'aa. 18 Dooh hajaa pé ỹ daj'ëëp péh. Daj ỹỹ
hẽ ti ỹ kan'oo däk dajëb hã. Ỹ hajaa ỹ kan'oo
däg bä dajëb hã. Ỹ hajaa p'aa hẽnh ỹ ganä
wät p'aa hẽnh ỹ edëb wät hyb n'aa. Tii d'
né hẽ Ee mejũũ ỹ bad'oo —näng mä Jesus
kyyh.

19 Ti m' p'aa hẽnh séd h'yyb nehedo boo
Jesus hã, Jesus kyyh hyb n'aa. 20 Hahỹỹ da
hajõk do wób sa kyyh:

—Karap'aar h'yyb nesaa do ta hã adäk.
Baad h'yyb nado. Hëd n'aa bë maa newëë
ti ta kyyh? —näk mä sa kyyh.

21 Ti m' ta wób raky hadoo:

—Dooh. Dooh ti taky hado bä karap'aar
h'yyb nesaa do hadäk doo. Dooh karap'aar
h'yyb ta ti hadoo do taher'ood bä. Dooh
karap'aar h'yyb haja bä ty tsehẽt do raty nä
padäg bä —näk mä ta wób sa kyyh.

Jesus kyyh raganadoo do ky n'aa hahỹỹh

22 Ti m', Jerusarẽnh bä P'op Hagä Do tób
n'aa hyb n'aa ratsebé do rataheb'ëës do
kajaa. Tabahahëëm bawät noo gó m' tii.
23 Jesus awät P'op Hagä Do tób n'aa yt hã,
Saromãw häd näng doo bä. 24 Ti m' Judah
buuj sa wahë n'aa ranu get'ëë däk Jesus. Ti
m' raky hadoo ta hã:

—Jããm hẽ, ãã mah'yyb manepä wäd
manäh! Baad ub ãã mamaher'ood hỹỹ kä
õm P'op Hagä Do H'yyb Däng Do mado bä
—näk mä sa kyyh.

25 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë ỹ maher'ood wät, dooh bë ky dahé
bä —näng mäh. —Ee ky gabuuj ta ti ỹ
pehuunh doo. Ti ti metëëh këh ỹ n'aa.
26 Baad këh ỹ n'aa rametä né paawä bë hã,
dooh bë ky dahé bä. Bë wén ky nadaheeh,
dooh masãh haa b'éé wób bë do bä. 27 Masãh
haa b'éé raky daheeh ỹỹh. Ỹ mepäh masãh
haa. Ỹ rahadaa had'yyt hẽ. 28 Sa hã ỹ banoo
edëb had'yyt do P'op Hagä Do pa. Tabad'op
hẽ rahob bä tabanesaa hẽnh. Dooh hajaa
pé masãh haa moh ỹỹ gó naa tado hõm
bä. 29 Ee, masãh haa hanoo doo, tak'ëp
takabaj'aa sahõnh hẽ sa bahẽnh. Ti hyb
n'aa, dooh hajaa pé masãh haa tado hõm bä
Ee moo gó naa. 30 Ỹỹh, Ee, sét ãã —näng mä
Jesus.

31 Ti m', p'aa hẽnh Judah buuj wób, Jesus
majĩĩ hedoo doo, rabasog padëëk pä, ta hã
radewëës hyb n'aa paawä, tadajëp hyb n'aa
paawä. 32 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hajõng baad hadoo do Ee ky gabuuj ỹ
pehuunh do ỹ metä wät bë hã. Ny hadoo do
ỹ pahuunh do p'ãã bë karẽn ỹ bë daj'ëëp? —
näng mä Jesus sa hã.

33 Ti m' Judah buuj wahë n'aa raky hadoo:

—Baad hadoo do mamoo wäd wät do hyb
n'aa nado õm ãã daj'ëëp pä me. Õm a wén
kut pä me, P'op Hagä Do maky n'aa rejãã do
hyb n'aa. Aj'yy né paawä õm, "Ỹ P'op Hagä
Doo", mabanäng —näk mä sa kyyh.

34 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Hahỹỹ da P'op Hagä Do her'oot paa sa
hã, bë ky n'aa jaw'yyk do hã takerih: "P'op
Hagä Do hadoo bëëh."‡ 35 Ti né hẽ P'op Hagä
Do kyyh. Bë hapäh né hẽ, dooh P'op Hagä
Do kyy kerih do ji haja bä ji ahỹỹd bä. Ti
hyb n'aa, ajyy tamejũũ do hã P'op Hagä Do
ky n'aa hadoo ta häd n'oo däg bä, 36 hëd n'aa,
"P'op Hagä Do maky n'aa rejãã", bë banäng
hã ỹỹ, "Ỹ P'op Hagä Do T'aah", ỹ hanäng
do hyb n'aa? Ỹ né hẽ, Ee P'op Hagä Do
asëëw hõm doo, tah'yyb däng doo, wawẽẽ

† 10:16 Judah buuj wób nadoo doo, ta jawén ta hã h'yy ka'eeh do tii. ‡ 10:34 Saaw-Mo 82.6

hẽ tamejõ hyng doo. 37 Ỹ moo nawäd bä
paawä Ee, P'op Hagä Do moo wät doo, bë ky
dahé manä ỹỹh. 38 Ee moo wät do ỹ moo wäd
bä, ỹ bë ky nadahé nä bä, taw'ããts hẽ bë ky
daheeh ỹ pehuunh do metëëh do hã, hëp ỹỹ
gó Ee bawät, Ee h'yyb gó ỹ bawät, baad bë
bahapäh hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh sa
hã.
39 Ti m' p'aa hẽnh rakarẽn ramoo maso
däk Jesus ta kyyh p'ãã. Dooh m' rahaja bä.
Jesus ahõm sa mahẽnh.
40 Ti m' Jesus batsëg hõm p'aa hẽnh
tamii Joradãn häd näng do ta myyj jé. Ta
myyj däk hã, Jowãw nu gahem'uun do nu
gemuun wät paa bä tabaym dó. 41 Hajõk
an'aa ta wë. Ti m' raky hadoo:
—Dooh né paawä Jowãw nu gahem'uun
do pehuuj bä, te hub né hẽ sahõnh hẽ
hahỹ aj'yy ky n'aa Jowãw nu gahem'uun do
her'oot do paah —näk mä sa kyyh.
42 Tii bä m', hajõk rah'yy kae däk Jesus hã.

11

Aj'yy Rasaro häd näng do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m', ti awät aj'yy Rasaro häd näng doo.
Nahëë näng mä Rasaro. Panang Betanija
häd näng doo bä tabawät ta ẽnh Maah-Ta,
Marija daheeh. 2 Ta ti né hẽ Marija, Jesus
tsyym hah'ook do buu benyym doo me, ta
sëën me tahawug hõm doo. 3 Ti m', Rasaro
ẽnh ramejũũ Jesus rapanäk. Hahỹỹ d' mä sa
kyyh:
—Mahegãã, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk doo.
Nahëë näng a najiis makamahẽn doo —näk
mäh.
4 Ti m' Jesus maa napäh bä kä ta ky n'aa
taky hadoo:
—Rasaro madajëp do nado ti ta nahëëh.
Rasaro wén nahëë näng, P'op Hagä Do
kabaj'aa do kametëëh hyb n'aa, P'op Hagä
Do T'aah kabaj'aa do kametëëh hyb n'aa na-
ããj hẽ da ta hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.
5 Maah-Ta, Maah-Ta ẽnh, Rasaro, Jesus
kamahẽn né paawä, 6 dooh nayyw hẽ tahyb
n'aa jóh bä. Pawóp nä ta ẽh tatab'ëës,
Rasaro nahëë näng do taky n'aa napäh bä.
7 Ta jawén kä Jesus ky hadoo ta ma matëg sa
hã:
—Hamäh, p'aa hẽnh ër bah'ũũm Judah
häj n'aa hẽnh, Rasaro rahabok hẽnh —näng
mä Jesus kyyh.
8 Ti m' Jesus ma matëg raky hadoo ta hã:
—Ma matëg, —näk mäh —nag'aap hẽ
Judah buuj sa wahë n'aa rakarẽn õm
radaj'ëëp. Hëd n'aa t'ĩĩ hẽnh makarẽn
mababaaj hõm? —näk mä sa kyyh.
9 Ti m' panyyg gó Jesus ky hadoo:
—Badawëët adëb bä tabawag. Adëb bä
ji awäd bä, baad ji bawät. Dooh ji tsyym
poo däng péh, badäk hahỹ bag n'aa yt ji
bawät do hyb n'aa —näng mäh. 10 —Badagyp
doo gó ji awäd bä, daap ji tsyym poo kejäk,
ta bag badoh do hyb n'aa ta hã —näng mä
Jesus kyyh.*
11 Ti m', ta ti Jesus her'oot do jawén paa
bä, taky hadoo ẽnh:
—Ër najiis Rasaro aẽ jëng. Ỹ ahõm dó
t'ĩĩ hẽnh ỹ mebëë nyy hyb n'aa —näng mä
Jesus.
12 Ti m' ta ma matëg raky hadoo:
—Ãã wahë n'aa, —näk mäh —tabaỹỹh bä,
has'oo däk da —näk mä sa kyyh.
13 Dajëp né hẽ Rasaro, näng Jesus. Aỹỹh
ta ma matëg red'oo. 14 Ti m' baad ub Jesus
baher'ood kän sa hã:
—Dajëp Rasaro ỹ hanäng doo —näng
mäh. 15 —Baad tanyy ỹ badoh t'ĩĩ hẽnh
tadajëp do hã, hã ỹ bë h'yy kae kän hyb
n'aa kä —näng mäh. —Hamäh, ër ah'ũũm
t'ĩĩ hẽnh —näng mä Jesus kyyh.
16 Ti m', Tomeh, "Kawareeh" ramaneëënh
doo, ky hadoo ta wób sa hã:
—Hamä ta sii, ta sii ër dejëp hyb n'aa† —
näng mä Tomeh kyyh.
17 Ti m' panang Betanija bedaa däk bä,
Jesus ky n'aa napäh, ji meheet pé däg mä
ta ẽh Rasaro pä gabaho doo gó radakä jëng
doo.
18 Edah panang Betanija, Jerusarẽnh bä
naa. 19 Ti hyb n'aa hajõk Judah buuj sa wahë

* 11:10 Dooh Jesus majĩĩ rahaja bä, dooh na-ããj hẽ Nesaa Do Yb haja bä Jesus hã raj'aa ketsëë bä Jesus moo wät do nahänh nä bä, tahanäng pé m' tii. Ta see ky n'aa Jesus her'oot na-ããj hẽ ta tii da. Jesus né ti badäk hahỹỹ hã habong do bag n'aa hadoo. Jesus sii ji nawäd bä, gadagyp doo gó hawät do hadoo ji. Nesaa do j'aa ketsë tii bä ji hã. † 11:16 Dooh tahajõõ nä bä ta ẽh, t'ĩĩ hẽnh Jesus majĩĩ rakarẽn radaj'ëëp Jesus. T'ĩĩ hẽnh Jesus matëëh do hyb n'aa, Jesus radaj'ëëp Tomeh ed'oo. Ti hyb n'aa tii da tawén edoo sa hã.

n'aa hedoo doo, ta wób na-ããj mä an'aa
Maah-Ta wë, Marija wë rah'yyb en'yym hyb
n'aa, rahyb n'aa natón hyb n'aa sa hỹỹj
makũũh. 20 Ti m' Maah-Ta ky n'aa napäh bä
Jesus kajaa, anyyh mä ta tób bä naa, ahõm
ta wë. Marija ahäng mä sa tób yt hã.
21 Ti m' Maah-Ta kajaa Jesus wë kä, ti m'
taky hadoo ta hã:
—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —
babä magëë bä paawä, dooh paawä hãj ỹ
dajëb bä —näng mäh. 22 —Ti hadoo né hẽ
paawä, ỹ hapäh, P'op Hagä Do anoo né da
a hã sahõnh hẽ ta hã maky n'aa etsẽẽ doo
—näng mä Maah-Ta kyyh.
23 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Ganä wät da a hỹỹj —näng mäh.
24 Ti m' Maah-Ta ky hadoo:
—Ỹ hapäh, ganä wät né da sahõnh hẽ
ragenä bong do hã kä P'op Hagä Do betyn
bong do hã kä banäm doo hẽnh, banesaa
doo hẽnh —näng mä Maah-Ta.
25 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Ỹ né da hanoo ta ti genyy bong doo.
Ỹ né ti hedëb had'yyt hanoo doo. Hã ỹ
h'yy ka'eeh doo, dajëb né paawä, tawäd
had'yyt hẽ da hỹ pong jé P'op Hagä Do pa.
26 Hahỹ hedëp nä doo, hã ỹ h'yy ka'eeh doo,
tabad'op hẽ da tadajëp ta h'yyb tym. P'op
Hagä Do pa had'yyt hẽ da tabawäd kän —
näng mä Jesus.
Ti m' Maah-Ta hã tabeaaj kän:
—Maky daheeh ta ti ỹ her'oot doo? —
näng mäh.
27 —Ỹỹ, Hyb N'aa Jawyk Doo. Ỹ ky daheeh
õm Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo,
P'op Hagä Do T'aah, P'op Hagä Do ky n'aa
enooh do paah —näng mä Maah-Ta kyyh
Jesus hã.
28 Ti m' ta ti tabaher'oot do jawén paa
bä kä m' Maah-Ta bahõm, ta ãnh Marija
tanaëënh hyb n'aa. Ta m'aa hẽnh mä
tanaëënh, ti m' taky hadoo:
—Ma matëg kajaa. Ta kyy gó õm ỹ
naëënh —näng mä Maah-Ta ta ãnh hã.
29 Ti m', Marija maa napäh bä ta tii, nayyw
hẽ m' tabas'ëëg gëët, ahõm kän mä Jesus
wë. 30 Dooh Jesus ajëë suun nä bä panang bä.
Ta hã Maah-Ta mamuun doo bä tabagëët
nä. 31 Ti m' Judah buuj tób bä hat'oonh doo,
Marija h'yyb en'yym doo, rabahapäh bä
nayyw hẽ Marija bas'ëëg gëët bä, tabanyyh
bä, rabahõm kän ta jawén. Kamag hakëë
hẽnh hahõm red'oo mäh. T'ĩĩ hẽnh haoot
red'oo mäh.
32 Ti m', Marija kajaa bä kä Jesus bagëët
bä, ta taron nu paa me tabahyy häng ta wë.
Ti m' taky hadoo:
—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —
babä magëë bä paawä, hãj ỹ dooh paawä
tadajëb bä —näng mäh.
33 Ti m' Jesus bahapäh bä Marija haoot
doo, Judah buuj Marija sii han'aa do na-
ããj hẽ ha'oot doo, baad nado wäd ta h'yyb,
tak'ëp tahyb n'aa tón wät. Tahyb n'aa esów
wät. 34 Ti m' tabeaaj kän:
—Nyy bä bë dakä jëng? —näng mäh.
Ti m' raky hadoo:
—B'ëëp, mahegãã, Hyb N'aa Jawyk Doo —
näk mä sa kyyh.
35 Ti m' Jesus baód wät.
36 Ti m' Judah buuj raky hadoo:
—Bë hegãã, tak'ëp paa takamahãn —näk
mä sa kyyh.
37 Ti m' ta wób raky hadoo:
—Ty tamah do taty nä däk, tanoo. Hëd
n'aa tananoo hahỹ tanadajëp hyb n'aa? —
näk mä sa kyyh.
38 P'aa hẽnh ẽnh baad nado wäd Jesus
h'yyb. Tak'ëp tahyb n'aa tón takajaa bä
kamag basuun bä. Pä gabaho doo gó radakä
jëng. Pä gatsabak doo me ranoo gatsëë däk.
39 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Bë noo gatsë do hõm —näng mäh.
Ti m' Maah-Ta, dajëp do ãnh, ky hadoo:
—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —
buu banes'aa däg. Ji meheet pé däg ta ãh
tadajëp —näng mä Maah-Ta kyyh.
40 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Hã ỹ mah'yy kae bä, mahapäh da P'op
Hagä Do kabaj'aa doo —näng mä Jesus
Maah-Ta hã.
41 Ti m' ranoo gasëëts hõm kän. Ti m',
p'op Jesus ty dëë wät taky n'aa etsẽẽ hyb
n'aa P'op Hagä Do hã. Ti m' taky hadoo:
—Taw'ããts hẽ Ee. Mamaa napäh, maky
daheeh ỹ ky n'aa etsẽẽ doo. 42 Ỹ hapäh né
hẽ ỹ mamaa napäh, ỹ maky dahé had'yyt
hẽ. Ta tii d' ỹ wén edoo, babä hab'ëëh do sa
hyb n'aa, õm né hẽ ti ỹ mejõ hyng do raky
daheeh hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh P'op
Hagä Do hã.
43 Ti m' ta ti tabedoo do jawén paa bä kä,
tak'ëp tanaëëj kän mäh:

—Rasaro! —näng mäh. —Anäh! —näng mäh.

44 Ti m' dajëp do paa anä kän. Kahapõõs ta mooh, ta tsyym sii hẽ pãã̃n hawak doo me. Ta matym na-ãã̃j mä kahabën pãã̃n me.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë apyn hõm pãã̃n, baad tabahõm hyb n'aa kä —näng mä Jesus.

45 Ti m' hajõk Judah buuj Marija heg'ãã̃s do Jesus pahuunh do hapäh doo, ta hã rah'yy kae padäg kän. 46 Ta wób ah'ũũm mä Parisew sa wë, ramaher'oot mä Jesus mo haj'aa ky n'aa hã.

Jesus hã Parisew rakamaj'ĩĩ do panyyg n'aa hahỹỹh

47 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Parisew daheeh ratsyyd bong Sinedirijo ajyy n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa hedoo doo, séd hã rakata padëëk hyb n'aa. Rakata däk bä kä m', raky hadoo mäh:

—Nyy d' ër bad'oo? Bë hegãã̃! Hajõng hahỹ aj'yy pehuunh doo. 48 Ër hyb n'aa nap'eed had'yyt bä tapehuunh do hã, sahõnh hẽ da rah'yy kae padëëk ta hã, sa wahë n'aa tabahado däk hyb n'aa. Roma buuj warahén n'aa kamajẽ bong da ãã̃ hã tii bä. Rado hõm da P'op Hagä Do tób n'aa. Rado hõm da ãã̃ häj n'aa —näk mä sa kyyh.

49 Ti m' sa seeh, Kajapas häd näng doo, ti noo gó P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do ky hadoo sa hã:

—Dooh bë hapäh péh —näng mäh. 50 —Dooh bë h'yy genä bä? Taw'ãã̃ts hẽ ta ti sét né hẽ dajëp, sahõnh hẽ Judah buuj ranadejëp hyb n'aa —näng mä Kajapas kyyh.

51 Ta daaj hẽ tahajaa do hyb n'aa nado ta tii d' tabaher'oot. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do tado hyb n'aa, P'op Hagä Do banoo ta hã ti tabaher'oot hyb n'aa, ta pooj jé Jesus ky n'aa hã. Jesus dajëp da Judah buuj sa hyb n'aa tahanäng pé m' tii d' taher'oot doo. 52 Tadajëp Judah buuj sa hyb n'aa had'yyt nado. Tata däk séd hã da na-ãã̃j hẽ sahõnh hẽ P'op Hagä Do taah hedoo do jé pad'yyt hẽ habong doo.

53 Ti jawén paa bä kä m', Kajapas her'oot jawén paa bä kä m', Judah buuj wahë n'aa rabaher'ood kän nyy da da Jesus radaj'ëëp.

54 Ti hyb n'aa, dooh Jesus awäd wät bä sahõnh hẽ mahang kä. Ti hyb n'aa ahõm kän mä ta ma matëg sa sii kä panang Eparajĩm häd näng do tabanäng hẽnh, tabanawäng do nab'yy hẽnh kä. T'ĩĩ hẽnh rabaym dó.

55 Tabedaa däk bä Pas-kowa häd näng do Judah buuj rataheb'ëës doo, hajõk hah'ũũm mä Jerusarẽnh hẽnh, t'ĩĩ hẽnh ratab'ëës hyb n'aa. Pas-kowa pooj jé rabahõm, sa h'yyb rabenäm hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, baad ratab'ëës hyb n'aa.‡ 56 Jesus mä resoos P'op Hagä Do tób n'aa yt hã rabab'ëëh bä. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

—Nyy da bë hã? Ana g'eeh da Pas-kowa ër tab'ëës bä? —näk mäh.

57 Tii da rawén edoo, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Parisew sa daheeh ramejũũ do hyb n'aa ramaher'oot hyb n'aa Jesus rahapëë bä. Rakarẽn paawä ramaher'oot ramaso däk hyb n'aa.

12

Buu benyym do Marija ah'ook do Jesus tsyym hã panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ji moo oow see pé ta ã̃h Pas-kowa häd näng do pooj jé, Jesus matëh kän panang Betanija häd näng doo hẽnh, Rasaro taganyy wät do panang bä. 2 Takajaa bä kä m', Jesus najiis ramoo bok Jesus raweh'ëëh do tä n'aa. Maah-Ta manaa ti hat'oonh do sa waa, sa tä. Rasaro asooh sa mahang. 3 Ti m' Marija bado däk buu benyym do hood. Häd eh ta hood.* Tak'ëp ky n'aa gebah, heh'äät, joom nah-do häd näng do s'ëëb ti buu benyym doo. Ti m' tabahah'ook Jesus tsyym hã. Ti m' tatsyym hawug hõm ta sëën me. Jé pad'yyt hẽ däg tób yt hã buu benyym do buu bewäd däk.

4 Ti m' Judas Ikarijot häd näng doo, Jesus ma matëg seeh, ta jawén Jesus tahaëëj däk doo, ky hadoo:

5 —Hëd n'aa buu benyym do takanes'ëëm? 300 moweed k'ãã̃ts tëg hawak paawä ta säm. Ta säm ji an'oo paawä kas'uut do sa hã —näng mä Judas kyyh.

‡ 11:55 Tii da P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejũũ paah.

* 12:3 Riit gó ji ety bä, ta baa bä tagadäk.

6 Kas'uut do tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa
nado ta tii da tawén her'oot. Baretsëg tii.
Jesus sa dajẽẽr hagã n'aa Judas. Tahes'ook
mä ta gó radahep'ëë doo.
7 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Na magëd ti ỹỹnh. Ỹ radakä jëng noo
gó buu benäw n'aa tii d' tabad'oo. 8 Kas'uut
do aboo had'yyt hẽ bë mahang. Ỹ ti hỹỹh,
dooh bë mahang ỹ awäd wäd bä had'yyt hẽ
—näng mä Jesus Judas hã.
9 Ti nuuj jé m' hajõk Judah buuj raky n'aa
napëë däk Betanija bä Jesus bawäd däk doo.
Ti m' rabana kän Jesus rabaheg'ããs hyb
n'aa. Rasaro, dajëp do paah, Jesus ganyy
wät do rabaheg'ããs hyb n'aa na-ããj né hẽ.
10-11 Rasaro hyb n'aa hajõk Judah buuj rahyb
n'aa eréd hõm sa wahë n'aa. Jesus hã m'
rah'yy kae padäg kän. Ti hyb n'aa P'op
Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa
wahë n'aa Rasaro sii hẽ rakarẽn radaj'ëëp.

*Baad Jesus ragadoo Jerusar*ẽnh bä panyyg
n'aa hahỹỹh

12 Ti m', jati pé hajõk doo, Pas-kowa hyb
n'aa Jerusarẽnh hẽnh han'aa doo, Jesus
raky n'aa napäh hana do Jerusarẽnh hẽnh.
Ta hõõ bä tabawäd däk. 13 Madyyk g'aad
hadoo do rakekyyt mäh, an'yyh mä panang
bä naa, Jesus ragadoo hyb n'aa. Ti m' raky
hadoo, tak'ëp sa kyyh:
—P'op Hagä Do ãã j'aa etsë! —näk mäh. —
Ky n'aa kedëng tii, Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do kyy gó hana doo!† —näk
mäh. —Ky n'aa kedëng, Isaraéw
buuj sa wahë n'aa! —näk mä sa
kyyh.
14 Ti m' jumeto t'aah jó Jesus baso kän. Tii
d' né paa ta ky n'aa, P'op Hagä Do kyy kerih
doo. Hahỹỹ da takerih:

15 "Bë eỹỹm manä Sijõn‡ buuj.
Bë hegãã! Bë wahë n'aa ti awät da.
Jumeto t'aah jó tabana."§

16 Pooj jé dó, dooh Jesus ma matëg rah'yy
genä nä bä ta ti P'op Hagä Do kyy kerih do
Jesus hã kametä wät ti noo gó. Ta jawén,
Jesus dajëp, Jesus ganä wät, Jesus basëëk do
jawén paa bä kä, rahyb n'aa es'ee däg kän ta
ti ta ky n'aa kerih doo, ta hã kametëëh doo.
17 Ti m' hajõk do wób, hap'ëëh do Rasaro
Jesus ganyy wät doo, raher'oot mä ta wób
sa hã. 18 Ti hyb n'aa kä m', ta ti Jesus
pahuunh do raky n'aa napäh do hyb n'aa,
hajõk an'yyh panang bä naa Jesus ragadoo
hyb n'aa. 19 Ti m' Parisέw raky n'aa jõg bong
sa da hadoo do hã. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:
—Bë hegãã! Dooh ãã haja bä hahỹỹh.
Sahõnh hẽ ta wë rabahõm kän —näk mä sa
kyyh.

*Gereg buuj wób rakar*ẽn do raheg'ããs Je-
sus panyyg n'aa hahỹỹh

20 Ti m' Pas-kowa noo gó, P'op Hagä Do
rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa han'aa do
sa mahang ti abong mä Gereg buuj wób.
21 Pirip wë rabana. Betsaj-Da panang bä,
Garirej häj n'aa bä naa ti Pirip. Ti m' raky
hadoo:
—Hyb n'aa jawyk doo, —näk mäh —ãã
karẽn Jesus ãã bahegãã paawä —näk mäh.
22 Ti m' Pirip ahõm Ãn-Deréh wë, tama-
her'oot hyb n'aa. Ti m' Ãn-Deréh bahadaa
hõm Pirip. Jesus wë rabahõm ramaher'oot
hyb n'aa Gereg buuj rakarẽn doo. 23 Ti m'
Jesus ky hadoo sa hã:
—Kaja däk hỹỹ kä ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do
Hỹ Pong Jé Hana Do dajëp doo, baad ỹ P'op
Hagä Do wén weh'ëëh da —näng mäh. 24 —
Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Tiriig
ag k'ããts gó takanajäg bä, k'ããts gó ta bóg
nadajëb bä, ta mab hẽ, sét hẽ had'yyt hẽ
tabaym ti ta ag. Ta bóg dajëb bä, papuuj
ganyyh bä, tii bä hajõng ta ag ganä kän ta
hanaa** —näng mäh. 25 —Jé badäk hahỹỹ hã
ji hawät do hã tak'ëp kamahẽn doo, dooh da
tanu dëë bä P'op Hagä Do wë. Badäk hahỹỹ
hã ji hawät do hã kamanahẽn doo, edëb
had'yyt da P'op Hagä Do pa. 26 Jé karẽn pé
wë ỹ moo wät péh, taw'ããts hẽ hëp ỹ hata
had'yyt hẽ. Ỹ bawät bä tabawäd had'yyt hẽ
da wë ỹ moo wät doo. Ee weh'ëëh da tii —
näng mäh.
27 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Hỹỹ kä, taw'ããts hẽ nado hëp ỹỹ. Nyy
da da këh ỹỹ P'op Hagä Do hã? "Ee, ỹ

† 12:13 Saaw-Mo 118.25-26 ‡ 12:15 Jerusarẽnh panang ti Sijõn . Isaraéw buuj na-ããj hẽ kä ramaneëëj kän Sijõn . § 12:15 Sakarija 9.9 ** 12:24 Ta ky n'aa hã né hẽ Jesus her'oot ta tii. Jesus né hẽ tiriig ag hadoo. Jesus nadajëb bä paawä, dooh takahũũm boo tii bä ta hã h'yy ka'eeh doo, tahanäng pé tii.

medëëb nesaa do ỹ ahob mahãnh, ỹ dajëb
mahãnh”, näng g'ee d' ỹỹh? Dooh. Ỹ dajëp
hyb n'aa né hẽ ỹ bahyng —näng mä Jesus.
28 Ti m' Jesus ky hadoo P'op Hagä Do hã:
—Ee, mametä baad had'op do õm, tak'ëp
kabaj'aa do sahõnh hã —näng mä Jesus
kyyh.
Ti m', hỹ pong jé naa tamaa ena kyyh.
Hahỹỹ da m' ta kyyh:
—Ỹ metä wät. P'aa hẽnh da ỹ metëëh ẽnh
—näng mäh.
29 Darung mä hajõk do tii bä hab'ëëh do sa
hã.
—Ããs ti her'oot ta sii —näk mä ta wób sa
kyyh.
30 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Hëp ỹ n'aa nado ti kyy ber'oot. Bë hyb
n'aa ti taber'oot, bë ky daheeh hyb n'aa —
näng mä Jesus.
31 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Hỹỹ kä kajaa däk P'op Hagä Do ky n'aa
etyy do badäk hahỹỹ hã habong do ta hã
h'yy kana'eeh doo. Da hẽ kä Nesaa Do Yb,
badäk hahỹỹ hã habong do hã mejũũ do
kahabëë hõm kän. 32 Ỹỹ kä, p'op kajatsëk do
hã, b'aa hã, ỹ radahëë däk bä, ỹ naëënh da
wë ỹỹ sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong
doo —näng mä Jesus.
33 Ta tii d' tawén her'oot, tametëëh hyb
n'aa nyy da tadajëp.
34 Ti m' hajõk do raky hadoo:
—Ãã ky n'aa napäh P'op Hagä Do kyy
kerih doo. Kristo häd näng doo, P'op Hagä
Do H'yyb Däng Doo, awäd had'yyt hẽ m',
dooh tadajëb bä takerih doo gó taher'ood
bä. Hëd n'aa Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé
Hana Do p'op radahäng, mabanäng? —näk
mä sa kyyh.
35 Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus baher'oot
sa hã:
—Kanahën doo nä ta bag bawät nä bë
mahang.†† Taw'ããts hẽ bë babok tabawak
nä bä, badajung do‡‡ adëë pooj jé bë hã.
Ta tii d' ỹ wén her'oot bë hã, tabadajuu
gó hawät doo, dooh tabahapëë bä do hyb
n'aa n'yy hẽnh tahahõm. 36 Bë mahang ta
bag bawät nä bä, taw'ããts hẽ bë h'yy ka'eeh
ta hã tabahajaa nä bä, ta bag taah§§ bë
bahadoo hyb n'aa —näng mä Jesus hajõk do
sa hã.
Ta ti taher'oot do jawén paa bä kä m',
Jesus bahõm kän hajõk do sa mahãnh. Ta
m'aa hẽnh mä tabawäd däk, ta ma matëg ta
sii.

*Hëd n'aa Jesus hã rah'yy kana'eeh do panyyg n'aa hah*ỹỹh

37 Hajõng ta metëë n'aa Jesus pehuuj né
paawä sa matym gó, ta wób dooh rah'yy
kae padäg bä ta hã. 38 Rawén h'yy kana'eeh,
Isajas, P'op Hagä Do ky n'aa rod makũ
her'oot do paa kametëëh hyb n'aa. Hahỹỹ
da Isajas baher'oot paa P'op Hagä Do H'yyb
Däng Do kyyh:

“Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,
dooh raky dahé bä ër her'oot doo.
Dooh rah'yy genä bä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
do hejój sa hã kametëëh doo.”***

39 Rawén nahajaa rah'yy ka'eeh, hahỹỹ da
Isajas erii wät do paa hyb n'aa P'op Hagä Do
kyyh:

40 “P'op Hagä Do gatsëë däk sa matym, rana-
hapäh hyb n'aa.
P'op Hagä Do gatsëë däk sa h'yyb tym,
rah'yy kanadaw'uuh hyb n'aa,
rah'yy kawanareem hyb n'aa.
Rah'yy kadawuung bä paawä hã ỹỹ,
rah'yy kawereem bä paawä,
ỹ h'yyb wareem paawä, baad rababok hyb
n'aa kä.”†††

41 Ta tii da Isajas wén her'oot paah, Jesus
hejój, Jesus bag tak'ëp gabarëëh do taba-
hapäh do hyb n'aa dawëë naa. Ti m' ta ky
n'aa né m' ti taher'oot, Isajas hã.
42 Dooh né paawä hajõk do raky dahé bä,
hajõk Judah buuj wahë n'aa sii hẽ rah'yy
kae padäg kän Jesus hã. Dooh raher'ood
bä Jesus hã rah'yy ka'eeh doo, Parisëw
rajeỹỹm do hyb n'aa. Rahabëë nyyh tii bä
sa h'yyb, tób P'op Hagä Do panyyg rayd
naherot doo bä naa. Sa h'yyb gó ub rah'yy

†† 12:35 Ta daaj hẽ, ta ky n'aa né hẽ ti taher'oot. Jesus né hẽ ti ji bag hadoo. ‡‡ 12:35 Tabadajung doo, Nesaa Do Yb hejój ji tamasoo doo. Jesus, sa bag hadoo, edaa däk ti noo gó takado hõm, P'op Hagä Do wë tamatëëh. Jesus hã rah'yy kanae bä, Nesaa Do Yb moo gó rababok tii bä. Tabadajuu gó ji bawät do hadoo tii. §§ 12:36 Jesus né hẽ ti ta bag hadoo. Ta hã h'yy ka'eeh doo, ta karapee, ta bag taah. *** 12:38 Isajas 53.1 ††† 12:40 Isajas 6.10

ka'eeh. 43 Sa hã baad ub sa da hadoo rawe-
hëë bä sa hã. Dooh denaa hẽ ragenaag bä
P'op Hagä Do ji taweh'ëëh do hã.‡‡‡
44 Ti m' Jesus ky hadoo, tak'ëp ta kyyh:
—Jé hã ỹ h'yy ka'eeh doo, hã ỹ had'yyt
nado tah'yy ka'eeh. Hã ỹ mejũũ do hã né
hẽ tah'yy ka'eeh tii. 45 Ỹ hapäh doo, hã ỹ
mejũũ do na-ããj né hẽ tahapäh. 46 Hỹ pong
jé naa ỹ bahyng, badäk hahỹỹ hã habong do
sa h'yyb bag ỹ bahadoo hyb n'aa, sahõnh
hẽ hã ỹ h'yy ka'eeh do badagyp doo gó
ranaym hyb n'aa. 47 Dooh ỹ tado bä hã ỹ ky
nadah'eeh do ky n'aa etyy doo. Ỹ wén hyng
babä, nesaa do ỹ ky n'aa etyy do jawén nado
badäk hahỹỹ hã habong do sa hã. Ỹ wén
hyng ỹ bed'ëëp hyb n'aa nesaa do mahãnh.
48 Ti anäng né hẽ ỹ ty n'aa ges'yyk doo, ỹ
her'oot do ganadoo do sa ky n'aa etyy n'aa.
Këh ỹỹ, sa hã ỹ her'ood wät do né hẽ ti sa
ky n'aa etyy n'aa. Këh ỹỹ, sa hã ỹ her'ood
wät do paa ky n'aa etyy sa hã, P'op Hagä Do
banoo noo gó sahõnh hã ta säm. 49 Ta ti ỹ ma
metëëk doo, këh ỹ gabuuj nado. Ee, ỹ mejõ
hyng doo, ti né hẽ hanoo hã ỹỹ, ỹ tamejũũ
ỹ her'oot doo. Ti hyb n'aa, "sa ky n'aa etyy
n'aa däg, ỹ her'ood wät doo", ỹ wén näng.
50 Ỹ hapäh né hẽ hahỹỹh: Ee kyyh ji ted'ëëp,
ji bawäd had'yyt hẽ hyb n'aa. Ti hyb n'aa ỹ
tamejũũ do ỹ her'oot do pan'aa, ti né hẽ ỹ
her'ood had'yyt hẽ.

13

Ta ma matëg sa tsyym Jesus hets'yyt do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' sét wäd Pas-kowa ratab'ëës do ãh.
Jesus hapäh ta h'yyb gó, kaja däk ti noo gó
taberéd däk hyb n'aa badäk hahỹỹh, ta Yb
wë tabasëëk hyb n'aa kä. Jesus kamahãn
bong né paa ta ma matëg badäk hahỹỹ hã
ta sii habok doo. Ta tii d' né kä m' tametëëh
sa hã tak'ëp takamahãn doo.
2 Atsëm mä Pas-kowa tä n'aa rabawëh. Di-
jab h'yyb tatug däk mä Simaw t'aah, Judas
Ikarijot, Jesus tabahaëënh hyb n'aa. 3 Jesus
hã ta Yb an'oo däk sahõnh hẽ ta hejooj,
Jesus hapäh. P'op Hagä Do hã tabana, p'aa
hẽnh tamatëëh ta wë Jesus hapäh na-ããj
hẽ. 4 Ti m' Jesus bas'ëëg gëët, tado nyyh
ta saroor j'ooj hadäk doo. Tawaho däk mä
ta baa bä pããn ji kamehewuuk doo. 5 Ti
m' naëng tagedu jat ta hood gó, ti m' ta
ma matëg sa tsyym tahetsyyd kän. Ti m'
tabawug hõm ta hã hadäk doo me.
6 Simaw Peed wë takajaa bä kä m', Peed
ky hadoo:
—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —
tsym ỹ sii hẽ mabahets'yyt? —näng
mäh.
7 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Dooh mah'yy ganyy nä bä hahỹ ỹ moo
wät doo. Ta jawén da mabahapäh —näng
mäh.
8 Ti m' Peed ky hadoo:
—Dooh. Tabad'op hẽ tsym ỹ mahetsyyd*
—näng mäh.
Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—A tsyym ỹ nahetsyyd bä, dooh hëp ỹ
hata mado wäd da —näng mä Jesus ta hã.
9 Ti m' Simaw Peed ky hado kän:
—Tii d' madoo bä, ỹ karẽn paawä sahõnh
hẽ ỹ mabahets'yyt! —näng mä Peed kyyh.
10 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Hehob wät doo, baad däg ta hã sahõnh
hẽ. Jããm né hẽ ta tsyym tahets'yyt nä. Baad
däg bë hã. Jããm né hẽ sét hẽ bë see baad
nadoo —näng mä Jesus.
11 Jesus hapäh mä ta hã haëënh doo. Ti
hyb n'aa, "Dooh sahõnh hẽ baad tado bä",
tawén näng.
12 Jesus bahaja däk bä sa tsyym tahets'yyt
doo, p'aa hẽnh tadadäk ta saroor j'ooj
hadäk doo, ahyy sooh p'aa hẽnh, ti m' taky
hadoo:
—Bë hapäh nyy d' tahanäng pé ta ti ỹ
moo wät do bë hã? —näng mäh. 13 —Ỹ bë
maneëënh "Ma matëg", "Hyb N'aa Jawyk
Doo", näk bëëh. Baad né ti bë kyyh. Ti
né hẽ ỹỹh. 14 Ỹỹh, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Doo, bë ma matëg né paawä, bë tsyym ỹ
hetsyyd wät. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë
na-ããj hẽ da bë hetsyyd bë h'yy kanatëë
tsyym. 15 Taw'ããts hẽ ỹ metä wät doo da da
bë bad'oo.† 16 Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot

‡‡‡ 12:43 Ti hyb n'aa rajejën Jesus hã rah'yy ka'eeh doo, ta wób rakawanajããn hyb n'aa sa wë.

* 13:8 Peed wén ganadoo paawä, ji karom moo heb'ooh do mo n'aa me Jesus bad'oo sa hã. Hyb n'aa jawyk Jesus, Peed matym gó.

† 13:15 Ji da hadoo do ji masa, tahanäng pé tii. Dooh ji daaj hẽ ji kawehëë bä. Dooh hahỹỹ da ji kyyh: "Dooh ta ti ỹ moo wäd bä. Ta karom nado ỹỹh." Dooh tii da ji kyyh. Ji da hadoo do ji masa sahõnh hã.

‡ 13:16 Dooh Jesus bahãnh rado bä, tahanäng pé tii.

doo: Dooh sa karom sa kariw n'aa bahãnh
tanu gadäg bä. Dooh sa panäg sa hã mejũũ
do sa bahãnh tado bä.‡ 17 Bë hapëë däg kän
ta tii. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do bë taky n'aa
edëng da ta tii da bë moo hedo bä.

Ta majĩĩ moo gó rahaëënh do ky n'aa Jesus her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

18 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Dooh sahõnh hẽ bë ky n'aa had'yyt
tado bä ta ti ỹ her'ood wät doo. Ỹ hapäh ta ti
sahõnh hẽ ỹ asëëw däk doo. Hahỹỹ da P'op
Hagä Do kyy kerih do ỹ asëëw hõm do see
ky n'aa: "Si ỹ hawa do ỹ tahyb n'aa wareem
däk."§ Kametä kän ta ti kerih doo gó ta ky
n'aa kä. 19 Ta pooj jé ta ti bë ỹ maher'oot,
kametëëh do pooj jé, takametä däg bä, ỹ
né hẽ Hawäd Had'yyt Do bë ky daheeh hyb
n'aa. 20 Jé ỹ mejũũ do gadoo doo, ỹ na-ããj
né hẽ tagadoo. Ỹ gadoo doo, hã ỹ mejũũ do
tagadoo. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo
—näng mäh.

21 Jesus bahajaa bä kä m' ta ti taher'oot
doo, baad nado wäd ta h'yyb. Ti m' baad
tabaher'oot sa hã:

—Bë see ỹ tahaëënh da majĩĩ moo gó. Né
hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mä
Jesus sa hã.

22 Ti m' sa daaj hẽ ta ma matëg raky kakä
bong. Dooh rahapëë bä jaa ky n'aa ta ti
taher'oot doo. 23 Sa kanatëë, Jesus tak'ëp
kamahãn do asooh p'eets hẽ Jesus pa.** 24 Ti
m' ta moo me Simaw Peed häd näng do
beheet, p'eets hẽ hasooh do hã tabeaanh
hyb n'aa ta hã jaa ti tahedoo doo. Ti m' taky
hadoo ta hã:

—Mameaaj ta hã jaa péh —näng mä Peed
kyyh.

25 Ta ti Peed mejũũ doo, p'eets hẽ
takatahã däk ta hã, tabeaanh hyb n'aa. Ti
m' tabeaanh:

—Jaa tii, Hyb N'aa Jawyk Doo? —näng
mäh.

26 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Hahỹ pãw ỹ heh'oos do ỹ hanoo doo. Ti
né kä —näng mä Jesus.††

Ti m' tabehoots kän, tan'oo kän Judas
Ikarijot hã, Simaw t'aah hã kä.‡‡ 27 Judas
gado däg sii hẽ m', Nesaa Do Yb bajëë suun
ta h'yyb tym gó.

Ti m' Judas hã Jesus ky hadoo:

—Nayyw hẽ mamoo wäd mamoo wät doo
kä —näng mä Jesus kyyh ta hã.

28 Tii bä hat'oonh doo, dooh m' rah'yy
genä bä tii d' Jesus bedoo do Judas hã. 29 Sa
dajẽẽr wë näng do ta ti Judas. Ti hyb n'aa
Jesus mejõ hõm Pas-kowa waa n'aa hata
hetsẽẽ, red'oo mäh. Kasuud is do sa hã
dajẽẽr tanoo, ta wób red'oo mäh. 30 Ti m',
pãw tagadoo do jawén paa bä, Judas bahõm
kän. Badajuu däk.

Papuuj ky n'aa jawyk do ky n'aa hahỹỹh

31 Judas banyyh do jawén paa bä kä Jesus
ky hadoo ta wób sa hã:

—Kametä däg kän hỹỹ kä Aj'yy Hadoo
Do Hỹ Pong jé Hana Do tak'ëp hadoo do ta
kabaj'aa doo, tak'ëp raweh'ëëh doo. P'op
Hagä Do tak'ëp ta kabaj'aa doo, raweh'ëëh
doo, kametä däk Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong
Jé Hana Do hyb n'aa. 32 P'op Hagä Do tak'ëp
ta kabaj'aa doo, raweh'ëëh doo, ta hyb n'aa
kametä däg bä, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong jé
Hana Do tak'ëp ta kabaj'aa doo, raweh'ëëh
doo, kametä däk da P'op Hagä Do an'oo bä.
Nayyw hẽ ỹ P'op Hagä Do weh'ëëh.

33 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Tah haa hedoo doo, dooh tabadawëd
wäd bä bë mahang ỹ bawät doo. Bë esóts né
paawä da ỹỹh, dooh bë haja nä bä bë ahõm
bä ỹ hawät hẽnh. Tii d' né hẽ ti ỹ her'oot do
paa Judah buuj sa wahë n'aa hã —näng mäh.
34 Papuuj ky n'aa jawyk do bë hã ỹ mejũũ:
Taw'ããts hẽ bë kamahãn ta wób. Taw'ããts
hẽ bë ỹ kamahãn doo da bë kamahãn ta
wób. 35 Ta wób bë kamahãn do hã, ma matëk
ỹỹ bëëh, tii hã da sahõnh hẽ rabahapäh —
näng mäh.

36 Ti m' Simaw Peed ky hadoo ta hã:

—N'yy hẽnh mabahõm, Hyb N'aa Jawyk
Doo? —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh tahaja nä bä ỹ hahõm hẽnh
mahõm bä nag'aap hẽ. Ta jawén da, jawén
ỹ mabana kän —näng mä Jesus Peed hã.

37 Ti m' Peed ky hadoo:

§ 13:18 Saaw-Mo 41.9 ** 13:23 Jowãw tii. †† 13:26 Kaja hẽ apäh Jesus her'oot ta ti Jowãw hã. Ta wób apäh dooh ramaa napëë bä Jowãw hã Jesus her'oot doo, ti hyb n'aa dooh rah'yy genä bä Jesus bedoo do Judas hã. ‡‡ 13:26 Simaw see ti Judas Ikarijot yb. Simaw Peed nado.

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —hëd n'aa tanahajaa nayyw hẽ ỹ ahõm bä a sii? —näng mäh. —Ỹ radajëëb bä a hyb n'aa, na madajëëb its ỹỹh. A hyb n'aa né hẽ ỹ kan'oo däk —näng mä Peed.

38 —Õm dajëp né da hëp ỹ n'aa? —näng mä Jesus. —Karaak bahỹỹh do pooj jé, tamawoob nuu me da ỹ maky n'aa jejën da. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mä Jesus kyyh Peed hã.

14

Ta ma matëg Jesus h'yyb en'yym do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' sahõnh hẽ ta ma matëg sa hã Jesus ky hadoo:

—Bë hyb n'aa tón manäh. Taw'ããts hẽ bë h'yy kae had'yyt hẽ P'op Hagä Do hã. Hã ỹ na-ããj hẽ taw'ããts hẽ bë h'yy kae had'yyt hẽ. 2 Hỹ pong jé, Ee tób bä, tabawät bä, ti anäng hajõng bë baym doo. T'ĩĩ hẽnh ỹ basëëk bë pooj jé, ỹ benäm hyb n'aa bë baym do hood. Tii d' tanado bä paawä ỹ her'oot paawä bë hã. 3 Ỹ basëëk bë tyw n'aa ỹ benäm hyb n'aa. Tii bä ỹ matëëh da bë ỹ mahũũm hyb n'aa wë ỹỹ, ỹ bawät bä bë babok hyb n'aa na-ããj hẽ. 4 Bë hapäh né hẽ ta tyw n'aa ỹ mahõm doo —näng mä Jesus kyyh.

5 Ti m' Tomëh ky hadoo ta hã:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh — dooh ãã hapëë bä n'yy hẽnh mabahõm. Ti hyb n'aa nyy da ãã bahapäh ta ti ta tyw n'aa? —näng mä Tomëh kyyh.

6 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ỹ né hẽ ta tyw n'aa, ỹ né hẽ ta hub her'oot doo, ỹ né hẽ hanoo hedëb had'yyt do P'op Hagä Do pa. Jããm né hẽ hëp ỹ n'aa Ee wë ji nu däng. 7 Baad ub ỹ bë mepëë bä, bë mepäh na-ããj hẽ Ee. Sét né hẽ ããh. Hỹỹ kä bë mepëë däk, bë ty gepëë däk na-ããj hẽ Ee —näng mä Jesus sa hã.

8 Ti m' Pirip ky hadoo:

—Mametä ãã hã a Yb. Jããm né ti ãã karẽn, Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mä Pirip.

9 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bäp peej né paawä ỹ bawäd däk bë sii, dooh ỹ mamepëë nä bä, Pirip? —näng mäh. —Tahapëë däk do ỹỹh, Ee na-ããj hẽ tahapëë däk. H'ëëd hyb n'aa ti mabedoo, "Mametä ãã hã a Yb", mabanäng? 10 Dooh maky dahé bä? Ee h'yyb gó ỹ bawät, hëp ỹỹ gó Ee bawät. Bë hã ỹ her'ood wät doo, këh ỹ gabuuj had'yyt nado tii. Ee kyyh né hẽ tii. Ỹ moo wät doo, Ee, hëp ỹỹ gó had'yyt hawät doo, ti né hẽ moo wät tii. 11 Taw'ããts hẽ bë ky daheeh, Ee h'yyb gó ỹ bawät, hëp ỹỹ gó Ee bawät, ỹ hanäng doo. Bë ky nadahé nä bä, taw'ããts hẽ bë ky daheeh ỹ pehuunh do hyb n'aa. 12 Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Hã ỹ h'yy ka'eeh do tamoo wät da ỹ moo wät do paah. Ỹ moo wät do paa bahẽnh da tamoo wät tii kä, Ee wë ỹ basëëk do hyb n'aa kä.* 13 Sahõnh hẽ hät ỹỹ gó bë etsẽẽ do ỹ moo wät da bë hã, ỹ moo wät do hã Ee kawehëë däk hyb n'aa. 14 Sahõnh hẽ hät ỹỹ gó hã ỹ bë ets'ẽẽ bä, ỹ ky daheeh né hẽ, ỹ anoo né hẽ.

P'op Hagä Do Sahee Jesus ky n'aa enooh do panyyg n'aa hahỹỹh

15 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Ỹ bë kamahẽn bä, bë ky daheeh da ỹ mejũũ doo —näng mäh. 16-17 —Ee hã ỹ etsẽẽ da, tii bä da bë hã taban'oo kän bë masa n'aa seeh, bë sii tabawäd had'yyt hyb n'aa. P'op Hagä Do Sahee, baad hadoo do ky n'aa metëëh do né tii. Badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do dooh rahaja bä ragado bä ta Sahee, ranahapäh do hyb n'aa, ramaa nanapäh do hyb n'aa na-ããj hẽ. Bë ti bë mepäh, bë sii tabawät do hyb n'aa, ta jawén kä bë h'yyb gó tabajëë suun kän. 18 Dooh bë ỹ eréd bä. Dooh da kabarii boo bë do bä. P'aa hẽnh da ỹ bana bë wë.† 19 Dooh tabadawëd nä bä, tii bä badäk hahỹỹ hã dawëë P'op Hagä Do mahẽnh habong do dooh ỹ rahapëë wäd bä. Bë hapäh da ỹ tii. Ỹ awäd had'yyt do hyb n'aa, bë na-ããj hẽ bë aboo had'yyt hẽ da. 20 Ỹ ganä wät noo gó, Sahé ỹỹ ỹ mejũũ noo gó, tii bä da bë bahapäh Ee h'yyb gó ỹ bawät. Hëp ỹỹ gó bë babok, bë h'yyb gó ỹ bawät bë bahapäh

* 14:12 Ta yb wë Jesus basëëk do jawén paa bä, tamejõ hyng P'op Hagä Do Sahee, ta hã h'yy ka'eeh do h'yyb tym gó tabawät hyb n'aa. Jé pad'yyt hẽ rabaher'ood hõm kän Jesus ky n'aa. Ti hyb n'aa hajõk h'yy kae padäg kän Jesus hã, P'op Hagä Do Sahee an'oo bä. Ti hyb n'aa, ỹ moo wät do paa bahẽnh da tamoo wät tii kä, Jesus wén näng.

† 14:18 P'op Hagä Do Sahee gó Jesus bana sa wë p'aa hẽnh, tahanäng pé m' tii.

na-ããj né hẽ ti noo gó. Séd ër h'yyb hedoo.
21 Këh ỹ gadoo doo, ky daheeh doo, ti né hẽ
ta ti hã ỹ kamahẽ̃n doo. Hã ỹ kamahẽ̃n doo,
Ee kamahẽ̃n da. Ỹ na-ããj hẽ ỹ kamahẽ̃n tii.
Ta hã ỹ banoo, tah'yy gahoot hyb n'aa hã
ỹỹ.
22 Ti m' Judas see (Ikarijot nadoo doo), ky
hadoo ta hã:
—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —
h'ëëd hyb n'aa ãã hã had'yyt hẽ mabanoo
a hã ji h'yy ganäng doo, ta wób sa hã dooh?
—näng mä Judas see kyyh.
23 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Hã ỹ kamahẽ̃n do ky daheeh né hẽ ỹ
ma metëëk doo. Ee kamahẽ̃n ti ta tii. Ãã
an'aa da ta wë. Ta h'yyb tym gó da ãã babok.
Jããm hẽ hã ỹ kamahẽ̃n do hã ỹ banoo tah'yy
ganäng hyb n'aa hã ỹỹ. 24 Hã ỹ kamanahẽ̃n
doo, dooh taky dahé bä ỹ ma metëëk doo. Ti
hyb n'aa, dooh sa hã ỹ an'oo bä hã ỹ rah'yy
genäh hyb n'aa. Këh ỹ nado ta ti bë maa
newëë doo. Ee, hã ỹ mejũũ do kyy né tii.
25 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:
—Ta ti bë ỹ maher'ood wät, babä bë sii
ỹ bawät nä bä. 26 Bë masa n'aa, P'op Hagä
Do Sahee, këh ỹỹ gó Ee P'op Hagä Do mejũũ
doo, ti né da bë tama metëëk sahõnh hã.
Sahõnh hẽ bë hã ỹ her'ood wät do paah, bë
hyb n'aa newëë tan'oo bä bë hã.
27 H'yyb n'yym do ỹ banoo bë hã. Bë
wë da tabaym. Ỹ anoo hëp ỹ näw bë hã.
Badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do
nahapäh do ranoo do nahado tii. Bë h'yy
ketón manäh. Bë eỹỹm manäh —näng mä
Jesus kyyh.
28 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Bë maa napëë bok hahỹ bë hã ỹ her'ood
wät doo: "Ỹ da ahõm, tii bä p'aa hẽnh ỹ
bana bë wë", näng ỹỹh. Ỹ bë kamahẽ̃n bä
paawä, bë paawä tseb'ee Ee wë ỹ basëëk do
hyb n'aa. Ỹ hyb n'aa jawyk do bahẽ̃nh Ee
hyb n'aa jawyk. 29 Ta pooj jé bë ỹ maher'ood
wät, tametëëh bä kä bë h'yy ka'eeh hyb
n'aa hã ỹỹ. 30 P'eets däg Nesaa Do Yb, badäk
hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy
kana'eeh do hã mejũũ doo. Ti hyb n'aa,
dooh tabadawëd wäd bä ỹ her'oot bë hã.
Dooh Nesaa Do Yb haja bä hã ỹỹ. 31 Daj ỹỹ
hẽ ỹ kan'oo däk dajëb hã, sahõnh hẽ hã ỹ
Ee mejũũ do ỹ ky daheeh do hyb n'aa, Ee ỹ
kamahẽ̃n do hyb n'aa. Taw'ããts hẽ sahõnh
hẽ dawëë P'op Hagä Do mahẽ̃nh habong do
rabahapäh ỹ ky daheeh Ee, ỹ kamahẽ̃n Ee.
Ti m' Jesus ky hado kän:
—Hamäh, ër ah'ũũm ta s'ee hẽnh.

15

Jesus joom uwa häd näng do hadoo do ky n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Joom uwa patuuh heh'äät hadoo ỹỹh.
Ee, uwa danäh, ta hã moo wät doo. Uwa
tyd hadoo hã ỹ h'yy ka'eeh doo. 2 Uwa tyd,
tyt ỹ hadoo do neaak do Ee gakyd hõm da.
Uwa tyd, tyt ỹ heaak do baad taban'yyh.
Ta poo gekyd hõm, baad tabeaak hyb n'aa
ta bahẽ̃nh kä. 3 Baad däg bëëh. Tabenyyw
däk bëëh, bë ỹ ma metëëk do hyb n'aa. 4 Ỹ
karẽn séd hã bë h'yy kata däg had'yyt hã
ỹỹ, tii bä ỹ h'yy kata däg had'yyt hẽ bë hã
kä. Dooh uwa tyd haja bä ta m'aa hẽnh teag
bä. Taw'ããts hẽ ta patuuh hã tadäg had'yyt
hẽ. Ti hadoo bë hã. Dooh bë haja bä joom
heaak do bë hado bä, dooh bë haja bä P'op
Hagä Do gen'aak do bë moo boo bä, hã ỹ bë
h'yy kanata bä.
5 —Ỹ né hẽ uwa patuuh hadoo. Tyt ỹ
hadoo bëëh. Hã ỹ had'yyt h'yy kata däk
doo, ta hã ỹ h'yy kata däk doo, ti ti ta ti baad
heaak do hadoo. Ta tii d' ỹ wén her'oot,
dooh bë daaj hẽ bë hajaa péh. Hã ỹ bë
nayyw bä, dooh bë hajaa péh. 6 Hã ỹ h'yy
kanata wät doo, uwa tyd kaw'oong hõm,
tsawyy bëëh do hadoo da tii. Ti hedoo do
rabataa, tëëg hõõ gó radewäts toonh, tii bä
tabahõõ jëng. 7 Hã ỹ had'yyt hẽ bë h'yy kata
däg bä, ỹ ma met'ëëg wät do bë h'yyb gó
tayyw bä, bë ky dahé bä, bë ky n'aa ets'ëẽ bë
karẽn do né hẽ, tii bä bë gadoo né hẽ. 8 Baad
bë beaak do hadoo do hã Ee kaweh'ëëh. Bë
eaak do hadoo do hã bë kametëëh hëp ỹ
hata hadoo bëëh.*
9 —Ee ỹ takamahẽ̃n doo da bë ỹ kamahẽ̃n.
Taw'ããts hẽ ỹ kamahẽ̃n do bë h'yyb gó
tabawäd had'yyt hẽ. Bë eréd manä tii
hã. 10 Bë hã ỹ mejũũ do bë ky dahé bä, ỹ
kamahẽ̃n do awäd had'yyt da bë h'yyb tym
gó. Dooh bë eréd bä tii bä. Bë gado had'yyt
hẽ tii bä bë ỹ kamahẽ̃n doo. Taw'ããts hẽ ỹ

* 15:8 Ji da hadoo do ji masa, ji da hadoo do ji kamahẽ̃n, P'op Hagä Do karẽn do ji moo wät, ji heaak do ky n'aa.

bad'oo doo da bë bad'oo: Hã ỹ Ee mejũũ do
ỹ ky daheeh. Ti hyb n'aa Ee kamahã̃n do
awäd had'yyt hẽ hëp ỹ tym gó. Ti hyb n'aa,
dooh ỹ eréd bä takamahã̃n do hã. 11 Ta ti bë
hã ỹ her'ood wät, ỹ tsebé doo da bë tsebé
hyb n'aa, baad bë tsebee had'yyt hẽ hyb
n'aa. 12 Hahỹ ti ỹ mejũũ doo: Bë kamahã̃n bë
da hadoo doo, bë ỹ kamahã̃n doo da. 13 Jãã̃m
né hẽ tak'ëp kamahã̃n doo, jé ta najiis sa
hyb n'aa dajëp doo, ỹ bad'oo doo da. 14 Najis
haa né hẽ bëëh, ỹ mejũũ do bë ky dahé bä.
15 Dooh "karom ỹỹ" ỹ maneëëj wäd bëëh.
Dooh sa karom rahapëë bä sa kariw n'aa
h'yyb. "Najis haa" bë ỹ wén maneëënh,
sahõnh hẽ hã ỹ Ee maher'oot do ỹ tabëj däk
do hyb n'aa bë hã. 16 Bë nado ti ỹ hasëëw
wät doo. Ỹ ti hasëëw bong bëëh. Bë ỹ wén
sëëw hõm, ỹ mejũũ joom heaak do hadoo
bë bahadoo hyb n'aa. Joom ag kanarejãã do
hadoo ti ỹ karẽn bë hã.† Tii bä da sahõnh
hẽ hät ỹỹ gó bë ky n'aa etsẽẽ doo, Ee anoo
da bë hã. 17 Bë ỹ mejũũ bë kamahã̃n bë da
hadoo doo.

18 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä
Do hã h'yy kana'eeh do bë wë rakamajẽ bä,
bë hyb n'aa es'ee, pooj jé hã ỹ rakamajẽ
bong. 19 Badäk hahỹỹ hã habong do P'op
Hagä Do hã h'yy kana'eeh do wób bë ado bä
paawä, bë paawä rakamahã̃n, sa da hadoo
do rakamahã̃n doo da. Dooh sa wób bë ado
boo bä. Bë ỹ asëëw hõm sa mahã̃nh. Ti hyb
n'aa bë hã rakamaj'ïï. 20 Bë hyb n'aa es'ee
bë hã ỹ her'oot do paah. Dooh sa karom ta
kariw n'aa bahã̃nh tanu gadäg bä, näng paa
ỹ bë hã. Ta wób ỹ rano n'aa masoo paah.
Bë na-ãã̃j né da rano n'aa masoo né da. Ta
wób, këh ỹ raky dahé wät paah. Bë na-ãã̃j
da raky daheeh. 21 Hëp ỹ n'aa da bë rano
n'aa masoo, hã ỹ mejõ hyng do ranahapäh
do hyb n'aa. 22 Ỹ nahyy bä paawä, sa hã
ỹ naher'ood bä paawä, dooh P'op Hagä Do
ky n'aa ety bä sa hã nesaa do sa mo haj'aa
hyb n'aa. Hỹỹ kä, ỹ ahyy wät do hyb n'aa,
panyyg hanäm do ỹ maher'ood wät do hyb
n'aa sa hã, dooh da sa kyy pé sa hã P'op
Hagä Do ky n'aa etyy noo gó. Sa h'yyb
haj'aa hẽ tii d' rabad'oo. 23 Hã ỹ kamaj'ïï doo,
Ee hã na-ãã̃j hẽ takamaj'ïï. 24 Sa mahang
tak'ëp ỹ pehuuj wät. Dooh hajaa pé ta tii
da pehuunh péh, ỹ pehuunh doo. Ta ti ỹ
panehuuj bä paawä, dooh paawä P'op Hagä
Do ky n'aa ety bä sa hã, nesaa do sa mo
haj'aa hyb n'aa. Hỹỹ kä, rahapëë wät né hẽ
ỹ pehuunh doo. Ti hadoo né hẽ hã ỹỹ, Ee hã
na-ãã̃j hẽ rakamajẽ bong. 25 Ta tii da rawén
d'oo, P'op Hagä Do kyy kerih do kametä däk
hyb n'aa. Hahỹỹ da takerih: "Daap hẽ hã ỹỹ
rakamajẽ däk",‡ näng mä kerih doo gó.

26 Ti m' Jesus ky hadoo ẽnh:

—Bë masa n'aa, P'op Hagä Do Sahee, baad
hadoo do ky n'aa metëëh do kajaa bä kä,
taher'oot da këh ỹ n'aa. Ee hanaa ỹ mejũũ
da bë wë. 27 Bë na-ãã̃j hẽ ỹ karẽn bë her'ood
hõm këh ỹ n'aa, pooj jé, ỹ du doo noo gó bë
baboo had'yyt do hyb n'aa si ỹỹ.

16

1 —Sahõnh hẽ ta ti bë hã ỹ wén her'oot, bë
h'yy kanerét hyb n'aa hã ỹ bë h'yy ka'eeh
doo. 2 Bë da rahabëë nyyh tób P'op Hagä
Do panyyg rayd naherot doo bä naa. Ta ti
bahã̃nh da ti awät nä. Ti awät ti noo gó,
P'op Hagä Do rah'yyb en'yym red'oo da bë
radejëëb bä. 3 Ta ti hedoo do ramoo bong
da, Ee daheeh ỹ ranahapäh do hyb n'aa sa
h'yyb gó. 4 Hahỹ ỹ wén her'ood wät bë hã,
takametä wät bä kä, bë hyb n'aa esee hyb
n'aa bë ỹ maher'ood wät do paah. Ỹ wén
naher'oot nä paah, ỹ awät nä do hyb n'aa
bë sii.

P'op Hagä Do Sahee ji hã metëëh do ky n'aa hahỹỹh

5 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Hỹỹ kä ỹ basëëk hã ỹ mejõ hyng do wë.
Ti hado né paawä, dooh ỹ bë eaaj bä n'yy
hẽnh ỹ bahõm. 6 Bë h'yy ketón up ta ti bë hã
ỹ her'ood wät do hyb n'aa. 7 Né hup ỹ né hẽ
hahỹ bë ỹ maher'oot doo: Baad tanyy bë hã
Ee wë ỹ basëëk. Ỹ nas'ëëg bä, dooh paawä
bë masa n'aa, P'op Hagä Do Sahee ana bä
bë wë. Ỹ basëëk bä kä ỹ mejõ hyng bë wë.
8 Takajaa bä kä, badäk hahỹỹ hã habong do
P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do hã baad
tametëëh ta s'ee hẽnh rahyb n'aa newëë
nesaa do ramoo bok do hã. Tametëëh da ta

† 15:16 Hahỹ joom ag kanarejãã do hedoo do ji hã: Ji da hadoo do ji kamahã̃n doo, ji tsebé doo, baad ji bawät doo, P'op Hagä Do karẽn do ji moo wät doo. P'op Hagä Do matym gó dooh tahëëj bä tii. ‡ 15:25 Saaw-Mo 35.19, 69.4

s'ee hẽnh rahyb n'aa newëë baad had'op do
hã. Tametëëh da ta s'ee hẽnh rahyb n'aa
newëë sa hã P'op Hagä Do ky n'aa etyy do
hã sa mo haj'aa p'ãã. 9 Ta s'ee hẽnh rahyb
n'aa newëë nesaa do ramoo bok do hã, hã ỹ
rah'yy kana'eeh do hyb n'aa. 10 P'op Hagä
Do Sahee metëëh da ta s'ee
hẽnh rahyb n'aa newëë sa hã P'op Hagä Do
ky n'aa etyy do hã sa mo haj'aa p'ãã, Nesaa
Do Yb, sa hã mejũũ do hã, P'op Hagä Do ky
n'aa ety däg kän do hyb n'aa nesaa doo.

12 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Hajõng nä paawä ỹ her'oot bë hã, dooh
bë haja nä bä bë gado bä. 13 P'op Hagä Do
Sahee, baad hadoo do ky n'aa metëëh do
kajaa bä kä, sahõnh hẽ baad hadoo do ky
n'aa bë da tametëëk. Dooh ta ky gabuuj
tado bä taher'oot doo. Hana ỹ naa tamaa
napäh do bë d' tamaher'oot. Taher'oot
na-ããj da ta jawén hana do ky n'aa. 14 Ỹ
da tahyb n'aa jaw'yyk. Ỹ tawén hyb n'aa
jaw'yyk, hana ỹỹ tagadoo, tatab'ëës hyb
n'aa bë hã. 15 Sahõnh hẽ Ee wë hanäng doo,
ma ỹ had'yyt hẽ. Ti hyb n'aa P'op Hagä
Do Sahee gadoo ma ỹỹ, bë hã tatab'ëës hyb
n'aa, ỹ wén näng —näng mä Jesus kyyh.

16 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Nayyw hẽ denaa hẽ, dooh da ỹ bë hapëë
wäd bä kä. Nayyw hẽ denaa hẽ da, p'aa
hẽnh ỹ bë bahapäh ẽnh —näng mä Jesus.

17 Ti m' ta ma matëg wób raky hadoo sa da
hadoo do sa hã:

—Nyy d' tahanäng pé tii éh, "Nayyw hẽ
denaa hẽ m', dooh da ỹ bë hapëë wäd bä
kä. Nayyw hẽ denaa hẽ da, p'aa hẽnh ỹ
bë bahapäh ẽnh", tahanäng doo? Nyy d'
tahanäng péh, "Ee wë ỹ basëëk hyb n'aa",
tahanäng doo? —näk mä sa kyyh.

18 Ti m' sa m'aa hẽnh rakaner'ood kän:

—Nyy d' tahanäng pé g'eeh, "Nayyw hẽ
denaa hẽ", tahanäng doo? Dooh ãã h'yyb
mepëë bä ti taher'oot do hã —näk mä sa
kyyh.

19 Jesus hapäh rakarẽn reaanh ta hã. Ti m'
taky hado kän:

—Bë karẽn paawä bë eaanh ta ti ỹ her'oot
do hã? Hahỹỹ da paawä bë kyy bë h'yyb gó:
"Nyy d' tahanäng pé tii éh, 'Nayyw denaa
hẽ dooh da ỹ bë hapëë wäd bä kä. Nayyw hẽ
denaa hẽ da p'aa hẽnh ỹ bë bahapäh ẽnh',
tahanäng doo", näk bë kyyh. 20 Né hup ỹ
né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo: Bë da a'oot, bë
da h'yy ketón. Badäk hahỹỹ hã habong do
P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do tseb'ee
da ti noo gó kä. Bë h'yy ketón né paawä
da, bë h'yy katón do kawareem da tsebé do
hã. 21 Ỹỹnh wog mahỹỹnh ajãn henäng doo
kä, kajaa do hyb n'aa ti noo gó tabenäng
doo. Ta t'aah henäng do jawén paa bä kä,
tamabaan hõm tak'ëp ta mahỹỹj tahoop do
paah, tak'ëp tatsebé do hyb n'aa kä. 22 Ti
hadoo né da bë hã: Hỹỹ kä bë d' h'yy ketón.
Ỹ bë bahapäh bä p'aa hẽnh kä, tii bä bë
tsebee kän. Dooh hado hõm pé ta ti bë tsebé
doo. 23 Ti noo gó kä, dooh hã ỹ bë ets'ẽẽ wät
péh. Né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo:
Ee, P'op Hagä Do banoo da bë hã sahõnh hẽ
hät ỹỹ gó bë etsẽẽ doo. 24 Dooh bë etsẽẽ nä
pé hät ỹỹ gó. Bë ets'ẽẽ da. Bë gadoo né hẽ
da, tii bä baad da bë tsebee kän.

25 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Panyyg ky n'aa gó bë ỹ maher'ood bong
paah. Ti awät da ti noo gó, dooh da bë ỹ
maher'ood wäd bä ta tii da. Baad ub, kejën
do hadoo nado da bë ỹ maher'ood kän Ee
ky n'aa hã. 26 Ti noo gó bë etsẽẽ da hät ỹỹ
gó. Dooh hyb n'aa da bë ỹ ky masa pé ta
hã. 27 Ta daaj hẽ bë Ee kamahẽn. Ti hyb
n'aa, dooh hyb n'aa bë ỹ ky masa péh, ỹ wén
näng. Bë Ee wén kamahẽn, ỹ bë kamahẽn
do hyb n'aa, P'op Hagä Do hanaa ỹ bahyng
bë ky daheeh do hyb n'aa na-ããj hẽ. 28 Ee,
P'op Hagä Do wë naa ỹ bahyng badäk hahỹỹ
bä. Badäk hahỹỹ hã ỹ bawäd wät. Hỹỹ kä ỹ
beréd däk badäk hahỹỹh. Ee wë ỹ basëëk
p'aa hẽnh —näng mä Jesus kyyh.

29 Ti m' Jesus ma matëg raky hadoo:

—Baad hỹỹ kä mabaher'ood wät. Panyyg
gó nado wäd. 30 Sahõnh hẽ mabahapäh,
ãã hapäh hỹỹ kä. Ji eaanh do pooj jé
mabahapëë däk ji karẽn do ji eaanh doo.
P'op Hagä Do hanaa õm tii hã ãã bahapäh,
ãã wén ky daheeh —näk mä sa kyyh.

31 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë ky dahé däg né hỹỹ kä. 32 Ti awät da
ti noo gó, kaja kän, bë waj'aa bong doo kä
bë tób hẽnh. Map ỹỹ hẽ da ỹ bë beréd wät.
Tii d' né paawä, map ỹỹ hẽ nawäd ỹỹh. Ee
si ỹ awät. 33 Ta ti P'op Hagä Do Sahee ky n'aa
bë ỹ wén maher'ood wät, h'yyb nyyw gó bë
babok hyb n'aa, si ỹỹ séd bë h'yyb hedoo

do hyb n'aa. Badäk hahỹỹ hã bë ahoop né
da nesaa doo. Ti hado né paawä, bë h'yy
gadeja da, badäk hahỹỹ hã habong do P'op
Hagä Do hã h'yy kana'eeh do hã ỹ j'aa ketsë
do hyb n'aa.*

17

*Jesus ky n'aa ets*ẽẽ do panyyg n'aa
hahỹỹh

1 Ti m' Jesus bahajaa bä kä ta ti taher'oot
doo, wë hã taty däg, ti m' P'op Hagä Do hã
taky n'aa ets'ẽẽ kän:

—Ee, —näng mäh —kaja kän ỹ dajëp doo
kä sahõnh hẽ sa hyb n'aa. Mametä a T'aah
tak'ëp ta makamabaj'aa doo. Ỹ mawehëë,
õm a T'aah weh'ëëh hyb n'aa, makabaj'aa
do tametëëh hyb n'aa. 2 Hã ỹ maban'oo däk
sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do ỹ
bag'ããs hyb n'aa, ỹ bedëëb had'yyt hẽ hyb
n'aa a wë, hã ỹ manoo doo. 3 Hahỹ hedëb
had'yyt hadoo do rawén gadoo: Õm, jããm
hẽ sét had'op doo, P'op Hagä Do heh'äät
do rabahapäh do hyb n'aa. Jesus Kristo,
mamejõ hyng do rabahapäh do hyb n'aa
na-ããj né hẽ. 4 Ỹ haja däk sahõnh hẽ hã
ỹ mamejũũ doo. Tii hã õm ỹ wehëë däk
badäk hahỹỹ bä. 5 Hỹỹ kä Ee, man'oo tak'ëp
ỹ kabaj'aa hyb n'aa a matym gó, p'ooj ub,
badäk hahỹ madu dahäng do pooj jé, a pa ỹ
bawät noo gó, ỹ kabaj'aa doo da.

6 A ky n'aa ỹ metä wät badäk hahỹỹ hã
habong do wób hã, hã ỹ manoo do sa hã.
A karapee paa tii, ti man'oo däk do hã ỹỹ.
A ky n'aa raky dahé däk. 7 Sahõnh hẽ hã ỹ
man'oo däk doo, a hanaa né ti rabahapëë
däk hỹỹ kä. 8 Ti rawén hapäh, sa hã ỹ tab'ëës
do hyb n'aa a kyyh hã ỹ manoo do paah,
ti ragadoo. Baad rabahapäh, a wë naa né
hẽ ỹỹh. Õm né hẽ ỹ mejõ hyng doo, raky
daheeh.

9 A hã ỹ ky n'aa etsẽẽ sa hyb n'aa. Dooh
ỹ ky n'aa ets'ẽẽ bä badäk hahỹỹ hã dawëë
a mahẽ̃nh habong do sa hyb n'aa. Hã ỹ
manoo do sa hyb n'aa ỹ ky n'aa etsẽẽ, a
karapee rabahadoo do hyb n'aa. 10 Sahõnh
hẽ karapé haa, a karapee né tii. A karapee,
karapé haa. Sa hyb n'aa ỹ kawehëë däk.
11 Dooh da badäk hahỹỹ bä ỹ ayyw wäd bä, a
wë da ỹ bas'ëëg kän. Ti d' hayyw kän badäk
hahỹỹ bä. Ti hyb n'aa, Ee, tsyt hẽ hawät
do õm nesaa do mahẽ̃nh, mamo n'aa jesu
da a hejój me, hã ỹ manoo doo me né hẽ,
séd hã rah'yyb hedoo hyb n'aa, séd hã ër
h'yyb hedoo doo da. 12 Sa mahang ỹ hawät
noo gó, ỹ mo n'aa jesu bong a hejój me, hã
ỹ manoo doo me. Dooh h'yy kawareem pé
nesaa do hã. Jããm hẽ sét hẽ nesaa do hã
h'yy kawareem. Karejãã do pan'aa né tii.
Ti tawén hadoo, a kyy kerih do kametëëh
hyb n'aa. 13 Hỹỹ kä da, dooh sa mahang ỹ
awäd wät bä kä. A wë da ỹ bas'ëëg kän.
Badäk hahỹỹ bä ỹ bawät nä bä ỹ her'oot nä
ta tii, ỹ tsebé do baad sa h'yyb gó tabawät
hyb n'aa. 14 Ỹ an'oo däk sa hã a kyyh. Badäk
hahỹỹ hã habong do a hã h'yy kana'eeh do
kamajẽ däk sa hã, sa wób ranahado bong
do hyb n'aa, sa see ỹ nahadoo do hadoo né
tii. 15 Dooh ỹ ets'ẽẽ bä mabasog hõm hyb
n'aa badäk hahỹỹ bä habong do sa mahẽ̃nh.
Jããm né hẽ ỹ etsẽẽ a hã, mamo n'aa jesuu
hyb n'aa Nesaa Do Yb mahẽ̃nh. 16 Badäk
hahỹỹ hã habong do a hã h'yy kana'eeh do
wób nado tii, ta ti see ỹ nahadoo doo da.
17 Tsyt hẽ mabetyn däk hanäm do ky n'aa
me, magen'aak do ramoo bok hyb n'aa. A
kyyh né hẽ ti hanäm do ky n'aa. 18 Badäk
hahỹỹ bä mamejõ hyng doo da ỹỹh, tii da
ỹ mejũũ sa hã badäk hahỹỹ hã habong do
sa mahang. 19 Sa hyb n'aa ỹ kan'oo däk, tsyt
hẽ magen'aak do ỹ moo wät hyb n'aa, ta ti
na-ããj hẽ baad tsyt hẽ magen'aak do ramoo
bok hyb n'aa. 20 Sa hyb n'aa had'yyt nado ỹ
ky n'aa etsẽẽ. Ỹ ky n'aa etsẽẽ na-ããj né hẽ ta
jawén hã ỹ h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa, hahỹ
sa kyyh hyb n'aa h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa.
21 Ỹ ky n'aa etsẽẽ sahõnh hẽ hã ỹ h'yy ka'eeh
doo, séd hã rah'yyb hedoo hyb n'aa, séd hã
ër h'yyb hedoo doo da. Hëp ỹỹ gó mabawät,
a h'yyb gó ỹ bawät doo da. Ỹ karẽn séd
hã rah'yy kata däk ër hã, badäk hahỹỹ hã
habong do rabahapäh hyb n'aa õm né hẽ
hã ỹ mejõ hyng doo. 22 Tak'ëp baad hadoo
do hã ỹ man'oo däk do paa ỹ an'oo däk né
sa hã, séd hã rah'yyb hedoo hyb n'aa, séd
hã ër h'yyb hedoo doo da. 23 Sa h'yyb gó ỹ
bawät. Hëp ỹỹ gó mabawät. Ỹ karẽn baad
ub, séd hã rah'yyb hedoo, ỹ mamejõ hyng ta
wób rabahapäh hyb n'aa, hã ỹ h'yy ka'eeh

* 16:33 Badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do hã Jesus j'aa ketsëë kän. Nesaa do Yb hã, sa hã mejũũ do hã Jesus j'aa ketsëë kän na-ããj hẽ.

do hã makamahẽn ỹ makamahẽn do hadoo,
ta wób rabahapäh hyb n'aa —näng mä Jesus
taky n'aa etsẽẽ bä.
[24] Ti m' taky hado kän ta yb hã:
—Ee, —näng mäh —ỹ karẽn ỹ bawät bä
rababok hã ỹ manoo doo. Ỹ karẽn raba-
hapäh ỹ kabaj'aa doo, bak ỹ tak'ëp gabarëëh
doo, badäk hahỹ madu dahäng noo gó pooj
jé, ỹ makamahẽn do hyb n'aa hã ỹ man'oo
däk do paah. [25] Ee, baad had'op do had'yyt
moo wät do õm. Badäk hahỹỹ hã dawëë a
mahẽnh habong doo, dooh né paawä õm
rahapëë bä sa h'yyb gó, ỹ ti hapäh õm.
B'ëëh hahỹ rahapäh ỹ mamejõ hyng doo.
[26] A ky n'aa ỹ metä wät sa hã. A ky n'aa ỹ
metä had'yyt hẽ da sa hã, ỹ makamahẽn do
sa h'yyb gó tabawät hyb n'aa, ỹ na-ããj hẽ sa
h'yyb gó ỹ bawät hyb n'aa.

18

Jesus ramaso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

[1] Ti m', Jesus bahajaa bä kä taky n'aa etsẽẽ
doo, ahõm kän mä ta ma matëg sa daheeh.
Kapỹỹj madarong doo, Kidorõn häd näng
do rabatsëg hõm. Tii bä tabanäng joom
Oriib häd näng doo. Tii bä, joom banäng bä
Jesus baym.
[2] Judas, Jesus haëëj däk do tahapäh mä
Jesus bahe'yym doo. Hajõõ nuu me ta
tii bä Jesus bahew'ëët ta ma matëg sa da-
heeh. [3] Ti m' Judas bahõm kän joom banäng
bä. Warahén, ta wób P'op Hagä Do tób
n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa
ramejüü doo, Parisew ramejüü do na-ããj hẽ
tamanaa. Bag enäh rabana. Kuman yt hã m'
rabana.
[4] Jesus hapäh ta h'yyb gó sahõnh hẽ ta
hã rabad'oo doo. Ti hyb n'aa m' sa wë
tabahõm, ti m' tabeaaj kän:
—Jaa no n'aa bë ban'aa? —näng mäh.
[5] Ti m' raky hadoo:
—Jesus, Nasaréh buuj no n'aa —näk mä
sa kyyh.
—Ỹ né hỹỹh —näng mä Jesus sa hã.
(Sa mahang Judas, ky ken'yym doo gó
haëëj däk do bagëët.) [6] "Ỹ né hỹỹh" Jesus
her'ood sii hẽ, sa jawén p'aa hẽnh rakajäk
tüü.
[7] Ti m' Jesus beaanh ẽnh p'aa hẽnh:
—Jaa no n'aa bë ban'aa? —näng mäh.
—Jesus, Nasaréh buuj no n'aa —näk mäh
p'aa hẽnh sa kyyh.
[8] Ti m' Jesus ky hadoo:
—Ỹ né hỹỹh, ỹ hanäng do bë hã —näng
mäh. —No na ỹ tado bä, bë an'oo hata haa
rabahõm hyb n'aa —näng mä Jesus sa hã.
[9] (Ta tii d' Jesus wén edoo, "Dooh h'yy
kawareem pé nesaa do hã", ta yb hã
taher'ood wät do paa kametëëh hyb n'aa.)
[10] Ti m' Simaw, Peed häd näng do bado däk
ta sẽn-jeer, ta nabuuj hub hẽnh hadäk do
tagakyd hõm mä aj'yy Maw-Kó häd näng
doo. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo
heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do karom
tii. [11] Ti m' Jesus ky hadoo Peed hã:
—Menyyw däg a sẽn-jeer. Dooh g'eeh ỹ
gado bä ỹ ahoop doo, Ee anoo doo? —näng
mä Jesus ta hã.

Anas wë Jesus ramahüüm do ky n'aa hahỹỹh

[12] Ti m' warahén sa wahë n'aa, ta warahén
n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa hagã n'aa sii
hẽ ramaso däk Jesus. Ramoo maw'yyd
däg kän, [13] tii bä pooj jé ramahüüm aj'yy
Anas häd näng do wë. Kajapas mayb ti
Anas. Ti noo gó P'op Hagä Do tób n'aa yt
hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät
do ti Kajapas. [14] Ta ti Kajapas né hẽ ta ti
her'oot do paa Judah buuj sa wahë n'aa sa
hã, "Taw'ããts hẽ sét hẽ dajëp sahõnh sa hẽ
hyb n'aa", hanäng doo.

Jesus Peed ky n'aa jejën do panyyg n'aa hahỹỹh

[15] Simaw, Peed häd näng doo, Jesus ma
matëg see sii tabahõm warahén sa jawén.
P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh
do sa wahë n'aa heh'äät do hep'ëëh do ta ti
ta ma metëëk do seeh. Ti hyb n'aa rabanoo
tabajëë suun tób wahoo gó, kahadë doo gó,
Jesus ramajë sun doo gó. [16] Peed gada ta
noo bä. Jesus ma matëg seeh, tób danäh
hep'ëëh doo, anyyh p'aa hẽnh maruus ta
noo hagã n'aa wë tabetsẽẽ hyb n'aa Peed
bajëë suun hyb n'aa. Ti m' tamajë sun kän
Peed.
[17] Ti m' maruus, ta hadë noo hagã n'aa ky
hadoo Peed hã:
—Nanäng aj'yy ma matëg see nado õm?
—näng mäh.
Ti m' Peed ky hadoo:
—Dooh ta ma matëg see ỹ do bä —näng
mäh.
[18] Tak'ëp tabahahëëm ti atsëm. Ti hyb
n'aa tób danäh karom, P'op Hagä Do tób

n'aa hagã n'aa sii hẽ ragahõ sooh tëëg sëh.
Tëëg noo pa rabab'ëëh rakatëng hyb n'aa.
Peed agëët katëng sa pa.

Sa wahë n'aa Jesus hã teaanh do panyyg n'aa hahÿÿh

19 Ti nuuj jé m', tób gó, P'op Hagä Do tób
n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa
heh'äät do eaanh mä Jesus ta ma matëg ky
n'aa, tametëëk do ky n'aa na-ããj hẽ. 20 Ti m'
Jesus ky hadoo:
—Sahõnh hẽ ramaa napëë had'yyt hẽ ỹ
her'ood wät doo —näng mäh. —Tób P'op
Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hẽ,
P'op Hagä Do tób n'aa yt hẽ na-ããj hẽ ỹ
ma met'ëëg wät paah. Dooh kejën gó ỹ
her'ood bä —näng mäh. 21 —Hëd n'aa hã ỹ
bë beaanh? Bë eaaj këh ỹ maa new'ëë do sa
hã. Ta ti rahapäh ỹ her'ood wät doo —näng
mä Jesus kyyh.
22 Ta tii d' Jesus baher'oot do hyb n'aa,
P'op Hagä Do tób n'aa hagã n'aa see Jesus
ta tapa ewyh wät, ti taky hadoo:
—Tii da ji kyyh P'op Hagä Do tób n'aa yt
hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do
hã? —näng mäh.
23 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Mametä nesaa do ky n'aa ỹ her'ood bä.
Baad hadoo do ỹ her'oot do p'ãã ỹ matapa
ewyyh? —näng mä Jesus ta hã.
24 Ti m' Anas mejũũ mä ramahũũm Jesus,
Kajapas, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo
heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do wë.
Moo kamewyyt nä m' Jesus.

*P'aa h*ënh Peed ky n'aa jejën do Jesus panyyg n'aa hahÿÿh

25 Ti m' tëëg noo pa Peed katëng bä,
rabeaaj kän mä ta hã:
—Ta ma matëg see nado õm? —näk mäh.
Ti m' Peed ky n'aa jejën:
—Dooh. Ta ma matëg see nado ÿÿh —
näng mäh.
26 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo
heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do karom
seeh, Peed nabuuj gakyd hõm do wakããn ky
hadoo:
—Õm nado ta ti ỹ hapäh do ta sii, joom
mahang? —näng mä ta kyyh.
27 Ti m' p'aa hënh Peed ky n'aa jejën ënh.
Tii bä karaak ky ganä kän, tabah'ỹỹ kän.

Pirato häd näng do wë Jesus ramahũũm kän do panyyg n'aa hahÿÿh

28 Ti m', Kajapas tób bä naa ramahũũm
kän Jesus aj'yy Roma buuj Judah häj n'aa
bagã n'aa tób hënh, Pirato häd näng do wë.
Jati pé bäp paa m' tii. Judah buuj wahë
n'aa Jesus man'aa doo, dooh rajëë pä bä
Roma buuj tób gó. Rakarẽn mä baad ratayy
rabawëh nä do hyb n'aa Pas-kowa tä n'aa.*
29 Ti hyb n'aa Pirato banyyh sa wë, ti m' taky
hadoo:
—H'ëëd p'ãã bë ky n'aa tapaa hahỹ aj'yy?
—näng mäh.
30 Ti m' raky hadoo:
—Moo nesaa do tanado bä, dooh paawä
ãã haëëj bä a hã —näk mä sa kyyh.
31 Ti m' Pirato ky hadoo:
—Bë né hẽ ky n'aa etyy ta hã bë ky n'aa
jaw'yyk do banoo doo da —näng mäh.
—Dooh ãã haja bä ãã dajëëb bä. Dooh
Roma buuj ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä —
näk mä sa kyyh Pirato hã.
32 Tii d' tawén hado kän, nyy d' tadajëp
Jesus her'ood wät do paa kametä wät hyb
n'aa.†
33 P'aa hënh Pirato bajëë suun tób gó,
Jesus tanaëënh mä ta wë, teaaj kän:
—Õm Judah buuj sa wahë n'aa? —näng
mäh.
34 Ti m' Jesus ky hadoo:
—A ky gabuuj hẽ ti meaanh? Õm ta
wób ramaher'oot do këh ỹ n'aa hyb n'aa
mabeaanh? —näng mä Jesus.
35 Ti m' Pirato ky hadoo:
—Judah buuj nado ỹ hÿÿh —näng mäh. —
A wakããn, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo
heb'ooh do sa wahë n'aa ti õm haëënh hã
ÿÿ. H'ëëd p'ãã? —näng mä Pirato.
36 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Badäk hahÿÿ bä nado ỹ bag'ããs doo.
Badäk hahÿÿ bä tado bä paawä, karapé haa
ỹ ramo n'aa jesu paawä Judah buuj sa wahë
n'aa sa mahẽnh. Badäk hahÿÿ bä nado ỹ
bag'ããs doo —näng mäh.
37 Ti m' Pirato ky hadoo:

* 18:28 Dooh Judah buuj ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä, Judah buuj nadoo do tób bä rabajëë pä bä. Hasus do hadoo sa hã P'op Hagä Do matym gó red'oo, tii d' radoo bä. Ta ti hedoo doo, dooh rahaja bä Pas-kowa tä n'aa rawëë bä. † 18:32 Judah buuj radajëëb bä paawä, pä me paawä ramakut. Roma buuj radej'ëëp, b'aa kajatsëk do hã rabepëëm dãk. B'aa kajatsëk do hã Jesus dajëp, ta daaj hẽ paa tabaher'oot.

—Tii d' tado bä, õm né hẽ häj n'aa wahë n'aa? —teaanh mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ehub né hẽ õm tii d' hanäng. Baad hadoo doo, heh'äät do ky n'aa ỹ her'oot hyb n'aa ỹ benäng, ti hyb n'aa né hẽ ỹ bahyng badäk hahỹỹ bä. Baad hadoo do ky n'aa gen'aak do ky daheeh ỹ her'oot doo —näng mä Jesus Pirato hã.

38 Ti m' Pirato ky hadoo:

—H'ëëd ti baad hadoo do mahanäng? —näng mäh.

Ti m' nayyw hẽ Pirato banyyh Judah buuj sa wë. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Dooh ỹ aw'yyt pé ta hã ky n'aa ketyy doo —näng mäh. 39 —Pas-kowa bë teheb'ëës do hã bë mehejõ ỹ bado nyyh ỹ dawäts gëët do seeh. Bë karẽn ỹ ado nyyh bë matym n'aa Judah buuj wahë n'aa ramaneëënh doo? —näng mäh.

40 Ti m' raky hadoo, tak'ëp mä rageëënh:

—Ta ti nado ãã karẽn! —näk mäh. —Barabas häd näng do ti ãã karẽn! —näk mäh.

Roma buuj wë h'yy kawereem do see paa ti Barabas.

19

Jesus raky n'aa ety däk do b'aa hã tadajëp hyb n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Pirato mejũũ Jesus rabahewyyh. 2 Ti m' hetëk do moo m' warahén ramap'õõd däk, ta nuu gó m' radaso kän. Ti m' radasuun jëng ta hã ta hatsë hahiin doo.* 3 Ti m' hajõõ nuu me m' rabena ta wë raky n'aa ej'ees hyb n'aa. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

—Kaweh'ëëh Judah buuj sa wahë n'aa! —näk mäh.

Ti m' ratapa ewyyh hajõõ nuu me.

4 Ti m' p'aa hẽnh Pirato ber'oot Judah buuj sa sii:

—Ỹ manyyh da hỹỹ kä bë wë ta w'oo hã, dooh ỹ aw'yyt pé ta hã ky n'aa ketyy do hã bë bahapäh hyb n'aa —näng mäh.

5 Ti m' ta nu gaheen n'aa hetëk do mooh, ta hatsë hahiin doo gó tabanyyh bä, Pirato ky hadoo sa hã:

—Bë hegãã! Gëët hahỹ aj'yy —näng mäh.

6 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa hagã n'aa Jesus rabahapäh bä, nayyw hẽ rageëëj bong:

—Mepëëm däg, mepëëm däg! —näk mäh.

Ti m' Pirato ky hadoo:

—Bë né hẽ hepëëm däk. Ỹ ti dooh ỹ aw'yyt pé ta hã ky n'aa ketyy do hã —näng mä Pirato.

7 Ti m' Judah buuj wahë n'aa raky kah'ũũm ta hã:

—Ãã ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa hyb n'aa taw'ããts hẽ tadajëp né hẽ, P'op Hagä Do T'aah tabanäng do hyb n'aa —näk mä sa kyyh.

8 Pirato maa newë däk bä tii da, tak'ëp mä tabeyym tii bä kä. 9 Ti m' p'aa hẽnh tabajëë suun tób gó, ti m' Jesus hã tabeaanh:

—N'yy hẽnh naa õm? —näng mäh.

Jesus kawanaj'ããn né paawä, dooh m' taky gado bä. 10 Ti m' Pirato ky hadoo ta hã:

—Dooh maky gado bä? Mahapäh né hẽ, ỹ hajaa ỹ mejõ bä õm raberéd hõm hyb n'aa, ỹ hajaa na-ããj hẽ ỹ mejõ bä õm rabepëëm däk —näng mä Pirato.

11 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Dooh paawä mahaja bä hã ỹỹ, P'op Hagä Do nan'oo bä. Ti hyb n'aa, ỹ haëëj däk do sa hã, a hã hanäng do nesaa do bahãnh sa hã —näng mä Jesus Pirato hã.

12 Ti m' ta ti Pirato maa newë däk bä takarẽn paawä taberéd hõm Jesus. Tak'ëp mä Judah buuj rageëëj had'yyt hẽ tii bä:

—Ta ti aj'yy meréd hõm bä, dooh Sesa, sahõnh hẽ bä wahë n'aa h'yyb hata mado bä. Häj n'aa wahë n'aa hanäng doo, Sesa tahyb n'aa wareem —näk mä sa kyyh.

13 Ti m' Pirato maa napäh bä m' ta tii, tamanyyh Jesus, ahyy sooh mä ji ky n'aa etyy n'aa tyng jó. Pä ta yt ta tii bä. (Eberew kyy me ramaneëënh ta ti Gabatah.) 14 Pas-kowa rataheb'ëës do pooj jé noo gó m' tii. Wasyk mäh. Ti m' Pirato ky hadoo Judah buuj sa hã:

—Gëët hahỹ bë wahë n'aa —näng mäh.

15 Ti m' raky hadoo tak'ëp:

—Mado hõm, mado hõm, mepëëm däg! —näk mäh.

—Bë wahë n'aa ỹ epëëm däk g'eeh? —näng mä Pirato.

Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa raky hadoo:

* 19:2 Raky n'aa mes'uunh do ky n'aa m' ti hetëk do moo ramap'õõd däk do ta nuu gó radasooh doo. Sa wahë n'aa soog ky n'aa ti ta tii. Ti hadoo né hẽ ẽnh ta hatsë hahiin doo. Sa wahë n'aa hatsë ky n'aa né ti ta tii ẽnh.

—Jããm né hẽ sét hẽ ãã wahë n'aa, Sesa!
—näk mäh.
16 Ti m' tagadëëg ub kä, Jesus Pirato ba-
haëëj däg kän sa hã takepëëm däk hyb n'aa.

Jesus rabepëëm däk do panyyg n'aa hahỹỹh

Ti m' warahén sa hã kä takahaëëj däk
Jesus. 17 Ta daaj hẽ Jesus besoo hõm b'aa
rahepëëm däk do pan'aa ta hã. Ji Nu Gabóg
K'yy ramaneëënh doo hẽnh ramahũũm.
(Eberew kyy me ramaneëënh ta tii bä
Gogota.) 18 Tii bä rabepëëm däk b'aa ka-
jatsëk do hã kä. B'aa kajatsëk do wób hã
rabepëëm däk na-ããj hẽ pawóp hẽ ajyy.
Hub hẽnh ta see hahäng, s'ỹỹ hẽnh ta see
hahäng. Hõõ gó Jesus kahepëëm däk do
bahäng.
19 Pirato kyy gó raberii bong ta heen
n'aa, ti m' p'op, Jesus nu gad'oo pong jé,
rabepëëm däk. Hahỹỹ da m' takerih ta hã:
"Jesus, Nasaréh buuj, Judah buuj wahë n'aa
hahỹỹh." 20 Edah tii, Jerusarẽnh bä naa.
Ti hyb n'aa hajõk ner'ood bong kerih doo.
Tamawoob hẽ kyyh takamerih doo: Eberew
kyy me, Ratĩn kyy me, Gereg kyy me. 21 Ti m'
P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do
sa wahë n'aa rabahõm kän Pirato wë, ti m'
raky hadoo:
—Merii manäh: "Judah buuj sa wahë
n'aa", hanäng doo da. Taw'ããts hẽ merii:
"Ta daaj hẽ Judah buuj sa wahë n'aa ta-
banäng hahỹ aj'yy" —näk mä sa kyyh.
22 Ti m' Pirato ky hadoo:
—Taw'ããts hẽ ỹ erii wät doo. Dooh ỹ
ahỹỹd wäd bä —näng mä sa hã.
23 Ti m' Jesus warahén rabepëëm däk do
jawén paa bä m', rabasog hõm ta saroor.
Retyn hõm ji meheet pé hadoo do sa hã. Sét
hẽ, ta hatsë, mad'aak kanasuuh doo. 24 Ti m'
raky hadoo:
—Dooh ër as'ẽẽd bä hahỹỹh. Hamäh,
masuuj ër moo bong ër bahapäh hyb n'aa
jaa wë tabaym —näk mä sa kyyh.
Ti tawén hadoo, P'op Hagä Do kyy kerih
do kametëëh hyb n'aa. Hahỹỹ da takerih ta
ti ky n'aa:

"Rabetyn hõm sa hã hẽ saror ỹỹ.
Masuuj ramoo bong saror ỹ hyb n'aa."†

Tii da né hẽ warahén ramoo boo kän.

25 B'aa kajatsëk do Jesus hadäk do dewë
hã, ti ab'ëëh ta ỹỹn, ta kaat, Keropas häd
näng do ỹỹm Marija häd näng doo, Marija
Madarẽn häd näng do daheeh. 26 Ti m'
Jesus bahapäh bä ta ỹỹn, ta ma matëg seeh,
tak'ëp takamahẽn do rabab'ëëh bä, Jesus ky
hadoo ta ỹỹn hã:
—Gëët ta ti a t'aah —näng mäh.
27 Ti m' ta ma matëg hã m' taky hadoo:
—Gëët ti a ỹỹn —näng mä Jesus ta ỹỹn ky
n'aa hã.
Tii bä kä, ta ti tagado kän Jesus ỹỹn ta tób
bä kä, tabahag'ããs hyb n'aa kä.

Jesus dajëp do panyyg n'aa hahỹỹh

28 Ta jawén kä, sahõnh hẽ tabahaja däk
bä kä tamoo wät do paah, P'op Hagä Do
kyy kerih do kametëëh hyb n'aa kä taky
hado kän: "Ỹ hoo kaanh", näng mäh. 29 Ti
asooh tii bä uwa s'ëëb oow. Ti m' raheh'oos
sapum doo, Jesus hã rabanoo hyb n'aa. B'aa
isop häd näng do hã radadäk, ti rabanoo
p'op, Jesus beëëk hyb n'aa ta naëng hadoo.
30 Jesus beëëk do jawén paa bä, taky hadoo:
—Jããm né kä ỹ moo wät doo —näng mäh.
Ti m' ta nu wakoo däg kän, ti m' h'yy
keréd hõm mäh.
31 Saab pooj jé m' ti ta tii. Saab pooj jé
né hẽ m' ta ti Judah buuj rabahenyyw hõm
Saab hã rakamehehãk hyb n'aa. Tak'ëp
ratayy ti noo gó, Pas-kowa noo gó tabadoo
do hyb n'aa. Dooh Judah buuj rakarẽn
bä Saab hã rapadäg nä bä kepëëm padëëk
doo. Ti hyb n'aa rabetsẽẽ Pirato hã tamejũũ
hyb n'aa warahén ragetëh bong hyb n'aa
sa tsyym k'yy, nayyw hẽ radejëp hyb n'aa.
Rabetsẽẽ rasog hyk hyb n'aa sa kamag Saab
du doo do pooj jé. 32 Ti m' Pirato mejũũ
warahén sa tsyym k'yy ragetëh bong hyb
n'aa. Ti m' Jesus pa hadäk do ragetëh bong
ta tsyym k'yy, ta jawén mä ta see tsyym
k'yy. 33 Jesus tsyym k'yy ragetëh paawä,
tii bä rabahapäh Jesus dajëp. Dooh Jesus
ratsyym k'yy getëh boo bä. 34 Ti warahén
bejóh kän ta baa bä. Ti m' majyyw banyyh
naëng mahang. Dajëp né kä m'. 35 Aj'yy ta ti
hapäh doo, baad tabaher'oot ta ti ky n'aa.
Dooh daap tamenä bä. Ta ti aj'yy hapäh
né hẽ, te hub né hẽ taher'oot doo. Ta ti
tawén erii wät hahỹỹ hã, bë na-ããj bë ky
daheeh hyb n'aa, bë h'yy ka'eeh hyb n'aa.
36 Jesus tsyym wén ganetëëh, P'op Hagä Do

† 19:24 Saaw-Mo 22.18

kyy kerih doo gó kerih do kametëëh hyb
n'aa. Hahỹỹ d' paa m' takerih ta ky n'aa:
"Dooh da ta k'yy gatëh is péh."‡ 37 Rawén
baa ejooh, hahỹ kerih do paa kametëëh hyb
n'aa: "Raheg'ããs da rabaa ejooh do wë."§

*Jesus radakä jëng do pä gó panyyg n'aa hah*ỹỹh

38 Tii bä kä, Jesus kamag n'aa paa Joséh,
panang Arimatsija häd näng do buuj hadoo
doo, bets'ẽẽ kän Pirato hã. Jesus h'yyb
hata ta ti Joséh. Dooh tametä bä ta h'yyb,
ta hã tah'yy ka'eeh doo, tajeỹỹm do hyb
n'aa Judah buuj sa wahë n'aa wób. Ti
m' Pirato bahaëëj däk ta hã. Ti m' Joséh
bana, tado hyy kän mä Jesus kamag n'aa
paah. 39 Nikodẽm Joséh hata. Nikodẽm
né hẽ tii, p'ooj ub Jesus heg'ããs do atsëm.
Nikodẽm manaa mä 35 m' ta nu jawyg b'aa
s'ëëb buu benyym doo. Aroé ramaneëënh
do s'ëëb, miir ramaneëënh do s'ëëb ta ti
buu benyym. 40 Ti m' Jesus kamag n'aa
paa rahabën däk pããn me, hawak doo me,
rino häd näng do s'ëëb. Buu benyym mä
ta hã. Judah buuj rabahed'oo doo da né
hẽ rabad'oo Jesus kamag n'aa hã. 41 Jesus
rabepëëm däk doo bä ti anäng joom. Ti
mahang tagadäk papuuj kamag hood, pä gó
ragagots däk doo. 42 Saab pooj jé, Judah buuj
rabahenyyw hõm noo gó tado hyb n'aa,
p'eets hẽ ta ti kamag n'aa hood tagadäk do
hyb n'aa na-ããj hẽ, tii b' né radasuun jëë
kän Jesus kamag n'aa.

20

*Jesus ganä wät do panyyg n'aa hah*ỹỹh

1 Ti m' bäp paah, met'uuh hã, badajung
nä, Marija Madarẽn häd näng do bahõm
kän pä gabaho doo hẽnh, Jesus kamag n'aa
radasuun jëng hẽnh. Taheg'ããs mäh, noo
gasëëts hõm gabaho do ty gatsë. 2 Ti m'
tawaj'aa jëng Peed, Jesus ma matëg baad
Jesus kamahã̃n do daheeh rabab'ëëh hẽnh.
Ti m' taky hadoo pawóp hadoo do sa hã:

—Rado nyyh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
kamag n'aa. Dooh ãã̃ hapëë bä n'yy hẽnh
ramahũũm —näng mä ta kyyh.

3 Ti m' Peed, Jesus ma matëg see daheeh
ah'ũũm mä Jesus kamag n'aa hood gadäk
hẽnh. 4 Waj'aa h'ũũm. Tak'ëp Jesus ma
matëg see wajaah ta pooj jé. Peed pooj jé
takajaa. 5 Ta noo bä takajaa bä, dooh tajëë
suun bä. Nu hyy däk, tabaheg'ããs ta gó.
Tahapäh pãã̃n hewak doo, rino häd näng
do s'ëëb. 6 Ti m' Peed, duu hẽnh hana do
kaja nä. Gabaho doo gó tabajëë suun. Pãã̃n
hewak doo, Jesus kamag n'aa ramahabën
däk do paah, tahapäh. 7 Pãã̃n hawak doo,
ta mamets jesuu n'aa paah, tahapäh na-ãã̃j
hẽ. Ti asooh tsyt hẽ, baad takamatëh däk.
8 Tii bä m' Jesus ma matëg seeh, pooj jé kajaa
doo, bajëë suun kän. Ta ti tabahapäh bä kä,
Jesus ganä wät do taky dahé kän. 9 (Dooh
tagah'ood nä bä sa hã P'op Hagä Do kyy
kerih doo gó taher'oot doo, Jesus ganä wät
da hanäng doo.)

*Marija Madar*ẽn hã Jesus kasee do pa-
nyyg n'aa hahỹỹh

10 Ti m' rabajëk sa tób hẽnh. 11 Marija
Madarẽn baym kamag hood paa noo bä.
Aoot mäh. Ta ód gó tanu hyy däk gabaho
doo gó tageg'ããs hyb n'aa. 12 Tii bä m'
pawóp hẽ ãã̃s tabahapäh. Hewak mä sa
saroor. At'oonh mä Jesus kamag n'aa ba-
sooh do paa bä m'. Ta nuu hẽnh tabanäng
hẽnh mä ta seeh, ta tsyym tabanäng hẽnh
ta seeh. 13 Ti m' ãã̃s rabeaanh ta hã:

—H'ëëd p'ãã̃ mabaoot? —näk mäh.

Ti m' taky hadoo:

—Rado hõm wahë ỹ n'aa. Dooh ỹ hapëë
bä n'yy hẽnh rahed'oo —näng mä Marija
Madarẽn.

14 Ti m' ta jawén p'aa hẽnh tabegãã̃ wät.
Taheg'ãã̃s mä Jesus tii bä hagëët. Dooh m'
tah'yy ganyy bä Jesus tado bä. 15 Ti m' Jesus
ky hadoo ta hã:

—H'ëëd p'ãã̃ mabaoot? Jaa ta ti mesoos
doo? —näng mäh.

Ta tii bä joom mahang moo hew'ëët do
ted'oo mäh. Ti hyb n'aa taky hadoo ta hã:

—Õm tado bä ti hado nyyh, maher'ood hã
ỹ n'yy hẽnh mamahũũm, ỹ behëën hyb n'aa
ta kamag n'aa —näng mä Marija Madarẽn.

16 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Marija! —näng mäh.

Ti m' Marija ty kaw'õõd däk ta wë, ti m'
Eberew kyy me* taky hadoo:

‡ 19:36 Esodo 12.46, Numeros 9.12, Saaw-Mo 34.20 § 19:37 Sakarija 12.10 hã takerii däk tii. Dooh warahén raky n'aa napëë bä ta ti kerih doo. P'op Hagä Do né hẽ hanoo, kerih do kametëëh hyb n'aa. * 20:16 Judah buuj sa kyyh ti Eberew kyyh.

—Raboni! —näng mäh. (“Ma matëg”, tahanäng pé m' tii.)
17 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Moo dëë manä hã ỹỹ —näng mäh. —Dooh Ee wë ỹ ewäd s'ëëg nä bä. Ahõm hãj haa hedo padëëk do sa wë. Hahỹỹ da maher'ood sa hã këh ỹ n'aa: “Ỹ asëëk Yp ỹ wë, bë Yb na-ãã̃j, P'op Hagä Do ỹ h'yy kaha'eeh doo, bë h'yy kaha'eeh do wë”, tii da a kyyh —näng mä Jesus ta hã.
18 Ti m' Marija Madarẽn bajëng Jesus ma matëg sa wë. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do tahapäh mä tanooh. Tapanäk sa hã Jesus kyyh.

*Ta ma matëg hã Jesus kasee do panyyg n'aa hah*ỹỹh

19 Ti noo gó né hẽ m', met'uuh hã, atsëm, séd hã Jesus ma matëg rakata padëëk. Baad ranoo gatsëë däk ta tëg me tób nooh, sa wahë n'aa rajeỹỹm do hyb n'aa. Ti m' Jesus kas'ee g'ëëd kän sa mahang, ti m' takedëng sa hã:
—Taw'ãã̃ts hẽ bë P'op Hagä Do h'yyb en'yym —näng mäh.
20 Takedëng do jawén paa bä tametëëh sa hã ta mooh, ta baa. Tak'ëp ta ma matëg ratsebee bong Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do rabahapäh bä kä.
21 P'aa hẽnh Jesus ky hadoo sa hã:
—Bë P'op Hagä Do h'yyb en'yym —näng mäh. —Ee ỹ tamejũũ doo da, bë ỹ mejũũ hỹỹ kä —näng mäh.
22 Ti m' tapahuunh sa wë, ti m' taky hadoo:
—Bë gado P'op Hagä Do Sahee —näng mäh. 23 —Bë hyb n'aa mabaan bä nesaa do sa mo haj'aa, P'op Hagä Do mabaan né sa hã. Bë hyb n'aa manabaan bä sa hã, dooh P'op Hagä Do mabaan bä sa hã —näng mäh.
24 12 hedoo do sa seeh, Tomëh häd näng doo, “Kawareeh” ramaneëënh doo, dooh sa mahang Jesus kasee bä. 25 Ti m' ta wób rabaher'oot bä Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do rahapäh doo, dooh taky dahé bä.
—Atapuwa tyw n'aa ỹ nahapëë bä ta moo hã, moh ỹỹ me ỹ manep'aa bä atapuwa tyw n'aa ta moo hã, ta baa rejooh do tyw n'aa na-ãã̃j hẽ, dooh ỹ ky dahé bä! —näng mä Tomëh.
26 Ti m' met'uuh see hã, p'aa hẽnh ta ma matëg rakata p'ëë tób gó. Tomëh sa sii kä. Noo gatsëë né paawä tób, Jesus kas'ee g'ëëd kän sa mahang, ti m' takedëng sa hã:
—Bë P'op Hagä Do h'yyb en'yym —näng mäh.
27 Ti m' Tomëh hã taky hadoo:
—Mamep'aa hahỹỹh —näng mäh. —Mahegãã moh ỹỹ. Magadahëë a mooh, mamep'aa bah ỹỹ bä —näng mäh. —Maky sëëw manäh! Maky dahé! —näng mä Jesus Tomëh hã.
28 Ti m' Tomëh ky hadoo:
—Wahëh ỹ n'aa, P'op Hagä Do ỹ h'yy kaha'eeh do õm! —näng mä Tomëh kyyh.
29 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Ỹ mahapäh do hyb n'aa mawén ky daheeh. P'op Hagä Do ky n'aa edëng da jé ỹ ranahapëë né paawä ky dah'eeh doo —näng mä Jesus.
30 Hajõng nä Jesus pehuunh ta ma matëg rabahapäh bä. Dooh ta ti takerii bä hahỹỹ hã. 31 Hahỹỹ hã kerih do wén kerii wät, Jesus ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, P'op Hagä Do T'aah bë ky daheeh hyb n'aa. Ta hã bë h'yy kae bä, bë d' edëb had'yyt hẽ P'op Hagä Do wë Jesus hyb n'aa.

21

*Karaj'aa nabyy hã Jesus kas'ee wät do panyyg n'aa hah*ỹỹh

1 Ta jawén Jesus kas'ee wät p'aa hẽnh ta ma matëg sa hã karaj'aa Tiberijas* häd näng do nabyy me. Hahỹỹ d' paah: 2 Simaw Peed häd näng doo, Tomëh (“Kawareeh” ramaneëënh doo), Natanajéw häd näng doo (panang Kanah, Garirej häj n'aa bä hana doo), Sebedew häd näng do taah, pawóp hẽ Jesus ma matëg wób, séd hã rababoo däk. 3 Ti m' Simaw Peed ky hadoo sa hã:
—Tah'ỹỹb ỹ es'aak —näng mäh.
—Ej. A sii ãã bah'ũũm —näk mä ta wób sa kyyh.
Ti m' rabaw'ëënh. H'oo yb gó ragatsëg t'oonh. Ti m' rabesaag kän. Resaag had'yyt hẽ paawä atsëm, dooh sa mo haj'aa péh.
4 Bäp paa Jesus bag'ëëd kän karaj'aa takëën hã. Dooh ta ma matëg rah'yy genä bä Jesus tado bä.
5 Ti m', tii b' naa Jesus naëënh:
—Najis haa —näng mäh. —Äkä, bë mo haj'aa? —näng mäh.

* 21:1 Karaj'aa häd see Garirej, ta häd see Genesaréh. Tamawoob hẽ ta häd.

—Tabad'op hẽ ãã mo haj'aa —näk mä sa kyyh.
6 Ti m' taky hadoo:
—Taw'ããts hẽ hub hẽnh tabanäng hẽnh
bë datu karahi, tii bä bë mo haj'aa enäh da
—näng mäh.
Tii d' rabad'oo bä kä, hajõng tah'ỹỹb
karahi gó. Dooh rahaja bä rej'ooj nä bä,
tak'ëp hajõng do hyb n'aa tah'ỹỹb.
7 Ti m' Jesus ma matëg baad Jesus
kamahẽ̃n do ky hadoo Peed hã:
—Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do né tii —näng.
Ti m' Simaw Peed häd näng do maa
napäh bä kä Jesus tii, tahanäng doo, nayyw
hẽ tadadäg däk ta hatsë pooj jé tado nyyh
dó. Ti tabahop tame, Jesus wë tabatsóm
hõm hyb n'aa. 8 Ta wób ah'ũũm ta jawén
h'oo gó. Edah ta nabyyh. 100 meet tahyb
n'aa péh. Ti hyb n'aa karahi rabejoonh
tame naa. 9 Rakajaa bä kä ta nabyy me, tëëg
sëh hahõng do rahapäh. Tah'ỹỹb kejä ta jó.
Pawóp na-ããj pãw tii b' hatoonh.
10 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Bë mana tah'ỹỹb bë mo haj'aa wób —
näng mäh.
11 Ti m' Simaw Peed gatsëk h'oo gó. Tii b'
naa tabej'ooj nä kän karahi. Hajõng tah'ỹỹb
hew'äp do ta gó. 153 tah'ỹỹb. Jawyg né
paawä, dooh karahi gekog boo bä. 12 Ti m'
Jesus ky hadoo sa hã:
—B'ëëp bë ana, bë awëëh —näng mäh.
H'yyb e'ỹỹm "Jaa õm?" rawén neaanh.
Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do né sa hã.
13 Ti m' Jesus bado däk pãw, tah'ỹỹb daheeh,
ti m' taban'oo däk sa hã. 14 Tamawoob nuu
me däg tii, Jesus kasee do sa hã, taganä wät
do jawén paa bä.

*Peed sii Jesus her'oot do panyyg n'aa hah*ỹỹh

15 Rabahaja däk bä rawëh doo, Jesus ky
hadoo mä Simaw Peed hã:
—Simaw, Jowãw t'aah, ta wób ỹ
rakamahẽ̃n do bahẽ̃nh ỹ makamahẽ̃n? —
näng mäh.
—Ỹỹ —näng mä Peed. —Mahapäh né hẽ
õm ỹ gen'aak —näng mäh.
Ti m' Jesus ky hadoo:
—Mahagãã masãh ỹ b'ëë taah hedo
padëëk doo —näng mäh.
16 P'aa hẽnh Jesus beaanh ta hã:
—Simaw, Jowãw t'aah, ỹ né makamahẽ̃n?
—näng mäh.
Ti m' Peed ky hadoo:
—Ỹỹ —näng mäh. —Mahapäh né hẽ õm
ỹ gen'aak —näng mäh.
Ti m' Jesus ky hadoo:
—Mahagãã masãh ỹ b'ëë hedo padëëk
doo —näng mäh.
17 Ti m' tamawoob nuu me däg kä
tabeaanh ẽnh:
—Simaw, Jowãw t'aah, ỹ né magen'aak?
—näng mäh.
Peed hyb n'aa tón wät mä tamawoob nuu
me, "Ỹ makamahẽ̃n?" tahanäng do hyb
n'aa. Ti m' taky hadoo:
—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —
sahõnh hẽ mabahapäh. Mahapäh né hẽ õm
ỹ gen'aak doo —näng mäh.
Ti m' Jesus ky hadoo:
—Mahagãã masãh ỹ b'ëë hedo padëëk
doo —näng mäh. 18 —Né hup ỹ né hẽ
hahỹ ỹ her'oot doo: Mapapunh nä bä
mabehen'yyh, mabaheh'ũũm mah'yyb
däng doo hẽnh. Mawah'ëë däk bä kä,
madajoom da a mooh, õm da ramaw'yyd
däk, makanarẽn hẽnh õm da ramahũũm
—näng mä Jesus ta hã.
19 (Ta tii d' tawén her'oot, tametëëh hyb
n'aa nyy da Peed dajëp, tadajëp do hã P'op
Hagä Do kawehëë däk hyb n'aa.)
Ti m' Jesus ky hadoo Peed hã:
—Hamäh, jawén ỹ ahõm —näng mäh.

*Jesus ma matëg baad Jesus kamahẽ̃n do panyyg n'aa hah*ỹỹh

20 Dawë hã Jesus sii Peed bawät bä kä,
ta jawén p'aa hẽnh tabegãã wät. Tahapäh
Jesus ma matëg baad Jesus kamahẽ̃n do sa
jawén hana doo. (Ti né hẽ ta ti Jesus ma
matëg Pas-kowa tä n'aa rabawëh noo gó
p'eets hẽ takatahã däk Jesus hã, "Jaa ti õm
haëënh doo, Hyb N'aa Jawyk Doo", heaanh
doo.) 21 Ta ti Peed bahapäh bä, tabeaanh mä
Jesus hã:
—H'ëëd hado da ër jawén hana do hã? —
näng mäh.
22 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Ỹ karẽn bä paawä tanadajëb bä, p'aa
hẽnh hỹ pong jé naa ỹ bahyng bä kä, hëd
n'aa ti a hã? Ỹ karẽn ti õm hëp ỹ hata
had'yyt hẽ —näng mä Jesus Peed hã.
23 Ta tii d' Jesus her'oot do hyb n'aa,
raher'ood hõm kän Jesus ma matëg sa ma-
hang, dooh m' ta ti Jesus ma matëg dajëb
bä. Dooh tii d' Jesus edo bä. Jããm hẽ hahỹỹ

da Jesus kyyh: “Ỹ karẽn bä paawä tanadajëb
bä, p'aa hẽnh hỹ pong jé naa ỹ bahyng bä
kä, hëd n'aa ti a hã”, näng paa m' Jesus ta
hã.
[24] Ỹ né hẽ ti ta ti ta ma matëg. Ỹ né hẽ ta
ti Jesus ky n'aa her'oot doo. Ỹ né hẽ hahỹ
ta ky n'aa herii wät doo. Baad ỹ bahapäh,
te hub né hẽ sahõnh hẽ ta ky n'aa ỹ erii wät
doo.
[25] Hajõng Jesus moo wäd wät do ỹ nerii
wät doo. Hã ỹỹ, ji erii bä paawä sahõnh hẽ,
dooh paawä badäk hahỹ tahaja wäd bä ta
tyw n'aa, ji erii bä sahõnh hẽ. Jãã̃m hẽ kä.

Atos
Jesus mejũũ do ramoo bok do paa panyyg n'aa hahỹỹh

P'op Hagä Do Sahee Jesus ky n'aa enooh do panyyg n'aa hahỹỹh

1-2 Teopiro, õm ti ỹ ma erih. Pooj jé ỹ erii
wät doo gó, ỹ erii wät sahõnh hẽ Jesus mo
haj'aa paah, tama metëëk do paa na-ããj hẽ,
hỹ pong jé Jesus bas'ëëg kän P'op Hagä Do
an'oo bä. Hỹ pong jé tabasëëk do pooj jé,
P'op Hagä Do Sahee kyy gó, tamejũũ do sa
hã, tasëëw hõm do sa hã, Jesus maher'ood
hõm nyy d' rabad'oo da. Sahõnh hẽ ti ỹ erii
wät, pooj jé ỹ erih do hã.*
3 Ti m' Jesus dajëp jawén paa bä kä m',
Jesus kas'ee wät sa hã. Baad takas'ee wät sa
hã. Baad tametëëh sa hã rah'yy kadaw'uuh
hyb n'aa, edëb wät né hẽ rabahapäh hyb
n'aa. Hajõõ nuu me takametëëh sa hã. 40
m' ta ã̃h takas'ee wät sa hã. Taher'oot mä
sa hã ji P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa,
ji tah'yyb mahũũm do ky n'aa. 4 Ti m', ta
see pé noo gó m', sa sii tabawëh noo gó m',
hahỹỹ d' mä tamejũũ sa hã:
—Panang Jerusarẽnh bä bë ayyw dó. T'ĩĩ
hẽnh da bë gada Ee ky n'aa enooh doo, ta
Sahee, bë hã ỹ her'oot do paah. 5 Hahỹ né hẽ
ti ỹ her'oot do paah: "Jowã̃w nu gahem'uun
do nu gemuun wät naëng me. Dooh ta
ã̃h hajõõ bä, bë hã P'op Hagä Do banoo ta
Sahee bë h'yyb tym gó, bë tah'yyb mahũũm
hyb n'aa" —näng mä Jesus ta mejũũ do sa
hã.
6 Ti m' ta see pé noo gó, rakata padëëk
bä séd hã, tamehej'ũũ do reaanh Jesus hã.
Hahỹỹ d' mä sa kyyh:
—Hahỹỹ hã mabanoo ãã hã, Isaraéw buuj
hã, ãã wahë n'aa, ãã tabahag'ããs hyb n'aa?
—näk mä sa kyyh ta hã.
7 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Dooh bë panyyg enäh do jawén tado bä,
Ee ky däng do heen n'aa ta hejój hã. Dooh
ti hyb n'aa tado bä. 8 P'op Hagä Do Sahee
bajëë suun bä bë h'yyb tym gó, tii bä da bë
h'yyb tym hejoonh, këh ỹ n'aa bë baher'oot
hyb n'aa. Këh ỹ n'aa bë her'ood da panang
Jerusarẽnh bä, Judah häj n'aa bä, Samarija
häj n'aa bä na-ããj da. Badäk hahỹ haw'ããts
hẽ da bë baher'oot këh ỹ n'aa —näng mä
Jesus kyyh sa hã.
9 Ti m' ta ti taher'oot do jawén paa bä kä
m', P'op Hagä Do masäg kän hỹ pong jé. Sa
matym gó né hẽ tabasëëk. Wë puh ejën wät
mä rawén nahapëë wäd kän. 10 Rabahag'ããs
bä Jesus hasëëk doo, nayyw hẽ m' rakasee
pawóp hẽ ajyy sa pa. Hewak mä sa saroor.
Ããs mä tii. 11 Ti m' ããs raky hadoo sa hã:
—Hëd n'aa babä bë bab'ëëh, wë hã bë
baheg'ããs, Garirej buuj? —näk mäh. —Ti
né hẽ Jesus bë mahang hawät doo, hỹ pong
jé hasëëk doo, ti né hẽ da paa me hahyng.
Bë hapäh do hadoo tabasëëk, ti hadoo né da
tabahyng p'aa hẽnh —näk mä ããs sa kyyh sa
hã.

Judas Ikarijot jawén buuj resoos do panyyg n'aa hahỹỹh

12 Ti m', tii b' naa, waëë joom oriib banäng
doo bä naa, rababaaj nä Jerusarẽnh panang
hẽnh. Dawëë nado m' tii. Judah buuj sa
hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do tanoo do
rabeheb'ooh do Saab hã, ti pénh mä tii.
13 Ti m' rakajaa bä m', rabajëë p'ëë mä ta
gawakõ p'op gadäk doo gó, rabahej'eenh
doo hẽnh. Hahỹỹ d' paa m' kata j'eenh do
sa häd: Peed, Jowã̃w, Tsijaag, Ã̃n-Deréh,
Pirip, Tomẽh, Batoromẽw, Matew, Tsijaag
Aw-Pew t'aah, Simaw Serot, Judas Tsijaag
t'aah. 14 Sahõnh hẽ ta ti rakahet'aa, Jesus
wakã̃ãn, Marija (Jesus ỹỹn), ỹỹj wób sa sii,
séd hã raky n'aa etsẽẽ hyb n'aa.
15-16 Ti m', ta see pé noo gó Jesus hã h'yy
ka'eeh do rakataa séd hã. (120 hyb n'aa
hadoo mä ti kata pad'ëëk doo.) Ti m' Peed
bas'ëëg gëët sa mahang, ti m' taky hadoo sa
hã:
—Bë maa newë këh ỹỹ, wakã̃n haa —
näng mäh. —P'ooj ub ër wahë makũ Dawi
häd näng doo, P'op Hagä Do Sahee kyy gó
taher'oot Judas Ikarijot makũ ky n'aa, P'op
Hagä Do kyy kerih do paa gó. Dawi erih do
paah, P'op Hagä Do kyy kerih doo gó, ti d' né
paa Judas ky n'aa. Jesus maso däk do metëë
n'aa ti Judas Ikarijot. 17 Ã̃ã see paa né tii,
ãã kanatëë paah. 18 (Jesus majĩĩ sa moo gó
tan'oo däk do säm n'aa me tamets'ẽẽ hõm
tób hood pan'aa. Ti m' ta jawén tabadëë
hyng p'op naa ta nuu paa me. Sahõnh

* 1:1-2 Rukas ti mo haj'aa hahỹ kerih doo. Jesus ky n'aa hanäm do tii, pooj jé terii wät doo.

mä taganabäh hõm. Ta j'aa tyd mä gatsëk.
19 Ti m' sahõnh hẽ Jerusarẽnh buuj raky
n'aa napäh bä m', ta häd ramaneëënh "ta
majyyw hood" ta tób hood paah. Sa kyy me
ramaneëënh Akaredãm) —näng mä Peed
kyyh.

20 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—P'op Hagä Do kyy kerih do paa hã,
Saaw-Mo hã, takerii däk Judas Ikarijot ky
n'aa. Hahÿÿ da takerii däk:

"Ta tób paah, dooh ta yt hagëë wät pé."†

Saaw-Mo see hã takerii däk hahÿÿ da:

"Taw'ããts hẽ ta see ta jawén buuj",‡ näng
mä Peed kyyh, P'op Hagä Do kyyh
taher'oot do Saaw-Mo hã.

21-22 Ti m' Peed ky hadoo:

—Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ ër esoos hapäh
do seeh, Jesus Jowãw nu gahem'uun do nu
gemuun noo gó, Jesus hawät noo gó ãã
mahang, tabasëëk jawén paa bä hapäh doo.
Ti né hẽ da ãã ky hata. Ãã sii her'oot do
pan'aa, Jesus ganä wät do tadajëp jawén paa
bä ky n'aa —näng mä Peed kyyh sa hã.

23 Ti m' rah'yy kajäk pawóp hẽ ajyy.
Hahÿÿ d' paa m' sa häd: Joséh, Bar-Saba
ramaneëënh doo (ta häd see ramaneëënh
Jus-To). Ta see häd mä Matsijas. 24-25 Ti m'
hahÿÿ da Jesus hã h'yy ka'eeh do raky n'aa
etsẽẽ:

—Jesus, baad mah'yyb hapäh ãã sahõnh
hẽ —näk mäh. —Mametä jaa ta ti masëëw
däk do Judas jawén buuj, mamejũũ do see
tabadoo hyb n'aa ta jawén buuj. Dooh Judas
makũũ mamejũũ do see tado wäd bä. Ahõm
nesaa do tamoo wät do säm tagadoo hẽnh
—näk mä sa kyyh Jesus hã.

26 Ti m' pä taah hã raberii padëëk sa häd.
Ti m' ramekuuj bong pä taah, ti m' pä t'aah
adëë hyng tũũ. Ti m' rabaheg'ããs. Matsijas
häd mä ta hã. Ti hyb n'aa 12 rabado däg kän
p'aa hẽnh Jesus mejũũ doo.

2

*Jäm P*ẽn-Tekos häd näng do noo gó
P'op Hagä Do Sahee bahyng do panyyg n'aa
hahÿÿh

1 Ti m', jäm Pẽn-Tekos häd näng do noo
gó m', séd hã m' sahõnh hẽ Jesus hã h'yy
ka'eeh do rakata padëëk sét tób yt hã. 2 Ti
m' nayyw hẽ, hÿ pong jé naa ky ganä däk
bah'ood tak'ëp hana do ky hadoo mäh. Tób
rayd t'oonh do haw'ããts hẽ m' maa ena ta ti
kyyh. 3 Ti m' rabahapäh, tëëg hõõ hadoo mä
tabehũũm sa hã. 4 Ti m' sahõnh hẽ kat'aa do
sa h'yyb tym gó P'op Hagä Do Sahee bajëng,
tabanyy däk hyb n'aa. Baad mä sa h'yyb
tamahũũm. Ti m' radu doo ta wób sa kyy
me rer'oot doo. P'op Hagä Do Sahee anoo
do hadoo sa hã, ti hadoo né m' rer'oot.

5 Ti noo gó m' ti abong mä Jerusarẽnh
panang bä Judah buuj, P'op Hagä Do hyb
n'aa jew'yyk doo, badäk hahÿ haw'ããts hẽ
häj n'aa bä naa han'aa doo. 6 Ti m' bah'ood
hadoo do kyyh ramaa napäh bä m', séd hã
m' rakata padëëk. Ramaa napäh Jesus hã
h'yy ka'eeh do ramer'oot mä sa kyy me.
Sahõnh hẽ häj n'aa s'ee hẽnh han'aa do
sa kyy me m' ramer'oot. Ti hyb n'aa m'
rameuuj bong. 7 Tak'ëp rameuuj bong mäh.
Ti m' raky hadoo:

—H'ëëd hado hÿÿ éh? —näk mäh. —
Sahõnh hẽ her'oot doo, Garirej häj n'aa
buuj né ti hÿÿh —näk mäh. 8 —H'ëëd hyb
n'aa ti rabahajaa sahõnh hẽ ër kyyh rer'ood
bä? Ër maa napäh rer'oot do ër kyyh —näk
mä sa kyyh. 9 —Ër mahang ti abong Par-Tos
häj n'aa babuj n'aa, Medija häj n'aa bä naa,
Mesopotãm babuj n'aa, Judah häj n'aa bä
naa, Kapados häj n'aa babuuj, Põn-Tus häj
n'aa babuuj, Asija häj n'aa babuuj, 10 Pirikija
häj n'aa bä naa, Pam-Pirija häj n'aa bä naa,
Esit häj n'aa bä naa, Ribija häj n'aa Sirené
nedaa bä naa ta wób —näk mäh. —Ti abong
na-ããj hẽ panang Roma häd näng doo bä
naa ta wób. 11 (Ër mahang ti abong Judah
buuj heh'äät ub doo. Ta wób Judah buuj
nadoo do né paawä, Mosees ky n'aa jaw'yyk
do raky daheeh Judah buuj rabahed'oo doo
da.) Tsyt dëëg hã, Keret häd näng doo bä
naa ta wób. Arab häj n'aa babuuj ta wób.
Ër sahõnh hẽ ër maa napäh ër kyy me P'op
Hagä Do tak'ëp haj'ap do mo haj'aa rer'oot
doo —näk mä sa kyyh.

12 Ti m' sahõnh hẽ rah'yyb manepëë
bong. Rameuuj bong mäh. Ti m' sa da
hadoo do hã rabeaanh:

—H'ëëd hado hahÿÿ éh? —näk mäh.

† 1:20 Saaw-Mo 69.25 ‡ 1:20 Saaw-Mo 109.8

13 Dooh. Ti a'oom sa h'yyb —näk mä ta
wób. Raky n'aa ej'ees mäh.
14 Ti m' Peed, 11 hedoo do Jesus mejũũ
do wób, sa sii tabas'ëëg gëët. Ti m' kata
pad'ëëk do sa hã tabaher'oot. Tak'ëp mä ta
kyyh. Ti m' taky hadoo:
—Judah buuj, wakãn haa, Jerusarẽnh
buuj na-ããj hẽ, baad bë maa newë bë ỹ
maher'oot doo —näng mäh. —Ỹ her'oot bë
hã hahỹ bë hapäh do ky n'aa —näng mäh.
15 —Ha'oom doo, bë ed'oo hahỹ ajyy. Dooh
raoom bä. Bäp paa nä. Dooh ji aoom bä
nayyw hẽ bäp paah. 16 Hahỹ bë hapäh doo,
P'op Hagä Do ky n'aa rod Jowéw häd näng
do her'oot do paah. Hahỹỹ da m' ta kyyh:

17 "Sahõnh hẽ tagawatsig pooj jé,
näng mä P'op Hagä Doo,
ỹ anoo da Sahé ỹỹ sahõnh hẽ badäk hahỹ
haw'ããts hẽ habong do sa hã.
Bë taah, bë toog na-ããj hẽ raher'oot da ta
jawén ganyyh do ky n'aa.
S'ëëh hadoo da pahëëw sa hã.
Wahëh s'ëëh enäh da.
18 Wë ỹ moo bok do sa hã né da ỹ banoo da
ti noo gó Sahé ỹỹ.
Ỹ anoo ajyy sa hã, ỹỹj sa hã na-ããj hẽ.
Ti hyb n'aa ta jawén ganyyh do pan'aa
raher'oot da.
19 Wë hã ỹ pehuunh da tak'ëp had'op doo.
Tũũ ta heen n'aa ỹ metëëh da.
Majyyw, tëëg hõõh, atsyg na-ããj hẽ ỹ
metëëh da.
20 Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ahyng do pooj
jé,
ti noo gó né hẽ, papỹỹj badagyb däk da.
Kamarab ty hahiin majyyw hado däk da.
Tak'ëp da tabanäm, hetsooh né hẽ da,
gabarëëh do bag hadoo, Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do hahyng noo gó.
21 Sahõnh hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã
ky n'aa etsẽẽ doo,
wë ỹỹ da sa h'yyb tym edëp ỹ an'oo bä."*

22 Ti m' Peed ky hadoo ẽnh:
—Isaraéw buuj, bë maa newë hahỹỹh —
näng mäh. —Jesus Nasaréh buuj pehuunh
tak'ëp hadoo doo. Tametëëh P'op Hagä Do
hejój. P'op Hagä Do né hẽ ti hanoo ta ti ta
hã, baad P'op Hagä Do h'yyb däng ta hã ji
bahapäh hyb n'aa. Bë hapäh né hẽ tii. 23 Ti
né hẽ Jesus ran'oo däk do bë moo gó, p'ooj
ub P'op Hagä Do h'yyb däng do hadoo né
hẽ. Ti né hẽ Jesus bë daj'ëëp doo, bë epëëm
däk doo. Ajyy P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk
do ky nadah'eeh do bë mejũũ repëëm däk.
24 Tii da bë badoo né paawä, Jesus ganä wät
dejëp do mahang P'op Hagä Do an'oo bä.
Tadajëp jawén paa bä, edëb wät P'op Hagä
Do an'oo bä. Tii d' tawén d'oo, dooh dajëb
haja bä taj'aa ketsëë bä Jesus hã. 25 Hahỹỹ
da ër wahë makũ Dawi her'ood däk do paa
Jesus ky n'aa:

"Matym ỹỹ gó Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ỹ
hapäh had'yyt hẽ,
pój ỹỹ jé tabahõm. Hup ỹỹ hẽnh tabawät do
hyb n'aa, dooh ỹ h'yyb eỹỹm bä.
26-27 Ti hyb n'aa ỹ h'yy gadajang,
ti hyb n'aa ỹ ma ejäm ỹ tsebé do hyb n'aa.
Dooh kamak ỹ n'aa meréd bä ỹ radakä jëng
doo hẽnh.
Dooh man'oo bä a karom tsyt hẽ a wë moo
wät do ta kamag n'aa karejã bä.
Ti hyb n'aa, dooh ỹ eỹỹm bä ỹ dajëb né
paawä.
28 Hã ỹ mametëëh ta tyw n'aa hỹ pong jé
hahõm doo,
ji awäd had'yyt doo hẽnh.
Tak'ëp ỹ tsebé a matym gó man'oo bä",†
näng mä Dawi Jesus ky n'aa hã.

29 Ti m' Peed baher'oot ẽnh sa hã:
—Wakãn haa —näng mäh. —Wyt ta maab
hẽ ti ỹ her'oot do bë hã. Ër wahë makũ
Dawi, ta ti her'oot do paah, dajëp. Radakä
jëng. Da hẽ ti anäng nä ër panang bä ta
kamag n'aa paa hood. 30 Noo ese ti Dawi
makũũh, P'op Hagä Do ky n'aa rod seeh.
Dooh ta daaj hẽ ta ky n'aa taher'ood bä.
Tahapäh né hẽ ky kaneh'ỹỹt doo me P'op
Hagä Do ky n'aa enooh do paa ta hã. Ti
awät, P'op Hagä Do ky n'aa enooh ta hã,
Dawi panaa see ër wahë pan'aa tabahadoo
hyb n'aa ta jawén buuj. 31 Ta jawén hawät
do tahapäh do hyb n'aa Dawi makũ wén
her'ood däk, Kristo, P'op Hagä Do H'yyb
Däng Do ky n'aa, Kristo dajëp do jawén paa
bä ganä wät do ky n'aa. Dooh P'op Hagä Do
H'yyb Däng Do radakä jëng doo hẽnh tayyw
bä, tanooh. Dooh ta kamag n'aa karejã bä,
tanooh. 32 Ta ti Jesus, ta ky n'aa bë hã ỹ

* 2:21 Jowéw 2.28-32 † 2:28 Saaw-Mo 16.8-11

her'oot doo, ti né hẽ P'op Hagä Do an'oo
bä edëb wät p'aa hẽnh. Taganä wät jawén
paa bä, ãã sahõnh hẽ ãã bahapäh, ta ky n'aa
ãã wén maher'oot. 33 Hỹ pong jé tabasëëk
P'op Hagä Do an'oo bä. P'op Hagä Do hub
hẽnh tabasooh P'op Hagä Do an'oo bä, ta
sii tabag'ããs hyb n'aa. Tii bä ta Yb an'oo
däk ta Sahee ta hã, ër hã taky n'aa enooh
do paah. Ti né hẽ hỹỹ kä tanoo do ãã hã
kä. Ti né hẽ ti bë maa newëë doo, babä bë
hapäh doo. 34 Dooh Dawi makũ hỹ pong jé
hasëëk do tado bä. Ti hadoo né hẽ hahỹỹ
da ta kyyh:

"Wahëh ỹỹ hã P'op Hagä Do ky hadoo:
'Aso hup ỹỹ hẽnh, si ỹ mabag'ããs hyb n'aa.
35 Tii bä kä da a majĩĩ da ỹ nes'ëëm,
õm da raky daheeh ỹ an'oo bä.' "‡

Tii da né Peed kyyh Dawi erih do paa hã
P'op Hagä Do kyyh.

36 Ti m' Peed ky hado kän sa hã:

—Isaraéw buuj, wakãn haa, bë ỹ ma-
her'oot baad ub, bë sahõnh hẽ baad bë
bahapäh hyb n'aa ti hahỹỹh: Ta ti Jesus,
bë epëëm däk doo, P'op Hagä Do an'oo däk
tak'ëp hyb n'aa jawyk tabado däk hyb n'aa,
Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do tabado
däk hyb n'aa na-ããj hẽ —näng mä Peed
kyyh.

37 Ti m' kat'aa do ramaa napäh bä m' Peed
kyyh, tak'ëp mä rah'yy ketón bong. Ti m'
rabeaanh Peed sa hã:

—Wakãn haa, —näk mäh —nyy da ër
bad'oo hỹỹ kä?

38 Ti m' Peed ky hadoo:

—Taw'ããts hẽ bë h'yy kawareem P'op
Hagä Do wë. Taw'ããts hẽ Jesus Kristo häd
gó bë ranu gemuun hõm, ta ti heen n'aa.
Tii da nesaa do bë h'yyb tym gó hanäng
do P'op Hagä Do awug hõm da. Tii bä da
tanoo da ta Sahee bë hã —näng mäh. 39 —Bë
hã, bë panaa hã, ta wób hã na-ããj hẽ dawëë
habong do P'op Hagä Do mahãnh taky n'aa
enooh paa ta Sahee. Sahõnh hẽ tanaëënh
do sa hã taky n'aa enooh ta tii —näng mä
Peed kyyh kata padëëk do sa hã.

40 Ti m' hajõng Peed her'oot nä sa hã.
Tak'ëp tabetsẽẽ sa hã rah'yy kawereem hyb
n'aa. Hahỹỹ da ta kyyh:

—Bë kedëëb, ky nes'aa do sa nemuun bë
P'op Hagä Do narejãã hyb n'aa —näng mäh.

41 Ti m' ranu gemuun hõm mä Peed
her'oot do gad'oo doo. Kata däg kän mä
P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do sa hã. Kata
däk doo kä ti noo gó tahyb n'aa pé 3 miw.
42 Baad mä rahyb n'aa matakëë 12 hedoo do
Jesus mejũũ do rama metëëk do hã. Séd
hã had'yyt hẽ rababong. P'op Hagä Do sii
raber'oot, ta hã raky n'aa etsẽẽ. Raganebäh
hõm pãw, sahõnh hẽ rabawa, Jesus sa hyb
n'aa dajëp do rahyb n'aa esee hyb n'aa.

43 Hajõk do rameuuj bong mä Jesus mejũũ
do rametëëk doo, rapehuunh do hyb n'aa.
Tak'ëp né hẽ rapehuunh mäh. 44 Séd hã
rababok Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Sahõnh
hẽ sa ma sa hã né hẽ rabetyn. 45 Ti m'
res'ëëm sa ma sa wë hanäng doo. Ta säm
retyn hõm mä sahõnh hã, wë bedoh do sa
hã. 46 P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó,
séd hã Jesus hã h'yy ka'eeh do rakahet'aa
had'yyt hẽ. Sa tób yt hã séd hã sa tä
rabawëh, sa waa rabawa, rah'yyb tsebé do
hyb n'aa, baad tabahadoo do hyb n'aa sa
h'yyb. 47 P'op Hagä Do rama ejäm, P'op Hagä
Do raj'aa etsë do ky n'aa raher'oot. Sahõnh
hẽ ta wób ragen'aak Jesus hã h'yy ka'eeh
doo. Ti m' Jesus an'oo bä ta hã h'yy ka'eeh
do kahũũm magyys hẽ.

3

K'yy gadóm do Peed haso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' ta see pé noo gó, tug bä, Peed
Jowãw daheeh rabah'ũũm P'op Hagä Do tób
n'aa hẽnh, P'op Hagä Do hã Judah buuj
raky n'aa hetsẽ do heen n'aa gó m'. 2 Tób
wahoo n'aa hadë noo bä aj'yy k'yy gadóm
do bahäng. Ta hã d' né hẽ tahenäng noo
gó. Ta noo "Hanäm Doo" ramaneëënh doo
bä tabahäng. T'ĩĩ hẽnh ramana had'yyt hẽ,
dajẽẽr tabetsẽẽ hyb n'aa hejëng do sa hã.
3 Ti m' tabahapäh bä Peed Jowãw daheeh
hajëë p'ëë doo, tetsẽẽ mä sa hã. 4 Ti m'
rabaheg'ããs ta hã, ti m' Peed ky hadoo:

—Mahegãã ãã wë —näng mäh.

5 Ti m' aj'yy hyb n'aa matakä däk mäh.
Ranoo ted'oo dajẽẽr ta hã. 6 Ti m' Peed ky
hadoo ta hã:

—Dooh wë ỹ hanäng pé k'ããts tëg
gabarëëh doo, hewak do na-ããj hẽ. Wë ỹ

‡ 2:35 Saaw-Mo 110.1

hanäng do ỹ anoo da Jesus Kristo, Nasaréh
buuj ky gabuuj: Awäd däg! —näng mäh.

7 Tii bä m' Peed moo ej'ooj sëëk mäh. Ta
hub me m' tamoo ej'ooj sëëk. Ti m' nayyw
hẽ ta tsyym bahub däk. 8 Tabas'ëëg gëët bä
getsëg wät mäh. Ti m' tadu doo tabawäd
däk. Ajëë suun kän mä sa sii P'op Hagä Do
tób n'aa wahoo gó, awäd däk mäh, getsëk
mä tawäd bä. P'op Hagä Do m' taj'aa etsëë
wät. 9 Ti m' sahõnh hẽ rabahapäh bä hawäd
däk doo, P'op Hagä Do taj'aa etsëë däk bä,
10 raky hadoo:

—Ti né paa ër hep'ëëh doo, tób noo bä
"Hanäm Do" häd näng doo bä hahäng doo,
dajẽẽr hetsẽ doo —näk mä sa kyyh.

Ti m' rahyb n'aa meuuj bong mä hawäd
däk do hyb n'aa.

11 Ti m' ta tii kä aj'yy hawäd däk doo,
dooh m' teréd bä Peed Jowãw daheeh. Ti
m' sahõnh hẽ t'ĩĩ hẽnh rawaj'aa padëëk,
raheg'ããs hyb n'aa. Saromãw häd näng doo
bä rabab'ëëh. 12 Ti m' Peed rabab'ëëh bä m'
ranu sabug däk. Ti hyb n'aa m' Peed ky
hadoo sa hã:

—Isaraéw buuj —näng mäh. —H'ëëd hyb
n'aa bë meuunh? H'ëëd hyb n'aa ãã wë bë
baheg'ããs? Ãã ky gabuuj bë ed'oo, baad
P'op Hagä Do hã ãã h'yy kasadä do hyb
n'aa bë ed'oo, ti aj'yy bawäd däk —näng
mäh. 13 —P'op Hagä Doo, Abaraãm, Isak,
Jakóh rah'yy kaha'eeh doo, ër wahë makũ
rah'yy kaha'eeh doo, ti hanoo tak'ëp Jesus
kawehëë däk hyb n'aa. Ti né hẽ bë an'oo
däk paa ta wób sa moo gó tadajëp hyb n'aa.
Baad né paawä Pirato beréd hõm tabahõm,
bë ty n'aa ges'yyk. 14 Bë h'yy kawareem baad
had'op do wë, P'op Hagä Do karẽn doo da
hawät do wë. Bë mejũũ Pirato beréd hõm
ta da hadoo do dahej'ëëp doo, Jesus jawén
buuj. 15 Bë daj'ëëp paa ji hed'ëëp doo. Ti
hadoo né hẽ, P'op Hagä Do an'oo bä taganä
wät p'aa hẽnh. Ãã sahõnh hẽ, baad ub ãã
bahapäh ta tii, ta ky n'aa ãã wén maher'oot.
16 Jesus häd gó ãã h'yy ka'eeh do hyb n'aa,
hahỹ aj'yy bë hep'ëëh do wén k'yy hub däk.
Ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa Jesus häd gó né hẽ
tawén has'oo däk, baad ub bë bahapäh doo
kä —näng mä Peed sa hã.

17 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Wakãn haa —näng mäh. —Ỹ hapäh,
dooh bë h'yy ganyy bä, bë wahë n'aa na-ããj
hẽ, tii da bë bad'oo do paa Jesus bë rejãã noo
gó. 18 Tii da né hẽ takaja däk P'op Hagä Do
an'oo bä, ta pooj jé sahõnh hẽ ta ky n'aa rod
raher'oot do paa Kristo ky n'aa hã. Kristo,
P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, ahoop mä
da dajëb, raher'oot paah. 19 Ti hyb n'aa,
taw'ããts hẽ bë t'yyd kamehĩĩn bë bad'oo do
hã. Bë h'yy kawareem, P'op Hagä Do hã
bë h'yy ka'eeh, nesaa do bë h'yyb tym gó
hanäng do tabawug hõm hyb n'aa, Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do bë tah'yyb en'yym hyb
n'aa, 20 Jesus, Kristo, p'ooj ub bë hyb n'aa
tasëm do P'op Hagä Do mejũũ hyb n'aa bë
mahang —näng mäh.

21 Ti m' Peed ky hadoo ẽnh:

—Hỹ pong jé Jesus bagä nä, takajaa bä kä
sahõnh hẽ P'op Hagä Do benäm doo. Tii da
né hẽ p'ooj ub taky däng tabad'oo ta ky n'aa
rod tsyt hẽ ta wë kasëëw bong do raher'oot
do hã. 22 Hahỹỹ da m' taky n'aa enooh do
Mosees her'oot do hã: "P'op Hagä Do ky
n'aa rod ỹ hadoo doo da Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Doo, P'op Hagä Do bë h'yy kaha'eeh
do an'oo bä bë mahang ganyyh da. Bë ky
dahé da ta kyyh taher'oot doo. 23 Jé ta hã
ky nadaheeh doo, dooh né hẽ P'op Hagä Do
gado wäd bä ta karapee mahang",* näng
Mosees kyyh —näng mä Peed.

24 Ti m' Peed ky hadoo ẽnh:

—Sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa rod,
Samuéw, P'op Hagä Do ky n'aa rod wób
na-ããj hẽ Samuéw jawén her'oot doo, ra-
her'oot paah, da hẽ ër mahang Jesus bad'oo
doo. 25 Bë né hẽ ti gadoo do pan'aa P'op
Hagä Do ky n'aa enooh do paa ta ky n'aa
rod sa hã. Bë né hẽ ti gadoo do pan'aa ër
wahë makũ sii P'op Hagä Do kaner'oot doo.
Hahỹỹ da P'op Hagä Do ky däng do paa ër
wahë makũ Abaraãm hã: "Sahõnh hẽ badäk
hahỹỹ hã habong do raky n'aa kedëng da a
panaa see† hyb n'aa",‡ näng mäh.

26 Ti m' taky hado kän:

—Ta t'aah P'op Hagä Do ganyy wät jawén
paa bä, pooj jé tamejũũ bë wë, bë taky n'aa
edëng hyb n'aa, bë tah'yyb wareem hyb
n'aa nesaa do bë moo bok do mahãnh.

* 3:23 Dew-Teronom 18.15, 18, 19 † 3:25 Jesus né hẽ ti Abaraãm panaa see , taky däng doo. ‡ 3:25 Genesis 22.18, 26.4

4

*Sinedirijo ajyy n'aa raky ge'*ỹỹm do Peed Jowãw daheeh panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m', P'op Hagä Do tób n'aa yt hã
moo heb'ooh doo, P'op Hagä Do tób n'aa
hagã n'aa sa wahë n'aa, Sadusew häd enäh
do na-ããj hẽ, an'aa Peed Jowãw daheeh
rabaher'oot bä hajõk do mahang. 2 Tii kä
m', han'aa do tak'ëp mä rakawajããn, Peed
Jowãw daheeh rama metëëk do hyb n'aa
ti Jesus edëb wät dajëp do paa P'op Hagä
Do an'oo bä.* 3 Ti m' rameso padëëk Peed
Jowãw daheeh. Tũũh däg mä papỹỹj rawén
dewäts bëëh dó, jat'iip hadoo rabaher'oot
hyb n'aa. 4 Ti hadoo né hẽ, hajõk raky
daheeh Jesus ky n'aa Peed raher'oot doo.
Kahũũm magyys hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh
doo. 5 miw däk mä tahyb n'aa péh.

5 Ti m' jati pé Judah buuj sa wahë n'aa,
sa wahë n'aa wób, Mosees ky n'aa jaw'yyk
do ma mehetëk do na-ããj hẽ, Jerusarẽnh
bä rakata padëëk rabaher'oot hyb n'aa. 6 Ti
abok sa mahang P'op Hagä Do tób n'aa yt
hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät
do Anas häd näng doo, Kajapas, Jowãw,
Aresãn, ajyy wób na-ããj hẽ P'op Hagä Do
tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa
wakããn. 7 Ti m' ramejũũ ramena b'ëëh Peed
Jowãw daheeh sa wë. Ti m' radu doo reaanh
doo. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—H'ëëd hejój me, jaa kyy gó aj'yy k'yy
gadóm do bë haso däk? —näk mä sa kyyh.

8 Ti m' baad mä Peed P'op Hagä Do Sahee
h'yyb mahũũm. Ti m' Peed ky gadoo:

—Bëëh, Judah buuj bag'ããs doo, bëëh, sa
wahë n'aa hedoo doo —näng mäh 9 —ãã bë
eaanh nahëë näng do hã baad ãã moo bok
do ky n'aa. Bë karẽn mä bë bahapäh nyy
da tabahas'oo däk. 10 Ỹ her'oot baad ub
bë hã, baad bë bahapäh hyb n'aa, sahõnh
hẽ Isaraéw buuj na-ããj hẽ: Jesus Kristo,
Nasaréh buuj, bë epëëm däk do paah, P'op
Hagä Do an'oo bä ganä wät do hejój gó né
hẽ tabahas'oo däk hahỹ aj'yy bë mahang
hag'ëëd däk doo —näng mäh. 11 —Jesus né
hẽ ti pä hadoo, bëëh, tób n'aa tehem'aa do
hedoo do ty n'aa ges'yyk doo, hỹỹ kä pä ta
ba n'aa, mesoo n'aa hado däk doo —näng
mä Peed kyyh, P'op Hagä Do kyy kerih do
paa hã.†

12 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Jããm hẽ Jesus häd gó ji P'op Hagä Do
bed'ëëp nesaa do mahẽnh ta wë ji basëëk
hyb n'aa. Dooh ta see pé badäk hahỹ
haw'ããts hẽ ji h'yyb tym hed'ëëp doo —
näng mäh.

13 Ti m' sa wahë n'aa rameuuj bong,
h'yyb neỹỹm doo me Peed Jowãw daheeh
raher'oot rabahapäh bä, dooh né paawä
tak'ëp rama kamet'ëëg bä, ky n'aa netsä
né paawä. Peed raher'oot do hã, Jesus sii
rababong do paa sa wahë n'aa rahapäh. 14 Sa
mahang né hẽ aj'yy has'oo däk do bagëët.
Baad rabahapäh ti has'oo däk né hẽ, ti hyb
n'aa dooh sa kyy péh. 15 Ti m' ramejũũ Peed
Jowãw daheeh raban'yyh dó. Ti m' sa wahë
n'aa rakaner'oot nyy d' rabad'oo. 16 Ti m'
raky hadoo:

—Nyy d' ër bad'oo sa hã? Sahõnh hẽ
Jerusarẽnh buuj raheen n'aa enä hahỹ baad
rapahuunh doo. Dooh tahaja bä ër ky
n'aa jejën bä —näk mäh. 17 —Taw'ããts hẽ
ër meduuk sa hã, ranaher'ood bong hyb
n'aa ta wób sa hã Jesus häd gó, rapahuunh
do ky n'aa kanah'ũũm hyb n'aa —näk mä
Judah buuj sa wahë n'aa sa kyyh, sa daaj hẽ
rakaner'ood bä.

18 Ti m' ramejũũ Peed Jowãw daheeh
rabajëë p'ëë p'aa hẽnh. Ti m', tak'ëp
ramejũũ sa hã ranaher'oot hyb n'aa, rama
manetëëk hyb n'aa Jesus häd gó.

19 Ti m' Peed raky hadoo:

—Bë daaj hẽ bë hyb n'aa newë baad
hadoo do P'op Hagä Do matym gó. Bë
mejũũ do hã ãã ky daheeh, P'op Hagä Do
mejũũ do hã ãã ky daheeh? 20 Dooh ãã haja
bä ãã ky n'aa eréd bä ãã her'oot do ãã maa
napäh do hã, ãã hapäh do hã —näk mä Peed
sa kyyh.

21 Ti m' p'aa hẽnh rage'ỹỹm sa hã.
Rage'ỹỹm jawén paa bä m', raberéd hõm
rabah'ũũm hyb n'aa. Dooh rahapëë bä nyy
d' rabad'oo Peed Jowãw daheeh rarejãã hyb
n'aa, hajõk do P'op Hagä Do raj'aa etsë
do hyb n'aa, aj'yy has'oo däk do hyb n'aa.
22 Aj'yy has'oo däk doo, 40 bahẽnh däg ta
baab n'aa.

Jesus hã h'yy ka'eeh do raky n'aa etsẽẽ do panyyg n'aa hahỹỹh

* 4:2 Sadusew sa hã ji dajëp jawén paa bä, dooh ji ganä wäd bä p'aa hẽnh. † 4:11 Saaw-Mo 118.22 hã takerii däk tii, Peed ky däng doo.

23 Ti m' Peed Jowãw daheeh raberéd hõm
jawén paa bä kä m', rabahõm sa najiis
hedoo do sa wë, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa
wë. Ti m' rabaher'oot sa hã sahõnh hẽ P'op
Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa
wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa wób sa
kyyh. 24 Ti m' raky n'aa napäh bä m', séd hã
m' raky n'aa etsẽẽ P'op Hagä Do hã. Hahỹỹ
da m' sa kyyh:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, sahõnh hẽ
mabag'ããs doo —näk mäh. —A mo haj'aa
sahõnh hẽ badäk hahỹỹh, wë, akajar na-ããj
hẽ, sahõnh hẽ ta hã habong do na-ããj hẽ.
25 Hahỹỹ da maher'ood wät paa a Sahee kyy
gó, a karom kyy hã, Dawi, ãã wahë makũ
kyy hã, a wë rah'yy kawapëën do ky n'aa:

"H'ëëd hyb n'aa badäk hahỹ haw'ããts hẽ
habong doo,
Judah buuj nadoo doo, rakawajããn?
H'ëëd hyb n'aa daap hẽ rahyb n'aa newëë
nyy d' rah'yy kawereem P'op Hagä Do wë,
ta hã raky nadaheeh hyb n'aa.
26 Badäk hahỹ haw'ããts hẽ häj n'aa sa wahë
n'aa rakataa séd hã,
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë,
Kristo, Tah'yyb Däng Do wë na-ããj hẽ,
rakamaj'ĩĩ hyb n'aa."‡

27 —Te hub né hẽ —näk mäh. —Babä
panang bä, ãã wahë n'aa Erót s häd näng do
kataa Pirato sii, Isaraéw buuj nadoo do sii,
Isaraéw buuj sii na-ããj hẽ rah'yy kawapëën
hyb n'aa a karom tsyt hẽ a wë kasëëw
däk do wë, Jesus wë, mah'yyb däng do wë.
28 P'ooj ub maky däng do paa hadoo doo
da né hẽ rabad'oo. 29 Mahapäh né hẽ ãã
rage'ỹỹm doo. A karom né hẽ ããh. Man'oo
baad ub, h'yyb neỹỹm doo me, a ky n'aa
ãã baher'oot hyb n'aa. 30 Man'oo ãã hã a
hejój, nahëë enäh do ãã baheso hyb n'aa,
ãã pehuunh hyb n'aa, ãã moo bok hyb n'aa
ji hyb n'aa meuunh doo, Jesus a karom tsyt
hẽ a wë kasëëw däk do häd gó —näk mä sa
kyyh raky n'aa etsẽẽ bä.

31 Rabahajaa bä raky n'aa etsẽẽ doo,
rabab'ëëh bä katajus wät mä k'ããts. Tii bä
kä m', P'op Hagä Do Sahee sahõnh hẽ sa hã
tak'ëp mä sa h'yyb tamahũũm. Ti m' h'yyb
neỹỹm doo me rabaher'ood kän P'op Hagä
Do ky n'aa.

Séd rah'yyb hedo padëëk do panyyg n'aa hahỹỹh

32 Ti m', séd rah'yyb hedoo sahõnh hẽ
Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Jé ma enäh do ky
en'yym ta wób sa hã. Dooh sa mab hẽ sa ma
tado bä, sahõnh hẽ sa ma hadoo. 33 Tii kä
m' 12 hedoo do Jesus mejũũ doo, P'op Hagä
Do hejój me raher'oot mä Jesus, Hyb N'aa
Jawyk Do ganä wät do ky n'aa. Baad P'op
Hagä Do moo wät sa hã, baad tabahag'ããs
sa hã. 34 Dooh kas'uut pé sa mahang. Ta
see pé noo gó ken'yyh, jé tób see enäh doo,
tób hood pan'aa enäh do na-ããj hẽ, resëëm
hõm mä tii. 35 Ta säm ramanaa Jesus mejũũ
do sa wë, rabets'ëë hõm hyb n'aa wë bedoh
do sa hã.

36 Sa mahang ti awät Rewi panaa, tsyt
dëëg hã Tsi-Peré häd näng doo bä henäng
doo. Joséh mä ta häd. Jesus mejũũ do rahäd
n'oo däk Béh-Nabéh. ("Ji h'yyb en'yym
doo", tahanäng pé ti Béh-Nabéh.) 37 Béh-
Nabéh besëëm hõm tób hood pan'aa ta ma
paah, ti m' ta säm tamanaa Jesus mejũũ do
sa wë, rah'yyb däng doo da rabad'oo hyb
n'aa ta me.

5

Ananijas Sapira daheeh rawad'ii paawä do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Sa mahang ti awät mä aj'yy seeh. Ta
häd mä Ananijas. Ta ỹỹm Sapira häd näng
do daheeh resëëm hõm mä na-ããj hẽ tób
hood pan'aa, sa ma paah. 2 Ta ỹỹm da-
heeh rakaner'oot jawén paa bä m', Ananijas
manaa mä ta säm uuh Jesus mejũũ do sa wë.
Ta uuh sa wë tabaym.

3 Ti m' Peed ky hadoo ta hã:

—Ananijas, —näng mäh —ny hadoo Sa-
tanas, Nesaa Do Yb, õm tah'yyb mahũũm
P'op Hagä Do Sahee mawadii hyb n'aa
paawä? A wë tabaym tób hood pan'aa a ma
paa säm, a hã rep'aak do uuh. 4 A h'ëëd né
hẽ paa ti tób hood pan'aa. Ta säm, mesëëm
hõm do jawén paa bä, a ma né hẽ paawä.
H'ëëd hyb n'aa, sahõnh hẽ a hã rep'aak do
mets'ëë däk maken'ooh? Dooh ãã tado bä
ti mawadii doo, P'op Hagä Do ti mawad'ii
paawä —näng mä Peed kyyh ta hã.

5 Ananijas maa napäh bä m' Peed her'oot
doo, adëë hyng mä tũũ, dajëp mäh. Ti m'
sahõnh hẽ raky n'aa napäh bä m' ta tii,
rajeỹỹm bong mä tak'ëp. 6 Ti m' pahëëw

‡ 4:26 Saaw-Mo 2.1-2

wób rabana, rahabën däk mä ta hub, ti m'
radakä jëng mäh.
7 Nayyw hẽ denaa hẽ Ananijas makũ ỹỹm
bajëë suun mä tób gó, Peed rabab'ëëh bä.
Dooh m' ta heen n'aa nyy bä ta patug dajëp
doo. 8 Ti m' Peed eaanh ta hã:
—Baad maher'ood hã ỹỹ —näng mäh. —
Jããm né hẽ hahỹ tób säm, a patug daheeh
bë gadoo doo? —näng mäh.
—Ỹỹ. Ti né hẽ ta säm —näng mä ỹỹnh.
9 Ti m' Peed ky hadoo ta hã:
—H'ëëd hyb n'aa bë kaner'oot bë metyy
hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee? —näng mäh.
—Mahegãã, bok ta ti a patug dakä jëk doo.
Õm da ramahũũm hỹỹ kä —näng mä Peed
Sapira hã.
10 Ti m' Sapira badëë hyng Peed bagëët
bä, dajëp mäh. Pahëëw hedoo do rabajëë
p'ëë bä, rahapäh mä Sapira dajëp doo. Ti m'
ramanyyh, radakä jëng ta patug makũ pa.
11 Ti m' sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh doo,
ta wób heen n'aa enäh do na-ããj hẽ rajeỹỹm
bok mäh.

Jesus mejũũ do hajõng ranahëë esog hõm do panyyg n'aa hahỹỹh

12 Ti m' Jesus mejũũ doo, 12 hedoo doo,
hajõng mä rapehuunh. Meuj n'aa näng do
ramoo bok hajõk do sa mahang. Jesus hã
h'yy ka'eeh do rakahet'aa mä tób P'op Hagä
Do rayd hyb n'aa esee do yt hã, Saromãw
häd näng doo bä. 13 Ta wób, ragenaag né
paawä Jesus hã h'yy ka'eeh doo, dooh sa sii
rakata bä, h'yyb e'ỹỹm do hyb n'aa. 14 Ti
hadoo né hẽ m' ajyy, ỹỹj, Jesus hã h'yy
ka'eeh do ka'oot. 15 Ti m' nahëë enäh do
ramenaa tyw n'aa hahãd hã. Sa tyng jó m'
radatoonh, Peed tabës bä, ta wób sa hã ta
maëts badäng hyb n'aa. 16 Hajõk panang
Jerusarẽnh nedaa bä haj'eenh do han'aa.
Ramenaa nahëë enäh doo, karap'aar h'yyb
nesaa do pahad'ëëk do na-ããj hẽ. Ti m'
sahõnh hẽ rabaheso hõm.

Jesus mejũũ do Judah buuj wahë n'aa rarejãã do panyyg n'aa hahỹỹh

17 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã
moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät doo,
Sadusëw häd enäh do ta sii habong do na-
ããj hẽ rah'yy kajewëëts kän Jesus mejũũ
do sa wë. 18 Ti m' rameso padëëk, ti m'
ragadahew'ëës doo gó m' radewäts b'ëëh.
19 Ti m' atsëm, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk do
ããs tanoo gasëëts nyyh mä Jesus mejũũ doo.
20 Ti m' taky hadoo sa hã:
—Bë ahõm nä P'op Hagä Do tób n'aa w'oo
hã. T'ĩĩ hẽnh bë her'ood hajõk do sa hã
hahỹ ji bawät do papuuj ky n'aa, ji h'yyb
näm do Jesus an'oo däk do ky n'aa. Sahõnh
hẽ bë her'ood sa hã —näng mä ããs kyyh.
21 Ti m' tabawag hõm bä kä rabahõm P'op
Hagä Do tób n'aa w'oo hã, ããs mejũũ doo da
sa hã. Ti m' radu doo rama metëëk doo.
Ti nuuj jé m' P'op Hagä Do tób n'aa yt
hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät
doo, ta sii habong doo, ranaëënh sahõnh hẽ
Isaraéw buuj sa wahë n'aa, séd hã rakata
padëëk hyb n'aa. Sahõnh hẽ sa wahë n'aa
ramaneëënh Sinedirijo. Tii bä m' ramejũũ
rahahëën Jesus mejũũ do radewäts b'ëëh do
paa bä. 22 Ti m' warahén rakaja hõm bä t'ĩĩ
hẽnh, dooh m' rawyyd bä. Ti m' rababaaj
nä, raky n'aa manaa. 23 Ti m' raky hadoo:
—Ãã kaja hõm bä, baad tanoo katsë. Ta
noo bä warahén rabab'ëëh. Ãã noo gasëëts
hõm bä, dooh ta gó hab'ëëh péh! —näk mä
sa kyyh.
24 P'op Hagä Do tób n'aa hagã n'aa sa
wahë n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã
moo heb'ooh do sa wahë n'aa wób raky n'aa
napäh bä m' tii, h'yyb manepëë boo m'. Ti
m' rakaner'oot:
—Nyy d' tii éh? —näk mäh.
25 Ti nuuj jé m' ta see kajaa, ti m' taky
hadoo:
—Ajyy bë dewäts b'ëëh do paa ti ab'ëëh
P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hã. Hajõk do hã
rama metëëk —näng mäh.
26 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa hagã n'aa
sa wahë n'aa, ta sii moo bok do daheeh
rahahëën mä 12 hedoo do Jesus mejũũ doo.
Rakaja hõm bä, baad raber'oot sa sii, dooh
m' rarahejã bä. Rajeỹỹm hajõk doo, Jesus
mejũũ do sa kyyh maa new'ëë doo. Pä me
ramakut red'oo do hyb n'aa, 12 hedoo do
rarahejã bä paawä. 27 Ti m' rakaja hõm bä,
ramenaa Sinedirijo ajyy n'aa rabat'oonh bä,
P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do
sa wahë n'aa heh'äät do beaanh hyb n'aa sa
hã. Ti m' ta ti ky hadoo sa hã:
28 —Tak'ëp bë ãã mejũũ paa ãã ky n'aa
jaw'yyk doo me, bë ma manetëëk hyb n'aa
ta ti aj'yy ky n'aa. “Tabad'op hẽ da bë
her'ood”, näk paa ãã kyyh bë hã. Ti
hadoo né hẽ bë nabuj keh'ũũm. Sahõnh

hẽ Jerusarẽnh buuj sa hã bë met'ëëg hõm
nanäng Jesus ky n'aa. Ãã daj'ëëp ta ti aj'yy
bë ky n'aa h'ũũm. Ãã hã bë ky n'aa tapaa
—näng mä ta kyyh.
29 Ti m' Peed, ta wób Jesus mejũũ do na-
ããj hẽ raky hadoo:
—Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do kyyh ti ãã
ky daheeh. Dooh tahaja bä ajyy sa kyyh
ãã ky dahé bä, ãã hã ramejũũ do baad tanu
nadëë bä P'op Hagä Do mejũũ do hã —näk
mäh. 30 —P'op Hagä Doo, ër wahë makũ
rah'yy kaha'eeh doo, Jesus ganä wät dejëp
do sa mahang tan'oo bä. Ti d' né hẽ Jesus
bë epëëm däk do paa b'aa kajatsëk do hã.
31 P'op Hagä Do wehëë däk tii. Hỹ pong jé
tabasëëk tan'oo bä. P'op Hagä Do hub hẽnh
tabasooh ta sii sahõnh hẽ tabag'ããs hyb
n'aa tan'oo bä. Ji h'yyb tym dëëb tabahadoo
P'op Hagä Do an'oo bä, P'op Hagä Do hã
Isaraéw buuj rah'yy kawereem hyb n'aa
Jesus an'oo bä, nesaa do sa h'yyb gó hanäng
doo tabasog hõm hyb n'aa. 32 Ãã sahõnh hẽ
ãã bahapäh ta tii. P'op Hagä Do Sahee, ta
hã ky dah'eeh do sa hã P'op Hagä Do an'oo
däk doo, ti na-ããj hẽ tahapäh sahõnh hẽ tii
—näk mä Peed sa kyyh.
33 Ti m' ramaa napäh bä m' Peed raher'oot
doo, tak'ëp mä rakawajããn. Rakarẽn mä
radej'ëëp. 34 Ti m' Parisew see sa ma-
hang hawät do as'ëëg gëët mäh. Ti m'
tabaher'oot sa hã. Gamarijéw mä ta häd.
Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk
do seeh. Hyb n'aa jawyk Isaraéw buuj
sa mahang. Ti m' tamejũũ 12 hedoo do
raman'yyh dó. 35 Ti m' taky hadoo ta da
hadoo do sa hã:
—Bë maa newë këh ỹỹ, Isaraéw buuj —
näng mäh. —Baad bë hyb n'aa newë bë
bad'oo do sa hã —näng mäh. 36 —Bë hyb n'aa
newë p'ooj ub du n'aa doo, Tew-Das häd
näng doo. Ky n'aa etsëëh paa m', tanooh.
400 ajyy tahyb n'aa pé ta sii habok do paah.
Ti m' radajëëb kän. Radaj'ëëp jawén paa
bä m', ta sii habok do paa ketyn bong.
Tadajëp bä, ahëëj jëng sahõnh hẽ. 37 Ta
jawén, sahõnh hẽ häj n'aa babuuj rabetsén
noo gó, du n'aa do ta see Judas häd näng
doo, Garirej buuj. Ti hadoo né hẽ tii. Ta wób
ta sii rababok. Ti na-ããj hẽ radajëëb kän. Ti
m' ta sii habok do paa ketyn bong mä na-
ããj hẽ. 38 Ti hyb n'aa ỹ baher'oot bë hã: Na
maboh. Bë eréd rabahõm hyb n'aa. Aj'yy
du n'aa do tado bä ti rametëëk doo, ti ramoo
bok doo, tii b' gawatsik da —näng mäh. 39 —
P'op Hagä Do du n'aa do tado bä, dooh bë
haja bä bë medug bä sa hã —näng mäh. —
Baad bë matakä, ji hapäh mä ti P'op Hagä Do
hã bë kamaj'ĩĩ —näng mä Gamarijéw kyyh
sa hã.
40 Ti m' raky daheeh ta kyyh. Ti hadoo
né hẽ, 12 hedoo do ramenaa, ti m' ramejũũ
rabahewyyh. Ti m' ramejũũ mä sa hã
ranaher'oot hyb n'aa Jesus ky n'aa. Ti m'
raberéd hõm rabahõm hyb n'aa.
41 Ti m' Jesus mejũũ do raban'yyh
Sinedirijo sa mahang hab'ëëh do paah.
Tseb'ee mä rabahewyyh jawén paa bä, P'op
Hagä Do hyb n'aa gadoo rabahoop hyb n'aa
Jesus hyb n'aa. 42 Ti m', P'op Hagä Do tób
n'aa yt hã, sa tób hẽnh na-ããj hẽ raher'oot
ta ãh hã had'yyt hẽ, rama metëëk Jesus,
P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ky n'aa.

6

Resoos do 7 ajyy Jesus mejũũ do ramoo masa hyb n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti noo gó Jesus hã h'yy ka'eeh do
kah'ũũm. Sa mahang ti abong mä Judah
buuj, ta s'ee hẽnh hena doo, Gereg kyyh
her'oot doo. Ta ti m' ramaher'oot mä Jesus
mejũũ do sa hã ta tii bä babuuj sa ky n'aa.
Hahỹỹ da m' sa kyyh:
—Patug tema bong do sa waa rabahetsëh
doo bä, dooh ran'oo bä ãã sii habok do sa hã
—näk mä sa kyyh.
2 Ti m' 12 hedoo do ramejũũ sahõnh hẽ
Jesus hã h'yy ka'eeh do rakata padëëk séd
hã, sa hã rabaher'oot hyb n'aa. Ti m' raky
hadoo:
—Dooh baad tado bä ãã eréd bä P'op Hagä
Do kyyh ãã metëëk doo, sa waa ãã betsëëh
hyb n'aa paawä. 3 Ti hyb n'aa, wakãn haa, ãã
karẽn bë esoos bë mahang ajyy bë hep'ëëh
do h'yy genäh doo, P'op Hagä Do Sahee
h'yyb mahũũm doo. Ti ãã mejũũ sa hã
rabetsëëh hyb n'aa sa waa. 4 Ãã né hẽ, ãã ky
n'aa etsẽẽ, P'op Hagä Do sii ãã ber'oot. Ãã
né hẽ ãã ma metëëk P'op Hagä Do ky n'aa
—näk mä sa kyyh.
5 Ti m' baad mä sa hã raher'oot doo.
Tii bä m' rasëm mä Es-Tew häd näng doo.
Tak'ëp paa m' tah'yy ka'eeh P'op Hagä
Do hã. Baad P'op Hagä Do Sahee h'yyb
mahũũm mä tii. Hahỹỹ d' mä rasëm do wób

sa häd: Pirip, Porokoro, Nikanóh, Timom, Paramenas, Nikoraw. Ãn-Tijoka panang häd näng doo hẽnh naa ta ti Nikoraw. Jesus hã tah'yy ka'eeh do pooj jé, Judah buuj nado né paawä, Mosees ky n'aa jaw'yyk do taky dahé däk Judah buuj rabahed'oo doo da. 6 Ti m' rabasëm jawén paa bä, ramehũũm kän mä Jesus mejũũ do sa wë. Tii bä kä m', Jesus mejũũ do sa moo radatoonh sa nuu gó, raky n'aa etsẽẽ sa hyb n'aa.

7 Ti m' P'op Hagä Do ky n'aa kah'ũũm. Nayyw hẽ Jerusarẽnh bä takah'ũũm Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Hajõk P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do wób rah'yy kae kän Jesus hã.

Es-Tew ramaso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

8 Ti m', baad mä P'op Hagä Do hejój awät Es-Tew häd näng do h'yyb gó. Baad mä P'op Hagä Do ky n'aa edëng. Es-Tew pehuunh, meuj n'aa näng do heen n'aa tamoo wät hajõk do sa mahang. 9 Ti m' Judah buuj wób, ta wób sa karom paah, radu doo Es-Tew raky gedak. Ti asooh tsyt hẽ sa tób P'op Hagä Do panyyg ti rayd naherot do yt hã. Sa sii ti abong Sirené panang buuj wób, Aresãn-Dirija panang buuj wób, Siris häj n'aa buuj wób, Asija häj n'aa buuj wób. 10 Es-Tew mä raky hũũm paawä, dooh m' rahaja bä. Es-Tew P'op Hagä Do Sahee h'yy gan'yyh do hyb n'aa rawén nahajaa.

11 Ti m' ramaher'oot ajyy wób sa hã, daap ramenyyh hyb n'aa Es-Tew ky n'aa.

—Hahỹỹ da bë her'ood —näk mäh. —"Ãã maa napäh Mosees, P'op Hagä Do na-ããj hẽ Es-Tew ky n'aa rejãã doo", denoo da —näk mä sa kyyh.

12 Ti m' Judah buuj, Judah buuj sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ rakawajããn Es-Tew wë ta ti ajyy sa kyyh hyb n'aa. Ti m' ramaso däk, ti m' ramahũũm Sinedirijo ajyy n'aa sa wë, sa wahë n'aa wë. 13 Ti m' ramejũũ ta wób, noo kanesa doo, daap ramenyyh hyb n'aa Es-Tew ky n'aa sa wahë n'aa hã. Ti m' daap mehen'yyh do raky hadoo:

—Dooh hahỹ aj'yy eréd bä taky n'aa rejãã do P'op Hagä Do tób n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do na-ããj hẽ —näk mäh. 14 —Ãã maa napäh ta kyyh. P'op Hagä Do tób n'aa Jesus Nasaréh buuj ahäj jëng da, tanooh. Ky n'aa jaw'yyk do Mosees metëëk do Jesus ahỹỹd hõm da, tanooh —näk mä noo kanesa do sa kyyh.

15 Ti m' sahõnh hẽ Sinedirijo ajyy n'aa, t'ĩĩ hẽnh hat'oonh doo, baad mä raty padëëk Es-Tew wë. Ta mamets, ããs mamets hado däk mä sa hã.

7

Es-Tew kyyh Sinedirijo ajyy n'aa sa hã panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do eaanh Es-Tew hã:

—Äkä, se hub né hẽ ta ti raher'oot do a ky n'aa? —näng mäh.

2 Ti m' Es-Tew ky hadoo:

—Wakãn haa, yp ỹ hyb n'aa hed'oo doo, bë maa newë këh ỹỹ —näng mäh. —P'op Hagä Doo, sahõnh hẽ sa bahãnh hadoo doo, kas'ee wät ër wahë makũ Abaraãm hã, Mesopotãm häd näng do häj n'aa bä Abaraãm bawät nä bä, Arãn panang hẽnh takahỹỹd gä do pooj jé. 3 Hahỹỹ d' paa m' P'op Hagä Do kyyh ta hã: "Maberéd däg mabawät do paah, a wakããn, a yb tób paah. Ahõm da hëëj s'ee hẽnh, õm ỹ metëëh hẽnh",* näng mä P'op Hagä Do ta hã. 4 Ti m' taberéd däk Kaw-Dew sa häj n'aa, Mesopotãm häd näng doo, ti m' tabahõm Arãn panang häd näng doo hẽnh. Ta yb dajëp do jawén paa bä, P'op Hagä Do manaa wawẽẽ hẽ ër babong do häj n'aa bä. 5 Dooh P'op Hagä Do an'oos pé ta hã, hëëj uuh hadoo pé paawä, taky n'aa enooh né hẽ paawä hahỹ hëëj ta panaa pan'aa sa häj n'aa pan'aa, Abaraãm dajëp jawén paa bä. Tii d' taky n'aa enooh ta hã, dooh nä né paawä Abaraãm t'aah nyy nä bä ti noo gó. 6 Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyyh ta hã: "Sa häj n'aa nadoo hẽnh da a panaa rababok da. Tak'ëp da ramejũũ sa hã 400 ta baab noo gó. Ta si n'aa hẽ da ramoo bok da t'ĩĩ hẽnh. Rarahejãã da t'ĩĩ hẽnh a panaa. 7 Ỹ abaanh da ta säm ta tii d' moo hed'oo do sa hã. Ỹ rahejãã da. Ti jawén paa bä, tii b' naa a panaa rababaaj nä bä wawẽẽ hẽ. Babä ỹ rahyb n'aa jew'yyk da",† näng mä P'op Hagä Do kyyh Abaraãm hã —näng mä Es-Tew kyyh.

8 Ti m' taky hadoo ẽnh:

* 7:3 Genesis 12.1 † 7:7 Genesis 15.13-14

—Ti m' Abaraãm P'op Hagä Do mejũũ sa
taah ramasuuj noo byyh ehõk, P'op Hagä
Do karapee rabahadoo do heen n'aa. Ti
hyb n'aa m' Abaraãm t'aah, Isak häd näng
doo, 8 tabado däk bä ta ãh, Abaraãm masuuj
noo byyh hõg hõm. Tii d' né hẽ kä Isak
Jakóh yb. Jakóh kä, ta häd see Isaraéw,
12 hedoo do radu na do Isaraéw buuj sa
panaa. 9 Ti né hẽ Jakóh taah, ër wahë
makũũh, rahyb n'aa jewës do sa hỹỹj Joséh.
Ti hyb n'aa rabesëëm hõm Esit häj n'aa
hẽnh, ta si n'aa hẽ tamoo wät hyb n'aa
t'ĩĩ hẽnh. Ti hadoo né hẽ, P'op Hagä Do
hagãã had'yyt hẽ Joséh. 10 Joséh P'op Hagä
Do ed'ëëp sahõnh hẽ nesaa do mahãnh.
Tah'yy gan'yyh. Baad Esit häj n'aa wahë
n'aa, Paraóh ramaneëënh do gadoo, P'op
Hagä Do an'oo bä. Ti hyb n'aa Paraóh an'oo
bä kä sahõnh hẽ Esit häj n'aa hagã n'aa,
ta tób hagã n'aa na-ããj hẽ tabahadoo hyb
n'aa. 11 Ta jawén ji hasaah do bawäd kän
Esit häj n'aa bä, Kanaãh häj n'aa bä na-ããj
hẽ. Sahõnh hẽ m' rabahoop sah. Dooh m'
ër wahë makũ sa waa rawyyd bä. 12 Tii bä
kä, Jakóh ky n'aa napäh bä joom s'ëëb Esit
bä hanäng doo, tamejũũ ër wahë makũ t'ĩĩ
hẽnh sa waa rabetsẽẽ hyb n'aa. 13 Ti m', ta
jawén, p'aa hẽnh t'ĩĩ hẽnh rabahõm bä kä
sa waa hets'ẽẽ doo, Joséh baher'ood kän sa
hã sa hỹỹj né hẽ. Tii bä Paraóh na-ããj hẽ
heen n'aa nyy däk Joséh wakãã̃n hã, Joséh
yb hã. 14 Tii bä kä m', Joséh mejũũ ramanaa
ta yb, ta wakãã̃n had'yyt hẽ Esit hẽnh. 75
sahõnh hẽ han'aa do paah. 15 Ti m' Jakóh
rakahỹỹd j'eenh Esit bä. T'ĩĩ hẽnh tadajëb
kän. Tii b' né paa m' ër wahë makũ radejëb
kän. 16 Sa kamag paa ramahũũm p'aa hẽnh
Sikẽm panang hẽnh. Gabaho doo gó, Sikẽm
bä Amoor taah sa hã Abaraãm ets'ẽẽ hõm
do paa radaboo jëng sa kamag n'aa —näng
mä Es-Tew kyyh.

17 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Tabedaa däk bä kä Abaraãm hã P'op
Hagä Do ky n'aa enooh do kajaa doo, tak'ëp
ër wahë makũ panaa rakaood bong Esit häj
n'aa bä. 18 Ti m' ta see pé noo gó Esit häj n'aa
wahë n'aa see tadu doo tabag'ããs doo. Dooh
m' ta ti ky n'aa napëë bä Joséh makũũh. 19 Ta
ti sa wahë n'aa tawedii ër wahëh makũũh,
tarejãã na-ããj hẽ. Tamejũũ sa taah papuuj
henyys do raberéd is, radejëp hyb n'aa.
20 Ti noo gó m' tabenäng Mosees häd näng
doo. Anäm ti karapee. Ta yb, ta ỹỹn rawä
wät, rejën sa tób bä tamawoob hẽ kamarab.
21 Ranahaja wäd bä rejën doo, raberéd tu ta
hood gó jawii mahang. Tii bä kä, Paraóh
toog rabawyyd kän, taw'ëëh mäh, ta t'aah
hadoo tan'oo bä. 22 Sahõnh hẽ Esit buuj
rahajaa do rama metëëk ta hã. Tak'ëp tii bä
kä tahyb n'aa jawyk taher'oot do hã, tamoo
wät do hã. 23 40 ta baab Mosees bahado däk
bä, takarẽn tabaheg'ããs ta wakãã̃n, Isaraéw
buuj. 24 Takajaa bä, tahapäh ta wakãã̃n see
Esit buuj see rejãã. Ti hyb n'aa ta säm
baanh. Tanaboh jat Esit buuj. 25 Ta h'yyb gó
Mosees ed'oo, ta wakãã̃n raheen n'aa enäh
P'op Hagä Do ti mejũũ tabed'ëëp sa hã Esit
buuj sa moo gó naa. Dooh rah'yy genä bä.
26 Jat'iip hadoo tabahapäh pawóp hẽ Isaraéw
buuj kep'uuk doo. Mosees karẽn paawä
dooh ti d' radoo bä. "Wakãã̃n haa", näng,
"bë wakãã̃n had'yyt hẽ. H'ëëd hyb n'aa
bë kamaj'ĩĩ?", näng. 27 Ta see rejãã do aũũj
hõm mä Mosees, ti m' taky hadoo ta hã:
"Jaa g'eeh hanoo ãã wahë n'aa, baad hadoo
do baad nadoo do rod n'aa mabahadoo hyb
n'aa? 28 Ỹ makarẽn manaboh jat Esit buuj
tsém hẽ manaboh jat doo da?",‡ näng mäh.
29 Ti m' aj'yy kyyh Mosees maa napäh bä,
kejën hõm Midijãn häj n'aa hẽnh. T'ĩĩ hẽnh
tabag'ëëd däg kän ta wakãã̃n nadoo do sa
mahang. T'ĩĩ hẽnh takat'ëë däk. Pawóp hẽ
ta taah.

30 Ti m' Es-Tew ky hadoo ẽnh:

—40 ta baab jawén paa bä P'op Hagä Do
ããs kasee Mosees hã tëëg hõõ gó, b'aa tũũ
nu däg is do kadoo doo gó naa. Banawäng
bä, waëë Sinaih häd näng do nedaa bä tii.
31 B'aa kado né paawä, dooh m' taooj jëë
bä Mosees bahapäh bä, tahyb n'aa meu-
unh mäh. T'ĩĩ hẽnh tabahõm bä, p'eets
hẽ tabaheg'ããs hyb n'aa, tamaa napäh mä
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh her'oot
do ta hã: 32 "Ỹ né hẽ P'op Hagä Doo, a
yb h'yy kaha'eeh doo. Ỹ né hẽ P'op Hagä
Doo, Abaraãm, Isak, Jakóh rah'yy kaha'eeh
doo",§ näng mäh. Mosees kajajãn wät mä
tak'ëp tabeỹỹm wät do hyb n'aa. Dooh
tahegãã bä t'ĩĩ hẽnh, eỹỹm wät do hyb n'aa
m'. 33 Ti m' P'op Hagä Do ky hadoo ta hã:
"Makabo nä a tsyym suun, majó gëët do
k'ããts ma ỹ hadoo do hyb n'aa, tsyt hẽ

‡ 7:28 Esodo 2.14 § 7:32 Esodo 3.6

takasëëw däk ti wë ỹỹ. [34] Ỹ hapäh né hẽ ny
hadoo karapé haa rarejãã do Esit häj n'aa
bä. Ỹ maa napäh sa kyyh rah'yy kame'oot
doo. Ti hyb n'aa hỹ pong jé naa ỹ bahyng
ỹ bed'ëëp hyb n'aa Esit buuj sa moo gó
naa. Ti hyb n'aa kä, Esit hẽnh õm ỹ mejũũ,
karapé haa t'ĩĩ hẽnh naa mabasog nyyh
hyb n'aa",** näng mä P'op Hagä Do kyyh
Mosees hã, näng mä Es-Tew.

[35] Ti m' Es-Tew ky hadoo ẽnh:

—Ti né hẽ ti Mosees ta wakããn raty n'aa
ges'yyk do paah. "Jaa hanoo ãã wahë n'aa,
baad hadoo do baad nadoo do rod n'aa
mabahadoo hyb n'aa?", näk paa sa kyyh
ta hã. Ããs b'aa kadoo doo gó Mosees hã
kasee do kyyh hã P'op Hagä Do mejũũ
sa wahë n'aa pan'aa Mosees bahadoo hyb
n'aa, Esit buuj sa moo gó naa ta wakããn
tabed'ëëp hyb n'aa. [36] Ti né hẽ Mosees ër
wahë makũ manyyh do Esit häj n'aa bä
naa. Tapahuunh paa m', hyb n'aa meuj n'aa
näng do tametëëh Esit bä, akajar Hahiin Do
häd näng doo bä, tabanawäng bä na-ããj hẽ
40 ta baab noo gó m'. [37] Ti né hẽ ti Mosees
hahỹỹ da Isaraéw buuj hã ky hadoo doo:
"P'op Hagä Do ky n'aa rod ỹ hadoo do P'op
Hagä Do an'oo bä bë mahang ganyyh da."††
[38] Ti né hẽ ti Mosees Isaraéw buuj sa mahang
hawät do paa tabanawäng bä rakata padëëk
noo gó, waëë Sinaih häd näng doo bä ããs
her'oot do gadoo doo. Ti né hẽ ti ër wahë
makũ sa mahang hawäd wät doo. Ti né hẽ
gadoo do paa P'op Hagä Do kyyh ji edëb
had'yyt hẽ hanoo doo, ër wahë makũ sa hã
tama metëëk hyb n'aa. [39] Ti hadoo né paa
m', dooh paa m' ër wahë makũ raky dahé bä
Mosees. Raty n'aa gesyyg wät mä Mosees.
Rakarẽn mä rababaaj hõm p'aa hẽnh Esit
hẽnh. [40] Ti m' ta hỹỹj hã, Arãw häd näng do
hã ramejũũ: "Mamoo wäd ër h'yy kaha'eeh
do pan'aa, ër pooj rababok hyb n'aa. Dooh
ji hapëë bä h'ëëd hado ta ti aj'yy Mosees
hã, Esit häj n'aa bä naa ër manyyh doo",‡‡
näk mä sa kyyh. [41] Ti noo gó m' ramoo wäd
kän kabariih, booj yb t'aah heen n'aa. Tii
bä m' sa masããh wób raneboh bëëh, raju
toonh kabarii sa mo haj'aa raweh'ëëh hyb
n'aa. [42] Ti hyb n'aa m' dawë hã P'op Hagä
Do wén kanä däk sa mahẽnh. Tanoo mä wë
hã habong do rahyb n'aa jew'yyk. Ti hadoo
né hẽ takerii däk P'op Hagä Do kyyh ta ky
n'aa rod rerih do hã:

"Isaraéw buuj,
hã ỹ g'eeh ti bë banoo ta ti bë ejuu doo
40 ta baab banawäng hẽnh bë babok noo
gó?
[43] Hã ỹ nado ti bë banoo.
Bë kabarii Morók häd näng do tób n'aa its
ti bë mahang bë manaa doo.
Kabarii Repã häd näng do sagõõh n'aa hã bë
h'yy kaha'eeh.
Ta ti né hẽ kabarii bë mo haj'aa, sa hã bë
h'yy ka'eeh hyb n'aa.
Ti hyb n'aa bë ỹ ah'eed n'yyh da bë häj n'aa
bä naa.
Bë ỹ mejũũ da Babirõn panang bahẽnh."§§

Tii da né hẽ P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa
rod rerih do hã —näng mä Es-Tew kyyh.

[44] Ti m' Es-Tew ky hadoo ẽnh:

—Tabanawäng bä ër wahë makũ rababok
noo gó, P'op Hagä Do sa hã kahesé do
tób n'aa ramahũũm mä sa sii. P'op Hagä
Do mejũũ doo da Mosees hã, P'op Hagä
Do metëëh do hadoo ta hã waëë hã, tii d'
né paa ratama. [45] Josuwéh sa wahë n'aa
tabahadoo noo gó, ër wahë makũ ramanaa
sa sii ta ti tób hahỹ häj n'aa bä. Ti noo gó
Josuwéh bado hõm ta wób sa häj n'aa, P'op
Hagä Do habëë n'yyh do sa häj n'aa. Tii
bä kä, ta ti tób ër häj n'aa bä aso had'yyt
hẽ. Asooh nä paa m' na-ããj hẽ Dawi ër
wahë makũ sa wahë n'aa tabahadoo noo
gó. [46] Baad P'op Hagä Do hyb n'aa gadoo mä
Dawi. Ti tetsẽẽ mä P'op Hagä Do hã, tanoo
hyb n'aa P'op Hagä Do Jakóh panaa rah'yy
kaha'eeh do tób n'aa pä s'ëëb tatamaa sooh
hyb n'aa. [47] Tii d' Dawi karẽn né paawä, ta
t'aah Saromãw häd näng do tii, P'op Hagä
Do tób n'aa tatamaa sooh doo. [48] Ta tób n'aa
tamoo wäd né paawä, dooh P'op Hagä Do
Sahõnh Hẽ Sa Bahẽnh Hadoo Do agëë bä tób
ji tamaa sooh do yt hã. Tii d' né hẽ ta ky n'aa
rod see her'oot paa P'op Hagä Do kyyh:

[49] "Wë, ỹ bag'ããs do tyng.
Badäk hahỹ hëëj, tsym ỹ tyng hadoo.
Tii d' tahadoo do hyb n'aa,
ny hadoo pé tóp ỹ pan'aa ti bë karẽn ti bë
tamaa sooh doo?

** 7:34 Esodo 3.5, 7, 8, 10 †† 7:37 Dew-Teronom 18.15 ‡‡ 7:40 Esodo 32.1 §§ 7:43 Amos 5.25

Ny yt hã bë ed'oo ỹ kameh'ããk?
50 Ỹ né hẽ sahõnh hẽ mo haj'aa näng
doo”,*** näng mä P'op Hagä Do
kyyh, näng mä Es-Tew.

51 Ti m' Es-Tew ky hado kän Sinedirijo
ajyy n'aa sa hã:

—Nabuj keh'ũũm bëëh! Ganah'ood bë
hã. P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do
h'yyb hadoo bë h'yyb. P'op Hagä Do hã
h'yy kana'eeh doo, ta kyyh maa nanapäh
do hadoo bëëh. Bë wahë makũ hadoo né
bëëh. P'op Hagä Do Sahee hã bë kamaj'ĩĩ,
bë wahë makũ rabad'oo do paa hadoo né hẽ.
52 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj
ub habong do bë wahë makũ rarejãã. P'op
Hagä Do ky n'aa rod, P'op Hagä Do karẽn
doo da hawät do kajaa do ky n'aa her'oot
doo, bë wahë makũ radej'ëëp paah. Hỹỹ
kä, Baad Had'op Do kajaa bä kä, bë h'yy
kawareem ta wë, bë dajëëb kän. 53 Ããs an'oo
däg né paawä bë hã P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk doo, dooh bë ky dahé bä —näng mä
Es-Tew kyyh Sinedirijo ajyy n'aa sa hã.

54 Ti m' Es-Tew kyyh ramaa napäh bä m',
tak'ëp mä rah'yy gaẽẽj bong. Kawaj'ããn
bong mä ta wë. 55 Ti m' Es-Tew P'op Hagä
Do Sahee baad tah'yyb mahũũm. Ti m' wë
hã tabaheg'ããs, ti m' tabahapäh P'op Hagä
Do hejój, ta bag tak'ëp gabarëëh do hadoo
doo. Tahapäh Jesus hagëët do P'op Hagä Do
hub hẽnh, takaweh'ëëh doo bä. 56 Ti m' taky
hadoo:

—Bë hegãã! —näng mäh. —Wë kas'ëës
do ỹ hapäh. Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé
Hana Do ỹ hapäh na-ããj hẽ, P'op Hagä Do
hub hẽnh —näng mäh.

57 Ti m' sa nabuuj ragetsëë padëëk sa moo
me. Tak'ëp mä rageëënh. Ta wë m' rawaj'aa
padëëk. 58 Ti m' Es-Tew rabado nyyh panang
bä naa. Ti m' rabakut pä me, tadajëp hyb
n'aa. Ti m' Es-Tew ky n'aa daap menyyh
do sa hatsë hebaan doo, sa hã padëëk doo,
rakebo bëëh rabakut hyb n'aa pä Es-Tew hã.
Aj'yy wanehëh nä doo, Saw-Ru häd näng
doo, enäm ti nuuj jé sa saroor hebaan doo.

59 Ti m' rabakut bä, Es-Tew ky n'aa etsẽẽ
mäh. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Jesus, Hyb N'aa Jawyk Doo, magado
hëp ỹ tym —näng mäh.

60 Ti m' ta taron nu paa me tabahyy häng.
Ti m' tak'ëp mä taky hadoo:

—Jesus hyb n'aa jawyk doo, säm ỹ mabaaj
manä sa hã —näng mäh.

Ti m' tadajëb kän.

8

1 Taw'ããts mä Saw-Ru hã Es-Tew dajëp
doo.

Jesus hã h'yy ka'eeh do Saw-Ru rejãã do panyyg n'aa hahỹỹh

Ti noo gó né hẽ m' radu doo rarejãã
do Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Jerusarẽnh
panang bä. Ti hyb n'aa m', sahõnh hẽ Jesus
hã h'yy ka'eeh do raketyn bong Judah häj
n'aa bä, Samarija häj n'aa bä na-ããj hẽ.
Jããm hẽ Jerusarẽnh bä ha'yym 12 hedoo do
Jesus mejũũ doo. 2 Ti m', Es-Tew radaj'ëëp
jawén paa bä m', ta wób P'op Hagä Do
weh'ëëh do rabahõm, radakä jëng hyb n'aa
Es-Tew kamag n'aa. Tak'ëp mä rabaód bong
ta hyb n'aa. 3 Saw-Ru kä, tarahejãã Jesus
hã h'yy ka'eeh doo. Sahõnh hẽ tabaheg'ããs
tób yt hã, Jesus hã h'yy ka'eeh do tabesoos
hyb n'aa. Tamejũũ mä radewëës Jesus hã
h'yy ka'eeh doo, ajyy ỹỹj sii hẽ.

Samarija buuj raky n'aa napäh do Jesus ky n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

4 Ti m' ketyn bok do rabaher'oot Jesus ky
n'aa ramahõm me. 5 Ti m' sa seeh, Pirip
häd näng doo, bahõm kän panang hẽnh
Samarija häd näng do häj n'aa bä. T'ĩĩ hẽnh
tabaher'oot sa hã Kristo, P'op Hagä Do
H'yyb Däng Do ky n'aa. 6 Ti m' panang buuj
rabahapäh bä Pirip pehuunh doo, baad mä
ramatakëë ta kyyh. 7 Pirip hebë karap'aar
h'yyb nesaa do sa h'yyb gó hanäng doo.
Rabenyyh bä sa hã hanäng doo, tak'ëp mä
rageëënh. Hajõk k'yy gedóm doo, seãk do
heso hõm. 8 Ti hyb n'aa tak'ëp panang buuj
ratsebé.

9 Pirip kaja pooj jé sa mahang ti awät
aj'yy Simaw häd näng doo, mehëm do paah.
Hajõk mä tawahed'ii Samarija buuj. Ta daaj
hẽ, ta hã hẽ takasab'ee, ta hã hẽ tahyb n'aa
jawyk do hyb n'aa. 10 Sahõnh hẽ, hyb n'aa
jewyk doo, hyb n'aa sekog is do na-ããj hẽ
raky daheeh mä ta kyyh. Hahỹỹ d' mä sa
kyyh ta ky n'aa:

—Ta ti aj'yy gó P'op Hagä Do hejój tak'ëp
hadoo do kametëëh —sa nooh.

***
7:50 Isajas 66.1-2

11 Bäp peej däg tamehëm doo me panang
buuj Simaw wedii, rawén ky sũũt. 12 Pirip
kajaa bä kä, taher'oot mä sa hã P'op Hagä
Do ji tabag'ããs do ky n'aa hanäm doo, Jesus
Kristo ky n'aa hanäm do na-ããj hẽ. Ti m'
raky daheeh bä Jesus ky n'aa, ranu gemuun
hõm ajyy ỹỹj na-ããj hẽ. 13 Mehëm do paa
na-ããj hẽ taky daheeh Jesus ky n'aa. Ti
sii hẽ ranu gemuun wät. Ti m' jé pad'yyt
hẽ tabawäd däg kän Pirip sii. Tameuunh
tak'ëp Pirip pehuunh doo, hyb n'aa meuj
n'aa näng do tahapäh do hyb n'aa.
14 Ti m' Jesus mejũũ do Jerusarẽnh bä
haj'eenh do raheen n'aa enäh bä m' Samar-
ija buuj raky daheeh do P'op Hagä Do ky
n'aa, ramejũũ mä Peed Jowãw daheeh, t'ĩĩ
hẽnh rabaheg'ããs hyb n'aa. 15 Rakaja hõm
bä t'ĩĩ hẽnh, raky n'aa etsẽẽ Samarija buuj
Jesus hã rah'yy ka'eeh do sa hyb n'aa, P'op
Hagä Do banoo hyb n'aa ta Sahee sa h'yyb
gó. 16 Dooh nä P'op Hagä Do Sahee sa h'yyb
gó, ranu gemuun up Jesus, Hyb N'aa Jawyk
Do häd gó. 17 Ti m' Peed Jowãw daheeh moo
tooj wät mä sa nuu gó. Ti m' P'op Hagä Do
Sahee bajëë suun kän mä sa h'yyb tym gó.
18 Ti m' Simaw mehëm do paa bahapäh bä
P'op Hagä Do Sahee sa h'yyb tym gó hajëng
do ramoo toonh bä sa nuu gó, takarẽn
paawä m' tanoo sa hã dajẽẽr, tii d' ranoo
tabahajaa hyb n'aa. 19 Hahỹỹ d' mä ta kyyh
Peed sa hã:
—Bë an'oo hã ỹỹ, tii da ỹ bahajaa hyb
n'aa, ỹ moo sooh bä sa nuu gó, P'op Hagä
Do Sahee bajëng hyb n'aa sa h'yyb tym gó
—näng mä mehëm do paa kyyh.
20 Ti m' Peed ky hadoo:
—Taw'ããts hẽ paawä õm a dajẽẽr daheeh
P'op Hagä Do aw'oong hõm baad tanadoo
hẽnh, ji matym n'aa ji hã P'op Hagä Do anoo
do makarẽn metsẽẽ do hyb n'aa dajẽẽr me
—näng mäh. 21 Baad nado a h'yyb tym P'op
Hagä Do matym gó. Ti hyb n'aa dooh ãã sii
mamoo wäd bä —näng mäh. 22 —Meréd hõm
ta ti nesaa doo, tii d' mabahed'oo doo da.
Maky n'aa ets'ẽẽ P'op Hagä Do hã. Tii bä
da apäh õm tat'yyd mehĩĩn, tii bä da apäh
nesaa do mahyb n'aa newëë do tado hõm.
23 Ỹ hapäh né hẽ a h'yyb gó hanäng doo. Õm
h'yy gaẽẽnh mah'yy kajew'ëës do hyb n'aa.
Nesaa do õm tah'yyb mahũũm.
24 Ti m' Simaw ky hadoo:
—Ỹ karẽn paawä bë ky n'aa ets'ẽẽ hëp ỹ
n'aa, bë her'oot do tanadäng hyb n'aa hã ỹỹ
—näng mäh.
25 Ti m' Jesus ky n'aa raher'oot jawén paa
bä, P'op Hagä Do kyyh rametëëk jawén paa
bä, Peed Jowãw daheeh rababaaj hõm kän
Jerusarẽnh hẽnh. Samarija buuj sa panang
bä ramabaaj hõm me, ranu kejäk doo bä,
raher'oot Jesus panyyg hanäm doo.

Etsijop häj n'aa buuj hã Pirip her'oot do Jesus ky n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

26 Ti m', ta jawén Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do ããs see her'ood kän mä Pirip hã. Ti m'
ããs ky hadoo:
—Ahõm banawäng do tyw n'aa me Gasa
hẽnh hahyng do Jerusarẽnh bä naa —näng
mäh.
27 Ti m' Pirip bahõm kän. Ta tyw n'aa
me takataa mä aj'yy hã, Etsijop häj n'aa
buuj. Hyb n'aa jawyk ti aj'yy. Etsijop buuj sa
wahë n'aa ỹỹnh, Kãn-Das häd näng do kaser
n'aa. Sa wahë n'aa dajẽẽr hagã n'aa ti aj'yy.
Jerusarẽnh hẽnh tahewäd nä, P'op Hagä Do
tahyb n'aa esee do hyb n'aa. 28 Tamabaaj nä
me kä, ta hood gó kawaaro takyyk doo gó
tabasooh bä, taner'oot P'op Hagä Do ky n'aa
rod Isajas häd näng do erih do paah. 29 Ti m'
P'op Hagä Do Sahee ber'oot Pirip h'yyb gó:
—Ahõm nä ta wë —näng mäh.
30 Ti m' takata däk bä ta hã, tamaa napäh
taner'oot do Isajas erih do paah. Ti m'
tabeaanh ta hã:
—Äkä, mamaa napäh ti maner'oot doo?
—näng mäh.
31 Ti m' aj'yy hadoo do ky hadoo Pirip hã:
—Nyy da ti ỹ maa napäh? Dooh metëëk
pé hã ỹ ta ky n'aa —näng mäh.
Ti m' tabatsyyd kän Pirip gatsëg sooh
hyb n'aa ta pa.
32 Hahỹỹ d' ti aj'yy ner'oot doo:

"B'éé radaj'ëëp do hadoo ta tii.
B'éé t'aah hadoo, dooh ta kyy pé ta wii
ragekãã bä.
Ti hadoo tii. Dooh ter'ood bä.
33 Rarejãã, rej'ees ta ky n'aa.
Sahõnh hẽ tak'ëp baad nadoo do ramoo bok
ta hã.
Dooh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo da
tado bä ti ramoo bok ta hã.

* 8:33 Isajas 53.7-8

Dooh da her'oot pé ta panaa ky n'aa,
radaj'ëëp do hyb n'aa.”*

34 Ti m' aj'yy beaanh Pirip hã:
—Jaa ky n'aa Isajas her'oot? Ta daaj hẽ ta
ky n'aa, ta see ky n'aa apäh? —näng mäh.
35 Ti m' Pirip du doo taher'oot do
taner'oot do hã, P'op Hagä Do kyyh see
hã, sahõnh hẽ Jesus panyyg hanäm do ky
n'aa. 36 Ti m' ratabës bä naëng banäng bä
aj'yy ky hadoo:
—Babä ti majat naëng —näng mäh. —
Tahajaa ỹ manu gemuun? —näng mäh.
[37 Ti m' Pirip ky hadoo:
—Tak'ëp mah'yy kae bä, tahajaa —näng
mäh.
Ti m' aj'yy ky hadoo:
—Ỹ ky daheeh. P'op Hagä Do t'aah né hẽ
Jesus Kristo —näng mäh.]
38 Ti m' aj'yy mejũũ ta sii habok do
rabaym hyb n'aa. Tii bä kä m', rabawëëj
bëëj kän tame. Ti m' Pirip nu gemuun
wäd kän. 39 Ti m' rabas'oob n'yyh bä tame
naa Pirip P'op Hagä Do Sahee mahũũm kän.
Dooh aj'yy hapëë wäd bä. Ahõm kän mä
tahahõm hẽnh. Tsebé mä tahõm bä. 40 Ti
m' Pirip ganä wät panang Asot häd näng
doo bä. Ti m' tabahõm kän Sesareja hẽnh.
Tamahõm me m' taher'oot Jesus panyyg
hanäm do sahõnh hẽ panang bä.

9

Saw-Ru hã Jesus kasee do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti noo gó né hẽ Saw-Ru h'yy kaneréd
tahehõ Jesus hã h'yy ka'eeh doo, tadej'ëëp
hyb n'aa. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do tób n'aa
yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät
do hã 2 tetsẽẽ rerih do raky n'aa jaw'yyk
doo, tabahõm hyb n'aa panang Damas-Ko
häd näng doo hẽnh. T'ĩĩ hẽnh takarẽn
paawä tametëëh kerih doo, tób P'op Hagä
Do panyyg rayd naherot do yt hã, tamoo
mesoo hyb n'aa paawä, tamanaa hyb n'aa
paawä Jesus hã h'yy ka'eeh do Jerusarẽnh
hẽnh. Takarẽn paawä tamanaa ajyy ỹỹj sii
hẽ. 3 Ti m' tabedaa däk bä Damas-Ko, tii bä
gabarëëh do ta bag p'op naa gabar'ëëng wät
ta hahãd hã. 4 Tũũ m' tabadëë jat tii bä. Ti
m' tamaa napäh kyyh ta hã her'oot doo:
—Saw-Ru, Saw-Ru, h'ëëd hyb n'aa ỹ
marejãã?
5 —Jaa õm Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo? —
näng mä Saw-Ru.
—Ỹ né hẽ, Jesus marejãã doo —näng mäh.
6 —As'ëëg g'ëëd! Ahõm nä panang hẽnh.
T'ĩĩ hẽnh rabaher'oot a hã nyy da mabad'oo
do pan'aa —näng mä Jesus kyyh.
7 Ta sii habok do ramaa napëë né paawä ta
ti kyyh, dooh m' rahapäh péh. Ti hyb n'aa
rah'yyb panado bong. 8 Tii bä m' Saw-Ru
as'ëëg gëët. Tahegãã paawä, dooh tahapëë
wäd bä.* Ti hyb n'aa ramoo maso hõm
tabawät hyb n'aa. Ti m' ramahũũm kän
Damas-Ko panang hẽnh. 9 T'ĩĩ hẽnh nawa
wäd, neëg wäd, ty tamaa wäd, tamawoob hẽ
m' ta ã̃h.
10 Ti m', Damas-Ko bä ti awät mä Jesus
hã h'yy ka'eeh do seeh, Ananijas häd näng
doo. Ti m' Jesus kasee ta hã ta s'ëëh hadoo
doo gó. Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Ananijas —näng mäh.
—H'ëëd? Bä agëët ỹỹh, Jesus, Hyb N'aa
Jawyk Doo —näng mäh.
11 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Ahõm aj'yy Judas häd näng do tób
hẽnh. Ta tyw n'aa “Dajang Doo” häd ra-
maneëënh do hahãd hã ta tób basooh. T'ĩĩ
hẽnh mameaaj aj'yy Saw-Ru häd näng doo,
Tas hẽnh naa. P'op Hagä Do hã taky n'aa
etsẽẽ. 12 Ta s'ëëh hadoo doo gó tahapäh
aj'yy Ananijas häd näng do hajëë suun doo,
ta nuu gó ta mooh tadasooh doo, p'aa hẽnh
tabahapëë däk hyb n'aa —näng mä Jesus
Ananijas hã.
13 Ti m' Jesus kyyh tamaa napäh bä m',
Ananijas ky hadoo:
—Wahëh ỹ n'aa, hajõng ta ky n'aa ra-
her'oot hã ỹỹ. Sahõnh hẽ ỹ ky n'aa napäh
nesaa do tamoo wät do Jerusarẽnh bä, a
hã h'yy ka'eeh do sa hã —näng mäh. 14 —
Wawẽẽ hẽ tabana hỹỹ kä. P'op Hagä Do tób
n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa
raky n'aa jaw'yyk doo me tabana, tadewäts
bëëh hyb n'aa a häd gó h'yy ka'eeh doo —
näng mä Ananijas kyyh.
15 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:
—Ahõm nä. Ahõm né hẽ t'ĩĩ hẽnh. Ỹ
asëëw däk panäk ỹ n'aa tabahadoo hyb
n'aa, këh ỹ n'aa tabaher'oot hyb n'aa Judah
buuj nadoo do sa hã, sa wahë n'aa sa hã,

* 9:8 Tawén nahapëë wät, Jesus bag gabarëëh do tahapäh do hyb n'aa.

Isaraéw buuj sa hã na-ããj hẽ —näng mäh.
16 —Ỹ metëëh da ta hã tak'ëp tabahoop do
pan'aa hëp ỹ n'aa —näng mä Jesus.

17 Ti m' Ananijas bahõm kän Saw-Ru yt gä
doo hẽnh. Tabajëë suun jawén paa bä m',
ta moo tadasooh Saw-Ru nuu gó. Ti m' taky
hadoo ta hã:

—Saw-Ru, wakãn ỹ hado däk õm hỹỹ kä
—näng mäh. —Jesus, Hyb N'aa Jawyk Doo,
ta tyw n'aa me a hã kasee doo, ti né hẽ ỹ
tamejũũ a wë ỹ bana hyb n'aa, p'aa hẽnh
mabahapëë däk hyb n'aa, P'op Hagä Do
Sahee a h'yyb tym gó tabajëng hyb n'aa —
näng mäh.

18 Ti m' nayyw hẽ m' Saw-Ru matym gó
naa kajäg bëëh tah'ỹỹb päd hadoo. Ti
m' p'aa hẽnh tabahapëë däg kän. Ti m'
tabas'ëëg gëët, ti m' ranu gemuun wät. 19 Ti
m' tabawëh jawén paa bä m', h'yyb hejooj
däg kän p'aa hẽnh. Ti m' Damas-Ko panang
bä tabaym dó Jesus hã h'yy ka'eeh do sa
mahang.

20 Ti m', nayyw hẽ Saw-Ru du doo
taher'oot do tób P'op Hagä Do panyyg rayd
naherot do yt hã. P'op Hagä Do T'aah
né hẽ Jesus, tamaher'oot mä kat'aa do sa
hã. 21 Sahõnh hẽ maa new'ëë do rahyb
n'aa meuunh mäh. Hahỹỹ d' mä raky n'aa
her'ood bong:

—Ti né pa doo aj'yy Jesus häd gó h'yy
ka'eeh do rejãã do Jerusarẽnh bä. Ti né paa
wawẽẽ hẽ hana doo, Jesus hã h'yy ka'eeh do
Jerusarẽnh hẽnh tamahũũm hyb n'aa, P'op
Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa
wahë n'aa sa moo gó tahaëënh hyb n'aa? —
näk mäh.

22 Ky n'aa jawyk doo me Saw-Ru her'ood
magyys hẽ tii bä sa hã. Jesus né hẽ ti P'op
Hagä Do Ky Däng Doo, baad ub tametëëh
sa hã. Ti hyb n'aa Judah buuj Damas-Ko bä
haj'eenh do h'yyb manepëë bong ta kyyh
hã.

23 Ti m', hajõõ ta ã jawén paa bä Judah
buuj rakaner'oot radaj'ëëp hyb n'aa Saw-
Ru. 24 Ti hadoo né hẽ, Saw-Ru ky n'aa napäh
rakaner'oot doo. Adëb bä, atsëm na-ããj hẽ
ta majĩĩ ragada sa panang tyw n'aa noo bä,
radaj'ëëp hyb n'aa paawä m'. 25 Ti m' Saw-
Ru Jesus hã h'yy ka'eeh do rabah'yyh ta
hadë n'aa hã naa arook gó. Tii bä kä m'
tabahõm kän.

26 Takaja hõm bä Jerusarẽnh hẽnh,
takarẽn paawä m' Jesus hã h'yy ka'eeh do
sa mahang tabawäd däk. Sahõnh hẽ Jesus
hã h'yy ka'eeh do rajeỹỹm mä ta hã. Dooh
raky dahé bä te hub tado bä Jesus hã Saw-
Ru h'yy ka'eeh doo. 27 Ti m' Jesus hã h'yy
ka'eeh do seeh, Béh-Nabéh häd näng doo,
mahũũm mä Saw-Ru, tametëëh hyb n'aa
Jesus mejũũ do sa hã. Béh-Nabéh her'oot
sa hã Jesus kasee do Saw-Ru hã ta tyw n'aa
me Damas-Ko hẽnh tahahõm noo gó ky
n'aa, Saw-Ru hã Jesus her'oot do ky n'aa
na-ããj hẽ. Béh-Nabéh her'oot na-ããj hẽ sa
hã, nyy da h'yyb neỹỹm doo me Jesus ky
n'aa Damas-Ko bä Saw-Ru her'ood wät. 28 Ti
m' Saw-Ru bayyw kän Jerusarẽnh hẽnh.
Jesus hã h'yy ka'eeh do sa mahang tabawäd
däg kän. Neỹỹm doo me Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk do häd gó tabaher'oot Jesus ky n'aa.
29 Ti m' tabaher'oot Judah buuj ta s'ee hẽnh
hena doo, Gereg kyyh her'oot do sa hã.
Ky kedak sa sii. Ti m' rakarẽn paawä m'
radaj'ëëp. 30 Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh do
raky n'aa napäh bä radaj'ëëp rakarẽn doo,
ramahũũm kän Saw-Ru panang Sesareja
häd näng doo hẽnh. Tii b' naa ramejũũ
panang Tas häd näng doo hẽnh.

31 Ti m' baad rababok Jesus hã h'yy ka'eeh
doo, Judah häj n'aa bä, Garirej häj n'aa bä,
Samarija häj n'aa bä habong doo. Dooh
rarejã bä. Ti m' baad rah'yy kae kän, dooh
rah'yyb eỹỹm bä P'op Hagä Do Sahee an'oo
bä. Jesus hã h'yy ka'eeh do kah'ũũm P'op
Hagä Do Sahee an'oo bä. P'op Hagä Do hã
raweh'ëëh baad rababok do hã.

Enejas Peed haso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

32 Ti m' sahõnh hẽ panang Peed beg'ããs,
Jesus hã h'yy ka'eeh do tabahehëën hyb
n'aa. Tamahõm me tabeg'ããs Jesus hã h'yy
ka'eeh doo, panang Rida häd näng do bä
habong doo. 33 T'ĩĩ hẽnh tamamuun aj'yy
Enejas häd näng doo. K'yy gadóm mä tii.
8 ta baab tabasooh ta tyng jó. 34 Ti m' Peed
ky hadoo ta hã:

—Enejas, Jesus Kristo õm tahaso däk —
näng mäh. —As'ëëg g'ëëd, menyyw a tyng
majasooh doo —näng mäh.

Ti m' nayyw hẽ Enejas bas'ëëg gëët. 35 Ti
m' Rida panang buuj, Sarõn panang buuj
na-ããj hẽ, rabahapäh bä kä Enejas has'oo
däk doo, rah'yy kae kän Jesus hã.

Doh-Kas panyyg n'aa hahỹỹh

36 Ti noo gó, panang Jopéh häd näng doo
bä, ti awät ỹỹnh Jesus hã h'yy ka'eeh doo.
Ta häd mä Tabita. Gereg kyyh ramaneëënh
mä Doh-Kas. Baad mä tamoo wät, tamasaa
had'yyt hẽ kas'uut doo. 37 Ti noo gó kä ta
nahëë näng, ti tadajëp. Ti m' rabahets'yyt
ta kamag n'aa paah, ti m' ramasäg kän ta
gawakõ p'op gadäk doo gó. 38 Ti m' Rida
panang bä Peed bawät Jopéh buuj Jesus hã
h'yy ka'eeh do raky n'aa napäh bä, ramejũũ
pawóp hẽ ajyy Peed rabats'yyt hyb n'aa.
Jopéh nedaa bä ti Rida panang. Ti m'
rakajaa bä raky hadoo Peed hã:

—Nayyw hẽ ãã karẽn mabahõm Jopéh
hẽnh —näk mäh.

39 Ti m' Peed bahõm kän sa sii. Takajaa
bä m' ramasäg kän kamag hasooh hẽnh. Ti
m' ỹỹj patug tema bok do Peed hã ranu
sabug däk. Raba'oot bä m' rametëëh ta hã
tamo haj'aa paa sa saroor tahedëp noo gó.
40 Ti m' Peed mejũũ mä raban'yyh dó. Ta
taron nu paa me m' tabahyy häng, taky n'aa
etsẽẽ mäh. Taheg'ããs kamag wë, ti m' taky
hadoo:

—Tabita, as'ëëg g'ëëd! —näng mä Peed.

Tabita begãã däk mä tii bä. Peed taba-
hapäh bä, nu gas'ëëg sooh. 41 Ti m' Peed
moo ej'ooj sëëk. Ti m' tanaëëj kän mä
Jesus hã h'yy ka'eeh doo, patug tema bok
doo. Tametëëh sa hã tabedëb däk bä kä.
42 Jé pad'yyt hẽ Jopéh panang bä raky n'aa
napäh ta tii, ti hyb n'aa m' hajõk rah'yy kae
kän mä Jesus hã. 43 Ti m' Peed bayyw g'ëëd
kän hajõng ta ãh ta ti panang bä, Simaw, sa
masãäh byyh s'ëëb tahem'aa do tób bä.

10

Aj'yy Kóh-Nerijo häd näng do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Panang Sesareja häd näng doo bä m' ti
awät mä aj'yy Kóh-Nerijo häd näng doo. Is-
araéw buuj nado m' tii. Roma buuj warahén
n'aa 100 hadoo do sa wahë n'aa. Itarija
warahén n'aa t'ĩĩ hẽnh kat'aa do sa häd.
2 P'op Hagä Do hã Kóh-Nerijo h'yy ka'eeh,
Judah buuj rah'yy ka'eeh do hadoo. Sahõnh
hẽ ta tób yt haj'eenh do rah'yy ka'eeh na-
ãäj hẽ P'op Hagä Do hã. Kóh-Nerijo heno
mä dajẽẽr kas'uut do Judah buuj sa mahang
habong do sa hã. P'op Hagä Do hã m' taky
n'aa hetsẽ. 3 Ti m', ta see pé noo gó m', tug
bä m', ta s'ëëh hadoo do tabahapäh. Ta s'ëë
gó baad mä tabahapäh P'op Hagä Do ããs ta
wë hana doo. Hahỹỹ d' ããs kyyh ta hã:

—Kóh-Nerijo —näng mäh.

Ti m' h'yyb eỹỹm doo me Kóh-Nerijo
heg'ããs ããs wë, ti m' taky hadoo:

—H'ëëd, tak'ëp hyb n'aa jawyk doo? —
näng mäh.

4 Ti m' ããs ky hadoo:

—P'op Hagä Do gadoo a kyyh ta hã maky
n'aa hetsẽ doo. Tahapäh na-ãäj hẽ kas'uut
do sa matym n'aa sa hã maheno doo —
näng mäh. 5 —Mamejõ a sii moo heb'ooh
do wób Jopéh hẽnh rabahõm hyb n'aa, aj'yy
Simaw Peed häd näng do ramanaa hyb n'aa.
6 Simaw, sa masãäh byy s'ëëb tahem'aa do
tób bä tabagä. Akajar nabyy me ta tób
basooh —näng mä ããs kyyh ta hã.

7 Ti m' ããs dawuh jawén paa bä kä m',
Kóh-Nerijo naëënh pawóp hẽ ta sii moo
heb'ook doo, warahén see sii hẽ P'op Hagä
Do hã h'yy ka'eeh doo. Ta karom see né
hẽ m' ti warahén. 8 Ti m' taher'oot sa hã
sahõnh hẽ tahapäh doo. Ti m' tamejũũ
Jopéh panang hẽnh rabahõm hyb n'aa.

9 Ti m' jati péh, Kóh-Nerijo mejũũ do
rabedaa däk bä Jopéh hẽnh, Peed basëëk
tób jó, basatẽ doo bä, taky n'aa etsẽẽ hyb
n'aa. Wasyk mäh. 10 Asa däk mäh. Takarẽn
paawä m' ta tä tabawëh. Ta tä ramoo
boo nuuj jé m' s'ëëh hadoo tahapäh. 11 Ti
m' ta s'ëëh hadoo doo gó m' tahapäh wë
noo kas'ëës doo. Ti m' hỹ pong jé naa
ta hood pããn hadoo do bahyng tabagëët
bä. Ta sasu hã ta hood pããn kamewyyt.
12 Ta gó tabanäng mä har'ëëng, tababo n'aa,
taw'ëëd sii hẽ. Ta mahang ti anäng Judah
buuj raky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa ranawëh
doo. 13 Ti m' tamaa napäh kyyh her'oot do
ta hã:

—As'ëëg g'ëëd. Manaboh a tä —näng
mäh.

Ti m' Peed ky hadoo:

14 —Dooh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.
Dooh ỹ hewë bä nesaa doo, maganen'aak
doo —näng mäh.

15 Ti m' kyyh ber'oot p'aa hẽnh:

—Mamaneëëj manä nesaa doo me, baad
tabahado däk P'op Hagä Do anoo doo —
näng mäh.

16 Tamawoob nuu me m' ta ti kyy ber'oot
ta hã. Ti m' nayyw hẽ hỹ pong jé pããn

hadoo do basëëk p'aa hẽnh. 17 Ti m' Peed
hyb n'aa newëë nyy d' tahanäng pé ti ta
s'ëëh. Ti nuuj jé né hẽ m' Kóh-Nerijo mejũũ
do rakajaa Simaw häd näng do tób noo bä.
Ramana me m' rabeaanh Simaw tób. 18 Ti m'
rabeaaj kän Peed tagëë bä.
19 Ti m' Peed hyb n'aa newëë nä bä ta
s'ëëh hadoo doo, P'op Hagä Do Sahee ky
hadoo ta hã ta h'yyb gó:
—Tamawoob hẽ ajyy õm resoos —näng
mäh. 20 —As'ëëg g'ëëd, ahyy sa wë. Ahõm
né hẽ sa sii, ỹ né hẽ mejũũ a wë rabana hyb
n'aa —näng mä P'op Hagä Do Sahee.
21 Ti m' Peed bahyy kän sa wë. Ti m' taky
hadoo sa hã:
—Ỹ né hẽ bë eaanh doo —näng mäh. —
H'ëëd hyb n'aa bë wén n'aa? —näng mäh.
22 Ti m' ajyy raky hadoo:
—Kóh-Nerijo häd näng doo, 100 hedoo
do warahén sa wahë n'aa seeh, ãã tame-
jũũ —näk mäh. —P'op Hagä Do hã tah'yy
ka'eeh. Baad hadoo do moo hew'ëët do ta
ti aj'yy. Sahõnh hẽ Judah buuj raj'aa etsë
ta hã. P'op Hagä Do ããs see kas'ee wät mä
ta hã. Ta hã tamejũũ mä õm ranaëënh hyb
n'aa, ta tób hẽnh mabeg'ããs hyb n'aa, ta hã
mabaher'oot hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa
—näk mä sa kyyh.
23 Ti m' Peed batsyyd kän tób hẽnh, t'ĩĩ
hẽnh rabawëh, raba'ỹỹh hyb n'aa. Ti m'
jati pé Peed bahõm kän sa sii. Jesus hã h'yy
ka'eeh do wób, Jopéh panang bä habong do
rahada mäh.
24 Ti m' jat'iip hadoo rakajaa Sesareja
panang bä. T'ĩĩ hẽnh Kóh-Nerijo, ta
wakããn, ta najiis tats'yyt do ragada mäh.
25 Ti m' Peed kajaa bä Kóh-Nerijo tób bä,
Kóh-Nerijo ahyy häng tũũ ta taron nu paa
me, Peed taweh'ëëh hyb n'aa. 26 Ti m' Peed
mejũũ tabas'ëëg gëët hyb n'aa, ti m' taky
hadoo ta hã:
—As'ëëg g'ëëd! —näng mäh. —Aj'yy ỹỹh.
A da hadoo do né hẽ ỹỹh. P'op Hagä Do
nado ỹ hỹỹh —näng mäh.
27 Ti m' Peed ber'oot bä m' ta sii, ajëë suun
mä tób gó. Ti m' hajõk do t'ĩĩ hẽnh kat'aa do
tabahapäh. 28 Ti m' taky hadoo sa hã:
—Bë hapäh né hẽ, Judah buuj raky n'aa
jaw'yyk do dooh tan'oo bä Judah buuj
nadoo do mahang Judah buuj raboo bä.
Dooh tan'oo bä sa tób yt hã Judah buuj ajëë
suun bä. Ti hadoo né hẽ, s'ëëh hadoo doo gó
ỹ P'op Hagä Do metëëk ỹ mananeëënh hyb
n'aa baad nadoo doo, P'op Hagä Do ganadoo
doo, ta wób —näng mäh. 29 —Ti hyb n'aa ỹ
ranaëëj bä, ỹ gadoo ỹ rats'yyt doo. Nayyw
hẽ ỹ bana —näng mäh. —Maher'ood h'ëëd
hyb n'aa ỹ maneëënh —näng mä Peed kyyh.
30 Ti m' Kóh-Nerijo ky hadoo:
—Ji meheet pé ta ã̃ däg, da hẽ, tug bä
ỹ ky n'aa etsẽẽ bä, tii bä pój ỹỹ jé takasee
aj'yy. Gabarëëh ta saroor. 31 Ti taky hadoo
hã ỹỹ: "P'op Hagä Do maa napäh a kyyh
ta hã maky n'aa hetsẽ doo. Tahapäh na-ããj
hẽ kas'uut do sa matym n'aa sa hã maheno
doo", näng. 32 "Mamejõ a sii moo heb'ooh
do wób Jopéh hẽnh rabahõm hyb n'aa, aj'yy
Simaw Peed häd näng do ramanaa hyb n'aa.
Simaw, sa masããh byy s'ëëb tahem'aa do
tób bä tabagä. Akajar nabyy me ta tób
basooh", näng ããs kyyh hã ỹỹ. 33 Ti hyb
n'aa nayyw hẽ ỹ mejũũ õm ranaëënh hyb
n'aa. Baad tanyy né hẽ ti mabana —näng
mäh. —Sahõnh hẽ ãã kata däk P'op Hagä Do
matym gó, ãã matakëë hyb n'aa P'op Hagä
Do mejũũ do maher'oot do ãã hã —näng mä
Kóh-Nerijo kyyh.
34-35 Ti m' Peed du do kän taher'oot do sa
hã:
—Baad ỹ bahapäh hỹỹ kä, sahõnh hẽ
badäk hahỹ haw'ããts hẽ häj n'aa babuuj ta
hã h'yy ka'eeh doo, baad hadoo do moo
b'ook do P'op Hagä Do gadoo. Séd hã ji P'op
Hagä Do gadoo —näng mä Peed.
36 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Bë ky n'aa napäh P'op Hagä Do
taher'oot do ãã hã, Isaraéw buuj sa hã: Jesus
Kristo dajëp ji hyb n'aa. Ti hyb n'aa dooh
P'op Hagä Do majĩĩ ji do boo bä. Tahajaa
ta najiis ji hado däg bä hỹỹ kä. Sahõnh
hẽ badäk hahỹỹ hã habong do sa wahëh
ti Jesus. 37 Bë ky n'aa napäh né hẽ Jesus
moo wäd wät do Judah häj n'aa bä, Jowãw
nu gahem'uun do her'oot do jawén paa bä
Garirej häj n'aa bä ji nu gemuun hõm do ky
n'aa. 38 P'op Hagä Do hejój, ta Sahee na-ããj
hẽ Jesus Nasaréh buuj tah'yyb mahũũm,
P'op Hagä Do an'oo bä. Jé pad'yyt hẽ baad
hadoo do Jesus moo wäd wät. Taheso
sahõnh hẽ Dijab* rejãã doo. Sahõnh hẽ ta
ti Jesus bahajaa, ta sii P'op Hagä Do bawät

* 10:38 Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab.

do hyb n'aa. Bë ky n'aa napäh né hẽ ta
tii. 39 Baad ãã bahapäh sahõnh hẽ Jesus
moo wäd wät do Judah buuj sa häj n'aa
bä, Jerusarẽnh panang bä na-ããj hẽ. Ti
hyb n'aa ãã wén her'oot ãã hapäh doo. Ta
jawén kä rabepëëm däk b'aa hã kajatsëk do
hã, tadajëp hyb n'aa. 40 Tadajëp jawén paa
bä, tamawoob däg ta ã̃h, taganä wät P'op
Hagä Do an'oo bä. Ta jawén takas'ee kän ãã
hã P'op Hagä Do an'oo bä. 41 Dooh sahõnh
hẽ Judah buuj sa hã takas'ee bä. Jããm hẽ ãã
hã takasee, ãã̃h, P'op Hagä Do asëëw bong
doo, ta t'aah ky n'aa ãã baher'oot hyb n'aa.
Ãã awëë bong, ãã eëg bong Jesus sii taganä
wät do jawén paa bä —näng mä Peed.
42 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Ãã tamejũũ ta ky n'aa ãã baher'oot hyb
n'aa ta wób sa hã. Ãã tamejũũ ãã maher'oot
hyb n'aa, ti né hẽ ti sahõnh hẽ hedëp doo,
dejëp do paa na-ããj hẽ sa ky n'aa etyy n'aa
P'op Hagä Do an'oo bä. 43 Sahõnh hẽ P'op
Hagä Do ky n'aa rod raher'ood wät paa ta
ky n'aa. Hahỹỹ da raher'oot doo: Jé ta hã
h'yy ka'eeh do sa h'yyb tym gó hanäng do
nesaa do P'op Hagä Do awug hõm da, sa hyb
n'aa Jesus dajëp do hyb n'aa.
44 Ti m' Peed er'oot nä m', sahõnh hẽ
ta kyyh maa new'ëë do sa h'yyb tym gó
P'op Hagä Do Sahee bajëng. 45 Ti m' Judah
buuj Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Peed sii
han'aa doo, rameuuj bong mäh, P'op Hagä
Do Sahee Judah buuj nadoo do sa h'yyb
gó tabajëng do hyb n'aa. 46 Ramaa napäh
mä kyy wób me rer'oot doo, P'op Hagä Do
raj'aa etsë doo. 47 Ti m' Peed ky hadoo:
—Dooh hewaat pé ranu kemuun hyb
n'aa, P'op Hagä Do Sahee bajëng do hyb
n'aa sa h'yyb gó, ër hã tabajëng do hadoo
—näng mä Peed.
48 Ti m' Peed mejũũ ranu gemuun hyb
n'aa Jesus Kristo häd gó. Ti m' retsẽẽ sa sii
Peed baym hyb n'aa dó.

11

Peed maher'oot do Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã ky n'aa hahỹỹh

1 Ti m', Jesus mejũũ doo, Jesus hã h'yy
ka'eeh do Judah häj n'aa bä habok do na-
ããj hẽ raky n'aa napäh Judah buuj nadoo do
na-ããj hẽ ragadoo do P'op Hagä Do panyyg.
2 Ti m' Peed kaja hõm bä kä Jerusarẽnh
hẽnh, Judah buuj wób Jesus hã h'yy ka'eeh
doo, masuuj noo byyh kehõk doo, ranabuuj
gedoo mä Peed. 3 Hahỹỹ d' mä sa kyyh ta hã:
—Hëd n'aa mabajëë suun Judah buuj
nadoo do sa tób gó? Hëd n'aa mabawëh sa
sii? —näk mäh.
4 Ti m' baad Peed baher'oot sa hã sahõnh
hẽ tahapäh do tahewäd nä hẽnh. Hahỹỹ d'
mä ta kyyh:
5 —Panang Jopéh häd näng doo bä ỹ bagëë
wät bä, ỹ ky n'aa etsẽẽ bä, s'ëëh hadoo hã
ỹỹ. Ỹ hapäh hỹ pong jé naa tabahyng, ỹ
bagëët bä, ta hood pãã̃n hadoo doo. Ta
sasu hã pãã̃n kamewyyt. 6 Baad ỹ baheg'ããs
h'ëëd ta gó hanäng péh. Tii bä har'ëëng,
tababo n'aa, taw'ëëd sii hẽ ỹ hapäh ta gó. Ta
mahang ti anäng ër ky n'aa jaw'yyk do hyb
n'aa ër nawëh doo. 7 Ti ỹ maa napäh kyyh
her'oot do hã ỹỹ: "As'ëëg g'ëëd. Manaboh
a tä", näng mä hã ỹỹ. 8 Ti ỹ ky hadoo: "Dooh
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Dooh ỹ hewë
bä nesaa doo, maganen'aak doo", näng këh
ỹỹ. 9 Tii bä hỹ pong jé naa kyyh her'oot p'aa
hẽnh hã ỹỹ: "Mamaneëëj manä nesaa doo
me, baad tabahado däk P'op Hagä Do anoo
doo", näng mä ta kyyh. 10 Tamawoob nuu
me ta ti kyyh ber'oot hã ỹỹ. Ti m' nayyw
hẽ hỹ pong jé pãã̃n hadoo do basëëk p'aa
hẽnh. 11 Ti noo gó né hẽ tamawoob hẽ ajyy,
Sesareja hẽnh naa ramejũũ doo, rakajaa ỹ
bagä bä. Ỹ rahahëën rawén n'aa. 12 Tii bä
P'op Hagä Do Sahee ỹ tamejũũ sa sii né hẽ ỹ
bahõm hyb n'aa. Ti ãã bahõm kän. B'ëëh
hahỹ ji ma poo oow see pé ajyy ër hỹỹj
hedoo doo, si ỹ rabahõm. Séd hã ãã bajëë
p'ëë aj'yy tób yt hã. 13 Ti aj'yy baher'oot ãã
hã ta tób yt tahapäh do ãã̃s, hahỹỹ da m'
ta sii her'oot doo: "Mamejõ Jopéh panang
hẽnh Simaw Peed häd näng do ramanaa
hyb n'aa. 14 Taher'oot da a hã nyy da bë P'op
Hagä Do bed'ëëp nesaa do mahã̃nh, ta sii bë
baboo had'yyt hyb n'aa hỹ pong jé, õm, a
tób yt haj'eenh doo", näng ãã̃s ta hã —näng
mä Peed kyyh tamaher'oot do sa hã.
15 Ti m' ahõm nä Peed kyyh:
—Ỹ du doo bä ỹ her'oot do sa hã, sa h'yyb
tym gó P'op Hagä Do Sahee bajëng, pooj jé
ër h'yyb gó tabajëng do hadoo. 16 Ti ỹ hyb
n'aa esee Jesus her'oot do paah: "Jowãw
nu gahem'uun do nu gemuun wät naëng
me. Hỹỹ kä bë hã P'op Hagä Do anoo da
ta Sahee bë h'yyb tym gó." 17 Sa hã P'op
Hagä Do an'oo däk ta Sahee, ër hã tan'oo

däk doo da, Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do hã ãã h'yy ka'eeh noo gó. Ti hyb
n'aa, P'op Hagä Do hã ỹ hajẽm g'eeh tamo
haj'aa hadoo do hyb n'aa? —näng mä Peed
sa hã.
18 Ti m' ramaa napäh bä m' Peed her'oot
doo, dooh m' ranabuuj gedo boo bä kä.
Ti m' radu doo P'op Hagä Do raj'aa etsë.
Hahỹỹ da m' sa kyyh:
—Judah buuj nadoo do hã na-ããj hẽ P'op
Hagä Do anoo ta hã rah'yy kawapëën, ta
hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa, edëb had'yyt do
ragadoo hyb n'aa kä P'op Hagä Do pa —näk
mä sa kyyh.

Ãn-Tijoka bä habong do Jesus hã h'yy ka'eeh do panyyg n'aa hahỹỹh

19 Jesus hã h'yy ka'eeh do rarejãã doo, Es-
Tew radaj'ëëp noo gó, raketyn bong. Sa
wób Penisija häd näng do häj n'aa hẽnh
rabahõm, ta wób tsyt dëëg hã Tsi-Peré häd
näng doo hẽnh rabahõm, ta wób panang
Ãn-Tijoka häd näng doo hẽnh rabahõm.
T'ĩĩ hẽnh jããm hẽ Judah buuj hã rama-
her'oot Jesus ky n'aa. 20 Ti hadoo né hẽ, Je-
sus hã h'yy ka'eeh do wób, Tsi-Peré, Sirené
häd enäh doo bä naa, ah'ũũm Ãn-Tijoka
hẽnh. T'ĩĩ hẽnh rabaher'oot Jesus, Hyb N'aa
Jawyk Do ky n'aa Judah buuj nadoo do sa
hã kä. 21 P'op Hagä Do hejój sa hã tabawät,
ti hyb n'aa hajõk raky dahé däk panyyg
hanäm doo. Jesus hã rah'yy kae padäg kän.
22 Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh do
Jerusarẽnh bä habong do raky n'aa napäh
bä ta tii, ramejũũ Béh-Nabéh, Ãn-Tijoka
hẽnh tabaheg'ããs hyb n'aa. 23 Ti m', t'ĩĩ
hẽnh Béh-Nabéh kajaa bä, tahapäh P'op
Hagä Do ky n'aa edëë bong hanäm doo
me Judah buuj nadoo doo. Ti hyb n'aa
tatsebee wät. Ti m' baad tabaher'oot sa
hã, t'õp madäk doo me rahyb n'aa hũũm
had'yyt hẽ hyb n'aa Jesus. 24 Ky enyym mä
ti Béh-Nabéh. Baad mä P'op Hagä Do Sahee
h'yyb mahũũm, baad tah'yy ka'eeh Jesus
hã. Hajõk t'ĩĩ hẽnh rah'yy kae kän Jesus hã.
25 Ti m' Béh-Nabéh bahõm kän Tas hẽnh,
Saw-Ru hesoos doo. 26 Tabaw'yyt bä m'
tamana kän Ãn-Tijoka panang hẽnh. Ti m'
sét ta baab rababoo kän ta tii bä Jesus hã
h'yy ka'eeh do sa mahang. Hajõk do sa hã
rama metëëk Jesus ky n'aa. Ãn-Tijoka bä né
kä pooj jé radu doo ramaneëënh do Jesus hã
h'yy ka'eeh doo, Kristo karapee.
27 Ti noo gó P'op Hagä Do ky n'aa rod
rabana Ãn-Tijoka hẽnh, Jerusarẽnh hẽnh
naa. 28 Sa seeh, Agab häd näng doo, as'ëëg
gëët, P'op Hagä Do Sahee kyy gó taher'oot
sa hã, ana ji hasaah do pan'aa sahõnh hẽ
hëëj Roma buuj rabag'ããs doo bä. Te hub
né hẽ, Roma buuj sa wahë n'aa Karaw-
Dijo häd näng do bag'ããs noo gó rabas'aah
né hẽ. 29 Tii kä m', Jesus hã h'yy ka'eeh
do Ãn-Tijoka bä habok do ramasaa kän
Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Judah häj n'aa
bä habong doo. Sahõnh hẽ ranoo rahajaa
do pénh. 30 Ti m' ramejũũ Béh-Nabéh Saw-
Ru daheeh ramahũũm ramasa doo, Jesus hã
h'yy ka'eeh do Judah häj n'aa bä habong do
sa wahë n'aa wë.

12

Eróts mejũũ radaj'ëëp paawä Peed panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m', ti noo gó Judah buuj sa wahë
n'aa Eróts häd näng do du doo tarejãã do
Jesus hã h'yy ka'eeh do wób. 2 Tamejũũ mä
radaj'ëëp Tsijaag sẽn-jeer me. Jowãw hỹỹj
mä ti Tsijaag. 3 Ti m' Eróts bahapäh bä kä
ti Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh do ra-
gen'aak Tsijaag tadaj'ëëp doo, tamejũũ na-
ããj hẽ ramaso däk Peed. Pãw makuj temah
do rabawa do ratab'ëës noo gó m' tii. 4 Ti m'
ramaso däk jawén paa bä tamejũũ radawäts
gëët. Ti m' tamejũũ 16 warahén, ji meheet
pé ken'yyh raketyn hõm, rabahag'ããs hyb
n'aa Peed. Takarẽn né paawä Pas-kowa
ratab'ëës jawén paa bä tamejũũ Peed ra-
manaa, hajõk do sa matym gó ta hã taky
n'aa etyy hyb n'aa. 5 Ti m' ragadahew'ëës
doo gó Peed ag'ëëd nuuj jé, tak'ëp né hẽ
Jesus hã h'yy ka'eeh do P'op Hagä Do hã
raky n'aa etsẽẽ ta hyb n'aa.
6 Ti m' atsëm, Eróts ky däng do pooj jé,
hajõk do sa matym gó Peed taky n'aa etyy
do paawä, Peed aỹỹh mä warahén sa hõõ gó.
Hub hẽnh warahén seeh, s'ỹỹ hẽnh ta seeh.
Pawóp hẽ haak sapuuw hadoo doo me Peed
ramoo maw'yyd däk. Warahén sa hã tatyd
padëëk. Warahén wób ragadahew'ëës do
noo bä rabab'ëëh rabahag'ããs hyb n'aa. 7 Ti
m', nayyw hẽ m' P'op Hagä Do ããs kas'ee
wät. Ragadahew'ëës doo gó m' ta bag
ganyyh. Ti m' ããs mebë Peed karapa hã,
taty gawëëj däk hyb n'aa. Ti m' taky hadoo
ta hã:

—Nayyw hẽ, h'yy kabawaad wäd! As'ëëg g'ëëd! —näng mäh.

Ti m' nayyw hẽ haak sapuuw hadoo doo, ta moo hã padëëk do paah, keréd bëëh tũũ.
8 Ti m' ãã̃s ky hadoo ta hã:

—Madadäg a saroor, a tsyym suun —näng mäh.

Ti m' Peed dadäk ta saroor, ta tsyym suun. Ti m' ãã̃s ky hadoo ẽnh:

—Madadäg a hatsë a hã, jawén ỹ ana! —näng mäh.

9 Ta jawén Peed banä kän ragadahew'ëës doo gó naa. Dooh tah'yy ganyy bä te hub tado bä né hẽ ãã̃s moo wät doo. Ta s'ëëh hadoo tahapäh ted'oo. 10 Ratab'ëës pooj jé hab'ëëh do warahén. Ta jawén hab'ëëh do ratab'ëës né hẽ m' tii d' ẽnh. Ti m' rakajaa bä ta noo sapaar s'ëëb ty katsë doo, panang hẽnh ji bahõm bä kä, ta daaj hẽ tanoo kasëëts hõm. Ti m' ratabëëj nä kän mäh. Dawëë péj rababoo däk bä kä m', ãã̃s badoo wäd kän, ta pooj jé hawät doo.

11 Ti m' Peed h'yy kadaw'uuh. Ta h'yyb gó m' taky hadoo:

—Hỹỹ kä baad ub ỹ bahapëë kän. P'op Hagä Do mejũũ ta ãã̃s ỹ tabed'ëëp hyb n'aa Eróts moo gó naa, ỹ rarejãã do paawä Judah buuj sa mahã̃nh —näng mä ta h'yyb gó.

12 Ti m' Peed h'yy kadaw'uuh bä m', tabahõm Marija häd näng do tób hẽnh. T'ĩĩ hẽnh hajõk kata b'ëëh raky n'aa etsẽẽ hyb n'aa. Marija häd näng doo, Jowãw Maah-Ko häd näng do ỹỹn. 13 Ti m' sa tób nooh, ta tyw n'aa tabës bä nasooh doo me Peed naëënh. Tanoo edas mäh. Ti m' maruus, sa karom Rode häd näng do banyyh tabaheg'ãã̃s hyb n'aa. 14 Tamaa napäh bä Peed noo ged'op, tsebee wät do hyb n'aa p'aa hẽnh tamatëh hõm tapanäk hyb n'aa ta wób sa hã Peed ti agëët tób noo bä. H'yyb manepëë wät do hyb n'aa, dooh m' tanoo gasëëts wäd tób nooh. 15 Ti m' ta wób raky hadoo maruus hã:

—Õm ky kew'oonh —näk mäh.

—Dooh. Né hup ỹ né hẽ. Peed né hẽ —näng mä maruus.

—Dooh Peed tado bä —näk mäh. —Ã̃ãs ta hã hag'ãã̃s do apäh —näk mäh.

16 Ti nuuj jé m' Peed naëënh nä tób noo bä. Ti m' ranoo gasëëts kän, ti m' Peed rahapäh, ti m' h'yy gabedo bong mäh. 17 Ta moo me m' Peed meduuk, bag hẽnh rabab'ëëh hyb n'aa. Ti m' taher'oot sa hã ny hadoo P'op Hagä Do manyyh ragadahew'ëës doo gó naa. Ti m' taky hadoo:

—Bë maher'ood Tsijaag, ta wób Jesus hã h'yy ka'eeh do sii hẽ —näng mäh.

Ti m' sa hã tabaher'oot jawén paa bä, ahõm kän ta s'ee hẽnh.

18 Ti m' tabawag hõm bä kä, tak'ëp warahén rah'yyb manepëë bong, h'yyb e'ỹỹm b'ëëh mä Peed badoo wät do hyb n'aa m'. 19 Ti m' Eróts mejũũ rabesoos hyb n'aa. Dooh m' rawyyd bä. Ti m' hajõng Eróts eaanh warahén sa hã, ti m' tamejũũ radej'ëëp sahõnh hẽ warahén hag'ãã̃s do paah.* Ti m' ti jawén paa bä Eróts beréd däk dó Judah häj n'aa. Sesareja panang hẽnh tabeg'ãã̃s dó.

Eróts dajëp do panyyg n'aa hahỹỹh

20 Eróts paa kamajẽ wät Tiir panang, Sidõn panang babuj n'aa sa hã. Ti m' Tiir panang, Sidõn panang babuj n'aa, baad ub rakaner'oot rabaher'oot hyb n'aa Eróts sii, Eróts kamanajẽ wät hyb n'aa sa hã. Tii d' rawén d'oo sa waa hyb n'aa, Eróts häj n'aa bä retsẽẽ do hyb n'aa. Ti m' pooj jé rakaner'oot Baras häd näng do sii, Eróts hã tabetsẽẽ hyb n'aa tan'oo bä ta sii raber'oot hyb n'aa. Eróts karom, ta masa n'aa Eróts weh'ëëh do ti Baras. 21 Ti m' Eróts ky däng sa hã, ta sii raber'oot hyb n'aa. Ti m' ti noo gó tadadäk sa wahë n'aa saroor n'aa, ti m' tabaher'oot hajõk do sa hã. 22 Ti m' maa new'ëë do tak'ëp mä sa kyyh:

—Ta ti her'oot doo, dooh aj'yy tado bä! P'op Hagä Do hadoo né hẽ tii! —näk mä sa kyyh.

23 Ti m' Eróts gadoo sa kyyh, "P'op Hagä Do õm", hanäk doo. Tsebee wät ti hyb n'aa. Dooh tawehëë bä P'op Hagä Doo. Ti hyb n'aa ti noo gó né hẽ kä, nayyw hẽ, P'op Hagä Do ãã̃s an'oo bä ta nahëë nyy kän. Tii bä m', tadajëb kän as'ood no haj'aa.

24 P'op Hagä Do ky n'aa ahõm tii bä. Jé pad'yyt hẽ tii bä rabaher'oot.

25 Ti m' Béh-Nabéh Saw-Ru daheeh raba-haëëj däk jawén paa bä dajẽẽr Ã̃n-Tijoka

* 12:19 Hajõng Eróts wén eaanh sa hã, tahapäh hyb n'aa ranoo kanesa bä. Peed ramasa ragadahew'ëës doo gó tabanyyh ted'oo apäh. Ti noo gó radej'ëëp né hẽ ragadahew'ëës doo gó hagëët do hagã n'aa, ta see kejën nä bä sa mahã̃nh.

buuj Jesus hã h'yy ka'eeh do mejũũ doo,
rababaaj nä kä Ãn-Tijoka hẽnh. Sa sii
ramahũũm kän Jowãw Maah-Ko häd näng
doo.

13

Jesus ky n'aa mahũũm do rasëm do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Ãn-Tijoka bä, Jesus hã h'yy ka'eeh
do sa mahang ti anäng P'op Hagä Do ky n'aa
rod, P'op Hagä Do kyyh ma metëëk doo.
Hahỹỹ da m' sa häd: Béh-Nabéh, Simijãw
"byyh hasus doo" ramaneëënh doo, Rusijo
(panang Sirené häd näng doo hẽnh naa),
Manaẽn (Eróts Garirej häj n'aa wahë n'aa
daheeh hawäng do paah), Saw-Ru kä. 2 Ti m'
ta see pé noo gó, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
rahyb n'aa jew'yyk bä, ranoo kanawa doo
me Jesus rahyb n'aa esee bä, P'op Hagä Do
Sahee ky hadoo sa h'yyb gó:

—Tsyt hẽ, wë ỹỹ bë asëëw Béh-Nabéh
Saw-Ru daheeh. Ti anäng ỹ karẽn do ramoo
bok doo, ỹ wén naëënh —näng mä P'op
Hagä Do Sahee.

3 Ti m' raky n'aa etsẽẽ jawén paa bä,
ratayy do ji noo kanawa doo me Jesus ji hyb
n'aa esee hyb n'aa jawén paa bä, sa moo
radatooj kän Béh-Nabéh Saw-Ru* sa nuu
gó.† Ti m' raky n'aa edëë wät rabahõm hyb
n'aa kä.

Tsyt dëëg hã Jesus ky n'aa raher'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

4 Ti m' Béh-Nabéh Saw-Ru daheeh
rabahõm kän P'op Hagä Do Sahee mejũũ
doo da. Ti m' panang Serew-Sija häd näng
doo hẽnh rabaw'ëënh. Tii b' naa ragatsëg
t'oonh marakate gó rabatsëg hõm hyb n'aa
tsyt dëëg hã Tsi-Peré häd näng doo hẽnh.
5 Rakaja hõm bä panang Saramin häd näng
doo bä, raher'oot mä P'op Hagä Do panyyg
tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd
naherot do yt hã. Jowãw Maah-Ko sa sii m'
tabawät, tamasa hyb n'aa sa hã.

6 Ti m' tsyt dëëg ratabëëj däk, Pap panang
bä rakajaa. T'ĩĩ hẽnh ramamuun mä sëëw
oow, Judah buuj seeh. Bar-Jesus mä ta
häd. Gereg sa kyy me Erimas ramaneëënh.
P'op Hagä Do panyyg rod mä tanooh. Noo
kanesa do tii. 7 Sesijo Paw-Ro, tsyt dëëg
hã buuj sa wahë n'aa sii tamoo wät. H'yy
ganäng mä ti sa wahë n'aa Sesijo Paw-
Ro häd näng doo. Ti m' tamejũũ ta wë
ranaëënh hyb n'aa Béh-Nabéh Saw-Ru da-
heeh, ta hã rabaher'oot hyb n'aa P'op Hagä
Do kyyh. 8 Ti m' ta ti aj'yy sëëw oow, Erimas
häd näng doo, dooh tagenaag bä raher'oot
doo. Takarẽn paawä dooh sa wahë n'aa
h'yy kae bä Jesus hã. 9 Ti m' baad mä
P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm Saw-
Ru, Paw-Ro ramaneëënh doo. Ti m' baad
Paw-Ro baheg'ããs sëëw oow wë. 10 Ti m'
taky hadoo ta hã:

—Dijab t'aah õm! Baad hadoo do ga-
nen'aak do õm. Ky nesaa õm, noo kanes'ats
õm —näng mäh. —Mawareem had'yyt hẽ
g'eeh baad hadoo do Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do metëëk doo? —näng mäh.

11 Ti m' taky hadoo ẽnh ta hã:

—A wë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do h'yyb
wareem däk. Õm da ty tamaa wät dó. Ti
noo gó dooh mahapëë wäd bä papỹỹj bag
—näng mä Paw-Ro kyyh.

Ti m' nayyw hẽ Erimas ty tamaa wäd kän.
Tesóts wät mä nayyw hẽ moo takyyk do
pan'aa. 12 Ti m' sa wahë n'aa bahapäh bä
aj'yy ty tamaa wät doo, Jesus hã tah'yy kae
däg kän. Tameuuj wät mä Jesus ky n'aa hã.

*Ãn-Tijoka s'ee h*ẽnh raheboo nä do panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ti m' Pap bä naa Paw-Ro rabatsëg hõm
tamyyj däk hã, Peh-Ke häd näng doo hẽnh,
Pam-Pirija häj n'aa bä. Ti m' panang Peh-
Ke häd näng doo bä rakajaa bä, Jowãw
Maah-Ko eréd bong mä Paw-Ro Béh-Nabéh
daheeh, Jerusarẽnh hẽnh tababaaj hõm
hyb n'aa. 14 Peh-Ke bä naa Paw-Ro rabahõm
panang Ãn-Tijoka s'ee hẽnh, Pisidija häj
n'aa bä. Ti m' Saab hã, Judah buuj rakame-
hehãk do hã, rabahõm tób P'op Hagä Do
panyyg rayd naherot doo hẽnh. Ta yt hã
m' rabat'oonh. 15 Ti m' tób yt hã kat'aa
do see taner'oot mä P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk do kerih do bód, P'op Hagä Do ky
n'aa rod rerih do bód na-ããj hẽ. Taner'ood
wät do jawén paa bä, tób sa wahë n'aa ra-
bats'yyt Paw-Ro raher'oot hyb n'aa rakarẽn
bä. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

* 13:3 Saw-Ru häd see Paw-Ro. † 13:3 Sa moo radatooj bong, P'op Hagä Do Sahee hejój sa sii tabawät hyb n'aa.

—Ãã wakããn —näk mäh. —Tanyy bä bë
wë bë her'oot pé babä hat'oonh do ratsebé
hyb n'aa, bë her'ood —näk mäh.
16 Ti m' Paw-Ro bas'ëëg gëët. Ta moo me
m' tameduuk, bag hẽnh rabab'ëëh hyb n'aa.
Ti m' taky hadoo:
—Bë maa newë këh ỹỹ, Isaraéw buuj,
Isaraéw buuj nadoo do na-ããj hẽ P'op Hagä
Do hã hyb n'aa es'ee doo —näng mäh. 17 —
P'op Hagä Do Isaraéw buuj rah'yy kaha'eeh
do tasëëw hõm paa ër wahë makũũh.
Tak'ëp rakaood bong P'op Hagä Do an'oo
bä Esit bä, sa wakããn nadoo do sa mahang
rababong noo gó. Ti m' t'ĩĩ hẽnh häj n'aa bä
naa ta hejój me ër wahë makũ taman'yyh.
18 40 m' ta baab rababong tabanawäng bä,
P'op Hagä Do baad taheg'ããs sa hã. 19 Hëëj
Kanaãh häd näng doo bä 7 t'ĩĩ hẽnh habong
do paa sa wahë n'aa sa karapee sii hẽ ër
wahë makũ nu gad'eet, P'op Hagä Do an'oo
bä. Ër wahë makũũ hã tan'oo däk sa häj
n'aa paah. 20 450 ta baab tabado däk bä kä
ër wahë makũ tasëëw hõm do jawén paa bä
tii.
—Ta jawén P'op Hagä Do anoo sa hã ajyy
ky n'aa etsëëh do sa mahang ky n'aa etyy
doo. Tii d' tabahadoo, P'op Hagä Do ky
n'aa rod Samuéw bawäd däg bä kä. 21 Ti
m' ër wahë makũ rabetsẽẽ, P'op Hagä Do
anoo hyb n'aa sa wahë n'aa pan'aa. Ti m'
P'op Hagä Do banoo né hẽ Sauh häd näng
doo, Kis häd näng do t'aah, sa wahë n'aa
tabahadoo hyb n'aa. Bẽn-Jamih häd näng
do panaa ti Sauh. 40 ta baab Sauh bag'ããs.
22 Ta jawén tado hõm Sauh, Dawi ta jawén
buuj P'op Hagä Do an'oo bä, sa wahë n'aa
tabahadoo hyb n'aa. Hahỹỹ da m' P'op
Hagä Do kyyh Dawi ky n'aa: "Ỹ karẽn doo da
Dawi bawät ỹ hapäh. Tamoo wät da sahõnh
hẽ ỹ karẽn doo", näng mä P'op Hagä Do
kyyh Dawi ky n'aa hã —näng mä Paw-Ro
kyyh.
23 Ti m' Paw-Ro ky hadoo:
—Dawi panaa see P'op Hagä Do mejõ kän,
Isaraéw buuj sa h'yyb tym dëëb, taky n'aa
enooh do paa hadoo. Jesus né hẽ tii. 24 Jesus
du doo do pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa
taher'oot doo, Jowãw nu gahem'uun do häd
näng do her'oot sahõnh hẽ Isaraéw buuj sa
hã, raberéd hõm hyb n'aa ta ti nesaa doo.
Tanu gemuun hõm nesaa do raberéd hõm
do heen n'aa. 25 Sahõnh hẽ ta hã P'op Hagä
Do mejũũ do tametëëk do pan'aa tabahajaa
bä, Jowãw nu gahem'uun do ky hadoo: "Jaa
ỹ bë hã?", näng mäh. "Dooh bë hyb n'aa
newëë do tado bä ỹỹh. Dooh P'op Hagä Do
H'yyb Däng Do tado bä ỹỹh. Ti awät da
jawén ỹỹ. Ỹ hyb n'aa sakog its ta hã. Ti hyb
n'aa, dooh ỹ haja bä ta tsyym suun ỹ kabo
nä bä", näng mä Jowãw nu gahem'uun do
kyyh —näng mä Paw-Ro sa hã.
26 Ti m' ahõm nä Paw-Ro kyyh:
—Wakãn haa, Abaraãm panaa, Isaraéw
buuj nadoo do P'op Hagä Do hã hyb n'aa
hesé doo, bë na-ããj hẽ, bë sahõnh hẽ bë maa
newë. Ër hã né hẽ P'op Hagä Do an'oo däk
ër panyyg näng hyb n'aa nyy da ji h'yyb
tym Jesus bed'ëëp. 27 Jerusarẽnh panang
buuj, sa wahë n'aa na-ããj hẽ, dooh rah'yy
ganyy bä jaa ti Jesus. Dajëb hã Jesus raky
n'aa ety däk. Tii da takajaa Saab hã had'yyt
hẽ tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot
do yt hã P'op Hagä Do ky n'aa rod sa kyy
kerih do raner'oot doo.‡ 28 Dooh rawyyd bä
né paawä dajëb hã Jesus raky n'aa etyy hyb
n'aa, retsẽẽ Pirato hã tamejũũ radaj'ëëp
hyb n'aa. 29 Sahõnh hẽ ta ky n'aa kerih do
paa P'op Hagä Do kyy kerih do hã ta hã
rabad'oo do jawén paa bä, rabado hyy kän
Jesus hub b'aa hã naa. Ti m' radasuun jëng
pä gabaho doo gó. 30 Ti m' taganä wäd kän
p'aa hẽnh, P'op Hagä Do an'oo bä. 31 Tadajëb
pooj jé, hajõk ta sii hah'ũũm Garirej häj
n'aa bä naa Jerusarẽnh hẽnh. Sa hã né hẽ
Jesus kas'ee wät hajõng ta ãh, taganä wät
do jawén paa bä. Ti né hẽ rahapäh doo, hỹỹ
kä raher'oot Jesus ky n'aa Isaraéw buuj sa
hã —näng mä Paw-Ro kyyh.
32-33 Hahỹ panyyg hanäm do ãã her'oot bë
hã. P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ër wahë
makũũ hã, ti né hẽ hỹỹ kä tan'oo däk ër sa
panaa paa hã. Ti d' né hẽ tabad'oo Jesus
ganä wät tan'oo bä kä. Hahỹ hadoo ta ky
n'aa kerih do Saaw-Mo 2 hã:

"Tah ỹ õm. A yb ỹ hado däk naga hẽ."§

34 Ta pooj jé P'op Hagä Do her'ood däk ta

‡ 13:27 Raneherod né paawä P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do paah, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ji h'yyb tym dëëb ky n'aa, nyy da rarahejãã, nyy da radaj'ëëp, dooh rah'yy genä bä. Jesus radaj'ëëp noo gó kaja däk P'op Hagä Do maher'oot do paah. § 13:32-33 Saaw-Mo 2.7

t'aah ganä wät do ky n'aa, ta kamag karejã
mahãnh. Hahỹỹ da takerii däk ta ti ky n'aa:

"Õm ỹ ky n'aa edëng, baad had'op doo me,
ky kaneh'ỹỹt doo me, Dawi hã ỹ ky n'aa
enooh do paa me."**

35 Hahỹỹ da na-ããj hẽ takerii däk P'op
Hagä Do kyyh see hã:

"Dooh man'oo bä a karom,
tsyt hẽ a wë moo wät do ta kamag n'aa
karejã bä."††

36 Dooh Dawi ta daaj hẽ ta ky n'aa tado bä
ti taher'oot doo. P'op Hagä Do karẽn doo da
né hẽ sahõnh hẽ Dawi moo wät tahawät noo
gó. Ta jawén tadajëb kän. Ta wahë makũ
rahabong hẽnh tabas'ëëg kän. Karejã däk ta
kamag n'aa. 37 Tii d' nado dejëp do mahang
ganä wät P'op Hagä Do anoo do hã. Dooh ta
ti ta kamag n'aa karejã bä.

38 —Ti hyb n'aa wakãn haa, —näng mäh —
baad ỹ karẽn bë heen n'aa nyy däk hahỹ ỹ
her'oot do bë hã: Jesus dajëp do hyb n'aa,
taganä wät do hyb n'aa, P'op Hagä Do awug
hõm da sahõnh hẽ nesaa do ji h'yyb tym gó
hanäng doo. 39 Mosees ky n'aa jaw'yyk doo,
dooh tahaja bä baad ji hado däg bä tan'oo
bä P'op Hagä Do matym gó. Jé h'yy ka'eeh
do Jesus hã, baad tabahado däk hỹỹ kä P'op
Hagä Do matym gó —näng mäh. 40 —Baad bë
hyb n'aa matakä bë hã takanajaa hyb n'aa
P'op Hagä Do ky n'aa rod raher'oot do paah.
Hahỹỹ d' paa raher'oot P'op Hagä Do kyyh:

41 "Bë maa newë këh ỹ ty n'aa ges'yyk doo.
Bë meuuj da! Bë dejëb kä!
Ỹ moo wät da bë habong do noo gó sét
hadoo doo,
tabad'op hẽ da bë ky dahé, bë rapanäg né
hẽ paawä ta ky n'aa."‡‡

—Tii d' né hẽ P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa
rod rerih do hã —näng mä Paw-Ro tób yt
hat'oonh do sa hã, Jesus ky n'aa raky nasëm
hyb n'aa.

42 Ti m' Paw-Ro bahajaa bä taher'oot doo,
anä kän mä Béh-Nabéh daheeh. Raban'yyh
bä m' tób gó naa, t'ĩĩ hẽnh hat'oonh do
rabatsyyd kän, Saab see hã p'aa hẽnh raba-
her'oot hyb n'aa ta ti panyyg. 43 Tób P'op
Hagä Do panyyg rayd naherot do wahë
n'aa kat'aa do hã rakedëë hõm jawén paa
bä, sahõnh hẽ raban'yyh do jawén paa bä,
hajõk Judah buuj, Judah buuj nadoo do P'op
Hagä Do hyb n'aa jew'yyk do na-ããj hẽ,
rahadaa hõm Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh.
Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh raky n'aa
jebaanh sa sii hah'ũũm do sa hã, rahyb n'aa
nerét hyb n'aa P'op Hagä Do ky enyym do
ky n'aa ramaa napëë wät doo.

44 Ti m' Saab see hã kä, hajõk panang buuj
kat'aa, P'op Hagä Do ky n'aa maa new'ëë
doo. 45 Ti m' Judah buuj rabahapäh bä m'
hajõk do kat'aa doo, h'yy kajewëëts bong
Paw-Ro sa hã. Ti m' raky hadoo:

—Dooh te hub tado bä Paw-Ro raher'oot
doo —näk mäh. —Noo kanesa tii —näk mä
sa kyyh.

Raky n'aa rejãã mä Paw-Ro Béh-Nabéh
daheeh. 46 Ti m' h'yyb neỹỹm doo me Paw-
Ro Béh-Nabéh daheeh raky gadoo:

—Ãã her'ood wät P'op Hagä Do panyyg
pooj jé bë hã. Dooh bë karẽn bä bë gado
bä. Dooh bë karẽn bä bë h'yyb tym hedëb
had'yyt doo. Ti hyb n'aa hỹỹ kä ãã bahõm
kän, ãã baher'ood kän Judah buuj nadoo do
sa hã kä —näk mäh. 47 —Tii d' né hẽ ãã P'op
Hagä Do mejũũ kerih do hã:

"Ỹ an'oo bä õm sahõnh hẽ Judah buuj
nadoo do sa h'yy ganä n'aa maba-
hadoo hyb n'aa.
Tii d' ỹ bad'oo, mamahũũm hyb n'aa këh ỹ
n'aa dawëë habong do sa hã,
ỹ bed'ëëp hyb n'aa sa hã nesaa do mahãnh,
si ỹ had'yyt hẽ rababok hyb n'aa kä."§§

48 Ti m' Judah buuj nadoo do ramaa napäh
bä ta tii, ratsebee bong.

—Baad ub P'op Hagä Do ky n'aa —näk mä
sa kyyh.

Ti m' sahõnh hẽ P'op Hagä Do asëëw
hõm doo, edëb had'yyt do ragadoo hyb
n'aa ta pa, raky dahé kän Jesus ky n'aa.
49 Ti m' raher'ood kän Jesus ky n'aa panang
bä, panang nedaa bä haj'eenh do sa hã
na-ããj hẽ. 50 Ti m' Judah buuj Jesus hã
h'yy kana'eeh do rabahõm kän ỹỹj ky n'aa
etsëëh doo, P'op Hagä Do hyb n'aa esee do

** 13:34 Isajas 55.3 †† 13:35 Saaw-Mo 16.10 ‡‡ 13:41 Habakuk 1.5 §§ 13:47 Isajas 49.6

wë, panang bä ky n'aa etsëëh do ajyy n'aa
sa wë na-ãã̃j hẽ. Raher'ood had'yyt hẽ sa
hã rah'yy kawereem hyb n'aa Paw-Ro Béh-
Nabéh sa wë, rabah'eed h'ũũm hyb n'aa
ta s'ee hẽnh. Ti m' tii d' né hẽ rabad'oo.
Rah'eed n'yyh sa panang bä naa. 51 Ti m'
Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh ratapyng hõm
k'ããts sa tsyym suun hã padëëk doo. Tii d'
rawén d'oo baad nado ta wób sa mo haj'aa
sa hã, rahanäng péh. Ti m' rabahõm kän
panang Ikonijo häd näng doo hẽnh. 52 Ti m'
Jesus hã h'yy ka'eeh do ratsebee bong. Baad
mä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm kän.

14

1 Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh rakajaa bä
panang Ikonijo häd näng doo bä, rabahõm
tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd
naherot do yt hã, rabahed'oo doo da. Baad
rabaher'oot t'ĩĩ hẽnh Jesus ky n'aa. Ti hyb
n'aa hajõk Judah buuj, Judah buuj nadoo
do na-ãã̃j hẽ, raky daheeh Jesus ky n'aa.
2 Ti m' Judah buuj Jesus ky n'aa ganadoo
doo, rah'yyb metsëëh Judah buuj nadoo
doo, rah'yy kawereem hyb n'aa Jesus hã
h'yy ka'eeh do sa wë. 3 Ti hyb n'aa Paw-Ro
Béh-Nabéh daheeh rabaym ta tii bä hajõng
ta ã̃h. H'yyb neỹỹm doo me rabaher'oot
Jesus ky n'aa. Ti m' Jesus anoo sa hã
rabahajaa hyb n'aa rapehuunh doo, ji hyb
n'aa meuunh doo, sahõnh hẽ rabahapäh
hyb n'aa P'op Hagä Do kyy gó né hẽ ti P'op
Hagä Do ky enyym do ky n'aa raher'oot
doo. 4 Ti m' panang buuj wób raky daheeh
Paw-Ro raher'oot doo, ta wób raky daheeh
Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh doo. 5 Ti
m' Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh doo,
Judah buuj nadoo doo, sa wahë n'aa sii hẽ
rakaner'oot Paw-Ro Béh-Nabéh rarejãã hyb
n'aa, pä me rabakut hyb n'aa. 6 Ti m' Paw-Ro
raky n'aa napäh bä m' tii, rakejën hõm hëëj
bód Rikonikas häd näng doo hẽnh, panang
Ris, Derebé häd enäh doo hẽnh, ta tii bä häj
n'aa hẽnh. 7 T'ĩĩ hẽnh na-ãã̃j mä raher'oot
Jesus ky n'aa hanäm doo.

Paw-Ro rakut do pä me panyyg n'aa hahỹỹh

8 Ti m', Ris bä Paw-Ro her'oot do maa
new'ëë do sa mahang aj'yy k'yy gadóm do
bahäng. Ta hã d' né hẽ tahenäng noo gó.
Dooh noo gó tabawäd bä. 9 Tamaa newëë
mä Paw-Ro her'oot doo. Ti m' Paw-Ro
baheg'ãã̃s ta wë. Tah'yyb hapäh né hẽ, aj'yy
h'yy ka'eeh Jesus hã tabahub däk hyb n'aa.
10 Ti m' taky hadoo ta hã:

—As'ëëg g'ëëd! —näng mäh.

Ti m' nayyw hẽ tabas'ëëg gëët mäh. Ti
m' tadu doo hawäd däk doo.

11 Ti m' hajõk do rahapäh bä Paw-Ro mo
haj'aa, tak'ëp mä raky kakä bong. Sa kyy
me raky hadoo:

—P'op habong doo, ër h'yy kaha'eeh do
ahyy b'ëëh. Ajyy gó rakesok —näk mäh.

12 Béh-Nabéh ramaneëënh Sewus häd me,
rah'yy kaha'eeh doo. Paw-Ro ramaneëënh
Er-Mes häd me, rah'yy kaha'eeh do seeh,
Paw-Ro ti her'ood ub do hyb n'aa. 13 Ti m'
tób Sewus rahyb n'aa esee do yt hã moo
hew'ëët do tamanaa booj yb, b'aa ts'ooh sii
hẽ, sa panang noo bä. Panang babuj n'aa
sii hẽ takarẽn paawä tajuu booj yb, Paw-Ro
Béh-Nabéh daheeh rahyb n'aa jew'yyk do
hyb n'aa. Panang nedaa bä tób Sewus rahyb
n'aa esee do basooh.

14 Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh raba-
hapäh bä m', ras'ëëd hõm sa daaj hẽ sa
saroor tii da raganen'aak do heen n'aa. Ti
m' rawaj'aa bong sa mahang. Rawaj'aah bä
m' tak'ëp mä rageëënh:

15 —H'ëëd hyb n'aa tii d' bë bad'oo? —
näk mäh. —Ajyy né hẽ ã̃ãh, bë da hadoo
doo! —näk mäh. —Bë ã̃ã panäk ã̃ã wén
na, bë beréd hõm hyb n'aa hahỹ daap hẽ
bë h'yy kaha'eeh doo. Dooh redëb bä tii.
Taw'ãã̃ts hẽ P'op Hagä Do hã, hedëp do hã
bë h'yy kawareem, sahõnh hẽ pahuunh do
hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa. Sahõnh hẽ
badäk hahỹỹh, wë, akajar na-ãã̃j hẽ, sahõnh
hẽ ta hã habong do na-ãã̃j hẽ P'op Hagä
Do mo haj'aa. 16 P'ooj ub rakarẽn doo da
paa P'op Hagä Do banoo rababok sahõnh
hẽ badäk hahỹ haw'ãã̃ts hẽ häj n'aa babuuj.
17 Ti hadoo né hẽ, P'op Hagä Do ta daaj hẽ
takametëëh sa hã. Tametä had'yyt hẽ baad
had'op do sa hã tanoo doo me. Ti né hẽ
mejũũ naëng badoos doo. Ti né hẽ hanoo
bë joom baad tawén eaak. Ti né hẽ bë waa
hanoo. Ti né hẽ bë h'yyb tsebé tan'oo bä
—näk mä Paw-Ro sa kyyh.

18 Ti m' raher'ood wäd né paawä, p'eets
ub paawä raky nadaheeh. P'eets ub paawä
rabajuu né hẽ booj yb sa hyb n'aa. 19 Ti m'
rabaher'oot nä bä, Paw-Ro sa majĩĩ, Judah
buuj, kaja nä. Ã̃n-Tijoka, Ikonijo panang

häd enäh doo bä naa rabana. Ti m' raher'oot hajõk do sa hã, rah'yy kawapëën hyb n'aa Paw-Ro sa wë. Ti m' hajõk do rakawaj'ããn bong Paw-Ro sa wë. Paw-Ro rakud kän pä me. Dajëp red'oo rawén takyg hõm panang bahãnh. Tii b' raberéd jat. [20] Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh do kata b'ëëh mä Paw-Ro pa. Ti m' Paw-Ro bas'ëëg gëët. P'aa hẽnh tabahõm ẽnh panang hẽnh. Ti m' jat'iip hadoo Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rabahõm kän panang Derebé häd näng doo hẽnh.

*Paw-Ro rababaaj hõm do Ãn-Tijoka h*ẽnh panyyg n'aa hahỹỹh

[21] Ti m', ta ti panang bä raher'oot Jesus ky n'aa hanäm doo. Hajõk mä Jesus hã h'yy kae kän raher'oot do hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rababaaj hõm kän Ris bä, Ikonijo hẽnh, Ãn-Tijoka hẽnh. [22] Ti m' ramabaaj nä me, panang buuj Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã baad raky n'aa edëë däk, ranerét hyb n'aa Jesus hã rah'yy ka'eeh doo. Baad rabaher'oot ratsebé hyb n'aa. Hahỹỹ d' mä na-ããj hẽ ramaher'oot sa hã: "Hajõng né da ji ahoop P'op Hagä Do bag'ããs do karapee ji bahadoo hyb n'aa." [23] Sahõnh hẽ panang ramatebës me, Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rasëëw hõm Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa. Ti m' raky n'aa etsẽẽ sa hyb n'aa. Ranoo kanawa doo me m' Jesus rahyb n'aa esee. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

—Baad mahagãã hahỹ a hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa, baad ramoo bok hyb n'aa a hã h'yy ka'eeh do sa hã —näk mäh.

[24] Ti m' ratabës Pisidija häj n'aa bä. Ti m' rakajaa Pam-Pirija häj n'aa bä. [25] Ti m' panang Peh-Ke häd näng doo bä raher'oot Jesus ky n'aa. Tii b' naa rabaw'ëënh mä panang Atarija häd näng doo hẽnh. [26] Tii bä ragatsëg tooj kän marakate gó. Ti m' rabatsëg hõm kän Ãn-Tijoka hẽnh, rahana doo hẽnh. Ãn-Tijoka bä né hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do raky n'aa ets'ẽẽ wät do paa Paw-Ro sa hyb n'aa, baad P'op Hagä Do bahag'ããs hyb n'aa sa hã. Tii b' naa né hẽ ti ramejũũ do paah, jé pad'yyt hẽ rabaher'oot hyb n'aa Jesus ky n'aa. Paw-Ro rabahajaa do hyb n'aa rababaaj nä kän. [27] Rakajaa bä kä m' Ãn-Tijoka bä, ramejũũ Jesus hã h'yy ka'eeh do rakata padëëk hyb n'aa. Ti m' raher'oot sa hã sahõnh hẽ P'op Hagä Do mo haj'aa sa hã raheboo nä hẽnh. Raher'oot na-ããj hẽ m', Judah buuj nadoo do sa hã Jesus an'oo däg kän ta hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa. [28] Ti m' hajõng ta ãh Ãn-Tijoka bä Paw-Ro rabaym Jesus hã h'yy ka'eeh do sa mahang.

15

*Jerusar*ẽnh bä Jesus hã h'yy ka'eeh do rakaner'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

[1] Ti m', ti noo gó ajyy wób rakajaa Ãn-Tijoka bä, Judah häj n'aa hẽnh naa. Ti m' radu doo rama metëëk Judah buuj nadoo do hã, Jesus hã h'yy ka'eeh do hã. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—Taw'ããts hẽ bë masuuj noo byyh ehõk Mosees ky n'aa jaw'yyk do metëëk doo da. Tii da bë moo naboo bä, dooh bë P'op Hagä Do edëëb bä ta wë —näk mäh.

[2] Dooh Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh ragenaag bä raher'oot doo. Ky kedag bok sa sii ta ti hyb n'aa. Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh do Ãn-Tijoka bä habong do rabasëëw hõm Paw-Ro, Béh-Nabéh, Jesus hã h'yy ka'eeh do wób, Jerusarẽnh hẽnh rabahõm hyb n'aa. T'ĩĩ hẽnh ramejũũ rabahõm, masuuj noo byyh kahõk do ky n'aa rabeaanh hyb n'aa 12 hedoo do Jesus mejũũ do sa hã, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa t'ĩĩ hẽnh habong do sa hã.

[3] Ti m' rabahõm kän. Ramahõm me m', Penisija häd näng do häj n'aa bä, Samarija häd näng do häj n'aa bä na-ããj hẽ raher'oot Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã nyy da Judah buuj nadoo do wób h'yy kae padëëk P'op Hagä Do hã. Jesus hã h'yy ka'eeh do panang bä habok do raky n'aa napäh bä tii, tak'ëp ratsebee bong.

[4] Ti m' Paw-Ro rakaja hõm bä kä Jerusarẽnh hẽnh, Jesus hã h'yy ka'eeh doo, sa wahë n'aa na-ããj hẽ, 12 hedoo do Jesus mejũũ do na-ããj hẽ baad ragadoo. Ti m' Paw-Ro raher'oot mä sa hã sahõnh hẽ ramoo bok do hã P'op Hagä Do mo haj'aa do ky n'aa raheboo nä hẽnh. [5] Ti m' Parisew wób Jesus hã h'yy ka'eeh do raky hadoo:

—Taw'ããts hẽ ji mejũũ Judah buuj nadoo do Jesus hã h'yy kae padëëk do sa hã, sa masuuj noo byyh ehõg hõm. Taw'ããts hẽ na-ããj hẽ Mosees ky n'aa jaw'yyk do raky daheeh —näk mä sa kyyh.

6 Ti m', ti hyb n'aa m' 12 hedoo do Jesus
mejũũ doo, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë
n'aa na-ããj hẽ rakata b'ëëh rabaher'oot hyb
n'aa ta ti ky n'aa. 7 Ti m' bäp peej däg raky
n'aa her'oot do jawén paa bä, Peed as'ëëg
gëët, ti m' taky hadoo:
—Wakãn haa —näng mäh. —Bë hapäh
né hẽ p'ooj ub ỹ P'op Hagä Do asëm do
ỹ baher'oot hyb n'aa Jesus ky n'aa Judah
buuj nadoo do sa hã, rah'yy ka'eeh hyb
n'aa Jesus hã. 8 P'op Hagä Doo, ji h'yyb
tym hapäh doo, tametëëh tagadoo na-ããj
hẽ Judah buuj nadoo doo. Tanoo ta Sahee
sa h'yyb tym gó tabajëng doo, ër hã tanoo
do hadoo. 9 Dooh ta see hadoo pé ër hã, sa hã
na-ããj hẽ. P'op Hagä Do awug hõm sa h'yyb
tym gó hanäng doo, Jesus hã rah'yy ka'eeh
do hyb n'aa, ër h'yyb tym gó hanäng do
P'op Hagä Do awug hõm do hadoo, ër h'yy
ka'eeh do hyb n'aa Jesus hã. 10 Ti hyb n'aa,
h'ëëd hyb n'aa bë gahëën Judah buuj nadoo
do Jesus hã h'yy kae padëëk do ramoo bok
hyb n'aa ta ti ër nahajaa doo, ër wahë makũ
na-ããj hẽ ranahajaa doo? H'ëëd hyb n'aa
bë karẽn P'op Hagä Do bë metyy? 11 Dooh
taw'ããts hẽ tado bä —näng mäh. —Dooh ër
moo bok do hyb n'aa tado bä ër h'yyb tym
P'op Hagä Do bed'ëëp. Jesus hyb n'aa, ër
Jesus kamahẽn do hyb n'aa tii. Ti hadoo né
hẽ sa hã, Judah buuj nadoo do sa hã —näng
mä Peed kyyh.
12 Ti m' sahõnh hẽ bag hẽnh rababë hõm
ramaa newëë bä Béh-Nabéh Paw-Ro da-
heeh raher'oot doo. Paw-Ro raher'oot mä
rapehuunh doo, ji hyb n'aa meuunh doo,
P'op Hagä Do hejój me ramoo bok doo, Ju-
dah buuj nadoo do sa mahang. 13 Rabahajaa
bä raher'oot doo, Tsijaag ky hadoo mäh:
—Bë maa newë këh ỹỹ, wakãn haa —
näng mäh. 14 —Peed her'ood wät nyy da
P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn wät Judah buuj
nadoo doo, sa mahang P'op Hagä Do kara-
pee rabadoo hyb n'aa. 15 Ta ti taher'oot do
baad tanu däg P'op Hagä Do ky n'aa rod
rerih do paa hã. Hahỹỹ da takerii däk:

16 " 'Ta ti jawén ỹ matëëh da.
Hajõõ ta baab né paawä dooh Dawi panaa
rabagãã boo bä,
p'aa hẽnh Dawi panaa see sa wahë n'aa
tabahado däk ỹ an'oo bä da.*
17-18 Tii da ỹ wén d'oo, Judah buuj wób,
sahõnh hẽ Judah buuj nadoo do sii hẽ,
karapé haa pan'aa hedoo doo,
ỹ rabesoos hyb n'aa', näng mä Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Doo,
p'ooj ub taky däng do moo wät doo."†

19 —Ti hyb n'aa, —näng mä Tsijaag —hã
ỹỹ péh, taw'ããts hẽ dooh ta bahẽnh ër mejõ
bä Judah buuj nadoo do P'op Hagä Do hã
h'yy kae padëëk do sa hã. 20 Taw'ããts hẽ
ër erih ranawëh hyb n'aa P'op Hagä Do hã
h'yy kana'eeh do sa kabarii raweh'ëëh do tä
n'aa. Taw'ããts hẽ ër erih ranaỹỹh hyb n'aa
sa ỹỹm nadoo do sii, sa patug nadoo do sii.
Ranawëh hyb n'aa sa masããh dab, har'ëëng
dab, ranaboh bä ta majyyw gatsëë däk doo.
Taw'ããts hẽ ër erih na-ããj hẽ ranawëh hyb
n'aa majyyw. 21 Tii d' ër wén erih, Mosees ky
n'aa jaw'yyk do raner'ood had'yyt hẽ däg
panang haw'ããts hẽ Saab hã had'yyt hẽ, tób
P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt
hã. Ti hyb n'aa raheen n'aa nyy däk né hẽ
Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã —näng mä
Tsijaag kyyh sa hã.

Judah buuj nadoo do rama erih do panyyg n'aa hahỹỹh

22 Ti m' 12 hedoo do Jesus mejũũ doo, Je-
sus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa, sahõnh
hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh doo, rasëëw hõm
sa wób, ramejũũ hyb n'aa Béh-Nabéh Paw-
Ro sa sii, Ãn-Tijoka hẽnh. Rasëm do häd
hahỹỹh: Judas Bar-Saba häd näng doo,
Siras daheeh. Jesus hã h'yy ka'eeh do sa
wahë n'aa wób tii. 23 Ti m' sa hã ramejũũ
rerih doo kä. Hahỹ ti rama erih doo:

"Ããh, 12 hedoo do Jesus mejũũ doo, Jesus
hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa na-ããj
hẽ, bë wakããn hedoo ããh. Bëëh, Judah
buuj nadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do
Ãn-Tijoka panang bä habong doo, Sirija

* 15:16 Tób hadëë hyng do paah, p'aa hẽnh ji tama sooh do ky n'aa gó tabeh'ũũm Gereg kyy me Dawi panaa ky n'aa. P'op Hagä Do hã Judah buuj raky nadaheeh do hyb n'aa, hajõõ ta baab noo gó dooh Dawi panaa rabagãã boo bä paa Judah häj n'aa bä. Tii bä kä, ta ky n'aa rod raber'oot do hã, ti awät da Dawi panaa seeh, p'aa hẽnh sa hã tabag'ããs doo, P'op Hagä Do ky däng. Jesus né ti ta ti Dawi panaa P'op Hagä Do ky däng doo. † 15:17-18 Amos 9.11-12

häj n'aa bä, Siris häj n'aa bä habok do na-
ããj hẽ ãã ma erih. Ãã edëng bëëh.
24 "Ãã heen n'aa enäh babä naa t'ĩĩ
hẽnh heboo nä doo. Ãã heen n'aa enäh,
ajyy raher'oot doo me baad nado wäd bë
h'yyb ran'oo bä. Bë h'yyb manepëë boo
ran'oo bä. Dooh ãã kyy gó tado bä ta
ti rama metëëk doo. 25 Ti hyb n'aa baad
ub babä ãã kaner'oot, bë wë ãã mejũũ
hyb n'aa ãã wób, Paw-Ro Béh-Nabéh ër
najiis bë mejũũ do sa sii rabahõm hyb
n'aa. 26 P'eets ub radejëëb paawä Jesus
Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa
rabaher'ood hõm do hyb n'aa, dooh Paw-
Ro Béh-Nabéh rah'yyb eỹỹm bä, dooh
rah'yy gejë hõm bä. 27 Ãã mejũũ Judas
Siras daheeh raky masa hyb n'aa ãã erih
do hã. 28 Baad ub né hẽ P'op Hagä Do
Sahee metëëh ãã hã, ãã ganahëën hyb
n'aa bë hã tak'ëp hejoonh doo. Ãã hã
na-ããj hẽ baad ub P'op Hagä Do Sahee
metëëh doo. Jããm hẽ bë tayy hahỹ ãã
her'oot do bë hã: 29 Taw'ããts hẽ bë nawëh
P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa
kabarii raweh'ëëh do tä n'aa. Taw'ããts
hẽ bë nawëh bë masããh dab, har'ëëng
dab bë naboh bä ta majyyw gatsëë däk
doo. Bë awëë manä ta majyyw. Bë aã̃
manä bë ỹỹm nadoo do sii, bë patug
nadoo do sii. Ta ti bë ky dahé bä, taw'ããts
hẽ. Jããm hẽ kä ãã erih doo."

30 Ti m' Jesus mejũũ doo, Jesus hã h'yy
ka'eeh do sa wahë n'aa daheeh ramejũũ
Paw-Ro, Béh-Nabéh, Judas, Siras daheeh
rabahõm hyb n'aa. Ti m' rabahõm kän.
Ti m' rakajaa bä Ãn-Tijoka bä, ramejũũ
sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do séd hã
rakata padëëk hyb n'aa. Ti m' ranoo sa hã
12 hedoo do rama erih doo. 31 Ti m' Jesus
hã h'yy ka'eeh do t'ĩĩ hẽnh kata däk do
raner'ood bong kerih doo. Ti m' ratsebee
bong ta ky n'aa hyb n'aa. 32 Ti m' Judas,
Siras daheeh, baad mä ramaher'oot Jesus
hã h'yy ka'eeh doo, baad ub, tsebé doo gó
rababok hyb n'aa, rah'yy ganejë hõm hyb
n'aa. P'op Hagä Do ky n'aa rod né hẽ m' ti
Judas, Siras daheeh. 33 Ti m', hajõng ta ã̃h t'ĩĩ
hẽnh rabaym do jawén paa bä m', Jesus hã
h'yy ka'eeh do kedëë bong, rababaaj hõm
hyb n'aa Jerusarẽnh hẽnh. Sa hã rakedëë
bong bä m' raky hadoo:

—Baad tanyy né hẽ ti bë bana. Baad ãã
karẽn P'op Hagä Do bë taky n'aa edëng.
H'yyb näm doo me ãã karẽn bë babaaj hõm
—näk mäh.

Ti m' ta wób rababaaj hõm kän. [34 Siras
aym dó.] 35 Ti m' Paw-Ro, Béh-Nabéh
rabaym Ãn-Tijoka bä. T'ĩĩ hẽnh rama
metëëk ta wób sa sii Jesus ky n'aa.

*Jesus hã h'yy ka'eeh do rabeg'ããs panang raheboo nä doo h*ẽnh panyyg n'aa hahỹỹh

36 Ti m' ta see pé noo gó Paw-Ro ky hadoo
Béh-Nabéh hã:

—Hamäh, ër ah'ũũm p'aa hẽnh ër heboo
nä do paa hẽnh. Jesus hã h'yy ka'eeh do
ër heg'ããs, jé pad'yyt hẽ Jesus ky n'aa ër
her'oot do paa hẽnh. Ër heg'ããs baad raboo
bä —näng mäh.

37 Ti m' Béh-Nabéh karẽn paawä Jowãw
Maah-Ko bahõm sa sii. 38 Paw-Ro hã dooh
baad tado bä, Pam-Pirija bä Jowãw Maah-
Ko, sa sii hawät do paah, teréd bong do hyb
n'aa. 39 Dooh rah'yyb däng do tado bä, ti
hyb n'aa raketyn bong. Béh-Nabéh, Jowãw
Maah-Ko daheeh rabatsëg hõm tsyt dëëg
hã Tsi-Peré häd näng doo hẽnh. 40 Ti m'
Paw-Ro hata kä Siras. Ti m' ratsyym kasok
bä m' Jesus hã h'yy ka'eeh do Ãn-Tijoka bä
habong do raky hadoo sa hã:

—Baad ub bë P'op Hagä Do kamahã̃n.
Baad ub bë tabahag'ããs —näk mäh.

41 Ti m' Sirija häd näng do häj n'aa bä,
Siris häd näng do häj n'aa bä rakajetsëg
hõm. Rakajetsëk me Paw-Ro maher'oot
Jesus hã h'yy ka'eeh do panang bä habong
do sa hã, baad rababok hyb n'aa, ratsebé
hyb n'aa, rah'yy kae magyys hẽ hyb n'aa.

16

1 Ti m' panang Derebé häd näng doo hẽnh
Paw-Ro rabeboo nä jawén paa bä, rabahõm
panang Ris häd näng doo hẽnh. Tii bä
tamamuun Jesus hã h'yy ka'eeh do seeh,
Tsimoot häd näng doo. Ta ỹỹn mä Judah
buuj. Ta yb mä Gereg buuj. 2 Jesus hã h'yy
ka'eeh do Ris bä habong doo, Ikonijo bä
habong do na-ããj hẽ, baad mä rabaher'oot
Tsimoot ky n'aa. 3 Ti m' Paw-Ro karẽn
Tsimoot ahõm sa sii. Pooj jé tamejũũ ta
masuuj noo byyh kahõg hõm, Judah buuj
t'ĩĩ hẽnh häj n'aa bä habong do sa hyb n'aa,
sahõnh hẽ rahapäh do hyb n'aa Gereg buuj
Tsimoot yb. Dooh takarẽn bä Judah buuj

rakawajããn ta hyb n'aa. [4] Ti m' sahõnh hẽ
panang ramatebës me raher'oot rama erih
do ky n'aa 12 hedoo do Jesus mejũũ doo,
Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa na-
ããj hẽ Jerusarẽnh bä habong doo, rerih doo.
[5] Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh doo, panang
haw'ããts hẽ habong doo, tak'ëp mä rah'yy
kae kän Jesus hã. Jesus hã h'yy ka'eeh do
kahũũm had'yyt hẽ.

Paw-Ro s'ëëh hadoo do panyyg n'aa hahỹỹh

[6] Ti m', dooh P'op Hagä Do Sahee an'oo
bä raher'oot Jesus ky n'aa Asija häj n'aa bä.
Ti hyb n'aa m' ratabës Pirikija, Garata häd
enäh do häj n'aa. [7] Misija häj n'aa bahëëj
jëng bä, rakarẽn paawä Bitinija häj n'aa
hẽnh rabahõm. Ti hadoo né hẽ dooh m' Je-
sus Sahee an'oo bä.* [8] Ti hyb n'aa Misija häj
n'aa bä rakajetsëg w'ëënh. Panang Torowas
häd näng doo hẽnh mä rabaw'ëënh. [9] Tii bä,
panang bä, atsëm, Paw-Ro s'ëëh hadoo mä
ta hã. Ta s'ëë gó tahapäh mä aj'yy hagëët
doo, Paw-Ro hats'yyt doo. Hahỹỹ d' mä
aj'yy hagëët do kyyh: "B'ëëp Masedonija
häj n'aa hẽnh. Ãã mamasaa", näng mäh.
[10] Paw-Ro s'ëëh hadoo do tahapäh do jawén
paa bä, nayyw hẽ ãã benyyw hõm ãã h'ëëd,
ãã tsyym kasok hyb n'aa Masedonija hẽnh
hah'ũũm doo. Ãã hã, P'op Hagä Do ti ãã
naëënh doo, Masedonija babuj n'aa hã ãã
baher'oot hyb n'aa Jesus ky n'aa.†

Ỹỹnh Ridija häd näng do panyyg n'aa hahỹỹh

[11] Ti m', tii b' naa ãã gatsëg t'oonh
marakate gó. Ti m' nayyw hẽ ãã batsëg
hõm tsyt dëëg hã Samotaras häd näng doo
hẽnh. Ti m' jat'iip hadoo ãã kajaa panang
Newaporis häd näng doo bä. [12] Tii b' naa
ãã bahõm kän panang Pirip häd näng doo
hẽnh. Jããm né hẽ ky n'aa etsëëh ta ti
panang Masedonija häj n'aa bä. Hajõk
Roma buuj t'ĩĩ hẽnh rababong. Tii bä ãã
baym pawóp hẽ ta ãh. [13] Ti m' Saab hã, Judah
buuj rakamehehãk do hã, panang bahãnh
ãã babok. Tamii me ãã baw'ëënh. Ãã hã,
tamii takëën hã Judah buuj rakat'aa P'op
Hagä Do hã raky n'aa etsẽẽ hyb n'aa.‡ Ta
tii bä kata b'ëëh do ãã mamuun bä, tũũ ãã
bab'ëëh sa pa. Ti m' ãã du doo ãã her'oot
do Jesus ky n'aa, ỹỹj tii bä kata b'ëëh do sa
hã. [14] Sa mahang ti ahäng ỹỹnh Ridija häd
näng doo, Panang Tijatira häd näng doo bä
naa. Pããn hebaan do hahiin do hesäm do
tii. Judah buuj nado né paawä, P'op Hagä Do
tahyb n'aa jaw'yyk. Ti m' baad tahyb n'aa
gadoo Paw-Ro her'oot doo, Jesus an'oo bä.
[15] Ti m' ranu gemuun wät ta wakããn daheeh.
Ti m' ãã tabats'yyt sa tób hẽnh. Ti m' Ridija
ky hadoo:

—Bë hã ỹ h'yy kae bä né hẽ Jesus hã, ỹ
karẽn paawä bë ayyw dó tóp ỹ yt hã —näng
mäh.

Ky kah'ũũm ãã hã, ãã wén ym.

Paw-Ro, Siras daheeh, radewäts b'ëëh do panyyg n'aa hahỹỹh

[16] Ti m' ta see pé noo gó Judah buuj raky
n'aa hetsẽ hẽnh ãã bahõm bä, ãã mamuun
maruus. Karap'aar h'yyb nesaa do ta hã
adäk. Noo ese karap'aar h'yyb nesaa do
an'oo bä. Taher'oot ta wób sa hã h'ëëd hado
ta jawén rababok doo. Ti hyb n'aa ta kariw
n'aa hajõng dajẽẽr ragedak. [17] Paw-Ro sii hẽ,
ãã sii hẽ, ta ti maruus bawäd had'yyt hẽ. Ãã
sii tabawät bä tak'ëp tageëënh:

—P'op Hagä Doo, Sahõnh Hẽ Bahãnh
Hadoo Do wë moo heb'ook do hahỹ ajyy.
Raher'oot bë hã nyy da P'op Hagä Do
bë tabed'ëëp nesaa do mahãnh, ta wë bë
basëëk hyb n'aa! —näng mä maruus.

[18] Hajõng ta ãh tii da tabed'oo. Ti m' Paw-
Ro tah'yyb panas'ëëh do hyb n'aa taher'oot
do hã, Paw-Ro ty kaw'õõd däk ta wë, ti m'
taky hadoo karap'aar h'yyb nesaa do hã:

—Jesus Kristo häd gó õm ỹ mejũũ ma-
banyyh hyb n'aa maruus hã hadäk doo —
näng mäh.

Ti m', nayyw hẽ karap'aar h'yyb nesaa do
ta hã hadäk do paa anä kän.

* 16:7 Sa h'yyb gó m' rabahapäh tii. † 16:10 Rukas ti hahỹ erii wät doo. Masedonija hẽnh Paw-Ro rabahõm do pooj jé Rukas kata däk sa hã. Sa sii tabawäd kän. ‡ 16:13 Pawóp its rado bä Judah buuj ta wób sa panang bä haj'eenh doo, dooh ratamaa bä P'op Hagä Do panyyg raneherót do tób n'aa. Tamii nabyy me rakahet'aa, P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa. § 16:19 Noo ese do paa hyb n'aa, ta wób rabena maruus wë, tamaher'oot hyb n'aa sa hã ny hadoo sa pooj jé hawät doo. Maruus kariw n'aa hã rep'aak sa hã tamaher'oot hyb n'aa. Karap'aar h'yyb nesaa do ta hã hadäk do paa anä kän do jawén paa bä, dooh maruus noo ese wäd bä. Ti hyb n'aa né hẽ ta kariw n'aa rakawajããn Paw-Ro sa wë.

19 Ti m' ta kariw n'aa rabahapäh bä
m', dooh ragedag wäd bä dajẽẽr,§ rameso
padëëk Paw-Ro, Siras daheeh. Ti m'
ramahũũm panang buuj rakahet'aa bä, hyb
n'aa jew'yyk do sa wë. 20 Hyb n'aa jew'yyk
doo, ji ky n'aa etyy do sa matym gó raky
n'aa tapaa sa hã. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:

—Hahỹ Judah buuj rametëëk ër panang
buuj sa hã rakamaj'ĩĩ hyb n'aa. 21 Rametëëk
na-ãã̃j hẽ rabahed'oo doo da ër nahajaa
doo. Dooh taw'ãã̃ts hẽ tado bä ër gado bä.
Roma buuj ëër —näk mä sa kyyh.

22 Ti ky hedoo né hẽ hajõk do sa kyyh.
Tii bä kä m', hyb n'aa jew'yyk do ramejũũ
rakebo bëëh Paw-Ro Siras sa saroor raba-
hewyyh hyb n'aa. 23 Ti m' tak'ëp raba-
hewyyh do jawén paa bä, ramejũũ radewäts
b'ëëh. Ti m' ragadahew'ëës do hagã n'aa
hã ramejũũ, baad tabahag'ãã̃s Paw-Ro Siras
daheeh. 24 Ti m' ragadahew'ëës do hagã n'aa
dewäts b'ëëh t'õp gadäg ub doo gó. Ti m'
b'aa gó ji tsyym tyw n'aa ragegots padëëk
doo gó tadabong sa tsyym.

25 Ti m' atsëm ub, gawak'aap, Paw-Ro
Siras daheeh raky n'aa etsẽẽ mäh, P'op
Hagä Do hã rama ejäm mäh. Ta wób
radewäts b'ëëh do ramaa newëë sa kyyh.
26 Tii bä, nayyw hẽ, tak'ëp tabana k'ãã̃ts
katajuus doo. Pä ragadahew'ëës do mesoo
n'aa katajus wät na-ãã̃j hẽ. Ti m' ragada-
hew'ëës do nooh, noo kasëëts hõm ta daaj
hẽ katajuus do hyb n'aa. Haak sapuuw
hedoo do radewäts b'ëëh do sa moo hã
padëëk do paah, kajäg bëëh tũũ. 27 Ti
m' ragadahew'ëës do hagã n'aa ty gawëëj
däk bä, tahapäh bä ragadahew'ëës do noo
gasëëts hõm doo, tado däk sẽn-jeer ta daaj
hẽ takadaj'ëëp hyb n'aa paawä. Sahõnh hẽ
raban'yyh ted'oo. 28 Ti m' tak'ëp Paw-Ro
beëënh:

—Kadajëëb manä a daaj hẽ! —näng mäh.
—Sahõnh hẽ ãã̃h, babä ãã̃ bab'ëëh —näng
mäh.

29 Ti m' aj'yy betsẽẽ ta bag, ti m' tawaj'aa
suun, ti m' ahyy häng ta taron nu paa me
Paw-Ro Siras sa wë. 30 Ti m' taman'yyh
ragadahew'ëës doo gó naa. Teaanh mä tii
bä:

—Nyy d' ỹ bad'oo hëp ỹ tym P'op Hagä Do
bed'ëëp hyb n'aa nesaa do mahã̃nh, ta wë ỹ
basëëk hyb n'aa? —näng mäh.

31 Ti m' raky hadoo:

—Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do hã mah'yy
kae. Tii bä a h'yyb tym P'op Hagä Do ed'ëëp
da, ta wë mabawät hyb n'aa da, õm a tób yt
hã haj'eenh do na-ãã̃j hẽ —näk mäh.

32 Ti m' raher'oot ta hã, ta tób yt habong
do sa hã na-ãã̃j hẽ Jesus ky n'aa. 33 Ti m' ti
noo gó né hẽ, atsëm ub, Paw-Ro Siras sa rog
rahewyyh do haj'aa paah, ragadahew'ëës
do hagã n'aa hetsyyd hõm. Ti m' nayyw hẽ
ranu gemuun wät ta wakã̃ã̃n daheeh. 34 Ti
jawén Paw-Ro Siras daheeh tamahũũm mä
ta tób hẽnh. Ti m' tanoo sa waa. Ti m'
tak'ëp tatsebee kän ta wakã̃ã̃n daheeh, P'op
Hagä Do hã rah'yy kae däk do hyb n'aa.

35 Ti m' jati péh, hyb n'aa jew'yyk do
ramejũũ warahén wób, ragadahew'ëës do
hagã n'aa wë, tabasog nyyh hyb n'aa ra-
gadahew'ëës doo gó hab'ëëh do paah, Paw-
Ro Siras daheeh raban'yyh hyb n'aa. 36 Ti m'
ragadahew'ëës do hagã n'aa her'oot Paw-
Ro hã:

—Hyb n'aa jew'yyk do ỹ ramejũũ, õm
Siras daheeh ỹ basog nyyh ragadahew'ëës
doo gó naa, baad bë bah'ũũm hyb n'aa —
näng mäh. —Ti hyb n'aa bë anäh, h'yyb
nyyw gó bë ahõm —näng mäh.

37 Ti m' Paw-Ro baher'oot warahén panäk
do sa hã:

—Bë hapäh né hẽ Roma buuj ky n'aa
jaw'yyk doo. Dooh tahaja bä Roma buuj
rahewyh bä ranaher'oot nä bä raky kes'ëëm
do ky n'aa. Roma buuj né paawä ãã̃h, ãã̃
rahewyyh sahõnh hẽ sa matym gó, dooh né
paawä ãã̃ hã ran'oo bä ãã̃ her'oot ãã̃ ky n'aa.
Ãã̃ radewäts b'ëëh tii bä ragadahew'ëës doo
gó. Tii d' rabad'oo do jawén paa bä ãã̃ hã,
hỹỹ kä rakarẽn kejën do hadoo ãã̃ bahõm.
Dooh baad tado bä. Ãã̃ karẽn rabana wawẽẽ
hẽ, sa daaj hẽ ãã̃ ramanyyh hyb n'aa —näng
mä Paw-Ro kyyh panäk do sa hã.

38 Ti m' warahén rabahõm kän, raher'oot
mä sa hã. Ti m' hyb n'aa jew'yyk do raky
n'aa napäh bä, Paw-Ro Siras daheeh Roma
buuj, tak'ëp mä rabeỹỹm bong.** 39 Ti m'

** 16:38 Rawén jeỹỹm bong, rabahewyyh bä, dooh rahapëë bä Roma buuj rado bä. Daap hẽ ramejũũ rabahewyyh. Daap hẽ radewäts b'ëëh. Dooh tii da Roma buuj raky n'aa jaw'yyk do an'oo bä Roma buuj hã radoo bä.

rabahõm Paw-Ro sa wë, raber'oot hyb n'aa sa sii. Ti m' raky hadoo:

—Ãã karẽn bë hyb n'aa mabaan hõm ãã mo haj'aa bë hã. Bë kawaj'ããn manä ãã wë —näk mä sa kyyh.

Ti m' baad hadoo doo me retsẽẽ rabahõm hyb n'aa sa panang bä naa. 40 Paw-Ro raban'yyh bä ragadahew'ëës doo gó naa, Ridija tób hẽnh rabahõm. T'ĩĩ hẽnh rakat'aa Jesus hã h'yy ka'eeh do sa sii. Baad ub mä rabaher'oot sa hã, rah'yyb neỹỹm doo me Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa. Ti m' rabahõm kän.

17

Jesus hã h'yy kana'eeh do radu n'aa kamaj'ĩĩ do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m', Paw-Ro ramahõm me ratabës Ãm-Piporis häd näng do panang, Aporonija häd näng do panang na-ããj hẽ. Kaja hõm kän mä panang Tesaronika häd näng doo bä. Tii bä ti asooh tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd naherot doo. 2-3 Ti m', t'ĩĩ hẽnh Paw-Ro rabahõm Judah buuj rakamehehãk do hã, rabahed'oo doo da. Tamawoob hẽ Saab noo gó P'op Hagä Do kyy kerih do paa hã Paw-Ro metëëh sa hã, Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ky n'aa. Tamaher'oot mäh, tametëëh Kristo dajëp né hẽ, ganä wät né hẽ tadajëp jawén paa bä, ta ky n'aa kerih däk doo da né hẽ. Ti m' taky hadoo:

—Jesus, ta ky n'aa ỹ her'oot do bë hã, ti né hẽ Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo —näng mäh.

4 Ti m' Judah buuj wób raky daheeh Jesus ky n'aa. Séd rah'yyb hedo däg kän Paw-Ro sa hã. Hajõng Gereg buuj P'op Hagä Do hyb n'aa hes'ee do na-ããj hẽ raky dahé kän Jesus ky n'aa. Ti hadoo ẽnh hajõk ỹỹj ky n'aa etsëëh doo. 5 Ti hyb n'aa m' Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh do rah'yy kajewëëts kän. Rah'yy kajew'ëës do hyb n'aa rabats'yyt panang bä habong do moo nesaa doo, ti m' radu n'aa kamaj'ĩĩ do panang bä. Ti m' rawaj'aa hõm Jasõn häd näng do tób hẽnh. Rakarẽn paawä Paw-Ro Siras daheeh tii bä haj'eenh do ramesoo, ramahũũm hyb n'aa panang buuj rakahet'aa bä. 6 Ti m' dooh rawyyd bä Paw-Ro Siras daheeh. Ti hyb n'aa ramaso däk Jasõn, Jesus hã h'yy ka'eeh do wób na-ããj hẽ. Ramahũũm mä panang wahë n'aa sa wë. Tak'ëp mä rageëënh:

—Hahỹ ajyy badäk hahỹ haw'ããts hẽ kamaj'ĩĩ doo, hỹỹ kä babä rakaja nä —näk mäh. 7 —Gëët hahỹ Jasõn ats'yyt, ta tób yt hã rabaj'eenh hyb n'aa. Sahõnh hẽ hahỹ ajyy dooh raky dahé bä Sesa.* Sa noo m' ti anäng ji wahë n'aa seeh, Jesus ramaneëënh doo —näk mäh.

8 Ti m' ramaa napäh bä ta tii, hajõk do t'ĩĩ hẽnh kat'aa doo, panang wahë n'aa na-ããj hẽ rah'yy ganapõ kän. 9 Ti m' ramejũũ Jasõn, ta wób na-ããj hẽ, rep'aak raberéd hõm hyb n'aa. Reréd hõm mä tii bä.

*Bereja häd näng doo h*ẽnh Paw-Ro rabahõm do panyyg n'aa hahỹỹh

10 Ti m' atsëm, Jesus hã h'yy ka'eeh do tii bä habong do sa kyyh gó Paw-Ro rabah'ũũm Bereja hẽnh. Rakajaa bä, rabahõm tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd naherot doo hẽnh. 11 Ti m', Judah buuj Bereja bä habong do ky en'yym Tesaronika habong do sa mahẽnh. Baad ragadoo Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot doo. P'op Hagä Do kyy kerih do hã raner'ood had'yyt hẽ, rabahapäh hyb n'aa te hub tado bä sa hã Paw-Ro her'oot doo. 12 Ti m' hajõk Judah buuj rah'yy kae kän Jesus hã. Hajõk ỹỹj Gereg buuj ky n'aa etsëëh doo, ajyy na-ããj hẽ Gereg buuj, h'yy ka'eeh né hẽ tii da ẽnh. 13 Ti m' Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh doo, panang Tesaronika habong doo, raky n'aa napäh bä Paw-Ro her'oot do P'op Hagä Do ky n'aa Bereja däg bä, Bereja hẽnh rabana. Ti m' radu n'aa Bereja buuj rakamaj'ĩĩ hyb n'aa Paw-Ro sa wë. 14 Ti m' nayyw hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do ramejũũ Paw-Ro bawëënh akajar nabyy me. Ti hadoo né hẽ, Siras Tsimoot daheeh rabaym dó Bereja bä. 15 Paw-Ro sii hah'ũũm do paah, had'aa doo, panang Atẽn häd näng doo bä rabebë nä. Tii b' naa rababaaj nä. Rakajaa bä raher'oot Paw-Ro kyyh Siras, Tsimoot sa hã, nayyw hẽ rabah'ũũm hyb n'aa, Atẽn bä rakataa hyb n'aa Paw-Ro hã.

*At*ẽn bä Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

16 Ti m' Paw-Ro gadaa nuuj jé Atẽn bä, h'yy katón wät mä tahapäh do hyb n'aa hajõng Atẽn buuj sa kabariih. Sa panang

* 17:7 Roma buuj sa wahë n'aa hyb n'aa jawyk do ti Sesa .

haw'ããts hẽ anyy had'yyt hẽ. [17] Ti hyb n'aa
m' tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj
rayd naherot do yt hã Paw-Ro ky wõnh
Judah buuj, Gereg buuj P'op Hagä Do hã hyb
n'aa hes'ee do na-ããj hẽ. Panang buuj raka-
het'aa bä, rabaheb'ëëh bä, Paw-Ro ky wõnh
ta ã̃h hã had'yyt hẽ t'ĩĩ hẽnh kat'aa doo. [18] Ti
m' Epikurëw häd enäh do ma matëg wób,
Es-Toj-Ko häd enäh do ma matëg wób raky
ked'aak mä Paw-Ro hã. Ti m' ta wób raky
n'aa rejãã. Hahỹỹ d' mä reaanh:

—H'ëëd hahỹ tar'ood ỹỹn karẽn
taher'oot? —näk mäh.

Ti m' ta wób raky hadoo:

—Häj n'aa s'ee hẽnh rah'yy kaha'eeh do
sa ky n'aa taher'oot. Ta ti sa hã ji h'yy
ka'eeh takarẽn, tahyb n'aa péh —näk mäh.

Tii d' rawén her'oot, Jesus ky n'aa hanäm
doo, Jesus ganä wät do ky n'aa na-ããj hẽ
Paw-Ro maher'oot do hyb n'aa sa hã.

[19] Ti m' Paw-Ro rabatsyyd hõm Arejopak
häd näng doo hẽnh, ma matëg sa wahë n'aa
rakahet'aa doo hẽnh. Ti m' raky hadoo
Paw-Ro hã:

—Ãã karẽn paawä ãã bahapäh mama
metëëk do ky n'aa. Dooh ãã ky n'aa napëë
nä bä ta tii —näk mäh. [20] —Õm ky kew'oonh
maher'oot do hã. Ãã karẽn ãã hapäh h'ëëd
ky n'aa tii —näk mäh.

[21] (Atẽn buuj, ta s'ee hẽnh naa hena do
panang bä habong do na-ããj hẽ maa kereed
had'yyt hẽ papuuj hadoo do ky n'aa ramaa
newë bä, raher'ood bä na-ããj hẽ. Ti hado
had'yyt hẽ. Dooh ramoo boo bä. Ti hyb n'aa
m' Paw-Ro rabats'yyt.)

[22] Ti m' Paw-Ro bas'ëëg gëët Arejopak bä,
ti m' taky hadoo sa hã:

—Atẽn buuj —näng mäh. —Ỹ hapäh ti bë
maa ker'eet bë wehëë bä bë h'yy kaha'eeh
doo —näng mäh. [23] —Ỹ hawät noo gó bë
panang bä, ỹ hapäh sahõnh hẽ bë kabariih.
Ỹ hapäh na-ããj hẽ bë h'yy kaha'eeh do hã bë
ma heju do tyng n'aa. Ỹ hapäh sa mahang
bë ma heju do tyng n'aa seeh, hahỹỹ da ta
hã kerih doo: "P'op Hagä Do Ji Nahapäh Do
Ji Ma Heju Do Tyng N'aa Hahỹỹh." Ta ti
né hẽ P'op Hagä Doo, bë hyb n'aa esee doo,
dooh né paawä bë hapëë bä, ti ky n'aa né hẽ
ti ỹ her'oot bë hã —näng mäh.

[24] —P'op Hagä Doo, sahõnh hẽ badäk
hahỹ mo haj'aa näng doo, badäk hahỹỹ hã
habong do tamo haj'aa. Sahõnh hẽ badäk
hahỹ haw'ããts hẽ habong do sa wahë n'aa
tii. Sahõnh hẽ tabag'ããs. Dooh ta ti tagëë bä
tób ji tama doo, ji yd hyb n'aa esee do yt hã.
[25] Dooh hyb n'aa ta hã ji masa péh, sahõnh
hẽ ji bahã̃nh tabahadoo do hyb n'aa. Ti né
hẽ ti hanoo ër hã ër bedëp hyb n'aa. Ti né
hẽ ti sahõnh hẽ hanoo do ër hã. [26] Sét hẽ
aj'yy du na do sahõnh hẽ badäk hahỹ häj
n'aa bä habong do P'op Hagä Do an'oo bä,
badäk hahỹỹ hã rababong hyb n'aa. P'op
Hagä Do né hẽ hanoo ny noo gó rababong
doo, sa panang rababong do pan'aa na-ããj
hẽ. [27] P'op Hagä Do wén d'oo tii da, P'op
Hagä Do baad ji esóts bä né hẽ, apäh ji
baw'yyt, baad ji hyb n'aa newë bä né hẽ tii.
Dooh né paawä dawëë P'op Hagä Do awäd
bä ër mahã̃nh. [28] P'op Hagä Do hyb n'aa
ër bedëp. P'op Hagä Do hyb n'aa né hẽ ër
babok. Tii d' né hẽ bë see erih do paah:
"P'op Hagä Do panaa ëër", näng mäh.

[29] Ti m' Paw-Ro ky hadoo ẽnh:

—P'op Hagä Do panaa hadoo do hyb n'aa
ëër, ti hyb n'aa dooh taw'ããts hẽ tado bä
kabarii hadoo ji ed'oo P'op Hagä Doo. Dooh
kabarii ji daaj hẽ ji moo wät do tahado bä.
Dooh kabarii k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb,
k'ããts tëg hawak do s'ëëb, pä s'ëëb hadoo
do tahado bä P'op Hagä Doo. [30] P'ooj ub P'op
Hagä Do hyb n'aa mabaan hõm tii da ji adoo
bä. Hỹỹ kä ti dooh. Hỹỹ kä tamejũũ sahõnh
hẽ badäk hahỹ haw'ããts hẽ habong do reréd
hõm nesaa doo, ta hã rah'yy ka'eeh hyb
n'aa kä. [31] Tii da tawén mejũũ, taky däng do
hyb n'aa ti awät nä. Ti awät ti noo gó taky
däng, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong
do ta matym gó rakata b'ëëh bä. Ti noo
gó kä tamejũũ da aj'yy, tah'yyb däng doo,
taky n'aa etyy hyb n'aa sahõnh hẽ badäk
hahỹ haw'ããts hẽ habong doo. Baad ub né
hẽ da tabaher'oot. Dooh tesõõts bä. Ti
né hẽ ti ta h'yyb däng doo, sahõnh hẽ ky
n'aa etyy doo, P'op Hagä Do metëëh sahõnh
hẽ sa hã. Hahỹỹ da P'op Hagä Do metëëh
ta tii: Tah'yyb Däng Do ganä wät dejëp do
mahang, tan'oo bä —näng mä Paw-Ro kyyh.

[32] Ti m' ganä wät do ky n'aa ramaa napäh
bä tadajëp jawén paawä, ta wób raky n'aa
ej'ees mä Paw-Ro. Ta wób kä raky hadoo:

—Taw'ããts hẽ. Jãã̃m hẽ dó —näk mäh.
—Ãã karẽn ta jawén ãã mamaher'oot p'aa
hẽnh ta ti ky n'aa —näk mäh.

33 Ti m' Paw-Ro bahõm panang buuj ma
mehetëk do sa wahë n'aa rakahet'aa doo bä
naa. 34 Ta wób raky daheeh taher'oot doo, ti
m' rahadaa hõm mä Paw-Ro. Sa mahang ti
awät mä ma mehetëk do sa wahë n'aa seeh,
Dijonis häd näng doo. Sa mahang ti awät
mä na-ããj hẽ ỹỹnh, Damaris häd näng doo,
ta wób na-ããj hẽ.

18

Korĩn bä Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m', ti jawén paa bä, Paw-Ro bahõm
kän Atẽn bä naa Korĩn hẽnh. 2 Ti m', t'ĩĩ
hẽnh mä takataa Judah buuj seeh hã, Akira
häd näng do hã. Panang Põn-Tus häd
näng doo bä tabenäng paa tii. Akira, ta
ỹỹm Pisiir häd näng do daheeh, papuuj nä
rakajaa Itarija häj n'aa hẽnh naa. Itarija bä
naa rawén n'yyh, Roma buuj sa wahë n'aa,
Karaw-Dijo häd näng do ah'eed h'ũũm do
hyb n'aa sahõnh hẽ Judah buuj, Roma bä
habong doo. Ti m' Paw-Ro beg'ããs sa wë.
3 Ramoo bok doo péh, ti né hẽ Paw-Ro moo
wät. Ti hyb n'aa sa pa tabagä, séd hã ramoo
bok hyb n'aa. Tób pan'aa pããn s'ëëb, ji
kah'ỹỹt bä ji mahũũm do ji sii, ratema. 4 Ti
m' Saab had'yyt hẽ Paw-Ro ahõm had'yyt
hẽ tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj
rayd naherot doo hẽnh. T'ĩĩ hẽnh taky
wõnh Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-
ããj hẽ. Takarẽn né paawä Jesus hã rah'yy
ka'eeh.

5 Ti m' Siras Tsimoot daheeh rakaja nä
bä m' Masedonija häj n'aa hẽnh han'aa
doo, Paw-Ro moo yyw kän tamoo wät do
paah, Jesus ky n'aa hanäm do tama met'ëëg
had'yyt hẽ hyb n'aa. Judah buuj sa hã
taher'ood had'yyt hẽ, sa hã tametëëh Jesus
né hẽ ti P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo. 6 Ti
hadoo né hẽ m', dooh Judah buuj rakarẽn
bä ramaa newë bä. Radu doo rakamaj'ĩĩ do
ta hã. Raky n'aa rejãã mäh. Ti hyb n'aa ta
tsapoog ta hã hadäk do tatapyng wät sa wë,
rabahapäh hyb n'aa dooh baad tado bä tii
d' rad'oo do heen n'aa. Ti m' ta ky hadoo sa
hã:

—Bë h'yyb haj'aa hẽ né hẽ ti dawëë bë
baboo hõm P'op Hagä Do mahãnh. Këh ỹ
gabuuj nado —näng mäh. —Ỹ her'ood wät
baad ub bë hã. Hỹỹ kä ỹ her'oot Jesus ky
n'aa Judah buuj nadoo do sa hã kä —näng
mä Paw-Ro kyyh.

7 Ti m' Paw-Ro banä kän tób P'op Hagä
Do panyyg rayd naherot do yt hã naa. Ti
m' tabahõm kän aj'yy Tisijo-Jus häd näng
do tób hẽnh. Judah buuj nado m' tii. P'op
Hagä Do m' tahyb n'aa esee tii hã. Tób P'op
Hagä Do panyyg rayd naherot do pa ta tób
basooh. 8 Ti m' tób P'op Hagä Do panyyg
rayd naherot do wahë n'aa, Kiris-Po häd
näng do h'yy kae kän Jesus hã. Ti hadoo né
hẽ m' sahõnh hẽ ta tób yt haj'eenh doo. Ti
m' hajõk na-ããj hẽ Korĩn babuj n'aa Jesus
hã rah'yy ka'eeh, ta ky n'aa ramaa napäh
jawén paa bä. Ti m' ranu gemuun bong.

9 Ti m' ta see pé noo gó, atsëm, s'ëëh
hadoo Paw-Ro hã. S'ëëh hadoo doo gó Jesus
ber'oot Paw-Ro sii. Hahỹỹ d' mä ta kyyh
Paw-Ro hã:

—Eỹỹm manäh. Maher'ood had'yyt hẽ
këh ỹ n'aa. Maky n'aa eréd manäh. 10 Ỹ
awäd had'yyt hẽ a sii. Dooh da a hã moo
däng péh. Dooh da õm rarejã bä. Babä
babuj n'aa sa mahang hajõk ỹ raky daheeh
da —näng mä Jesus kyyh Paw-Ro hã.

11 Ti hyb n'aa sét hẽ ta baab, ji ma poo
oow see pé ta kamarab n'aa ta jó, Paw-Ro
bayyw kän Korĩn bä, P'op Hagä Do kyyh
tama metëëk hyb n'aa.

12 Ti m', aj'yy Garijo häd näng doo, Akaja
häj n'aa bä wahë n'aa noo gó, Judah buuj Je-
sus hã h'yy kana'eeh do rakamaj'ĩĩ Paw-Ro
hã. Ti m' Paw-Ro ramaso däk, ramahũũm
mä sa häj n'aa wahë n'aa Garijo häd näng do
wë. Rakarẽn paawä m' Garijo ky n'aa etyy
Paw-Ro. 13 Ti m' Garijo hã raky hadoo:

—Hahỹ aj'yy ky kah'ũũm ër panang bä
habong do sa hã, P'op Hagä Do rahyb n'aa
jew'yyk hyb n'aa ãã ky n'aa jaw'yyk do
nanoo doo da —näk mäh.

14 Ti m' Paw-Ro du do paawä taher'oot do
raky n'aa tapaa do ky n'aa, Garijo ky hadoo
Judah buuj sa hã:

—Tamo haj'aa kadoo bä paawä, tak'ëp
nesaa do tamoo wäd wäd paawä, ỹ maa
newë né paawä bë kyyh, Judah buuj. 15 Jããm
hẽ kyyh p'ãã, sa häd p'ãã, bë ky n'aa jaw'yyk
do ky n'aa p'ãã bë ky ked'aak. Ti hyb n'aa bë
daaj hẽ bë hyb n'aa newë nyy d' bë bad'oo.
Dooh ỹ ky n'aa ety bä ta ti hedoo doo —näng
mäh.

16 Ti m' tabah'eed n'yyh Judah buuj. 17 Ti
m' aj'yy Sotenés, tób P'op Hagä Do panyyg
rayd naherot do wahë n'aa see wë rah'yy
kawereem, rahewyh wät mä Garijo moo
hew'ëët do tób n'aa w'oo hã. Dooh Garijo
hyb n'aa p'eed bä rabahewyyh bä.

*Ãn-Tijoka h*ẽnh Paw-Ro babaaj hõm do
panyyg n'aa hahỹỹh

18 Ti m' ti jawén Paw-Ro aym nä hajõng
ta ãh Korĩn bä. Ti m' Paw-Ro kedëë wät
Jesus hã h'yy ka'eeh do Korĩn bä habong
do sa hã. Ti m', Pisiir Akira sa daheeh
ragatsëg t'oonh marakate gó häj n'aa Sirija
häd näng doo hẽnh hahõm doo. Marakate
atsëg pooj jé, Paw-Ro ahoo bëëh ta sëën,
panang Sẽn-Kerej häd näng doo bä. Bäp
peej däk tanahoh ta sëën, P'op Hagä Do hã
taky däng do paa hyb n'aa.* 19 Ti m' atsëg
hõm kän. Ti m' rakajaa panang Epeso häd
näng doo bä. T'ĩĩ hẽnh Pisiir Akira daheeh
rabayyw kän. Paw-Ro kä ahõm tób P'op
Hagä Do panyyg rayd naherot doo hẽnh. Ti
m' taky wõnh Judah buuj t'ĩĩ hẽnh kat'aa
doo. 20 Ti m' rabats'yyt bä sa sii tabaym dó,
dooh m' takarẽn bä. 21 Tób yt naa tabanyyh
bä taky hadoo sa hã:

—P'aa hẽnh da ỹ bana P'op Hagä Do
karẽn bä —näng mäh.

Ti m' tagatsëg sooh marakate hatsëk
doo gó, häj n'aa Sirija häd näng doo hẽnh
hahõm doo gó. 22 Panang Sesareja häd näng
doo bä rakaja hõm bä, Paw-Ro gatsëg nyyh.
Ti m' tabas'oob kän Jerusarẽnh hẽnh, Jesus
hã h'yy ka'eeh do t'ĩĩ hẽnh habong do
taheg'ããs hyb n'aa m'. Tii b' naa Ãn-Tijoka
hẽnh mä tabahõm. 23 Ti m' ta see pé noo
gó Paw-Ro ahõm Pirikija, Garata häd enäh
do häj n'aa hẽnh. Tamahõm me, panang
banäng bä taheg'ããs sahõnh hẽ panang
buuj Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Tah'yyb
en'yym mä sa hã. Taher'oot mä sa hã, baad
ub Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa.

*Aj'yy Aporos häd näng do panyyg n'aa
hah*ỹỹh

24 Ta see pé noo gó, aj'yy, Judah buuj,
Aporos häd näng do kajaa panang Epeso
häd näng doo bä, panang Pisiir Akira da-
heeh rabaym do paa bä. Panang Aresãn-
Dirija häd näng doo bä tabenäng paa ti
Aporos. Ky mepäh ter'ood bä. Baad taba-
hapäh P'op Hagä Do kyy kerih doo. 25 Heen
n'aa näng né hẽ Jesus ky n'aa. Tak'ëp
h'yyb hedoo doo me tabaher'oot sa hã,
baad tama metëëk Jesus ky n'aa na-ããj hẽ,
jããm né hẽ paawä tahapëë paawä Jowãw nu
gahem'uun do nu gemuun do ky n'aa. 26 Ti
m' neỹỹm doo me tabaher'oot Jesus ky n'aa,
tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do
yt hã. Ti m' taher'oot do Pisiir Akira daheeh
ramaa napäh bä m', rabatsyyd kän sa tób
hẽnh. T'ĩĩ hẽnh rabaher'oot baad ub né hẽ
P'op Hagä Do ky n'aa ta hã, tanahapäh nä
doo.

27 Ti m' ta see pé noo gó Aporos karẽn
tabatsëg hõm Akaja häj n'aa hẽnh. Ti m'
Jesus hã h'yy ka'eeh do Epeso bä habong do
raky hadoo:

—Taw'ããts né hẽ mabahõm —näk mäh.

Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh do Akaja bä
habong do hã rama erih, baad ragadoo hyb
n'aa Aporos. Ti m' takajaa bä t'ĩĩ hẽnh
Aporos masa Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Je-
sus hã rah'yy kae padëëk tii, P'op Hagä Do
ky enyym do hyb n'aa sa wë. 28 Aporos ky
wõnh Judah buuj. Sahõnh hẽ ramaa napäh
bä baad tabaher'oot, baad tametëëh Judah
buuj sa hã, Jesus né hẽ ti Kristo, P'op Hagä
Do H'yyb Däng Doo. P'op Hagä Do kyy kerih
do hã tametëëh tii. Ti hyb n'aa, dooh Judah
buuj sa kyy pé taher'oot do hã.

19

*Epeso bä Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot do
panyyg n'aa hah*ỹỹh

1 Ti m', Korĩn bä Aporos bawät noo gó,
Paw-Ro bahõm panang Epeso häd näng doo
hẽnh. Ta tyw n'aa waëë me tabës doo me
tamahõm. T'ĩĩ hẽnh tamamuun Jesus ky
n'aa ky dah'eeh do wób. 2 Ti m' teaanh sa
hã:

—Äkä, bë gado däk P'op Hagä Do Sahee
bë du doo noo gó bë ky daheeh doo? —näng
mä Paw-Ro.

Ti m' raky hadoo:

—Dooh ãã ky n'aa napëë nä bä tanyy bä
P'op Hagä Do Sahee —näk mäh.

3 Ti m' Paw-Ro eaanh mä sa hã:

—H'ëëd hadoo doo me ti bë ranu gemuun
bong? —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

* 18:18 Tabëëj däk ta ky däng do heen n'aa, tawén hoo bëëh ta sëën.

—Jowãw nu gahem'uun do nu gemuun
doo da —näk mäh.
4 Ti m' Paw-Ro ky hadoo:
—Jowãw nu gemuun doo, nesaa do ji
beréd hõm do heen n'aa, P'op Hagä Do hã
ji h'yy ka'eeh do heen n'aa. Jowãw nu
gahem'uun do maher'oot paa maa new'ëë
do sa hã, ta jawén hana do hã rah'yy ka'eeh
hyb n'aa, Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa —
näng mä Paw-Ro.
5 Ti m' raky n'aa napäh bä Paw-Ro her'oot
doo, ranu gemuun hõm kän mä Jesus häd
gó kä. 6 Ti m' Paw-Ro dasooh ta moo sa nuu
gó, ti m' P'op Hagä Do Sahee bajëë kän sa
h'yyb tym gó. Ti hyb n'aa kyy wób rer'ood
wät dó. P'op Hagä Do ky n'aa m' raher'oot
na-ããj hẽ. 7 12 m' ajyy tahyb n'aa pé m' tii.
8 Tamawoob hẽ ta kamarab Paw-Ro ahõm
had'yyt hẽ tób P'op Hagä Do panyyg rayd
naherot doo hẽnh. H'yyb neỹỹm doo me
baad tabaher'oot sa hã P'op Hagä Do ji
tabag'ããs do ky n'aa.
9 Ti m' sa mahang ti abong nabuj keh'ũũm
doo. Dooh m' rakarẽn bä raky dahé bä Jesus
ky n'aa. Ti m' ta wób maa napäh bä, raky
n'aa rejãã Jesus ky n'aa, papuuj hadoo do
ky n'aa Paw-Ro her'oot doo. Ti m' Paw-
Ro ahõm sa mahẽ̃nh. Ti m' tatsyyd h'ũũm
Jesus hã h'yy ka'eeh doo, tób Tirãn häd
näng do yd ma mehetëk doo hẽnh. T'ĩĩ
hẽnh tabaher'ood had'yyt hẽ sa hã Jesus
ky n'aa. 10 Pawóp mä ta baab tabaher'oot
t'ĩĩ hẽnh. Ti hyb n'aa m', sahõnh hẽ Judah
buuj, Judah buuj nadoo do Asija häj n'aa
bä habong doo, raky n'aa napäh Jesus ky
n'aa. 11 P'op Hagä Do an'oo bä tak'ëp Paw-Ro
pehuunh. 12 Paw-Ro saroor tapadedëëk do
sii hẽ radaso bä nahëë näng do hã, has'oo
däk tan'oo bä. Karap'aar h'yyb nesaa do
pahadëëk do sii hẽ tabahebë Paw-Ro saroor
hã.
13 Ti m' Judah buuj wób, jé pad'yyt hẽ
karap'aar h'yyb nesaa do hebë doo, rakarẽn
paawä karap'aar h'yyb nesaa do rahebë Je-
sus häd gó. Hahỹỹ da m' sa kyyh karap'aar
h'yyb nesaa do sa hã:
—Jesus, Paw-Ro ky n'aa her'oot do häd
gó, õm ãã mejũũ maberéd hõm hyb n'aa
mahadäk doo —näk mäh.
14 Tii d' hed'oo do 7 ajyy, Judah buuj
Sewah häd näng do taah. P'op Hagä Do tób
n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa
see m' ti Sewah. 15 Ti m' ta see pé noo gó
karap'aar h'yyb nesaa do see ky gadoo mä
sa hã:
—Ỹ hapäh ti Jesus. Ỹ ky n'aa napäh ta ti
Paw-Ro —näng mäh. —Bë ti dooh. Dooh ỹ
mepëë bä bëëh —näng mäh.
16 Ti m' aj'yy, karap'aar hã hadäk do
her'oot doo, sa hã tawaj'aa däk. Tak'ëp
tabahejoonh karap'aar h'yyb nesaa do ta hã
adäk do hyb n'aa, ti hyb n'aa taj'aa ketsë sa
hã. Tarejãã tak'ëp sa hã, ti hyb n'aa rawaj'aa
n'yyh bag hẽnh tób gó naa. Majyyw ratag
nyyh raban'yyh bä. 17 Ti m' sahõnh hẽ
Epeso bä habong do Judah buuj, Judah buuj
nadoo do na-ããj hẽ raky n'aa napäh bä m'
rabeỹỹm bong. Raweh'ëëh mä tak'ëp Jesus
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.
18 Ti m' hajõk Jesus hã h'yy ka'eeh do
wób, sahõnh hẽ ramaa napäh bä rakawoom
nesaa do sa mo haj'aa. 19 Hajõk mehëm do
paa ramenaa sa h'ëëd kerih doo. Ta hã
tabanäng ramehëm do ky n'aa paah. Ti m'
sahõnh hẽ rabahapäh bä m' rabaju toonh
sahõnh hẽ ta ti hedoo do kerih doo. Ta hyb
n'aa pé 50 miw moweed k'ããts tëg hawak
do s'ëëb raju toonh do säm paah. 20 Tii bä kä
m', ky n'aa etsä däg kän mä Jesus ky n'aa. Jé
pad'yyt däg kä ta ky n'aa tii bä. Hajõk h'yy
ka'eeh doo kä Jesus hã.
21 Ta ti jawén paa bä Paw-Ro h'yyb
däng tabeg'ããs Masedonija, Akaja häd enäh
do häj n'aa hẽnh. Tii b' naa takarẽn
Jerusarẽnh hẽnh tabahõm. Ti m' taky
hadoo:
—Jerusarẽnh hẽnh ỹ bewäd nä jawén paa
bä, ỹ beg'ããs nä Roma panang —näng mäh.
22 Ti m' ta sii moo bok do wób, Tsimoot,
Eras häd enäh do tamejũũ Masedonija häd
näng do häj n'aa hẽnh rabahõm hyb n'aa ta
pooj jé. Ti nuuj jé m' Paw-Ro baym dó Asija
häj n'aa bä.

Demeet du n'aa do rakamaj'ĩĩ do Paw-Ro sa wë panyyg n'aa hahỹỹh

23 Ti m' ti noo gó Epeso bä hajõk kamaj'ĩĩ
Jesus ky n'aa hyb n'aa. 24 Aj'yy Demeet häd
näng do du n'aa rakamaj'ĩĩ doo. K'ããts tëg
hawak do moo hew'ëët do tii. Tób taah
its sa kabarii Dijãã̃n* häd näng do tób n'aa
mo n'aa me tatema tób taah its. Demeet,
ta moo hataa daheeh ratehem'aa sa kabarii

* 19:24 Ta ti Dijãã̃n häd näng doo, Epeso buuj sa kabarii rah'yy kaha'eeh doo.

tób n'aa its. Hajõng ta säm ragedak. [25] Ti m'
Demeet maher'oot ta sii moo heb'ook doo,
ta wób na-ããj hẽ k'ããts tëg hawak do s'ëëb
moo heb'ooh doo. Hahÿÿ d' mä ta kyyh sa
hã:
—Bë hapäh né hẽ ti baad ub ër gedak
ër moo bok do säm —näng mäh. [26] —Bë
ky n'aa napäh na-ããj hẽ Paw-Ro häd näng
do her'oot do hã. Taher'oot sa hã, kabarii
ji moo wät doo, dooh ji h'yy kaha'eeh do
pan'aa tado bä. Hajõk ky dah'eeh ta kyyh
hã, Epeso panang buuj had'yyt hẽ nado.
Asija häj n'aa bä, jé pad'yyt hẽ da raky
daheeh ta kyyh —näng mäh. [27] —Jí ã̃m n'aa
hoop da taher'oot do hã. Hajõõ magyys
hẽ ky dah'eeh da ta kyyh hã, dooh da ër
moo bok do hã raky dahé wäd bä. Dooh
da na-ããj hẽ Dijããn tób n'aa, tak'ëp haj'ap
doo, rawehëë wäd bä. Dijããn, Asija häj n'aa
bä, sahõnh hẽ häj n'aa bä rah'yy kaha'eeh
doo, ti na-ããj hẽ, dooh da rah'yy kae wäd
bä, dooh da rawehëë wäd bä. Ta häd ky
n'aa etsëëh do paa ahëëj jëng da —näng mä
Demeet kyyh.
[28] Ti m' Demeet her'oot do ramaa napäh
bä m', tak'ëp mä rakawajããn Paw-Ro wë. Ti
m' radu doo rageëënh doo:
—Tak'ëp haj'ap do Dijããn, Epeso buuj
hag'ããs doo! Tak'ëp haj'ap do Dijããn, Epeso
buuj hag'ããs doo! —näk mä sa kyyh.
[29] Ti m' ti hyb n'aa, nayyw hẽ sahõnh hẽ
Epeso buuj rageëënh mäh. Ky kak'ëë mä
tak'ëp. Ti m' rameso padëëk ajyy Gajo, Aris-
Tako häd enäh doo, Masedonija häj n'aa bä
naa Paw-Ro had'aa doo. Ti m' Epeso buuj
ramahũũm rakahet'aa doo bä. [30] Ti m' Paw-
Ro karẽn paawä t'ĩĩ hẽnh tabahõm, hajõk
do hã tabaher'oot hyb n'aa. Ti hadoo né
hẽ, dooh m' Jesus hã h'yy ka'eeh do ran'oo
bä tahõm bä t'ĩĩ hẽnh, ã̃m n'aa näng do hyb
n'aa. [31] Ta ti häj n'aa wahë n'aa wób sii hẽ,
Paw-Ro najiis, rapanäk ta hã tanahõm hyb
n'aa, takamanew'aa hyb n'aa sa mahang.†
[32] Daap hẽ kat'aa do rageëënh. Ta see hadoo
ta wób sa kyyh, ta see hadoo ta wób sa
kyyh. Hajõk sa mahang dooh rahapëë bä
h'ëëd hyb n'aa t'ĩĩ hẽnh rakata padëëk daap
hẽ. [33] Ti m' Judah buuj sa mahang kata
padëëk do ramejũũ aj'yy Aresãn häd näng
doo, hajõk do hã tabaher'oot hyb n'aa. Ti
m' kata däk do wób raher'oot Aresãn hã nyy
da ta kyyh sa hã. Ti m' Aresãn moo me
tamedug paawä, bag hẽnh rabab'ëëh hyb
n'aa, sa hã tamaher'oot hyb n'aa paawä.
[34] Ti m' Judah buuj rabahapäh bä Aresãn,
radu doo rageëënh doo:
—Tak'ëp haj'ap do Dijããn, Epeso buuj
hag'ããs doo! Tak'ëp haj'ap do Dijããn, Epeso
buuj hag'ããs doo! —näk mä sa kyyh.
Séd ky hedoo mä rageëënh, pawóp oor.
Dooh rakarẽn bä ramaa newë bä sa hã
Aresãn maher'oot do paawä.
[35] Ti m' panang wahë n'aa hyb n'aa jawyk
do medug kän. Ti m' taky hadoo sa hã:
—Bë maa newë këh ÿÿ, Epeso buuj —
näng mäh. —Sahõnh hẽ häj n'aa buuj
rahapäh ti Dijããn tób n'aa hagã n'aa ër
panang buuj. Ër hag'ããs na-ããj hẽ ta heen
n'aa hadoo doo, pä s'ëëb, wë hã naa hadëë
jat doo. [36] Sahõnh hẽ raky n'aa napäh ta
tii. Dooh ta ky n'aa jejën péh. Ti hyb
n'aa taw'ããts hẽ bag hẽnh bë bab'ëëh. Ti
hyb n'aa dooh bë hyb n'aa jóh bä bë moo
bok do hã sa hã. [37] Hahÿ ajyy bë manaa
doo, dooh Dijããn tób n'aa yt hã retsëëg
hõm péh. Dooh raky n'aa rejã bä ër h'yy
kaha'eeh doo —näng mäh. [38] —Demeet wë,
ta hataa ta sii moo b'ook do sa wë tanyy bä
ta wób raky n'aa tapaa do ky n'aa, taw'ããts
hẽ hyb n'aa jewyk do ji ky n'aa etyy n'aa
wë rabahõm. Ti anäng na-ããj hẽ Roma
buuj sa wahë n'aa seeh. Taw'ããts hẽ sa
hã rabaher'oot. [39] Tanyy nä bä bë her'oot
do seeh, taw'ããts hẽ bë her'oot sahõnh hẽ
Epeso buuj rakahet'aa noo gó ër ky n'aa
jaw'yyk do mejũũ doo da. [40] Ã̃m n'aa näng
Roma buuj sa wahë n'aa ër raky n'aa tapaa,
hajõõ gó bë ky ked'aak doo. Ër reaaj bä
h'ëëd hyb n'aa tak'ëp bë geëënh, dooh ër
her'oot péh, dooh hyb n'aa péh —näng
mäh.
[41] Ti m' taky hado kän sa hã:
—Jãã̃m hẽ. Taw'ããts hẽ bë abaaj h'ũũm
—näng mäh.

20

*Masedonija häj n'aa h*ẽnh, Keres häj
n'aa hẽnh Paw-Ro bahõm do panyyg n'aa
hahÿÿh
[1] Ti m' kawejãn do paa rababaaj hõm
jawén paa bä sa tób hẽnh, Jesus hã h'yy
ka'eeh do Paw-Ro ats'yyt mä ta wë rabana

† 19:31 Rajeÿÿm mä Paw-Ro radajëë bä, kata b'ëëh doo hã.

hyb n'aa. Ti m' baad tabaher'ood däk sa
hã, h'yyb neÿÿm doo me Jesus hã rah'yy
ka'eeh hyb n'aa. Ti m' takedëë hõm sa hã.
Ahõm kän mä tii bä Masedonija häj n'aa
hẽnh. 2 Tamahõm me panang bä taher'oot
Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã, h'yyb neÿÿm
doo me Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa.
Hajõng baad hadoo do taher'ood däk sa hã.
Ti m' Gereg buuj sa häj n'aa bä takajaa.
3 Tamawoob hẽ kamarab tabaym dó tii bä. Ti
m' takarẽn tagatsëg so paawä marakate gó
Sirija häj n'aa hẽnh hahõm doo gó. Tagat-
sëg so pooj jé, heen n'aa nyy däk Judah buuj
rano n'aa masoo do hã. Ti hyb n'aa tahyb
n'aa newë däk tababaaj hõm Masedonija
häj n'aa bä tabës doo me ta tyw n'aa. 4 Ta sii
habaaj h'üüm do sa häd hahÿÿ da: Sopater
(panang Bereja häd näng doo bä naa, Piho
häd näng do t'aah), ta see Aris-Tako, ta see
Sekũn (panang Tesaronika häd näng doo bä
naa), ta see Gajo (panang Derebé häd näng
doo bä naa), ta see Tsimoot, ta see Tikiko,
ta see Toropimo (Asija häj n'aa hẽnh naa).
5 Ãã pooj jé rabahõm ti nuuj jé. Ãã ragadaa
kän panang Torowas häd näng doo bä. 6 Tii
bä, pãw makuj n'aa tamah do ãã tab'ëës
jawén paa bä, ãã gatsëg t'oonh Pirip bä naa
marakate gó. Ji moo séd hẽnh ta ã̃ jawén
paa bä, ãã kataa sa hã panang Torowas häd
näng doo bä. 7 ta ã̃h ãã baym dó tii bä.

Hadëë hyng do panyyg n'aa hahÿÿh

7 Ti m' met'uuh hã ãã kata b'ëëh Jesus hã
h'yy ka'eeh do sa sii, pãw ãã ganebäh hõm
hyb n'aa, Jesus ãã hyb n'aa esee hyb n'aa.
Ti m' Paw-Ro baher'ood kän Jesus hã h'yy
ka'eeh do sa hã. Jati pé tatsyym kadoo do
hyb n'aa, taher'oot do dawëët. 8 Ãã kata däk
tób gó p'op gadäk doo gó, ta bag banäng
hẽnh. 9 Ti m' atsëm ub, gawak'aap, pahëëw
Ew-Tiko häd näng doo, tób noo bä hasooh
doo, aã̃ jëng tabasooh bä, Paw-Ro her'oot
do dawëët do hyb n'aa, ty jawyg däk do
hyb n'aa m'. Ti m' tabadëë hyng p'op naa.
Dajëp. 10 Ti m' Paw-Ro bahyng, ahyy häng,
tawaké däk dajëp do hã. Ti m' taky hadoo:

—Bë eÿÿm manäh. Edëp! —näng mäh.

11 Ti m' Paw-Ro rabas'ëëg kän p'aa hẽnh
tób gawakõ p'op gadäk doo gó. Tii bä ãã
hã Paw-Ro ganebäh hõm kän pãw, sahõnh
hẽ ãã bawa. Ti m' p'aa hẽnh tabaher'oot,
tabawag hõm bä kä taky yyw däk. Ti m'
tatsyym kadoo. 12 Ti m' marahud hadëë
hyng do paa ramahüüm kän ta tób hẽnh.
Edëp tabahõm. Sahõnh hẽ rah'yy gadejah.

Epeso buuj sa hã Paw-Ro kedëë wät do panyyg n'aa hahÿÿh

13 Ta pooj jé tii bä ãã bah'üüm marakate
gó. Panang Asós häd näng doo hẽnh ãã
bah'üüm. Tii bä ãã gada Paw-Ro, tagatsëg
sooh hyb n'aa ãã sii. Tii da ta kyyh ãã
hã. Takarẽn mä takanaa hëëj hã. 14 Asós
bä takajaa bä, ãã mahüüm kän marakate
gó. Panang Mitirẽn häd näng doo hẽnh
ãã bahõm. 15 Jat'iip hadoo ãã tsyym kasok
ẽnh, ãã kaja hõm kän tsyt dëëg hã Kiw häd
näng do nedaa bä. Jat'iip hadoo ãã batsëg
hõm kän tsyt dëëg hã, Samos häd näng doo
hẽnh. Jati pé ãã kaja hõm kän panang Mirét
häd näng doo bä kä. 16 Dooh Paw-Ro karẽn
bä Epeso bä ãã nu kajäg bä. Nayyw hẽ
takarẽn mä takaja hõm Jerusarẽnh hẽnh.
Tahaja bä m' takarẽn Pẽn-Tekos ratab'ëës
do pooj jé takajaa Jerusarẽnh hẽnh. 17 Ti
m', Mirét bä naa Paw-Ro mejüü ranaëënh
hyb n'aa Epeso bä habong do Jesus hã h'yy
ka'eeh do sa wahë n'aa. 18 Ti m', Mirét bä
rakajaa bä, Paw-Ro ky hadoo sa hã:

—Bë hapäh né hẽ nyy da ỹ bawäd had'yyt
hẽ bë mahang Asija häj n'aa bä ỹ kajaa noo
gó naa —näng mäh. 19 —Jesus hã ỹ moo wäd
had'yyt hẽ, ta ky n'aa ỹ her'ood had'yyt hẽ.
Dooh né ỹ h'yy kasabé bä. Jesus ky n'aa
ỹ her'oot bä, hajõõ nuu me ỹ h'yyb heoot
Jesus hã rah'yy ka'eeh tak'ëp ỹ karẽn do
hyb n'aa. Tii da né hẽ ỹ bad'oo, hajõõ nuu
me né hẽ paawä ỹ bahoop Judah buuj Jesus
hã h'yy kana'eeh do sa moo gó. 20 Dooh ỹ
ky n'aa eréd bä ỹ her'oot do baad hadoo do
ky n'aa bë hã. Sahõnh hẽ baad hadoo do
bë ỹ ma met'ëëg wät. Bë tób yt hã bë ỹ
metëëk, sahõnh hẽ ramaa napäh. 21 Judah
buuj, Judah buuj nadoo do sa hã na-ãã̃j
hẽ ỹ baher'oot nesaa do raberéd hõm hyb
n'aa, P'op Hagä Do hã rah'yy kawereem
hyb n'aa, Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa. 22 Jerusarẽnh
hẽnh ỹ bahõm hÿÿ kä ỹ P'op Hagä Do Sahee
mejüü. Dooh ỹ hapëë bä h'ëëd hado hã ỹ
t'ĩĩ hẽnh. 23 Jãã̃m né hẽ ỹ hapäh, sahõnh hẽ
panang ỹ bewäd nä hẽnh, ỹ P'op Hagä Do
Sahee maher'oot ỹ da radawäts gëët, tak'ëp
da ỹ bahoop, tanooh. 24 Ti hadoo né hẽ
paawä, dooh ỹ h'yyb n'aa p'eed bä ỹ hedëp

do hã. Jããm hẽ ỹ karẽn ỹ bahajaa, Jesus Hyb
N'aa Jawyk Do hã ỹ tamejũũ doo. Ỹ tamejũũ
ỹ baher'oot hyb n'aa sahõnh hẽ sa hã P'op
Hagä Do kamahã̃n do ky n'aa —näng mä
Paw-Ro kyyh.
25 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Ỹ hapäh baad ub, dooh da ỹ bë hapëë
wäd bä bë mahang her'oot do paa P'op Hagä
Do ji tabag'ããs do ky n'aa —näng mäh. 26 —
Ti hyb n'aa baad ỹ baher'oot bë hã. Këh ỹ
gabuuj nado tii, ta wób sa h'yyb tym P'op
Hagä Do wë tanas'ëëg bä. 27 Sahõnh hẽ bë
hã ỹ her'ood wät sahõnh hẽ P'op Hagä Do
karẽn doo. Dooh ỹ ky n'aa jejën péh. 28 Ti
hyb n'aa, taw'ããts hẽ baad ub bë bahag'ããs
bë daaj hẽ, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã
na-ãã̃j hẽ, sa wahë n'aa bë bahadoo hyb
n'aa P'op Hagä Do Sahee an'oo bä. Taw'ããts
hẽ bë hagãã baad ub P'op Hagä Do hã h'yy
ka'eeh doo. Sa hyb n'aa paa Jesus kan'oo
däk, tadajëp sa hyb n'aa, ta karapee raba-
hado padëëk hyb n'aa. 29 Ỹ hapäh hahỹỹh:
Ỹ bahõm jawén paa bä, bë mahang an'aa da
ta wób. Tabanas'aa b'éé hek'ook do hadoo
da. Dooh da rat'yyd mehĩĩn bä Jesus hã h'yy
ka'eeh doo. 30 Bë mahang na-ãã̃j né hẽ ta
wób radu doo da rawareem do P'op Hagä
Do kyyh, sa hã kä Jesus hã h'yy ka'eeh do
raky sũũt hyb n'aa. 31 Ti hyb n'aa, baad bë
hyb n'aa matakä da! Bë hyb n'aa es'ee nyy
da tamawoob hẽ ta baab noo gó had'yyt
hẽ ỹ ky n'aa jebaanh sahõnh hẽ bë hã sét
ken'yyh. Ta see pé noo gó ỹ h'yyb heoot doo
me ỹ ky n'aa jebaanh, baad ỹ karẽn do hyb
n'aa paawä bë h'yy ka'eeh Jesus hã —näng
mä Paw-Ro sa hã.
32 Ti m' taky hado kän:
—Ỹ karẽn P'op Hagä Do bë tahag'ãã̃s. Ỹ
karẽn P'op Hagä Do ji wë ky enyym do
panyyg n'aa bë h'yyb gó tawäd had'yyt hẽ.
Ti né hẽ tan'oo bä baad bë h'yy kae magyys
hẽ Jesus hã. Tan'oo däk da bë hã baad hadoo
doo, ta karapee tasëëw hõm do sa hã taky
däng doo —näng mäh. 33 —Dooh hëp ỹỹ gó
ỹ karẽn pé paa ta wób sa dajẽẽr, ta wób sa
saroor —näng mäh. 34 —Bë hapäh né hẽ ny
hadoo ỹ moo wät daj ỹỹ hẽ, ma ỹ säm hã,
hata ỹ ma säm hã. 35 Sahõnh hẽ ỹ bad'oo do
hã ỹ metëëh bë hã, bë bahapäh hyb n'aa,
tak'ëp né hẽ ji moo wät ji masa hyb n'aa
kas'uut doo. Bë hyb n'aa es'ee Jesus kyyh:
"Ji tsebee né paawä ji hã ran'oo bä ji karẽn
doo, ta bahã̃nh ji tsebé da ta wób hã ji an'oo
bä rakarẽn doo", näng mä Jesus —näng mä
Paw-Ro kyyh.
36 Ta ti Paw-Ro her'oot do jawén paa bä
m', ahyy häng ta taron nuu me, ta wób na-
ãã̃j hẽ m'. Ti m' taky n'aa etsẽẽ. 37 Sahõnh
hẽ rabaód bong, rawaké wät, redëë wät.
38 Tak'ëp rawén h'yy ketón bong Paw-Ro
her'oot do hã, dooh raty gepëë wäd bä
taher'oot do hyb n'aa. Ti m' rabahadaa
wëënh marakate gó tagatsëg sooh bä.

21

1 Ti m', ãã kedëë bong jawén paa bä Jesus
hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa Epeso bä
naa han'aa do sa hã, ãã gatsëg tooj kän
marakate gó. Ãã gagëd hõm ub tsyt dëëg
hã, Kos häd näng doo hẽnh. Jat'iip hadoo
ãã bahõm tsyt dëëg hã, Rodes häd näng
doo hẽnh. Tii b' naa ãã bahõm panang
Pataar häd näng doo hẽnh. 2 Pataar bä ãã
baw'yyt marakate Penisija häj n'aa hẽnh
hahõm doo. Ti m' ãã gatsëg tooj kän ta gó.
3 Ãã matsëk me ãã hapäh tsyt dëëg hã, Tsi-
Peré häd näng doo, ji s'ỹỹ hadäk hẽnh. Ãã
ahõm kän Sirija häj n'aa hẽnh. Marakate
gabuuj ramesób nuuj jé, ãã as'oop panang
Tiir häd näng doo hẽnh. 4 Tii bä ãã mamuun
Jesus hã h'yy ka'eeh do tii bä habong doo. 7
ta ã̃h ãã baym dó sa pa. Ti m' P'op Hagä Do
Sahee baher'oot Jesus hã h'yy ka'eeh do sa
hã nyy d' rabad'oo Paw-Ro hã Jerusarẽnh
hẽnh. Ti hyb n'aa m' raky hadoo Paw-Ro
hã:
—Ahõm manä Jerusarẽnh hẽnh —näk
mäh.
5 Ti m', 7 ta ã̃h tabado däk bä, ãã bawëëj
kän. Jesus hã h'yy ka'eeh do ajyy, sa ỹỹm,
sa taah ãã rahadaa w'ëënh hood jó. Hood
jó ãã behyy bëëh ãã taron nu paa me, ti ãã
ky n'aa etsẽẽ. 6 Ti m' ãã kedëë bong sa hã.
Ti m' ãã gatsëg tooj kän marakate gó. Tii
bä ãã hadaa w'ëënh do rabas'oob kän sa tób
hẽnh.
7 Tiir bä naa marakate bahõm, Torema-
jida bä tanu däng. Ta tii bä ãã beg'ããs Jesus
hã h'yy ka'eeh do sa wë. Sét adëb bä ãã
tab'ëës sa sii. 8 Jat'iip hadoo ãã kaja hõm
panang Sesareja häd näng doo bä. Pirip,
Jesus ky n'aa rod tób bä ãã ba'yym. 7 ajyy
Jesus mejũũ do sa hata see ti Pirip. 9 Ji
meheet pé Pirip toog, marahud. Rahajaa
raher'ood bä ta jawén hawät doo, P'op Hagä

Do Sahee an'oo bä. [10] Hajõõ däk ãã ãh Pirip
tób bä, takaja nä Judah häj n'aa hẽnh hana
doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod seeh, Agab
häd näng doo. [11] Ãã pa tabana gëët bä, tapyn
hõm Paw-Ro baa wyd. Ti m' ta daaj hẽ ta
mooh, ta tsyym takamaw'yyd gëët ta me. Ti
m' taky hadoo:

—Hahỹ baa wyd näng do danäh,
hahỹỹ da da Judah buuj ramaw'yyd däk
Jerusarẽnh bä. Ran'oo däk da Judah buuj
nadoo do sa moo gó, P'op Hagä Do Sahee
her'oot —näng mä Agab kyyh.

[12] Ta ti ãã maa napäh bä, ta wób na-ããj
hẽ ta tii bä hab'ëëh doo, ãã sahõnh hẽ ãã
ky kah'ũũm Paw-Ro hã, tanahõm hyb n'aa
Jerusarẽnh hẽnh. [13] Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Hëd n'aa bë ba'oot? Tak'ëp ỹ h'yy
katón bë an'oo bä —näng mäh. —Dooh ỹ
eỹỹm bä ỹ ramaw'yyd däk do hã. Rakarẽn
bä ỹ radajëëb bä Jerusarẽnh bä, ỹ dajëp
né hẽ Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hyb
n'aa. Dooh ỹ eỹỹm bä —näng mäh.

[14] Dooh ãã taky dahé bä. Ti hyb n'aa dooh
ãã ky kahũũm boo bä ta hã. Ti m' ãã ky
hadoo:

—Na manä Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do
h'yyb däng do hadoo ta hã —näk ããh.

[15] Ti m' ãã benyyw hõm ãã h'ëëd, ti
m' ãã tsyym kasog kän Jerusarẽnh hẽnh
hah'ũũm doo. [16] Jesus hã h'yy ka'eeh do
wób, Sesareja bä habong doo, ah'ũũm ãã sii.
Ãã ramahũũm aj'yy bäp peej Jesus hã h'yy
kae däk do tób hẽnh, t'ĩĩ hẽnh ãã ba'ỹỹh hyb
n'aa. Ta häd Masõn. Tsyt dëëg hã Tsi-Peré
häd näng doo bä tabana.

Tsijaag wë Paw-Ro beg'ããs do panyyg n'aa hahỹỹh

[17] Ti m' ãã kaja hõm bä kä Jerusarẽnh bä,
baad Jesus hã h'yy ka'eeh do ãã ragadoo.
[18] Jat'iip hadoo ãã beg'ããs Paw-Ro sii Tsijaag
tób hẽnh. T'ĩĩ hẽnh rakata b'ëëh sahõnh hẽ
Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa. [19] Ti m'
Paw-Ro kedëng sa hã. Baad ub tabaher'oot
sa hã sahõnh hẽ tamoo wät do hã P'op Hagä
Do mo haj'aa Judah buuj nadoo do mahang.
[20] Ta ti ramaa napäh bä m', raj'aa etsë P'op
Hagä Do hã. Ti m' raky hadoo Paw-Ro hã:

—Mahapäh né hẽ, ãã wakããn, hajõk Ju-
dah buuj babä rah'yy kae padëëk Jesus hã.
Ti hadoo né hẽ sahõnh hẽ raky kah'ũũm
Mosees ky n'aa jaw'yyk doo da ji bad'oo
hyb n'aa. [21] Raher'oot mä sa hã, mametëëk
mä jé pad'yyt hẽ habong do Judah buuj
sa hã, Judah buuj nadoo do sa mahang
habong do sa hã, Mosees kyy kerih do raky
nadaheeh hyb n'aa. Raher'oot mä sa hã,
dooh m' makarẽn bä sa taah masuuj noo
byyh ranoo ehõg hõm. Raher'oot mä na-ããj
hẽ, maher'oot mä sa hã ti dooh ër bad'oo
doo da radoo bä —näk mä Tsijaag sa kyyh.

[22] Ti m' raky hadoo ẽnh:

—Taw'ããts hẽ ër hyb n'aa newëë nyy da
ër bad'oo. Raky n'aa napäh da õm kaja nä
doo. [23] Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ ãã her'oot
doo da mabad'oo —näk mä Paw-Ro hã. —Ti
abong ji meheet pé ajyy ãã mahang sa sëën
hehoh doo, P'op Hagä Do hã raky däng do
ahëëj jëng do heen n'aa. [24] Sa sii ahõm P'op
Hagä Do tób n'aa hẽnh. Mamoo wäd sa sii ër
ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo da, bë h'yyb
bë benäm hyb n'aa P'op Hagä Do matym
gó. Taw'ããts hẽ sa hyb n'aa mepaag hõm
rama ejuu do pan'aa, sa sëën rabehoh hyb
n'aa. Tii d' madoo bä, sahõnh hẽ rabahapäh
da raher'oot do a ky n'aa dooh se hub tado
bä. Rahapäh da maky daheeh né hẽ Mosees
ky n'aa jaw'yyk doo. [25] Judah buuj nadoo
doo kä, ãã ma erii wät nyy da rabad'oo
do pan'aa. Hahỹỹ da ãã kyy kerih doo:
"Taw'ããts hẽ bë nawëh P'op Hagä Do hã
h'yy kana'eeh do sa kabarii raweh'ëëh do
tä n'aa. Taw'ããts hẽ bë nawëh bë masããh
dab, har'ëëng dab, bë naboh bä ta majyyw
gatsëë däk doo. Bë awëë manä ta majyyw.
Bë aã̃ manä bë ỹỹm nadoo do sii, bë patug
nadoo do sii" —näk mä Tsijaag tób bä kata
b'ëëh do sa kyyh.

P'op Hagä Do tób n'aa yt hã Paw-Ro ramaso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

[26] Ti m' jat'iip hadoo Paw-Ro mahũũm
ta ti ajyy. Tamoo wät sa sii Mosees ky
n'aa jaw'yyk do mejũũ doo da, sa h'yyb
rabenäm hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó.
Ti m' tabahõm P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh,
tapanäk hyb n'aa ta tii bä moo b'ook do
sa hã, ny noo gó tabahänh P'op Hagä Do
matym gó sa h'yyb rabenäm doo. Tapanäk
mä na-ããj hẽ sa hã ny noo gó P'op Hagä Do
hã rama ejuu doo.

[27] P'eets ub paawä m' tabahëëj jëng bä
ta ti 7 ta ãh, Paw-Ro rabenyyw bong do ã̃
n'aa, Judah buuj wób, Asija häj n'aa hẽnh
han'aa doo, rabahapäh mä Paw-Ro P'op
Hagä Do tób n'aa hẽnh. Ti m' hajõk do t'ĩĩ

hẽnh kata b'ëëh do rah'yyb tatuk Paw-Ro
wë rakamaj'ĩĩ hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro wë
rawaj'aa padëëk. 28 Rageëënh bä m' raky
hadoo:

—Ãã bë masaa Isaraéw buuj! —näk mäh.
—Hahỹ né hẽ aj'yy jé pad'yyt hẽ hawät doo,
tametëëk do kamaj'ĩĩ ãã hã, Mosees ky n'aa
jaw'yyk do hã na-ããj hẽ, hahỹỹ hã na-ããj
hẽ P'op Hagä Do tób n'aa hã. Hỹỹ kä na-
ããj hẽ tamanaa Judah buuj nadoo do wawẽẽ
hẽ, P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh. Ta yd rejãã
tan'oo bä —näk mä sa kyyh.

29 Tii da rawén ky hadoo, pooj jé raba-
hapäh Paw-Ro sii Epeso buuj, Toropimo häd
näng doo, panang bä rababong bä. Paw-Ro
mahũũm red'oo P'op Hagä Do tób n'aa yt
hã.

30 Ti m' sahõnh hẽ panang buuj rakawa-
jãã̃n. Jé pad'yyt hẽ rabana, rawaj'aa padëëk
P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh. Ramaso däg
kän mä tii bä Paw-Ro, ramahũũm mä P'op
Hagä Do tób n'aa w'oo hã. Ti m' nayyw
hẽ ranoo gatsëë däk ta nooh. 31 Ranaboh
nuuj jé paawä Paw-Ro, Roma buuj warahén
n'aa wahë n'aa hã rapanäk mä Jerusarẽnh
buuj kamaj'ĩĩ do ky n'aa. 32 Ti m' warahén
sa wahë n'aa tanaëënh mä warahén wób,
warahén sa wahë n'aa wób na-ããj hẽ. Ti
m' rawaj'aah Jerusarẽnh buuj sa wë. Raba-
hapäh bä m' warahén sa wahë n'aa sa sii
han'aa doo, moo yyw padëëk mä Paw-
Ro rej'ãã doo. 33 Ti m' warahén sa wahë
n'aa kaja nä bä tamaso däk Paw-Ro, ti m'
tamejũũ ramoo maw'yyd däk haak sapuuw
hadoo doo me. Ti m' teaanh mäh:

—Jaa hahỹ aj'yy? H'ëëd hado tamo
haj'aa? —näng mäh.

34 Ti m' ta see hadoo ta wób rageëënh, ta
see ky n'aa hadoo ta wób sa kyyh. Dooh m'
warahén sa wahë n'aa h'yyb mepëë bä ta
ky n'aa hã, tak'ëp rageëënh do hyb n'aa. Ti
hyb n'aa tamejũũ ramahũũm warahén tób
n'aa yt hã. 35 T'ĩĩ hẽnh rakaja hõm bä, tób
gó ji basëëk do tyng n'aa jó, warahén ratóg
sëëk mä Paw-Ro, hajõk do ta hã rapahuut
do hyb n'aa. 36 Ti m' hajõk do rageëëj nä:

—Ji daj'ëëp, ji daj'ëëp! —näk mäh.

37 Ti m' warahén ramajëë suun pooj jé
Paw-Ro beaanh sa wahë n'aa hã Gereg kyy
me:

—Ỹ karẽn paawä ỹ her'oot a hã —näng
mäh.

Ti m' warahén sa wahë n'aa eaanh:

—Mer'oot Gereg kyyh? —näng mäh. 38 —
Õm nado Esit buuj kamaj'ĩĩ do du n'aa do
nag'aap hẽ denaa hẽ? Õm nado ti mahũũm
do 4 miw heb'ooh do banawäng doo hẽnh?
—näng mäh.

39 Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Dooh. Ỹ nado tii —näng mäh. —Judah
buuj ỹ ti hỹỹh. Panang Tas häd näng doo
bä naa, Siris häj n'aa bä naa ỹỹh. Panang ky
n'aa etsëëh do buuj ỹỹh —näng mäh. —Ỹ
karẽn paawä man'oo ỹ baher'oot hyb n'aa
sa hã —näng mäh.

40 Ti m' warahén sa wahë n'aa an'oo kän
tabaher'oot hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro bag'ëëd
däk tsyym tyng n'aa jó. Ti m' tameduuk
ta moo me, bag hẽnh rababë däk hyb n'aa.
Ti m' bag hẽnh rababë däk bä, tadu doo
taher'oot do Eberew kyy me.* Ti m' taky
hadoo:

22

1 —Wakãn haa, yp ỹ hyb n'aa hedoo doo.
Bë maa newë këh ỹỹ. Hã ỹ rakamaj'ĩĩ do ky
n'aa ỹ her'oot —näng mäh.

2 Ti m' ramaa napäh bä m' ter'oot do
Eberew kyy me, sa kyy me, bag hẽnh rababë
däg magyys hẽ tii bä. Ti m' Paw-Ro ky
hadoo:

3 —Judah buuj né ỹ hỹỹh. Panang Tas häd
näng doo bä, Siris häj n'aa bä ỹ benäng.
Babä Jerusarẽnh bä ỹ bawäng. Gamarijéw*
baad ub né hẽ ỹ tama metëëk ër wahë
makũ ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa. Baad
ub né hẽ ỹ karẽn paa ỹ h'yyb n'yym P'op
Hagä Doo, da hẽ bë bad'oo doo da né hẽ.
4 Ỹ rejãã né paa Jesus hã h'yy ka'eeh doo,
radejëp hyb n'aa. Ỹ mesoo paa ỹỹj, ajyy, ỹ
dewëës ragadahew'ëës doo gó. 5 P'op Hagä
Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë
n'aa heh'äät doo, ër wahë n'aa na-ããj hẽ
rahapäh tii. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot
do bë hã. Hã ỹ raban'oo däk paa kerih doo,
ramejũũ do ky n'aa, ỹ banoo hyb n'aa ër

* 21:40 Judah buuj sa kyyh heh'äät do ramaneëënh Eberew kyyh. Judah buuj na-ããj hẽ rer'oot Aramew kyyh. Sa wób na-ããj hẽ rahajaa rer'ood bä Gereg kyyh. * 22:3 Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do ky n'aa etsëëh do ti Gamarijéw. Atos 5.34 hã takerii däk ta ky n'aa.

wakããn, Judah buuj, panang Damas-Ko häd
näng doo bä habong do sa hã. Ti t'ĩĩ hẽnh ỹ
bahõm paah, ỹ mena paawä Jesus hã h'yy
ka'eeh doo, rarejãã hyb n'aa Jerusarẽnh
hẽnh —näng mä Paw-Ro sa hã.

6 Ti m' taky hadoo ẽnh:

—Ti, wasyk, ỹ bedaa däk bä Damas-Ko, tii
bä wë hã naa gabarëëh do ta bag gabar'ëëng
wät hahãt ỹỹ. 7 Tũũ ỹ badëë jat tii bä. Ti ỹ
maa napäh kyyh, hã ỹ her'oot doo: "Saw-
Ru, Saw-Ru, h'ëëd hyb n'aa ỹ marejãã?",
näng mä kyyh hã ỹỹ. 8 "Jaa õm?", näng ỹỹh.
"Ỹ né hẽ Jesus, Nasaréh buuj marejãã doo",
näng mäh. 9 Si ỹ habok do rahapëë né paawä
ta bag, dooh rah'yy ganyy bä kyyh hã, hã
ỹ her'oot do hã. 10 Ỹ eaanh tii bä: "Nyy d'
ỹ bad'oo, Hyb N'aa Jawyk Doo?", näng ỹỹh.
Ti taky hadoo hã ỹỹ: "As'ëëg g'ëëd. Ahõm
nä panang hẽnh. T'ĩĩ hẽnh rabaher'oot a
hã nyy da mamoo wät do pan'aa hã ỹỹ",
näng mä Jesus kyyh hã ỹỹ. 11 Ỹ hapäh ta
bag tak'ëp gabarëëh do hyb n'aa ỹ wén ty
tamaa wät. Ti hyb n'aa hata haa ỹ ramoo
maso hõm Damas-Ko hẽnh ãã bah'ũũm hyb
n'aa.

12 —Aj'yy Ananijas häd näng do ỹ
taheg'ããs. Baad ta ti Ananijas ky dahé
had'yyt hẽ Mosees ky n'aa jaw'yyk doo.
Ta ti panang bä habong do Judah buuj
raweh'ëëh ti Ananijas. 13 Pa ỹ tabag'ëëd
däk bä taky hadoo: "Wakãn ỹỹ, Saw-Ru,
mabegãã däk p'aa hẽnh!", näng mäh. Ỹ
bahapëë däg kän nayyw hẽ tii bä. 14 Ti
m' taky hadoo ẽnh hã ỹỹ: "P'op Hagä Do
ër wahë makũ rah'yy kaha'eeh doo, ti né
hẽ hasëëw wät õm, mabahapäh hyb n'aa
takarẽn doo, mabahapäh hyb n'aa P'op
Hagä Do karẽn doo da hawät doo,† mamaa
napäh hyb n'aa ta ti ta kyyh. 15 Õm né hẽ da
Baad Had'op Do rod n'aa sahõnh hẽ sa hã.
Maher'ood da mamaa napäh doo, mahapäh
do ky n'aa", näng mä ta kyyh hã ỹỹ. 16 Ti m'
taky hadoo: "Magadaa wäd manäh. Ahõm
nä õm ranu gemuun wät hyb n'aa. Õm ranu
gemuun bä, Jesus hã mabetsẽẽ a hã hanäng
do nesaa do tabawug hõm hyb n'aa", näng
ta kyyh hã ỹỹ.

17 Ti m' Paw-Ro ky hadoo ẽnh:

—Jerusarẽnh hẽnh ỹ babaaj nä bä, P'op
Hagä Do tób n'aa yt hã ỹ bahõm ỹ ky n'aa
etsẽẽ hyb n'aa. Ta tii bä s'ëëh hadoo hã
ỹỹ. 18 S'ëëh hadoo doo gó ỹ hapäh Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Doo. Hahỹỹ da ta kyyh
hã ỹỹ: "Nayyw hẽ! Ahõm nä Jerusarẽnh
bä naa. Dooh da raky dahé bä këh ỹ n'aa
maher'oot doo", näng mä hã ỹỹ. 19 Ti ỹ
ky gadoo: "Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,
sahõnh hẽ ajyy babä habong do rahapäh
nyy da ỹ bahõm do paa sahõnh hẽ tób P'op
Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hã, a hã
h'yy ka'eeh do ỹ dewëës hyb n'aa, ỹ rejãã
hyb n'aa. 20 Radaj'ëëp noo gó a ky n'aa rod
paa Es-Tew häd näng doo, ỹ na-ããj hẽ sa
da h'yyb hadoo. Ỹ né paa pä me hakut do
sa saroor henäm", näng këh ỹ ta hã. 21 Ti
taky hadoo hã ỹỹ: "Ahõm nä, õm ỹ mejũũ
dawëë, Judah buuj nadoo do sa mahang",
näng mäh.

22 Ti m', jããm né hẽ ramaa newëë do
Paw-Ro her'oot doo. Judah buuj nadoo
do sa mahang Paw-Ro Jesus mejũũ Paw-Ro
her'oot hyb n'aa, radu doo mä rageëënh
doo:

—Dooh taw'ããts hẽ tado tawäd bä badäk
hahỹỹ hã! Taw'ããts hẽ tadajëp! —näk mä
Paw-Ro majĩĩ sa kyyh.

23 Ti m' rageëënh. Sa hatsë sa hã padëëk
do ratepyh, rakawajããn do heen n'aa.
K'ããts rehaa p'op. 24 Ti hyb n'aa, warahén
sa wahë n'aa mejõ kän Paw-Ro ramajëë
suun warahén tób n'aa yt hã. Tamejũũ mä
rahewyyh. Tamejũũ mä reaanh ta hã h'ëëd
hyb n'aa ta majĩĩ tii da rawén geëënh. 25 Ti
m' ramaw'yyd däk bä rahewyyh do pan'aa
paawä, Paw-Ro eaanh warahén wahë n'aa
see hã:

—Roma buuj raky n'aa jaw'yyk do anoo
g'eeh bë hewyh bä Roma buuj seeh, bë
nahapëë nä bä tamo haj'aa kadoo bä? —
näng mäh.

26 Ti m' warahén sa wahë n'aa see maa
napäh bä Paw-Ro her'oot doo, nayyw hẽ
tabahõm kän warahén sa wahë n'aa heh'äät
ub do wë. Ti m' teaanh ta hã:

—Nyy da mabad'oo hahỹ aj'yy hã? Roma
buuj né hẽ ti hỹỹh —näng mäh.

27 Ti m' sa wahë n'aa heh'äät ub do bahõm
Paw-Ro wë. Ti m' tabeaanh:

—Te hub né hẽ, Roma buuj né hẽ õm? —
näng mäh.

† 22:14 Jesus né hẽ ti P'op Hagä Do karẽn doo da hawät doo.

—Ỹỹ. Roma buuj né hẽ ỹỹh —näng mä
Paw-Ro kyyh.
28 Ti m' warahén sa wahë n'aa heh'äät ub
do ky hadoo:
—Tak'ëp ỹ bepaag hõm paah, Roma buuj
ỹ bahadoo hyb n'aa —näng mäh.
Ti Paw-Ro ky hadoo ta hã:
—Roma häj n'aa bä ỹ benäng, ti hyb n'aa
ỹ benäng noo gó naa Roma buuj né ỹ hỹỹh
—näng mäh.
29 Ti m' hewyyh do paawä nayyw hẽ m'
raberéd gëët Paw-Ro. Sa wahë n'aa eỹỹm
wät tah'yy ganyy bä Roma buuj né ti tame-
jũũ ramoo maw'yyd däk do haak sapuuw
hadoo doo me.‡

Sinedirijo ajyy n'aa hã Paw-Ro her'oot do ky n'aa hahỹỹh

30 Ti m' jati pé warahén sa wahë n'aa
heh'äät ub do mejũũ ramanyyh Paw-Ro.
Takarẽn mä ta heen n'aa näng baad ub
h'ëëd p'ãã Judah buuj Paw-Ro hã raky n'aa
tapaa. Ti m' tamejũũ P'op Hagä Do tób n'aa
yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah
buuj sa wahë n'aa wób, rakata b'ëëh hyb
n'aa, Sinedirijo häd enäh doo. Ti m' Paw-
Ro tamanaa rabab'ëëh bä.

23

1 Ti m' baad ub mä Paw-Ro baheg'ããs
Sinedirijo ajyy n'aa sa wë, ti m' taky hadoo
sa hã:
—Wakãn haa —näng mäh. —P'ooj ub ỹ
bawät do hadoo né hẽ ỹ da hẽ. Baad ub hëp
ỹ tym P'op Hagä Do matym gó —näng mäh.
2 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã
moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät doo,
Ananijas häd näng doo, mejũũ mäh, Paw-
Ro pa hab'ëëh do Paw-Ro ranoo gewyyh
hyb n'aa. 3 Ti m' Paw-Ro ky hadoo ta hã:
—P'op Hagä Do õm hewyyh da! Ta hadë
hawak doo me j'ooj hẽ rep'ees do hadoo
õm!* Õm tii bä hasooh ỹ maky n'aa etyy
hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do her'oot
doo da. Ti hadoo né hẽ, dooh Mosees ky
n'aa jaw'yyk do maky dahé bä, ỹ mamejũũ
ỹ rabahewyyh hyb n'aa. Dooh tii da Mosees
ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä —näng mä Paw-
Ro kyyh ta hã.
4 Ti m' Paw-Ro pa hab'ëëh do raky hadoo
Paw-Ro hã:
—Õm ky neỹỹm maky n'aa rejã bä P'op
Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa
wahë n'aa heh'äät doo! —näk mäh.
5 Ti m' Paw-Ro ky hadoo:
—Wakãn haa, dooh ỹ hapëë bä P'op Hagä
Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë
n'aa heh'äät do tado bä. P'op Hagä Do kyy
kerih do hã hahỹỹ da takerih: "Maky n'aa
rejã manä bë wahë n'aa"† —näng mäh.
6 Ti m' Paw-Ro hapäh do hyb n'aa ti anäng
ta wób Sadusém, ta wób Parisém sa mahang,
taky hadoo kat'aa do sa hã:
—Wakãn haa, —näng mäh —Parisém né
ti ỹ hỹỹh. Parisém t'aah ỹỹh —näng mäh.
—Hã ỹ rawén ky n'aa tapaa, ỹ gada do hyb
n'aa dejëp do ragenä bong doo —näng mäh.
7 Tii da taher'oot do hyb n'aa, radu doo
raky ked'aak do Parisém Sadusém sa ma-
hang. Ti hyb n'aa raketyn b'ëëh mä sa wahë
n'aa ta tii bä kata padëëk doo. 8 (Sadusém sa
hã ji dajëp jawén paa bä, dooh ji ganä wäd
bä. Sa hã, dooh ããs. Sa hã dooh na-ããj sahee
péh. Parisém sa hã kä, ji dajëp jawén paa bä
ji ganyyh nä p'aa hẽnh. Ti anäng na-ããj hẽ
sa hã ããs, sahee na-ããj hẽ.)
9 Ti hyb n'aa raky ked'aak mä ta ti p'ãã.
Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do
wób, Parisém wób as'ëëg b'ëëh mäh. Tak'ëp
mä sa kyyh. Hahỹỹ d' mä sa kyyh:
—Dooh hahỹ aj'yy nesaa do tamoo wäd
bä. Ji hapäh mä ããs her'ood bä ta hã. Ji
hapäh mä tii, sahee her'ood bä ta hã —näk
mä sa kyyh.
10 Ti m' Parisém Sadusém kamajẽ däg mä
tak'ëp. Ti m' warahén sa wahë n'aa beỹỹm
wät, rejes wät ted'oo Paw-Ro. Ti hyb
n'aa tamejũũ warahén rabahõm rabej'ooj
nyyh hyb n'aa Paw-Ro, warahén tób hẽnh
ramahũũm hyb n'aa p'aa hẽnh.
11 Ti m' atsëm kä, Jesus kasee Paw-Ro hã.
Ti m' taky hadoo ta hã:
—Eỹỹm manäh! —näng mäh. —
Maher'oot do hadoo këh ỹ n'aa babä
Jerusarẽnh bä, ti hadoo né hẽ da maher'ood
panang Roma häd näng doo bä —näng mä
Jesus ta hã.

‡ 22:29 Dooh Roma buuj raky n'aa jaw'yyk do an'oo bä Roma buuj see ramaw'yyd bä ranahapäh nä bä tamo haj'aa kadoo bä. Ti hyb n'aa warahén sa wahë n'aa wén eỹỹm wät. * 23:3 J'ooj madäk do ta h'yyb tym, Paw-Ro hanäng pé panyyg ky n'aa gó taher'oot doo. † 23:5 Esodo 22.28

Paw-Ro Judah buuj wób radajëëb paawä panyyg n'aa hahỹỹh

12 Ti m' jati péh, Judah buuj Jesus hã
h'yy kana'eeh do wób rakaner'oot Paw-Ro
radaj'ëëp hyb n'aa. P'op Hagä Do hã raky
däng radaj'ëëp né hẽ. Ti m' raky hadoo:
—Dooh d' ër awa bä, dooh d' ër eëg bä ër
nanaboh nä bä Paw-Ro —näk mä sa kyyh.
13 Tahyb n'aa pé 40 ajyy ti h'yyb hedoo
doo. 14 Ti m' rabahõm P'op Hagä Do tób n'aa
yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah
buuj sa wahë n'aa wë na-ãã̃j hẽ. Ti m' raky
hadoo sa hã:
—P'op Hagä Do hã ãã ky däng, dooh ãã
awa bä, dooh ãã eëg bä Paw-Ro ãã nanaboh
nä bä —näk mäh. 15 —Ãã karẽn paawä
Sinedirijo ajyy n'aa sii hẽ bë ky n'aa etsẽẽ
warahén sa wahë n'aa hã, Paw-Ro tamanaa
hyb n'aa bë bab'ëëh bä. Taw'ããts hẽ bë
her'oot bë karẽn baad bë ky n'aa napäh ta
ky n'aa, bë keno da —näk mäh. —Ãã gadaa
däk da ta baa bä, ãã daj'ëëp hyb n'aa bë
hab'ëëh hẽnh takajaa do pooj jé —näk mä
sa kyyh.
16 Ti m' Paw-Ro s'aah ky n'aa napäh ra-
her'oot doo. Ti m' tabahõm kän warahén sa
tób hẽnh, Paw-Ro tapanäk hyb n'aa. 17 Ti m'
Paw-Ro naëënh warahén sa wahë n'aa seeh.
Ti m' taky hadoo ta hã:
—Mamahũũm hahỹ pahëëw bë wahë
n'aa wë. Ti anäng panyyg taher'oot pé ta
hã —näng mä Paw-Ro.
18 Ti m' warahén wahë n'aa see mahũũm
kän pahëëw sa wahë n'aa heh'äät ub do wë.
Ti m' taky hadoo ta hã:
—Paw-Ro, ër maso gëët doo, ỹ tanaëëj
nä, taher'oot hã ỹỹ, ỹ manaa hyb n'aa
hahỹ pahëëw a wë. Ti anäng mä panyyg
taher'oot pé pan'aa a hã —näng mäh.
19 Ti m' pahëëw warahén sa wahë n'aa
heh'äät ub do moo takyg hõm ramaa
nanapäh hẽnh. Teaanh mäh:
—H'ëëd ti makarẽn maher'oot hã ỹỹ? —
näng mäh.
20 Ti m' pahëëw ky hadoo:
—Judah buuj kaner'ood bong a hã raky
n'aa her'oot hyb n'aa Paw-Ro mamahũũm
hyb n'aa Sinedirijo ajyy n'aa rakahet'aa
hẽnh. Rakarẽn mä paawä raky n'aa napëë
magyys hẽ Paw-Ro ky n'aa, ken'ooh da.
21 Maky dahé manä da. 40 ajyy tahyb n'aa
pé ragadaa däk radaj'ëëp hyb n'aa. Kejën
rabë bä. P'op Hagä Do hã raky däng dooh
rawa bä, dooh reëg bä rananaboh nä bä
Paw-Ro. Da hẽ ti abë padëëk. Ragadaa
däk maher'oot do pan'aa sa hã —näng mä
Paw-Ro s'aah kyyh warahén sa wahë n'aa
heh'äät ub do hã.
22 Ti m' warahén sa wahë n'aa heh'äät ub
do edëë wät pahëëw. Ti m' taky hadoo:
—Maher'ood manä ỹ mapanäk doo —
näng mäh.
23-24 Ti m' warahén sa wahë n'aa heh'äät
ub do naëënh pawóp hẽ warahén sa wahë
n'aa. Ti m' taky hadoo sa hã:
—Bë etyn hõm da 200 warahén tsyym me
hah'ũũm péh, 70 kawaaro jó hah'ũũm do ta
wób, 200 jook yt hã hah'ũũm doo, kawaaro
Paw-Ro jahõm pé sii hẽ da, atsëm rabahõm
hyb n'aa panang Sesareja häd näng doo
hẽnh —näng mä ta kyyh.
Ti m' tamejũũ baad ub ramahũũm hyb
n'aa Paw-Ro, sa wahë n'aa Peris häd näng
do wë. 25 Tamejũũ sa hã tama erih do Peris.
Terih doo, hahỹỹ da m':
26 "Ỹ, Karaw-Dijo Risijas, ỹ edëng õm
Peris, hyb n'aa jawyk doo, Sesa kyy gó babä
bag'ãã̃s do õm. 27 Õm ỹ panäk hahỹỹ da:
Judah buuj ramaso däk hahỹ aj'yy. Rakarẽn
paawä radaj'ëëp. Ti ỹ ky n'aa napäh bä
Roma buuj tado bä, ỹ bahõm warahén sii hẽ
ỹ bed'ëëp hyb n'aa sa moo gó naa. 28 Ỹ karẽn
paawä ỹ heen n'aa näng h'ëëd hyb n'aa
rakamaj'ĩĩ ta hã, ti hyb n'aa ỹ wén mahũũm
paa Judah buuj wahë n'aa sa wë. 29 Tii bä
ỹ heen n'aa nyy däk raky n'aa jaw'yyk do
hyb n'aa raky kes'ëëm. Dooh tamo haj'aa
kadoo bä ji daj'ëëp hyb n'aa paawä. Dooh
tamo haj'aa kadoo bä na-ãã̃j hẽ ji dawäts
gëët hyb n'aa. 30 Tii bä ỹ ky n'aa napäh
rakarẽn radaj'ëëp. Ti hyb n'aa nayyw hẽ ỹ
mejõ hõm a wë. Ỹ maher'oot da ta majĩĩ, a
wë rabahõm a sii raber'oot hyb n'aa ta ky
n'aa", näng mä terih do hã.
31 Ti m' warahén sa wahë n'aa mejũũ doo
da rabadoo kän. Ramahũũm kän mä atsëm
Paw-Ro. Ti m' panang An-Tiparis häd näng
doo bä rakajaa. 32 Tii b' naa, jati péh,
warahén tsyym me hah'ũũm do rababaaj
nä p'aa hẽnh sa tób hẽnh. Kawaaro jó
hah'ũũm do ramahũũm kän tii bä Paw-Ro.
33 Rakaja hõm bä Sesareja bä, ran'oo däg
kän sa wahë n'aa ma erih do Peris hã. Ti
m' rahaëënh Paw-Ro ta hã. 34 Ti m' Peris
ner'ood kän kerih doo, ti m' teaanh mä
Paw-Ro hã ny hado tabanäng hẽnh tabana,

Roma häj n'aa. Siris hẽnh naa tabana Paw-Ro her'oot bä m', [35] Peris ky hadoo ta hã:

—Ỹ maa newëë da a ky n'aa a hã kamaj'ĩĩ do rakaja nä bä —näng mäh.

Ti m' tamejũũ Eróts, Judah buuj sa wahë n'aa tób haeh do yt hã warahén rabahag'ããs hyb n'aa Paw-Ro.

24

Peris hã Paw-Ro her'oot do raky n'aa tapaa do ky n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

[1] Ti m' 5 ta ã̃ jawén paa bä, Ananijas, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do kajaa nä Sesareja bä. Ta sii tamanaa mä Judah buuj sa wahë n'aa wób, sa ky n'aa rod Ter-Turus häd näng do na-ããj hẽ. Ti m' raky n'aa tapa kän Paw-Ro ta ti häj n'aa bagã n'aa matym gó. [2] Ti m' Paw-Ro ramana gëët bä, Ter-Turus häd näng do du doo taher'oot do Peris hã. Paw-Ro taky n'aa tapaa. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Baad tanyy né hẽ, a hyb n'aa baad ub ãã hã ãã häj n'aa bä. Dooh kamaj'ĩĩ péh. Õm h'yy ganäng do hyb n'aa, baad tawén hadoo ãã hã, ãã häj n'aa bä. [3] Jé pad'yyt hẽ ãã häj n'aa bä ãã h'yy gadajang a mo haj'aa hyb n'aa, Peris, tak'ëp hyb n'aa jawyk doo —näng mäh. [4] —Dooh ãã karẽn bä õm ãã h'yyb panasä bä. Ti hyb n'aa ãã karẽn paawä kanahën d'os hẽ mamaa newë ãã her'oot doo. [5] Gëët hahỹ aj'yy, kamaj'ĩĩ do du na do tii, ãã hã. Jé pad'yyt hẽ badäk hahỹỹ bä Judah buuj rakamaj'ĩĩ sa hã hẽ tan'oo bä. Aj'yy Nasaréh buuj ky s'ũũt doo, ta wób sa wë h'yy kawereem hõm do sa wahë n'aa see hahỹỹh. [6] Takarẽn paawä tan'oo bä baad tanado wät P'op Hagä Do matym gó P'op Hagä Do tób n'aa. Ti hyb n'aa ãã wén maso däk. [7] Ãã karẽn paawä ãã ky n'aa etyy ãã ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo da. Ti nuuj jé warahén sa wahë n'aa, Risijas häd näng doo, ta warahén sii hẽ tabana. Ãã hã rawaj'aa padëëk, Paw-Ro rabej'ooj hõm hyb n'aa ãã mahã̃nh. [8] Tamejũũ ta hã ky n'aa tapaa do a wë rabahõm.] Baad hahỹ aj'yy hã meaaj bä, maheen n'aa näng da ãã ehub né hẽ ãã ky n'aa tapaa do hã —näng mä Ter-Turus kyyh Peris hã.

[9] Ti m' Judah buuj, Jerusarẽnh bä han'aa doo, raky masa Ter-Turus. Raky n'aa tapaa ẽnh Paw-Ro. Te hub né hẽ m' Ter-Turus her'oot doo, sa nooh.

[10] Ti m' sa wahë n'aa Peris häd näng do mejũũ Paw-Ro ber'oot hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Hajõõ däg ta baab ãã häj n'aa bä baad maky n'aa etyy. Ti hyb n'aa h'yyb neỹỹm doo me ỹ her'oot a hã këh ỹ n'aa hã ỹ raky n'aa tapaa do ky n'aa hã —näng mäh. [11] —12 ta ã̃ nä ỹ kaja nä Jerusarẽnh bä, P'op Hagä Do ỹ hyb n'aa esee hyb n'aa. Makarẽn bä mameaaj ỹ kajaa noo gó ỹ rahapäh doo, te hub né hẽ ta ti ỹ her'oot do mabahapäh hyb n'aa. [12] B'ëëh hahỹỹ hã ỹ kamaj'ĩĩ doo, dooh noo gó ỹ rahapëë bä ỹ ky kedag bä P'op Hagä Do tób n'aa bä. Dooh noo gó ỹ rahapëë bä ỹ kamajẽ bä tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hã, panang bä na-ããj hẽ. [13] Hahỹ ajyy dooh rahaja bä rametä bä te hub tado bä hã ỹ raky n'aa tapaa do ky n'aa.

[14] Hỹỹ kä, dooh ỹ ky n'aa jejën bä, ỹ hyb n'aa jaw'yyk né hẽ P'op Hagä Doo, ãã wahë makũ rah'yy kaha'eeh doo. Ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do wë ky n'aa ỹ ky daheeh.* Ta wób wë ãã h'yy kawareem hõm ramaneëëj né paawä ta tyw n'aa papuuj, sahõnh P'op Hagä Do kyy kerih do ỹ ky daheeh. P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ỹ ky daheeh. [15] Hã ỹ kamaj'ĩĩ do ragada do hadoo né hẽ ỹ gada dejëp do ragenä bong doo, P'op Hagä Do mo haj'aa. P'op Hagä Do karẽn doo da habong do paah, baad nabok do paa na-ããj hẽ da ãã gada ragenä bong doo. [16] Sahõnh hẽ da ragenä bong do hyb n'aa, baad ub had'yyt hẽ ỹ karẽn ỹ bawät, hëp ỹỹ gó baad had'yyt hẽ tabahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do hã, ta wób sa hã na-ããj hẽ —näng mä Paw-Ro.

[17] Ti m' Paw-Ro ky hadoo ẽnh:

—Hajõng ta baab häj n'aa s'ee hẽnh ỹ bewäd nä. Ta jawén ỹ babaaj hõm p'aa hẽnh Jerusarẽnh hẽnh, kasuud is do Judah buuj sa mahang habong do sa matym n'aa ỹ tajooh hyb n'aa, P'op Hagä Do hã ỹ ma ejuu do hyb n'aa na-ããj hẽ. [18-19] Ti né hẽ ỹ bad'oo P'op Hagä Do tób n'aa yt hã, sahõnh hẽ ỹ bahajaa jawén paa bä ãã ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo da ji h'yyb banyyw däk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Dooh hajõk do

* 24:14 Jesus ky n'aa né hẽ ti "ta tyw n'aa papuuj" ramaneëënh doo.

tado bä si ỹ habok doo. Dooh na-ããj hẽ ỹ kamajẽ bä ta wób sa wë. Daap ramenyyh hã ỹ raky n'aa tapaa doo. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã né hẽ ỹ bag'ëëd däk Judah buuj wób Asija häj n'aa hẽnh naa ỹ rabahapäh bä. Taw'ããts hẽ né hẽ paawä ta ti né hẽ ajyy wawẽẽ hẽ rabana, hã ỹ raky n'aa tapaa hyb n'aa tanyy bä sa wë hã ỹ raky kes'ëëm péh. Ti né hẽ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã ỹ raky n'aa tapaa do paah. [20] Ta ti ranan'aa do hyb n'aa, na b'ëëh hahỹ raher'ood ny hadoo pé rahapäh ỹ mo haj'aa kadoo bä Sinedirijo ajyy n'aa raky kes'ëëm do hã ỹỹ. [21] Jããm né hẽ hahỹỹ da këh ỹỹ Sinedirijo ajyy n'aa sa hã: "Dejëp do ragenä bok do ỹ gada do hyb n'aa, hã ỹ raky n'aa etyy bë matym gó", näng paa këh ỹ sa hã. Nepäh ta tii hã rawyyd bä sa hã baad nadoo do mo haja ỹỹ —näng mä Paw-Ro kyyh.

[22] Ti m', baad Peris ky n'aa napäh né hẽ Jesus ky n'aa, ta tyw n'aa papuuj ramaneëënh doo. Paw-Ro her'oot do jawén paa bä taky hadoo:

—Jããm hẽ dó —näng mäh. —Warahén sa wahë n'aa Risijas häd näng do kajaa bä, ỹ baher'oot da nyy da ỹ bad'oo õm raky n'aa tapaa do hã —näng mä Peris kyyh.

[23] Ti m' Peris mejũũ warahén sa wahë n'aa see rabaheg'ããs nä Paw-Ro. Hahỹỹ da m' ta kyyh sa hã:

—Taw'ããts hẽ bë eréd tabawät hyb n'aa, tabeg'ããs hyb n'aa. Bë an'oo na-ããj hẽ ta najiis rabeg'ããs ta wë rabanoo hyb n'aa takarẽn doo —näng mäh.

[24] Ti m' ta jawén, p'aa hẽnh Peris bana Paw-Ro wë. Ta ỹỹm sii hẽ tabana. Dusir mä Peris ỹỹm häd. Judah buuj mä ti ta ỹỹm. Ti m' tamejũũ Paw-Ro ranaëënh. Tamaa newëë mä Paw-Ro her'oot doo, ji h'yy ka'eeh do Kristo Jesus hã ky n'aa. [25] Ti m' Paw-Ro baher'oot bä baad ub ji bawät do ky n'aa, ji h'yy keb'aah do ky n'aa, ta jawén ji P'op Hagä Do ky n'aa etyy do ky n'aa na-ããj hẽ, Peris eỹỹm wät mäh. Ti m' taky hadoo:

—Jããm hẽ dó. Ahõm nä. Ỹ karẽn bä, ỹ mejũũ da õm ranaëënh p'aa hẽnh —näng mä ta kyyh Paw-Ro hã.

[26] Peris karẽn paawä Paw-Ro anoo dajẽẽr ta hã, taberéd hõm hyb n'aa. Ti hyb n'aa m' hajõõ nuu me tanaëënh ta wë Paw-Ro sii taber'oot hyb n'aa. [27] Ti m' pawóp hẽ ta baab tabahado däk bä, Posijo-Pes Peris jawén buuj däg. Peris sa wahë n'aa tabadoo do paa tabanyyh bä, teréd gëët Paw-Ro, Judah buuj tah'yyb en'yym hyb n'aa.

25

Roma buuj sa wahë n'aa see sii Paw-Ro ber'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

[1] Ti m' tamawoob hẽ tabahado däg bä ta ãh Pes Peris jawén buuj tabahado däg bä, Jerusarẽnh hẽnh tabahõm kän Sesareja panang häd näng doo bä naa. [2] Ti m' Jerusarẽnh bä takajaa bä, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa wób na-ããj hẽ, rabahõm ta wë. Paw-Ro raky n'aa tapaa ta matym gó. [3] Ky kah'ũũm mä ta hã, rakarẽn doo da tabad'oo hyb n'aa. Rakarẽn né paawä Pes mejõ nä Paw-Ro Jerusarẽnh hẽnh. Rakarẽn né paawä radaj'ëëp Paw-Ro tana bä ta tyw n'aa me. [4] Ti m' Pes ky hadoo:

—Dooh —näng mäh. —Sesareja bä Paw-Ro bagëët. T'ĩĩ hẽnh da ỹ babaaj hõm p'aa hẽnh nayyw hẽ. [5] Taw'ããts hẽ né paawä bë wahë n'aa wób rabah'ũũm si ỹỹ, t'ĩĩ hẽnh raky kes'ëëm hyb n'aa tamo haj'aa kadoo bä —näng mäh.

[6] Ti m' ji moo sahõnh hẽ ta ã̃ jawén paa bä, Pes babaaj hõm kän Sesareja hẽnh. Ti m' jat'iip hadoo Pes bana sooh ji hã raky kes'ëëm do ky n'aa rabaherot bä. Ti m' tamejũũ ranaëëj nä Paw-Ro. [7] Paw-Ro bana gëët bä, Judah buuj, Jerusarẽnh bä naa han'aa do ranu sabug däk tabagëët bä. Ti m' radu doo tak'ëp Paw-Ro raky n'aa tapaa. Hajõng mä nesaa do tamo haj'aa, sa nooh. Daap mä ramenyyh. Dooh m' rahaja bä rametä bä se hub tado bä ti raher'oot doo.

[8] Ti m' ta daaj hẽ Paw-Ro ky n'aa kaher'oot sa hã:

—Dooh ỹ mo haj'aa kad'oo pé Judah buuj raky n'aa jaw'yyk do hã. Dooh ỹ mo haj'aa kadoo bä P'op Hagä Do tób n'aa hã. Dooh ỹ mo haj'aa kadoo bä Sesa, Roma buuj sa wahë n'aa heh'äät ub do hã —näng mä Paw-Ro kyyh.

[9] Ti m', Pes h'yyb enäw paawä Judah buuj. Ti hyb n'aa hahỹỹ da m' ta kyyh Paw-Ro hã:

—Makarẽn mabahõm Jerusarẽnh hẽnh, t'ĩĩ hẽnh ỹ maa newëë hyb n'aa õm raky n'aa tapaa doo, õm ỹ ky n'aa etyy hyb n'aa? —näng mäh.

10 Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Babä ỹ bagëët hỹỹ kä, raky kes'ëëm do ky n'aa rabaherot bä. Babä né hẽ ji ky n'aa etyy Sesa kyy gó, Roma buuj sa wahë n'aa heh'äät ub do kyy gó. Babä né hẽ ỹ maky n'aa etyy. Baad mabahapäh né hẽ, dooh ỹ mo haj'aa kadoo bä Judah buuj sa hã. 11 Ỹ mo haj'aa kadoo bä paawä, dajëb hã ỹ maky n'aa ety bä ta hyb n'aa, ỹ gadoo né da ỹ radaj'ëëp doo. Se hub tanado bä hã ỹ raky n'aa tapaa doo, dooh Roma buuj raky n'aa jaw'yyk do an'oo bä sa moo gó ỹ rahaëënh. Ỹ karẽn Sesa né hẽ ỹ taky n'aa etyy —näng mä Paw-Ro kyyh.

12 Ti m' Pes beaanh ta hã masa do sa hã nyy d' rabad'oo. Ti m' rakaner'oot do jawén paa bä Pes ky hadoo Paw-Ro hã:

—Makarẽn mä Sesa õm taky n'aa etyy. Ti hyb n'aa t'ĩĩ hẽnh né da mabahõm ta wë —näng mäh.

Judah buuj sa wahë n'aa hã Pes her'oot do Paw-Ro ky n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

13 Ti m' ta jawén, ta see pé noo gó, Judah buuj sa wahë n'aa heh'äät ub do Agaripa häd näng doo, ta ã̃nh Berenis häd näng do daheeh rabana, Sesareja hẽnh rabeg'ããs hyb n'aa Pes wë. 14 Hajõõ ta ã̃h t'ĩĩ hẽnh rabajeej bong. Ti hyb n'aa Agaripa hã Pes baher'oot Paw-Ro ky n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Ti agëët babä aj'yy Peris eréd gëët do paah —näng mäh. 15 —Jerusarẽnh hẽnh ỹ bewäd nä noo gó, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa na-ããj hẽ raher'oot hã ỹỹ ta hã raky kes'ëëm do ky n'aa. Rakarẽn né paawä dajëb hã ji ky n'aa etyy —näng mäh.

16 —Ỹ her'oot sa hã, dooh Roma buuj ramejõ bä rarejã bä nayyw hẽ ji hã. Pooj jé ji ky naa etyy n'aa an'oo bä ta matym gó ji hã ky n'aa tapaa do ji ky gadoo. Tii d' né këh ỹ sa hã. 17 Ti m' wawẽẽ hẽ rakaja nä bä, nayyw hẽ, jati péh, ỹ mejũũ Paw-Ro ramanaa, ta hã ky kes'ëëm do rabab'ëëh bä. 18 Ta hã raky n'aa tapaa bä, dooh ỹ h'yyb däng do tado bä raky n'aa tapaa doo. 19 Raky n'aa hajẽm rah'yy kaha'eeh do ky n'aa hã. Raky n'aa hajẽm na-ããj hẽ dajëp do ky n'aa, Jesus häd näng doo. Paw-Ro her'ood bä edëp mäh, tanooh. 20 Dooh ỹ hapëë bä nyy da ỹ bad'oo ta ti hedoo do hã. Ti hyb n'aa ỹ beaanh ta hã takarẽn bä Jerusarẽnh hẽnh tabahõm, t'ĩĩ hẽnh raky n'aa etyy hyb n'aa. 21 Ti m' Sesa hã Paw-Ro ky däng. Takarẽn mä Sesa ky n'aa etyy ta hã. Ti hyb n'aa ỹ mejũũ rabahag'ããs nä Sesa wë ỹ manejõ nä bä —näng mä Pes kyyh.

22 Ti m' Agaripa ky hadoo:

—Ỹ karẽn paawä ỹ maa newëë ta ti aj'yy her'oot doo —näng mäh.

—Taw'ããts hẽ. Jat'iip né da mamaa newëë taher'oot doo —näng mä Pes.

23 Ti m' jat'iip hadoo Agaripa, Berenis daheeh rabajëë p'ëë ta gawakõ gaeh doo gó, raky n'aa tapaa do ky n'aa rabaherot bä. Rabajëë p'ëë bä, baad ub t'ĩĩ hẽnh kat'aa do raweh'ëëh Agaripa, Berenis daheeh. Sa sii m' rabajëë p'ëë warahén sa wahë n'aa ky n'aa etsëëh doo, ajyy panang buuj ky n'aa etsëëh do na-ããj hẽ. Ti m' Pes häd näng do mejũũ Paw-Ro ramanaa hyb n'aa. 24 Ti m' Pes ky hadoo:

—Agaripa, Judah buuj sa wahë n'aa heh'äät ub doo, bëëh, ãã mahang kata b'ëëh doo, bë hegãã hahỹ aj'yy —näng mäh. —Jerusarẽnh hẽnh, babä Sesareja bä na-ããj hẽ sahõnh hẽ Judah buuj hã ỹ raky n'aa her'oot ỹ daj'ëëp hyb n'aa. Tak'ëp sa kyyh rabetsẽẽ hã ỹỹ —näng mäh. 25 —Hã ỹỹ, dooh tamo haj'aa pé tadajëb bä. Ti hadoo né hẽ, Sesa ky n'aa etyy ta hã taky däng do hyb n'aa, ỹ h'yyb däng Roma hẽnh, Sesa wë né hẽ ỹ mejũũ. 26 Tii da né da ỹ bad'oo. Ti hadoo né hẽ, dooh wë ỹ ta ky n'aa ỹ ma erih pé Sesa hã. Ti hyb n'aa ỹ mana gëët bë matym gó. A wë né hẽ ỹ mana gëët Agaripa, hajõng ta hã ër eaanh do jawén paa bä, ỹ bahapäh hyb n'aa h'ëëd ỹ ma erih pé ta ky n'aa hã. 27 Dooh taw'ããts hẽ tado bä ta si n'aa hẽ ỹ mejõ bä Paw-Ro, ta hã ky n'aa tapaa do ky n'aa tamah doo me —näng mä Pes kyyh Agaripa sa hã.

26

1 Ti m' Agaripa ky hadoo Paw-Ro hã:

—Maher'ood a daaj hẽ a ky n'aa —näng mäh.

Ti m' Paw-Ro meduuk ta moo me, bag hẽnh rabab'ëëh hyb n'aa. Ti m' ta du doo taher'oot doo:

2 —Ỹ h'yy gadajang né hẽ Agaripa, naga hẽ ỹ her'oot do hyb n'aa Judah buuj hã ỹ raky n'aa tapaa do ky n'aa mamaa napäh bä —näng mäh. 3 —Ỹ h'yy gadajang na-ããj hẽ,

baad mabahapäh do hyb n'aa nyy da ëër,
Judah buuj, ër bahed'oo doo da. Mahapäh
né hẽ h'ëëd p'ãã ëër, Judah buuj, ër ky
ked'aak. Ti hyb n'aa ỹ karẽn paawä h'yyb
jawyk doo me da ỹ mamaa newëë —näng
mäh.
4 Ti m' taky hadoo ẽnh:
—Sahõnh hẽ Judah buuj rabahapäh nyy
da ỹ bawäd wät ỹ karapee noo gó naa häj
ỹ n'aa bä ỹ bawäng doo bä, Jerusarẽnh bä
na-ããj hẽ. 5 Bäp peej däg ỹ rabahapäh né
hẽ. Rakarẽn bä rahajaa raher'ood bä nyy
da ỹ bawät paah. Baad had'op, ta wób
sa bahãnh Parisew raky daheeh Mosees ky
n'aa jaw'yyk do ër mahang. Parisew sa see
né hẽ paa ỹỹh. Rababok doo da ỹ bawäd
wät paah. 6 Hỹỹ kä hã ỹ raky n'aa etyy, ỹ
gada do hyb n'aa ër wahë makũũ hã P'op
Hagä Do ky n'aa enooh doo. 7 Isaraew taah
12 hedoo do du na do sa panaa ragada P'op
Hagä Do ky n'aa enooh doo, P'op Hagä Do
rawén hyb n'aa jewyyg had'yyt hẽ. P'op
Hagä Do ky n'aa enooh do ỹ gada do hyb
n'aa né hẽ Judah buuj hã ỹ rawén ky n'aa
tapaa —näng mäh.
8 Ti m' teaanh mäh:
—H'ëëd hyb n'aa bë mahang habong do
sa hã dooh P'op Hagä Do haja bä dejëp do
ragenä boo bä p'aa hẽnh tan'oo bä? —näng
mä ta kyyh.
9 —P'ooj ub ỹ na-ããj hẽ sa da hadoo né
paa ỹỹh. Ti noo gó hã ỹ taw'ããts hẽ sahõnh
hẽ ỹ hajaa doo me ỹ karẽn ỹ rejãã Jesus
Nasaréh buuj häd. 10 Tii d' né paa ỹ bad'oo
Jerusarẽnh bä. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã
moo heb'ooh do sa wahë n'aa kyy gó hajõk
Jesus hã h'yy ka'eeh do ỹ dewäts b'ëëh.
Radejëëb bä, ỹ karẽn né hẽ paa radejëp.
11 Hajõõ nuu me jé pad'yyt hẽ tób P'op Hagä
Do panyyg rayd naherot do basooh hẽnh ỹ
bahõm paah, ỹ rejãã hyb n'aa Jesus hã h'yy
ka'eeh do sa mahang habong doo. Ỹ rejãã
doo me ỹ karẽn né paawä Jesus hã raky n'aa
rejãã. Tak'ëp né hẽ ỹ kawajããn paa sa wë. Ti
hyb n'aa ỹ bahõm panang s'ee hẽnh, Judah
buuj häj n'aa tanadoo hẽnh, ỹ rejãã hyb
n'aa t'ĩĩ hẽnh —näng mäh.
12 —Ti ta see pé noo gó ỹ bahõm Damas-
Ko hẽnh. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo
heb'ooh do sa wahë n'aa kyy gó ỹ bahõm t'ĩĩ
hẽnh, Jesus hã h'yy ka'eeh do ỹ rejãã hyb
n'aa paawä. 13 Ti m' wasyk, ta tyw n'aa me
ỹ bahõm bä, tii bä ỹ bahapäh wë hã naa ta
bag tak'ëp gabarëëh do hahãt ỹỹ hã, hata
haa sa hã na-ããj hẽ. Papỹỹj gabarëëh do
bahãnh ta ti bag. 14 Tũũ ãã kajäg b'ëëh tii
bä. Ti ỹ maa napäh kyyh, hã ỹ her'oot do
Eberew kyy me: "Saw-Ru, Saw-Ru, h'ëëd
hyb n'aa ỹ marejãã? A daaj né hẽ maker'ook
ỹ maky nadahé bä, booj yb gasõõm do hã
tedats bä ta jawén p'aa hẽnh hadoo." 15 Ti ỹ
eaanh ta hã: "Jaa õm Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Doo?", näng ỹỹh. Ti taky hadoo: "Ỹ né hẽ
Jesus, marejãã doo. 16 As'ëëg g'ëëd! A hã
ỹ wén kas'ee wät õm ỹ asëëw wät do hyb
n'aa. Õm ỹ asëëw wät, hëp ỹ n'aa mamoo
wät hyb n'aa, ta wób sa hã mabaher'oot hyb
n'aa mahapäh do ỹ hỹỹ kä. Maher'ood sa
hã na-ããj hẽ ỹ metëëk nä do a hã ky n'aa.
17 Õm da ỹ ed'ëëp Judah buuj, Judah buuj
nadoo do sa moo gó naa õm rarejã bä. Judah
buuj nadoo do sa mahang õm ỹ mejũũ hỹỹ
kä, 18 mamaher'oot hyb n'aa sa hã. Ty
temah do hadoo, gadagyp do hadoo doo gó
habok do hadoo tii. Ỹ karẽn mabaher'oot
sa hã këh ỹ n'aa, rah'yy kadaw'uuh hyb
n'aa, gadagyp do hadoo doo gó ranaboo
bong hyb n'aa, Nesaa Do Yb manejõ wät
hyb n'aa sa hã, P'op Hagä Do karẽn doo da
rababok hyb n'aa, ta bag näng hẽnh hadoo
gó rababoo däk hyb n'aa, hã ỹ rah'yy ka'eeh
hyb n'aa, nesaa do sa h'yyb tym gó hanäng
do ỹ bawug hõm hyb n'aa. Tii bä da P'op
Hagä Do karapee, hã ỹ rah'yy ka'eeh do hyb
n'aa tsyt hẽ ta wë tasëëw hõm do rabahado
padëëk hyb n'aa da", näng Jesus kyyh hã ỹỹ.
19 Ti m' Paw-Ro ky hadoo ẽnh:
—Ti hyb n'aa, nayyw né hẽ ỹ ky daheeh
Jesus mejũũ do wë hã naa, hã ỹ takasee bä.
20 Nayyw hẽ kä ỹ baher'ood kän Jesus ky
n'aa Damas-Ko bä habong do sa hã, ta jawén
Jerusarẽnh bä habong do sa hã, sahõnh hẽ
Judah häj n'aa bä habong do sa hã kä. Ỹ
maher'oot na-ããj hẽ Judah buuj nadoo do sa
hã. Sa hã ỹ her'oot nesaa do raberéd hõm
hyb n'aa, P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh
hyb n'aa kä. Ỹ her'oot sa hã, baad rababok
hyb n'aa, baad ub ji bahapäh hyb n'aa nesaa
do reréd hõm doo, P'op Hagä Do hã rah'yy
kae däk doo. 21 Ti hyb n'aa né hẽ, Jesus
mejũũ do ỹ moo wät do hyb n'aa, ỹ Judah
buuj ramaso däk P'op Hagä Do tób n'aa
w'oo hã kahadë doo gó, ti ỹ radajëëb paawä.

22 Ti hadoo né hẽ ỹ P'op Hagä Do masaa had'yyt hẽ, da hẽ na-ããj hẽ. Ti hyb n'aa né hẽ babä ỹ wén gëët, ta ky n'aa ỹ baher'oot hyb n'aa ky n'aa etsëëh do sa hã, ky n'aa netsëëh do sa hã na-ããj hẽ. Dooh P'op Hagä Do ky n'aa rod makũ rer'oot do paa bahẽnh, Mosees her'oot do paa bahẽnh ỹ her'ood bä. 23 Ti raher'oot né hẽ P'op Hagä Do H'yyb Däng Do dajëp do ky n'aa. Jããm né hẽ pooj jé dejëp do mahang taganä wät do hyb n'aa, tamaher'oot da Judah buuj sa hã, Judah buuj nadoo do sa hã na-ããj hẽ, nyy da ta bag hadoo doo gó rababok hyb n'aa —näng mä Paw-Ro kyyh.

24 Ti m' Pes ky gakog hõm Paw-Ro. Ti m' taky hadoo:

—Õm ky bawad däk tak'ëp mama kametëëk do haj'aa! —näng mä Pes kyyh Paw-Ro hã.

25 Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Dooh —näng mäh. —Dooh ỹ ky bawad bä. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo. Baad tabadäng ji h'yyb gó baad ji hyb n'aa newë bä —näng mäh. 26 —Mameaaj paawä Agaripa hã. Baad ub tabahapäh ỹ her'oot do ky n'aa. Ti hyb n'aa tahajaa baad ỹ baher'oot ta hã. Hã ỹỹ, ta heen n'aa näng né hẽ ỹ her'oot do ky n'aa hã. Dooh kejën doo gó tawäd wäd hahỹ Jesus ky n'aa ỹ her'oot doo. Sahõnh hẽ raheen n'aa enäh —näng mä Paw-Ro.

27 Ti m' Paw-Ro beaanh Agaripa hã:

—Maky daheeh P'op Hagä Do ky n'aa rod n'aa raher'oot do paah? —näng mäh. —Maky daheeh né hẽ, hã ỹỹ —näng mäh.

28 Ti m' Agaripa ky hadoo:

—Nayyw hẽ med'oo g'eeh mahajaa ỹ mah'yyb tatug bä Kristo hã h'yy ka'eeh do see ỹ bahado däk hyb n'aa? —näng mäh.

29 Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Nayyw hẽ tado bä, nayyw hẽ tanado bä, P'op Hagä Do hã ỹ ky n'aa etsẽẽ õm, ta wób ỹ ramaa newëë do na-ããj hẽ, da ỹ rabahado padëëk hyb n'aa. Dooh hahỹỹ da, ỹ moo kamewyyt doo da tado bä —näng mä Paw-Ro.

30 Ti m' Agaripa, Pes, Berenis, sahõnh hẽ sa pa hab'ëëh do as'ëëg b'ëëh. 31 Ti m' raban'yyh ta gawakõ gó naa. Sa m'aa hẽnh rakaner'oot bä raky hadoo:

—Dooh tamo haj'aa kadoo bä ji dajëëb bä. Dooh hyb n'aa ji dawäts gëët péh —näk mäh.

32 Ti m' Agaripa ky hadoo Pes hã:

—Taky nahado bä paawä Sesa ky n'aa etyy hyb n'aa ta hã raky n'aa tapaa do ky n'aa hã, taw'ããts hẽ paawä ji eréd hõm tabahõm hyb n'aa —näng mäh.

27

*Paw-Ro ramejõ hõm do Roma h*ẽnh panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Itarija häj n'aa hẽnh, Roma panang hẽnh ãã ramejũũ raky däng do jawén paa bä, rahaëëj däk Paw-Ro, radewäts b'ëëh do wób na-ããj hẽ warahén sa wahë n'aa see Jurijo häd näng do moo gó, Roma hẽnh Paw-Ro tamahũũm hyb n'aa. "Sesa warahén n'aa" ramaneëënh do sa see ti Jurijo. 2 Ti m' panang Adaramit häd näng doo bä naa ãã gatsëg t'oonh marakate gó, Asija häj n'aa hẽnh hahõm doo gó. Ãã sii hahõm na-ããj hẽ aj'yy Aris-Tako häd näng doo. Masedonija häj n'aa bä, panang Tesaronika häd näng doo bä naa tii. 3 Ti m' jati pé ãã kajaa panang Sidõn häd näng doo bä. Ãã kajaa bä Sidõn bä, Jurijo ky enyym Paw-Ro hã. Tanoo tabeg'ããs hyb n'aa pong hẽnh ta najiis sa wë, ta hã rabanoo hyb n'aa ta wë badoh doo. 4 Ãã tsyym kasok bä, ãã habok hẽnh bah'ood ty gahëm. Ti hyb n'aa tsyt dëëg hã, Tsi-Peré häd näng do nu masee me ãã kenaa bong. 5 Ti m' ãã batsëk bä ãã tabës Siris, Pam-Pirija häd enäh do häj n'aa. Ti m' ãã kaja hõm panang Mira häd näng doo bä, Risija häj n'aa bä.

6 Ta tii bä warahén sa wahë n'aa baw'yyt marakate panang Aresãn-Dirija häd näng doo bä naa, Itarija häj n'aa hẽnh hahõm doo. Ti m' tamejũũ ãã gatsëg t'oonh, tii gó ãã bah'ũũm hyb n'aa. 7 Ti m', hajõng ta ãh kaja hẽ ãã bahõm séd bä ãã karip do hyb n'aa, bah'ood ãã habok hẽnh taty gahëm do hyb n'aa. Tak'ëp né hẽ marakate gó moo b'ook do ramoo bok ãã kaja hõm hyb n'aa panang Kinid häd näng do nedaa bä. Dooh bah'ood an'oo bä ãã ty gahõm hẽnh ãã ahõm bä. Ti hyb n'aa s'ỹỹ tabanäng hẽnh ãã bah'ũũm. Tsyt dëëg hã Keret, Saramone häd enäh do hoo gad'oo bä ãã tabës. Tii da ãã wén d'oo, tsyt dëëg hã Keret häd näng do nu masee me ãã kenaa bong hyb n'aa. 8 Kaja

hẽ ãã bahõm is Keret nabyy me. Tak'ëp né
hẽ marakate gó moo b'ook do ramoo bok
marakate bahõm hyb n'aa. Ti m' ãã kaja
hõm kän Datyyw Banäm Do häd näng doo
bä. Panang Raseja häd näng do nedaa bä
däg tii.
9 Tabëëj hõm ta ã̃h rakahej'aa do paawä
Itarija häj n'aa hẽnh. Tabëëj hõm Jõm
Kipur* rataheb'ëës doo. Ã̃m n'aa nyy däk
ji atsëg bä akajar, edaa däk do hyb n'aa
tabahahëëm do bawät doo. Tabahahëëm do
noo gó tak'ëp bah'ood bana. Ti hyb n'aa
Paw-Ro ky hadoo mä sa hã:
10 —Hã ỹỹ pé da, dooh da baad tado bä ër
hahỹ hah'ũũm doo. Ër da ta see hadoo, ër
da kamana'uuh marakate hã, ta gabuuj hã,
ër na-ããj hẽ da. Taw'ããts hẽ babä ër ba'yym
dó —näng mä Paw-Ro.
11 Paw-Ro maher'ood né paawä sa hã,
dooh warahén sa wahë n'aa karẽn bä tamaa
newë bä ta kyyh. Taky daheeh marakate
poo masoo n'aa, marakate danäh daheeh.
12 Dooh baad tado bä ratabëëj bä taba-
hahëëm do noo gó "Datyyw Banäm Do" häd
näng doo bä. Ti hyb n'aa hajõk do rakarẽn
rabah'ũũm, rakajaa hyb n'aa paawä panang
Pënis häd näng doo bä, t'ĩĩ hẽnh ratab'ëës
hyb n'aa paawä tabahahëëm do noo gó.
Pënis bä marakate ranu kahej'ëëk, tsyt dëëg
hã Keret häd näng doo bä. T'ĩĩ hẽnh dooh
tabahëm bä tagajaroh hyb n'aa.
13 Tii bä, tadu doo bä tabahëm do raty
gahõm hẽnh, ratsebee bong, h'yy kahasẽ
bong. Rah'yyb däng doo da né hẽ red'oo
mäh. Ti m' resäg toonh marakate mesoo
n'aa. Ti m' rabahõm kän tsyt dëëg nabyy
me. 14 Dawë péj rababoo däg bä kä tak'ëp
bah'ood bana kän. Tsyt dëëg hadäk hẽnh
naa tabana. Rahepëë däk ti bah'ood tak'ëp
hen'aa doo. 15 Ti m' marakate bah'ood
bahëm hõm. Dooh ãã haja bä ãã ahõm
bä bah'ood gó. Ti hyb n'aa ãã beréd hõm
bah'ood marakate tamahũũm hyb n'aa. 16 Ti
m', tsyt dëëg nad'ëëd is doo, Kaw-Da häd
näng do nu masee me ãã kenaa bong bä
bah'ood an'oo bä, tii bä ãã bahaja kän ãã
ej'ooj nä kän h'oo yb marakate duu me
hadäk doo. T'ĩĩ hẽnh dooh denaa hẽ né
paawä bah'ood tabahëm bä, ti hadoo né
hẽ tak'ëp ãã bej'ooj nä kän. 17 Ti m' ta gó
rabatóg so kän h'oo marakate agyyb jëë bä
hood n'aa. Ti m' ta mawyd n'aa hewëëh doo
me ramew'yyd hõm marakate hã taganan-
abëëh hyb n'aa, maadaka tak'ëp hejoonh do
hyb n'aa. Rajeỹỹm na-ããj hẽ marakate adëë
kä bä hood jó, hood Sirit häd näng do jó.
Ti hyb n'aa rabaw'oong bëënh marakate yb
mesoo n'aa sekeek doo. Tii bä raberéd hõm
bah'ood ty gahëm hẽnh marakate bahõm.
18 Ti m', tak'ëp ketaam do hyb n'aa maadaka
marakate hã, jat'iip hadoo rakud bëënh
marakate gabuuj tagasakog däk hyb n'aa.
19 Tamawoob hẽ tabado däg bä ta ã̃h, sa daaj
hẽ rabaw'oong bëënh marakate gó ramoo
mabok do nahëë paah. 20 Poo hajëë had'yyt
hẽ. Dooh papỹỹj ty ganä wäd bä, sagõõh
dooh ji hapëë boo bä, ny nemuun ãã bahõm
ãã bahapäh hyb n'aa paawä. Kaneréd
bah'ood. Ti hyb n'aa sahõnh hẽ ãã dejëp ãã
ed'oo.
21 Hajõõ däg ta ã̃h ranawa bong do jawén
paa bä, Paw-Ro bas'ëëg gëët tabaher'oot
hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:
—Taw'ããts hẽ né paawä ỹ bë ky dahé ỹ
baher'ood wät bä ër nahõm hyb n'aa paawä
Keret bä naa. Ỹ bë ky dahé bä paawä, dooh
né hẽ paawä bë kamanau bä bë aw'oong
bëënh do hã —näng mäh. 22 —Ti hado né
hẽ paawä, bë h'yy ketón manäh. Dooh da
dajëp pé ër seeh. Jãã̃m hẽ marakate karejã
hõm da —näng mäh. 23 —Naga hẽ, atsëm,
P'op Hagä Doo, ỹ hyb n'aa jaw'yyk doo,
mejũũ ãã̃s, ta karom seeh, hã ỹ takasee hyb
n'aa. 24 Hahỹỹ da ãã̃s kyyh: "Eỹỹm manä
Paw-Ro. Sesa hã da makametëëh nä. A
hyb n'aa da P'op Hagä Do bed'ëëp sahõnh
hẽ marakate gó habok doo", näng mä ãã̃s
kyyh. 25 Ti hyb n'aa bë tsebee, bë h'yy
kahasẽ. Ỹ h'yy ka'eeh né hẽ P'op Hagä Do
hã. Ỹ hapäh baad ub, hã ỹ ãã̃s her'oot do
hadoo né hẽ da ër hã. 26 Hood jó, tsyt dëëg
hã bah'ood tapooh da marakate —näng mä
Paw-Ro.
27 Ti m' 14 däg ãã ã̃h, ãã bah'ood mahũũm
akajar Adirijat häd näng doo bä. Ti atsëm
ub, edaa däk hëëj badäk marakate gó moo
b'ook do rahyb n'aa hapäh. 28 Ti m' rametyy
tetyy n'aa me. 36 meet mä tahajaa rametyy
bä. Ta bahã̃nh rametyy p'aa hẽnh. Ta yd
jé däg: 27 meet däg mäh. 29 Rajeỹỹm mä
pä hã tatapóh bä. Ti hyb n'aa ji meheet

* 27:9 Jõm Kipur häd näng do Judah buuj rataheb'ëës, nesaa do kawug hõm do rahyb n'aa esee hyb n'aa.

pé raw'oong bëënh marakate mesoo n'aa,
ta duu hẽnh kanehõ doo. Ti m' raky n'aa
etsẽẽ nayyw hẽ tabawag hõm hyb n'aa
paawä. 30 Ti m' marakate gó moo b'ook do
radawäts tuu paawä h'oo yb. Marakate poo
hã rabahõ ta mesoo n'aa ken'ooh. Rakarẽn
paawä rakejën hõm sa mahãnh. 31 Tii bä
warahén sa wahë n'aa hã, warahén sa hã
na-ããj hẽ Paw-Ro ky hadoo mäh:

—Marakate gó moo b'ook do ranayyw bä,
dooh da bë edëb bä —näng mäh.

32 Ti m' warahén ragekyd bong h'oo
mesoo n'aa. Tame tabahop ran'oo bä.

33 Ti m' tapaj'ëë bä däg, Paw-Ro etsẽẽ
sahõnh hẽ rabawa hyb n'aa. Hahÿÿ d' mä
ta kyyh:

—14 ãã ã̃ däg dooh bë awa boo bä, bë h'yy
ketón padëëk do hyb n'aa. 34 Ti hyb n'aa,
tak'ëp ÿ betsẽẽ bë hã bë bawa hyb n'aa bë
waa. Taw'ããts hẽ bë h'yyb hejooj padäg
bë bedëp hyb n'aa —näng mäh. —Edëp da
bëëh, baad ub da sahõnh hẽ —näng Paw-Ro.

35 Ti m' Paw-Ro baher'ood wät jawén paa
bä sa hã, tado däk pãw, ti m' taky n'aa
ets'ẽẽ wät P'op Hagä Do hã sahõnh hẽ
ramaa napäh bä. Taganabäh hõm tii bä,
tii b' tabawa kän. 36 Ti m' ta wób rah'yy
kahasẽ bong, rabawa kän tii bä. 37 Sahõnh
hẽ marakate gó habok do 276 ajyy. 38 Ti
m' rah'yy kajäk do pénh sahõnh hẽ rabawa
bong do jawén paa bä, radewäts bëënh
tiriig, marakate hãd gasakog däk hyb n'aa.

39 Ti m' tabawag hõm bä kä, marakate gó
moo b'ook doo, dooh rahapëë bä tsyt dëëg.
Tii b' rahapäh tagajaroh yb hood banäng
bä. Rah'yy kajäk t'ĩĩ hẽnh marakate badäng
hyb n'aa paawä. 40 Ti m' ragekyd bong ta
mesoo n'aa. Ti m' rapyn hõm ta du ewõd
n'aa ramaw'yyd däk do paah. Ti m' ra-
gaj'eej däg kän pããn gaeh do tah'ũũm doo,
ta poo bä hadäk doo. Tii bä kä, marakate
bahõm kän hood hanäng hẽnh. 41 Ti m' hood
wajau do hã marakate badëë këë. Hood jó
ta poo baa këë. Ti hyb n'aa ta duu hẽnh
takameb'ood wät maadaka an'oo bä.

42 Tii bä kä, warahén rakarẽn radejëëb
paawä radewäts b'ëëh do paa ramahũũm do
sa sii, ranatsóm hõm hyb n'aa sa mahãnh.
43 Ti hadoo né hẽ dooh sa wahë n'aa an'oo
bä radejëëb bä, Paw-Ro tat'yyd mehĩĩn do
hyb n'aa. Ti m' warahén sa wahë n'aa
mejũũ jé hatsóm do rakajäk hyb n'aa tame,
rabatsóm hõm hyb n'aa hood hakëë hẽnh.
44 Ta wób, nats'oom do tamejũũ sekeek do
hã rakamesoo hyb n'aa, rabahõm hyb n'aa
hood hakëë hẽnh. Tii da né hẽ kä sahõnh
hẽ ãã kaja nä kän hëëj hã.

28

Tsyt dëëg hã Maw-Ta häd näng doo bä rabaym dó panyyg n'aa hahÿÿh

1 Sahõnh hẽ ãã babë padëëk bä ta nabyy
me, ãã heen n'aa enä däg Maw-Ta ta ti tsyt
dëëg häd. 2 Ti m' tsyt dëëg bä habong do ky
en'yym sahõnh hẽ ãã hã. Ti m' naëng adoos
do hyb n'aa, bahahëëm do hyb n'aa, ragahõ
jat tëëg, ãã rats'yyt ãã katëng hyb n'aa.
3 Paw-Ro kab'ood däk tëëg. Tadawäts toonh
bä hahõng doo me, batëë däk do hyb n'aa
aw'yy bana tadawäts toonh do mahang, ta
moo hã tabegëëj däk bä adäg däk. 4 Ti
m' tsyt dëëg bä habong do rabahapäh bä
aw'yy ta moo hã kas'ëë däk doo, raher'oot
rabab'ëëh bä:

—Hahÿ aj'yy tahyb n'aa pé ji naheb'ooh
doo. Kedëëb wäd né hẽ paawä akajar me
naa, hÿÿ kä da tadajëb kän ji säm heb'aanh
do an'oo bä —näk mäh.

5 Ti m' aw'yy Paw-Ro tsawyh wät tëëg hõõ
me ta moo hã kas'ëë däk doo. Dooh tadateej
bä ta hã, baad tabawät. 6 Ti m' tsyt dëëg buuj
ragada ta moo dap'uung s'ëëg bä, ragada
na-ããj hẽ tadagõn jëë bä. Bäp peej ragada
ta hã. Dooh tadateej bä ta hã, ti hyb n'aa m'
ta see hado däk rahyb n'aa newë däk ta hã.
Tak'ëp haj'ap do red'oo mäh.

7 Ta tii bä p'eets hẽ ti anäng hëëj uuh,
Pubirijo häd näng do ma. Tsyt dëëg buuj
sa wahë n'aa tii. Baad ãã tagadoo ta tób bä.
Tamawoob hẽ ãã ãh ta tii bä. 8 Ta yb nahëë
näng tagëë bä. Oom ta hã, w'oo gatsëg ta
hata. Ti m' Paw-Ro beg'ããs tahagä hẽnh. Ti
m' taky n'aa etsẽẽ P'op Hagä Do hã ta nahëë
hyb n'aa. Taky n'aa ets'ẽẽ wät jawén paa
bä ta moo tadasooh ta nuu gó. Ti m' aj'yy
bahas'oo däk. 9 Ti jawén paa bä tsyt dëëg hã
haj'eenh doo, nahëë en'ÿÿh doo, an'aa Paw-
Ro wë. Heso hõm né m' tii d' ẽnh. 10 Baad ub
ãã tsyt dëëg buuj raweh'ëëh. Ta jawén kä,
ãã tsyym kasok bä, ãã hã rabanoo sahõnh
hẽ ãã mahũũm doo, ãã batsëg hõm do waa
n'aa na-ããj hẽ.

11 Tamawoob hẽ kamarab tsyt dëëg hã ãã
baj'eenh do jawén paa bä, ãã gatsëg t'oonh

marakate gó Aresãn-Dirija hẽnh hana doo
gó, tsyt dëëg hã tabahahëëm noo gó tab'ëës
doo. Marakate poo hã sa kabarii kawareeh
do sa heen n'aa badäk, Kas-Tor, Porus häd
enäh doo. 12 Ti m' ãã kajaa panang Sirakus
häd näng doo bä. Tamawoob hẽ ãã ãh tii bä
ãã tab'ëës. 13 Tii b' naa ãã bahõm ta nabyy
me had'yyt hẽ. Ti m' ãã kajaa panang Resijo
häd näng doo bä. Jati pé bah'ood bana, ãã ty
gahõm hẽnh tabahëm. Ti m' jat'iip hadoo
ãã kaja hõm panang Putewori häd näng doo
bä. 14 Tii bä ãã kat'aa Jesus hã h'yy ka'eeh do
sa hã. Ãã rats'yyt ãã baym hyb n'aa dó 7 ta
ãh sa pa. Tagadëëg ub kä Roma bä ãã kaja
hõm kän. 15 Jesus hã h'yy ka'eeh do Roma
bä habong do heen n'aa enä däk né hẽ ãã ky
n'aa hã. Ti hyb n'aa rawén na, ãã ragadoo
hyb n'aa panang Apijo häd näng doo bä,
panang buuj rakahet'aa doo bä. Ta wób ãã
ragadaa däk Tamawoob hẽ Taber-Nas häd
näng doo bä. Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh
do Paw-Ro bahapäh bä, tatsebee wät, ti m'
P'op Hagä Do hã taky hadoo:

—Taw'ããts hẽ mamejõ nä do hyb n'aa
Jesus hã h'yy ka'eeh doo —näng mä ta kyyh.
16 Ãã kaja hõm bä Roma bä, ranoo ta m'aa
hẽnh Paw-Ro bagä. Sét hẽ warahén ta hagã
n'aa.

Roma bä Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

17 Ti m' tamawoob hẽ däg mä ta ãh, Paw-
Ro mejũũ ranaëënh hyb n'aa sahõnh hẽ
Judah buuj sa wahë n'aa, Roma bä habong
doo. Ti m' rabana bä, Paw-Ro ky hadoo sa
hã:

—Wakãn haa —näng mäh. —Dooh ỹ
mo haj'aa kad'oo pé ër wakããn sa hã, ër
wahë makũ rabahed'oo do paa hã na-ããj
hẽ. Ỹ ramaso däk Jerusarẽnh bä, tii bä ỹ
ran'oo däk Roma buuj sa moo gó. 18 Hã
ỹ rabeaanh jawén paa bä, rakarẽn né hẽ
paawä ỹ raberéd hõm. Dooh ỹ mo haj'aa
kadoo bä ta hyb n'aa ỹ radaj'ëëp hyb n'aa
paawä, ti hyb n'aa rakarẽn ỹ raberéd hõm.
19 Dooh Judah buuj, ër wakããn, rakarẽn ỹ
reréd hõm bä. Ti hyb n'aa ỹ betsẽẽ, Sesa hã
ỹ taky n'aa etyy, hã ỹ raky tapaa do ky n'aa
hã. Ỹ ti dooh ỹ ky kes'ëëm pé ër wakããn
sa hã. 20 Ti hyb n'aa ỹ mejũũ bë ranaëënh ỹ
baher'oot hyb n'aa bë hã —näng mäh. —
Isaraéw buuj sa hã P'op Hagä Do ky n'aa
enooh do ragada do ỹ gada hyb n'aa né
hẽ babä ỹ wén gëët ỹ moo kamewyyt haak
sapuuw hadoo doo me —näng mä Paw-Ro.
21 Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa Roma bä
habong do raky hadoo Paw-Ro hã:

—Dooh ãã gadoo pé kerih do Judah häj
n'aa bä naa a ky n'aa. Dooh na-ããj hẽ ër
wakããn t'ĩĩ hẽnh naa han'aa do rer'ood bä
baad nadoo pé a ky n'aa —näk mäh. 22 —Ãã
karẽn paawä ãã maa napäh h'ëëd hado a hã
pé papuuj hadoo do ky n'aa. Jé pad'yyt hẽ
baad nadoo doo me rabaher'oot ta ti papuuj
ky n'aa hã —näk mäh.
23 Ti m' raky kajäg däk Paw-Ro her'oot do
pan'aa hã. Raky kajäk do noo gó hajõk mä
kat'aa Paw-Ro hagä hẽnh. Tabaher'oot bä,
bäp paa tadu doo, tug bä taky keréd hõm
mäh. Taher'oot mä sa hã ji P'op Hagä Do
bag'ããs do ky n'aa. Baad ub mä tabaher'oot
sa hã. Mosees erii wät do paa mahang, P'op
Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa mahang
na-ããj hẽ taner'oot sa hã, Jesus né hẽ P'op
Hagä Do H'yyb Däng Doo, raky daheeh hyb
n'aa. 24 Sa mahang raky daheeh mä Paw-Ro
her'oot do hã. Ta wób mä dooh raky dahé
bä. 25 Séd h'yyb nahedoo maa new'ëë do sa
mahang. Paw-Ro her'oot do jawén paa bä
Isajas erih do paa P'op Hagä Do Sahee kyyh,
radu doo hah'ũũm doo. Hahỹỹ d' mä Paw-
Ro her'oot sa hã P'op Hagä Do Sahee kyyh
Isajas hã:

26 "Ahõm da sa wë. Hahỹỹ da da mama-
her'ood sa hã:
'Bë maa napëë né paawä, dooh bë maa newë
bä.
Bë hegãã né paawä, dooh bë hapëë bä', noo
da sa hã.
27 Sa h'yyb tym gó abaa padëëk do hado däk.
Dooh d' rah'yy kadawuung wäd bä.
Sa nabuuj ragetsëë hõm.
Sa matym ty kajaã hõm.
Tii da tanado bä paawä,
rabahapäh né paawä,
ramaa napëë né paawä,
h'yy kadewuung né paawä,
wë ỹỹ rah'yy kawereem né paawä
hã ỹ rah'yy ka'eeh hyb n'aa.
Hã ỹỹ rah'yy kasadëë bä paawä ỹ t'yyd
mehĩĩn sa hã."*

28 Ti m' Paw-Ro ky hadoo ẽnh:

* 28:27 Isajas 6.9-10

—Ỹ karẽn bë heen n'aa enäh hahỹỹ hã:
Hỹỹ kä da, ji P'op Hagä Do ed'ëëp do ky n'aa
Judah buuj nadoo do sa hã da takaher'oot.
Ti raky daheeh da —näng mä Paw-Ro.
[29 Ti m' ta tii da Paw-Ro baher'oot jawén
paa bä sa hã, ah'ũũm mäh. Ky ked'aak mä
ramahõm me sa da hadoo do hã.]
30 Ti m' pawóp hẽ ta baab sa tób bä Paw-
Ro bagëë wät. Tepaag had'yyt mä ta säm
tób danäh hã. Baad mä tagadoo sahõnh hẽ
ta wë heg'ããs doo. 31 H'yyb neỹỹm doo me
taher'oot P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa.
Dooh hewaat péh ta hã. Tametëëk mä Jesus
Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa.
Jããm hẽ kä hahỹ panyyg.

Roma
Jesus hã h'yy ka'eeh doo, panang Roma häd näng doo bä habong do hã, Paw-Ro ma erih do hahỹỹh

1 Paw-Ro, Kristo Jesus karom ỹ ti hỹỹh. Hã
ỹ P'op Hagä Do h'yyb däng, Jesus mejũũ do
ỹ bahadoo hyb n'aa. Tsyt hẽ ỹ P'op Hagä
Do asëëw däk, ta panyyg hanäm do panäg
n'aa ỹ bahadoo hyb n'aa. 2-4 Ta T'aah, Jesus
Kristo, ër Wahë N'aa ky n'aa né hẽ ta ti
panyyg hanäm doo. Jesus kajaa do pooj jé
P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do hã P'op
Hagä Do ky n'aa eno däk paa ta ti ta
panyyg hanäm doo. Tak'ëp hanäm do ta
kyy kerih do hã rerih paa ta tii. Ji da hadoo
Jesus bahado däk noo gó, Dawi panaa né
paa tii. P'op Hagä Do T'aah kabaj'aa do
na-ããj hẽ Jesus, P'op Hagä Do Sahee, tak'ëp
hanäm do metä wät. Dejëp do mahang
Jesus ganä wät do hã tametä wät tii. 5 Jesus
hyb n'aa P'op Hagä Do ky enyym wë ỹỹ. Ta
hyb n'aa, hã ỹ taban'oo däk na-ããj hẽ Jesus
mejũũ do ỹ bahadoo hyb n'aa, Judah buuj
nadoo do mahang ta ky n'aa ỹ maher'oot
hyb n'aa, ta hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa
Jesus raky daheeh hyb n'aa kä. 6 Ti sa wób
né hẽ bëëh, P'op Hagä Do naëëj wät doo,
Jesus Kristo karapee rabahadoo hyb n'aa.
7 Ỹ edëng bë sahõnh hẽ, panang Roma häd
näng doo bä habong doo, P'op Hagä Do
kamahã̃n doo, P'op Hagä Do naëëj wät doo,
tsyt hẽ ta wë bë babok hyb n'aa. Ỹ karẽn
P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hẽ ky en'yym bë
hã. Ỹ karẽn baad ub Kristo bë rah'yyb
en'yym.

8 Pooj jé ỹ ky däng do hahỹỹh: Jesus
Kristo häd gó, P'op Hagä Do ỹ h'yy kaha'eeh
do hã ỹ j'aa etsë, jé pad'yyt hẽ badäk hahỹỹ
bä rabaher'oot do hyb n'aa nyy da baad ub
P'op Hagä Do hã bë h'yy ka'eeh. 9-10 Bë ỹ
ky n'aa ets'ẽẽ had'yyt hẽ. P'op Hagä Do
hapäh ỹ ky n'aa etsẽẽ bëëh. Ta wë t'õp
hëp ỹỹ gó naa ỹ moo wät, ta T'aah ky n'aa
ỹ maher'ood hõm. Ta hã ỹ ky n'aa etsẽẽ,
takarẽn bä tabanoo hyb n'aa ta tyw n'aa, bë
ỹ bahehëën hyb n'aa. 11 Ta ti ỹ wén her'oot,
tak'ëp ỹ karẽn do hyb n'aa bë ỹ bahapäh,
P'op Hagä Do Sahee hã hana doo me bë ỹ
masa hyb n'aa baad bë h'yy kae had'yyt
hẽ hyb n'aa. 12 Hahỹỹ d' ỹ hanäng pé tii:
Ỹ karẽn bë ỹ h'yyb en'yym, baad ỹ h'yy
ka'eeh do bë bahapäh bä. Ỹ karẽn na-ããj
hẽ ỹ bë h'yyb en'yym bë h'yy ka'eeh doo
me, séd demuun ër h'yyb tsebé hyb n'aa
kä. 13 Wakãn haa hedoo doo, ỹ karẽn bë
bahapäh, hajõõ nuu me paa ỹ h'yyb däng
bë ỹ bahehëën, baad Kristo hã bë panang
buuj wób rah'yy ka'eeh ỹ anoo hyb n'aa, ta
wób Judah buuj nadoo do mahang ỹ bad'oo
do paa hadoo. Hajõõ nuu me ỹ paa h'yyb
däng bë ỹ bahehëën paawä, dooh ỹ haja nä
bä bë wë ỹ ahõm bä. Ti anyy had'yyt hẽ ỹ
tahewaat doo.

14 Hã ỹ kamejõ däk, sahõnh hẽ sa hã
Kristo ky n'aa ỹ baher'oot hyb n'aa, panang
bä haj'eenh do rado bä, daap habong do
rado bä, ma kamet'ëëk do rado bä, ma
kamanet'ëëg do rado bä na-ããj hẽ. 15 Ti hyb
n'aa, tak'ëp ỹ h'yyb hedoo, bë hã na-ããj hẽ
Kristo ky n'aa hanäm do ỹ maher'oot hyb
n'aa, bëëh, Roma bä haj'eenh do hã.

16 Dooh ỹ nu mebyy bä Kristo ky n'aa hã.
Ỹ wén nu manebyng, ta ky n'aa hã kametä
däk do hyb n'aa P'op Hagä Do hejój. Ta
tii me tabed'ëëp sahõnh hẽ Kristo hã h'yy
ka'eeh doo. Pooj jé dó tabed'ëëp Judah
buuj, tii bä tabed'ëëp na-ããj hẽ Judah buuj
nadoo doo. 17 P'op Hagä Do hejój né hẽ ti ta
ti ỹ wén her'oot, Kristo ky n'aa hanäm do
metëëh do hyb n'aa nyy da baad ji bahado
däk P'op Hagä Do matym gó, jãã̃m hẽ Kristo
hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Tii da né
hẽ takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih doo
gó: "Jãã̃m hẽ edëb had'yyt da, jé ta hã h'yy
ka'eeh do hyb n'aa baad hado däk do P'op
Hagä Do matym gó",* näng kerih doo.

18 Hỹ pong jé naa P'op Hagä Do
metëëh takawajãã̃n sahõnh hẽ ta panyyg
kanadah'eeh do sa wë, nesaa do moo
heb'ook do sa wë na-ããj hẽ. Baad hadoo
do ky n'aa rah'yyb panas'ëëh nesaa doo
gó rababok doo me. 19 P'op Hagä Do rajãã̃
da ta tii, rahapäh do hyb n'aa paawä P'op
Hagä Do hã ji hapäh doo, sahõnh hẽ sa
hã P'op Hagä Do metä wät do hyb n'aa.
20 Badäk hahỹ P'op Hagä Do pahuuj wät noo

* 1:17 Habakuk 2.4

gó naa, P'op Hagä Do pehuuj wät do hã
takametä däk P'op Hagä Do hã ji nahapäh
doo. Ta hejój gawanatsik doo, sahõnh hẽ
sa bahãnh ta kabaj'aa do na-ããj hẽ kametä
däk ỹ hanäng péh. Tamo haj'aa hã ji h'yy
ganäng hyb n'aa ta hã. Ti hyb n'aa, dooh da
tahaja bä ji ky hado bä, "Dooh P'op Hagä Do
ỹ hapëë bä", ji noo bä. 21 Rahapëë né paawä
P'op Hagä Doo, dooh rawehëë bä ta hã,
dooh na-ããj hẽ raj'aa etsëë bä ta hã tanoo
do hyb n'aa sa hã. Daap hadoo do ti rahyb
n'aa newë däk. Dooh rah'yy kadawuung
wäd bä baad hadoo do hã. 22 H'yy genäh
redoo né paawä sa hã hẽ rahegãã bä, h'yy
gatema padäg. 23 Dooh rakarẽn wäd bä
rawehëë bä P'op Hagä Doo, kabaj'aa doo,
hawäd had'yyt doo. P'op Hagä Do rahyb
n'aa eréd hõm, tii bä kabarii ajyy nahejooj
is do heen n'aa hã, taw'ëëd heen n'aa hã,
ta babo n'aa heen n'aa hã na-ããj hẽ rah'yy
kawereem kän, ta tii hã rah'yy ka'eeh hyb
n'aa kä.

24 Ti hyb n'aa kä P'op Hagä Do anoo ne-
saa doo, tak'ëp nu meby n'aa näng do sa
h'yyb tym tak'ëp karẽn do ramoo bok sa hã
hanäng doo me. Sa hub, sa hã hanäng doo,
baad nado wäd ran'oo bä, tak'ëp nesaa do
ta tii me sa da hadoo do sii hẽ ramoo bok do
hyb n'aa. 25 Rahyb n'aa eréd hõm P'op Hagä
Do ky n'aa baad hadoo doo, heh'äät ub doo,
tii bä daap hadoo do hã rah'yy kawereem
däk, P'op Hagä Do pehuuj wät do rawén hyb
n'aa jewyyg kän. P'op Hagä Doo, sahõnh
hẽ mo haj'aa näng doo, dooh rahyb n'aa
jewyyg wäd bä —ti né hẽ paawä ji j'aa etsëë
had'yyt doo. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.

26 Tii d' rabad'oo do hyb n'aa, P'op Hagä
Do ky n'aa ety däk tii, baad nadoo doo, nu
meby n'aa näng doo, ramoo bok hyb n'aa
kä sa h'yyb tym tak'ëp karẽn doo da. Ỹỹj
sii hẽ reréd hõm baad hadoo do sa patug
wë rababok doo, P'op Hagä Do karẽn doo
da paawä. Ỹỹj wób ỹỹj wë rababoo däg kän.
27 Tii d' na-ããj hẽ ajyy wób rabad'oo. Reréd
hõm sa ỹỹm wë rababok doo, P'op Hagä Do
karẽn doo da paawä. Tak'ëp rah'yy karẽn
ajyy wób wë rababok. Tak'ëp nu meby n'aa
näng do ajyy wób ramoo bok ajyy wób sa
sii. Ti hyb n'aa rahoop nesaa do ramoo bok
do säm.

28 Tii d' had'yyt nado. Rakanarẽn do hyb
n'aa P'op Hagä Do rabahapäh, ramakyys do
hyb n'aa P'op Hagä Do hã ji hapäh doo, P'op
Hagä Do ky n'aa ety däk tii, baad nadoo do
rahyb n'aa newëë hyb n'aa, nu meby n'aa
näng do ji moo nawät do ramoo bok hyb
n'aa kä. 29 Séd dó sa h'yyb gó nesaa péh.
Tak'ëp rakarẽn nesaa do ramoo bok ta wób
sa hã. Sa h'yyb karẽn do jawén rababok.
Tak'ëp raky nes'aa däk. Tak'ëp ta wób sa ma
rahyb n'aa jewëts däk. Ta wób wë rakarẽn
rakamaj'ĩĩ. Sa h'yyb gó had'yyt hẽ kaj'õõk
do bawät. Rakarẽn rawad'ii had'yyt hẽ ta
wób. Nesaa do rahyb n'aa newë had'yyt
hẽ ta wób sa wë. Ta wób na-ããj hẽ ranu
mer'oot. 30 Ta wób raky n'aa rejãã. Tak'ëp
rakamajẽ däk P'op Hagä Do wë. Ta wób sa
bahãnh ranu gapad'ëëk red'oo do hyb n'aa,
ta wób raky n'aa rejãã, ta wób rarejãã. Ta
wób sa bahãnh ranu gapad'ëëk red'oo. H'yy
kasab'ee. Rahyb n'aa newëë nyy da nesaa
do ramoo bok. Dooh raky dahé bä sa yb,
sa ỹỹn. 31 H'yy gatemah. Ky keh'ỹỹt. Dooh
rakamahãn bä ta wób. Dooh rat'yyd mehĩĩn
bä ta wób. 32 Rahapëë né paawä dajëb hã
P'op Hagä Do ky n'aa etyy ta ti hedoo do
nesaa do moo b'ook doo, dooh reréd bä ta
tii. Tii d' had'yyt nado rabad'oo. Taw'ããts
hẽ na-ããj hẽ sa hã, ta wób, sa nemuun baad
nadoo do ramoo boo bä.

2

Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do
P'op Hagä Do ky n'aa etyy do ky n'aa
hahỹỹh

1 Bëëh, Judah buuj wób, ta wób nesaa do
moo heb'ooh do bë ky n'aa etyy. Ti hadoo
né hẽ, dooh da bë kyy pé P'op Hagä Do
matym gó ji taky n'aa etyy noo gó. Ta wób
bë ky n'aa ety bä, bë daaj hẽ né hẽ bë ky
n'aa ketyy, bë na-ããj hẽ bë moo bok do hyb
n'aa ta wób bë p'ãã ky n'aa etyy doo. 2 Ër
hapäh, daap hẽ hyb n'aa nado P'op Hagä
Do ky n'aa etyy nesaa do moo b'ook doo.
Tahapäh do hyb n'aa taky n'aa etyy sahõnh
hẽ. 3 Ti hyb n'aa, kabaj'aa nadoo do bëëh,
nesaa do moo heb'ooh do ky n'aa etyy doo,
bë na-ããj hẽ bë moo bok ta wób bë p'ãã
ky n'aa etyy doo. Ti hyb n'aa, dooh né da
bë kedëëb bä bë P'op Hagä Do ky n'aa etyy
do mahãnh. 4 Bë makyys apäh tak'ëp P'op
Hagä Do ky enyym do bë wë, ji tahyb n'aa
b'aah doo? Dooh tagah'ood bä bë hã, bë wë
tawén ky enyym, ta wë bë h'yy kawareem

hyb n'aa paawä ta hã bë h'yy ka'eeh hyb
n'aa kä? 5 Bë nabuj keh'ũũm do hyb n'aa,
bë h'yy kawanareem do hyb n'aa na-ããj hẽ,
bë an'oo bä tak'ëp bë P'op Hagä Do rejãã
da takawajããn noo gó, sahõnh hẽ tanes'õõs
doo me P'op Hagä Do ky n'aa etyy do kajaa
bä kä. 6 Rabad'oo do pénh da P'op Hagä Do
anoo da ta säm sahõnh hẽ sa hã. 7 Ti anäng
tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Do hã hana
do gada doo, ta wë rakaweh'ëëh gad'aa doo,
h'yyb nadajëp do ragadoo rakarẽn doo. Ta
tii hã rah'yy kajäk do hyb n'aa, h'yy kanerét
doo me baad hadoo do ramoo boo had'yyt
hẽ. Ta ti hedoo do sa hã P'op Hagä Do
anoo da edëb had'yyt do ta pa. 8 Ti anäng
ta wób. Sa hã hẽ ub rahyb n'aa newëë tii.
Baad hadoo do P'op Hagä Do her'oot do
raty n'aa ges'yyk. Nesaa do jawén rababok.
Ta ti hedoo doo, ta kawaj'ããn gó tak'ëp
P'op Hagä Do rejãã da. 9 Tak'ëp rabahoop
da sahõnh hẽ nesaa do moo heb'ooh doo,
Judah buuj pooj jé,* Judah buuj nadoo do
na-ããj hẽ. Tak'ëp baad nadoo do adäng da
sahõnh hẽ sa hã. 10 Sahõnh hẽ baad hadoo
do moo bok do hã, tak'ëp baad hadoo do
P'op Hagä Do anoo da. Rakawehëë däk da
P'op Hagä Do matym gó. H'yyb näm do P'op
Hagä Do anoo da sa hã. Pooj jé, Judah buuj
baad hadoo do moo wät do hã tabad'oo da
tii, tii bä Judah buuj nadoo do hã na-ããj hẽ.
11 Dooh P'op Hagä Do asëëw bä ji mahang.
Judah buuj ji do bä, Judah buuj ji nado bä,
sét né hẽ ji ta hã.†

12 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees
hã kan'oo däk do nahapäh do nesaa do moo
b'ook doo, dawëë da rababoo had'yyt hẽ
P'op Hagä Do mahãnh, ta ky n'aa jaw'yyk
do dooh né paawä rahapëë bä. Hỹỹ kä, P'op
Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hapäh do nesaa
do moo b'ook doo, P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk do ky n'aa etyy da sa hã. 13 Tii d'
tawén hadoo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk
do maa new'ëp do nado baad hado däk do
P'op Hagä Do matym gó. P'op Hagä Do
ky n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh do tii, baad
hedo padëëk do ta matym gó. 14 Ta see pé
noo gó Judah buuj nadoo doo, P'op Hagä
Do ky n'aa jaw'yyk do nahapäh doo, ramoo
bok ta ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo, dooh
paawä rahapëë bä ta ky n'aa jaw'yyk doo.
Tii da ta see pé noo gó rawén d'oo, sa h'yyb
sa hã mejũũ do hyb n'aa. 15 P'op Hagä Do
ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do ramoo bong
bä, rametëëh tii hã, ti anäng né hẽ P'op
Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do sa h'yyb gó. Sa
h'yyb ky n'aa tapaa sa hã hẽ, baad nadoo
do ramoo boo bä. Sa h'yyb gó rahyb n'aa
newëë do metëëh da sa hã, baad tado bä,
baad tanado bä rabad'oo do paah. 16 Ta tii
d' tabawät sahõnh hẽ ji h'yyb gó ji jejën do
paa Kristo Jesus metyy noo gó, P'op Hagä
Do ky gabuuj gó. Tii da né da tabahadoo, ta
ky n'aa hanäm do ỹ maher'ood hõm do hã
metëëh.

Mosees ky n'aa jaw'yyk do Judah buuj raky nadaheeh do ky n'aa hahỹỹh

17 Bë m' Judah buuj, bë wób sa nooh.
Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã bë daap yyp.
P'op Hagä Do bë hapäh do hyb n'aa bë h'yy
kasab'ee. 18 Mosees ky n'aa jaw'yyk do bë
ma kametëëk do hyb n'aa, P'op Hagä Do
karẽn do bë bahapäh, tak'ëp baad hadoo
do bë bahapäh na-ããj hẽ. 19 Ty temah do
sa h'yyb mahũũm n'aa hadoo bëëh, bë hã
péh.‡ Badagyp doo gó habok do sa bag
hadoo bëëh, bë hã péh. 20 P'op Hagä Do
nahapäh do hã bë metëëh baad hadoo doo.
Mosees ky n'aa jaw'yyk do bë hapäh do
hyb n'aa, sahõnh hẽ bë bahapäh, sahõnh hẽ
baad hadoo do bë bahapäh na-ããj hẽ. Ti hyb
n'aa, nahapäh doo, karapee hadoo do sa ma
matëg hadoo bëëh. 21 Ti hyb n'aa kä, hëd
n'aa bë hã hẽ bë ma manetëëk, ta wób ma
metëëk do bëëh? Hëd n'aa bë bets'ëëk, ti bë
baher'oot ta wób nets'ëëk? 22 Hëd n'aa bë
ỹỹm nadoo do sii bë beỹỹh, sa ỹỹm nadoo
do sii ranaỹỹh ta wób bë maher'ood bä?
Hëd n'aa sa kabarii tób n'aa yt hã hanäng
do bë bets'ëëk, tak'ëp kabarii ganen'aak
do bëëh? 23 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk
do Mosees hã kan'oo däk do hã bë h'yy
kasab'ee, ti hadoo né hẽ, dooh bë wehëë bä
P'op Hagä Doo, bë ky nadaheeh do hyb n'aa

* 2:9 Pooj jé Judah buuj du d'oo da rahoop doo. P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do rahapäh do hyb n'aa né paawä, dooh raky dahé bä. † 2:11 Baad hadoo do moo b'ook doo, baad hadoo do ragadoo né da ta hanaa. Nesaa do moo b'ook doo, nesaa do ragadoo né da ta hanaa. ‡ 2:19 Judah buuj nadoo do ramaneëënh "ty temah doo". P'op Hagä Do karẽn paa Judah buuj rah'yyb mahũũm Judah buuj nadoo doo, ta ky n'aa rahapäh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa, ty temah do sa h'yyb mahũũm n'aa bëëh, Paw-Ro wén näng.

ta ky n'aa jaw'yyk doo. [24] Ta tii d' bë bad'oo
do hyb n'aa, bë hã kametä däk hahỹ P'op
Hagä Do kyy kerih doo gó kerii däk doo:
"Bë hyb n'aa Judah buuj nadoo do raky n'aa
rejãã P'op Hagä Doo."§
[25] P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees
hã kan'oo däk do bë ky dahé bä, tii bä
taw'ããts hẽ né hẽ ji masuuj noo byyh ji
gahõk doo, P'op Hagä Do karapee ji ba-
hadoo do heen n'aa. Hỹỹ kä, P'op Hagä Do
ky n'aa jaw'yyk do ji ky nadahé bä, ji masuuj
noo byyh kahõg hõm né paawä, dooh ji
P'op Hagä Do gado bä. Masuuj noo byyh
kanehõk do hado däk ji tii bä, Judah buuj
né paawä ji. [26] Hỹỹ kä, ta wób, Judah buuj
nadoo doo, masuuj noo byyh kanehõk doo,
ramoo boo bä P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk
do mejũũ doo, tii bä sa masuuj noo byyh
kehõk do hadoo rabahado padëëk tii, P'op
Hagä Do hã. P'op Hagä Do gadoo né da
tii. [27] Jé P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky
daheeh doo, ta masuuj noo byyh kanahõg
né paawä, bë da taky n'aa etyy P'op Hagä Do
matym gó. Bë tawén ky n'aa etyy da, bë ky
nadaheeh do hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk doo, bë hapëë né paawä ti ta ky n'aa
jaw'yyk doo, anyy né paawä bë hã na-ããj hẽ
ji masuuj noo byyh kahõk do heen n'aa. [28] Ta
ti ỹ wén her'oot, dooh Judah buuj heh'äät
ji do bä P'op Hagä Do matym gó, jããm hẽ
j'ooj madäk doo me Judah buuj rabahed'oo
doo da ji bad'oo do hyb n'aa. Ti hadoo P'op
Hagä Do karapee ji hado däk do heen n'aa
heh'äät do hã: Dooh j'ooj madäk doo me
ji masuuj noo byyh kahõk do tado bä tii.
[29] Jé ta h'yyb gó naa P'op Hagä Do karẽn do
moo wät doo, ti né hẽ Judah buuj heh'äät
doo. P'op Hagä Do Sahee baad hadoo do
hã ji tah'yyb wareem däk doo, ti né hẽ P'op
Hagä Do karapee ji hado däk do heen n'aa
heh'äät doo. Jããm hẽ j'ooj madäk doo me
tamejũũ doo da ji masuuj noo byyh ji gahõk
doo, dooh ta karapee ji hado däk do heen
n'aa heh'äät do tado bä. Ta wób raganado
bä né paawä ta ti hedoo doo, P'op Hagä Do
gadoo né da jé ta h'yyb gó naa P'op Hagä Do
karẽn do moo wät doo.

3

*Dooh P'op Hagä Do ky kah*ỹỹd bä taky
däng do hã ky n'aa hahỹỹh

[1] Nyy d' ỹ hanäng pé ta tii hã?* Daap hẽ
g'eeh Judah buuj P'op Hagä Do asëëw hõm
ta wób sa mahang? Daap hẽ g'eeh ji masuuj
noo byyh ji kahõk do heen n'aa, Judah buuj
hã tan'oo däk doo? [2] Dooh. Dooh tii d' tado
bä ỹ hanäng péh. Hajõng baad hadoo do ti
anäng né hẽ ãã Judah buuj wë, ta wób wë
nanäng doo. Ta ti hajõng baad hadoo do
mahang hahỹ ti ta bahãnh baad hadoo doo:
Judah buuj hã takan'oo däk P'op Hagä Do
kyyh.
[3] Hỹỹ kä, Judah buuj wób raky nadaheeh
do hyb n'aa P'op Hagä Do kyyh, dooh wäd
g'eeh hỹỹ kä P'op Hagä Do moo wäd wäd
bä sa hã taky däng doo? P'op Hagä Do ky
kah'ỹỹt g'eeh hỹỹ kä sa hã taky däng doo?
[4] Dooh. Dooh P'op Hagä Do ky kahỹỹd bä
taky däng doo. Baad hadoo do taher'ood
had'yyt hẽ. Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä
habong do ti daap men'yyh doo. Tii da
né hẽ takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih
doo gó, Dawi makũ kyyh P'op Hagä Do hã.
Hahỹỹ da ta kyyh:

"Maher'oot bä, baad ub né a kyyh ji ba-
hapäh da.
Õm da j'aa ketsë õm raky n'aa tapaa bä"†
—näng Dawi kyyh.

[5] Hỹỹ kä, baad nadoo do ër moo bok do hã
wyt ta maab däg, dooh tii da P'op Hagä Do
bad'oo. Baad had'op sahõnh hẽ P'op Hagä
Do bad'oo doo, ji nahadoo do hyb n'aa. Tii
d' tahadoo do hyb n'aa, nyy da ji kyyh tii bä
nesaa do hã ji taky n'aa ety bä? "Taw'ããts
hẽ nadoo do P'op Hagä Do bad'oo, ãã tarejãã
do hyb n'aa", näng g'eeh ji? (Badäk hahỹỹ
bä habok do hyb n'aa newëë doo da, reaanh
doo da, ỹ her'oot ti ỹ erih do hã.) [6] Dooh.
Baad had'yyt hẽ P'op Hagä Doo. Tii d'
tanado bä paawä, dooh P'op Hagä Do haja
bä paawä badäk hahỹỹ hã habong do taky
n'aa ety bä. [7] Hỹỹ kä, hahỹỹ da apäh da ỹ
her'ood wät do maa newëë do see ỹ taky
gadoo: "Ji nawäd bä baad hadoo do ky n'aa
metëëh doo da, ta bahãnh baad had'op P'op
Hagä Do ji bahapäh tii hã. P'op Hagä Do
kawehëë däg kän baad nadoo do ji moo wät
do hyb n'aa. Ti hyb n'aa hëd n'aa ji P'op

§ 2:24 Isajas 52.5, Esekijew 36.22 * 3:1 Tëg eh do 2, tëg nad'ëëd is do 25-29 hã terii wät do ky n'aa Paw-Ro ah'ũũm nä babä. † 3:4 Saaw-Mo 51.4

Hagä Do ky n'aa etyy nesaa do ji moo wät
do hyb n'aa", näng mä ta kyyh. [8] "Taw'ããts
hẽ nesaa do ër moo bok. Baad hadoo do du
n'aa tii", näk mä ta wób. "Baad had'op P'op
Hagä Doo, kametëëh tii hã", näk mäh. Tii
d' mä ỹ ma mehetëk doo, sa nooh. Daap
ramenyyh këh ỹ n'aa hã, ỹ raky n'aa rejãã.
P'op Hagä Do rejãã né da tii da hyb n'aa
newëë doo, tii da her'oot doo!

Dooh baad hadoo pé P'op Hagä Do matym gó ky n'aa hahỹỹh

[9] Hỹỹ kä, ta wób sa bahãnh g'eeh ããh,
Judah buuj, P'op Hagä Do matym gó? Dooh,
tabad'op hẽ. Nesaa do mejũũ sahõnh hẽ ji
hã, Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ããj
hẽ. Ỹ metä däg kän ta tii. [10] Tii da né hẽ
takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih do hã:

"Dooh baad hawät pé P'op Hagä Do karẽn
doo da!
[11] Dooh baad hadoo do hã h'yy kadaw'uuh
péh.
Dooh P'op Hagä Do hã hyb n'aa newëë péh.
[12] Sahõnh hẽ dooh rahyb n'aa newë wäd
P'op Hagä Doo.
Dawë hã rababoo hõm ta mahãnh.
Nes'aa padäg sahõnh hẽ.
Dooh baad hadoo do moo wät péh!
Dooh sét had'os pé baad hadoo do moo wät
péh."‡
[13] "Kamag hood noo gasëëts däk do hadoo sa
r'ood. Dajëb ta hanaa.
Ramer'oot doo me rawedii ta wób."§
"Aw'yy p'yym mahỹỹj hadoo sa kyyh."**
[14] "Sa noo me raky n'aa was'ee had'yyt hẽ,
h'yy gaẽẽj gó rabaher'oot."††
[15] "Nayyw hẽ radej'ëëp ta wób.
[16] Rahahõm hẽnh ragawats'iik sahõnh hẽ,
nesaa do ta wób rahoop ran'oo bä.
[17] Dooh h'yyb nyyw gó ta wób wë raboo
bä."‡‡
[18] "Dooh P'op Hagä Do rawehëë bä,
dooh P'op Hagä Do rajeỹỹm bä sa h'yyb
gó."§§
Tii d' P'op Hagä Do kyyh.

[19] Hỹỹ kä, ër hapäh hahỹỹh: Sahõnh hẽ né
hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do her'oot
doo, ta kyyh her'oot doo, ta ky n'aa jaw'yyk
do gado däk do sa hã né hẽ ti tabaher'oot,
Judah buuj hã ti tabaher'oot.*** Tii d'
tawén hadoo, bag hẽnh sahõnh hẽ rababë
däk hyb n'aa da P'op Hagä Do matym gó.
Dooh da sa kyy péh. Sahõnh hẽ badäk
hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do ky n'aa
etyy da. [20] Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do ky
n'aa jaw'yyk do mejũũ do ji moo wät do
hã, dooh da baad hadoo pé P'op Hagä Do
matym gó. Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä
Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã kan'oo däk
do hã ji h'yy kadaw'uuh nesaa do ji h'yyb gó
hanäng do hã.†††

Ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad ji hado däk P'op Hagä Do matym gó ky n'aa hahỹỹh

[21] Hỹỹ kä P'op Hagä Do metä däk nyy da
ji hajaa baad ji bahado däk ta matym gó.
Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do ji ky
daheeh do hyb n'aa nado tii. Ti hadoo
né hẽ, Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, P'op
Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habong do
na-ããj hẽ, raher'oot paa ta ti ky n'aa hã.
[22] P'op Hagä Do anoo baad ji bahado däk ta
matym gó, Jesus Kristo hã ji h'yy ka'eeh
do hyb n'aa kä. Sahõnh hẽ né hẽ ta hã ky
dah'eeh doo, baad rabahadoo da ta matym
gó.‡‡‡ Dooh P'op Hagä Do asëëw bä ji
mahang Judah buuj ji do bä, Judah buuj ji
nado bä. [23] Sahõnh hẽ né hẽ ramoo boo
däk nesaa doo. Dawëë sahõnh hẽ rababoo
däk tak'ëp baad hadoo do mahãnh, sa hã
P'op Hagä Do anoo do paawä.§§§ [24] Ti hado
né paawä, bag hẽnh P'op Hagä Do banoo
baad sahõnh hẽ rabahado padëëk hỹỹ kä
ta matym gó, tak'ëp ji wë taky enyym do
hyb n'aa, Kristo Jesus ër hyb n'aa dajëp do
hyb n'aa ër tedëëb wät do hyb n'aa nesaa
do mahãnh. [25] Ta T'aah P'op Hagä Do an'oo
wät, ër wë P'op Hagä Do kawajããn do ër hyb

‡ 3:12 Saaw-Mo 14.1-3, 53.1-3, Ekeresijas 7.20 § 3:13 Saaw-Mo 5.9 ** 3:13 Saaw-Mo 140.3 †† 3:14 Saaw-Mo 10.7 ‡‡ 3:17 Isajas 59.8 §§ 3:18 Saaw-Mo 36.1 *** 3:19 Tëg nad'ëëd is do 10 hanaa kerii däk doo, Judah ky n'aa na-ããj hẽ. Ti na-ããj hẽ baad nadoo do ramoo bong do tii. ††† 3:20 Saaw-Mo 143, Garata 2.16 ‡‡‡ 3:22 Tahajaa na-ããj hẽ ji erii bä hahỹỹ da: "P'op Hagä Do anoo baad ji bahado däk ta matym gó, baad had'yyt hẽ Jesus Kristo bad'oo do hyb n'aa. Sahõnh hẽ né hẽ ta hã ky dah'eeh doo, baad rabahadoo da ta matym gó." §§§ 3:23 Tak'ëp hanäm do P'op Hagä Do h'yyb däng Adãw hã tabanoo hyb n'aa, ta panaa hã na-ããj hẽ. Ta jawén, Adãw ky nadaheeh do hyb n'aa, dooh ta ti tagado wäd bä.

n'aa tabahoop hyb n'aa, ër hyb n'aa tadajëp
hyb n'aa kä. Baad ër bahado däk hÿÿ kä
P'op Hagä Do matym gó, ër hyb n'aa Jesus
dajëp ër ky dahé bä. Tii da P'op Hagä Do
wén d'oo, baad had'op sahõnh hẽ tamoo
wät doo, tametëëh hyb n'aa. P'op Hagä Do
sa hã tahyb n'aa b'aah do hyb n'aa, Kristo
kajaa do pooj jé dooh tabaaj bä nesaa do
ramoo bok do mabaj. 26 Ta T'aah P'op Hagä
Do wén n'oo däk, baad had'op sahõnh hẽ
tamoo wät doo, tametëëh hyb n'aa hÿÿ kä.
Baad ub né hẽ P'op Hagä Doo. Ti hadoo,
baad rabahado padëëk na-ãã̃j hẽ ta matym
gó tan'oo bä, Jesus hã h'yy ka'eeh doo.
27 Ti hyb n'aa, dooh hajaa pé ta hã hẽ
tah'yy kasabé bä. Ji hã hẽ ji wén nahajaa
ji h'yy kasab'ee doo, dooh Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa tadoo
do hyb n'aa baad ji bahado däk do P'op Hagä
Do matym gó. Kristo bad'oo do hã ji h'yy
ka'eeh do hyb n'aa baad ji wén hado däk
ta matym gó. Ti hyb n'aa dooh ji haja bä
ji hã hẽ ji h'yy kasabé bä. 28 Ỹÿ. Ji h'yy
ka'eeh do hyb n'aa baad ji bahado däk P'op
Hagä Do matym gó, dooh Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa tado
bä. 29 Judah buuj had'yyt nado P'op Hagä
Do bag'ãã̃s. Sahõnh hẽ ta wób na-ãã̃j hẽ
né hẽ tabag'ãã̃s. 30 Sét ub P'op Hagä Doo.
Baad rabahado padëëk tan'oo bä ta matym
gó Judah buuj ta hã h'yy ka'eeh doo, Judah
buuj nadoo do ta hã h'yy ka'eeh do na-ãã̃j
hẽ. 31 Tii d' tahadoo do hyb n'aa, dooh apäh
ji karẽn wät ta ky n'aa jaw'yyk do Mosees
hã kan'oo däk do paa ỹ hanäng pé g'eeh?
Dooh. Ti bahã̃nh ër ky daheeh hÿÿ kä ta ky
n'aa jaw'yyk doo.*

4

Abaraãm h'yy ka'eeh do ky n'aa hahÿÿh

1 Taw'ãã̃ts hẽ ër hyb n'aa newë nyy da
Abaraãm, ãã̃ Isaraéw buuj wahë makũũh,
baad hado däk paa P'op Hagä Do matym
gó. 2 Baad Abaraãm hado däg bä paawä P'op
Hagä Do matym gó, P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk do mejũũ do tamoo wät do hyb
n'aa paawä, tii d' tado bä paawä, tahajaa
paawä ta hã hẽ tah'yy kasabé bä. Ta hã hẽ
tah'yy kasabé bä paawä, dooh P'op Hagä Do
matym gó tado bä paawä tii. 3 Hahÿÿ da né
hẽ P'op Hagä Do kyy kerih do hã takerii däk
Abaraãm ky n'aa: "Abaraãm ky dahé kän
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Taky daheeh
do hyb n'aa né kä m', baad tawén hado däk
P'op Hagä Do matym gó",* näng kerih doo.
4 Hÿÿ kä, ji moo wät do ky n'aa gó bë ỹ
maher'oot: Ji moo wäd wät do hyb n'aa ji
gado bä ji moo wät do säm, tii bä ta säm
ji gadoo doo, dooh daap hẽ ji gadoo do
tado bä tii. Dooh bag hẽnh ji gadoo do
tado tii. Ji moo wät do säm né hẽ tii. Ti
hadoo baad ji hado däk do hã P'op Hagä Do
matym gó. Baad ji bahado däg bä paawä
baad hadoo do ji moo wät do hyb n'aa, tii bä
dooh bag hẽnh tado wäd bä paawä tii. 5 P'op
Hagä Do né hẽ ti hanoo, baad rabahado
padëëk baad nadoo do paah. Ta hã h'yy
ka'eeh doo, tah'yy ka'eeh do hyb n'aa né hẽ
baad tabahado däk ti P'op Hagä Do matym
gó, ta ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do tamoo
wät do hyb n'aa nado. 6 Tii d' né hẽ Dawi
makũ baher'oot paah. Ky n'aa kedëng mäh,
baad hadoo do ramoo bok do hyb n'aa nado
baad hado däk do P'op Hagä Do matym gó.
Hahÿÿ da m' Dawi kyyh Saaw-Mo hã kerih
doo:

7 "Ky n'aa kedëng tii, sa hã P'op Hagä Do hyb
n'aa mabaan do ta ky n'aa jaw'yyk
do raky nadaheeh do paah,
baad nadoo do ramoo bok do paa P'op Hagä
Do awug hõm doo.
8 Ky n'aa kedëng tii, baad nadoo do ramoo
bok do paa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do netsén doo", näng Dawi kyyh.†

9 Ỹ eaanh hÿÿ kä, jã̃ã̃m hẽ sa masuuj noo
byyh kehõk do ti ky n'aa kedëng g'eeh?
Dooh. Judah buuj nadoo doo, sa masuuj noo
byyh kanehõk doo, ti na-ãã̃j hẽ raky n'aa
kedëng. Abaraãm h'yy ka'eeh do hyb n'aa
né hẽ baad tawén hado däk P'op Hagä Do
hã, ër ky hadoo paah. 10 Bë hyb n'aa newë,
ny noo gó baad Abaraãm hado däk P'op
Hagä Do matym gó? Ta masuuj noo byyh
gahõk jawén paa bä, ta masuuj noo byyh
tagahõk do pooj jé? Ti pooj jé né hẽ, dooh
ta jawén tado bä. 11 Ta jawén tii, Abaraãm hã
takan'oo däk sa masuuj noo byyh kahõk do

* 3:31 Jesus hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa ji hajaa hÿÿ kä baad ji ky dahé bä ta ky n'aa jaw'yyk doo.
* 4:3 Genesis 15.6 † 4:8 Saaw-Mo 32.1-2

heen n'aa. Ta masuuj noo byyh kanahõk nä
bä, P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb
n'aa baad tabahado däk do metëë n'aa tii.
Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ sa masuuj noo byyh
kanehõg né paawä, P'op Hagä Do hã rah'yy
ka'eeh do hyb n'aa baad rabahado padëëk
do P'op Hagä Do matym gó, sa wahë makũ
hado däk Abaraãm. 12 Sahõnh hẽ sa masuuj
noo byyh kehõk doo, Abaraãm masuuj noo
byyh kanahõk nä bä h'yy ka'eeh doo da h'yy
ka'eeh doo, ti na-ããj hẽ Abaraãm panaa.

13 Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do raky
daheeh do hyb n'aa tado bä, Abaraãm hã,
Abaraãm panaa hã na-ããj hẽ, P'op Hagä Do
ky n'aa enooh sahõnh hẽ badäk hahỹ ta
danäh rabahadoo hyb n'aa. Dooh. Ta ti P'op
Hagä Do wén ky n'aa enooh sa hã, ta hã
rah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad rabahado
padëëk P'op Hagä Do matym gó hyb n'aa
tii.‡ 14 Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã daab
'yyp do rado bä paawä ti Abaraãm hã taky
n'aa eno däk do gadoo doo, tii bä daap hẽ
paawä ji h'yy ka'eeh doo, daap hẽ na-ããj hẽ
paawä tii bä P'op Hagä Do ky n'aa enooh
do paah. 15 Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do
ji ky daheeh do hyb n'aa P'op Hagä Do ky
n'aa enooh do ji gadoo ỹ wén näng, nesaa
do hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji taky n'aa
etyy do hyb n'aa. Ji tawén ky n'aa etyy,
baad ji nahajaa do hyb n'aa ji ky dahé bä.
Tanyy bä ky n'aa jaw'yyk doo, ji ky nadahé
had'yyt hẽ né hẽ ta mahang. 16 Ti hyb n'aa
kä, ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa né hẽ P'op
Hagä Do ky n'aa enooh do ji gadoo. Jããm
hẽ tak'ëp ji wë P'op Hagä Do ky enyym do
hyb n'aa tii. Tii d' tawén hadoo, sahõnh hẽ
Abaraãm panaa ragadoo hyb n'aa Abaraãm
hã P'op Hagä Do ky n'aa eno däk do paah.
Tii bä Mosees ky n'aa jaw'yyk do hapäh
do Jesus hã h'yy ka'eeh do ragadoo tii. Ta
wób, Judah buuj nadoo doo, Abaraãm h'yy
ka'eeh doo da h'yy ka'eeh doo, ti na-ããj hẽ
ragadoo. Sahõnh hẽ P'op Hagä Do hã h'yy
ka'eeh do sa wahë makũ ti Abaraãm.

17 Tii da né hẽ takerii däk P'op Hagä Do
kyyh Abaraãm hã: "Hajõng häj n'aa buuj sa
yb da õm ỹ an'oo bä",§ näng mäh. Ër yb né
hẽ ti Abaraãm, P'op Hagä Do Abaraãm h'yy
kaha'eeh do matym gó. Ti né hẽ P'op Hagä
Doo, dejëp do hed'ëëp doo. Ti né hẽ ky n'aa
enooh badoh nä doo. 18 Tabëëj däg né paawä
ta baab n'aa rabetaah do pan'aa, Abaraãm
ky daheeh hyb n'aa tagadaa had'yyt hẽ ta
hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. Ti hyb
n'aa hajõng häj n'aa buuj sa yb tabahado
däk, ta hã P'op Hagä Do her'oot doo da
né paah: "Metsén sagõõh, mahaja bä. Ti
hawób da a panaa",** näng paa P'op Hagä
Do ta hã. 19 Abaraãm hã péh, dajëp do hadoo
ta hub, tahyb n'aa newë bä. P'eets däg 100
ta baab däg ti noo gó. Sarah wog dajëp
hadoo na-ããj hẽ, Abaraãm hã. Ti hadoo né
hẽ, baad ub Abaraãm h'yy ka'eeh P'op Hagä
Do hã. 20 Dooh taky sëëw bä ta hã P'op Hagä
Do ky n'aa enooh doo. Tak'ëp P'op Hagä Do
hã tah'yy kae däk. Ta hã tah'yy ka'eeh doo
me tawehëë däk P'op Hagä Doo. 21 P'op Hagä
Do hajaa né hẽ tamoo wäd bä taky däng doo,
baad Abaraãm bahapëë däg kän ta h'yyb gó.
22 Ti hyb n'aa né hẽ baad tawén hado däk
P'op Hagä Do matym gó P'op Hagä Do an'oo
bä, takerii däk do né hẽ. 23 Abaraãm hyb n'aa
had'yyt nado takerii däk ta tii. 24 Takerii däk
ër hyb n'aa na-ããj hẽ, ëër, baad ta matym
gó hado däk doo, P'op Hagä Do mo haj'aa.
Takerii däk ër hyb n'aa, Jesus ër wahë n'aa
dejëp do mahang taganä wät hanoo do hã
h'yy ka'eeh doo. 25 Jesus né ti nesaa do ër
h'yyb tym gó hanäng do hyb n'aa dajëb hã
kan'oo däk do paah. Jesus né ti dejëp do
mahang ganä wät do P'op Hagä Do an'oo bä,
baad ër bahado däk hyb n'aa kä P'op Hagä
Do matym gó.

5

P'op Hagä Do najiis ër bahado däk do ky n'aa hahỹỹh

1 Ti hyb n'aa kä, baad ër bahado däk do
hyb n'aa kä P'op Hagä Do matym gó ta hã
ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa, P'op Hagä Do
najiis ër bahado däk hỹỹ kä. Dooh ta majĩĩ
ër hado boo bä. Ër Wahë N'aa Jesus Kristo
hyb n'aa tii. 2 Ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa
Kristo an'oo däk, papuuj gó, h'yyb nyyw gó
ër babok hyb n'aa kä, P'op Hagä Do ër wë
ky enyym do matym gó. Tsebee gó baad
ër gada P'op Hagä Do kabaj'aa do ër gadoo
ta sii. 3 Ti hyb n'aa had'yyt nado ër tsebé.
Baad nadoo do ër ahob bä, ër tsebé na-ããj
hẽ. Ër hapäh, baad nadoo do ji ahoop doo,

‡ 4:13 Genesis 17.4-6, Genesis 22.17-18 § 4:17 Genesis 17.5 ** 4:18 Genesis 15.5

nayyw hẽ ji h'yy ganajëë hõm tan'oo bä.
4 Nayyw hẽ ji h'yy ganajëë hõm doo, baad
P'op Hagä Do hã ji bawäd däg had'yyt hẽ
tan'oo bä. Baad ji bawäd däk do hyb n'aa,
baad ji gadaa kän baad hadoo do ji gadoo
do ta jawén. 5 Ta jawén ër gadoo do baad
ër gada do hyb n'aa, dooh da ër h'yy ketón
bä ër gadoo do hã, baad ër h'yyb tym gó
P'op Hagä Do kamahẽn do bawäd däk do
hyb n'aa. Ta Sahee ër h'yyb tym gó tabawäd
däk P'op Hagä Do an'oo bä do hyb n'aa tii.
6 Bë hegãã, P'op Hagä Do h'yyb däng do noo
gó, ër nahaja bä ër daaj hẽ ër kedëëb bä,
Kristo dajëp nesaa do moo heb'ooh do sa
hyb n'aa. 7 Dooh nayyw hẽ ji aw'yyt pé baad
hawät do see hyb n'aa dajëp péh. Ti hado
né paawä ji aw'yyt apäh ky enyym do see
hyb n'aa dajëp péh. 8 Tii d' nado P'op Hagä
Do hã! Hahÿÿ da P'op Hagä Do metëëh ër
takamahẽn doo: Kristo dajëp ër hyb n'aa,
nesaa do ër bahadoo nä noo gó. 9 Hÿÿ kä,
baad ër bahado däk do hyb n'aa P'op Hagä
Do matym gó, Kristo ër hyb n'aa tadajëp do
hyb n'aa, baad né hẽ ër da ted'ëëp nesaa
do hã ji taky n'aa etyy do mahẽnh. 10 P'op
Hagä Do majĩĩ ër bahadoo nä noo gó, ta
najiis ër bahado däg kän tan'oo bä, ër hyb
n'aa ta T'aah dajëp do hyb n'aa. Ti bahẽnh
hÿÿ kä ër da ted'ëëp banesaa hẽnh ër ahõm
mahẽnh, ta najiis ër bahado däk do hyb
n'aa kä. Tii d' tawén hadoo, taganä wät do
jawén paa bä, p'aa hẽnh Kristo bawäd däk
do hyb n'aa. 11 P'op Hagä Do ãã j'aa etsë,
Jesus Kristo ër Wahë N'aa hyb n'aa. Jesus
Kristo hyb n'aa né hẽ P'op Hagä Do najiis ër
bahado däk. Ta hyb n'aa, dooh P'op Hagä
Do majĩĩ ër do boo bä.

Adãw ky n'aa Kristo ky n'aa daheeh hahÿÿh

12 Sét hẽ aj'yy nesaa do du n'aa badäk
hahÿÿ bä.* Nesaa do hyb n'aa kä, dajëb
du däk. Tii bä sahõnh hẽ badäk hahÿÿ bä
haj'eenh do sa wë dajëb banyy däg kän,
nesaa do sahõnh hẽ ramoo boo däk do hyb
n'aa. 13 Ta ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã
P'op Hagä Do an'oo däk do pooj jé tanyy däg
né hẽ nesaa do badäk hahÿÿ bä. Nesaa do
badäk hahÿÿ hã habong do ramoo boo däg
né hẽ. Ti hadoo né hẽ, ta ky n'aa jaw'yyk
takanan'oo nä bä do hyb n'aa sa hã, dooh
P'op Hagä Do etsén nä bä sa hã nesaa doo.
14 Dooh né paawä taketsén bä nesaa do ti noo
gó, radejëp né hẽ. Adãw bä naa, Mosees
bawät bä kä, sahõnh hẽ radejëp. Dooh né
paawä sa wób P'op Hagä Do mejũũ do raky
nadahé bä Adãw bad'oo do paa da, radejëp
né hẽ. Kristo, ta jawén kajaa do hãd hadoo
ti Adãw, pawóp hadoo do radu n'aa do hyb
n'aa ji wë ratab'ëës doo. 15 Tii d' tahado
né paawä, baad hadoo doo, bag hẽnh ër
gadoo do Kristo du n'aa doo, dooh Adãw ky
nadaheeh do hyb n'aa tadu n'aa do hadoo
tahado bä. Sét hẽ aj'yy ky nadaheeh do
hyb n'aa hajõk do hã dajëb banyy däg kän.
Ti bahẽnh hÿÿ kä P'op Hagä Do ji wë taky
enyym do tabës hajõk do sa wë. Ji matym
n'aa bag hẽnh ji hã kanoo do na-ããj hẽ tabës
hajõk do sa hã, sét hadoo doo, Jesus Kristo,
ky enyym do hyb n'aa ër wë. 16 Bag hẽnh
P'op Hagä Do anoo do ji hã, dooh Adãw du
n'aa do hadoo do tahado bä. Sét hẽ nesaa
do Adãw moo wät doo, nesaa do hã ji P'op
Hagä Do ky n'aa etyy tan'oo bä. Tii d' nado
bag hẽnh P'op Hagä Do ji hã tanoo do hã.
Hajõõ nuu me badäk hahÿÿ bä habong do
P'op Hagä Do raky nadaheeh do jawén paa
bä, taky enyym doo gó bag hẽnh ji hã P'op
Hagä Do anoo ji matym n'aa, baad ji bahado
däk P'op Hagä Do matym gó hanoo doo.
17 Sét hẽ hadoo do ky nadaheeh do hyb n'aa,
dajëb j'aa ketsë paa ji hã. Hÿÿ kä sét hadoo
do see hyb n'aa, Jesus Kristo hyb n'aa, baad
ër da j'aa ketsë nesaa do hã kä badäk hahÿÿ
bä ër babok bä. Ër tii kä tak'ëp ji wë P'op
Hagä Do ky enyym do gadoo doo. Ër tii kä
baad hado däk do P'op Hagä Do matym gó
kä.

18 Sét hẽ aj'yy ky nadaheeh do hyb n'aa,
sahõnh hẽ raky n'aa kety däk paa dajëb
hã. Ti hadoo na-ããj hẽ sét hẽ, Kristo,
baad hadoo do tamoo wät do hyb n'aa,†
sahõnh hẽ rahajaa baad rabahado padëëk
P'op Hagä Do matym gó, rabedëb had'yyt
hẽ hyb n'aa kä P'op Hagä Do pa kä. 19 Sét
hẽ ky nadaheeh do hyb n'aa, sahõnh hẽ
baad nadoo do moo heb'ooh do rabahado
padëëk. Ti hadoo na-ããj hẽ, sét hẽ ky
daheeh do hyb n'aa, hajõk baad rabahado
padëëk da P'op Hagä Do matym gó.

* 5:12 Adãw tii. † 5:18 Ji hyb n'aa tadajëp do tii, baad hadoo do tamoo wät doo.

20 Hÿỹ kä Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã.
Ta ti tawén kan'oo däk, ji bahapäh hyb n'aa
nyy da tak'ëp baad nadoo tabahadoo nesaa
do ji moo wät doo. Nesaa do kah'ũũm
noo gó, ti bahãnh P'op Hagä Do ji wë taky
enyym do kahũũm kän. 21 Nesaa do mejõ
had'yyt hẽ paa ji hã. Dajëb tamanaa ji wë.
Hÿỹ kä, ti bahãnh P'op Hagä Do ji wë taky
enyym do wén kahũũm kän, taky enyym do
j'aa ketsë hyb n'aa kä. P'op Hagä Do ji wë
taky enyym do ër tamejũũ hÿỹ kä, baad ër
bahado däk hyb n'aa P'op Hagä Do matym
gó. Ër edëb had'yyt do tamanaa ër wë, Jesus
Kristo ër Wahë N'aa hyb n'aa.

6

Nesaa do hã ër dejëp Kristo sii ky n'aa hahỹỹh

1 Nesaa do kah'ũũm bä kä, ti bahãnh P'op
Hagä Do ji wë taky enyym do kahũũm kän,
näng ỹỹh. Taw'ããts hẽ g'eeh nesaa do ër
moo bok nä, ër wë P'op Hagä Do ky enyym
do kah'ũũm hyb n'aa, ỹ hanäng pé g'eeh
tii? 2 Dooh. Dooh né taw'ããts hẽ tado bä
tii. Ër dajëp paa nesaa do hã. Ti hyb n'aa,
taw'ããts hẽ nado nesaa doo gó ër aboo nä
bä. 3 Dooh g'eeh bë hapëë bä sahõnh hẽ
Jesus häd gó ër nu kemuun bong doo, séd
ër h'yyb hedo däk Kristo Jesus dajëp do hã?
Ër dajëp hadoo ta sii. 4 Ti hyb n'aa, ër ranu
gemuun bong doo me ër kadakä jëng hadoo
Kristo sii. Ta tii d' tawén d'oo, papuuj gó
ër babok hyb n'aa hÿỹ kä, dejëp do mahang
ta Yb kabaj'aa doo me Kristo ganä wät do
hadoo. 5 Tii da séd ër h'yyb hedo bä tadajëb
hã, séd hã na-ããj né hẽ ër h'yyb hedoo
da taganä wät do hã. 6 B'aa hã takepëëm
däk Kristo sii ër h'yyb säg Adãw hana doo,
ër h'yyb säg hejój gawatsig hõm hyb n'aa,
nesaa do ër hã tamanejõ wät hyb n'aa kä sa
kariw n'aa sa karom mejũũ doo da. 7 Tii d'
tawén hadoo, dooh nesaa do haja wäd do
hyb n'aa dejëp do hã tamejõ bä. 8 Hÿỹ kä,
Kristo sii ër dejëp do hyb n'aa hadoo, ta sii
ër babok na-ããj hẽ baad ër gada.* 9 Kristo
ganä wät do hyb n'aa, dooh tadajëb wäd
bä kä, ër bahapäh. Dooh dajëb haja wäd
bä Kristo. 10 Sét nuu me paa Kristo dajëp,
nesaa do ër moo bok do hejój tagawats'iik
hyb n'aa. Dooh hyb n'aa tadajëb wät péh.
Taganä wäd kän. Tawäd had'yyt hÿỹ kä,
P'op Hagä Do taweh'ëëh hyb n'aa kä. 11 Ti
hadoo né da bëëh. Taw'ããts hẽ hahÿỹ da
bë hyb n'aa newë: "Ỹ dajëb wät nesaa do
ji moo hew'ëët do hã. Kristo Jesus hã ỹ
h'yy kata däk do hyb n'aa, P'op Hagä Do ỹ
weh'ëëh hyb n'aa ỹ bawäd had'yyt hÿỹ kä",
näk da bëëh, bë h'yyb gó.

12 Ti hyb n'aa kä, bë an'oo manä nesaa do
bë moo hew'ëët do paa badäk hahỹỹ bä bë
hub n'aa tamejõ bä. Bë ky dahé manä nesaa
do bë hub karẽn doo. 13 Bë an'oo manä nesaa
do hã bë moo hedoo doo, bë tsyym hedoo
doo, bë hub hedoo do na-ããj hẽ. Bë an'oo
manä baad nadoo do ta tii me bë moo bok.
Bë genä bong hadoo dajëb moo gó naa. Ti
hyb n'aa, taw'ããts hẽ bë daaj hẽ bë kan'oo
däg P'op Hagä Do karẽn doo da bë babok
hyb n'aa. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do hã bë
an'oo bë moo hedoo doo, bë tsyym hedoo
doo bë hub na-ããj hẽ, baad hadoo do ta tii
me bë moo bok hyb n'aa kä. 14 Ta ti ỹ wén
her'oot, dooh nesaa do ji h'yyb säg karẽn
do bë hã tamejõ wäd bä, dooh Mosees ky
n'aa jaw'yyk do bë tah'yyb mahũũm wät do
hyb n'aa. P'op Hagä Do ji wë taky enyym
do ti bë tah'yyb mahũũm kän hÿỹ kä. 15 Hÿỹ
kä ẽnh, tahajaa g'eeh nesaa do ër moo boo
nä bä p'aa hẽnh, dooh wäd Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ër tah'yyb mahũũm wäd do hyb
n'aa, P'op Hagä Do ji wë taky enyym do ji
tah'yyb mahũũm kän do hyb n'aa? Dooh.
Dooh taw'ããts hẽ tado bä tii. 16 Baad bë
bahapäh ti hahỹỹh: Ta hã bë ky daheeh doo,
ta ti bë kariw n'aa hadoo. Ta karom bëëh.
Nesaa do ji h'yyb säg karẽn do karom bë do
bä, bë da dajëp.† P'op Hagä Do karom bë
do bä, P'op Hagä Do bë da tagadoo ta wë,
baad däg bë ta matym gó tan'oo bä. 17 P'op
Hagä Do ỹ j'aa etsë, pooj jé nesaa do ji h'yyb
säg karẽn do karom bë bahado né paawä, bë
h'yyb gó naa bë ky dahé däk hÿỹ kä bë ãã
ma met'ëëg wät doo. 18 Baad bë baboo däk.
Dooh nesaa do ji h'yyb säg karẽn do bë hã
tamejõ wäd bä. Baad hadoo do P'op Hagä
Do karẽn do karom bë hÿỹ kä.

* 6:8 Papuuj hadoo do ji bawät do Kristo sii, badäk hahỹỹ bä tadu doo né paawä ta hã ër h'yy ka'eeh noo gó naa, ti awät nä ër gadoo do hỹ pong jé ër hub papuuj nadajëp doo. † 6:16 Nesaa do ji h'yyb säg karẽn do karom ji do bä, dooh P'op Hagä Do wë ji nu dëë bä, tahanäng pé ti bë da dajëp.

19 Sa kariw n'aa ky n'aa gó, sa karom ky
n'aa gó, bë ỹ maher'oot, nayyw hẽ gana-
hoot do hyb n'aa bë hã, bë daaj hẽ bë h'yyb
nahejooj nä do hyb n'aa. P'ooj ub, bë moo
hedoo doo, bë tsyym hedoo doo, ta see
hedoo do na-ããj hẽ bë anoo paah, nu meby
n'aa näng doo, ky n'aa jaw'yyk do nanoo do
bë moo bok hyb n'aa ta tii me. Nesaa do
karom hadoo paa bëëh. Bë an'oo hỹỹ kä bë
moo hedoo doo, bë tsyym hedoo doo, bë né
hẽ, baad hadoo do P'op Hagä Do karẽn do
bë moo bok hyb n'aa ta tii me, tsyt hẽ, nesaa
do mahẽnh, P'op Hagä Do wë bë babok hyb
n'aa kä. 20 Pooj jé, nesaa do ji h'yyb säg
karẽn do karom bë bahadoo noo gó, dooh
baad hadoo do P'op Hagä Do karẽn do mejõ
bä bë hã. 21 H'ëëd baad hadoo do bë gadoo ti
noo gó ta ti hedoo do hanaa, ta hyb n'aa hỹỹ
kä bë nu mebyng doo? Dooh baad hadoo
do bë gado bä ta ti hedoo do hanaa. Ji
dajëp, banesaa hẽnh ji ahõm ta ti an'oo bä!
22 Hỹỹ kä, dooh nesaa do bë hã tamejõ wäd
bä. Baad bë baboo däg kän. P'op Hagä Do
karom bë bahado däk. Tsyt hẽ, baad P'op
Hagä Do wë bë baboo däk ta ti an'oo bä. Ti
hyb n'aa hỹ pong jé P'op Hagä Do pa kä bë
da aboo had'yyt hẽ. 23 Banesaa hẽnh, dawëë
P'op Hagä Do mahẽnh ji h'yyb tym bawäd
had'yyt hẽ, baad nadoo do ji moo wät do
säm. Tii d' nado ji matym n'aa P'op Hagä
Do ji hã tanoo doo. Hỹ pong jé, ta pa had'yyt
hẽ ji bawät P'op Hagä Do an'oo bä, ër wahë
n'aa Kristo Jesus hã ër h'yy kata däk do hyb
n'aa.

7

Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do tado wäd bä ër hã mejũũ do ky n'aa hahỹỹh

1 Wakãn haa hedoo doo, bëëh, Mosees ky
n'aa jaw'yyk do hapäh do hã ỹ maher'oot.
Ti hyb n'aa bë hapäh né hẽ hahỹỹh: Ta ky
n'aa jaw'yyk do jããm hẽ ji hã tamejũũ, ji
edëp nä bä. 2 Ỹỹnh kat'ëë däk do ky n'aa
gó bë ỹ maher'oot: Ta patug bawät nä bä,
dooh ta ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä ta see
hã takat'ëë bä. Ta patug dajëp bä kä, tii
bä dooh ta ky n'aa jaw'yyk do geẽm wäd
bä. 3 Ti hyb n'aa kä, aj'yy see hã takat'ëë bä
paawä ta patug bawät nä bä, "Nesaa do moo
hew'ëët doo, ta patug nadoo do sii haỹỹh
doo", ramaneëënh tii bä ta ti ỹỹnh. Tii d'
nado ta patug dajëb bä. Ta patug dajëp
jawén paa bä, dooh ta ky n'aa jaw'yyk do
geẽm wäd bä ta see tagat'ëë bä. Ta patug
dajëp bä kä, dooh nesaa do moo hew'ëët
doo, ta patug nadoo do sii haỹỹh do tado
wäd bä, ta see hã ỹỹnh kat'ëë bä.*

4 Ti hyb n'aa kä, wakãn haa hedoo doo,
bë na-ããj hẽ bë dajëp paa hadoo Mosees ky
n'aa jaw'yyk do hã Kristo sii, P'op Hagä Do
an'oo bä. Tii d' tawén hadoo, ta see hã bë
h'yy kata däk hyb n'aa hỹỹ kä. Kristo, dejëp
do mahang ganä wät do hã bë h'yy kata
däk hyb n'aa, baad hadoo do P'op Hagä Do
weh'ëëh do ër moo bok hyb n'aa kä. 5 Pooj
jé, ër h'yyb säg karẽn doo da ër babok noo
gó, nesaa do tak'ëp ër h'yyb karẽn doo, ta
ky n'aa jaw'yyk do nanoo do hyb n'aa tak'ëp
ji karẽn doo, awät né paa ër hã. Nesaa do
dajëb hanoo do ër moo bok ti noo gó. 6 Hỹỹ
kä, ër dajëb wät do hyb n'aa Mosees ky
n'aa jaw'yyk do ër tamesoo do paa hã, dooh
Mosees ky n'aa jaw'yyk do ër hã tamejõ wäd
bä. Papuuj gó P'op Hagä Do wë ër moo bok
hỹỹ kä, ta Sahee ër tah'yyb mahũũm do hyb
n'aa. Dooh pooj jé ji bahed'oo doo da, ky
n'aa jaw'yyk do hã takerii däk doo da tado
wäd bä, P'op Hagä Do wë ër moo bok doo.

7 Nyy d' ỹ hanäng pé tii? Nesaa g'eeh
P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã
kan'oo däk doo? Dooh. Dooh nesaa do tado
bä. Mosees ky n'aa jaw'yyk do tanado bä
paawä, dooh ji hapëë bä paawä ny hadoo
do nesaa do P'op Hagä Do matym gó. Dooh
paawä ji hapëë bä baad nado ji h'ëëd nadoo
do hã ji h'yyb däk doo, "Mah'yyb däg manä
a da hadoo do ma hã"† ta ky n'aa jaw'yyk
do naher'ood bä paawä. 8 Ti hadoo né hẽ,
nesaa do tyw n'aa esóts kän, tii bä hajõng
baad nadoo do ji h'yy karẽn do hedoo do
hã ji h'yyb däg däk tan'oo bä, "Mah'yyb
däg manä a h'ëëd nadoo do hã", ta ky n'aa
jaw'yyk do mejũũ do hyb n'aa. Ky n'aa
jaw'yyk do badoo bä nesaa do hã ji moo
ge'ỹỹm doo, tii bä dooh nesaa do ji tah'yyb
tatug bä. 9 Pooj jé, Mosees ky n'aa jaw'yyk
do mejũũ do hã ỹ h'yy ganahoot nä bä, dooh
ỹ hyb n'aa p'eed bä ỹ bawät doo. Ta jawén,
ta ky n'aa jaw'yyk do ỹ bahapäh bä kä,

* 7:3 Jããm hẽ ji edëp nä bä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji hã tamejũũ, Paw-Ro hanäng pé ta tii hã. † 7:7 Esodo 20.17, Dew-Teronom 5.21

nesaa do banyy däg kän hëp ỹ tym gó. [10] Tii
bä ỹ dajëb wät hadoo, dawëë P'op Hagä Do
mahẽnh ỹ bawäd kän, ỹ hanäng pé tii. P'op
Hagä Do mejũũ doo, ta hã ji edëb had'yyt
hẽ paawä ji ky dahé bä, dajëb tamana kän
wë ỹỹ, tii b' ỹ bahapëë däk. [11] Hahỹỹ da tii:
Nesaa do ji h'yyb gó hanäng do ỹ tawadii. Ỹ
hajaa, ỹ ed'oo, ỹ ky daheeh P'op Hagä Do
ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã kan'oo däk
doo, P'op Hagä Do pa ỹ bawäd had'yyt hẽ
hyb n'aa ta jawén. Tii bä, ỹ nahajaa do hyb
n'aa tii, dajëb hã ỹ ky n'aa kety däg kän,
dawëë P'op Hagä Do mahẽnh ỹ ketyn hõm.
Ti hyb n'aa, nesaa do ỹ tawadii ta tii hã, ỹ
wén näng. [12] Ti hyb n'aa kä, dooh nesaa do
tado bä P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do
Mosees hã kan'oo däk doo. Tsyt hẽ, nesaa
do mahẽnh tii. Tsyt hẽ, nesaa do mahẽnh
P'op Hagä Do mejũũ doo. Baad had'op do
tii. Taw'ããts hẽ tii. [13] Tii d' tahadoo do hyb
n'aa, baad hadoo do an'oo bä g'eeh ỹ dajëb
kän hadoo, dawëë P'op Hagä Do mahẽnh ỹ
bawäd däk? Dooh. Dooh ta ti tado bä ta ti
hanoo doo. Nesaa do tii, tahana ỹ dajëp,
dawëë P'op Hagä Do mahẽnh ỹ bawäd däk
doo. Baad hadoo do ỹ bahapäh bä kä, nesaa
do ỹ tah'yyb tatug wät baad hadoo do ỹ ky
nadaheeh hyb n'aa, nesaa do nas'aa né hẽ
ji bahapëë däk hyb n'aa kä. Ti hyb n'aa kä,
tak'ëp nas'aa né hẽ nesaa doo, P'op Hagä Do
mejũũ do metä däk.

[14] Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do hanaa
tado bä nesaa doo. P'op Hagä Do Sahee
hanaa né hẽ Mosees ky n'aa jaw'yyk doo,
ër hapäh. Tii d' nado ỹỹh. Badäk hahỹỹ
bä naa ỹỹh, ji daaj hẽ ji karẽn do jawén
hawät doo. Nesaa doo, kariw ỹ n'aa hadoo.
Tak'ëp tamejõ had'yyt hẽ hã ỹỹ.‡ [15] Dooh ỹ
h'yy ganyy bä ỹ bahed'oo do hã. Ỹ karẽn
do ỹ moo wät doo, dooh ỹ moo hewëëd bä.
Tak'ëp ỹ ganen'aak doo, ti né ti ỹ moo wät
doo. [16] Ỹ kanarẽn do ỹ moo wät do tahadoo
do hyb n'aa, tii bä, "Te hub né hẽ, baad ub
P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo", näng
ỹỹh. [17] Dooh ỹ tado wäd bä ta ti baad nadoo
do moo wät doo. Nesaa do hëp ỹ tym gó
hawät do ti ta ti moo wät doo. [18] Ỹ hapäh né
hẽ, dooh baad hadoo pé hëp ỹ säg gó hawät
péh. Ta ti ỹ wén hapäh, ỹ karẽn né hẽ paawä
baad hadoo do ỹ moo wät, dooh ỹ haja bä.
[19] Baad hadoo do ỹ karẽn do nado ti ỹ moo
hew'ëët doo. Ỹ kanarẽn doo, nesaa doo, ti ti
ỹ moo wäd had'yyt hẽ. [20] Hỹỹ kä, ỹ kanarẽn
do tado bä ti ỹ moo hew'ëët doo, dooh ỹ
tado wäd bä ta ti moo wät doo. Nesaa do
hëp ỹ tym gó hawät do moo wät ti ta tii.

[21] Ti hyb n'aa kä, hahỹỹ da hëp ỹỹ gó awäd
had'yyt hẽ ỹ bahapäh: Baad hadoo do ỹ
karẽn bä ỹ moo wäd paawä, nesaa do hëp
ỹỹ gó takametëëh, ỹ tahewaat, baad hadoo
do ỹ moo nawät hyb n'aa. [22] Hëp ỹỹ gó P'op
Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ỹ gen'aak. [23] Ti
hadoo né hẽ, hã ỹỹ hẽ awät na-ããj hẽ, ỹ
hapäh, hejój see péh, baad hadoo do ỹ hyb
n'aa newëë do ỹ gen'aak do majĩĩ hadoo
doo. Nesaa do hëp ỹỹ gó hanäng do ỹ moo
wäd had'yyt hẽ tan'oo bä tii. Ỹ tamaso
had'yyt hẽ tii hã. [24] Tak'ëp baad nado né hẽ
ỹỹh! Jaa ỹ hed'ëëp da dajëb hejój mahẽnh
hup ỹỹ gó hawät doo? [25] P'op Hagä Do wë ỹ
tsebé. Ti né ti ỹ hed'ëëp doo, ër Wahë N'aa
Jesus Kristo hyb n'aa.

Ti hyb n'aa kä, hahỹỹ da ti hã ỹỹ ỹ hapäh
doo: Hëp ỹỹ gó ỹ karẽn ỹ ky daheeh P'op
Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hadoo né
hẽ, nesaa do ji moo hew'ëët do hejój karẽn
do hëp ỹ säg moo wät.

8

Baad ji bawäd had'yyt hẽ P'op Hagä Do
wë ta Sahee an'oo bä ky n'aa hahỹỹh

[1] Ti hyb n'aa kä, dooh P'op Hagä Do ky
n'aa ety wäd bä kä banesaa hẽnh jé Kristo
Jesus hã h'yy kata däk doo. [2] Banesaa hẽnh
ër tawén ky n'aa nety wät, P'op Hagä Do
Sahee hejój, ji edëb heh'äät do hanoo doo,
ër tabedëëb wät do hyb n'aa nesaa do ji moo
hew'ëët do hejój mahẽnh, dajëb mahẽnh*
na-ããj hẽ. Kristo Jesus hyb n'aa tii d'
tabad'oo. [3] Nahejoonh do hyb n'aa ër h'yyb
säg, ër nahajaa do hyb n'aa Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ër ky dahé bä, dooh ta ky n'aa
jaw'yyk do haja bä ër tedëëb bä nesaa do
hejój mahẽnh. Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do ër

‡ 7:14 Tëg nad'ëëd is do 14 bä naa, tëg nad'ëëd is do 23 tadu däk bä, Paw-Ro her'oot doo, ti hadoo né hẽ sahõnh hẽ ji hã. Ër daaj hẽ, dooh ër haja bä ër moo boo bä P'op Hagä Do karẽn doo. Jããm hẽ Kristo hã ji h'yy kata däg bä, baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó. * 8:2 Dawëë P'op Hagä Do mahẽnh ji bawät do mahẽnh ji tedëëb wät, tahanäng pé ti dajëb mahẽnh ër tedëëb wät doo.

tedëëb wät hÿÿ kä. Hahÿÿ da tabad'oo tii:
Ta T'aah tamejõ däk ër mahang. Nahejoonh
doo gó, ji hadoo doo da né hẽ tabana. P'op
Hagä Do mejõ däk nesaa do mabaj tadajëp
hyb n'aa. Dajëb hã ta T'aah taky n'aa ety
däk nesaa do ji moo wät do hyb n'aa. 4 Tii
d' tawén d'oo, baad had'op, P'op Hagä Do
ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo da, ër bahado
däk hyb n'aa, ëër, ta Sahee h'yyb mahũũm
doo da habok doo, ji h'yyb säg karẽn doo da
nado.

5 Jé sa h'yyb säg karẽn doo da habok doo,
sa h'yyb säg karẽn do hã had'yyt hẽ rah'yyb
padëëk. Jé P'op Hagä Do Sahee karẽn doo
da habok doo, ta Sahee karẽn do hã rah'yyb
padëëk. 6 Ji da dajëp, dawëë P'op Hagä Do
mahã̃nh ji bawäd däg had'yyt hẽ ji h'yyb
säg an'oo bä. P'op Hagä Do Sahee kä ji
tah'yyb mahũũm bä, ji edëb had'yyt hẽ P'op
Hagä Do pa ta Sahee an'oo bä. H'yyb nyyw
gó ji bawät tan'oo bä na-ãã̃j hẽ. 7 Ji h'yyb säg
nesaa do gen'aak doo, P'op Hagä Do majĩĩ.
Dooh taky dahé bä P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk doo. Dooh na-ãã̃j hẽ tahaja bä taky
dahé bä. 8 Ti hyb n'aa, sa h'yyb säg karẽn
doo da habok doo, dooh rahaja bä ran'oo bä
P'op Hagä Do tsebé sa wë.

9 Tii d' nado bëëh. Dooh ji h'yyb säg tado
wäd bä bë tah'yyb mahũũm doo. P'op Hagä
Do Sahee ti bë tah'yyb mahũũm doo kä, bë
h'yyb gó ta Sahee awäd bä tii. Kristo Sahee
sa h'yyb gó badoh doo, dooh Kristo karapee
rado bä. 10 Bë h'yyb gó Kristo awäd bä, bë
hub dajëb né da paawä nesaa do hyb n'aa,
bë da edëb had'yyt hẽ hÿ pong jé P'op Hagä
Do Sahee an'oo bä, baad bë bahado däk do
hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. 11 Dejëp
do mahang Kristo ganä wät hanoo do Sahee
bë h'yyb gó tawäd bä, tii bä Kristo ganä
wät hanoo do genä hõm tan'oo bä na-ãã̃j hẽ
badäk hahÿÿ bä bë hub n'aa paah. Ta Sahee
bë h'yyb gó hawät doo me tii d' tabad'oo da.

12 Ti hyb n'aa kä wakãn haa hedoo doo,
taw'ãã̃ts hẽ dooh ër ky dahé boo bä ji h'yyb
säg ji hã mejũũ doo. Taw'ãã̃ts hẽ dooh ër
aboo boo bä ji h'yyb säg karẽn doo da. 13 Ta
ti ỹ wén her'oot, ji h'yyb säg karẽn doo da
bë aboo bä, bë da dajëp, dawëë da bë baboo
had'yyt hẽ tii bä P'op Hagä Do mahã̃nh.
Hÿÿ kä, P'op Hagä Do Sahee hejój me bë
medug bä nesaa do ji karẽn doo, tii bä bë da
aboo had'yyt hẽ P'op Hagä Do sii. 14 Sahõnh
hẽ P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm doo,
P'op Hagä Do taah tii. 15 Dooh sa karom sa
kariw n'aa tak'ëp sa hã mejũũ do jeÿÿm do
hadoo bë hado bä, ta Sahee bë gado däk do
an'oo bä. Ta Sahee, bë hã tan'oo däk doo,
P'op Hagä Do taah däg bë tan'oo bä kä. Ti
né hẽ ta Sahee an'oo bä, "Ee" ër maneëënh
P'op Hagä Doo, ër Yb. 16 P'op Hagä Do taah
né hẽ ëër, baad P'op Hagä Do Sahee metëëh
ër h'yyb tym hã. 17 Ta taah ër bahadoo do
hyb n'aa, ër gadoo da ta taah hã P'op Hagä
Do ky däng doo. Kristo sii ër gadoo da ta
hã P'op Hagä Do an'oo däk doo. Kristo sii
ër ahob bä, ta sii da ër babok ta bag tak'ëp
gabarëëh doo gó, ta sii da ër kabaj'aa.

Tak'ëp hetsooh do ta jawén ji gadoo do ky n'aa hahÿÿh

18 Da hẽ ër ahoop doo, dooh its tii hã
ÿÿ péh, tak'ëp hetsooh doo, kabaj'aa do
ta jawén ër hã kametä däk do matym gó.
19 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do pahuunh do
paa tsebee gó ragada tak'ëp hetsooh doo,
kabaj'aa do P'op Hagä Do taah ragadoo do
noo gó kä. 20 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do
pahuunh do ta ti tawén gada, P'op Hagä
Do ky n'aa was'ee wät do hyb n'aa sahõnh
hẽ tapehuunh doo, baad tawén nado wäd.
P'op Hagä Do né hẽ tii, tii d' had'oo do
paah.† Ti hadoo né hẽ, ti awät ti noo
gó sahõnh hẽ baad tabahado däk da p'aa
hẽnh, tapehuunh do gad'aa, P'op Hagä Do
an'oo bä. 21 Ta ti kajaa bä kä, P'op Hagä
Do ed'ëëp da sahõnh hẽ tapehuunh do paa
takarejã mahã̃nh. Tak'ëp hetsooh doo gó,
kabaj'aa doo gó P'op Hagä Do taah rababok
bä kä, sahõnh hẽ kapahuuj wät do na-ãã̃j kä
ragadoo baad hadoo do sa nemuun.

22 Ër hapäh, sahõnh hẽ badäk hahÿÿ bä
P'op Hagä Do pahuunh do paa ahoop ÿÿnh
ajãn mahÿÿj tahoop do hadoo. 23 Ti had'yyt
nado hahoop. Ër na-ãã̃j hẽ ër ahoop. Ëër,
ti nuuj jé P'op Hagä Do Sahee gadoo doo, ta
jawén hÿ pong jé ër gadoo do metëë n'aa,
ër ahoop baad ër gadaa nuuj jé ta wë P'op
Hagä Do ër tagadoo bä kä. Ta taah ëër, ër
gada. Ër gada papuuj ër hã däg. 24 Ër tedëëb
wät do hyb n'aa ër gada né hẽ ta tii. Ër gado
däg bä paawä ër hã taky n'aa enooh doo,

† 8:20 Tapahuunh do paa P'op Hagä Do wén ky n'aa was'ee wät, Adãw, P'op Hagä Do pahuunh do hagã n'aa, tamejũũ do taky nadaheeh do paa hyb n'aa.

dooh hyb n'aa ta ti ji gadaa wät péh. Dooh
ji gadaa bä ji gado däk doo. 25 Ër ganadoo nä
do hyb n'aa, baad ër gada sahõnh hẽ ër hã
taky n'aa enooh do takajaa bä kä. Dooh ër
h'yy gejë hõm bä.
26 Ër gadaa nuuj jé P'op Hagä Do Sahee ër
tamasa, nahejoonh do hyb n'aa ër h'yyb.
Dooh ër hapëë bä nyy da taw'ããts hẽ ji ky
n'aa etsẽẽ. Ti hadoo né hẽ, ji kyyh nadoo
doo me P'op Hagä Do Sahee taky n'aa etsẽẽ
ër hyb n'aa. 27 P'op Hagä Doo, ër h'yyb
tahapäh doo, tamaa napäh ta Sahee kyyh
ër h'yyb gó naa. P'op Hagä Do karẽn doo
da né hẽ ta Sahee ky n'aa etsẽẽ, P'op Hagä
Do karapee tsyt hẽ ta wë kasëëw däk do sa
hyb n'aa.
28 Ër hapäh, sahõnh hẽ né hẽ ji hã
kametëëh doo, baad nadoo do sii hẽ, baad
tabahado däk da P'op Hagä Do an'oo bä ta
hã kamahẽn do sa hã, tanaëënh do sa hã.
Ër tanaëëj wät, ji hã tah'yyb däng do takaja
däk hyb n'aa kä. 29 Sahõnh hẽ tadu däng do
pooj jé, P'op Hagä Do hapëë däk do sa hã
P'op Hagä Do h'yyb däng, ta T'aah hadoo
rabahadoo hyb n'aa, hajõk do ta wakããn
hedoo do sa hÿÿj wah'ëëh hadoo do ta T'aah
tabahadoo hyb n'aa.‡ 30 P'op Hagä Do h'yyb
däng do ta pooj jé, ti na-ããj hẽ tanaëëj kän.
Tanaëëj wät doo, baad rabahado padëëk ta
matym gó tan'oo bä. Baad hado däk do
ta matym gó tan'oo däk doo, kabej'aa da,
ta bag tak'ëp gabarëëh do mahang rababoo
däk da tan'oo bä.
31 Tii d' P'op Hagä Do bad'oo do hyb n'aa
ji hã, wyt ta maab hẽ hahÿÿh: P'op Hagä Do
bahag'ããs do hyb n'aa ëër, dooh hajaa pé
ër hã. 32 Dooh P'op Hagä Do baa es'ĩĩ bä sét
hadoo do ta T'aah. Dajëb hã tahaëënh paa
ër sahõnh hẽ hyb n'aa. Tii d' tahadoo do
hyb n'aa, tanoo né da ji hã na-ããj hẽ sahõnh
hẽ ta seeh, takarẽn doo da ër bahajaa ër
babok hyb n'aa. 33 Jaa g'eeh hajaa P'op Hagä
Do hasëëw hõm do hã taky n'aa tapa bä?
P'op Hagä Do tii, baad rabahado padëëk
tan'oo bä ta matym gó. 34 Kristo Jesus ër
hyb n'aa dajëp do paah, p'aa hẽnh ganä
wät doo, P'op Hagä Do hub hadäk hẽnh
hasooh doo, ër hyb n'aa taky n'aa etsẽẽ. Ti
hyb n'aa, dooh hajaa pé banesaa hẽnh ër
taky n'aa ety bä. 35 Jaa g'eeh hajaa Kristo
ër takamahẽn do mahẽnh ër tetyn bä? Ji
ahoop doo, baad nadoo do ji wë kajaa doo,
ji rarejãã doo, ji asaah doo, ji saroor tamah
doo, ẽm n'aa näng doo, ji radaj'ëëp do na-
ããj hẽ, dooh tabad'op hẽ tahaja bä Kristo ër
takamahẽn do mahẽnh ër tetyn bä. 36 Hahÿ
takerii däk doo da né hẽ P'op Hagä Do hã
Dawi her'oot do kametëëh ër hã:

"A hyb n'aa dajëb gó had'yyt hẽ ãã babok,
b'éé radahej'ëëp doo hẽnh ramahũũm doo
da ran'oo bä ãã hã."§

37 Ta ti hedoo do bawäd bä né paawä ër
hã, baad ër j'aa ketsëë had'yyt hẽ, P'op
Hagä Doo, ër hã kamahẽn doo, an'oo bä.
38 Baad ÿ bahapäh hahÿ hëp ÿÿ gó: Dooh
hajaa pé ër hã P'op Hagä Do kamahẽn do
mahẽnh ër tetyn hõm bä. Dooh dajëb haja
bä, dooh ji awät do haja bä, dooh ããs rahaja
bä, dooh nesaa do hejój enäh do rahaja bä,
dooh da hẽ ji wë hawät do haja bä, dooh ji
pooj jé hawät do haja bä, dooh hejój n'aa
enäh do rahaja bä, 39 dooh p'op habong do
hejój enäh do rahaja bä, dooh tũũ habong
do hejój enäh do rahaja bä, dooh na-ããj hẽ
P'op Hagä Do pahuunh do see haja bä tii.
Kristo Jesus, ër wahë n'aa hã takametëëh ër
hã P'op Hagä Do kamahẽn doo. Dooh hajaa
pé ër hã takamahẽn do mahẽnh ër tetyn
hõm bä.

9

Isaraéw buuj ky n'aa hahÿÿh

1 Séd hã ÿ h'yy kata däk do hyb n'aa Kristo
hã, né hup ÿ né hẽ hahÿ ÿ her'oot do hã.
Dooh daap ÿ menä bä. Hëp ÿÿ gó P'op Hagä
Do Sahee bawät do hyb n'aa, te hub né hẽ
hahÿ ÿ her'oot doo, baad hëp ÿ metëëh hã
ÿÿ: 2 Tak'ëp né hẽ ÿ hyb n'aa tón, ÿ ahoop
hëp ÿÿ gó 3-4 wakãn haa, Isaraéw buuj sa hyb
n'aa. Tahaja bä paawä, ÿ gadoo paawä ÿ
ky n'aa kawas'ee däk doo, ÿ gado paawä
dawëë Kristo mahẽnh ÿ bawäd hõm doo,
wakãn haa, Isaraéw buuj sa hyb n'aa, ti
raky n'aa kawanas'ee bong hyb n'aa paawä,
Kristo karapee rabahado padëëk hyb n'aa
paawä. P'op Hagä Do asëëw hõm do tii, ta
taah rabahadoo hyb n'aa paawä. Sa hã né
hẽ P'op Hagä Do metä wät ta bag tak'ëp

‡ 8:29 P'ooj ub, dooh nä badäk hahÿÿ bä habong pé né paawä, ji P'op Hagä Do hapëë däk né hẽ.
§ 8:36 Saaw-Mo 44.22

gabarëëh doo, ta kabaj'aa doo. Sa wahë
n'aa sii P'op Hagä Do kaner'ood wät paa
nyy da tabad'oo sa hã. Sa hã paa taban'oo
däk ta ky n'aa jaw'yyk doo. Sa hã P'op
Hagä Do metëëh paa nyy da takarẽn ji hyb
n'aa jaw'yyk ta hã. Sa hã né hẽ hajõng
baad hadoo do P'op Hagä Do ky n'aa enooh
paah. 5 Abaraãm, Isak, Jakóh né ti sa wahë
makũũh. Isaraéw buuj sa see né hẽ ti Kristo,
ji da hadoo tabahado däk do hyb n'aa. P'op
Hagä Doo, sahõnh hẽ sa bahãnh hadoo doo,
ji j'aa etsëë had'yyt do ti Kristo, P'op Hagä
Do H'yyb Däng Doo. Ỹỹ. Tii d' né hẽ.
Taw'ããts hẽ.
6 Hỹỹ kä, Isaraéw buuj mahang hajõk
raganadoo do hyb n'aa Jesus, dooh takaja
bä g'eeh sa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh
doo, Jesus raganadoo do metëëh apäh?
Dooh. Tii d' bë edoo manäh. P'op Hagä Do
moo wät né hẽ sa hã taky däng doo. Bë
hyb n'aa newë hahỹỹh: Dooh sahõnh hẽ
Isaraéw buuj panaa, Isaraéw buuj heh'äät
rado bä P'op Hagä Do hã, dooh sahõnh hẽ
P'op Hagä Do karapee rado bä. 7 Abaraãm
panaa rabahado né paawä, dooh sahõnh hẽ
Abaraãm panaa heh'äät do rado bä. Jããm
hẽ ta wób tii, Abaraãm panaa heh'äät do
P'op Hagä Do hã. Hahỹỹ da P'op Hagä Do
ky däng paa Abaraãm hã: "Isak hanaa da a
panaa heh'äät."* 8 Hahỹỹ d' tahanäng pé tii:
Dooh sahõnh hẽ Abaraãm hanaa P'op Hagä
Do karapee rado bä. Jããm hẽ P'op Hagä Do
ky n'aa enooh do hyb n'aa henäk do P'op
Hagä Do karapee heh'äät tii. 9 Hahỹỹ da
P'op Hagä Do kyyh Abaraãm hã taky däng
do paah: "Wät hahỹỹ hã, ta baab, p'aa hẽnh
da õm ỹ bahehëën. Õm ỹ bahehëën bä p'aa
hẽnh, t'aah nyy däk da a ỹỹm Sarah",† näng
mä P'op Hagä Do kyyh Abaraãm hã taky
n'aa enooh doo.
10 Ta ti hã had'yyt hẽ nado ji bahapäh nyy
da P'op Hagä Do basëëw hõm ta karapee.
Sét hẽ Rebéka taah sa yb, Isak ãã wahë n'aa
makũũh. 11-12 Sét hẽ né paawä sa yb, ta taah
kawareeh henäk do pooj jé, dooh nä baad
hadoo do ramoo boo nä bä, dooh nä baad
nadoo do ramoo boo nä bä na-ããj hẽ, P'op
Hagä Do ky hadoo Rebéka hã: "Wah'ëëh
hadoo doo, ta jawén nä karom da",‡ näng
mäh. Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do
h'yyb däng do kaja däk hyb n'aa. P'op
Hagä Do h'yyb däng do né hẽ ti tanaëënh
doo. Dooh ramoo bok do hyb n'aa tado bä
sa hã P'op Hagä Do h'yyb däng doo. 13 Tii
da né hẽ P'op Hagä Do kyy kerih do bód
see her'oot: "Jakóh ỹ kamahãn wät. Esauh
dooh ỹ genaag bä."§
14 Tii d' tahadoo do hyb n'aa, "Dooh baad
hadoo do P'op Hagä Do moo wäd ji hã",
näng g'eeh ji kyyh? Dooh. Taw'ããts hẽ tii
da dooh ji edo bä. 15 Hahỹỹ da P'op Hagä
Do ky hadoo Mosees hã: "Ỹ ky enyym da
jé ỹ h'yyb däng do hã. Ỹ t'yyd mehĩĩn da
jé ỹ h'yyb däng do hã",** näng mä ta kyyh.
16 Ti hyb n'aa, ji karẽn do hyb n'aa nado ji
tabasëm. Dooh tak'ëp ji hyb n'aa tam'aah
do hyb n'aa tado bä na-ããj hẽ. Jããm hẽ ji
tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa P'op Hagä Do
ji tawén sëm. 17 Hahỹỹ da P'op Hagä Do
kyyh Paraóh hã ta kyy kerih doo gó: "Õm
ỹ asëëw hõm, hejój ỹỹ ỹ metëëh hyb n'aa
né hẽ a hã, hät ỹ ky n'aa etsëëh hyb n'aa
na-ããj hẽ badäk hahỹ haw'ããts hẽ", näng
mä ta kyyh. 18 Ti hyb n'aa kä, P'op Hagä Do
t'yyd mehĩĩn tah'yyb däng do hã, ranabuj
keh'ũũm tan'oo bä tah'yyb däng doo.
19 "Tii d' tado bä, h'ëëd hyb n'aa ër P'op
Hagä Do ky n'aa tapaa nä? Dooh ji haja
bä P'op Hagä Do h'yyb däng do wë ji h'yy
kawareem bä", näng apäh bë kyyh hã ỹỹ.
20 Bë ỹ eaanh ẽnh: Jaa bë ajyy its, P'op Hagä
Do bë ky gedag bä? "Hëd n'aa tii da ỹ
mabewyd wät", näng g'eeh apäh manajuu
kyyh hewyt do hã?†† 21 Dooh. Takarẽn
doo da né hẽ hewyt do moo wät tsäng
me. Takarẽn bä, sét ta pan'aa me tabewyt
hanäm do hood ta seeh, hanäm do hood
nado ta seeh.
22 Ti hadoo P'op Hagä Do hajaa tamoo wäd
bä ji hã takarẽn doo da. P'op Hagä Do karẽn
bä tahajaa paawä tametëëh ta kawajããn do
nesaa do sa wë, tahajaa paawä tametä bä ta
hejój, sa hã tamoo wät do hã. Ti hadoo né
hẽ tak'ëp h'yyb jawyg gó tagada, nayyw hẽ
tanarejãã hyb n'aa sa wë takawajããn doo,
ta jawén tarejãã doo. 23 Tii da P'op Hagä Do
bad'oo tak'ëp ta kamabaj'aa do tametëëh
hyb n'aa jé tat'yyd mehĩĩn do sa hã, ta pooj
jé tenäm doo, tak'ëp hetsooh do ta jawén

* 9:7 Genesis 21.12 † 9:9 Genesis 18.10, 14 ‡ 9:11-12 Genesis 25.23 § 9:13 Marakijas 1.2-3 ** 9:15 Esodo 33.19 †† 9:20 Isajas 29.16, 45.9

ragadoo hyb n'aa. [24] Ta ti sa wób né ëër,
Judah buuj mahang, Judah buuj nadoo do
mahang na-ããj hẽ ta wë tasëëw bong doo.
[25] Tii d' né paa P'op Hagä Do ky n'aa rod
Osejas häd näng do berii wät paa P'op Hagä
Do kyyh. Hahÿÿ d' paa ta kyyh:

"Karapé haa ỹ maneëënh da, karapé haa
nadoo do paah.
Ỹ kamanahã̃n do paa ỹ maneëënh da ỹ
kamahã̃n doo",‡‡ näng ta kyyh.

[26] Hahÿÿ da na-ããj hẽ P'op Hagä Do her'oot
paah:

"Ti awät da ti noo gó kä,
karapé haa ỹ nanäng do paa ỹ naëëj däk da
karapé haa däg."§§

[27] Isaraéw buuj hã kä, hahÿÿ d' paa P'op
Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do
her'oot:

"Hood tëg hawób hado né paawä Isaraéw
buuj,
jãã̃m né da sa wób P'op Hagä Do ed'ëëp.
[28] Tii d' tawén hadoo,
nayyw hẽ né hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
gawats'iik da sa häj n'aa buuj.
Jãã̃m né da sa wób ked'ëëp",*** näng mä
Isajas kyyh.

[29] Isajas her'oot do paa hadoo né kä.
Hahÿÿ d' paa ta kyyh:

"Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,
Sahõnh hẽ Haj'ap Do taneréd bä paawä ër
wób rabedëp hyb n'aa
ër panaa näng hyb n'aa,
Sodoma, Gomoha hado däg paawä ëër.
Ër paawä gawatsig jëng."†††

[30] Hahÿÿ d' tahanäng pé tii: Judah buuj
nadoo doo, dooh né paawä resóts bä nyy
da baad rabahado padëëk hyb n'aa P'op
Hagä Do matym gó, baad rawén hado däg
kän hÿÿ kä ta matym gó, rah'yy ka'eeh do
hyb n'aa. [31] Isaraéw buuj kä, tak'ëp rah'yyb
padäg né paawä Mosees ky n'aa jaw'yyk
do mejũũ doo da rababok hyb n'aa, baad
rabahado padëëk hyb n'aa paawä P'op Hagä
Do matym gó, dooh baad rahado padäg bä
ta matym gó. [32] Hëd n'aa ti rawén nahajaa?
Rawén nahajaa, dooh rah'yy ka'eeh doo me
resóts bä tii. Jãã̃m hẽ ramoo bok do hã
rakarẽn baad rabahado padëëk ta matym
gó. Ti hyb n'aa, ta tii hã tak'ëp rah'yyb
padëëk do hyb n'aa, dooh tagah'ood bä sa
hã h'ëëd hyb n'aa Kristo dajëp, Jesus rawén
makyys. Ta see hã tak'ëp ji h'yyb däk do
hyb n'aa pä hã ji tsyym poo heo, ji adëë
hyng do hadoo tii. [33] Tii d' né hẽ takerii däk
P'op Hagä Do kyy kerih doo gó:

"Bë hyb n'aa matakä.

Sijõn bä‡‡‡ ỹ daj'aat da pä, ta hã ratsyym
poo heo hyb n'aa.

Ta hã ratsyym poo heo da.

Ti hadoo né hẽ, ta tii hã h'yy kasadä doo,

dooh da tanu mebyy bä", näng ta kyyh.§§§

10

[1] Wakã̃n haa hedoo doo, bë ỹ maher'oot
hahÿÿh: Tak'ëp paawä ỹ karẽn Isaraéw buuj
rabedëp P'op Hagä Do wë. Tii d' né hẽ ỹ
ky n'aa etsẽẽ P'op Hagä Do hã sa hyb n'aa.
[2] Ỹ hapäh né hẽ sa ky n'aa ỹ wén her'oot
hahÿÿh: Tak'ëp né hẽ rakarẽn paawä P'op
Hagä Do rah'yyb en'yym. Ti hadoo né hẽ,
dooh rah'yy gah'ood bä P'op Hagä Do h'yyb
däng do hã. [3] Dooh rah'yy gah'ood bä nyy da
P'op Hagä Do bad'oo baad ji bahado däk hyb
n'aa ta matym gó. Ratyw n'aa esoos nyy da
rabad'oo, sa daaj hẽ baad rabahado padëëk
hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Ti hyb
n'aa, dooh rakarẽn bä ragado bä P'op Hagä
Do benyyw däk doo, baad ji bahado däk hyb
n'aa ta matym gó. [4] Dooh Mosees ky n'aa
jaw'yyk do tado wäd bä ji tah'yyb mahũũm
doo, Kristo an'oo bä. Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ

‡‡ 9:25 Osejas 2.23 §§ 9:26 Osejas 1.10 *** 9:28 Isajas 10.22-23 hanaa Paw-Ro erii wät doo. ††† 9:29 Isajas 1.9 ‡‡‡ 9:33 Jerusarẽnh panang ti Sijõn . Isaraéw buuj na-ããj hẽ kä ramaneëëj kän Sijõn . §§§ 9:33 Isajas 8.14, 28.16 daheeh ta ti kerii däk. Jesus ky n'aa né ti pä ky n'aa gó teh'ũũm doo. Hajõk Isaraéw buuj sa hã, dooh paawä P'op Hagä Do ky n'aa enooh do dajëb bä b'aa kajatsëk do hã. Ky n'aa kawas'ee däk sa hã b'aa hã dajëp doo. Ti hyb n'aa Jesus rawén makyys, rawén ganadoo. Panyyg gó Isajas erii wät doo da, hajõk Isaraéw buuj ratsyym poo heo do hadoo.

Kristo hã h'yy ka'eeh doo, baad rabahado
padëëk hÿÿ kä P'op Hagä Do matym gó.*

5 Hahÿÿ da Mosees erii wät do paa ta ky
n'aa jaw'yyk do hã hana do baad ji bahado
däk do ky n'aa: "Jé hahÿÿ hã kamejũũ do
moo wät doo, edëb né paawä da ta hyb
n'aa",† näng ta kyyh. 6-7 Ta see hadoo
Mosees kyyh seeh, ji h'yy ka'eeh do hyb
n'aa baad P'op Hagä Do matym gó ji bahado
däk do ky n'aa. Hahÿÿ da ta kyyh: "Hahÿÿ
da medoo manäh, 'Jaa hasëëk pé hÿ pong
jé? Jaa hahyng pé t'õp dejëp do rababong
bä?' " näng mäh. Hahÿÿ d' tahanäng pé
Mosees kyyh: Dooh hyb n'aa pé Kristo
bahyng ji an'oo bä.‡ Dooh hyb n'aa pé
dejëp do mahang Kristo ganyyh ji an'oo
bä.§ 8 Hahÿÿ da takerii däk: "Dawëë nado
a mahãnh panyyg hanäm doo. A h'yyb gó
tabawät, a kyyh hã tabawät",** näng kerih
doo.†† Ta ti né hẽ ti panyyg hanäm do ji
ky daheeh do pan'aa, ãã maher'ood hõm
doo. 9 Hahÿÿ da ãã panäk sahõnh hã: T'õp, a
h'yyb gó naa ta wób ramaa napäh bä, "Jesus
né hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo", manoo
bä, dejëp do mahang ganä wät P'op Hagä
Do an'oo bä baad a h'yyb gó maky dahé bä
na-ããj hẽ, tii bä õm da P'op Hagä Do ed'ëëp
nesaa do mahãnh, õm da ted'ëëp ta wë. 10 Ji
tawén ed'ëëp, ji h'yyb gó né hẽ ji ky daheeh
do hyb n'aa baad ji bahado däk hyb n'aa
P'op Hagä Do matym gó. Ji tawén ed'ëëp
na-ããj hẽ, ji noo me ji her'oot do hyb n'aa,
"Jesus né hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo."
11 Tii da né hẽ takerii däk P'op Hagä Do kyy
kerih doo gó: "Sahõnh hẽ né hẽ ta hã h'yy
kasadä doo, dooh da ranu mebyy bä",‡‡
näng P'op Hagä Do kyyh. 12 Séd hã P'op
Hagä Do gadoo ta hã h'yy kasadä doo, Judah
buuj, Judah buuj nadoo do na-ããj hẽ. Sét
né hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, sahõnh
hẽ sa wahë n'aa. Baad taky n'aa edëng
sahõnh hẽ ta hã ky n'aa ets'ẽẽ doo. 13 Tii
d' tawén hadoo, hahÿÿ da P'op Hagä Do ky
däng do hyb n'aa: "Sahõnh hẽ Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do hã ky n'aa ets'ẽẽ doo, wë ÿÿ
da sa h'yyb tym edëp ÿ an'oo bä."§§
14 Ti hado né paawä, nyy d' raky n'aa etsẽẽ
g'eeh, dooh ta hã rah'yy kae bä? Nyy da
Jesus Kristo hã rah'yy ka'eeh da g'eeh, dooh
raky n'aa napëë bä ta ky n'aa? Nyy da raky
n'aa napäh da, tananyy bä ta ky n'aa sa hã
maher'oot doo? 15 Nyy da rabaher'oot P'op
Hagä Do panyyg hanäm do ta wób sa hã,
P'op Hagä Do manejõ bä ramaher'oot hyb
n'aa? Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih
do hã ta ti ky n'aa: "Taw'ããts hẽ, baad ub
ta ti panyyg hanäm do panäg n'aa kajaa
doo",*** näng kerih do hã.
16 Taw'ããts hẽ né paawä tii, dooh sahõnh
hẽ Isaraéw buuj ragado bä P'op Hagä Do
panyyg hanäm doo. Tii da né hẽ Isajas
her'oot do paah. Hahÿÿ d' mä ta kyyh
P'op Hagä Do hã: "Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Doo, dooh raky dahé bä ër her'oot doo",†††
näng mäh. 17 Ti hadoo né hẽ, ji h'yy ka'eeh
doo, panyyg hanäm do ji maa newëë do hã
tabana. Kristo kyyh né hẽ ti panyyg hanäm
doo. 18 Hÿÿ kä, hajõk Isaraéw buuj rah'yy
kana'eeh do hyb n'aa ÿ eaanh hahÿÿh:
Dooh g'eeh rapanyyg enä hõm Kristo ky
n'aa hã? Rapanyyg enä hõm né hẽ. Hahÿ
P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot do hã
rapanyyg enä hõm né hẽ ji bahapäh:

"Badäk hahÿÿ bä haw'ããts hẽ sa kyyh këh ÿ
n'aa bawäd däk.
Dawëë sa kyyh kaja däk këh ÿ n'aa hã."‡‡‡

19 Hÿÿ kä, rapanyyg enä hõm né paawä,
dooh apäh Isaraéw buuj rah'yy genä bä
Kristo ky n'aa hã, rawén ganadoo? Dooh.
Dooh tii d' tado bä. Pooj jé dó hahÿÿ da
paa Mosees baher'oot P'op Hagä Do kyyh
Isaraéw buuj sa hã:

"Ta wób buuj hã da,

* 10:4 Hahÿÿ da na-ããj hẽ tahajaa ji erii bä tii: "Kristo hã takaja däk Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ Kristo hã h'yy ka'eeh doo, baad rabahado padëëk hÿÿ kä P'op Hagä Do matym gó." † 10:5 Rewitikos 18.5 ‡ 10:6-7 Dooh hyb n'aa pé Kristo bahyng ji an'oo bä, Kristo ewäd hyng do hyb n'aa. § 10:6-7 Dooh hyb n'aa pé dejëp do mahang Kristo ganyyh ji an'oo bä, Kristo ganä wäd kän do hyb n'aa. ** 10:8 Nahejooj baad ji bahado däk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, kerih do hã ji bahapäh. †† 10:8 Dew-Teronom 30.14 ‡‡ 10:11 Isajas 28.16 hã takerii däk tii. Dooh da ranu mebyy bä ta matym gó rabë bä, sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó, tahanäng pé tii. §§ 10:13 Jowéw 2.32 *** 10:15 Isajas 52.7 ††† 10:16 Isajas 53.1 ‡‡‡ 10:18 Saaw-Mo 19.4

p'ooj ub karapé haa nadoo do hã,
bë da h'yy kajew'ëës ỹ an'oo bä.
Ỹ anoo da bë kawajããn ta wób buuj wë
bë hã h'yy gatemah doo”,§§§ näng mäh.

20 Ta jawén, baad ub Isajas baher'oot paa
P'op Hagä Do kyyh Isaraéw buuj nadoo do
ky n'aa hã. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

“Hã ỹ hyb n'aa napeet do paa ỹ d' rawyyd
kän sa h'yyb me.
Ỹ kametä däk hã ỹ hyb n'aa napeet do paa
hã”,* näng mäh.

21 Isaraéw buuj ky n'aa hã kä hahỹỹ da Isajas
erii wät P'op Hagä Do kyyh:

“Moh ỹỹ ỹ an'oo had'yyt paa nabuj
keh'ũũm do sa wë,
hã ỹ h'yy kawereem do sa wë, ỹ masa do hyb
n'aa paawä.”†

11

Isaraéw buuj ta jawén P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn do ky n'aa hahỹỹh

1 Hahỹỹ da ỹ eaanh hỹỹ kä: P'op Hagä
Do mak'yyts kän g'eeh ta karapee, Isaraéw
buuj? Dooh. Dooh P'op Hagä Do mak'yyts
bä. Bë hegãã ỹỹh. Ỹ na-ããj hẽ Isaraéw buuj,
Abaraãm makũ panaa seeh, Bẽn-Jamih 12
hedoo do Isaraéw taah see panaa ỹỹh.
2 Dooh P'op Hagä Do mak'yyts bä ta karapee
p'ooj ub tasëëw hõm doo. Bë hapäh né hẽ
P'op Hagä Do kyy kerih doo gó P'op Hagä
Do hã Eriij her'oot do paah. Hahỹỹ da Eriij
makũ kyyh P'op Hagä Do hã, Isaraéw buuj
taky n'aa tapaa bä: 3 “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Doo, radejëëb kän sahõnh hẽ a ky n'aa rod
hedoo doo. Rarejã bëëh a wë ji ma ejuu do
tyng. Sét né hẽ ỹ mad'aak a ky n'aa rod
sa see paah. Ỹ na-ããj hẽ hỹỹ kä rakarẽn
radaj'ëëp”,* näng mä Eriij kyyh. 4 Ti m'
hahỹỹ da P'op Hagä Do ky gadoo Eriij: “Ỹ
asëëw däk tsyt hẽ wë ỹỹ 7 miw ajyy. Ta ti
dooh sa taron nuu me rehyy bë bä ta wób
sa kabarii Baaw häd näng do wë”,† näng mä
P'op Hagä Doo. 5 Ti hadoo né hẽ da hẽ. P'op
Hagä Do asëëw hõm Isaraéw buuj sa wób, sa
wë taky enyym do hyb n'aa. 6 Hỹỹ kä, sa wë
taky enyym do hyb n'aa tado bä P'op Hagä
Do wén sëëw hõm tii, dooh sa daaj hẽ baad
hadoo do ramoo bok do hyb n'aa tado bä. Ji
moo wät do hyb n'aa tado bä paawä, tii bä
dooh ji wë taky enyym do hyb n'aa had'yyt
hẽ tado wäd bä.
7 Hahỹỹ da tabawät, da hẽ, Isaraéw buuj
mahang: Dooh Isaraéw buuj rawyyd bä ti
resoos doo.‡ Jããm hẽ sa wób, P'op Hagä
Do asëëw hõm do rawyyd kän tii. Ta wób
dooh rah'yy gah'ood bä. Abaa padëëk sa
h'yyb P'op Hagä Do an'oo bä. 8 Hahỹỹ da
P'op Hagä Do kyyh do hã takerii däk sa ky
n'aa:

“Dooh rah'yy gah'ood bä P'op Hagä Do
an'oo bä.
Matym enä né paawä, dooh sa h'yyb gó
rahapëë bä.
Nabuuj enä né paawä, dooh ramaa napëë
bä.” §

9 Dawi na-ããj hẽ her'oot paa Isaraéw buuj
h'yy ganahoot do sa ky n'aa. Hahỹỹ da ta
kyyh sa ky n'aa hã, P'op Hagä Do hã taky
n'aa etsẽẽ bä:

“Man'oo sa tä, sa waa tak'ëp hanaak do na-
ããj hẽ,
h'yy kanap'eed gó rababok tan'oo bä,
raganadaa bä baad nadoo do rabahoop hyb
n'aa,
nesaa do ramoo bok do säm ragadoo hyb
n'aa kä.
10 Man'oo sa matym gabah'ũũd däk, rana-
hapäh hyb n'aa.
Man'oo ta wób karom rabahadoo hyb
n'aa.”**

11 Isaraéw buuj rah'yy kana'eeh do hyb
n'aa, dawëë P'op Hagä Do mahãnh rababoo
däg had'yyt hẽ g'eeh hỹ jawén? Dooh.
Dooh da raboo däg had'yyt hẽ dawëë P'op
Hagä Do mahãnh. Jesus ky n'aa raganadoo
do hyb n'aa, resõõts hõm do hyb n'aa, ta
wób, Isaraéw buuj nadoo do P'op Hagä Do

§§§ 10:19 Dew-Teronom 32.21 * 10:20 Isajas 65.1 † 10:21 Isajas 65.2. Isaraéw buuj rapanyyg enä né paawä, rah'yy genä né paawä, ranabuj keh'ũũm do hyb n'aa rawén ganadoo Kristo ky n'aa hanäm doo. * 11:3 1 Reis 19.10, 14 † 11:4 1 Reis 19.18 ‡ 11:7 Isaraéw buuj ratyw n'aa esoos, baad rabahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. § 11:8 Dew-Teronom 29.4, Isajas 29.10 ** 11:10 Saaw-Mo 69.22-23 †† 11:11 Rah'yy kajew'ëës bä da rat'yyd kamehĩĩn, tii bä da Jesus ragadoo.

edëëb kän hÿÿ kä ta wë, sa wë Isaraéw
buuj rah'yy kajew'ëës hyb n'aa.†† 12 Isaraéw
buuj resõõts hõm do hyb n'aa P'op Hagä
Do ky n'aa edëë kän hÿÿ kä badäk hahÿÿ
bä habong do Isaraéw buuj nadoo doo.
Isaraéw buuj raganadoo do hyb n'aa P'op
Hagä Do sa hã tanoo do paawä, baad P'op
Hagä Do ky n'aa edëë kän hÿÿ kä Isaraéw
buuj nadoo doo. Tii d' tahadoo do hyb n'aa,
bë hyb n'aa newë nyy da tak'ëp ti bahãnh
baad ub tabahadoo sahõnh hẽ ër hã, p'aa
hẽnh P'op Hagä Do wë Isaraéw buuj rah'yy
kawereem bä kä, Jesus hã rah'yy kae padëëk
bä kä.

13 Bëëh, Isaraéw buuj nadoo do hã ỹ ma-
her'oot hÿÿ kä. Ỹ Kristo asëëw hõm, ỹ
tamejũũ, Isaraéw buuj nadoo do mahang
ta ky n'aa ỹ ma metëëk hyb n'aa. Ti hyb
n'aa tak'ëp ỹ kamahãn ta ti hã ỹ tamejũũ
doo, tak'ëp ỹ wén hyb n'aa tam'aah. 14 Tii
d' ỹ wén d'oo, ỹ karẽn ỹ an'oo bä paawä
wakãn ỹ wób, Isaraéw buuj, bë wë rah'yy
kajew'ëës. Bë wë rah'yy kajewëëts bä,
rat'yyd kamehĩĩn, Jesus hã rah'yy ka'eeh
ỹ karẽn paawä, sa wób rabedëp hyb n'aa.
15 Da hẽ hajõk Isaraéw buuj P'op Hagä Do
etyn hõm ta mahãnh, Jesus raganadoo do
hyb n'aa. Ti hyb n'aa, ti nuuj jé, hajõk
Isaraéw buuj nadoo do wób, ta majĩĩ hedoo
do paah, tii kä ratyw n'aa nyy däk P'op Hagä
Do najiis rabahadoo hyb n'aa kä. Ta jawén,
Isaraéw buuj rat'yyd kamehĩĩn bä kä, Kristo
hã rah'yy kae bä kä, p'aa hẽnh da P'op Hagä
Do gadoo ti ta wë. Tak'ëp tabahetsooh da
ti noo gó kä. Dejëp do paa genä bong do
hadoo da tii! 16 Panyyg ky n'aa gó bë ỹ
maher'oot Isaraéw buuj ky n'aa: Tsyt hẽ
P'op Hagä Do wë kasëëw däg bä pãw pan'aa
uuh ta hã kan'oo däk doo, tii bä tsyt hẽ na-
ããj hẽ ta wë kasëëw däk sahõnh hẽ mad'aak
doo. Tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw däk
do tado bä joom patuuh, tii bä tsyt hẽ ta
wë kasëëw däk na-ããj hẽ joom moo sahõnh
hẽ.‡‡

17 Joom oriib häd näng do hadoo P'op
Hagä Do karapee, Isaraéw buuj. P'op Hagä
Do gekyd hõm joom moo wób. Tii bä bëë kä,
Isaraéw buuj nadoo doo, oriib häd näng do
daap hawäng do moo hadoo do tets'aa däk
joom tëëg heh'äät hã, joom moo heh'äät do
mahang. Ta täg, joom kóm hana doo, tabës
hÿÿ kä bë hã na-ããj kä.§§ 18 Tii d' tahadoo
do hyb n'aa, bë mak'yyts manä joom moo
hedoo do P'op Hagä Do gekyd hõm doo,
Isaraéw buuj. Bë h'yy kasabé manäh. Bë
hyb n'aa newë hahÿÿh: Dooh bë tado bä
joom patuuh hej'oonh doo. Joom patuuh ti
bë hã hej'oonh doo.

19 Hahÿÿ da apäh h'yy kasab'ee doo gó bë
see ky hadoo hã ỹỹ: "P'op Hagä Do gakyd
hõm joom moo wób, Isaraéw buuj, ỹỹh,
Isaraéw buuj nadoo doo, joom hã tabats'aa
däk hyb n'aa, ỹ tagadoo hyb n'aa", näng
apäh bë see kyyh. 20 Te hub né paawä tii,
P'op Hagä Do wén gekyd hõm tii, rah'yy
kana'eeh do hyb n'aa. Õm P'op Hagä Do
wén gadoo Kristo hã mah'yy ka'eeh do hyb
n'aa. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ mahyb n'aa
eãm, a hã hẽ h'yy kasabé manäh. 21 P'op
Hagä Do t'yyd manehĩĩn bä joom mooh,
Isaraéw buuj h'yy kana'eeh doo, õm na-ããj
hẽ dooh da tat'yyd mehĩĩn bä P'op Hagä Do
mahyb n'aa eréd hõm bä. 22 Bë hyb n'aa
newë hahÿÿh: Ky enyyw né paawä P'op
Hagä Do ji wë, dooh tahaja bä ji manesuj
bä. P'op Hagä Do ky n'aa ety wät Isaraéw
buuj Kristo ganadoo doo. Ky enyym bë
hã Isaraéw buuj nadoo doo. Taky enyyw
had'yyt hẽ bë hã, bë manabaan bä hahÿÿh:
Jãã̃m hẽ taky enyym do hyb n'aa bë tawén
gadoo. Ta ti bë mabaan bä, bë hã hẽ bë du
do bä bë h'yy ka'eeh, bë na-ããj hẽ P'op Hagä
Do etyn hõm da, joom moo ji gakyd hõm
do hadoo. 23 Isaraéw buuj h'yy kana'eeh do
paa rah'yy kawereem bä, p'aa hẽnh rah'yy
ka'eeh hyb n'aa kä, tii bä P'op Hagä Do
gadoo p'aa hẽnh tii, joom moo joom tëëg
hã ji ets'aa däk doo da. P'op Hagä Do hajaa

‡‡ 11:16 Hahÿÿ d' tahanäng pé tii: Tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw däk paa Abaraãm, Isak, Jakóh, Isaraéw buuj sa wahë n'aa. Ti hyb n'aa sa panaa na-ããj hẽ kasëëw bong tsyt hẽ ta wë. Hahÿ na-ããj hẽ: Tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw padëëk jãã̃m hẽ pooj jé Kristo hã h'yy ka'eeh doo. Isaraéw buuj né tii. Ti hyb n'aa, tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw padëëk sahõnh hẽ pooj jé h'yy ka'eeh do sa wakãã̃n. §§ 11:17 Hahÿÿ d' tahanäng pé tii: P'op Hagä Do asog hõm Isaraéw buuj wób. Isaraéw buuj nadoo do tagadoo sa jawén buuj. Hÿÿ kä ti ragado däk na-ããj hẽ sa sii Abaraãm hã, Abaraãm panaa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah.

tii d' tadoo bä sa hã. [24] Bëëh, daap hawäng
do b'aa oriib moo hedoo doo, P'op Hagä Do
gakyd bëëh, tii bä bë tets'aa däk joom oriib
häd näng do heh'äät do tëëg hã, joom moo
nahado né paawä bë p'ooj ub. Ta tii da P'op
Hagä Do haja bä tamoo wäd bä, ta bahãnh
tahajaa Isaraéw buuj, joom oriib heh'äät do
moo hedoo doo, p'aa hẽnh tets'aa bä ta tëëg
hã.***

Ta jawén Isaraéw buuj P'op Hagä Do ed'ëëp do ky n'aa hahỹỹh

[25] Wakãn haa hedoo doo, ỹ karẽn bë ba-
häpäh hahỹ pooj jé ji nahapäh nä doo,
bë hã hẽ bë h'yy kasabé mahãnh: Hajõk
Isaraéw buuj wób nabuj keh'ũũm dó, dooh
Jesus hã rah'yy gah'ood nä bä, sahõnh hẽ
ta ti Isaraéw buuj nadoo do P'op Hagä Do
hã h'yy ka'eeh do pan'aa ta hã rah'yy kae
padäg bä kä. [26] Ta ti kajaa bä kä, P'op Hagä
Do ed'ëëp da ta wë sahõnh hẽ Isaraéw buuj.
Tii da né hẽ P'op Hagä Do kyy kerih do
her'oot:

"Panang Sijõn††† häd näng doo bä naa
kajaa da ji h'yyb tym dëëb.
Tado hõm da P'op Hagä Do ganen'aak do
Isaraéw panaa ramoo bok doo.
[27] Hahỹ ti sa hã ỹ ky n'aa enooh doo, sa
hã ỹ bad'oo doo, nesaa do sa h'yyb
gó hanäng do ỹ ado hõm bä kä",‡‡‡
näng P'op Hagä Doo.

[28] Jesus Kristo ky n'aa hanäm do ra-
ganadoo do hyb n'aa, P'op Hagä Do majĩĩ dó
ti Isaraéw buuj, bëëh, Isaraéw buuj nadoo
doo, tyw n'aa enäh hyb n'aa, Kristo hã bë
h'yy ka'eeh hyb n'aa. Ti hadoo né hẽ, P'op
Hagä Do asëëw hõm do hyb n'aa sa wahë
makũũh, P'op Hagä Do kamahãn had'yyt hẽ
Isaraéw buuj, sa wahë makũũ hã taky n'aa
enooh do hyb n'aa. [29] Tii d' tawén hadoo,
dooh P'op Hagä Do ado hõm bä sa hã tanoo
do paah. Dooh na-ããj hẽ tah'yy kahỹỹd bä
tasëëw hõm do sa hã. [30] Isaraéw buuj raky
nadaheeh do hyb n'aa P'op Hagä Do t'yyd
mehĩĩn bëëh, p'ooj ub ta hã ky nadah'eeh
doo. [31] Hỹỹ kä, Isaraéw buuj na-ããj hẽ raky
nadaheeh do wób rabahado padëëk do hyb
n'aa kä, P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn da sa
hã, bë P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn doo da.
[32] Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do
nabuj keh'ũũm, P'op Hagä Do metä kän.
Dooh sa daaj hẽ rahaja bä rakedëëb bä, ti
hyb n'aa P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn sahõnh
hẽ.

P'op Hagä Do Paw-Ro j'aa etsë do ky n'aa hahỹỹh

[33] Tak'ëp né hẽ P'op Hagä Do ky enyym!
Tak'ëp baad ub sahõnh hẽ tamoo wät doo.
Sahõnh hẽ P'op Hagä Do hapäh.
Dooh ji haja bä ji h'yy ganyy bä nyy da
P'op Hagä Do h'yyb däng tamoo wät doo.
Dooh ji haja bä ji h'yy gah'ood bä h'ëëd hyb
n'aa
P'op Hagä Do bad'oo tamoo wät doo.
[34] "Dooh hapäh pé Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
h'yyb.
Dooh maher'oot pé ta hã nyy da
tabad'oo."§§§
[35] "Dooh hanoo pé P'op Hagä Do hã,
tamab'aanh péh!"*
[36] Tii d' tawén hadoo, sahõnh hẽ ta hanaa
had'yyt hẽ.
Ti né hẽ sahõnh hẽ mo haj'aa näng doo.
Ta no n'aa had'yyt hẽ.
Taw'ããts hẽ ta hã ji j'aa etsëë had'yyt hẽ.
Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.

12

Tsyt hẽ P'op Hagä Do wë ji awät do ky
n'aa hahỹỹh

[1] Ti hyb n'aa kä wakãn haa, P'op Hagä
Do ër tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa, tak'ëp ỹ
betsẽẽ bë kan'oo däk hyb n'aa P'op Hagä
Do hã, ta wë bë baboo had'yyt hẽ hyb
n'aa. Taw'ããts hẽ tsyt hẽ, nesaa do mahãnh,
tagen'aak doo da bë babok. Tii da né hẽ
P'op Hagä Do ji hyb n'aa jewyyg heh'äät
doo. Tii da né hẽ ta Sahee karẽn P'op Hagä
Do ji hyb n'aa jaw'yyk. [2] Bë aboo manä
badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do
hã h'yy kana'eeh do rababok doo da. Bë
an'oo bë P'op Hagä Do h'yyb h'ỹỹt, papuuj,
P'op Hagä Do karẽn do bë hyb n'aa newëë
hyb n'aa. Tii bä bë hapäh da P'op Hagä
Do karẽn doo. Taw'ããts hẽ, baad had'op,

*** 11:24 P'aa hẽnh P'op Hagä Do hajaa tagadoo ta wë Isaraéw buuj Jesus hã rah'yy kae bä kä, tahanäng pé tii. ††† 11:26 Jerusarẽnh häd see ti Sijõn . Isaraéw buuj ti na-ããj hẽ ramaneëënh Sijõn . ‡‡‡ 11:27 Isajas 59.20-21, 27.9, Jeremiij 31.33-34. §§§ 11:34 Isajas 40.13 * 11:35 Jóh 41.11

P'op Hagä Do tsebé hanoo do ti P'op Hagä
Do karẽn doo. 3 Taky enyym doo gó ỹ P'op
Hagä Do asëëw hõm do hyb n'aa ta mejüü
do ỹ bahadoo hyb n'aa, hahỹỹ da ỹ etsẽẽ
bë hã: Bë kawehëë manä bë hã hẽ. P'op
Hagä Do anoo do pénh bë h'yy ka'eeh doo,
bë hyb n'aa newëë. 4 Hahỹ hyb n'aa ta ti ỹ
etsẽẽ bë hã: Sét hẽ né paawä ji, hajõng ji
hã hanäng doo, ji moo hedoo doo, ji tsyym
hedoo doo, ji matym hedoo doo. Ta see ti
ji mooh moo wät doo. Ta see ti ji tsyym
bad'oo doo. Ta see pan'aa ji matym, ta see
pan'aa ji nabuuj. 5 Ti hadoo ër hã: Hajõk né
paawä ëër, sét hẽ Kristo hub hadoo ëër, sét
hẽ Kristo karapee ëër, ta hã ër h'yy kata däk
do hyb n'aa. Hajõk né paawä ëër, séd hã ër
kata däk ër da hadoo do hã, ji moo hedoo
doo, ji tsyym hedoo do séd hã ji hã takata
däk doo da. Ti hyb n'aa, bë kawehëë manä
bë hã hẽ ỹ wén näng. 6 Ta ky enyyw gó P'op
Hagä Do an'oo däk ër hã ta Sahee hejój gó
ji hajaa doo. Ër hã tetyn hõm ta Sahee ky
gabuuj gó ër hajaa doo. Ti hyb n'aa kä, ër
see hã P'op Hagä Do an'oo däg bä P'op Hagä
Do metëëh do ta wób hã tamaher'oot hyb
n'aa, taw'ããts hẽ ta h'yy ka'eeh do pénh
tamaher'oot tii. 7 Ji hã tan'oo däg bä ta wób
ji masa doo, tii bä taw'ããts hẽ ji masa né hẽ.
Ji hã tan'oo däg bä ta wób ji ma metëëk hyb
n'aa, taw'ããts hẽ ji ma metëëk né hẽ. 8 Ji hã
tan'oo däg bä ta wób ji h'yyb en'yym hyb
n'aa, tii bä taw'ããts hẽ ji h'yyb en'yym né
hẽ ta wób. Ji hã tan'oo däg bä bedoh do sa
hã ji masa hyb n'aa, taw'ããts hẽ baad né hẽ
ji masa. Ji hã tan'oo däg bä ta wób sa wahë
n'aa ji bahadoo hyb n'aa, taw'ããts hẽ h'yyb
hedoo doo me ji bag'ããs. Ji hã tan'oo däg bä
ta wób ji t'yyd mehĩĩn hyb n'aa, taw'ããts hẽ
tsebee gó tii d' ji bad'oo.

9 Taw'ããts hẽ bë h'yyb gó naa bë kamahã̃n
bë da hadoo doo. Bë kamahã̃n manä
nesaa doo. Taw'ããts hẽ baad hadoo do
bë kamahã̃n had'yyt hẽ. 10 Taw'ããts hẽ
ji wakããn baad ji kamahã̃n doo da bë
kamahã̃n bë da hadoo doo. Bë wehëë bë
da hadoo doo, bë hã hẽ bë kaweh'ëëh do
bahã̃nh.

11 Taw'ããts hẽ tak'ëp bë hyb n'aa tam'aah
P'op Hagä Do wë bë moo bok do hã.
Bë h'yyb nahũũj manäh, bë moo nahũũj
manäh. Taw'ããts hẽ bë h'yyb gó naa, h'yyb
hedoo doo me bë moo boo Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do wë.

12 Baad hadoo do bë gadoo da ta jawén
bë bahapäh do hyb n'aa, taw'ããts hẽ h'yyb
tsebee gó bë aboo had'yyt hẽ. Taw'ããts hẽ
h'yyb jawyg gó bë gadoo baad nadoo do bë
ahob bä. Bë eréd manä bë ky n'aa etsẽẽ doo.

13 Bë masaa bë wë hanäng doo me P'op
Hagä Do karapee, tsyt hẽ ta wë kasëëw bong
doo, bedoh doo. Taw'ããts hẽ baad bë gadoo
bë tób yt nu kejäk doo.

14 Bë ky n'aa edëë bë hã rejãã doo.
Taw'ããts hẽ bë ky n'aa edëë tii. Bë ky n'aa
was'ee manäh.

15 Taw'ããts hẽ bë tsebee tsebé do sa sii. Bë
aód ha'oot do sa sii.

16 Taw'ããts hẽ baad bë babok ta wób sa wë,
séd bë h'yyb hedoo hyb n'aa. Sa bahã̃nh bë
nu gadäk bë edoo manäh. Taw'ããts hẽ ta
wób sa yd jé had'os do sa da bë h'yyb hedoo.
Bë hajaa ta wób mahã̃nh bë edoo manäh.

17 Baad nadoo do bë hã ramoo boo bä, bë
mabaaj manä baad nadoo doo me. Taw'ããts
hẽ bë hyb n'aa newë nyy da baad hadoo do
bë moo bok ta wób sa matym gó. 18 Taw'ããts
hẽ sahõnh hẽ bë hajaa doo me bë tyw n'aa
esoos nyy da bë bad'oo, hanäm gó bë babok
hyb n'aa sahõnh hẽ sa wë. 19 Wakãn haa
hedoo do ỹ kamahã̃n doo, bë mabaaj manä
baad nadoo do bë hã ramoo bok bä. P'op
Hagä Do ti hanoo ta ti hedoo do säm. Tii da
né hẽ kerih doo gó P'op Hagä Do kyyh:

"Ỹ né hẽ ti ta säm habaanh doo.
Ỹ né hẽ ti baad nadoo do ta säm hanoo
doo",* näng mä P'op Hagä Doo.

20 P'op Hagä Do kyyh her'oot doo da né bë
bad'oo. Hahỹỹ da ta kyyh:

"A majĩĩ asa bä,
man'oo ta hã ta waa.
Tahoo kaaj bä,
man'oo ta naëng.
Nu mebyng da tii bä,
baad nadoo tamoo wät do paa hyb n'aa."†

21 Bë an'oo manä nesaa do j'aa ketsë bë hã.
Taw'ããts hẽ bë j'aa ketsë nesaa do hã baad
hadoo doo me.

* 12:19 Dew-Teronom 32.35 † 12:20 Proweh-Bijos 25.21-22

13

Hyb n'aa jewyk do sa hã ji ky daheeh do ky n'aa hahỹỹh

1 Taw'ããts hẽ bë sahõnh hẽ bë ky daheeh
hyb n'aa jewyk do ji rabag'ããs doo. Ta ti ỹ
wén mejũũ, dooh P'op Hagä Do ky gabuuj
nadoo pé ji wahë n'aa. P'op Hagä Do né hẽ
ti hanoo ji wahë n'aa rabahadoo hyb n'aa.
2 Ti hyb n'aa sa wahë n'aa wë h'yy kawareem
doo, P'op Hagä Do hanoo do wë né hẽ tah'yy
kawareem. Tii d' hedoo do sa daaj hẽ raky
n'aa katakyyk baad nadoo doo me. 3 Baad
moo bok doo, dooh hyb n'aa rajeỹỹm pé
hyb n'aa jewyk do hedoo doo. Baad nadoo
do moo bok do ti ti he'ỹỹm sa hã. Baad ub,
neỹỹm doo gó ji karẽn bä ji awäd bä ji wahë
n'aa wë, taw'ããts hẽ baad hadoo do ji moo
wät, tii bä ji wahë n'aa tsebé da ji wë. Ji moo
wät do hã da raj'aa etsë tii bä. 4 P'op Hagä Do
karom hadoo ji wahë n'aa hedoo doo, baad
hadoo do ramoo bok hyb n'aa ji hã. Hỹỹ kä,
baad nadoo do ji moo wäd bä, taw'ããts hẽ ji
eỹỹm sa hã, rahajaa do hyb n'aa ji rarejãã.
P'op Hagä Do karom, nesaa do moo bok do
rejãã do hadoo tii. 5 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ
ji ky daheeh né hẽ ji wahë n'aa. Ji ranarejãã
hyb n'aa had'yyt hẽ nado ji ky daheeh. Ji
wén ky daheeh na-ããj hẽ, ji h'yyb ji hã taky
n'aa tapa mahãnh. 6 Ti hyb n'aa, ji gadoo do
uuh ji an'oo had'yyt hẽ ji häj n'aa bag'ããs do
sa hã. Sa hã ji wén noo ta tii, P'op Hagä Do
karom hadoo rabahadoo do hyb n'aa, raty
kanewad had'yyt hẽ do hyb n'aa rabag'ããs
do hã. 7 Taw'ããts hẽ bë an'oo né hẽ dajëẽr ji
häj n'aa bag'ããs do ramejũũ doo. Taw'ããts
hẽ na-ããj hẽ baad ji weh'ëëh hyb n'aa jewyk
do ji hã bag'ããs doo.

8 Bë kũũt enä manäh. Tabad'op hẽ bë
kũũt enäh. Jããm hẽ ji da hadoo do ji
kamahãn do ti bë kũũt hado had'yyt hẽ sa
wë. Ta ti ỹ wén her'oot, ta da hadoo do
kamahãn doo, taky dahé däk do hyb n'aa
sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk
doo. 9 Hahỹỹ da P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk doo: "Aã̃ manä ta see ỹỹm sii.
Madajëëb manä a da hadoo doo. Etsëëg
manäh. H'yyb däg manä a da hadoo do
h'ëëd hã."* Ta ti ta ky n'aa jaw'yyk
doo, ta ky n'aa jaw'yyk do wób na-ããj hẽ,
hahỹ sét hadoo do tamejũũ do hã takaja
däk: "Makamahãn a da hadoo doo, a hã
makamahãn doo da."† 10 Jé kamahãn doo,
dooh baad nadoo do tamoo wäd bä ta da
hadoo do hã. Ti hyb n'aa, jé kamahãn do ky
dahé däg kän P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk
doo. 11 Taw'ããts hẽ bë ỹ maher'ood wät
doo da bë babok, da hẽ ër babok bä Kristo
matëëh do ji gadaa had'yyt hẽ bë hapäh do
hyb n'aa. Bë h'yy kanap'eed manä ha'ỹỹh
do rah'yy kanapeet doo da. Taw'ããts hẽ bë
h'yyb hedoo, ji h'yyb näm do hadoo. Ër
du doo noo gó Jesus hã ër h'yy ka'eeh doo,
hãd badawëët nä ta wë ji Kristo ed'ëëp doo.
Hỹỹ kä hãd edaa däk. Ti hyb n'aa taw'ããts
hẽ bë h'yyb hedo bë ỹ maher'ood wät doo
da bë babok hyb n'aa. 12 Panyyg ky n'aa gó
bë ỹ maher'oot tii: Edaa däk atsëm bahänh
doo, edaa däk tabawak, ti hyb n'aa, taw'ããts
hẽ ër erét badagyp hadoo do ji moo wät
do paah.‡ Taw'ããts hẽ baad hadoo doo gó
ër babok, ta bag gó ër babok do hyb n'aa.
Ji kuman hadoo ti baad hadoo doo, ta me
nesaa do hã ji j'aa ketsë doo. 13 Taw'ããts hẽ
baad ër babok, adëb bä, ta bag gó, ji awät do
hadoo. Taw'ããts hẽ dooh ji aoom bä jarakë
hedoo do hã. Taw'ããts hẽ dooh ta bahãnh
ji awëë bä na-ããj hẽ. Taw'ããts hẽ dooh ër
aã̃ bä ji ỹỹm ji patug nadoo do sii. Taw'ããts
hẽ dooh ër moo boo nu meby n'aa näng
doo. Taw'ããts hẽ dooh ër aboo bä séd ji
h'yyb nahedoo doo gó ji da hadoo do hã,
dooh ta wób hã ër h'yy kajewëëts na-ããj hẽ.
14 Bë an'oo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Jesus
Kristo, bë h'yyb gó tabawäd had'yyt hẽ, bë
tah'yyb mahũũm, Kristo bawät doo da bë
babok hyb n'aa kä. Bë an'oo manä nesaa do
ji h'yyb säg karẽn do bë h'yyb gó tawäd bä,
nesaa do bë moo boo mahãnh.

14

Nyy da ji bawät ji da hadoo do wë ky n'aa hahỹỹh

1 Taw'ããts hẽ bë gadoo ji hã P'op Hagä Do
karẽn do hã baad h'yy ganehot nä doo. Bë
ky kedag manä sa sii sa hã baad hadoo do
p'ãã. 2 Ta wób sa hã tahajaa sahõnh hẽ ji
awëë bä. Tii d' nado ta wób sa hã. Baad
h'yy ganehot nä do sa hã, dooh ji awëë bä
ta dab. 3 Sahõnh hẽ haw'aa doo, sahõnh hẽ

* 13:9 Esodo 20.13-15, 17, Dew-Teronom 5.17-19, 21 † 13:9 Rewitikos 19.18 ‡ 13:12 Badagyp hadoo doo, sahõnh hẽ nesaa pé tii.

hawëh doo, taw'ããts hẽ dooh ramak'yyts
bä ta dab nawëh doo. Ti hadoo ẽnh ta dab
naw'ëëh doo, taw'ããts hẽ dooh raky n'aa
ety bä baad nadoo do hã ta dab haw'ëëh
doo, P'op Hagä Do gado däk do hyb n'aa
sahõnh hẽ haw'aa doo, sahõnh hẽ hewëh
doo. 4 Karom ky n'aa gó bë ỹ maher'oot ta
tii: Dooh taw'ããts hẽ tado bä ta see karom
ji nabuuj gedo bä, baad tamoo nawäd bä ji
edoo bä. P'op Hagä Doo, ta kariw n'aa ti
taher'oot da baad tawäd bä, baad tanawäd
bä. Baad däg da tabahadoo Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do matym gó, Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do hajaa do hyb n'aa baad had'yyt hẽ
tabahado däk tan'oo bä.

5 Ta wób rahyb n'aa jew'yyk ta ã̃h see ta
ã̃h wób mahã̃nh. Ta wób sa hã, séd uuh
had'yyt hẽ ji ã̃h. Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ
baad bë bahapäh bë h'yyb gó h'ëëd hyb n'aa
bë bad'oo bë bahed'oo doo. 6 Ta ã̃ see hyb
n'aa jaw'yyk doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do taweh'ëëh do hyb n'aa tii d' tabad'oo.
Sahõnh hẽ hawëh doo, sahõnh hẽ hawa
doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do taweh'ëëh
do hyb n'aa tii d' tabad'oo na-ãã̃j hẽ, ta waa,
ta tä hyb n'aa P'op Hagä Do hã taj'aa etsë
do hyb n'aa. Ta dab nawëh doo, Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do taweh'ëëh do hyb n'aa tii d'
tabad'oo na-ãã̃j hẽ. P'op Hagä Do hã na-
ãã̃j hẽ taj'aa etsë tii. 7 Dooh ër daaj hẽ ër ta
danäh ër do bä ër aboo bä, ër dajëb bä na-
ãã̃j hẽ. Dooh ji daaj hẽ ji h'yyb en'yym hyb
n'aa ji awäd bä, ji dajëb bä. 8 Badäk hahỹỹ
bä ër abok doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
ër h'yyb en'yym hyb n'aa tii, ër dajëb na-
ãã̃j né hẽ. Ti hyb n'aa kä, badäk hahỹỹ bä ër
abok bä, ër dajëb bä na-ãã̃j hẽ, Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do ma had'yyt hẽ ëër. 9 Ti hyb
n'aa né hẽ Kristo wén dajëp, tawén ganä
wät, sahõnh hẽ sa wahë n'aa tabahadoo hyb
n'aa, dejëp do sa wahë n'aa, edëp do sa
wahë n'aa na-ãã̃j hẽ.

10 Ti hyb n'aa, h'ëëd hyb n'aa bë ky n'aa
etyy bë wakãã̃n hadoo do ta dab tabawëh
do hyb n'aa? Bëë kä, baad h'yy ka'eeh
doo, h'ëëd hyb n'aa bë makyys bë wakãã̃n
hadoo do ta dab tanawëh do hyb n'aa? Ër
sahõnh hẽ, ër da kametä däk P'op Hagä Do
matym gó ër taky n'aa etyy hyb n'aa, ër hã
tabaher'oot hyb n'aa tagado bä, taganado
bä ër moo bok do paah. 11 Hahỹỹ da takerii
däk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó:

"Baad ỹ ky däng, dooh ỹ ky kahỹỹd bä",
näng mä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Doo,
"sahõnh hẽ rabehyy b'ëëh da sa taron nu
paa me pój ỹỹ jé.
Sahõnh hẽ raj'aa etsë da P'op Hagä Doo",
näng mä P'op Hagä Do kyyh.*

12 Ti hyb n'aa kä, ër sahõnh hẽ, sét ken'yyh
da P'op Hagä Do hã ër da kaner'oot ër babok
do paa hã.

13 Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ ër erét ër da
hadoo do ër ky n'aa etyy doo. Taw'ããts hẽ
baad bë hyb n'aa matakä, tabad'op hẽ bë
moo boo mahã̃nh, tabad'op hẽ bë her'ood
mahã̃nh baad nadoo do hã h'yyb tatuk do
bë seeh. 14 Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do hã ỹ h'yy kata däk do hyb n'aa, baad
ub hëp ỹỹ gó ỹ bahapäh hahỹỹh: Ji awa
do mahang, ji awëh do mahang, dooh ti
hanäng pé baad nado wäd ji bahado däk
P'op Hagä Do matym gó hanoo doo. Baad
ub ti sahõnh hẽ. Ti hadoo né hẽ, jé hahỹỹ
da hyb n'aa newëë doo: "Hahỹ dooh ji awëë
bä. Dooh P'op Hagä Do karẽn bä ji awëë bä",
tanoo bä ta h'yyb gó, tii bä taw'ããts hẽ nado
tawëë bä. Baad nado däk ti ta hã. 15 Bë awa
do hyb n'aa, bë awëh do hyb n'aa bë wakãã̃n
hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do bë h'yyb
rejã bä, tii bä dooh kamahã̃n gó bë aboo
booh. Bë an'oo manä bë awëh do hyb n'aa
bë wakãã̃n hedoo doo, sa hyb n'aa Kristo
dajëp doo, baad rawén h'yy kanae wät. 16 Ti
hyb n'aa hahỹ ỹ etsẽẽ bë hã: Bë adoo manä
bë wakãã̃n hedoo do h'yyb rejãã doo, baad
né paawä ti bë hã. Taw'ããts hẽ bë h'yyb bë
meso, baad hadoo do bë hã hyb n'aa, ta wób
Jesus hã h'yy kana'eeh do bë raky n'aa rejã
mahã̃nh. 17 Ta ti ỹ wén etsẽẽ bë hã, ji awa
do hyb n'aa nado, ji nawa do hyb n'aa nado,
ji eëëk do hyb n'aa nado tabag'ãã̃s doo bä
ji P'op Hagä Do gadoo. Ti nado P'op Hagä
Do karẽn do ji hã. P'op Hagä Do ji tabag'ãã̃s
bä, takarẽn ta Sahee ji tah'yyb mahũũm do
hyb n'aa baad ji bawät ta matym gó, h'yyb
nyyw gó ji bawät ji da hadoo do wë, tsebee
gó ji bawät na-ãã̃j hẽ. 18 Ta tii da Kristo wë
moo bok do rah'yyb en'yym P'op Hagä Doo.

* 14:11 Isajas 45.23

Baad ub da na-ããj hẽ ta wób raher'oot ta tii
d' hawät do sa ky n'aa.
19 Ti hyb n'aa kä, taw'ããts hẽ h'yyb nyyw
gó ji bawät ji da hadoo do wë hanoo do hã
ër h'yyb padëëk, ër moo booh. Taw'ããts hẽ
ër h'yyb padëëk na-ããj hẽ ër moo bok ër
da hadoo do masa do hã, Jesus hã ër h'yy
ka'eeh do takah'üüm hyb n'aa. 20 Bë rejã
manä bë da hadoo do h'yyb gó P'op Hagä Do
moo wät doo, bë awa do hyb n'aa, bë awëh
do hyb n'aa sa hã baad nadoo doo. Tahaja
né paawä sahõnh hẽ ji awa bä, ji awëë bä,
dooh taw'ããts hẽ tado bä ji awëë bä, ji awa
bä ta see h'yyb panas'ëëh doo, baad tah'yy
kanae wät hanoo doo.† 21 Taw'ããts hẽ dooh
ji eëg bä uwa s'ëëb, taw'ããts hẽ dooh ji awëë
bä ji tä, ta ti ji da hadoo do Jesus hã h'yy
ka'eeh do tah'yyb tatug bä. Taw'ããts hẽ
tabad'op hẽ ër moo boo ër da hadoo do baad
nadoo do hã tah'yyb tatuk doo.
22 Baad tado bä a hã sahõnh hẽ hedoo pé ji
awëë bä, uwa s'ëëb ji eëg bä, taw'ããts hẽ tii.
P'op Hagä Do hapäh a h'yyb. Mamejõ manä
ta wób ragadoo a hã pé baad hadoo doo. Ky
n'aa kedëng jé ta hã hẽ ky n'aa kanatapaa
doo, ta hã pé baad hadoo do p'ãã. 23 Tii d'
nado h'yy ketyn doo gó ta tä tawëë bä, ta
hã pé ji nawëh doo. P'op Hagä Do ky n'aa
etyy da ta ti hedoo doo, h'yy ka'eeh doo me
tanadoo do hyb n'aa tabad'oo doo. Sahõnh
hẽ ji h'yy ka'eeh doo me nadoo do ji moo
wät doo, baad nado ti P'op Hagä Do matym
gó.

15

1 Taw'ããts hẽ ëër, baad P'op Hagä Do hã
h'yy kasadä doo, ër gadoo, ër masa ër da
hadoo do baad nado nä P'op Hagä Do hã
h'yy kasadä doo. Taw'ããts hẽ dooh ër karẽn
do jawén ër abooh. 2 Taw'ããts hẽ ër sahõnh
hẽ ër h'yyb en'yym ër wakããn hedoo doo,
baad tabadoo hyb n'aa sa hã, baad P'op
Hagä Do hã rah'yy kasadä hyb n'aa kä.
3 Kristo na-ããj hẽ, dooh ta daaj hẽ tah'yyb
en'yym do jawén nado paa tabawät. Ta
wób tamasa hyb n'aa paa ti tabawät, hahỹ
kerih do paa metëëh doo da né hẽ: "Jó ỹỹ
tabadäng õm raky n'aa rejãã doo. Ỹ né hẽ
gado däk, a hã tanadäng hyb n'aa",* näng
kerih do paah. 4 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do
kyyh p'ooj ub kerii däk doo, takerii däk ër
tama metëëk hyb n'aa, h'yy ganajëng doo
me, ta kyy kerih doo gó hana do ji h'yyb
näm doo me ër gada hyb n'aa baad hadoo
do ër hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.
5 P'op Hagä Do hã, ji h'yy ganajëng do hanoo
doo, ji tah'yyb en'yym doo, ỹ ky n'aa etsẽẽ,
séd bë h'yyb hedo had'yyt hẽ tan'oo bä,
Kristo Jesus bawäd wät doo da bë babok hyb
n'aa, 6 sét hadoo doo me bë h'yyb, sét hadoo
doo me bë kyyh, P'op Hagä Doo, ër Wahë
N'aa Jesus Kristo Yb, bë j'aa etsë hyb n'aa
kä.
7 Ti hyb n'aa kä, taw'ããts hẽ bë gadoo bë
da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh doo, bë
Kristo gado däk doo da. Taw'ããts hẽ tii da
bë bad'oo P'op Hagä Do kawehëë däk hyb
n'aa. 8 Bë hyb n'aa newë bë ỹ maher'oot
doo: Kristo bana kän Judah buuj tamasa
hyb n'aa, te hub né hẽ P'op Hagä Doo,
tametëëh hyb n'aa, Judah buuj sa wahë
makũũ hã P'op Hagä Do ky däng do takaja
däk hyb n'aa, 9 Judah buuj nadoo do P'op
Hagä Do raj'aa etsë hyb n'aa, sa wë tat'yyd
mehĩĩn do hyb n'aa. Tii da né paa takerii
däk ta ti ky n'aa:

"Ti hyb n'aa a hã ỹ j'aa etsë da Judah buuj
nadoo do mahang.
Õm ỹ ma ejäm da."†

10 Hahỹỹ da na-ããj hẽ takerii däk:

"Bëëh, Judah buuj nadoo doo,
bë tsebee P'op Hagä Do karapee sa sii, Judah
buuj sa sii."‡

11 Hahỹỹ da na-ããj hẽ takerii däk:

"Bëëh, Judah buuj nadoo doo,
bë j'aa etsëë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.
Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong doo,

† 14:20 Hahỹỹ d' apäh Paw-Ro hanäng péh: Ji awëë bä ji da hadoo do tayy doo, ji h'yyb tatuk tabawëh hyb n'aa ta hã pé ji nawëh doo. Tii bä ta hã hẽ, ta daaj hẽ ta h'yyb ky n'aa tapaa, tii d' tabad'oo do hyb n'aa. Tii bä teréd hõm Jesus hã tah'yy ka'eeh doo, ta daaj hẽ, ta hã hẽ ta h'yyb ky tapaa do hyb n'aa, baad nado tamoo wät ted'oo do hyb n'aa. * 15:3 Saaw-Mo 69.9 hã takerii däk ti P'op Hagä Do hã kaher'oot do paah. † 15:9 2 Samuéw 22.50, Saaw-Mo 18.49 ‡ 15:10 Dew-Teronom 32.43 § 15:11 Saaw-Mo 117.1

bë j'aa etsëë ta hã.”§

12 Hahÿÿ d' paa Isajas baher'oot:

“Ganyyh da Jesé panaa mahang
Judah buuj nadoo do bag'ããs doo.
Ta hã da rah'yy kasadä.”**

13 P'op Hagä Do hã, baad taky n'aa enooh
do ji gada hanoo do hã ỹ ky n'aa etsẽẽ bë
h'yy gadajang tan'oo bä, h'yyb nyyw gó bë
babok tan'oo bä bë hã, ta hã bë h'yy ka'eeh
do hyb n'aa. Ta ti ỹ wén ky n'aa etsẽẽ, ta
Sahee hejój me tan'oo bä baad ub had'yyt
hẽ bë gada hyb n'aa ër hã taky n'aa enooh
doo.
14 Wakãn haa hedoo doo, baad ỹ bahapäh
hahỹ hëp ỹỹ gó: Bë ky enyyw had'yyt né
hẽ bë da hadoo do wë, baad bë bahapäh
nyy da P'op Hagä Do karẽn ji bawät, baad
bë bahajaa bë maher'oot bë da hadoo doo,
baad rababok hyb n'aa. 15 Ti hadoo né hẽ,
dooh né hẽ ỹ ky n'aa eã̃m bä bë ỹ ma erii
wät do hã, ta ti bë mabaan mahã̃nh. Tii
da bë ỹ wén ma erii wät, ta ky enyym doo
gó P'op Hagä Do anoo do hyb n'aa hã ỹỹ,
16 Judah buuj nadoo do mahang Kristo Jesus
panäg n'aa ỹ bahadoo hyb n'aa. P'op Hagä
Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh doo, P'op
Hagä Do matym n'aa manaa do hadoo ỹỹh.
Judah buuj nadoo do hã ỹ maher'oot P'op
Hagä Do panyyg hanäm doo, P'op Hagä Do
matym n'aa hadoo P'op Hagä Do gen'aak do
rabahadoo hyb n'aa, P'op Hagä Do Sahee sa
h'yyb gó moo wät do hyb n'aa, tsyt hẽ nesaa
do mahã̃nh kasëëw hõm do rabahadoo hyb
n'aa kä.
17 Ti hyb n'aa, ti anäng ỹ h'yy kasab'ee
do pan'aa Kristo Jesus hejój gó P'op Hagä
Do wë ỹ moo wät do hyb n'aa. 18 Ti hadoo
né hẽ, jãã̃m hẽ ỹ h'yy kasab'ee ỹ moo wät
do hã Kristo moo wäd wät do hyb n'aa. Ta
ky n'aa sa hã ỹ maher'oot do hyb n'aa, sa
mahang ỹ moo wäd wät do hyb n'aa, Kristo
an'oo bä Judah buuj nadoo do P'op Hagä
Do hã raky daheeh hyb n'aa. 19 Ta heen
n'aa hejój gó, meuj n'aa näng do hejój gó,
P'op Hagä Do Sahee hejój gó ỹ moo wäd
wät sa mahang. Jerusarẽnh bä naa, Iririko
häd näng do häj n'aa bód hẽnh kä baad
ỹ baher'ood hõm sahõnh hẽ sa hã Kristo
panyyg hanäm doo. 20 Hahỹỹ da had'yyt
hẽ ỹ bahed'oo: Ỹ karẽn ỹ maher'oot Kristo
ky n'aa ta wób ranaher'oot nä bä, ta wób
ramoo bok do jó ỹ moo nawät hyb n'aa.
21 P'op Hagä Do kyy kerih doo gó kerii däk
doo da ỹ karẽn ỹ bad'oo. Hahỹỹ da takerii
däk:

“Panyyg tamah do rahapäh da,
Ta ky n'aa nanapäh do h'yy kadew'uuh
da.”††

22 Raky n'aa nanapäh nä bä ỹ maher'ood
hõm do hyb n'aa Kristo ky n'aa, dooh paa
tahaja bä bë wë ỹ hegãã bä. 23 Hỹỹ kä, ỹ
haja däk do hyb n'aa babä Kristo ky n'aa ỹ
maher'oot doo, hajõõ däk hyb n'aa na-ãã̃j
hẽ ta baab ỹ karẽn do bë wë ỹ baheg'ãã̃s,
24 ỹ karẽn paawä bë panang bä ỹ nu däng
dó Es-Pã̃j häj n'aa bä ỹ mahõm me, bë ỹ
bahehëën hyb n'aa. Bë ỹ bahehëën do
jawén paa bä, banadawëd né paawä, ỹ karẽn
paawä ỹ bë masa Es-Pã̃j hẽnh ỹ bahõm doo.
25 Jerusarẽnh hẽnh ỹ bahõm dó pooj jé, Jesus
hã h'yy ka'eeh do t'ĩĩ hẽnh habong do sa
matym n'aa ỹ tajooh hyb n'aa. 26 H'yyb
tsebé doo me Jesus hã h'yy ka'eeh doo,
Masedonija, Akaja häd enäh do häj n'aa bä
habong do rabata padëëk dajẽẽr, Jesus hã
h'yy ka'eeh do Jerusarẽnh bä habong do
ramasa hyb n'aa. 27 Sa daaj hẽ, sa h'yyb gó
naa ramasa. Taw'ãã̃ts hẽ né hẽ ti ramasa
sa hã, rakũũt enäh do hadoo do hyb n'aa
sa wë. Jesus hã h'yy ka'eeh do Jerusarẽnh
bä habong do sa hyb n'aa né hẽ Judah
buuj nadoo do ragado däk sa h'yyb gó baad
hadoo do P'op Hagä Do Sahee hã hana
doo. Ti hyb n'aa, taw'ãã̃ts hẽ ti ramasa hỹỹ
kä Judah buuj hã sa wë hanäng doo me,
ramabaanh do hadoo. 28 Sa matym n'aa ỹ
tajooh do jawén paa bä, baad sahõnh hẽ
dajẽẽr ragado däk ỹ bahapäh bä kä, ỹ tsyym
kadoo da Es-Pã̃j häj n'aa hẽnh ỹ bahõm doo.
Ta hõõ bä ỹ nu däng dó bë panang bä, bë
ỹ baheg'ãã̃s hyb n'aa. 29 Baad ỹ bahapäh
hahỹỹh: Bë wë ỹ kajaa bä, tak'ëp bë da
Kristo ky n'aa edëng da hëp ỹ n'aa.
30 Hỹỹ kä wakãn haa hedoo doo, Jesus
Kristo ër Wahë N'aa karapee ër bahadoo do

** 15:12 Isajas 11.10. Dawi makũ yb ta ti Jesé. Jesus né ti Jesé panaa Judah buuj nadoo do bag'ãã̃s doo. †† 15:21 Isajas 52.15

hyb n'aa, ër da hadoo do ër kamahãn P'op
Hagä Do Sahee anoo do hyb n'aa na-ãã̃j hẽ,
tak'ëp ỹ betsẽẽ bë hã, si ỹỹ P'op Hagä Do
hã bë ky n'aa ets'ẽẽ had'yyt hẽ hëp ỹ n'aa.
31 Bë ky n'aa ets'ẽẽ ỹ P'op Hagä Do mo n'aa
jesuu hyb n'aa Judah häj n'aa bä habong
do Jesus hã h'yy kana'eeh do sa mahãnh.‡‡
Bë ky n'aa ets'ẽẽ na-ãã̃j hẽ, baad Jesus hã
h'yy ka'eeh do Jerusarẽnh bä habong do
ragadoo hyb n'aa sa matym n'aa sa wë ỹ
mahũũm doo. 32 Taw'ãã̃ts hẽ tii da bë ky n'aa
ets'ẽẽ, P'op Hagä Do karẽn bä, h'yy gadajaa
gó bë wë ỹ kajaa hyb n'aa, bë mahang ỹ
h'yy kameh'ãã̃k hyb n'aa, p'aa hẽnh ỹ h'yyb
hedo däk hyb n'aa kä. 33 Hỹỹ kä ỹ karẽn
P'op Hagä Doo, ji tah'yyb en'yym doo, bë
mahang tabawät. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ãã̃ts
hẽ.

16

Sa hã Paw-Ro hyb n'aa esee do ky n'aa hahỹỹh

1 Bë ỹ maher'oot ër ã̃nh hadoo do Pëb
häd näng do ky n'aa. Baad tabawät. Jesus
hã h'yy ka'eeh do panang Sẽn-Kerej häd
näng doo bä habong do sa masa n'aa see
tii. 2 Taw'ãã̃ts hẽ bë gadoo bë wë takajaa
bä, bë nemuun Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
hã tah'yy kata däk do hyb n'aa. Taw'ãã̃ts
hẽ baad bë gadoo Jesus hã h'yy ka'eeh doo,
tsyt hẽ ta wë kasëëw däk do ji gadoo doo
da. Taw'ãã̃ts hẽ bë masaa ta hã, hajõng
do tamasaa wät do hyb n'aa. Ỹ na-ãã̃j hẽ
tamasaa wät.

3 Bë maher'ood Pisiir, ta patug Akira da-
heeh, ỹ hyb n'aa esee sa hã. Nemon ỹỹ
Kristo Jesus wë ramoo bok tii. 4 Rahapëë
né paawä dajëp sa hã péh, ti hadoo né
hẽ ỹ ramasa. Ỹỹh, sahõnh hẽ Judah buuj
nadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt
hẽ kahet'aa do na-ãã̃j hẽ, ãã tsebé sa wë,
baad hadoo do ãã hã rabad'oo do hyb n'aa.
5 Taw'ãã̃ts hẽ hät ỹỹ gó bë edëë na-ãã̃j hẽ
Jesus hã h'yy ka'eeh do Akira sa tób bä
kahet'aa doo.

Bë maher'ood najis ỹỹ, Epenet häd näng
doo, ỹ hyb n'aa esee ta hã. Häj n'aa bód
Asija häd näng doo bä, jãã̃m hẽ pooj jé
Kristo hã h'yy ka'eeh do ti Epenet. 6 Hät ỹỹ
gó bë edëë Marija, tak'ëp bë hyb n'aa moo
wät do paah. 7 Hät ỹỹ gó bë edëë nemon
ỹỹ Isaraéw buuj hedoo doo, Ã̃n-Doroniko,
Junijas häd enäh doo, si ỹỹ radewäts b'ëëh
do paah. Ky n'aa etsëëh tii, Jesus mejũũ do
sa mahang. Pój ỹỹ jé Kristo hã rah'yy kae
padëëk tii.

8 Hät ỹỹ gó bë edëë aj'yy Ã̃m-Pijat häd
näng doo, ỹ kamahã̃n doo, Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do hã tah'yy kata däk do hyb n'aa.
9 Hät ỹỹ gó bë edëë aj'yy Uh-Bã̃n häd näng
doo, ër sii Kristo wë moo wät doo. Hät ỹỹ
gó bë edëë najis ỹỹ Es-Takis häd näng doo.
10 Hät ỹỹ gó bë edëë aj'yy Aperes häd näng
doo, h'yy kanerét doo me baad had'yyt hẽ
Kristo hã h'yy ka'eeh doo. Hät ỹỹ gó bë
edëë aj'yy Aris-Tob häd näng do tób yt hã
haj'eenh doo. 11 Hät ỹỹ gó bë edëë aj'yy
Erodijõn häd näng doo, nemon ỹỹ Isaraéw
buuj hedoo doo. Hät ỹỹ gó bë edëë aj'yy
Nar-Sis häd näng do tób yt hã haj'eenh do
Jesus hã h'yy ka'eeh doo.

12 Hät ỹỹ gó bë edëë ỹỹj Tiripena, Tiriposa
häd enäh doo. Tak'ëp ramoo bok do ti
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë. Hät ỹỹ gó bë
edëë ỹỹnh Peh-Sid häd näng doo, najis ỹỹ,
tak'ëp né hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë
moo wäd wät doo. 13 Hät ỹỹ gó bë edëë aj'yy
Rupu häd näng doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do wë kasëëw hõm doo. Hät ỹỹ gó bë edëë
na-ãã̃j hẽ ta ỹỹn. Ta t'aah hadoo ỹ tagadoo
paah. 14 Hät ỹỹ gó bë edëë ajyy Asĩn-Kirito,
Peregõn, Er-Mes, Patorobas, Er-Mas häd
enäh doo. Hät ỹỹ gó bë edëë na-ãã̃j hẽ
ër hỹỹj hedoo do P'op Hagä Do rahyb n'aa
jew'yyk do hyb n'aa sa sii kahet'aa doo.
15 Hät ỹỹ gó bë edëë aj'yy Pirorogo häd näng
doo, ỹỹnh Jurija häd näng doo, aj'yy Neru
häd näng doo, ta ã̃nh daheeh. Hät ỹỹ gó
bë edëë na-ãã̃j hẽ aj'yy Orim-Pas häd näng
doo, sahõnh hẽ P'op Hagä Do karapee wób
sa sii kahet'aa do na-ãã̃j hẽ.

16 Baad bë kedëë bë da hadoo do hã.
Sahõnh hẽ Kristo hã h'yy ka'eeh do jé
pad'yyt hẽ kahet'aa do bë m' rahyb n'aa
esee.

17 Wakãn haa hedoo doo, ỹ etsẽẽ bë hã,
bë kanä séd ji h'yyb nahedoo hanoo do sa
mahã̃nh, ji rah'yyb panas'ëëh do mahã̃nh
na-ãã̃j hẽ, ta see hadoo, bë gado däk do
hadoo nado ma met'ëëk doo. Bë ky dahé

‡‡ 15:31 Tii d' tawén etsẽẽ sa hã, Judah buuj wób, Jesus hã h'yy kana'eeh doo, rakawajãã̃n do hyb n'aa ta wë. Rano n'aa masoo Paw-Ro.

manä sa hã. Dawëë bë kanä sa mahãnh.
18 Dooh Kristo, ër Wahë N'aa wë ramoo bok
tii. Sa h'yyb karẽn do jawén rababok. Ky
kamep'ëëh doo me, ji hã raj'aa etsë doo me
rawedii baad manatakëë doo.
19 Kristo hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ
habong do raky n'aa napëë däk baad bë ky
dahé däk Kristo ky n'aa, ti hyb n'aa ỹ h'yy
gadajang. Ti hadoo né hẽ, baad hadoo do
hã ỹ karẽn paawä bë h'yy ganäng, taw'ããts
hẽ bë nahapäh do hadoo nesaa doo. 20 Edaa
däk P'op Hagä Doo, h'yyb nyyw gó ji bawät
hanoo doo, bë j'aa ketsë tan'oo bä Nesaa Do
Yb hã. Jesus, ër Wahë N'aa ky enyym da bë
hã.
21 Tsimoot, si ỹ moo wät doo, bë m' tahyb
n'aa esee. Nemon ỹỹ Isaraéw buuj hedoo
doo, Rusijo, Jasõn, Sosipater häd enäh doo,
ti na-ããj hẽ bë m' rahyb n'aa esee.
22 Ỹỹh, Tesijo häd näng doo, hahỹ Paw-Ro
mejũũ do herih doo, bë sii Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Doo hã h'yy kata däk doo, bë ỹ hyb
n'aa esee.
23 Aj'yy Gajo häd näng do bë m' tahyb
n'aa esee. Baad ta tób bä ỹ tagado had'yyt
hẽ. Sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do
babä habong doo, ti na-ããj hẽ baad tagadoo.
Eras, panang dajẽẽr hagã n'aa, ër hỹỹj
hadoo do Kuwar-To häd näng do na-ããj hẽ,
bë m' rahyb n'aa esee. [24 Ỹ karẽn Jesus
Kristo, ër Wahë N'aa, ky enyym sahõnh hẽ
bë wë. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.]
25 Hỹỹ kä, taw'ããts hẽ ër j'aa etsë P'op
Hagä Doo. Ti né hẽ tahajaa panyyg hanäm
do ỹ maher'oot doo me, Jesus Kristo ky n'aa
me, baad bë h'yy kae had'yyt hẽ tan'oo bä.
P'ooj ub dooh rahapëë nä bä ta ti ky n'aa.
26 Hỹỹ kä, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih
do paa hã kametä däk P'op Hagä Do panyyg
hanäm doo, sahõnh hẽ rabahapäh hyb n'aa.
P'op Hagä Do hedëb had'yyt do mejũũ do
hyb n'aa, kaher'ood däk sahõnh hẽ badäk
hahỹỹ hã habong do sa hã, Kristo hã rah'yy
ka'eeh hyb n'aa, raky daheeh hyb n'aa na-
ããj né hẽ. 27 Taw'ããts hẽ P'op Hagä Doo,
sét hadoo do tak'ëp h'yy ganäng doo, ji j'aa
etsëë had'yyt hẽ Jesus Kristo hyb n'aa. Ỹỹ.
Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ. Jããm hẽ kä.

1 Korĩn
Jesus hã h'yy ka'eeh do panang Korĩn häd näng doo bä habong do hã pooj jé Paw-Ro ma erih do hahỹỹh

Ji matym n'aa ji hã Jesus anoo do ky n'aa hahỹỹh

1 Paw-Ro ỹ ti hỹỹh, P'op Hagä Do karẽn
do hyb n'aa ỹ tanaëënh doo, Kristo Jesus
mejũũ do see ỹ bahado däk hyb n'aa, ta
ky n'aa ỹ baher'ood hõm hyb n'aa kä. Ër
hỹỹj hadoo do Sotenés häd näng do sii bë ỹ
edëng, 2 bëëh, P'op Hagä Do karapee hedoo
doo, Korĩn häd näng do panang bä habong
doo. Tsyt hẽ, ta wë bë tabetyn hõm Kristo
Jesus bad'oo do hyb n'aa.* Sahõnh hẽ jé
pad'yyt hẽ ër Wahë N'aa Jesus Kristo hã j'aa
hets'ëë do sii hẽ bë tabetyn hõm tsyt hẽ, ta
wë had'yyt hẽ bë babok hyb n'aa. Sahõnh
hẽ ër wahë n'aa né hẽ ti Jesus. Jé pad'yyt hẽ
habong do sa Wahë N'aa, ër Wahë N'aa na-
ãã̃j hẽ. 3 Ỹ karẽn P'op Hagä Do ër Yb, Jesus
Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ãã̃j hẽ
ky en'yym bë hã. Ỹ karẽn baad bë rah'yyb
en'yym.

4 P'op Hagä Do hã ỹ tsebee had'yyt hẽ
bë hyb n'aa, baad bë wë taky enyym do
hyb n'aa Kristo Jesus hyb n'aa. 5 Kristo hyb
n'aa, baad tabanoo bë hã ta ky n'aa baad
bë bahajaa bë baher'oot, baad tabanoo bë
hã takarẽn do baad bë bahapäh hyb n'aa,
baad tagahoot hyb n'aa bë hã. 6 Baad bë
gado däk Kristo ky n'aa bë hã ãã her'ood
wät do paah. Te hub né hẽ kä bë hã kä. 7 Ti
hyb n'aa kä, hỹỹ kä bë h'yyb gó tabanyy däk
sahõnh hẽ P'op Hagä Do Sahee ji hã hanoo
do ji hajaa doo, baad bë gadaa nuuj jé Jesus
Kristo, ër Wahë N'aa p'aa hẽnh tabahyng
bä kä. 8 Baad had'yyt hẽ Jesus Kristo bë
tah'yyb hej'oonh, baad bë baboo had'yyt
hẽ hyb n'aa, tagadëëg ub, takajaa bä kä,
baad had'yyt hẽ bë hã tabahapäh hyb n'aa,
tanaw'yyt hyb n'aa bë hã taky n'aa tapaa do
ky n'aa. 9 P'op Hagä Doo, bë tanaëënh do
Jesus Kristo ër Wahë N'aa sii bë babok hyb
n'aa, dooh bë teréd bä. Tamoo wät né hẽ ji
hã taky däng doo.

Sa h'yyb gó raketyn hõm do ky n'aa hahỹỹh

10 Wakãn haa, ër Wahë N'aa Jesus Kristo
kyy gó tak'ëp ỹ betsẽẽ bë hã, séd hã bë
h'yyb hedoo hyb n'aa, bë h'yy kanetyn
hyb n'aa, séd hã had'yyt hẽ bë babok hyb
n'aa. 11 Ỹỹnh Korowéh häd näng do karapee
ỹ rapanäk bë ky n'aa. Bë ky ked'aak bë
mahang, sa nooh. 12 Hahỹỹ d' mä bë kyyh:
"Paw-Ro karapee ãã̃h", näk mä bë wób sa
kyyh. "Aporos karapee ãã̃h", näk mä bë
wób. "Peed karapee ãã̃h", näk mä ta wób.
"Kristo karapee ãã̃h", näk mä ta wób kä.
H'yy kasab'ee doo gó ta tii d' bë kyyh.
13 Ketyn hõm g'eeh ti Kristo bë hã? Ỹ g'eeh,
Paw-Ro, bë hyb n'aa b'aa kajatsëk do hã
kepëëm däk do paah? Hät ỹỹ gó paa bë
ranu gemuun? Dooh. 14 Taw'ãã̃ts hẽ hã ỹỹ, ỹ
tsebé, dooh bë ỹ nu gemuun bä do hyb n'aa.
Jãã̃m hẽ ajyy Kiris-Po, Gajo häd enäh do ỹ
nu gemuun paah. 15 Taw'ãã̃ts hẽ dooh bë ỹ
nu gemuun boo bä ỹ wén näng, hät ỹỹ gó
bë nu kemuun bë naher'oot hyb n'aa. 16 Ỹ
hyb n'aa es'ee däk hỹỹ kä Es-Tepanas tób
yt hẽ habong do na-ãã̃j hẽ ỹ nu gemuun
paah. 17 Dooh ta wób ỹ nu gemuun do hyb
n'aa tado bä tii, Kristo mejũũ do hã ỹỹ. Ta
ky n'aa hanäm do ỹ baher'ood hõm ti ỹ
tamejũũ doo. Ta ky n'aa ỹ baher'oot bä,
dooh ỹ her'ood bä badäk hahỹỹ hã hanaa
ji hajaa doo me, b'aa kajatsëk do hã Kristo
dajëp do hejój hã maa newëë do raj'aa etsë
hyb n'aa. Dooh ỹ karẽn bä këh ỹ tak'ëp ỹ
haj'ap do hã raj'aa etsëë bä.

18 B'aa kajatsëk do hã Kristo dajëp do ky
n'aa, daap hadoo do ky n'aa banesaa hẽnh
hahõm do sa hã. Ër hã kä, banesaa mahãnh
ted'ëëp do hã, P'op Hagä Do hejój kametä
däk ta tii hã. 19 Tii da né hẽ P'op Hagä Do
kyy kerih doo gó. Hahỹỹ da ta kyyh:

"Ỹ ahäj jëng da tak'ëp hajaa do rahapäh
doo.
H'yy ganäng do sa h'yyb ỹ makyys da",†
näng kerih do hã.

20 Äkä, nyy da P'op Hagä Do h'yyb tak'ëp
hep'ëëh do sa hã? Mosees ky n'aa jaw'yyk
do ma mehetëk do sa hã ẽnh? Badäk hahỹỹ

* 1:2 Ji hyb n'aa tadajëp, ji hyb n'aa taganä wät, tahanäng pé ti Kristo bad'oo doo.
† 1:19 Isajas 29.14

hã tak'ëp h'yy ganäng doo gó her'oot do sa
hã ẽnh? P'op Hagä Do wareem däk badäk
hahỹỹ hã habong do ta hã h'yy kana'eeh do
tak'ëp rahajaa doo. H'yy gatamah do h'yyb
hado däk rahajaa do paa tan'oo bä. [21] Tak'ëp
tabahajaa doo gó P'op Hagä Do anoo badäk
hahỹỹ hã habong do ta hã h'yy kana'eeh
do ta hã ranahapäh hyb n'aa sa h'yyb gó
rahajaa doo me. P'op Hagä Do h'yyb däng
ted'ëëp ta wë ta ky n'aa hyb n'aa ta hã h'yy
ka'eeh doo, daap ta wób redoo né paawä
Kristo ky n'aa.

[22] Judah buuj rakarẽn kapehuunh doo,
meuj n'aa näng doo, rabahapäh raky da-
heeh hyb n'aa. Judah buuj nadoo do re-
soos tak'ëp ji hajaa doo, raky daheeh hyb
n'aa. [23] Tii d' né hẽ paawä rakarẽn, ãã
maher'ood had'yyt hẽ Kristo b'aa kajatsëk
do hã kepëëm däk do ky n'aa. Ta ti ky n'aa
Judah buuj tah'yyb rejãã. Judah buuj nadoo
do sa hã, daap mä ta ti Jesus dajëp do ky
n'aa. [24] P'op Hagä Do h'yyb däng do sa hã
kä, Judah buuj rado bä, Judah buuj nadoo
do rado bä na-ããj hẽ, Kristo hã kametä däk
P'op Hagä Do hejój, P'op Hagä Do hajaa do
na-ããj hẽ. [25] Daap hedoo do P'op Hagä Do
wë hanäng do red'oo doo, badäk hahỹỹ hã
habong do tak'ëp rahajaa do bahãnh tii.
P'op Hagä Do nahejooj red'oo doo, badäk
hahỹỹ hã habong do tak'ëp sa hejój bahãnh
né hẽ tii.

[26] Bë hyb n'aa es'ee wakãn haa bë P'op
Hagä Do asëëw hõm noo gó. Ti noo gó dooh
tahajõõ bä bë mahang tak'ëp hajaa doo,
badäk hahỹỹ hã habong do h'yy kasab'ee
do sa matym gó. Ti noo gó dooh tahajõõ
bä bë mahang hyb n'aa jew'yyk doo. Dooh
bë mahang tahajõõ bä ky n'aa etsëëh do
ti noo gó. [27] P'op Hagä Do asëëw hõm ta
wë badäk hahỹỹ hã habong do sa hã h'yy
gatemah doo. Ta tii d' tawén d'oo, tak'ëp
haj'aa do rakadad'uu hyb n'aa P'op Hagä
Do wë kä. P'op Hagä Do wén sëëw hõm ta
wë badäk hahỹỹ hã habong do sa hã hyb
n'aa sakog is doo, hejoonh do rakadad'uu
hyb n'aa. [28] P'op Hagä Do asëëw hõm badäk
hahỹỹ hã raty n'aa ges'yyk doo, hyb n'aa
sekog is doo. P'op Hagä Do asëëw hõm ky
n'aa nets'äs doo, ky n'aa etsëëh do ky n'aa
netsä bong hyb n'aa ta hã. [29] Tii d' tawén
d'oo, tabad'op hẽ ranahajaa hyb n'aa rah'yy
kasabé bä sa hã hẽ P'op Hagä Do matym
gó. [30] P'op Hagä Do né hẽ ti h'yyb ta däk
bëëh, Kristo Jesus hã. Kristo hã kametä däk
P'op Hagä Do hajaa doo. Kristo hyb n'aa
né hẽ ji tabed'ëëp. Kristo hyb n'aa né hẽ
baad tabahado däk ër h'yyb tym P'op Hagä
Do matym gó. Kristo hyb n'aa tsyt hẽ ër
baboo kän P'op Hagä Do wë. Kristo né hẽ
ti ër hed'ëëp do nesaa do mahãnh. [31] Ti hyb
n'aa kä, "Jé h'yy kasab'ee doo, taw'ããts hẽ
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã takasab'ee."‡
P'op Hagä Do kyy kerih do hã tii da ta kyyh.

2

B'aa kajatsëk do hã Kristo dajëp do ky n'aa hahỹỹh

[1] Wakãn haa, bë wë ỹ kajaa noo gó P'op
Hagä Do ky n'aa bë hã ỹ baher'oot hyb n'aa,
dooh ỹ her'ood bä tak'ëp ma kamet'ëëk do
rer'oot doo da. Dooh na-ããj hẽ ỹ her'ood bä
tak'ëp hajaa do kyy da. [2] Tii d' ỹ wén d'oo,
hahỹỹ da ỹ h'yyb däng bë mahang ỹ bawät
noo gó do hyb n'aa: Jããm hẽ Jesus Kristo
ky n'aa, b'aa kajatsëk do hã tadajëp do ky
n'aa ỹ karẽn bë ỹ maher'oot. [3] Bë mahang
ỹ bawät bä ỹ nahejooj its, ỹ kajajãn paa ỹ
eỹỹm do hyb n'aa.*

[4] Ta ky n'aa bë ỹ panäk noo gó, bë ỹ
ma metëëk noo gó, dooh badäk hahỹỹ hã
habong do tak'ëp hajaa do kyy me bë ỹ ma-
her'ood bä bë ỹ h'yyb wareem hyb n'aa, bë
ky daheeh hyb n'aa. Dooh. Bë ỹ maher'oot
noo gó, P'op Hagä Do Sahee hejój tametëëh
bë h'yyb gó te hub né hẽ ta ky n'aa ỹ her'oot
doo. [5] Tii da ỹ wén d'oo paah, P'op Hagä
Do hejój hyb n'aa bë h'yy ka'eeh hyb n'aa,
dooh badäk hahỹỹ hã habok do hajaa do
hyb n'aa nado.

Ta Sahee hyb n'aa ji hapäh P'op Hagä Do ji h'yyb gó ky n'aa hahỹỹh

[6] Ti hado né paawä, baad Jesus Kristo ky
n'aa hapäh doo, ky dah'eeh do sa mahang
ãã her'oot né hẽ kyyh tak'ëp hajaa doo.
Dooh badäk hahỹỹ hã hanäng do hajaa do
tado bä, dooh badäk hahỹỹ hã habong do
sa wahë n'aa hajaa do tado bä ãã ma metëëk

‡ 1:31 Jeremiij 9.24 * 2:3 Paw-Ro wén eỹỹm apäh sa mahang tabawät noo gó, dooh takarẽn bä tesõõts bä P'op Hagä Do ta hã mejũũ do hã. Dooh Paw-Ro karẽn bä ta hã raj'aa etsëë bä. Jesus hã takarẽn raj'aa etsë.

doo. Ahëëj jëës da ta ti sa wahë n'aa hejój.
Edah ta ti sa wahë n'aa ragawatsig jëng.
7 P'op Hagä Do tak'ëp hajaa do ky n'aa pooj
jé ji nahapäh do ti ãã her'oot doo.† Kejën
né paawä tii, badäk hahỹỹ hã habong do sa
mahẽnh, sahõnh hẽ tadu dahäng do pooj jé
P'op Hagä Do h'yyb däng ta ti ër hã, ta tii gó
ër j'aa etsë hyb n'aa.
8 Dooh badäk hahỹỹ hã habong do P'op
Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa wahë n'aa
rah'yy genä bä ta ti P'op Hagä Do hajaa
do hã. Ta hã rah'yy genä bä paawä, dooh
paawä repëëm däg bä Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Doo, kabaj'aa doo. 9 Hahỹỹ da P'op
Hagä Do kyy kerih do her'oot:

"Dooh noo gó rahapäh doo,
dooh noo gó ramaa newëë doo,
dooh noo gó rahyb n'aa newëë doo,
ti né hẽ ti P'op Hagä Do enäm do ta hã
kamahẽn do sa hã",‡ näng kerih
doo.

10 Ti né hẽ ti ta ti ta Sahee me P'op Hagä
Do metä wät paa ãã hã. Sahõnh hẽ P'op
Hagä Do Sahee hag'ããs. P'op Hagä Do h'yyb
ji nahapäh do sii hẽ taheg'ããs, tahapäh. Ti
hyb n'aa tahajaa tametëëh ji hã. 11 Dooh
hapäh pé ta wób hyb n'aa newëë doo. Jããm
né hẽ hapäh ji daaj hẽ ji h'yyb. Ti hadoo
né hẽ P'op Hagä Do hyb n'aa newëë do hã.
Jããm né hẽ ta Sahee hapäh. 12 Hỹỹ kä, dooh
badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do
hã h'yy kana'eeh do rahyb n'aa newëë do
tado bä ãã gado däk doo. Ta Sahee né hẽ
ti P'op Hagä Do anoo do ër hã, taky enyym
doo gó baad ër hã tabanoo do ër bahapäh
hyb n'aa. 13 Ta ti ky n'aa ër hã tama metëëk
do ãã her'oot P'op Hagä Do Sahee anoo doo
me. Dooh badäk hahỹỹ hã hanäng do ji
hajaa doo me tado bä. P'op Hagä Do Sahee
hanaa, P'op Hagä Do Sahee ãã hã tanoo
doo me ãã tab'ëës baad hadoo do ky n'aa.
14 Jé P'op Hagä Do Sahee ta h'yyb gó badoh
doo, dooh tagado bä P'op Hagä Do Sahee hã
hana doo. Daap hadoo do ti ta hã. Dooh
tah'yy ganyy bä ta hã, jããm hẽ P'op Hagä
Do Sahee ji tah'yy gan'yyh do hyb n'aa ta
ti hã. 15 P'op Hagä Do Sahee sa h'yyb gó
hanäng doo, ti né hẽ h'yy gan'yyh sahõnh
hẽ P'op Hagä Do Sahee hana doo. Ta wób,
sa h'yyb tym gó P'op Hagä Do Sahee nawät
doo, dooh rah'yyb mepëë bä P'op Hagä Do
Sahee hanäng do sa hã. 16 Ti d' né hẽ P'op
Hagä Do kyy kerih do hã:

"Dooh hapäh pé Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do h'yyb.
Dooh ta hã ma metëëk péh."§

Ër tii, ër h'yyb gó Kristo h'yyb bawät. Ti
hyb n'aa ër wén h'yy genäh ta hã hana doo.

3

Séd hã Jesus wë Paw-Ro ramoo bok do ky n'aa hahỹỹh

1 Wakãn haa, bë panang bä ỹ bewäd
nä noo gó, dooh ỹ haja bä paawä bë ỹ
maher'ood bä P'op Hagä Do Sahee h'yyb
mah'ũũm do sa hã ji her'oot doo da. Bë
ỹ maher'oot paa sa h'yyb karẽn do jawén
habok do sa hã ji her'oot doo da. Karepé
taah h'yyb hedoo nä bë ti noo gó. Dooh
nä Kristo baad bë hapëë nä bä, ỹ hanäng
péh. 2 Jããm hẽ hãd nahejoonh doo me bë
ỹ metëëk paa P'op Hagä Do hã hana doo,
ta bii gamyyj ub ji anoo do hadoo karapee
t'aah hã. Dooh ỹ haja bä hejoonh do bë ỹ ma
met'ëëg bä. Karapee t'aah ta tä tanahajaa
nä do hadoo bë ti noo gó. Tii d' ỹ wén
d'oo, taganahoot nä do hyb n'aa bë hã. Da
hẽ na-ããj hẽ, dooh tagah'ood nä bä bë hã,
3 badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do
nahapäh do sa h'yyb hadoo nä do hyb n'aa
bë h'yyb. Bë mahang h'yy kajew'ëës nä,
bë kaj'õõk nä. Badäk hahỹỹ hã habong do
P'op Hagä Do nahapäh do sa h'yyb hadoo
nä bë h'yyb ta ti tametëëh. P'op Hagä Do
nahapäh do rababok doo da bë babok nä.
4 "Ỹ Paw-Ro karapee", näng bë seeh. "Ỹ
Aporos karapee", näng ta seeh. P'op Hagä
Do nahapäh do rababok doo da bë babok nä
ta ti metëëh.
5 Jaa Aporos bë hã péh, jaa ỹ bë hã péh, bë
p'ãã kajew'ëës doo? P'op Hagä Do karom ub
ãã ti hỹỹh. Ãã hyb n'aa, ãã ma metëëk do
hyb n'aa, bë h'yy kae däg kän Jesus Kristo
hã. Ãã moo bok P'op Hagä Do anoo do ãã
hã. Hã ỹ tanoo do ỹ moo wät, Aporos hã
tanoo do tamoo wät. 6 Ji joom ky n'aa gó
bë ỹ maher'oot. Ta tym hejoom do hadoo

† 2:7 Jesus Kristo ky n'aa né hẽ tii. ‡ 2:9 Isajas 64.4 § 2:16 Isajas 40.13

ỹỹh. Naëng hataag n'aa hadoo Aporos. Tii
d' ãã badoo né paawä, dooh ãã tado bä joom
hawäng do hanoo doo. P'op Hagä Do ta ti
hanoo. 7 Ti hyb n'aa, joom tym hejoom do
nado hyb n'aa jawyk, dooh na-ããj hẽ naëng
hataag n'aa hyb n'aa jawyg. Jããm hẽ P'op
Hagä Do hyb n'aa jawyk, joom hawäng do
hanoo doo. 8 Séd hã joom tym hejoom doo,
naëng hataag n'aa ramoo bok. Ti hadoo né
hẽ, ramoo bok do pénh ragadoo da ta säm
P'op Hagä Do hanaa. 9 Séd hã ãã moo bok
P'op Hagä Do wë. P'op Hagä Do gëëw hadoo
bëëh. P'op Hagä Do tób n'aa hadoo bëëh,
ãã tamaa sooh doo. 10 Hã ỹ taky enyym do
hyb n'aa P'op Hagä Do an'oo däk hã ỹỹ, pä
s'ëëb me tób tahem'aa do sa wahë n'aa hado
däk ỹ bahadoo hyb n'aa. Pä tób hejój n'aa ỹ
at'ëëg sëëk do hadoo. Ti jó ta wób ratamaa
sëëk do hadoo tób. Ỹ du doo do hã ramoo
bok ỹ hanäng pé.* Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ
baad rahyb n'aa matakëë nyy da tób hadoo
do hã ramoo bok. 11 Ti anyy däk tób hejój
n'aa hadoo. Jesus Kristo né hẽ tii. Dooh
hajaa pé tób hejój n'aa see moo wät péh.
Ti hyb n'aa, "Taw'ããts hẽ baad rahyb n'aa
matakëë nyy da ta hã ratamaa sëëk", ỹ wén
näng. 12 Tób hejój n'aa hã ta wób rat'ëëg
sëëk apäh pä ky n'aa gebah do s'ëëb hadoo
doo me, k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb hadoo
doo me, k'ããts tëg hawak do s'ëëb hadoo
doo me. Ta wób rat'ëëg sëëk apäh ta hã
b'aa hadoo doo me, bag'aad hadoo doo me,
jawii hadoo doo me. 13 Jesus matëëh bä kä,
tii bä da ramoo bok do tametyy, baad tado
bä, baad tanado bä. Ti noo gó kametëëh da
ramoo bok doo, nyy da. Tëëg hõõ hadoo
doo gó kametä däk da baad tado bä ramoo
bok doo, baad tanado bä. Ramoo bok do
tëëg hõõ hadoo do metyy da. 14 Ta see
tatama do tanaooj jëë bä, tagadoo da tamoo
wät do säm baad hadoo doo. 15 Tatama do
taooj jëë bä, dooh da tagado bä tamoo wät
do säm, Jesus edëëb né paawä ta hã. Tedëëb
né paawä, aj'yy tób kataa hõm do mahãnh
ked'ëëp do hadoo ta hã. Sahõnh hẽ ta wë
hanäng do aooj jëng do hadoo.

16 P'op Hagä Do tób n'aa hadoo bëëh, Jesus
hã h'yy ka'eeh doo. P'op Hagä Do Sahee bë
mahang tabawät. Dooh g'eeh bë hapëë bä
ta tii? 17 P'op Hagä Do tób n'aa hadoo do
rejãã doo,† P'op Hagä Do rejãã na-ããj hẽ,
baad had'op, tsyt hẽ ta wë ketyn däk do hyb
n'aa P'op Hagä Do tób n'aa. Bë né hẽ ti P'op
Hagä Do tób n'aa.

18 Bë kawad'ii manäh! Badäk hahỹỹ hã
habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh
do sa matym gó tak'ëp hajaa ted'oo doo,
taw'ããts hẽ teréd hõm ta tii da tahyb
n'aa newëë doo. Taw'ããts hẽ paawä h'yy
gatamah do hadoo tabahadoo P'op Hagä Do
nahapäh do sa matym gó, P'op Hagä Do
matym gó kä h'yy ganäng do tabahadoo
hyb n'aa kä. 19 Tii d' ỹ wén näng, h'yy
gatamaa né hẽ P'op Hagä Do matym gó ta
hã h'yy kana'eeh do h'yy genäh red'oo doo.
Tii d' né hẽ P'op Hagä Do kyy kerih doo
gó: "P'op Hagä Do no n'aa masoo hadoo
tak'ëp hajaa doo, rah'yy kamep'ëëh doo
me."‡ 20 Hahỹỹ da na-ããj hẽ takerii däk:
"Daap né hẽ tak'ëp hajaa do sa h'yyb, P'op
Hagä Do hapäh."§ 21 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ
dooh bë h'yy kasabé wäd bä bë ma matëg sa
hyb n'aa, sa karapee bë bahadoo hyb n'aa.
Sahõnh hẽ P'op Hagä Do an'oo däk bë hã:
22 Ỹ Paw-Ro, Aporos, Peed, sahõnh hẽ badäk
hahỹỹ hã hanäng do P'op Hagä Do pahuunh
doo, ji edëp doo, ji dajëp doo, da hẽ ji bawät
nä bä, hỹ jawén hawät doo. Sahõnh hẽ tii,
bë matym n'aa né hẽ tii. 23 Bëë kä, Kristo ma
hadoo bëëh, Kristo karapee bëëh. Kristo kä,
P'op Hagä Do ma hadoo, P'op Hagä Do t'aah
kä.

4

Jesus mejũũ do sa ky n'aa hahỹỹh

1 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ hahỹỹ da bë
h'yyb ãã hã, bë ma matëg hedoo do sa hã:
Kristo kaser n'aa, sa hã kan'oo däk do P'op
Hagä Do ky n'aa pooj jé ji nahapäh do rama
metëëk hyb n'aa ããh. 2 Hỹỹ kä, taw'ããts hẽ
baad had'yyt hẽ sa kariw n'aa kaser n'aa
hedoo do ramoo bok sa hã kamejũũ doo.
3 Ỹỹ kä, baad g'eeh ỹ moo wät? Dooh ỹ hyb

* 3:10 Tób ji tamaa sooh do ky n'aa gó Paw-Ro maher'oot Jesus ky n'aa ta wób hã ji ma metëëk doo. Paw-Ro ti pooj jé Kristo ky n'aa Korĩn buuj hã tamaher'oot doo. Ta jawén ta wób rama met'ëëg magyys hẽ, baad Korĩn buuj rah'yy ka'eeh hyb n'aa Jesus hã. Ti hyb n'aa, ỹ du doo do hã ramoo bok, Paw-Ro wén näng. † 3:17 P'op Hagä Do tób n'aa hadoo do rejãã doo, Jesus hã h'yy ka'eeh do raketyn hõm hanoo do tii. Ky ked'aak do hanoo do tii. Séd hã ranaboo bong do hanoo doo. ‡ 3:19 Jóh 5.13 § 3:20 Saaw-Mo 94.11

n'aa p'eed bä ỹ moo wät do hã bë hyb n'aa
newëë doo. Dooh na-ãã̃j hẽ ỹ hyb n'aa p'eed
bä ta wób sa h'yyb hã ỹỹ. Dooh na-ãã̃j hẽ daj
ỹỹ hẽ ỹ kamety bä. 4 Dooh hëp ỹ tym ỹ taky
n'aa tapaa pé ỹ moo wät do hã. Ti hadoo né
hẽ, ta ti dooh tametä bä baad had'yyt hẽ ỹ
moo wäd bä. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do né
hẽ ti ỹ tametyy doo. Ti né hẽ her'oot baad
tado bä, baad tanado bä ỹ moo wät doo. 5 Ti
hyb n'aa taw'ããts hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do kajaa do pooj jé, dooh bë h'yy kajäg bä
baad tado bä, baad tanado bä ta wób moo
bok doo. Kristo kajaa bä kä tametëëh da
sahõnh hẽ ji h'yyb gó kejën doo. Tametëëh
da na-ãã̃j hẽ ji hyb n'aa newëë do paa hã. Ti
noo gó, sa hã tahapäh do pénh P'op Hagä
Do j'aa etsë da sahõnh hẽ sa hã kä.

6 Wakãn haa, ỹ erii wät do bë p'ãã ky
ked'aak do ky n'aa, ny hado ãã Aporos
daheeh. Bë hyb n'aa né hẽ ti ỹ baher'ood
wät tii da, jãã̃m hẽ P'op Hagä Do kyy kerih
do hã takerih doo da bë bad'oo hyb n'aa.
Takerih do hã bë matakä bä, tii bä dooh bë
kasabé bä bë ma matëg hyb n'aa. Dooh tii
bä bë hyb n'aa jewëts bä ma matëg wób.
7 Ta wób sa bahã̃nh nado bëëh. Sahõnh hẽ
bë wë hanäng doo, P'op Hagä Do anoo do
tii. Bag hẽnh bë gadoo sahõnh hẽ bë wë
hanäng doo. Ti hyb n'aa h'ëëd hyb n'aa bë
h'yy kasab'ee bë hanaa bë hanäk doo?

8 Bë wë anyy däg is sahõnh hẽ bë h'yyb
karẽn do bë ed'oo g'eeh? Tak'ëp bë wë anyy
däg is P'op Hagä Do Sahee ji hã hanoo do
bë ed'oo g'eeh? Sa wahë n'aa sa bahã̃nh
hado däg is do bëëh, bë ed'oo g'eeh? Ãã bë
gakog hõm is bë ed'oo. Ỹ karẽn paawä te
hub tado bä, sa wahë n'aa sa bahã̃nh hadoo
do né hẽ ỹ karẽn paawä bëëh. Tii bä paawä
bë sii ãã bag'ãã̃s. 9 Ãã tii, dooh sa wahë
n'aa sa bahã̃nh hedoo do ãã ado bä. Hã
ỹ duu hẽnh, sahõnh hẽ sa yd jé had'os do
P'op Hagä Do an'oo bä ãã Jesus mejũũ do
hedoo doo. Kaneb'ooh do jawén paa bä, j'aa
kets'ëë do rabajëk bä sahõnh hẽ sa matym
gó, duu hẽnh radej'ëëp do hood hẽnh sa
majĩĩ ramahũũm do hadoo ãã̃h. Sahõnh hẽ,
ajyy, ãã̃s na-ãã̃j hẽ ãã rahag'ãã̃s.*

10 Kristo ãã ky daheeh do hyb n'aa, h'yy
gatamah do ãã̃h, ta wób sa matym gó. Bëë
kä, tak'ëp hajaa do bë ed'oo, Kristo karapee
bë bahadoo do hyb n'aa. Dooh ãã haj'as pé
ta wób sa hã. Bëë kä, tak'ëp hej'oonh do
hadoo bë ed'oo. Bëëh, bë raweh'ëëh. Ãã̃h,
ãã raty n'aa ges'yyk. 11 P'ooj ub, da hẽ na-
ãã̃j hẽ, ãã as'aah, ãã hoo k'aanh. Ta säg
its ãã saroor. Ãã rarejãã. Dooh ãã panang
péh. 12 Tak'ëp ãã moo bok ãã waa säm hã.
Ãã raky n'aa was'ee bä, ãã ky n'aa edëng sa
hã. Ãã rarahejã bä, h'yyb jawyk doo me ãã
gadoo tii. 13 Ãã raky n'aa rejã bä, baad hadoo
doo me ãã ky gadoo. Nesaa doo, hesus doo,
badäk hahỹỹ hã habong do raw'oong hõm
do hadoo ãã̃h, ran'oo bä.

14 Bë ỹ nu meb'yyh do jawén nado ta ti
ỹ berih. Bë ỹ ma metëëk hyb n'aa tii. Tah
haa ỹ kamahã̃n do hadoo bë hã ỹ an'oo bä.
15 Tanyy bä né paawä hajõk bë ma matëg, sét
ub né hẽ bë yb hadoo. Bë yb hado däk ỹỹh,
Kristo ky n'aa hanäm do bë ỹ maher'ood
wät do hyb n'aa ta karapee bë bahado däk
do hyb n'aa kä. 16 Ti hyb n'aa ỹ karẽn paawä
ỹ bawät doo da né hẽ bë babok. 17 Ỹ mejũũ
da Tsimoot bë wë. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do hã ãã h'yy ka'eeh do hyb n'aa, tah ỹỹ
ỹ kamahã̃n do hado däk tii. Baad had'yyt
hẽ tamoo wät. P'aa hẽnh da Tsimoot bë
tamaher'oot nyy da ỹ bawäd had'yyt hẽ,
Kristo hã ỹ h'yy kata däk do hyb n'aa. Jé
pad'yyt hẽ Jesus Kristo hã h'yy ka'eeh do sa
hã ỹ ma mehetëk doo da né hẽ ỹ bawät.

18 Ỹ negãã wäd bë wë, bë wób red'oo.
Ti hyb n'aa kä, kasab'ee do hã sa hã hẽ
rayd kaweh'ëëh. 19 T'ĩĩ hẽnh da nayyw hẽ
ỹ bahõm bë wë, P'op Hagä Do karẽn bä.
Ỹ kajaa bä da, ỹ heg'ãã̃s da P'op Hagä Do
hejój sa wë tanyy bä, sa kyyp apäh sa r'ood
hã. 20 P'op Hagä Do bag'ãã̃s do karapee ji do
bä, dooh ji her'oot do hã ji hapäh do tado
bä. P'op Hagä Do hejój gó ji bawät do hã ji
bahapäh. 21 Nyy da bë karẽn ỹ bad'oo bë hã
ỹ kajaa bä? Bë gen'aak tak'ëp bë ỹ hajẽẽw

* 4:9 Rakaneb'ooh do jawén paa bä, raj'aa ketsë bä, tsebee gó Roma buuj sa warahén rakametëëh rabajëk bä panang hẽnh. Duu hẽnh ramenaa sa majĩĩ. Sa majĩĩ wób radej'ëëp sahõnh hẽ sa matym gó. Sahõnh hẽ panang buuj rabahõm radej'ëëp do hood hẽnh. Ta ti ky n'aa me Paw-Ro wén eh'ũũm, Paw-Ro bahã̃nh däg Korĩn buuj red'oo do hyb n'aa. Paw-Ro bahã̃nh däg ragadoo P'op Hagä Do Sahee hana do red'oo. Paw-Ro hyb n'aa jawyk do bahã̃nh däg red'oo.

bä? Kamahã̃n doo gó, ky enyym doo gó bë hã ỹ her'ood bä bë karẽn?

5

Baad nadoo sa see bawät do ky n'aa hahỹỹh

1 Ỹ ky n'aa napëë däk tak'ëp nesaa do bë see moo wät. Ta yb ỹỹm sii tabahe'ỹỹh mäh. Ta wób mahang, P'op Hagä Do rana-hapëë né paawä, dooh tii da radoo bä. 2 Ti awäd né hẽ paawä ta tii da bë mahang, bë h'yy kasab'ee nä? Taw'ããts hẽ paawä bë h'yy katón ta ti hyb n'aa. Taw'ããts hẽ paawä bë ah'eed hõm ta ti hadoo doo, bë mahang tanawät hyb n'aa. 3 Ỹ nawäd né hẽ paawä bë mahang, ỹ hyb n'aa newëë do bë mahang tabawät. Jesus häd gó ỹ ky n'aa ety däk ta ti aj'yy hã, ỹ badoo né paawä bë mahang. 4 Bë kahet'aa bä kä, bë mahang hëp ỹ bawät bä, Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hejój bë sii tabawät bä, 5 tii bä da taw'ããts hẽ bë ah'eed hõm bë mahã̃nh, Nesaa Do Yb moo gó bë haëëj, tarejãã hyb n'aa ta hã, ta h'yyb tym bedëp hyb n'aa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do matëëh noo gó.

6 Baad nado ta ti bë h'yy kasab'ee do bë hajaa do hã, ta ti hadoo do awäd bä bë ma-hang. Sét ub né paawä nesaa do moo wät do bë mahang, sahõnh hã tah'yyb rejãã. Pãw makuj n'aa hadoo tii. Nad'ëëd its né paawä ta makuj n'aa, jé pad'yyt hẽ takamekuuj däk pãw pan'aa mahang. 7 Taw'ããts hẽ bë ah'eed hõm bë mahã̃nh nesaa do moo wät doo, nesaa do hã ta wób h'yyb tatuk doo, pãw makuj n'aa Judah buuj raw'oong hõm doo da Pas-kowa noo gó, P'op Hagä Do karapee nesaa do nanäng doo, P'op Hagä Do wë kasëëw bong do bë bahadoo hyb n'aa, pãw makuj n'aa tamah do P'op Hagä Do wë kasëëw däk doo da. Ta tii d' ỹ wén edoo, Kristo ër hyb n'aa dajëp P'op Hagä Do anoo do hyb n'aa, b'éé t'aah Pas-kowa noo gó radahej'ëëp do hadoo. 8 Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do ër tabedëëb wät do ër hyb n'aa esee do hyb n'aa, taw'ããts hẽ ër erét sahõnh hẽ nesaa doo, ky nesaa do na-ããj hẽ pooj jé ër bahed'oo doo, Pas-kowa rahyb n'aa esee noo gó pãw makuj n'aa Judah buuj raw'oong hõm do hadoo. Taw'ããts hẽ papuuj gó ër babok, baad hadoo do ër her'oot, j'ooj madäk doo me nado, pãw makuj n'aa tamah doo me Pas-kowa Judah buuj rahyb n'aa esee doo da.

9 Pooj jé mo haja ỹỹ hã, bë ỹ ma erih doo gó, bë ỹ mejũũ séd hã bë nabok hyb n'aa ta ỹỹm nadoo do sii he'ỹỹh do sa sii, ta patug nadoo do sii he'ỹỹh do sa sii. 10 Dooh Jesus Kristo nahapäh do sa ky n'aa ỹ her'ood bä, ta wób sii he'ỹỹh doo, tak'ëp sa wë hanäng do kah'ũũm do karẽn doo, hets'ëëk doo, kabarii hã h'yy ka'eeh doo. Tsyt hẽ, dawëë ta ti hedoo do mahã̃nh ji karẽn bä ji awäd bä, jãã̃m hẽ ji hajaa badäk hahỹ ji eréd hõm bä paawä. 11 Jesus Kristo hã h'yy ka'eeh hanäk do sa ky n'aa ỹ her'oot, ta wób sii he'ỹỹh doo, tak'ëp sa wë hanäng do kah'ũũm do kar'ẽẽn doo, kabarii hã h'yy ka'eeh doo, ta wób ky n'aa rejãã doo, ha'oom doo, hets'ëëk doo. Bë awëë manä na-ããj hẽ ta ti hedoo do sa sii. 12-13 Dooh ỹ ky n'aa ety bä Jesus Kristo karapee nadoo doo. P'op Hagä Do ky n'aa etyy tii. Taw'ããts hẽ bë nemuun h'yy ka'eeh do Jesus hã nesaa do moo wät do bë ky n'aa etyy bë meduuk doo me. P'op Hagä Do kyy kerih doo gó kerih doo da bë bad'oo: "Bë ah'eed hõm nesaa do moo wät doo, bë mahang tanawät hyb n'aa."*

6

Sa da hadoo do raky n'aa tapaa do ky n'aa hahỹỹh

1 Ta da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do bë see ky n'aa tapa bä, h'ëëd hyb n'aa P'op Hagä Do nahapäh do wë tamahũũm ta ti ky n'aa, ramasa hyb n'aa? Dooh tii d' ji adoo bä. Taw'ããts hẽ paawä Jesus Kristo hã h'yy ka'eeh do wób wë bë mahũũm ta ti ky n'aa, bë ramasa hyb n'aa. 2 Dooh g'eeh bë hapëë bä, P'op Hagä Do nahapäh do hã Jesus hã h'yy ka'eeh do raky n'aa etyy da ta jawén? Tii d' tado bä, P'op Hagä Do nahapäh do bë ky n'aa etyy bä da, dooh g'eeh bë haja bä bë mahang hawät do ky n'aa katep'aa doo, bë her'ood bä baad hadoo doo, baad nadoo doo? Ta ti dooh tahejooj bä. 3 Dooh g'eeh bë hapëë bä ãã̃s sii hẽ da ëër, Jesus hã h'yy ka'eeh doo, ër ky n'aa etyy da ta jawén? Tii d' hadoo do hyb n'aa, badäk hahỹỹ hã hawät do p'ãã ji ky kedak doo, ti bahã̃nh baad ër bahajaa ër her'ood bä

* 5:12-13 Dew-Teronom 17.7, 19.19, 21.21, 22.21, 23, 24.7

baad hadoo doo, baad nadoo doo. [4] Ti hyb
n'aa, tanyy bä bë mahang badäk hahỹỹ hã
ji hawät do p'ãã bë ky ked'aak doo, h'ëëd
hyb n'aa bë mahũũm ta ky n'aa Jesus hã
h'yy ka'eeh do sa matym gó hyb n'aa sakog
is do sa wë, hyb n'aa jewyg né paawä ta
wób sa hã? [5] Tii d' ỹ wén her'oot bë hã,
bë nu mebyy bok hyb n'aa. Dooh g'eeh bë
mahang tanyy bä hapäh doo, baad hadoo
do baad nadoo do rod n'aa, Jesus hã h'yy
ka'eeh do mahang raky ked'aak bä? [6] Ti
anyy né paawä bë mahang baad hadoo do
her'oot doo, bë see ky n'aa tapaa ta da
hadoo doo, hyb n'aa jewyk do P'op Hagä
Do panyyg ky nadah'eeh do sa matym gó.
Jesus Kristo panyyg hanäm do bë ky n'aa
rejãã tii d' bë bad'oo do hã.

[7] Dooh paawä Jesus hã h'yy ka'eeh do
mahang ji mejõ bä ji da hadoo do raky n'aa
etyy. Tii d' bë bad'oo do hyb n'aa, tak'ëp bë
besõõts hõm Kristo karẽn do hã. Taw'ããts
hẽ paawä bag hẽnh bë gadoo baad nadoo do
bë hã ramoo bok doo. Taw'ããts hẽ paawä
kawanajããn doo gó bë gadoo bë rawadii
doo. [8] Taw'ããts hẽ né paawä tii da bë bad'oo,
bë né hẽ ti ta wób wad'ii doo, bë né hẽ ti
baad nadoo do moo bok do ta wób sa hã. Bë
hỹỹj hedoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã
tii d' bë bad'oo.

[9] Nepäh bë hã, dooh P'op Hagä Do gado
bä tabag'ããs bä nesaa do moo heb'ooh doo?
Bë kawad'ii manä da. Ta patug nadoo do
sii, ta ỹỹm nadoo do sii he'ỹỹh doo, kabarii
hã h'yy ka'eeh doo, ta patug h'yyb rejãã
doo, ta ỹỹm h'yyb rejãã doo, aj'yy ỹỹnh
ked'oo do ta see aj'yy tagadoo doo, aj'yy,
aj'yy sii he'ỹỹh doo, [10] hets'ëëk doo, tak'ëp
tahyb n'aa h'ũũm doo, ha'oom doo, ta wób
ky n'aa rejãã doo, ta wób wad'ii do na-ããj
hẽ, dooh rahaja bä P'op Hagä Do bag'ããs
do karapee rado bä. [11] Ta ti sa wób paa né
paawä bë wób pooj jé, hỹỹ kä bë h'yyb tym
kahawug däk nesaa do mahã̃nh. Tsyt hẽ, ta
wë bë P'op Hagä Do benyyw däk. Baad hado
däk bë h'yyb tym ta matym gó P'op Hagä
Do an'oo bä. Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do hyb n'aa ta tii, P'op Hagä Do ër
h'yy kaha'eeh do Sahee hyb n'aa na-ããj hẽ.

Ji hub ky n'aa hahỹỹh

[12] "Sahõnh hẽ ỹ karẽn do ỹ hajaa ỹ moo
wät. Dooh ky n'aa jaw'yyk do ỹ moo ge'ỹỹm
péh", näk bë wób. Te hub né paawä tii,
dooh sahõnh hẽ baad ub ji hã. Te hub né hẽ,
sahõnh hẽ ỹ hajaa ỹ moo wät ỹ karẽn doo.
Ti hado né paawä, dooh taw'ããts hẽ tado bä
ỹ h'yyb karẽn do mejõ bä hã ỹỹ. [13] "Ji waa
ji wog gó hajëng do pan'aa. Ji wog ji waa
gejëng do pan'aa", näk ta wób. Te hub né
paawä tii, ti awät ti noo gó P'op Hagä Do
ahäj jëng tii. Dooh tii da ji hub hã. Dooh
taw'ããts hẽ tado bä ji hub gado bä ji ỹỹm
nadoo do hã, ỹỹnh ta patug nadoo do hã.
Dooh né hẽ. Ji hub, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do hã ji moo wät do hyb n'aa tii. Ji hub
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hag'ããs. [14] Ta
hejój me Jesus hub P'op Hagä Do bed'ëëp
doo da taganä wät hyb n'aa, ti hadoo da ër
hub na-ããj hẽ tabed'ëëp da ër genä bong
hyb n'aa.

[15] Nepäh bë hã, ër hub, Kristo hub uuh
hadoo? Taw'ããts hẽ g'eeh tii bä Kristo hub
uuh ji do däg bä, ỹỹnh hajõk do sii he'ỹỹh
do hã ji h'yy gedag bä? Dooh. [16] Nepäh
bë hã, ỹỹnh hajõk do sii he'ỹỹh do tah'yy
gedag bä, sét tabahado däk ta sii? Sét hado
däk sa hub. Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy
kerih doo: "Pawóp hadoo doo, sét rabahado
padëëk da."* [17] Ti nado ti nanäng kä Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do hã h'yy kata däk doo.
Sét tabahado däk ta h'yyb tym Jesus h'yyb
tym hã.

[18] Tabad'op hẽ da bë aã̃ bë ỹỹm nadoo do
sii, bë patug nadoo do sii. Baad bë kanä da
ta ti hedoo do mahã̃nh. Sahõnh hẽ nesaa do
ji moo wät doo, nesaa do ji hyb n'aa newëë
do na-ããj hẽ dooh ji hub tarejã bä tii. Tii d'
nado ji ỹỹm, ji patug nadoo do sii ji baỹỹh
do hã. Ta ti tarejãã ta hã hẽ ji hub. [19] Nepäh
bë hã, P'op Hagä Do Sahee tób hadoo bë
hub? Bë h'yyb gó ta Sahee bë hã P'op Hagä
Do anoo do bawät. [20] Dooh bë hub danäh bë
do bä. P'op Hagä Do ma däg bëëh. Tak'ëp
tabepaag hõm bë säm, b'aa kajatsëk do hã
Jesus dajëp noo gó. Ti hyb n'aa da, taw'ããts
hẽ P'op Hagä Do bë weh'ëëh bë hub me.

7

Ji kat'ëë däk do ky n'aa hahỹỹh

[1] Hỹỹ kä, ỹ bë ma erih do hã ỹ bë eaanh
do ky n'aa bë ỹ maher'ood kän. "Taw'ããts

* 6:16 Genesis 2.24

hẽ apäh dooh aj'yy awäd bä ta ỹỹm wë?",*
näk bë kyyh bë eaanh doo.† 2 Hahỹỹ da
bë ỹ maher'oot: Hajõk baad nadoo doo da
rababok do hyb n'aa, hajõk sa ỹỹm nadoo
do sii, sa patug nadoo do sii rabahe'ỹỹh do
hyb n'aa ỹ hanäng péh, taw'ããts hẽ sahõnh
hẽ ajyy sa ỹỹm wë rababok nä, sahõnh hẽ
ỹỹj sa patug wë rababok nä. 3 Taw'ããts hẽ
ajyy sa ỹỹm ragadoo, sa wë rababok. Ti né
hẽ baad ub, raket'ëë padëëk do hyb n'aa. Ti
hadoo ẽnh ỹỹj sa hã. Taw'ããts hẽ sa patug
ragadoo, sa wë rababok. 4 Ji ỹỹm, dooh ta
hub danäh tado bä. Ta patug ti ta danäh.
Ti hadoo ẽnh ji patug hã. Ta patug, dooh
ta hub danäh tado bä. Ta ỹỹm ti ta danäh.
5 Taw'ããts hẽ ket'ëë padëëk doo, dooh raka-
jesyg bä ta patug daheeh. Jãã̃m hẽ ratayy
pawóp its ta ã̃h rakarẽn bä, baad pooj jé
rakaner'ood bä, P'op Hagä Do hã raky n'aa
etsëë hyb n'aa ti noo gó. Tii d' rabad'oo do
jawén paa bä kä, taw'ããts hẽ p'aa hẽnh séd
hã raba'ỹỹh sa ỹỹm daheeh, Nesaa Do Yb
h'yyb natatuk hyb n'aa, ranahajaa do hyb
n'aa ji h'yy keb'aah do hã. 6 Bë karẽn bä tii,
pawóp its ta ã̃h bë tayy. Dooh bë ỹ mejũũ
do tado bä ti ỹ her'oot doo. 7 Hã ỹỹ péh, ỹ
karẽn paawä sahõnh hẽ da ỹ rabahadoo.‡
Ti hadoo né hẽ ỹ karẽn doo da nado. Séd
uuh had'yyt hẽ nado ëër, P'op Hagä Do
an'oo bä. P'op Hagä Do anoo ta wób sa
hã raketëë hyb n'aa, ta wób sa hã tabanoo
rakanetëë hyb n'aa, ỹ hanäng péh.

8 Hỹỹ kä, marahud bong do bë mahang
habok do sa hã, patug tema bong do sa hã
na-ãã̃j hẽ ỹ erih hahỹỹh: Taw'ããts hẽ paawä
rakanet'ëë bong ỹ kanatëë doo da. 9 Ti né hẽ
paawä këh ỹ sa hã, ranahaja bä rah'yy keba
bä, taw'ããts hẽ raketëë né hẽ. Baad nado sa
hã aj'yy tado bä, ỹỹnh tado bä, rahyb n'aa
newë had'yyt bä rakarẽn do hã. Ti hyb n'aa,
taw'ããts hẽ raketëë né hẽ tii d' tado bä.

10 Ket'ëë padëëk do sa hã hahỹỹ da ỹ
mejũũ (këh ỹỹ gó nado tii, Jesus Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do ti mejũũ): Taw'ããts hẽ ỹỹj
dooh reréd bä sa patug! 11 Ti hadoo né hẽ,
ta patug teréd bä paawä, dooh tahaja bä ta
see hã takat'ëë bä. Takanarẽn bä ta mab
hẽ tawäd bä, taw'ããts hẽ ta patug paa sii
taber'oot, p'aa hẽnh tagadoo hyb n'aa, p'aa
hẽnh séd hã rababok hyb n'aa. Taw'ããts hẽ
ajyy dooh reréd bä na-ãã̃j hẽ sa ỹỹm. 12 Ta
wób sa hã ỹ mejũũ hahỹỹh, (dooh Jesus,
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do tado bä ti mejũũ
doo, këh ỹ tii): Ta ỹỹm h'yy kanae bä Jesus
hã, ta sii had'yyt hẽ ta ỹỹm karẽn bä tawäd
bä, tii bä taw'ããts hẽ dooh teréd bä ta ỹỹm.
13 Ti hadoo ẽnh ỹỹj sa hã ẽnh. Ỹỹnh patug
h'yy kanae bä Jesus hã, ta sii had'yyt hẽ ta
patug karẽn bä tawäd bä, tii bä taw'ããts hẽ
dooh teréd bä ta patug. 14 Ta tii da ỹ wén
mejũũ, ta patug h'yy kanae né paawä, tsyt
hẽ ti takasëëw däk do hyb n'aa P'op Hagä
Do wë, ta ỹỹm hyb n'aa, Jesus hã ta ỹỹm
h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ti hadoo ẽnh ỹỹj
sa hã kä. Ta ỹỹm Jesus hã tah'yy kanae
bä né paawä, tsyt hẽ ti takasëëw däk P'op
Hagä Do wë, ta patug hyb n'aa, Jesus hã ta
patug h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Tii d' tanado
bä paawä, nes'aa né paawä tii bä bë taah
P'op Hagä Do matym gó. Dooh ranes'aa bä
P'op Hagä Do matym gó. Tsyt hẽ, P'op Hagä
Do wë rakasëëw padëëk bë taah. 15 Hỹỹ kä,
Jesus hã h'yy kana'eeh do karẽn bä teréd
hõm bä ta patug, na mahũũm tii bä. Ta
mahã̃nh tahõm bä, na mahũũm. Jesus hã
h'yy kana'eeh do karẽn bä teréd hõm bä ta
ỹỹm, na mahũũm tii bä. Ta mahã̃nh tahõm
bä, na mahũũm. P'op Hagä Do asëëw hõm
ëër, ta hã h'yy ka'eeh doo, h'yyb nyyw gó
ër babok hyb n'aa sahõnh hẽ sa wë. 16 Bëëh,
ỹỹj Jesus hã h'yy ka'eeh doo, ji hapäh mä
da bë hyb n'aa da ta jawén bë patug rah'yy
ka'eeh da Jesus hã. Bëëh, ajyy Jesus hã h'yy
ka'eeh doo, ji hapäh mä da bë hyb n'aa da
ta jawén bë ỹỹm rah'yy ka'eeh da Jesus hã.

17 Taw'ããts hẽ ër hã Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do anoo doo da ër babok hyb n'aa
ër P'op Hagä Do basëëw däk noo gó, tii da
né hẽ ër baboo had'yyt hẽ. Ti né hẽ ti ỹ
mejũũ do jé pad'yyt hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh
do sa hã. Sét gó ỹ mejũũ ta ti ky n'aa hã.

* 7:1 Hahỹỹ d' Gereg kyy me takerii däk tii: "Taw'ããts hẽ apäh dooh aj'yy moo dëë bä ỹỹnh hã?" Ji ỹỹm wë ji bawät do ky n'aa ta tii. Ti hadoo né hẽ hahỹỹ da ta wób ratab'ëës ta tii: "Taw'ããts hẽ apäh dooh aj'yy ỹỹnh hã takat'ëë bä?" † 7:1 Ta tii da rawén eaaj wät, baad P'op Hagä Do ji tagadoo red'oo ji ỹỹm wë ji nawäd wäd bä, Jesus hã ji h'yy kae däg kän do hyb n'aa, nayyw hẽ Jesus matëëh red'oo do hyb n'aa na-ãã̃j hẽ. ‡ 7:7 Dooh Paw-Ro ỹỹm nyy bä. Tahajaa tah'yy keba bä. Ti hyb n'aa tii da tawén her'oot.

18 Hahỹỹ d' ỹ hanäng: Aj'yy ta masuuj noo
byyh kahõg hõm do tado bä P'op Hagä Do
basëm noo gó Jesus hã tah'yy ka'eeh hyb
n'aa, taw'ããts hẽ. Na manä tii. Dooh hyb
n'aa ji jejën pé tii. Aj'yy masuuj noo byyh
kanahõk do tado bä P'op Hagä Do naëënh
noo gó, taw'ããts hẽ na-ããj hẽ. Dooh hyb
n'aa pé ta ti ramoo bok ta hã. 19 Dooh P'op
Hagä Do gahëën bä ji hã ji masuuj noo byyh
kahõg hõm doo, kanahõk doo. Jããm hẽ
tagahëën ji hã tamejũũ do ji ky daheeh doo.
20 Ji kan'yyh doo da ji P'op Hagä Do basëm
noo gó, tii da taw'ããts hẽ sahõnh hẽ Jesus
hã h'yy ka'eeh do rababoo had'yyt hẽ. 21 Ji
kariw n'aa karom ji do bä paa ji P'op Hagä
Do basëëw hõm noo gó, taw'ããts hẽ. Dooh ji
hyb n'aa tón bä sa karom ji bahadoo do hyb
n'aa. Ti hadoo né hẽ, ji kariw n'aa karẽn
bä ta da hadoo ji do bä, ta karom ji nado
wät hyb n'aa, tii bä taw'ããts hẽ ji gadoo tii.
22 Ji kariw n'aa karom ji do bä paa ji P'op
Hagä Do basëëw hõm noo gó, ji Jesus edëëb
kän hỹỹ kä nesaa do mahã̃nh, Jesus wë ji
moo wät hyb n'aa kä. Kariw n'aa tamah
do ji do bä paa ji P'op Hagä Do naëënh
noo gó, Kristo karom hado däk ji hỹỹ kä.
23 Tak'ëp P'op Hagä Do bepaag hõm bë hyb
n'aa b'aa kajatsëk do hã Jesus dajëp noo gó,
ta karapee bë bahadoo hyb n'aa. Ti hyb n'aa
bë an'oo manä ta wób bë ramejũũ.§ 24 Ti
hyb n'aa wakãn haa, bë marahud nä bä, bë
ket'ëë hõm bä, kariw n'aa mejũũ do bë do
bä, kariw n'aa tamah do bë do bä bë P'op
Hagä Do basëëw hõm noo gó, tii da né hẽ
bë babok.

25 Hỹỹ kä kanetëë nä do ky n'aa hã, bë
eaanh doo, bë ỹ maher'ood kän. Bë ỹ ma-
her'oot doo, dooh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do mejũũ do tado bä. Dooh ër hã tamejõ
bä ta ti ky n'aa hã. Bë ỹ maher'oot, hã ỹỹ
pé baad hadoo do ta ti ky n'aa hã. Jesus ky
enyym do hyb n'aa hã ỹỹ, ỹ tah'yy gan'yyh.
Ti hyb n'aa, baad ub ta ti ỹ her'oot doo.
26 Da hẽ nesaa do ji ahoop do hyb n'aa, hã
ỹỹ pé taw'ããts hẽ paawä dooh raket'ëë bä
kanetëë nä doo. 27 Tii d' tado né paawä, ji
ỹỹm nyy bä, taw'ããts hẽ dooh ji mejõ hõm
ji mahã̃nh. Ji ỹỹm nanyy nä bä, taw'ããts
hẽ dooh ji esóts bä ji ỹỹm pan'aa, hã ỹỹ
péh. 28 Ti hadoo né hẽ, ji kat'ëë bä, dooh
nesaa do tado bä ta ti P'op Hagä Do matym
gó. Maruus kat'ëë bä, dooh na-ããj hẽ nesaa
do tamoo wäd bä ta tii hã P'op Hagä Do
matym gó. Ti hadoo né hẽ, hajõng nesaa
do ket'ëë padëëk do rahoop da badäk hahỹỹ
hã rababok bä. Ỹ karẽn paawä bë ỹ mo n'aa
jesuu ta ti mahã̃nh.

29 Wakãn haa, hahỹỹ d' ỹ hanäng péh:
Edaa däk Jesus matëëh doo. Ti hyb n'aa
taw'ããts hẽ paawä ỹỹm enäh do tii hã
had'yyt hẽ nado rah'yyb padëëk hỹ jawén.
30 Taw'ããts hẽ paawä h'yy ketón doo, tii hã
had'yyt hẽ nado rah'yyb padëëk hỹ jawén
na-ããj hẽ. Tseb'ee doo, tii hã had'yyt hẽ
nado rah'yyb padëëk hỹ jawén. Taw'ããts
hẽ sa ma hets'ẽẽ doo, sa ma hã had'yyt hẽ
nado rah'yyb padëëk. 31 Taw'ããts hẽ badäk
hahỹỹ hã hanäng do hã moo bok doo, tii hã
rah'yyb padäg had'yyt hẽ nado hỹ jawén.
Ta tii da ỹ wén näng, gawatsik do hyb n'aa
da badäk hahỹỹh, sahõnh hẽ ta hã hanäng
do na-ããj hẽ.

32 Ỹ karẽn paawä bë hyb n'aa tón manä
badäk hahỹỹ hã bë babok do hã. Kanetëë
doo, Jesus gen'aak do hã rah'yyb padëëk,
ramoo bok, Jesus rah'yyb en'yym hyb n'aa.
33 Ajyy ỹỹm enäh doo, badäk hahỹỹ hã
ji hawät do hã rah'yyb padëëk, sa ỹỹm
rah'yyb en'yym hyb n'aa. 34 Pawóp hẽ
hadoo do hã rah'yyb padäg kän. Sa ỹỹm,
Jesus na-ããj hẽ rakarẽn rah'yyb en'yym. Ti
hadoo ẽnh ỹỹj sa hã kä. Ỹỹj patug tema
bong doo, maruus na-ããj hẽ, Jesus gen'aak
do hã rah'yyb padäg had'yyt hẽ, tsyt hẽ,
Jesus hã ub ramoo bok hyb n'aa sahõnh
hẽ sa wë hanäng doo me. Ỹỹj patug enäh
doo, badäk hahỹỹ hã ji hawät do hã rah'yyb
padëëk, sa patug rah'yyb en'yym hyb n'aa.
35 Bë ỹ h'yy ge'ỹỹm hyb n'aa nado ỹ wén erih
ta tii. Bë hyb n'aa né hẽ, baad tabadoo hyb

§ 7:23 Ta wób ramejũũ Korĩn buuj sa hã rakanet'ëë bok hyb n'aa, sa masuuj noo byyh ragahõg hõm hyb n'aa na-ããj hẽ. Ta ti ji moo wäd bä, baad ji P'op Hagä Do gadoo, baad ji tagen'aak, sa nooh. Ta bahã̃nh rakarẽn ran'oo bä. Dooh te hub tado bä ta tii d' mejũũ do sa kyyh. Ti hyb n'aa Paw-Ro mejũũ raky nadaheeh hyb n'aa ta ti hedoo do sa kyyh. Ji P'op Hagä Do gadoo ji kat'ëë bä, ji kanat'ëë bä na-ããj hẽ. Ji tagadoo Judah buuj ji do bä, ta wób buuj ji do bä na-ããj hẽ.

** 7:35 Dooh Paw-Ro karẽn bä ji tah'yy geã̃m bä ji kanatëë hyb n'aa. P'op Hagä Do an'oo bä ji hã ji katëë hyb n'aa, ji katëë né hẽ.

n'aa bë hã, ỹ wén erii wät tii.** Baad Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do wë bë moo bok hyb n'aa
bë tamasa tii hã. Ta hã had'yyt hẽ ỹ karẽn
bë h'yyb padäg. Dooh ỹ karẽn bä bë h'yyb
panas'ëëh péh.
36 Aj'yy see ta h'yyb gó taky hado bä ta
ỹỹm pan'aa hã: "Dooh baad tado bä ã̃m ỹ
pan'aa hã ỹ bad'oo doo", p'eets hẽ na-ãã̃j hẽ
tatabëëj däg bä ta j'ooh baab n'aa tagatëë
do pan'aa, takarẽn bä tagat'ëë bä, taw'ã̃ãts
hẽ raketëë né hẽ. Dooh nesaa do tado bä
ta tii, P'op Hagä Do matym gó.†† 37 Aj'yy
see ta daaj hẽ, ta wób mejũũ do nado kä
tii, tahyb n'aa newë däg bä ta ỹỹm pan'aa
hã, taganatëë hyb n'aa, tahaja bä tah'yy
keba bä, nyy d' tabad'oo tahyb n'aa newë
bä kä, tii bä taw'ã̃ãts hẽ rakanetëë. Ti na-
ãã̃j hẽ baad hadoo do tamoo wät. 38 Ket'ëë
padëëk doo, baad né ti sa hã. Kanatëë doo
kä, marahud kä, ti baad tabad'oo ỹỹm näng
do mahã̃nh.
39 Taw'ã̃ãts hẽ ỹỹnh kat'ëë däk doo, ta
patug sii had'yyt hẽ tabawäd kän tabedëp
nä bä. Ta patug dajëb bä, ta jawén paa bä
kä, tahajaa ta see hã takat'ëë bä, Jesus hã
h'yy ka'eeh do see tado bä tii. 40 Hã ỹỹ péh,
ta bahã̃nh baad ub ta hã takanat'ëë wäd bä.
Tii d' né hẽ hã ỹỹ. P'op Hagä Do Sahee hëp
ỹỹ gó na-ãã̃j hẽ tabawät. Ta wób sa h'yyb gó
had'yyt hẽ nado.‡‡

8

Kabarii hã Jesus hã h'yy kana'eeh do ranoo do ky n'aa hahỹỹh

1 Kabarii rah'yy kaha'eeh do tä n'aa ky
n'aa hã bë ỹ maher'oot hỹỹ kä. "Ër sahõnh
hẽ, ër h'yy genäh, hajõng baad hadoo do
ër wén hapäh", näk bë wób. Te hub né
hẽ paawä tii, ji h'yy kasab'ee hajõng ji
hapäh do an'oo bä! Tii d' nado ji kamahã̃n
doo. Ji kamahã̃n do ta wób tamasa. 2 H'yy
ganäng ted'oo doo, dooh tah'yy ganyy nä
bä heh'äät ub. 3 Ti nado P'op Hagä Do
kamahã̃n doo. P'op Hagä Do kamahã̃n ti ta
tii.
4 Kabarii hã kan'oo däk do ky n'aa kä, ji
awëë bä, ji nawëë bä. Dooh sa kabarii redëb
bä ër hapäh. Jã̃ã̃m hẽ sét ub P'op Hagä Doo.
Dooh ta see péh. 5 Sa hã ti anyy né hẽ paawä
sa hã kabaj'aa pé badäk hahỹỹ hã, wë hã na-
ãã̃j hẽ, hajõõ né hẽ paawä sa hã pé kabaj'aa
doo, raweh'ëëh do na-ãã̃j hẽ, 6 ër, Jesus hã
h'yy ka'eeh do hã kä sét ub P'op Hagä Doo,
ta Yb, sahõnh hẽ pahuunh doo, ta hyb n'aa
ër babok doo. Jã̃ã̃m hẽ sét ub né hẽ Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Doo, Jesus Kristo, sahõnh
hẽ mo haj'aa näng doo, papuuj gó ër babok
hanoo doo.
7 Tii d' tahado né paawä, dooh sahõnh
hẽ rahapëë bä tii. Ta wób dooh ramabaan
nä bä pooj jé rabahed'oo do paa kabarii hã
rah'yy ka'eeh noo gó. Ti hyb n'aa, da hẽ na-
ãã̃j né hẽ, kabarii hã kan'oo däk do tä uuh
rawëë bä, kabarii ratayy sa hã sa h'yyb gó.
Tii bä sa h'yyb ky n'aa tapaa sa hã hẽ ta ti
an'oo bä, dooh baad tado nä bä do hyb n'aa
sa h'yyb. 8 Te hub né hẽ, ji awëh do hyb n'aa,
ji nawëh do hyb n'aa nado ji P'op Hagä Do
wén gadoo. Ji nawëë bä, dooh ta wób sa yd
jé ji hado däg bä P'op Hagä Do matym gó. Ji
awëë bä, dooh sa bahã̃nh ji do bä ta matym
gó. 9 Ti hadoo né hẽ, sahõnh hẽ bë hajaa
bë bad'oo bë edoo né paawä, taw'ã̃ãts hẽ bë
hyb n'aa matakä bë babok do hã, baad Jesus
ranahapäh nä do bë h'yyb natatuk hyb n'aa
baad nadoo do hã. 10 Jesus hã h'yy ka'eeh
do wób sa hã, dooh taw'ã̃ãts hẽ tado bä ji
awëë bä kabarii tä n'aa. Nayyw hẽ, daap hẽ
sa h'yyb tym ky n'aa tapaa sa hã ramoo bok
do hã. Õm ti hapäh, ji awëh do ji nawëh do
hyb n'aa nado ji P'op Hagä Do wén gadoo.
Mahapäh na-ãã̃j hẽ dooh kabarii redëb bä.
Ti hadoo né hẽ õm rahapëë bä kabarii tób
n'aa yt hã hawëh doo, mah'yyb metsä kän
sa hã, rabawëh tii bä kä a nemuun kabarii
hã kan'oo däk doo. Tii bä sa h'yyb ky n'aa
tapa kän sa hã hẽ, rawëh do hyb n'aa sa
hã ji nawëh doo. 11 Tii bä kä, a hỹỹj hadoo
do baad h'yy kana'eeh nä doo, ta hyb n'aa
Kristo dajëp do tarejã däk mahajaa med'oo
do hyb n'aa. 12 Ta tii da nesaa do mamoo wäd

†† 7:36 Hahỹỹ da na-ãã̃j hẽ ji hajaa ji erii bä tii, aj'yy ky n'aa tado bä taher'oot doo: "Aj'yy see ta h'yyb gó taky hado bä ta ỹỹm pan'aa hã: 'Dooh baad tado bä ã̃m ỹ pan'aa hã ỹ bad'oo doo', tanahaja bä tah'yy keba bä, takarẽn bä takat'ëë bä, taw'ã̃ãts hẽ raketëë né hẽ. Dooh nesaa tado bä tii, P'op Hagä Do matym gó." ‡‡ 7:40 Ti noo gó Korĩn panang bä ta wób raky sëm Paw-Ro her'oot doo. Sa hã, sa h'yyb gó had'yyt hẽ P'op Hagä Do Sahee bawät. Sa hã hẽ rah'yy kasab'ee. P'op Hagä Do Sahee hëp ỹỹ gó na-ãã̃j hẽ tabawät, Paw-Ro wén her'oot, terih do raner'oot bä, raky nasëm hyb n'aa.

bä a hỹỹj hadoo do wë, ta h'yyb tym ta hã hẽ
taky n'aa tapaa man'oo bä, tii bä da Kristo
wë né hẽ nesaa do mamoo wäd däg kän! 13 Ti
hyb n'aa, ỹ awëh do tah'yyb tatug bä nesaa
do hã hã̃j ỹ hadoo doo, dooh ỹ awëë wäd
bä ta dab, hã̃j ỹỹ ỹ h'yyb natatuk hyb n'aa
nesaa do hã.

9

Jesus mejũũ do see heh'äät Paw-Ro ky n'aa hahỹỹh

1 Nepäh bë wób hã Jesus mejũũ do see
ỹ do bä? Dooh ta wób mejũũ pé hã ỹỹ.
Dooh g'eeh Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
ỹ hapëë wäd matym ỹỹ me? Hëp ỹ n'aa
nado g'eeh Jesus hã bë h'yy kae däg kän?
2 Jesus mejũũ do heh'äät ub ỹ nado bä paawä
ta wób sa hã, bë hã kä Jesus mejũũ do né hẽ
ỹỹh. Bë hã né hẽ ji hapäh Kristo mejũũ do
né hẽ ỹỹh. Hëp ỹ n'aa Jesus hã bë h'yy kae
däk do hyb n'aa.
3 Hahỹỹ da ỹ ky gadoo, hã ỹ hedoo do
Jesus mejũũ do nado ỹỹh, hanäk doo: 4 Dooh
g'eeh ãã haja bä bë hanaa ãã gado bä ãã waa,
ãã karẽn bä paawä? 5 Dooh g'eeh taw'ããts
hẽ tado bä, ãã karẽn bä paawä, ãã rahadaa
bä ji ỹỹm Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Jesus
mejũũ do wób rabad'oo doo da? Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do hỹỹj, Peed na-ãã̃j hẽ
rabad'oo doo da? 6 Jãã̃m hẽ g'eeh ỹỹh, Béh-
Nabéh daheeh, ãã waa säm hã moo bok
doo?
7 Dooh warahén ta daaj hẽ hep'aak pé ta
waa! Ta sii moo wät do ti hep'aak. Joom
danäh hã ẽnh? Ny hadoo do g'eeh joom
danäh rananoo pé ta joom ag nepóh péh?
B'éé hag'ããs doo ẽnh? Ny hadoo pé ti
b'éé hag'ããs do rananoo pé ta masããh bii
gamyyj neëëk péh? 8 Panyyg gó ỹ her'ood
wät doo, ỹ had'yyt hẽ nado ti her'oot.
Mosees ky n'aa jaw'yyk doo gó tii da né hẽ
takerih. 9 Hahỹỹ da Mosees ky n'aa jaw'yyk
doo: "Taw'ããts hẽ ji anoo tiriig uuh tabawa
booj yb hã, tiriig tahes'ooj hõm do ta moo
me. Dooh ji noo maw'yyd däg bä tanawa
hyb n'aa."* Jãã̃m hẽ booj yb hyb n'aa g'eeh
P'op Hagä Do mejũũ ta tii? 10 Ër hyb n'aa
nado g'eeh ti taher'oot tii? Ỹỹ. Ër hyb
n'aa né hẽ ta ti takerii däk. Booj yb takyyk
doo me k'ãã̃ts wapën doo, joom ag tahes'ooj
hõm do na-ãã̃j hẽ, ramoo bok bä ragahëën
joom ag uuh. 11 Ti hadoo ẽnh ãã hã. P'op
Hagä Do Sahee hã hana do bë h'yyb gó ãã
ejoom hõm do hadoo.† Ta bahã̃nh däg bë
edoo däk, bë hanaa ãã gahëën bä hỹỹ kä ãã
waa hedoo doo, ãã saroor hedoo doo? 12 Ta
wób bë mahang Jesus ky n'aa ma mehetëk
doo, ta tii hã bë masa. Taw'ãã̃ts hẽ nado
g'eeh ti sa bahã̃nh ãã bë masaa paawä? Ti
hadoo né hẽ, dooh noo gó ãã daab yb bä bë
hã. Dooh. Hejooj né paawä ta ti ãã hã, ãã
gadoo sahõnh hẽ ãã hã hejoonh doo, Kristo
ky n'aa hanäm do ãã nahewaat hyb n'aa.‡

13 Dooh g'eeh bë hapëë bä, P'op Hagä Do
tób n'aa hẽnh ramanaa do waa uuh ta yt
moo heb'ook do ragadoo sa waa pan'aa?
Ti hadoo ẽnh P'op Hagä Do hã rama ejuu
do tyng hã moo b'ook doo. P'op Hagä Do
hã kan'oo däk do uuh sa tä. 14 Ti hadoo
ẽnh Jesus ky n'aa hanäm do ma mehetëk
do hã. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mejũũ,
sa hã ma mehet'ëëk do hanaa ragadoo sa
waa hedoo doo, sa saroor hedoo doo. 15 Ti
hado né paawä, dooh ta tii hã ỹ daab yb
bä. Dooh na-ãã̃j hẽ ta ti ỹ erii bä, ta tii hã
ỹ bë masa hyb n'aa. Ỹ h'yy gadajang, bag
hẽnh Jesus ky n'aa ỹ maher'oot do hyb n'aa.
Dooh ỹ gahëën péh. Taw'ãã̃ts hẽ paawä ỹ
dajëp ta ti ỹ h'yy gadajang do rado hõm do
pooj jé. 16 Dooh ỹ haja bä ỹ h'yy kasabé bä
Jesus ky n'aa hanäm do ỹ maher'oot do hã.
P'op Hagä Do ỹ tamejũũ ỹ maher'oot hyb
n'aa. Tak'ëp baad nado hã ỹỹ, ta ky n'aa
ỹ naher'ood bä ta wób sa hã. 17 Ỹ karẽn do
hyb n'aa tado bä paawä ta ky n'aa ỹ her'oot
doo, tii bä ỹ haja paawä ỹ gahëën bä ta säm.
Dooh ti hyb n'aa tado bä. Ỹ P'op Hagä Do
mejũũ do hyb n'aa, hã ỹ tabanoo do hyb
n'aa ta ky n'aa ỹ wén her'oot ta ky n'aa. 18 Ny
hadoo ta säm hã ỹỹ? Jãã̃m hẽ hahỹỹ kä ta
säm: Ỹ tsebé doo, bag hẽnh Jesus ky n'aa
hanäm do ỹ maher'oot do hyb n'aa. Ta ky
n'aa hanäm do ỹ panäk bä, ỹ ma metëëk bä,
dooh ỹ gahëën bä ỹ ramasa doo, dooh na-
ãã̃j hẽ ỹ mejõ bä ỹ ramasa, ỹ haja né paawä
ỹ mejõ bä Jesus mejũũ do ỹ bahadoo do hyb
n'aa.

* 9:9 Dew-Teronom 25.4 † 9:11 Jesus ky n'aa hanäm do sa hã tamaher'oot doo, sa hã tama metëëk doo, tahanäng pé tii. ‡ 9:12 Paw-Ro, Béh-Nabéh daheeh, dooh radaab yb bä Korĩn buuj hã. Tak'ëp ramoo bok sa waa säm hã, sa hã radaab nayyp hyb n'aa. Ti hyb n'aa, ta see pé noo gó rahoop baad nadoo doo.

19 Dooh ajyy hỹỹ kä hã ỹ mejũũ péh, sa
hanaa ỹ ganadoo do hyb n'aa. Ti hadoo
né hẽ, daj ỹ hẽ ỹ kan'oo däk, sahõnh hẽ
sa karom ỹ bahadoo hyb n'aa, hajõk Jesus
wë ỹ manaa hyb n'aa paawä. 20 Hahỹ ỹ
hanäng pé tii: Judah buuj mahang ỹ awäd
bä, sa da hado däk ỹỹh, Kristo wë ỹ manaa
hyb n'aa Judah buuj. Judah buuj ky n'aa
jaw'yyk do tamanejõ né paawä hã ỹỹ, sa ky
n'aa jaw'yyk do ỹ ky daheeh, Judah buuj ky
n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh do wób Kristo
wë ỹ manaa hyb n'aa. 21 Judah buuj nadoo
do Mosees ky n'aa jaw'yyk do nahapäh do
mahang ỹ awäd bä, sa da hadoo ỹ bahadoo,
Jesus wë ỹ manaa hyb n'aa ta tii. Dooh P'op
Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadaheeh
do ỹ ado bä ti hyb n'aa. Kristo ky n'aa
jaw'yyk do ỹ ky dahé had'yyt hẽ. 22 Baad
h'yy ganehot nä do sa hã, sa da ked'oo né
ỹỹh, baad rah'yy kadaw'uuh hyb n'aa Jesus
hã.§ Sahõnh hẽ ta wób rababok doo da, ti
ked'oo né ỹỹh, sa wób Jesus wë ỹ bed'ëëp
hyb n'aa. 23 Sahõnh hẽ ta tii da ỹ wén
d'oo, Jesus ky n'aa hanäm do kah'ũũm hyb
n'aa, baad hadoo do ta hã hana do ỹ gadoo
hyb n'aa sahõnh hẽ ta ti ky dah'eeh do sa
nemuun.

24 Bë hapäh né hẽ, ratsyym kasã̃ bä kä,
sahõnh hẽ rawaj'aa né hẽ paawä, jãã̃m hẽ
sét hẽ gadoo ta säm, pooj jé kajaa doo.
Taw'ããts hẽ bë waj'aah do hadoo j'aa ketsë
do wajaah doo da, ta säm bë gadoo hyb
n'aa P'op Hagä Do hanaa. 25 Sahõnh hẽ
tsyym kas'ỹỹ kar'ẽẽn doo, baad rahyb n'aa
matakëë. Tii d' rawén d'oo, j'aa ketsë
do soog n'aa ragadoo hyb n'aa, karejã né
paawä ti nayyw hẽ.** Ëër kä, ër wén hyb
n'aa matakëë, nahänh do säm ër gadoo hyb
n'aa. 26 Ti hyb n'aa daap wajaah do nahado
ỹỹh. Kep'uuk do daap hẽ hetuu do nahado
ỹỹh. 27 Dooh. Hã ỹỹ hẽ ỹ ketuu hadoo,††
hup ỹỹ ỹ taky daheeh hyb n'aa. Tii da hã
ỹỹ hẽ baad ỹ wén kan'yyh, ỹỹ kä ta säm
ỹ nahasõg hõm hyb n'aa, ta wób sa hã ỹ
maher'ood wät, ỹ ma met'ëëg wät do jawén
paa bä Jesus ky n'aa hanäm doo.

10

*Taw'ããts h*ẽ Isaraéw buuj rabed'oo do
paa ër nad'oo do ky n'aa hahỹỹh

1 Ỹ karẽn bë hyb n'aa newë hahỹ wakãn
haa: Sahõnh hẽ ër wahë makũ rababok paa
ta ti wanakud yt hã. Sahõnh hẽ rabatsëg
hõm ta ti akajar "Hahiin Doo" häd näng
doo. 2 Sahõnh hẽ nu kemuun bok hadoo
wanakud gó, akajar gó na-ãã̃j hẽ Mosees sa
wahë n'aa tabahadoo bä kä. 3 Sahõnh hẽ
paa rabawa sa waa P'op Hagä Do hanaa.*
4 Sahõnh hẽ paa rabeëëk naëng P'op Hagä
Do hanaa. Pä hada do hadoo sa hã, P'op
Hagä Do mo haj'aa gó ganyyh do hã naa
rabeëëk. Kristo né hẽ paa ti pä. 5 Sahõnh
hẽ tii d' rabadoo né paawä, P'op Hagä Do
dooh tagenaag bä hajõk do sa hã. Ti hyb
n'aa hajõk dejëp. Jé pad'yyt hẽ banawäng
doo bä sa kamag n'aa tawén nyy hõm.

6 Sahõnh hẽ ta ti bawäd wät, ër tama
metëëk do heen n'aa, nesaa do hã ër h'yyb
nadäg wät hyb n'aa, ta ti rabad'oo doo
da. 7 Bë tametëëh, kabarii hã bë h'yyb
panadëëk hyb n'aa, sa wób rabed'oo do paa
da. Hahỹỹ da takerih ti ky n'aa: "Ehyy
t'oonh mä rabawa, rabeëëk hyb n'aa. Tii
bä m' rabajäm, ramas'uunh",† näng kerih
do hã.‡ 8 Ër tametëëh, ji naỹỹh hyb n'aa
ji ỹỹm nadoo do sii, ji patug nadoo do sii,
sa wób rabed'oo do paa da. Ti noo gó né
hẽ, sét adëb bä, 23 miw dejëp ta ti ramoo
bok do hyb n'aa. 9 Pooj jé hawäd wät do
ër tametëëh, Kristo ër manetyy hyb n'aa,
sa wób rabed'oo do paa da. Rametyy do
hyb n'aa radejëp aw'yy tëg haj'aa mahỹỹj.
10 Bë h'yy kawapëën manä bë nu gabóg wë,
sa wób rabed'oo do paa da. Dejëp tii, P'op
Hagä Do mejũũ do ããs an'oo bä.

11 Sahõnh hẽ ta ti bawäd wät paa ër wahë
makũũ hã, ta ti ër tama metëëk do heen
n'aa. Ta ti tawén kerii däk ëër, tagadëëg ub

§ 9:22 Pooj jé 8.7 hã Paw-Ro her'oot ta ti hedoo do sa ky n'aa. Sa h'yyb ky n'aa tapaa näh, dooh baad Jesus hã rah'yy kadawuung nä bä do hyb n'aa. ** 9:25 Paw-Ro bawät noo gó, kas'ỹỹ do j'aa ketsë do nuu hã radasooh ta soog bag'aad kap'õõj däk doo, taj'aa ketsë do heen n'aa. Nayyw hẽ tatsawyy jëng ta ti sa soog, nayyw hẽ takarejãã. Ti ky n'aa gó Paw-Ro maher'oot sa hã. †† 9:27 Baad takan'yyh tahanäng pé ti ta hã hẽ taketuu do hadoo. * 10:3 Banawäng hẽnh rababok noo gó P'op Hagä Do anoo paa sa waa. Ta ti sa waa ramaneëënh Manah . † 10:7 Esodo 32.6 ‡ 10:7 Kabarii hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa ta tii d' rabad'oo. Rejäm doo, ramas'uunh doo, sa ã̃j nadoo do sii tii. Isaraéw buuj nadoo do rabed'oo doo da rabad'oo.

noo gó habok do tamaher'oot hyb n'aa, ër
hyb n'aa matakëë hyb n'aa, baad ër kan'yyh
hyb n'aa, rabed'oo do paa da ër nad'oo hyb
n'aa. 12 Ti hyb n'aa, baad hawät ted'oo doo,
taw'ããts hẽ baad tahyb n'aa matakëë, nesaa
do tamoo nawät hyb n'aa ta ti ramoo bok do
paa da. 13 Bë hã kametyy doo, ji sahõnh hẽ
hã kametyy do hadoo né hẽ tii. Dooh ta wób
hã kametyy do bahãnh tado bä. Baad ji P'op
Hagä Do kamahãn had'yyt hẽ. Dooh tah'yy
gajëë hõm bä ji hã. Tahajaa né hẽ ta hã ji
h'yy kasadëë bä. Dooh P'op Hagä Do an'oo
bä ta bahãnh hadoo doo, bë nahajaa do bë
tametyy. Kametyy do bë wë takajaa bä, bë
da P'op Hagä Do masa, bë bahajaa hyb n'aa
baad bë kan'yyh doo.

14 Ti hyb n'aa kä, najis haa, taw'ããts hẽ
baad bë kanäh, kabarii hã bë h'yy kae
mahãnh. 15 Baad hyb n'aa newëë do bëëh.
Ti hyb n'aa, bë daaj hẽ bë hyb n'aa newë
te hub tado bä hahỹ ỹ erih doo: 16 Jesus
majyyw heen n'aa, ta hyb n'aa P'op Hagä
Do ër j'aa etsë doo, ër beëëk bä, séd uuh
had'yyt hẽ ëër, Kristo majyyw ër gadoo bä.
Pãw, Jesus hub heen n'aa ër ganebëëh bä,
séd uuh had'yyt hẽ ëër, Jesus hub ër gadoo
bä. 17 Hajõõ né paawä ëër, sét né hẽ pãw
ër awa doo, ti hyb n'aa séd uuh had'yyt
hẽ ëër. 18 Bë hyb n'aa newë Isaraéw buuj
rabahed'oo doo. P'op Hagä Do hã kan'oo
däk do hawëh doo, séd hã rah'yy kata däk
P'op Hagä Do hã kanoo do hã. 19 Nyy d' ỹ
hanäng péh? Ji tayy ta tä kabarii hã ran'oo
däk doo? Kabarii edëp ỹ hanäng pé g'eeh?
20 Dooh. Hahỹỹ d' ỹ hanäng pé tii: Kabarii
hã P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do
ranoo doo, karap'aar h'yyb nesaa do hã
takan'oo däk né hẽ tii. Dooh P'op Hagä Do
hã takan'oo däg tii. Hahỹỹ da na-ããj hẽ ỹ
her'oot: Dooh ỹ karẽn bä karap'aar h'yyb
nesaa do weh'ëëh do h'yyb hataa bë hado
bä. 21 Dooh bë haja bä pawóp hã bë h'yyb
däng bä. Dooh bë haja bä bë eëg bä Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do majyyw heen n'aa hood
gó hanäng do uuh, karap'aar h'yyb nesaa
do hã kanoo do uuh na-ããj hẽ! Dooh bë
haja bä bë awa bä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do hub heen n'aa uuh, karap'aar hã kan'oo
däk do na-ããj hẽ! 22 Ta tii d' bë adoo nä bä, bë
karẽn apäh bë anoo P'op Hagä Do hyb n'aa
jewës, tah'yy kawajããn bë wë? P'op Hagä
Do bahãnh bë ed'oo g'eeh bëëh?

23 "Sahõnh hẽ ji karẽn do ji hajaa ji moo
wäd bä. Dooh ky n'aa jaw'yyk do ji moo
ge'ỹỹm péh", näk bë wób. Te hub né paawä
tii, dooh sahõnh hẽ baad ub ji hã. Sahõnh
hẽ ji karẽn do ji haja né paawä ji moo
wät, dooh hajaa pé ge'ỹỹm pé paawä, dooh
sahõnh hẽ ji hã masa pé P'op Hagä Do karẽn
doo da ji bawät do hã. 24 Dooh ji karẽn do
jawén ji awäd bä. Ta wób sa wë baad hadoo
doo, ti né hẽ bë moo booh.

25 Taw'ããts hẽ hahỹỹ da bë bad'oo: Bë
awëë sahõnh hẽ rahesäm doo hẽnh naa. Bë
eaaj manä n'yy hẽnh naa tii. Bë an'oo manä
bë h'yyb bë taky n'aa tapa ta ti hyb n'aa.
26 Ta tii d' ỹ wén edoo, hahỹỹ da P'op Hagä
Do kyy kerih do hyb n'aa: "Badäk hahỹỹh,
sahõnh hẽ ta hã hanäng do na-ããj hẽ, P'op
Hagä Do ma."§

27 Jesus hã h'yy kana'eeh do õm tatsyyd
bä ta tób hẽnh ta sii mabawëh hyb n'aa,
makarẽn bä ti mabahõm. Taw'ããts hẽ
mawëë sahõnh hẽ. Man'oo manä a h'yyb
õm taky n'aa tapa ta ti hyb n'aa. 28 Hỹỹ
kä, hahỹỹ d' bë ramaher'ood bä paawä:
"Hahỹ kabarii hã kan'oo däk do hahỹ ji tä",
raher'ood bä, mawëë manä d' tii bä, õm
aj'yy maher'oot do hyb n'aa, ji h'yyb ji taky
n'aa tapaa do hyb n'aa na-ããj hẽ. 29 Ta see
h'yyb hyb n'aa ti ỹ bedoo, a h'yyb hyb n'aa
nado. Bë an'oo manä bë h'yyb bë taky n'aa
tapa, ỹ hanäng. Hahỹỹ da apäh bë kyyh hã
ỹỹ: "H'ëëd hyb n'aa ỹ an'oo bä ta see h'yyb
ỹ taky n'aa tapaa ỹ natayy do hyb n'aa, ỹ
awëh do hyb n'aa? 30 Ỹ awëë bä tä ỹỹ, ta
hyb n'aa P'op Hagä Do hã ỹ ky n'aa ets'ẽẽ
wät doo, h'ëëd hyb n'aa ỹ raky n'aa tapaa,
P'op Hagä Do wë tsebé doo me ỹ bawëh do
hyb n'aa?", näng apäh bë kyyh. 31 Hahỹỹ
da këh ỹ bë hã: Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do
bë weh'ëëh sahõnh hẽ bë moo bok do hã,
bë awëë bä, bë eëg bä na-ããj hẽ. 32 Bë moo
boo manä baad nadoo do hã ta wób h'yyb
tatuk doo, Judah buuj rado bä, Judah buuj
nadoo do rado bä, P'op Hagä Do karapee bë
panang bä habong do rado bä na-ããj hẽ. 33 Ỹ
bad'oo doo da né hẽ, sahõnh hẽ ta wób ỹ
h'yyb en'yym doo da bë bad'oo. Hã ỹỹ hẽ ỹ
h'yy ken'yym do jawén nado ỹ bawät. Baad

§ 10:26 Saaw-Mo 24.1. Sahõnh hẽ P'op Hagä Do hanaa tahanäng pé tii. Ti hyb n'aa tahajaa ji awëë bä sahõnh hẽ.

hadoo do ti ỹ karẽn ta wób sa hã, sa h'yyb tym bedëp hyb n'aa Jesus Kristo wë kä.

11

1 Taw'ããts hẽ ỹ bawät doo da bë babok, Kristo bawät doo da ỹ bawät do hadoo.

Nyy d' rabad'oo rakahet'aa bä do ky n'aa hahỹỹh

2 Ỹ tsebé bë hã, ỹ bë hyb n'aa es'ee had'yyt hẽ do hyb n'aa. Ỹ tsebé na-ããj hẽ, bë ỹ ma met'ëëg wät do bë ky daheeh do hyb n'aa. 3 Ti hadoo né hẽ, hahỹ ỹ karẽn bë bahapäh: Kristo, sahõnh hẽ ajyy sa nu gabóg. Ajyy, ỹỹj sa nu gabóg. P'op Hagä Doo, Kristo nu gabóg. 4 Ajyy sa nu kajesuu doo me raky n'aa ets'ẽẽ bä, sa nuu kajesuu doo me P'op Hagä Do ky n'aa ratabëëj bä na-ããj hẽ, Kristo, sa nu gabóg, dooh rawehëë bä tii hã. 5 Ỹỹj kä raky n'aa ets'ẽẽ bä, P'op Hagä Do ky n'aa ratabëëj bä na-ããj hẽ, sa nuu ranajesu bä, sa patug, sa nu gabóg, dooh rawehëë bä tii hã. Ỹỹj sa nuu rahab wät do hadoo tii, tanu mebyng do heen n'aa tii.* 6 Ỹỹnh nu kanajesuu doo, taw'ããts hẽ ta sëën tagek'ãã bëëh. Tanu meby n'aa nyy bä ỹỹj hã sa sëën ragekãã doo, rahab bëëh doo, taw'ããts hẽ sa nuu rajesuu. 7 Ta da hadoo P'op Hagä Do pahuunh aj'yy. Ajyy sa hyb n'aa P'op Hagä Do kawehëë däk. Ti hyb n'aa, ajyy dooh ranu kajesu bä Jesus hyb n'aa rakahet'aa bä. Ỹỹj sa hã kä, sa hyb n'aa ajyy rakawehëë padëëk.† 8 Ỹỹnh hanaa nado aj'yy. Aj'yy tahana ti ỹỹnh. 9 Ỹỹnh hyb n'aa nado aj'yy kapahuuj kän. Ỹỹnh kapahuuj wät aj'yy hyb n'aa. 10 Ti hyb n'aa né hẽ, ããs rahapäh do hyb n'aa na-ããj hẽ, taw'ããts hẽ ỹỹj ranu kajesuu hyb n'aa jawyk do heen n'aa. 11 Tii d' tahado né paawä, Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do matym gó, sa m'aa hẽnh nado ỹỹj ajyy sa mahãnh. Ti hadoo ẽnh ajyy sa hã. Sa m'aa hẽnh nado ỹỹj sa mahãnh. 12 Ta ti ỹ wén her'oot, aj'yy hanaa ỹỹnh ganyyh doo da, ỹỹj hanaa ajyy na-ããj hẽ tii d' raganyyh. Sahõnh hẽ ta ti tabana P'op Hagä Do hanaa.

13 Bë hyb n'aa newë baad tado bä, Jesus hyb n'aa ji kahet'aa bä, ỹỹj raky n'aa ets'ẽẽ bä sa nuu kanajesuu doo me. 14 Badäk hahỹỹ hã ji bad'oo doo, P'op Hagä Do anoo doo, ti na-ããj hẽ tametëëh hahỹỹh: Baad nado ajyy sa hã sa sëën dewëët doo me raboo bä. Sëën dewëët do ajyy hã tawaneh'ëëh do haj'aa. 15 Sëën dewëët doo, ỹỹj sa hetsó ti ta tii. P'op Hagä Do an'oo däk ti sa hã, sa nu jesuu n'aa. 16 Ta ti hedoo do p'ãã karẽn do ky ked'aak do hã hahỹỹ da ỹ baher'oot: Dooh ta see mo n'aa me ãã adoo bä, P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do panang wób hẽnh habok do na-ããj hẽ, dooh ta see mo n'aa me rabahed'oo Jesus hyb n'aa rakahet'aa bä.

Jesus ji hyb n'aa esee do heen n'aa rataheb'ëës do ky n'aa hahỹỹh

17 Hahỹỹ hã bë ỹ metëëk doo, dooh bë hã ỹ j'aa etsëë bä. Ta tii d' ỹ wén her'oot, teg'yys baad nadoo do bë kahet'aa bä. 18 Pooj jé ỹ ky n'aa napäh, dooh m' séd hã bë h'yyb hedo bä. Bë m' h'yy ketyn hõm bë kahet'aa bä. Ta mahang ỹ ky daheeh ỹ rapanäk doo. 19 (Dooh ji ky sëëw its bä! Taw'ããts hẽ bë h'yy ketyn hõm, P'op Hagä Do matym gó baad hadoo do bë mahang habong do rakametä däk hyb n'aa.) 20 Bë kahet'aa bä, dooh Jesus ji hyb n'aa esee do waa n'aa tado wäd bä bë awa doo. 21 Bë awa bä, dooh m' bë gadaa bä ta wób. Sa pooj jé bë karẽn bë bawa bë waa. Ti hyb n'aa, ta wób rabas'aah nä bä, ta wób a'oom kän ta bahãnh reëëk do haj'aa. 22 Dooh g'eeh bë tób enä bä, bë yd wa péh, bë yd eëëk péh? Bë ty n'aa ges'yyk P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do kahet'aa doo. Bë nu meb'yyh kas'uut do bë mahang habong doo. Nyy da këh ỹ bë hã? Bë ỹ j'aa etsë g'ee da ta tii da bë bad'oo do hyb n'aa? Dooh. Dooh né hẽ bë ỹ j'aa etsëë bä.

23 Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hanaa ỹ gadoo doo, ti né hẽ ti ỹ tabëj wät do bë hã. Hahỹ né hẽ ti ỹ gadoo ta ky n'aa: Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, atsëm, ta majĩĩ moo gó takahaëënh noo gó, tabado däk pãw, 24 ti m' ta hyb n'aa taky n'aa ets'ẽẽ wät do jawén paa bä, taganabäh hõm, ti m' taky hadoo: "Hup ỹỹ, bë hyb n'aa ỹ an'oo däk do heen n'aa hahỹỹh. Hahỹỹ da d' bë bad'oo, ỹ bë hyb n'aa esee do hyb n'aa", näng mäh. 25 Ti hadoo ẽnh, rabawëh, rabawa do jawén paa bä, Jesus bado däk ẽnh uwa bëëh hood ti m' taky hadoo: "Majyw

* 11:5 Paw-Ro bawät noo gó, Korĩn panang bä rahap ỹỹj sa nuuh, nesaa do ramoo boo bä. Tii d' rawén d'oo, ranu mebyng hyb n'aa. † 11:7 Tii d' tahadoo do hyb n'aa, taw'ããts hẽ ranu kajesuu Jesus hyb n'aa ji kahet'aa bä.

ỹỹ, ỹ anoo do ỹ dajëp noo gó heen n'aa
hahỹỹh. Papuuj sahõnh hã P'op Hagä Do
ky n'aa enooh do tii kä. Hỹ jawén majyw ỹ
hyb n'aa ji tagadoo P'op Hagä Do ky däng.‡
Hahỹ bë eëg had'yyt bä hỹ jawén, tii d' bë
bad'oo ỹ bë hyb n'aa esee hyb n'aa", näng
mä Jesus. 26 Ta ti pãw bë awa bä, ta ti ta hood
gabuuj uuh bë eëg bä, bë her'ood hõm Jesus
dajëp do ky n'aa p'aa hẽnh tamatëëh bä kä.
27 Ti hyb n'aa, daap hẽ ta ti pãw hawa
doo, ta ti Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do majyyw
heen n'aa hood gó hanäng do uuh heëëk
doo, nesaa do tamoo wäd däk tii hã Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do hub wë, ta majyyw wë
na-ããj hẽ. 28 Taw'ããts hẽ ji daaj hẽ ji h'yyb ji
hyb n'aa newë bä baad tado bä pãw uuh ji
awa do pooj jé, majyyw heen n'aa ji eëëk do
pooj jé. 29 Hahỹ hyb n'aa ta ti ỹ wén her'oot:
Daap hẽ ji awa bä, daap hẽ ji eëg bä, Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do hub ky n'aa ti ji hyb n'aa
nanewë bä, ji daaj hẽ ji ky n'aa katakyyk
baad nadoo doo me. 30 Ti hyb n'aa né hẽ
hajõk bë mahang nahejooj boo, hajõk bë
mahang nahëë enäh, ta wób dejëp. 31 Jesus
heen n'aa ër gadoo do pooj jé ër daaj hẽ
ër hyb n'aa newë bä baad ër h'yyb tado bä,
dooh tii bä ër P'op Hagä Do rejã bä. 32 Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do ër hã taky n'aa etyy bä,
nesaa do tanoo ër hã ër tama metëëk hyb
n'aa, badäk hahỹỹ hã habong do ta hã h'yy
kana'eeh do sa nemuun ër tanarejãã hyb
n'aa ta jawén kä.
33 Ta tii kä, wakãn haa, taw'ããts hẽ bë gada
ta wób, bë kahet'aa bä Jesus heen n'aa bë
bawa hyb n'aa. 34 Bë bas'aah bä, taw'ããts hẽ
bë tób yt hẽ bë bawa séd hã bë kahet'aa do
pooj jé Jesus heen n'aa bë tab'ëës hyb n'aa,
P'op Hagä Do ky n'aa netyy hyb n'aa nesaa
do bë hã.
Ỹ kajaa bä kä, ky n'aa see ỹ baher'oot bë
hã.

12

P'op Hagä Do Sahee hã hana do ji hajaa do ky n'aa hahỹỹh

1 Hỹỹ kä wakãn haa, baad ỹ karẽn bë
bahapäh P'op Hagä Do Sahee hejój gó ji
hajaa doo. 2 Bë hapäh, p'ooj ub, Jesus hã bë
h'yy kana'eeh nä noo gó, ta s'ee hẽnh bë
rah'yyb mahũũm had'yyt hẽ, kabarii nedëp
do hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa. 3 Ti hyb n'aa
ỹ karẽn bë bahapäh hahỹỹh: P'op Hagä Do
Sahee hejój gó her'oot doo, dooh Jesus taky
n'aa was'ee bä. Dooh na-ããj hẽ ji haja bä,
"Jesus né hẽ ti Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo",
ji her'ood bä P'op Hagä Do Sahee hejój gó
tanado bä ji hã.
4 Ti anäng hajõng ta wób hedoo do ji hajaa
ji moo wät doo, P'op Hagä Do Sahee anoo
doo. Sét né hẽ P'op Hagä Do Sahee tahana
tii hã. 5 Ti anäng ta wób hajõng ji mamasa
doo. Ti hadoo né hẽ, jããm né hẽ sét ub
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ër wë moo wät
doo. 6 Ti anäng hajõng ta wób ji hajaa ji moo
wät doo. Ti hadoo né hẽ, sét ub ti P'op Hagä
Do ta ti ji hã hanoo doo, ta tii me ta wë ji
moo wät hyb n'aa. 7 P'op Hagä Do Sahee hã
hana doo, sahõnh hã takan'oo däk sahõnh
hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do tamasa hyb n'aa.
8 Ta see hã P'op Hagä Do Sahee anoo tak'ëp
hajaa doo me ta wób tamaher'oot hyb n'aa.
Ta see hã P'op Hagä Do Sahee anoo h'yy
ganäng doo me ta wób tamaher'oot hyb
n'aa. 9 P'op Hagä Do Sahee, sét hadoo doo,
anoo ta see hã baad tah'yy ka'eeh hyb n'aa.
Ta see hã tabanoo ta wób tabaheso hyb
n'aa. 10 Ta see hã P'op Hagä Do Sahee anoo
ta hejój me tapehuunh hyb n'aa. Ta see
hã tabanoo P'op Hagä Do kyyh tabaher'oot
hyb n'aa. Ta see hã tabanoo tabahapäh hyb
n'aa P'op Hagä Do Sahee tado bä, sahee see
tado bä ti her'oot doo. Ta see hã tabanoo
kyy wób me, ji h'yy kanadaw'uuh doo me,
tabaher'oot hyb n'aa. Ta see hã tabanoo
kyy wób me kaher'oot do tatab'ëës hyb n'aa
maa new'ëë do sa hã. 11 Sét né hẽ P'op
Hagä Do Sahee sahõnh hẽ ta ti hanoo doo.
Tah'yyb däng doo da né hẽ sahõnh hẽ sa hã
tabanoo tii.

Sahõnh hẽ ëër, Jesus uuh hadoo do ky
n'aa hahỹỹh

12 Hajõõ né paawä ji hã, ji noo hedoo doo,
ji nabuuj hedoo doo, ji matym hedoo doo, ji
moo hedoo doo, ji tsyym hedoo doo, sét né
hẽ ji. Ti hadoo ẽnh Kristo hã, Kristo hã h'yy
ka'eeh do sa hã. 13 Ër wób, Judah buuj. Ër
wób, ta wób buuj. Ër wób, ta wób sa karom
hedoo doo. Ër wób, kariw n'aa temah doo.
Tii d' tahado né paawä, ër nu kemuun bong
P'op Hagä Do Sahee an'oo bä, sét Jesus hub

‡ 11:25 P'ooj ub Mosees sa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, b'éé majyyw ta heen n'aa. Papuuj hahỹ ji hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

hadoo ër bahadoo hyb n'aa. Sét né hẽ ti
P'op Hagä Do Sahee ër gadoo doo.

14 Hajõng né hẽ ji hã hanäng do ji uuh. Sét
uuh had'yyt nado ji uuh. 15 Ji tsyym ky hado
bä paawä: "Ta moo ỹ nadoo do hyb n'aa,
dooh ta uuh ỹ do bä", ji uuh had'yyt né hẽ
tii, ta ti edo né paawä. 16 Ji nabuuj ky hado
bä paawä: "Ta matym see ỹ nadoo do hyb
n'aa, dooh ta uuh ỹ do bä", ji uuh had'yyt
né hẽ tii, ta ti edo né paawä. 17 Sahõnh hẽ
ji hã hanäng do ji matym tado bä paawä,
nyy da paawä ji maa newëë tii bä? Sahõnh
hẽ ji hã hanäng do ji nabuuj tado bä paawä,
nyy da ji matsehỹỹk tii bä? 18 Sahõnh hẽ ji
hã hanäng do ji uuh P'op Hagä Do bat'ëëg
hõm ji hã, tah'yyb däng doo da. 19 Séd uuh
had'yyt hẽ tado bä paawä ji hã, dooh paawä
ji hub had'yyt hẽ tado bä. 20 Hahỹỹ da né hẽ:
Hajõng né paawä ji hã hanäng do ji uuh, sét
né hẽ ji.

21 Ji matym dooh tahaja bä taky hado bä ji
moo hã: "Dooh hyb n'aa õm ỹ karẽn péh."
Dooh na-ãã̃j hẽ ji moo haja bä ji tsyym hã
taky hado bä: "Dooh hyb n'aa õm ỹ karẽn
péh." 22 Ta ti ji hã hanäng do uuh nahejooj is
doo, ti né hẽ ti baad ji karẽn up doo. 23 Ji uuh
ji hã ky n'aa netsëëh doo, baad ji weh'ëëh.
Ta wób hã ji manetëëh doo, baad ji ban'yyh.
24 Ji uuh wób ji metëëh doo, dooh hyb n'aa
baad ji ban'yyh péh. Baad P'op Hagä Do
benyyw hõm ji hã hanäng doo, ta ti ji hã
hãd ky n'aa netsëëh hedoo do rakawehëë
däk hyb n'aa. 25 Tii da tawén d'oo, ji hã
takanetyn hõm hyb n'aa, sahõnh hẽ ji hã
hanäng do séd demuun baad rakahag'ãã̃s
hyb n'aa na-ãã̃j hẽ. 26 Sét hẽ ji hã hanäng
do ji uuh nesaa do tahob bä, sahõnh hẽ séd
demuun rabahoop. Ta see ji uuh kawehëë
däg bä, sahõnh hẽ ji uuh wób taw'ãã̃ts hẽ sa
hã.

27 Bë sahõnh hẽ, Kristo hub hadoo bëëh.
Sét ken'yyh bëëh, ta uuh hadoo. 28 Jesus
Kristo hã h'yy ka'eeh do sa mahang P'op
Hagä Do banoo, pooj jé Jesus mejũũ do
rabad'oo doo. Ta jawén ta ky n'aa herot
doo. Ta jawén ta ky n'aa ma mehetëk doo.
Ta jawén rapehuunh do haj'aa doo, ta wób
rabaheso hajaa doo, ta wób masa doo, ta
wób h'yyb mahũũm n'aa hedoo doo, kyy
wób ji h'yy kanadaw'uuh do hajaa her'oot
do na-ãã̃j hẽ. 29 Sahõnh hẽ g'eeh Jesus mejũũ
do had'yyt hẽ? Sahõnh hẽ g'eeh ta ky n'aa
rod had'yyt hẽ? Sahõnh hẽ g'eeh ta ky
n'aa ma mehetëk do had'yyt hẽ? Sahõnh
hẽ g'eeh rabahajaa rapehuuj had'yyt hẽ?
30 Sahõnh hẽ g'eeh rahajaa ta wób rabaheso?
Sahõnh hẽ g'eeh kyy wób rahajaa rer'ood
bä? Sahõnh hẽ g'eeh rahajaa kyy wób me
kaher'oot do ratabëj bä? 31 Dooh. Taw'ãã̃ts
hẽ ji hajaa do P'op Hagä Do Sahee ji hã
hanoo do ta bahã̃nh had'op do hã, ta wób
masa do hã, bë h'yyb padäg. Pooj jé dó bë
ỹ metëëh hỹỹ kä sahõnh hẽ ta bahã̃nh baad
hadoo doo:

13

Ji kamahã̃n do ky n'aa hahỹỹh

1 Ajyy sa kyy me, ãã̃s sa kyy me na-ãã̃j
hẽ ỹ haja bä né paawä ỹ her'ood bä, ỹ ka-
manahã̃n bä paawä, dooh taw'ãã̃ts hẽ tado
bä. Jãã̃m hẽ sapaar redas do ky hado däk ỹ
tii bä. 2 P'op Hagä Do ky n'aa ỹ haja bä né
paawä ỹ maher'ood bä, P'op Hagä Do Sahee
hã ỹ tabanoo do hyb n'aa tii, ji nahapäh
do hã ỹ h'yy ganyy bä paawä, sahõnh hẽ
ỹ hapëë bä paawä, tak'ëp ỹ h'yy ka'eeh do
hyb n'aa waëë hã ỹ haja bä paawä ỹ mejõ
bä takahỹỹd häng, ta wób ỹ kamanahã̃n
bä paawä, daap paawä ỹỹh. 3 Sahõnh hẽ
wë ỹ hanäng do kas'uut do sa hã ỹ an'oo
bä paawä, daj ỹỹ hẽ paawä ỹ kan'oo däk ỹ
rabaju tëë, ỹ kamanahã̃n bä, daap paawä ti
hã ỹỹ.

4 Kamahã̃n do kanejã̃g. Kamahã̃n do ky
enyym. Dooh tah'yy kajewëëts bä. Dooh
ta hã hẽ taj'aa etsëë bä. Dooh takasabé bä.
5 Tawaneh'ëëh do nado. Dooh ta daaj hẽ
takarẽn do jawén tawäd bä. Dooh nayyw
hẽ takawaj'ã̃ã̃n bä. Dooh tah'yy gaẽẽj bä ta
wób sa wë. 6 Dooh tatsebee bä baad nadoo
do hã. Baad hadoo do hyb n'aa tatsebé.
7 Kamahã̃n doo, dooh tah'yy gajëë hõm bä.
Ta wób hã tah'yyb eeh had'yyt hẽ. Tagadaa
had'yyt hẽ. H'yyb jawyk doo gó sahõnh hẽ
tagadoo.

8 Kamahã̃n doo, dooh tahëëj bä. Tii d'
nado P'op Hagä Do ky n'aa ji her'oot do ji
hajaa doo, kyy wób ji h'yy kanadaw'uuh do
ji hajaa ji her'oot doo, ji hapäh do na-ãã̃j hẽ.
Ahänh da tii. 9 Da hẽ ji hapäh doo, P'op Hagä
Do ky n'aa ji hajaa ji her'oot do na-ãã̃j hẽ,
ta uuh ub tii. 10 Baad had'op do heh'äät do
kaja bä kä, tii bä kä, dooh hyb n'aa ji karẽn
wät pé ta uuh hadoo doo. 11 Hahỹ hadoo

tii: Ỹ karapee noo gó, karepé raber'oot
doo da ỹ ber'oot paah, karepé rahyb n'aa
newëë doo da ỹ hyb n'aa newëë paah. Ỹ
wah'ëë wät bä kä ỹ eréd hõm ta ti karapee
ỹ h'yyb hadoo do paah. 12 Da hẽ, dooh baad
ër hapëë nä bä P'op Hagä Doo, japow gó ji
heg'ããs do hadoo. Ta jawén da ër bahapäh
baad ub kä, heh'äät kä. Da hẽ, jããm hẽ ta
uuh ỹ bahapäh. Ta jawén da, sahõnh hẽ ỹ
bahapäh ta hã, ỹ P'op Hagä Do hapäh doo
da né hẽ.
13 Hỹỹ kä tamawoob hẽ hadoo do ti haym:
Ji h'yy ka'eeh doo, ji gada doo, ji kamahẽn
doo. Ji kamahẽn doo, sa bahẽnh baad
had'op do tii.

14

Ji hajaa do P'op Hagä Do Sahee hana do ky n'aa bód hahỹỹh

1 Taw'ããts hẽ kamahẽn do hã baad bë
h'yyb padäg. Taw'ãäts hẽ P'op Hagä Do
Sahee hã hana do ji hajaa do hã bë h'yyb
padäg na-ããj hẽ. Pooj jé, P'op Hagä Do ky
n'aa ji hajaa ji her'oot do hã baad ub bë
h'yyb padäg. 2 Hahỹ hyb n'aa ta ti ỹ wén
her'oot: Kyy wób me her'oot doo, dooh
ta wób tamaher'ood bä. P'op Hagä Do sii
taber'oot tii hã. Dooh maa napäh pé ta
ti taher'oot doo. Ji nahapäh do ky n'aa
taher'oot tii, P'op Hagä Do Sahee an'oo bä.
3 Tii d' nado P'op Hagä Do ky n'aa her'oot
do hã. Ta wób hã ti ramaher'oot. Ta ti ji
tamasa, ji h'yy ka'eeh do kah'ũũm hyb n'aa.
Ji tamaher'oot, baad ji bawät hyb n'aa. Ji
tah'yyb en'yym. 4 Kyy wób me her'oot doo,
ta daaj hẽ, ta hã hẽ takamasa tii, P'op Hagä
Do ky n'aa kah'ũũm hyb n'aa ta h'yyb gó.
P'op Hagä Do ky n'aa her'oot do tamasa
ta wób, P'op Hagä Do ky n'aa sa h'yyb
gó takah'ũũm hyb n'aa. 5 Ỹ karẽn paawä
sahõnh hẽ bëëh, bë bahajaa kyy wób me bë
baher'oot. Ti hadoo né hẽ, tak'ëp ỹ karẽn
P'op Hagä Do ky n'aa bë her'oot. Kyy wób
me kaher'oot do bahẽnh baad hadoo P'op
Hagä Do ky n'aa her'oot doo.* Kyy wób me
kaher'oot doo, ta ky n'aa nyy d' tahanäng
pé ji her'ood bä, Jesus hã h'yy ka'eeh do
kahet'aa do ramaa napäh hyb n'aa, P'op
Hagä Do ky n'aa sa h'yyb gó kah'ũũm hyb
n'aa, ti na-ããj hẽ baad ub.

6 Ti hyb n'aa wakãn haa, bë wë ỹ kajaa
bä, kyy wób me bë ỹ maher'ood bä paawä,
nyy d' paawä bë tamasa tii? Dooh paawä bë
tamasaa bä. Hã ỹ P'op Hagä Do metëëh doo,
ji hajaa do ky n'aa, P'op Hagä Do ky n'aa,
ji ma metëëk do ky n'aa bë ỹ maher'oot do
na-ããj hẽ, ti bë tamasa. 7 Ji gamehỹỹh do ky
n'aa me, ji etẽn do ky n'aa me na-ããj hẽ tii
d' bë ỹ metëëh ỹ hanäng pé tii, ta ti hedëp
do nado né paawä. Baad ranetẽn bä, baad
ragamanehẽ bä, nyy da ta wób rabahapäh
ti teh'ũũm doo? 8 Ti hadoo né hẽ torõm-
bet häd näng do hã. Nyy da g'eeh warahén
rah'yy genä bä kaneb'ooh doo hẽnh tanaëëj
bä, baad torõm-bet ragamanehẽ bä? 9 Ti
hadoo né hẽ bë hã. Kyy wób me ta wób bë
maher'ood bä, nyy da ramaa napäh ta ti ky
n'aa, nyy d' tahanäng péh? Daap hẽ ti bë
baher'oot kyy wób me. 10 Hajõng ti anäng
kyyh badäk hahỹỹ hã. Baad ub sahõnh
hẽ tii, maa napäh do sa hã. 11 Ỹ kyy maa
nanapäh doo, ta tii hã, ỹ ta s'ee hẽnh naa,
ta s'ee hẽnh naa ỹ ta hã. 12 Ti hadoo né hẽ
bë hã. Tak'ëp bë karẽn P'op Hagä Do Sahee
hana do bë gado bä do hyb n'aa, taw'ãäts
hẽ bë h'yyb padäg sahõnh hẽ Jesus hã h'yy
ka'eeh do masa do hã.

13 Ti hyb n'aa kyy wób haj'aa doo, taw'ãäts
hẽ raky n'aa etsẽẽ P'op Hagä Do hã, tabanoo
hyb n'aa na-ããj hẽ sa hã rabahajaa hyb n'aa
ratab'ëës do nyy d' tahanäng pé tii. 14 Kyy
wób me P'op Hagä Do hã ỹ ky n'aa etsẽẽ bä,
hëp ỹ tym ti ky n'aa etsẽẽ. Dooh ỹ hapäh pé
ỹ her'oot doo. 15 Nyy d' ỹ bad'oo ti tahado
bä? Hahỹỹ da ỹ bad'oo: Ỹ da ky n'aa etsẽẽ
hëp ỹ tym me, ỹ hapäh doo me na-ããj hẽ
da ỹ ky n'aa etsẽẽ. P'op Hagä Do ỹ ma ejäm
da hëp ỹ tym me, ỹ hapäh doo me na-ããj
hẽ. 16 Jããm hẽ a h'yyb tym gó P'op Hagä
Do maj'aa etsëë bä, nyy da õm raky masa
ranahapëë bä maher'oot doo? 17 Baad né
paawä P'op Hagä Do maj'aa etsë, kyy wób
me maher'oot doo, dooh ta wób tamasaa bä
rah'yy ka'eeh do kah'ũũm hyb n'aa.

18 P'op Hagä Do ỹ j'aa etsë, sahõnh hẽ bë
bahẽnh ỹ bahajaa kyy wób me ỹ maher'oot
do hyb n'aa. 19 Ti hadoo né hẽ, Jesus hã h'yy
ka'eeh do mahang, hã ỹỹ, taw'ãäts hẽ ji ma
poo oow pé kyyh ji maa napäh do ỹ her'ood
bä ỹ ma metëëk bä, 10 miw kyyh ji maa

* 14:5 P'op Hagä Do ky n'aa ji her'oot do baad ub tawén doo, kyy wób me kaher'oot do bahẽnh, hajõng tamasa do hyb n'aa.

nanapäh do mahãnh.
[20] Wakãn haa, karepé h'yy gatemah do bë
hado manä P'op Hagä Do Sahee ji hã hanoo
do hã. Taw'ããts hẽ wah'ëë h'yyb hadoo
bëëh, ta ti hã. Taw'ããts hẽ nesaa do hã bë
h'yy gatemah karapee t'aah h'yy gatamah
do hadoo. [21] Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy
kerih do hã:

"Ji nahapäh do kyy me,
ta s'ee hẽnh naa do sa kyy me, ỹ maher'oot
da karapé haa.
Ti hadoo né hẽ da, dooh da raky dahé bä
ỹỹh",†
näng mä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh.

[22] Ti hyb n'aa kä, kyy wób me kaher'oot
doo, Jesus hã h'yy kana'eeh do metëë n'aa,
ta hã h'yy ka'eeh do metëë n'aa nado. P'op
Hagä Do ky n'aa ji her'oot doo, Jesus hã
h'yy ka'eeh do metëë n'aa tii, ta hã h'yy
kana'eeh do metëë n'aa nado. [23] Séd hã
Jesus hã h'yy ka'eeh do rakata bä kä, kyy
wób me sahõnh hẽ rer'ood bä paawä, ti ta
seeh, nahapäh doo, Jesus hã h'yy kana'eeh
do na-ããj hẽ tajëë suun bä tii bä, sahõnh
hẽ bë meraa bong hadoo ted'oo da. [24] Jesus
hã h'yy kana'eeh doo, nahapäh do na-ããj
tajëë suun bä P'op Hagä Do ky n'aa sahõnh
hẽ rer'ood nuuj jé, kametä däk tii bä ta hã
nesaa do ta h'yyb tym gó hanäng doo. Ky
n'aa kety däk tii bä sahõnh hẽ bë her'oot
do hyb n'aa. [25] Kametä däk tii bä sahõnh
hẽ ta h'yyb tym gó tahyb n'aa newëë do
pooj jé ji nahapäh doo. Ta taron nu paa
me tabahyy häng da, P'op Hagä Do taj'aa
etsë hyb n'aa. "P'op Hagä Do awät né hẽ bë
mahang", näng da.
[26] Wakãn haa, taw'ããts hẽ hahỹỹ da bë
bad'oo bë kahet'aa bä: Ta see P'op Hagä
Do hã tama ejäm, ta see ma metëëk P'op
Hagä Do ky n'aa, ta see her'oot P'op Hagä
Do ta hã tametëëh doo, ta see her'oot kyy
wób me, ta see tab'ëës kyy wób me ka-
her'oot do nyy d' tahanäng péh. Taw'ããts
hẽ sahõnh hẽ ta tii d' ji bad'oo, sahõnh hẽ
Jesus hã h'yy ka'eeh do h'yyb gó P'op Hagä
Do ky n'aa takah'ũũm hyb n'aa. [27] Kyy wób
me raher'ood bä, jããm né hẽ pawóp hẽ,
tamawoob hẽ ti her'oot. Taw'ããts hẽ sét
ken'yyh raber'oot. Tii bä, taw'ããts hẽ ta see
tab'ëës nyy d' tahanäng péh. [28] Tabadoo bä
ta ky n'aa tab'ëës doo, nyy d' tahanäng pé ti
tab'ëës doo, taw'ããts hẽ bag hẽnh tabasooh
bë kahet'aa bä kyy wób me her'oot doo.
Taw'ããts hẽ ta m'aa hẽnh, ta tób hẽnh
taber'oot P'op Hagä Do sii.
[29] Taw'ããts hẽ pawóp hẽ, tamawoob hẽ
raher'oot P'op Hagä Do ky n'aa. Taw'ããts
hẽ ta wób ramatakëë, ta ti taher'oot do
baad tado bä. [30] Sa mahang hat'oonh do
gado bä ta h'yyb tym gó P'op Hagä Do ky
n'aa, taw'ããts hẽ pooj jé her'oot do ky ym,
ta ti hasooh do ber'oot hyb n'aa kä. [31] Ta
tii da sét ken'yyh bë baher'oot P'op Hagä
Do ky n'aa, bë sahõnh hẽ bë ma kametëëk
hyb n'aa, bë h'yyb hedo magyys hẽ hyb
n'aa. [32] P'op Hagä Do ky n'aa rod rahajaa
rah'yy kamedug bä, rahajaa ragadaa bä
rabaher'oot hyb n'aa. [33] Dooh P'op Hagä Do
hanaa tado bä ta ti jé pad'yyt hẽ kaher'oot
doo, baad nahõm doo. Baad hadoo do ji
h'yyb n'yym doo, ti ti P'op Hagä Do hanaa.
Sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do jé
pad'yyt hẽ habong do rabahed'oo doo da,
[34] taw'ããts hẽ ỹỹj dooh rer'ood bä séd hã
rakahet'aa bä. Taw'ããts hẽ bag hẽnh
rabab'ëëh. Dooh taw'ããts hẽ tado bä
rer'ood bä ji kahet'aa bä. Taw'ããts hẽ ỹỹj
raky daheeh ajyy, Mosees ky n'aa jaw'yyk
do her'oot doo da. [35] Tanyy bä sa hã reaanh
doo, taw'ããts hẽ sa tób hẽnh sa patug hã
rabeaanh, dooh taw'ããts hẽ tado bä do hyb
n'aa ji kahet'aa bä ỹỹj rer'ood bä.
[36] Bë hanaa bë ed'oo g'eeh P'op Hagä Do
ky n'aa hanäm doo? Jããm hẽ bë tii, ta
ti gadoo do bë ed'oo g'eeh? [37] P'op Hagä
Do ky n'aa rod ta hã pé ted'oo doo, P'op
Hagä Do Sahee hanaa gadoo do ted'oo doo,
taw'ããts hẽ tah'yy kadaw'uuh Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do mejũũ do né hẽ ti ỹ erii wät
doo. [38] Hahỹ manatakëë doo, dooh né hẽ ji
hyb n'aa p'eed bä tii.
[39] Ti hyb n'aa kä, wakãn haa, taw'ããts hẽ
P'op Hagä Do ky n'aa bë her'oot do hã bë
h'yyb padäg. Bë medug manä kyy wób me
rer'ood bä. [40] Ti hado né hẽ paawä, baad bë
adoo ti ta tii, ta tyw n'aa näng bä.

15

Jesus ganä wät do ky n'aa hahỹỹh

[1] Hỹỹ kä, wakãn haa, ỹ karẽn bë hyb n'aa
esee Jesus Kristo ky n'aa hanäm do bë ỹ ma

† 14:21 Isajas 28.11-12

met'ëëg wät do paah, bë gadoo do paah. Ta
ti né hẽ bë h'yy ka'eeh do mejój n'aa. 2 Ta ti
ky n'aa hanäm do ed'ëëp bë h'yyb tym P'op
Hagä Do wë, baad bë hyb n'aa matakä bä tii,
bë neréd bä ỹ ma metëëk do ky n'aa. Tii d'
tanado bä, daap bë h'yy ka'eeh.
3 Jããm hẽ baad hadoo do ta ky n'aa ỹ
gadoo do ti bë hã ỹ tab'ëës doo. Hahỹ né
hẽ tii: Kristo dajëp nesaa do ër moo bok do
säm, P'op Hagä Do kyy kerih do ta pooj jé
taher'oot doo d' né kä. 4 Ti m' radakä jëng,
ti m' tamawoob däg kä ta ã̃ kä taganä wät
p'aa hẽnh, pooj jé P'op Hagä Do kyy kerih
do her'oot doo da né kä. 5 Ti jawén mäh,
Peed hã takas'ee wäd kän. Ti jawén mäh,
12 hedoo do sa hã takasee ẽnh. 6 Ti bahã̃nh
mäh, séd noo gó 500 ta ma matëg sa hã
takas'ee wäd kän. Hajõng sa wób ed'ëëp nä
hahỹ ỹ berih bä. Hap'ëëh do wób radejëb
kän. 7 Ti m' takasee Tsijaag hã, sahõnh
hẽ tamejũũ do hedoo do sa hã na-ããj hẽ.
8 Tagadëëg ub takas'ee kän hã ỹỹ, ỹ ajãn
s'oo hadoo do hã. 9 Sa yd jé had'os do ỹỹh,
Jesus mejũũ do sa mahang. Dooh paawä ỹ
ramaneëëj bä Jesus mejũũ doo, P'op Hagä
Do karapee ỹ rejãã do paa hyb n'aa. 10 Ti
hadoo né hẽ, ta mejũũ do see da hẽ ỹ wén
hado däk, P'op Hagä Do ky enyym do hyb
n'aa hã ỹỹ. Daap hyb n'aa nado ta ti hã ỹ
taky enyym doo. Dooh. Ta wób moo bok
do bahã̃nh ỹ moo wäd wät. Ti hadoo né hẽ,
dooh ỹ tado bä ti moo wät doo. Hã ỹ P'op
Hagä Do ky enyym do hanaa tii. 11 Hỹỹ kä
ỹ tado bä bë hã maher'ood wät doo, ta wób
rado bä, ti né hẽ ti ta ky n'aa ãã her'oot doo.
Ti ky n'aa né hẽ ti bë ky dahé bong doo.

Jesus ganä wät do ky n'aa ta wób raky sëm do ky n'aa hahỹỹh

12 Kristo ganä wät ãã her'ood bä, h'ëëd
hyb n'aa dooh ji ganä bä dejëp do mahang
bë wób sa kyyh? 13 Te hub tado bä ta ti
bë wób her'oot doo, ji gananä bä paawä,
Kristo na-ããj hẽ paawä dooh paawä taganä
wäd bä tii bä. 14 Kristo gananä wäd bä
paawä, daap paawä tii bä ãã maher'ood
hõm do ta ky n'aa. Daap hẽ na-ããj hẽ paawä
bë h'yy ka'eeh doo. 15 Kristo gananä wäd
bä paawä, noo kanesa do paawä ãã tii bä,
Kristo ganä wät P'op Hagä Do an'oo bä ãã
ma metëëk do hyb n'aa. Dejëp do ganenä
bä paawä, dooh Kristo ganä wäd P'op Hagä
Do an'oo bä paawä. 16 Dejëp do ganenä bä,
dooh paawä Kristo ganä wäd bä. 17 Kristo
gananä wäd bä paawä, daap hẽ paawä bë
h'yy kae däk ta hã. Ti tahado bä paawä,
dooh na-ããj hẽ takawug bä nesaa do bë
h'yyb tym gó hanäng do paah. 18 Te hub
tado bä paawä ta tii, gawatsig hõm paawä
Kristo hã h'yy ka'eeh do sa makũũh. 19 Jããm
hẽ da hẽ, badäk hahỹỹ hã ji bawät nä bä
Kristo hanaa ji gahëën bä, tii bä taw'ããts
hẽ paawä tak'ëp, sahõnh hẽ mahã̃nh, ër
rat'yyd mehĩĩn paawä.
20 Tii d' nado. Kristo ganä wät né hẽ dejëp
do mahang P'op Hagä Do an'oo bä. Pooj
jé dejëp do mahang ganä wät do tii. Ta
wób na-ããj hẽ genyyh do metëë n'aa tii.
21 Hahỹ hyb n'aa ỹ wén her'oot tii: Sét hẽ
aj'yy ji dajëp do du na doo. Ti hadoo na-
ããj hẽ sét hẽ aj'yy see ji ganyyh do dejëp
do mahang du na doo. 22 Adãw hyb n'aa
sahõnh hẽ ji dejëp. Ti hadoo ẽnh Kristo hyb
n'aa kä sahõnh hẽ ragenyyh da. 23 Sahõnh
hẽ genyyh do bahã̃nh, pooj jé ganä wät do
Kristo. Ta jawén, Kristo kajaa bä kä, ta hã
h'yy ka'eeh do ragenä boo kän da. 24 Tii
bä kä, badäk hahỹ gawatsik do kaja kän.
Kristo j'aa ketsë do jawén paa bä sahõnh
hẽ mejũũ do ji nahapäh do sa hã, sahõnh
hẽ bag'ããs do ji nahapäh do sa hã, sahõnh
hẽ hejój enäh do ji nahapäh do sa hã na-ããj
hẽ, tii bä tabag'ããs do Kristo bahaëëj kän da
P'op Hagä Do ta Yb hã kä. 25 Kristo bag'ããs
da sahõnh hẽ ta majĩĩ hã taj'aa ketsë bä
kä. 26 Tagadëëg ub kä majĩĩ tagawats'iik doo,
dajëb. 27 Ta ti ỹ wén her'oot, hahỹỹ da P'op
Hagä Do kyy kerih do her'oot do hyb n'aa:
"Sahõnh hẽ ta tsyym yt hã P'op Hagä Do
an'oo bä tabag'ããs hyb n'aa."* "Sahõnh hẽ
tabag'ããs" tabaher'oot bä, dooh P'op Hagä
Do ta Yb sii hẽ tado bä tii, ti né hẽ hanoo
do hyb n'aa ta hã sahõnh hẽ tabag'ããs doo.
28 Takajaa bä kä sahõnh hẽ Kristo bag'ããs
doo kä, ti noo gó kä, ta daaj hẽ ta Yb yd jé da
tanu gadäg kän. Tii d' tawén hadoo, ta Yb,
sahõnh hẽ ta hã han'oo däk doo, tabag'ããs
hyb n'aa, sahõnh hẽ bahã̃nh tabahado däk
hyb n'aa kä, sahõnh hẽ tabag'ããs hyb n'aa
kä.
29 Hỹỹ kä, ji gananä bä paawä, nyy da
rabad'oo da dejëp do hyb n'aa nu kemuun
doo? Dejëp do ganenä bä paawä, hëd n'aa

* 15:27 Saaw-Mo 8.6

tii d' rawén d'oo?† 30 Ji gananä bä paawä,
dooh hyb n'aa pé had'yyt hẽ ỹ ahoop doo.
Ji ganä wät do hyb n'aa ỹ wén gadoo Jesus
hyb n'aa ỹ ahoop doo. 31 Dajëb gó had'yyt
hẽ ỹ bawät tak'ëp ỹ rarejãã do haj'aa. Né
hup ỹ né ta ti ỹ her'oot do bë wén hapäh,
ỹ h'yy kasab'ee do hyb n'aa bë hyb n'aa
Kristo Jesus ër Wahë N'aa hyb n'aa. 32 H'ëëd
hyb n'aa ỹ kamety wät paa ajyy tabanas'aa
hedoo do sa sii Epeso panang bä, jããm hẽ
badäk hahỹỹ hã ji hawät do hã ỹ h'yyb däg
bä paawä, ji gananä bä paawä? Ji gananä
bä paawä, se hub né hẽ paawä hahỹỹ da sa
ky hetëg: "Hamäh, ër awëëh, hamäh, ër eëg
jati ër dejëb kän do hyb n'aa."‡
33 Bë an'oo manä bë rawad'ii. "Nesaa do
moo heb'ooh do sii ji awäd bä, sa da h'yyb
hadoo da ji, baad né paawä ji bawät pooj
jé." 34 Taw'ãäts hẽ p'aa hẽnh bë h'yyb bë
an'oo baad hadoo do hã. Bë moo boo manä
wäd nesaa doo. Ta ti ỹ wén mejũũ, bë wób
ranahapäh do hyb n'aa P'op Hagä Do sa
h'yyb gó. Bë nu mebyy bok hyb n'aa ỹ wén
her'oot tii.
35 Hahỹỹ da apäh da ta wób rabeaanh:
Nyy da dejëp do paa ragenä bok? Ny hadoo
do sa hub? 36 Baad nadoo do heaanh do
tii! Joom tym ji ejoom doo, dooh taganä
bä ta bóg nadajëb bä. 37 Tiriig tym, joom
tym wób na-ããj hẽ ji ejoom bä, dooh ta
gajewëë tado bä ji ejoom doo. Ta tym ub
ti ji ejoom doo. 38 P'op Hagä Do bad'oo nyy
d' tabahadoo joom, tah'yyb däng doo da.
Joom tym ta wób hedoo tawëë bä. Ta see
hadoo ta seeh, ta see hadoo ta seeh. 39 Ti
hadoo ẽnh ti anäng ta wób hedoo ta dab.
Ta see hadoo ji dab, ta see hadoo har'ëëng
dab, ta see hadoo taw'ëëd dab, ta see hadoo
na-ããj hẽ tah'ỹỹb dab. 40 Ta wób hedoo wë
hã habong do bag. Ta wób hedoo badäk
hahỹỹ hã habong doo. Ta see hadoo wë hã
habong do sa hetsóh. Ta see hadoo badäk
hahỹỹ hã habong do sa hetsóh. 41 Ta see bag
hadoo papỹỹj, ta see bag hadoo kamarab, ta
see bag hadoo sagõõh. Sagõõh wób ta wób
hedoo ta matym.
42 Ti hadoo né da dejëp do mahang ji
ganyyh do hã. Karejãã ji kamag ji dakä
jëng doo. Taganyyh bä kä, kanarejã wäd.
43 Nas'aa ji kamag ji dakä jëng bä. Tak'ëp
tabahetsooh taganyyh bä kä. Nahejooj its
ji dakä jëng bä. Hejoonh taganyyh bä
kä. 44 Dab näng ji kamag ji dakä jëng doo.
Taganyyh bä kä, papuuj däg ji hub P'op
Hagä Do Sahee ed'ëëp doo. Ji hub dab näng
do tanyy bä, tii b' ti anäng na-ããj hẽ ji
hub papuuj P'op Hagä Do Sahee ed'ëëp doo.
45 Hahỹỹ da takerih doo gó: "Jããm pooj jé
aj'yy, Adãw, hedëb gëët doo."§ Tagadëëg
ub Adãw hedoo doo, Kristo, ji edëp do
hanoo do Sahee hado däk tii. 46 Pooj jé dó
tabanyy däk ji hub dab näng doo. Ta jawén
ji hub papuuj, P'op Hagä Do Sahee ed'ëëp
doo. 47 Jããm pooj jé aj'yy, badäk hahỹỹ
hã tsäng hanaa. Aj'yy ta jawén hana doo,
Kristo, hỹ pong jé naa tii. 48 Badäk hahỹỹ hã
habong doo, Adãw k'ãäts gó hana do hadoo
ti sahõnh hẽ. Hỹ pong jé hana do hadoo
da ër hub papuuj hỹ pong jé naa ër gadoo
doo. 49 Da hẽ, badäk hahỹỹ hã ër babok nä
bä, Adãw hadoo nä ëër. Ti hadoo né hẽ da,
ti awät ti noo gó, hỹ pong jé hana do hadoo
da ëër.

50 Hahỹ ti ỹ her'oot, wakãn haa: Dab näng
doo, majyyw näng doo, dooh da tanu dëë
bä P'op Hagä Do bag'ãäs bä. Karejãã doo,
dooh tagado bä nadajëp doo. 51 Bë hyb n'aa
matakä da! Bë ỹ maher'oot ji nahapäh do
hã: Dooh ër sahõnh hẽ ër dejëb bä.** Ti
hadoo né hẽ, sahõnh hẽ ër da kawereem.
52 Nayyw hẽ ti ji kawareem doo, ji ty watsig
wäd sii hẽ, tagadëëg ub torõm-bet häd näng
do ky ganyyh bä kä. Torõm-bet ky ganä
sii hẽ da sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh
do dejëp do paa ragenä boo kän da. Ta
ti dooh radejëb boo bä kä. Ti ëër kä, ti
noo gó hedëp nä doo, ër kawereem boo
kän, hedëb had'yyt do ër gadoo hyb n'aa
kä. 53 Karehejãã do kawareem da kanarejãã
do hã. Dejëp do kawareem da nadajëp do
hã kä. 54 Ta ti bawät bä kä, karehejãã do
kawareem bä kä kanarejãã do hã, dejëp do
rakawareem bä kä nadajëp do hã kä, tii bä
kä hahỹ kerih do ky däng do paa kä kaja kän:

† 15:29 Dooh ji hapëë bä ta tii d' hed'oo doo. Dooh Paw-Ro met'ëëg bä dejëp do hyb n'aa ji nu kemuun bä. Jããm né hẽ ti ky n'aa gó tabeh'ũũm ji ganä wät do ky n'aa. ‡ 15:32 Ji h'yyb karẽn doo da né hẽ ji moo wät tahanäng pé ti sa ky hetëg doo. Ji gananä bä paawä, se hub né hẽ tii bä paawä raher'oot doo. § 15:45 Genesis 2.7 ** 15:51 Jesus matëëh noo gó ta hã h'yy ka'eeh do ky n'aa ti taher'oot.

"Dajëb gawatsig kän.
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do j'aa ketsëë kän ta hã."††
55 "Dajëb, ny maj'aa ketsë doo?
Dajëb, ny a hejój ji mamarahejãã doo?"‡‡

56 Nesaa do ji moo wät doo, ji hyb n'aa newëë doo, ti né hẽ dajëb mahỹỹj. Ky n'aa jaw'yyk doo, nesaa do ji moo wät do hejój. 57 P'op Hagä Do hã ër j'aa etsë. Ti né hẽ hanoo ër j'aa ketsë doo, Jesus Kristo ër Wahë N'aa hyb n'aa.

58 Ti hyb n'aa kä, wakãn haa ỹ kamahẽn doo, taw'ããts hẽ bë h'yy kahejój. Bë an'oo manä bë tahewaat do hã, bë h'yy ganejë hõm hyb n'aa. Taw'ããts hẽ bë moo boo had'yyt hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë sahõnh hẽ bë wë hanäng doo me, daap hẽ nado ti Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë bë moo bok doo, bë bahapäh do hyb n'aa.

16

Ta wób ji masa do dajẽẽr n'aa ky n'aa hahỹỹh

1 Hỹỹ kä, P'op Hagä Do karapee Judah häj n'aa bä habong do ji masa do dajẽẽr n'aa ky n'aa bë ỹ ma erih. Taw'ããts hẽ Garata häd näng do häj n'aa hẽnh habong do Jesus hã h'yy ka'eeh do ỹ mejũũ doo da, bë na-ããj hẽ tii d' bë bad'oo. 2 Taw'ããts hẽ sét met'uuh hã ken'yyh bë betyn hõm tsyt hẽ bë dajẽẽr uuh bë gadoo do pénh. Hajõng tado bä bë gadoo doo, hajõng do ta uuh bë betyn hõm tsyt hẽ. Kanahën d'os hẽ tado bä, dooh denaa hẽ. Taw'ããts hẽ bë ata ỹ kajaa do pooj jé. 3 Tii bä, ỹ kajaa bä kä, ỹ erih do ỹ mejũũ da ajyy ta ti dajẽẽr Jerusarẽnh hẽnh ratajooh do bë asëëw hõm do sa sii, baad t'ĩĩ hẽnh ragadoo hyb n'aa. 4 Taw'ããts hẽ tado bä, ỹ na-ããj hẽ ỹ ahõm. Ỹ d' rahadaa hõm tii bä.

5 Ỹ h'yyb däng Masedonija häj n'aa ỹ jatsëk. T'ĩĩ hẽnh ỹ bewäd nä do jawén paa bä, bë wë ỹ bahõm kän bë ỹ baheg'ããs hyb n'aa. 6 Badawëët apäh da ỹ bawät bë pa. T'ĩĩ hẽnh hyb n'aa hadoo da tarab'ëër ỹ tab'ëës. Tii bä ỹ bë masa da ỹ bahõm hẽnh. 7 Dooh ỹ karẽn bä ỹ h'yy kajóh gó bë wë ỹ beg'ããs doo, ti hyb n'aa nayyw hẽ ỹ wén nahõm nä bë wë. Ỹ karẽn paawä badawëët ỹ bawät bë pa, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karẽn bä tii.

8 Ti nuuj jé ỹ baym da babä Epeso panang bä, jäm Pẽn-Tekos häd näng do kajaa bä kä. 9 Tyw n'aa näng babä hã ỹỹ, baad Jesus ky n'aa ỹ beher'oot hyb n'aa, hajõk né paawä ỹ raganen'aak.

10 Tsimoot kajaa bä bë wë, taw'ããts hẽ baad bë gadoo bë mahang, baad tabahadoo hyb n'aa ta hã. Tii d' ỹ wén etsẽẽ bë hã, ỹ moo wät doo da Tsimoot moo wät na-ããj hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë. 11 Bë an'oo manä bë wób raty n'aa gesyyg Tsimoot hã. Taw'ããts hẽ hanäm doo gó bë kedëë hõm, wë ỹ tababaaj hõm hyb n'aa. Ër wakããn wób Jesus hã h'yy ka'eeh do sa sii takajaa ỹ gada.

12 Ër wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh do Aporos häd näng do hã kä. Tak'ëp ỹ betsẽẽ ta hã, tabahõm hyb n'aa ër wakããn sa sii bë rabahehëën bä. Dooh m' takarẽn nä bä tahõm bä. Baad tahaja bä m' tabahõm.

13 Taw'ããts hẽ baad bë kanäh. Taw'ããts hẽ baad had'yyt hẽ bë h'yy kae. Bë h'yyb eỹỹm manäh. Bë h'yy kahejój. 14 Taw'ããts hẽ kamahẽn gó bë moo bok sahõnh hẽ bë moo bok doo.

15 Bë hapäh, Es-Tepanas ta tób yt hã haj'eenh do sii hẽ jããm hẽ pooj jé ti Akaja häj n'aa bä Jesus hã rah'yy kae padëëk doo. Bë hapäh nyy da ramasaa had'yyt hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã. Tak'ëp ỹ betsẽẽ bë hã, wakãn haa, 16 bë ky dahé ta ti hedoo doo. Bë ky dahé na-ããj hẽ ta wób ta ti hedoo do sa sii Jesus ky n'aa hã moo b'ook doo. 17 Ỹ h'yy gadajang ajyy Es-Tepanas, Por-Tunat, Akajo häd enäh do bë wë naa wë ỹ rakajaa bä kä, bë jawén buuj, hã ỹ ramasa do hyb n'aa. 18 Baad ỹ rah'yyb en'yym, bë rah'yyb en'yym doo da. Taw'ããts hẽ bë weh'ëëh ta ti hedoo doo.

19 Jesus hã h'yy ka'eeh do Asija häj n'aa bä habong do bë m' rahyb n'aa esee. Akira, ta ỹỹm Pisiir häd näng do daheeh, bë nemuun séd hã h'yyb hedoo do Jesus Kristo hã, tak'ëp mä bë rahyb n'aa esee. Jesus hã h'yy ka'eeh do sa tób bä kahet'aa doo, ti na-ããj hẽ bë m' rahyb n'aa esee tii da. 20 Sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do babä habong do bë m' raky n'aa edëng. Baad bë kedëë bë da hadoo do hã.

†† 15:54 Isajas 25.8 ‡‡ 15:55 Osejas 13.14

21 Ỹ Paw-Ro, moh ỹỹ me ti hỹ ỹ berii kän:*
Bë ỹ hyb n'aa esee.
22 Ky n'aa kawas'ee däk da Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do kamanahã̃n doo. B'ëëp
matëh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo!
23 Ỹ karẽn, Jesus, ër wahë n'aa ky enyym
bë hã.
24 Ỹ kamahã̃n bë sahõnh hẽ nemon ỹỹ séd
hã h'yyb hedoo do Kristo Jesus hã. Jãã̃m hẽ
kä.

* 16:21 Paw-Ro bawät noo gó dooh sa daaj hẽ rerii bä, rahaja né paawä rerii bä. Sa masa n'aa rerih sa ma matëg esok doo. Paw-Ro esok do teri n'aa erii kän. Tagadëëg ub kä, tabahajaa bä kä, Paw-Ro gadoo terih do nahëëh, ta daaj hẽ taberih hyb n'aa tahyb n'aa esee do ky n'aa. Ta tii hã rabahapäh, Paw-Ro kyyh né hẽ sahõnh hẽ ta tii hã kerii däk doo. Paw-Ro mo haj'aa né hẽ rabahapäh.

2 Korĩn
Jesus hã h'yy ka'eeh do panang Korĩn häd näng doo bä habong do hã ta jawén Paw-Ro ma erih do hahỹỹh

Kedëng do ky n'aa hahỹỹh

1 Paw-Ro ỹ ti hỹỹh, P'op Hagä Do karẽn
do hyb n'aa ỹ tanaëënh doo, Kristo Jesus
mejũũ do see ỹ bahado däk hyb n'aa, ta
ky n'aa ỹ baher'ood hõm hyb n'aa kä. Ër
hỹỹj hadoo do Tsimoot häd näng do sii bë
ỹ edëng bëëh, P'op Hagä Do karapee hedoo
doo, Korĩn häd näng do panang bä habong
doo. Sahõnh hẽ Akaja häd näng do häj n'aa
bä P'op Hagä Do tsyt hẽ ta wë tabasëëw hõm
do ãã edëng na-ããj hẽ.
2 Ỹ karẽn P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hẽ ky
en'yym bë hã. Ỹ karẽn baad bë rah'yyb
en'yym.

P'op Hagä Do ji tah'yyb en'yym do ky n'aa hahỹỹh

3 Taw'ããts hẽ ër j'aa etsë P'op Hagä Doo,
ër Wahë N'aa Jesus Kristo h'yy kaha'eeh
doo, ta Yb. Ti né hẽ ji yb ji hã t'yyd mehĩĩn
doo. Ti né hẽ P'op Hagä Do ji tah'yyb enäw
had'yyt doo. 4 Sahõnh hẽ baad nadoo do ãã
wë tadëë bä, ãã tah'yyb enäw had'yyt hẽ, ta
wób ãã bahajaa hyb n'aa ãã h'yyb en'yym
hyb n'aa, baad nadoo do sa wë tadëë bä,
ãã hã P'op Hagä Do h'yyb en'yym doo me.
5 Jesus ahoop do ãã wë tabës doo da, ãã wë
tabës na-ããj hẽ Jesus Kristo hyb n'aa P'op
Hagä Do ër tah'yyb en'yym doo. 6 Nesaa do
ãã ahob bä, bë hyb n'aa né hẽ ti ãã bahoop.
Bë h'yyb enyym hyb n'aa tii, bë bedëp hyb
n'aa nesaa do mahẽnh na-ããj hẽ. P'op Hagä
Do ãã tah'yyb en'yym bä, bë hyb n'aa né
hẽ ti ãã tah'yyb en'yym doo. H'yyb jawyk
doo me ãã ahoop do ãã gadoo bë bahapäh
bä, bë da h'yyb enyyw bok. Ti hyb n'aa,
h'yyb jawyk doo me bë gado had'yyt hẽ da
nesaa do bë ahoop doo. Jesus hyb n'aa ãã
ahoop doo, ti né hẽ bë ahoop na-ããj hẽ.
7 Baad ãã bahapäh hahỹ bë hã: Ãã nemuun
bë ahob bä ãã ahoop doo, ji P'op Hagä Do
h'yyb en'yym do bë gadoo ãã nemuun na-
ããj hẽ. Ti hyb n'aa, dooh bë h'yy gejë hõm
bä Jesus hã ãã hapäh, nesaa do bë ahob né
paawä.
8 Wakãn haa, ỹ karẽn bë bahapäh tak'ëp
nesaa do Asija häj n'aa bä ãã wë kajaa doo.
Tak'ëp né hẽ ti nesaa do ãã hã kametyy doo.
Dooh ãã haja wäd bä ta hã. Dooh paa ãã
gadaa bä ãã edëp doo. 9 Ãã d' dejëp ãã ed'oo
paa ãã h'yyb gó. Ãã wë ta ti wén wäd wät,
ãã hã hẽ ãã h'yy kanasadä hyb n'aa, P'op
Hagä Do hã, dejëp do genyy bong do anoo
do hã, ãã h'yy kasadä hyb n'aa kä. 10 Ti né hẽ
tii, dajëb mahẽnh ãã tedëëb wät doo. Ãã d'
ted'ëëp nä. Ta hã ãã h'yyb eh, ãã ted'ëëp hỹ
jawén 11 ãã bë masaa bä, ãã bë ky n'aa etsëë
doo me. Tii bä kä, hajõk raj'aa etsë da P'op
Hagä Doo, ãã ted'ëëp do hyb n'aa, hajõk do
sa kyyh P'op Hagä Do gadoo do hyb n'aa.

Paw-Ro maher'oot do h'ëëd hyb n'aa tawén ky kahỹỹd wät sa hã ky n'aa hahỹỹh

12 Hahỹ hyb n'aa ãã kasab'ee: J'ooj madäk
doo me nado ãã baboo bong bë mahang,
ta wób sa mahang na-ããj né hẽ. Baad ãã
h'yyb metëëh ta ti ãã hã. Dooh ãã jejën bä
ãã h'yyb. Tii da ãã wén bok, P'op Hagä Do
ky enyym do hyb n'aa ãã wë. Dooh badäk
hahỹỹ hã habong do hajaa do hã ãã h'yyb
ee bä. 13-14 Dooh kejën pé bë ãã ma erih do
mahang. Wyt ta maab hẽ bë ỹ ma erii wät
do ky n'aa, nyy d' tahanäng péh. Bë ner'oot
doo, bë maa napäh do na-ããj né hẽ, ti né
hẽ. Dooh kejën péh. Hỹỹ kä, bë hãd hapëë
däg né paawä ãã h'yyb, ỹ gada da baad ãã
h'yyb bë bahapäh nä, Jesus Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do matëëh noo gó kä, ãã hyb n'aa bë
h'yy kasab'ee hyb n'aa, bë hyb n'aa ãã h'yy
kasab'ee doo da ti noo gó.
15 Hëp ỹỹ bë hapäh ỹ ed'oo do hyb n'aa,
hã ỹ bë h'yy ka'eeh ỹ ed'oo do hyb n'aa
na-ããj hẽ, ỹ hyb n'aa newë däk paa bë ỹ
bahehëën Masedonija bä ỹ kajaa do pooj
jé. Ỹ hyb n'aa newë wät paah, pawóp nuu
me bë ỹ bahehëën paawä, pawóp nuu me
baad hadoo do hyb n'aa bë hã paawä. 16 Ỹ
h'yyb däng paa Masedonija hẽnh ỹ mahõm
me bë ỹ bahehëën, ỹ matëëh me na-ããj hẽ,
ỹ bë masa hyb n'aa Judah häj n'aa hẽnh ỹ
bahõm bä. 17 Tii d' né ỹ h'yyb dëë paawä, ỹ
ky kahỹỹd wät. Daap ỹ h'yyb däng bë ed'oo
g'eeh, ỹ wén ky kahỹỹd wät? J'ooj madäk
doo me bë ed'oo g'eeh "ỹỹ" ỹ banäng, hëp
ỹỹ gó "dooh"? Ky kahehẽt do bë ed'oo

ỹỹh? [18] Bë hã ỹ her'oot doo, ta ky n'aa bë
ỹ maher'oot do na-ãã̃j né hẽ, ky kah'ỹỹt do
nado. P'op Hagä Doo, ji hã ky kaneh'ỹỹt
doo, ji hã h'yy kaneh'ỹỹt doo, hapäh te hub
né hẽ ỹ her'oot doo. [19] P'op Hagä Do T'aah,
Jesus Kristo, ta ky n'aa bë mahang Siras,
Tsimoot sa daheeh ỹ maher'oot doo, dooh
taky kahỹỹd bä ji hã. Taky däng doo, ti né
hẽ tamoo wäd had'yyt hẽ. Ti hadoo ããh, ta
ky n'aa rod hedoo doo. [20] Sahõnh hẽ P'op
Hagä Do ky n'aa enooh do ji hã, Kristo moo
wäd wät. Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do ër j'aa
etsë bä, "Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ãã̃ts hẽ",* ër
wén näng ta hã, Jesus Kristo häd gó. [21] P'op
Hagä Do né hẽ tii, ãã̃h, bë na-ãã̃j né hẽ baad
tah'yyb ta däk do Kristo hã, ër h'yy kanerét
hyb n'aa ta hã. Ãã hã tah'yyb däng, tsyt
hẽ ta wë ãã moo bok hyb n'aa. [22] Ër ta ma
däg tan'oo bä. Tan'oo däk dó ër h'yyb gó
ta Sahee, ta jawén, hỹ pong jé ër gadoo do
metëë n'aa.

[23] P'op Hagä Do hã ỹ ky däng hahỹỹh: Bë
hyb n'aa né hẽ, bë ỹ nahajẽm hyb n'aa, bë
panang hẽnh ỹ wén nahõm wät p'aa hẽnh.
Né hup ỹ né hẽ ti ỹ her'oot doo. [24] Bë
ãã karẽn ãã mejũũ hyb n'aa nado bë h'yy
kaha'eeh do hã ỹ wén näng ta tii. Baad bë
h'yy kae däg kän Jesus hã, ãã hapäh. Jãã̃m
hẽ ãã karẽn bë ãã masa, baad bë tsebé hyb
n'aa.

2

[1] Ti hyb n'aa, hëp ỹỹ gó ỹ ky hadoo hahỹỹ
da: "Dooh ỹ ahõm wäd bä sa wë ỹ bahehëën
hyb n'aa", näng ỹ hëp ỹỹ gó. Dooh ỹ karẽn
bä bë ỹ bahehëën do bë h'yy ketón tan'oo
bä.* [2] Bë h'yy katón do ỹ an'oo bä paawä,
jaa hanaa tii bä ỹ tsebé doo? Bë né hẽ ti
tsebé do hanoo do hã ỹỹ. [3] Ti hyb n'aa né hẽ,
pooj jé bë ỹ ma erii wät doo gó, ta tii da bë ỹ
wén ma erii wät, bë wë ỹ kajaa bä kä, ỹ h'yy
katón bë an'oo mahã̃nh hã ỹỹ, bë paawä ti
tsebé do hanoo do hã ỹỹ. Ỹ tsebé doo da bë
da tsebé nemon ỹỹ, baad ỹ gada bë sahõnh
hẽ wë. [4] Tak'ëp ỹ h'yy katón doo gó, ỹ aoot
doo me ta ti bë ỹ ma erii wät paah. Bë h'yy
katón ỹ an'oo bä do hyb n'aa nado bë ỹ wén
ma erii wät, pooj jé ỹ erii wät do hã. Bë ỹ
wén ma erii wät, tak'ëp bë ỹ kamahã̃n ỹ erii
wät do hã bë bahapäh hyb n'aa.

Ji hyb n'aa mabaan do ky n'aa hahỹỹh

[5] Ta ti aj'yy, bë mahang ji h'yy katón
do du na doo, ỹ had'yyt hẽ nado ti h'yy
katón tan'oo bä. Hajõk bë wób h'yy ket'oon
tan'oo bä. Dooh ỹ karẽn bä ỹ her'ood bä,
bë sahõnh hẽ bë h'yy ket'oon tan'oo bä, ta
bahã̃nh ỹ naher'oot hyb n'aa. [6] Hỹỹ kä, ta
ti aj'yy hã kä, jãã̃m né ti hajõk bë wób ta
hã nesaa do ky n'aa etyy doo.† [7] Taw'ãã̃ts
hẽ bë hyb n'aa mabaan hỹỹ kä tamoo wät
do paah. Taw'ãã̃ts hẽ bë h'yyb enäw ta hã,
tah'yy ganajëë hõm hyb n'aa tak'ëp tah'yy
katón do an'oo bä. [8] Ti hyb n'aa tak'ëp ỹ
betsẽẽ bë hã, bë metëëh hyb n'aa ta hã
bë kamahã̃n doo. [9] Bë ỹ wén ma erii wät
paah, aj'yy nesaa do moo wäd wät do bë ky
n'aa etyy hyb n'aa, bë ỹ metyy hyb n'aa,
ỹ bahapäh hyb n'aa ỹ bë ky dahé bä. [10] Bë
hyb n'aa mabaan bä ta ti aj'yy moo wäd
wät do paah, ỹ na-ãã̃j da ỹ hyb n'aa mabaan
ta hã. Ỹ hyb n'aa mabaan doo, tanyy bä ỹ
hyb n'aa mabaan péh, ỹ hyb n'aa mabaan
tii, Kristo matym gó, baad tabadoo hyb n'aa
bë hã. [11] Tii da ỹ wén d'oo, Nesaa Do Yb ër
tawanadii hyb n'aa.‡ Baad ër bahapäh né
hẽ nesaa do tahyb n'aa newëë do ji hã.

Tiit Paw-Ro esoos do ky n'aa hahỹỹh

[12] Panang Torowas häd näng doo bä ỹ ka-
jaa bä Kristo ky n'aa hanäm do ỹ maher'oot
hyb n'aa, tyw n'aa näng ta tii bä hã ỹỹ, baad
ỹ maher'oot hyb n'aa ta ky n'aa Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do an'oo bä. [13] Ti hadoo né hẽ,
dooh baad tado nä bä hëp ỹỹ, Tiit, hã̃j ỹ
hadoo do tii bä ỹ mamuun ỹ ed'oo doo, ỹ
naw'yyt do hyb n'aa. Ti hyb n'aa ỹ kedëë
hõm sa hã. Ti Masedonija häj n'aa hẽnh ỹ
bahõm kän, Tiit ỹ besoos hyb n'aa.

J'aa ketsë do ky n'aa gó Paw-Ro eh'ũũm do ky n'aa hahỹỹh

* 1:20 P'ooj ub, da hẽ na-ãã̃j nä, P'op Hagä Do ji j'aa etsë bä, Amen ta wób resok. "Ỹỹ. Ti d' né hẽ. Taw'ãã̃ts hẽ" tahanäng pé ti amen . * 2:1 Korĩn buuj Paw-Ro bahehëën bä paawä ti noo gó, Korĩn buuj Paw-Ro nabuuj gedo paawä baad ranabok do hyb n'aa. Ti hyb n'aa ta tii da Paw-Ro wén erii wät. † 2:6 Jãã̃m né tii Paw-Ro wén her'oot, ta ti aj'yy t'yyd kamehĩ̃n wät do hyb n'aa, nesaa do teréd hõm do hyb n'aa. ‡ 2:11 Ji kanarẽn bä ji hyb n'aa mabaan do ji da hadoo do hã, Nesaa Do Yb hã ji anoo tii bä ta tyw n'aa ji tawadii hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ãã̃ts hẽ ji mabaan ji da hadoo do moo wät doo.

14 P'op Hagä Do hã ỹ j'aa etsë, ãã
tamahũũm hado had'yyt hyb n'aa Kristo
sii, Kristo j'aa ketsë do tametëëh bä kä. Jé
pad'yyt hẽ, ãã hyb n'aa P'op Hagä Do ma-
her'ood hõm Kristo ky n'aa, buu benyym do
jé pad'yyt hẽ bewäd däk do hadoo.§ 15 P'op
Hagä Do hã, Kristo buu benyym do hadoo ãã
banesaa do mahãnh hedëp do sa mahang,
banesaa hẽnh hah'ũũm do sa mahang na-
ããj né hẽ. 16 Banesaa hẽnh hah'ũũm do sa
hã,** dajëp do babuu hadoo ããh. Banesaa
do mahãnh hedëp do sa hã, Kristo ky n'aa
ky dah'eeh do sa hã, hedëp do babuu hadoo
ããh. Dooh hajaa pé ta daaj hẽ ta hejój gó
ta ti tamoo wäd bä. 17 Ãã wén hajaa tii, P'op
Hagä Do anoo do hyb n'aa ãã hã. Dooh ta
säm jawén ãã maher'ood hõm P'op Hagä Do
ky n'aa, hajõk ta wób rabahed'oo doo da.
Séd ãã h'yyb hedoo Kristo hã. T'õp hanäng
doo me ãã baher'oot P'op Hagä Do matym
gó, P'op Hagä Do mejũũ do ãã bahadoo do
hyb n'aa.

3

1 P'aa hẽnh ãã daaj hẽ ãã j'aa etsë bë ed'oo
g'eeh ta ti ỹ erii wät do hyb n'aa? Ãã hyb
n'aa karẽn g'eeh, ta wób rabahed'oo doo da,
ãã manaa bë hã sa mo haj'aa kerih doo, rerii
wät do bë ner'oot jawén paa bä, baad ãã bë
gadoo hyb n'aa? Bë mo haj'aa kerih do ãã
hyb n'aa karẽn pé apäh, ta wób rabahed'oo
doo da, panang s'ee hẽnh baad ãã ragadoo
hyb n'aa? Dooh. 2 Dooh hyb n'aa ãã karẽn
pé ta wób mo haj'aa kerih doo, baad ãã
ragadoo hyb n'aa sa wë. Bë hã né hẽ sahõnh
hẽ rabahapäh nyy da ãã babok, nyy da ãã
ma metëëk. Baad däg bë baboo däk bë ãã
ma met'ëëg wät do hyb n'aa rabahapäh bä,
ãã d' ragadoo. Baad bë babok do hã ãã h'yyb
kametä däk. 3 Wyt ta maab hẽ: Bë hã Kristo
ky n'aa ãã ma met'ëëg wät do hyb n'aa,
Kristo mo haj'aa kerih do hado däk bëëh, ta
wób hã kametä däk doo. Dooh ta nahëë me
kerih do tado bä tii. P'op Hagä Do hedëb
had'yyt do Sahee bë h'yyb gó taban'oo däk
P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, ỹ hanäng
doo. P'ooj ub, pä gatsebak do hã takerii däk
paa ta ky n'aa jaw'yyk doo. Hỹỹ kä ji h'yyb
gó tabawäd däg kän, ji tah'yyb mahũũm
hyb n'aa.

4 Bë ãã ma met'ëëg wät do hyb n'aa,
Kristo hã bë h'yy kae padëëk baad ãã ba-
hapäh P'op Hagä Do matym gó Kristo an'oo
bä. 5 Ti hadoo né hẽ, ãã daaj hẽ hyb n'aa
nado tii. Ãã daaj hẽ, dooh ãã hajaa péh.
P'op Hagä Do hanaa ãã hajaa doo. 6 Ti né
ti hanoo ãã hã, papuuj taky n'aa enooh do
ky n'aa panäg n'aa ãã bahadoo hyb n'aa.
Pooj jé taky n'aa enooh do kerih do nahado
papuuj taky n'aa enooh doo. Papuuj hã,
P'op Hagä Do Sahee moo wät hỹỹ kä ji h'yyb
tym gó. Pooj jé kerii däk do paah, ji h'yyb
tym dajëp tan'oo bä.* Papuuj taky n'aa
enooh do hã kä, ji h'yyb tym ted'ëëp P'op
Hagä Do Sahee an'oo bä kä.

7 P'op Hagä Do bag tak'ëp gabarëëh do
mahang ta ky n'aa jaw'yyk do kajaa, pä
gatsebak do hã kerih do paah. Dajëb hã
ji taky n'aa ety né paawä, gabarëëh do
mahang takajaa. Tak'ëp gabarëëh do hyb
n'aa, dooh paa m' Isaraéw buuj rahaja bä
bäp peej Mosees mamets rahegãã bä ta ky
n'aa jaw'yyk do tagadoo noo gó, gabarëëh
do ta mamets hã kametëëh do kahäj né
paawä. 8 Hỹỹ kä, tak'ëp ti bahãnh taba-
hetsooh, baad ub, papuuj ji hã P'op Hagä
Do ky n'aa enooh doo, ta Sahee ji h'yyb
gó moo wät doo, ji h'yyb tym hedëp do
hanoo doo. 9 Ti hyb n'aa kä, baad ub tado
bä paa P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo,
dajëb hã ji taky n'aa ety né paawä, tak'ëp tii
bä ta bahãnh baad ub, tabahetsooh hỹỹ kä
papuuj taky n'aa enooh doo kä, baad däg ji
h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó hanoo

§ 2:14 Rakaneb'ooh do jawén paa bä, raj'aa ketsë bä, tsebee gó Roma buuj sa warahén wahë n'aa sa warahén sii hẽ rakametëëh rabajëk bä panang hẽnh. Buu benyym do rejuu ti noo gó. Jé pad'yyt hẽ ratabës bä buu benyym do bewäd däk. Ta ti ky n'aa gó Paw-Ro beh'ũũm Jesus ky n'aa taher'ood hõm doo. Warahén sa wahë n'aa j'aa ketsë do hadoo ti Kristo. Ta sii P'op Hagä Do mahũũm hadoo Paw-Ro, ta wób Jesus mejũũ do na-ããj hẽ, ta t'aah j'aa ketsë do ky n'aa ramaher'oot hyb n'aa. ** 2:16 Kristo ky n'aa ky nadah'eeh do ti banesaa hẽnh hah'ũũm doo. * 3:6 Ji h'yyb tym dajëp tawén näng, ji nahajaa do hyb n'aa ji ky dahé bä sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã kan'oo däk do paah. Ji ky nadaheeh do hyb n'aa, ji taky n'aa etyy dawëë had'yyt hẽ P'op Hagä Do mahãnh ji h'yyb tym bawät hyb n'aa, tak'ëp nesaa do ji h'yyb tym ahob had'yyt hẽ hyb n'aa.

doo. [10] Tak'ëp né hẽ ta bahãnh baad ub,
tak'ëp ta bahãnh tabahetsooh ta ti papuuj
ji hã taky n'aa enooh doo. Ti hyb n'aa
ta tii hã ji mety bä, dooh wäd its hỹỹ kä
ta ky n'aa jaw'yyk do p'ooj ub kan'oo däk
doo. [11] Gabarëëh do mahang kaja däk paa
kah'ëënh doo, pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa
enooh do ta ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hyb
n'aa tak'ëp ta bahãnh tabahetsooh, baad
ub, papuuj taky n'aa enooh do nahänh doo.

[12] Tak'ëp ta bahãnh tabahetsooh, baad
ub, papuuj taky n'aa enooh do baad ãã
bahapäh do hyb n'aa, neỹỹm doo me baad
ãã baher'oot ta ky n'aa. [13] P'ooj ub, P'op
Hagä Do kyyh Isaraéw buuj sa hã Mosees
maher'oot jawén paa bä, ta mamets taja-
hes'uu pããn sawas'aap doo me, gabarëëh
do kah'ëënh do ta mamets hã hadäk do
wë raty kanejäk hyb n'aa. Tii d' nado ãã
bad'oo papuuj P'op Hagä Do ky n'aa enooh
do hã. Neỹỹm doo me ãã baher'oot ta ky
n'aa. [14] Ta bag gabarëëh do Isaraéw buuj
rahapëë né paawä ti noo gó, dooh m' rah'yy
kadawuung bä, dooh m' rah'yy gah'ood bä.
Da hẽ na-ããj nä, pooj jé P'op Hagä Do ky
n'aa enooh do kerih do kaner'oot bä, kaje-
suu do hadoo sa h'yyb, rah'yy kanadaw'uuh
hyb n'aa ta hã. Jããm hẽ Kristo hã ji h'yy
kae bä takado hõm ta ti ji h'yy kajasuu do
hadoo do paah. [15] Da hẽ na-ããj nä, Mosees
ky n'aa jaw'yyk do kerih do kaner'oot bä,
kajesuu do hadoo sa h'yyb. [16] Tii d' tado né
paawä, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë ji h'yy
kawareem bä, ta hã ji h'yy ka'eeh hyb n'aa
kä, kado hõm kän ti ji h'yy kajasuu doo. [17] Ta
ti tawén hadoo, P'op Hagä Do Sahee né hẽ
ti ta ti Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do Sahee bawät bä, baad
däg ji bawäd däk tan'oo bä. Dooh ji hewad
wät péh. [18] Ti hyb n'aa ëër kä, ta hã h'yy
ka'eeh doo, ër mamets jesuu n'aa tamah
doo me ër hã takametä kän Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do hanaa ta hetsó gabarëëh doo.
Ër kawareem had'yyt hẽ, Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do hadoo ër bahadoo do kahũũm
had'yyt hyb n'aa. Kahũũm had'yyt hẽ ta
bag gabarëëh do hadoo ër hã kametëëh
doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä
Do Sahee hadoo do hã hana doo.†

4

[1] Ti hyb n'aa kä, ãã wë P'op Hagä Do
ky enyym do hyb n'aa papuuj taky n'aa
enooh do rod n'aa ãã bahadoo tanoo do hyb
n'aa, dooh ãã h'yy gejë hõm bä. [2] Dooh
né hẽ ãã h'yy gejë hõm bä. Ãã eréd hõm
kejën doo gó moo kaheb'ooh doo, nu meby
n'aa näng doo. Dooh ãã wad'ii bä ta wób.
Dooh ãã ehỹỹd bä P'op Hagä Do kyy kerih
doo. Baad ub ãã baher'oot baad hadoo
do ky n'aa. Baad ãã babok P'op Hagä Do
matym gó sahõnh hẽ sa hã kametä däk.
Jé hyb n'aa matakëë do hapäh tii. [3] Baad
né paawä ãã baher'oot panyyg hanäm doo,
dooh tagah'ood nä bä ta wób sa hã, jããm
hẽ taganahoot banesaa hẽnh hah'ũũm do
sa hã. [4] Bag hadoo Kristo tak'ëp kabaj'aa
do ky n'aa. P'op Hagä Do hadoo né hẽ ti
Kristo. Ti hadoo né hẽ Nesaa Do Yb, badäk
hahỹỹ hã P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh
do hã mejũũ doo, tan'oo bä panyyg hanäm
do hã rah'yy kanadaw'uuh hyb n'aa. Tii d'
Nesaa Do Yb wén d'oo, ta ti bag hadoo do
ranahapäh hyb n'aa. [5] Dooh ãã ky n'aa tado
bä ti ãã maher'ood hõm doo. Jesus Kristo,
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ji Wahë N'aa,
ti ãã ky n'aa her'ood hõm doo. Ãã tii, bë
karom hadoo Jesus hyb n'aa. [6] P'op Hagä
Doo, "Ganä ta bag badagyp do mahang"
her'oot do paah,* ti né hẽ ti ër h'yyb gó ta
bag ganyyh hanoo doo, P'op Hagä Do hejój
hã, tak'ëp ta kabaj'aa do hã, ta bag gabarëëh
do Kristo mamets hã kametëëh do hã ãã
h'yy kadaw'uuh hyb n'aa.

[7] Ta ti tak'ëp hanäm doo, ta bag gabarëëh
doo, ta hejój na-ããj hẽ, kan'oo däk ãã hã, ãã
nahejoonh do hã. Tii d' tawén d'oo, P'op
Hagä Do hanaa ji bahapäh hyb n'aa sahõnh
hẽ bahãnh hadoo do hejój, ãã hanaa nado.
[8] Nesaa do jé pad'yyt hẽ ãã ahob né paawä,
ãã medëp né hẽ. Dooh né paawä ãã ad'oo

† 3:18 Hahỹỹ da na-ããj hẽ tahajaa ji erii bä tëg nad'ëëd is do 18: Ti hyb n'aa sahõnh hẽ ëër, ta hã h'yy ka'eeh doo, japow gó ji heg'ããs do hadoo ër baheg'ããs Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hanaa ta hetsó gabarëëh doo. Ër mamets jesuu n'aa tamah doo me ër heg'ããs. Ër hegãã nuuj jé, ër kawareem had'yyt hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hadoo ër bahadoo do kahũũm had'yyt hyb n'aa. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do Sahee hadoo doo, ti né hẽ ta ti hanoo do ër hã.

* 4:6 Badäk hahỹỹ tapahuunh noo gó tii d' ta kyyh.

péh, dooh ãã h'yy gejë hõm bä. 9 Ãã rano
n'aa mahes'oo né paawä, dooh P'op Hagä
Do ãã teréd bä. Ãã majĩĩ ãã radewäts né
paawä tũũ, dooh rahaja bä ãã h'yy gejë hõm
bä ran'oo bä. 10 Ãã ahoop do hyb n'aa, ãã
kata däg had'yyt hẽ Jesus dajëp do hã, Jesus
edëp do kametä däk hyb n'aa ãã hã. 11 Hahỹ
hyb n'aa ỹ wén her'oot tii: Ãã hedëp doo,
dajëb gó had'yyt ãã babok Jesus hyb n'aa,
Jesus edëp do ãã hã kametä däk hyb n'aa, ãã
nahejooj is do hã. 12 Ti hyb n'aa dajëb gó ãã
babok, edëb heh'äät do bë gadoo hyb n'aa.
13 Hahỹỹ da takerii däk P'op Hagä Do kyy
kerih doo gó: "Ỹ h'yy kae däk, ti hyb n'aa
ỹ wén her'ood wät",† näng kerih do hã. Ti
hadoo ãã na-ããj hẽ. Ãã wén her'oot Jesus
ky n'aa, ãã h'yy kae däk do hyb n'aa. 14 Ãã
her'oot ta tii, hahỹỹ d' ãã bahapäh do hyb
n'aa: Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ganä
wät hanoo doo, ãã na-ããj hẽ da genä bok
tan'oo bä da Jesus nemuun. Tii b' bë sii
hẽ ãã tamahũũm da ta wë, ta matym gó
ër tametëëh hyb n'aa kä. 15 Bë hyb n'aa
né hẽ sahõnh hẽ ta ti ỹ ahoop doo, baad
tabahadoo hyb n'aa bë hã. Tii d' tawén
d'oo P'op Hagä Do ji hã taky enyym do ky
n'aa gad'oo do kah'ũũm hyb n'aa. Tii bä
kä, hajõk tseb'ee da P'op Hagä Do wë, P'op
Hagä Do j'aa ketsëë däk hyb n'aa kä.
16 Ti hyb n'aa dooh ãã h'yy gejë hõm bä.
Ãã hub kahäj jëë né paawä, ãã h'yyb papuuj
hado däg had'yyt hẽ. 17 Ãã wén h'yy ganejë
hõm, kanahën d'os hẽ hadoo do ër ahoop
do nayyw hẽ tabës do ër hã tabanoo tak'ëp
baad hadoo do nahänh doo. Dooh its ti ji
ahoop doo, tak'ëp baad hadoo do matym
n'aa. 18 Ti hyb n'aa dooh ãã h'yyb padäg bä
ji hapäh do hã.‡ Ji nahapäh do hã ãã h'yyb
padëëk.§ Ji hapäh do ahänh. Ji nahapäh
doo, dooh tahëëj bä. Tawäd had'yyt hẽ.

5

Ër hub papuuj ky n'aa hahỹỹh

1 Ër hub badäk hahỹỹ bä hanäng do dajëp
bä, ti anyy däk ër hapäh, hỹ pong jé ër
hub papuuj gawanatsik do P'op Hagä Do
mo haj'aa. Ajyy mo haj'aa nado tii kä. 2 Ti
nuuj jé, badäk hahỹỹ bä ër babok nä bä,
hejoonh ër hã. Tak'ëp ër karẽn hỹ pong
jé hub n'aa ër gadoo, ër kah'ỹỹt 3 ër hub
papuuj däg hyb n'aa. Tii bä, dooh da ër
hub tamaa bä. 4 Da hẽ, ta säg gó ër babok
nä bä ër ahoop nä. Hejoonh ër hã. Nyy d'
ỹ hanäng péh? Ër karẽn ër dejëp ër hub
tamah hyb n'aa, ỹ hanäng pé g'eeh? Dooh.
Hỹ pong jé hub n'aa ër karẽn paawä nayyw
hẽ ër gadoo, dahej'ëëp do kawareem däk
hyb n'aa nadajëp do hã kä, edëb had'yyt
do hã kä.* 5 P'op Hagä Do né hẽ tii, edëb
had'yyt do ër gadoo hyb n'aa ër tawén
pehuuj wät doo. Ti nuuj jé tan'oo däk dó
ër h'yyb gó ta Sahee, ta jawén hỹ pong jé ër
gadoo do metëëh doo.

6 Ti hyb n'aa baad ër gahëën had'yyt hẽ ër
pooj jé ër gadoo do pan'aa. Da hẽ ër babok
nä bä, dooh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do pa
ër aboo nä bä ër hapäh. 7 Badäk hahỹỹ bä
ër babok nä bä, ta hã ër h'yy kae had'yyt
hẽ, dooh né paawä ji hapëë nä bä ji matym
me ji hã taky däng doo. 8 Tsebee gó ër
gahëën né hẽ ër gadoo do pan'aa. Tak'ëp
ër karẽn paawä ër berét badäk hahỹỹ bä ër
babong nä doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
pa had'yyt ër baboo däk hyb n'aa kä. 9 Ti
hyb n'aa tagen'aak do hã tak'ëp ër h'yyb
padëëk, tatsebé hyb n'aa ër wë kä. Ta tii
hã ër h'yyb padëëk, badäk hahỹỹ bä ër hub
n'aa gó ër babok nä bä, badäk hahỹỹ bä
ër hub n'aa ër beréd hõm bä na-ããj hẽ né
hẽ. 10 Tagen'aak do hã ër wén h'yyb padäg
had'yyt hẽ, ër sahõnh hẽ ër da kametä
däk do hyb n'aa Kristo matym gó ër taky
n'aa etyy hyb n'aa, ji gadoo hyb n'aa badäk
hahỹỹ hã ër babok nä bä baad hadoo do ji
moo wäd wät do mabaj, baad nadoo do ji
moo wäd wät do säm na-ããj hẽ.

† 4:13 Saaw-Mo 116.10 hã takerii däk tii. Hajõng nesaa do Saaw-Mo 116 erii wät do paa ahoop paah. Ti hadoo né hẽ, P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa, P'op Hagä Do hã taky n'aa etsẽẽ dajëb mahãnh tabedëp hyb n'aa. Ti hadoo Paw-Ro bad'oo na-ããj hẽ. Hajõng nesaa do tabahoop. Ti hado né paawä, P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa, dooh Paw-Ro eréd bä Jesus ky n'aa hanäm do taher'oot doo, tama metëëk doo. ‡ 4:18 Dooh badäk hahỹỹ hã ji ahoop do hã rah'yyb padäg bä, Paw-Ro hanäng péh. § 4:18 Hỹ pong jé ji gadoo do hã rah'yyb padëëk, Paw-Ro hanäng péh. * 5:4 Hahỹỹ d' Paw-Ro hanäng péh: Taw'ããts hẽ paawä ji hã, badäk hahỹỹ bä ji bawät nä bä Jesus matëëh. Tii d' tado bä, ji hub dahej'ëëp do kawareem däk nadajëp do hã.

Ji P'op Hagä Do gadoo do ky n'aa hahỹỹh

11 Ji weh'ëëh né hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do baad ãã bahapäh, ti né hẽ ti ji taky
n'aa etyy do hyb n'aa. Ti hyb n'aa ãã h'yy
kah'ũũm ta wób hã ãã her'oot doo, Jesus
hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa. Baad ãã P'op
Hagä Do bahapäh, dooh ỹ ky kenäw bä.
T'õp madäk doo me, baad hadoo doo me
ỹ bawät P'op Hagä Do hapäh. Bë na-ããj
né hẽ bë hapäh tahyb n'aa péh. 12 Dooh
ãã daaj hẽ ãã j'aa ketsëë bä p'aa hẽnh bë
matym gó. Dooh. Jããm hẽ ãã anoo bë hã
ta tyw n'aa, ãã hyb n'aa bë h'yy kasab'ee
hyb n'aa, bë bahajaa hyb n'aa bë ky gadoo
j'ooj hẽ madäk do hã j'aa kehets'ëë doo,
ma matëg oow, t'õp ji h'yyb gó hanäng do
hyb n'aa napeet doo. 13 Ãã h'yyb mera ta
wób redoo bä, na raher'ood. P'op Hagä
Do hyb n'aa tii bä ti ãã h'yyb mera doo.
Baad tado bä ãã h'yyb, bë hyb n'aa né tii,
baad tabahadoo hyb n'aa bë hã. 14 Kristo
kamahẽn do ãã tah'yyb mahũũm. Hahỹỹ da
baad ãã bahapäh: Sét hẽ dajëp sahõnh hẽ
sa hyb n'aa. Ti hyb n'aa sahõnh hẽ dejëp
do hadoo.† 15 Sahõnh hẽ sa hyb n'aa tawén
dajëp, papuuj ji bawät do gadoo doo, sa hã
hẽ ranaboo bong hyb n'aa. Kristo hã, sa hyb
n'aa dajëp do hã, sa hyb n'aa ganä wät do hã
kä rababoo däg kän hyb n'aa kä. 16 Ti hyb
n'aa, hỹỹ kä dooh ãã da hadoo do ãã hyb
n'aa hũũm wäd bä P'op Hagä Do nahapäh
do sa da hadoo do rahyb n'aa h'ũũm doo
da. P'op Hagä Do nahapäh doo da né paawä
Kristo ỹ hyb n'aa hũũm wät paah,‡ dooh
tii da ỹ adoo wäd bä. 17 Kristo hã h'yy kata
däk doo, papuuj däg tii kä. Gawatsig hõm
ji h'yyb säg hejój. Papuuj däg ji hỹỹ kä.
18 P'op Hagä Do hanaa sahõnh hẽ ta tii. Ti
né hẽ ti P'op Hagä Doo, Kristo hyb n'aa
p'aa hẽnh ta wë ër tagadoo doo, ta majĩĩ
ër nahado wät hyb n'aa, ta najiis ër bahado
däk hyb n'aa kä. P'op Hagä Do anoo ãã hã,
ta wób ãã maher'oot hyb n'aa ta ti ky n'aa
hanäm doo. 19 Hahỹ ti ta ky n'aa: Kristo hyb
n'aa P'op Hagä Do gadoo ta wë badäk hahỹỹ
hã habong doo, ta majĩĩ ranado bong hyb
n'aa, ta najiis rabahado padëëk hyb n'aa kä.
Dooh tetsén wäd bä sa hã nesaa do ramoo
bok doo. Tamabaan hõm kän. Ti tamejũũ
ãã hã, ji tagadoo do ky n'aa ãã baher'ood
hõm hyb n'aa kä ta wób sa hã. 20 Ti hyb n'aa
Kristo rod n'aa ããh. Ta mejũũ do ããh. Ãã
her'oot do hã P'op Hagä Do bë tamaher'oot.
Kristo ky gabuuj gó tak'ëp ãã betsẽẽ bë hã,
bë banoo hyb n'aa bë P'op Hagä Do h'yyb
wareem ta wë, ta najiis bë bahado padëëk
hyb n'aa kä. 21 Kristo, tabad'op hẽ nesaa
do moo nawät doo, nesaa do ër moo bok
do säm tabahado däk P'op Hagä Do an'oo
bä, Kristo hyb n'aa baad had'op ër bahado
padëëk hyb n'aa kä P'op Hagä Do matym gó.

6

1 Ti hyb n'aa kä, P'op Hagä Do masa n'aa
ãã bahadoo do hyb n'aa, tak'ëp ãã betsẽẽ bë
hã, daap hẽ bë ganadoo hyb n'aa P'op Hagä
Do anoo doo, bë hã taky enyym doo. 2 Tii da
ỹ wén her'oot, hahỹỹ da ta kyy kerih doo gó
P'op Hagä Do her'oot do hyb n'aa:

"Õm ỹ gadoo do noo gó kajaa bä kä,
ỹ maa newë wät maky n'aa etsẽẽ doo.
Õm ỹ bed'ëëp do noo gó kajaa bä kä,
ỹ masaa wät õm."*

Bë maa newë baad ub! Da hẽ né kä
ji tagadoo do noo gó kä. Da hẽ né kä ji
tabed'ëëp do noo gó kä.

Baad ub Paw-Ro rababok hejoonh do rahob né paawä ky n'aa hahỹỹh

3 Dooh ãã moo bong pé ta wób h'yyb
hewaat péh, P'op Hagä Do ky n'aa hanäm
do ãã maher'oot do raky n'aa narejãã hyb
n'aa. 4 P'op Hagä Do karom ãã bahadoo do
hyb n'aa, sahõnh hẽ sa hã ãã metëëh nyy
da tak'ëp h'yyb jawyk doo me baad ub ãã
babok, baad nadoo do ãã ahob bä, ãã wë
badoh do ãã ahob bä, dooh ãã ad'oo pé
né paawä, 5 ãã rahewyh bä, ãã radewäts bë
bä, hajõk do rakamajẽ bä ãã hã, tak'ëp ãã

† 5:14 Dooh ji h'yy gakog hõm do ky n'aa tado bä hahỹỹ hã Paw-Ro her'oot doo. Dooh ji hub dajëp do ky n'aa tado bä. Hahỹỹ d' tahanäng pé tii: Ër hyb n'aa Kristo dajëp nesaa do ër moo bok do säm. Hỹỹ kä, Kristo hã h'yy ka'eeh doo, ta hã rah'yy kata däk do hyb n'aa, radejëp do hadoo nesaa do hã. Ti hyb n'aa nesaa do ji h'yyb säg karẽn do ji ky nadahé wät. P'op Hagä Do Sahee ji hã metëëh do ji ky dahé kän hỹỹ kä. Dooh ji karẽn doo da ji awäd wäd bä tahanäng pé tii, tëg nad'ëëd is do 15 hã kerii däk doo da. ‡ 5:16 Ta hã Jesus kasee do pooj jé, aj'yy ub Jesus, Paw-Ro ed'oo. * 6:2 Isajas 49.8

moo bok do hã, ty jawyk do ãã ahob bä,
ãã basaah bä na-ããj né hẽ. 6 Dooh ãã moo
boo bä nu meby n'aa näng doo. Kristo ky
n'aa ãã hapäh. Ãã h'yy kanejãg. Ta wób
wë ãã ky en'yym. P'op Hagä Do Sahee ãã
tah'yyb mahũũm. Baad ub, t'õp madäk doo
me ãã kamahẽn ta wób. 7 Baad hadoo do ãã
her'oot. P'op Hagä Do hejój gó ãã babok.
P'op Hagä Do karẽn doo da ji bawät doo, ãã
kuman hadoo. Tii me ãã kamej'oonh. Tii
me ãã mesoo. 8 P'op Hagä Do wë ãã moo
bok ãã raweh'ëëh bä, ãã rawanehëë bä na-
ããj hẽ. P'op Hagä Do wë ãã moo bok baad
raher'ood bä ãã ky n'aa, ãã raky n'aa rejã bä
na-ããj né hẽ. Ta wób mä ãã wedii, ta wób sa
hã. Ti hadoo né hẽ baad hadoo do ky n'aa
ãã her'oot. 9 Ãã ky n'aa netsä né paawä ta
wób sa hã, P'op Hagä Do baad ãã tabahapäh.
Dajëb gó ãã baboo né paawä, ãã edëp näh.
Ãã rahewyh né paawä, dooh ãã dejëb bä.
10 H'yy katón n'aa näng né paawä, ãã tsebee
had'yyt hẽ. Ãã kasuud its né paawä, hajõk
do hã ãã banoo hajõng baad hadoo doo.†
Dooh né paawä ãã wë hanäng péh, ti anyy
had'yyt hẽ P'op Hagä Do karẽn do ãã wë.

11 Baad bë ãã maher'oot najis haa, Korĩn
buuj. Dooh ãã jejën bä ãã h'yyb. Tak'ëp bë
ãã kamahẽn né hẽ. 12 Ãã nado bë hã kasaë
doo. Bë ti kasaë ãã hã. 13 Ji taah ji maher'oot
doo da né hẽ ỹ maher'oot bëëh: Ỹ karẽn
paawä bë ỹ kamahẽn doo da bë kamahẽn
ỹỹh.

Dooh séd hã ji h'yyb hedo bä Jesus hã h'yy kana'eeh do sa hã ky n'aa hahỹỹh

14 Taw'ããts hẽ bë kamekuuj manäh,
taw'ããts hẽ séd hã bë h'yyb hedo manä
Jesus hã h'yy kana'eeh do sa hã. Tii d' ỹ
wén her'oot, dooh séd gó tanu dëë bä baad
had'op do ji moo wät doo, P'op Hagä Do
mejũũ do ji ky nadaheeh do hã. Dooh tanu
dëë bä ta bag gadagyp do hã. 15 Séd h'yyb
nahedoo Kristo, Nesaa Do Yb daheeh. Séd
h'yyb nahedoo Jesus hã h'yy ka'eeh doo,
Jesus hã h'yy kana'eeh do daheeh. 16 Dooh
tahaja bä séd hã rah'yyb hedo bä P'op Hagä
Do tób n'aa, kabarii daheeh. Ër tii, P'op
Hagä Do hedëb had'yyt do tób n'aa hadoo.
Ta daaj né hẽ P'op Hagä Do her'oot ta tii.
Hahỹỹ da ta kyy kerih doo gó taky däng ji
hã:

"Sa h'yyb gó da ỹ bawät, sa mahang da ỹ
bawät.
Ỹ da P'op Hagä Do rah'yy kaha'eeh doo.
Karapé haa d' tii."‡
17 "Ti hyb n'aa, bë anä da hã ỹ h'yy kana'eeh
do sa mahang naa.
Taw'ããts hẽ da tsyt hẽ bë babok", näng mä
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh.
"Baad bë kanä baad nadoo do mahẽnh, tii
bä da bë ỹ gadoo",§ näng mäh.
18 "Tii da bë adoo bä, bë yb da ỹ tii bä.
Bë da tah haa, bë da tok haa, näng mä
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Sahõnh
Hẽ Haj'ap Do kyyh, ji taky n'aa
enooh doo."**

7

1 Najis haa, ër hã ta ti taky n'aa enooh do
hyb n'aa, taw'ããts hẽ ër enyyw hõm ër hã
rejãã doo, ër h'yyb rejãã do na-ããj hẽ. P'op
Hagä Do ër weh'ëëh do hyb n'aa, taw'ããts
hẽ ër kan'oo däg had'yyt hẽ ta hã, tsyt hẽ,
ta wë had'yyt ër babok hyb n'aa kä.

Paw-Ro tsebé do ky n'aa hahỹỹh

2 Taw'ããts hẽ paawä baad bë kamahẽn
ããh! Dooh baad nadoo do ãã moo boo bä sa
hã. Dooh ãã rejã bä sa hã. Dooh ãã wad'ii bä
sa hã. 3 Bë ỹ ky n'aa etyy do hyb n'aa nado
ti ỹ wén erih. Ỹ her'ood däk né paa baad
bë ãã kamahẽn. Bë ãã kamahẽn had'yyt
hẽ ër bedëp bä, ër dejëb bä na-ããj hẽ. 4 Ỹ
hapäh bë gadoo ỹ her'oot doo. Ti hyb n'aa
neỹỹm doo me bë ỹ maher'oot. Bë hyb n'aa
ỹ kasab'ee. Tak'ëp ỹ h'yyb nyyw däg kän,
ỹ tsebee kän. Sahõnh hẽ baad nadoo do ãã
ahob né paawä, tak'ëp ỹ h'yy gadajang.

5 Masedonija häj n'aa bä ãã kaja hõm noo
gó, dooh kameh'ããk do ãã hã. Jé pad'yyt
naa ji h'yyb panas'ëëh do kejäk ãã wë. Ãã
wë ta wób rah'yy kawereem. Ãã h'yyb gó
h'yy katón badäk. 6 Ti hadoo né hẽ, P'op
Hagä Doo, h'yy ketón do h'yyb en'yym doo,
ãã tah'yyb en'yym Tiit kajaa do hã, bë wë
tabewäd nä do jawén paa bä. 7 Tiit kajaa

† 6:10 Dooh dajẽẽr tado bä ti ta wób sa hã ranoo doo. Jesus ky n'aa hanäm do Paw-Ro maher'oot do ragado bä, h'yyb n'yym doo, h'yyb tym nadajëp do P'op Hagä Do pa ragadoo. Ti ky n'aa né tii. ‡ 6:16 Rewitikos 26.12, Jeremiij 32.38, Esekijew 37.27 § 6:17 Isajas 52.11, Esekijew 20.34, 41 ** 6:18 2 Samuéw 7.8, 14

do had'yyt nado ỹ tah'yyb en'yym doo. Ỹ wén h'yy gadajang, ỹ wén h'yyb nyyw däk na-ããj hẽ, Tiit mä bë h'yyb en'yym, tanooh. Tak'ëp mä ỹ bë hyb n'aa esee, tanooh. Tak'ëp mä bë h'yy ketón bong baad nadoo do bë mahang hawäd wät do hyb n'aa. Tak'ëp mä bë h'yyb tseb'ee wë ỹỹ, näng ta kyyh. Ti hyb n'aa kä, tak'ëp ỹ wén tsebee kän hỹỹ kä.

8 Pooj jé bë ỹ ma erih do hã bë hyb n'aa tón boo né paawä, dooh ỹ t'yyd kamehĩĩn bä tii da bë ỹ ma erih do hã. Pooj jé dó ỹ t'yyd kamehĩĩn dó ỹ erih do bë hyb n'aa tón bong tan'oo bä ỹ bahapäh bä, banadawëd né paawä bë h'yy ket'oon doo. 9 Tii d' tahado né paawä, ỹ h'yy gadajaa kän hỹỹ kä. Bë hyb n'aa tón do hyb n'aa nado ỹ wén h'yy gadajaa kän. Ỹ wén h'yy gadajang, bë hyb n'aa tón do hyb n'aa bë t'yyd kamehĩĩn bong baad nadoo do hã. Bë hyb n'aa tón do P'op Hagä Do gadoo. Ti hyb n'aa kä, dooh nesaa pé ãã moo boo bä bë hã bë ỹ ma erih doo me. 10 Ji h'yy katón do P'op Hagä Do gadoo doo, ji h'yy kawareem baad hadoo do wë tan'oo bä. Baad hadoo do wë ji h'yy kawareem doo, ji h'yyb tym tabed'ëëp tan'oo bä kä. Ti hyb n'aa dooh ji jesyg bä ta ti hedoo do ji h'yy katón doo. Ji gadoo né hẽ. Badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do rah'yy katón doo, ji h'yyb tym dajëp tan'oo bä.* 11 Bë hegãã bë h'yy ket'oon do bë hã P'op Hagä Do anoo do tan'oo bä bë hã: Bë h'yy katón do hyb n'aa, nayyw hẽ bë karẽn nesaa do bë ado hõm bë mahãnh, dooh bë karẽn bä nesaa do moo bok do h'yyb hataa bë do bä, tak'ëp bë ganen'aak nesaa do bë mahang hawäd wät doo. Bë h'yy katón do hyb n'aa bë h'yyb eỹỹm bong, tak'ëp bë karẽn ỹ bë bahapäh, tak'ëp bë h'yy kahasããb baad hadoo do bë moo bok hyb n'aa, nayyw hẽ bë karẽn nesaa do moo wät do ky n'aa kety däk. Sahõnh hẽ ta tii me bë metä wät, bë h'yyb haj'aa hẽ nado wäd nesaa do bë mahang hawäd wät doo.

12 Pooj jé bë ỹ ma erii wät doo, pooj jé bë gadoo doo, aj'yy nesaa do moo wät do had'yyt hyb n'aa nado ỹ wén erii wät. Ta ti aj'yy h'yyb rejã däk do hyb n'aa had'yyt nado hyb n'aa na-ããj hẽ. Ta ti bë ỹ wén ma erii wät paah, bë h'yy kadaw'uuh hyb n'aa, bë h'yyb baad hadoo do bë metëëh hyb n'aa kä ãã wë P'op Hagä Do matym gó. 13 Ti hyb n'aa dooh ãã h'yy ketón boo bä. Ãã h'yyb tseb'ee.

Ỹỹ. Dooh ãã h'yy ketón boo bä. Ãã h'yyb nyyw padëëk né hẽ. Tak'ëp ãã tsebee na-ããj hẽ tak'ëp Tiit h'yy gadajaa kän ãã bahapäh do hyb n'aa. Tiit wén h'yy gadajang, bë sahõnh hẽ bë h'yyb en'yym do hyb n'aa ta hã. 14 Bë ỹ j'aa etsë paa Tiit hã. Ỹ her'oot doo da né hẽ bë ky n'aa, ti né hẽ bë metëëh Tiit hã. Dooh ỹ bë nu meby bä. Te hub né hẽ sahõnh hẽ bë ỹ maher'ood wät doo. Bë hyb n'aa ỹ j'aa etsë doo, te hub né hẽ na-ããj hẽ kametä däk hỹỹ kä. 15 Ta bahãnh Tiit bë takamahãn kän tahyb n'aa newë bä nyy da baad bë ky daheeh ta kyyh, baad bë gadoo bë mahang, bë h'yyb eỹỹm doo gó bë weh'ëëh ta hã. 16 Ỹ h'yy gadajang, bë hã baad ji hajaa ji h'yyb eh hyb n'aa.

8

Ji etsëëh do ky n'aa hahỹỹh

1 Hỹỹ kä wakãn haa hedoo doo, ãã karẽn bë ãã maher'oot nyy da Kristo hã h'yy ka'eeh do Masedonija häj n'aa bä habong do rabad'oo P'op Hagä Do ky enyym do sa h'yyb gó hawät do an'oo bä. 2 Tak'ëp nesaa do rahob né paawä, tak'ëp ratsebé. Tak'ëp ratsebé do hyb n'aa tak'ëp ramasa sa wë hanäng doo me. Tak'ëp rabetsëëh, kasuud its né paawä. 3 Baad bë ỹ maher'oot sa ky n'aa. Rahajaa do pénh né hẽ rabanoo. Ti bahãnh rabanoo, rahajaa do bahãnh. Sa h'yyb gó naa, sa daaj hẽ né hẽ ti tak'ëp rabetsëëh. 4 Rets'ẽẽ had'yyt hẽ ãã hã, ãã banoo hyb n'aa ramasa hyb n'aa Kristo karapee Judah häj n'aa bä habong doo. Baad ub sa hã ti ji masa doo. 5 Ãã hyb n'aa newëë do bahãnh rabad'oo. Sa daaj hẽ rakan'oo däg pooj jé Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karẽn do ramoo bok hyb n'aa, ãã karẽn do na-ããj hẽ. P'op Hagä Do karẽn doo da né hẽ ji hã, tii da rabad'oo. 6 Ti hyb n'aa kä tak'ëp ãã betsẽẽ Tiit, pooj jé du doo do bë tah'yyb mahũũm dajẽẽr masa n'aa bë ataa do hã, bë tah'yyb mahũũm p'aa hẽnh, ta

* 7:10 Tii d' tawén hadoo, sa h'yyb kawanareem do hyb n'aa. Ta ti hedoo do ji h'yy katón doo, dooh tan'oo bä ji t'yyd kamehĩĩn hyb n'aa nesaa do ji moo wäd wät do hã.

ti bë masa do dajẽẽr n'aa takaja däk hyb
n'aa. 7 Tak'ëp bë gado däk baad hadoo doo:
Tak'ëp bë h'yy ka'eeh. Tak'ëp bë bahajaa
bë baher'oot P'op Hagä Do ky n'aa. Baad
bë bahapäh ji hã P'op Hagä Do karẽn doo.
Tak'ëp bë h'yy kahas'ããp baad hadoo do bë
moo bok hyb n'aa. Tak'ëp ãã bë kamahẽn.
Ti hyb n'aa, ỹ karẽn paawä tak'ëp na-ããj hẽ
bë banoo ta wób ji masa doo. Taw'ããts hẽ
ti ji hỹỹj hedoo do ji masa doo. 8 Dooh bë ỹ
mejõ bä ta wób bë masa hyb n'aa. Jããm hẽ
ỹ karẽn bë ky n'aa napäh nyy da sa h'yyb
hedoo doo me ta wób ramasa sa da hadoo
doo, bë na-ããj hẽ baad bë kamahẽn bë da
hadoo do bë metëëh hyb n'aa. 9 Taw'ããts
hẽ paawä ta wób bë masaa, bë hapäh do
hyb n'aa nyy da ër Wahë N'aa Jesus Kristo
bad'oo do paah. Taky enyym do hyb n'aa
ji wë, sahõnh hẽ ta wë anyy wäd né paawä,
kasuud is tabahado däk bë hyb n'aa, tak'ëp
baad hadoo do bë wë tabanyy däk hyb n'aa
kä P'op Hagä Do matym gó.*

10-11 Ta baab tabëëj hõm do hã, bë né ti
jããm pooj jé dajẽẽr hat'aa do du d'oo doo.
Bë né ti pooj jé kar'ẽẽn mas'aa doo. Ti hyb
n'aa, hã ỹỹ taw'ããts hẽ tsebé doo gó bë du
doo doo da né hẽ bë bahajaa hỹỹ kä bë du
doo do paah. Taw'ããts hẽ bë hajaa do bë
anoo. 12 Bë h'yyb n'oo bä, P'op Hagä Do
gadoo da bë hajaa do bë anoo doo. Dooh
P'op Hagä Do gahëën bä bë hã bë wë badoh
doo. 13 Dooh ãã karẽn bä ta wób hã bë
banoo do hyb n'aa, bëë kä ti hahoop badoh
doo. Ãã karẽn paawä séd demuun tabanäng
sahõnh hẽ sa wë. 14 Da hẽ bë wë hanäng do
masa sa hã. Ta jawén bë wë tananyy bä,
bë d' ramasaa kän ta mabaj. Tii bä kä, séd
demuun tabanäng sahõnh hẽ sa wë. 15 Tii d'
tabaher'oot P'op Hagä Do kyy kerih do hã:

"Dooh mad'aak pé hajõng do hat'aa do sa
wë.
Kanahën d'os hẽ hat'aa doo, dooh badoh pé
sa wë ẽnh."†

16 P'op Hagä Do ỹ j'aa etsë Tiit hã tabanoo
do hyb n'aa bë tahyb n'aa esee bë ỹ hyb
n'aa esee do hadoo da. 17 Tiit gadoo ãã etsẽẽ
do ta hã, bë wë tabahõm hyb n'aa. Tak'ëp
tah'yyb hedoo bë wë tabeg'ããs hyb n'aa. Ta
hã ãã eaanh do pooj jé, ta daaj hẽ tahyb n'aa
newë däk bë wë tabahõm hyb n'aa. 18 Tiit
sii ãã mejũũ da ãã hỹỹj ky n'aa hadoo do jé
pad'yyt hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang
ky n'aa etsëëh doo, Jesus ky n'aa hanäm
do hã tamoo wät do hyb n'aa. 19 Jesus hã
h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do
rasëëw hõm ta ti hỹỹj ky n'aa hadoo doo, ãã
tabahada hyb n'aa Jerusarẽnh hẽnh dajẽẽr
kata däk do ãã tajooh bä kä. Ta ti sa masa
n'aa ãã tajooh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ãã
weh'ëëh hyb n'aa, baad ãã karẽn ãã masa ër
wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh doo, ãã metëëh
hyb n'aa na-ããj né hẽ.

20 Ãã hỹỹj hedoo do ãã d' rahada, ta
wób daap rah'yy genä mahẽnh dajẽẽr ãã
mahũũm do hã. 21 Baad ãã matakëë, baad
hadoo do ãã moo bok hyb n'aa Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do matym gó, ajyy sa matym gó
na-ããj hẽ. 22 Tiit sa sii ãã mejũũ nä ãã hỹỹj
seeh. Hajõõ nuu me ãã mety däk tii. Baad
tah'yyb hedo had'yyt hẽ ta wób tamasa hyb
n'aa. Baad bë hã tah'yyb ee däk do hyb n'aa,
tak'ëp tah'yyb hedo däk dajẽẽr bë bataa do
hã bë tamasa hyb n'aa. 23 Tiit hã kä, hëp ỹ
hata ti bë hã ỹ moo wät do hã. Jesus hã h'yy
ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do mejũũ
do ta wób, ajyy Tiit had'aa doo. Kristo
raweh'ëëh do tii. 24 Ti hyb n'aa kä, taw'ããts
hẽ kamahẽn gó bë gadoo bë wë rakajaa bä
kä. Taw'ããts hẽ bë metëëh ta wób Jesus hã
h'yy ka'eeh do jé pad'yyt habong doo, dooh
daap hẽ tado bä bë ãã j'aa etsë doo.

9

1 Dooh hyb n'aa bë ỹ ma erih pé Jesus hã
h'yy ka'eeh do Jerusarẽnh bä habong do bë
masa do ky n'aa hã. 2 Ỹ hapäh né hẽ nyy
da tak'ëp bë h'yy karẽn ta wób bë masa.
Bë ỹ j'aa etsë paa Masedonija häj n'aa bä

* 8:9 Wawẽẽ hẽ Jesus bewäd hyng do pooj jé, tak'ëp takabaj'aa. Tii bä kä, aj'yy tabahado däk, dajëb kän ji tabed'ëëp hyb n'aa. Tii d' tahanäng pé ti kasuud is do tabahado däk. Taw'ããts hẽ ji hyb n'aa newëë nyy da tak'ëp ji Jesus t'yyd mehĩĩn, ji na-ããj ji t'yyd mehĩĩn hyb n'aa ji da hadoo do. † 8:15 Esodo 16.18. Pãw hadoo Manah häd näng do P'op Hagä Do mo haj'aa doo, tabanawäng hẽnh Isaraéw buuj rababok noo gó ky n'aa gó Paw-Ro beh'ũũm. Ti noo gó kanahën d'os hẽ Manah hat'aa doo, dooh badoh péh. Hajõng hat'aa doo, dooh mad'aak pé sa wë. * 9:2 Akaja häj n'aa bä Korĩn panang badäk.

habong do ër wakããn hedoo do sa matym
gó. P'ooj ub ta baab tabëëj hõm do hã,
bëëh, hëëj Akaja häd näng do babuuj,* bë
du doo bë karẽn bë masa doo, näng këh ỹ
sa hã. Hajõk Masedonija häd näng do häj
n'aa babuuj ër wakããn hedoo doo, raky n'aa
napäh bä baad bë karẽn bë masa ta wób, ti
na-ããj hẽ rah'yyb hedo padëëk ramasa hyb
n'aa. 3 Ta wób bë karẽn bë masa ỹ hapëë né
paawä, ỹ mejũũ Tiit ta hataa daheeh bë wë,
bë ramasa hyb n'aa dajẽẽr bë bataa do hã,
ta ti hã bë ỹ j'aa etsë do paa daap tanadoo
hyb n'aa, ỹ kajaa do pooj jé bë h'yyb bë
matakä däk hyb n'aa. 4 Ër hỹỹj hedoo do
wób, Masedonija häj n'aa buuj, si ỹ rakajaa
bä bë wë, ỹ d' nu mebyy wät da bë nahaja
nä bä, dajẽẽr bë nata nä bä, baad bë ky n'aa
ỹ her'ood wät do paa hyb n'aa. Bë na-ããj
né da bë nu mebyy bong sa wë, bë nahaja
nä bä. 5 Ti hyb n'aa ỹ hyb n'aa newë däk,
taw'ããts hẽ ta ti ajyy ỹ mejũũ ãã pooj jé, bë
ramasa hyb n'aa, kamasa do dajẽẽr n'aa bë
bataa hyb n'aa, bë ky kajäk do paah. Tii bä,
kaja däk da ãã pooj jé. Bë etsëëh do metëë
n'aa däg ti ta tii kä, bë ramejũũ do hyb n'aa
nado.

6 Bë hyb n'aa newë hahỹỹh: Kanahën
d'os hẽ hejoom doo, kanahën d'os hẽ ta ag
tabataa ẽnh. Hajõng hejoom doo, hajõng
né ta ag tataa.† 7 Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ
bëëh, bë banoo bë h'yyb gó bë h'yy kajäk
doo. Taw'ããts hẽ dooh bë an'oo bä bë h'yyb
nanoo doo me. Bë ramejũũ do hyb n'aa
nado bë banoo. Bë daaj hẽ bë banoo. Ta ti
ỹ wén erih, P'op Hagä Do kamahẽn do hyb
n'aa tsebee gó hanoo doo. 8 P'op Hagä Do
hajaa bë hã tabanoo sahõnh hẽ baad hadoo
doo, tabanyy had'yyt hyb n'aa sahõnh hẽ
bë karẽn doo, tamad'aak hyb n'aa, sa wë
bedoh do bë masa hyb n'aa. 9 Hahỹỹ da P'op
Hagä Do kyy kerih do paa hets'ëëh do sa ky
n'aa hã:

"Etsëëh da wë bedoh do sa hã.
Ky enyyw had'yyt hẽ." ‡

10 P'op Hagä Doo, joom jóm hã ta joom
tym hanoo doo, ji waa hanoo do na-ããj hẽ,
bë hã da tabanoo hajõng bë ma, ta tii me
tak'ëp bë masa hyb n'aa wë bedoh do sa
hã. 11 Hajõng hedoo pé da tabanoo bë hã,
bë betsëh had'yyt hyb n'aa. P'op Hagä Do
raj'aa etsë da, sa hã bë anoo do ãã tajooh bä
sa wë. 12 Ta ti bë masa do tamasa da Jesus hã
h'yy ka'eeh do Jerusarẽnh bä habok do sa
wë bedoh doo. Tak'ëp P'op Hagä Do ratsebé
da, bë masa do an'oo bä da. 13 P'op Hagä Do
hã raj'aa etsë da. P'op Hagä Do rawén j'aa
etsë da, baad bë ky daheeh Kristo panyyg
hanäm do bë h'yy kaha'eeh bë hanäk doo,
bë masa do metëëh do hyb n'aa. P'op Hagä
Do raj'aa etsë na-ããj da, sa hã, ta wób sa hã
na-ããj hẽ bë betsëëh do hyb n'aa. 14 Tak'ëp
kamahẽn gó bë da raky n'aa etsẽẽ P'op Hagä
Do hã, P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa
bë wë, sa hã bë wén masa. 15 P'op Hagä Do
hã ãã j'aa etsë ër matym n'aa tak'ëp hanäm
do ër hã tanoo do hyb n'aa. Tak'ëp baad ub
tii. Ti hyb n'aa dooh ji kyy pé ta ky n'aa ji
her'ood bä.§

10

Paw-Ro ky gadoo ta hã ky sëm do ky n'aa hahỹỹh

1 Ỹ eỹỹm do m' bë mahang ỹ bawät bä,
näk mä ta wób sa kyyh. Dawëë ỹ bawät
bä kä, ỹ neỹỹm kä ỹ erih do hã, näk sa
kyyh, ỹ ranu mer'oot bä. Ỹ né hẽ, Paw-Ro,
Kristo ji tah'yyb en'yym do kyy gó, ji hã ky
enyym do kyy gó, 2 tak'ëp ỹ h'yy kah'ũũm
bë hã, p'aa hẽnh bë ỹ bahehëën bä kä, bë
an'oo manä kyyh tak'ëp hadoo doo me ỹ
gadoo hyb n'aa ỹ nu mer'oot doo. P'op
Hagä Do nahapäh do h'yyb karẽn do jawén
habok doo da ãã babok, näk ãã nu mer'oot
do sa kyyh. Kyyh tak'ëp hadoo doo me da
ỹ gadoo tii, ỹ h'yyb däng. 3 Badäk hahỹỹ
bä ãã baboo né paawä, dooh ãã kamety
bä sa hã badäk hahỹỹ hã habong do P'op
Hagä Do nahapäh do rabahed'oo doo da
sa majĩĩ hã. 4 Ãã kuman ãã kametyy doo,
dooh badäk hahỹỹ hã habong do kuman
tahado bä. Dooh. P'op Hagä Do hejój me
ãã gawats'iik sa mejój. 5 Ãã gawats'iik rahyb
n'aa newëë doo, rah'ũũm doo, sahõnh hẽ
h'yy kasab'ee do hewaat do P'op Hagä Do
rabahapäh nanoo doo. Sahõnh hẽ ji hyb
n'aa newëë do ãã no n'aa masoo hadoo, ji

† 9:6 Ji ejoom do ky n'aa gó Paw-Ro maher'oot ji masa do ky n'aa. Taw'ããts hẽ ji etsëëh. Baad ub P'op Hagä Do banoo hets'ëëh do sa hã. ‡ 9:9 Saaw-Mo 112.9 § 9:15 Jesus né tii, ji matym n'aa tak'ëp hetsooh doo.

majĩĩ ji no n'aa masoo doo da, ãã meduuk
ỹ hanäng péh, ji h'yyb ky daheeh hyb n'aa
kä Kristo. 6 Baad bë ky dahé däg bä kä, ãã
nabuuj gedoo da ky nadah'eeh nä doo.

7 Taw'ããts hẽ bë hyb n'aa matakä wyt ta
maab hadoo doo!* H'yy kasab'ee doo gó,
"Ãã ti Kristo karapee" hanäk doo, taw'ããts
hẽ hahỹ rahyb n'aa newëë: Ãã na-ããj hẽ
Kristo karapee. Dooh ãã bahẽnh rado bä.
8 Ta bahẽnh ỹ h'yy kasabé bä paawä, ta hyb
n'aa jaw'yyk do Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
anoo do hyb n'aa ãã hã, dooh hyb n'aa
ỹ nu mebyng péh. Ta hyb n'aa jaw'yyk
do ãã hã taban'oo däk, bë h'yy ka'eeh do
kah'ũũm ãã anoo hyb n'aa, bë ãã rejãã hyb
n'aa nado. 9 Bë ỹ ma erih doo me, bë ỹ e'ỹỹm
do hyb n'aa nado. Tii d' bë hyb n'aa newë
manäh. 10 Hahỹỹ da sa kyyh ỹ ranu mer'oot
bä: "Tak'ëp ji tamejũũ. Ky n'aa jaw'yyk doo
gó, kejỹỹk doo gó Paw-Ro ji tama erih. Tii
bä ji mahang tawäd bä, nahejooj däg its.
Dooh baad her'oot do tado tii", näk. 11 Ta tii
d' her'oot do taw'ããts hẽ tahyb n'aa newëë
hahỹỹh: Dawëë ãã babok bä ãã erih doo da,
tii da na-ããj ãã bad'oo bë mahang ãã aboo
däg bä p'aa hẽnh.

12 Dooh ỹ haja bä "sa da ỹ hado bä" ỹ noo
b'äts, sa hã hẽ j'aa kehets'ëë doo. Dooh ỹ
haja b'äts sa hã hẽ ỹ kamety b'äts.† Sa hã
hẽ rakametyy doo, sa hã hẽ raheg'ããs do
ny hadoo do sa bahẽnh hadoo doo, h'yy
gatemah ti tametëëh. 13 Ãã hã kä, dooh ta
bahẽnh ãã kasabé bä. Dooh ãã kasabé bä
ãã hã P'op Hagä Do nanoo do hã. Jããm hẽ
ãã kasab'ee ãã hã P'op Hagä Do anoo do hã
ãã moo bok hyb n'aa. Bë panang bä na-
ããj hẽ tabanoo ãã moo bok hyb n'aa. 14 Ãã
hã P'op Hagä Do anoo do bahẽnh nado ãã
baboo däk. Ãã tii, pooj jé bë wë kaj'aa doo,
Kristo ky n'aa hanäm do bë hã maher'oot
doo. 15 Dooh na-ããj hẽ ãã kasabé bä ta wób
ramoo bok do hã. Hahỹ ti ãã karẽn doo:
Bë h'yy ka'eeh do kahũũm bä kä, ãã karẽn
ãã moo bok do tak'ëp takah'ũũm na-ããj
hẽ, 16 panang wób hẽnh, bë panang bahẽnh
Jesus ky n'aa hanäm do ãã maher'oot hyb
n'aa kä, ta wób ranaher'oot nä bä. Dooh
ãã karẽn bä ãã kasabé bä ta wób ramoo bok
do hã, sa hã P'op Hagä Do anoo doo hẽnh.
17 "Jé h'yy kasab'ee doo, taw'ããts hẽ Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do hã takasab'ee."‡ 18 Ta
hã hẽ h'yy kasab'ee do nado ti Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do gadoo doo. Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do j'aa etsë doo, ti né ti ta wë tagadoo
doo.

11

"Jesus mejũũ do ỹỹh" daap hanäk do ky
n'aa hahỹỹh

1 Bë badoo däk doo da ỹ karẽn paawä bë
gadoo nä hãd h'yy gatamah do her'oot doo
da ỹ er'ood bä.* 2 Tak'ëp bë ỹ kamahẽn do
hyb n'aa ỹ karẽn bë gadoo tii. P'op Hagä
Do hanaa ji kamahẽn doo me né hẽ bë ỹ
kamahẽn. Ti hyb n'aa, dooh ỹ an'oo bä bë
rawad'ii. Maruus aj'yy manepäh nä do baad
hawät do hadoo bëëh. Maruus yb hadoo
ỹỹh. Bë ỹ haëëj däk do hadoo sét ub aj'yy
hã, Kristo hã, bë patug hadoo tabahadoo
hyb n'aa da. 3 Ti hadoo né hẽ, ky ken'yym
doo gó bë da rawedii ỹ jeỹỹm, jããm hẽ sét
hã, Kristo hã baad bë h'yyb nadäg wät hyb
n'aa, Ewa aw'yy wad'ii wät do paa hadoo
da. 4 Tii d' ỹ wén her'oot, Jesus ky n'aa seeh,
ãã ma met'ëëg wät do nadoo do raher'ood
bä, ti nayyw hẽ bë gadoo. Nayyw hẽ na-
ããj hẽ bë gadoo sahee seeh, bë gado däk do
paa nadoo doo. Nayyw hẽ bë gadoo panyyg
seeh, bë ãã panäk do nadoo doo. 5 Dooh né
hẽ Jesus ky n'aa rod sa bahẽnh red'oo do sa
yd jé ỹỹh. 6 Dooh né paawä tak'ëp herot do
tado ỹỹh, hajõng ỹ hajaa do ỹ hapäh doo.
Hajõõ nuu me né hẽ ỹ metä wät ti bë hã.

7 Bë säm noo do hyb n'aa nado ỹ her'oot
do P'op Hagä Do ky n'aa bë hã. Dooh bë ỹ
mejõ bä ta säm bë an'oo bä hã ỹỹ. Daj ỹỹ hẽ
ỹ kadaduu ỹ moo wät do hã, bë kawehëë däk
hyb n'aa. Nesaa do g'eeh bë hã, tii d' ỹ ad'oo
doo? 8 Jesus hã h'yy ka'eeh do panang wób
hẽnh habong do hã ỹ daab yyp, sa dajẽẽr ỹ
ado hõm hadoo, ỹ ramasa hyb n'aa Jesus ky

* 10:7 Wyt ta maab hadoo do hã rahyb n'aa matakä bä, tii bä dooh ragado bä paawä ma matëg oow. Tii bä Paw-Ro Jesus mejũũ do heh'äät ub rahapäh paawä. † 10:12 Paw-Ro ej'ees doo gó tabeh'ũũm. Tii da tawén edoo, sa hã hẽ raj'aa etsë do hyb n'aa. Paw-Ro bahẽnh mä rahyb n'aa jawyk sa nooh. ‡ 10:17 Jeremiij 9.24 * 11:1 Dooh Paw-Ro genaag bä ta daaj hẽ tah'yy kasabé bä. Ti hyb n'aa, hãd h'yy gatamah do her'oot doo da ỹ er'ood bä, tawén näng. Ta daaj hẽ tah'yy kasab'ee, Korĩn buuj sa hã tametëëh hyb n'aa ma matëg oow rawedii sa hã.

n'aa bë ỹ maher'oot hyb n'aa. 9 Bë mahang ỹ
bawät noo gó, wë ỹ tabadoh bä ỹ karẽn doo,
dooh bë hã ỹ daab yb bä. Ër wakããn Jesus
hã h'yy ka'eeh do Masedonija häj n'aa bä
naa hana do ỹ ranoo ỹ karẽn doo. Dooh paa
ỹ karẽn bä bë hã ỹ daab yb bä, tanajawyk
hyb n'aa bë jó. Hỹ jawén dooh na-ããj hẽ
bë hã ỹ daab yb bä. 10 Kristo ky n'aa hanäm
do hëp ỹỹ gó tabawät. Ti hyb n'aa, dooh
Akaja häj n'aa bä habong pé ỹ ky meduuk
péh, ỹ ky däng, bë hã ỹ daab nayyp do hyb
n'aa ỹ h'yy kasab'ee do hã. 11 H'ëëd hyb n'aa
ti ta ti ỹ her'oot? Bë ỹ kamanahã̃n do hyb
n'aa g'eeh? Dooh. P'op Hagä Do hapäh bë ỹ
kamahã̃n.

12 Ỹ ad'oo do paah, ỹ badoo had'yyt hẽ da.
Dooh da ỹ gado bä ta säm, sa daaj hẽ Jesus
mejũũ do rakamaneëënh do ranahajaa hyb
n'aa rah'yy kasabé bä ãã nemuun ramoo
bok rabanäng do hyb n'aa. 13 Kristo mejũũ
do heh'äät nadoo do tii. Bë rawedii ramoo
bok do hã. Kristo mejũũ do ked'oo do tii.
14 Dooh ỹ hyb n'aa meuuj bä rabahed'oo do
hã. Nesaa Do Yb sii hẽ tahajaa takawareem
bä ããs ta bag gó hawät do ji ed'oo hyb n'aa,
ji tawadii hyb n'aa. 15 Ti hyb n'aa, dooh ỹ
hyb n'aa meuuj bä Nesaa Do Yb karapee
baad moo bok do rabahed'oo rakeno bä. Ti
hedoo do ragadoo da nesaa do ramoo bok
do säm.

*Nesaa do tahoop do hyb n'aa Paw-Ro kasab'ee do ky n'aa hah*ỹỹh

16 Ỹ ab'aanh pooj jé ỹ her'ood wät doo:
Bë hyb n'aa newë manä ỹ h'yy gatamah
doo! Ti hadoo né hẽ, ỹ h'yy gatamah do bë
ed'oo nä bä paawä, taw'ããts hẽ ỹ bë gadoo
h'yy gatamah do bë gadoo doo da, ỹ na-ããj
hẽ ỹ h'yy kasab'ee hyb n'aa. 17 Këh ỹỹ, ỹ
h'yy kasab'ee doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do ber'oot doo da nado. H'yy gatamah do
ber'oot doo da ỹ baher'oot. 18 Hajõk ma
matëg oow bë mahang habong do rah'yy
kasab'ee. Badäk hahỹỹ hã habong do
rah'yy karẽn do jawén habok do rabahed'oo
doo da rah'yy kasab'ee. Hỹỹ kä, ỹ na-ããj da
ỹ h'yy kasab'ee.† 19 Bë ti h'yy genäh bë edoo
né paawä, tsebee gó bë gadoo h'yy gatemah
doo. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë gadoo na-
ããj hẽ ỹỹh, ỹ h'yy kasabé bä. 20 Bë gadoo
tak'ëp bë hã mejũũ doo, sa karom hadoo bë
ran'oo bä. Bë gadoo bë dajëër hã daab 'yyp
doo, bë wad'ii doo, bë bahã̃nh nu gapad'ëëk
kar'ëën doo, bë rejãã doo, bë ratapa ewyyh
doo. 21 Ỹ hãd nu mebyys ỹ nahaj'as do hyb
n'aa bë hã ỹ moo wäd bä ta tii da bë hã
ramoo bok doo.‡

Ãã kanahën its né paawä ta tii hã, ta ti
neỹỹm doo me rap'ãã kasab'ee doo, ỹ na-ããj
hẽ ỹ hajaa neỹỹm doo me ỹ p'ãã kasabé bä.
H'yy gatamah do hadoo ỹ baher'oot ta tii.
22 Eber buuj had'oo mäh, sa nooh. Ỹ na-ããj
hẽ Eber buuj. Isaraéw buuj had'oo mäh, sa
nooh. Ỹ na-ããj hẽ Isaraéw buuj. Abaraãm
panaa had'oo mäh, sa nooh. Ỹ na-ããj hẽ
Abaraãm panaa. 23 Kristo karom had'oo
mäh, sa nooh. Ỹ Kristo karom heh'äät do
sa bahã̃nh. (H'yy gatamah do her'oot do
hadoo ỹ baher'oot ta tii da.) Tak'ëp sa
bahã̃nh ỹ moo wäd wät. Sa bahã̃nh hajõõ
nuu me ỹ radawäts gëët, Jesus ky n'aa ỹ
her'oot do hyb n'aa. Sa bahã̃nh hajõõ nuu
me tak'ëp ỹ rabahewyyh. Hajõõ nuu me
dajëb gó ỹ bewäd nä. 24 Ji ma poo oow pé nuu
me ken'yyh 39 nuu me ỹ rabahewyyh ta tyd
me, Judah buuj hã.§ 25 Tamawoob nuu me
ken'yyh b'aa t'aah me ỹ rabahewyyh.** Sét
nuu me ỹ radajëëb paawä, pä me ỹ ramakut.
Tamawoob nuu me marakate ỹ gahõm do
tabegyb jëk. Sét adëb bä, sét atsëm ỹ batu
tame. 26 Hajõõ nuu me ỹ bawät. Ã̃m n'aa
näng hã ỹỹ, tamii ỹ mawät doo. Ã̃m n'aa
näng hã ỹỹ, moo nesaa do sa hyb n'aa. Ã̃m
n'aa näng hã ỹỹ, häj ỹ n'aa buuj wób sa
hyb n'aa. Ã̃m n'aa näng hã ỹỹ, Judah buuj
nadoo do wób sa hyb n'aa. Ã̃m n'aa näng
hã ỹỹ, panang bä. Ã̃m n'aa näng hã ỹỹ,
ranabok hẽnh ỹ bawät bä. Ã̃m n'aa näng hã
ỹỹ, akajar me ỹ bawät bä. Ã̃m n'aa näng hã
ỹỹ, Jesus hã h'yy ka'eeh do ken'ooh do sa

† 11:18 Tii da Paw-Ro wén d'oo, Korĩn buuj rah'yy genäh hyb n'aa ma matëg oow sa hã. ‡ 11:21 Ma matëg oow sa kyyh hyb n'aa Paw-Ro wén ej'ees. Nahejooj its Paw-Ro, sa nooh. Dooh Paw-Ro nu mebyy heh'äät tado bä. Hãd nu mebyng tawén näng, ma matëg oow ramoo bok do hã rah'yy genäh takarẽn do hyb n'aa. § 11:24 Jãã̃m né hẽ 40 nuu me ji bahewyyh do séd noo gó, Judah häj n'aa buuj ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä rasäm baanh. Ranesõõts hõm hyb n'aa ti yd jé rabetsén. 39 nuu me rabahewyyh. ** 11:25 Roma buuj ti ky n'aa etyy do b'aa me rabahewyyh.

mahang. [27] Tak'ëp ỹ moo wäd wät. Tak'ëp ỹ
bakaanh ỹ moo wät do hyb n'aa. Hajõõ nuu
me ỹ naỹỹh.†† Sah, hoo kaanh do na-ããj
hẽ ỹ bahoop. Hajõõ nuu me ỹ waa tamah.
Hajõõ nuu me ỹ bahoop hahëëm doo. Hajõõ
nuu me dooh saroor hebaan do wë ỹỹ, ỹ
kahat'ëëh hyb n'aa. [28] Sahõnh hẽ ỹ ahoop
do wób bahãnh ti anäng nä sahõnh hẽ Jesus
hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt habong do
sa hyb n'aa ỹ hyb n'aa tón do had'yyt hẽ,
Jesus karẽn doo da rababok ỹ karẽn do hyb
n'aa paawä. [29] Rah'yy kanejój bä kä Jesus hã
rah'yy ka'eeh do hã, ỹ t'yyd mehĩĩn sa hã, ỹ
hyb n'aa tón hëp ỹỹ gó sa hyb n'aa. Nesaa
do ta see moo wäd bä rah'yyb tatuk do hyb
n'aa, tak'ëp ỹ h'yy katón ta ti hedoo do hyb
n'aa.
[30] Ỹ h'yy kasabé bä, jããm hẽ né hẽ ỹ h'yy
kasab'ee da ỹ nahejooj is do metëëh do hã.
[31] Dooh daap ỹ menä bä P'op Hagä Do ji j'aa
etsëë had'yyt doo, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do h'yy kaha'eeh doo, ta Yb,
hapäh. [32] Damas-Ko panang hẽnh ỹ hewäd
nä noo gó, panang bagã n'aa sa wahë n'aa
Aretas häd näng do wë moo wät do mejũũ
panang hadë do noo bä warahén ỹ ragada ỹ
ramasoo hyb n'aa. [33] Tii d' radoo né paawä,
arook gó Jesus hã h'yy ka'eeh do ỹ rabahy
g'ëëd is tũũ, panang hadë pong jé naa. Tii
bä ỹ kejën hõm is sa mahãnh.

12

[1] Dooh né paawä ỹ genaag bä, ahõm nä ỹ
h'yy kasab'ee do ran'oo bä, daap né paawä
ti ta tii. Bë ỹ maher'oot hỹỹ kä s'ëëh hadoo
do Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do anoo do hã
ỹỹ. Bë ỹ maher'ood kän na-ããj hẽ hã ỹ
tametëëh doo. [2] Ỹ hapäh aj'yy Kristo hã
h'yy ka'eeh doo. 14 däg ta baab tabëëj hõm
doo, P'op Hagä Do mahũũm dó hỹ pong jé,
ta wë. Dooh ỹ hapëë bä ta h'yyb tym ub
tado bä t'ĩĩ hẽnh hasëëk doo, ta hub sii hẽ
tado bä. P'op Hagä Do ti hapäh. [3-4] Ỹ hapäh
né hẽ hỹ pong jé P'op Hagä Do masäk. (Ỹ
ab'aanh, dooh ỹ hapëë bä ta h'yyb tym ub
tado bä t'ĩĩ hẽnh hasëëk doo, ta hub sii hẽ
tado bä.) T'ĩĩ hẽnh ta ti aj'yy* maa napäh
kyyh ji nahajaa do ji her'ood bä, P'op Hagä
Do nanoo do ji er'ood bä.† [5] Ti hadoo do
aj'yy hyb n'aa ỹ haja paawä ỹ kasabé bä. Hã
ỹỹ hẽ dooh ỹ h'yy kasabé bä. Hã ỹỹ hẽ ỹ
kasabé bä paawä, jããm hẽ ỹ h'yy kasab'ee
da ỹ nahejooj is do metëëh do hã. [6] Ỹ karẽn
bä paawä hã ỹỹ hẽ ỹ h'yy kasabé bä, h'yy
gatamah do nado né paawä ỹỹh, né hup ỹ
né hẽ paawä ta ti ỹ h'yy kasab'ee do hã.
Ti hado né paawä, dooh ỹ h'yy kasabé bä.
Dooh ỹ karẽn bä ta bahãnh ỹ rahyb n'aa
newë bä. Jããm né hẽ hã ỹ rahapäh ỹ moo
wät doo, ỹ her'oot do na-ããj hẽ.

[7] Hã ỹỹ hẽ ỹ h'yy kasabé mahãnh, tak'ëp
hetsooh do kametä däk do hyb n'aa hã ỹỹ,
P'op Hagä Do anoo hã ỹỹ nesaa do ỹ ahoop
doo, sasëng tëg ejooh do hadoo ji. Nesaa Do
Yb mejũũ do tii, ỹ tarejãã hyb n'aa, hã ỹỹ
hẽ ỹ h'yy kasabé mahãnh. [8] Tamawoob nuu
me Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã ỹ betsẽẽ
tabado hõm hyb n'aa ta ti ỹ ahoop doo.
[9] Tii d' né paawä, hahỹỹ da ta kyyh hã ỹỹ:
"Jããm hẽ né hẽ ỹ ky enyym do a hã, sahõnh
hẽ hejój ỹỹ baad takametä däk do hyb n'aa
nahej'oonh do sa hã", näng ta kyyh hã ỹỹ.
Ti hyb n'aa kä, tsebee gó ỹ h'yy kasab'ee
ỹ nahejoonh do hã, Kristo hejój bawät hyb
n'aa hã ỹỹ. [10] Ti hyb n'aa kä ỹ tsebé Kristo
hyb n'aa nahejoonh do ỹ ahob bä, Kristo
hyb n'aa ỹ raky n'aa rejã bä, Kristo hyb n'aa
wë ỹ badoh do ỹ ahob bä, Kristo hyb n'aa ỹ
rarahejã bä, Kristo hyb n'aa dooh ỹ ad'oo
pé na-ããj hẽ. Ỹ nahejooj bä, hëp ỹ tym hã ỹ
bahejoonh.

[11] H'yy gatamah do her'oot doo da ỹ
ber'ood däk. Bë né ti han'oo tii d' ỹ wén
her'oot. Bë né paawä tii baad her'oot do
këh ỹ n'aa hã. Dooh its né paawä ỹỹh,‡
dooh tabad'op hẽ Jesus ky n'aa rod sa
bahãnh red'oo do sa yd jé ỹỹh. [12] H'yyb

†† 11:27 Ta see pé noo gó Paw-Ro moo wät atsëm ta waa säm hã. Ta see pé noo gó Jesus ky n'aa tama metëëk atsëm. Ta see pé noo gó taky n'aa etsẽẽ atsëm, ti hyb n'aa ty jawyg tabahoop. * 12:3-4 Ta daaj hẽ, ta ky n'aa né hẽ Paw-Ro her'oot. Ti né ti aj'yy hỹ pong jé P'op Hagä Do masäk doo. Kejën doo gó Paw-Ro wén her'oot, dooh takarẽn bä tah'yy kasabé bä do hyb n'aa. † 12:3-4 P'op Hagä Do wén nanoo kyyh tamaa napäh do ter'ood bä, tak'ëp tabahetsooh do hyb n'aa. Dooh ër haja nä bä ta ti hadoo do ër gado bä badäk hahỹỹ hã ër babok nä bä. ‡ 12:11 Dooh its né paawä ỹỹh Paw-Ro wén her'ood wät, dooh né ji hajaa péh P'op Hagä Do tanado bä paawä. Ta ti tabaher'oot bä tapes'ããp na-ããj hẽ ta hã ky n'aa rejãã doo. "Dooh its Paw-Ro", näk sa kyyh.

jawyk doo me ỹ moo wäd wät bë mahang
Jesus mejũũ do heh'äät ji do bä metëëh doo:
Hetsooh do P'op Hagä Do hanaa ỹ metä
wät, meuj n'aa näng do ỹ moo wäd wät, ỹ
pehuunh do na-ããj hẽ. 13 Ny hadoo do ỹ moo
wäd wät ta wób Jesus hã h'yy ka'eeh do hã,
bë hã ỹ moo nawäd wät doo? Jããm né hẽ
hahỹỹ bë hã ỹ nad'oo doo: Bë ỹ daab nayyp
doo! Bë mabaan ta ti hyb n'aa bë ỹ ky n'aa
rejãã hadoo doo.§
14 Tamawoob nuu me däg bë ỹ bahehëën
da hỹỹ kä. P'aa hẽnh dooh né da bë ỹ daab
yb bä ẽnh. Bë ma nado ti ỹ karẽn. Bë
ti ỹ karẽn sa yb sa taah karẽn doo da. Ji
taah ned'ëëd is do nado sa yb sa ỹỹn karẽn
do hanoo doo. Sa yb ti sa taah nad'ëëd is
do karẽn do hanoo doo.** 15 Baad ỹ h'yyb
hedoo sahõnh hẽ ỹ ah'ëënh wë ỹ hanäng
doo, ỹ kan'oo däk bë hã bë ỹ masa hyb n'aa.
Ỹ eaanh hỹỹ kä bë hã: Dooh denaa hẽ ỹ bë
kamahẽ̃n, tak'ëp bë ỹ kamahẽ̃n do mabaj?
16 Hahỹỹ d' mä bë mahang habong do sa
nooh: "Te hub né hẽ. Dooh bë tadaab yb bä.
Dooh né paawä bë tadaab yb bä, kamatakëë
doo me bë tawedii", näk sa kyyh. 17 Ajyy
bë wë ỹ mejũũ do hã bë ỹ wadii bë hã?
18 Tak'ëp paa ỹ betsẽẽ Tiit bë wë tabahõm
hyb n'aa. Ãã h'yyb hata ỹ mejũũ ta sii ti
noo gó. Bë Tiit wadii, bë hã péh? Sét hëp
ỹỹ Tiit daheeh. Séd h'yyb hedoo ãã babok
Tiit daheeh. Dooh bë ãã wad'ii bä.
19 Ta ti ãã wén her'oot bë hã, ãã kawoom
hyb n'aa bë ed'oo g'eeh? Dooh. Dooh ti hyb
n'aa tado bä. Séd ãã h'yyb hedoo Kristo hã.
T'õp hanäng doo me ãã baher'oot sahõnh
hẽ ãã her'oot doo. P'op Hagä Do maa
napäh ãã her'oot doo. Najis haa, sahõnh
hẽ ãã bad'oo doo, bë hyb n'aa né hẽ tii,
baad tabahadoo hyb n'aa bë hã, Jesus hã
bë h'yy ka'eeh do kah'ũũm hyb n'aa paawä.
20 Ỹ eỹỹm, bë wë ỹ kajaa bä, ta see hadoo
bë h'yyb hã ỹỹ da. Tii bä, dooh na-ããj
hẽ bë genaag da bë ỹ maher'ood bä. Ỹ
aw'yyt apäh da bë mahang kaj'õõk doo,
h'yy kajew'ëës doo, kawajããn doo, séd hã
h'yyb nahed'oo doo, ta wób ky n'aa rejãã
doo, kasab'ee doo, kamanejũũ do na-ããj hẽ.
Ỹ hyb n'aa newë bä, ỹ hyb n'aa tón ta ti
hedoo do ỹ awyyd bä da bë mahang. 21 Ỹ
eỹỹm da, bë wë ỹ kajaa bä p'aa hẽnh da ỹ
nu mebyng bë hyb n'aa P'op Hagä Doo, ta
hã ỹ h'yy kaha'eeh do an'oo bä. Ỹ hyb n'aa
tón da ỹ eỹỹm, pooj jé nesaa do moo bok
do rat'yyd kamaneh'ĩĩn do hyb n'aa baad
nadoo do ramoo bok do hã, sa ỹỹm sa patug
nadoo do sii rabeỹỹh do hã, nu meby n'aa
näng do hã, sa matym gó ramoo bong doo.

13

Tagadëëg ub Paw-Ro maher'oot do ky n'aa hahỹỹh

1 Tamawoob nuu me däg hahỹ bë ỹ bahe-
hëën doo. Ỹ kajaa bä, sahõnh hẽ ky n'aa
katep'aa do bë mahang hanäng doo, pawóp
hẽ, tamawoob hẽ ta rod n'aa raher'oot da
te hub tado bä.* 2 Ỹ ab'aanh, pooj jé, pawóp
nuu me däg bë ỹ bahehëën noo gó nesaa
do moo boo bok do sa hã ỹ maher'ood wät
doo. Ta ti moo hedoo doo, bë sahõnh hẽ
na-ããj hẽ, ỹ maher'oot hahỹỹ da: Dooh
da ỹ t'yyd mehĩĩn bä pooj jé du d'oo do
nesaa do moo bok doo, ta wób na-ããj hỹỹ kä
nesaa do moo bok doo. 3 Dooh da bë ỹ t'yyd
mehĩĩn bä. Bë karẽn mäh, bë ỹ metëëh
Kristo tado bä hã ỹ her'oot doo, bë nooh.
Nahejooj nado Kristo bë wë. Hejoonh né
hẽ bë mahang. 4 Nahejoonh doo gó b'aa
kajatsëk do hã kepëëm däg né paawä, ti
awäd had'yyt hỹỹ kä P'op Hagä Do hejój hyb
n'aa. Ti hadoo né hẽ ãã hã. Kristo nahejooj
hã séd hã ãã h'yyb hedo né paawä, bë wë da
ãã babok Kristo sii P'op Hagä Do hejój hyb

§ 12:13 Sahõnh hẽ ta wób sa mahang tamoo wäd wät doo, Korĩn buuj mahang na-ããj tamoo wäd wät. Jããm hẽ dooh tadaab yb bä sa hã. Ta wób hã ti tadaab yyp. Ti hyb n'aa apäh dooh baad Paw-Ro kamahẽ̃n sa hã ta wób red'oo. Bë mabaan bë hã ỹ daab nayyp doo Paw-Ro baher'oot bä, tahãd ky n'aa ej'ees. Nesaa do nado ti ji da hadoo do ji daab nayyp doo.
** 12:14 Korĩn buuj Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Paw-Ro taah hadoo. Dooh Paw-Ro karẽn bä sa dajẽẽr tagado bä. Takarẽn tamasa sa hã, baad Jesus hã rah'yyb padëëk hyb n'aa. Sa yb hadoo Paw-Ro, ta hyb n'aa Jesus hã rah'yy kae däk do hyb n'aa.
* 13:1 Tii d' né ji bad'oo P'op Hagä Do kyy kerih do ji tamaher'oot, ta see ta da hadoo do taky n'aa tapa bä. Dew-Teronom 19.15 hã takerii däk tii. Dooh ji ky dahé bä sét hẽ her'ood bä. Jããm hẽ ji ky daheeh pawóp hẽ, tamawoob hẽ hadoo doo, te hub né hẽ ranoo bä ky n'aa katapaa do ky n'aa. Tii da P'op Hagä Do kyy kerih do wén mejũũ, daap hẽ ji ky n'aa tapa mahẽ̃nh ji da hadoo do.

n'aa. Bë wë ãã kajaa bä, ta hejój gó da ãã
babok bë wë.†
5 Taw'ããts hẽ bë ti bë hã hẽ bë kamety,
bë hyb n'aa newë, Jesus hã bë h'yy kae bä
heh'äät ub. Dooh g'eeh bë hapëë bä, Jesus
Kristo bë h'yyb gó awät? Ta nehub tado
bä bë hegãã bä, dooh Kristo hã h'yy ka'eeh
do heh'äät do bë do bä. 6 Wyt ta maab
hẽ bë hã ỹ gada, bë hapäh Jesus mejũũ do
heh'äät do ỹỹh.‡ 7 P'op Hagä Do hã ãã ky
n'aa etsẽẽ, baad nadoo do bë moo nabok
hyb n'aa. Dooh ãã ky n'aa ets'ẽẽ bä ta tii,
baad bë mahang ãã moo boo bok do ta wób
rabaher'oot hyb n'aa. Dooh. Tii d' ãã wén
ky n'aa etsẽẽ, baad hadoo do bë moo bok
hyb n'aa. Ti né hẽ ti ãã karẽn doo. Dooh ỹ
hyb n'aa p'eed bä, baad nadoo ãã moo boo
bok doo, ta wób redoo bä. Jããm né hẽ ỹ
karẽn, baad bë babok doo. 8 Tii d' ỹ wén
her'oot, dooh ãã haja bä baad hadoo do ãã
geãm bä. Jããm hẽ ãã hajaa ãã moo bok baad
hadoo do masa doo, kah'ũũm do hanoo
doo. 9 Tsebee gó ãã gadoo ãã nahejoonh
doo. Jããm hẽ ãã karẽn, baad Jesus hã bë
h'yy ka'eeh. Ãã ky n'aa etsẽẽ bëëh, bë t'yyd
kamehĩĩn hyb n'aa baad nadoo do hã, p'aa
hẽnh baad ub bë babok hyb n'aa. 10 Hahỹ
mo haja ỹỹ kerih do bë ỹ ma erih bë wë ỹ
kajaa do pooj jé, bë wë ỹ kajaa bä kä, dooh
hyb n'aa bë ỹ nabuuj gedoo pé hyb n'aa ky
n'aa jawyk doo me, hã ỹ kan'oo däk doo me.
Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do anoo ta
ti ỹ ky n'aa jaw'yyk doo, baad hadoo do ỹ
moo wät hyb n'aa bë hã, bë h'yy ka'eeh do
kah'ũũm hyb n'aa. Hã ỹ tabanoo ta ti ta ky
n'aa jaw'yyk do bë h'yyb tym gó hanäng do
ỹ rejãã hyb n'aa nado.

Paw-Ro kedëë hõm do ky n'aa hahỹỹh

11 Tagadëëg ub, wakãn haa, bë tsebee.
Taw'ããts hẽ bë t'yyd kamehĩĩn baad nadoo
do bë moo boo bok do hã. P'aa hẽnh baad
hadoo do bë moo boo hỹỹ kä. Bë ky dahé
hahỹỹ hã, bë ỹ ma erih do hã bë ỹ maher'oot
do ta hã. Taw'ããts hẽ séd bë h'yyb hedo.
Taw'ããts hẽ hanäm doo gó bë babok bë da
hadoo do wë. Tii bä da P'op Hagä Doo, ta
hanaa ji kamahẽn doo, ta hanaa ji h'yyb
näm doo, awät da bë mahang.
12 Taw'ããts hẽ baad ub, hanäm doo gó bë
edëë sahõnh hẽ bë da hadoo doo. 13 Sahõnh
hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do babä habong do
bë rahyb n'aa esee.
14 Ỹ karẽn, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do ky enyym do bë h'yyb gó tabawät.
Ỹ karẽn ji P'op Hagä Do kamahẽn do sahõnh
hẽ bë h'yyb gó tabawät. Ỹ karẽn na-ããj
hẽ séd hã ji h'yyb hedoo P'op Hagä Do
Sahee ji hã hanoo do sahõnh hẽ bë h'yyb gó
tabawät. Jããm hẽ kä.

† 13:4 Korĩn panang bä habong do wób raky sëm Paw-Ro. Dooh raky dahé bä. Nesaa do rakarẽn ramoo bok nä. Ti hyb takajaa do pooj jé Paw-Ro maher'oot sa hã. Pooj jé dó tat'yyd mehĩĩn né paawä, dooh da tat'yyd mehĩĩn wäd bä nabuj keh'ũũm do sa hã. Kristo hejój gó Paw-Ro ky n'aa etyy da hỹỹ kä sa hã takajaa bä. ‡ 13:6 Korĩn buuj wób ramejũũ Paw-Ro metëëh Jesus mejũũ do heh'äät do tado bä. Ti Paw-Ro mejũũ sa daaj hẽ sa hã hẽ rakametyy rabahapäh hyb n'aa Jesus hã rah'yy kae bä, Jesus hã rah'yy kanae bä. Jesus hã rah'yy kae bä tii bä rabahapäh Paw-Ro Jesus mejũũ do heh'äät tii, Paw-Ro hyb n'aa Jesus hã rah'yy kae däk do hyb n'aa.

Garata
Jesus hã h'yy ka'eeh do Garata häd näng do panang bä habong do hã Paw-Ro ma erih do hahỹỹh

Kedëng do ky n'aa hahỹỹh

1 Jesus mejũũ do see ỹ ti hỹ Paw-Ro. Ajyy
ỹ rasëëw hõm do hyb n'aa nado Kristo
mejũũ do see ỹ wén hado däk. Ajyy sa kyy
gó nado tii. Jesus Kristo kyy gó né tii. P'op
Hagä Do ta Yb, dejëp do mahang Jesus ganä
wät hanoo do kyy gó na-ããj hẽ.
2 Ër hỹỹj hedoo do pa ỹ habong do sa sii
ỹ edëng bëëh, Jesus hã h'yy ka'eeh doo,
Garata häj n'aa bä jé pad'yyt hẽ bë panang
bä kahet'aa doo.
3 Ỹ karẽn P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hẽ ky
en'yym bë hã. Ỹ karẽn baad ub Kristo bë
rah'yyb en'yym. 4 Jesus né hẽ tii, P'op Hagä
Do ër Yb karẽn doo da, ta daaj hẽ takan'oo
däk dajëb hã, nesaa do ër moo bok do säm,
ër tabed'ëëp hyb n'aa, da hẽ Nesaa Do Yb
mejũũ doo da habok doo da ër naboo bong
hyb n'aa kä. 5 Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do hã
ji j'aa etsëë had'yyt hẽ. Ỹỹ. Tii d' né hẽ.
Taw'ããts hẽ.

Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã rah'yy kawereem do ky n'aa hahỹỹh

6 Ỹ hyb n'aa tón, nayyw hẽ né hẽ bë
du doo do hyb n'aa bë beréd hõm P'op
Hagä Doo, Kristo hyb n'aa né hẽ bë wë
taky enyym, bë tagadoo doo. Panyyg
see bë ky dahé däg kän. 7 Jesus panyyg
hanäm do tii, ta wób sa noo né paawä,
dooh panyyg hanäm do tado bä. Ta wób
rakarẽn bë rawedii. Rakarẽn rah'ỹỹt Kristo
ky n'aa hanäm doo. 8 Ky n'aa kawas'ee
däk da had'yyt hẽ jé ta see hadoo Jesus ky
n'aa hanäm do ma metëëk doo, bë ãã ma
met'ëëg wät do paa nadoo doo. Ỹ tado bä
paawä, ããs wë hã hana do tado bä paawä
na-ããj hẽ ta see hã ma metëëk doo, ky n'aa
kawas'ee däk da. 9 Ỹ ab'aanh pooj jé bë ãã
maher'ood wät doo: Ky n'aa kawas'ee däk
da had'yyt hẽ jé ta see hadoo Kristo ky n'aa
hanäm do bë tamaher'ood bä, pooj jé bë
gadoo do nahadoo doo! Tabanesaa hẽnh
hahõm do ti ma matëg oow.
10 Ta ti ỹ erih do hã wyt ta maab hẽ, dooh
hã ỹ raj'aa etsë do jawén ỹ awäd bä. P'op
Hagä Do ỹ taj'aa etsë ỹ karẽn. Ta wób ỹ
karẽn ỹ h'yyb en'yym g'eeh? Dooh. Da hẽ ỹ
karẽn nä bä paawä ta wób ỹ h'yyb enäw up,
dooh Kristo karom ỹ do bä paawä.
11 Baad bë ỹ maher'oot hahỹ wakãn haa:
Kristo ky n'aa hanäm do bë ỹ ma met'ëëg
wät doo, dooh ajyy sa hanaa tado bä. 12 Dooh
aj'yy tado bä hã ỹ tab'ëës do ta panyyg.
Dooh ỹ rama met'ëëg bä ta tii. Jesus Kristo
né hẽ tii, ta ti metëëh do hã ỹỹ.
13 Bë ky n'aa napäh paa nyy da p'ooj
ub Judah buuj ky n'aa jew'yyk do mejũũ
doo da ỹ bawäd wät. Bë ky n'aa napäh
nyy da tak'ëp ỹ paa rejãã P'op Hagä Do
karapee, Kristo hã h'yy ka'eeh doo. Bë ky
n'aa napäh na-ããj hẽ tak'ëp ỹ karẽn paawä
Kristo hã h'yy ka'eeh do ỹ gawats'iik ti noo
gó. 14 Tak'ëp paa ỹ ma kamet'ëëg wät Judah
buuj ky n'aa jew'yyk doo, baad paa ỹ ky
daheeh. Ti hyb n'aa ỹ akog bong paa hajõk
Judah buuj nemon ỹỹ ma kamet'ëëk doo.
Tak'ëp paa ỹ karẽn ỹ ky daheeh sahõnh hẽ
ãã wahë makũ metëëk do hã. 15-16 Tii bä kä,
tii da né hẽ ỹ bawäd né paawä, P'op Hagä Do
metä wät hã ỹ ta T'aah, ỹ tah'yy gan'yyh ta
hã tan'oo bä, Judah buuj nadoo do hã ta ky
n'aa ỹ maher'oot hyb n'aa. P'ooj ub, ã̃n ỹ
wog gó ỹ basuun nä bä, tsyt hẽ ỹ P'op Hagä
Do asëëw däk. Taky enyym do hyb n'aa hã
ỹỹ, nes'aa né paawä ỹỹ, hã ỹ tabanoo ta
wë ỹ moo wät hyb n'aa. Tii bä, ta T'aah
hã ỹ tametëëh P'op Hagä Do h'yyb däng
noo gó, dooh ỹ eaaj bä ajyy sa hã nyy d' ỹ
bad'oo. 17 Dooh na-ããj hẽ Jerusarẽnh hẽnh ỹ
ahõm bä, pój ỹỹ jé Jesus mejũũ do rabahado
padëëk do sa wë ỹ beaanh hyb n'aa paawä.
Dooh. Nayyw hẽ ỹ bahõm paa Arab häd
näng do häj n'aa hẽnh. Ta jawén, tii b' naa
Damas-Ko panang hẽnh ỹ babaaj hõm kän.
18 Tii bä kä, tamawoob hẽ ta baab jawén
paa bä, Jerusarẽnh hẽnh ỹ bahõm kän, Peed
ỹ baheg'ããs hyb n'aa. 15 ta ã̃h ta pa ỹ baym.
19 Ta tii bä na-ããj hẽ ỹ bahapäh Tsijaag,
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hỹỹj.* Jesus
mejũũ do wób, dooh ỹ hapëë bä ti noo gó.
20 P'op Hagä Do matym gó bë ỹ maher'oot:

* 1:19 Tsijaag, Jesus hỹỹj. Sét hẽ sa ỹỹn.

Te hub né hẽ hahỹ ỹ erih doo. Dooh ỹ noo
kanesa bä. 21 Ta jawén ỹ bahõm kän Sirija,
Siris häd enäh do sa häj n'aa hẽnh. 22 Kristo
hã h'yy ka'eeh do Judah buuj häj n'aa bä, jé
pad'yyt hẽ sa panang hẽnh rakahet'aa doo,
dooh ỹ rahapëë nä bä ti noo gó. 23 Jããm
hẽ hahỹ ỹ raky n'aa napäh. Hahỹỹ d' sa
kyyh: "Aj'yy p'ooj ub ãã tarahejãã doo, hỹỹ
kä tama met'ëëg kän Kristo ky n'aa p'ooj ub
takarẽn do tagawats'iik do paah", näk mä
sa kyyh. 24 Ta ti ỹ raky n'aa napäh bä, P'op
Hagä Do raj'aa etsë hëp ỹ n'aa.

2

1 Ti m', 14 ta baab jawén paa bä, p'aa hẽnh
Jerusarẽnh hẽnh ỹ bahõm. Béh-Nabéh sii ỹ
bahõm. Tiit ỹ mahũũm si ỹỹ. 2 T'ĩĩ hẽnh ỹ
wén hõm, P'op Hagä Do metëëh hyb n'aa
taw'ããts hẽ né hẽ ỹ bahõm. Ta tii bä ỹ
ats'yyt Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa
ky n'aa näng doo, ỹ maher'oot hyb n'aa sa
hã nyy da Kristo ky n'aa hanäm do Judah
buuj nadoo do hã ỹ ma mehet'ëëk doo. Ỹ
wén maher'oot, ỹ karẽn ỹ baheg'ããs séd
rah'yyb hedo bä hã ỹỹ, ỹ ma mehet'ëëk do
hã. Séd rah'yyb nahedo bä paawä ỹ ma
mehet'ëëk do hã, daap paawä tii bä ỹ ma
met'ëëg wät doo, da hẽ ỹ ma metëëk do
na-ããj hẽ, Jesus hã h'yy ka'eeh do wób ỹ
da raky sëm do hyb n'aa ta ti raky n'aa
napäh bä. 3 Séd hã sa wahë n'aa hedoo do
rah'yyb hedoo né hẽ hã ỹỹ, ỹ ma mehet'ëëk
do hã. Dooh ẽnh ramejõ bä Tiit, t'ĩĩ hẽnh si
ỹ hewäd nä doo, ta masuuj noo byyh kahõg
hõm bä, Judah buuj nado né paawä. 4 Ta
wób ti tii d' karẽn paawä tabad'oo. Jesus
hã h'yy ka'eeh do oow né tii. Ër mahang
rakamekuuj bong rabaheg'ããs hyb n'aa nyy
da Kristo Jesus hyb n'aa, dooh sa ky n'aa
jaw'yyk do ër jeỹỹm wäd bä, neỹỹm doo
gó ër wén boo kän. Rakarẽn paawä p'aa
hẽnh sa ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo da
ji bawät. Rakarẽn paawä sa ky n'aa jaw'yyk
do karom hadoo ji bahado däk p'aa hẽnh.
5 Tii d' rakarẽn né paawä, dooh tabad'op
hẽ ãã ky dahé bä sa kyyh, bë hyb n'aa,
Kristo ky n'aa hanäm doo, baad hadoo doo,
baad tabenyyw däk hyb n'aa, ta panyyg
kamanekuuj däk hyb n'aa.

6 Jerusarẽnh bä Jesus hã h'yy ka'eeh do
mahang rahyb n'aa jew'yyk do sa hã, sa
wahë n'aa ky n'aa näng do sa hã, baad ub ỹ
ma mehet'ëëk doo. Dooh ỹ ma mehet'ëëk
do jó ramejũũ péh. (Ta ti ỹ her'ood né
paawä, dooh ỹ ky s'ũũd bä sa hã Jesus sii
rababok do paa hyb n'aa. Séd gó P'op Hagä
Do ji tagadoo. Ky n'aa etsëëh doo, ky n'aa
nets'äs do na-ããj hẽ tagadoo.) 7 Dooh né
hẽ ỹ ma mehet'ëëk do jó ramejũũ péh, ỹ
hanäng. Rahapäh, hã ỹ P'op Hagä Do anoo,
Kristo ky n'aa hanäm do ỹ ma metëëk hyb
n'aa Judah buuj nadoo do sa mahang, Peed
hã tabanoo do hadoo Judah buuj mahang
tama metëëk hyb n'aa. 8 P'op Hagä Doo,
Peed tahej'oonh doo, Judah buuj mahang
Jesus mejũũ do tabahadoo hyb n'aa, ỹ na-
ããj né hẽ tahej'oonh Judah buuj nadoo do
sa mahang Jesus mejũũ do ỹ bahadoo hyb
n'aa, rabahapäh. 9 Ti m', Tsijaag, Peed,
Jowãw daheeh, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa
wahë n'aa hyb n'aa jew'yyk do ky n'aa enäh
doo, rabahapäh bä nyy da P'op Hagä Do ỹ
tasëëw hõm tsyt hẽ, Judah buuj nadoo do
mahang ỹ moo wät hyb n'aa, Béh-Nabéh
daheeh ỹ ragadoo sa h'yyb hataa ãã bahado
däk hyb n'aa kä. Sa moo hub me ãã redëng
tii bä, ãã ragadoo rametëëh hyb n'aa ta tii
hã. Sa sii ãã kaner'oot noo gó, baad ub sa hã
Judah buuj nadoo do mahang ỹ Béh-Nabéh
daheeh ãã moo bok hyb n'aa. Ti nuuj jé
Judah buuj mahang ramoo bok tii. 10 Dooh
ãã hã ramejõ bä. Jããm hẽ ãã hã retsẽẽ, Jesus
hã h'yy ka'eeh do kas'uut do Jerusarẽnh
panang bä habong do ãã hyb n'aa esee hyb
n'aa, ãã masa hyb n'aa. Tii d' né da tak'ëp ỹ
karẽn up ỹ bad'oo.

11 Ãn-Tijoka panang bä ãã wë Peed ba-
heg'ããs noo gó, Peed ỹ nabuuj gedoo baad
nadoo do hyb n'aa tabad'oo doo. 12 Pooj
jé dó baad Peed awa had'yyt hẽ Jesus hã
h'yy ka'eeh do Judah buuj nadoo do sa sii.
Tii bä kä, Ãn-Tijoka bä rakajaa ajyy Tsijaag
hep'ëëh doo. Ti m' ta ti ajyy rakajaa bä kä,
dawë hã Peed bawäd däk Judah buuj nadoo
do sa mahãnh. Dooh sa sii tawa wäd bä,
Judah buuj wób ji masuuj noo byyh kahõk

do hã ky kah'ũũm do tajeÿÿm do hyb n'aa.*
13 Tii bä Judah buuj Jesus hã h'yy ka'eeh
do ta tii bä habong doo, Peed mo n'aa me
rabadoo däk na-ããj hẽ. J'ooj madäk doo me
ti noo gó Peed bad'oo doo da tii d' na-ããj hẽ
rabad'oo. Dawë hã rababoo däk Judah buuj
nadoo do sa hÿÿj hedoo do Jesus hã h'yy
ka'eeh do sa mahãnh.† Béh-Nabéh sii hẽ sa
h'yyb hata däg ti noo gó.

14 Ti m', dooh baad hadoo doo, Kristo ky
n'aa hanäm do metëëh doo da raboo boo
bä ỹ bahapäh bä, sa hÿÿj hedoo do raty
n'aa gesyyg däk‡ ỹ bahapäh bä, sahõnh hẽ
sa matym gó Peed hã ỹ ky hadoo: "Judah
buuj né paawä õm, Judah buuj nadoo doo da
mabawäd däk. Meréd hõm Judah buuj raky
n'aa jaw'yyk doo. H'ëëd hyb n'aa hÿÿ kä,
mabad'oo do hã, makarẽn mamejũũ Judah
buuj nadoo do ër hÿÿj ky n'aa hedoo doo,
Judah buuj ky n'aa jaw'yyk do ragadoo sa
hã magadoo hyb n'aa, õm né heréd hõm
paawä tii?§ 15 Te hub né hẽ, Judah buuj
taah ër bahadoo do hyb n'aa Judah buuj né
hẽ ëër. Dooh ta wób, baad nadoo do moo
heb'ooh do ër ado bä.** 16 Dooh né paawä
baad nadoo do moo heb'ooh do ër ado bä
paawä, ër hapäh, jãã̃m hẽ Jesus Kristo hã ji
h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad ji wén hado
däk P'op Hagä Do matym gó. Jãã̃m hẽ Jesus
hyb n'aa ji tagadoo. Dooh Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa tado
bä. Ër na-ãã̃j hẽ, Judah buuj, Kristo Jesus
hã ër h'yy kae däk baad ër bahado däk hyb
n'aa P'op Hagä Do matym gó, ër tagadoo
hyb n'aa. Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk
do ji ky daheeh do hã ër daab yb wäd bä.
Dooh hajaa pé baad tabahado däk P'op Hagä
Do matym gó Mosees ky n'aa jaw'yyk do
mejũũ do taky daheeh do hyb n'aa. 17 Hÿÿ
kä, ëër, Judah buuj hedoo doo, Kristo hyb
n'aa kä ër karẽn do hyb n'aa baad ër bahado
däk P'op Hagä Do matym gó, baad nadoo
do moo heb'ooh do ër bahado däk Judah
buuj nadoo do nemuun, näk ër buuj wób.
Nyy d' rahanäng pé ta tii? Kristo hyb n'aa
g'eeh nesaa do moo heb'ooh do ër bahado
däk? Dooh. Dooh tii d' tado bä! 18 P'op
Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadaheeh do
ji bahadoo, p'aa hẽnh ji du do bä Mosees
ky n'aa jaw'yyk do hã ji daab yb bä, pooj
jé ji eréd hõm doo.†† 19 Dooh taw'ãã̃ts hẽ
tado bä p'aa hẽnh ỹ du do bä ỹ daap yyp
Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã. Mosees ky
n'aa jaw'yyk do dajëb hã ji taky n'aa etyy
do hyb n'aa, ỹ paa dajëb wät hadoo ta hã.‡‡
Hÿÿ kä, tamanejõ wät do hyb n'aa hã ÿÿ, ỹ
hajaa P'op Hagä Do karẽn doo da ỹ bawät.
20 Hahÿÿ d' ỹ hanäng pé ti ta ky n'aa jaw'yyk
do hã ỹ paa dajëb wät do hadoo ỹ baher'oot
bä: Kristo sii ỹ kepëëm däk do hadoo b'aa

* 2:12 Ti noo gó, Judah buuj Jesus hã h'yy ka'eeh do wób ramejũũ Judah buuj nadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do sa masuuj noo byyh ragahõg hõm, jãã̃m hẽ tii bä P'op Hagä Do gadoo Judah buuj nadoo do red'oo do hyb n'aa. Judah buuj wób, Jesus hã h'yy ka'eeh doo, tii da ramejũũ Judah buuj nadoo do rabad'oo, Judah buuj wób Jesus hã h'yy kana'eeh do rajeÿÿm do hyb n'aa. Sa hã rawén jeÿÿm, ta ti rarejãã sa ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh doo. † 2:13 Ti noo gó, jãã̃m hẽ Judah buuj rabawa Judah buuj nadoo do sa sii, Judah buuj nadoo do sa masuuj noo byyh ragahõg hõm bä. Tii da né sa ky n'aa jaw'yyk do mejũũ. Jesus hã h'yy ka'eeh do sa mahang dooh tii d' tahado wäd bä. Séd gó ji P'op Hagä Do gadoo Jesus hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ãã̃ts hẽ né hẽ paawä Judah buuj nadoo do sii Peed bawa. Ta tii bä heg'ãã̃s do Peed raky n'aa her'oot ta wób sa hã Peed jeÿÿm. Ti hyb n'aa dooh takarẽn bä Judah buuj nadoo do sii tawa bä heg'ãã̃s do sa matym gó. Ti hyb n'aa tsyt hẽ tabawäd däk, tahapëë né paawä dooh ji masuuj noo byyh kahõg hõm do hyb n'aa ji P'op Hagä Do gadoo. ‡ 2:14 Rawén ty n'aa ges'yyk, dooh Garata häj n'aa buuj Jesus hã h'yy ka'eeh do sa masuuj noo byyh kehõg bä. Ti hadoo né hẽ P'op Hagä Do gadoo na-ãã̃j hẽ sa hã Peed hapëë né paawä, ta ty n'aa ges'yyk ta sii wa do paah, ta wób tajeÿÿm do hyb n'aa. J'ooj madäk do ta h'yyb. § 2:14 Dooh né paawä Peed her'ood bä Judah buuj nadoo do sa hã sa masuuj noo byyh ragehõg hõm hyb n'aa, tii d' tahanäng pé dawëë tabawäd däk do sa mahãnh, Judah buuj wób rakajaa bä. ** 2:15 Judah buuj ramaneëënh ta wób "baad nadoo do moo heb'ooh doo", sa ky n'aa jaw'yyk do raky nadaheeh do hyb n'aa. †† 2:18 Hahÿÿ d' tahanäng pé tii: P'aa hẽnh ji daab yb bä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hã, ta ti ji eréd wät do jawén paa bä, tii bä né hẽ nesaa do moo heb'ooh do ji bahado däk né hẽ, ji nahajaa do hyb n'aa sahõnh hẽ ji ky dahé bä. Dooh Jesus hã ji daap yyp do hyb n'aa tado bä nesaa do moo heb'ooh do ji hado bä. ‡‡ 2:19 Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejõ wäd bä ji hã Paw-Ro hanäng péh.

kajatsëk do hã tadajëp noo gó. Gawatsig hõm pooj jé ỹ bawät do paah. Kristo ti hỹỹ kä hëp ỹỹ gó hawät doo. Da hẽ, badäk hahỹỹ bä ỹ bawät nä bä, ỹ h'yy kae had'yyt hẽ P'op Hagä Do T'aah hã, hã ỹ kamahãn do hã, hëp ỹ n'aa dajëp do hã.§§ 21 Jããm hẽ P'op Hagä Do ër wë taky enyym do hyb n'aa baad ër wén hado däk ta matym gó. Dooh ỹ ty n'aa gesyyg bä ta tii. Ta ti ỹ wén her'oot, ji haja bä paawä baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó ta ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa, tii bä daap paawä Kristo dajëp!", näng mä ỹ Peed hã.

3

1 H'yy ganahoot nä do hadoo bëëh, Garata buuj! Tak'ëp bë rawad'ii bong bë wén nahapëë wät baad hadoo doo! Jaa bë hã wadii? Baad ub né paa bë ỹ ma met'ëëg wät Jesus Kristo ky n'aa b'aa, kajatsëk do hã ji hyb n'aa dajëp doo. 2 Sét ub ti ỹ eaanh bë hã hỹỹ kä: P'op Hagä Do anoo bë hã ta Sahee, Mosees ky n'aa jaw'yyk do bë ky daheeh do hyb n'aa g'eeh, Kristo hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa ta ky n'aa bë maa napäh noo gó? 3 Tak'ëp bë h'yy ganahoot? Bë du do däk noo gó Kristo hã bë h'yy ka'eeh doo, bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee bë wén gadoo. Ta Sahee bë tah'yyb mahũũm. Bë karẽn apäh hỹỹ kä bë daaj hẽ bë hajaa doo me bë bahajaa pooj jé bë du doo doo? Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hã g'eeh bë karẽn bë daap yyp hỹỹ kä? 4 Hajõng baad hadoo do bë bahapäh paa bë mahang. Daap hẽ g'eeh ta ti bë hã? Ỹ karẽn paawä bë bahapäh, dooh daap hẽ tado bä.* 5 Wyt ta maab hẽ, ta Sahee P'op Hagä Do wén noo bë hã, hanäm do tawén pehuunh bë mahang, Kristo hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do bë ky daheeh do hyb n'aa tado bä.

6 Bë hyb n'aa newë Abaraãm bad'oo doo. P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa né kä m', baad tawén hado däk paa P'op Hagä Do matym gó.† 7 Ti hyb n'aa kä, tii d' h'yy ka'eeh doo, Abaraãm karapee kä.‡ 8 P'ooj ub P'op Hagä Do kyy kerih do hã kaher'ood däk paah, rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, Judah buuj nadoo do sii hẽ da baad rabahado padëëk da P'op Hagä Do matym gó. Hahỹỹ da Kristo ky n'aa hanäm do P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot paa Abaraãm hã: "A hyb n'aa né da sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do ky n'aa kedëng da",§ näng kerih doo. 9 Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ Kristo hã h'yy ka'eeh do tii, Abaraãm h'yy ka'eeh doo da h'yy ka'eeh doo, ragadoo da Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa edëng do paah.

10 Tii d' nado sahõnh hẽ tii, Mosees ky n'aa jaw'yyk do raky daheeh do hã daab 'yyp doo. Ky n'aa kawas'ee däk tii. Tii d' né hẽ P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot ti ky n'aa: "Ky n'aa kawas'ee däk sahõnh hẽ ajyy, ỹỹj, sét né paawä resõõts bä sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo gó kerih do mahang. Sét nuu me né paawä resõõts hõm bä, raky n'aa kawas'ee däk da",** näng kerih doo. 11 Ti hyb n'aa, wyt ta maab hẽ, dooh baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó ta ky n'aa jaw'yyk do hã ji daap yyp do hyb n'aa. Ti né hẽ ti P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot doo. Hahỹỹ da takerii däk ta ti ky n'aa: "Jããm hẽ edëb had'yyt da, jé ta hã h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad hado däk do P'op Hagä Do matym gó",†† näng kerih doo. 12 Hỹỹ kä, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do ji moo wät doo, dooh ji h'yy ka'eeh do tado bä. Ramoo bok do hã radaab yyp ky n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh kar'ẽẽn doo. Hahỹỹ da takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó ta ti ky n'aa: "Jé hahỹỹ hã kamejũũ do moo wät doo, edëb né paawä da ta hyb n'aa."‡‡

13 Ër paa ky n'aa kawas'ee däk Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do ër nahajaa

§§ 2:20 Ti hadoo ër hã na-ããj hẽ. Paw-Ro bawät do hã ër tametëëh nyy da taw'ããts hẽ ër sahõnh hẽ ër babok. * 3:4 Dooh ji hapëë bä baad ub nyy d' tahanäng pé tëg nad'ëëd is do 4 hã kerih doo. Sét né paawä Gereg kyyh, pawóp hẽ ta ky n'aa ta see pé noo gó. Hahỹỹ da na-ããj hẽ tahajaa ji erii bä: "Daap hẽ g'eeh tak'ëp bë ahob wät doo, Kristo hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa bë rarejãã noo gó? Ỹ karẽn paawä bë bahapäh, dooh daap hẽ tado bä bë ahoop do paah." † 3:6 Genesis 15.6 ‡ 3:7 Abaraãm karapee, P'op Hagä Do karapee, Isaraéw buuj sa hã. Ti hyb n'aa jé h'yy ka'eeh do tii, P'op Hagä Do karapee heh'äät doo, Paw-Ro wén näng. § 3:8 Genesis 12.3, 18.18, 22.18 ** 3:10 Dew-Teronom 27.26 †† 3:11 Habakuk 2.4 ‡‡ 3:12 Rewitikos 18.5

do hyb n'aa ër ky dahé bä. Tii bä kä,
ër Kristo bedëëb wät ër ky n'aa kawas'ee
däk do mahãnh. Ta hã tabadäng ër ky
n'aa kawas'ee däk do Kristo an'oo bä, ër hã
tanadëë wät hyb n'aa. Ër hyb n'aa Kristo ky
n'aa kawas'ee däk paa ỹ wén näng, hahỹỹ
da P'op Hagä Do kyy kerih do hyb n'aa ta ti
ky n'aa: "Ky n'aa kawas'ee däk da sahõnh
hẽ b'aa hã sa kamag padëëk doo",§§ näng
kerih doo. 14 Ër ky n'aa kawasee do mahãnh
ër Kristo Jesus bedëëb wät do hyb n'aa,
Judah buuj nadoo do na-ããj hẽ ragadoo hỹỹ
kä Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa edëng
doo. Hỹỹ kä, ër sahõnh hẽ, ër h'yy ka'eeh
do hyb n'aa ër gadoo P'op Hagä Do Sahee
taky n'aa enooh do paah.

15 Kaner'oot do ky n'aa jaw'yyk doo gó
bë ỹ maher'oot Abaraãm hã P'op Hagä Do
ky n'aa enooh do ky n'aa, wakãn haa. Sa
da hadoo do sii rakaner'ood bä, ramoo boo
bä kerih do rakaner'oot do heen n'aa, sa
häd ta hã raberih bä hyb n'aa jewyk do sa
matym gó, tii bä dooh hajaa pé ta ti tahỹỹd
bä. Dooh na-ããj hẽ ta jawén sa see haja
bä kaner'oot do heen n'aa hã taberih nä ta
ky n'aa papuuj, pooj jé, ta da hadoo do sii
rakaner'oot do bód nadoo doo. Ti hadoo
Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do
hã.*** 16 Abaraãm hã, ta panaa hã na-ããj hẽ
P'op Hagä Do ky n'aa enooh paah, ta hyb
n'aa sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do
raky n'aa kedëng. Dooh paa P'op Hagä Do
ky dëë bä hajõk do ta panaa sa hyb n'aa,
ta ti taky n'aa enooh doo. Sét hẽ ta panaa
hyb n'aa taky däng.††† Kristo né hẽ ti sét
hadoo do Abaraãm panaa, ta hyb n'aa ji wén
ky n'aa kedëng. 17 Hahỹỹ d' ti ỹ hanäng
péh, dooh P'op Hagä Do ky n'aa enooh do
paa hah'ỹỹt pé ỹ noo bä: Abaraãm sii P'op
Hagä Do kaner'ood wät paah. Baad P'op
Hagä Do ky däng ta hã. Taky däng ta hã,
dooh taky kahỹỹd bä ta hã taky n'aa enooh
doo. Ti hyb n'aa, ta ky n'aa jaw'yyk doo,
430 ta baab jawén paa bä Mosees hã kan'oo
däk doo, dooh tahaja bä tahỹỹd bä pooj jé
Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh
doo. 18 Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa
edëng do ër wë tatabëëj bä paawä Mosees
ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa,
ji haja bä paawä tii, tii bä dooh P'op Hagä
Do ky n'aa enooh do hyb n'aa tado wäd bä.
P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hyb n'aa
né hẽ Abaraãm gadoo P'op Hagä Do ky n'aa
edëng do ta hã. P'op Hagä Do wén ky n'aa
edëng Abaraãm, P'op Hagä Do ky enyym do
hyb n'aa ta hã.

19 Tii d' tado bä, h'ëëd hyb n'aa g'eeh
takan'oo däk ta ky n'aa jaw'yyk doo? Tawén
kan'oo däk, nesaa do ramoo nabok hyb n'aa
paawä. Takan'oo däk dó, Kristo, Abaraãm
panaa, kanajaa nä bä. Ti panaa hã P'op
Hagä Do ky n'aa enooh doo. P'op Hagä
Do anoo paa ta ky n'aa jaw'yyk do ããs sa
hã, Mosees hã raban'oo däk hyb n'aa. P'op
Hagä Do ky n'aa rod Isaraéw buuj sa wë, sa
ky n'aa rod P'op Hagä Do wë na-ããj hẽ ti
Mosees. 20 Hỹỹ kä, sét hẽ tado bä, ta daaj hẽ
taky n'aa enooh doo, dooh ji hyb n'aa karẽn
pé ji ky n'aa rod. Sét ub né hẽ P'op Hagä
Doo, ta daaj hẽ Abaraãm hã tamaher'oot do
ta hã taky n'aa enooh doo.

21 Ti hyb n'aa kä, P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk do h'yy kawareem g'eeh pooj jé
taky n'aa enooh do paa hã? Dooh! Dooh
ta hã tah'yy kawareem bä. P'op Hagä Do
ky n'aa jaw'yyk do haja bä paawä ji edëb
had'yyt do ji hã tan'oo bä, tii bä kä baad
ër bahado däg né hẽ paawä P'op Hagä Do
matym gó ta ky n'aa jaw'yyk do ër ky
daheeh do hyb n'aa. 22 Dooh né hẽ tahaja bä
ta tii. P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot,
nesaa do ji h'yyb gó ji karẽn do ji hã tamejõ
had'yyt hẽ. Ti hyb n'aa, jããm hẽ Jesus
Kristo hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa ji gadoo
P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

23 Kristo ewäd hyng do pooj jé, ti nuuj
jé, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ãã tamoo
masoo hadoo. Ãã tadewäts bëëh hadoo. Ãã
tahag'ããs ti nuuj jé, tób rayd ragadahew'ëës
do hagã n'aa tabad'oo doo da, P'op Hagä
Do ër hã tametëëh bä kä Kristo hã ji h'yy
ka'eeh do hyb n'aa kä hỹỹ kä, baad ji bahado
däk ta matym gó. 24 Kristo ewäd hyng do
pooj jé, ãã hagã n'aa hadoo ti nuuj jé Mosees
ky n'aa jaw'yyk doo, nesaa do ãã moo nabok
hyb n'aa. Hỹỹ kä, Kristo ewäd hyng do
hyb n'aa, baad ër bahado däk P'op Hagä Do
matym gó ta hã ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa.
25 Hỹỹ kä, Kristo hã ër h'yy ka'eeh do hyb
n'aa kä, Kristo hã ër daap yyp do hyb n'aa

§§ 3:13 Dew-Teronom 21.23 *** 3:15 Dooh kah'ỹỹt pé tii. Dooh ta bahãnh hanoo péh. ††† 3:16 Genesis 12.7, 13.15, 24.7

kä, dooh hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk
do ër tahagãã wäd bä.
26 Ti hyb n'aa kä, P'op Hagä Do taah bë
sahõnh hẽ, Kristo hã bë h'yy ka'eeh do hyb
n'aa. Séd bë h'yyb hedo däk hÿÿ kä Kristo
Jesus hã. 27 Bë nu kemuun bong bä séd hã
bë h'yy kata däk hyb n'aa Kristo sii, Kristo
hadoo bë bahado däk hÿÿ kä. 28 Séd uuh
had'yyt ër hÿÿ kä Kristo Jesus hã ër h'yy
kata däk do hyb n'aa: Judah buuj ji do bä,
Judah buuj nadoo do ji do bä, sa kariw n'aa
ji do bä, sa karom ji do bä, aj'yy ji do bä,
ÿÿnh ji do bä na-ããj hẽ. Séd uuh had'yyt
né hẽ ji. 29 Kristo karapee bë bahado däk do
hyb n'aa, Abaraãm panaa heh'äät hadoo bë
bahado däk. Ti hyb n'aa Abaraãm hã P'op
Hagä Do ky n'aa enooh do paa tabës hÿÿ kä
bë hã.

4

1 Panyyg ky n'aa gó bë ÿ maher'oot ji hã
tabës do ky n'aa: Ji t'aah, sahõnh hẽ ta yb
ma gadoo do pan'aa, sa karom bahãnh nado
ta karapee noo gó, sahõnh hẽ ta yb ma ta
ma hado däg né paawä ta jawén. 2 Ta yb ky
däng do noo gó kanajaa nä bä, ta hagã n'aa
mejũũ ta t'aah hã ti nuuj jé. Ta ma tagadoo
do pan'aa ti nuuj jé hag'ããs do hã taky
daheeh. Dooh ta t'aah haja bä tah'yy karẽn
do tamoo wäd bä. 3 Ti hadoo ër hã. Kristo ër
tabed'ëëp do pooj jé, karapee t'aah hadoo
ëër. Badäk hahÿÿ hã nyy da ji bad'oo, nyy
da ji bawät do ky n'aa jaw'yyk doo, tak'ëp
ër hã tamejũũ ti noo gó. Ta ti kamejũũ
do karom hadoo nä ëër ti noo gó. 4 Tii bä
kä, P'op Hagä Do ky däng do noo gó kajaa
bä kä, P'op Hagä Do mejũũ ta T'aah. Ỹỹn
näng, ji da tabahadoo hyb n'aa. Mosees ky
n'aa jaw'yyk do mejũũ doo bä tabenäng, 5 ãã
tabed'ëëp hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk
do hyb n'aa ky n'aa kawas'ee däk do paah,
P'op Hagä Do taah ër bahadoo hyb n'aa kä.
6 P'op Hagä Do taah ër bahadoo do hyb n'aa,
P'op Hagä Do mejũũ ta T'aah Sahee ër h'yyb
tym gó tabawät hyb n'aa. Ti né hẽ, ta Sahee
an'oo bä, "Ee" P'op Hagä Do ër maneëënh
hyb n'aa. 7 Ti hyb n'aa kä, dooh ji hã mejũũ
do karom mahado wäd bä. P'op Hagä Do
t'aah kä õm. Ta t'aah mabahado däk do hyb
n'aa, sahõnh hẽ ta taah sa hã tabanoo doo,
a hã da tabanoo na-ããj hẽ.
8 Pooj jé, P'op Hagä Do bë nahapäh nä bä,
bë h'yy kaha'eeh do sa karom hadoo paa
bëëh, P'op Hagä Do nado né paawä ta tii.
9 Hÿÿ kä, P'op Hagä Do bë hapäh hyb n'aa
bë h'yyb gó, (bë P'op Hagä Do hapäh do hyb
n'aa ỹ hanäng), h'ëëd hyb n'aa p'aa hẽnh
bë h'yy kawareem ta ti ky n'aa jaw'yyk do
nahejoonh doo, daap hadoo do wë? Bë
karẽn apäh ta ti hedoo do bë tamejũũ p'aa
hẽnh, p'ooj ub bë babok doo da? 10 Tsyt hẽ
däg bë basëëw däk ta ãh, bë daaj hẽ bë tayy
hyb n'aa. Kamarab heen n'aa bë teb'ëës,
ji joom ji ataa do hedoo do heen n'aa bë
teb'ëës, tsyt hẽ däg bë basëëw däk ta see pé
noo gó ta baab.* 11 Bë ỹ hyb n'aa tón! Daap
hẽ apäh ỹ ma met'ëëg wät Kristo ky n'aa bë
mahang?
12 Tak'ëp ỹ betsẽẽ bë hã, wakãn haa, ỹ
bad'oo doo da taw'ããts hẽ bë bad'oo. Dooh
Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã ỹ daab yb wäd
bä. Pooj jé ta tii hã bë daab nayyp do hado
däk ỹỹh.
Pooj jé baad ỹ bë gadoo. 13 Bë hapäh né
hẽ, ỹ nahëë näng do hyb n'aa ti noo gó bë
häj n'aa bä ỹ bewäd nä. Ti noo gó né hẽ
pooj jé bë ỹ maher'ood wät Kristo ky n'aa
hanäm doo. 14 Nahäh ỹỹ taw'ããts hẽ nado
né paawä bë hã ti noo gó, dooh né paa ỹ bë
ty n'aa gesyyg bä. Baad ỹ bë gadoo ti noo
gó. P'op Hagä Do ããs bë gadoo doo da ỹ bë
gadoo paah. Kristo Jesus bë gadoo doo da ỹ
bë gadoo paah. 15 Tak'ëp bë tsebé ti noo gó.
H'ëëd hyb n'aa bë tsanebee bong? Ti noo
gó, bë haja bä paawä, bë matym sii hẽ bë
ado nyyh paawä hã ỹỹ bë banoo hyb n'aa.
16 Bë hã, bë majĩĩ hado däk g'eeh ỹ hÿÿ kä,
baad hadoo do bë ỹ maher'oot do hyb n'aa?
17 Tak'ëp né paawä nanäng ma matëg oow
bë rah'yyb en'yym bë gadoo hyb n'aa sa hã,
dooh bë hyb n'aa tado bä bë rah'yyb en'yym
doo. Rakarẽn paawä bë hyb n'aa wareem
ỹỹh, sa hã bë h'yyb en'yym hyb n'aa, sa
hã bë maa newëë hyb n'aa kä. 18 Taw'ããts
hẽ had'yyt hẽ ji rah'yyb en'yym doo, baad
hadoo do hyb n'aa tado bä tii. Hÿÿ kä, bë
mahang ỹ badoh bä, bë an'oo manä baad
nadoo do jawén bë rah'yyb en'yym doo.
19 Tah haa hadoo do ỹ kamahãn doo, ỹỹnh
ajãn benyy däg bä ta mahỹỹnh do tahoop
doo da, p'aa hẽnh ỹ bahoop bë hyb n'aa,

* 4:10 Ta ti hedoo do rateb'ëës do hyb n'aa P'op Hagä Do gadoo red'oo.

Kristo bawäd wät doo da bë baboo däk bä
kä. [20] Dooh ỹ haja bä bë wë ỹ ahõm bä, ti
hadoo né hẽ ỹ karẽn paawä bë wë ỹ bahõm,
baad bë sii ỹ ber'oot hyb n'aa. Ta ti ỹ
wén her'oot, dooh ỹ hapëë wäd bä nyy d'
ỹ bad'oo bë hã.

[21] Bëëh, Mosees ky n'aa jaw'yyk do bë hã
mejũũ kar'ẽẽn doo, bë hã ỹ eaanh hahỹỹh:
Dooh bë hapëë bä Mosees ky n'aa jaw'yyk
do her'oot doo? [22] Pawóp mä Abaraãm taah,
näng kerih do hã. Ta ỹỹm karom Agah häd
näng do sii ta t'aah seeh, ta ỹỹm heh'äät do
Sarah häd näng do sii ta t'aah seeh. [23] Ta
ỹỹm karom sii tawén eta däk, ta ỹỹm karom
hã ta t'aah wén nyy däk, nyy d' rabad'oo sa
daaj hẽ rahyb n'aa newë däk do hyb n'aa.
Ta ỹỹm heh'äät do sii tawén eta däk, tii da
P'op Hagä Do ky n'aa eno däk do paa hyb
n'aa ta hã.

[24] Ta ti ky n'aa gó tahajaa ji ma met'ëëg bä.
Pawóp hẽ hadoo do ỹỹj, Agah, Sarah, pawóp
hẽ hadoo pé P'op Hagä Do sa sii kaner'ood
däk do hadoo, Abaraãm sii, Mosees sii
kaner'ood däk doo. Waëë Sinaih häd näng
doo bä ta ky n'aa jaw'yyk do sa hã tanoo
doo, Agah hadoo tii. Sahõnh hẽ Sinaih bä
kanoo do hã daap yyp doo, tak'ëp rabahoop
kamejũũ doo. [25] Agah, waëë Sinaih häd
näng do hadoo, Arab häj n'aa bä hahäng
doo. Agah hadoo Jerusarẽnh panang da
hẽ. Agah, Agah panaa tak'ëp sa hã rame-
jũũ do rahoop doo da paah, Jerusarẽnh
buuj da hẽ rahoop tak'ëp kamejũũ doo.
Sa karom hadoo Jerusarẽnh buuj. [26] Hỹỹ
kä, Jerusarẽnh hỹ pong jé hana doo,†
Sarah, kamanejũũ do nahoop do hadoo tii.
Jerusarẽnh hỹ pong jé hana do karapee ëër,
Kristo hã h'yy ka'eeh doo. Dooh kamejũũ
do ër ahob bä. [27] Ti ky n'aa né hẽ P'op Hagä
Do kyy kerih doo gó kerii däk. Hahỹỹ da
takerih:

"H'yy gadajaa da õm, ỹỹnh netaah doo,
taah nanäng doo.
Tsebee gó mageëënh, õm ajãn mahỹỹj na-
hoop doo.
H'yy gadajaa da, tsebee ỹ wén näng, ta
bahãnh hajõk do ỹỹnh reréd hõm do
taah.
Dooh denaa hẽ ỹỹnh patug näng do taah."‡

[28] Ti hyb n'aa kä, bëëh, wakãn haa hedoo
doo, Isak hadoo bëëh, P'op Hagä Do ky n'aa
enooh do hyb n'aa tabenäng doo. P'op
Hagä Do taah bë wén hado däk, Abaraãm
hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ta ky
bajawaa hyb n'aa. [29] P'ooj ub, Abaraãm t'aah
Agah sii, nyy d' rabad'oo sa daaj hẽ rahyb
n'aa newë däk do hyb n'aa henäng doo,
Is-maéw, rejã wät ta t'aah Sarah sii P'op
Hagä Do Sahee ky gabuuj gó henäng doo.
Ti hadoo da hẽ. Mosees ky n'aa jaw'yyk
do hã daap yyp do ër rarejãã, P'op Hagä
Do Sahee ër h'yyb gó hanäng doo. [30] Hỹỹ
kä, hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do
her'oot ta ti ky n'aa: "Mah'eed hõm ỹỹnh
karom ta t'aah daheeh. Dooh ỹỹnh karom
t'aah gado bä ta yb hanaa ta ỹỹm heh'äät
do t'aah nemuun",§ näng kerih doo.** [31] Ti
hyb n'aa wakãn haa, tak'ëp ta hã kamejũũ
do taah nado ëër.†† Baad hawät do taah,
kamanejũũ do nahoop do taah ëër.‡‡

5

[1] Kristo ër tabed'ëëp tak'ëp ër hã kamejũũ
do ër ahoop do mahãnh, baad ër babok hyb
n'aa kä. Ti hyb n'aa bë an'oo manä ta see hã
bë rah'yyb mahũũm. Bë gado manä tak'ëp
kamejũũ do rakarẽn bä p'aa hẽnh bë gadoo.

[2] Bë hyb n'aa matakä bë ỹ maher'oot doo!
Ỹỹh, Paw-Ro, baad bë ỹ maher'oot hahỹỹh:
Masuuj noo byyh kahõg hõm do bë gado
bä, daap hẽ da bë hã tii bä Kristo ji hyb

† 4:26 Jesus Kristo hã h'yy ka'eeh do ky n'aa né hẽ tii. Jé Kristo hã h'yy ka'eeh doo, dooh tahob wäd bä ky n'aa jaw'yyk do tak'ëp kamejũũ doo. ‡ 4:27 Isajas 54.1 hã takerii däk ta tii. Hahỹỹ d' kerih do hanäng péh: Ỹỹnh reréd hõm do taah, Jesus hã h'yy ka'eeh do hadoo. Hajõõ däk tii. Ỹỹnh patug näng do taah, Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã ky dah'eeh do hadoo. Dooh Jesus hã rah'yy kae bä tii. Hajõk Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã ky dah'eeh do bahãnh. § 4:30 Genesis 21.10 ** 4:30 P'ooj ub, Agah, Is-maéw daheeh sa ky n'aa ta ti kerih doo. Ta ti ky n'aa gó Paw-Ro pes'ããp ma matëg oow sa mahang habong doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do sa hã karẽn mejũũ doo. Dooh ta ti hedoo do ji gado bä ji mahang, tahanäng péh. Dooh P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ragado da tii. †† 4:31 Tak'ëp Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do nado ëër, tahanäng pé tii. ‡‡ 4:31 P'op Hagä Do taah ër hado däk, ta hã ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa, tahanäng pé tii. Ër tawén gadoo, tak'ëp ër wë taky enyym do hyb n'aa, nes'aa né paawä ëër.

n'aa dajëp doo. 3 Sahõnh hẽ ajyy sa masuuj
noo byyh kahõg hõm do gadoo do sa hã
ỹ ab'aanh ỹ maher'ood wät doo: Ta ti bë
gado bä, kamejõ däk bë hã tii bä sahõnh
hẽ Mosees ky n'aa jaw'yyk do wób bë ky
daheeh na-ããj hẽ. 4 Bëëh, Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ky dah'eeh do hyb n'aa kar'ẽẽn
do baad bë bahado däk paawä P'op Hagä Do
matym gó, dawëë bë baboo däg kän Kristo
mahẫnh. Ji hã P'op Hagä Do ky enyym do
bë ty n'aa gesyyg däg kän.

5 Ëër kä, baad ër gada P'op Hagä Do Sahee
an'oo bä, Kristo hã ër h'yy ka'eeh do hyb
n'aa baad ër bahado däk P'op Hagä Do
matym gó. 6 Séd hẽ ji h'yy kata däg bä
Kristo Jesus hã, ji masuuj noo byyh kahõg
hõm do hyb n'aa nado ji tagadoo, ji masuuj
noo byyh kanahõg hõm do hyb n'aa nado
ji tagadoo na-ããj hẽ. Séd hã né hẽ ji ta hã.
Jããm hẽ takarẽn do ji hã, baad ji h'yy kae
heh'äät do ta hã, ji da hadoo do ji kamahẫn
do hã kametëëh doo.

7 Baad paa bë babok pooj jé. Jaa bë
tahewad kän baad hadoo do ky n'aa bë
ky nadahé wät hyb n'aa? 8 Ta ti bë hã
raky kah'ũũm doo, dooh P'op Hagä Do bë
tanaëënh do hanaa tado bä. 9 Nad'ëëd its
né paawä pãw makuj n'aa, jé pad'yyt hẽ däg
takamekuuj däk.* 10 Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do hã ỹ h'yy kasadä do hyb n'aa, baad ỹ
bahapäh hëp ỹỹ gó, ỹ hyb n'aa newëë doo
da bë da hyb n'aa newëë na-ããj hẽ, séd bë
h'yyb hedoo da hã ỹỹ. Dooh da ta see hadoo
bë hyb n'aa newë bä da. P'op Hagä Do rejãã
da bë h'yyb manepëë bong hanoo doo, hyb
n'aa jawyg né paawä ta ti ta wób sa hã.

11 Wakãn haa, ỹ na-ããj hẽ ỹ mejõ nä bä
paawä ta wób ramasuuj noo byyh kahõg
hõm hyb n'aa, te hub tado bä paawä tii,
dooh paawä Judah buuj ỹ rarahejã bä. Ỹ
ma met'ëëg nä bä paawä taw'ããts hẽ né
hẽ ji masuuj noo byyh kahõg hõm doo, tii
bä Kristo b'aa hã kajatsëk do hã dajëp do
ky n'aa, dooh paawä Judah buuj tah'yyb
rejã wäd bä. 12 Ta ti ajyy ji masuuj noo
byyh kahõg hõm do mejũũ doo, ta ti ky
n'aa me bë h'yyb manepëë bong hanoo doo,
taw'ããts hẽ paawä sahõnh hẽ sa hã hanäng
do ragahõg hõm.

13 Bëëh, wakãn haa, P'op Hagä Do bë tat-
syyd wät ky n'aa jaw'yyk hedoo do tak'ëp
ji mejũũ do bë hã tamanejõ wät hyb n'aa,
baad bë babok hyb n'aa kä. Dooh nesaa do
ji h'yyb säg karẽn do jawén ji awät do hyb
n'aa tado bä tii d' tabad'oo ër hã. Dooh.
Tak'ëp ky n'aa jaw'yyk do ji hã tamejũũ do
mahẫnh ji tawén ed'ëëp, kamahẫn gó ër
masa hyb n'aa ër da hadoo doo. 14 Ta tii
d' ỹ wén her'oot, sahõnh hẽ P'op Hagä Do
ky n'aa jaw'yyk doo, hahỹ sét hẽ hadoo do
tamejũũ do hã kametä däk: "Makamahẫn a
da hadoo doo, a hã makamahẫn doo da."†
15 Bë hyb n'aa matakä! Bë kamanahẫn bä bë
da hadoo doo, bë mahang ta see kamajẽ bä
ta see wë, ta see rejã bä ta see tabanas'aa
mo n'aa me, tii bä da bë d' gawatsik.

Taw'ããts hẽ ji anoo P'op Hagä Do Sahee
ji tah'yyb mahũũm do ky n'aa hahỹỹh

16 Ti hyb n'aa kä bë ỹ maher'oot hahỹỹ
da: Bë an'oo P'op Hagä Do Sahee bë tah'yyb
mahũũm hyb n'aa, tii bä da dooh bë moo
boo bä nesaa do bë h'yyb säg karẽn doo.
17 Nesaa do ji h'yyb säg karẽn doo, dooh
takarẽn bä P'op Hagä Do Sahee karẽn doo.
P'op Hagä Do Sahee dooh takarẽn bä na-ããj
hẽ nesaa do ji h'yyb säg karẽn doo. Pawóp
hadoo do kamaj'ĩĩ ji h'yyb gó, ti hyb n'aa
dooh bë haja bä bë moo boo bä ti bë karẽn
paawä bë moo bong doo. 18 P'op Hagä Do
Sahee bë tah'yyb mahũũm bä bë an'oo bä,
dooh ky n'aa jaw'yyk do bë hã tamejõ wäd
bä.

19 Wyt ta maab hẽ nesaa do sa h'yyb säg
karẽn do jawén habok do moo bok doo: Sa
ỹỹm nadoo do sii, sa patug nadoo do sii
rabahe'ỹỹh, nesaa do nu meby n'aa näng
do sa hã hanäng doo me ramoo bong, dooh
rah'yy keba bä ta ti hedoo do hã. 20 Kabarii
hã rah'yy ka'eeh, raweh'ëëh. Ramehëm.
H'yy gaẽẽj gó rababok, ky ked'aak, ta wób
hã rah'yy kajew'ëës. Nayyw hẽ rakawajããn.
Ta wób sa bahẫnh rakarẽn ranu gapad'ëëk,
dooh rakarẽn bä séd rah'yyb hedo bä ta wób
sa hã. 21 Ta wób wë hanäng do raty ge-eh.
Jarakë hedoo do hã rabaoom. Ta bahẫnh
rabawëh, rabeëëk. Hajõng nä ti hedoo do
ramoo bong na-ããj hẽ. P'aa hẽnh tak'ëp péj

* 5:9 Hahỹỹ d' Paw-Ro hanäng péh: Kanahën d'os hẽ né paawä baad nadoo do ma matëg oow rama met'ëëg bä, ta s'ee hẽnh da rah'yyb mahũũm hajõk doo. † 5:14 Rewitikos 19.18

bë ỹ maher'oot: Tii d' hawät doo, dooh da
P'op Hagä Do gado bä tabag'ããs doo bä.
22 Tii d' nado rabad'oo P'op Hagä Do Sahee
h'yyb mahũũm doo. P'op Hagä Do Sahee
hanaa ji kamahẽn doo, baad ji tsebé doo,
ji h'yyb näm doo, nayyw hẽ kawanajããn
doo, ji ky enyym doo, baad ji da hadoo do
ji gadoo doo, h'yy kaneh'ỹỹt doo, 23 kaja
hẽ denaa hẽ ji h'yyb ji mahũũm do ji da
hadoo do wë, ji h'yyb ji meduuk do na-ããj
hẽ. Dooh ky n'aa jaw'yyk pé ta ti hedoo do
meduuk péh. 24 Kristo Jesus karapee hedoo
doo, dooh nesaa do sa h'yyb säg karẽn do
jawén raboo boo bä. Reréd hõm nesaa do
sa h'yyb tak'ëp karẽn doo. B'aa kajatsëk do
hã repëëm däk hadoo ta tii. 25 Ti hyb n'aa,
papuuj gó ër babok P'op Hagä Do Sahee
anoo do hyb n'aa, taw'ããts hẽ hỹỹ kä ër
ky daheeh né hẽ P'op Hagä Do Sahee ër
hã metëëh do ër h'yyb gó. 26 Taw'ããts hẽ
dooh ër h'yy kasabé bä. Taw'ããts hẽ dooh
ër mety bä ër da hadoo doo. Taw'ããts hẽ
dooh ër h'yy kajewëëts bä ër da hadoo do
wë.

6

Ji da hadoo do ji masa do ky n'aa hahỹỹh

1 Wakãn haa, nesaa do bë see moo wäd
bä, tii bä taw'ããts hẽ bëëh, P'op Hagä Do
Sahee h'yyb mah'ũũm doo, bë maher'ood
ta hã nesaa do taberéd hõm hyb n'aa, p'aa
hẽnh tabanoo hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee
h'yyb mahũũm ta hã. Taw'ããts hẽ kaja hẽ
denaa hẽ bë h'yyb bë mahũũm ta hã bë
maher'oot bä. Ta ti hedoo do hyb n'aa
ta see mamaher'oot bä, taw'ããts hẽ baad
mamatakä a daaj hẽ, nesaa do õm sii hẽ
tah'yyb natatuk hyb n'aa. 2 Bë masaa bë da
hadoo doo, hejoonh do ta wë takametëëh
bä. Tii d' bë adoo bä, Kristo ky n'aa jaw'yyk
do bë ky dahé däg kän.*
3 Hyb n'aa sakog is do seeh, "Ỹ hyb n'aa
jawyk", ta h'yyb gó taky hado bä, ta daaj hẽ
takawadii. 4 Taw'ããts hẽ ji daaj hẽ ji moo wät
do hã ji hyb n'aa newëë baad ji do bä. Baad
ji do bä, ji hegãã bä ji daaj hẽ, tii bä ji moo
wät do hã tahajaa ji tsebé. Dooh hyb n'aa
pé tii bä ta wób rababok do hã ji kametyy.
5 Taw'ããts hẽ sét ken'yyh ji, ji gadoo, ji moo
wät P'op Hagä Do anoo do ji hã ji moo wät
hyb n'aa. Ti hyb n'aa, dooh hyb n'aa pé
ta wób ramoo bok do hã ji kametyy ỹ wén
näng.
6 Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do kyyh ma
kamet'ëëk do ramasa sa ma matëg, sa wë
hanäng do uuh me.
7 Bë hã hẽ bë kawad'ii manäh! Dooh hajaa
pé P'op Hagä Do wadii péh. Ji ejoom doo, ti
né hẽ ti ta jawén ji ataa doo. 8 Hahỹỹ d' ỹ
hanäng péh: Jé sa h'yyb säg karẽn do jawén
habok doo, ti hanaa né hẽ ragadoo da tak'ëp
rahob had'yyt doo. Jé P'op Hagä Do Sahee
karẽn do jawén habok doo, ragadoo da ji
edëb had'yyt do P'op Hagä Do pa. 9 Ti hyb
n'aa, taw'ããts hẽ dooh ër h'yy gejë hõm bä
baad hadoo do ër moo bok do hã. Ër h'yy
ganejë bä, P'op Hagä Do h'yyb däng do noo
gó ër gadoo da baad hadoo doo. 10 Ti hyb
n'aa kä, ër haja bä, taw'ããts hẽ baad hadoo
do ër moo boo had'yyt bä sahõnh hẽ sa hã.
Taw'ããts hẽ ti bahẽnh tii d' ër bad'oo, ër
masa, ër nemuun Kristo hã h'yy ka'eeh do
sa hã.

Tagadëëg ub Paw-Ro maher'oot do hahỹỹh

11 Bë hegãã hahỹ bë ner'ood bä, tëg ewëëh
do hã moh ỹỹ me bë ỹ ma erii kän hahỹ
tagadëëg ub do bód.†
12 Ta tii d' karẽn do bë ramejũũ bë masuuj
noo byyh bë kahõg hõm hyb n'aa, jããm hẽ
ta wób rah'yyb en'yym do hyb n'aa tii d'
rawén mejũũ. Dooh rakarẽn bä Judah buuj
wób, tak'ëp ta ti mejũũ do sa hã rarahejãã
Kristo b'aa hã kajatsëk do hã dajëp do ky
n'aa hyb n'aa. 13 Sa daaj hẽ dooh raky dahé
bä Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, ti hadoo
né hẽ rakarẽn bë gadoo bë masuuj noo
byyh kahõg hõm doo, ta ti bë gadoo do hyb
n'aa Judah buuj wób sa matym gó rah'yy
kasab'ee hyb n'aa. 14 Ỹỹ kä, jããm hẽ ỹ karẽn
ỹ h'yy kasab'ee b'aa kajatsëk do hã Jesus
Kristo, Ër Wahë N'aa dajëp do hyb n'aa.
B'aa kajatsëk do hã Kristo dajëp do hyb
n'aa, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã ji h'yyb
karẽn do dajëb kän hadoo hã ỹỹ. Ỹ na-
ããj né hẽ ỹ dajëb wät hadoo ta ti hedoo do

* 6:2 Hahỹ Kristo ky n'aa jaw'yyk doo: "Taw'ããts hẽ bë ỹ kamahẽn doo da bë kamahẽn ta wób." Jowãw 13.34. † 6:11 Paw-Ro bahed'oo doo da, tamaher'oot baad herih hajaa do hã nyy da raberih hyb n'aa ta kyyh. Tii bä kä, tagadëëg ub, ta daaj hẽ tado däk ji merih do nahëëh, tagadëëg ub hadoo do ta daaj hẽ taberih hyb n'aa. Ti hyb n'aa tii da Paw-Ro wén her'oot ta tii.

hã. Dooh ta ti jawén ỹ awäd wäd bä. [15] Ji
masuuj noo byyh kahõg hõm do hã nado
ti ji hyb n'aa matakëë doo, ji masuuj noo
byyh kanahõg hõm do hã nado na-ãã̃j hẽ.
Dooh its ti P'op Hagä Do matym gó. Jãã̃m hẽ
taw'ãã̃ts hẽ ji hyb n'aa matakëë papuuj gó ji
bawät do hã, P'op Hagä Do Sahee anoo doo.
[16] Ta tii hã hyb n'aa matakëë do sa hã, papuuj
gó habok do sa hã, h'yyb näm do ỹ karẽn
P'op Hagä Do anoo. Ỹ karẽn P'op Hagä Do
t'yyd mehĩĩn tii. Ti né hẽ ta karapee heh'äät
doo.

[17] Hup ỹỹ hã ti anäng rok ỹ tyw n'aa paah,
Jesus hyb n'aa ỹ rarahejãã doo.‡ Ti hyb
n'aa, hỹ jawén, dooh ỹ karẽn wäd bä ran'oo
bä, bë hyb n'aa h'yy katón do ỹ ahob wäd
bä.

[18] Ỹ karẽn ër Wahë N'aa Jesus Kristo ky
enyym sahõnh hẽ bë hã, wakãn haa hedoo
doo. Jãã̃m hẽ kä.

‡ 6:17 Ma matëg oow rah'yy kasab'ee masuuj noo byyh kahõg hõm do heen n'aa hã. Sa hã, ti ti metëëh baad ji do bä P'op Hagä Do matym gó. Dooh its ta tii. Paw-Ro hub hã rahapäh hajõng ta rog tyw n'aa paah, tak'ëp rarahejãã do paa haj'aa. Jesus panyyg hanäm do hyb n'aa Paw-Ro ahoop tii. Tii hã rahapäh ny hadoo do baad Jesus ky daheeh doo.

Epeso
Jesus hã h'yy ka'eeh do Epeso häd näng do panang bä habong do hã Paw-Ro ma erih do hahỹỹh

Kedëng do ky n'aa hahỹỹh

1 Paw-Ro ỹ ti hỹỹh, P'op Hagä Do karẽn do
hyb n'aa Kristo Jesus mejũũ do see ỹ hado
däk doo. Ỹ edëng bëëh, Epeso panang bä
habong do tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw
hõm doo, Kristo Jesus hã h'yy kata däk doo,
ta hã h'yy kanerét doo.
2 Ãã karẽn P'op Hagä Do ër Yb, Jesus
Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hẽ
ky en'yym bë hã. Ãã karẽn baad bë rah'yyb
en'yym.

Kristo hyb n'aa ji P'op Hagä Do ky n'aa edëng do ky n'aa hahỹỹh

3 Taw'ããts hẽ ji j'aa etsë P'op Hagä Doo,
ër Wahë N'aa Jesus Kristo h'yy kaha'eeh
doo, ta Yb. Ti né ta ti tabag'ããs doo bä ër
taky n'aa edëng do sahõnh hẽ baad hadoo
doo me, hỹ pong jé hana doo me, badäk
hahỹỹ bä naa nadoo doo me. Ër taky n'aa
edëng, Kristo hã ër h'yy kata däk tabanoo
do hyb n'aa. 4 Hahỹỹ da tabad'oo ër hã:
Sahõnh hẽ badäk hahỹ tapahuunh do pooj
jé, Kristo hyb n'aa ër tabasëëw hõm ta
wë. Ër tabasëëw hõm tsyt hẽ, nesaa do
mahẽnh, baad had'op doo da ër babok hyb
n'aa ta matym gó. Ër takamahẽn do hyb
n'aa, 5 sahõnh hẽ tapahuunh do pooj jé,
Jesus Kristo hyb n'aa ër hã tah'yyb däng, ta
taah ër bahadoo hyb n'aa kä. Tii d' tawén
d'oo, tii da tah'yyb däng do hyb n'aa, tii da
takarẽn do hyb n'aa. 6 Ta wë ër tabasëëw
hõm, ta taah ër bahado däk tabanoo na-ããj
hẽ, tak'ëp taky enyym do hyb n'aa ji j'aa
etsë hyb n'aa ta hã. Baad ër wë taky enyyw
hõm ta T'aah hyb n'aa, takamahẽn doo.
7 Ta T'aah hyb n'aa, ta T'aah majyyw me ër
tabed'ëëp nesaa do mahẽnh. Ta T'aah ër
hyb n'aa tadajëp do hyb n'aa, tabawug hõm
nesaa do ër h'yyb tym gó hanäng doo. Tii
d' tawén d'oo, tak'ëp taky enyym do hyb
n'aa. 8 Tak'ëp né hẽ ër wë taky enyyw hõm.
Sahõnh hã ër tah'yy gan'yyh, sahõnh hã ër
h'yy kadaw'uuh tan'oo bä. 9 P'op Hagä Do
karẽn do hyb n'aa tametä wät ër hã nyy
da tah'yyb däng tabad'oo Kristo hyb n'aa.
Pooj jé, dooh hapäh pé tah'yyb däng doo.
10 Hahỹ ti P'op Hagä Do h'yyb däng tabad'oo:
Tah'yyb däng do noo gó kajaa bä kä, sahõnh
hẽ, hỹ pong jé habong doo, badäk hahỹỹ hã
habong do na-ããj hẽ, séd hã da tabata däk,
sahõnh hẽ sa nu gabóg Kristo bahado däk
hyb n'aa kä.

11 Kristo hyb n'aa, ãã P'op Hagä Do asëëw
hõm ta karapee ãã bahadoo hyb n'aa. Tii d'
tawén d'oo, p'ooj ub tah'yyb däng do hyb
n'aa tii da ãã hã tabad'oo. Takarẽn doo da
né hẽ P'op Hagä Do moo wät sahõnh hẽ.
12 Ãã tabasëëw hõm ta wë, P'op Hagä Do
kabaj'aa do ãã j'aa etsë hyb n'aa, ãã pooj
jé Kristo hã h'yy kae däk doo. 13 Kristo hyb
n'aa, bë hã na-ããj hẽ taban'oo däg kän ta
karapee bë bahadoo hyb n'aa hỹỹ kä. Baad
hadoo do ky n'aa, ji tabed'ëëp do panyyg
n'aa hanäm do bë maa napäh bä, Kristo
hã bë h'yy kae däk bä kä, bë hã taban'oo
däg kän ta Sahee taky n'aa enooh do paah.
14 Ta jawén, ta karapee P'op Hagä Do baad
tabed'ëëp noo gó kajaa bä kä, ër gadoo da
sahõnh hẽ ër hã taky n'aa enooh doo. Pooj
jé dó ër hã tabanoo ta Sahee, ta jawén ër
gadoo do metëë n'aa. Sahõnh hẽ ta ti tawén
d'oo, ta kabaj'aa do ji j'aa etsë hyb n'aa.

Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa Paw-Ro ky n'aa etsẽẽ do ky n'aa hahỹỹh

15 Ti hyb n'aa, ỹ ky n'aa napäh bä Jesus,
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã bë h'yy kae
däk doo, sahõnh hẽ ta hã h'yy ka'eeh do
bë kamahẽn ỹ ky n'aa napäh bä na-ããj hẽ,
16 ỹ paa du doo P'op Hagä Do hã ỹ j'aa etsë
bë hyb n'aa. Dooh ỹ eréd bä bë hyb n'aa
P'op Hagä Do ỹ j'aa etsë doo. P'op Hagä Do
hã ỹ ky n'aa etsẽẽ bä, bë ỹ ky n'aa ets'ẽẽ
had'yyt hẽ. 17 P'op Hagä Do ër Wahë N'aa
Jesus Kristo h'yy kaha'eeh doo, ër Yb tak'ëp
kabaj'aa doo, tak'ëp baad hadoo do hã ỹ ky
n'aa etsẽẽ, ta Sahee me bë tah'yy gan'yyh
hyb n'aa, bë hã tagahoot hyb n'aa na-ããj
hẽ, baad P'op Hagä Do bë bahapäh hyb
n'aa kä. 18 Bë hyb n'aa ỹ ky n'aa etsẽẽ, bë
h'yy kadaw'uuh P'op Hagä Do an'oo bä, bë
hapäh hyb n'aa ny hadoo do baad hadoo
do ta jawén bë gadoo do pan'aa bë P'op

Hagä Do wén naëëj wät.* Ãã karẽn bë
bahapäh tak'ëp hajõng doo, tak'ëp hetsooh
do ta karapee tsyt hẽ ta wë kasëëw bong
do sa hã taky n'aa enooh doo, ta jawén
ragadoo hyb n'aa. 19 Ãã ky n'aa etsẽẽ na-
ããj hẽ bë bahapäh hyb n'aa, tak'ëp sahõnh
hẽ bahãnh hadoo do ta hejój ëër, ta hã h'yy
ka'eeh do hã tanoo doo. Ti né hẽ ta ti ta
hejój tak'ëp ta kabaj'aa doo me tametëëh
doo, 20 dejëp do mahang Kristo ganä wät
tan'oo bä. Ta ti hejój me né hẽ, hỹ pong
jé, ta hub hadäk hẽnh, takaweh'ëëh doo
bä, Kristo basooh P'op Hagä Do an'oo bä,
21 sahõnh hẽ kabaj'aa do ji nahapäh do sa
bahãnh, sahõnh hẽ bag'ããs do ji nahapäh
do sa bahãnh, sahõnh hẽ hejój enäh do ji
nahapäh do sa bahãnh, sahõnh hẽ mejũũ
do ji nahapäh do sa bahãnh Kristo bahado
däk hyb n'aa kä. Sahõnh hẽ hyb n'aa jewyk
doo, da hẽ habong doo, ta jawén habong
do na-ããj hẽ, sa bahãnh hyb n'aa jawyk
Kristo bahadoo P'op Hagä Do an'oo bä na-
ããj hẽ. 22 Sahõnh hã Kristo mejũũ P'op
Hagä Do an'oo bä, sa hã taj'aa ketsëë däk
do hyb n'aa. Sahõnh hẽ ta hã h'yy ka'eeh
do sa nu gabóg Kristo, P'op Hagä Do an'oo
bä. 23 Kristo hã h'yy ka'eeh doo, Kristo hub
hadoo, ta tsyym hadoo, ta moo hadoo. Sa
hyb n'aa baad sahõnh hẽ takaja däk Kristo
wë, ta hã rakata däk hyb n'aa. Kristo né hẽ
ti sahõnh hẽ baad takaja däk hanoo doo.

2

1 Bëëh, dejëp do hadoo bë h'yyb tym p'ooj
ub P'op Hagä Do hã, tamejũũ do bë ky
nadaheeh do hyb n'aa, baad nadoo do bë
moo bok do hyb n'aa na-ããj hẽ. 2 Nesaa
do bë moo heb'ooh paah, badäk hahỹỹ hã
habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh
do rabahed'oo doo da né hẽ. Ti noo gó
bë paa ky daheeh Nesaa Do Yb, karap'aar
h'yyb nesaa do wë hã habong do sa wahë
n'aa, P'op Hagä Do hã ky nadah'eeh do sa
h'yyb mejũũ doo. 3 Ãã na-ããj hẽ, ãã sahõnh
hẽ, ky nadah'eeh do sa da h'yyb hadoo paa
ããh, Jesus hã ãã h'yy kana'eeh nä bä. Nesaa
do ãã hub karẽn do jawén, ãã h'yyb säg
karẽn do jawén na-ããj hẽ ãã babok paah.
Nesaa hyb n'aa ji h'yyb ji henäng noo gó
naa, ãã na-ããj hẽ P'op Hagä Do rejãã paawä,
sahõnh hẽ ta wób sa nemuun.
4 Ti hado né paawä, P'op Hagä Do tak'ëp
ji tat'yyd mehĩĩn doo, tak'ëp ër takamahãn
do hyb n'aa 5 ër tabedëëb wät hadoo Kristo
sii ër dejëp do hadoo noo gó. Dajëp hadoo
paa ëër, P'op Hagä Do mejũũ do ër ky
nadaheeh do hyb n'aa. (Jããm hẽ bë hã
taky enyym do hyb n'aa bë tawén edëëb
wät nesaa do mahãnh. Dooh bë hanaa
tado bä tii.) 6 Kristo sii ër ganä wät hadoo
tan'oo bä, Kristo Jesus sii hỹ pong jé ër
bat'oonh hadoo tan'oo bä na-ããj hẽ,* Kristo
hã ër h'yy kata däk do hyb n'aa. 7 Tii
d' tawén d'oo, tak'ëp, sahõnh hẽ bahãnh
hadoo do taky enyym do hỹ jawén sahõnh
hã takametëëh hyb n'aa. Ër hã Kristo Jesus
bad'oo do hã kametä däk tak'ëp ji wë taky
enyym doo. 8 Jããm hẽ bë hã taky enyym do
hyb n'aa bë tedëëb wät nesaa do mahãnh,
bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa ta hã. Dooh bë
hanaa tado bä tii. P'op Hagä Do anoo tii,
ji matym n'aa hadoo. 9 Dooh baad hadoo
do ji moo wät do hyb n'aa ji tawén ed'ëëp,
ji daaj hẽ ji hã hẽ ji h'yy kasabé mahãnh.
10 P'op Hagä Do mo haj'aa ëër. Papuuj
ër tapehuunh Kristo Jesus hyb n'aa, baad
hadoo do ër moo bok hyb n'aa hỹỹ kä. P'op
Hagä Do enyyw däk paa ër pooj jé ta ti baad
hadoo do ër moo bok do pan'aa.

*Séd rah'yyb hedo däg kän sahõnh h*ẽ Kristo
hã h'yy ka'eeh do ky n'aa hahỹỹh

11 Ti hyb n'aa, bëëh, Judah buuj nadoo
doo, "Masuuj noo byyh kanehõk do" bë
ramaneëënh do Judah buuj hã, sa daaj
hẽ "Masuuj noo byyh kehõk do" raka-
maneëënh do hã, bë hyb n'aa newë nyy da
pooj jé bë babok do paah. (Ta ti Judah buuj
bad'oo doo, sa daaj hẽ sa hã hẽ ramoo bok
do tii.) 12 Ti noo gó, dooh Kristo bë hapëë bä.
Dooh Isaraéw buuj, P'op Hagä Do karapee
uuh bë do bä. Dooh bë gado bä ti noo gó
Isaraéw buuj sa hã P'op Hagä Do ky n'aa
enooh doo, sa uuh bë nadoo do hyb n'aa.
Badäk hahỹỹ bä bë baboo né paawä, dooh
baad hadoo do bë gada pé ti noo gó, daap
bë babok, dooh P'op Hagä Do bë hapëë bä

* 1:18 Badagyp do hadoo doo gó ji bawät nä noo gó, ji P'op Hagä Do naëënh Jesus hã ji h'yy ka'eeh hyb n'aa, edëb had'yyt do takarẽn tabanoo do hyb n'aa ji hã. Hajõng baad hadoo do na-ããj hẽ takarẽn tabanoo ji hã. * 2:6 Ta sii ër bag'ããs hyb n'aa, ta sii hỹ pong jé ër bat'oonh tan'oo bä.

ti noo gó. [13] Hỹỹ kä, Kristo Jesus hã bë h'yy
kata däk do hyb n'aa, bëëh, pooj jé dawëë
P'op Hagä Do mahãnh habong doo, p'eets
hẽ, ta wë bë tamana kän, Kristo ji hyb n'aa
tadajëp do hyb n'aa.

[14] Kristo né ti hanoo, Judah buuj, Judah
buuj nadoo do rakamanajẽ bong hyb n'aa.
Séd uuh hẽ ër bahado däk tan'oo bä kä. Pooj
jé ti anäng ta baa besuu n'aa hadoo, sa h'yyb
gó Judah buuj dooh ragado bä Judah buuj
nadoo do hanoo doo. Dooh séd rah'yyb
hedo bä pooj jé, rakamaj'ïï paah. Hỹỹ kä
Jesus ado hõm ta baa besuu n'aa hadoo doo.
[15] Hahỹỹ d' tabad'oo tii: Ji hyb n'aa tadajëp
do hyb n'aa, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk
doo, hajõng hedoo do hã ji tamejũũ do hyb
n'aa tado wäd bä P'op Hagä Do ji tagadoo,
Kristo an'oo bä. Tii d' tawén d'oo papuuj
hadoo do takarẽn. Takarẽn sét rabahado
padëëk Judah buuj Judah buuj nadoo doo,
ta hã rah'yy kata däk do hyb n'aa. Tii d'
tabad'oo do hyb n'aa, tado hõm rakamaj'ïï
doo. [16] B'aa kajatsëk do hã tadajëp do hyb
n'aa, tado hõm kän rakamaj'ïï doo. P'op
Hagä Do najiis rabahado padëëk tan'oo bä,
b'aa kajatsëk do hã tadajëp do hyb n'aa.
Dooh ta majïï rahado boo bä tan'oo bä, ta
hã h'yy ka'eeh doo. [17] Kristo ewäd hyng, ta
ky n'aa hanäm do ji tamaher'oot hyb n'aa.
Ta ky n'aa hanäm do an'oo bä h'yyb nyyw
gó ji bawät P'op Hagä Do wë, ta wób sa
wë na-ãã̈j hẽ. Bë hã, dawëë P'op Hagä Do
mahãnh habong do paa hã, ãã Judah buuj
hã, P'op Hagä Do ky n'aa napäh do hã na-ãã̈j
hẽ tamaher'ood wät ta ti ky n'aa. [18] Hỹỹ kä
Kristo hyb n'aa, sahõnh hẽ ër, Judah buuj,
Judah buuj nadoo do na-ãã̈j hẽ, ër hajaa ër
ana bä ër Yb hỹ pong jé hawät do matym
gó,† sét ub ta Sahee hyb n'aa, ër gadoo doo.

[19] Ti hyb n'aa kä, bëëh, Judah buuj nadoo
doo, dooh ta wób buuj bë do wäd bä. P'op
Hagä Do karapee uuh né hẽ bë hỹỹ kä.
P'op Hagä Do taah né hẽ bëëh, ta wób sa
nemuun. [20] Tsäng s'ëëb, tób pan'aa ta hejój
n'aa jó ji at'ëëg häng do hadoo bëëh. Jesus
mejũũ doo, Jesus ky n'aa rod na-ãã̈j hẽ, ta ti
tób hejój n'aa hadoo. Pä yb, sahõnh hẽ tób
mesoo doo, Kristo Jesus né hẽ tii. [21] Sahõnh
hẽ ër, ër h'yy kata däk Kristo hã. Kristo
hyb n'aa, p'op gadat'ëë sëëk do hadoo tób
pan'aa hadoo do ër, P'op Hagä Do tób n'aa
hadoo ër bahadoo hyb n'aa, tsyt hẽ Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do wë kasëëw däk doo.
[22] Kristo hã bë h'yy kata däk do hyb n'aa,
bëëh, Judah buuj nadoo doo, bë na-ãã̈j hẽ
séd hã bë h'yy kata däk sahõnh hẽ Jesus
hã h'yy ka'eeh do wób sa sii, P'op Hagä Do
tób n'aa hadoo ër bahadoo hyb n'aa kä. Ta
Sahee ër mahang tabawäd kän.‡

3

[1] Ti hyb n'aa kä, ỹỹh, Paw-Ro, Judah buuj
nadoo do hã Kristo Jesus ky n'aa ỹ ma
metëëk do hyb n'aa ỹ radawäts gëët doo, ỹ
ky n'aa etsẽẽ bë hyb n'aa.

P'op Hagä Do h'yyb däng do Paw-Ro hã takametä däk do ky n'aa hahỹỹh

[2] Hã ỹ P'op Hagä Do anoo, bëëh, Judah
buuj nadoo do ỹ ma metëëk hyb n'aa ji wë
taky enyym do ky n'aa. Hã ỹỹ, bë ky n'aa
napäh hã ỹ tan'oo däk doo. [3] Ta h'yyb däng
doo, pooj jé ji nahapäh nä do P'op Hagä
Do metä wät hã ỹỹ. Ganapog is doo me bë
ỹ ma erii däk ta ti ky n'aa hã nag'aap hẽ.
[4] Bë ner'ood bä, bë hyb n'aa matakä bä, bë
hapäh da, baad ỹ bahapäh Kristo ky n'aa
pooj jé ji nahapäh doo. [5] P'ooj ub, ji wahë
makũũ hã dooh P'op Hagä Do metä bä paa
nyy da tah'yyb däng tabad'oo doo, da hẽ ta
Sahee me Jesus mejũũ do sa hã, ta ky n'aa
rod sa hã na-ãã̈j hẽ tametëëh do pénh. Tsyt
hẽ ta wë tasëëw hõm do sa hã tametä kän.
[6] Hahỹ ti da hẽ tametëëh doo: Jesus ky n'aa
hanäm do ragado bä, séd hã rah'yy kata däk
Kristo Jesus hã. Ti hyb n'aa kä, Judah buuj
nadoo do ragadoo da Judah buuj sii P'op
Hagä Do sa hã taky n'aa edëng doo. Sét
hẽ Jesus hub hadoo rabahado padëëk Judah
buuj sa sii. Sét né hẽ P'op Hagä Do karapee
rabahado padëëk. Judah buuj sa sii ragadoo
da hỹỹ kä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

† 2:18 Ji ky n'aa ets'ëẽ bä tii, ji ma ejäm bä, P'op Hagä Do ji j'aa etsëë bä na-ãã̈j hẽ. ‡ 2:22 Hahỹ tahanäng pé ti tëg nad'ëëd is do 20, 21, 22 hã kerii däk doo: Sét ken'yyh sahõnh hẽ ër, ër ky daheeh Kristo ky n'aa Jesus mejũũ doo, ta ky n'aa rod na-ãã̈j hẽ ër hã rama met'ëëg wät doo. Kristo hyb n'aa né hẽ séd hã ër h'yy kata däk. P'op Hagä Do karapee, tsyt hẽ ta wë kasëëw bong do ër bahado däk Kristo an'oo bä. Ta Sahee me P'op Hagä Do awät hỹỹ kä ër mahang.

7 P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa
wë ỹỹ, ta hejój hã ỹ tabanoo do hyb n'aa,
hã ỹ taban'oo däk ta ti ky n'aa hanäm do
panäg n'aa ỹ bahadoo hyb n'aa. 8 Sahõnh
hẽ P'op Hagä Do karapee sa yd jé had'os
do né paawä ỹỹh, P'op Hagä Do anoo hã
ỹỹ, Judah buuj nadoo do sa hã ỹ maher'oot
hyb n'aa Kristo tak'ëp ky enyym doo, tak'ëp
kabaj'aa do ky n'aa. Dooh ji haja bä baad
ji h'yy kadawuung bä Kristo wë hanäng do
hã. Jããm hẽ ta uuh hã ji h'yy kadaw'uuh,
tak'ëp ta bahãnh baad tabahadoo do hyb
n'aa. 9 P'op Hagä Doo, sahõnh hẽ mo haj'aa
näng doo, hã ỹ tabanoo ta wób ỹ maher'oot
hyb n'aa nyy d' tabad'oo tah'yyb däng doo,
p'ooj ub sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong
do paa hã tamanetëëh doo, ta h'yyb gó
tenäm doo. 10 Tii d' P'op Hagä Do wén d'oo,
hỹỹ kä, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hyb
n'aa kametä däk hyb n'aa wë hã habong do
kabaj'aa do sa hã, wë hã bag'ããs do sa hã na-
ããj hẽ, P'op Hagä Do h'yy ganäng sahõnh hẽ
hã. 11 P'ooj ub, sahõnh hẽ tadu dahäng do
pooj jé P'op Hagä Do h'yyb gó tabanyy däk
doo da né hẽ tabadoo kän ta tii, Kristo Jesus,
Ër Wahë N'aa bad'oo do hã. 12 Kristo hã ër
h'yy kata däk do hyb n'aa, ta hã ër h'yy
ka'eeh do hyb n'aa na-ããj hẽ, h'yyb neỹỹm
doo me ër hajaa ër ana bä P'op Hagä Do
matym gó ër ky n'aa ets'ẽẽ bä, ër ma ejäm
bä. Dooh ge'ỹỹm pé ji. 13 Ti hyb n'aa ỹ etsẽẽ
bë hã, bë h'yy gejë hõm manäh, nesaa do
ỹ radawäts gëët doo bä bë hyb n'aa ỹ ahoop
do hyb n'aa, baad tabahadoo hyb n'aa bë hã
ta ti ỹ ahoop doo. Taw'ããts hẽ bë tsebee ta
ti hyb n'aa.

14 Ti hyb n'aa kä, taron ỹ nu paa me ỹ
bahyy häng ër Yb hỹ pong jé hawät do
wë, bë hyb n'aa ỹ ky n'aa etsẽẽ hyb n'aa.
15 Ta ti ër Yb an'oo bä hỹ pong jé habong
doo, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do
na-ããj hẽ rababok hyb n'aa. 16 Tak'ëp ër
Yb kabaj'aa, tak'ëp baad ub. Ti hyb n'aa
ỹ ky n'aa etsẽẽ ta Sahee me bë tah'yyb
hej'oonh hyb n'aa. 17 Ãã ky n'aa etsẽẽ na-
ããj hẽ bë h'yyb gó Kristo bawäd had'yyt
hẽ hyb n'aa, ta hã bë h'yy ka'eeh do hyb
n'aa. Ãã ky n'aa etsẽẽ bëëh, baad had'yyt hẽ
bë kamahẽn hyb n'aa, kamahẽn gó sahõnh
hẽ bë moo bok hyb n'aa, 18 sahõnh hẽ P'op
Hagä Do karapee wób sa sii baad bë h'yy
kadaw'uuh hyb n'aa tak'ëp baad had'op ji
Kristo kamahẽn do hã. 19 Ãã karẽn paawä bë
bahapäh ta ti ji Kristo kamahẽn doo, dooh
né paawä ji haja bä sahõnh hẽ ji hapëë bä, ta
bahãnh baad ub tabahadoo do hyb n'aa. Ji
hã takamahẽn do bë bahapäh ỹ wén karẽn,
baad bë h'yyb gó P'op Hagä Do bawät hyb
n'aa, P'op Hagä Do bawät doo da né hẽ bë
baboo däk hyb n'aa kä.

20 Ta hã ër hajaa ër ky n'aa etsẽẽ do
bahãnh, ër hajaa ër hyb n'aa newëë do
bahãnh tak'ëp P'op Hagä Do hajaa tamoo
wät ër mahang, ta hejój me ër h'yyb gó
hawät doo me. 21 Ãã karẽn Jesus hã h'yy
ka'eeh do sa hyb n'aa, Kristo Jesus hyb
n'aa na-ããj hẽ P'op Hagä Do kawehëë däg
had'yyt hẽ. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.

4

*P'op Hagä Do kar*ẽn doo da ji bawät do ky
n'aa hahỹỹh

1 Ti hyb n'aa, ỹỹh, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do ky n'aa ỹ ma metëëk do hyb n'aa ỹ
radawäts gëët doo, tak'ëp ỹ betsẽẽ bë hã
P'op Hagä Do ta wë tats'yyt do sa hã takarẽn
doo da né hẽ bë babok. 2 Taw'ããts hẽ dooh
né hẽ bë h'yy kasabé bä. Taw'ããts hẽ kaja
hẽ denaa hẽ bë h'yyb bë mahũũm ta wób
sa wë. Nayyw hẽ bë kawaj'ããn manäh.
Taw'ããts hẽ kamahẽn gó bë gadoo, ta wób
bë ganen'aak do ramoo boo né paawä bë hã.
3 Séd ër h'yyb hedo däk P'op Hagä Do Sahee
an'oo bä. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë hyb
n'aa tam'aah, h'yyb nyyw gó had'yyt hẽ bë
babok ta wób sa wë, tanahänh hyb n'aa séd
bë h'yyb hedoo doo. 4 Sét né hẽ Jesus hub
hadoo ëër, ta hã h'yy ka'eeh doo. Sét né
hẽ P'op Hagä Do Sahee ër gadoo doo. Ti
hadoo na-ããj hẽ, sét né hẽ baad hadoo do
bë gada do ta jawén bë gadoo do pan'aa, bë
P'op Hagä Do wén naëëj wät. 5 Sét né hẽ
ër Wahë N'aa, Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Doo. Sét né ër h'yy ka'eeh doo. Sét né hẽ
ër nu gahem'uun doo. 6 Sét né hẽ P'op Hagä
Doo, sahõnh hẽ ta hã h'yy ka'eeh do sa Yb,
sahõnh hẽ tabag'ããs doo, sahõnh hã moo
wät doo, sahõnh hẽ ër h'yyb gó hawät doo.

7 Tii d' tahado né paawä, sét nado ër hã
tanoo do ër hajaa doo. Kristo h'yyb däng
doo da, sahõnh hẽ sa hã tabanoo ji hajaa do
P'op Hagä Do Sahee anoo doo. 8 Ti hyb n'aa

né hẽ hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do
her'oot paah:

"P'op tabasëëk noo gó,
duu hẽnh rabana ta majĩĩ wób tameso
padëëk do tan'oo bä.
Tii bä sa matym n'aa taban'oo däg kän ta
karapee hã."*

9 (Hahỹỹ d' tahanäng pé ti p'op tabasëëk
doo: Tabasëëk do pooj jé badäk hahỹỹ bä
Kristo bewäd hyng. 10 Ti né hẽ ti hỹ pong
jé hasëëk do sahõnh hẽ sa bahẫnh taba-
hado däk hyb n'aa, sahõnh hẽ tabag'ããs
hyb n'aa kä.) 11 Ti né hẽ ti ta wób hã
tabanoo ta mejũũ do rabahadoo hyb n'aa.
Ta wób hã tabanoo P'op Hagä Do Sahee
sa hã metëëh do her'oot doo. Ta wób hã
tabanoo ta panyyg hanäm do jé pad'yyt
hẽ rabaher'ood hõm hyb n'aa. Ta wób hã
tabanoo Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hagã
n'aa, sa ma matëg rabahadoo hyb n'aa. 12 Ti
hadoo pé tawén noo sa hã, P'op Hagä Do
karapee ramasa hyb n'aa, takarẽn do ta
karapee rahajaa ramoo bok hyb n'aa. Tii
d' tawén d'oo na-ããj hẽ, Kristo hã h'yy
ka'eeh do rah'yy kahej'oonh hyb n'aa, baad
rah'yy ka'eeh, baad raky dahé magyys hẽ
hyb n'aa, 13 sahõnh hẽ ëër, séd hã ër h'yyb
hedo däg kän hyb n'aa ër h'yy kaha'eeh
do hyb n'aa, P'op Hagä Do T'aah ër hapäh
do hyb n'aa. Aj'yy h'yyb mapëë däk do
hadoo ër bahado däk tii bä, Kristo hado däk
né hẽ ër bahadoo hyb n'aa kä. 14 Tii bä,
dooh karepé ër hado boo bä kä. Dooh h'oo
t'aah hadoo ër hado boo bä, jé pad'yyt hẽ
maadaka maeh do mahũũm doo, jé pad'yyt
hẽ bah'ood ahëm hõm doo. Dooh ajyy ji hã
wad'ii doo, h'yy kamep'ëëh doo me panyyg
hahup nadoo do rama mehet'ëëk do ër ky
dahé wäd bä, ỹ hanäng péh. 15 Hỹỹ kä,
taw'ããts hẽ kamahẫn gó ër ber'oot ër maa
newëë baad hadoo do ky n'aa, sahõnh hẽ ta
tii hã ër h'yyb mepëë däk hyb n'aa, Kristo
hadoo ër bahado däk hyb n'aa kä. Ta hã
h'yy ka'eeh do sa nu gabóg né ti Kristo. 16 Ta
hub hadoo ëër. Sahõnh hẽ ji hã hanäng
doo, ji tsyym hedoo doo, ji moo hedoo doo,
ji jarãã masoo baad tabahadoo hyb n'aa.
Sahõnh hẽ ji hã hanäng do baad rado bä,
baad ub tii bä ji, ji hejoonh. Ti hadoo ër
hã, Jesus hã h'yy ka'eeh do hã: Kamahẫn
gó ër sahõnh hẽ ër moo boo bä Kristo, ër
nu gabóg, sét ken'yyh ër hã tanoo doo, tii
bä ër da h'yy kahej'oonh, baad ër h'yy kae
magyys hẽ, baad ër ky dahé magyys hẽ.

17 Ti hyb n'aa, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
kyy gó tak'ëp péj bë ỹ mejũũ, P'op Hagä Do
sa h'yyb gó nahapäh do rababok doo da bë
aboo boo manä wäd! Daap hadoo do rahyb
n'aa newëë do jawén rababok tii. 18 H'yy
gatemah baad hadoo do hã. Nabuj keh'ũũm
do hyb n'aa, dooh rah'yy kadawuung bä,
dooh rah'yy gah'ood bä P'op Hagä Do hã. Ti
hyb n'aa dooh rahapëë bä na-ããj hẽ papuuj
gó ji awät doo, ji hã P'op Hagä Do anoo
doo. 19 Rawao däk nesaa do ramoo bok do
hã. Ti hyb n'aa dooh ranu mebyy wäd
bä nesaa do ramoo bok do hã. Sa h'yyb
karẽn do jawén rababoo had'yyt hẽ. Hajõng
hedoo pé nu meby n'aa näng do ramoo boo
had'yyt hẽ. Dooh rah'yy keba bä ta ti hedoo
do hã. Kah'ũũm ta ti nesaa do rakarẽn doo.
20 Bëë kä, dooh ta ti rababok doo da bë aboo
boo bä do hyb n'aa Kristo bë wén hapëë
däk bë h'yyb gó. 21 Bë ky n'aa napäh né hẽ
Kristo ky n'aa. Bë ãã ma met'ëëg wät nyy
da takarẽn bë babok, ta hã bë h'yy kata däk
do hyb n'aa. Baad hadoo do ky n'aa Jesus
hanaa bë ãã ma met'ëëg wät doo. 22 Bë ãã
ma met'ëëg wät, bë beréd hõm hyb n'aa
pooj jé bë babok do paah, ji h'yyb karẽn
do ji tawadii do hyb n'aa baad nado wäd
doo. 23 Bë ãã ma met'ëëg wät, bë an'oo bë
P'op Hagä Do h'yyb wareem. 24 Bë ãã ma
met'ëëg wät, bë gadoo hyb n'aa kä bë h'yyb
tym papuuj, P'op Hagä Do mo haj'aa ta da
hadoo tabahadoo hyb n'aa. Baad had'op ji
bawät, P'op Hagä Do karẽn doo da ji bawät
ta ti an'oo bä. Baad hadoo do hanaa ta tii da
ji bawät doo.

25 Ti hyb n'aa bë noo kanesa manäh.
Taw'ããts hẽ bë noo gehub bë da hadoo do
sii bë er'ood bä, séd uuh ër sahõnh hẽ ër
bahadoo do hyb n'aa. 26 Bë kawaj'ããn bä, bë
an'oo manä baad nadoo do bë moo boo ta
ti hyb n'aa. Kawaj'ããn bë hyb n'aa hũũm
manäh. Bë h'yyb ehód manä bë kawajããn
doo. 27 Bë an'oo manä ta tyw n'aa Dijab† hã,
bë tah'yyb natatuk hyb n'aa.

* 4:8 Saaw-Mo 68.18 † 4:27 Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab.

[28] Pooj jé hets'ëëk doo, taw'ããts hẽ dooh
tetsëëg wäd bä. Taw'ããts hẽ tamoo wät hỹỹ
kä, ta wë tabanäng hyb n'aa, wë bedoh do
tamasa hyb n'aa kä.
[29] Bë esog manä nesaa do ta wób h'yyb
rejãã doo. Jããm hẽ baad hadoo doo, ta wób
masa do bë her'ood. Ji da hadoo do h'yy
katón bä, ji h'yyb en'yym ji her'oot doo me.
Tatsebee bä, tsebé doo me ji ber'oot. Ti
hõm do had'yyt hẽ. Tii d' bë bad'oo baad
tanu däng hyb n'aa maa new'ëë do sa hã.
[30] Bë er'ood manäh, bë moo boo manä na-
ããj hẽ P'op Hagä Do Sahee h'yy katón hanoo
doo. Ta Sahee P'op Hagä Do anoo dó ër hã,
ër ta karapee tametëëh hyb n'aa. Tanoo dó
ër hã baad ër tabed'ëëp bä kä. [31] Taw'ããts
hẽ bë eréd hõm sahõnh hẽ bë manabaan
doo, h'yy ganapũũ doo, ji kawajããn doo,
ky ked'aak doo, ta see ji ky n'aa rejãã do
na-ããj hẽ. Taw'ããts hẽ bë eréd hõm né
hẽ bë da hadoo do bë pan'aa takyyk doo.
[32] Taw'ããts hẽ h'yyb nyyw gó bë gadoo ta
wób. Taw'ããts hẽ bë t'yyd mehĩĩn bë da
hadoo doo. Taw'ããts hẽ bë mabaan hõm
baad nadoo do ta wób bë hã rabad'oo doo,
nesaa do bë moo bok do paah Kristo hyb
n'aa P'op Hagä Do mabaan hõm doo da né
hẽ.

5

[1] Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ P'op Hagä Do
bad'oo doo da né hẽ bë bad'oo, ta taah
tak'ëp takamahẽn do bë bahadoo do hyb
n'aa. [2] Taw'ããts hẽ kamahẽn gó bë babok,
Kristo ër takamahẽn doo da né hẽ, ta daaj
hẽ takan'oo däk doo, ër hyb n'aa tadajëp
hyb n'aa. P'op Hagä Do h'yy gadajang Jesus
hã, ta daaj hẽ takan'oo däk do hyb n'aa ër
hyb n'aa tadajëp noo gó.
[3] Bë aã̃ manä bë ỹỹm nadoo do sii, bë
patug nadoo do sii. Bë moo boo manä nesaa
do nu meby n'aa näng do bë hã hanäng
doo me. Bë hyb n'aa hũũm manä bë ma.
Tabad'op hẽ ti hedoo do bë moo boo manäh.
Dooh bë er'ood bë da hadoo do sii ta ti
hedoo do ky n'aa. Dooh tii da P'op Hagä Do
karapee tsyt hẽ ta wë tasëëw hõm do raboo
bä. [4] Bë er'ood manä nesaa do nu meby
n'aa näng doo. Daap hadoo do na-ããj hẽ,
taw'ããts hẽ dooh bë her'ood. Taw'ããts hẽ
dooh bë ky masuuj bä nu meby n'aa näng
doo me ta wób rakawew'aam hyb n'aa.
Dooh tii da rer'ood bä Jesus hã h'yy ka'eeh
doo. Taw'ããts hẽ hahỹỹ da bë bad'oo: P'op
Hagä Do wë ër tsebé baad hadoo do ër
hã tanoo do hyb n'aa. [5] Baad ỹ karẽn bë
bahapäh hahỹỹh: Sa ỹỹm nadoo do sii,
sa patug nadoo do sii he'ỹỹh doo, nesaa
do nu meby n'aa näng do sa hã hanäng
doo me ramoo bong doo, sa ma rahyb n'aa
h'ũũm do na-ããj hẽ, dooh ragado bä Kristo
P'op Hagä Do daheeh rabag'ããs doo bä.
Sa ma rahyb n'aa h'ũũm doo, kabarii hã
h'yy kaha'eeh do hadoo, sa ma hã rah'yyb
padëëk do hyb n'aa. Dooh P'op Hagä Do hã
rah'yy kae heh'äät ta tii. [6] Bë gado manä
ky kamep'ëëh doo me bë rakarẽn bä bë
rawad'ii bä, ji hajaa nanäng nesaa do ji moo
wäd bä raher'ood bä. Ta ti hedoo do hyb
n'aa né hẽ P'op Hagä Do rejãã da nabuj
keh'ũũm doo. [7] Ti hyb n'aa sa da bë h'yyb
hedo manäh.
[8] Badagyp do hadoo doo gó bë babok
paah. Hỹỹ kä ta bag hadoo doo gó bë baboo
däk Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã bë h'yy
kata däk do hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ããts
hẽ ta bag hadoo doo gó né hẽ bë babok. [9] Ta
bag gó ji awäd bä, baad ji ky enyym, baad
hadoo do P'op Hagä Do karẽn do ji moo wät,
dooh ji noo kanesa bä, dooh ji wad'ii bä.
[10] Baad bë hyb n'aa newë, Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do karẽn do hã bë h'yy kadaw'uuh
hyb n'aa. [11] Bë moo boo manä badagyp
do hadoo doo gó habok do ramoo heb'ooh
doo. Dooh baad hadoo do ta ti hanaa. Bë
maher'ood sa hã, bë metäh sa hã, baad nado
rabahapäh hyb n'aa ta ti badagyp hadoo
doo gó moo kahew'ëët doo. [12] (Nu meby n'aa
näng kejën doo gó ramoo heb'ooh do ky
n'aa ji her'ood bä.) [13-14] Ti hadoo né hẽ, sa hã
ji maher'ood bä, ji metä bä sa hã nyy da P'op
Hagä Do karẽn ji hã, nesaa do né hẽ ti ramoo
bok doo, rabahapäh da tii bä. Ta bag banäng
bä ji manyyh do badagyp doo gó kejën do
hadoo tii. Ta bag metëëh, ji bahapäh da ny
hadoo ta tii. Ti hyb n'aa hahỹỹ da ta wób sa
kyyh:

"Ty gawëëj däg haỹỹh do õm.

* 5:13-14 Gadagyp do hadoo doo gó habok doo, ha'ỹỹh do hadoo, dejëp do hadoo na-ããj hẽ P'op Hagä Do ranahapäh do hyb n'aa. Kristo ky n'aa ji gado bä ji ty gawëëj däk do hadoo, ji ganä wät do hadoo.

Ganä da dejëp do mahang hawät do õm.
Tii bä Kristo bag adäng da a hã.”*

15 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ baad bë hyb
n'aa matakä nyy da bë babok. H'yy
gatemah do rababok doo da bë aboo manäh.
Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do karẽn do hã h'yy
genäh do rababok doo da bë babok. 16 Ta
tyw n'aa nyy bä baad hadoo ji moo wät
hyb n'aa, taw'ããts hẽ bë moo boo né hẽ
baad hadoo doo, nesaa do jé pad'yyt hẽ
takah'ũũm kän do hyb n'aa da hẽ. 17 Ti hyb
n'aa bë h'yy gatema manäh. Taw'ããts hẽ
bë h'yy kadaw'uuh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do karẽn do hã. 18 Bë eëg manä hejoonh do
bë ba'oom hyb n'aa. Ji baoom do ji tah'yyb
mahũũm nesa do ji her'oot, nesaa do ji moo
wät hyb n'aa, ji tarejãã na-ããj hẽ. Taw'ããts
hẽ P'op Hagä Do Sahee tii, bë an'oo baad bë
tah'yyb mahũũm hyb n'aa. 19 Tii bä, Saaw-
Mo hã hanäng do kejäm do ky n'aa me, ta
see pé P'op Hagä Do ji ma ejäm do ky n'aa
me na-ããj hẽ bë maher'ood ta wób.† Tii bä,
bë h'yyb gó naa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
bë j'aa etsë, bë ma ejäm. 20 Tii bä, P'op Hagä
Do Sahee bë tah'yyb mahũũm do hyb n'aa,
taw'ããts hẽ ër Wahë N'aa Jesus Kristo häd
gó had'yyt hẽ bë h'yy gadeja P'op Hagä Do
ër Yb wë. Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ hyb n'aa
bë h'yy gadeja ta wë. 21 Kristo bë weh'ëëh
do hyb n'aa taw'ããts hẽ bë da hadoo do bë
ky daheeh. Taw'ããts hẽ kawanajããn doo gó
bë gadoo bë ramaher'ood bä.

Ỹỹj hã tamaher'oot do ky n'aa hahỹỹh

22 Ỹỹj, taw'ããts hẽ bë ky daheeh bë patug,
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bë ky daheeh doo
da. 23 Ta ỹỹm nu gabóg ta patug, Kristo, ta hã
h'yy ka'eeh do sa nu gabóg hadoo doo da.
Kristo hub hadoo do ta hã h'yy ka'eeh doo.
Kristo sa h'yyb tym dëëb. 24 Taw'ããts hẽ
Kristo hã h'yy ka'eeh do ta hã raky daheeh
doo da sahõnh hã sa ỹỹm raky daheeh sa
patug.

*Ajyy hã tamaher'oot do ky n'aa hah*ỹỹh

25 Ajyy, taw'ããts hẽ bë kamahẽn bë ẽj,
Kristo ta hã h'yy ka'eeh do takamahẽn doo
da, ta daaj hẽ sa hyb n'aa takan'oo däk doo,
26 tsyt hẽ ta wë tabasëëw hõm hyb n'aa, baad
sa hã tabenäm hyb n'aa. Ta ky n'aa hyb n'aa
sa hã tabenäm. Naëng me tabenäm hadoo
sa hã.‡ 27 Tii d' tawén d'oo, tak'ëp hanäm gó
takarẽn ta hã h'yy ka'eeh do rababoo däg
kän, ta wë tagadoo noo gó. Takarẽn dooh
hesus hedoo doo pé sa mahang hanäng.
Takarẽn dooh baad nadoo do sa mahang
hanäng péh. Tsyt hẽ nesaa do mahẽnh,
baad had'op doo da rababoo däk takarẽn.
28 Taw'ããts hẽ ajyy rakamahẽn sa ẽj, Jesus
bad'oo doo da né hẽ ta hã h'yy ka'eeh do wë.
Taw'ããts hẽ sa hã hẽ rakamahẽn doo da ajyy
rakamahẽn sa ẽj. Jé ta ỹỹm kamahẽn doo,
ta daaj hẽ ti takamahẽn ta hã hẽ. 29 Ta ti ỹ
wén her'oot, dooh ta daaj hẽ, ta hub ty n'aa
ges'yyk péh. Ji waa ji esoos ji bahejoonh
hyb n'aa, baad ji hag'ããs ji hub hã. Ti hadoo
Kristo bad'oo ta hã h'yy ka'eeh do hã, baad
ji tabahag'ããs. 30 Sét ken'yyh ëër, ta hub uuh
hadoo ëër. 31 Hahỹỹ da takerii däk Genesis
hã: “Ti hyb n'aa kä m' aj'yy kä sa yb sa ỹỹn
mahẽnh kä sa m'aa hẽnh kä, tagatëë hyb
n'aa ta ỹỹm kä. Raketëë jawén paa bä sét
rabahado padëëk ta ỹỹm daheeh”,§ näng
kerih doo. 32 Tak'ëp tabahetsooh ta ti kerih
do ky n'aa see pooj jé ji nahapäh doo. Hã
ỹỹ, Kristo, ta hã h'yy ka'eeh doo, séd h'yyb
hedoo do ky n'aa ta ti taher'oot na-ããj hẽ.
33 Te hub né paawä ta tii, ketëë do sa ky n'aa
na-ããj hẽ taher'oot. Ti hyb n'aa sahõnh hẽ
bë ajyy, taw'ããts hẽ bë kamahẽn bë ẽj bë
hã hẽ bë kamahẽn doo da. Taw'ããts hẽ ỹỹj
raweh'ëëh sa patug.

6

*Karapee, pahëëw, maruus, sa yb hã na-ããj h*ẽ tamaher'oot do ky n'aa hahỹỹh

1 Karapee, pahëëw, maruus, Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do karapee bë bahadoo do hyb
n'aa, bë ky dahé bë yb, bë ỹỹn. Taw'ããts hẽ
né hẽ ta tii da bë bad'oo. 2 Hahỹỹ da kerih do
hã: “Mawehëë a yb, mawehëë a ỹỹn.” Jããm
pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ji ky
dahé bä baad hadoo do ji gadoo taky däng
do tii. 3 Hahỹỹ da ji hã taky däng: “Mawehëë
bä a yb, mawehëë bä a ỹỹn õm wäd dawëët
da badäk hahỹỹ bä.”*

† 5:19 Ta wób ji h'yyb en'yym hyb n'aa tii, sahõnh hẽ ratsebé hyb n'aa na-ããj hẽ. ‡ 5:26 Ji nu kemuun do ky n'aa tii. § 5:31 Genesis 2.4 * 6:3 Dew-Teronom 5.16

4 Bëëh, sa yb, bë ejã̃g manä bë taah
rah'yy ganapõ mahã̃nh. Taw'ããts hẽ baad
bë baw'ëëh baad bë maher'ood sa hã, baad
rababok hyb n'aa. Bë ma met'ëëg sa hã nyy
da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karẽn ji bawät.

Sa karom hã, sa kariw n'aa hã na-ããj hẽ
tamaher'oot do ky n'aa hahỹỹh

5 Bëëh, sa karom, bë ky dahé bë kariw
n'aa. Baad bë wehëë sa hã. J'ooj madäk
doo me bë moo boo manäh bë ramejũũ doo.
Kristo bë ky daheeh doo da bë ky dahé bë
kariw n'aa. 6 Taw'ããts hẽ dooh jãã̃m hẽ bë
ky daheeh bë moo bok do tahegãã bä, bë
hã taj'aa etsë bë karẽn paawä do hyb n'aa.
Kristo karom bë bahadoo do hyb n'aa, bë
h'yyb gó naa, P'op Hagä Do karẽn doo da
bë moo boo sahõnh hẽ. 7 T'õp bë h'yyb gó
naa, tsebé doo me, bë moo boo bë ramejũũ
doo. Taw'ããts hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do wë bë moo bok ta ti bë h'yyb gó, ajyy
wë had'yyt nado. 8 Hahỹ bë hyb n'aa newë:
Sahõnh hã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do anoo
da baad hadoo do ji moo wäd wät do mabaj,
ta see karom ji do bä, sa karom ji nado bä
na-ããj hẽ.

9 Bëëh, sa kariw n'aa hedoo doo, bë karom
bë raweh'ëëh doo da bë wehëë na-ããj hẽ
sa hã. Bë eã̃m manä bë karom, sét né
hẽ ji Kariw N'aa hỹ pong jé hawät do bë
bahapäh do hyb n'aa. Bë karom sa Kariw
N'aa, bë kariw n'aa na-ããj hẽ né tii. Ta ti
dooh tasëëw bä ji mahang. Séd gó tagadoo
sahõnh hẽ. Ti hyb n'aa tabad'oo doo da bë
bad'oo.

Ji mo n'aa jesuu n'aa ky n'aa hahỹỹh

10 Tagadëëg ub bë ỹ maher'oot hahỹỹh:
Bë h'yy kahejój Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
hanaa, tak'ëp hadoo do ta hejój hanaa.
11 Kaneb'ooh do pooj jé sahõnh hẽ ta mo
n'aa jesuu n'aa warahén dadäk doo da, ta
kuman tado däk doo da, bë dadäg hadoo bë
mo n'aa jesuu n'aa, bë ado däg bë kuman
hadoo do bë hã P'op Hagä Do an'oo däk doo,
Dijab karẽn bä bë tawadii, bë hã tanahajaa
hyb n'aa, ta hã bë j'aa ketsë hyb n'aa. 12 Ta
ti ỹ wén her'oot, dooh ajyy ër majĩĩ rado
bä. Karap'aar h'yyb nesaa do hedoo do hyb
n'aa jewyk doo, nesaa do hejój n'aa näng
doo, badäk hahỹỹ bä badagyp do hadoo doo
gó habok do hã bag'ããs doo, ti né hẽ ër
majĩĩ. Kabaj'aa hedoo do nesaa do wë hã
habong doo, ti né hẽ na-ããj hẽ ër majĩĩ.
13 Ti hyb n'aa, bë ado däg sahõnh hẽ bë
mo n'aa jesuu n'aa, bë kuman hadoo do
na-ããj hẽ P'op Hagä Do anoo doo, nesaa
do bë wë takajaa noo gó nesaa do bë hã
tanahajaa hyb n'aa, sahõnh hẽ bë bahajaa
bä kä, bë j'aa ketsë hyb n'aa kä. 14 Baad bë
hyb n'aa matakä däg. Bë ehub had'yyt hẽ
bë her'oot do hã, ër majĩĩ wë bë bahej'oonh
hyb n'aa. Warahén ta baa wyd tadadäk
doo da tii, tanahewaat hyb n'aa. Warahén
ta h'yyb gatsapoog n'aa tadadäk doo da
baad takan'yyh hyb n'aa, baad had'op bë
aboo baad bë kan'yyh hyb n'aa. 15 Warahén
ta tsyym suun tapadedëëk doo da taka-
hej'oonh hyb n'aa, tii da baad bë gado
panyyg hanäm doo, h'yyb nyyw gó ji bawät
hanoo doo, nesaa do hã bë h'yy kahej'oonh
hyb n'aa. 16 Warahén gatoj jesuu n'aa hadoo
ji h'yy ka'eeh doo. Bë h'yy kae né hẽ. Bë
h'yy kae bä bë hajaa bë meduuk gatoj hadoo
do hahõng do Nesaa Do Yb hanaa. Bë h'yy
kae bä, bë hajaa bë medug bä Nesaa Do Yb
bë tah'yyb tatuk doo. 17 Warahén ta soog
sapaar s'ëëb tadadäk doo da, baad bë hyb
n'aa newë had'yyt hẽ bë Jesus edëëb wät né
hẽ nesaa do mahã̃nh. Bë ado däg na-ããj hẽ
P'op Hagä Do Sahee anoo do sẽn-jeer, P'op
Hagä Do kyyh. 18 Bë er'ood had'yyt hẽ P'op
Hagä Do sii, bë hã ta Sahee h'yyb mahũũm
doo da. Bë ky n'aa ets'ẽẽ bë tamasaa
had'yyt hẽ hyb n'aa. Bë hyb n'aa matakä
had'yyt hẽ. Bë h'yy gejë hõm manäh. Bë ky
n'aa ets'ẽẽ had'yyt hẽ ta wób Jesus hã h'yy
ka'eeh doo.

19 Taw'ããts hẽ hëp ỹ n'aa na-ããj hẽ bë ky
n'aa etsẽẽ, ỹ ber'oot bä, P'op Hagä Do anoo
hyb n'aa hã ỹỹ ỹ her'oot do pan'aa, h'yyb
neỹỹm doo me ta ky n'aa hanäm do pooj jé
ji nahapäh do ta wób hã ỹ maher'oot hyb
n'aa. 20 Ta ti ky n'aa hanäm do rod n'aa ỹỹh,
Jesus mejũũ doo, ỹ rawén dawäts gëët. Hëp
ỹ n'aa bë ky n'aa ets'ẽẽ, ta ky n'aa hanäm do
h'yyb neỹỹm doo me ỹ baher'oot hyb n'aa,
hã ỹ Jesus karẽn doo da.

Paw-Ro kedëë hõm do ky n'aa hahỹỹh

21 Tikiko, ër hỹỹj hadoo do baad ër
kamahã̃n doo, baad ãã sii Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do wë moo wät doo, bë da tama-
her'oot sahõnh hẽ këh ỹ n'aa. 22 Bë wë ỹ
mejũũ tabahõm bë tamaher'oot hyb n'aa

nyy da babä ãã babok, bë tah'yyb en'yym
hyb n'aa na-ããj hẽ.
23 Ãã karẽn h'yyb näw, kamahã̃n doo,
baad h'yy ka'eeh do na-ããj hẽ P'op Hagä Do
ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do ranoo bë hã hã̃j haa hedoo doo. 24 Ãã
karẽn sahõnh hẽ ër Wahë N'aa Jesus Kristo
hã had'yyt kamahã̃n do wë P'op Hagä Do ky
enyym. Jããm hẽ kä.

Pirip
Jesus hã h'yy ka'eeh do Pirip häd näng do panang bä habong do hã Paw-Ro ma erih do hahỹỹh

Kedëng do ky n'aa hahỹỹh

1 Ỹ Paw-Ro, Tsimoot daheeh, Kristo Jesus
karom hedoo do ããh, ãã edëng bë sahõnh
hẽ, tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw bong
doo, Kristo Jesus hã h'yy kata padëëk doo,
panang Pirip häd näng doo bä haj'eenh doo.
Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa, sa
wahë n'aa masa n'aa tii bä haj'eenh do ãã
edëng na-ããj hẽ.
2 Ỹ karẽn P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hẽ ky
en'yym bë hã. Ỹ karẽn baad ub Kristo bë
rah'yyb en'yym.

Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa Paw-Ro ky n'aa etsẽẽ do ky n'aa hahỹỹh

3 P'op Hagä Doo, ỹ h'yy kaha'eeh do wë ỹ
h'yy gadajang bë ỹ hyb n'aa hesé bä. 4 Bë ỹ
ky n'aa ets'ẽẽ bä, h'yy gadajaa gó had'yyt
hẽ ỹ ky n'aa etsẽẽ bë sahõnh hẽ, 5 bë du
doo noo gó naa Jesus hã bë h'yy ka'eeh do ỹ
bë masa do hyb n'aa Kristo panyyg hanäm
do ỹ maher'oot hyb n'aa. 6 Baad ỹ bahapäh
hahỹỹh: Bë h'yyb gó baad hadoo do P'op
Hagä Do du doo doo, kaja däk da tan'oo bä
Jesus Kristo matëëh bä kä. 7 Taw'ããts hẽ
né hẽ tii da ỹ hyb n'aa newëë sahõnh hẽ
bë wë, bë ỹ kamahẽ̃n do hyb n'aa tak'ëp.
Bë sahõnh hẽ ỹ bë masa ỹ moo wät do hã,
taky enyym doo gó hã ỹ P'op Hagä Do an'oo
däk do hã. Ỹ bë masa ragadahew'ëës doo
gó ỹ bagëët bä. Ỹ bë masa na-ããj hẽ, hyb
n'aa jew'yyk do sa matym gó ỹ ag'ëëd bä
Jesus panyyg hanäm do ỹ mo n'aa jesuu hyb
n'aa, te hub né hẽ ỹ metëëh hyb n'aa sa hã.
8 Tak'ëp paawä ỹ karẽn bë ỹ bahapäh, Kristo
Jesus ji kamahẽ̃n doo da bë ỹ kamahẽ̃n do
hyb n'aa. Né hup ỹ né hẽ ti ỹ her'oot do
P'op Hagä Do hapäh.
9 P'op Hagä Do hã bë ỹ ky n'aa etsẽẽ,
bë kamahẽ̃n do takah'ũũm hyb n'aa. Bë ỹ
ky n'aa etsẽẽ, bë tah'yy gan'yyh hyb n'aa.
Bë ỹ ky n'aa etsẽẽ, bë bahapäh hyb n'aa
ny hadoo do baad ub, ny hadoo do baad
nadoo doo. 10 Tii d' ỹ wén ky n'aa etsẽẽ,
baad had'op do bë bahapäh hyb n'aa, baad
had'op bë babok hyb n'aa na-ããj hẽ Kristo
matëëh bä kä. Ỹ karẽn dooh bë hã raw'yyt
pé bë hã raky n'aa tapaa pé bë babok do hã
Kristo matëëh bä kä. 11 Tii d' ỹ wén ky n'aa
etsẽẽ na-ããj hẽ, baad had'op tabahadoo hyb
n'aa had'yyt hẽ sahõnh hẽ bë bad'oo doo,
P'op Hagä Do hã sahõnh hẽ raj'aa etsë hyb
n'aa, P'op Hagä Do kawehëë däk hyb n'aa
na-ããj hẽ baad hadoo do bë hã rabahapäh
bä. Jesus Kristo hanaa né hẽ ta ti baad ji
awät do had'yyt doo.

Jesus ky n'aa kah'ũũm do ky n'aa hahỹỹh

12 Hỹỹ kä wakãn haa hedoo doo, ỹ karẽn
bë bahapäh hahỹỹh: Baad nadoo do wë ỹ
kajaa doo, dooh tahewad bä Jesus ky n'aa
hanäm doo. Baad nadoo do wë ỹ kajaa
doo, Jesus ky n'aa hanäm do jé pad'yyt hẽ
takah'ũũm tan'oo bä. 13 Sahõnh hẽ warahén
Roma buuj sa wahë n'aa tób haeh do
hag'ããs doo, panang buuj na-ããj hẽ, raba-
hapëë däg kän Kristo hyb n'aa ti ỹ radawäts
gëët. 14 Ragadahew'ëës doo gó ỹ bagëët
do hyb n'aa hajõk ër hỹỹj hedoo do babä
habong do rah'yyb hedo padëëk, Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do hã rah'yy kasadëë
padëëk, neỹỹm doo gó rawén her'ood hõm
hỹỹ kä P'op Hagä Do ky n'aa.

15 Sa wób rabaher'oot Kristo ky n'aa
rahyb n'aa jewës do hyb n'aa ỹỹh, bahẽ̃nh
ỹỹ rakarẽn ranu gapad'ëëk do hyb n'aa na-
ããj hẽ. Ta wób rabaher'oot Kristo ky n'aa
ỹ ramasa rakarẽn do hyb n'aa, ta ky n'aa
takah'ũũm hyb n'aa. 16 Tii d' rawén d'oo ỹ
rakamahẽ̃n do hyb n'aa. Ỹ radawäts gëët
P'op Hagä Do an'oo bä rabahapäh, Kristo
ky n'aa hanäm do ỹ mo n'aa jesuu hyb
n'aa, te hub né hẽ ỹ metëëh hyb n'aa ta
wób sa hã. Ta ti rabahapäh do hyb n'aa ỹ
ramasa. 17 Ta wób rawén her'oot Kristo ky
n'aa, bahẽ̃nh ỹỹ ranu gapad'ëëk rakarẽn do
hyb n'aa. Baad hadoo do hyb n'aa nado sa
h'yyb Kristo ky n'aa rabaher'oot doo. Tii da
rawén d'oo rakarẽn né paawä baad nadoo
do ỹ bahob magyys hẽ ragadahew'ëës doo
gó. 18 Na manä ti ta tii. Sa h'yyb baad
nadoo doo me rer'ood bä, sa h'yyb baad
hadoo doo me ta wób rer'ood bä, taw'ããts
hẽ Kristo ky n'aa takaher'ood hõm. Kristo
ky n'aa takaher'ood hõm do hyb n'aa ỹ h'yy

gadajang, sa h'yyb baad nadoo doo me ta
wób rabaher'ood né paawä.
Ỹ d' h'yy gadajaa had'yyt hẽ, [19] baad
nadoo do babä ỹ ahoop do takawareem däg
da baad hadoo do hã ỹ bahapäh do hyb n'aa.
Ỹ da reréd hõm baad ỹ bahõm hyb n'aa. Tii
d' tawén hadoo P'op Hagä Do hã ỹ bë ky
n'aa etsëẽ do hyb n'aa, P'op Hagä Do Sahee
Jesus Kristo hã hana do ỹ tamasa do hyb
n'aa na-ããj hẽ. [20] Baad hëp ỹỹ gó ỹ gada,
dooh ỹ her'oot pé P'op Hagä Do matym
gó ỹ nu mebyy wät doo. Neỹỹm doo gó ỹ
karẽn paawä ỹ her'oot hyb n'aa jewyk do
sa matym gó, Kristo hyb n'aa ỹ raky n'aa
ety bä. Ỹ karẽn Kristo kawehëë däg had'yyt
hẽ hëp ỹ n'aa, ỹ bedëp do hã, ỹ radajëëb bä
na-ããj hẽ. [21] Tii d' ỹ wén her'oot, Kristo ỹ
weh'ëëh hyb n'aa ỹ wén wät. Ỹ dajëb bä,
ta bahãnh baad ub ti hã ỹỹ, Kristo wë ỹ
bawät hyb n'aa tii bä kä. [22] Badäk hahỹỹ bä
ỹ bawät nä bä, ỹ ma panäk nä, ỹ ma metëëk
nä Kristo ky n'aa. Ỹ haja bä paawä ỹ asëëw
bä ỹ bad'oo doo, dooh ỹ hapëë bä ny hadoo
do ỹ karẽn: Badäk hahỹỹ hã ỹ awäd had'yyt
doo, ỹ dajëp doo. [23] Pawóp hadoo do baad
ub hã ỹỹ! Ỹ karẽn paawä ỹ dajëp, Kristo pa
ỹ bawät hyb n'aa. Ti ti baad had'op do hã
ỹỹ. [24] Ti hadoo né hẽ, baad tabahadoo hyb
n'aa bë hã, taw'ããts hẽ badäk hahỹỹ bä ỹ
bawät nä bä. [25] Ti né hẽ taw'ããts hẽ hã ỹỹ.
Ti hyb n'aa ỹ hapäh, badäk hahỹỹ bä ỹ awät
nä, bë ỹ masa nä Kristo hã bë h'yy ka'eeh
do kah'ũũm hyb n'aa, bë h'yy gadajang hyb
n'aa na-ããj hẽ Kristo hã bë h'yy ka'eeh do
hyb n'aa. [26] Tii bä da, p'aa hẽnh bë mahang
ỹ bawät bä, tak'ëp Kristo Jesus wë bë h'yy
gadajang da hëp ỹ n'aa.
[27] Hahỹ ti sahõnh hẽ bahãnh ỹ karẽn do
bë hã: Ỹ karẽn baad ub bë babok, Kristo ky
n'aa hanäm do hã bë ma kametëëk doo da.
Tii d' bë aboo bä, bë wë ỹ ahõm bä, jããm hẽ
dawëë naa ỹ ky n'aa napäh bä bë ky n'aa,
baad had'yyt hẽ bë h'yyb tym Jesus hã ỹ
bahapëë kän. Séd bë h'yyb hedoo tii b' ỹ
bahapëë kän. Séd hã bë hyb n'aa tam'aah,
ër h'yy ka'eeh do Kristo ky n'aa hanäm
do hana do ma matëg oow rawanareem
hyb n'aa. [28] Dooh da bë jeỹỹm bë hã h'yy
kawareem doo, tii b' ỹ bahapëë kän na-ããj
né kä. P'op Hagä Do gawats'iik da bë wë
h'yy kawereem doo, bë hã rejãã doo. Sa
wë bë neỹỹm do metëëh sa hã ta tii. Bë hã
kä, bë da P'op Hagä Do ed'ëëp bë neỹỹm do
metëëh. P'op Hagä Do né hẽ ti sahõnh hẽ
ta ti hanoo doo. [29] P'op Hagä Do anoo bë
hã Kristo hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa. P'op
Hagä Do anoo na-ããj hẽ Kristo hyb n'aa bë
ahoop bë hã rarejãã doo. [30] Bë hã rah'yy
kawereem kän hã ỹ rah'yy kawereem doo
da. Ti hadoo hã ỹ kametëëh nä babä, bë ky
n'aa napëë kän hỹỹ kä.

2

*Taw'ããts h*ẽ Kristo bad'oo do paa da ji
bad'oo do ky n'aa hahỹỹh

[1] Ti hyb n'aa kä, bë h'yyb enyyw däk
do hyb n'aa Kristo hã bë h'yy kata däk do
hyb n'aa, bë h'yy kanatón wät do hyb n'aa
Kristo bë takamahãn do hyb n'aa, séd bë
h'yy kata däk do hyb n'aa P'op Hagä Do
Sahee hã, Kristo ky enyym do hyb n'aa bë
hã, bë tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa na-ããj
hẽ, [2] ỹ karẽn séd bë h'yyb hedo had'yyt hẽ,
bë kamahãn bë da hadoo doo, séd hã bë
babok, séd hã bë h'yyb padäg. Tii da bë
adoo bä, baad ỹ h'yy gadajaa kän tii bä. [3] Ta
wób sa bahãnh bë nu gapad'ëëk hyb n'aa
nado bë bad'oo sahõnh hẽ bë bad'oo doo.
Bë h'yy kasabé manä bë moo bok do hã. Bë
kadad'uu ta wób sa hã. Bë hyb n'aa jewyyg
ta wób bë hã hẽ bë hyb n'aa jaw'yyk do
bahãnh. [4] Bë karẽn do hã had'yyt nado bë
h'yyb padäg. Taw'ããts hẽ ta wób karẽn do
hã na-ããj hẽ bë hyb n'aa newë.
[5] Taw'ããts hẽ Kristo Jesus h'yyb hadoo bë
h'yyb:

[6] Ta Yb, P'op Hagä Do hado né paawä ti
Kristo Jesus,
tagadoo P'op Hagä Do tanahadoo doo, aj'yy
gó takesok hyb n'aa.
[7] Sahõnh hẽ hỹ pong jé hanäng do
raweh'ëëh do taberéd hõm paah.
Tii bä sa karom hado däk aj'yy tabahado däk
noo gó.
[8] Aj'yy tabahado däk bä, ta daaj hẽ
takadad'uu kän.
Baad P'op Hagä Do taky daheeh do hyb n'aa
tagadoo radaj'ëëp doo.
B'aa kajatsëk do hã tagadoo radaj'ëëp,
nesaa do moo heb'ooh do radej'ëëp doo da.
[9] Ti hyb n'aa sahõnh hẽ sa bahãnh Kristo
bahado däk P'op Hagä Do an'oo bä.

Sahõnh hẽ hyb n'aa jewyk do sa bahã̃nh däg
Kristo P'op Hagä Do an'oo bä.
10 Tii da P'op Hagä Do wén d'oo,
sahõnh hẽ hỹ pong jé habong doo,
badäk hahỹỹ hã habong doo,
t'õp habong do dejëp do paa na-ããj hẽ,
sa taron nu paa me rabehyy b'ëëh hyb n'aa
Jesus raweh'ëëh hyb n'aa,
11 "Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do sahõnh hẽ
bag'ããs do ti Jesus Kristo",
sahõnh hẽ rabaher'oot hyb n'aa.
Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Doo, Jesus
Kristo Yb, kawehëë däk hyb n'aa.

12 Ti hyb n'aa kä, najis haa, baad bë ky dahé däk do paa hadoo, heỹỹm doo me, kajajãn doo me tak'ëp bë hyb n'aa tam'aah ji P'op Hagä Do edëëb wät do hyb n'aa ji moo hew'ëët do hã.* Taw'ããts hẽ tii da bë bad'oo bë mahang ỹ bawäd had'yyt nado. Taw'ããts hẽ bë mahang ỹ nawät bä ta bahã̃nh bë hyb n'aa tam'aah hỹỹ kä ta tii hã. 13 P'op Hagä Do ti hanoo bë karẽn bë moo bok tagen'aak doo. Tanoo na-ããj hẽ takarẽn do bë bahajaa hyb n'aa.

14 Taw'ããts hẽ bë h'yyb tsebé doo me bë moo boo sahõnh hẽ. Bë ky n'aa jẽẽw manäh. 15 Tii d' ỹ mejũũ bë hã, dooh hyb n'aa bë raky n'aa tapaa péh, baad had'op bë bahado däk hyb n'aa, P'op Hagä Do taah nesaa do nanäng do bë bahadoo hyb n'aa kä, badäk hahỹỹ bä nesaa do hedoo doo, nesaa do moo heb'ooh do mahang bë babok bä. Sagõõh gadagyp doo gó wë hã bag padëëk do hadoo bëëh, sa mahang, 16 P'op Hagä Do wë ji edëb had'yyt do ky n'aa sa hã bë baher'oot bä. Taw'ããts hẽ tii da né hẽ bë babok, tii da né hẽ bë bad'oo, Kristo kajaa bä. Ỹ da h'yy kasab'ee, daap hẽ nado tak'ëp bë hyb n'aa ỹ moo wäd wät ỹ bahapäh bä kä. 17 Babä ỹ ahoop do tamasaa bä P'op Hagä Do hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa ta wë bë moo bok doo, tii bä ỹ h'yy gadajang, bë sii ỹ tsebé. 18 Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë h'yy gadejah, bë tsebee si ỹỹ.

Tsimoot ky n'aa hahỹỹh

19 Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã ỹ gada, nayyw hẽ Tsimoot bë wë ỹ mejũũ tan'oo bä. Bë wë ỹ karẽn ỹ mejũũ, bë tah'yyb en'yym hyb n'aa, ỹ na-ããj hẽ ỹ h'yyb nyyw däk hyb n'aa bë ky n'aa tamanaa bä. 20 Jãã̃m hẽ Tsimoot, pa ỹ hawät doo, baad bë tahyb n'aa newëë doo, baad hadoo do bë wë karẽn doo. Dooh ta see pé Tsimoot hadoo doo. 21 Ta wób jãã̃m hẽ sa hã hẽ rahyb n'aa newëë. Sa hã baad hadoo do rahyb n'aa newëë. Dooh Jesus Kristo karẽn do rahyb n'aa newë bä. 22 Tii d' nado Tsimoot. Bë hapëë däk nyy da baad ub Tsimoot bawät. Baad ub sa t'aah sa yb sii moo wät doo da Tsimoot moo wäd wät si ỹỹ Jesus ky n'aa hanäm do hã. 23 Ti hyb n'aa kä, ỹ bahapäh bä kä nyy d' hã ỹ rabad'oo, ỹ karẽn Tsimoot ỹ mejũũ bë wë. 24 Ti hado né paawä, baad Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã ỹ gada, ỹ na-ããj hẽ nayyw hẽ bë wë ỹ bahõm tan'oo bä.

Epaporodit ky n'aa hahỹỹh

25 Ỹ hyb n'aa newë däk, taw'ããts hẽ hã̃j ỹ hadoo do Epaporodit häd näng doo, ỹ tamasa hyb n'aa wë ỹ bë mejũũ do paah, tababaaj hõm bë wë. Warahén rabad'oo doo da, si ỹỹ ti tamo n'aa jesuu panyyg hanäm doo. 26 Bë wë ỹ mejũũ tababaaj hõm tak'ëp sahõnh hẽ bë tahyb n'aa esee do hyb n'aa. Tahyb n'aa tón, nahëë näng paa bë ky n'aa napëë däk do hyb n'aa. 27 Te hub né hẽ. Nahëë näng né paah. P'eets hẽ paawä tadajëp. Tawén nadajëp P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn ta hã. Ỹ na-ããj hẽ P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn, ỹ h'yy kanatón hyb n'aa ta bahã̃nh tadajëb bä paawä. 28 Ti hyb n'aa kä, nayyw hẽ ỹ mejũũ bë wë tababaaj hõm, bë bahapäh bä kä bë h'yy gadajang hyb n'aa. Tii bä da, bë h'yy gadeja kän do hyb n'aa da, dooh da tak'ëp ỹ hyb n'aa tón wäd bä. 29 Taw'ããts hẽ h'yy gadajaa gó bë gadoo da, ji hỹỹj Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã h'yy kata däk do ji gadoo doo da. Taw'ããts hẽ bë weh'ëëh ta ti hedoo doo, 30 p'eets hẽ paawä tadajëp do hyb n'aa Kristo wë tamoo wät do hyb n'aa. Ỹ tamasa bë jawén buuj bë nahajaa do hyb n'aa ỹ bë masaa bä. Tahapëë né paawä dajëp ta hã péh, ti hadoo né hẽ ỹ tamasa.

3

Dooh ji daab yb bä ji daaj hẽ ji hajaa do hã ky n'aa hahỹỹh

* 2:12 Heỹỹm doo me, kajajãn doo me ji wén moo wät tii, ji nes'õõs hyb n'aa. Masuuj nado tii. Ti hyb n'aa tii d' tawén her'oot.

1 Hỹỹ kä wakãn haa, ta see ky n'aa bë ỹ
ma erih: Taw'ããts hẽ bë h'yy gadeja Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do hã bë h'yy kata däk do
hyb n'aa! Dooh ỹ h'yy ganapõ däg bä p'aa
hẽnh ỹ erii bä pooj jé bë ỹ maher'ood wät
doo. Baad ti bë hã, bë ỹ ma erih do bë tamo
n'aa jesuu do hyb n'aa, ta see da bë rama
met'ëëg mahãnh.
2 Bë hyb n'aa matakä ajyy nesaa do moo
bok doo, awaar nesaa do hedoo doo, ji hub
kekyyt doo,* bë rawad'ii mahãnh. 3 Ër ti
P'op Hagä Do karapee heh'äät doo. Dooh
sa masuuj noo byyh kahõk do hã daap yyp
do rado bä ti P'op Hagä Do karapee heh'äät
doo. Ëër, ta Sahee h'yyb mahũũm do hyb
n'aa P'op Hagä Do hyb n'aa jew'yyk doo,
Kristo Jesus hã kasab'ee doo, ër ti P'op Hagä
Do karapee heh'äät doo. Ër ti ta karapee
heh'äät doo, ji hã hẽ ji moo wät do hã, ji
daaj hẽ ji hajaa do hã na-ããj hẽ daab nayyp
doo. 4 Ỹ haja né paawä ỹ daab yb bä ji daaj
hẽ ji hajaa do hã. Sa daaj hẽ rahajaa do hã
radaab yyp rahajaa redoo bä, ỹ sa bahãnh
ỹ hajaa ta tii hã ỹ daab yb bä ỹ karẽn bä
paawä. 5 Masuj ỹ noo byyh ragahõg hõm 8
ta ãh ỹ bahadoo bä kä.† Isaraéw buuj ỹỹh.
Bẽn-Jamih panaa ỹỹh. Eber buuj heh'äät né
ỹỹh. Parisew see né ỹỹh, baad Mosees ky
n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh doo. 6 Tak'ëp ỹ
karẽn do hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk
do sahõnh hẽ raky daheeh, ỹ rejãã paa Jesus
hã h'yy ka'eeh doo.‡ Dooh raw'yyt pé hã
ỹỹ ỹ raky n'aa tapaa péh, baad ỹ ky daheeh
do hyb n'aa paa sahõnh hẽ Mosees ky n'aa
jaw'yyk doo. Baad däg ỹỹ Mosees ky n'aa
jaw'yyk do matym gó.
7 Ti hadoo né hẽ, sahõnh hẽ tii, ti noo
gó ỹ kamahãn doo, dooh wäd ti hã ỹ hỹỹ
kä Kristo ỹ bahapëë däk do hyb n'aa. 8 Ti
had'yyt nado, sahõnh hẽ né hẽ p'ooj ub ỹ
daab yyp doo, dooh its hã ỹ hỹỹ kä Kristo
Jesus, wahë ỹ n'aa, ỹ hapëë däg kän do hyb
n'aa. Sahõnh hẽ bahãnh né hẽ ti Kristo ji
bahapäh doo. Kristo hyb n'aa ỹ eréd hõm
sahõnh hẽ pooj jé ỹ kamahãn doo. Hesus
do ji aw'oong hõm do hadoo sahõnh hẽ ti
hã ỹỹ, Kristo baad ỹ bahapäh hyb n'aa da,
9 ta hã ỹ h'yy kata däk hyb n'aa. Ta hã ỹ
h'yy kata däk do hyb n'aa kä, dooh ỹ tyw
n'aa esóts wäd bä Mosees ky n'aa jaw'yyk
do ỹ ky daheeh do hyb n'aa baad ỹ bahado
däk P'op Hagä Do matym gó. Baad ỹ hado
däk hỹỹ kä P'op Hagä Do matym gó, Kristo
hã ỹ h'yy kae däk do hyb n'aa. P'op Hagä
Do hanaa né hẽ ti baad ji hado däk do ta
matym gó. Ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa né hẽ
tii. 10 Baad ỹ karẽn Kristo ỹ bahapäh. Hahỹỹ
da ti ỹ karẽn: Ỹ karẽn ỹ bahapäh hã ỹỹ hẽ
ta hejój taganä wät noo gó tagadoo doo. Ỹ
karẽn ỹ bahapäh hã ỹỹ hẽ Kristo ahoop doo.
Ỹ karẽn ỹ bahapäh hã ỹỹ hẽ tadajëp doo.
Kristo dajëp paa ër hyb n'aa, ti hyb n'aa ỹ
radajëëb bä ta hyb n'aa, ỹ karẽn ỹ gadoo
né ti na-ããj hẽ. 11 Sahõnh hẽ ta ti ỹ karẽn
ỹ bahapäh hã ỹỹ hẽ, ta jawén ỹ P'op Hagä
Do gan'yyh hyb n'aa dejëp do mahang.

Ji pooj jé hawät do hã tak'ëp ji hyb n'aa matakëë do ky n'aa hahỹỹh

12 Dooh baad Kristo hadoo ỹ hado nä bä.
Dooh baad had'op do ỹ hado nä bä. Ti
hadoo né hẽ, tak'ëp ỹ hyb n'aa tam'aah
Kristo Jesus hadoo ỹ bahado däk hyb n'aa
kä. Ti hyb n'aa ỹ tabasëëw hõm. 13 Wakãn
haa hedoo do Kristo hã h'yy ka'eeh doo,
hã ỹỹ, dooh ta ti ỹ haja nä bä. Dooh baad
Kristo hadoo ỹ hado nä bä. Ti hadoo né hẽ,
tsyym kas'ỹỹ do rabahed'oo doo da ỹ badoo
had'yyt hẽ. Dooh ỹ hyb n'aa matakä bä jó
ỹ hadäk hẽnh. Dooh ỹ hyb n'aa newë bä
pooj jé ỹ bawät do hã, ỹ hanäng péh. Pój ỹỹ
jé hawät do hã tak'ëp ỹ hyb n'aa matakëë.
14 Tak'ëp ỹ hyb n'aa tam'aah ta säm ỹ gadoo
hyb n'aa P'op Hagä Do hanaa. Hahỹ ta säm
ỹ gadoo hyb n'aa ỹ tawén naëëj wät doo: Hỹ
pong jé ỹ d' bawäd had'yyt hẽ Kristo Jesus
hyb n'aa.
15 Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ ëër, baad Jesus
hã h'yy kae däk do hedoo doo, ỹ hyb n'aa
newëë doo da, nag'aap hẽ ỹ erii wät doo da
taw'ããts hẽ ër hyb n'aa newë. Ta see hadoo

* 3:2 Ma matëg oow Paw-Ro pes'ããp. Ji hub rakekyyt tawén her'ood bä, ajyy Judah buuj nadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do hã raky kah'ũũm, sa masuuj noo byyh ragehõk hyb n'aa Judah buuj rabahed'oo doo da. Jããm hẽ tii da P'op Hagä Do gadoo ji, sa hã. Dooh se hub rado bä. Daap ti rama metëëk doo. Ti hyb n'aa Paw-Ro mejũũ rahyb n'aa matakëë sa mahãnh. † 3:5 Tii d' né paa Isaraéw buuj rabahed'oo P'op Hagä Do karapee see karapee t'aah tabahadoo hyb n'aa. Tii d' né paa P'op Hagä Do mejũũ sa hã. ‡ 3:6 Tii d' Paw-Ro d'oo paah, Mosees ky n'aa jaw'yyk do Jesus hã h'yy ka'eeh do ragawats'iik rakarẽn ted'oo do hyb n'aa ti noo gó.

bë hyb n'aa newë nä bä ỹ erii wät do hã, tii
bä da, P'op Hagä Do metëëh da bë hã, baad
né ti ỹ erii wät doo. [16] Ti hado né paawä,
taw'ããts hẽ ër ky daheeh ër hã P'op Hagä
Do metä wät do pénh né hẽ.
[17] Taw'ããts hẽ ỹ bawät doo da séd gó bë
babok, wakãn haa hedoo doo. Taw'ããts
hẽ bë hyb n'aa matakä ãã babok doo da
habok do sa hã, rababok doo da bë na-ããj
hẽ bë babok hyb n'aa. [18] Baad habok do hã
bë hyb n'aa matakä ỹ wén näng, hajõk ti
anäng b'aa kajatsëk do hã Kristo dajëp do
ky n'aa majĩĩ rababok doo da habok doo,
Kristo hã rah'yy ka'eeh sa noo né paawä.
Hajõõ nuu me bë ỹ maher'ood wät tii. H'yy
kameoot doo me ỹ ab'aanh tii. [19] P'op Hagä
Do gawats'iik da tii. Rawa do hã, rawëh
do hã, reëëk do hã, ta see rakarẽn do hã
rah'yyb padäg had'yyt hẽ, P'op Hagä Do hã
nado. Nu meby n'aa näng do hã rah'yy
kasab'ee. Badäk hahỹỹ hã hanäng do hã
rah'yyb padëëk. [20] Ta ti hedoo do rababok
doo da bë aboo manäh. Hỹ pong jé babuuj
ti ëër. Tii b' naa, hỹ pong jé naa tabahyng,
baad ër gada Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Doo, ër h'yyb tym dëëb. [21] Ta hejój
me sahõnh hẽ tabag'ããs. Ta ti tahejooj me
ër hub nahejoonh do tawareem da, ta hub
kabaj'aa do hadoo ër hub bahadoo hyb n'aa
kä.

4

[1] Ti hyb n'aa, wakãn haa hedoo do ỹ
kamahã̃n doo, tak'ëp ỹ hyb n'aa esee doo,
baad bë aboo had'yyt hẽ bë ỹ maher'ood
wät doo da né hẽ. Bë h'yy keréd manä
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã. Najis haa, bë
hyb n'aa né hẽ ỹ h'yy gadajang. Bë hyb n'aa
né da ỹ kawehëë däk.

Sa hã Paw-Ro maher'oot do ky n'aa hahỹỹh

[2] Tak'ëp ỹ betsẽẽ ỹỹnh Ewodija häd enäh
doo, ỹỹnh Sĩn-Tike häd näng do daheeh,
séd rah'yyb hedoo hyb n'aa Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do hã rah'yy kata däk do hyb
n'aa. [3] Õm, baad si ỹ Kristo wë moo wät
doo, ỹ etsẽẽ a hã ta ti ỹỹj mamasaa, séd
rah'yyb hedo padëëk hyb n'aa p'aa hẽnh.
Si ỹỹ tak'ëp rahyb n'aa tam'aah paa Jesus
ky n'aa hanäm do ãã her'ood hõm hyb n'aa.
Aj'yy Keremen häd näng do sii, ta wób sa
sii na-ããj hẽ, hawäd had'yyt do gadoo do
heen n'aa hã sa häd kerii däk do sa sii ãã
paa ramasa ta ti ỹỹj.

[4] Taw'ããts hẽ bë h'yy gadejah, Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do hã bë h'yy kata däk do hyb
n'aa. P'aa hẽnh bë ỹ maher'oot: Bë h'yy
gadejah. [5] Taw'ããts hẽ kaja hẽ denaa hẽ bë
h'yyb bë mahũũm sahõnh hẽ sa wë, ta tii
da bë babok sahõnh hẽ rabahapäh hyb n'aa.
Edaa däk Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do matëëh
doo. [6] Taw'ããts hẽ dooh bë hyb n'aa tón péh.
Bë er'ood had'yyt bä P'op Hagä Do sii, bë ky
n'aa ets'ẽẽ ta hã bë karẽn doo. Bë j'aa etsë
na-ããj hẽ ta hã sahõnh hẽ bë hã tabanoo do
hyb n'aa. [7] Tii bä da P'op Hagä Do hã hana
do ji h'yyb n'yym doo, sahõnh hẽ ji hajaa
do bahã̃nh hadoo do mo n'aa jesuu da bë
h'yyb, bë h'yy kanatón hyb n'aa kä Kristo
Jesus hã bë h'yy kata däk do hyb n'aa.

[8] Tagadëëg ub, wakãn haa hedoo doo,
sahõnh hẽ baad hadoo do hã bë h'yyb
padäg. Sahõnh hẽ ji weh'ëëh do hã, sahõnh
hẽ P'op Hagä Do matym gó te hub hedoo
do hã bë h'yyb padäg. Sahõnh hẽ nesaa do
nanäng do hã, sahõnh hẽ hanäm do hã bë
h'yyb padäg. Sahõnh hẽ baad tabahadoo
do hyb n'aa ky n'aa etsëëh do hã na-ããj hẽ
bë h'yyb padäg. Baad had'op do hã, baad
tabahadoo do hyb n'aa ji j'aa etsë do hã bë
h'yyb padäg na-ããj hẽ. [9] Bë ỹ ma metëëk doo
da, hã ỹ naa bë gado däk doo da na-ããj hẽ bë
aboo. Hã ỹ naa bë maa napäh doo da, wë ỹ
bë bahapäh doo da na-ããj hẽ bë aboo. Tii bä
da ji h'yyb näw P'op Hagä Do hã hana do bë
hã tabawät da.

Ramasa do hyb n'aa Paw-Ro h'yy gadajang do ky n'aa hahỹỹh

[10] Tak'ëp ỹ h'yy gadajang Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do hã, hỹỹ kä, bäp peej tabado däk
bä kä, p'aa hẽnh ỹ bë hyb n'aa es'ee wät do
hyb n'aa, ỹ bë masa. Pooj jé ỹ bë hyb n'aa
es'ee wäd né paawä, dooh ta tyw n'aa pé ỹ
bë masa hyb n'aa paah. [11] Dooh ta ti ỹ erii
bä wë ỹ badoh do hyb n'aa. Dooh. Ỹ h'yy
gadajaa kän sahõnh hẽ hã ỹ kametëëh do
hã, baad tabadoo bä, baad tanado bä na-ããj
hẽ. [12] Ỹ hapëë däg kän nyy d' ỹ bad'oo wë
ỹ badoh bä, wë ỹ tamad'aak bä na-ããj hẽ.
Ỹ haja däk ỹ h'yy gadajang sahõnh hẽ wë
ỹ kametëëh do hã, ỹ wog nyy bä, ỹ asa bä
na-ããj hẽ, sahõnh hẽ ji karẽn do wë ỹ tanyy

bä, wë ỹ badoh bä na-ããj hẽ. 13 Sahõnh hẽ ỹ
hajaa Kristo ỹ tah'yyb hej'oonh do hyb n'aa.
14 Ti hadoo né hẽ, taw'ããts hẽ né hẽ ỹ bë
masaa wät tabahejoonh bä hã ỹỹ. 15 Bëëh,
Pirip panang buuj, bë hapäh né hẽ, papuuj
nä Jesus ky n'aa hanäm do bë gado däk
noo gó, hëëj Masedonija häd näng do ỹ
beréd hõm noo gó, jãã̃m hẽ bë ti Jesus hã
h'yy ka'eeh do wób mahang, ỹ masa doo,
ta s'ee hẽnh Jesus ky n'aa ỹ ma metëëk
hyb n'aa bë mahang ỹ ma met'ëëg wät doo
da. 16 Tesaronika panang bä ỹ bawät noo
gó, pawóp nuu me bë mejõ wät paa matym
ỹ n'aa ỹ bë masa hyb n'aa wë ỹ badoh do
hyb n'aa. 17 Dooh hahỹ ỹ erii bä p'aa hẽnh
matym ỹ n'aa bë mejũũ hyb n'aa. Dooh ti
hyb n'aa tado bä hahỹ ỹ erih doo. Ỹ karẽn
baad bë P'op Hagä Do ky n'aa edëng ỹ bë
masa do hyb n'aa. 18 Ỹ gado däk sahõnh hẽ
wë ỹ bë mejõ wät doo. Ỹ gahëën do bahã̃nh
ti ta tii. Ta bahã̃nh wë ỹ ti anyy däk hỹỹ kä
wë ỹ bë mejõ hõm do an'oo bä, Epaporodit
tajooh doo. P'op Hagä Do h'yy gadajang bë
masa do hã. P'op Hagä Do matym n'aa buu
benyym do hadoo, P'op Hagä Do gadoo do
hadoo tii.* 19 P'op Hagä Do ỹ h'yy kaha'eeh
doo, Kristo Jesus hyb n'aa bë hã da tabanoo
sahõnh hẽ bë wë badoh doo, bë h'yyb gó
badoh do na-ããj hẽ. Tak'ëp hetsooh do ta
wë hanäng do pénh né bë hã d' tabanoo.
20 Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do ër h'yy
kaha'eeh do hã, ër Yb, ër j'aa etsëë had'yyt
hẽ. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.

Sa hã takedëë hõm do ky n'aa hahỹỹh

21 Taw'ããts hẽ bë edëë sahõnh hẽ Kristo
Jesus hyb n'aa tsyt hẽ P'op Hagä Do wë
kasëëw padëëk doo. Ër hỹỹj hedoo do
babä pa ỹ habong do bë m' rahyb n'aa
esee. 22 Sahõnh hẽ tsyt hẽ P'op Hagä Do wë
kasëëw bong do hahỹ panang bä habong
do bë m' rahyb n'aa esee na-ããj hẽ. Roma
sa wahë n'aa Sesa ramaneëënh do wë moo
b'ook doo, Jesus hã h'yy ka'eeh doo, baad
bë m' rahyb n'aa esee.
23 Ỹ karẽn Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Doo, ky enyym bë hã. Jãã̃m hẽ kä.

* 4:18 P'ooj ub, buu benyym do Isaraéw buuj rama ejuu P'op Hagä Do raj'aa etsë hyb n'aa. Tii da takerii däk Esodo hã. Ta ti ky n'aa gó Paw-Ro beh'ũũm.

Korosa
Jesus hã h'yy ka'eeh do Korosa häd näng do panang bä habong do hã Paw-Ro ma erih do hahÿÿh

Kedëng do ky n'aa hahÿÿh

1 Paw-Ro ÿ ti hÿÿh, P'op Hagä Do karẽn do
hyb n'aa Kristo Jesus mejũũ do see hado däk
doo. Ër hÿÿj hadoo do Tsimoot häd näng
do daheeh 2 ÿ edëng bëëh, wakãn haa hedoo
doo, ãã nemuun Kristo hã h'yy kata padëëk
doo, tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw bong
doo, ta hã h'yy kanerét doo, Korosa panang
bä habong doo. Ÿ karẽn P'op Hagä Do ër Yb
ky enyym bë hã. Ÿ karẽn baad ub bë tah'yyb
en'yym.
3 P'op Hagä Doo, Jesus Kristo ër Wahë
N'aa Yb hã ãã ky n'aa etsẽẽ bä bë hyb n'aa,
ãã h'yy gadeja had'yyt hẽ ta wë bë hyb n'aa,
4 Kristo Jesus hã bë h'yy kae däk ãã ky n'aa
napäh do hyb n'aa, sahõnh hẽ ta hã h'yy
ka'eeh do bë kamahã̃n ãã ky n'aa napäh
do hyb n'aa na-ããj hẽ. 5 Jesus hã bë wén
h'yy ka'eeh, ta wób bë wén kamahã̃n, baad
hadoo do ta jawén bë gadoo bë gada do hyb
n'aa. Hÿ pong jé P'op Hagä Do enyyw hõm
tii, bë hã tabanoo hyb n'aa. Bë ky n'aa
napëë däk hÿ pong jé ji gadoo do ky n'aa,
baad hadoo do ky n'aa, Jesus Kristo ky n'aa
hanäm doo 6 bë wë takajaa noo gó. Badäk
hahÿ haw'ããts hẽ ta ky n'aa hanäm do
kah'ũũm. Jé pad'yyt hẽ panyyg ky dah'eeh
do baad hadoo do hã tah'yyb wareem hõm
tii. Tii da né hẽ na-ããj hẽ tabad'oo bë
mahang, pooj jé ta ky n'aa bë maa napäh
noo gó naa, ji wë P'op Hagä Do ky enyym
do ky n'aa hã baad bë h'yy kadaw'uuh noo
gó naa. 7 Epaparas, ãã sii Kristo wë moo wät
doo, bë paa tama met'ëëg wät ta ti panyyg
hanäm doo. Baad Epaparas moo wät. Dooh
tah'yy gajëë bä bë hyb n'aa Kristo wë tamoo
wät do hã. 8 Ãã tamaher'oot nyy da ta wób
bë kamahã̃n P'op Hagä Do Sahee an'oo bä.

Sa hyb n'aa Paw-Ro ky n'aa etsẽẽ do ky n'aa hahÿÿh

9 Ti hyb n'aa, bë ky n'aa ãã ky n'aa napäh
bä, ãã du doo paa P'op Hagä Do hã ãã ky
n'aa etsẽẽ bë hyb n'aa. Dooh ãã eréd bä
bë hyb n'aa ãã ky n'aa etsẽẽ doo. Ãã etsẽẽ
P'op Hagä Do hã ta Sahee hã hana do ji
hapäh doo me, ta Sahee hã hana do ji h'yy
ganäng doo me na-ããj hẽ bë tah'yy gan'yyh
takarẽn do hã, baad bë bahapäh hyb n'aa.
10 Tii d' ãã wén ky n'aa etsẽẽ, Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do ta karapee hã takarẽn doo da
né hẽ bë babok hyb n'aa, sahõnh hẽ bë moo
bok do hã tah'yy gadajang hyb n'aa, sahõnh
hẽ baad hadoo pé bë moo bok hyb n'aa
had'yyt hẽ, baad P'op Hagä Do bë bahapäh
hyb n'aa kä bë h'yyb gó. 11 Ãã ky n'aa etsẽẽ
na-ããj hẽ, tak'ëp ta kabaj'aa do hejój me
bë tah'yyb hej'oonh hyb n'aa, bë h'yy gejë
hõm mahã̃nh ta hã, bë h'yyb jawyk hyb
n'aa, tsebee gó sahõnh hẽ bë gadoo hyb
n'aa, 12 ër Yb hÿ pong jé hawät do wë bë h'yy
gadajang hyb n'aa. Ti né hẽ ti ta karapee
sa sii bë gadoo tan'oo bä ji hã taky n'aa
enooh doo, hÿ pong jé ta bag bawät bä ji
gadoo do pan'aa. 13 Ër ted'ëëp Nesaa Do Yb
moo gó naa, badagyp hadoo do bag'ããs doo.
Ta T'aah takamahã̃n do ër hã tabagãã kän,
P'op Hagä Do an'oo bä kä. 14 Ta T'aah hyb
n'aa ër tabedëëb kän. Ta hyb n'aa kawug
hõm nesaa do ër moo bok doo kä.

Kristo sahõnh hẽ sa bahã̃nh ky n'aa hahÿÿh

15 Ta T'aah gó kametä däk P'op Hagä Do
ji nahapäh doo. P'op Hagä Do hadoo né
hẽ tii. Sahõnh hẽ kapahuuj däk do pooj jé
tawäd né hẽ. Sahõnh hẽ kapahuuj däk do
bahã̃nh tanu gadäk. 16 Ti né hẽ tii, sahõnh
hẽ hÿ pong jé hanäng doo, hÿ pong jé habok
doo, badäk hahÿÿ bä hanäng doo, badäk
hahÿÿ bä habok do na-ããj hẽ pahuuj wät
doo. Ji hapäh doo, ji nahapäh do na-ããj hẽ
tapehuuj bong, wë hã bag'ããs do ji nahapäh
do rado bä, kabaj'aa do ji nahapäh do rado
bä, mejũũ do ji nahapäh do rado bä, hyb
n'aa jewyk do ji nahapäh do rado bä na-ããj
hẽ. Ti né hẽ sahõnh hẽ pehuuj bong doo.
Ta hyb n'aa né hẽ sahõnh hẽ tapahuuj wät
doo. 17 Sahõnh hẽ pooj jé tawäd né hẽ. Ta
hyb n'aa né hẽ sahõnh hẽ tapahuuj wät do
baad tawén hadoo. 18 Ta hã h'yy ka'eeh doo,
ta hub, ta mooh, ta tsyym hedoo doo, sa nu
gabóg tii. Ti né hẽ sahõnh hẽ ta hã h'yy

* 1:18 Jesus ganä wät do pooj jé ta wób ragenä boo né paawä, p'aa hẽnh radejëp. Jããm pooj jé Kristo dejëp do mahang ganä wät doo, nadajëb wät doo.

ka'eeh do du na doo. Ti né hẽ jããm hẽ pooj
jé dejëp do mahang ganä wät doo,* sahõnh
hẽ sa bahãnh hyb n'aa jawyk tabahadoo
hyb n'aa. [19] Tii d' tawén hadoo, ta da had'op
ta T'aah bahadoo P'op Hagä Do karẽn do
hyb n'aa. [20] P'op Hagä Do karẽn na-ããj hẽ,
ta T'aah hyb n'aa, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ
bä hanäng doo, badäk hahỹỹ bä habong
doo, hỹ pong jé hanäng do na-ããj hẽ baad
tabahadoo p'aa hẽnh ta wë, baad ub p'aa
hẽnh sahõnh hẽ rababok hyb n'aa ta wë
kä. Ta najiis rabahado padëëk tan'oo bä† ta
T'aah majyyw hyb n'aa, b'aa kajatsëk do hã
tadajëp do hyb n'aa.
[21] Bëë kä, dawëë bë babok paa P'op Hagä
Do mahãnh Kristo hã bë h'yy kana'eeh nä
noo gó. P'op Hagä Do majïï paa bëëh, bë
h'yyb gó, nesaa do bë moo bok do hyb n'aa
paah. [22] Ti hadoo né hẽ, hỹỹ kä ta najiis bë
bahado däk tan'oo bä Kristo, aj'yy gó ewäd
hyng do bë hyb n'aa dajëp do hyb n'aa. Ta
najiis bë bahado däk tan'oo bä. Tii d' tawén
d'oo, tsyt hẽ ta wë bë babok hyb n'aa, baad
had'op bë bahadoo hyb n'aa ta matym gó,
dooh bë rap'ãã ky n'aa tapaa pé hyb n'aa ta
matym gó. [23] Baad bë h'yy kae had'yyt bä
tii. Baad bë gahëën bä had'yyt hẽ panyyg
hanäm do hã bë hã P'op Hagä Do ky n'aa
eno däk doo. Ti né ti ta panyyg, Jesus ky
n'aa, bë maa napëë wät doo, badäk hahỹ
haw'ããts rapanäg hõm doo. Ta ti panäg
n'aa see hado däk ỹ ti hỹ Paw-Ro.

Kristo hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa Paw-Ro ahoop do ky n'aa hahỹỹh

[24] Ỹ tsebé da hẽ ỹ radawäts gëët doo bä,
baad tabahadoo hyb n'aa bë hã ỹ ahoop
doo. Ỹ karẽn ỹ bahajaa Kristo hã ỹ tan'oo
däk doo, ta hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa,
ta hub, ta mooh, ta tsyym hedoo do sa hyb
n'aa ỹ ahoop do pan'aa. [25] Kristo hã h'yy
ka'eeh do sa masa n'aa ỹ bahado däk, hã ỹ
P'op Hagä Do banoo do hyb n'aa baad ub
sahõnh hẽ ta kyyh bë hã ỹ ma metëëk hyb
n'aa. [26] Hã ỹ tabanoo tah'yyb däng doo, nyy
d' tabad'oo ji hã, ỹ ma metëëk hyb n'aa.
Kristo ewäd hyng do pooj jé dooh ji hapëë
nä bä ta h'yyb däng doo. Dooh P'op Hagä
Do h'yyb däng do kametä nä bä ti noo gó
ër wahë makũũ hã. Ta karapee hã hỹỹ kä
takametä wät. [27] P'op Hagä Do h'yyb däng ta
karapee hã tametëëh tak'ëp baad hadoo do
sahõnh hẽ Judah buuj nadoo do wë hỹỹ kä
tamoo wät doo. Hahỹỹ da ta ti tak'ëp baad
hadoo do ta h'yyb däng doo: Bë h'yyb gó,
ta hã h'yy ka'eeh do h'yyb gó Kristo bawäd
däk, Judah buuj nadoo do né paawä bëëh! Ti
hyb n'aa bë né da gadoo tak'ëp baad hadoo
do hỹ pong jé.
[28] Kristo ky n'aa ãã panäk. Sahõnh hã
ãã maher'oot tak'ëp péj baad raky daheeh
hyb n'aa. Tak'ëp hajaa doo me sahõnh hẽ
sa hã ãã ma metëëk. Tii d' ãã wén d'oo,
Kristo hã h'yy kata däk do baad had'op
rabahado padëëk P'op Hagä Do matym gó
ãã karẽn do hyb n'aa. [29] Tii d' ãã karẽn
do hyb n'aa, tak'ëp had'yyt hẽ ỹ hyb n'aa
tam'aah, Kristo hejój me hëp ỹỹ gó baad
hawät doo me.

2

[1] Ỹ karẽn bë bahapäh nyy da tak'ëp ỹ ky
n'aa etsẽẽ, tak'ëp ỹ hyb n'aa tam'aah bë
hyb n'aa, Raw-Diseej panang buuj sa hyb
n'aa na-ããj hẽ, jé Jesus hã h'yy ka'eeh do
ỹ ranahapäh do wób sa hyb n'aa na-ããj hẽ.
[2] Tii d' ỹ wén d'oo, ỹ karẽn rah'yy kej'oonh.
Ỹ karẽn kamahãn gó séd rah'yyb hedoo.
Tii d' ỹ wén d'oo na-ããj hẽ, baad rah'yy
kadaw'uuh hyb n'aa pooj jé ji nahapäh do
P'op Hagä Do h'yyb däng do hã. Ỹ karẽn
baad rabahapäh ta tii. Baad ỹ karẽn Kristo
rabahapäh, ỹ hanäng doo. [3] Sahõnh hẽ P'op
Hagä Do hã ji hapäh doo, baad ta hã ji h'yy
ganäng doo, jããm hẽ Kristo hã ji baw'yyt.
[4] Ta ti bë ỹ wén maher'oot, sa kyyh baad
ji ed'oo doo me bë rawad'ii mahãnh. [5] Ỹ
nawäd né paawä bë mahang, ỹ hyb n'aa
newëë do bë mahang tabawät. Ỹ tsebé baad
ub bë babok ỹ ky n'aa napäh do hyb n'aa.
Séd h'yyb hedoo mä bëëh. Ỹ tsebé na-ããj
hẽ dooh né hẽ bë h'yy gejë hõm Kristo hã
bë h'yy ka'eeh do hã ỹ ky n'aa napäh doo.

Ji bawät do papuuj ky n'aa hahỹỹh

[6] Ti hyb n'aa kä, Kristo Jesus bë gado däk
do hyb n'aa bë wahë n'aa tabahadoo hyb
n'aa, taw'ããts hẽ bë awäd had'yyt hẽ ta hã
h'yy kata däk do rababok doo da. [7] Baad
né hẽ bë h'yy kata däk Jesus hã joom kóm
baad joom tamasoo do hadoo. Taw'ããts
hẽ bë an'oo bë h'yyb gó Jesus bawät do
takahũũm magyys hẽ. Taw'ããts hẽ bë an'oo

† 1:20 Ta T'aah hã h'yy ka'eeh do tii.

baad bë h'yy kae had'yyt hẽ baad hadoo do ky n'aa hã bë rama met'ëëg wät doo da né hẽ. Taw'ããts hẽ tak'ëp bë h'yy gadeja had'yyt hẽ P'op Hagä Do wë, bë hã tanoo do hyb n'aa.

8 Bë hyb n'aa matakä ta s'ee hẽnh bë rah'yyb mahũũm mahã̃nh rama metëëk doo me. Baad ji edoo né paawä rahyb n'aa newëë doo, rama metëëk doo, daap hẽ ti ta tii. Ji rawedii ta tii hã. Sa wahë makũ ma mehetëk doo gó rabeh'ũũm rama metëëk doo. Badäk hahỹỹ hã, nyy da ji bad'oo, nyy da ji bawät do ky n'aa jaw'yyk doo gó rabeh'ũũm rama metëëk doo. Dooh Kristo hanaa tado bä ta tii. 9 P'op Hagä Do had'op do Kristo, aj'yy tabahado däk doo. 10 Hỹỹ kä, Kristo hã bë h'yy kata däk do hyb n'aa, ti anyy däk bë h'yyb gó sahõnh hẽ P'op Hagä Do karẽn doo. Sahõnh hẽ kabaj'aa do ji nahapäh doo, hyb n'aa jewyk do ji nahapäh do na-ããj hẽ sa bahã̃nh ti Kristo. 11 Judah buuj ajyy sa masuuj noo byyh rage-hõk P'op Hagä Do karapee rabahado padëëk do metëë n'aa. Kristo hã bë h'yy kata däk do hyb n'aa bë hã na-ããj hẽ ti anyy däk ta metëë n'aa hadoo. Sa mo haj'aa nado tii. Kristo ado hõm nesaa do ji h'yyb säg karẽn doo. Ti né tametëë n'aa hadoo bë hã hanäng doo. 12 Bë nu kemuun bong bä bë radakä jëng hadoo Kristo sii. Bë genä bong do hadoo Kristo sii p'aa hẽnh bë nu gawëëj däk doo. Ta tii d' tawén hadoo P'op Hagä Do hejój hã, Kristo ganä wät hanoo do hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa. 13 P'ooj ub, nesaa do bë moo heb'ooh do hyb n'aa, nesaa do bë h'yyb karẽn do kanado hõm do hyb n'aa na-ããj hẽ, dejëp do hadoo bë h'yyb tym P'op Hagä Do hã. Tii bä kä, Kristo sii bë ganä wät hadoo P'op Hagä Do an'oo bä. Sahõnh hẽ nesaa do ër moo wät do tamabaan hõm ër hã kä. 14 P'op Hagä Do awug hõm ër kũũt heen n'aa kerih do hadoo doo, nesaa do wë ër taky n'aa etyy do paah. Hahỹỹ da tabawug hõm: Tado däk ër kũũt heen n'aa, tii bä tabepëëm däk hadoo b'aa kajatsëk do hã. Jesus dajëp do hyb n'aa dajëp hỹỹ kä ër kũũt ër hã ky n'aa ketyy do paah. 15 P'op Hagä Do ado hõm sahõnh hẽ nesaa do kabaj'aa do ji nahapäh doo, nesaa do hyb n'aa jewyk do ji nahapäh do sa hejój. B'aa kajatsëk do hã Kristo dajëp doo me P'op Hagä Do j'aa ketsëë däk sa hã. Kristo dajëp noo gó sahõnh hẽ sa matym gó P'op Hagä Do metä wät hadoo ta majĩĩ, sa hã taj'aa ketsëë däk do rabahapäh hyb n'aa.*

16 Ti hyb n'aa bë maa newë manä bë raky n'aa tapa bä bë awa do hã, bë eëëk do hã,† rabahed'oo doo da bë nad'oo hyb n'aa. Bë maa newë manä na-ããj hẽ bë raky n'aa tapa bä sét ta baab ken'yyh rataheb'ëës doo, kamarab papuuj rataheb'ëës doo, Saab rataheb'ëës do na-ããj hẽ bë natabëj bä. 17 Jããm hẽ ta pooj jé hawät do metëë n'aa ti ta ti Judah buuj rataheb'ëës doo, ratayy doo. Kristo kajaa do pooj jé heen n'aa tii. Sahõnh hẽ ta ti kaja däk Kristo hã, ti hyb n'aa dooh hyb n'aa ta ti ji karẽn wät péh. 18 Bë maa newë manä bë raky n'aa ety bä j'ooj madäk doo me rakadad'uu gen'aak do hã, ããs raweh'ëëh gen'aak do hã. S'ëë gó rameboon do hyb n'aa hyb n'aa jewyk mäh, sa nooh. Rahyb n'aa newëë do hã, sa hanaa hẽ rakasab'ee. 19 Ta ti hedoo doo, dawëë rababoo däg kän, Kristo, ër nu gabóg mahã̃nh. Dooh rah'yy kata wäd bä ër nu gabóg hã. Kristo hã h'yy ka'eeh doo, ta hã h'yy kata däk doo, sa h'yyb rahej'oonh, rahũũm had'yyt hẽ rah'yy ka'eeh doo, raky dahé magyys hẽ na-ããj hẽ Kristo an'oo bä P'op Hagä Do karẽn doo da. Ji nu gabóg hẽnh hanaa ji jarãã sahõnh hẽ ji hã masoo doo. Tii d' Kristo bad'oo ta hã h'yy ka'eeh do hã. Ta hã h'yy ka'eeh do tabaa g'ããs, ta hã rakata däk tan'oo bä.

20 Kristo hã bë h'yy kata däk do hyb n'aa, bë na-ããj hẽ bë dejëb bong hadoo pooj jé ji bawät do hã. Ti hyb n'aa, h'ëëd hyb n'aa badäk hahỹỹ hã habong do Kristo nahapäh do rababok doo da bë babok nä? Hëd n'aa bë gadoo raky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo?

* 2:15 Tii da né hẽ Roma buuj rabad'oo sa majĩĩ hã. Sahõnh hẽ sa matym gó rametëëh sa majĩĩ, sa hã raj'aa ketsëë däk sahõnh hẽ rabahapäh hyb n'aa. Ta ti ky n'aa gó Paw-Ro beh'ũũm Nesaa Do Yb hã, Nesaa Do Yb kabaj'aa do hã, P'op Hagä Do j'aa ketsëë däk do ky n'aa.

† 2:16 Tii d' Paw-Ro wén her'oot, ma matëg oow rama metëëk do hyb n'aa. Sa noo ji tayy ji awa doo, ji eëëk doo, baad ji P'op Hagä Do gadoo hyb n'aa. Dooh hyb n'aa pé ji tayy péh. Kristo dajëp do hyb n'aa P'op Hagä Do ji tawén gadoo, ji tayy do hyb n'aa nado. Dooh jarakë hedoo do ky n'aa tado bä hahỹỹh. Panyyg bód see hã ji tamaher'oot jarakë hedoo do ky n'aa.

21 "Bë ado manäh! Bë awa manäh! Bë moo
dëë manäh!", näng raky n'aa jaw'yyk doo.
22 Gawatsik do hã, hahänh do hã ji tamejũũ
do tii. Sa hanaa ta ti ji ramejũũ doo, ji
hã rama metëëk doo. Dooh P'op Hagä Do
hanaa tado bä. 23 Tak'ëp hajaa do ky n'aa
jew'yyk do ji ed'oo ta tii. Ji daaj hẽ P'op
Hagä Do ji weh'ëëh ji karẽn ta ti hedoo do
ky n'aa jew'yyk do an'oo bä. Ji daaj hẽ ji
kadaduu tan'oo bä. Ji daaj hẽ ji karehejãã
tan'oo bä ta tii. Baad né paawä ta mahang
ramoo bok doo, ti hyb n'aa baad ji hyb n'aa
manatakä bä, baad ub ji ed'oo ji hã ramejũũ
doo. Ti hadoo né hẽ nahejooj ta ti hedoo do
ky n'aa jew'yyk doo. Dooh tahaja bä nesaa
do ji h'yyb säg karẽn do hã ji h'yy keba bä
tan'oo bä.

3

*Taw'ããts h*ẽ hỹ pong jé hanäng do hã ji
h'yyb däk do ky n'aa hahỹỹh

1 Kristo sii bë ganä wät hadoo do hyb n'aa,
h'yyb tym papuuj P'op Hagä Do hã hana
do bë gado däk do hyb n'aa ỹ hanäng péh,
taw'ããts hẽ hỹ pong jé hanäng do hã bë
h'yyb padäg, P'op Hagä Do hub hadäk hẽnh
Kristo basooh bä. 2 Taw'ããts hẽ hỹ pong jé
hanäng do hã bë h'yyb padäg, badäk hahỹỹ
bä hanäng do hã nado. 3 Taw'ããts hẽ tii
da bë bad'oo bë dajëp paa hadoo do hyb
n'aa. Bë h'yyb papuuj tenyyw däk hỹỹ kä
Kristo sii P'op Hagä Do wë kä. Dooh ta wób
rahapëë nä bä ta ti bë h'yyb papuuj. 4 Kristo,
bë h'yyb papuuj han'oo däk do matëëh bä
kä, sahõnh hẽ sa matym gó ta sii bë kametä
däk tii bä. Kristo kabaj'aa doo da bë da
kabaj'aa na-ããj hẽ ti noo gó kä.

5 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ bë gawats'iik
sahõnh hẽ baad nadoo do badäk hahỹỹ hã
ji h'yyb säg karẽn doo. Bë aã̃ manä bë
ỹỹm nadoo do sii, bë patug nadoo do sii.
Bë moo boo manä nesaa do nu meby n'aa
näng do bë hã hanäng doo me. Taw'ããts
hẽ bë gawats'iik ta wób hedoo pé nesaa do
ji h'yyb säg karẽn doo. Bë hyb n'aa hũũm
manä bë ma. Jé ta ma hã hyb n'aa h'ũũm
doo, ta ma hã tah'yy ka'eeh tii, dooh P'op
Hagä Do hã tah'yy kae bä. 6 Ta ti hedoo
do hyb n'aa né hẽ P'op Hagä Do rejãã da
nabuj keh'ũũm doo. 7 P'ooj ub, Kristo bë
nahapäh nä bä, tii d' paa bë babok. 8 Hỹỹ kä,
taw'ããts hẽ bë eréd hõm sahõnh hẽ hahỹ
hedoo doo: Ji kawajãã̃n doo, ji h'yy ganapũũ
doo, sahõnh hẽ ji da hadoo ji pan'aa takyyk
doo, ta see ji ky n'aa rejãã doo, baad nadoo
do ji er'oot do na-ããj hẽ. Taw'ããts hẽ bë
eréd hõm né hẽ tii. 9 Daap bë menä manä
bë da hadoo do hã, bë eréd hõm do hyb
n'aa bë h'yyb säg baad nadoo do ji moo
wät hanoo doo. 10 Bë h'yyb tym papuuj bë
tah'yyb mahũũm hỹỹ kä. P'op Hagä Do mo
haj'aa ta ti ër h'yyb tym papuuj. P'op Hagä
Do ah'ỹỹt ër h'yyb tym papuuj, ta da hado
had'yyt hẽ tabahadoo hyb n'aa kä, baad
P'op Hagä Do ër bahapäh hyb n'aa na-ããj
hẽ. 11 Papuuj ër P'op Hagä Do mo haj'aa do
hyb n'aa, séd gó P'op Hagä Do ji tagadoo,
Judah buuj ji do bä, Judah buuj nadoo do ji
do bä, masuuj noo byyh kahõk do see ji do
bä, masuuj noo byyh kanehõk do see ji do
bä, ta see buuj ji do bä, ma kamanetëëk do
ji do bä, ta see karom ji do bä, sa karom ji
nado bä na-ããj hẽ. Sahõnh hẽ ër h'yyb tym
gó Kristo bawät. Sahõnh hẽ bahã̃nh hadoo
do tii.

12 Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do karapee, tsyt
hẽ ta wë kasëëw bong do bë bahadoo do
hyb n'aa, tak'ëp bë takamahã̃n do hyb n'aa,
taw'ããts hẽ bë t'yyd mehĩĩn bë da hadoo
doo. Taw'ããts hẽ bë ky enyym ta wób sa wë.
Taw'ããts hẽ dooh né hẽ bë h'yy kasabé bä.
Taw'ããts hẽ kaja hẽ denaa hẽ bë h'yyb bë
mahũũm ta wób sa wë. Taw'ããts hẽ h'yyb
jawyg gó bë gadoo sahõnh hẽ. 13 Taw'ããts
hẽ kamahã̃n gó bë gadoo ta wób ramoo boo
né paawä bë hã bë ganen'aak doo. Taw'ããts
hẽ bë mabaan hõm baad nadoo do ta wób
bë hã rabad'oo doo, nesaa do bë moo bok
do paa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mabaan
hõm doo da né hẽ bë hã. 14 Taw'ããts hẽ
bë kamahã̃n bë da hadoo doo, sahõnh hẽ
mahã̃nh. Baad ub séd ji h'yyb hedo däk ji
kamahã̃n do an'oo bä.

15 Bë an'oo h'yyb n'yym doo, Kristo bë
hã han'oo däk doo, bë tah'yyb mahũũm
sahõnh hã, P'op Hagä Do bë tatsyyd wät
do hyb n'aa h'yyb nyyw gó bë babok hyb
n'aa. Kristo karapee séd h'yyb hedoo do
takarẽn bë bahadoo. Taw'ããts hẽ bë h'yy
gadeja P'op Hagä Do wë. 16 Bë an'oo bë h'yyb
gó baad ub sahõnh hẽ Kristo ky n'aa bawät,
bë an'oo bë tah'yyb mahũũm. Taw'ããts hẽ
tak'ëp h'yy ganäng doo me bë ma metëëk
ta ky n'aa bë da hadoo do hã. Taw'ããts hẽ

tak'ëp h'yy ganäng doo me tak'ëp péj bë maher'ood na-ããj hẽ bë da hadoo doo, baad raky daheeh hyb n'aa. Taw'ããts hẽ Saaw-Mo hã hanäng do kejäm do ky n'aa, ta see pé P'op Hagä Do ji ma ejäm do ky n'aa na-ããj hẽ bë ma ejäm. Taw'ããts hẽ h'yy gadajaa gó bë ma ejäm P'op Hagä Doo. 17 Sahõnh hẽ bë moo bok doo, sahõnh hẽ bë her'oot do na-ããj hẽ, taw'ããts hẽ Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk do ky gabuuj gó bë bad'oo. Jesus ër taky masa ta Yb wë. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë j'aa etsë né hẽ P'op Hagä Doo, ër Yb, bë hã tanoo do hyb n'aa.

Ỹỹj hã, ajyy hã, karapee hã na-ããj hẽ tamaher'oot do ky n'aa hahỹỹh

18 Ỹỹj, taw'ããts hẽ bë ky dahé had'yyt hẽ bë patug. Tii d' né da taw'ããts hẽ bë ba-hed'oo bë h'yy kata däk do hyb n'aa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã. 19 Ajyy, taw'ããts hẽ bë kamahẽn had'yyt hẽ bë ãj. Bë ejãg manä bë ãj. 20 Karapee, pahëëw, maruus, taw'ããts hẽ sahõnh hã bë ky daheeh bë yb, bë ỹỹn, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do tsebé do hyb n'aa bë ky dahé bä. 21 Bë sa yb, bë ejãg had'yyt manä bë taah, rah'yy geẽj mahẽnh bë wë. Tii d' bë adoo bä, dooh rah'yyb hedo boo baad hadoo do ramoo bok do hã.

Sa karom hã tamaher'oot do ky n'aa hahỹỹh

22 Bëëh, sa karom, taw'ããts hẽ bë ky dahé had'yyt hẽ bë kariw n'aa. Bë moo bok do ra-hegãã bä had'yyt nado bë ky daheeh, bë hã raj'aa etsë bë karẽn do hyb n'aa. Taw'ããts hẽ bë h'yyb gó naa bë ky daheeh sa hã, j'ooj madäk doo me nado. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bë weh'ëëh do hyb n'aa, taw'ããts hẽ baad bë moo bok sa wë. 23 Taw'ããts hẽ t'õp, bë h'yyb gó naa bë moo bok sahõnh hẽ. Taw'ããts hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë bë moo bok ta ti bë h'yyb gó, ajyy wë had'yyt nado, 24 ta hã naa bë gadoo da baad hadoo do bë moo bok do mabaj bë bahapäh do hyb n'aa. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë né hẽ, Kristo wë né ti bë moo bok doo. 25 Hỹỹ kä, baad nadoo do moo wät do gadoo né da nesaa do tamoo wäd wät do säm. Tii d' tawén hadoo, dooh P'op Hagä Do asëëw bä ji mahang.

4

1 Bëëh, sa kariw n'aa hedoo doo, taw'ããts hẽ baad bë bad'oo bë karom hã, baad bë an'oo na-ããj hẽ sa hã. Bë wad'ii manäh. Bë na-ããj né hẽ bë Kariw N'aa näng hỹ pong jé kä. Bë hyb n'aa newë tii. Taw'ããts hẽ bë karom hã bë bad'oo, bë kariw n'aa hỹ pong jé hawät do bë hã tabad'oo doo da.

Nyy da raky n'aa etsẽẽ doo, nyy da rababok do ky n'aa hahỹỹh

2 Bë h'yy gejë hõm manä P'op Hagä Do sii bë er'oot do hã. Bë hyb n'aa matakä had'yyt hẽ bë ky n'aa etsẽẽ bä. Taw'ããts hẽ bë h'yy gadeja had'yyt hẽ P'op Hagä Do wë bë hã tanoo do hyb n'aa. 3 Taw'ããts hẽ ãã na-ããj hẽ bë ky n'aa ets'ẽẽ, P'op Hagä Do tyw n'aa gas'ëës hyb n'aa Kristo ky n'aa pooj jé ji nahapäh do ãã baher'oot hyb n'aa. Ta ti ky n'aa hanäm do ỹ ma metëëk do hyb n'aa ỹ rawén dawäts gëët. 4 Ỹ bë ky n'aa ets'ẽẽ, baad ub, hã ỹ Jesus karẽn doo da né hẽ, ta ky n'aa ỹ baher'oot hyb n'aa. 5 Baad ub, h'yy ganäng doo me bë aboo had'yyt hẽ Jesus hã h'yy kana'eeh do sa wë. Ta tyw n'aa nyy bä tii da had'yyt hẽ ỹ karẽn bë bad'oo.* 6 Taw'ããts hẽ ky enyym doo gó had'yyt hẽ bë er'ood ta wób sa sii. Taw'ããts hẽ baad bë er'ood sa sii, rahyb n'aa newëë hyb n'aa bë her'oot doo. Tii d' bë adoo bä, bë hapäh da nyy da bë ky gadoo bë hã reaanh doo.

Sa wë Paw-Ro mejũũ do sa ky n'aa hahỹỹh

7 Ër hỹỹj hadoo do Tikiko häd näng do bë da tamaher'oot sahõnh hẽ këh ỹ n'aa. Ër hỹỹj hadoo do ãã kamahẽn do tii. Ãã sii baad Kristo wë moo wät do tii. Dooh tah'yy gajëë bä, bë hyb n'aa, Kristo wë tamoo wät doo. 8 Bë wë ỹ mejũũ tabahõm, bë tamaher'oot hyb n'aa nyy da babä ãã babok, bë tah'yyb en'yym hyb n'aa na-ããj hẽ. 9 Ta sii ỹ mejũũ Onesĩm häd näng doo, bë panang buuj seeh. Ër hỹỹj hadoo do ãã kamahẽn doo, baad hadoo do hã h'yy kanerét do tii. Sahõnh hẽ babä ky n'aa bë da ramaher'oot.

Sa hã rahyb n'aa esee do ky n'aa hahỹỹh

10 Aj'yy Aris-Tako häd näng doo, pa ỹ radawäts gëët do bë m' tahyb n'aa esee. Maah-Ko, Béh-Nabéh j'ooh na-ããj hẽ bë m' tahyb n'aa esee. (Bë ỹ maher'ood wät paa

* 4:5 Tii d' takarẽn ji bad'oo, ta wób ji h'yyb tatuk hyb n'aa Jesus ky n'aa ragadoo hyb n'aa.

nyy d' bë bad'oo Maah-Ko kajaa bä. Ti hyb
n'aa taw'ããts hẽ baad bë gadoo.) [11] Jesus,
Jus-To ta häd seeh, ti na-ããj hẽ bë m' tahyb
n'aa esee. Jããm né ti ajyy Judah buuj Jesus
hã h'yy ka'eeh doo, si ỹỹ P'op Hagä Do
bag'ããs do ky n'aa ma met'ëëk doo. Baad
ỹ ramasa ỹ rah'yyb en'yym. [12] Epaparas,
bë seeh, Kristo Jesus wë moo wät doo, bë
m' tahyb n'aa esee. Tak'ëp taky n'aa hetsẽ
bë hyb n'aa, baad had'op had'yyt hẽ bë
babok hyb n'aa, baad ub bë bahapäh hyb
n'aa na-ããj hẽ P'op Hagä Do karẽn do bë
hã. [13] Tak'ëp Epaparas hyb n'aa tam'aah bë
hyb n'aa, Raw-Diseej panang bä Jesus hã
h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa na-ããj hẽ, Ijerap
panang buuj Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hyb
n'aa na-ããj hẽ. Ỹ hapäh tii, ỹ wén j'aa etsë
ta hã. [14] Najis ỹỹ, mediko, Rukas häd näng
doo, aj'yy Demas häd näng do daheeh ti na-
ããj hẽ né hẽ m' bë rahyb n'aa esee. [15] Bë
maher'ood ër hỹỹj hedoo do Raw-Diseej
panang bä haj'eenh do sa hã ỹ hyb n'aa
esee. Bë maher'ood na-ããj hẽ ỹỹnh Nim-Pa
häd näng do hã, Jesus hã h'yy ka'eeh do ta
tób bä kahet'aa do sa hã na-ããj hẽ, ỹ hyb
n'aa esee sa hã.

[16] Hahỹ bë ỹ ma erih do bë ner'ood wät
do jawén paa bä bë mahang, ỹ karẽn bë
mejõ hõm Jesus hã h'yy ka'eeh do Raw-
Diseej panang bä haj'eenh do sa wë, t'ĩĩ
hẽnh takaner'oot hyb n'aa. Taw'ããts hẽ tii
bä bë ner'oot na-ããj hẽ kerih do Raw-Diseej
buuj hã ỹ ma erii wät doo.

[17] Hahỹỹ da bë maher'ood këh ỹỹ, aj'yy
Akipo häd näng do hã: "Taw'ããts hẽ maba-
hajaa a hã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do anoo
do mamoo wät do pan'aa." Tii d' né da bë
kyyh ta hã.

[18] Ỹ Paw-Ro, moh ỹỹ me tagadëëg ub ỹ
berii kän hahỹ bë ỹ hyb n'aa esee do ky
n'aa. Ỹ karẽn paawä ỹ bë ky n'aa ets'ẽẽ
ragadahew'ëës doo gó ỹ bagëët do hyb n'aa.
P'op Hagä Do ky enyym da bë hã. Jããm hẽ
kä.

1 Tesaronika
Jesus hã h'yy ka'eeh do panang Tesaronika häd näng doo bä habong do hã pooj jé Paw-Ro ma erih do hahÿÿh.

1 Ÿ Paw-Ro, Siras, Tsimoot daheeh, ãã
edëng bëëh, Tesaronika panang bä habong
doo, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
hã h'yy kata däk doo, P'op Hagä Do ër Yb hã
h'yy kata däk doo. Ãã karẽn P'op Hagä Do ër
Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
na-ããj hẽ ky en'yym bë hã. Ãã karẽn baad
bë rah'yyb en'yym.

Paw-Ro ratsebé Jesus hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa ky n'aa hahÿÿh

2 P'op Hagä Do hã ãã ky n'aa etsẽẽ bä, ãã
tsebee had'yyt hẽ ta hã bë hyb n'aa. 3 P'op
Hagä Do ër Yb hã ãã ky n'aa etsẽẽ bä, ãã hyb
n'aa es'ee had'yyt hẽ baad bë babok doo,
Jesus hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ãã hyb
n'aa esee tak'ëp bë moo heb'ooh bä bë da
hadoo do bë masa hyb n'aa, bë kamahẽn
do hyb n'aa sa hã. Ãã hyb n'aa newëë na-
ããj hẽ, baad nadoo do bë ahob né paawä,
dooh né hẽ bë hyb n'aa eréd Jesus Kristo ër
Wahë N'aa hã bë h'yy ka'eeh doo, p'aa hẽnh
tabahyng bë bahapäh do hyb n'aa. Ti hyb
n'aa P'op Hagä Do hã ãã tsebé. 4 Ãã wakããn,
P'op Hagä Do kamahẽn doo, ãã hapäh, bë
P'op Hagä Do asëëw hõm ta karapee bë
bahadoo hyb n'aa. 5 Ãã wén hapäh tii, Jesus
ky n'aa hanäm do bë ãã maher'oot noo
gó, ãã kyy me had'yyt nado ãã baher'oot.
P'op Hagä Do Sahee hejój banoo ãã hã, ãã
bahajaa hyb n'aa ãã her'oot doo. Se hub
né hẽ Jesus ky n'aa baad ãã bahapäh ãã
h'yyb gó. Bë bahapäh nyy da ãã babok bë
mahang. Baad ãã babok do hã bë bahapäh
te hub né hẽ Jesus ky n'aa ãã manaa doo.
6 Ãã wén hapäh na-ããj hẽ bë P'op Hagä Do
asëëw hõm doo, ãã babok doo da, Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do bawäd wät doo da bë
baboo däg kän do hyb n'aa. P'op Hagä
Do Sahee hana do ji tsebé doo me bë gado
däk Jesus ky n'aa, ta wób bë rarahejã né
paawä ta hyb n'aa. 7 Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ
Masedonija häd näng do häj n'aa bä, Akaja
häd näng do häj n'aa bä habong do Jesus hã
h'yy ka'eeh doo, rahapëë däk hÿÿ kä tak'ëp
P'op Hagä Do hã ji h'yy ka'eeh bë h'yy
ka'eeh do hadoo. 8 Bë hanaa né hẽ Jesus ky
n'aa Masedonija, Akaja häj n'aa bä raky n'aa
napëë hõm doo. Jé pad'yyt hẽ raky n'aa
napëë kän P'op Hagä Do hã bë h'yy ka'eeh
doo. Ti hyb n'aa, dooh ãã her'ood wäd
bä bë ky n'aa, sahõnh hẽ raky n'aa napëë
däk do hyb n'aa P'op Hagä Do hã bë h'yy
ka'eeh doo. 9 Sa daaj hẽ rabaher'ood kän
jé pad'yyt hẽ bë hã ãã baher'ood wät doo,
baad bë mahang ãã babok doo. Raher'ood
kän na-ããj hẽ, bë eréd hõm kabarii hã bë
h'yy ka'eeh doo, P'op Hagä Do hã, hedëp
do hã, heh'äät hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa
kä. P'op Hagä Do karẽn do bë moo bok hÿÿ
kä, ta hã bë hyb n'aa jew'yyk hÿÿ kä, sa
nooh. 10 Raher'oot na-ããj hẽ ta T'aah, dejëp
do mahang ganä wät do P'op Hagä Do an'oo
bä, bë gada tamatëëh hÿ pong jé naa. Jesus
bë gada, ji tamo n'aa jesuu doo, nesaa do hã
ta hã h'yy kana'eeh do P'op Hagä Do ky n'aa
ety mahẽnh.

2

Baad Tesaronika panang bä Paw-Ro rababok do ky n'aa hahÿÿh

1 Bëëh, ãã wakããn, bë hapäh ti dooh daap
hẽ tado bä bë mahang ãã her'oot do Jesus
ky n'aa. Hajõk ky dah'eeh. 2 Pooj jé Pirip
häd näng do panang bä ãã rarejã né paawä,
ãã raky n'aa rejã né paawä, P'op Hagä Do
ër h'yy kaha'eeh doo, ãã tah'yyb ne'ÿÿm.
Ti hyb n'aa bë ãã maher'oot ta ky n'aa
hanäm doo, hajõk bë panang buuj ãã rahyb
n'aa wareem né paawä. 3 Sahõnh hẽ sa
hã ãã ky padäg hẽ Jesus hã rah'yy ka'eeh
hyb n'aa, dooh daap hẽ ãã menä bä. Ji
es'õõs do nado tii. J'ooj madäk do nado ti
ãã wén her'oot P'op Hagä Do ky n'aa. Ãã
karẽn do jawén nado. Dooh bë ãã wad'ii
bä. 4 Ãã P'op Hagä Do metyy paah, ti ãã
hã tah'yyb däng ta panyyg hanäm do ãã
baher'oot hyb n'aa sahõnh hẽ sa hã. Ti hyb
n'aa ta panyyg ãã baher'oot bä, dooh ta wób
gen'aak do ky n'aa ãã her'ood bä. P'op Hagä
Do gen'aak do ti ãã her'oot doo. Ti né hẽ ti
ãã h'yyb metyy doo. 5 Dooh noo gó ãã h'yyb
manep'ëëh péh. Bë hapäh né hẽ, dooh tii
da ãã adoo bä. Dooh noo gó ãã ky ken'yym
sa ma hyb n'aa, Jesus ky n'aa ãã baher'oot
bä. Ãã ehub né hẽ ãã her'oot do P'op Hagä

Do hapäh. 6 Dooh ãã bë j'aa etsë do jawén
ãã aboo bä. Dooh ãã ta wób raj'aa etsë do
jawén ãã aboo bä.

7 Kristo mejũũ do ãã bahadoo do hyb n'aa,
ãã karẽn bä paawä, ãã haja né paawä bë hã
ãã mejõ bä. Ti hadoo né hẽ, dooh tii d' ãã
karẽn bä. Bë mahang ãã babok noo gó baad
ãã ky enyym bë hã. Ji ỹỹn ji takamahẽn do
hadoo, 8 bë ãã kamahẽn tak'ëp. Bë ãã panäk
paa P'op Hagä Do panyyg hanäm doo. Baad
ãã h'yyb bë ãã masa hyb n'aa. Tii da ãã wén
d'oo tak'ëp ãã kamahẽn do hyb n'aa bëëh.
9 Ãã wakããn, bë hapäh nä tak'ëp ãã moo bok
ãã ma, ãã waa säm hã, bë mahang ãã habok
noo gó. Adëb bä, atsëm ãã moo bok ãã waa
säm hã. Tii da ãã wén d'oo, bë hã ãã ganada
hyb n'aa ãã waa, ãã h'ëëd, P'op Hagä Do
panyyg hanäm do ãã her'ood nuuj jé bë hã.
10 Bë hapäh, P'op Hagä Do hapäh na-ããj hẽ
hahỹỹh: Baad ub né hẽ, P'op Hagä Do karẽn
doo da ãã babok paa bë mahang, Jesus hã
h'yy ka'eeh do mahang. Dooh hyb n'aa ãã
hã raky kes'ëëm péh. 11-12 Bë hapäh na-ããj
hẽ, bä mahang ãã babok noo gó bë ãã h'yyb
enäw had'yyt hẽ, bë ãã mejũũ tak'ëp péj
sét ken'yyh, ji yb ji hã tabad'oo do hadoo,
P'op Hagä Do karẽn doo da bë babok hyb
n'aa. Tii da ãã karẽn bë babok, bë P'op
Hagä Do atsyyd wät do hyb n'aa tabag'ããs
do karapee bë bahadoo hyb n'aa, ta sii,
hỹ pong jé ta bag hetsooh do gabarëëh do
mahang bë babok hyb n'aa.

13 P'op Hagä Do ky n'aa bë hã ãã baher'oot
noo gó, ãã kyyh nado ti bë hã. P'op Hagä Do
kyyh bë hã, bë wén ky daheeh. Te hub né
hẽ tii. P'op Hagä Do kyyh né hẽ ti bë maa
newëë doo, ãã her'oot doo. Ta kyy me né
hẽ P'op Hagä Do bë tah'yyb h'ỹỹt, bëëh, ta
hã h'yy kasadä doo. Ti hyb n'aa P'op Hagä
Do hã ãã tsebee had'yyt hẽ. 14 Ãã wakããn,
Jesus ky n'aa bë ky daheeh ãã wén hapäh,
Judah häj n'aa bä habong do Jesus hã h'yy
ka'eeh do hado däk do hyb n'aa bëëh. Jesus
hyb n'aa bë wakããn bë rarahejãã, sa hã sa
wakããn rarahejãã do hadoo Jesus hyb n'aa.
P'op Hagä Do karapee, Kristo Jesus hã h'yy
ka'eeh doo, Judah häj n'aa bä habong do
rahoop sa wakããn mooh, Jesus hã rah'yy
ka'eeh do hyb n'aa. Ti hadoo né hỹỹ kä
bë ahoop né hẽ bë wakããn Jesus hã h'yy
kana'eeh do sa mooh, P'op Hagä Do panyyg
bë ky daheeh do hyb n'aa. 15 Nanäng Judah
buuj Jesus hã h'yy kana'eeh do kyy gó né hẽ
radaj'ëëp Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.
Tii d' né paa sa wahë makũ rabed'oo P'op
Hagä Do ky n'aa rod wób sa hã. Radej'ëëp
né paah. Tii d' né hẽ ãã hã hỹỹ kä. Ãã kejën
bong ran'oo bä hajõng panang bä. Dooh
P'op Hagä Do gen'aak do ramoo boo bä.
Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do majĩĩ
däg. 16 Judah buuj nadoo do hã P'op Hagä
Do panyyg hanäm do ãã baher'oot bä, P'op
Hagä Do bed'ëëp hyb n'aa sa h'yyb tym, ta
wë rababok hyb n'aa, ãã rameduuk Judah
buuj Jesus hã h'yy kana'eeh do hã. Tii d'
had'yyt rawén d'oo do hyb n'aa ta bahẽnh
däg sa hã hanäng do nesaa doo. Ti hyb
n'aa edaa däk ta säm baj sa hã P'op Hagä Do
banoo doo.

*Tak'ëp Paw-Ro rakar*ẽn rabaheg'ããs
Tesaronika buuj ky n'aa hahỹỹh

17 Ãã wakããn, banadawëd ãã bah'ũũm
ran'oo bä bë mahẽnh, tak'ëp ãã h'yy ketón
bong, ji t'aah dajëp do ji h'yy katón do hyb
n'aa hadoo. Dooh né paawä bë mahang ãã
aboo boo bä, bë ãã hyb n'aa esee. Tak'ëp
ãã karẽn bë ãã baheg'ããs. 18 Ãã h'yyb gó ãã
karẽn paawä bë ãã bahehëën. Hajõõ nuu
me hëp ỹỹ ỹ karẽn paawä ỹ bahõm bë wë.
Ãã wén nahõm, Nesaa Do Yb ãã tah'yyb
panas'ëëh do hyb n'aa. 19 Tak'ëp ãã wén
karẽn bë ãã baheg'ããs, bë hyb n'aa né hẽ ãã
j'aa etsë, bë hyb n'aa né hẽ ãã tsebé. Baad
P'op Hagä Do hã bë h'yy ka'eeh nä Jesus
matëëh noo gó ãã gahëën. Baad had'yyt
hẽ Jesus hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa ãã
tsebé da, ãã j'aa etsë da Jesus Kristo, ër
wahë n'aa, p'aa hẽnh tabahyng noo gó ji
mo haj'aa tabaheg'ããs bä. 20 Te hub né hẽ,
bë hyb n'aa né hẽ ãã kasab'ee, bë hyb n'aa
né hẽ ãã tsebé. Ti hyb n'aa ãã karẽn bë ãã
baheg'ããs.

3

1-2 Ti hyb n'aa, tak'ëp ãã h'yy katón bä
bë hyb n'aa, ãã hyb n'aa newëë Tsimoot ãã
mejũũ bë wë. Ti nuuj jé Atẽn häd näng do
panang bä ỹ baym Siras daheeh. Ãã hỹỹj
hadoo né hẽ ti Tsimoot. Ãã moo hadoo né
tii, P'op Hagä Do karẽn do moo wät doo.
Kristo ky n'aa taher'oot. Ãã mejõ hõm bë
tah'yyb tsebé hyb n'aa, baad had'yyt hẽ
Jesus hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa, 3 bë h'yy
ganejë hõm hyb n'aa, baad nadoo do bë

ahoop do hyb n'aa. Bë hapäh né hẽ, Jesus Kristo hã ji h'yy kae bä, ji rarahejãã. Ti né hẽ P'op Hagä Do h'yyb däng ji hã, baad ji h'yyb tawapëën hyb n'aa. [4] Bë mahang ãã babok noo gó, hajõõ nuu me bë ãã maher'oot ji da rarejãã Jesus hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ãã her'oot do paa ta ti bë hã, ta ti né kä. [5] Bë h'yy gejë hõm ỹ ed'oo bë rarahejãã do hyb n'aa. Nejaa wäd hëp ỹỹ ỹ gamada me bë ky n'aa. Ti hyb n'aa ỹ mejũũ Tsimoot bë wë, bë taheg'ããs Jesus hã bë h'yy kae nä bä. Ỹ h'yyb eỹỹm Nesaa Do Yb, ji h'yyb tahet'uuk doo, bë tah'yyb tatug bä bë hyb n'aa eréd hõm bä Jesus. Ỹ h'yyb eỹỹm Satanas bë tah'yyb met'ëëg hõm bä. Daap paawä tii bä ãã ma met'ëëg bong Jesus ky n'aa bë hã.

[6] Hỹỹ kä, nag'aap hẽ Tsimoot kaja nä bë wë hana doo. Baad bë ky n'aa tabaher'oot. Baad Jesus hã bë h'yy ka'eeh tanooh, baad ta wób bë kamahẽn tanooh. Bë hyb n'aa es'ee had'yyt hẽ m' ããh, tanooh. Tak'ëp mä bë karẽn bë wë ãã baheg'ããs, tanooh. Tii d' né ãã karẽn né hẽ. [7] Ti hyb n'aa, ãã wakããn, tak'ëp ãã rarahejã né paawä ãã tsebee kän bë ky n'aa hanäm do hyb n'aa. Jesus hã bë h'yy ka'eeh nä do hyb n'aa ãã wén tsebé. [8] Hỹỹ kä dooh ãã h'yy ketón boo bä. Ãã tseb'ee hỹỹ kä, baad Jesus hã bë h'yy kae had'yyt do hyb n'aa. [9] "Taw'ããts hẽ õm ee. Baad mah'yyb mahũũm sa h'yyb tym. Ãã mah'yyb tym tseb'ee sa hyb n'aa", näk ãã P'op Hagä Do hã. Tak'ëp P'op Hagä Do ãã j'aa etsë bë hyb n'aa. [10] Hajõõ nuu me tak'ëp P'op Hagä Do hã ãã betsẽẽ, p'aa hẽnh bë ãã baheg'ããs tan'oo bä, bë ãã ma metëëk hyb n'aa bë nahapäh nä doo, baad had'yyt hẽ Jesus hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa kä.

[11] P'op Hagä Do ër Yb hã, Jesus ër Wahë N'aa hã na-ããj hẽ ãã ky n'aa etsẽẽ, rabado hõm hyb n'aa sahõnh hẽ ãã tahewaat doo, tabahajaa hyb n'aa bë wë ãã bah'ũũm. [12] Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã ãã ky n'aa etsẽẽ, sahõnh hẽ bë da hadoo do tak'ëp bë kamahẽn magyys hẽ hyb n'aa, tak'ëp bë ãã kamahẽn doo da. [13] Ãã ky n'aa etsẽẽ bë h'yyb tym tabehej'oonh hyb n'aa, ta karapee sii hẽ Jesus ër Wahë N'aa kajaa bä kä, ji naw'yyt hyb n'aa bë hã raky n'aa tapaa do ky n'aa P'op Hagä Do ër Yb matym gó, baad ub, tsyt hẽ ta wë bë babok do hyb n'aa.

4

P'op Hagä Do karẽn doo da ji bawäd had'yyt hẽ do ky n'aa hahỹỹh

[1] Hỹỹ kä ãã wakããn, ta see ky n'aa bë hã ãã ma erih. Jesus kyy gó tak'ëp ãã betsẽẽ paa bë hã, P'op Hagä Do karẽn doo da bë baboo had'yyt hẽ, bë ãã ma metëëk do paa hadoo da. Tii d' né hẽ bë babok ãã hapäh. Hỹỹ kä, ta bahẽnh ãã karẽn bë an'oo bä. [2] Tii d' ỹ wén etsẽẽ bë hã, bë hapäh do hyb n'aa Jesus ky gabuuj gó bë hã ãã mejũũ do paah.

[3] P'op Hagä Do karẽn sahõnh hẽ baad nadoo do bë eréd hõm, baad hadoo do bë gadoo, baad had'yyt hẽ bë babok hyb n'aa kä. Dooh P'op Hagä Do karẽn bä bë aẽ bä bë ỹỹm, bë patug nadoo do sii. [4] Takarẽn bë sahõnh hẽ bë h'yy keb'aah bë ỹỹm nadoo do hã, bë patug nadoo do hã. P'op Hagä Do karẽn baad ub, tsyt hẽ, ta wë bë baboo had'yyt hẽ, P'op Hagä Do hã, ta wób hã na-ããj hẽ weh'ëëh doo da. [5] P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do bë hado manäh. Nesaa do sa h'yyb tii. Rah'yy karẽn pé sii rabahe'ỹỹh. [6] Dooh ta tii da ji wad'ii ji da hadoo doo. Ta da hadoo wadii péh, ta da hadoo do ỹỹm sii haỹỹh péh, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do rajãã da, baad ãã maher'oot do paa né hẽ bë hã. [7] Ër P'op Hagä Do atsyyd wät, baad had'yyt hẽ ër babok hyb n'aa ta wë. Dooh ër tatsyyd bä nesaa doo gó ër babok hyb n'aa. [8] Ti hyb n'aa jé hahỹỹ ãã ma metëëk do taky nadahé bä, aj'yy kyyh had'yyt hẽ nado taky nadaheeh, P'op Hagä Do kyyh ti taky nadaheeh doo! P'op Hagä Doo, ta Sahee baad had'op do bë hã hanoo do ti taky nadaheeh!

[9] Dooh hyb n'aa bë ãã ma erih pé ji da hadoo do ji kamahẽn do ky n'aa, P'op Hagä Do ma met'ëëg wät do hyb n'aa bëëh, bë kamahẽn hyb n'aa bë da hadoo doo. [10] Ãã hapäh, sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do Masedonija häj n'aa bä habong do bë kamahẽn. Ti hado né paawä, ãã wakããn, tak'ëp ãã betsẽẽ bë hã ta bahẽnh bë kamahẽn hyb n'aa bë da hadoo doo. [11] Ta ẽh hã had'yyt hẽ bë hyb n'aa newë nyy da bë bad'oo, tak'ëp baad ub bë babok hyb n'aa bë da hadoo do wë, bë du nen'aa hyb n'aa bë tah. Taw'ããts hẽ bë ma hã bë moo bok, bë waa enäh hyb n'aa, bë h'ëëd enäh hyb n'aa, bë ãã ma metëëk do paa da né hẽ ãã

habok noo gó bë mahang. Taw'ããts hẽ ta tii
hã bë h'yyb padäg had'yyt hẽ. 12 Tii da bë
ãã wén mejũũ, ta ãh hã had'yyt hẽ baad bë
babok Jesus hã h'yy kana'eeh do rahegãã bä
kä, baad bë raweh'ëëh hyb n'aa, ta wób hã
bë daab yb mahãnh n'aa na-ããj hẽ.

Jesus matëëh do ky n'aa hahỹỹh

13 Ãã wakããn, ãã karẽn baad bë bahapäh
Jesus hã h'yy ka'eeh do dejëp do sa ky n'aa.
Dooh ãã karẽn bë h'yy ketón bä dejëp do
hã, ta wób, Jesus hã h'yy kana'eeh do rah'yy
katón doo da. Tak'ëp rawén h'yy ketón tii,
rapanyyg kanadaheeh do hyb n'aa ji ganä
wät do ky n'aa. Ji dajëp jawén paa bä, dooh
baad hadoo do ragahëën péh. 14 Jesus dajëp,
tii bä taganä wät p'aa hẽnh ãã hapäh. Ti hyb
n'aa ër hapäh hahỹỹh: Jesus hã h'yy ka'eeh
do paa dejëp doo, genä bong da p'aa hẽnh sa
kamag paa P'op Hagä Do an'oo bä. Hỹ pong
jé Jesus masäk ta sii P'op Hagä Do an'oo bä.
15 Bë ãã maher'oot Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do ãã tama metëëk doo: Ër, babä
hedëp nä do Jesus p'aa hẽnh tamatëëh bä,
dooh da ër mamuun ta hã, ta hã h'yy ka'eeh
do dejëp do sa pooj jé. 16 Ta daaj hẽ Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do bahyng da wawẽẽ hẽ hỹ
pong jé naa. Ti noo gó da ji maa napäh da ta
hejój Jesus mejũũ doo. Tak'ëp da ta kyyh. Ti
noo gó né da ji maa napäh ããs sa wahë n'aa
kyyh. Ti noo gó né da torõm-bet häd näng
doo, P'op Hagä Do ma, gamehỹỹh do ji maa
napäh da. Tii bä kä, Kristo hã h'yy ka'eeh
do dejëp do paa kä genä hõm kän sa kamag
paah. 17 Tii bä nadejëp nä doo, as'ëëg kän
sa sii wë puh mahang P'op Hagä Do an'oo
bä, wë hã, Jesus ër wahë n'aa, ër gadoo hyb
n'aa. Tii bä kä, hỹ pong jé ta sii had'yyt ër
baboo kän. 18 Ti hyb n'aa bë da hadoo do hã
bë h'yyb tsebee ji ganä wät do ky n'aa hã.

5

1 Dooh hyb n'aa ny noo gó Jesus bahyng
do ky n'aa ãã berih péh, ãã wakããn. 2 Baad
bë bahapëë däk ta ti ky n'aa. Bë hapäh,
nayyw hẽ da Jesus kajaa. Ji ganada bä
takajaa. Hets'ëëk do atsëm kajaa do ji
ganada do hadoo tii. 3 Ta wób, Jesus hã
h'yy kana'eeh do rah'yy kanap'eed gó raky
hadoo bä: "Taw'ããts hẽ, h'yyb nyyw däk
badäk hahỹỹ hã habong doo. Dooh ër
heỹỹm péh", rabanäng bä, tii bä kä da,
nayyw hẽ P'op Hagä Do mo haj'aa adäng
sa hã tak'ëp nesaa doo. Nayyw hẽ da tii.
Ỹỹnh wog mahỹỹnh nayyw hẽ ganä däk do
hadoo da. Nayyw hẽ da P'op Hagä Do mo
haj'aa adäng sa hã tak'ëp nesaa doo. Dooh
da rahaja bä rakejën bä ta ti mahãnh.

4 Jesus hã h'yy kana'eeh doo, badagyp
do hadoo doo gó habok doo, Jesus kajaa
do ganah'ëën do nahado bëëh. Ti hyb
n'aa dooh bë h'yy gabadoo bä Jesus kajaa
do hã, hets'ëëk do hã ji h'yy gabadoh do
hadoo. 5 Ta bag hadoo doo gó habok do
bëëh, P'op Hagä Do panyyg hanäm do hã bë
h'yy kadaw'uuh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa
dooh bë h'yy gabadoo bä Jesus kajaa bä.
Atsëm habong doo, P'op Hagä Do panyyg
hanäm do hã h'yy kanadew'uuh do hyb
n'aa badagyp do hadoo doo gó habong do
nahado ëër. 6 Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ dooh
ji h'yy kanap'eed bä Jesus kajaa do hã ta
wób rabad'oo doo da. A'ỹỹh do hadoo tii.
Taw'ããts hẽ ër hyb n'aa matakëë. Taw'ããts
hẽ ër h'yyb ër mesoo, baad nadoo do ji
h'yyb karẽn do jawén ër nabok hyb n'aa.
7 Ha'ỹỹh doo, atsëm ti rabaỹỹh. Jarakë
hedoo do he'ëëk doo, atsëm ti rakanahapëë
bong ta mahỹỹj hyb n'aa. Atsëm buuj
hadoo né tii, badagyp do hadoo doo gó
habok doo. 8 Ër, dooh tii da ër hado bä.
Adëb bä buuj hadoo ëër, baad hadoo do
P'op Hagä Do karẽn do hapäh doo. Ti hyb
n'aa, taw'ããts hẽ ër h'yyb ër mesoo, baad
nadoo do ji h'yyb karẽn do jawén ër nabok
hyb n'aa. Taw'ããts hẽ baad ër kan'yyh, sa
h'yy gatsapoog me, sa nu gasu me na-ããj hẽ
warahén rakan'yyh doo da hadoo. Hahỹỹ
d' ỹ hanäng pé tii: Taw'ããts hẽ baad ër h'yy
kae had'yyt hẽ P'op Hagä Do hã. Taw'ããts
hẽ ta wób ër kamahãn had'yyt hẽ. Taw'ããts
hẽ Jesus ër ted'ëëp sahõnh hẽ P'op Hagä Do
rejãã do mahãnh ër gahëën had'yyt hẽ.*

9 Ta ti ỹ wén her'oot, ër P'op Hagä Do
asëëw hõm ër tarejãã hyb n'aa nado. Ër
tasëëw hõm ër tabed'ëëp hyb n'aa ta wób
tarejãã noo gó, ër hyb n'aa Jesus Kristo ër
Wahë N'aa, dajëp do hyb n'aa. 10 Ër hyb n'aa
Jesus wén dajëp, ta sii ër babok hyb n'aa.
Jesus matëëh bä ër edëb nä bä, ër dejëb
bä na-ããj hẽ, ta sii né da ër babok. 11 Ti

* 5:8 Tii d' ji adoo bä, dooh da nesaa do ji moo wäd bä.

hyb n'aa, P'op Hagä Do ër ted'ëëp do hyb n'aa, bë da hadoo do hã bë h'yyb tsebee. Bë da hadoo do hã bë h'yyb masaa. Tii da bë bad'oo doo da né hỹỹ kä.

12 Ãã wakããn, tak'ëp ãã betsẽẽ bë hã, bë wehëë bë mahang tak'ëp moo bok doo, bë da h'yyb hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do bë ma met'ëëk doo, bë h'yyb mah'ũũm doo. 13 Bë wehëë, bë kamahã̃n, tak'ëp ramoo bok do hyb n'aa bë ramasa hyb n'aa. H'yyb näm doo gó bë aboo bë da hadoo do wë.

14 Ãã wakããn, tak'ëp ãã betsẽẽ bë hã, tak'ëp peej bë maher'ood Jesus hã h'yy ka'eeh do moo nehõnh do ramoo bok hyb n'aa sa ma säm hã, sa waa säm hã. Bë h'yyb tsebee jé h'yyb nahed'oo doo. Bë masaa kanahën doo nä Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Bë hyb n'aa ejã̃g manäh bë da hadoo do hã. 15 Bë abaaj manä nesaa do bë wë moo wät do hã. Taw'ããts hẽ bë ky enyym bë da hadoo wë, ta wób, Jesus hã h'yy kana'eeh do sa wë na-ãã̃j né hẽ.

16 Taw'ããts hẽ bë h'yyb tsebee had'yyt hẽ. 17 Taw'ããts hẽ bë ky n'aa ets'ẽẽ had'yyt hẽ. 18 Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do wë bë tsebee had'yyt hẽ, baad tabadoo bä bë hã, baad tanado bä bë hã na-ãã̃j hẽ. Tii d' né hẽ P'op Hagä Do karẽn bë hã, Kristo Jesus karapee, Jesus ky dah'eeh do bë bahadoo do hyb n'aa.

19 Bë medug manä P'op Hagä Do Sahee. 20 Bë ty n'aa gesyyg manä bë ramaher'oot doo, P'op Hagä Do Sahee metëëh do rahanäng doo. 21 Ti hadoo né hẽ, bë mety sahõnh hẽ raher'oot doo, P'op Hagä Do Sahee hanaa né hẽ tado bä bë bahapäh hyb n'aa. Tii bä bë gadoo te hub hadoo doo. 22 Taw'ããts hẽ nadoo doo, P'op Hagä Do kyy kerih do hã baad kanejäk doo, bë gado manäh. P'op Hagä Do Sahee kyy gó nado tii bä.

23 P'op Hagä Do hã, ta karapee tah'yyb n'yym doo, ỹ ky n'aa etsẽẽ tsyt hẽ baad had'yyt hẽ, takarẽn doo da bë babok tan'oo bä. Ỹ ky n'aa etsẽẽ, tabanoo hyb n'aa bëëh, bë h'yyb tym sii hẽ, baad tabahadoo hyb n'aa Jesus Kristo ër Wahë N'aa matëëh bä kä, ji naw'yyt hyb n'aa bë hã raky n'aa tapaa do ky n'aa. 24 P'op Hagä Do bë tanaëënh doo, dooh tah'yy gajëë hõm bä ji hã. Tahajaa né hẽ ta hã ji h'yy kasadëë bä. Ti hyb n'aa ỹ hapäh baad ub, tamoo wät né hẽ ta hã ỹ etsẽẽ doo.

Paw-Ro rakedëë bong do ky n'aa hahỹỹh

25 Ãã wakããn hedoo doo, bë ky n'aa ets'ẽẽ P'op Hagä Do hã ããh. 26 Ãã karẽn baad bë edëë ãã kyy gó sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh doo. 27 Jesus ky gabuuj gó ỹ betsẽẽ bë hã, bë ner'oot hyb n'aa hahỹ ãã ma erih do sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã. 28 Tagadëëg ub ãã karẽn, Jesus Kristo, ër Wahë N'aa ky enyym bë hã. Jãã̃m hẽ kä.

2 Tesaronika
Jesus hã h'yy ka'eeh do panang Tesaronika häd näng doo bä habong do hã ta jawén Paw-Ro rama erih do hahỹỹh.

1 Ỹ Paw-Ro, Siras, Tsimoot daheeh, ãã
edëng bëëh, Tesaronika panang bä habong
doo, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
hã h'yy kata däk doo, P'op Hagä Do ër Yb hã
h'yy kata däk doo.
2 Ãã karẽn P'op Hagä Do ër Yb, Jesus
Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hẽ
ky en'yym bë hã. Ãã karẽn baad bë rah'yyb
en'yym.

P'op Hagä Do wë Paw-Ro ratsebé do ky n'aa hahỹỹh

3 Ãã wakããn, hajõõ nuu me P'op Hagä Do
wë ãã tsebé bë hyb n'aa. Baad né tii d' ãã
bad'oo. "Taw'ããts hẽ õm. Ky enyym õm
sa hã", näk ãã kyyh P'op Hagä Do hã. Ãã
tsebé ta hã, Jesus hã bë h'yy kae magyys hẽ
do hyb n'aa, bë da hadoo do bë kamahẽn
magyys hẽ do hyb n'aa na-ããj né hẽ. 4 Ti hyb
n'aa, P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do wób
sa hã ãã her'ood bä bë ky n'aa, ãã j'aa etsë
bëëh. Ãã her'oot sa hã, h'yyb jawyg gó bë
babok, dooh bë h'yy gejë hõm bä Jesus hã
bë h'yy ka'eeh do hã, bë ta wób rarahejã né
paawä, kanahën né paawä bë hã hajõõ nuu
me.
5 Baad ub da P'op Hagä Do ky n'aa etyy
sahõnh hẽ, ji bahapäh ta tii hã. Baad ub
sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa etyy do hyb
n'aa, bë hã P'op Hagä Do anoo da hỹ pong jé,
tabag'ããs doo bä, ta sii bë baboo had'yyt hẽ
hyb n'aa. Tabag'ããs do karapee bë bahadoo
do hyb n'aa, da hẽ bë ahoop baad nadoo
doo. 6 Baad ub P'op Hagä Do anoo da sahõnh
hẽ sa hã ta säm. Baad ub P'op Hagä Doo.
Dooh tesõõts hõm bä. Tarahejãã da bë hã
rejãã doo. 7 Bë hã kä, da hẽ baad nadoo do
hah'oop doo, baad bë babok da tan'oo bä.
Ti hadoo tabanoo da ãã hã na-ããj hẽ. Tii d'
tabad'oo da Jesus, ër Wahë N'aa bahyng noo
gó ta ããs tak'ëp haj'ap do sii hẽ hỹ pong jé
naa tëëg hõõ mahang. 8 Tii bä kä, P'op Hagä
Do nahapäh doo, Jesus ër Wahë N'aa ky n'aa
hanäm do ky nadah'eeh do P'op Hagä Do
rejã kän da. 9 Sa hã ta säm tabaaj kän da.
Tarejã had'yyt hẽ kä. Rahob had'yyt hẽ
kä tamo haj'aa. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
mahẽnh, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hejój
mahẽnh, ta bag hetsooh do gabarëëh do
mahẽnh P'op Hagä Do ah'eed h'ũũm da tii.
10 Tii d' tabad'oo, p'aa hẽnh Jesus bahyng
noo gó kä, sahõnh hẽ ta karapee, ta hã h'yy
ka'eeh doo, ta hã raweh'ëëh hyb n'aa, ta hã
rakasab'ee hyb n'aa. Ti noo gó ta hã j'aa
etsë do wób né da bëëh, ta ky n'aa bë hã ãã
her'oot do bë ky dahé däk do hyb n'aa.
11 Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do ër h'yy
kaha'eeh do hã hajõõ nuu me ãã ky n'aa
etsẽẽ bëëh. Ãã ky n'aa etsẽẽ, bë hã tabanoo
hyb n'aa baad, ta karapee rababok doo da
bë babok hyb n'aa, bë tawén tsyyd bong. Ãã
ky n'aa etsẽẽ na-ããj hẽ, ta hejój me tabanoo
bë hã sahõnh hẽ baad hadoo do ta hã bë
h'yy ka'eeh do hyb n'aa bë moo bok bë
karẽn do bë bahajaa hyb n'aa. Ãã ky n'aa
etsẽẽ, baad hadoo bë hyb n'aa newëë do bë
bahajaa hyb n'aa.
12 Tii d' ãã wén ky n'aa etsẽẽ, bë hyb n'aa
Jesus ër Wahë N'aa kawehëë däk hyb n'aa,
bë na-ããj hẽ bë kawehëë däk hyb n'aa ta hyb
n'aa. P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh doo,
Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-
ããj hẽ, ji wë raky en'yym nes'aa né paawä
ji. Ti hyb n'aa tii d' tawén hadoo.

2

Aj'yy h'yy kawareem do yb ky n'aa hahỹỹh

1-2 Hỹỹ kä ãã wakããn hedoo doo, Jesus
Kristo ër Wahë N'aa p'aa hẽnh tabahyng do
ky n'aa kä, ta wë ër mamuun do ky n'aa kä,
ãã karẽn dooh nayyw hẽ bë h'yyb manepëë
boo bä Jesus ewäd hyng p'aa hẽnh ranoo
bä, daap ramenä bä. P'op Hagä Do Sahee
ti ta ti metëëh do sa hã ranoo bä paawä,
ãã maher'oot ranoo bä, sa hã ãã ma erih
ta ti ranoo bä paawä, bë ky dahé manäh!
Daap ramenyyh. 3 Bë h'yyb manepëë manä
raher'oot do hã.
Jesus matëëh do pooj jé, hajõk badäk
hahỹ haw'ããts hẽ habong do P'op Hagä
Do hã rah'yy kawereem da. Aj'yy, h'yy
kawareem do yb, sahõnh hẽ P'op Hagä Do
ky n'aa jaw'yyk do wë h'yy kawareem doo,
kasee da pooj jé. Jesus gawats'iik da tii.
4 P'op Hagä Do majĩĩ yb da tii. P'op Hagä Do
hã tah'yy kawareem da. Sahõnh hẽ rah'yy

kaha'eeh do bahãnh takarẽn tanu gadäk. Ta daaj hẽ, ta hã hẽ tah'yy ka'eeh da. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã da tabajëë suun. Tii bä da tabasooh, takarẽn da sahõnh hẽ tabag'ããs hyb n'aa. "Ỹ né hẽ P'op Hagä Doo", näng da, daap tamenyyh bä sahõnh hã.

5 Dooh bë hyb n'aa es'ee boo bä, hajõõ nuu me ti ky n'aa paa ỹ baher'oot bë hã bë mahang ỹ hawäd wät noo gó?

6 Bë hapäh, da hẽ ti anäng nä ta ti aj'yy h'yy kawareem do yb hewaat doo, jããm né hẽ takasee hyb n'aa P'op Hagä Do h'yyb däng bä. 7 Badäk hahỹỹ bä habong do rah'yy ganenä né paawä, da hẽ Nesaa Do Yb du do däk tah'yyb metëëk sa hã, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hã rah'yy kawereem hyb n'aa. Tii d' tahado né paawä, h'yy kawareem do yb tahewaat do tamasoo nä tii, takanasee hyb n'aa nä. Ta ti tameso had'yyt hẽ, P'op Hagä Do bado hõm bä kä ta ti h'yy kawareem do yb tamasoo doo. 8 Tii bä da h'yy kawareem do yb, sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do wë h'yy kawareem doo, kas'ee kän da badäk hahỹỹ bä. Ti hadoo né hẽ Jesus gawats'iik da ti ta kyy me. Ta bag tak'ëp gabarëëh do mahang Jesus matëëh do hyb n'aa, Jesus bado hõm da sahõnh hẽ nanäng hejój.

9 H'yy kawareem do yb kasee bä da, Nesaa Do Yb anoo da ta hã tak'ëp ta hejój. Tapehuunh da. Meuj n'aa näng da tamo haj'aa. Baad kahed'oo tapehuunh doo. 10 Hajõng baad nadoo doo me tawedii da tabanesaa doo hẽnh hah'ũũm doo. Tabanesaa hẽnh rawén hõm, P'op Hagä Do ky n'aa hanäm do raky nadaheeh, raganen'aak do hyb n'aa. P'op Hagä Do ky n'aa hanäm do raky dahé bä paawä, P'op Hagä Do ed'ëëp paawä ta wë. 11 P'op Hagä Do raky nadaheeh do hyb n'aa, rah'yyb manepëë bong P'op Hagä Do an'oo bä. Ti hyb n'aa, rah'yyb manepäh do hyb n'aa, raky daheeh da h'yy kawareem do yb kyy kä. 12 Tii d' tawén hadoo, sahõnh hẽ panyyg hanäm do ky nadah'eeh doo, baad nadoo doo gó rababok gen'aak doo, tabanesaa hẽnh P'op Hagä Do ky n'aa etyy hyb n'aa kä.

Dooh baad hadoo do hã ji h'yy gajëë hõm bä do ky n'aa hahỹỹh

13 Ãã wakããn hedoo doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kamahãn doo, hajõõ nuu me P'op Hagä Do wë ãã tsebé bë hyb n'aa. Sahõnh hẽ tadu dahäng do noo gó bë tasëëw hõm, bë h'yyb tym tabed'ëëp hyb n'aa. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do wë ãã wén tsebé. Bë h'yyb tym tabed'ëëp, tsyt hẽ baad had'op bë babok ta Sahee an'oo bä do hyb n'aa, panyyg heh'äät ub do bë ky daheeh do hyb n'aa na-ããj hẽ. 14 P'op Hagä Do bë tatsyyd bong Jesus ky n'aa hanäm do bë hã ãã maher'oot doo me. Bë tatsyyd bong, Jesus Kristo ër Wahë N'aa hejój gó, ta bag gabarëëh doo gó Jesus sii bë babok hyb n'aa. 15 Ti hyb n'aa, wakãn haa, bë h'yy gejë hõm manäh. Bë eréd manä baad bë ky daheeh do sahõnh hẽ bë hã ãã metëëk doo, ãã ma erih doo me, ãã her'oot doo me na-ããj hẽ.

16-17 Jesus Kristo, ër Wahë N'aa hã, P'op Hagä Do ër Yb hã na-ããj hẽ ãã ky n'aa etsẽẽ bëëh, bë rah'yyb en'yym hyb n'aa, bë rah'yyb hej'oonh hyb n'aa baad hadoo do bë moo boo had'yyt hẽ hyb n'aa, baad hadoo do bë her'ood had'yyt hẽ hyb n'aa na-ããj hẽ. P'op Hagä Do ër Yb, ti né ti ër takamahãn doo. Ër wë taky enyym do hyb n'aa, ër h'yyb enyyw däg had'yyt hẽ tan'oo bä, baad hadoo do ër hã taky däg do ër gahëën tan'oo bä.

3

*Paw-Ro kar*ẽn sa hyb n'aa raky n'aa etsẽẽ do ky n'aa hahỹỹh

1 Ãã wakããn, ta see ky n'aa ãã erih hỹỹ kä. Bë ky n'aa ets'ẽẽ ããh, nayyw hẽ jé pad'yyt hẽ sahõnh hẽ rapanyyg enä hõm hyb n'aa Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa jé pad'yyt hẽ baad ta ky n'aa ragadoo hyb n'aa bë gado däk doo da. 2 Bë ky n'aa ets'ẽẽ na-ããj hẽ ããh, ãã Jesus bed'ëëp hyb n'aa ajyy ky nesaa do sa moo mahãnh. Tii d' ỹ wén etsẽẽ, dooh sahõnh hẽ Jesus hã rah'yy kae bä do hyb n'aa.

3 Dooh Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do h'yy gajëë hõm bä ji hã. Tamoo wät né hẽ ji hã taky däng doo. Bë da tah'yyb hej'oonh bë nerét hyb n'aa ta hã bë h'yy ka'eeh doo. Bë da tamo n'aa jesuu Nesaa Do Yb mahãnh. 4 Bë ãã ky daheeh Jesus an'oo bä. Ãã hapäh, bë moo boo had'yyt né hẽ bë hã ãã mejũũ doo. 5 Jesus hã ãã ky n'aa etsẽẽ, bë tah'yyb mahũũm hyb n'aa, bë P'op Hagä Do kamahãn baad ub bë bahapäh hyb n'aa, Kristo h'yy ganajëng doo da baad nadoo do

tabahoop noo gó, bë h'yy ganejë hyb n'aa
na-ããj hẽ.

Jesus hã h'yy ka'eeh do moo nehõnh do ky n'aa hahỹỹh

6 Ãã wakããn, Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do kyy gó bë ãã mejũũ, bë ka-
manekuunh hyb n'aa Jesus hã h'yy ka'eeh
do moo nehõnh do sa mahang, ãã ma
metëëk doo da nabok doo. 7 Tii da ãã wén
mejũũ, bë hapäh né hẽ taw'ããts hẽ ãã babok
doo da bë babok. Dooh ãã moo nehõj bä
bë mahang ãã babok noo gó. 8 Dooh ãã awa
bä bë waa bag hẽnh. Tak'ëp ãã moo bok
ãã waa säm hã adëb bä, atsëm na-ããj né
hẽ, bë ãã daap yb mahẽnh. 9 Ãã karẽn bä
paawä, taw'ããts hẽ né hẽ paawä bë hanaa
ãã gadoo. Taw'ããts hẽ paawä tii da, dooh
tii da ãã karẽn ãã adoo bä. Ãã daaj hẽ ãã
waa säm, ãã ma säm hã ãã wén moo bok, ãã
hã bë bahapäh hyb n'aa nyy da baad ub ji
bawät. 10 Bë mahang ãã babok noo gó hahỹỹ
da bë ãã maher'oot: "Bë an'oo manä moo
nawät pé ta tä, ta waa", näk ããh. 11 Tii da
ãã wén mejũũ, ãã ky n'aa napäh do hyb
n'aa raher'oot doo. Ti abong mä ta wób
moo nabok do bë mahang, sa nooh. Boo ka-
hah'ũũnh né hẽ tii. Sa da hadoo do rah'yyb
panas'ëëh. 12 Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do kyy gó ãã mejũũ ta ti hedoo doo,
tii da ranabok hyb n'aa. Taw'ããts hẽ dooh
sa da hadoo do rah'yyb panasä bä. Taw'ããts
hẽ sa waa säm hã ramoo bok. 13 Bëë kä, ãã
wakããn baad habong doo, bë h'yy gejë hõm
manä baad hadoo do bë moo bok do hã.

14 Bë wakããn hedoo do Jesus hã h'yy
ka'eeh do see ky nadahé bä hahỹ ãã ma erih
doo gó ãã mejũũ doo, taw'ããts hẽ bë metäh
sahõnh hẽ sa matym gó. Bë aboo manä
ta sii, tanu mebyng hyb n'aa.* 15 Sahõnh
hẽ sa matym gó bë metä né paawä, bë ty
n'aa gesyyg manä ta hã. Dooh bë majĩĩ tado
bä. Bë wakããn had'yyt hẽ. Taw'ããts hẽ
bë maher'ood ji wakããn ji kamahẽn do ji
maher'oot doo da.

Sa hã Paw-Ro kedëë hõm do ky n'aa hahỹỹh

16 P'op Hagä Do hã ãã ky n'aa etsẽẽ, Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do ji h'yyb nyyw hanoo
do bë tah'yyb näw had'yyt hẽ. Ãã ky n'aa
etsẽẽ, bë mahang Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
bawäd had'yyt hyb n'aa.

17 Ỹ Paw-Ro, bë ỹ hyb n'aa esee. Tagadëëg
ub, moh ỹỹ me né hẽ ỹ berii kän ỹ bahed'oo
doo da. Tii d' bë bahapäh mo haja ỹỹ. Hahỹ
hadoo né hẽ ỹ erih do mo haja ỹỹ.

18 Ãã karẽn Jesus Kristo, ër Wahë N'aa, ky
enyyw had'yyt hẽ sahõnh hẽ bë hã. Jããm
hẽ kä.

* 3:14 Ta ti hadoo do sii ji wén nawät, tanu mebyng hyb n'aa. Tanu mebyy bä, ta h'yyb tawareem kän baad ub tabawät hyb n'aa kä.

1 Tsimoot
Pooj jé Tsimoot hã Paw-Ro ma erih do hahỹỹh

1-2 Ỹ Paw-Ro, Kristo Jesus mejũũ do seeh,
ỹ edëng õm Tsimoot, hëp ỹ n'aa Jesus hã
mah'yy ka'eeh do hyb n'aa tah ỹ hado däk
doo. Kristo mejũũ do see ỹ wén hado däk,
P'op Hagä Doo, ër h'yyb tym dëëb, Kristo
Jesus, ta hã ër h'yy kasadä do ỹ ramejũũ do
hyb n'aa.

Ỹ karẽn P'op Hagä Do ër Yb, Kristo Jesus
ër Wahë N'aa na-ããj hẽ ky en'yym a hã. Ỹ
karẽn õm rat'yyd mehĩĩn, baad õm rah'yyb
n'yym.

Ma matëg oow ky n'aa hahỹỹh

3 Masedonija häd näng do häj n'aa hẽnh
ỹ bahõm noo gó tak'ëp ỹ betsẽẽ doo da a
hã Epeso häd näng do panang bä mabaym
hyb n'aa, tii da p'aa hẽnh ỹ betsẽẽ a hã,
t'ĩĩ hẽnh mabaym hyb n'aa, mameduuk hyb
n'aa ajyy ta see hadoo Jesus ky n'aa ma
met'ëëk doo. 4 Maher'ood sa hã raberéd
hõm hyb n'aa panyyg heh'äät ub nadoo
doo, noo kanesa doo. Maher'ood sa hã
na-ããj hẽ, sa wahë makũ sa häd ketsén
do nahänh do raberéd hõm hyb n'aa. Ky
kedak do du n'aa do tii. Dooh tamasaa bä
P'op Hagä Do karẽn do hã. Jããm né hẽ
P'op Hagä Do hã ji h'yy kae bä, takarẽn
do ji bahapäh. 5 Tii da ỹ karẽn mamejũũ
sa hã, sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do
t'ĩĩ hẽnh habong do rakamahã̃n hyb n'aa
sa da hadoo doo. Ỹ karẽn sa da hadoo
do rakamahã̃n, baad hado däk do hyb n'aa
sa h'yyb tym, t'õp madäk doo me rah'yy
ka'eeh do hyb n'aa na-ããj hẽ. 6 Dooh tii da
raboo boo bä nanäng ma matëg oow, daap
hadoo do rawén her'ood kän. 7 Mosees ky
n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do rakarẽn
rabahado paawä, sa daaj hẽ na-ããj hẽ dooh
rah'yyb mepëë bä raher'oot do hã. Baad
rabahapäh ji ed'oo raher'oot doo. Ti hado
né hẽ paawä, dooh rah'yyb mepëë bä ra-
her'oot do hã.

8 Baad ub né hẽ Mosees ky n'aa jaw'yyk do
ër hapäh, baad ub, P'op Hagä Do karẽn doo
da ji mahũũm bä ti ji h'yyb tym gó. 9 Dooh
P'op Hagä Do an'oo bä ta ky n'aa jaw'yyk do
takarẽn doo da habong do sa hyb n'aa. P'op
Hagä Do anoo ta ky n'aa jaw'yyk do hahỹ sa
hyb n'aa: Ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh
do sa hyb n'aa, ta hã h'yy kawereem do sa
hyb n'aa, P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh
do sa hyb n'aa, nesaa do moo bok do sa
hyb n'aa, P'op Hagä Do waneh'ëëh do sa
hyb n'aa, P'op Hagä Do raky n'aa rejãã do
sa hyb n'aa, sa yb sa ỹỹn ta wób na-ããj hẽ
dahej'ëëp do sa hyb n'aa, 10 sa ỹỹm, sa patug
nadoo do sii he'ỹỹh do sa hyb n'aa, ajyy ajyy
sii he'ỹỹh do sa hyb n'aa, ta wób ramesoo
rabesëëm h'ũũm do hyb n'aa sa hyb n'aa,
daap men'yyh do sa hyb n'aa, P'op Hagä Do
häd gó daap raky kajäk do sa hyb n'aa. P'op
Hagä Do banoo ta ky n'aa jaw'yyk doo, baad
hadoo do ky n'aa hã baad kanejäk do hyb
n'aa na-ããj hẽ. 11 Baad hadoo do ky n'aa ỹ
hanäng doo, baad tabadäng P'op Hagä Do
ky n'aa hanäm do hã. Ti né hẽ ta T'aah
ky n'aa hanäm do P'op Hagä Do anoo hã
ỹỹ, ỹ metëëk hyb n'aa ta wób sa hã. P'op
Hagä Doo, baad had'op doo, ër weh'ëëh do
ky n'aa né tii.

Paw-Ro P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn do ky n'aa hahỹỹh

12 Ỹ tsebé Kristo Jesus ër wahë n'aa wë, ỹ
tah'yyb hejoonh doo. Ta hã pé baad had'yyt
hẽ ỹ moo wät ỹ tamejũũ doo, ti hyb n'aa hã
ỹ tah'yyb däng ta ky n'aa ỹ baher'ood hõm
hyb n'aa. 13 P'ooj ub ta hã ỹ ky n'aa rejã né
paawä, ta karapee ỹ no n'aa maso né paawä,
ỹ rejã né paawä sa hã, Jesus Kristo ỹ tat'yyd
mehĩĩn, dooh ta hã ỹ h'yy kae nä bä do hyb
n'aa, dooh ỹ h'yy ganyy nä bä P'op Hagä
Do t'aah tado bä do hyb n'aa. 14 Tak'ëp né
hẽ ër Wahë N'aa ky enyym hã ỹỹ, nes'aa né
paawä ỹỹ. Hã ỹ tabanoo baad ỹ h'yy ka'eeh
hyb n'aa ta hã. Hã ỹ tabanoo na-ããj hẽ,
baad ta wób ỹ kamahã̃n hyb n'aa. Séd hã
ji h'yy kata däg bä Kristo Jesus hã, tii d' né
hẽ tabanoo ji hã.

15 Te hub né hẽ hahỹỹh, taw'ããts hẽ ji ky
daheeh: Kristo Jesus ewäd hyng ër mahang,
nesaa do moo bok do tabed'ëëp hyb n'aa
nesaa do mahã̃nh. Ta ti nesaa do moo
heb'ook do sa bahã̃nh baad nadoo do paa
ỹỹh. 16 Ti hadoo né hẽ, ỹ tat'yyd mehĩĩn, ỹ sa
bahã̃nh nesaa do moo wät do paah. Ỹ tawén
t'yyd mehĩĩn, ta wób rahegãã bä, rahapäh
hyb n'aa dooh Jesus Kristo ty n'aa gesyyg
bä ji. Baad ub Kristo. Hã ỹ tabad'oo do hã
rabahapäh hỹỹ kä, dooh h'yy kejỹỹk pé ta

hã. Ỹ tat'yyd mehĩĩn bä, ta wób ta hã h'yy
ka'eeh do na-ããj da tat'yyd mehĩĩn, edëb
had'yyt do ta pa ragadoo hyb n'aa.
17 P'op Hagä Do né hẽ sahõnh hẽ bag'ããs
doo. Ti né hẽ hawäd had'yyt doo, nadajëp
doo, ji nahapäh doo. Sét ub né tii. Dooh ta
see péh. Taw'ããts hẽ ji wehëë had'yyt hẽ.
Taw'ããts hẽ ta hã ji j'aa etsëë had'yyt hẽ.
Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.
18-19 Tsimoot, tah ỹ hadoo doo, õm ỹ
mejũũ hahỹỹh, baad mamoo wäd, baad
mama met'ëëg, baad awäd, baad mame-
duug ta s'ee hẽnh ma metëëk do na-ããj hẽ.
Taw'ããts hẽ Jesus hã mah'yy kae had'yyt
hẽ. Baad awäd, a h'yyb tym õm taky n'aa
natapaa hyb n'aa. Õm ỹ mejũũ do baad tanu
kejäk P'op Hagä Do kyyh hã p'ooj ub a hã ta
rod n'aa raher'oot doo. Ta wób dooh raky
dahé bä sa h'yyb tym sa hã metëëk doo.
Ti hyb n'aa gawatsig jëng Jesus hã rah'yy
ka'eeh do paah. 20 Ti hedoo do mahang ti
abong ajyy Imenéw Aresãn häd enäh doo.
Ỹ ah'eed h'ũũm, Jesus hã h'yy ka'eeh do
mahang ranabok hyb n'aa. Nesaa Do Yb
moo gó ỹ bahaëëj däk. Tii d' ỹ wén d'oo sa
hã, rabahapäh hyb n'aa, dooh P'op Hagä Do
ji ky n'aa rejã bä.

2

*P'op Hagä Do hã ji ky n'aa ets*ẽẽ do ky n'aa
hahỹỹh
1 Pooj jé tak'ëp péj ỹ betsẽẽ a hã, P'op
Hagä Do hã ji ky n'aa etsẽẽ, P'op Hagä Do sii
ji ber'oot hyb n'aa sahõnh hẽ sa hyb n'aa.
Taw'ããts hẽ na-ããj hẽ P'op Hagä Do ji j'aa
etsë sahõnh hẽ sa hyb n'aa. 2 Taw'ããts hẽ
ji häj n'aa wahë n'aa ji ky n'aa etsẽẽ P'op
Hagä Do hã. Ta wób wahë n'aa hedoo do ji
ky n'aa etsẽẽ né tii d' ẽnh. Taw'ããts hẽ ji ky
n'aa etsẽẽ né tii, baad ub, h'yyb nyyw gó,
P'op Hagä Do karẽn doo da, tsyt hẽ ta wë ër
bahajaa ër babok hyb n'aa. 3 P'op Hagä Do
ji h'yyb tym dëëb gen'aak ta hã ji ky n'aa
etsẽẽ doo. Baad ti ta hã. 4 Takarẽn sahõnh
hẽ badäk hahỹỹ hã habong do tabed'ëëp
nesaa do mahẽ̃nh. Takarẽn baad hadoo do
ky n'aa rabahapäh hyb n'aa. 5 Jããm né hẽ sét
hẽ P'op Hagä Doo. Jããm né hẽ sét hẽ sahõnh
hẽ badäk hahỹỹ hã habong do rod n'aa P'op
Hagä Do wë, P'op Hagä Do wë ji mahũũm
doo. Kristo Jesus, aj'yy gó kesok do né hẽ tii.
6 Ta daaj hẽ ti takan'oo däk dajëb hã, sahõnh
hẽ badäk hahỹỹ hã habong do tabed'ëëp
hyb n'aa. Ta daaj hẽ takan'oo däk dajëb
hã ër ted'ëëp do säm. Ti né hẽ ta T'aah ky
n'aa, tah'yyb däng noo gó badäk hahỹỹ hã
habong do sa hã P'op Hagä Do metëëh doo.
7 Ta ti ky n'aa ỹ baher'oot hyb n'aa ỹ P'op
Hagä Do wén sëëw hõm, ta ky n'aa rod, ta
mejũũ do ỹ bahadoo hyb n'aa, Judah buuj
nadoo do sa hã ỹ ma metëëk hyb n'aa Jesus
hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä. Ỹ tasëëw hõm
panyyg baad hadoo do ỹ ma metëëk hyb
n'aa sa hã. Dooh daap ỹ menä bä. Né hup ỹ
né hẽ tii.

8 Ti hyb n'aa ỹ karẽn jé pad'yyt hẽ raka-
het'aa bä P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk
hyb n'aa, baad ub ajyy raky n'aa etsẽẽ.
P'op Hagä Do wë sa moo ragadabëëh bä
p'op raky n'aa etsẽẽ bä, taw'ããts hẽ baad
ub sa h'yyb tym P'op Hagä Do matym
gó. Taw'ããts hẽ ky n'aa ets'ẽẽ doo, dooh
rakawaj'ããn bä ta wób sa wë, dooh raky
kedag bä ta wób sa hã. 9 Rakahet'aa bä P'op
Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa, ỹ
karẽn ỹỹj dooh rakametä bä sa saroor hyb
n'aa. Taw'ããts hẽ dooh rapadedäg bä nu
meby n'aa näng doo. Taw'ããts hẽ taw'ããts
hadoo do rapadedëëk. Taw'ããts hẽ dooh
rakametä bä ta see mo n'aa hado däk do
sa sëën ramahetsooh doo me. Taw'ããts hẽ
dooh rakametä bä k'ããts tëg gabarëëh do
s'ëëb me, perora häd näng doo me, saroor
tak'ëp ky n'aa gebah doo me na-ããj hẽ.*
10 Taw'ããts hẽ ỹỹj P'op Hagä Do hã raky
daheeh rahanäng do ta wób ramasa. Ti né
sa hetsó sa hã. 11 Taw'ããts hẽ bag hẽnh,
rakanasab'ee doo gó rama kametëëk P'op
Hagä Do ky n'aa. 12 Dooh ỹ an'oo bä ỹỹj
rama met'ëëg bä ajyy. Dooh ỹ an'oo bä
ỹỹj ramejõ bä ajyy. Bag hẽnh ỹ karẽn
ỹỹj rabab'ëëh, ramaa newëë, Jesus hã h'yy
ka'eeh do rakahet'aa bä. 13 Tii d' ỹ wén edoo,
pooj jé P'op Hagä Do pahuuj wät Adãw, ta
jawén Ewa. 14 Dooh aj'yy tado bä Nesaa Do
Yb wadii doo. Ewa né paa ti tawadii. Ewa
né paa P'op Hagä Do mejũũ do ky nadaheeh
doo. 15 Ti hadoo né hẽ rahet'aah do hyb n'aa
P'op Hagä Do ed'ëëp da nesaa do mahẽ̃nh,
Kristo hã rah'yy kae had'yyt bä, ta wób

* 2:9 Tii da Paw-Ro wén mejũũ, ỹỹj wë ta wób raty gapanad'ëëk hyb n'aa, ta s'ee hẽnh sa h'yyb nawät hyb n'aa.

rakamahã̃n had'yyt bä, rakanasabé bä, P'op
Hagä Do karẽn doo da rabok bä.

3

Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa ji asëëw hõm do ky n'aa hahỹỹh

1 Te hub né hẽ hahỹỹh: Jé karẽn pé ta
h'yyb gó Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë
n'aa, sa hagã n'aa tabahadoo hyb n'aa,
baad ub né tii. 2 Ti hyb n'aa, taw'ãã̃ts hẽ
baad ub tabawät Jesus hã h'yy ka'eeh do sa
hagã n'aa tabahadoo karẽn doo. Taw'ãã̃ts
hẽ dooh baad nadoo do rahapäh pé ta
hã. Taw'ãã̃ts hẽ sét ub ta ỹỹm. Taw'ãã̃ts
hẽ dooh ta ỹỹm tawad'ii bä ỹỹnh see sii.
Taw'ãã̃ts hẽ kaja hẽ denaa hẽ ta h'yyb
tamahũũm. Taw'ãã̃ts hẽ tah'yy keb'aah
nesaa do hã. Taw'ãã̃ts hẽ ta wób hã baad ta
h'yyb, ta hã raweh'ëëh hyb n'aa. Taw'ãã̃ts
hẽ baad tagadoo ta wób ta tób yt hã.
Taw'ãã̃ts hẽ tahajaa ta wób tama metëëk
P'op Hagä Do panyyg hã. 3 Taw'ãã̃ts hẽ
dooh jarakë hedoo do heëëk do tado bä.
Taw'ãã̃ts hẽ da dooh kahep'uuk do tado bä.
Taw'ãã̃ts hẽ ta wób baad taky n'aa en'yym,
dooh tamebaaj bä. Taw'ãã̃ts hẽ dooh dajẽẽr
tahyb n'aa hũũm bä. 4 Taw'ãã̃ts hẽ baad
tah'yyb mahũũm ta panaa. Taw'ãã̃ts hẽ ta
taah tametëëk raky daheeh hyb n'aa sa yb,
baad raweh'ëëh hyb n'aa sa yb. 5 Ta panaa
baad h'yyb manahũũm doo, dooh tahaja bä
Jesus hã h'yy ka'eeh do tah'yyb mahũũm
bä. 6 Dooh taw'ãã̃ts hẽ tado bä papuuj Jesus
hã h'yy kae däk do sa wahë n'aa. Papuuj
Jesus hã h'yy kae däk do tado bä paawä,
nepäh ta daaj hẽ, ta hã hẽ tah'yy kasabé
bä. Tah'yy kasabé bä, P'op Hagä Do ky n'aa
etyy da, Dijab* taky n'aa etyy do paa hadoo.
7 Taw'ãã̃ts hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh sa wahë
n'aa pan'aa baad rabaher'oot sa ky n'aa, ta
wób sa hã, Jesus hã h'yy kana'eeh do sa hã
na-ãã̃j né hẽ. Dooh hyb n'aa raky n'aa rejãã̃
pé tii bä. Tii bä dooh Dijab haja bä sa hã.

Jesus hã h'yy ka'eeh do wahë n'aa sa masa n'aa sa ky n'aa hahỹỹh

8 Ti hadoo Jesus hã h'yy ka'eeh do wahë
n'aa masa n'aa sa hã. Taw'ãã̃ts hẽ ta
wób weh'ëëh do tii. Taw'ãã̃ts hẽ ky
kaneh'ỹỹt doo. Taw'ãã̃ts hẽ dooh jarakë
hedoo do heëëk do tado bä. Taw'ãã̃ts hẽ
dooh tawad'ii bä dajẽẽr tagadoo hyb n'aa.
9 Taw'ãã̃ts hẽ baad rababoo had'yyt hẽ, sa
h'yyb tym ky n'aa natapaa hyb n'aa sa hã.
Taw'ãã̃ts hẽ sa h'yyb gó rabenyyw had'yyt
hẽ baad hadoo do ky n'aa P'op Hagä Do
metëëh doo, ër ky daheeh doo. 10 Taw'ãã̃ts
hẽ pooj jé ji metyy ta ti ajyy. Tii bä, baad
ramoo boo bä, baad raboo bä, ji anoo Jesus
hã h'yy ka'eeh do mahang ramasa hyb n'aa.
11 Ti hadoo na-ãã̃j hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do
sa wahë n'aa masa n'aa sa ỹỹm. Taw'ãã̃ts
hẽ ta wób weh'ëëh do tii. Taw'ãã̃ts hẽ
dooh ta wób ranu mer'ood. Taw'ãã̃ts hẽ
kaja hẽ denaa hẽ sa h'yyb ramahũũm, baad
rababok hyb n'aa. Taw'ãã̃ts hẽ sahõnh hẽ
ramoo bok do hã baad né hẽ ramoo bok.

12 Taw'ãã̃ts hẽ sét ub ta ỹỹm, Jesus hã h'yy
ka'eeh do wahë n'aa masa n'aa hã. Taw'ãã̃ts
hẽ baad tah'yyb mahũũm ta taah, ta tób yt
haj'eenh do na-ãã̃j hẽ. 13 Baad ub Jesus hã
h'yy ka'eeh do wahë n'aa masa n'aa ramoo
boo bä, ta wób raweh'ëëh da, ta wób raky
daheeh da sa hã. H'yyb neỹỹm doo me
rahajaa tii bä raher'ood bä nyy da Kristo
Jesus hã ji h'yy ka'eeh doo.

Ta T'aah ky n'aa P'op Hagä Do metëëh do hahỹỹh

14 Nayyw hẽ ỹ karẽn a wë ỹ bahõm. Ti
hadoo né hẽ õm ỹ ma erih hahỹỹh, 15 ỹ
tahewad bä mabahapäh hyb n'aa ỹ erih do
hã, nyy da P'op Hagä Do karẽn ta karapee
rababok. P'op Hagä Do hedëb had'yyt do
karapee né tii, panyyg hanäm do ta wób
hã metëëh doo, panyyg hanäm do mo n'aa
jesuu doo. 16 Tak'ëp tabahetsooh né hẽ ta
T'aah ky n'aa ër hã P'op Hagä Do metëëh
doo:

"Aj'yy gó Kristo kas'ee wät.
Baad had'op do né hẽ Kristo P'op Hagä Do
Sahee metëëh.
Ãã̃s rahapäh.
Ta ky n'aa raher'ood hõm badäk hahỹ häj
n'aa babuuj sa hã.
Badäk hahỹ haw'ãã̃ts hẽ habong do wób
rah'yy kae däk ta hã.
Hỹ pong jé ta wë tabasëëk P'op Hagä Do
an'oo bä."

* 3:6 Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab.

4

Ajyy j'ooj madäk doo me wedii do sa ky n'aa hahỹỹh

1 Baad ub P'op Hagä Do Sahee metëëh
hahỹỹh: Hỹ jawén ta wób raberéd hõm
da ër ky daheeh do Jesus ky n'aa. Raky
daheeh da noo kanesa do sahee, Nesaa
Do Yb karapee metëëk doo. 2 Ajyy j'ooj
madäk doo me wedii do né hẽ metëëk ta tii.
Nes'aa däg sa h'yyb rawén hyb n'aa nap'eed
wät taw'ããts hẽ hadoo do hã. 3 Ramejũũ
ji kanatëë. Ramejũũ ji nawa ji nawëh ta
nawë wób. Dooh taw'ããts hẽ tado bä ta ti
rametëëk doo. P'op Hagä Do pahuuj wät ta
ti ji waa, ji tä, baad hadoo do ky n'aa hapäh
do ky dah'eeh do ratsebé doo me ragadoo
hyb n'aa. 4 Baad né hẽ sahõnh hẽ P'op Hagä
Do pahuunh doo. Ti hyb n'aa dooh ji jesyk
péh. Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ ër gadoo P'op
Hagä Do hã ër h'yyb tsebé doo me ji waa,
ji tä hyb n'aa. 5 Sahõnh hẽ baad däg ta ti ji
waa, ji tä, P'op Hagä Do tii da taky hadoo do
hyb n'aa, ji waa ji tä ji ky n'aa etsẽẽ do hyb
n'aa na-ããj hẽ ta hã.

Nyy da Kristo Jesus karom baad hadoo do ji bahadoo do ky n'aa hahỹỹh

6 Ta ti ỹ mejũũ doo, Jesus hã h'yy ka'eeh
do sa hã mama met'ëëg bä, Kristo Jesus
karom baad hadoo do hado däk da õm. A
h'yyb hejój n'aa Jesus ky n'aa ër ky daheeh
doo. A h'yyb hejój n'aa baad hadoo do ky
n'aa maky daheeh doo. 7 Mah'yyb ehód
manä P'op Hagä Do nahapäh do sa panyyg
hã, h'yy gatemah do sa panyyg hã. Mah'yyb
ehód had'yyt hẽ P'op Hagä Do karẽn do hã,
baad takah'ũũm hyb n'aa a h'yyb tym gó
P'op Hagä Do karẽn doo. 8 Taw'ããts hẽ ji
hub ji metëëk ji karajan hyb n'aa. Taw'ããts
hẽ ta bahãnh ji ma kametëëk P'op Hagä Do
karẽn do hã. Baad ub ti ji hã wawẽẽ hẽ
ji bawät nä bä, hỹ pong jé ji awäd bä na-
ããj hẽ. 9 Te hub né hẽ ta tii. Taw'ããts hẽ
sahõnh hẽ ky daheeh. 10 Baad ub P'op Hagä
Do karẽn do ër ma kametëëk do hyb n'aa
tak'ëp ër moo bok, tak'ëp ër ma metëëk,
baad ër baher'oot ta ky n'aa. Dooh ër h'yy
gejë bä ta hã. P'op Hagä Do hedëb had'yyt
do hã ër h'yy kasadä. Sahõnh hẽ sa h'yyb
tym dëëb tii. Jesus hã h'yy ka'eeh do ti
ted'ëëp. 11 Mama met'ëëg, mamejõ na-ããj
hẽ sa hã sahõnh hẽ õm ỹ ma erih doo.
12 Man'oo õm raty n'aa gesyyg manä
pahëëw nä mabahadoo do hyb n'aa. Baad
awäd, baad hadoo do maher'ood, baad ub ta
wób makamahãn, baad ub Jesus hã mah'yy
kae, baad menyyw a h'yyb tym, a hã Jesus
hã h'yy ka'eeh do rabahapäh hyb n'aa nyy
da ji bad'oo, nyy da ji bawät. 13 Ỹ kanajaa
nä bä, ỹ karẽn maner'ood had'yyt hẽ P'op
Hagä Do kyy kerih do Jesus hã h'yy ka'eeh
do sa hã. Maher'ood sa hã ta ky n'aa.
Mama met'ëëg sa hã. 14 Baad mahyb n'aa
matakä P'op Hagä Do Sahee anoo do a hã
mamoo wät hyb n'aa. A hã tabanoo tii,
P'op Hagä Do ky n'aa rod a hã raher'oot
noo gó a hã tah'yyb däng do mamoo wät
do pan'aa, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë
n'aa a nuu gó sa moo radatoonh* noo gó.
15 Baad mamoo wäd ta ti õm ỹ mejũũ doo.
Ta hã had'yyt hẽ h'yyb däg. Tii bä da, Jesus
karẽn do hã a h'yyb kahũũm magyys hẽ tii
b' sahõnh hẽ rabahapäh.
16 Baad kanä a daaj hẽ. Baad manä ti
mametëëk doo, baad had'yyt hẽ mametëëk
hyb n'aa. Tii d' had'yyt hẽ madoo bä, P'op
Hagä Do ed'ëëp da õm. Mametëëk do ky
dah'eeh do na-ããj hẽ ted'ëëp da nesaa do
mahãnh.

5

1 Manabuuj gedo manä ajyy wehëh hedoo
doo. Kaja hẽ denaa hẽ mamaher'ood sa hã.
A yb hadoo man'oo bä sa hã. Ajyy wanehëh
nä doo, hanäm gó er'ood sa hã. A hỹỹj ky
n'aa hadoo man'oo bä. 2 Ỹỹj wehëh hedo
padëëk doo, baad er'ood sa hã, a ỹỹn hã
maber'oot doo da. Ỹỹj wanehëh nä doo,
baad er'ood sa hã. A ãnh ky n'aa hadoo
man'oo bä. Baad had'op doo da mabad'oo
sa hã.

Patug tema bong do sa ky n'aa hahỹỹh

3 Mamasaa ỹỹj patug tema bok do sa mab
hẽ haj'eenh doo, wakããn temah doo. 4 Ỹỹnh
patug tamah do ta taah nyy bä, ta tataah
nyy bä, taw'ããts hẽ ti né hẽ mas'aa ta hã.
Taw'ããts hẽ ti né hẽ mas'aa sa wakããn, tii
da P'op Hagä Do karẽn do hyb n'aa ji hã.
Taw'ããts hẽ sa yb, sa ỹỹn, sa oow, sa hoonh
ramasa. Raned'ëëd is noo gó ramasa do paa
ramebaanh do tii. P'op Hagä Do gen'aak tii

* 4:14 Tsimoot P'op Hagä Do asëëw hõm do heen n'aa tii.

d' ji adoo bä. [5] Ỹỹnh patug tamah do wakããn
tamah doo, kamanasa doo, P'op Hagä Do hã
tadaab yyp. P'op Hagä Do hã taky n'aa etsẽẽ
adëb bä, atsëm na-ããj hẽ tamasa hyb n'aa ta
hã. [6] Ỹỹnh patug tamah do ajyy hã had'yyt
h'yyb däk doo, edëb né paawä, dajëp do
hadoo ta h'yyb tym P'op Hagä Do matym
gó. [7] Mamaher'ood patug temah doo, raky
daheeh hyb n'aa ỹ mejũũ doo, ta wób raky
n'aa natapaa hyb n'aa sa hã. [8] Jé wakããn
näng péh, tamanasa do ta wakããn, ta yb,
ta ỹỹn nahag'ããs doo, teréd hõm Jesus ky
n'aa ër h'yy kaha'eeh doo. Jesus hã h'yy
kana'eeh do bahãnh däg sa h'yyb nesaa do
hã.

[9] Ji erih ỹỹnh patug tamah do häd ji masa
do pan'aa sa häd kerih do heen n'aa hã, 60
ta baab bahãnh tabahado däk bä, ta patug
makũ wanadii do paah, [10] taky n'aa etsä bä
baad hadoo do tamoo wät do hã, baad ub
ta taah tawä bä, baad ta wób tagado bä ta
tób bä, Jesus hã h'yy ka'eeh do tamasaa bä,
tat'yyd mehĩĩn bä kas'uut doo, baad hadoo
doo me ta wób tamasaa bä. Tii d' tado bä ji
erih ta häd ji masa do pan'aa heen n'aa hã.

[11] Taw'ããts hẽ dooh ji erii bä patug tema
bong do wanehëh nä do sa häd ji masa
do pan'aa heen n'aa hã. Aj'yy hã rah'yy
kejäg bä sa häd ji erii däk do jawén paa
bä paawä, reréd hõm da Kristo ma had'yyt
ramoo bok do paah, raketëë hyb n'aa p'aa
hẽnh. [12] Ti tahado bä sa daaj hẽ raky
n'aa katakyyk baad nadoo doo me, pooj jé
Kristo hã raky kajäk do raky keh'ỹỹt do hyb
n'aa. [13] Moo nehõj padäg da patug temah
do wób rawanehëh nä bä ji masaa bä. Boo
kahah'ũũnh da ta wób sa tób hẽnh. Ta wób
da ranu mer'oot, ta wób da raher'oot. Ta
wób kyy hã da ranu toonh. Raher'oot da
ji naher'oot doo. [14] Ti hyb n'aa hã ỹỹ pé
taw'ããts hẽ patug tema bong doo, wanehëh
nä doo, p'aa hẽnh raketëë. Na metaah.
Taw'ããts hẽ baad rabahag'ããs sa tób yt
haj'eenh doo. Taw'ããts baad had'yyt hẽ
rababok, dooh ër majĩĩ ky n'aa rejãã pé do
hyb n'aa ëër. [15] Ta ti ỹ wén her'oot, ỹỹj patug
tema bong do wób raberéd hõm do hyb n'aa
Jesus hã rah'yy ka'eeh do paah. Nesaa Do
Yb raky dahé däk.

[16] Ỹỹnh Jesus hã h'yy ka'eeh doo, patug
tamah do tanyy bä ta wakããn mahang,
taw'ããts hẽ ti tahag'ããs, tamasa. Dooh
taw'ããts hẽ tado bä tadaab yb bä Jesus hã
h'yy ka'eeh do wób sa wë. Jesus hã h'yy
ka'eeh do wób ramasa ỹỹj patug tema bong
doo, wakããn temah doo. Ta wakããn nyy bä,
ti né hẽ hag'ããs.

Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa ky n'aa hahỹỹh

[17-18] Hahỹỹ da P'op Hagä Do baher'oot ta
kyy kerih doo gó: "Taw'ããts hẽ ji anoo tiriig
uuh tabawa booj yb hã, tiriig tahes'ooj hõm
do ta moo me. Dooh ji noo maw'yyd däg bä
tanawa hyb n'aa",* näng mä P'op Hagä Do
kyyh. "Taw'ããts hẽ moo bok do sa hã ramoo
bok do säm ji banoo",† näng mä na-ããj hẽ
ta kyy kerih do hã. Ti hyb n'aa na-ããj ji
weh'ëëh, baad ji banoo Jesus hã h'yy ka'eeh
do sa wahë n'aa baad moo bok do säm, jé
tak'ëp Jesus ky n'aa her'oot doo, Jesus hã
h'yy ka'eeh do ma met'ëëk doo.

[19] Mamaa newë manä Jesus hã h'yy ka'eeh
do sa wahë n'aa see raky n'aa tapa bä.
Pawóp hẽ, tamawoob hẽ tado bä ti ky
n'aa tapaa doo, ti mahyb n'aa matakä sa
kyyh. [20] Nesaa do Jesus hã h'yy ka'eeh do sa
wahë n'aa see moo wäd bä, ji nabuuj gedoo
sahõnh hẽ sa matym gó, ta wób rajeỹỹm
hyb n'aa, nesaa do ramoo nabok hyb n'aa.
[21] P'op Hagä Doo, Kristo Jesus, ããs P'op Hagä
Do pa hab'ëëh do na-ããj sa matym gó õm ỹ
mejũũ baad maky daheeh hyb n'aa sahõnh
hẽ a hã ỹ mejũũ doo. Taw'ããts hẽ baad
ub a h'yyb sahõnh hẽ sa hã. Séd demuun
maher'ood, séd demuun magado sahõnh hẽ
a najiis rado bä, a najiis ranado bä na-ããj hẽ.

[22] Mahyb n'aa jóh manä a moo mada-
toonh do ta see nuu gó, Jesus hã h'yy
ka'eeh do wahë n'aa tabahadoo hyb n'aa.
Mahyb n'aa jóh bä, nepäh õm ta h'yyb hata
hado däk nesaa do tamoo wät do paa hã.
Taw'ããts hẽ baad makan'yyh, baad had'yyt
hẽ mabawät hyb n'aa. [23] Meëg had'yyt
manä naëng. A nahëë hyb n'aa taw'ããts hẽ
mahäd eëëk na-ããj uwa bëëh hejoonh doo,
mah'yy gamahỹỹnh do hyb n'aa, mah'yy
gamahỹỹnh do badoo wät hyb n'aa.

[24] Wyt ta maab hẽ nesaa do ta wób moo
bok doo. Ji metyy do pooj jé, baad raboo bä
ji bahapäh hyb n'aa, wyt ta maab hẽ nesaa
do ramoo bok doo. Kejën nä nesaa do ta

* 5:17-18 Dew-Teronom 25.4 † 5:17-18 Rukas 10.7

wób moo bok doo. Ta jawén kä ji bahapäh.
25 Ti hadoo né hẽ baad hadoo do hã. Wyt ta
maab hẽ baad hadoo do ta wób ramoo bok
doo. Ta wób baad hadoo do sa mo haj'aa, ta
jawén ji bahapäh.‡

6

Karom kanep'aak do Jesus hã h'yy ka'eeh do ky n'aa hahÿÿh

1 Taw'ããts hẽ sa karom kanep'aak do baad
sa kariw n'aa rawehëë had'yyt hẽ, P'op
Hagä Do ta wób raky n'aa narejãã hyb n'aa,
ër metëëk do raky n'aa narejãã hyb n'aa na-
ããj hẽ. 2 Dooh taw'ããts hẽ tado bä sa kariw
n'aa raty n'aa gesyyg bä séd demuun Jesus
hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Taw'ããts hẽ
ta bahẽnh ramoo bok sa kariw n'aa wë, sa
wakãã̈n rabahadoo do hyb n'aa, Jesus hã
rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, sa hã rakamahẽn
do hyb n'aa na-ããj né hẽ.

Mama met'ëëg ta ti a hã ỹ metëëk doo.
Mamaher'ood sahõnh hẽ sa hã raky daheeh
hyb n'aa.

Taw'ããts hẽ ji h'yy gadajang ji wë
hanäng do hã ky n'aa hahÿÿh

3 Jé te hub nadoo do ma metëëk péh, Jesus
Kristo ër Wahë N'aa ky n'aa ky nadaheeh
péh, P'op Hagä Do ky n'aa ër mahetëk do
ky nadaheeh péh, 4 ta daaj hẽ ta hã hẽ
tah'yy kasab'ee tii. Dooh tahapäh pé ta tii.
Tak'ëp ta ti hedoo do ragen'aak kyy p'ãã
raky kedag bä. Nahëë hado däk ta ti sa hã.
Ta ti han'aa hyb n'aa jewës doo, kep'uuk
doo, ky n'aa rejãã doo, daap tah'yy ganäng
do ta wób hã. 5 Ta ti hedoo do raky kedag
had'yyt hẽ. H'yy gatema bok. Ta see hado
däk sa h'yyb. Dooh sa h'yyb tym gó baad
hadoo do awäd wäd bä. P'op Hagä Do hã
rawén h'yyb däk, dajẽẽr hyb n'aa red'oo.

6 P'op Hagä Do karẽn doo da ji aboo bä,
tak'ëp baad hadoo do tanoo né ji hã, ji h'yy
gadajaa bä ji wë hanäng do hã, dooh ji hyb
n'aa hũũm bä ti bahẽnh. 7 Dooh ji manaa pé
ji henäng noo gó. Dooh né hẽ ji mahũũm
pé ji dajëp noo gó. 8 Ti hyb n'aa, taw'ããts
hẽ baad ji tsebé ji waa nyy bä, ji saroor enä
bä. 9 Ta wób, tak'ëp ma näng do karẽn do
raky daheeh da Nesaa Do Yb sa hã h'yyb
tatuk doo. Kadëë bëëh hadoo da sa h'yyb
tym h'yy gatamah doo gó rakarẽn do hã.
Rah'yy karẽn do nes'aa d' sa hã, kasuud
bong da, dooh d' rahyb n'aa jawyg wäd bä
sa hã, sa daaj hẽ rakawatsik da. 10 Dajẽẽr ji
kamahẽn doo, hajõng nesaa do du n'aa do
tii. Ta wób, dajẽẽr rakamahẽn do hyb n'aa,
reréd hõm Jesus hã rah'yy ka'eeh doo, sa
daaj hẽ rabahoop rakarehejãã doo, tak'ëp
dajẽẽr rakarẽn do hyb n'aa.

Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do karẽn do hã ji
h'yyb däk do ky n'aa hahÿÿh

11 Õm Tsimoot, P'op Hagä Do sii hawät
doo, tii d' madoo manäh. Baad hadoo do
hã h'yyb däg. P'op Hagä Do karẽn do hã
mah'yyb däg. P'op Hagä Do hã h'yy kae
had'yyt hẽ. Ta wób makamahẽn had'yyt
hẽ. H'yy gajëë hõm manä P'op Hagä Do
karẽn doo da mabawät do hã. Kaja hẽ denaa
hẽ had'yyt hẽ er'ood ta wób sa hã. 12 Jé
tsyym kas'ÿÿ doo, tak'ëp né hẽ rawaj'aah
raj'aa ketsë do säm ragadoo hyb n'aa. Ti
hadoo ỹ karẽn tak'ëp mah'yyb däg Kristo
karapee heh'äät do mabahadoo hyb n'aa,
edëb had'yyt do magadoo hyb n'aa, hÿ
pong jé Jesus sii had'yyt hẽ mabawät hyb
n'aa kä. Ta ti hyb n'aa õm P'op Hagä Do
bats'yyt paa hajõk do ramaa newëë bä, baad
ub mabaher'oot noo gó Jesus hã mah'yy
ka'eeh doo.

13 P'op Hagä Doo, sahõnh hẽ badäk hahÿÿ
hã hanäng do tabed'ëëp. Kristo Jesus ky
kaneh'ÿÿt baad hadoo do hã Pon-Sijo Pirato
sii taber'oot noo gó. Ti hyb n'aa kä, P'op
Hagä Doo, Kristo Jesus daheeh sa matym gó
õm ỹ mejũũ hahÿÿh: 14 Baad mamoo wäd õm
ỹ mejũũ do hã, õm raky n'aa natapaa hyb
n'aa mamoo wät do hã Jesus Kristo ër Wahë
N'aa matëëh bä kä. 15 Jesus Kristo matëëh
da P'op Hagä Do an'oo bä, tah'yyb däng
noo gó. Ti né hẽ P'op Hagä Doo, sahõnh
hẽ weh'ëëh doo. Jãã̈m né hẽ ti sahõnh hẽ
bag'ããs doo. Sahõnh hẽ badäk hahÿ wahë
n'aa sa wahë n'aa. Hyb n'aa jewyk do sa
wahë n'aa. 16 Sét né hẽ ti nadajëp doo. Ta
bag tak'ëp gabarëëh do mahang tabawät.
Ti hyb n'aa dooh ji haja bä p'eets hẽ ta hã
ji kaja bä. Dooh hapäh péh, tabad'op hẽ
da ji ty gepëëh. Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ
raweh'ëëh tii. Taw'ããts hẽ né hẽ tak'ëp

‡ 5:25 Nayyw hẽ ji nahapäh do hyb n'aa ta see pé noo gó ta wób sa h'yyb, dooh Paw-Ro karẽn bä Tsimoot hyb n'aa jóh bä Jesus hã h'yy ka'eeh do wahë n'aa pan'aa tabasëm bä.

tahaj'ap doo me tabagãã had'yyt hẽ. Ỹỹ. Tii
d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.
[17] Mamejõ badäk hahỹỹ bä tak'ëp wekãp
do sa hã, rah'yy kanasab'ee hyb n'aa. Ma-
her'ood sa hã rah'yy kanasadä hyb n'aa sa
ma hã. Nayyw hẽ tagawatsik tii. Ti hyb n'aa
dooh ta hã ji h'yy kasadëë bä. Taw'ããts hẽ
P'op Hagä Do hã rah'yy kasadä. Ti né hẽ
tak'ëp hanoo do ji hã sahõnh hẽ ji karẽn
do ji h'yyb tsebé n'aa. [18] Mamejõ wekãp
do sa hã, baad hadoo doo, masa doo, sa
wë hanäng doo me ramoo bong hyb n'aa.
Taw'ããts hẽ hajõng do sa mo haj'aa taw'ããts
hẽ hadoo doo. Taw'ããts hẽ wë bedoh do
ramasa. [19] Tii d' radoo bä da, ti anäng da
ta säm heh'äät do nahänh do ragadoo do
pan'aa hỹ pong jé P'op Hagä Do wë. Edëb
had'yyt do ragadoo tii bä.
[20] Tsimoot, baad manä a hã P'op Hagä Do
anoo doo. Baad kanä P'op Hagä Do panyyg
nadoo do daap kaher'oot do mahẽnh. Maky
gado manä karẽn do a hã ky kedak doo,
"h'yy ganäng do ky n'aa" daap ramaneëënh
do hã. [21] Ta wób raky dahé däk ta ti ky n'aa,
ti raberéd hõm Jesus hã rah'yy ka'eeh do
paah.
Ỹ karẽn P'op Hagä Do ky enyym bë hã.
Jããm hẽ kä.

2 Tsimoot
Ta jawén Tsimoot hã Paw-Ro ma erih do hahỹỹh

1 Paw-Ro ỹ ti hỹỹh, P'op Hagä Do karẽn do
hyb n'aa Kristo Jesus mejũũ do see ỹ bahado
däk doo. Ỹ tamejũũ ỹ baher'oot hyb n'aa ta
wób sa hã, Kristo Jesus hã ji h'yy kae bä, hỹ
pong jé ta pa had'yyt hẽ ji bawät da. Ti né
hẽ ti ji hã taky n'aa enooh doo. 2 Õm ỹ edëng
Tsimoot, tah ỹ hadoo doo, ỹ kamahẽ̃n doo.
Ỹ karẽn P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo
ër Wahë N'aa na-ããj hẽ ky en'yym a hã. Ỹ
karẽn õm rat'yyd mehĩĩn, baad õm rah'yyb
n'yym.

Taw'ããts hẽ h'yy ganajëng doo me ji
gadoo ji ahoop do ky n'aa hahỹỹh
3 P'op Hagä Do wë ỹ h'yy gadajang a hyb
n'aa. P'op Hagä Do wë ỹ moo wät hëp ỹ
hanäm doo me, wahëh ỹ makũ rabahed'oo
do paa da. Ỹ hyb n'aa es'ee had'yyt hẽ õm
ỹ ky n'aa etsẽẽ bä, adëb bä ỹ ky n'aa etsẽẽ
bä, atsëm ỹ ky n'aa etsẽẽ bä. 4 Tak'ëp ỹ
karẽn õm ỹ bahegãã paawä, tak'ëp ỹ tsebé
hyb n'aa paawä. Hyb n'aa manabaan hã
ỹỹ mabaoot do ër ketyn hõm bä. 5 Baad ỹ
hyb n'aa esee nyy da t'õp madäk doo me
mah'yy ka'eeh Jesus hã. Ỹ hapäh, a hoonh
Roots häd näng do hadoo, a ỹỹn Ew-Nis
häd näng do hadoo né hẽ mah'yy kae däk.
6 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ p'aa hẽnh mah'yy
kadaw'uuh, baad mamoo wät hyb n'aa P'op
Hagä Do Sahee anoo do paa a hã, a nuu
gó moh ỹỹ ỹ dasooh noo gó. 7 Ta ti ỹ wén
näng, P'op Hagä Do Sahee dooh ji eỹỹm bä
tan'oo bä. Ji h'yyb tym tahej'oonh, ta karẽn
do ji bahajaa hyb n'aa. Tanoo ji kamahẽ̃n
doo. Tanoo ji hã ji bahajaa hyb n'aa ji h'yy
keb'aah nesaa do hã. 8 Ky hebyy manä Jesus
ër Wahë N'aa ky n'aa maher'oot do hã. Nu
mebyy manä hëp ỹ n'aa, Kristo hyb n'aa
ỹ radawäts gëët do hyb n'aa. Taw'ããts hẽ
P'op Hagä Do hejój me mabahoop nemon
ỹỹ ër rarejã bä panyyg hanäm do hyb n'aa.
9 P'op Hagä Do né hẽ ti ër hed'ëëp do paa
banesaa do mahẽ̃nh. Ër tasëëw hõm tsyt
hẽ ta wë, takarẽn doo da ër babok hyb
n'aa. Ji mo haj'aa jawén nado ji tabasëëw
hõm. Ji tawén sëëw hõm, sahõnh hẽ tadu
dahäng do pooj jé tii da takarẽn do hyb n'aa.
Kristo Jesus hyb n'aa taky enyym ër hã, ër
takamahẽ̃n, nes'aa né paawä ëër. 10 Hỹỹ
kä, Kristo Jesus, ji h'yyb tym dëëb bahyng
do hã ër hã taky enyym, ër takamahẽ̃n, ër
hã tametëëh. Kristo ahäj jëng dajëb hejój
paah. Ër da genyyh. Ta ky n'aa hanäm do
hã tametëëh ër hã ji edëb had'yyt hẽ do
tyw n'aa. 11 P'op Hagä Do ỹ tasëëw hõm, ta
ti ky n'aa rod, Jesus mejũũ do na-ããj hẽ ỹ
bahadoo hyb n'aa, ỹ ma metëëk hyb n'aa ta
ky n'aa. 12 Ti hyb n'aa ỹ bahoop ỹ radawäts
gëët doo. Ti hado né paawä ỹỹh, dooh ỹ
hebyy bä ta ti hyb n'aa. Ỹ hapäh ta ti ta hã
ỹ h'yy ka'eeh doo, Kristo. Baad ỹ bahapäh
ta ti tahajaa baad tabahag'ããs ta ky n'aa hã
ỹ tanoo doo, tamatëëh bä kä.
13 Menyyw had'yyt hẽ a h'yyb gó a hã ỹ
ma met'ëëg wät doo. Taw'ããts hẽ hadoo
do ky n'aa né tii. Taw'ããts hẽ Jesus hã
mah'yy kae had'yyt hẽ. Taw'ããts hẽ sahõnh
hẽ makamahẽ̃n had'yyt hẽ. Ër hajaa Jesus
hã ër h'yy ka'eeh, ta wób ër kamahẽ̃n, séd
ër h'yyb hedoo do hyb n'aa Kristo Jesus hã.
14 P'op Hagä Do Sahee ër h'yyb gó hawät do
hejój me baad manä a hã P'op Hagä Do anoo
do paah, ta ky n'aa, ta see hadoo tanadoo
hyb n'aa da.
15 Mahapäh né hẽ, sahõnh hẽ Jesus hã
h'yy ka'eeh do Asija häd näng do häj n'aa
bä hena do ỹ raberéd wät. Pigeer, Emok häd
enäh doo, ti na-ããj né hẽ ỹ reréd wät.
16 Ỹ karẽn Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do t'yyd
mehĩĩn Onesip, ta tób yt haj'eenh do na-ããj
né hẽ, hajõõ nuu me ỹ h'yy gadajang tan'oo
bä do hyb n'aa. Dooh tanu mebyy bä hëp
ỹ n'aa, ỹ radawäts gëët do hã. 17 Roma bä
takajaa noo gó, baad ỹ tabesoos jé pad'yyt
hẽ, ỹ tawyyd kän. 18 Ỹ karẽn Jesus Kristo, ër
wahë n'aa, t'yyd mehĩĩn Onesip hã, sahõnh
hẽ P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó. Baad
mabahapäh né hẽ tak'ëp ỹ Onesip masa paa
Epeso häd näng do panang bä.

2

1 Õm kä tah ỹ hadoo doo, tak'ëp h'yy
kahejój Jesus hã mah'yy ka'eeh do hã. Õm
da Kristo Jesus h'yyb hej'oonh, ky enyym
do hyb n'aa a hã. 2 Ta ti mamaa napäh do
ỹ metëëk doo, hajõk her'oot doo, ỹ karẽn
matab'ëës ajyy baad hadoo do sa hã, ta wób
rama metëëk hajaa doo kä.

3 Warahén baad habok do raky daheeh sa
wahë n'aa kyyh, ragadoo na-ããj hẽ rahoop
doo. Ti hadoo taw'ããts hẽ nemon ỹỹ mag-
ado Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hyb n'aa ji
ahoop do sa mo haj'aa, ji ky n'aa rarejãã do
na-ããj né hẽ. 4 Warahén baad habok doo,
dooh rah'yy kawapëën bä warahén nadoo
do ramoo bok do hã. Tii d' rawén d'oo, sa
wahë n'aa rah'yyb en'yym do hyb n'aa. Õm
na-ããj hẽ, Jesus Kristo warahén n'aa hadoo
mabahadoo do hyb n'aa, h'yy kawapëën
manä Jesus ër wahë n'aa manejũũ do hã.
5 Jé tsyym kas'ỹỹ doo, wajaah doo, dooh
tagado bä j'aa ketsë do säm, kas'ỹỹ do ky
n'aa jaw'yyk do taky nadahé bä. Ti hyb
n'aa taw'ããts hẽ kas'ỹỹ doo, waj'aah do
hadoo mabad'oo. Taw'ããts hẽ baad maky
daheeh Jesus õm tamejũũ doo. 6 Taw'ããts
hẽ jé gëëw gó tak'ëp moo wät doo, pooj
jé tagadoo ta joom s'ëëb. Taw'ããts hẽ
tii d' mabahadoo. Tak'ëp baad ub mama
met'ëëg, mamaher'ood Jesus ky n'aa, ta
säm magadoo hyb n'aa. 7 Mahyb n'aa newë
ta ti a hã ỹ her'oot doo. Tii d' madoo bä,
õm P'op Hagä Do h'yy gan'yyh sahõnh hẽ
mabahapäh hyb n'aa takarẽn doo.

8 Jesus Kristo mahyb n'aa es'ee, ganä wät
do dajëp do paa P'op Hagä Do an'oo bä,
Dawi makũ panaa paah. Ti ky n'aa hanäm
do rod n'aa ỹỹh. 9 Ti ky n'aa hyb n'aa
ỹ rarahejãã, ỹ rawén moo maw'yyd däk
haak sapuuw hadoo doo me. Mo haj'aa
dahej'ëëp do hadoo ỹ ran'oo bä. Tii d' né
paawä ỹ rabad'oo, P'op Hagä Do kyyh dooh
takamaw'yyd bä. Dooh mesoo péh. Ta
ti awäd had'yyt hẽ badäk hahỹ haw'ããts
hẽ. 10 Ti hyb n'aa ỹ gadoo né hẽ ỹ ahoop
do sa mo haj'aa. Ỹ wén gadoo tii, P'op
Hagä Do asëëw hõm do sa hyb n'aa, ramaa
napäh hyb n'aa ta ky n'aa, sa h'yyb Kristo
Jesus bed'ëëp hyb n'aa, banäm doo hẽnh
ta sii ta bag tak'ëp gabarëëh do mahang
rababoo had'yyt hẽ hyb n'aa.* 11 Te hub né
hẽ hahỹỹh:

Kristo hyb n'aa ji dajëb bä,
ta sii ji baboo däk da.
12 Ji gado bä had'yyt hẽ ji ahoop do Kristo
hyb n'aa,
ji bag'ããs da ta sii.
Kristo ji ky n'aa jejën bä,
ji na-ããj hẽ ta ky n'aa jejën da P'op Hagä Do
hã.
13 Dooh né paawä baad ji awäd bä had'yyt hẽ
Kristo sii,
ji tahagãã had'yyt hẽ,
ji takamahẽn had'yyt hẽ.
Dooh tahaja ta daaj hẽ taky kehỹỹd bä.

*Taw'ããts h*ẽ ji moo wät P'op Hagä Do
gen'aak do ky n'aa hahỹỹh

14 Mamaher'ood ta wób sa hã a hã ỹ
her'oot doo. P'op Hagä Do matym gó
mamejõ sa hã raky kaned'aak hyb n'aa kyy
p'ãã. Dooh baad tado bä ji ky kedak doo.
Taw'ããts hẽ nado ti maa new'ëë do sa hã.
Tarejãã maa new'ëë doo. 15 Taw'ããts hẽ
baad mama met'ëëg P'op Hagä Do ky n'aa,
P'op Hagä Do gadoo hyb n'aa mamoo wät
doo. Taw'ããts baad hadoo do moo wëëd
mabahadoo. Baad ỹ wén karẽn mamoo wät,
manu manebyng hyb n'aa mamoo wät do
hã, baad ub mama metëëk hyb n'aa baad
hadoo do ky n'aa.

16 Mamaa newë manäh, P'op Hagä Do
nahapäh do her'oot doo da her'oot doo,
daap hadoo do ky n'aa her'oot doo. Er'ood
manä sa sii. Dewë hã magyys hẽ ta ti hedoo
do rababoo däk P'op Hagä Do mahẽnh.
17 Kah'ũũm rama metëëk doo, nahëë saraa ji
hã ket'ëë hõm do hadoo. Ti hyb n'aa, awäd
manä sa mahang. Imenéw, Piret häd enäh
do ta ti hed'oo do sa wób. 18 Reréd hõm
baad hadoo do ky n'aa. Ër ganä wät paah,
sa nooh. Dooh ji ganä wäd bä ta jawén,
sa nooh. Daap ta tii d' rama metëëk. Ti
hyb n'aa sa kyyh maa new'ëë do wób dooh
baad raky dahé boo P'op Hagä Do panyyg.
19 Tii d' nado P'op Hagä Do kyyh. Te hub
né hẽ tii. Tahajaa ta kyy hã ji h'yy kasadëë
bä. Dooh taky kahỹỹd bä. Hahỹỹ da P'op
Hagä Do kyy kerih doo: "Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do hapäh ta hã h'yy ka'eeh doo."
Hahỹỹ da ji tamejũũ: "Taw'ããts hẽ nesaa
do mahẽnh dawëë rakan'yyh Jesus sa wahë
n'aa ramaneëënh doo."

20 Tak'ëp ma näng do tób bä ti anäng waa
hood k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb ta wób,
k'ããts tëg hawak do s'ëëb ta wób. B'aa
s'ëëb, tsäng s'ëëb hedoo do ta wób. Ky n'aa
gebah do s'ëëb, hanäm do hood tii. Ky n'aa

* 2:10 Paw-Ro ky dawuh bä paawä tanahoop hyb n'aa, dooh paawä raky n'aa napëë bä Jesus ky n'aa. Dooh redëb bä tii bä P'op Hagä Do wë. Ti hyb n'aa Paw-Ro gadoo tahoop doo.

ganebah do s'ëëb, hanäm do hood nado tii.
21 Ti hadoo Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã. Ji
daaj hẽ baad ji kanä bä nesaa do mahã̃nh,
hanäm do hood hadoo ji. Hanäm do ji moo
wät hyb n'aa, ji P'op Hagä Do asëëw hõm
tsyt hẽ. P'op Hagä Doo, ër Kariw N'aa ma
hã ër hajaa ër moo boo bä tii bä, tsyt hẽ ër
tabasëëw hõm do hyb n'aa. 22 Ti hyb n'aa
baad kanä pahëëw h'yyb hadoo do nesaa
do hã mahã̃nh. Taw'ããts hẽ baad hadoo do
hã mah'yyb däg. Mahũũm had'yyt hẽ Jesus
hã mah'yy ka'eeh doo. Mahũũm had'yyt hẽ
P'op Hagä Do makamahã̃n doo, a da hadoo
do makamahã̃n do na-ããj né hẽ. Mahũũm
had'yyt hẽ a h'yyb hanäm do sa hã. Tii da
ỹ karẽn mabad'oo ta wób sa sii, h'yyb näm
doo gó Jesus hã raber'oot do sa sii.
23 Mamaa newë manä daap ke'aanh doo,
daap kaher'oot doo. Mahapäh ti né hẽ
du n'aa kawajãã̃n doo gó raky kedak doo.
24 P'op Hagä Do sii moo heb'ook doo, Jesus
hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa, taw'ããts
hẽ dooh ky ked'aak do rado bä. Taw'ããts
hẽ kaja hẽ denaa hẽ sa h'yyb ramahũũm
sahõnh hẽ sa wë. Taw'ããts hẽ da baad rama
metëëk. Taw'ããts hẽ dooh renyyw bä h'yy
gaẽẽnh doo. 25 Taw'ããts hẽ kaja hẽ denaa hẽ
rama metëëk sa hã ganen'aak doo. Nepäh
P'op Hagä Do h'yyb wareem bä, baad hadoo
do ky n'aa rabahapäh, raky daheeh hyb
n'aa. 26 Ta tii kä baad däg p'aa hẽnh sa h'yyb
tym hanäm do hã kä. Baad rakanä däk tii bä
sa hã Dijab† wadii do mahã̃nh, tamesoo do
paa mahã̃nh. Ta ti hedoo do Dijab mesoo do
paa hadoo, takarẽn do ramoo bok hyb n'aa.

3

Sahõnh hẽ gawatsig hõm do pooj jé panyyg n'aa hahỹỹh

1 Mahyb n'aa es'ee ti hahỹỹh: Sahõnh hẽ
gawatsig hõm do pooj jé, tak'ëp da tanesaa
ji hã. 2 Sa hã hẽ had'yyt hẽ rahyb n'aa newëë
da ti noo gó. Rahyb n'aa hũũm magyys hẽ
da sa ma. Sa daaj hẽ raj'aa etsë da. Sa
hã hẽ rah'yy kasab'ee da. P'op Hagä Doo,
ta wób na-ããj hẽ raky n'aa rejãã da. Sa
yb, sa ỹỹn, dooh d' raky dahé bä. Dooh d'
taw'ããts hẽ tado sa hã ragadoo doo. Dooh
da P'op Hagä Do rawehëë bä. 3 Dooh da
rakamahã̃n péh. Maneban sa da hadoo do
sa mo haj'aa. Ta wób da ranu mer'oot, raky
n'aa rejãã da. Dooh da sa h'yyb ramedug
bä nesaa do hã. Dooh d' rat'yyd mehĩĩn
péh. Sahõnh hẽ da rarejãã rakarẽn doo da.
Dooh d' ragenaag bä baad hadoo doo. 4 Baad
raky kenäw né paawä, ta wób da raky n'aa
her'oot sa majĩĩ hã. Daap hẽ ragado nyyh sa
h'yyb tym. Sa daaj hẽ sa hã rabahajaa, sa hã.
Rah'yy karẽn do rakamahã̃n da. Dooh da
P'op Hagä Do hã rakamahã̃n bä. 5 P'op Hagä
Do karẽn do ramoo bok ji edoo né paawä,
j'ooj madäk doo me tii d' rabad'oo. P'op
Hagä Do hejój raty n'aa ges'yyk. Dawëë
kanä da ta ti hedoo do sa mahã̃nh. 6 Ta
ti rah'yyb wedii ragadoo hyb n'aa sa tób
bä. Tii bä rahajaa rawedii ỹỹj wób h'yy
gatemah doo, ta ti ỹỹj raky sũũt hyb n'aa
raher'oot doo. Ta ti hedoo do ỹỹj hajõng sa
hã nesaa doo, nesaa do jawén sa h'yyb tym
bawät do hyb n'aa. 7 Ta ti hedoo do ỹỹj ta
tii d' had'yyt rakarẽn rama kametëëk, dooh
paawä rahaja bä rah'yy kadawuung bä baad
hadoo do ky n'aa hã. 8 Ta ti hedoo doo ma
matëg oow, baad hadoo do ky n'aa majĩĩ tii.
Janes, Jãm häd enäh do hadoo tii, Mosees hã
rah'yy kawapëën do paah. Baad nado wäd
ta ti sa h'yyb tym. Dooh P'op Hagä Do karẽn
wäd ta tii, heh'äät ub nadoo do hyb n'aa ta
hã rah'yy ka'eeh doo. 9 Sahõnh hẽ rah'yy
genäh da sa hã. Ti hyb n'aa dooh da rahũũm
bä ta bahã̃nh. P'ooj ub habok do paa hadoo
da, Janes, Jãm häd enäh do paah.

Taw'ããts hẽ ji ky dahé had'yyt hẽ P'op Hagä Do panyyg ji hã rama metëëk doo

10 Mahapäh né ti ỹ ma metëëk doo, nyy
da ỹ bawät do baad ub, h'ëëd hyb n'aa
ỹ bawät. Mahapäh né ti nyy da ỹ h'yy
ka'eeh P'op Hagä Do hã, nyy da h'yyb jawyk
doo gó ỹ bawäd wät, nyy da sahõnh hẽ ỹ
kamahã̃n, nyy da h'yy ganajëë hõm doo me
ỹ bawät ỹ rarejã né paawä. 11 Mahapäh né
hẽ nyy da ỹ rarejãã, nyy da ỹ bahoop do sa
mooh. Mahapäh né hẽ ti nyy da ỹ rano n'aa
masoo panang Ãn-Tijoka, Ikonijo, Ris häd
enäh doo bä. Sahõnh hẽ ta ti ỹ ahoop do
mahã̃nh, ỹ rarejãã do mahã̃nh ỹ P'op Hagä
Do ed'ëëp. 12 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do karẽn
doo da hawät do karẽn doo, Kristo Jesus
karapee rabahadoo do hyb n'aa, rarejãã né
da. 13 Nanäng ky nesaa doo, j'ooj madäk doo

† 2:26 Gereg kyy me ramaneënh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab.

me ky ken'yym doo, ti bahãnh däg da sa hã
nesaa doo. Rawedii da ta wób, ta ti rawedii
na-ããj né da sa hã. [14] Õm kä, baad maky dahé
had'yyt hẽ ỹ karẽn, a hã rama metëëk do
paa hã. Mahapäh né ti baad a hã mama
kametëëk do paah, baad mabahapäh hyb
n'aa õm ma metëëk do paah. [15] Õm karapee
noo gó õm rama met'ëëg wät tak'ëp hanäm
do P'op Hagä Do kyy kerih doo. Ta ti õm
tah'yy gan'yyh, mabahapäh hyb n'aa nyy
da õm P'op Hagä Do bed'ëëp Kristo Jesus
hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa. [16] Sahõnh hẽ
P'op Hagä Do kyy kerih doo, P'op Hagä Do
né hẽ ti hanoo. P'op Hagä Do né hẽ ti h'yy
gan'yyh raberih hyb n'aa. Ta tii hã baad
ub panyyg hanäm do ji metëëk. Ta tii hã
ji metëëh ta wób sa hã resõõts hõm doo. Ta
tii hã ji ma metëëk ny hadoo do ji eréd hõm
doo. Ta tii hã ji metëëh nyy da P'op Hagä
Do karẽn doo da ji bawät. [17] Ti hyb n'aa kä,
ramaa newë bä, raky dahé bä, baad né hẽ
P'op Hagä Do karapee rabahajaa ramoo boo
bä sahõnh hẽ baad hadoo do P'op Hagä Do
karẽn doo.

4

[1] Kristo Jesus matëëh bä kä taky n'aa etyy
da sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong doo,
hedëp doo, dejëp do na-ããj hẽ. Ti awät do
hyb n'aa, tadu doo do hyb n'aa tabag'ããs
doo, P'op Hagä Do matym gó, Kristo Jesus
matym gó na-ããj hẽ õm ỹ mejũũ hahỹỹh:
[2] Maher'ood panyyg hanäm do sahõnh hẽ
sa hã. Maher'ood sa hã rakarẽn bä ramaa
newë bä, rakanarẽn bä na-ããj né hẽ. Maky
geãm sa hã baad ranaboo bä. Manabuuj
gedo baad nadoo do moo bok doo. Mah'yyb
tsebé sa hã, baad hadoo do ramoo bok
hyb n'aa. Taw'ããts hẽ h'yyb jawyg gó
mama met'ëëg sa hã. [3] Tii d' ỹ wén karẽn
mabad'oo, ti awät do hyb n'aa ti noo gó
dooh rakarẽn bä ramaa newë bä panyyg
heh'äät ub do hã ma kamahetëk doo. Re-
soos da sa ma matëg n'aa, ragen'aak do
rama metëëk hyb n'aa sa hã. Tii da rawén
d'oo, rah'yy karẽn doo da rababok do hyb
n'aa. [4] Raty n'aa ges'yyk da baad hadoo do
ky n'aa. Ramaa newë däg kän da panyyg
daap menyyh doo. [5] Õm kä, baad menyyw
had'yyt hẽ a h'yyb tym kä. Magado Jesus
hyb n'aa ji ahoop do sa mo haj'aa, ji ahoop
do ji raky n'aa rejãã doo. Maher'ood Jesus
ky n'aa hanäm do ta wób sa hã. Baad
mamoo wäd. Magawatsiig hõm sahõnh hẽ,
a hã P'op Hagä Do anoo do mamoo wät do
pan'aa. [6] Tii d' ỹ wén karẽn mabad'oo, edaa
däk do hyb n'aa ỹ radaj'ëëp. P'op Hagä
Do hã ỹ kan'oo däk ỹ dajëp bä. [7] Tak'ëp
wajaah doo, tsyym kas'ỹỹ do hadoo paa
ỹỹh. Tak'ëp ỹ moo wäd wät Jesus ky n'aa
ỹ her'oot do hã. Ỹ haja däk hã ỹ P'op Hagä
Do karẽn doo. Tsyym kas'ỹỹ doo, wajaah do
kajaa do hadoo ỹỹh. Dooh paa hëp ỹ ỹ eréd
bä Jesus hã ỹ h'yy ka'eeh doo. [8] Hỹ jawén,
p'aa hẽnh Jesus bahyng bä, ỹ gadoo da ỹ
moo wät do säm, P'op Hagä Do karẽn doo da
ỹ moo wäd wät do säm. Jesus Kristo, baad
had'op doo, nes'õõs doo me sahõnh hẽ sa
hã ky n'aa etyy doo, anoo da hã ỹ tii. Hã ỹ
had'yyt nado tabanoo. Tanoo né da ta hã
baad gad'aa do sa hã na-ããj né hẽ.

Tsimoot hã Paw-Ro maher'oot nyy d'
rabad'oo ta hã ky n'aa hahỹỹh

[9] Ỹ karẽn paawä nayyw hẽ mabana wë ỹỹ,
[10] Demas ỹ teréd wät do hyb n'aa. Badäk
hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã
h'yy kana'eeh do rah'yyb padëëk do hã
tah'yyb däg däk, takamahãn kän, ỹ tawén
eréd hõm. Tesaronika hẽnh tabahõm. Ër
hỹỹj hadoo do Keresẽn häd näng do ahõm
Garata häd näng do häj n'aa hẽnh. Tiit
ahõm Dar-Masija hẽnh. [11] Jããm né Rukas
haym hata ỹỹ. Mabana bä da, ỹ karẽn
mamana a sii Maah-Ko. Ỹ karẽn ỹ tamoo
masa. [12] Tikiko ỹ mejõ hõm Epeso panang
hẽnh tabahõm hyb n'aa, t'ĩĩ hẽnh tamasa
hyb n'aa. [13] Mabana bä da mamana a sii
saror ỹ hebaan doo, aj'yy Kar-Pos häd näng
do wë ỹ eréd däk doo, panang Torowas häd
näng doo bä. Mamana na-ããj hẽ ma kahé
bäh kerih doo, kap'õõj däk doo. Mamana
na-ããj hẽ ta byyh s'ëëb ta hã kerih do na-
ããj né hẽ. Ta ti né tak'ëp ỹ karẽn up doo.

[14] Aresãn, sapaar s'ëëb moo hew'ëët doo,
hajõng nesaa do tamoo wät hã ỹỹ. Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa etyy da tii.
[15] Baad mamatakä õm Aresãn narejãã hyb
n'aa. Tak'ëp né hẽ tahyb n'aa wareem Jesus
ky n'aa ër her'oot do hã. Ër her'oot do majĩĩ
né tii.

[16] Jããm né hẽ pooj jé hã ỹ rakamaj'ĩĩ do
ky n'aa ỹ her'oot noo gó, tabad'op hẽ ỹ
rahadaa hõm ỹ raky masa hyb n'aa paawä.
Ỹ karẽn P'op Hagä Do mabaan hõm ti ỹ
ramanasa doo. [17] Ỹ né paawä neheda sa

hã, P'op Hagä Do ti ỹ tahada, ỹ tah'yyb
hej'oonh. Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ Jesus ky
n'aa ỹ hajaa ỹ her'oot sahõnh hẽ Judah buuj
nadoo do sa hã. Ỹ P'op Hagä Do ed'ëëp
ỹ radajëëb mahãnh. 18 Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do ỹ ted'ëëp da sahõnh hẽ nesaa do
mahãnh. H'yyb nyyw gó ỹ tamahũũm da hỹ
pong jé tabag'ããs bä. Taw'ããts hẽ P'op Hagä
Do ji j'aa etsëë had'yyt hẽ. Ỹỹ. Tii d' né hẽ.
Taw'ããts hẽ.
19 Mamaher'ood Pisiir, ta patug Akira da-
heeh, ỹ hyb n'aa esee sa hã. Mamaher'ood
na-ããj hẽ Onesip, ta tób yt haj'eenh do na-
ããj né hẽ, ỹ hyb n'aa esee sa hã. 20 Eras baym
Korĩn bä. Toropimo ỹ eréd sooh panang
Mirét häd näng doo bä, nahëë näng do
hyb n'aa. 21 Ỹ karẽn mahyb n'aa bawaad
tabahahëëm do pooj jé makajaa hyb n'aa
babä. Ajyy Ew-buh, Pudẽn, Rĩĩn häd enäh
doo, ỹỹnh Karaw-Dija häd näng doo, hajõk
ta wób Jesus hã h'yy ka'eeh do na-ããj hẽ,
õm mä rahyb n'aa esee. 22 Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do hã ỹ ky n'aa etsẽẽ a h'yyb tym gó
tabawäd had'yyt hẽ hyb n'aa. Ỹ karẽn P'op
Hagä Do ky enyym sahõnh hẽ bë hã. Jããm
hẽ kä.

Tiit
Tiit hã Paw-Ro ma erih do hahÿÿh

1 Ỹ Paw-Ro, P'op Hagä Do karom seeh,
Jesus Kristo mejũũ do see ỹ ti hỹỹh. Ỹ Jesus
mejũũ ỹ masa P'op Hagä Do asëëw bong
doo, baad ta hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa,
baad hadoo do ky n'aa P'op Hagä Do karẽn
doo da ji bawät hanoo doo, rabahapäh hyb
n'aa. 2 Ta hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, baad
hadoo do ky n'aa rabahapäh do hyb n'aa,
P'op Hagä Do wë sa h'yyb tym nadajëp do
ragada. Sahõnh hẽ tadu dahäng do pooj jé
P'op Hagä Doo, wanadii doo, taky n'aa eno
däk paa ji h'yyb tym hawäd had'yyt do ta
wë. 3 Hỹỹ kä, tah'yyb däng do noo gó, ỹ
ber'oot do hã P'op Hagä Do metëëh nanäng
taky däng do paah. P'op Hagä Doo, ër h'yyb
tym dëëb h'yyb däng hã ỹỹ, ỹ tamejũũ, ta ky
däng do ỹ baher'oot hyb n'aa, ỹ wén metëëk
ta wób sa hã.
4 Ỹ ky n'aa edëng õm Tiit, nemon ỹỹ Jesus
hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa tah ỹ hado
däk doo. Ỹ karẽn P'op Hagä Do ër Yb,
Kristo Jesus ër h'yyb tym dëëb na-ãã̃j hẽ
ky en'yym a hã. Ỹ karẽn baad õm rah'yyb
n'yym.

Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa ji asëëw hõm do ky n'aa hahỹỹh

5 Õm ỹ eréd gëët tsyt dëëg hã Keret häd
näng doo bä, baad nadoo do Jesus hã h'yy
ka'eeh do mahang hanäng do mabenäm
hyb n'aa, tsyt dëëg bä hanäng do panang
bä Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa
mabasëëw hõm hyb n'aa õm ỹ mejũũ do paa
hadoo da. 6 Jãã̃m hẽ masëëw baad tawäd
bä. Taw'ãã̃ts hẽ dooh rahapäh pé ta hã
baad nadoo doo. Taw'ãã̃ts hẽ sét ub ta
ỹỹm Jesus hã h'yy ka'eeh do wahë n'aa hã.
Taw'ãã̃ts hẽ dooh ta ỹỹm tawad'ii bä ỹỹnh
see sii. Ta taah kä, taw'ãã̃ts hẽ Jesus hã
rah'yy ka'eeh. Taw'ãã̃ts hẽ dooh ta taah
raky n'aa etsä bä nu meby n'aa näng do hã.
Taw'ãã̃ts hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do wahë
n'aa taah ky dah'eeh do sa yb hã. 7 P'op
Hagä Do wë Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hagã
n'aa moo wät do hyb n'aa, taw'ãã̃ts hẽ baad
ub had'yyt hẽ tabawät, dooh rahapäh pé ta
hã baad nadoo doo. Taw'ãã̃ts hẽ dooh h'yy
kasab'ee do tado bä tii. Taw'ãã̃ts hẽ dooh
kawaj'ãã̃n yb tado bä. Taw'ãã̃ts hẽ dooh
jarakë hedoo do heëëk do tado bä. Taw'ãã̃ts
hẽ dooh kahep'uuk do tado bä. Taw'ãã̃ts
hẽ dooh dajẽẽr jawén hawät do tado bä.
8 Taw'ãã̃ts hẽ baad tagadoo ta wób ta tób
bä. Taw'ãã̃ts hẽ baad hadoo do kamahã̃n
do tii. Taw'ãã̃ts hẽ kaja hẽ denaa hẽ ta
h'yyb tamahũũm tabawät do hã. Taw'ãã̃ts
hẽ baad hawät do ti ta wób sa wë. Taw'ãã̃ts
hẽ tsyt hẽ P'op Hagä Do wë tabawäd had'yyt
hẽ. Taw'ãã̃ts hẽ tah'yy keb'aah nesaa do hã.
9 Taw'ãã̃ts hẽ Jesus ky n'aa ër ma metëëk do
baad taky daheeh, tabahajaa hyb n'aa baad
hadoo do ky n'aa tama metëëk ta wób sa hã,
tabahajaa hyb n'aa tah'yyb en'yym sa hã,
raky daheeh hyb n'aa ky n'aa heh'äät ub do
ky n'aa, tabahajaa hyb n'aa ky n'aa heh'äät
do majĩĩ hã tametëëh res'õõs doo.

10 Tii da ỹ wén erih, hajõk rah'yy kaw-
ereem däk do hyb n'aa heh'äät ub do ky
n'aa hã. Daap hadoo do rama met'ëëg
kän, ta wób rawedii. Ta ti hedoo do sa
mahang hajõk ji hã ramejũũ Judah buuj
ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo da ji bawät.
11 Taw'ãã̃ts hẽ ji ky meduuk ta ti hedoo doo.
Ji wén meduuk, Jesus hã h'yy ka'eeh do
wób, sa panaa hẽ, raky dahé kän do hyb
n'aa nanäng ma matëg oow panyyg, baad
rawén ky nadahé wät baad hadoo do ky
n'aa hã. Dajẽẽr ragahëën do hyb n'aa né
hẽ ta ti rama metëëk, nu meby n'aa nyy
né paawä dajẽẽr ji gahëën bä ta hyb n'aa.
12 Hahỹỹ da tsyt dëëg hã Keret häd näng
do buuj seeh, noo ese do her'oot paa Keret
buuj sa ky n'aa: “Noo kanesa had'yyt hẽ
Keret buuj”, näng mäh. “Tabanes'aa hedoo.
Moo nehõj, tsyym nehõj, h'yyb nehõj. Ta
bahã̃nh haw'aa doo”, näng mä ta kyyh. 13 Te
hub né hẽ Keret buuj sa ky n'aa taher'oot
do paah. Ti hyb n'aa manabuuj gedo Keret
buuj Jesus hã h'yy ka'eeh do daap hadoo
do ky dah'eeh doo, baad raky daheeh hyb
n'aa baad hadoo do ky n'aa, 14 raberéd hõm
hyb n'aa Judah buuj panyyg ub hadoo doo,
noo kanesa doo. Mamejõ reréd hõm hyb
n'aa ajyy baad hadoo do ky n'aa ty n'aa
ges'yyk do sa hã mejũũ doo. 15 Baad tado bä
ji h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó, baad
däg sahõnh hẽ ji hã. H'yyb tym nasaa do
hanäng do hã, Kristo Jesus hã h'yy kana'eeh
do hã, sahõnh hẽ nesaa däg ta hã. Baad

nado wäd ti sa h'yyb. Nesaa do rahyb n'aa
newë had'yyt hẽ. Dooh rah'yy kamedug
wäd bä nesaa do hã, baad nado wäd do hyb
n'aa sa h'yyb tym. [16] P'op Hagä Do rahapëë
né paawä m', sa nooh, ramoo bok do hã
daap ramenyyh ji bahapäh. Tak'ëp nesaa
do ta ti P'op Hagä Do matym gó. Ti hyb n'aa
P'op Hagä Do ganen'aak. Dooh raky dahé
bä P'op Hagä Do kyyh. Tabad'op hẽ baad
hadoo do rahajaa pé ramoo boo bä.

2

Baad hadoo do ky n'aa ji tama metëëk doo da ji bawät do ky n'aa hahÿÿh

[1] Õm kä, taw'ããts hẽ baad hadoo do ky
n'aa hana do mama met'ëëg Jesus hã h'yy
ka'eeh do sa hã. [2] Ajyy wehëh hedo padëëk
do sa hã mama met'ëëg, kaja hẽ denaa hẽ sa
h'yyb ramahũũm hyb n'aa. Mama met'ëëg
sa hã, baad rababok hyb n'aa, sa hã ta
wób raweh'ëëh hyb n'aa. Mama met'ëëg
sa hã, rah'yy keb'aah hyb n'aa nesaa do
hã. Mamaher'ood sa hã, baad ub P'op
Hagä Do hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa, ky n'aa
hanäm do baad ub raky daheeh hyb n'aa.
Mamaher'ood sa hã, ta wób rakamahẽn hyb
n'aa baad ub. Mamaher'ood sa hã, rah'yy
ganejë hõm hyb n'aa P'op Hagä Do karẽn
doo da ji bawät do hã. [3] Ti hadoo ÿÿj wehëh
hedo padëëk do sa hã kä. Mamaher'ood,
P'op Hagä Do karẽn up doo da rababok hyb
n'aa, P'op Hagä Do hã had'yyt hẽ rah'yyb
padëëk hyb n'aa na-ããj né hẽ. Mama-
her'ood sa hã, ta wób ranu maner'oot hyb
n'aa. Mamaher'ood sa hã, jarakë hedoo do
noo ranahadoo hyb n'aa. Taw'ããts hẽ baad
hadoo do ti rametëëk. [4] Tii bä kä rahajaa
rama met'ëëg bä kä ÿÿj wanehëh nä doo
kä, sa patug, sa taah rakamahẽn hyb n'aa,
[5] sa h'yyb ramesoo hyb n'aa baad nadoo do
ji h'yyb karẽn do jawén ranabok hyb n'aa,
baad rakan'yyh baad hadoo do hã rababok
hyb n'aa, baad ramoo bok hyb n'aa sa tób
bä, raky en'yym hyb n'aa, sa patug raky
daheeh hyb n'aa na-ããj né hẽ. Taw'ããts hẽ
tii da ÿÿj wanehëh nä do rabad'oo, sa hyb
n'aa P'op Hagä Do ky n'aa ta wób raky n'aa
narejãã hyb n'aa. [6] Hÿÿ kä, ajyy wanehëh
nä do hã kä. Tak'ëp péj mamaher'ood sa
hã, sa h'yyb ramesoo hyb n'aa ji h'yyb
karẽn do jawén ranabok hyb n'aa. [7] Õm
kä tii, taw'ããts hẽ baad hadoo do mamoo
wäd had'yyt hẽ, a hã ta wób rahegãã bä,
mabawät doo da rakarẽn rababok hyb n'aa.
Mama met'ëëg P'op Hagä Do ky n'aa t'õp
madäk doo me, j'ooj madäk doo me nado.
Maky n'aa manesuj manä P'op Hagä Do ky
n'aa mamet'ëëg bä. [8] Baad mama met'ëëg
baad hadoo do ky n'aa, raky nasëm hyb n'aa
õm, a majĩĩ hedoo do ranu mebyng hyb n'aa
ranaw'yyt do hyb n'aa baad nadoo do ër ky
n'aa. [9] Mamaher'ood sa karom kanep'aak
do sa hã, sa kariw n'aa raky dahé had'yyt
hẽ hyb n'aa sahõnh hã. Mamaher'ood
sa hã, sa kariw n'aa rah'yyb en'yym hyb
n'aa. Mamaher'ood sa hã, raky ganadoo
hyb n'aa sa kariw n'aa. [10] Mamaher'ood sa
hã ranets'ëëk hyb n'aa sa kariw n'aa ma.
Taw'ããts hẽ baad ub rababoo had'yyt hẽ, sa
kariw n'aa rah'yy ganenäh hyb n'aa sa hã.
Tii bä, sahõnh hẽ baad ramoo bok do hyb
n'aa, baad ub ta wób rabaher'oot da P'op
Hagä Doo, ër h'yyb tym dëëb ky n'aa hã.

[11] Ta ti ÿ wén erih, tak'ëp P'op Hagä Do ky
enyym ji hã tametëëh, nes'aa né hẽ paawä
ji. Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ badäk hahÿÿ bä
habong do ta hã h'yy ka'eeh do tabed'ëëp
nesaa do mahẽnh, hÿ pong jé ta pa rababok
hyb n'aa. [12] Ji hã tak'ëp P'op Hagä Do ky
enyym do hã, ji tametëëk ji moo nawäd wät
hyb n'aa P'op Hagä Do ganen'aak doo. Ji
tametëëk badäk hahÿÿ hã habong do P'op
Hagä Do hã h'yy kana'eeh do h'yyb karẽn
do ji beréd hõm hyb n'aa. Ji tametëëk ji
h'yyb ji mesoo ji h'yyb karẽn do jawén ji
nawät hyb n'aa, baad hadoo do ji moo wät
hyb n'aa, P'op Hagä Do karẽn do hã ji h'yyb
däk hyb n'aa na-ããj né hẽ badäk hahÿÿ hã
ji bawät nä bä. [13] Tii da ër babok, baad ër
gada do hyb n'aa Jesus Kristo ta bag tak'ëp
gabarëëh do mahang p'aa hẽnh takasee
doo. P'op Hagä Do Sahõnh Hẽ Haj'ap Doo, ji
h'yyb tym dëëb né tii. [14] Ta daaj hẽ takan'oo
däk dajëb hã ër hyb n'aa, sahõnh hẽ nesaa
do mahẽnh ër tabed'ëëp hyb n'aa, nesaa do
ër h'yyb tym gó hanäng do tabawug hõm
hyb n'aa, ta karapee baad hadoo do moo
bok do karẽn do ër bahado däk hyb n'aa.

[15] Taw'ããts hẽ ky n'aa jawyk doo me
mama met'ëëg ta ti õm ÿ ma erih doo.
Tak'ëp péj mamaher'ood sa hã raky daheeh
hyb n'aa mama metëëk doo. Manabuuj
gedo nabuj keh'ũũm doo. Man'oo õm raty
n'aa gesyyg manäh!

3

Baad hadoo do ji moo wät do ky n'aa hahỹỹh

1 Maher'ood Jesus hã h'yy ka'eeh do sa
hã, raweh'ëëh hyb n'aa sa häj n'aa wahë
n'aa, ta wób hagã n'aa hedoo do na-ããj né
hẽ. Maher'ood sa hã, raky daheeh hyb n'aa
ramejũũ doo. Mamaher'ood sa hã, moo
hahũũnh doo gó ramoo boo had'yyt hẽ hyb
n'aa baad hadoo doo. 2 Maher'ood sa hã,
sa da hadoo do raky n'aa narejãã hyb n'aa.
Maher'ood sa hã, rakawanejãn hyb n'aa ta
wób sa wë. Taw'ããts hẽ raky en'yym ta wób
sa wë. Taw'ããts hẽ baad raky n'aa en'yym
ta wób sahõnh hẽ rah'yy kanasab'ee doo gó.

3 P'ooj ub, Jesus ër nahapäh nä noo gó,
ër na-ããj hẽ dooh paa ër h'yy genä bä.
Dooh paa ër ky daheeh péh. Ër paa ta wób
rawedii. Dooh paa ër haja bä ër eréd bä
nesaa do ji h'yy karẽn doo, taw'ããts hẽ ër
ed'oo do paa ër hã. Nesaa do had'yyt paa
ër ehat. Ta wób paa ër hyb n'aa jewës. Ër
hyb n'aa ge'ẽẽnh paa ta wób. Tii d' paa
rabad'oo ẽnh ër hã. 4 Tii bä kä, ji takamahẽn
doo, ji wë taky enyym do na-ããj hẽ P'op
Hagä Do ër h'yyb tym dëëb metëëh bä kä,
5 ër tabedëëb wät nesaa do mahẽnh. Baad
hadoo do ër moo bok do jawén nado ër
tabedëëb wät. Ër tat'yyd mehĩĩn do hyb
n'aa ër tabedëëb wät. Hahỹỹ da ër tabedëëb
wät: Nesaa do ër h'yyb tym gó hanäng do
tabawug hõm. P'aa hẽnh ër henäng do
hadoo tan'oo bä ër h'yyb tym. Papuuj hado
däk ër babok tan'oo bä. Ta Sahee hejój me
tii d' tabad'oo ër hã. 6 Ky n'aa etsëëh P'op
Hagä Doo. Baad tabanoo ta Sahee ër h'yyb
tym gó, Jesus Kristo ër h'yyb tym dëëb hyb
n'aa. 7 Baad ër bahado däk ta matym gó
P'op Hagä Do an'oo bä, taky enyym do hyb
n'aa ër wë, nes'aa né paawä ëër. Ta Sahee
tabanoo ër hã, ta taah ër bahadoo hyb n'aa
kä. Edëb had'yyt do ër gadoo da hỹỹ kä,
baad ër bahapäh. 8 Te hub né hẽ ta ti ỹ
her'oot doo. Ti hyb n'aa, ỹ karẽn baad
had'yyt hẽ mamet'ëëg ta ti ỹ her'oot doo,
baad hadoo do P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh
do ramoo boo had'yyt hyb n'aa. Baad né hẽ
ta ti kametëëk do ky n'aa sahõnh hẽ badäk
hahỹỹ hã habong do sa hã.

*Ta s'ee h*ẽnh ma met'ëëk do sa ky n'aa
hahỹỹh

9 Õm kä tii, mamaa newë manä daap
kaher'oot do Judah buuj wahë makũ sa häd
ketsén do hã. Awäd manä Mosees ky n'aa
jaw'yyk do p'ãã ky ked'aak do sa mahang,
kawaj'ããn gó ky ked'aak do sa mahang.
Daap ti ta tii. Ji hã masa do nado tii. Ti
hyb n'aa, mamaa newë manäh, awäd manä
sa mahang, ỹ wén näng. 10 Taw'ããts hẽ
pawóp nuu me da maky meduuk jé daap
rama metëëk doo me séd h'yyb nehedo boo
ran'oo bä Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Õm raky
nadahé nä bä, dawëë kanä da sa mahẽnh.*
11 Ta ti hedoo do rah'yy kawereem kän baad
hadoo do ky n'aa hã. Mahapäh né hẽ tii.
Nesaa do had'yyt hẽ sa hã. Sa daaj hẽ raky
n'aa ketyy nesaa do hã. Dooh baad rado bä
P'op Hagä Do matym gó.

Tiit hã Paw-Ro kedëë hõm do ky n'aa hahỹỹh

12 Ỹ mejũũ da Aretemas häd näng do a
wë. Aretemas ỹ manejõ bä, ỹ mejũũ da
Tikiko. A wë takajaa bä, ỹ karẽn, tahaja
bä, nayyw hẽ mabana wë ỹỹ, Nikoporis
häd näng doo bä. T'ĩĩ hẽnh ỹ h'yyb däng
ỹ bahõm, tabahahëëm do noo gó ỹ tabës
hyb n'aa tii bä. 13 Senas häd näng do hã
kä, ky n'aa jaw'yyk do baad hapäh doo,
Aporos daheeh ratsyym kasog bä tii b' naa,
ỹ karẽn baad mamasaa sa hã mahajaa doo
me. Man'oo sa hã rabatsëk do waa n'aa
hedoo doo. 14 Õm had'yyt hẽ nado masa.
Taw'ããts hẽ ër wakããn, Jesus hã h'yy ka'eeh
do na-ããj hẽ rama kametëëk baad hadoo do
ramoo bok ramasa hyb n'aa bedoh do sa
wë. Taw'ããts hẽ tii d' ji bad'oo daap ji aboo
mahẽnh.

15 Sahõnh hẽ pa ỹ habok do õm mä
rahyb n'aa esee. Mamaher'ood sahõnh hẽ
kamahẽn do ãã hã, ër wakããn Jesus hã h'yy
ka'eeh doo, ỹ hyb n'aa esee sa hã. Ỹ karẽn
P'op Hagä Do ky enyym sahõnh hẽ bë hã.
Jããm hẽ kä.

* 3:10 Ta ti hedoo doo, dooh ji an'oo bä ta wób rama met'ëëg bä. Dawëë ji kan'yyh sa mahẽnh.

Piremon
Piremon hã Paw-Ro ma erih do hahỹỹh

1 Ỹ Paw-Ro, Kristo Jesus hyb n'aa
radawäts gëët doo, ër hỹỹj hadoo do
Tsimoot häd näng do daheeh õm ãã edëng
Piremon, ãã najiis, ãã nemuun Jesus sii
moo wät doo. 2 Ãã edëng na-ããj hẽ Jesus
hã h'yy ka'eeh do a tób bä kahet'aa doo,*
ër ã̃nh hadoo do Apija häd näng do na-ããj
hẽ, aj'yy Akipo häd näng do na-ããj hẽ baad
ãã nemuun Jesus wë moo wät doo. 3 Ỹ karẽn
P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do na-ããj hẽ ky en'yym bë hã.
Ỹ karẽn baad bë rah'yyb en'yym.
4 Piremon, õm ỹ ky n'aa etsẽẽ bä, ỹ tsebee
had'yyt hẽ P'op Hagä Do ỹ h'yy kaha'eeh
do wë. 5 Ỹ tsebé, P'op Hagä Do karapee
makamahã̃n ỹ ky n'aa napäh do hyb n'aa,
Jesus ër wahë n'aa hã mah'yy kae had'yyt
hẽ ỹ ky n'aa napäh do hyb n'aa na-ããj hẽ. 6 Ỹ
ky n'aa etsẽẽ õm, Jesus hã mah'yy ka'eeh do
hyb n'aa baad mabetsëh had'yyt hyb n'aa
sa hã, baad mabahapäh do hyb n'aa sahõnh
hẽ baad hadoo do Kristo hyb n'aa P'op Hagä
Do ër hã tanoo doo.† 7 Tak'ëp ỹ h'yy gadajaa
kän, tak'ëp ỹ h'yyb tsebee kän wakãn ỹỹ,
P'op Hagä Do karapee mah'yyb tseb'ee do
hyb n'aa.
8 Ti hyb n'aa ỹ eaanh a hã mamoo wät
hyb n'aa hahỹ a hã ỹ ky n'aa etsẽẽ doo. Ỹ
karẽn bä paawä, ỹ mejũũ paawä õm, Kristo
mejũũ do ỹ bahadoo do hyb n'aa. Ti hadoo
né hẽ, dooh ỹ karẽn bä õm ỹ mejõ bä. 9 Õm
ỹ kamahã̃n do hyb n'aa ỹ eaaj ub a hã. Ỹ
Paw-Ro, ỹ wah'ëë däg kä, Kristo Jesus hyb
n'aa radawäts gëët doo, 10 ỹ etsẽẽ a hã, baad
magado Onesĩm p'aa hẽnh a wë takajaa bä.‡
Tah ỹ hado däk tii, Jesus hã tah'yy kae däk
do hyb n'aa, Jesus ky n'aa ỹ baher'oot do
hyb n'aa ta hã ỹ radawëës doo gó. 11 P'ooj
ub dooh baad ub Onesĩm moo wäd bä a
wë. Hỹỹ kä baad tamoo wät da a wë. Baad
tamoo wät wë ỹ na-ããj né hẽ.
12 Ỹ mejõ nä a wë p'aa hẽnh. Tak'ëp
ỹ kamahã̃n tii, hã ỹỹ ỹ kamahã̃n doo da.
13 Taw'ããts hẽ paawä tabaym pa ỹỹ, a jawén
buuj ỹ tamasaa paawä babä, Jesus hyb
n'aa ragadahew'ëës doo gó ỹ ag'ëëd nuuj
jé. 14 Dooh ỹ karẽn bä pa ỹ a karom
tayyw bä makanarẽn bä. Ỹ karẽn doo da
nado. Makarẽn bä ti ỹ mamasa. 15 Nepäh
P'op Hagä Do an'oo bä Onesĩm ahõm dó a
mahã̃nh, a pa had'yyt hẽ hỹỹ kä tabawät
hyb n'aa. 16 A karom had'yyt hẽ nado wäd
ta tii. A hỹỹj hado däk hỹỹ kä Jesus hã
tah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ër wakããn, ër
kamahã̃n do hado däk hỹỹ kä ti Onesĩm.
Tak'ëp ỹ kamahã̃n né paawä, õm ta bahã̃nh
da makamahã̃n. A karom makamahã̃n do
had'yyt hẽ nado. A wak'ããn däg hỹỹ kä
Jesus hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa.
17 A h'yyb hata hadoo ỹ bahadoo bä a hã,
tii bä ỹ karẽn paawä ỹ magadoo doo da né
hẽ magado Onesĩm. 18 Baad nadoo do a hã
Onesĩm an'oo bä paah, ta kũũt nyy bä a wë,
ỹ d' hep'aak. 19 Daj ỹ né hẽ ỹ berih hahỹ moh
ỹỹ me, mabahapäh hyb n'aa ỹ erih do hã, ỹ
ep'aak né da tii. Ỹ ep'aak né da, mahapäh
né hẽ ti anäng a kũũt hadoo wë ỹỹ, Jesus hã
mah'yy kae däk do hyb n'aa hëp ỹ n'aa. 20 Ti
hyb n'aa kä, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hyb
n'aa ỹ karẽn paawä baad magado Onesĩm.
Mah'yyb tsebé ỹỹh, hã̃j ỹ mabahadoo do
hyb n'aa Kristo hã ër h'yy ka'eeh do hyb
n'aa. 21 Hahỹ ỹ wén erih, hã ỹỹ pé mamoo
wät né hẽ da a hã ỹ etsẽẽ doo. Ỹ etsẽẽ do
bahã̃nh né da man'oo bä ỹ hapäh. 22 Sét hẽ
ỹ etsẽẽ nä a hã: Ỹ karẽn paawä mabenäm
a tób gawakõ see ỹ gagä péh. Ỹ gada da ỹ
ran'oo bä ỹ bahõm ỹ radawäts gëët doo gó
naa, P'op Hagä Do hã bë ky n'aa etsẽẽ do
hyb n'aa. P'op Hagä Do maa napäh bë ky
n'aa etsẽẽ doo.
23 Epaparas, pa ỹ Kristo Jesus hyb n'aa
radawäts gëët doo, õm tahyb n'aa esee
mäh. 24 Maah-Ko, Aris-Tako, Demas, Rukas
nemon ỹỹ Jesus ky n'aa her'oot doo, õm
rahyb n'aa esee mäh. 25 Ỹ karẽn Jesus Kristo,
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky enyym bë hã.
Jãã̃m hẽ kä.

* 1:2 Ta tób bä rawén kahet'aa, Jesus rahyb n'aa esee do hyb n'aa. † 1:6 Hahỹỹ da na-ããj hẽ ji hajaa ji erii bä tëg nad'ëëd is do 6: "Ỹ ky n'aa etsẽẽ õm, ta wób hã mamaher'oot hyb n'aa Jesus hã ji h'yy ka'eeh do ky n'aa, baad mabahapäh hyb n'aa sahõnh hẽ baad hadoo do Kristo hyb n'aa ër hã P'op Hagä Do an'oo däk doo." ‡ 1:10 Piremon karom ti Onesĩm, kejën hõm do ta mahã̃nh.

Eberew
Eber buuj hã̃ kerih do hahỹỹh

Ããs sa bahã̃nh P'op Hagä Do T'aah ky n'aa hahỹỹh

1 P'ooj ub, hajõõ nuu me ër wahë makũũh* hã̃ P'op Hagä Do maher'oot ta ky n'aa rod raher'oot do hã̃. Ta see hadoo tamaher'oot paah, ta see hadoo tamaher'oot ta see pé noo gó. 2 Hỹỹ kä, da hẽ kä, ta T'aah hã̃ ër tamaher'ood kän. Ta T'aah mo haj'aa hã̃ P'op Hagä Do pahuuj wät paa badäk hahỹỹh, wë, sagõõh, papỹỹj, kamarab na-ããj hẽ. Sahõnh hẽ ta wë hanäng do ta T'aah gadoo da P'op Hagä Do ky däng. 3 Ta T'aah hã̃ P'op Hagä Do kabaj'aa do kametëëh. Ta Yb, P'op Hagä Do hadoo né hẽ tii. Ta kyyh tak'ëp hejoonh doo me sahõnh hẽ tapahuuj wät do tamatakëë, baad tabahado had'yyt hẽ hyb n'aa, baad tanado mahã̃nh. Nesaa do ër h'yyb gó hanäng do tado hõm do jawén paa bä, hỹ pong jé, P'op Hagä Do hub hẽnh, takaweh'ëëh doo bä tabaso kän, P'op Hagä Do bag'ããs doo bä. 4 Ããs sa bahã̃nh ti tanu gadäg kän, tak'ëp tahyb n'aa jawyg däk do hyb n'aa ããs sa bahã̃nh P'op Hagä Do an'oo däk do hyb n'aa. 5 Ããs sa bahã̃nh tawén hadoo, dooh "Tah ỹ õm. A yb ỹ hado däk naga hẽ",† P'op Hagä Do anoo bä ããs sa hã̃. Dooh na-ããj hẽ ããs hã̃ "Ỹ né da a Yb, õm kä Tah ỹỹ",‡ tanoo bä. Ta T'aah hã̃ ti tabaher'oot. 6 Ta kyy kerih do bód see hã̃ hahỹỹ da P'op Hagä Do kyyh badäk hahỹỹ hã̃ ta T'aah wah'ëëh hadoo do tamejũũ noo gó:

"Ỹ karẽn sahõnh hẽ ããs raweh'ëëh."§

7 Ããs ky n'aa hã̃ kä hahỹỹ da P'op Hagä Do kyyh:

"Ããs karom ỹỹ, tabahëm do hadoo raba-
hadoo ỹ an'oo bä.
Tëëg hõõ hadoo ỹ an'oo bä na-ããj hẽ karom
ỹỹ hã̃", näng ta kyyh.**

8 Ta T'aah ky n'aa hã̃ kä hahỹỹ da P'op Hagä Do kyyh:

"Õm da tabagã̃ n'aa had'yyt hẽ, P'op Hagä
Doo.
Mabag'ããs do hã̃ baad mamoo wät.
9 Baad hadoo do ti makamahã̃n doo.
Tak'ëp maganen'aak taw'ããts hẽ nadoo
doo.
Ti hyb n'aa P'op Hagä Doo, mah'yy
kaha'eeh doo,
õm tasëëw hõm,
tak'ëp mah'yy gadajang tan'oo bä a hata
mahã̃nh."††

10 Hahỹỹ da na-ããj hẽ P'op Hagä Do kyyh ta T'aah ky n'aa hã̃:

"Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,
õm né ti sahõnh hẽ tadu dahäng noo gó
badäk hahỹỹh,
wë, papỹỹj, kamarab, sagõõh na-ããj hẽ
pahuuj wät doo.
11 Ta ti sahõnh hẽ gawatsik da.
Tii d' nado õm. Õm da awäd had'yyt hẽ.
Ji saroor ahänh do hadoo badäk hahỹỹh,
wë, papỹỹj, kamarab, sagõõh na-ããj hẽ.
12 Ji hatsë ji apõõs doo da mabad'oo da sa hã̃.
Mawareem da, ji saroor ji wareem doo da.
Tii d' nado õm.
P'ooj ub mabawät doo da,
tii da mabawäd had'yyt hẽ da.
Dooh makawareem bä.
Õm da awäd had'yyt hẽ."‡‡

13 Dooh noo gó ããs sa hã̃ P'op Hagä Do her'ood bä:

"Aso hup ỹỹ hẽnh, si ỹ mabag'ããs hyb n'aa
a majĩĩ ỹ nes'ëëm bä kä."§§

14 Ããs kä, sahee hedoo doo, P'op Hagä Do mejũũ do moo bok do tii. P'op Hagä Do mejũũ ramasa hyb n'aa ta jawén ta wë hedëp doo.

---

* 1:1 Eber buuj sa wahë makũ tii. Ta wakãã̃n tama erih do hyb n'aa, ër wahë makũũh tawén näng. Eber buuj sa uuh ti Judah buuj. † 1:5 Saaw-Mo 2.7 ‡ 1:5 2 Samuéw 7.14 § 1:6 Dew-Teronom 32.43. Saaw-Mo 97.7 ** 1:7 Saaw-Mo 104.4 †† 1:9 Saaw-Mo 45.6-7 ‡‡ 1:12 Saaw-Mo 102.25-27 §§ 1:13 Saaw-Mo 110.1 hã̃ takerii däk tii. Ta T'aah hã̃ tabaher'oot ta tii.

2

1 Ti hyb n'aa kä, ããs sa bahẽnh Jesus
bahadoo do hyb n'aa, taw'ããts hẽ ta bahẽnh
baad ub ër hyb n'aa matakëë ta ky n'aa
hanäm do ër maa napäh do hã, ta s'ee hẽnh,
dawëë ta mahẽnh ër h'yyb nawät hyb n'aa.
2 Ky n'aa jaw'yyk né hẽ P'op Hagä Do kyyh
p'ooj ub ããs Mosees sa hã ratab'ëës doo.*
Sahõnh hẽ ta ti ky nadah'eeh doo, ty n'aa
ges'yyk doo, raky nadaheeh do pénh né hẽ
ragadoo paa baad nadoo do ta säm. 3 Tii d'
tahadoo do hyb n'aa, dooh da ër kedëëb bä
P'op Hagä Do ji tarejãã do mahẽnh, tak'ëp
baad hadoo do ër ted'ëëp do ky n'aa hã ër
hyb n'aa manatakä bä, ta hã ër hyb n'aa
nap'eed bä. Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do né hẽ ti pooj jé sa hã tamaher'oot do ta
ti ji ted'ëëp do ky n'aa. Ta jawén, Jesus kyyh
maa napäh doo, te hub né hẽ tii, rametä
kän ër hã kä. 4 Ër hã ramaher'oot noo gó,
ta metëë n'aa me, meuj n'aa näng doo me,
tapehuunh doo me na-ããj hẽ P'op Hagä Do
metä kän te hub né hẽ tii. Ta Sahee hã hana
do ji hajaa doo, tah'yyb däng doo da ji hã
tanoo doo, ta tii me na-ããj hẽ tametëëh ta
tii.

Ëër, ta wakããn bahadoo Jesus hado däk do ky n'aa hahỹỹh

5 Bë ỹ maher'oot hahỹỹh: Dooh ããs sa hã
tado bä P'op Hagä Do an'oo däk rabag'ããs
hyb n'aa ta ti papuuj hedoo do ta karapee
rababok doo bä, ta jawén hawät doo, ta
ky n'aa babä bë ỹ ma erih doo. 6 Dooh
ããs hã tan'oo bä ta ti rabag'ããs. Ti anäng
P'op Hagä Do kyy kerih doo gó hahỹỹ da
taher'oot doo:

"Dooh its ti ajyy.
Ti hadoo né hẽ sa hã mahyb n'aa esee, P'op
Hagä Doo.
Dooh its badäk hahỹỹ hã habong doo.
Ti hadoo né hẽ mahag'ããs sa hã.
7 Ããs hyb n'aa jewyk do yd jé kanahën d'os
hẽ ajyy rahyb n'aa jewyk man'oo
bä.†
Ti hadoo né hẽ, tak'ëp rahyb n'aa jew'yyk,
tak'ëp rakawehëë däk man'oo bä.
8 Sahõnh hã rabag'ããs man'oo bä",‡ näng
mä ta kyyh.

Sahõnh hã rabag'ããs P'op Hagä Do an'oo bä
kä, dooh mad'aak pé rabanag'ããs péh. Tii d'
tahado né paawä, da hẽ dooh ër hapëë nä bä
sahõnh hã rabag'ããs. 9 Ta ti nepä né paawä
ër hã, ër hapäh Jesus, ta hã ta ti kerii däk
do paa kaja däk doo. Ããs hyb n'aa jewyk
do yd jé Jesus bahadoo dó P'op Hagä Do
an'oo bä paah, ji wë P'op Hagä Do ky enyym
do hyb n'aa sahõnh hẽ sa hyb n'aa tadajëp
hyb n'aa. Hỹỹ kä, tahob wät do hyb n'aa
paa dajëb, tak'ëp Jesus hyb n'aa jawyg däk,
tak'ëp takawehëë däk.

10 Taw'ããts hẽ né hẽ P'op Hagä Doo,
sahõnh hẽ tahana doo, ta hyb n'aa sahõnh
hẽ hawät doo, Jesus hã tabad'oo doo: Jesus
ahoop do hyb n'aa baad had'op Jesus wén
hado kän tan'oo bä, hajõk badäk hahỹỹ hã
habong do P'op Hagä Do taah hedoo doo,
ta sii ta bag tak'ëp gabarëëh do mahang
rababoo padëëk hyb n'aa kä. Jesus sa h'yyb
tym dëëb P'op Hagä Do wë. 11 P'op Hagä Do
hanaa né hẽ Jesus, tsyt hẽ P'op Hagä Do wë
ji bawäd däk hanoo doo. Ti hanaa na-ããj hẽ
ji, tsyt hẽ P'op Hagä Do wë haboo däk doo.
Sét hanaa né hẽ ëër. Ti hyb n'aa dooh Jesus
nu mebyy bä "wakãn haa" tanoo bä ër hã,
12 hahỹỹ da ta Yb hã tabaher'oot noo gó:

"Ỹ maher'oot da a ky n'aa wakãn haa sa hã.
Õm ỹ ma ejäm da sa hõõ gó, a hyb n'aa
rakahet'aa doo bä."§

13 Hahỹỹ da na-ããj hẽ ta kyyh: "Ta hã da ỹ
h'yy kasadä",** näng mäh. Tii bä ahõm nä
ta kyyh: "Gëët hahỹ ỹỹ, karapé haa sa sii,
hã ỹ P'op Hagä Do anoo doo",†† näng mäh.

14 Ta karapee ramajyyw enäh do hyb n'aa,
radab enäh do hyb n'aa, sa da hadoo Jesus
bahado däk. Tii d' tawén d'oo tadajëp doo
me tagawatsiig hõm hyb n'aa Dijab,‡‡ dajëb
hejój wë näng doo, 15 ër tabed'ëëp hyb n'aa
kä ji dajëp ji jeỹỹm do mahẽnh. Dajëb ji
jeỹỹm do hyb n'aa, sa karom he'ỹỹm doo
gó habok do hadoo paa ër p'ooj ub. Jesus ër

* 2:2 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do tii, pä gatsebak do hã kerih do paah. † 2:7 Hahỹỹ da na-ããj hẽ tahajaa ji erii bä: "Banadawëët do noo gó, ããs hyb n'aa jewyk do yd jé man'oo bä ajyy rahyb n'aa jewyk." ‡ 2:8 Saaw-Mo 8.4-6 § 2:12 Saaw-Mo 22.22 ** 2:13 Isajas 8.17 †† 2:13 Isajas 8.18 ‡‡ 2:14 Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab.

tabedëëb wät hÿÿ kä, baad ub, neÿÿm doo
gó ër babok hyb n'aa kä. [16] Wyt ta maab
hẽ: Aj'yy Jesus wén hado däk, Abaraãm
panaa hedoo do tamasa hyb n'aa. Dooh ããs
tamasa do hyb n'aa tado bä tii. [17] Ta wakããn
hed'op tawén hado däk, sa ky n'aa rod wahë
n'aa heh'äät tabahadoo hyb n'aa P'op Hagä
Do wë, sa hã t'yyd mehĩĩn doo, P'op Hagä
Do wë baad had'yyt hẽ moo wät doo. Sa
da hadoo tabahado däk paah, tadajëp doo
me nesaa do ër moo bok do tabado hõm
hyb n'aa. [18] Jesus ahob wät do hyb n'aa ta
hã Dijab h'yyb tatuk noo gó, Jesus hajaa
tamasaa bä ji, da hẽ Nesaa Do Yb h'yyb
tatuk doo. Tahapäh nyy da ji tamasa.

3

Mosees hyb n'aa jawyk do bahãnh Jesus hyb n'aa jawyk do ky n'aa hahÿÿh

[1] Ti hyb n'aa wakãn haa hedoo doo, tsyt
hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw bong doo, ta
jawén, hÿ pong jé ta pa bë babok hyb n'aa,
taw'ããts hẽ Jesus hã bë hyb n'aa matakä.
P'op Hagä Do ky n'aa rod ër wë tamejũũ
do tii. Ër ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät
P'op Hagä Do wë. Ti né hẽ ër h'yy kaha'eeh
doo. [2] Sahõnh hẽ ta hã P'op Hagä Do mejũũ
do Jesus moo wäd wäd had'yyt hẽ, p'ooj
ub Mosees moo wäd wät doo da sahõnh hẽ
P'op Hagä Do tób n'aa yt hã.* [3] Mosees hyb
n'aa jawyk do bahãnh Jesus hyb n'aa jawyk.
Panyyg ky n'aa gó bë ÿ maher'oot: Tób ky
n'aa etsëëh do bahãnh tób tama do ky n'aa
etsëëh. [4] Anyy né paawä sahõnh hẽ tób
tahem'aa doo, ti bahãnh ti P'op Hagä Doo,
sahõnh hẽ mo haj'aa näng doo. [5] Mosees kä,
P'op Hagä Do karom, baad tamoo wät paa
sahõnh hẽ P'op Hagä Do mejũũ doo, tób ta
yd kahesé do hã. Mosees moo wät do paa
ta metëë n'aa P'op Hagä Do T'aah ky n'aa
hã.† [6] Kristo hã kä, P'op Hagä Do T'aah, baad
tamoo wät P'op Hagä Do tób n'aa hadoo do
hã kä. Ëër, Kristo hã h'yy ka'eeh do ti ta
tób hadoo doo, neÿÿm doo me ër gadaa bä
had'yyt hẽ ër hã taky däng doo. Ër h'yy
ganejë hõm bä ër pooj jé ër gada do hã, ër
kasab'ee do hã.

Taw'ããts hẽ dooh ji aba bä ji h'yyb ky
n'aa hahÿÿh

[7] Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do kyy kerih do
hã ta Sahee her'oot doo da:

"Da hẽ, P'op Hagä Do kyyh bë maa napäh
bä,
[8] bë aba manä bë h'yyb, P'op Hagä Do wë
rah'yy kawereem do paa da,
banawäng doo bä P'op Hagä Do rametyy
noo gó.
[9] Ta tii bä bë wahë makũ ÿ ramehet'yy,
40 ta baab noo gó rahapëë né paawä
kabaj'aa do ÿ moo wäd wät do sa
mahang.
[10] Ti hyb n'aa ÿ kawajããn paa nanäng sa wë.
Hahÿÿ d' paa ÿ her'oot sa ky n'aa, 'Ta s'ee
hẽnh had'yyt hẽ sa h'yyb bawät.
Dooh rakarẽn bä rabok bä ÿ karẽn doo da',
näng paa këh ÿÿ.
[11] Ti hyb n'aa ÿ kawajããn doo me, ky
kaneh'ÿÿt doo me, ÿ ky däng
hahÿÿh:
'Dooh da ÿ an'oo bä ÿ benäm doo bä rajëë pä
bä. Dooh da ÿ an'oo bä rakamehããg
ÿ ky däng doo bä' ",‡ näng P'op
Hagä Do kyyh.

[12] Wakãn haa hedoo doo, bë hyb n'aa
matakä nesaa bë h'yyb nahadoo hyb n'aa.
Bë hyb n'aa matakä bë h'yy kanae mahãnh,
P'op Hagä Do hawäd had'yyt do bë neréd
mahãnh. [13] Taw'ããts hẽ bë sahõnh hẽ bë
h'yyb enäw bë da hadoo doo, da hẽ ji P'op
Hagä Do bats'yyt nä bä, bë see ta h'yyb
baa mahãnh nesaa do tamoo wät do ta hã
wadii do hyb n'aa. [14] "Bë hyb n'aa matakä
P'op Hagä Do bë neréd mahãnh", ÿ wén
mejũũ bë hã, Kristo h'yyb hataa ër bahado
däk do hyb n'aa. Kristo h'yyb hata né hẽ
ëër, baad had'yyt hẽ ër h'yy kasadëë bä ta
hã, pooj jé ër du doo noo gó baad ër h'yy
kasadä doo da. [15] Hahÿ tabaher'oot bä, "Da

* 3:2 Tób P'op Hagä Do yd kahesé do pan'aa P'op Hagä Do ky gabuuj gó Mosees tamaa sooh do apäh ti P'op Hagä Do tób n'aa. Ta see pé noo gó P'op Hagä Do karapee na-ããj hẽ ramaneëënh P'op Hagä Do tób n'aa. Ti hyb n'aa, "baad ub Mosees moo wäd wät P'op Hagä Do karapee sa mahang", tahanäng pé tii.
† 3:5 Hahÿÿ da na-ããj hẽ tahajaa ji erii bä tii: "Mosees kä, P'op Hagä Do karom, baad tamoo wät paa sahõnh hẽ P'op Hagä do mejũũ do P'op Hagä Do karapee tabahag'ããs bä. Mosees moo wät do paa ta metëë n'aa P'op Hagä Do T'aah ky n'aa hã."
‡ 3:11 Saaw-Mo 95.7-11.

hẽ, P'op Hagä Do kyyh bë maa napäh bä, bë
aba manä bë h'yyb, P'op Hagä Do wë rah'yy
kawereem do paa da”,§ 16 jaa ti P'op Hagä Do
kyyh maa napäh doo, ta wë h'yy kawereem
doo? Sahõnh hẽ Esit häj n'aa bä naa Mosees
manyyh do né hẽ tii. 17 Jaa wë P'op Hagä Do
kawajããn 40 ta baab noo gó? Nesaa do moo
bok do wë takawajããn. Banawäng doo bä
daap sa kamag baboo hõm. 18 Jaa hã ta ky
kaneh'ỹỹt doo me P'op Hagä Do ky hadoo:
“Dooh ỹ an'oo bä da ỹ benäm doo bä rajëë
pä bä. Dooh da ỹ an'oo bä rakamehããg bä
pa ỹỹ”? Ky nadah'eeh do hã ta ky däng tii.
19 Rah'yy kana'eeh do hyb n'aa né hẽ rawén
nahajaa rajëë pä bä P'op Hagä Do benäm
doo bä, ër hapäh.

4

1 Ti hyb n'aa, tanahänh nä do hyb
n'aa ji P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo,
tabenäm doo bä ji h'yyb tym kameh'ããk
doo, taw'ããts hẽ h'yyb eỹỹm doo me baad
ër hyb n'aa matakëë, bë see nes'õõs hyb
n'aa tii. 2 Ta tii d' bë ỹ wén maher'oot,
banawäng doo bä sa hã ramaher'oot do
paa da, ër hã na-ããj hẽ ramaher'oot P'op
Hagä Do panyyg hanäm doo. Nanäng dooh
ragado bä P'op Hagä Do ky n'aa enooh
doo, raky nadaheeh do hyb n'aa sa wób
ky dah'eeh doo da.* 3 Ër kä, P'op Hagä
Do panyyg hanäm do ky dah'eeh doo, ër
gadoo da P'op Hagä Do hanaa ji h'yyb tym
kameh'ããk doo. Ky nadah'eeh do sa ky n'aa
kä hahỹỹ d' paa P'op Hagä Do beher'oot:

“Ti hyb n'aa ỹ kawajããn doo me ky
kaneh'ỹỹt doo me ỹ ky däng
hahỹỹh:
‘Dooh ỹ an'oo bä da ỹ benäm doo bä rajëë
pä bä.
Dooh da ỹ an'oo bä rakamehããg ỹ benyyw
hõm doo bä.’ ”†

Raky nadaheeh do hyb n'aa né hẽ rawén
ganadoo sa h'yyb tym kameh'ããk doo.
P'ooj ub paah, badäk hahỹ tadu dahäng noo
gó P'op Hagä Do benyyw däk paa tii.
4 P'op Hagä Do benyyw däk paa ta ti ër
wén hapäh, hahỹỹ da ta kyy kerih doo gó
taher'oot do hyb n'aa setsi däg kä ta ã̃ ky
n'aa hã, tapehuunh do jawén paa bä: “Setsi
m' ta ã̃ kä tamoo gawatsik. Setsi kä m' ta ã̃
kä, P'op Hagä Do kameh'ããk tapehuunh do
hyb n'aa.”‡ 5 Ta ti ky n'aa né hẽ na-ããj hẽ
taher'oot hahỹỹ da tabaher'oot bä: “Dooh
ỹ an'oo bä da ỹ benäm doo bä rajëë pä bä.
Dooh da ỹ an'oo bä rakamehããg ỹ benyyw
hõm doo bä.”

6 P'op Hagä Do benyyw däk né hẽ ji baym
do hood, ji h'yyb tym kameh'ããk doo bä.
Pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ky
n'aa hanäm do maa nap'ëëh doo, dooh raky
dahé bä, ti hyb n'aa dooh ragado bä tii.
Ti hadoo né hẽ, ti abok nä ta wób sa pooj
jé P'op Hagä Do benyyw däk rabajëng hyb
n'aa ta gó. 7 Ti hyb n'aa p'aa hẽnh P'op Hagä
Do anoo ta tyw n'aa ji hã. Da hẽ ti tabanoo
ta tyw n'aa ji hã. Hajõng ta baab jawén paa
bä, raky nadaheeh do jawén paa bä, P'op
Hagä Do ky däng paa ta tii, Dawi her'oot
do hã, pooj jé ỹ erii wät doo.§ Hahỹỹ d' ta
kyyh:

“Da hẽ, P'op Hagä Do kyyh bë maa napäh
bä,
bë aba manä bë h'yyb”,** näng mäh.

8 Josuwéh tado bä paawä ti hanoo do
rakameh'ããk doo, hëëj sa hã taky n'aa
enooh do tado bä paawä rakameh'ããk doo
bä, dooh ta jawén P'op Hagä Do her'ood
bä paawä ta see pé ky n'aa ji kameh'ããk
doo.†† 9 Ti hyb n'aa kä, ti anyy däk tsyt hẽ
kasëëw däk do ji h'yyb tym kameh'ããk doo,
ta karapee hyb n'aa P'op Hagä Do benyyw
däk doo. 10 Ta ti ji h'yyb tym kameh'ããk
do gad'oo doo, rakameh'ããk da ramoo bok
do jawén paa bä sa hã P'op Hagä Do karẽn
doo, P'op Hagä Do kameh'ããk doo da né
hẽ tapehuunh do tabahajaa do jawén paa
bä. 11 Ti hyb n'aa kä, taw'ããts hẽ tak'ëp ër
hyb n'aa tam'aah ji h'yyb tym kameh'ããk
do P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ër gadoo
hyb n'aa, nabuj keh'ũũm doo, ky nadah'eeh

§ 3:15 Saaw-Mo 95.7-8 * 4:2 Pawóp hẽ ky dah'eeh paah, Kareb, Josuwéh häd enäh doo. Ta wób dooh raky dahé bä, rawén ganadoo P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. † 4:3 Saaw-Mo 95.11 ‡ 4:4 Genesis 2.2 § 4:7 Pooj jé ỹ erii wät doo tawén näng, tëg eh do 3 hã pawóp nuu me ta ti taberii wät do hyb n'aa. ** 4:7 Saaw-Mo 95.7-8 †† 4:8 Josuwéh ti Kanaãh häj n'aa hẽnh Isaraéw buuj mahũũm do paah.

doo, p'ooj ub habong doo da ër nabok hyb
n'aa.
12 Ta ti ỹ wén her'oot, awät do hyb n'aa
P'op Hagä Do kyyh. Tahajaa tabad'oo
P'op Hagä Do karẽn doo. Sẽn-jeer séd de-
muun tahãw padëëk do bahãnh P'op Hagä
Do kyyh hehãm do hadoo. Sẽn-jeer t'õp
tabajëng doo da ji k'yy gahũũn gó, t'õp
P'op Hagä Do kyyh bajëng ji h'yyb tym gó.
Sahõnh hẽ ji h'yyb gó hanäng do tametyy,
sahõnh hẽ ji hyb n'aa newëë do tametyy.
13 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do pahuunh do ma-
hang dooh kejën pé P'op Hagä Do mahãnh.
Sahõnh hẽ P'op Hagä Do bahapäh. Sahõnh
hẽ wyt ta maab hẽ ta matym gó. Ta matym
gó ër kametä däk da ër metëëh hyb n'aa ta
hã nyy da ër baboo bok paah.

Jesus ër ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät P'op Hagä Do wë ky n'aa hahỹỹh

14 Ti hyb n'aa kä, ti anäng do hyb n'aa
Jesus, P'op Hagä Do T'aah, ër ky n'aa rod
wahë n'aa heh'äät do P'op Hagä Do wë, hỹ
pong jé P'op Hagä Do wë hajëë suun doo,
taw'ããts hẽ dooh ër h'yy keréd bä Jesus ky
n'aa ër gado däk do paa hã. 15 Taw'ããts hẽ
ta tii hã ër h'yy kanerét ỹ wén näng, ër ky
n'aa rod wahë n'aa heh'äät do P'op Hagä Do
wë tabahapäh do hyb n'aa né hẽ ër h'yyb
nahejooj. Tahapäh ër hã kametëëh doo, ti
na-ããj hẽ Nesaa Do Yb h'yyb tatuk do paa
hyb n'aa sahõnh hã, ër Nesaa Do Yb h'yyb
tatuk doo da né hẽ. Nesaa Do Yb h'yyb tatug
né paawä ta hã, dooh nesaa do Jesus hã. 16 Ti
hyb n'aa taw'ããts hẽ h'yy kasadä doo me
P'op Hagä Do ky enyym do wë ër bahõm,‡‡
ër tat'yyd mehĩĩn hyb n'aa, taky enyym doo
gó ër tamasa hyb n'aa baad tanadoo noo gó
ër hã.

5

1 Sahõnh hẽ sa ky n'aa rod wahë n'aa
P'op Hagä Do wë takasëëw hõm sa wakããn
mahang, sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë
tabahadoo hyb n'aa, P'op Hagä Do matym
n'aa ta wë tamanaa hyb n'aa, sa masããh
wób P'op Hagä Do hã tama ejuu hyb n'aa
na-ããj hẽ, nesaa do ramoo bok do kado hõm
hyb n'aa. 2 Sa da hadoo sa ky n'aa rod
tabahadoo do hyb n'aa, sa nemuun h'yyb
nahejoonh do hyb n'aa, tahajaa kaja hẽ ta
h'yyb tamahũũm bä h'yy gatamah do hyb
n'aa hes'õõs do sa wë. 3 Sa da ta h'yyb
nahejoonh do hyb n'aa, ta wakããn hyb n'aa
had'yyt nado tama ejuu P'op Hagä Do wë.
Ta hyb n'aa na-ããj hẽ ky n'aa jaw'yyk do
mejũũ P'op Hagä Do hã tama ejuu, nesaa do
tamoo wäd wät do kado hõm hyb n'aa.
4 Dooh hajaa pé ta daaj hẽ takasëëw bä
sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë tabahadoo
hyb n'aa. P'op Hagä Do ti hasëm tii, Arãw
tasëëw hõm do paa hadoo. 5 Ti hadoo Kristo
hã. Dooh ta daaj hẽ takasëëw bä, dooh ta
daaj hẽ takawehëë bä sa ky n'aa rod wahë
n'aa heh'äät do tabahadoo hyb n'aa. P'op
Hagä Do né hẽ tii, "Tah ỹ õm, hana ỹ õm"*
hanäng do ta hã. 6 Hahỹỹ da na-ããj hẽ Kristo
hã P'op Hagä Do baher'oot ta kyy kerih do
bód see hã:

"Sa ky n'aa rod wë ỹ had'yyt hẽ õm,
Merekisedek,† sa ky n'aa rod wë ỹ hadoo
péh",‡ näng mä ta hã.

7 Badäk hahỹỹ bä Jesus bawät noo gó
tak'ëp taky n'aa etsẽẽ P'op Hagä Do hã.
Tak'ëp ta kyyh taky n'aa etsẽẽ bä, haoot doo
me na-ããj hẽ taky n'aa etsẽẽ P'op Hagä Do
hã, dajëb mahãnh ji hed'ëëp do hã. P'op
Hagä Do ky daheeh taky n'aa etsẽẽ doo,
Jesus ky dahé had'yyt hẽ do hyb n'aa ta
Yb karẽn doo. 8 P'op Hagä Do T'aah né
hẽ paawä, nesaa do tahoop do hã tahapëë
däk nyy d' tahanäng pé P'op Hagä Do hã
ji ky daheeh doo. 9 Sahõnh hẽ ta Yb karẽn
do ta hã kaja däk bä kä, sahõnh hẽ ta hã
ky dah'eeh do sa h'yyb tym dëëb tabahado
däg kän. P'op Hagä Do pa had'yyt hẽ da
rababok tan'oo bä kä. 10 Sa ky n'aa rod wahë
n'aa heh'äät P'op Hagä Do wë, Merekisedek
hadoo do Jesus bahado däk P'op Hagä Do
an'oo bä.

Ji h'yy ganajëë hõm do Jesus hã ky n'aa hahỹỹh

11 Hajõng ti anyy däk paawä ta ti ky n'aa
bë ỹ maher'oot hyb n'aa. Ti hadoo né hẽ,
hejoonh ji maher'ood bä ta ky n'aa, nayyw
hẽ bë h'yy ganahoot do hyb n'aa ta hã.
12 Bäp peej däg bë h'yy kae däk do hyb n'aa
Jesus hã, ta wób paawä bë ma metëëk da hẽ

‡‡ 4:16 Ji h'yy kasadä doo me ji ky n'aa etsẽẽ, tahanäng pé ta wë ji bahõm doo. * 5:5 Saaw-Mo 2.7
† 5:6 Genesis 14.17-20 hã takerii däk ta ti Merekisedek panyyg. ‡ 5:6 Saaw-Mo 110.4

ta ky n'aa. Ti hadoo né hẽ, dooh tagah'ood
nä bä bë hã. Bë karẽn p'aa hẽnh ji ma
metëëk bë hã. Jãã̃m hẽ pooj jé P'op Hagä Do
ky n'aa bë rama metëëk do paa ji ab'aanh
bë karẽn. Karapee t'aah ta ỹỹn bii gamyyj
karẽn doo, ta tä nawëh nä do hadoo bëëh.
13 Bii karẽn nä doo, karapee t'aah hadoo
näh, ji hã P'op Hagä Do karẽn do hã h'yy
ganahoot nä doo. 14 Ta dab ti wahëh hedoo
do sa tä. Hahỹỹ d' ỹ hanäng pé tii: H'yy
gah'ood däk do ramaa napäh sahõnh hẽ
P'op Hagä Do kyyh. Sa h'yyb gó rahyb n'aa
newë had'yyt hẽ do hyb n'aa, rahapëë däk
ny hadoo do baad ub, ny hadoo do baad
nadoo doo.

6

1 Ti hyb n'aa, taw'ãã̃ts hẽ ër hyb n'aa
matakëë baad tagahoot hyb n'aa ër hã
sahõnh hẽ ër hã Kristo metëëh doo, baad
ër bahaja däk hyb n'aa. Taw'ãã̃ts hẽ dooh
ër abaj had'yyt hẽ jãã̃m hẽ pooj jé Kristo
ky n'aa ër rama metëëk doo. Taw'ãã̃ts hẽ
dooh p'aa hẽnh ër abaj jãã̃m hẽ pooj jé ër
ma kamet'ëëg wät doo, daap hadoo do ji
moo wät do ji eréd hõm do ky n'aa hedoo
doo, P'op Hagä Do hã ji h'yy ka'eeh do ky
n'aa hedoo doo, 2 ji nu kemuun do ky n'aa
hedoo doo, sa wahë n'aa sa moo radatoonh
do sa nu gad'oo bä ky n'aa hedoo doo,
dejëp do ragenä bong do ky n'aa hedoo doo,
h'yy kana'eeh do P'op Hagä Do ky n'aa ety
had'yyt hẽ do ky n'aa hedoo do na-ãã̃j hẽ.
Ër hapëë däk né hẽ sahõnh hẽ ta tii. 3 Ti
hyb n'aa, P'op Hagä Do an'oo bä, ër ma
kametëëk ër nahapäh nä doo, ër hapäh do
takah'ũũ̃m hyb n'aa, baad ër bahaja däk
hyb n'aa kä.

4-6 Ta ti ỹ wén her'oot, dooh tahaja bä kä
p'aa hẽnh P'op Hagä Do wë rah'yy kaw-
ereem bä Kristo tyw n'aa reréd bä, P'op
Hagä Do panyyg hã rah'yy gah'ood däk do
paah, P'op Hagä Do hanaa ramepëë däk
do paah, P'op Hagä Do Sahee ragado däk
do paah, P'op Hagä Do kyyh hanäm do
ramepëë däk do paah, Kristo hejój ta jawén
tabag'ãã̃s noo gó tametëëh do rahapëë däk
do paa na-ãã̃j né hẽ. Kristo heréd hõm
doo, dooh tahaja wäd bä p'aa hẽnh rah'yy
kawereem P'op Hagä Do wë, p'aa hẽnh
P'op Hagä Do T'aah b'aa kajatsëk do hã
rabepëëm hadoo do hyb n'aa, sahõnh hẽ
rabahapäh bä P'op Hagä Do T'aah ta wób
raky n'aa rejãã̃ ran'oo bä ta tii hã. 7 P'op
Hagä Do ky n'aa edëng gëëw naëng tõs gado
had'yyt doo, ta danäh joom baad hawäng
hanoo doo. 8 Tii d' nado gëëw naëng hadoos
do gado had'yyt né paawä jãã̃m hẽ hawäng
jawii hedoo doo, sasëng hedoo doo. Dooh
gëëw baad hadoo do tado bä. Edaa däk P'op
Hagä Do ky n'aa wasee tii. Tagadëëg ub
tagawats'iik tii.*

9 Tii d' né ỹ baher'ood paawä najis haa,
dooh h'yy gejë hõm do wób bë do bä hã
ỹỹ. Baad hadoo do hã, ji h'yyb tym hedëp
hanoo do hã bë h'yy kajäk, hã ỹỹ. 10 Ta ti
ỹ wén hapäh bë hã, taw'ãã̃ts hẽ hadoo do
hyb n'aa P'op Hagä Do bad'oo ji hã. Dooh
da tamabaan bä bë moo bok do paah. Dooh
da tamabaan bä ta hã bë kamahã̃n do hyb
n'aa ta karapee tsyt hẽ ta wë kasëëw bong
do bë masa do paah, da hẽ bë masa do na-
ãã̃j né hẽ. 11 Ti hadoo né hẽ, ỹ karẽn paawä
tsebé doo me, tak'ëp bë h'yyb hedoo doo
me had'yyt hẽ bë bad'oo ta ti bë dajëb bä
kä, baad bë gadoo hyb n'aa hỹ pong jé bë
gahëën doo. 12 Dooh ỹ karẽn bä bë nehõj
padäg bä. Taw'ãã̃ts hẽ P'op Hagä Do ky n'aa
enooh do bë pooj jé gado däk do rababok
doo da bë babok. Baad rah'yy ka'eeh do hyb
n'aa, h'yy ganajëng doo me rababok do hyb
n'aa, ti ragado däg kän P'op Hagä Do ky n'aa
enooh doo kä.

*P'op Hagä Do moo wät né h*ẽ ji hã taky n'aa
enooh do ky n'aa hahỹỹh

13 P'ooj ub, Abaraã̃m hã P'op Hagä Do ky
n'aa enooh noo gó, ta daaj hẽ, ta häd gó
taky däng, dooh taky kahỹỹd bä Abaraã̃m
bahapäh hyb n'aa. Dooh P'op Hagä Do
bahã̃nh péh, ti hyb n'aa ta häd gó né taky
däng. 14 Hahỹỹ da Abaraã̃m hã taky n'aa
enooh: "Õm ỹ ky n'aa edëng né da. Tak'ëp
da takanekan a panaa",† näng mä ta kyyh.
15 Tii bä h'yy ganajëng doo me Abaraã̃m
gada do jawén paa bä, tagado däg kän ta
hã P'op Hagä Do ky n'aa eno däk do paah.
16 Baad ji karẽn bä ji ky dëë bä, ji bahã̃nh hyb
n'aa jawyk do hã ji ky däng, te hub né hẽ ji

* 6:8 Gereg kyy me tabaher'oot, "Tagadëëg ub tagatang." Tagadëëg ub tagawats'iik tahanäng pé tii, Gereg kyy me. Gëëw ky n'aa gó ji tamaher'oot Jesus hã h'yy ganejë hõm do sa ky n'aa, h'yy gejë hõm do sa ky n'aa na-ãã̃j hẽ. † 6:14 Genesis 22.17

her'oot do ta wób rabahapäh hyb n'aa. Tii
d' ji adoo bä, dooh ji raky sëëw wäd bä. 17 Tii
d' paa P'op Hagä Do bad'oo. Ky kaneh'ỹỹt
doo me ta häd gó taky däng, sa hã taky n'aa
enooh noo gó. Tii d' tawén d'oo, ta jawén
taky n'aa enooh do gadoo doo, dooh sa hã
P'op Hagä Do ky kahỹỹd bä baad rabahapäh
hyb n'aa. 18 Dooh P'op Hagä Do ahỹỹd bä ta
kyyh. Dooh P'op Hagä Do noo kanesa bä.
Pawóp hadoo do P'op Hagä Do wén her'oot
ër hã, ëër, ta wë kedëëb wät doo, ër h'yy
kahejój däk hyb n'aa, ër pooj jé ër gada do
ër nerét hyb n'aa. 19 Baad ër gahëën ta wë né
da ër babok ta jawén. Baad ër gahëën do ër
h'yyb tahej'oonh ër h'yy gejë hõm mahãnh.
Marakate ta jawyyg n'aa mesoo do hadoo
bah'ood ahëm hõm mahãnh hadoo ti ër
h'yy kahej'oonh doo. Ta ti ër kahej'oonh
doo, P'op Hagä Do hã takahej'oonh. 20 Ta tii
bä, P'op Hagä Do matym gó Jesus bajëë suun
ër hyb n'aa, ta majyyw me tabado hõm hyb
n'aa nesaa do ër moo boo bok doo. Sa ky
n'aa rod wahë n'aa heh'äät do P'op Hagä
Do tób n'aa gawakõ t'õp gadäk doo gó sa
masããh majyyw tamahej'ëëh do hadoo né
tii. Tii d' Jesus bad'oo do hyb n'aa ër ky
n'aa rod wahë n'aa heh'äät P'op Hagä Do wë
tabahado däg had'yyt hẽ kä, sa ky n'aa rod
Merekisedek hadoo péh.

7

Merekisedek ky n'aa hahỹỹh

1 Panang Sarẽm häd näng do wahë
n'aa paa ta ti Merekisedek. P'op Hagä
Doo, Ta Bahãnh Hadoo Do wë sa ky n'aa
rod. Abaraãm Merekisedek mamuun paa
Abaraãm babaaj nä bä ta wób sa wahë n'aa
sa warahén sii hẽ taj'aa ketsë jawén paa
bä. Tii bä m' Abaraãm Merekisedek ky n'aa
edëë gëët. 2 Ti m' Abaraãm bets'ëë hõm
ta hã ta majĩĩ hã tado hõm do uuh. Ji
moo sahõnh hẽ ken'yyh do sét hẽ ken'yyh
tets'ëë däk mä Merekisedek hã. "Sa wahë
n'aa, baad had'op do moo hew'ëët doo",
tahanäng pé ti Merekisedek. Sarẽm bä
wahë n'aa m'. Sarẽm bä wahë n'aa,
"Sa wahë n'aa rakamanajẽ bong hanoo
doo, rah'yyb enyyw padëëk hanoo doo",
tahanäng pé tii. 3 Dooh ji ky n'aa napëë bä ta
yb, ta ỹỹn. Dooh ji ky n'aa napëë bä ta wahë
makũ tahana doo. Dooh na-ããj hẽ ji ky n'aa
napëë bä tabenäng do ky n'aa, tadajëp do
ky n'aa. Ti hyb n'aa sa ky n'aa rod had'yyt
hẽ P'op Hagä Do wë,* P'op Hagä Do T'aah sa
ky n'aa rod had'yyt hẽ tabahadoo doo da.

4 Bë hyb n'aa newë, tak'ëp tahyb n'aa
jawyk Merekisedek. Abaraãm, ër wahë
makũũh, hyb n'aa jawyg né paawä,
tets'ëë hõm ta majĩĩ hã tado hõm do uuh
Merekisedek hã. Ji moo sahõnh hẽ ken'yyh
do sét hẽ ken'yyh tets'ëë däk mä ta hã.
5 Rewi panaa wób, sa ky n'aa rod P'op Hagä
Do wë hedoo doo, ti rahajaa ragahëën bä sa
wakããn wë hanäng do uuh, Abaraãm panaa
had'yyt né paawä. Tii d' tawén hadoo, tii
da Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do
hyb n'aa. 6 Merekisedek, Rewi panaa nado
né paawä, tagado däk Abaraãm wë hanäng
do uuh. Ti m' Merekisedek ky n'aa edëë
gëët Abaraãm, P'op Hagä Do ky n'aa enooh
do gado däk do paah. 7 Hỹỹ kä, wyt ta maab
hẽ hahỹỹh: Ta bahãnh hyb n'aa jawyk do
tii, ta yd jé hyb n'aa jawyk do taky n'aa
edëng doo.† 8 Rewi panaa, Isaraéw buuj sa
ky n'aa rod P'op Hagä Do wë, sa wakããn
wë hanäng do uuh gah'ëën doo, ajyy ub tii.
Rawehëh padëëk bä radejëp. Merekisedek
kä, Abaraãm wë hanäng do uuh gadoo doo,
edëb had'yyt hẽ P'op Hagä Do kyy kerih do
metëëh. Ti hyb n'aa sa ky n'aa rod Rewi
panaa sa bahãnh tii. 9 Hahỹ hyb n'aa na-ããj
hẽ Rewi panaa sa bahãnh Merekisedek hyb
n'aa jawyk ji wén hapäh: Rewi panaa, sa
wakããn wë hanäng do uuh gah'ëën doo, ti
na-ããj hẽ repaag hõm hadoo Merekisedek
hã sa wë hanäng do uuh, dooh nä né
paawä Rewi ti noo gó. Merekisedek hã
Abaraãm ep'aak do hã rabepaag hõm. Hahỹ
hyb n'aa tahajaa ji her'oot tii: 10 Abaraãm
Merekisedek mamuun noo gó, Abaraãm hã
nä ta panaa see Rewi.

11 Takaja däg bä paawä sahõnh hẽ P'op
Hagä Do karẽn do Isaraéw buuj sa ky n'aa
rod Rewi hana do ramoo bok do hã, dooh
hyb n'aa pé P'op Hagä Do asëm sa ky
n'aa rod see Merekisedek hadoo péh, Arãw
hadoo pé nadoo doo. Rewi panaa, Isaraéw
buuj sa ky n'aa rod hedoo do radu doo noo
gó ramoo bok doo, P'op Hagä Do an'oo däk

* 7:3 Ji ky n'aa nanapäh do hyb n'aa tabenäng doo, tadajëp doo, awäd had'yyt hẽ hadoo, dajëb né paawä tii.

† 7:7 Abaraãm bahãnh Merekisedek hyb n'aa jawyk ji bahapäh ta tii hã.

Isaraéw buuj sa hã ta ky n'aa jaw'yyk doo.
Ta ky n'aa jaw'yyk do mahang tamaher'oot
nyy da Rewi panaa ramoo bok ta wë. 12 Ti
hyb n'aa, ta see pé sa ky n'aa rod takahỹỹd
bä, ta nemuun né hẽ ky n'aa jaw'yyk do
kah'ỹỹt. 13 Ky n'aa jaw'yyk do kahỹỹd däg
kän ër wén hapëë kän, Jesus ër Wahë N'aa,
ta ky n'aa P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot
do paah, dooh Rewi panaa tado bä. Jakóh
t'aah see panaa tii. Ta ti sa mahang dooh
noo gó taganä bä sa ky n'aa rod P'op Hagä
Do wë. 14 Ta ti ỹ wén her'oot, wyt ta maab
hẽ do hyb n'aa, Judah häd näng do hanaa
Jesus ër wahë n'aa. Sa ky n'aa rod ky n'aa
Mosees her'oot noo gó, dooh Judah panaa
hã taky dëë bä sa ky n'aa rod rabahadoo
hyb n'aa. 15 Wyt ta maab hẽ, takahỹỹd kän ji
ky n'aa rod P'op Hagä Do wë, Rewi panaa
nado wäd. Ti hyb n'aa takahỹỹd däg kän
na-ããj hẽ ky n'aa jaw'yyk doo, ji ky n'aa
rod seeh, Merekisedek hadoo pé kaja däk do
hyb n'aa kä. 16 Ji ky n'aa rod P'op Hagä Do wë
ti tawén bahado däk, Rewi panaa hyb n'aa
nado, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo
da. Ji ky n'aa rod Jesus wén hado däk P'op
Hagä Do wë, takabaj'aa do hyb n'aa, tawäd
had'yyt do hyb n'aa. 17 Tii d' tawén hadoo,
hahỹỹ da P'op Hagä Do ky hadoo do hyb
n'aa paa ta hã:

"Sa ky n'aa rod had'yyt hẽ da wë ỹỹ õm,
Merekisedek, sa ky n'aa rod wë ỹỹ hadoo
péh."‡

18 Ti hyb n'aa kä, ta ky n'aa jaw'yyk do
pooj jé kan'oo däk do kado hõm kän hỹỹ kä
nahejoonh do hyb n'aa. Dooh tahajaa péh.
19 Dooh noo gó Mosees ky n'aa jaw'yyk do
haja bä baad had'op ji bahadoo, P'op Hagä
Do wë ji bahõm hyb n'aa. Ti bahẽnh baad
hadoo do ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do
an'oo däk hỹỹ kä. Ta ti ta tyw n'aa me ër
hajaa ër kaja bä P'op Hagä Do wë.
20 Ta ky kaneh'ỹỹt doo me ta häd gó P'op
Hagä Do ky däng paa ta ti papuuj hadoo
do taban'oo däk noo gó. Rewi panaa sa ky
n'aa rod P'op Hagä Do wë rabahado padëëk
noo gó, dooh ta häd gó P'op Hagä Do ky
dëë bä tanah'ỹỹt sa hã tanoo do ramoo bok
doo. 21 Jesus kä ji ky n'aa rod P'op Hagä Do
wë tabahado däk bä, ta ky kaneh'ỹỹt doo
me P'op Hagä Do ky dëë kän tanah'ỹỹt doo.
Hahỹỹ da ta kyyh ta hã:

"Baad ỹ ky däng hahỹỹh,
dooh ỹ h'yy kahỹỹd bä:
'Sa ky n'aa rod had'yyt hẽ õm wë ỹỹ.' "§

22 Ky kaneh'ỹỹt doo me Jesus hã P'op Hagä
Do ky däng do hyb n'aa, pooj jé Mosees hã
taky n'aa enooh do bahẽnh baad ub hỹỹ
kä ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do wë ji
tamahũũm doo, ji hã P'op Hagä Do ky n'aa
enooh doo. Jesus hyb n'aa takaja däk né hẽ
ji hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.
23 Sa ky n'aa rod, Rewi panaa hedoo do hã
kä, ta see dajëb bä paah, takah'ỹỹt paa ta
seeh. Sa wahë n'aa gó radejëp do hyb n'aa,
dooh sét ub haja bä P'op Hagä Do wë tamoo
wäd had'yyt bä. 24 Tii d' nado Jesus. Jesus
awäd had'yyt hẽ do hyb n'aa, ji ky n'aa rod
had'yyt hẽ P'op Hagä Do wë. 25 Ti hyb n'aa,
baad tabahajaa tedëëb bä ta hyb n'aa P'op
Hagä Do wë hah'ũũm doo. Awäd had'yyt
hẽ, sa hyb n'aa taky n'aa etsëẽ hyb n'aa.
26 Ti hadoo pé né hẽ ji ky n'aa rod wahë
n'aa heh'äät do ji karẽn. Baad tabahajaa ër
tamasaa bä sahõnh hã. Baad ub ti P'op Hagä
Do matym gó. Dooh baad nadoo do tamoo
wäd bä. Dooh nesaa pé ta hã. Nesaa do moo
bok do h'yyb nahado. Hỹ pong jé sahõnh hẽ
sa bahẽnh tabahadoo P'op Hagä Do an'oo
bä. 27 Dooh hyb n'aa pé sa ky n'aa rod wahë
n'aa wób rabahed'oo doo da tamoo wäd bä.
Ta ãh hã had'yyt hẽ P'op Hagä Do hã rama
ejuu paa tii. Pooj jé, sa daaj hẽ nesaa do
ramoo bok do hyb n'aa rama hej'uu, tii bä sa
wakããn, Isaraéw buuj nesaa do ramoo bok
do hyb n'aa rama eju kän. Tii d' nado Jesus.
Sét nuu me ub nesaa do ta wób ramoo bok
do säm tan'oo däk P'op Hagä Do hã, ta daaj
hẽ takan'oo däk noo gó sa hyb n'aa tadajëp
hyb n'aa.** 28 Mosees ky n'aa jaw'yyk do
mejũũ do hã, ajyy sa da hadoo do nemuun
h'yyb nahej'oonh do rakasëëw däk sa ky
n'aa rod wahë n'aa heh'äät P'op Hagä Do
wë rabahadoo hyb n'aa. Tii d' nado P'op
Hagä Do ky kaneh'ỹỹt doo me taky däng do
hã, Mosees ky n'aa jaw'yyk do jawén kan'oo
däk doo. Ta T'aah tasëëw däk ji ky n'aa
rod wahë n'aa heh'äät do tabahadoo hyb

‡ 7:17 Saaw-Mo 110.4 § 7:21 Saaw-Mo 110.4 ** 7:27 Dooh hyb n'aa pé hajõõ nuu me tii d' tabad'oo.

n'aa kä. Baad had'op had'yyt hẽ ta T'aah bahadoo P'op Hagä Do an'oo bä.

8

Jesus ër ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät do P'op Hagä Do wë ky n'aa hahỹỹh

1 Hahỹ ti bë ỹ maher'oot do mahang tak'ëp baad hadoo doo: Ti anyy däk né hẽ ër ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät doo. Hỹ pong jé, P'op Hagä Doo, Sahõnh Ta Bahãnh Hadoo Do hub hẽnh, takaweh'ëëh doo bä tabaso däk. 2 P'op Hagä Do matym gó, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mo haj'aa bä ër ky n'aa rod moo wät, badäk hahỹỹ bä sa hã P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa ajyy ratamaa sooh doo bä nado.*

3 Sahõnh hẽ ji ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät do† rasëm P'op Hagä Do matym n'aa P'op Hagä Do wë tamanaa hyb n'aa, sa masããh wób P'op Hagä Do hã tama ejuu hyb n'aa na-ããj hẽ. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ Jesus Kristo na-ããj hẽ manaa P'op Hagä Do matym n'aa. 4 Badäk hahỹỹ bä Jesus awäd nä bä paawä, dooh sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë tado bä paawä, anyy däk do hyb n'aa Rewi panaa P'op Hagä Do hã rama ejuu doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo da. 5 Sa hã P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa, hỹ pong jé hanäng do hãd hadoo do katamaa sooh do yt hã ti ramoo heb'ook. Dooh P'op Hagä Do bawät do heh'äät do tado bä ta ti tób ta yt hã ramoo bok do ër wén hapäh, hahỹỹ da Mosees P'op Hagä Do maher'oot do paa hyb n'aa: "Mamoo wäd ta tii, hahỹ waëë hã a hã ỹ metëëh do hadoo da, mahapäh do hadoo né hẽ."‡ Heh'äät doo, hỹ pong jé tii. 6 Baad ub né paawä sa ky n'aa rod Rewi häd näng do panaa ramoo bok doo, tak'ëp baad ub ti bahãnh Jesus ër ky n'aa rod moo wät doo. Tii d' tawén hadoo, ta tyw n'aa papuuj ta hyb n'aa P'op Hagä Do wë ër kajaa Jesus anoo doo, p'ooj ub Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'oot do bahãnh do hyb n'aa.§ Tak'ëp baad ub ti bahãnh na-ããj hẽ ër hã taky n'aa enooh doo.

7 Pooj jé Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'ood wät do an'oo bä paawä, baad ub sahõnh hẽ tabahadoo hyb n'aa, tii d' tado bä paawä, dooh hyb n'aa pé paawä ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do ky n'aa enooh péh. 8 Tii bä, P'op Hagä Do bahapäh bä, dooh né hẽ raky dahé bä Mosees sa sii takaner'ood wät doo, hahỹỹ da ta kyyh:

"Ti awät bë pooj jé papuuj Isaraéw buuj sii
ỹ kaner'oot doo,
Judah buuj sa sii na-ããj hẽ.
Ta tyw n'aa papuuj ỹ anoo da sa hã.
9 Sa wahë makũ sa sii ỹ her'ood wät do paa
nahado da tii,
ỹ man'yyh noo gó Esit bä naa.
Raky nadaheeh do hyb n'aa paa sa sii ỹ
ber'ood wät doo,
ỹ eréd hõm paa sa wahë makũũh", näng mä
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.
10 "Hahỹỹ da ta tyw n'aa papuuj
ta jawén Isaraéw buuj sa hã ỹ metëëh doo:
Sa h'yyb gó da ỹ banoo ỹ ky n'aa jaw'yyk
doo.
Sa h'yyb tym gó da ỹ berih hadoo da ta tii.
Ỹ da P'op Hagä Do rah'yy kaha'eeh doo.
Karapé haa d' tii.
11 Ti noo gó da,
dooh hyb n'aa da rama met'ëëg wät sa da
hadoo do këh ỹ n'aa hã.
Dooh hyb n'aa da sa wakããn rama met'ëëg
wät pé ỹ rabahapäh hyb n'aa.
Sahõnh hẽ da ỹ rabahapäh.
Hyb n'aa sakog is doo, hyb n'aa jewyk do sii
hẽ ỹ da rahapäh.
12 Tii d' tawén hadoo,
ỹ mabaan hõm da baad nadoo do ramoo bok
do paah.
Dooh da ỹ hyb n'aa es'ee wäd bä nesaa
do ramoo bok do paa."** Näng mä
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.

13 Sa sii takaner'oot do papuuj P'op Hagä Do ky däng do hyb n'aa, tado hõm pooj jé sa

* 8:2 Esodo bód, tëg eh do 26 hã takerii däk ta ti sa hã P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa ky n'aa. Ta ti yt hã nado Jesus moo wät. † 8:3 Isaraéw buuj hã rama erih do hahỹỹh. Sa ky n'aa rod, Rewi panaa hedoo do sa ky n'aa taher'oot tëg nad'ëëd is do 3 hã. ‡ 8:5 Esodo 25.40 § 8:6 Hahỹỹ d' tahanäng pé ti rakaner'oot do ky n'aa: Sinaih waëë hã P'op Hagä Do anoo paa sa hã ta ky n'aa jaw'yyk doo. Isaraéw buuj raky dahé bä, P'op Hagä Do ky n'aa edëng sa hã, taky däng paah. Tii bä ta kyyh ragadoo. "Ãã ky daheeh da", näk sa kyyh P'op Hagä Do hã. ** 8:12 Jeremiij 31.31-34

sii takaner'ood wät do paah. Ta säg däg tii. Edah tagawatsik. Ta tyw n'aa papuuj tan'oo däk.

9

Badäk hahÿÿ hã P'op Hagä Do raj'aa etsë do ky n'aa hahÿÿh

1 Ti anäng paa pooj jé Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'ood wät do paa ky n'aa jaw'yyk doo, ji hã metëëh do nyy da P'op Hagä Do wë ji kajaa, ta hã ji hyb n'aa jaw'yyk hyb n'aa. Ti anäng paa na-ãã̈j hẽ badäk hahÿÿ bä P'op Hagä Do raj'aa etsë do tób n'aa, P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa ramaneëënh doo. 2 Sa hã P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa katamaa sooh do yt hã, ta gawakõ tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw däk do ramaneëënh doo gó tagadahäng ta bag tyng, pãw tyng n'aa, P'op Hagä Do matym gó kametëëh do pãw n'aa na-ãã̈j hẽ. 3 Ta baa besuu n'aa bahã̃nh tagadäk ta gawakõ tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw däk do heh'äät doo. 4 Tii bä tabahäng k'ãã̈ts tëg gabarëëh do s'ëëb buu benyym do rabahej'uu do tyng n'aa. Tii bä tabahäng ta hood P'op Hagä Do ky n'aa enooh do rahyb n'aa esee do hood n'aa na-ãã̈j hẽ. K'ãã̈ts tëg gabarëëh do ta hã. Tii gó rabat'oonh hahÿÿh: Manah häd näng do hood k'ãã̈ts gabarëëh do s'ëëb, Manah ta gó, Arãw tatu n'aa ta ts'ooh genä hõm doo, pä gatsebak do na-ãã̈j hẽ ta hã Jawéh ky n'aa jaw'yyk do kaherih doo. 5 Ta hood P'op Hagä Do ky n'aa enooh do rahyb n'aa esee do hood n'aa jó rabab'ëëh kabaj'aa do këg enäh do heen n'aa kerubĩm ramaneëënh doo. Ta ti ganahaang gó P'op Hagä Do hejój kametëëh. P'op kerubĩm këg ragadabëëh, p'op naa sa këg me rajasuu hyb n'aa ta ty gatsë. Ta tii bä, ta ty gatsë jó, P'op Hagä Do awug hõm nesaa do Isaraéw buuj ramoo bong doo.* Hÿÿ kä, babä ÿ erih do hã, dooh né paawä tahaja bä sahõnh hẽ ta ti hedoo do ky n'aa bë ÿ maher'ood bä, 6 tii da né hẽ sahõnh hẽ ta ti ragadebëëh sa hã P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa yt hã. Ta gawakõ pooj jé gadäk doo gó sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë rabahej'ëëh ta tii bä P'op Hagä Do wë ramoo heb'ooh do ramoo bok hyb n'aa. 7 Ta gawakõ t'õp gadäk doo gó jãã̈m hẽ hajëë suun sa ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät doo. Sét ta baab ken'yyh sét nuu me tabajëng ta tii bä. Tabajëë suun bä, tamajë had'yyt hẽ sa mas'ãã̈ booj yb aj'yy majyyw P'op Hagä Do kahesé doo bä, h'yy gatamah doo gó nesaa do tamoo wät doo, ta wób moo bok do na-ãã̈j hẽ kawug hõm hyb n'aa. Majyyw tamanajë bä, dooh né hẽ tahaja bä tajëë bä tii bä.

8 Ta tii hã P'op Hagä Do Sahee metëëh hahÿÿh: P'ooj ub, sa hã P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa ky n'aa jaw'yyk do yt hã rababok nä bä, dooh sa hã tagasëëts nä bä ta tyw n'aa hadoo ta gawakõ tak'ëp P'op Hagä Do wë kasëëw däk doo hẽnh. Dooh tagasëëts nä bä sa wë ta tyw n'aa P'op Hagä Do wë tahanäng pé tii. 9 Da hẽ Kristo hã kaja däk do metëë n'aa ub sahõnh hẽ ta tii. Dooh P'op Hagä Do matym n'aa ramehen'aa doo, dooh sa masãã̈h majyyw ta wë ramahen'aa do na-ãã̈j hẽ tahaja bä baad tabahado däk tan'oo bä P'op Hagä Do hyb n'aa jew'yyk do sa h'yyb. 10 Jãã̈m hẽ ji awëh, ji awa, ji eëëk do ky n'aa ub tii. Jãã̈m hẽ naëng me sa hã renäm do ky n'aa tii. Papuuj kajaa do pooj jé ky n'aa jawyyg n'aa tii. Dooh t'õp ji h'yyb tenyyw bä.

Jesus majyyw ky n'aa hahÿÿh

11 Kristo kä, baad hadoo do ta tyw n'aa papuuj kaja däk do hã ji ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät P'op Hagä Do wë tabahadoo noo gó, dooh tajëë suun bä P'op Hagä Do tób n'aa gó badäk hahÿÿ bä ajyy tamaa sooh doo gó, sa ky n'aa rod wób rabahed'oo doo da. Kristo bajëë suun tak'ëp baad tabahadoo bä. Hÿ pong jé, P'op Hagä Do matym gó né hẽ tabajëë suun. 12 Kabara majyyw, booj yb taah majyyw nado ti t'ĩĩ hẽnh tamajë sun doo, sa ky n'aa rod wób rabahed'oo doo da. Ta majyyw né ti tamajë sun doo, tan'oo däk doo. Sét nuu me tii d' tabad'oo, P'op Hagä Do wë ër tabedëëb had'yyt hẽ hyb n'aa. Dooh hyb n'aa p'aa hẽnh tabab'aanh péh. 13 Kabara majyyw, booj yb aj'yy majyyw, booj yb taah ÿÿnh raju däk do paa ooj naëng mahang kamekuuj däk do na-ãã̈j hẽ, ta wób sa hã

* 9:5 Ta noo gatsë pong jé P'op Hagä Do kahesé sa hã. Ta ti tabasooh bä Isaraéw buuj sa rod n'aa P'op Hagä Do wë wahë n'aa rabana nesaa do ramoo bong do P'op Hagä Do bawug hõm hyb n'aa, takajesu däk hyb n'aa. Ti hyb n'aa ta noo gatsë na-ãã̈j hẽ ramaneëënh "kajesu n'aa noo gatsë n'aa" , kajesu däk do hadoo do hyb n'aa nesaa do sa h'yyb gó hanäng do paah.

sa ky n'aa rod ratsawyh bä, baad raba-
hado padëëk p'aa hẽnh. J'ooj hẽ né paawä
rabenyyw bong ratsawyh wät do an'oo bä,†
p'aa hẽnh rahajaa P'op Hagä Do tób n'aa
hẽnh rabahõm. 14 Tii d' tahadoo do hyb n'aa,
tak'ëp ta bahã̃nh Kristo majyyw ër h'yyb
tabenäm nesaa do ji moo wät do dajëb
hanoo do mahã̃nh, P'op Hagä Do hedëb
had'yyt do wë ër moo bok hyb n'aa kä. P'op
Hagä Do Sahee hawäd had'yyt do hejój gó ta
daaj hẽ Kristo kan'oo däk P'op Hagä Do hã
tadajëp noo gó. Dooh nesaa pé ta hã.

15 Ta ti hyb n'aa kä, Kristo né hẽ ti ta tyw
n'aa papuuj P'op Hagä Do wë gasëëts hõm
doo, P'op Hagä Do asëëw hõm do ragadoo
hyb n'aa nahänh doo, P'op Hagä Do ky n'aa
enooh do sa hã. Tadajëp do me tabedëëb
kän tii, Mosees ky n'aa jaw'yyk do sa hã
mejũũ do noo gó nesaa do ramoo bok do paa
mahã̃nh.

16-17 Ky n'aa jaw'yyk do ta see erii bä
tametëëh hyb n'aa ta me jaa wë tabaym
ta ma paa tadajëp jawén paa bä, jãã̃m hẽ
wë ym do gadoo ta ma paah, ta hã ky n'aa
kenooh do paa dajëp bä kä. Dajëp né hẽ
sahõnh hẽ rabahapäh bä, tii bä kerih do paa
ky n'aa jawyyg däg kän. Kerih do mo haj'aa
näng do edëb nä bä, dooh kerih do ky n'aa
kajawyyg nä bä. 18 Tii da p'ooj ub Mosees
sa sii P'op Hagä Do kaner'ood wät do hã.
Jãã̃m hẽ tahyb n'aa jawyg däk sa mas'ãã see
radaj'ëëp do jawén paa bä. Ta majyyw hyb
n'aa taky n'aa jawyg däk P'op Hagä Do ky
däng doo. Hahỹỹ d' paa tii: 19 Sahõnh hẽ
P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees
maher'ood wät do jawén paa bä m' Isaraéw
buuj sa hã, tado däk mä jawii isop häd
näng do mooh, b'éé wii hahiin do sii hẽ
m', ti m' tadatu booj yb taah wób majyyw
naëng mahang kamekuuj däk doo gó. Ti
m' P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do kerih
do jó tatsawyyh, ti m' Isaraéw buuj sa hã
tatsawyh hõm mä na-ãã̃j hẽ. 20 Ti m' Mosees
ky hadoo sa hã: "Jawéh kaner'ood wät do
bë sii metëë n'aa hahỹ majyyw. Ta kyyh
bë gado däk, bë kyyh Jawéh gado däk na-
ãã̃j hẽ hahỹ majyyw metëëh",‡ näng mäh.
21 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do kerih do
jó majyyw tatsawyh hõm doo da, tatsawyh
wät na-ãã̃j hẽ P'op Hagä Do kahesé do tób
n'aa hã, sahõnh hẽ ta nahëë jó, sahõnh hẽ
ta gó hanäng do jó na-ãã̃j hẽ. 22 P'eets hẽ
paawä sahõnh hẽ takenyyw däk P'op Hagä
Do wë sa masãã̃h majyyw hyb n'aa, Mosees
ky n'aa jaw'yyk doo gó takerih. Majyyw
takanan'oo däg bä, dooh takawug hõm bä
nesaa do ji moo wät doo. Tii da né hẽ
Mosees ky n'aa jaw'yyk do baher'oot.

23 Tii da né hẽ nag'aap hẽ ỹ etsén wät do
renäm paa P'op Hagä Do mejũũ, jãã̃m hẽ
hỹ pong jé hanäng do heen n'aa hado né
paawä ta tii. Tii d' tahadoo do hyb n'aa, hỹ
pong jé hanäng doo, heh'äät doo, jãã̃m hẽ
takenyyw däk tak'ëp baad hadoo doo me,
ji masãã̃h majyyw bahã̃nh baad hadoo doo
me. 24 Ti hyb n'aa, dooh Kristo ajëë suun bä
P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa gawakõ
tak'ëp ta wë kasëëw däk do ajyy ratamaa
sooh doo gó. Hỹ pong jé hanäng do heen
n'aa ub ta tii. Hỹ pong jé né hẽ taheh'äät bä
kä Kristo bajëë suun, tanu dëë kän, t'ĩĩ hẽnh
P'op Hagä Do matym gó ër taky n'aa etsẽẽ
hyb n'aa. 25 Dooh hajõõ nuu me hỹ pong jé
P'op Hagä Do matym gó Kristo ajëë suun bä
ta daaj hẽ takan'oo däk hyb n'aa, sa ky n'aa
rod wahë n'aa Rewi panaa rabahed'oo doo
da. Sét ta baab kenäh had'yyt hẽ sa mas'ãã
majyyw me rabahej'ëëh tii, P'op Hagä Do
kahesé do tób n'aa gawakõ tak'ëp ta wë
kasëëw däk doo gó. 26 Hajõõ nuu me ta daaj
hẽ Kristo kan'oo däg bä paawä, hajõõ nuu
me Kristo bahob wät paawä badäk hahỹ
P'op Hagä Do pahuunh noo gó naa. Dooh
tii da Kristo adoo bä. Sét nuu me ub,
tabedaa däk bä kä badäk hahỹỹ hã ji hawät
do gawatsig hõm noo gó, Kristo kaja däk
ta daaj hẽ takan'oo däk doo me, tadajëp
doo me nesaa do tabawug hõm hyb n'aa.
Dooh hyb n'aa p'aa hẽnh tabab'aanh péh.
27 Sahõnh hẽ ji, sét nuu me né hẽ ji dajëp. Ji
dajëp jawén paa bä kä P'op Hagä Do ky däng
da nyy da ji tabad'oo, baad tado bä, baad
tanado bä. 28 Ti hadoo, sét nuu me Kristo,

† 9:13 Mosees ky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa, dooh rahaja bä P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh rahõm bä tób kamag näng do yt hã hewäd nä doo, kamag hã, dajëp do paa k'yy hã na-ãã̃j hẽ moo däng doo. Rabenyyw bong hyb n'aa, p'aa hẽnh P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh rabahajaa rabahõm hyb n'aa, ratsawyyh sa hã booj yb taah ỹỹnh hahiin do raju däk do paa ooj naëng mahang kamekuuj däk doo. Ta ti ky n'aa ti babä taher'oot doo. ‡ 9:20 Esodo 24.8

P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, ta daaj hẽ
takan'oo däk dajëb hã, ta dajëp doo me, ta
majyyw me, nesaa do hajõk do ramoo bok
do tabawug hõm hyb n'aa. P'aa hẽnh da
Kristo kajaa. Nesaa do ji moo wät do hyb
n'aa nado tii kä. P'aa hẽnh tawén kaja kän
da, ta hã gad'aa do tamahũũm hyb n'aa P'op
Hagä Do wë kä, ta tii bä raboo had'yyt hẽ
hyb n'aa kä.

10

Jesus dajëp doo me ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do wë tagasëëts hõm do ky n'aa hahỹỹh

1 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Isaraéw
buuj hã kan'oo däk do paah, baad hadoo
do P'op Hagä Do ky däng do ta jawén kajaa
do maëts ub tii. Dooh heh'äät do hỹ pong
jé hanäng do tado bä. Ti hyb n'aa dooh
Mosees ky n'aa jaw'yyk do haja bä baad
had'op rabahadoo tan'oo bä. Dooh baad
had'op rabahadoo tan'oo bä sét ta baab
kenäh had'yyt hẽ sa mas'ãã see P'op Hagä
Do matym n'aa ranaheb'ooh doo. Ti hado
had'yyt né hẽ ran'oo bä. 2 Ta ky n'aa jaw'yyk
do haja bä paawä baad had'op rabahadoo
tan'oo bä P'op Hagä Do wë han'aa do ta
hã rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa, dooh hyb
n'aa wäd pé paawä sa masããh wób raneboh
bëëh, P'op Hagä Do bawug hõm hyb n'aa
nesaa do sa hã hanäng doo. Sa h'yyb gó
hanäng do paa kawug hõm bä paawä, dooh
rahyb n'aa es'ee wäd bä paawä nesaa do
ramoo bok do paah. 3 Ta tii hã dooh né hẽ
baad ji hado däg P'op Hagä Do matym gó.
P'op Hagä Do matym n'aa ta baab had'yyt
hẽ ramehen'aa doo, nesaa do awät nä sa
h'yyb gó rahyb n'aa esee tan'oo bä. 4 Tii
d' tawén hadoo, dooh né hẽ booj yb aj'yy
majyyw haja bä, dooh kabara majyyw haja
bä nesaa do ji h'yyb gó hanäng do tado hõm
bä.

5 Ti hyb n'aa badäk hahỹỹ bä Kristo kajaa
noo gó kä P'op Hagä Do hã taky hadoo:

"Sa masããh majyyw a wë ramahen'aa doo,
ti nado ti makarẽn doo.
A matym n'aa a wë ramahen'aa doo, ti nado
ti makarẽn doo.
Ti hyb n'aa ỹ dab näng ỹ majyyw näng
man'oo bä majyw ỹỹ ỹ banoo hyb
n'aa ta säm", näng paa ta kyyh.

6 "Dooh magado bä õm rama heju doo.
Dooh magado bä a matym n'aa a wë rame-
hen'aa doo, nesaa do sa h'yyb gó
hanäng do mabawug hõm hyb n'aa
paawä", näng mäh.
7 "Tii bä hahỹỹ da këh ỹỹh:
'Mahegãã P'op Hagä Doo. Ỹ kaja däk,
a kyy kerih doo gó këh ỹ n'aa takerih doo
da,
makarẽn do ỹ moo wät hyb n'aa.' "*

8 Dooh m' sa masããh majyyw, dooh m' P'op
Hagä Do matym n'aa ta wë ramehen'aa doo,
dooh m' ta wë rama ejuu doo P'op Hagä
Do karẽn bä. Dooh m' na-ããj hẽ takarẽn
bä ta matym n'aa ta wë ramehen'aa doo,
nesaa do sa h'yyb gó hanäng do tabawug
hõm hyb n'aa paawä. Dooh m' ta ti tagado
bä, näng mä Kristo kyyh pooj jé. Ti taky
hadoo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejõ né
paawä ta tii d' rabahed'oo. 9 Ta jawén hahỹỹ
d' mä Kristo kyy kä: "Mahegãã P'op Hagä
Doo", näng mäh, "ỹ kaja däk, makarẽn do ỹ
moo wät hyb n'aa kä", näng mäh. Gawatsig
hõm pooj jé sa hã kamejũũ do rabahed'oo
do paah, ta ti taher'oot do hã ji bahapäh.
P'op Hagä Do gasëëts hõm hỹỹ kä ta tyw
n'aa papuuj. 10 P'op Hagä Do karẽn do Kristo
bad'oo do hyb n'aa, ta daaj hẽ Jesus Kristo
kan'oo däk do hyb n'aa ër hyb n'aa tadajëp
hyb n'aa, kado hõm nesaa do ër h'yyb tym
gó hanäng do paah. Tsyt hẽ P'op Hagä Do
wë ër tabasëëw däg kän. Sét nuu me dajëb
hã takan'oo däk. Jããm né tii.

11 Ta ã̃h hã had'yyt hẽ sa ky n'aa rod Arãw
panaa hedoo do ramoo bok ramoo heb'ooh
do P'op Hagä Do tób n'aa yt hã. Ta ã̃h hã
had'yyt hẽ rama ejuu rama ejuu do paa péh,
dooh né paawä ta ti haja bä nesaa do ji h'yyb
gó hanäng do tawug hõm bä. 12 Tii d' nado
Jesus Kristo bad'oo hỹỹ kä. Sét nuu me ub
takan'oo däk nesaa do ër moo bok do hyb
n'aa tadajëp hyb n'aa. Jããm né tii kä. Tii
d' tabad'oo do jawén paa bä hỹ pong jé,
P'op Hagä Do hub hẽnh, ta hã P'op Hagä Do
weh'ëëh doo bä tabaso däg kän. 13 Ti noo gó
kä tagada ta majĩĩ P'op Hagä Do nes'ëëm,
Kristo raky daheeh P'op Hagä Do an'oo bä
kä. 14 P'op Hagä Do hub hẽnh tawén so däg
kän, sét nuu me ër hyb n'aa tadajëp doo

* 10:7 Saaw-Mo 40.6-8 hã takerii däk tii. Kristo kyyh ta Yb hã tii.

me baad had'op rabahado padëëk tan'oo bä
tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw bong doo.
15 P'op Hagä Do Sahee na-ãã̃j hẽ ër tama-
her'oot ta ti ky n'aa. Hahỹỹ da ta kyyh:

16 "Hahỹỹ da papuuj Isaraéw buuj sii ta
jawén ỹ kaner'oot doo:
Sa h'yyb gó da ỹ banoo këh ỹ n'aa jaw'yyk
doo.
Sa h'yyb tym gó da ỹ berih hadoo da tii",†
näng mäh.

17 Ti m' ahõm nä ta kyyh:

"Ỹ mabaan hõm da baad nadoo do ramoo
bok do paah.
Ỹ mabaan hõm da ỹ mejũũ do raky nada-
heeh doo",‡ näng mäh.

18 Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do mabaan
hõm do hyb n'aa baad nadoo do ji moo wät
do paa kä, dooh hyb n'aa wät pé ramoo
heb'ooh do paa sa ky n'aa rod ramoo boo
bä nesaa do kado hõm hyb n'aa paawä.
19 Hỹỹ kä wakãn haa hedoo doo, Jesus
majyyw hyb n'aa neỹỹm doo gó ër hajaa
ër ajëë p'ëë hadoo ta gawakõ tak'ëp P'op
Hagä Do wë kasëëw däk do hadoo doo gó.
P'op Hagä Do matym gó ër hajaa ër ahõm
bä had'yyt hẽ ỹ hanäng péh. 20 Jesus dajëp
doo me ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do wë
tagasëëts hõm. Ta baa besuu n'aa tatab'ëës
tii.§ Edëb had'yyt hẽ da jé ta ti tyw n'aa
gó P'op Hagä Do wë hahõm doo. 21 Ti anäng
ër ky n'aa rod P'op Hagä Do wë tak'ëp hyb
n'aa jawyk doo, hỹ pong jé P'op Hagä Do
bawät doo bä bag'ãã̃s doo. 22 Ta ti hyb
n'aa, taw'ãã̃ts hẽ ër h'yyb ehub doo me,
baad ër h'yy ka'eeh doo me na-ãã̃j hẽ ër
kah'ũũm P'op Hagä Do wë. Dooh ër h'yyb
ër taky n'aa tapa wäd bä Kristo an'oo bä.
Baad ër bahado däk na-ãã̃j hẽ P'op Hagä Do
matym gó. Ti hyb n'aa ër hajaa P'op Hagä
Do wë ër ahõm bä.** 23 Taw'ãã̃ts hẽ h'yy
ganajëng doo me had'yyt hẽ ër gada baad
hadoo do ër hã taky däng doo, ër gada ër
hanäng doo. Ër hã ky däng doo, moo wäd
had'yyt hẽ taky däng doo. 24 Taw'ãã̃ts hẽ ër
tyw n'aa esoos nyy d' ër bad'oo ër h'yyb
mahũũm ër da hadoo doo, rah'yyb hadoo
hyb n'aa, kamahã̃n heh'äät do ër mahang
takah'ũũm hyb n'aa, baad hadoo do ta wób
wë ji moo wät do takah'ũũm hyb n'aa na-ãã̃j
hẽ. 25 Taw'ãã̃ts hẽ dooh ër eréd bä P'op Hagä
Do hyb n'aa ër kahet'aa doo, ta wób, h'yy
gejë hõm do rabahed'oo doo da. Taw'ãã̃ts
hẽ ta wób ër h'yyb en'yym rah'yy gajëë
hõm mahã̃nh. Taw'ãã̃ts hẽ baad ta bahã̃nh
tii d' ër bad'oo, tabedaa däk Jesus matëëh
do bë bahapäh do hyb n'aa.

26 Bë h'yy gejë hõm manä ỹ wén näng bë
hã, ji h'yyb haj'aa hẽ Jesus ji mak'yyts bä,
nesaa do ji moo wäd nä bä had'yyt hẽ, ji
hapëë däg né paawä baad hadoo do ky n'aa
hã, hỹ jawén dooh tanyy wäd bä kä P'op
Hagä Do hã ji anoo do pan'aa nesaa do ji
moo wät do kawug hõm do säm. 27 Jãã̃m né
hẽ ti awät heỹỹm doo gó ji gada P'op Hagä
Do ji taky n'aa etyy do baad nadoo do wë.
Jãã̃m né da tëëg hõõ tak'ëp haju do P'op
Hagä Do majĩĩ gawats'iik do ti awät da ta ti
wë. 28 P'ooj ub, Mosees ky n'aa jaw'yyk noo
gó, radej'ëëp paa sahõnh hẽ Mosees ky n'aa
jaw'yyk do mak'yys doo. Tanyy bä pawóp
hẽ, tamawoob hẽ ta ti hapäh doo, dooh
né rat'yyd mehĩĩn bä ta ky n'aa jaw'yyk
do mak'yys doo. 29 Nyy da bë hã? Dooh
g'eeh ti bahã̃nh P'op Hagä Do rejã da P'op
Hagä Do T'aah makyys doo, Jesus majyyw
ty n'aa ges'yyk doo, P'op Hagä Do Sahee ji
tat'yyd mehĩĩn do ky n'aa rejãã̃ doo? Jesus
majyyw né ti ta hyb n'aa ta tyw n'aa P'op
Hagä Do wë gasëëts hõm doo. Ta hyb n'aa
né hẽ P'op Hagä Do wë rakasëëw däk paah.
30 Ër hapäh né hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do hahỹ her'ood wät doo: "Ỹ né ti sa säm
habaanh doo. Ỹ né tii."†† "Tak'ëp Hyb N'aa

† 10:16 Jeremiij 31.33 ‡ 10:17 Jeremiij 31.34 § 10:20 P'ooj ub, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã ti anäng ta baa besuu n'aa pãã̃n hebaan do s'ëëb. P'op Hagä Do kahesé doo bä noo gatsë n'aa tii. Dooh ji haja bä ta tii bä ji tabëëj bä. Hỹỹ kä, Kristo hyb n'aa ër hajaa P'op Hagä Do wë ër ahõm bä. ** 10:22 P'ooj ub Isaraéw buuj rabahed'oo do ky n'aa gó tabeh'ũũm. P'ooj ub, ranahaja bä P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh rahõm bä baad sa h'yyb nadoo do hyb n'aa, ratsawyyh sa hã booj yb taah ỹỹnh raju däk do paa ooj naëng mahang kamekuuj däk doo. Setsi ta ã̃h tabahado däk bä, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ rabehop. Tii bä kä, baad rabahado padëëk p'aa hẽnh. Tii bä rahajaa P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh rabahõm. Ti ky n'aa gó tabeh'ũũm. †† 10:30 Dew-Teronom 32.35. ‡‡ 10:30 Dew-Teronom 32.36, Saaw-Mo 135.14

Jawyk Do ky n'aa etyy da ta karapee”,‡‡
näng na-ããj mäh. 31 Tak'ëp ta ãm n'aa näng
P'op Hagä Doo, hedëb had'yyt do moo gó ji
tarejã däg bä!
32 Taw'ããts hẽ bë hyb n'aa es'ee nyy da
baad bë babok p'ooj ub, panyyg hanäm
do hã bë h'yy kadaw'uuh jawén paa bä.
Tabad'op hẽ bë h'yy gejë hõm ti noo gó,
baad nadoo do bë ahob né paawä. 33 Bë hyb
n'aa es'ee nyy da ta see pé noo gó bë raky
n'aa rejãã paah, nyy da paa bë rarejãã. Bë
nado paa tii, ti noo gó rarejãã doo, bë hyb
n'aa esee paah, bë masa paa ta ti hah'oop
doo. 34 Ti noo gó bë t'yyd mehĩĩn paa bë
da hadoo do radewäts b'ëëh doo, bë masa
paa sa hã. Tsebee gó bë gadoo ti noo gó bë
ma rado hõm doo, ti bahãnh baad hadoo do
nahänh do ti awät bë pooj jé hỹ pong jé bë
hapäh do hyb n'aa. 35 Ti hyb n'aa bë h'yy
gejë hõm manäh. Baad had'yyt hẽ Jesus hã
bë h'yy kae bä, tak'ëp baad hadoo do bë
gadoo da. 36 Taw'ããts hẽ h'yyb jawyg gó,
h'yy ganajëng doo me bë gadoo bë ahoop
doo, P'op Hagä Do karẽn do bë bahaja däk
bä kä, bë gadoo hyb n'aa bë hã taky däng
doo. 37 Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do
ta ti ky n'aa:

“Edaa däk da ti hawät do kajaa.
Dooh da tatabëëj bä taky däng do noo gó.
38 Karapé haa, matym ỹỹ gó baad hedo
padëëk doo,
rah'yy ka'eeh do hyb n'aa da rababoo
had'yyt hẽ.
Dooh da ỹ tsebee bä h'yy gajëë hõm do wë”,
näng mäh.§§

39 Ëër kä, dooh ta tyw n'aa heréd hõm do
ër ado bä, ragawatsig hõm doo hẽnh hahõm
doo gó haboo däk doo. H'yy ka'eeh do ëër,
nesaa do mahãnh hedëp doo.

11

Ji h'yy ka'eeh do ky n'aa hahỹỹh

1 Hahỹỹ d' tahanäng pé ti ji h'yy ka'eeh
doo: Baad ji bahapäh do ti ji h'yyb gó, ji
gadoo né da ji pooj jé ji gada doo. Te hub
né hẽ, ti awät né da ji nahapäh doo, baad
ji bahapäh ji h'yyb gó. 2 Rah'yy ka'eeh do
hyb n'aa P'op Hagä Do wén gadoo ër wahë
makũũh.*
3 P'op Hagä Do hã ër h'yy ka'eeh do hyb
n'aa, ër hapäh hahỹỹh: Sahõnh hẽ badäk
hahỹỹh, wë, kamarab, papỹỹj, sagõõh na-
ããj hẽ, ta ky gabuuj né hẽ P'op Hagä Do
pehuuj wät. Ji nahapäh doo me tapehuuj
wät da hẽ ji hapäh doo.
4 Baad ub Abéw makũ h'yy ka'eeh do hyb
n'aa baad hadoo do tama ejuu paah, ta hỹỹj
Kaĩh ma ejuu do nahado. Ti hyb n'aa baad
né hẽ m' Abéw P'op Hagä Do hã. Baad mä
P'op Hagä Do hã Abéw ma ejuu doo. Badäk
hahỹỹ bä Abéw nawäd wäd né paawä, da hẽ
nä tah'yy ka'eeh do paa ër hã tametëëh nyy
da ji h'yy ka'eeh.
5 Aj'yy Enók häd näng do P'op Hagä Do
masäg kän ta wë ta hã tah'yy ka'eeh do hyb
n'aa paah. Dooh paa Enók dajëb bä. Dawuh
up mäh. Dooh rawyyd wäd bä P'op Hagä Do
mahũũm do hyb n'aa. P'op Hagä Do Enók
h'yyb enäw had'yyt hẽ tabawät do hã, ta wë
P'op Hagä Do mahũũm do pooj jé.
6 Ji h'yy kanae bä, dooh ji haja bä P'op
Hagä Do ji h'yyb enäw bä. Jé karẽn do P'op
Hagä Do wë tahõm bä, jããm né hẽ tahajaa,
P'op Hagä Do awät né hẽ taky dahé bä, baad
hadoo do P'op Hagä Do anoo ta hã hesoos
do hã taky dahé bä.
7 Tah'yy ka'eeh do hyb n'aa Nowéh tata-
maa jat marakate, ta ỹỹm, ta taah, ta taah ãj
raked'ëëp do hood n'aa. Marakate tatamaa
jat Nowéh P'op Hagä Do maher'oot jawén
paa bä sa pooj jé hana do ranahapäh nä doo.
Nowéh h'yy ka'eeh doo, ta metëë n'aa ta
wób sa hã. Nesaa do hã ta wób raky n'aa
kety däk, Nowéh h'yy ka'eeh doo da rah'yy
kana'eeh do hyb n'aa. Ji h'yy ka'eeh do hyb
n'aa né hẽ baad ji bahado däk P'op Hagä
Do matym gó. Ti hyb n'aa, tah'yy ka'eeh
do hyb n'aa baad Nowéh wén hado däk ta
matym gó.
8 Abaraãm h'yy ka'eeh do hyb n'aa tawén
ky dahé wät P'op Hagä Do maher'oot noo
gó hëëj s'ee hẽnh tabahõm hyb n'aa, hëëj
ta hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo hẽnh.
Abaraãm ky dahé wät, tatsyym kadoo, dooh
né paawä tahapëë bä n'yy hẽnh ta ti hëëj
badäk. 9 Tah'yy ka'eeh do hyb n'aa hëëj

§§ 10:38 Habakuk 2.3-4. * 11:2 Ër wahë makũũh tawén erii wät, ta wakããn, Isaraéw buuj Jesus hã h'yy ka'eeh do tama erih do hyb n'aa. Isaraéw buuj sa wahë makũ ti sa ky n'aa tamaher'oot doo.

ta hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo bä
tabawäd wät ta s'ee hẽnh naa hadoo doo da.
Ta tii bä jé pad'yyt hẽ takeh'ỹỹt. Sa masããh
byyh s'ëëb sa tób rah'ỹỹt doo. Tii d' né paa
Isak, Jakóh rabad'oo. Sa hã na-ããj hẽ P'op
Hagä Do ky n'aa enooh paa hëëj Abaraãm
hã taky n'aa enooh do paah. 10 Ta tii d' paa
Abaraãm rawén bok panang P'op Hagä Do
mo haj'aa hã, nahänh doo, hỹ pong jé badäk
do ragada do hyb n'aa.

11 Abaraãm h'yy ka'eeh do hyb n'aa, neta
né paawä ta ỹỹm Sarah, tabëëj däg né
paawä ta baab n'aa ta ỹỹm sii tabetaah hyb
n'aa, Abaraãm panaa nyy däk, P'op Hagä
Do moo wät né hẽ ta hã taky däng do taky
daheeh do hyb n'aa. 12 Ti hyb n'aa kä, edaa
däg né paawä tadajëp do ta t'aah benäng
noo gó, sagõõh hawób däk, hood tëg hawób
däg ta panaa ta jawén kä.

13 Abaraãm, Isak, Jakóh na-ããj hẽ radejëp
sa hã P'op Hagä Do ky n'aa eno däk do
paa ragadoo do pooj jé. Ti hadoo né hẽ,
rah'yy kae had'yyt hẽ radejëp bä kä. Ti hyb
n'aa, dawëë naa rahapäh hadoo sa hã P'op
Hagä Do ky n'aa enooh do paah. Tsebee
gó ragahëën ti sa h'yyb gó. Dooh m' badäk
hahỹ tado bä sa panang heh'äät, sa nooh.
Ta s'ee hẽnh naa, ta wób sa häj n'aa bä
habok do hadoo mäh, sa nooh. 14 Sa häj
n'aa pan'aa hes'oos do tii, ta ti hedoo do
her'oot doo. 15 Dooh hëëj reréd hõm do
paa tado bä rah'yyb padëëk doo. Tii d'
tado bä paawä, rahaja paawä rababaaj nä
p'aa hẽnh t'ĩĩ hẽnh. 16 Panang hỹ pong jé
badäk doo, hëëj reréd hõm do bahã̃nh baad
hadoo do resoos. Ti hyb n'aa, dooh P'op
Hagä Do nu mebyy bä, "Ỹ ti rah'yy kaha'eeh
doo", taher'ood bä. Tenyyw hõm sa panang
pan'aa hỹ pong jé.

17-18 Abaraãm P'op Hagä Do metyy noo gó,
taju paawä ta t'aah Isak P'op Hagä Do wë.
Tii d' tawén doo paawä, baad P'op Hagä
Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Isak,
sét had'os do ta t'aah Abaraãm aju paawä,
hahỹỹ da paawä P'op Hagä Do ky hadoo paa
ta hã: "Isak hanaa da a panaa heh'äät."†
19 Abaraãm hã, P'op Hagä Do hajaa dejëp do
ragenä boo bä tan'oo bä. Ti hyb n'aa, dooh
né paawä Isak tadajëëb bä, ta t'aah tagadoo
p'aa hẽnh, dajëp do mahang taganä wät
hadoo.

20 P'op Hagä Do hã Isak h'yy ka'eeh do hyb
n'aa taky n'aa edëng Jakóh, Esauh daheeh,
sa pooj jé hawät do hã.

21 P'op Hagä Do hã Jakóh h'yy ka'eeh do
hyb n'aa tadajëb pooj jé taky n'aa edëë wät
mä pawóp hadoo do Joséh taah, tii bä m' ta
tatu hã tanu hyy häng bä m', P'op Hagä Do
taj'aa etsëë kän.

22 Joséh h'yy ka'eeh do hyb n'aa, tabedaa
däk bä tadajëp doo, taky däng mä Esit bä
naa Isaraéw buuj raban'yyh da ta jawén.
P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa
tamejũũ sa hã nyy d' rabad'oo ta k'yy paa
hã.

23 P'op Hagä Do hã Mosees yb, Mosees ỹỹn
rah'yy ka'eeh do hyb n'aa Mosees benäng
do jawén paa bä, tamawoob hẽ kamarab
noo gó rajejën mä Mosees. Anäm mä sa hã
sa t'aah. Dooh m' rajeỹỹm bä häj n'aa wahë
n'aa mejũũ doo.

24 P'op Hagä Do hã Mosees h'yy ka'eeh
do hyb n'aa, dooh takarẽn bä Paraóh toog
t'aah ramaneëënh karapee tanado wät bä
kä. 25 Dooh takarẽn bä nesaa do moo
heb'ooh do sa da tah'yyb hado bä. Dooh
takarẽn bä sa sii tatsebee bä. Ji wad'iits ti
ta tii, ta hã. P'op Hagä Do karapee, Isaraéw
buuj, sa sii rarejãã do takarẽn tagadoo.
26 Tak'ëp baad ub ta hã Kristo, P'op Hagä Do
H'yyb Däng Do kajaa do tagada do hyb n'aa
ta hã raky n'aa rejãã doo. Tak'ëp ky n'aa
gebah do Esit häj n'aa bä hanäng do bahã̃nh
ti ta hã. Raky n'aa rejãã do tawén gadoo,
baad hadoo do ta säm tagada do hyb n'aa
ta pooj jé. 27 Tah'yy ka'eeh do hyb n'aa né
hẽ tawén eréd hõm Esit häj n'aa. Dooh Esit
häj n'aa wahë n'aa kawajããn do tajeỹỹm do
hyb n'aa tado bä. Dooh tah'yy gajëë hõm
bä, P'op Hagä Do ji nahapäh do tahapëë
däk do hyb n'aa. 28 P'op Hagä Do hã tah'yy
ka'eeh do hyb n'aa tamejũũ Pas-kowa heen
n'aa Isaraéw buuj ratab'ëës. Tah'yy ka'eeh
do hyb n'aa tamejũũ b'éé majyyw repeets
hõm sa tób noo bä, dajëb manaa do sa taah
wah'ëëh hedoo do tanadej'ëëp hyb n'aa.

29 Isaraéw buuj rah'yy ka'eeh do hyb n'aa
rabatsëg hõm akajar Hahiin Do häd näng
doo me, bawoonh do ji mahõm do hadoo.
Esit buuj kä rakarẽn bä paawä rabatsëg hõm
Isaraéw buuj sa jawén, pehã̃s mä naëng me.

† 11:17-18 Genesis 21.12

30 Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa Jerikó häd
näng do panang hadë pä s'ëëb kajäg bëëh,
setsi ta ã̃h noo gó Isaraéw buuj ranu
haw'õõd bong jawén paa bä. 31 Ỹỹnh Rahab
häd näng doo, hajõk do sii he'ỹỹh do paah,
tah'yy ka'eeh do hyb n'aa dooh tadajëb bä
ta wób sa sii, panang babuuj P'op Hagä Do
ky nadah'eeh do sa sii. Baad mä Rahab
gadoo paa pawóp hadoo do Isaraéw buuj
panang begã n'aa. Tamo n'aa jesuu, tajejën.
32 Badawëët paawä Gidejõn, Barak, Sãn-
Sãw, Jepeté, Dawi, Samuéw häd enäh doo,
P'op Hagä Do ky n'aa rod na-ããj hẽ sa ky
n'aa ji maher'ood bä. 33 Rah'yy ka'eeh do
hyb n'aa ta ti sa wób rado hõm sa majĩĩ häj
n'aa. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad P'op
Hagä Do karẽn doo da ti sa wób rabag'ããs.
Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa P'op Hagä Do ky
n'aa enooh do ragadoo. Rah'yy ka'eeh do
hyb n'aa P'op Hagä Do noo mesoo awad.
34 P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh do hyb
n'aa tëëg hõõ tak'ëp haju do mahã̃nh sa
wób raked'ëëp. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa
sẽn-jeer mahã̃nh raked'ëëp sa wób. Rah'yy
ka'eeh do hyb n'aa, nahej'oonh do paa
hejooj padëëk. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa
rakarejan sa majĩĩ sii rakaneb'ooh noo gó,
sa majĩĩ ranes'ëëm. 35 Ỹỹj wób p'aa hẽnh
ragadoo sa taah dejëp do mahang genä
bong doo.‡

Sahõnh hẽ ta ti hedoo do ta wób rahapëë
né paawä, h'yy ka'eeh do wób rahoop sa hã
rarejãã doo. Rahob had'yyt hẽ, dejëp. Dooh
P'op Hagä Do raky n'aa jejën bä raked'ëëp
hyb n'aa paawä. Tak'ëp baad ji bawäd
had'yyt do hỹ pong jé, ragenä bong bä
kä, ti ragahëën. 36 H'yy ka'eeh do wób
raky n'aa rejãã, rahewyyh. H'yy ka'eeh
do wób ramoo mewyyt, ratsyym mewyyt
haak sapuuw hadoo doo me, ragadahew'ëës
doo gó radewäts b'ëëh. 37 Pä me ramakut
h'yy ka'eeh do wób radejëp hyb n'aa. H'yy
ka'eeh do wób rabaa gehõg hõm seer me.
H'yy ka'eeh do wób sẽn-jeer me radej'ëëp.
Jé pad'yyt hẽ h'yy ka'eeh do wób raked'ëëp
sa majĩĩ mahã̃nh. Jãã̃m hẽ b'éé byyh kabara
byyh h'yy ka'eeh do wób sa saroor. Dooh sa
wë hanyys péh. Kasuud is paah. Rano n'aa
masoo, rarahejãã. 38 Banawäng doo bä, waëë
mahang, pä yb gabaho doo gó, k'ããts yt
hã gabaho doo gó na-ããj hẽ rababok paah.
Dooh rahyb n'aa p'eed bä badäk hahỹỹ bä
hanäng doo. Baad had'op ta tii. Badäk
hahỹỹ bä habong do wób, P'op Hagä Do
hã h'yy kana'eeh do sa bahã̃nh ta tii, baad
hadoo doo. 39 Baad ub ta ti sahõnh hẽ P'op
Hagä Do hã, ta hã rah'yy ka'eeh do hyb
n'aa. Ti hadoo né hẽ, dooh paa ragado bä
sa hã P'op Hagä Do ky n'aa eno däk do paah.
40 Rawén ganadoo paa ta tii, baad hadoo doo,
pooj jé taky n'aa enooh do bahã̃nh, P'op
Hagä Do h'yyb däng do hyb n'aa sa hã ër
hã na-ããj hẽ, séd demuun baad had'op ër
bahadoo hyb n'aa kä.

12

Dooh ji h'yy gajëë hõm bä baad nadoo do ji ahob né paawä ky n'aa hahỹỹh

1 Ti hyb n'aa kä, hajõk h'yy ka'eeh do
paah, p'ooj ub habong do paa ër rahapäh do
hyb n'aa, taw'ããts hẽ ër eréd hõm sahõnh
hẽ ji tahewaat doo, baad nadoo do ji tama-
soo do na-ããj hẽ. Taw'ããts hẽ h'yy ganajëng
doo me P'op Hagä Do karẽn doo da ër aboo
had'yyt hẽ hỹ jawén, tsyym kas'ỹỹ do h'yy
ganajëng doo me rawaj'aah doo da rakajaa
bä kä. 2 Taw'ããts hẽ Jesus hã ër h'yyb
padëëk. Ër h'yy ka'eeh do du na do tii,
ër h'yy ka'eeh do kah'ũũm hanoo do tii.
Tak'ëp tsebé do ta pooj jé tagadoo tagada
do hyb n'aa tagadoo paa b'aa kajatsëk do
hã tadajëp doo. Dooh hyb n'aa Jesus nu
mebyng pé ta tii d' tadajëp do hã.* Tii
bä kä, P'op Hagä Do sahõnh hẽ bag'ããs
do hub hẽnh tabaso kän, takaweh'ëëh doo
bä. 3 Bë hyb n'aa newë nyy da dooh Jesus
h'yy gajëë hõm bä, tak'ëp ajyy nesaa do
moo heb'ooh do ta hã rakamajẽ né paawä.
Bë hyb n'aa newë Jesus, bë h'yy gejë hõm
mahã̃nh. 4 Bëëh, dooh dajëb bë ahob nä bä
nesaa do hã bë h'yy keb'aah do hyb n'aa. Ti
hyb n'aa taw'ããts hẽ bë h'yy keb'aah né hẽ,
bë h'yy gejë hõm manäh. 5 Bë mabaan hõm
P'op Hagä Do kyyh bë tah'yyb en'yym do
hyb n'aa bë tamaher'oot doo. Bëëh, ta taah

‡ 11:35 P'op Hagä Do ky n'aa rod sa hã masa do P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa tii.

* 12:2 Judah buuj sa hã, b'aa hã ji dajëb bä tak'ëp ji nu mebyng. Sa hã P'op Hagä Do ky n'aa was'ee däk do tii d' dajëp doo. Ti hadoo né hẽ, dooh Jesus nu mebyy bä, baad hadoo do ta pooj jé tagada do hyb n'aa.

hã tabaher'oot tii. Hahỹỹ da ta kyyh ta kyy
kerih doo gó:

"Tah ỹỹ, mamak'yyts manä mahỹỹnh do
hadoo doo me Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do õm tametëëk doo.
H'yy gajëë hõm manä tak'ëp hadoo doo
me õm tamaher'ood bä, õm tah'yy
geãm bä.
6 Mahỹỹnh do hadoo doo me Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do metëëk takamahãn
do hã.
Sahõnh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do gadoo
doo, ta taah hedoo doo, Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do hewyyh hadoo ta
see pé noo gó tametëëk hyb n'aa",†
näng ta kyyh.

7 Baad nadoo do bë ahoop doo, bë
tametëëk do pan'aa tii. Ta taah bë bahado
däk do hyb n'aa, ta t'aah hã tabad'oo doo da
bë hã tabad'oo ta ti metëëh. Sahõnh hẽ né
hẽ sa taah hedoo do mahỹỹnh hadoo doo
me sa yb metëëk. 8 Mahỹỹnh do hadoo doo
me P'op Hagä Do bë tama net'ëëg bä paawä,
sahõnh hẽ ta taah tametëëk doo da, tii bä
dooh paawä ta taah heh'äät bë do bä. Ỹỹnh
daap hetaah do taah hadoo paawä bë tii bä.
9 Ër karepé noo gó, ër yb badäk hahỹỹ bä
hanäng doo, mahỹỹnh do hadoo doo me ër
rametëëk, ër wén weh'ëëh ër yb. Ti hyb
n'aa taw'ããts hẽ ti bahãnh ër Yb hỹ pong jé
hawät do ër ky daheeh, ta pa had'yyt hẽ ër
babok hyb n'aa. 10 Pawóp its ta baab noo gó
ji yb ji rametëëk baad hadoo doo me sa hã,
ër rabaw'ëëh hyb n'aa. P'op Hagä Doo kä ër
tametëëk baad tabahadoo hyb n'aa ër hã,
baad had'op, tsyt hẽ nesaa do mahãnh ër
babok hyb n'aa kä, tsyt hẽ nesaa do mahãnh
tabawät doo da. 11 Ji hã rametëëk doo, ji
rahewyyh doo, dooh né hẽ ji genaag bä ta tii
d' ji hã rabad'oo do ti noo gó. Hejoonh ji hã,
datés ji hã. Ti hado né paawä, ta jawén kä,
P'op Hagä Do mo haj'aa ji ahob wät do hyb
n'aa ji h'yy ganyy däk bä kä, tak'ëp h'yyb
nyyw gó baad had'op doo gó ji bawät tan'oo
bä kä.
12 Ti hyb n'aa kä, bëëh, h'yyb nahejooj
padëëk doo, bëëh, h'yyb nahedo padëëk
doo, taw'ããts hẽ bë h'yy kahej'oonh, bë
h'yyb hedo p'aa hẽnh. 13 Taw'ããts hẽ tyw
n'aa dajang doo me bë babok, h'yyb na-
hed'oo do rah'yy ganejë hõm hyb n'aa, p'aa
hẽnh baad had'yyt hẽ Jesus tyw n'aa gó
rababok hyb n'aa kä.

*Dooh ji mak'yyts bä ji P'op Hagä Do ma-
her'oot do ky n'aa hahỹỹh*

14 H'yyb nyyw gó bë aboo sahõnh hẽ sa
wë. Tsyt hẽ, nesaa do mahãnh, P'op Hagä
Do wë bë aboo had'yyt hẽ. Tsyt hẽ nesaa
do mahãnh ji naboo bä, dooh da Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do ji hapëë bä da. 15 Baad bë
masaa bë da hadoo doo, dooh bë mahang
makyys pé ji hã P'op Hagä Do ky enyym
doo. Ji hã P'op Hagä Do ky enyym do
makyys doo, ta hã h'yy gajëë hõm doo, baad
nadoo do tadu n'aa, ta wób tah'yyb tatuk
ta nemuun dawëë P'op Hagä Do mahãnh
rababok hyb n'aa. 16 Bë hyb n'aa matakä
bë mahang tanaỹỹh hyb n'aa ta ỹỹm nadoo
do sii, ta patug nadoo do sii. Bë hyb n'aa
matakä bë mahang tananäng hyb n'aa P'op
Hagä Do waneh'ëëh do Esauh makũ bad'oo
doo da. Sét ta waa hyb n'aa tesëëm hõm,
tan'oo däk ta wah'ëë hadoo do paa ta hỹỹj
hã. 17 Bë hapäh né hẽ, ta jawén, ta yb ky n'aa
edëng takarẽn bä, dooh ta yb gado wäd bä.
Aód né paawä dooh tahaja wäd bä tahỹỹd
bä tabad'oo do paah.
18 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ h'yy ganajëng
doo me baad had'yyt hẽ ër h'yy ka'eeh.
Baad ub né hẽ ta tyw n'aa papuuj, p'ooj ub
Mosees hã kametä däk do bahãnh tii. Dooh
bë kaja däg ji hapäh do waëë bahõõ däk
doo bä, tak'ëp tabadagyp doo bä, bah'ood
darung do bawät doo bä, ër wahë makũ
rabad'oo do paa hadoo.‡ 19 Dooh bë maa
napëë bä b'éé s'ããn gamehỹỹh do ky ka'eeh
doo. Dooh bë maa napëë bä P'op Hagä
Do kyyh ãm n'aa näng doo, ta ti ramaa
napäh do paa hadoo. Ramaa napäh bä m'
rabetsẽẽ P'op Hagä Do ky ym hyb n'aa sa
hã taher'oot doo. 20 Tak'ëp rajeỹỹm do hyb
n'aa, dooh m' rahaja bä ragado bä P'op Hagä
Do mejũũ doo: "Dajëp né da waëë hã moo
däng doo, bë masããh see na-ããj hẽ dajëp né
hẽ da. Ji akut pä me tadajëp hyb n'aa",§
näng paa ta kyyh. 21 Tak'ëp mä ta ãm n'aa
näng Mosees hapäh doo. Ti hyb n'aa m'

† 12:6 Proweh-Bijos 3.11-12 ‡ 12:18 Ër wahë makũũh tawén her'oot, ta wakããn Isaraéw buuj tama erih do hyb n'aa hahỹỹh. § 12:20 Esodo 19.12-13 ** 12:21 Dew-Teronom 9.19

taky hadoo: “Tak'ëp ỹ kajajãn ta ã̃m n'aa
hã”,** näng mäh. Ti hadoo paa sa hã.
22 Ër hã kä ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä
Do wë tagasëëts hõm. Pooj jé sa hã kametä
däk do nahado tii. Waëë hadoo ji matym
me ji nahapäh do wë, Sijõn häd näng do wë
bë kaja däk. Jerusarẽnh hỹ pong jé badäk
doo hẽnh, P'op Hagä Do hedëb had'yyt
do panang wë bë kaja kän. Tak'ëp hajõk
do ãã̃s tseb'ee doo gó hỹ pong jé rakata
padëëk doo bä bë kaja kän. 23 P'op Hagä
Do taah wah'ëëh hedoo do sa wë bë kaja
däg kän. Hỹ pong jé sa häd kerii däk.
Sa wób bë bahado däk. P'op Hagä Do wë
bë kaja kän, sahõnh hẽ badäk hahỹ̃ỹ̃ bä
habong do ky n'aa etyy doo. Baad habok
do paa hỹ̃ỹ̃ kä baad had'op do hado däk do
sa wë bë kaja kän do hadoo.†† 24 Ta tyw
n'aa papuuj P'op Hagä Do ky n'aa enooh
do Jesus gasëëts hõm do wë bë kaja kän.
Baad ta majyyw ër h'yyb tym tabenyyw
däk. Abéw majyyw nahado, k'ãã̃ts gó naa
P'op Hagä Do hã tabetsẽẽ P'op Hagä Do
babaanh hyb n'aa ta säm.‡‡ Jesus majyyw
etsẽẽ hadoo P'op Hagä Do hã tamabaan
hõm hyb n'aa sahõnh hẽ nesaa do ër moo
bok do paah. 25 Ti hyb n'aa bë mak'yyts
manä Jesus ër tamaher'oot doo. P'ooj ub,
P'op Hagä Do kyyh badäk hahỹ̃ỹ̃ bä Mosees
sa hã tamaher'oot do mak'yys doo, nesaa
do hã raky n'aa kety däk tii. Ti bahã̃nh ji
P'op Hagä Do rejãã do ër ahoop da hỹ pong
jé naa ër tamaher'oot do ër mak'yyts bä.
Dooh ër haja bä ër kejën bä ta ti mahã̃nh.
26 P'ooj ub waëë Sinaih häd näng doo bä sa
sii P'op Hagä Do baher'oot noo gó, tak'ëp
badäk hahỹ̃ katajus wät ta ky haj'aa. Da hẽ
kä hahỹ̃ỹ̃ da P'op Hagä Do ky däng: “Sét
nuu me ti awät nä badäk hahỹ̃ had'yyt nado
katajuus ỹ an'oo bä. Wë na-ãã̃j hẽ katajuus
da ỹ an'oo bä”, näng ta kyyh. 27 “Sét nuu
me ti awät nä” taher'ood bä, gawatsig da
tapehuunh do paa hahänh doo, naym doo,
tahanäng pé tii. Jãã̃m né hẽ haym nahänh
doo. 28 Ti hyb n'aa, panang banahänh do
ër gadoo da do hyb n'aa hỹ pong jé P'op
Hagä Do bag'ãã̃s doo bä, taw'ãã̃ts hẽ dooh
ër eréd bä P'op Hagä Do ky enyym do ji
hã. Taw'ãã̃ts hẽ takarẽn doo da, ër j'aa etsë
ta hã. Taw'ãã̃ts hẽ P'op Hagä Do ër hyb
n'aa jew'yyk ër hyb n'aa meuunh doo me.
Taw'ãã̃ts hẽ ta wë ër kadaduu doo me ër j'aa
etsë ta hã. 29 Taw'ãã̃ts hẽ tii d' ër bad'oo,
tëëg hõõ sahõnh hẽ tagawats'iik do hadoo
P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh doo.

13

Nyy da ji bawät do ky n'aa hahỹ̃ỹ̃h

1 Taw'ãã̃ts hẽ bë kamahã̃n had'yyt hẽ
bë da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh doo.
2 Taw'ãã̃ts hẽ baad bë gadoo bë tób bä ta s'ee
hẽnh naa hena doo. Tii d' ta wób rabad'oo
do hyb n'aa paah, ãã̃s né ti ragadoo, dooh né
paawä rahapëë bä ãã̃s rado bä. 3 Taw'ãã̃ts hẽ
ragadahew'ëës doo gó radewäts b'ëëh do bë
hyb n'aa esee, bë masaa. Bë hyb n'aa newë
nyy d' bë karẽn paawä bë hã ta wób rado bä,
bë tado bä paawä ẽnh radewäts b'ëëh doo.
Bë hyb n'aa newë na-ãã̃j hẽ rarahejãã doo,
bë hã pé hado né paawä ta tii.
4 Taw'ãã̃ts hẽ bë sahõnh hẽ bë hyb n'aa
jew'yyk ji katëë doo. Masuuj nado tii.
Taw'ãã̃ts hẽ ỹỹ̃nh patug dooh ta ỹỹ̃m
tawad'ii bä ỹỹ̃nh see wë. Taw'ãã̃ts hẽ ỹỹ̃nh
na-ãã̃j hẽ dooh tawad'ii bä ta patug. Tii d'
ỹ wén her'oot, baad nadoo do hã P'op Hagä
Do ky n'aa etyy da sa ỹỹ̃m nadoo do sii, sa
patug nadoo do sii ha'ỹỹ̃h doo.
5 Bë kamahã̃n manä dajẽẽr. Taw'ãã̃ts hẽ
bë h'yy gadeja bë wë hanäng do hã. Tii d'
bë ỹ wén maher'oot, hahỹ̃ỹ̃ da P'op Hagä
Do ky däng do hyb n'aa: “Dooh õm ỹ eréd
bä. A pa had'yyt hẽ ỹ bawät”,* näng mäh.
6 Ti hyb n'aa, hejoonh do ër hã takametä bä,
dooh ër hyb n'aa tón bä. P'op Hagä Do hã ër
h'yy kasadä do hyb n'aa hahỹ̃ỹ̃ da ër hajaa
ër ky hadoo:

“Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do masa ỹ n'aa.
Dooh da ỹ eỹ̃ỹ̃m bä.
Dooh hajaa pé hã ỹ ramoo bok péh.”†

7 Bë hyb n'aa es'ee bë wahë n'aa bë h'yyb
mah'ũũm do paah, P'op Hagä Do panyyg bë
ramaher'oot do paah. Bë hyb n'aa newë
nyy da rababok paa radejëp bä kä. Taw'ãã̃ts
hẽ rah'yy ka'eeh do paa da bë h'yy ka'eeh.

†† 12:23 Jesus hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa hỹ pong jé babuj n'aa ji bahado däk, dooh né paawä t'ĩĩ hẽnh ji awäd nä bä. Ti hyb n'aa né hẽ sahõnh hẽ tetsén do wë ji kaja däk tanooh. ‡‡ 12:24 Genesis 4.10 * 13:5 Dew-Teronom 31.6 † 13:6 Saaw-Mo 118.6-7

8 Jesus Kristo dooh takahỹỹd bä. P'ooj ub
tabawät doo da, da hẽ na-ããj hẽ tabawät,
hỹ jawén na-ããj hẽ tabawäd had'yyt da. 9 Ti
hyb n'aa bë an'oo manä ta s'ee hẽnh bë
rah'yyb mahũũm hajõng hedoo do ta see ky
n'aa me rama metëëk doo me. Taw'ããts hẽ
ji wë P'op Hagä Do ky enyym do bë tah'yyb
hej'oonh, baad bë h'yy kae had'yyt hẽ hyb
n'aa. Sa waa, sa tä ratayy do hã bë hyb n'aa
matakä manäh. Dooh ta ti masaa bä tayy
do sa hã. 10-11 Ër wë ti anyy däg kän nesaa
do ër moo bok do hado hõm doo, Jesus,
ër hyb n'aa dajëp doo. Sa masããh wób
majyyw Judah buuj sa ky n'aa rod wahë n'aa
tamahũũm P'op Hagä Do tób n'aa gawakõ
t'õp gadäk doo gó P'op Hagä Do matym gó,
nesaa do ramoo bok do paa kado hõm hyb
n'aa. Sa hã P'op Hagä Do kahesé do tób
n'aa yt hã moo heb'ooh doo, dooh rahaja bä
rawëë bä ta ti booj yb, kabara dab. Panang
bahẽnh rabaju hõm tii. Ta tii pé né hẽ, P'op
Hagä Do matym gó nesaa do hado hõm do
ti Jesus. 12 Ta hã kaja däk sahõnh hẽ sa ky
n'aa rod rabad'oo do paah. Ti hyb n'aa,
Jesus na-ããj hẽ ahob wät panang bahẽnh,
ta majyyw hyb n'aa tsyt hẽ P'op Hagä Do wë
tabasëëw hõm hyb n'aa ta karapee. 13 Ti hyb
n'aa kä, panang bahẽnh Jesus ramahũũm
doo da, ta hã rarejãã do tabahoop hyb n'aa,
taw'ããts hẽ ër na-ããj hẽ ër eréd hõm Jesus
ganadoo do rabahed'oo doo. Taw'ããts hẽ
ër gadoo Jesus hyb n'aa ër raky n'aa rejã
bä, Jesus gado däk do paa hadoo ta hã raky
n'aa rejãã doo. 14 Ta ti ỹ wén her'oot, dooh
babä ër panang heh'äät nahänh do tado
bä. Hỹ pong jé ër panang heh'äät do ti ër
gada doo. 15 Jesus ër ky n'aa rod P'op Hagä
Do wë tabahadoo do hyb n'aa, taw'ããts hẽ
Jesus wë ër bahõm ër j'aa etsëë had'yyt hẽ
hyb n'aa P'op Hagä Doo. Da hẽ ër j'aa etsë
doo, P'op Hagä Do matym n'aa hadoo né
hẽ tii, P'op Hagä Do ji hyb n'aa jew'yyk do
né hẽ tii. 16 Bë moo boo had'yyt hẽ baad
hadoo do bë da hadoo do wë. Bë mabaan
manä tii. Bë masaa had'yyt hẽ ta wób bë
wë hanäng doo me. Bë mabaan manä tii.
P'op Hagä Do matym n'aa hadoo tii. P'op
Hagä Do h'yy gadajang ta tii hã. 17 Taw'ããts
hẽ bë ky dahé, bë hyb n'aa jewyyg Jesus hã
h'yy ka'eeh do hyb n'aa bë wahë n'aa hedoo
doo. Bë rahagãã had'yyt hẽ, rahapäh do
hyb n'aa P'op Hagä Do wë rakametëëh hyb
n'aa ta jawén kä nyy da paa bë rabahag'ããs.
Bë an'oo manä bë rahyb n'aa tón, baad
nadoo do hyb n'aa ta ti bë hã. Ti hyb n'aa
taw'ããts hẽ bë ky dahé né hẽ, tsebee gó bë
rabahag'ããs hyb n'aa.
18 Bë ky n'aa ets'ẽẽ ãã hyb n'aa P'op Hagä
Do hã. Ãã hapäh, baad ub ãã h'yyb. Baad
ub ãã baboo had'yyt hẽ ãã karẽn. 19 Tak'ëp
bë ky n'aa ets'ẽẽ P'op Hagä Do banoo hyb
n'aa nayyw hẽ ỹ matëëh hyb n'aa bë wë.

*Ky n'aa kedëng do ky n'aa hah*ỹỹh

20-21 Ỹ karẽn P'op Hagä Doo, h'yyb nyyw
ji hã hanoo doo, bë hã tabanoo sahõnh hẽ
baad hadoo doo, takarẽn do bë bahajaa bë
moo bok hyb n'aa. Ỹ karẽn Jesus Kristo
hyb n'aa tamoo wät ër h'yyb gó tagen'aak
doo. Ta tyw n'aa papuuj nahänh do P'op
Hagä Do ky n'aa enooh do paa Jesus majyyw
gasëëts hõm do hyb n'aa, p'aa hẽnh Jesus
ër Wahë N'aa ganä wät dejëp do mahang
P'op Hagä Do an'oo bä. B'éé hagã n'aa wahë
n'aa heh'äät do ti Jesus.‡ Taw'ããts hẽ Jesus
Kristo ër j'aa etsëë had'yyt hẽ. Ỹỹ. Tii d' né
hẽ. Taw'ããts hẽ.
22 Wakãn haa hedoo doo, baad bë gado
hahỹ bë ỹ ma erih doo gó bë ỹ maher'oot
doo. Dooh tadawëd bä ỹ ma erih doo.
23 Bë ỹ maher'oot, dooh ër hỹỹj hadoo do
Tsimoot ragadahew'ëës doo gó tag'ëëd wäd
bä. Rado nyyh. Nayyw hẽ takaja bä babä, ỹ
mahũũm da si ỹỹ, bë wë ỹ beg'ããs bä.
24 Bë maher'ood ãã hyb n'aa esee bë wahë
n'aa hedoo doo, sahõnh hẽ P'op Hagä Do
karapee na-ããj hẽ. Itarija häj n'aa buuj
Jesus hã h'yy ka'eeh do bë m' rahyb n'aa
esee. 25 Ỹ karẽn P'op Hagä Do ky enyym bë
wë. Jããm hẽ kä.

‡ 13:20-21 Ër hagã n'aa heh'äät tahanäng pé tii.

Tsijaag
Jesus hã h'yy ka'eeh do hã Tsijaag, Jesus wak'ããn ma erih do hahỹỹh

1 Tsijaag ỹ ti hỹỹh, P'op Hagä Doo, Jesus
Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do sa karom.
12 hedoo do Isaraéw taah panaa mahang
Jesus hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ ketyn
hõm do ỹ edëng.

Ji hã kametyy do ky n'aa hahỹỹh

2 Wakãn haa,* taw'ããts hẽ baad bë tsebee
hajõng hedoo pé ji hã kametyy do bë wë
tana bä. 3 Baad P'op Hagä Do hã ji h'yy
ka'eeh do kametyy doo, ji h'yy kahejój
had'yyt hẽ tan'oo bä. Ta ti bë bahapäh
do hyb n'aa "taw'ããts hẽ baad bë tsebee
kametyy do hã" ỹ wén näng. 4 Taw'ããts hẽ
bë h'yy kahejój had'yyt hẽ baad tabahado
däk hyb n'aa bë h'yyb tym, sahõnh hẽ ji hã
P'op Hagä Do karẽn do tabanäng hyb n'aa
bë h'yyb tym gó, bë wë tabadoo mahẽnh.
5 Ti hadoo né hẽ, P'op Hagä Do karẽn do bë
see nahapëë bä, taw'ããts hẽ tabetsẽẽ P'op
Hagä Do hã. Tii bä P'op Hagä Do banoo ta
hã tah'yy ganäng hyb n'aa. Baad P'op Hagä
Do banoo ji hã kä. Tak'ëp P'op Hagä Do
betsëëh sahõnh hẽ sa hã. Dooh ji tahajẽẽw
bä ji ky n'aa ets'ẽẽ bä. 6 Taw'ããts hẽ hetsẽẽ
doo, h'yy ka'eeh doo me taky n'aa etsẽẽ.
Taw'ããts hẽ dooh taky sëëw bä P'op Hagä
Doo. Maadaka bah'ood ty gahëm hẽnh
tamahũũm do hadoo jé ky sëm doo. 7 Ta
ti hadoo do dooh tagadoo pé Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do hanaa. 8 Pawóp hẽ hadoo ta
ti hedoo pé sa h'yyb. H'yy kehỹỹd had'yyt
hẽ ragabok.

9 Taw'ããts hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do
kes'uut doo, ky n'aa nets'ëëh doo, rah'yy
kasab'ee, P'op Hagä Do matym gó raky n'aa
etsä däk tanoo do hyb n'aa. 10 Taw'ããts
hẽ tak'ëp ma enäh do rah'yy kasab'ee
rakadad'uu P'op Hagä Do an'oo wät do hyb
n'aa sa hã. Jawii ts'ooh ahëëj jëng do
hadoo da.† 11 Papỹỹj nu ganä däk bä, tak'ëp
tabajuu bä, tsawyy jëng jawii. Tũũ ta ts'ooh
kajäg jëng. Ahëëj jëng tii bä hanäm do ta hã.
Ti hadoo né hẽ tak'ëp ma enäh do sa hã. Sa
ma hã ramoo boo nuuj jé né hẽ ragawatsig
jëng.

12 Ky n'aa kedëng ji, ji h'yy kaneréd bä
kametyy do ji wë tana bä. Kametyy do hã
ji j'aa ketsëë däk bä kä ji gadoo ji hedëb
heh'äät do ta säm hadoo, ta hã kamahẽn do
hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah.
13 Kametyy do ji wë tana bä, ji tah'yyb
tatug bä nesaa do ji moo wät hyb n'aa,
taw'ããts hẽ dooh "P'op Hagä Do ỹ tah'yyb
tatuk" ji noo bä. Dooh hajaa pé P'op Hagä
Do tah'yyb tatug bä nesaa do hã. P'op Hagä
Do na-ããj hẽ dooh ji tah'yyb tatug bä nesaa
do hã. 14 Nesaa do ër h'yyb karẽn do ti ër
tah'yyb tatuk nesaa do wë. Ër tawedii, tii bä
ër tah'yyb maso däk nesaa do hã. 15 Nesaa
do ji moo wät do ganyyh tii bä, nesaa do
ër h'yy karẽn do haj'aa. Nesaa do aee däg
bä, nesaa do kah'ũũm bä kä, tamana kän ji
h'yyb tym dajëp doo.

16 Bë daaj hẽ bë kawad'ii manä wakãn haa
ỹ kamahẽn doo. 17 Sahõnh hẽ taw'ããts hẽ
hadoo doo, baad had'op do na-ããj hẽ, p'op
naa né hẽ tabana. P'op Hagä Doo, wë hã
hanäng do bag pahuunh do hanaa né hẽ.
Badäk hahỹ bag kawereem né hẽ paawä,
P'op Hagä Do dooh tah'yy kahỹỹd bä, dooh
ta hã hewaat pé na-ããj hẽ. 18 P'op Hagä Do
h'yyb däng ër h'yyb tym tabed'ëëp hyb n'aa
baad hadoo do ky n'aa me, ta karapee tsyt
hẽ tasëëw däk do ër bahadoo hyb n'aa ta
wë, sahõnh hẽ tapehuunh do mahang, pooj
jé joom ag P'op Hagä Do wë kasëëw hõm do
hadoo ër bahadoo hyb n'aa.

Ji maa new'ëp do nado P'op Hagä Do kyyh ky n'aa hahỹỹh

19 Wakãn haa ỹ kamahẽn doo, bë hyb n'aa
matakä hahỹỹ hã: Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ
ji, ji nayyw hẽ ji maa newëë. Taw'ããts hẽ
dooh nayyw hẽ ji er'ood. Taw'ããts hẽ dooh
nayyw hẽ ji kawaj'ããn bä. 20 Kawajããn doo,
dooh baad ji hawät do P'op Hagä Do ji hã
gahëën do an'oo bä. 21 Ti hyb n'aa taw'ããts
hẽ bë eréd hõm hesus hadoo do bë h'yyb
tym gó hanäng doo. Bë eréd hõm na-ããj
hẽ nesaa do hedoo do jé pad'yyt hẽ hanäng
doo. H'yy kadaduu doo me bë gado P'op

* 1:2 Wakãn haa Tsijaag wén erii wät, ta nemuun Jesus hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa. † 1:10 Rakadad'uu P'op Hagä Do an'oo bä, sa ma hã rah'yyb naeh hyb n'aa, P'op Hagä Do hã naa sahõnh hẽ sa wë hanäng do rabahapäh hyb n'aa.

Hagä Do kyyh bë h'yyb gó kan'oo däk doo.
Ta ti né hẽ hajaa bë h'yyb tym tabed'ëëp,
P'op Hagä Do wë bë nu kajäk hyb n'aa.
22 Ji maa new'ëp do nado P'op Hagä
Do kyyh. Taw'ããts hẽ ji moo wät né
hẽ taher'oot doo. Ta ti maa new'ëp
doo, panyyg ky nadaheeh doo, ta daaj hẽ
takawadii. 23 Hahỹ hadoo P'op Hagä Do kyyh
maa new'ëp doo, tamejũũ do moo nawät
doo: Aj'yy japow me kameg'ããs do hadoo
tii. 24 Kameg'ããs, ti tabahõm, ti nayyw hẽ
tamabaan hõm takamegãã wät doo. 25 Ta
tii d' nado baad matakëë do P'op Hagä Do
ky n'aa jaw'yyk do baad had'op doo, nesaa
do mahãnh ji ted'ëëp doo. Baad tamatakä
had'yyt bä, tamanabaan bä, taky dahé bä,
sahõnh hẽ tamoo wät do hã P'op Hagä Do
ky n'aa edëng ta hã.
26 P'op Hagä Do karẽn doo da hawät do
ted'oo doo, ta kyy tamanedug bä, ta hã hẽ
takawadii tii. Daap ti ta ti P'op Hagä Do wë
tamoo wät do ted'oo doo. 27 Hahỹ ti baad
hadoo do heh'äät do P'op Hagä Do ër Yb
gadoo do ër hã: Kabarii, ỹỹnh patug tamaa
wäd is do na-ããj hẽ ji t'yyd mehĩĩn doo,
baad tanado bä sa hã. Hahỹ na-ããj hẽ P'op
Hagä Do gadoo do ër hã: Ji matakëë ji hã
badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã
h'yy kana'eeh do h'yyb karẽn do mahãnh.

2

Dooh ji asëëw bä ji gadoo do sa mahang ky n'aa hahỹỹh

1 Wakãn haa, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do hã, tak'ëp ji weh'ëëh do hã bë
h'yy ka'eeh do hyb n'aa, bë asëëw manä
bë gadoo do sa mahang. 2-3 Hahỹỹ d' ỹ
hanäng pé tii: Aj'yy ta moo heen n'aa k'ããts
tëg gabarëëh do moo däk doo, saroor ky
n'aa gebah do dadäk do bë kahet'aa bä
takajaa bä, baad bë gado bä, banäm doo
bä bë atsyyd bä tabasooh hyb n'aa, tii bä
aj'yy kasuud is doo, saroor säg dadäk do bë
kahet'aa bä tajëë suun bä na-ããj né hẽ, ti ta
hã bë ky hado bä: "Nanäng bä ag'ëëd däg,
tũũ tsym ỹ pa mabahyy häng", bë noo bä,
4 dooh séd demuun bë gado bä bë wë heg'ããs
doo. Tii d' bë adoo bä, bë asëëw däk bë
gadoo do mahang. Baad nado tii. Hyb n'aa
jewyk doo, baad hadoo doo, baad nadoo do
rod n'aa ky nesaa do hado däk bë tii bä.
5 Wakãn haa ỹ kamahãn doo, bë maa
newë hahỹ ỹ her'oot doo: P'op Hagä Do
asëëw hõm badäk hahỹỹ hã habong do
sa hã kas'uut doo, baad ub Jesus Kristo
hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa, P'op Hagä Do
bag'ããs do karapee rabahadoo hyb n'aa, ta
hã kamahãn do sa hã P'op Hagä Do ky n'aa
enooh do paah. 6 Bëë kä, bë mak'yyts kän
kas'uut doo. Tak'ëp ma enäh do nado g'eeh
ti bë hã rejãã doo? Ti nado g'eeh ti bë
ramahũũm do hyb n'aa jewyk do sa wë, bë
raky n'aa tapaa hyb n'aa sa hã? 7 Tak'ëp ma
näng do né tii, Jesus bë wahë n'aa ky n'aa
etsëëh do ky n'aa rahejãã doo.
8 Baad né hẽ ti bë hã, hahỹ ër Wahë
N'aa ky n'aa jaw'yyk do baad bë ky dahé
bä: "Makamahãn a da hadoo doo, a hã
makamahãn doo da."* Ta tii da né hẽ P'op
Hagä Do kyy kerih doo. 9 Ti hyb n'aa, ta see
baad bë gado bä ta wób sa mahãnh, nesaa
do bë moo boo däk. P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk do bë taky n'aa ety däk tii bä, ta
ky n'aa jaw'yyk do bë ky nadaheeh do hyb
n'aa. 10 Hahỹ hyb n'aa ỹ wén erih ta tii:
Sahõnh hẽ né hẽ paawä P'op Hagä Do ky
n'aa jaw'yyk do ky daheeh doo, sét ub taky
nadahé bä, sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk do ky nadaheeh do tabahado däk
tii. 11 "Aã̃ manä ta seeh ỹỹm sii"† mejũũ doo,
"Madajëëb manä a da hadoo doo"‡ ti na-
ããj hẽ tamejũũ. Ti hyb n'aa, a da hadoo do
madajëëb bä, a ỹỹm, a patug nadoo do sii
naã̃ né hẽ paawä õm, P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk do ky nadaheeh do mabahado däk
né hẽ õm. 12 Ta jawén bë hã da P'op Hagä
Do ky däng nyy d' tabad'oo bë hã, bë ky
dahé bä, bë ky nadahé bä ta ky n'aa hanäm
do P'op Hagä Do wë ji ted'ëëp doo. Ti hyb
n'aa, ji bawät do hã P'op Hagä Do matakëë
do hyb n'aa, bë hyb n'aa matakä bë her'oot
do hã, bë babok do hã. 13 Hahỹ hyb n'aa ỹ
wén erih ta tii: Ta wób t'yyd manehĩĩn doo,
dooh P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn bä. Ji t'yyd
mehĩĩn bä ta wób, dooh tii bä P'op Hagä Do
ji taky n'aa ety bä. Ji tat'yyd mehĩĩn da.

Ji h'yy ka'eeh do metëë n'aa ky n'aa hahỹỹh

* 2:8 Rewitikos 19.18 † 2:11 Esodo 20.14, Dew-Teronom 5.18 ‡ 2:11 Esodo 20.13, Dew-Teronom 5.17

14 Wakãn haa, “Jesus hã ỹ h'yy ka'eeh” ji
noo bä, baad hadoo do ji moo nawäd bä ji
h'yy ka'eeh do metëë n'aa, daap ti ta ti ji
her'oot doo. Ta ti hedoo do ji h'yy ka'eeh
doo, dooh tahaja bä ji tedëëb bä P'op Hagä
Do wë. 15 Tanyy bä paawä ji hỹỹj hedoo doo,
ji ã̃nh hedoo do hahëëm doo, saroor hebaan
do tema bok do hyb n'aa, has'aah do na-
ããj hẽ, 16 tii bä bë see ky hadoo bä paawä
sa hã: “Ahõm kä baad ub, kahatäh, mawog
nyy däg da!”, taky hadoo bä, dooh tanoo pé
sa wë bedoh do sa hã, daap hẽ ta tii d' ta
kyyh. 17 Ti hadoo né hẽ, jããm ub Jesus hã ji
h'yy kae bä, baad hadoo do ji moo nawäd bä
paawä ji h'yy ka'eeh do metëë n'aa, daap hẽ
ti ta ti ji h'yy ka'eeh do ji hanäng doo. Dajëp
do hadoo ti ta ti ji h'yy ka'eeh doo.

18 Bë see apäh ky hadoo hã ỹỹ: “Ta see
Jesus hã tah'yy ka'eeh, ta see baad hadoo
do moo hew'ëët doo”, näng apäh. Ta ti hã
hahỹỹ d' këh ỹỹ: Mametä hã ỹỹ mahaja
bä paawä Jesus hã mah'yy kaha'eeh doo,
baad hadoo do mamoo nawäd do hã. Tii
bä da baad hadoo do ỹ moo wät do hã ỹ
metëëh a hã Jesus hã ỹ h'yy ka'eeh doo.
19 Jããm hẽ sét ub né hẽ P'op Hagä Doo,
maky daheeh, mahanäng? Taw'ããts hẽ né
paawä ta tii, karap'aar h'yyb nesaa do na-
ããj né hẽ rahapäh tii. Ti hadoo né hẽ,
kajajãn bong P'op Hagä Do rajeỹỹm do hyb
n'aa. 20 H'yy gatamah do õm! Makarẽn ỹ
metëëh a hã daap hẽ ta tii da ji h'yy kae
bä, baad hadoo do ji h'yy ka'eeh do metëë
n'aa ji moo nawäd bä? 21 Bë hyb n'aa newë
ër wahë makũ Abaraãm. P'op Hagä Do
mejũũ do taky daheeh do hyb n'aa né hẽ
Abaraãm baad tabahado däk paa P'op Hagä
Do matym gó, ta t'aah Isak taban'oo däk
noo gó P'op Hagä Do hã tabajuu hyb n'aa
paawä. 22 Mahyb n'aa newë, baad P'op Hagä
Do hã Abaraãm h'yy ka'eeh do hyb n'aa
taky daheeh na-ããj hẽ P'op Hagä Do mejũũ
doo. P'op Hagä Do mejũũ do tamoo wät
do hyb n'aa, heh'äät däg tah'yy ka'eeh doo.
23 Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do paa
hã: “Abaraãm ky dahé kän Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Doo. Taky daheeh do hyb n'aa né
kä m', baad tawén hado däk P'op Hagä Do
matym gó.”§ Abaraãm moo wät do hã, taky
daheeh do hã, te hub né hẽ ta ti kerih do
kametä däk. P'op Hagä Do najiis ramaneëëj
kän Abaraãm.

24 Wyt ta maab hẽ: P'op Hagä Do karẽn
do ji moo wät do hyb n'aa na-ããj hẽ baad
däg ji h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó.
Jããm hẽ ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa had'yyt
nado.** 25 Ti hadoo Rahab häd näng do
hã, ỹỹnh pooj jé hajõk do sii heỹỹh doo.
Tamoo wät do hyb n'aa baad tawén hado
däk P'op Hagä Do matym gó, sa panang
beg'ããs do ta tób bä tagadoo do hyb n'aa,
ta tyw n'aa see tametëëh hyb n'aa kä kejën
doo gó rabahõm hyb n'aa.

26 Ji h'yyb tym tamaa wäd bä ji dajëp. Ti
hadoo ji h'yy ka'eeh do hã. Baad hadoo do ji
moo wät do badoo bä ji hã, dajëp do hadoo
tii bä ji h'yy ka'eeh doo.

3

Ji nooh, ji nag'aad ky n'aa hahỹỹh

1 Wakãn haa, bë hapäh hahỹỹh: Ta wób
bahã̃nh P'op Hagä Do ky n'aa etyy da ta
ky n'aa ma mehetëk do sa hã.* Ti bahã̃nh
taky n'aa etyy do hyb n'aa ta kyyh ma
mehetëk do sa hã, taw'ããts hẽ dooh hajõk
bë mahang karẽn do ta ky n'aa ma mehetëk
rabahadoo hyb n'aa. 2 Sahõnh hẽ ëër, ër
bes'õõs hajõng. Hỹỹ kä, aj'yy taher'oot do
hã nes'õõs doo, baad had'op do tii. Tahajaa
sahõnh hẽ nesaa do mahã̃nh baad takanä
bä. 3 Ta meduug n'aa ji dadäg bä kawaaro
noo hã ji raky daheeh do heen n'aa, ji hajaa
ji medug bä ta hã sahõnh hẽ. 4 Marakate na-
ããj né hẽ. Aee né paawä, tak'ëp tabahëm
do mahũũm né paawä, ta poo wõj n'aa
mahũũm rakarẽn hẽnh ta du wõd n'aa me,
nad'ëëd its né paawä ta tii. 5 Ti hadoo ji
nag'aad hã. Nad'ëëd its né paawä ji nag'aad,
kasab'ee hajõng tahajaa. Bë hyb n'aa newë
hahỹỹh: Hëëj baeh do ahõng, nad'ëëd its
né paawä ta hõõ du n'aa doo. 6 Tëëg hõõ

§ 2:23 Genesis 15.6 ** 2:24 Dooh Tsijaag ma met'ëëg bä jããm hẽ baad hadoo do ji moo wät do hyb n'aa baad ji hado däk P'op Hagä Do matym gó. Hahỹ ti Tsijaag hanäng péh: Heh'äät tado bä ji h'yy ka'eeh doo, tii bä baad hadoo do P'op Hagä Do karẽn do ji moo wät. Jé P'op Hagä Do ji hã karẽn do ky nadaheeh doo, dooh tah'yy kae bä heh'äät. 2.26 hã Tsijaag ji tamaher'oot nyy d' tahanäng péh. * 3:1 Ta wób bahã̃nh P'op Hagä Do wén gahëën ta ky n'aa ma mehetëk hedoo do sa hã, baad ta kyyh rabahapäh do hyb n'aa.

hadoo ji nooh, ji nag'aad. Séd dó nesaa do
ta hanaa. Ji nag'aad ji mer'oot do hanaa
né hẽ hesus do hadoo sahõnh hẽ ji hã, ji
her'oot do hyb n'aa. Nesaa do ji nag'aad
her'oot do hanaa, ji karehejãã do sahõnh
hẽ. Tii d' had'yyt hẽ ji gawät. Ji madajëp né
hẽ ta tii da. Tëëg hõõ tabanesaa do hanäng
doo hẽnh naa tagahõõ do hadoo ji nag'aad.
7 Sahõnh badäk hahỹ babo n'aa hëëj hã
habong doo, tame habong doo, taw'ëëd sii
hẽ ji hajaa ji met'ëëg bä. Pooj jé rahaja
däk tii, da hẽ na-ãã̃j né hẽ. 8 Ta ti ji haja
né hẽ paawä, ji nag'aad, ji mer'oot doo me,
dooh hajaa pé tamet'ëëg bä, dooh hajaa pé
tamedug bä. Nesaa do ta ti ji nag'aad. Dooh
ji haja bä ta hã. Tawäd had'yyt hẽ. P'yym
mahỹỹnh do hadoo ji dahej'ëëp do hadoo
ta hanaa. 9 Ta tii me ji j'aa etsë Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Doo, ër Yb. Ta tii me na-ãã̃j hẽ ji
ky n'aa wasee ji da hadoo do P'op Hagä Do
pahuunh do ta da hadoo doo. 10 Sét né hẽ ji
noo me naa ti tamanyyh ji j'aa etsë do ky
n'aa, ji ky n'aa wasee do ky n'aa na-ãã̃j hẽ.
Dooh taw'ãäts hẽ tado bä ta ti wakãn haa.
11 K'ãäts gó naa naëng ganyyh doo, dooh
séd demuun naëng ganä bä ty ganäm doo,
naëng ty gasus do na-ãã̃j hẽ. 12 Wakãn haa,
joom dooh ta ag kawereem bä. Dooh wiigo
häd näng do joom eag bä oriib häd näng do
ag. Dooh uwa tyd hã taganä bä wiigo häd
näng do ag. Dooh na-ãã̃j hẽ naëng ty ganäm
doo bä naa ty gasus do taganä bä.†

Ji hajaa do heh'äät do ky n'aa hahỹỹh

13 Bë mahang P'op Hagä Do ji hã karẽn do
tahapäh ted'oo doo, ta tii hã tah'yy ganäng
ted'oo doo, taw'ãäts hẽ baad tabawät do hã
tametëëh ta tii. Taw'ãäts hẽ kanasab'ee doo
gó baad hadoo do tamoo wät. P'op Hagä
Do karẽn do hapäh doo, dooh takasabé bä.
14 Hỹỹ kä, tak'ëp bë h'yy kajewëëts bä, ta
wób sa bahã̃nh had'yyt bä bë karẽn bä bë
h'yy kajäg bä, bë h'yy kasabé manä bë hajaa
bë ed'oo do hã. Ta tii d' bë adoo bä, dooh
baad hadoo do bë ky dahé wäd bä. 15 Ta ti
hedoo pé ji hajaa doo, dooh hỹ pong jé naa
tado bä. Badäk hahỹỹ bä naa tii. Nesaa Do
Yb hanaa. 16 Ji hyb n'aa jewës do bawät bä,
ji karẽn do sa bahã̃nh ji bawät do bawät bä,
ta tii bä ky ked'aak doo, ta tii bä kaj'õõk
do bawät. Ta tii bä sahõnh hẽ nesaa do
moo kahew'ëët do ji baw'yyt. 17 Ji hajaa
do hỹ pong jé hana doo, ta ti anoo ji hã
baad had'op do ji h'yyb tym. H'yyb nyyw
gó ji bawät sahõnh hẽ sa wë tan'oo bä tii.
Dooh h'yy gaẽẽj me ta wób ji gado tan'oo
bä. Ta wób her'oot do baad ji maa newëë ta
ti an'oo bä. Ta wób ji t'yyd mehĩĩn had'yyt
hẽ, baad hadoo do ji moo wäd had'yyt hẽ ta
wób hã tan'oo bä. Séd gó ji gadoo ta wób
tan'oo bä. Dooh ji h'yyb ji jejën bä tan'oo
bä na-ãã̃j né hẽ. 18 H'yyb nyyw gó ta wób sa
da hadoo do wë rababok hanoo doo, h'yyb
nyyw gó tabejoom do hadoo baad hadoo do
sa h'yyb tym gó. P'op Hagä Do gen'aak doo
da rababok tii kä.

4

Badäk hahỹ kamahã̃n doo, P'op Hagä Do
majĩĩ hado däk tii, ky n'aa hahỹỹh

1 N'yy hẽnh naa ti bë mahang bë kamaj'ĩĩ
doo, bë kaj'õõk doo? Baad nadoo do bë
h'yyb karẽn do naa né tii. Baad nadoo do
bë h'yyb karẽn do bë hã hẽ takamaj'ĩĩ. 2 Ti
anäng tak'ëp bë h'yyb karẽn doo. Dooh bë
gado bä. Bë ganadoo do hyb n'aa, bë daj'ëëp
bë da hadoo doo.* Bë h'yy kajew'ëës ta
wób ma hã. Dooh bë haja bä bë gado bä,
ti hyb n'aa bë kaj'õõk, bë kamaj'ĩĩ. Bë wén
ganadoo bë karẽn doo, bë netsẽẽ do hyb
n'aa P'op Hagä Do hã. 3 P'op Hagä Do hã bë
betsẽẽ bä, P'op Hagä Do nanoo bë hã baad
hyb n'aa nado bë etsẽẽ do hyb n'aa. Bë hã
hẽ had'yyt hẽ bë karẽn bë ahänh bë etsẽẽ
doo. 4 Ỹỹnh ta patug wadii doo, h'yyb rejãã
do hadoo bëëh! P'op Hagä Do heréd hõm do
bëëh. Dooh bë hapëë bä g'eeh, badäk hahỹỹ
hã hanäng do kamahã̃n doo, P'op Hagä Do
majĩĩ hado däk tii? Jé karẽn pé takamahã̃n
bä badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä
Do hã h'yy kana'eeh do rakamahã̃n doo,
P'op Hagä Do majĩĩ tabahado däk. 5 Daap
hẽ bë ed'oo g'eeh hahỹ P'op Hagä Do kyy
kerih doo? "P'op Hagä Do kamahã̃n, tahyb
n'aa jewës ër h'yyb tym ër hã tanoo doo.
Takarẽn ta hã ub had'yyt ji h'yyb däk."
6 Tii d' tado né paawä, ta bahã̃nh P'op

† 3:12 Ti hadoo ji nag'aad hã. Taw'ãäts hẽ jãã̃m hẽ baad hadoo do ji er'oot! * 4:2 Hahỹỹ da 1 Jowãw 3.15 hã takerii däk: "Ta wakãã̃n wë h'yy gaẽẽnh doo, dahej'ëëp do hadoo ti P'op Hagä Do matym gó." Ji h'yyb gó ti tii.

Hagä Do ër tamasa ër tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa. Ti hyb n'aa hahỹỹ da takerih ta kyy kerih doo gó: "P'op Hagä Do hyb n'aa wareem kasab'ee do hã. P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn kadad'uu doo, P'op Hagä Do ky enyym sa hã",† näng kerih do hã. [7] Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ P'op Hagä Do mejũũ do bë ky dahé had'yyt hẽ. Taw'ããts hẽ bë kahejój Dijab‡ wë, tii bä da wajaah bë mahẽnh. [8] Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do wë bë h'yy katahẽ, tii bä da bë wë takatahỹỹ na-ããj né hẽ. Bëëh, nesaa do moo heb'ooh doo, bë eréd nesaa doo. Bëëh, h'yy kes'eenh doo, bë enyyw bë h'yyb tym P'op Hagä Do wë.§ [9] Taw'ããts hẽ bë t'yyd kamehĩĩn, bë h'yy gabedo booh, bë aód ta see hã bë h'yyb padëëk do hyb n'aa. Bë kawewaw manäh! Taw'ããts hẽ bë h'yy ketón bë mo haj'aa hã. Bë tsebee manäh! Taw'ããts hẽ bë hyb n'aa tón. [10] Taw'ããts hẽ bë kadad'uu P'op Hagä Do wë, tii bä da bë taweh'ëëh.

[11] Wakãn haa, bë ky n'aa rejã manä ta wób. Ta da hadoo do ky n'aa rejãã doo, ta da hadoo do ky n'aa etyy doo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do taky n'aa rejãã tii, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do taky n'aa etyy tii.** P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do maky n'aa ety bä, ta ky n'aa jaw'yyk do ky daheeh do nado õm tii bä. Hyb n'aa jawyk do baad hadoo doo, baad nadoo do rod n'aa a daaj hẽ tii bä mabanoo a hã. [12] Jããm hẽ sét ub ti ta ky n'aa jaw'yyk do hanoo doo, baad hadoo doo, baad nadoo do ky n'aa rod. Ti né ti hajaa ji ted'ëëp, ti né ti hajaa ji tarejãã. Õm nado. Jaa õm a hã pé a da hadoo do maky n'aa ety bä?

Dooh ji hã hẽ ji h'yy kasabé bä do ky n'aa hahỹỹh

[13] Bë maa newë hahỹỹ da her'oot doo: "Ãã d' ah'ũũm, jati ãã bahõm panang hẽnh. Sét ta baab ãã tab'ëës t'ĩĩ hẽnh ãã es'ëëm ãã dajẽẽr enäh hyb n'aa." [14] Ta tii da bë h'yyb, ta tii d' bë baher'oot, dooh bë hapëë bä h'ëëd hado jat'iip hadoo. Ny hadoo bëëh, badäk hahỹỹ hã bë babok bä? Wanakud hadoo bëëh. Kanahën d'os hẽ taganyyh, ti tadawuh. [15] Ti hyb n'aa taw'ãäts hẽ hahỹỹ da paawä bë kyyh: "Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karẽn bä ãã babok nä, ãã hyb n'aa newëë do ãã moo bok tii bä." [16] Tii d' nado paawä bë h'yyb da hẽ. Bë bad'oo do hã bë h'yy kasab'ee. Nas'aa ta ti ji h'yy kasab'ee doo! [17] Ti hyb n'aa, hajaa do baad hadoo do moo wät doo, tamoo nawäd bä, nesaa do tamoo wäd däk P'op Hagä Do matym gó.

5

Tak'ëp ma näng do tamaher'oot do ky n'aa hahỹỹh

[1] Bë maa newë, tak'ëp ma näng doo! Bë aód, bë awaaw nesaa do ta jawén bë wë takajäk do hyb n'aa da. [2] Karejã däk bë ma. Kamera rejã däk bë saroor. [3] Hetõd däk bë wë hanäng do k'ãäts tëg gabarëëh doo, k'ãäts tëg hawak doo. Ta ti hetõt do bë da taky n'aa tapaa hadoo P'op Hagä Do matym gó.* Hetõt do bë da taju toonh, tëëg hõõ hado däk. Bë bata däk bë ma, edaa däg né hẽ paawä badäk hahỹ gawatsik doo. [4] Dooh paa bë epaag hõm bä moo bok do bë joom hã. Bë maa newë da! Ta säm bë nepaag hõm do eëëj had'yyt hẽ hadoo bë hã ky n'aa tapaa do ky n'aa P'op Hagä Do matym gó. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Sahõnh hẽ Haj'ap Doo, maa napëë wät bë wë moo bok do sa kyyh. [5] Sahõnh hẽ hanäm do jawén, ky n'aa gebah do jawén bë baboo bong badäk hahỹỹ hã bë baboo bong noo gó. Sahõnh hẽ bë h'yyb karẽn do jawén bë baboo bok. Booj yb hepuh do ji tä ji daj'ëëp do hado däk bëëh. Tak'ëp da P'op Hagä Do rejãã da bë hỹỹ kä. [6] Baad habok do wób bë ky n'aa ety däk nesaa doo me, bë neboh bëëh, dooh né paawä rahejooj bä bë wë.

Ji h'yy ganajëng do ky n'aa hahỹỹh

† 4:6 Proweh-Bijos 3.34 ‡ 4:7 Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab. § 4:8 Rawén h'yy kes'eenh, séd demuun rakarẽn do hyb n'aa paawä rakamahẽn badäk hahỹỹ bä hanäng doo, P'op Hagä Do na-ãäj hẽ. ** 4:11 Hahỹỹ da P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ji da hadoo do ky n'aa hã: "Makamahẽn a da hadoo doo, a hã makamahẽn do hadoo", näng. Ji da hadoo do ji ky n'aa ety bä, dooh ji da hadoo do ji kamahẽn bä. Ti hyb n'aa ta tii da Tsijaag wén erii wät. * 5:3 Rabaa esĩĩh do hyb n'aa sa ma, jããm hẽ sa hã hẽ rakarẽn rabah'ëënh do hyb n'aa sa ma karejã däk. Ta tii me ramasa paawä bedoh do sa hã. Sa hã hẽ rah'ëënh do hyb n'aa sa hã P'op Hagä Do an'oo däk doo, baad nadoo do P'op Hagä Do ky n'aa etyy da sa hã.

7 Bëëh, wakãn haa, taw'ããts hẽ bë h'yy
gejë hõm manä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do p'aa hẽnh tabahyng do bë gada do hã.
Bë hyb n'aa newë nyy da joom hejóm do
tagada ta joom ag baad hadoo doo. H'yy
ganajëng doo gó tagada naëng hedoos do ta
joom heduu n'aa. 8 Taw'ããts hẽ bë na-ããj hẽ
tii da bë bad'oo. Taw'ããts hẽ h'yyb jawyg
gó bë gadoo baad nadoo do bë ahoop doo.
Taw'ããts hẽ bë h'yy gejë hõm manäh, edaa
däk do hyb n'aa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
kajaa doo.

9 Wakãn haa, bë ky n'aa hajẽẽw manä bë
da hadoo doo, bë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
ky n'aa netyy hyb n'aa. Edaa däk takajaa
ji ky n'aa etyy n'aa. 10 Wakãn haa, bë hyb
n'aa newë P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub
habong doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy
gó her'oot do paah. Bë hyb n'aa newë nyy
da h'yyb jawyk doo me rababok rarahejã né
hẽ paawä sa hã. Taw'ããts hẽ rababok doo
da bë babok. 11 Bë maa newë! Ãã hã pé P'op
Hagä Do ky n'aa edëng ta hã h'yy kanerét
doo, rahob né paawä baad nadoo doo. Bë
ky n'aa napäh Jóh h'yy kanerét doo, nesaa
né hẽ paawä ta hã adäng. Bë ky n'aa napäh
né kä nyy da P'op Hagä Do bad'oo ta hã
tagadëëg ub kä.† Tak'ëp P'op Hagä Do ky
enyym. Baad ji tat'yyd mehĩĩn.

12 Sahõnh hẽ bahãnh hahỹ bë ỹ maher'oot
wakãn haa: Bë ky dëë manä P'op Hagä Do
häd gó. Bë ky dëë manä badäk hahỹỹ hã
hanäng do sa häd gó, ta see häd gó na-ããj
hẽ. "Ỹỹ" bë noo bä, "ỹỹ" né hẽ bë h'yyb gó.
"Dooh" bë noo bä, "dooh" né bë h'yyb gó.
Jãã̃m ti ji kyyh. Dooh hyb n'aa ji ky däng
péh. Taw'ããts hẽ tii d' had'yyt né hẽ bë
kyyh, bë P'op Hagä Do ky n'aa ety mahãnh.

13 Baad nadoo do awäd bä bë see wë,
taw'ããts hẽ taky n'aa etsẽẽ P'op Hagä Do
hã. Bë mahang tsebé péh, taw'ããts hẽ P'op
Hagä Do tama ejäm taj'aa etsë do ky n'aa.
14 Bë see nahëë nyy bä, taw'ããts hẽ Jesus
hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa tats'yyt
ta wë, raky n'aa etsẽẽ hyb n'aa ta hã, ta
syyj me rahawuuk hyb n'aa ta hã Jesus
Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó.

15 Ahub däk da nahëë näng do paa kä, ji h'yy
ka'eeh doo me ji ky n'aa etsẽẽ do an'oo bä.
Baad tabawät da p'aa hẽnh Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do an'oo bä ta hã. Nesaa do nahëë
näng do paa moo wäd wäd bä paah, P'op
Hagä Do mabaan hõm da ti ta hã. 16 Ti hyb
n'aa, bë kawoow ta wób sa hã nesaa do bë
moo boo bok doo, bë ky n'aa ets'ẽẽ bë da
hadoo doo, tii bä bë bahub däg kän. Tak'ëp
tabahejoonh P'op Hagä Do karẽn doo da
hawät do etsẽẽ doo, tak'ëp tabahajaa. 17 Bë
hyb n'aa newë Eriij häd näng doo. Ër hadoo
né paa tii. Tak'ëp taky n'aa etsẽẽ paa naëng
nadoos hyb n'aa. Ti m' tamawoob hẽ ta
baab sét ta bód tanadots wät taky n'aa
etsẽẽ do haj'aa. 18 P'aa hẽnh taky n'aa etsẽẽ
tabadoos hyb n'aa kä, ti m' naëng badots
kän p'aa hẽnh, sa joom ganyyh p'aa hẽnh,
tabeag kän.

19 Wakãn haa, baad hadoo do ky n'aa bë
see eréd hõm bä, ta see mana bä p'aa hẽnh
baad hadoo do wë, 20 hahỹ ỹ karẽn ta ti
hadoo do hapäh: Nesaa do moo hew'ëët
do h'yy kawapëën hanoo doo, tabed'ëëp ta
ti h'yyb, banesaa hẽnh tanahõm hyb n'aa.
Hajõng nesaa do ta ti moo wäd wät do
kamabaan hõm tan'oo bä. Jãã̃m hẽ kä.

† 5:11 Sahõnh hẽ Jóh taah dejëp, sahõnh hẽ ta ma paa dooh wäd, Nesaa Do Yb mo haj'aa tametyy hyb n'aa, P'op Hagä Do hã tah'yy keréd hõm hyb n'aa paawä. Dooh Jóh hyb n'aa eréd bä P'op Hagä Doo, hajõng nesaa do tahob né paawä. Tii bä kä, tametyy do bahëëj jëng bä kä, P'op Hagä Do banoo ta hã ta taah jawén buuj. Ta bahãnh P'op Hagä Do banoo ta hã ta ma.

1 Peed
Jesus hã h'yy ka'eeh do hã pooj jé Peed ma erih do hahỹỹh

Kedëng do ky n'aa hahỹỹh

1 Peed, Jesus Kristo mejũũ do see ỹ ti
hỹỹh. Bëëh, P'op Hagä Do asëëw hõm
doo, badäk hahỹ bë panang heh'äät nado
bahapäh do ỹ edëng, hëëj Põn-Tus, Garata,
Kapados, Asija, Bitinija häd enäh doo bä
habong doo. 2 Bë P'op Hagä Do ër Yb asëëw
hõm, p'ooj ub tii d' bë hã tah'yyb däng
do hyb n'aa. Ta Sahee bë tah'yyb wareem
baad had'op, P'op Hagä Do karẽn doo da bë
baboo magyys hẽ hyb n'aa, Jesus Kristo bë
ky daheeh hyb n'aa kä, ta majyyw hyb n'aa
bë h'yyb enyyw däk hyb n'aa had'yyt hẽ
kä. Ỹ karẽn tak'ëp P'op Hagä Do ky enyym
bë wë, ỹ karẽn baad had'yyt hẽ bë tah'yyb
en'yym.

*H*ỹ pong jé ër hyb n'aa P'op Hagä Do
enyyw hõm do ky n'aa hahỹỹh

3 Taw'ããts hẽ ji j'aa etsë P'op Hagä Doo,
ër Wahë N'aa Jesus Kristo h'yy kaha'eeh
doo, ta Yb. Tak'ëp ër tat'yyd mehĩĩn do hyb
n'aa, p'aa hẽnh tabenäng do hadoo tan'oo
bä ër h'yyb tym. Papuuj hado däk ji bawät
tan'oo bä, baad hadoo doo, awäd had'yyt do
ta jawén bë gadoo bë gada hyb n'aa. Dejëp
do mahang Jesus Kristo ganä wät do hyb
n'aa baad ër gada ta tii. 4 Papuuj hado däk
ji bawät P'op Hagä Do an'oo bä, hỹ pong
jé ër hyb n'aa tenyyw hõm do ër gadoo
hyb n'aa. Ta ti ër hyb n'aa tenyyw hõm
doo, dooh tahëëj bä, dooh takarejã bä, dooh
tatsawyy bä. 5 Ta hã bë h'yy ka'eeh do hyb
n'aa, ta hejój me bë tamo n'aa jesuu baad
bë tabed'ëëp bä kä Kristo matëëh bä kä p'aa
hẽnh.

6 Papuuj hado däk ji bawät bë hã tan'oo
däk do hyb n'aa, bë pooj jé tenyyw däk do
bë gadoo bë bahapäh do hyb n'aa na-ããj
hẽ, bë h'yy gadajang, da hẽ, pawóp its ta
baab noo gó hajõng hedoo pé baad nadoo
do bë ahob né paawä. 7 Ta ti bë wén hoop,
bë h'yy kae heh'äät né hẽ kametä däk hyb
n'aa. K'ããts tëg gabarëëh do tëëg hõõ me ji
ajuu do ji ty ganäw däk do hadoo ji ahoop
doo.* Ti hadoo né hẽ, k'ããts tëg gabarëëh
do ky n'aa gebah do bahẽnh baad ub bë
h'yy ka'eeh doo. (K'ããts tëg gabarëëh do
gawatsik da tëëg hõõ me ji ty genäw né
paawä.) Ti hyb n'aa kä, heh'äät tado bä bë
h'yy ka'eeh doo, bë hã P'op Hagä Do j'aa
etsë da, ta bag tak'ëp gabarëëh doo gó bë
babok tan'oo bä da, bë da taweh'ëëh na-ããj
hẽ Jesus Kristo kajaa noo gó kä.

8 Dooh né paawä bë hapëë bä paa Jesus
Kristo bë matym me, bë kamahẽn ta hã. Da
hẽ na-ããj hẽ, nepä né paawä bë hã, ta hã bë
ky daheeh, ta hã bë h'yy kasadä, tak'ëp bë
wén h'yy gadajang. Tak'ëp né hẽ bë h'yy
gadajang. Dooh bë kyy pé tak'ëp bë h'yy
gadajang do hyb n'aa. 9 Bë h'yy gadajang,
bë gadoo do hyb n'aa ta hyb n'aa bë h'yy
ka'eeh doo. Bë gadoo bë h'yyb tym ted'ëëp
do P'op Hagä Do wë.

10 Baad ub P'op Hagä Do ky n'aa rod
p'ooj ub habong do rahyb n'aa newëë, rama
kametëëk ta ti ji ted'ëëp do ky n'aa hã.
Ramaher'oot paa ta ti bë hã P'op Hagä Do
anoo do ky n'aa hã. 11 Hajõng baad nadoo
do Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do
ahoop da, tak'ëp da takabaj'aa tahoop do
jawén paa bä Kristo Sahee metëëh paa P'op
Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub, Kristo kajaa
do pooj jé habong do sa hã. Ti hyb n'aa
baad rahyb n'aa matakëë, baad rahyb n'aa
newëë rabahapäh hyb n'aa paawä jaa hã
sa hã Kristo Sahee metä wät do takajaa.
Baad rahyb n'aa newëë rabahapäh hyb n'aa
paawä ny noo gó da sa hã P'op Hagä Do
metä wät do bawät. 12 Tii bä P'op Hagä
Do metëëh sa hã, dooh sa daaj hẽ rah'yyb
en'yym do hyb n'aa tado bä ta ti P'op Hagä
Do kyy gó raher'oot doo. Bë hyb n'aa né
hẽ tii, sa jawén paa bä habong do hyb n'aa,
P'op Hagä Do metëëh sa hã. P'op Hagä Do
kyy gó ta ky n'aa rod raher'oot do paah,
panyyg hanäm do ky n'aa né tii, hỹỹ kä P'op
Hagä Do Sahee hejój gó, hỹ pong jé naa P'op
Hagä Do mejũũ doo, bë ramaher'ood wät
doo. Tak'ëp baad tabahadoo do hyb n'aa
ta ti ky n'aa, ããs na-ããj né paawä rakarẽn
rabahapäh ta tii.

13 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ bë hyb n'aa

* 1:7 K'ããts tëg gabarëëh do ji aju bä, ji bahapäh heh'äät tado bä. Hesus do anyyh tii bä. Haym k'ããts tëg gabarëëh do heh'äät. Ti hadoo ji hã ji ahoop doo.

matakä had'yyt hẽ, baad bë hyb n'aa newë had'yyt hẽ. Taw'ããts hẽ bë h'yyb bë meso bë h'yyb karẽn do jawén bë nabok hyb n'aa. Taw'ããts hẽ baad had'yyt hẽ bë gada baad hadoo do Jesus Kristo matëëh noo gó bë gadoo doo. 14 Taw'ããts hẽ sa taah sa yb raky daheeh do hadoo bë babok P'op Hagä Do wë. Bë ky dahé manä nesaa do bë h'yyb säg karẽn doo, pooj jé Jesus ky n'aa bë nahapäh nä noo gó bë bahed'oo do paah. 15 Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do bë tanaëëj wät doo da né hẽ bë babok sahõnh hẽ wë, baad had'op, tsyt hẽ nesaa do mahẽ̃nh. 16 Tii d' ỹ wén her'oot bë hã, hahỹỹ da ta kyy kerih doo gó P'op Hagä Do her'oot do hyb n'aa: "Taw'ããts hẽ baad had'op doo da bë baboo had'yyt hẽ, baad had'op do ỹ bawät do hyb n'aa",† näng P'op Hagä Do kyyh.

17 Bë ky n'aa etsẽẽ noo gó, "Ee" bë maneëënh do hyb n'aa P'op Hagä Doo, ji moo wät do hyb n'aa séd gó sahõnh hẽ taky n'aa etyy doo,‡ taw'ããts hẽ P'op Hagä Do bë hyb n'aa jew'yyk bë ỹỹm gó badäk hahỹỹ bä bë babok nä bä. Bë hapäh, badäk hahỹỹ dooh bë panang heh'äät do tado bä. 18 Tii da ỹ karẽn bë babok, bë hapäh do hyb n'aa ny hadoo doo me bë P'op Hagä Do bedëëb wät bë wahë makũ hanaa bë gadoo do daap ji bawät do mahẽ̃nh. Ta säm hahänh doo me, k'ããts tëg gabarëëh doo me, k'ããts tëg hawak doo me nado bë tabedëëb wät. 19 Bë tabedëëb wät Kristo majyyw me. Tak'ëp baad hadoo Kristo majyyw P'op Hagä Do matym gó. B'éé t'aah anyyw is do baad had'op doo, nesaa do kawug hõm hyb n'aa Judah buuj radahej'ëëp do hadoo ti Kristo. 20 Sahõnh hẽ badäk hahỹ P'op Hagä Do pahuunh do pooj jé P'op Hagä Do ky däng paa ji hyb n'aa da Kristo dajëp. Hỹỹ kä, tabedaa däg bä kä badäk hahỹỹ bä ji hawät do gawatsig hõm noo gó Kristo kaja däk bë tabed'ëëp hyb n'aa, 21 bëëh, ta hyb n'aa P'op Hagä Do hã h'yy kasadä doo. Ti né hẽ tii, dejëp do mahang Kristo ganä wät hanoo doo. Ti né hẽ tii, tak'ëp Kristo kawehëë däk hanoo doo. Ti hyb n'aa bë hajaa P'op Hagä Do hã bë h'yy ka'eeh. Bë hajaa ta hanaa baad bë gada ji hã taky däng doo.

22 Hỹỹ kä, Kristo ky n'aa hanäm do bë ky daheeh do hyb n'aa, baad tabenyyw däk bë h'yyb tym, dooh nesaa do bë h'yyb gó tawäd wäd bä. Ti hyb n'aa bë hajaa bë kamahẽ̃n heh'äät bë da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Ti hyb n'aa ỹ etsẽẽ bë hã, bë h'yyb gó naa baad bë kamahẽ̃n bë da hadoo doo. 23 P'aa hẽnh bë benäng do hadoo. Papuuj gó bë baboo däg kän ỹ hanäng péh. Ji yb sa wahëh gó dejëp do hanaa nado ta tii. Nadajëp do hanaa ta tii, P'op Hagä Do kyyh awäd had'yyt do nahänh do hanaa. 24 Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do ta ti ky n'aa hã:

"Jawii hadoo sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong doo.
Jawii ts'ooh hahänh do hadoo sa hetsóh, sa hejój.
Jawii tsawyy jëng. Tũũ ta ts'ooh kajäk.
25 Tii d' nado P'op Hagä Do kyyh.
P'op Hagä Do kyyh awäd had'yyt hẽ",§ näng kerih doo.

Jesus ky n'aa hanäm do bë ãã maher'ood wät do né hẽ ti P'op Hagä Do kyyh awäd had'yyt doo.

2

1 Ti hyb n'aa kä, taw'ããts hẽ bë eréd hõm sahõnh hẽ ji moo nesaa doo, ta wób ji wedii doo, j'ooj madäk doo me ji ky ken'yym doo, ta wób ma ji hyb n'aa jewës doo, ta see ji nu mer'oot doo, ji ky n'aa rejãã do na-ããj hẽ. 2 Taw'ããts hẽ karapee t'aah bii tak'ëp takarẽn doo da tak'ëp bë h'yyb padäg P'op Hagä Do kyyh hã. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do kyyh panyyg kamanekuunh do hã had'yyt hẽ bë h'yyb padäg, papuuj bë babong do kah'ũũm hyb n'aa had'yyt hẽ, tagadëëg ub, hỹ pong jé ta wë bë tabed'ëëp hyb n'aa kä. 3 Bë hapëë däk né hẽ, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky enyym né hẽ ji wë.

4 Taw'ããts hẽ bë ana had'yyt hẽ Kristo wë. Awäd had'yyt né tii. Pä nahänh do hadoo tii. Badäk hahỹỹ bä habong do raty n'aa gesyyg né paawä, P'op Hagä Do asëëw hõm do tii. P'op Hagä Do kamahẽ̃n do tii. 5 Ta wë bë ana had'yyt hẽ do hyb n'aa, pä nahänh do tób pan'aa hadoo bë hã na-ããj hẽ. P'op Hagä Do Sahee tób hadoo bë bahado däk

† 1:16 Rewitikos 11.44-45, 19.2, 20.7 ‡ 1:17 Dooh P'op Hagä Do asëëw bä ji mahang. Baad hadoo do moo bok doo, baad hadoo do hã taky n'aa etyy. Baad nadoo do moo bok doo, baad nadoo do hã taky n'aa etyy. § 1:25 Isajas 40.6-8

P'op Hagä Do an'oo bä, ër mahang ta Sahee
bawät do hyb n'aa. Tii d' tawén hadoo
bë hã, Isaraéw buuj sa ky n'aa rod tsyt hẽ
P'op Hagä Do wë kasëëw bong do hadoo bë
bahadoo hyb n'aa, ta Sahee hejój me P'op
Hagä Do bë j'aa etsë hyb n'aa, ta hã bë hyb
n'aa jew'yyk hyb n'aa kä. P'op Hagä Do
gadoo da ta hã bë j'aa etsë doo, Jesus Kristo
kyy gó bë bana do hyb n'aa. 6 Tii da né hẽ
P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot ta ti ky
n'aa hã. Hahỹỹ da takerii däk:

"Bë hyb n'aa matakä. Sijõn* bä ỹ daj'aat da
pä.
Pä tób ba n'aa, tób mesoo n'aa kasëëw däk
doo, tak'ëp ji kamahã̃n do tii.
Ta tii hã h'yy kasadä doo, dooh da tanu
mebyy bä", näng kerih doo.†

7 Bëëh, P'op Hagä Do her'oot do ky dah'eeh
doo, bë kamahã̃n ta ti pä hadoo doo, bë
kamahã̃n Kristo ỹ hanäng péh. Tii d' nado
panyyg ky nadah'eeh do sa hã. Sa hã kaja
däk hahỹ P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot
doo:

"Pä tób n'aa tahem'aa do ty n'aa ges'yyk
doo,
hỹỹ kä pä ta ba n'aa, mesoo n'aa däg."‡

8 Hahỹỹ da na-ããj hẽ takerii däk:

"Ta ti pä hadoo do hã ratsyym poo heo da.
Tũũ rakajäk da ta ti pä yb an'oo bä."§

Rawén tsyym poo heo do hadoo, P'op Hagä
Do panyyg hanäm do raky nadaheeh do hyb
n'aa. Tii da né hẽ P'op Hagä Do h'yyb däng
sa hã.

9 Bëë kä, P'op Hagä Do karapee tsyt hẽ,
nesaa do mahã̃nh P'op Hagä Do wë kasëëw
bong do bëëh. P'op Hagä Doo, sahõnh
bag'ãã̃s do karẽn do bë moo bok, Isaraéw
buuj sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë moo
bok do hadoo. P'op Hagä Do ma né hẽ
bëëh. Bë P'op Hagä Do asëëw hõm, tak'ëp
baad hadoo do tamoo wät do ta wób hã bë
metëëh hyb n'aa. Ti né hẽ ti bë tanaëëj wät
doo, ta bag tak'ëp hetsooh do mahang bë
babok hyb n'aa, bëëh, gadagyp do hadoo
doo gó habok do paah. 10 P'op Hagä Do
karapee nado bë p'ooj ub. Ta karapee däg
bë hỹỹ kä. P'ooj ub dooh bë tat'yyd mehĩĩn
nä bä. Bë tat'yyd mehĩĩn kän hỹỹ kä.

Nyy da ji bawät do ky n'aa hahỹỹh

11 Najis haa, badäk hahỹ nadoo do hyb
n'aa bë panang heh'äät doo, tak'ëp ỹ betsẽẽ
bë hã, bë ky dahé manä nesaa do ji h'yyb
säg karẽn doo. Ji h'yyb tym majĩĩ ta ti ji
h'yyb säg karẽn doo. 12 Taw'ãã̃ts hẽ baad
ub bë babok P'op Hagä Do sa h'yyb gó
nahapäh do sa mahang. Tii bä, bë raky
n'aa tapa né paawä, nesaa do bë moo bok
raher'ood né paawä, P'op Hagä Do hã raj'aa
etsë da sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa etyy
noo gó kä, baad hadoo do bë moo bok do
rabahapäh do hyb n'aa.

13 Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ër
babok do hã takawehëë däk do hyb n'aa,
taw'ãã̃ts hẽ bë ky daheeh sahõnh hẽ hyb
n'aa jewyk do ji rabag'ãã̃s doo. Bë ky dahé
Roma buuj sa wahë n'aa heh'äät ub doo.**
14 Bë ky dahé na-ãã̃j hẽ ta karapee ta kyy
gó bag'ãã̃s doo. Sa wahë n'aa heh'äät do
mejũũ ta tii, baad nadoo do moo b'ook do
rarejãã̃ hyb n'aa, baad habok do raweh'ëëh
hyb n'aa. 15 P'op Hagä Do karẽn baad hadoo
do bë moo bong, bë ky meduuk hyb n'aa ta
me h'yy ganehot doo, P'op Hagä Do hã h'yy
gatemah doo.

16 Dooh bë hã mejõ wät péh. Bë daaj hẽ
bë bahajaa bë hyb n'aa newë bä nyy da bë
babok, ny hadoo do bë moo bok. Ti hadoo
né hẽ, nesaa do bë moo bok do hyb n'aa
nado tii. P'op Hagä Do karom bëëh. Ti hyb
n'aa, taw'ãã̃ts hẽ takarẽn doo da bë babok.
17 Taw'ãã̃ts hẽ sahõnh hẽ bë weh'ëëh ta
wób. Taw'ãã̃ts hẽ bë kamahã̃n bë da hadoo
do Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Taw'ãã̃ts hẽ
P'op Hagä Do tak'ëp bë hyb n'aa jew'yyk.
Taw'ãã̃ts hẽ bë weh'ëëh Roma buuj sa wahë
n'aa heh'äät ub doo.

Sa karom Jesus hã h'yy ka'eeh do Peed maher'oot do ky n'aa hahỹỹh

18 Bëëh, sa karom, h'yyb eỹỹm doo me
P'op Hagä Do bë hyb n'aa jew'yyk do hyb
n'aa, taw'ãã̃ts hẽ bë ky dahé bë kariw n'aa.
Taw'ãã̃ts hẽ bë kariw n'aa ky en'yym do

* 2:6 Jerusarẽnh panang ti Sijõn . Isaraéw buuj na-ãã̃j hẽ ramaneëënh Sijõn . † 2:6 Isajas 28.16. ‡ 2:7 Saaw-Mo 118.22 § 2:8 Isajas 8.14 ** 2:13 Sesa ramaneëënh ti noo gó Roma buuj sa wahë heh'äät doo, hajõng häj n'aa bä bag'ãã̃s doo.

had'yyt nado bë ky daheeh. Taw'ããts hẽ ky
nes'aa do na-ããj hẽ bë ky dahé. [19] Ta tii d'
ỹ wén her'oot, P'op Hagä Do tsebé do hyb
n'aa ji wë, ta hyb n'aa ji gado bä daap ji hã
rarejãã doo. [20] Hỹỹ kä, bë h'yyb haj'aa hẽ
tado bä bë hã rarejãã doo, dooh bë hã raj'aa
etsë pé h'yyb jawyg gó bë gado bä tii. Hỹỹ
kä, baad hadoo do bë moo bok do hyb n'aa
tado bä bë hã rarejãã doo, h'yyb jawyg gó bë
gado bä, tii bä P'op Hagä Do tsebé da bë wë,
bë da taky n'aa edëng. [21] Bë P'op Hagä Do
naëëj wät h'yyb jawyk doo gó bë gadoo hyb
n'aa bë rarejãã doo, baad hadoo do bë moo
bok do hyb n'aa. Bë hyb n'aa newë hahỹỹh:
Kristo na-ããj hẽ ahob wät. Bë hyb n'aa né
hẽ tabahob wät. Tabawäd wät do hã bë hã
tametëëh nyy da bë babok. Tabawäd wät
doo da takarẽn bë babok. [22] Dooh Kristo hã
nesaa péh. Dooh tanoo kanesa bä.†† [23] Ta
hã raky n'aa rejãã bä, dooh tamebaaj bä.
Rarejãã noo gó, dooh teãm bä ta majĩĩ. P'op
Hagä Do moo gó takan'oo däk. Ti né hẽ
ta jawén sahõnh hẽ baad ky n'aa etyy doo,
Jesus hapäh. [24] B'aa kajatsëk do hã Kristo
bahob wät nesaa do ër moo bok do paah,
ër dejëp hyb n'aa hadoo nesaa do hã, ër ky
nadahé wät hyb n'aa nesaa doo, ỹ hanäng
pé tii, baad hadoo ër babok hyb n'aa kä.
Tahob wät ta rog bë bahub padëëk hyb n'aa.
[25] B'éé nepä bong do hadoo bë p'ooj ub. Hỹỹ
kä bë P'op Hagä Do mana kän p'aa hẽnh
b'éé hagã n'aa heh'äät do wë. Kristo, bë
hagã n'aa wë bë tamana kän.

3

Ajyy, ỹỹj sa ky n'aa hahỹỹh

[1] Ỹỹj, bë na-ããj hẽ. Taw'ããts hẽ bë ky
dahé bë patug. Tii bä, tanyy bä sa mahang
P'op Hagä Do kyyh ganadoo nä doo, ta
jawén tahyb n'aa pé Kristo hã rah'yy ka'eeh
rabahapäh bä kä nyy da baad sa ãj rababok.
Dooh hyb n'aa sa ỹỹm ky n'aa h'ũũm pé sa
patug rah'yy ka'eeh hyb n'aa, [2] ta ti rahapäh
do hyb n'aa da nyy da baad had'op bë babok
P'op Hagä Do bë weh'ëëh do hyb n'aa.
[3] Taw'ããts hẽ dooh j'ooj hẽ ji padedëëk do bë
hetsóh. Hahỹỹ d' ỹ hanäng pé tii: Taw'ããts
hẽ dooh ta see mo n'aa hadoo pé ji sëën bë
ramahetsóh do tii. Taw'ããts hẽ dooh k'ããts
tëg gabarëëh do s'ëëb, saroor tak'ëp ky n'aa
gebah do na-ããj hẽ bë hetsóh. [4] Taw'ããts hẽ
bë h'yyb gó hanäng doo me bë kahets'ooh.
Kaja hẽ bë h'yyb bë mahũũm do ta wób sa
wë, h'yyb jawyg gó bë babok do na-ããj hẽ,
ti né hẽ bë hetsó nahänh doo. Ti né hẽ
tak'ëp baad hadoo P'op Hagä Do matym gó.
[5] Tii da né p'ooj ub ỹỹnh baad P'op Hagä
Do karẽn doo da habong doo, ta hã h'yy
kasadä do rabahed'oo paah. Baad rababok
doo, ti sa hetsóh. Sa patug paa raky daheeh.
[6] Tii d' paa m' Sarah bad'oo. Ta patug,
Abaraãm paa m' taky daheeh. "Wahëh ỹ
n'aa", ta patug tamaneëënh. Sarah hadoo
bëëh, baad hadoo do bë moo boo bä, dooh
hyb n'aa bë jeỹỹm pé P'op Hagä Do hã bë
h'yy kasadä do hyb n'aa.

[7] Bëë kä, ỹỹm näng doo, taw'ããts hẽ baad
ub bë babok bë ỹỹm wë. Bë hapäh, dooh
denaa hẽ rahejooj bä bë mahãnh. Taw'ããts
hẽ bë weh'ëëh bë ỹỹm bë nemuun ragadoo
do hyb n'aa ji edëb had'yyt do P'op Hagä Do
pa, taky enyym doo gó ji P'op Hagä Do anoo
doo. Taw'ããts hẽ tii da bë aboo bë ỹỹm wë,
bë ky n'aa etsẽẽ do P'op Hagä Do gadoo hyb
n'aa.*

*Sahõnh h*ẽ tamaher'oot do ky n'aa
hahỹỹh

[8] Bë sahõnh hẽ ỹ maher'ood kän hỹỹ kä.
Ỹ karẽn séd bë h'yyb hedo had'yyt hẽ. Ỹ
karẽn bë h'yyb en'yym bë da hadoo doo,
baad tanado bä sa hã. Ỹ karẽn bë kamahãn
bë da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh doo.
Taw'ããts hẽ bë t'yyd mehĩĩn bë da hadoo
doo. Taw'ããts hẽ bë kadad'uu bë da hadoo
do sa wë. [9] Nesaa do ramoo boo bä bë hã,
bë abaaj manä nesaa doo me. Bë raky n'aa
rejã bä, bë abaaj manä ky n'aa rejãã doo me.
Taw'ããts hẽ bë abaaj bë ky n'aa edëng doo
me. Ta tii da baad ub bë babok hyb n'aa né
hẽ bë P'op Hagä Do wén naëëj wät. Ta tii
da baad bë aboo bä, bë da P'op Hagä Do ky
n'aa edëng. [10] Tii d' ỹ wén her'oot, ti né hẽ
ti Saaw-Mo hã ji hã taky däng doo:

"Jé karẽn do tsebee gó hawät doo,
jé karẽn do baad tawäd bä,
taw'ããts hẽ dooh ta wób taky n'aa rejã bä.
Taw'ããts hẽ dooh tawad'ii bä.
[11] Tii d' karẽn doo, taw'ããts hẽ teréd hõm
nesaa doo.

†† 2:22 Isajas 53.9 * 3:7 Ji rejã bä ji ỹỹm, ji ky n'aa rejã bä, ji hajẽẽw bä, dooh P'op Hagä Do gado bä ta hã ji ky n'aa etsẽẽ doo.

Taw'ããts hẽ baad hadoo do tamoo wäd kän.
Taw'ããts hẽ h'yyb nyyw gó had'yyt hẽ
tabawät ta wób sa wë.
12 Tii d' tawén hadoo,
baad had'yyt hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
bahag'ããs baad habok doo.
Tagadoo ta hã raky n'aa etsẽẽ doo.
Tii d' nado nesaa do moo b'ook do sa hã.
Tanoo baad ranabok hyb n'aa", näng kerih
doo.†

13 Baad hadoo do bë karẽn bä bë moo boo
bä, dooh bë hã baad nadoo do ramoo bok
péh. 14 Ti hado né paawä, baad hadoo do
bë moo bok do hyb n'aa bë ahoop ran'oo
bä, bë da P'op Hagä Do ky n'aa edëng. Bë
eỹỹm manä sa hã. Bë hyb n'aa tón manä
bë hã ramoo bok doo. 15 Taw'ããts hẽ Kristo
bë hyb n'aa jew'yyk bë h'yyb gó. Ti né
hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do sahõnh hẽ
hag'ããs doo. Taw'ããts hẽ bë maher'ood
had'yyt hẽ sahõnh hẽ sa hã, h'ëëd hyb n'aa
Kristo hã bë h'yy kasadä, reaaj bä bë hã. 16 Sa
hã bë maher'oot bä, taw'ããts hẽ kaja hẽ bë
h'yyb bë mahũũm sa wë. Taw'ããts hẽ bë
weh'ëëh he'aanh doo. Taw'ããts hẽ baad bë
aboo had'yyt hẽ bë h'yyb bë hã hẽ taky n'aa
tapa mahẽnh. Tii bä nu mebyk da nesaa doo
me her'oot do baad bë babok do ky n'aa hã.
Kristo hã h'yy kata däk do hyb n'aa baad bë
babok do hyb n'aa bë ky n'aa rejãã do nu
mebyk da.

17 Taw'ããts hẽ né hẽ ji ahoop nesaa do
ji moo wät do säm. Ti hadoo né hẽ, ta
bahẽnh baad ub baad hadoo do ji moo wät
do hyb n'aa ji ahob bä, tii d' P'op Hagä Do
karẽn bä ji hã. 18 Ta tii d' ỹ wén her'oot,
sét nuu me Kristo bahoop dajëb. Kristo,
baad had'op doo, baad nadoo do habok do
sa hyb n'aa tabahoop dajëb, P'op Hagä Do
wë bë tamanaa hyb n'aa. Ta hub radajëëb
wät paah. Tii bä taganä wät p'aa hẽnh P'op
Hagä Do Sahee an'oo bä. 19-20 Ta Sahee gó,
Kristo maher'oot paa panyyg ky nadah'eeh
do Nowéh hawät noo gó habong do sa hã,
h'yyb jawyg gó P'op Hagä Do gada noo gó
marakate kajaa bä kä.‡ Raky nadaheeh do
hyb n'aa paah, tabanesaa hẽnh sa h'yyb
tym P'op Hagä Do dewäts hõm. Tahag'yyp
noo gó, marakate gó pawóp its, 8 hedoo
doo, raked'ëëp naëng hag'yyp do mahẽnh.
21 Naëng mahẽnh Nowéh raked'ëëp do paah,
ji nu kemuun do heen n'aa hadoo tii, da
hẽ nesaa do mahẽnh ji tamed'ëëp doo. Ji
ehop do hasus do mahẽnh nado ti ji nu
kemuun doo. Ji wén nu kemuun, ji h'yyb
tym baad hado däk do ji betsẽẽ hyb n'aa
P'op Hagä Do hã. Jesus Kristo ganä wät do
hyb n'aa ër edëb bong nesaa do hã ji P'op
Hagä Do ky n'aa ety mahẽnh. 22 Hỹ pong
jé Jesus Kristo basëëk, P'op Hagä Do hub
hadäk hẽnh, tabag'ããs doo bä tabawäd däg
kän. Ããs, sahõnh hẽ kabaj'aa do hejój enäh
do hã na-ããj hẽ tamejõ däg kän.

4

P'op Hagä Do hyb n'aa ji bawät do ky n'aa hahỹỹh

1 Ti hyb n'aa kä, Kristo ahob wät do
hyb n'aa badäk hahỹỹ bä tabawät noo gó,
taw'ããts hẽ Kristo h'yyb hado däk bë h'yyb.
Taw'ããts hẽ bë gadoo bë ahoop doo. Jé
hahob wät doo, dooh nesaa do hã tah'yyb
däg wäd bä had'yyt hẽ. 2 Dooh nesaa do ji
h'yyb karẽn do jawén tawäd wäd bä badäk
hahỹỹ bä tabawät nä bä, P'op Hagä Do
karẽn do hã tah'yyb däg kän. 3 Jããm hẽ dó
p'ooj ub bë moo bok do paah, P'op Hagä Do
sa h'yyb gó nahapäh do rabad'oo doo da. Tii
d' bë moo boo manä wäd. Sa ỹỹm nadoo
do sii, sa patug nadoo do sii rabahe'ỹỹh
tii. Sa h'yyb karẽn do jawén ta ti hedoo do
rababok. Jarakë hedoo do hã rabaoom. Ta
bahẽnh rabawëh, rabeëëk. Jäm ramoo bok
rah'yy karẽn doo da rabeëëk hyb n'aa. Sa
kabarii raweh'ëëh hyb n'aa tak'ëp taw'ããts
hẽ nadoo do ramoo bok. 4 Hỹỹ kä, rahapäh
do hyb n'aa dooh ta tii da sa sii bë aboo
boo bä, bë rahyb n'aa meuunh, bë raky
n'aa rejãã. 5 Da hẽ bë raky n'aa rejã né
hẽ paawä, ti awät da ti noo gó P'op Hagä
Do matym gó rabab'ëëh bä rakaher'oot hyb
n'aa ta hã kä. P'op Hagä Do hedëp nä doo,
dejëp do paa sii hẽ ky n'aa etyy do wë kä
rakaher'ood kän. Baad nadoo do ta säm
ragadoo da. 6 Sahõnh hẽ raky n'aa kety däk
hyb n'aa da P'op Hagä Do matym gó, Kristo

† 3:12 Saaw-Mo 34.13-17 ‡ 3:19-20 Dooh baad ji hapëë bä nyy da Peed hanäng péh. Hahỹỹ da apäh tahanäng pé tii: Panyyg ky nadah'eeh do Nowéh maher'oot paa rat'yyd kamehĩĩn hyb n'aa paawä. Nowéh her'oot do hã Kristo Sahee her'oot paah.

hã h'yy ka'eeh do paa dejëb bong do hã
na-ããj hẽ takaher'ood däk paa rababok nä
noo gó Kristo ky n'aa hanäm doo. Ta ky
n'aa hanäm do takaher'ood däk paa sa hã,
dajëb hã sa hub ky n'aa ety däg né hẽ paawä
sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong doo da,
sa h'yyb tym bedëp hyb n'aa P'op Hagä Do
pa, takarẽn doo da.

7 Edaa däg kän sahõnh hẽ tagawatsik doo.
Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ baad bë hyb n'aa
newë, baad bë hyb n'aa matakä. Taw'ããts
hẽ bë h'yyb bë mesoo ji h'yyb karẽn do
jawén bë nabok hyb n'aa, baad ub bë ba-
hajaa hyb n'aa bë ky n'aa etsẽẽ. 8 Hahỹ ti
tak'ëp ỹ betsẽẽ bë hã: Ỹ karẽn tak'ëp bë
kamahã̃n bë da hadoo doo. Jé kamahã̃n doo,
hajõng baad nadoo do tahyb n'aa mabaan
ta da hadoo do hã. 9 Taw'ããts hẽ tsebee
gó bë gadoo bë tób yt hã bë da hadoo do
Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Bë ky n'aa jõg
manä ta ti p'ãã. 10 Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ
bëëh, bë masaa ta wób P'op Hagä Do Sahee
hanaa bë gado däk doo me. Hajõng tanoo
ër hã ër moo mabok hyb n'aa. Ti hyb n'aa
taw'ããts hẽ baad bë bad'oo bë gadoo doo
me, sa kaser n'aa baad moo bok doo da
sa kariw n'aa hanoo doo me hadoo. 11 Bë
kahet'aa bä, P'op Hagä Do ky n'aa ta wób
maher'oot doo, taw'ããts hẽ hahỹỹ da tahyb
n'aa newëë: "P'op Hagä Do kyyh né hẽ ti
ỹ her'oot doo", näng da ta h'yyb gó. Dooh
taky gabuuj tado bä. Bë mahang ta wób
masa doo, taw'ããts hẽ P'op Hagä Do hejój
me ta hã tanoo doo me tamasa. Taw'ããts
hẽ tii da né hẽ bë bad'oo tii, Jesus Kristo
bë tamasa do hyb n'aa P'op Hagä Do j'aa
ketsëë däk hyb n'aa. Ỹ karẽn Jesus Kristo
kawehëë däg had'yyt hẽ. Ỹ karẽn sahõnh
hẽ sa bahã̃nh tabahejoonh, takabaj'aa. Ỹỹ.
Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.

12 Najis haa, bë h'yy gabedo manä bë
wë kametyy do bawät do hyb n'aa, bë hã
rakamajẽ bä, bë rarejã bä. Ji ahoop né
hẽ. 13 Taw'ããts hẽ bë tsebee Kristo ahoop
do hã séd bë h'yyb hedo däg bä kä. Tii
bä kä, Kristo matëëh bä kä, ta kabaj'aa
do kametëëh bä kä, tak'ëp da bë tsebé da.
14 Kristo hyb n'aa bë raky n'aa rejã bä, bë
P'op Hagä Do ky n'aa edëng da, ta Sahee
tak'ëp kabaj'aa do bë hã tabawäd had'yyt
hẽ do hyb n'aa. 15 Nesaa do bë ahob bä,
taw'ããts hẽ dooh ta see bë daj'ëëp do hyb
n'aa tado bä bë ahoop doo, dooh bë ets'ëëk
do hyb n'aa tado bä, dooh nesaa do bë
moo bok do hyb n'aa tado bä, dooh na-
ããj hẽ ta wób hã bë nu so bä do hyb n'aa.
16 Hỹỹ kä, Kristo hã bë h'yy ka'eeh do hyb
n'aa tado bä nesaa do bë ahoop doo, tii bä
taw'ããts hẽ dooh bë nu mebyy bä. Taw'ããts
hẽ P'op Hagä Do hã bë j'aa etsë Kristo hã
h'yy ka'eeh do bë bahadoo do hyb n'aa.
17 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa etyy
noo gó, pooj jé ta karapee taky n'aa etyy
da. Kaja däk hỹỹ kä ëër, ta karapee, taky
n'aa etyy doo. Pooj jé ta karapee taky
n'aa ety bä, tii bä ta wób, P'op Hagä Do
panyyg hanäm do ky nadah'eeh doo, dooh
da rakedëëb bä. 18 Baad P'op Hagä Do matym
gó habok do rakedëëb né paawä, hejoonh
né tii. Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do hã h'yy
kana'eeh doo, nesaa do moo b'ook doo,
dooh né da rakedëëb bä. 19 Ti hyb n'aa
kä, P'op Hagä Do karẽn doo da hah'oop
doo, taw'ããts hẽ baad hadoo do had'yyt hẽ
ramoo bok. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Doo, ji
pahuuj wät do hã rah'yy kasadëë had'yyt
hẽ. Ti dooh ji taky n'aa ehỹỹd bä. Tamoo
wät né da ji hã taky däng doo.

5

Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa, ta wób na-ããj hẽ tamaher'oot do ky n'aa hahỹỹh

1 Bë nemuun Jesus hã h'yy ka'eeh do
sa wahë n'aa see ỹ bahadoo do hyb n'aa,
Kristo ahob wät do ỹ hapäh do hyb n'aa
paah, Kristo sii ta bag tak'ëp gabarëëh doo
gó ta pa ta jawén ỹ bawät do hyb n'aa, ỹ
maher'oot bëëh, Jesus hã h'yy ka'eeh do
sa wahë n'aa. 2 Baad bë hagãã P'op Hagä
Do karapee bë hã P'op Hagä Do anoo do bë
bahag'ããs hyb n'aa. P'op Hagä Do masããh
b'éé hadoo tii.* H'yyb hedoo doo me, P'op
Hagä Do karẽn doo da bë hagãã sa hã.
Taw'ããts hẽ dooh bë hã kamejũũ do hyb
n'aa tado bä. Ta säm jawén hyb n'aa nado
tii. Bë hagãã sa hã baad bë h'yyb gó. 3 Bë
hyb n'aa newë hahỹỹh: Sa danäh sa hã

* 5:2 Ji masããh b'éé ji nahagãã bä, jé pad'yyt hẽ rababoo däk sa waa jawén. Rakanapëë boo tii bä. Dooh rahapëë wät sa tyw n'aa. Ti hyb n'aa ta hagã n'aa hagãã had'yyt hẽ. Ti hadoo Jesus hã h'yy ka'eeh do hã. Ti hyb n'aa b'éé ky n'aa gó tabeh'ũũm.

tak'ëp mejũũ do nado bëëh. P'op Hagä Do
karapee ti bë hag'ããs doo. Taw'ããts hẽ baad
bë babok, bë hã rabahapäh hyb n'aa nyy
da baad ji bawät. 4 Tii bä kä, Kristo, b'éé
hagã n'aa sa wahë n'aa kajaa bä kä, Kristo
matëëh bä kä, bë kawehëë däk sahõnh hẽ
sa matym gó tan'oo bä. Ta ti bë hã tanoo
doo, dooh tahëëj bä. 5 Bëë kä, papuuj hedoo
doo, taw'ããts hẽ bë ky dahé Jesus hã h'yy
ka'eeh do sa wahë n'aa hedoo doo.

Bë sahõnh hẽ, pahëëw hedoo doo,
maruus hedoo doo, wahëh hedoo do na-ããj
hẽ, taw'ããts hẽ bë kadad'uu séd demuun bë
da hadoo do wë. Sa bahãnh bë edoo manä
bëëh, hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do
her'oot do hyb n'aa:

"P'op Hagä Do hyb n'aa wareem kasab'ee do hã.
P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn kadad'uu doo,
P'op Hagä Do ky enyym sa hã."†

6 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ bë kadad'uu
P'op Hagä Do tak'ëp hejoonh do wë, bë
taweh'ëëh hyb n'aa tah'yyb däng do noo
gó kajaa bä kä. 7 Baad ub bë P'op Hagä
Do bahag'ããs. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë
kadad'uu ta wë, bë an'oo ta wë sahõnh hẽ
bë hyb n'aa newëë doo, bë hyb n'aa natón
hyb n'aa.

8 Taw'ããts hẽ baad bë hyb n'aa newë,
taw'ããts hẽ bë hyb n'aa matakä. Awad
kawajããn do reãw häd näng do hadoo,
jé pad'yyt hẽ hawät do ta tä hesoos do
tabawëh hyb n'aa hadoo bë majĩĩ Dijab.‡
Tesoos jé tarejãã hyb n'aa. 9 Taw'ããts hẽ bë
kahejój ta wë. Bë an'oo manä bë tah'yyb
wareem. Baad bë h'yy kae had'yyt hẽ Jesus
Kristo hã. Bë hapäh, jé pad'yyt hẽ badäk
hahỹỹ hã bë wakããn hedoo do Jesus hã
h'yy ka'eeh do rahoop bë ahoop doo da.
Jé pad'yyt hẽ bë wakããn hedoo do rarejãã.
10 Banadawëët bë ahob wät do jawén paa bä,
p'aa hẽnh da baad tabahado däk sahõnh
hẽ bë hã P'op Hagä Do an'oo bä da. Baad
ub bë h'yy kae had'yyt hẽ tan'oo bä. Bë
da tah'yyb hej'oonh. Dooh da bë h'yy gejë
hõm bä tan'oo bä. P'op Hagä Doo, tak'ëp ji
wë taky enyym doo, bë tanaëëj wät ta pa ta
bag tak'ëp gabarëëh do mahang bë babok
hyb n'aa, Jesus Kristo hã bë h'yy kata däk
do hyb n'aa. 11 Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ P'op
Hagä Do bagãã had'yyt hẽ. Ỹỹ. Tii d' né hẽ.
Taw'ããts hẽ.

Sa hã Peed kedëë hõm do ky n'aa hahỹỹh

12 Siras ỹ tamasaa wät hahỹ bë ỹ ma erih
do hã. Hãj ỹ hadoo do h'yy kaneh'ỹỹt do tii,
hã ỹỹ. Ganapog is doo me bë ỹ ma erii wät
bë ỹ h'yyb en'yym hyb n'aa. P'op Hagä Do
ky enyyw had'yyt hẽ bë hã ỹ erii wät do hã
bë ỹ metëëh. Taw'ããts hẽ taky enyym doo
gó bë aboo had'yyt hẽ. Bë h'yy gejë hõm
manäh.

13 Jesus hã h'yy ka'eeh do Babirõn§
panang bä habong doo, bë nemuun P'op
Hagä Do wë kasëëw bong doo, bë m' rahyb
n'aa esee. Maah-Ko, tah ỹ hadoo do bë m'
tahyb n'aa esee na-ããj hẽ. 14 Taw'ããts hẽ
baad bë edëë bë da hadoo doo.

Ỹ karẽn bëëh, Kristo hã h'yy kata padëëk
doo, h'yyb nyyw gó bë babok.

Jããm hẽ kä.

† 5:5 Proweh-Bijos 3.34 ‡ 5:8 Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab. § 5:13 Roma panang né tii. Ta see pé noo gó Roma ramaneëënh Babirõn .

2 Peed
Ta jawén Jesus hã h'yy ka'eeh do hã Peed ma erih do hahỹỹh

1 Simaw Peed, Jesus Kristo karom, ta
mejũũ do see ỹ ti hỹỹh. Ỹ edëng bëëh, ãã
nemuun Jesus Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do
hã h'yy ka'eeh doo. Baad had'op ti Jesus
Kristo P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh doo,
ër h'yyb tym dëëb. Baad had'op tabahadoo
do hyb n'aa ër hã tabanoo P'op Hagä Do
hã ër h'yy ka'eeh hyb n'aa. Tak'ëp baad
ub ta ti ër h'yy ka'eeh do ër hã tanoo doo.
2 P'op Hagä Doo, Jesus ër Wahë N'aa na-ããj
hẽ bë bahapäh do hyb n'aa bë h'yyb gó, ỹ
karẽn tak'ëp P'op Hagä Do ky enyym bë wë,
ỹ karẽn baad had'yyt hẽ bë tah'yyb en'yym.

Tak'ëp ji hyb n'aa tam'aah baad had'yyt hẽ ji bawät hyb n'aa ky n'aa hahỹỹh

3 Ta hejój me P'op Hagä Do an'oo däk ër
hã sahõnh hẽ baad hadoo doo, ji bahajaa
hyb n'aa papuuj gó, takarẽn doo da ji bawät
hyb n'aa. Ta ti tawén n'oo däk ër hã, Kristo,
ër tanaëëj wät do ër hapëë däg kän do
hyb n'aa ër h'yyb gó. Ta kabaj'aa doo me,
tak'ëp taky enyym doo me ër tanaëëj wät ta
karapee ër bahadoo hyb n'aa. 4 Ta kabaj'aa
do hyb n'aa, tak'ëp taky enyym do hyb n'aa
na-ããj hẽ, tak'ëp baad hadoo doo, tak'ëp
ji kamahẽn do taky däng paa ër hã. Ta
ti ër hã taky däng do an'oo bä, baad P'op
Hagä Do bawät doo da ër babok hyb n'aa.
Ër hã taky däng do tan'oo bä na-ããj hẽ ër
bedëp hyb n'aa, Jesus hã h'yy kana'eeh do
sa h'yyb karejãã do mahẽnh. Nesaa do ji
h'yyb säg karẽn do jawén rababok do hyb
n'aa sa h'yyb karejãã tii.

5 Ta ti hyb n'aa né hẽ, taw'ããts hẽ tak'ëp
bë hyb n'aa tam'aah takah'ũũm hyb n'aa bë
h'yy ka'eeh doo. Taw'ããts hẽ baad had'yyt
hẽ bë babok. Taw'ããts hẽ bë hyb n'aa
tam'aah bë h'yy ganäng hyb n'aa P'op Hagä
Do karẽn do hã. 6 Taw'ããts hẽ bë h'yyb bë
mesoo, bë h'yyb karẽn do jawén bë nabok
hyb n'aa. Taw'ããts hẽ h'yy ganajëng doo
me bë baboo had'yyt hẽ. Taw'ããts hẽ P'op
Hagä Do karẽn doo da bë babok. 7 Taw'ããts
hẽ bë kamahẽn bë wakããn hedoo doo, bë
nemuun Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Taw'ããts
hẽ bë kamahẽn sahõnh hẽ ta wób. 8 Sahõnh
hẽ ta ti takahũũm bä had'yyt hẽ bë h'yyb
gó, dooh daap hẽ tado da tii bä Jesus Kristo,
ër Wahë N'aa bë hapäh doo. Baad hadoo
ta hanaa tii. 9 Tii d' nado ỹ etsén wät doo
da nabok do hã. Baad rabanahapäh do
hadoo tii. Ty temah do hadoo.* Ramabaan
nesaa do sa hã hanäng do paa kawug hõm
doo. 10 Ti hyb n'aa, wakãn haa hedoo doo,
taw'ããts hẽ ta bahẽnh bë hyb n'aa tam'aah,
P'op Hagä Do naëëj wät do wób né bëëh,
bë metëëh hyb n'aa, P'op Hagä Do asëëw
hõm do wób né bëëh, bë metëëh hyb n'aa.
Sahõnh hẽ ta ti bë hã ỹ ets'ẽẽ wät do bë moo
boo bä, dooh né da bë h'yy keréd hõm bä
P'op Hagä Do hã. 11 Tii bä, baad bë P'op Hagä
Do gadoo da Jesus Kristo, ër Wahë N'aa, ër
h'yyb tym dëëb tabagãã had'yyt doo bä.

Te hub né hẽ Jesus mejũũ do rama metëëk do ky n'aa hahỹỹh

12 Bë hapëë däg né paawä bë ỹ ma erii wät
do ky n'aa, baad bë gado däg né paawä bë
h'yyb gó baad hadoo do ky n'aa bë rama
met'ëëg wät doo, ỹ karẽn bë hyb n'aa es'ee
had'yyt hẽ ta tii. Dooh ỹ h'yy gajëë hõm bä
bë ỹ maher'oot doo, bë manabaan hyb n'aa.
13 Hã ỹỹ, taw'ããts hẽ tii da bë ỹ maher'ood
had'yyt hẽ badäk hahỹỹ bä ỹ bawät nä bä,
14 edaa däk ỹ bahapäh do hyb n'aa badäk
hahỹỹ bä ỹ bawät do gawatsik. Ër Wahë
N'aa, Jesus Kristo metä wät ta ti hã ỹỹ.
15 Edaa däk ỹ dajëp doo. Ti hyb n'aa ỹ karẽn
sahõnh hẽ ỹ moo wät ỹ hajaa doo, badäk
hahỹỹ bä ỹ bawät nä bä, ỹ dajëp jawén paa
bä na-ããj hẽ bë hyb n'aa es'ee had'yyt hẽ
hyb n'aa ta ti bë ỹ maher'ood wät doo.

16 Ër Wahë N'aa Jesus Kristo hejój ky
n'aa bë ãã maher'oot noo gó, p'aa hẽnh
da tamatëëh bë ãã maher'oot bä, dooh sa
panyyg ub h'yy ganyy gó sa daaj hẽ rahyb
n'aa newëë do ãã ky s'ũũd bä. Ãã daaj
hẽ né hẽ ãã matym me ãã bahapäh tak'ëp
ta kabaj'aa doo, 17-18 waëë P'op Hagä Do wë
kasëëw hõm do jó. Ta tii bä P'op Hagä Doo,
ta Yb, weh'ëëh ta hã, ta bag tak'ëp gabarëëh
doo gó tabawät tabanoo na-ããj hẽ. Hahỹỹ
da P'op Hagä Do kyyh ta hã: "Hahỹ tah

* 1:9 Dooh rah'yy gah'ood bä P'op Hagä Do karẽn do hã, tahanäng pé tii. † 1:17-18 Matew 17.5, Maah-Ko 9.7, Rukas 9.35

ỹỹ, tak'ëp ỹ kamahẽn up doo. Baad ỹ h'yy gadajang ta wë",† näng mäh. Ãã daaj hẽ ãã maa napäh ta kyyh, Jesus sii ta tii bä ãã bab'ëëh bä.

19 Ta ti ãã bahapäh, ta ti ãã maa napäh do hyb n'aa na-ããj hẽ, ta bahẽnh baad ãã bahapäh te hub né hẽ Kristo matëëh do ky n'aa hã P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paah. Ti hyb n'aa ỹ karẽn paawä baad bë hyb n'aa matakä Kristo ky n'aa rerih do paa hã. Ta bag atsëm ta tyw n'aa ji hã tametëëh do hadoo rerih do paah. P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do hã bë hyb n'aa matakä bä bë da hapäh ny hadoo do ji ky daheeh, ny hadoo do noo kanesa doo. Taw'ããts hẽ rerih do bë ky dahé had'yyt hẽ Kristo matëëh bä kä. Tii bä kä, baad Kristo bë da tah'yy gan'yyh P'op Hagä Do hã. Watom tapaj'ëë bä hana do hadoo bë hã Kristo. 20 Hahỹ ti baad ỹ karẽn bë hyb n'aa newëë: Dooh sa hanaa tado bä P'op Hagä Do kyy kerih doo gó ta ky n'aa rod rerii bong do paah. 21 Dooh sa hanaa tado bä ta jawén hawät do ky n'aa raher'oot do paah. P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm paa tii, P'op Hagä Do kyyh ramaher'oot hyb n'aa.

2

Ma matëg oow ky n'aa hahỹỹh

1 Isaraéw buuj mahang P'op Hagä Do ky n'aa rod oow, noo kanesa doo, rababong do paa hadoo, bë mahang na-ããj hẽ ti anäng da ma matëg oow. Ky kamep'ëëh doo me rama metëëk da te hub nadoo doo. Kristo, sa kariw n'aa, sa danäh, tadajëp doo me tedëëb wät do sa hã, ramakyys da. Jé sa kyyh maa newëë do reréd hõm da Jesus hã rah'yy ka'eeh do paah. Ti hedoo do ma matëg oow nayyw hẽ sa daaj hẽ sa ky n'aa katakyyk baad nadoo do hã. Gawatsig hõm da. 2 Hajõk da ky s'ũũt ma matëg oow. Nu meby n'aa näng do ma matëg oow ramoo bok do ramoo bok da na-ããj hẽ. Sa hyb n'aa Jesus hã h'yy kana'eeh do baad nadoo doo me raher'oot da ta tyw n'aa heh'äät doo. 3 Tak'ëp ta säm hã rah'yy kajäk do hyb n'aa, sa panyyg sa daaj hẽ rahyb n'aa newëë doo me ma matëg oow bë da rawedii, bë wë hanäng do bë anoo hyb n'aa sa hã. P'ooj däg P'op Hagä Do h'yyb dëë däk nesaa do hã taky n'aa etyy ta tii. P'op Hagä Do rejãã né da tii. Dooh da rakedëëb bä. 4 Dooh P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn bä ããs wób p'ooj ub nesaa do moo bok doo. Tabanesaa hẽnh tadewäts bëëh tii, t'õp gadagyp doo gó. Ta tii bä ragada P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó sa hã. 5 Dooh na-ããj hẽ P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn bä ta hã waneh'ëëh do p'ooj ub habok doo, hag'yyp do tamejũũ noo gó sa wë. Jããm hẽ Nowéh tabed'ëëp naëng hag'yyp do mahẽnh, setsi ta sii habok do sii hẽ. Nowéh tii, ta wób tamaher'ood had'yyt hẽ P'op Hagä Do karẽn doo da rababok hyb n'aa paawä. 6 P'op Hagä Do ky n'aa etyy paa panang Sodoma, Gomoha häd enäh do ta babuj n'aa sii hẽ tëëg hõõ me, sahõnh hẽ tagawatsig hõm hyb n'aa. Jããm hẽ ta ooj mad'aak paah, tak'ëp hadoo do tamo haj'aa haj'aa. Sa hã tabad'oo do hã tametëëh nyy da tamoo wät da P'op Hagä Do waneh'ëëh do sa hã. 7 Jããm hẽ panang buuj mahang tabed'ëëp Róh, baad ub, P'op Hagä Do karẽn doo da hawät doo. Tak'ëp Róh h'yy katón paa tak'ëp baad nadoo do nanäng P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do ramoo bong do hyb n'aa sa hã hanäng doo me. 8 Sa mahang Róh bawät paah. Ta ẽh hã had'yyt hẽ Róh, P'op Hagä Do karẽn doo da hawät do ahoop paa ta h'yyb gó, tahapäh do hyb n'aa, tamaa napäh do hyb n'aa na-ããj hẽ nesaa do panang buuj ramoo bok doo. 9 Hỹỹ kä, ta tii da P'op Hagä Do t'yyd manehĩĩn do hyb n'aa paa nesaa do moo heb'ooh doo, tii da tabed'ëëp do hyb n'aa paa baad habok doo, ji hapäh hahỹỹh: P'op Hagä Do hajaa né hẽ takarẽn doo da habok do tabed'ëëp hejoonh do sa hã kametyy do mahẽnh. P'op Hagä Do hajaa na-ããj hẽ tarejã had'yyt hẽ nesaa do moo heb'ooh doo, sahõnh hẽ taky n'aa etyy noo gó kajaa bä kä.* 10 Tarejãã do mahang tak'ëp sa bahẽnh tarejãã da nesaa do sa h'yyb säg karẽn do jawén habok do hyb n'aa nu meby n'aa näng do sa hã hanäng doo me moo bok doo, baad nahado bong do hajaa do P'op Hagä Do matym gó. Sa bahẽnh P'op Hagä Do rejãã da tamejũũ do mak'yys doo.

* 2:9 Jesus matëëh noo gó P'op Hagä Do ky n'aa etyy da sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habok do paah, ããs sii hẽ. Nesaa do moo heb'ooh do taky n'aa etyy da banesaa hẽnh rahob had'yyt hẽ hyb n'aa. Nahëëj tii bä rahoop doo.

Sa hã hẽ ma matëg oow rah'yy kasab'ee.
Rah'yy karẽn doo da ramoo bok. Dooh raky
daheeh péh. Dooh rajeỹỹm pé ta tii. Ti hyb
n'aa, dooh rajeỹỹm bä kabaj'aa do nes'aa
padëëk do raky n'aa rejã bä. 11 Ããs kä, ma
matëg oow sa bahãnh hejooj né paawä, sa
bahãnh rahyb n'aa jewyg né paawä, dooh
raky n'aa rejãã doo me Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do matym gó raky n'aa tapa bä
kabaj'aa do nes'aa padëëk doo. 12 Har'ëëng
hadoo ti ma matëg oow. Dooh har'ëëng
rah'yy genä bä. Ti abong har'ëëng ji masoo
hyb n'aa, ji nabooh hyb n'aa. Har'ëëng
h'yy ganenäh do hadoo ma matëg oow
ỹ wén näng, tak'ëp baad nadoo doo me
rabaher'oot ranahapäh do hã. Ti hyb n'aa
P'op Hagä Do gawats'iik da tii, har'ëëng ji
nabooh do hadoo. 13 P'op Hagä Do rejãã da
ta tii, ta wób rarahejãã do mabaj. Baad ub
sa hã pé adëb bä sii hẽ rah'yy karẽn doo
da rababok, baad nado né paawä, nu meby
n'aa nyy né paawä ti rah'yy karẽn doo. Séd
hã bë bawëh noo gó ragen'aak baad nadoo
do sa h'yyb säg karẽn do ramoo bok bë
sii rawëë bä. Baad nado ta wób raher'oot
da bë ky n'aa tii d' bë mahang rababok
do hyb n'aa. Tak'ëp bë nu mebyk ran'oo
bä. 14 Ỹỹj sa patug wad'ii do hã rah'yyb
padëëk had'yyt hẽ sa wë rababok hyb n'aa.
Dooh reréd nesaa doo. Rah'yyb tatuk sa da
rah'yyb hedoo hyb n'aa P'op Hagä Do kyyh
baad nahapäh do hyb n'aa nayyw hẽ h'yy
keh'ỹỹt doo. Sa h'yyb ramet'ëëg däk, sa
h'yyb karẽn do rahyb n'aa h'ũũm hyb n'aa.
P'op Hagä Do ky n'aa was'ee padëëk do tii!
15 Reréd hõm ta tyw n'aa baad hadoo doo.
Ti hyb n'aa baad nadoo do jawén rababoo
däk. Barãm, Beor t'aah, p'ooj ub hawät do
mo n'aa me rabad'oo. Tak'ëp Barãm h'yyb
däk paa ta säm hã, Isaraéw buuj majĩĩ ta
hã raky kajäk doo, Isaraéw buuj taky n'aa
wasee hyb n'aa paawä. 16 Ta säm, ta hã raky
kajäk do jawén tabahõm bä, ta tyw n'aa baa
bä, P'op Hagä Do nabuuj gedoo mä ta hã.
Hahỹỹ d' paa tii: Jumeto, ta mas'ãã tajawät
doo, aj'yy kyy me tamaher'oot paah, dooh
né paawä jumeto rahaja bä raher'ood bä.
Jumeto meduuk P'op Hagä Do ky n'aa rod
Barãm häd näng doo, tamoo nawät hyb n'aa
tak'ëp baad nadoo doo.

17 Naëng k'ããts gó naa ganyyh do mawooj
däk do hadoo ta ti ma matëg oow. Naëng
poo mahauk do tabës do hadoo. Ji wad'ii
do tii. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do enyyw däk
sa hyb n'aa tak'ëp badagyp doo, tadewäts
bëëh hyb n'aa gadagyp doo gó. 18 Daap
hadoo do ti raher'oot doo. Ti hadoo né hẽ,
kyyh tak'ëp hetsooh do rakamasab'ee do ji
ramaher'oot, ta tii me rah'yyb tatuk hyb
n'aa nag'aap hẽ baad nadoo do habok do
mahãnh kedëëb bong doo, nag'aap hẽ Jesus
hã h'yy kae padëëk doo, baad P'op Hagä
Do kyyh hã h'yy ganenäh nä doo. Tahajaa,
näk mä sa kyyh, ji aã̃ bä ji ỹỹm, ji patug
nadoo do sii ji h'yyb säg karẽn doo da né
hẽ. Ta tii da rah'yyb tatuk sa hã. 19 Hahỹỹ
da raky kajäk sa kyyh maa newëë do sa hã:
"Ãã ma metëëk do bë gado bä, baad ub da
bë babok tii bä. Dooh mejõ wät pé bë hã",
näk sa kyyh. Tii d' né paawä ta wób hã raky
kajäk, nesaa do sa h'yyb karẽn do karom ti
ma matëg oow. Nesaa do mejõ had'yyt hẽ
sa hã. Bë hyb n'aa newë hahỹỹh: Ji hã j'aa
ketsë doo, ti né hẽ ji hã mejũũ doo. Nesaa
do sa h'yyb karẽn do j'aa ketsëë däk sa hã.
Ta ti sa hã mejũũ do ti ramoo boo had'yyt
hẽ. 20 Hahỹ hyb n'aa ỹ wén her'oot ta tii
da sa ky n'aa hã: Pooj jé ër Wahë N'aa, ër
h'yyb tym dëëb, Jesus Kristo rabahapäh do
hyb n'aa sa h'yyb gó, reréd hõm dó nesaa
do badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä
Do hã h'yy kana'eeh do rabahed'oo doo,
baad nado wäd ji bahadoo hanoo doo. P'aa
hẽnh kä ta ti nesaa do j'aa ketsëë bä sa hã,
p'aa hẽnh nesaa do ramoo bok do hyb n'aa,
tak'ëp baad nado boo hỹỹ kä, p'ooj ub baad
nadoo do rababok do bahãnh kä. 21 Taw'ããts
hẽ paawä ranahapäh baad hadoo do ta tyw
n'aa P'op Hagä Do wë ji tamahũũm doo.
Dooh né paawä baad tado bä ji nahapëë bä
ta tyw n'aa baad hadoo doo, sa hã paawä
taw'ããts hẽ tii. Hahỹ hyb n'aa ỹ her'oot ta
tii: Rahapëë däg né paawä baad hadoo do
ta tyw n'aa, p'aa hẽnh raberéd hõm tak'ëp
hanäm do P'op Hagä Do mejũũ doo. Ti
hyb n'aa ta tyw n'aa nahapäh do bahãnh
P'op Hagä Do rejãã da hỹỹ kä sa hã. 22 Sa
hã kametä däk hahỹ pawóp hadoo do ji
ky hetëg doo: "Awaar ad'ẽẽb jëng tehëën
wät do paah."† "Too yb hasus do mahãnh

† 2:22 Pooj jé reréd hõm nesaa do ramoo bok doo, ta jawén p'aa hẽnh ramoo bok, tahanäng pé tii.

hehob wät doo, p'aa hẽnh da tsapab gó
takahep'uut.”‡

3

Jesus matëëh noo gó ky n'aa hahỹỹh

1 Najis haa, pawóp däg bë ỹ ma erih do
hahỹỹh. Pooj jé bë ỹ ma erii wät doo, hahỹ
na-ããj hẽ bë ỹ wén ma erih, bë hyb n'aa
esee hyb n'aa pooj jé kaher'oot do paah,
baad ub bë hyb n'aa newëë hyb n'aa. 2 Ỹ
karẽn bë hyb n'aa esee p'ooj ub P'op Hagä
Do ky n'aa rod tsyt hẽ ta wë kasëëw bong
do raher'oot do paah. Ỹ karẽn bë hyb n'aa
esee na-ããj hẽ Jesus, ër Wahë N'aa, ër h'yyb
tym dëëb mejũũ do paah, ajyy Kristo mejũũ
do bë wë heboo nä do bë hã ma met'ëëg
wät doo. 3 Taw'ããts hẽ baad bë bahapäh
hahỹỹh: Jesus matëëh do pooj jé ti abok
da nesaa do sa h'yyb karẽn do jawén habok
doo, Jesus matëëh do ky n'aa rawajehëët
doo. 4 Hahỹỹ da d' sa kyyh: “Matëëh mäh,
taky däng paah. Te hub tado bä, ny tawät?
Bë hegãã”, näk, “ër wahë n'aa ër pooj jé
habong do dejëb kän. Ti hadoo né hẽ, paa
hado had'yyt hẽ. Dooh takaja bä tamatëëh
do pooj jé metëë n'aa.* Paa hado had'yyt
hẽ badäk hahỹ kapahuuj wät noo gó naa”,
näk da sa kyyh. 5 Dooh rakarẽn bä rah'yy
kadawuung bä, P'op Hagä Do ky haj'aa p'ooj
ub wë kapahuuj wät doo. Dooh rakarẽn bä
rah'yy kadawuung bä naëng bä naa k'ããts
bawooj däk do ganyyh doo, ta ky haj'aa.
Naëng tetyn hõm, bawooj däk do banyy däk
hyb n'aa. 6 Dooh rakarẽn bä rahyb n'aa es'ee
bä naëng hag'yyp doo me P'op Hagä Do
gawats'iik paa badäk hahỹ tapahuunh do
paah, ta hã habong do sii hẽ. P'op Hagä Do
ky haj'aa tii. 7 Wë, papỹỹj, kamarab, sagõõh,
badäk hahỹỹ da hẽ ji hapäh do P'op Hagä Do
enyyw däk, tii d' P'op Hagä Do ky däng do
hyb n'aa, tëëg hõõ me ragawatsik hyb n'aa.
P'op Hagä Do enäm nä ta tii. Tagawats'iik
noo gó kä, sahõnh hẽ ta hã waneh'ëëh do
tagawatsiig kän. 8 Bë mabaan manä hahỹ
najis haa: P'op Hagä Do hã sét pénh né hẽ
sét ta baab, miw ta baab. 9 Dooh P'op Hagä
Do hyb n'aa p'eed bä taky däng do tamoo
wät hyb n'aa, ta wób red'oo. Tii d' nado.
P'op Hagä Do ky däng do tawén kanajaa nä,
bë tahyb n'aa b'aah do hyb n'aa. Dooh né
takarẽn bä gawatsik péh. Takarẽn sahõnh
hẽ rah'yy kawereem, ta hã rah'yy ka'eeh
hyb n'aa paawä. 10 Ti hadoo né hẽ, Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do kajaa né da. Rah'yy
kanapeet bä, raganadaa bä takajaa da. Ji
ganada do hadoo hets'ëëk do kajaa. Ti
hadoo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kajaa doo.
Nayyw hẽ wë gawatsik da, hawyp do hadoo.
Sahõnh hẽ adẽẽ bëëh da tak'ëp haju do
haj'aa. Tii bä dewuh da. Badäk hahỹỹh,
sahõnh hẽ ta hã hanäng do na-ããj hẽ P'op
Hagä Do ky n'aa etyy da tagawatsik hyb
n'aa.†

11 Tii da sahõnh hẽ P'op Hagä Do
gawats'iik do hyb n'aa da, taw'ããts hẽ tsyt
hẽ nesaa do mahẽ̃nh baad bë babok P'op
Hagä Do wë. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do
karẽn doo da bë babok, 12 baad bë gadaa
nuuj jé Kristo kajaa doo, P'op Hagä Do ky
däng do paah. Taw'ããts hẽ nayyw hẽ ta ti
kajaa bë an'oo bä.‡ Ta ti noo gó kajaa bä
kä, wë aooj jëng da. Sahõnh hẽ adẽẽ bëëh
da tak'ëp haju do haj'aa. 13 Sahõnh hẽ ta ti
awäd né paawä, ëër, Jesus hã h'yy ka'eeh
doo, ër gada wë papuuj, badäk hahỹ papuuj
P'op Hagä Do ky däng doo da. Jããm hẽ
baad hadoo doo, P'op Hagä Do karẽn doo
da habok do sa panang tii.

14 Ti hyb n'aa najis haa, ta ti bë gahëën
do hyb n'aa, taw'ããts hẽ tak'ëp bë hyb n'aa
tam'aah tak'ëp baad ub bë babok hyb n'aa,
tak'ëp baad ub bë bahadoo hyb n'aa P'op
Hagä Do hã. Tak'ëp bë hyb n'aa tamah,
h'yyb nyyw gó bë baboo had'yyt hẽ hyb

‡ 2:22 Pooj jé rakarẽn Jesus awug hõm nesaa do sa h'yyb gó hanäng doo, ta jawén p'aa hẽnh ramoo bok nesaa doo, tahanäng pé tii. * 3:4 Matew tëg eh do 24 hã takerii däk Jesus her'oot do takajaa do pooj jé metëë n'aa. Dooh ta ti kaja däg sa nooh, ta ti rawén wajehëët Jesus matëëh do ky n'aa. Nayyw hẽ Jesus matëëh, ta hã h'yy ka'eeh do wób red'oo. Nayyw hẽ takanaja bä kä, ta wób raky sëm Jesus ky däng do paah. † 3:10 Tahajaa na-ããj hẽ ji erii bä: “Badäk hahỹỹh, sahõnh hẽ ta hã kapahuuj wät do na-ããj hẽ aooj jëng da.” ‡ 3:12 Ji ky n'aa etsẽẽ, nayyw hẽ takajaa hyb n'aa. Ji h'yy kawareem P'op Hagä Do wë, takarẽn doo da had'yyt ji bawät hyb n'aa. Ji h'yy kahas'ããp Kristo ky n'aa ji mahũũm do hã, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do raky n'aa napäh hyb n'aa na-ããj hẽ, Peed hanäng pé tahyb n'aa péh, taw'ããts hẽ nayyw hẽ ta ti kajaa bë an'oo bä, taher'ood bä.

n'aa ta wë, P'op Hagä Do bahapäh hyb
n'aa. [15] Bë hyb n'aa newë hahỹỹh: H'yyb
jawyg gó Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do gada nä,
nayyw hẽ takanajaa, ji kedëëb wät hyb n'aa
banesaa hẽnh ji taky n'aa etyy do mahã̃nh.
Tii da na-ãã̃j hẽ Paw-Ro, ër hỹỹj hadoo
do ër kamahã̃n do bë tama erii wät. Bë
tama erii wät P'op Hagä Do h'yy gan'yyh
doo da ta hã. [16] Ti ky n'aa né hẽ tama erii
wät sahõnh hẽ tama erih do hã. Tama
erih do mahang ti anäng hãd hejoonh doo,
tak'ëp ji hyb n'aa manatakä bä, dooh ji maa
napëë bä tahanäng péh. H'yy gatemah doo,
h'yy keh'ỹỹt doo, rawareem Paw-Ro erii
wät doo. Ta see hadoo ta ky n'aa ran'oo
bä. Tii da na-ãã̃j hẽ rawareem P'op Hagä
Do kyy kerih do wób. Sa daaj hẽ sa ky n'aa
katakyyk baad nadoo do hã. [17] Ta ti bë hapëë
däk do hyb n'aa, najis haa, taw'ãã̃ts hẽ bë
hyb n'aa matakä, ta s'ee hẽnh P'op Hagä
Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do bë
rah'yyb mahũũm mahã̃nh te hub nadoo do
rama metëëk doo me. H'yy kanehỹỹd né
paawä bë da hẽ, sa kyyh bë maa newë bä,
bë da h'yy kah'ỹỹt. Ta tyw n'aa baad hadoo
do bë erét da sa kyyh bë maa newë bä.
[18] Taw'ãã̃ts hẽ P'op Hagä Do kyyh hã bë hyb
n'aa matakä had'yyt hẽ, Jesus Kristo, ër
Wahë N'aa, ër h'yyb tym dëëb bë wë taky
enyym do takahũũm had'yyt hẽ hyb n'aa,
baad Kristo bë bahapäh hyb n'aa na-ãã̃j hẽ
bë h'yyb gó. Taw'ãã̃ts hẽ ti né hẽ ji j'aa etsëë
had'yyt hẽ! Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ãã̃ts hẽ.
Jãã̃m hẽ kä.

1 Jowãw
Jesus hã h'yy ka'eeh do hã pooj jé Jowãw ma erih do hahỹỹh

Ji h'yyb tym hed'ëëp do ky n'aa hahỹỹh

1 Bë ãã ma erih hahỹỹ hã, sahõnh hẽ tadu
dahäng do pooj jé hawät do ky n'aa, P'op
Hagä Do Kyyh häd näng do ky n'aa.* Ãã
maa napäh ta kyyh, ãã hapäh na-ããj hẽ.
Baad ãã bahapäh ãã matym me. Ta hã ãã
moo däng. Ji h'yyb tym hed'ëëp do ky n'aa
né hẽ tii. 2 Ji h'yyb tym hed'ëëp do ana kän
ãã mahang.† Baad ãã bahapäh né hẽ. Ti
hyb n'aa ta ky n'aa ãã wén her'oot baad ub.
Hedëb had'yyt do ky n'aa bë ãã maher'oot.
P'op Hagä Doo, ta Yb sii tabawäd wät. Ti
ana kän ãã mahang P'op Hagä Do an'oo bä.
3 Bë ãã maher'oot ãã hapäh do ky n'aa, ãã
maa napäh do ky n'aa, séd bë h'yyb hedoo
hyb n'aa da ãã sii. Séd ãã h'yyb hedoo ta Yb
hỹ pong jé hawät do hã. Séd ãã h'yyb hedoo
na-ããj hẽ ta T'aah hã, Jesus Kristo hã. 4 Bë ãã
wén ma erih hahỹỹ hã Jesus ky n'aa, tak'ëp
ër tsebé hyb n'aa da.

*Taw'ããts h*ẽ ta bag hadoo doo gó ji bawät do ky n'aa hahỹỹh

5 Bë ãã maher'oot ãã hã Kristo metëëk
doo. Hahỹỹ da tametëëk ããh: Ta bag hadoo
P'op Hagä Doo. Baad ub had'yyt hẽ P'op
Hagä Doo, tahanäng pé tii. Dooh badagyp
pé ta hã. Tabad'op hẽ nesaa do ta hã,
tahanäng pé tii. 6 Ti hyb n'aa, séd hã ji
h'yyb hedoo P'op Hagä Do hã ji her'ood bä,
nesaa doo gó, badagyp do hadoo doo gó
ji awäd had'yyt bä, daap ji menyyh tii bä
ji her'oot do hã. Dooh baad hadoo do ky
n'aa metëëk doo da ji awäd bä tii d' ji edo
bä. 7 Baad ji aboo bä, P'op Hagä Do baad
tabawäd had'yyt doo da ta bag hadoo doo
gó, séd ji h'yyb hedoo ta hã. Tii bä P'op
Hagä Do awug hõm da sahõnh hẽ nesaa do ji
h'yyb tym gó hanäng doo, Jesus, P'op Hagä
Do T'aah majyyw me.
8 "Tabad'op hẽ nesaa do hã ỹỹ", ji noo bä,
nesaa do ji jejën bä, ji daaj hẽ ji kawadii.
Dooh tanyy bä ji h'yyb tym gó baad hadoo
do P'op Hagä Do metëëh doo. 9 Nesaa do ji
h'yyb tym gó hanäng do ji najejën bä, P'op
Hagä Do hã ji kawoow bä, tawug hõm da tii.
Tamabaan hõm da sahõnh hẽ baad nadoo
do ër moo bok do paah. P'op Hagä Do anoo
né hẽ taky däng doo. Dooh tahỹỹd bä ta
kyyh. Baad had'op do tii. 10 "Dooh nesaa do
ỹ moo wäd bä" ji ky hado bä, P'op Hagä Do
noo kanesa, ji hanäng pé tii. Dooh tii bä ji
h'yyb tym gó ta kyyh awäd bä.

2

1 Tah haa hedoo do bëëh. Bë ỹ ma erii
wät tii, nesaa do bë moo nabok hyb n'aa,
nesaa do bë hyb n'aa nanewëë hyb n'aa. Ti
hado né paawä, nesaa do bë see moo wäd
bä, nesaa do tahyb n'aa newë bä, ti anäng
Jesus Kristo, P'op Hagä Do karẽn doo da
hawäd up doo, ji ky n'aa rod n'aa P'op Hagä
Do ër Yb wë. Ji tamo n'aa jesuu. 2 Jesus dajëp
ër hyb n'aa. Nesaa do ër moo bok do säm
tadajëp, P'op Hagä Do awug hõm hyb n'aa
nesaa do ër hã hanäng doo. Dooh ër hyb
n'aa had'yyt tado bä tadajëp. Sahõnh hẽ
badäk hahỹỹ hã habong do sa hyb n'aa na-
ããj né hẽ tadajëp.
3 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ji ky
daheeh do hã ji bahapäh P'op Hagä Do ji
hapëë däg bä ji h'yyb tym gó. 4 "Ỹ hapäh
P'op Hagä Do hëp ỹỹ gó" hanäng péh, dooh
ta ky n'aa jaw'yyk do taky dahé bä, daap
hẽ ti tamenyyh taher'oot do hã. Dooh ta
h'yyb tym gó tanyy bä baad hadoo do P'op
Hagä Do metëëh doo. 5 P'op Hagä Do ji ky
dahé bä, taher'oot doo da ji awäd bä, baad
tabadäng tii bä ji h'yyb tym gó P'op Hagä
Do kamahẽn doo. P'op Hagä Do kamahẽn
doo da ji kamahẽn kän tii bä. Hahỹỹ hã ji
bahapäh séd ji h'yyb hedo bä P'op Hagä Do
hã: 6 "Séd ỹ h'yyb hedoo P'op Hagä Do hã",
ji ky hado bä, taw'ããts hẽ Jesus bawäd wät
doo da ji bawät.
7 Najis haa, dooh papuuj ky n'aa jawyk do
bë ỹ ma erii bä. Ta paa né hẽ bë ỹ ma erih,
Jesus hã bë h'yy ka'eeh bë du do noo gó bë
gadoo doo, bë hã rama metëëk do paa né hẽ
tii. Bë maa napëë wät do né hẽ ta ti bë ỹ ma
erih doo. 8 Ta paa né hẽ paawä, papuuj hado
däk hahỹ ky n'aa jawyk do bë ỹ ma erih doo.
Papuuj däg ji hapäh Kristo bawät doo kä, bë
babok doo kä na-ããj né hẽ. Bë eréd hõm
nesaa doo. Bë du do däk baad bë babok doo

* 1:1 Jesus Kristo ky n'aa né tii. † 1:2 Jesus né hẽ tii.

kä. Nesaa doo, ji h'yy gatamah do na-ããj hẽ badoo wät hÿÿ kä. Baad hadoo do ganä däk ër h'yyb gó.

9 "Ta bag gó ÿ bawät", hanäng péh, ta da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do wë tah'yy gaẽẽj bä, badagyp do hadoo doo gó tabawät nä tii. 10 Ta da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do kamahẽn doo, ta bag hadoo doo gó tabawät. Dooh ta hã hanäng péh baad nadoo do hã ta hã h'yyb tatuk doo. 11 Ta da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do wë h'yy gaẽẽnh doo, badagyp do hadoo doo gó ta h'yyb bawät. Badagyp do hyb n'aa, nesaa do hyb n'aa, dooh tahapëë bä tahahõm hẽnh. Ty tamah do hado däk.

12 Tah haa hedoo doo, bë ÿ wén ma erih nesaa do bë h'yyb tym gó hanäng do P'op Hagä Do awug hõm do hyb n'aa, Kristo ër hyb n'aa dajëp do hyb n'aa. 13 Bë mahang bäp peej däk Kristo hã h'yy ka'eeh doo, wahëh hedo padëëk bëëh. Bë ÿ wén ma erih, hedëb had'yyt do bë hapëë däg kän do hyb n'aa bë h'yyb tym gó. Bë mahang papuuj nä Jesus hã h'yy kae däk doo, wanehëh nä do hadoo bëëh. Bë ÿ wén ma erih, Nesaa do Yb hã bë j'aa et'ëëk do hyb n'aa. Bë ÿ ma erih, tah haa hyb n'aa hedoo doo. Bë ÿ wén ma erih ër Yb hÿ pong jé hawät do bë hapëë däg kän do hyb n'aa bë h'yyb tym gó. 14 Bë mahang bäp peej däk Kristo hã h'yy ka'eeh doo, wahëh hedo padëëk doo, bë ÿ wén ma erii wät hedëb had'yyt do bë hapëë däg kän do hyb n'aa bë h'yyb tym gó. Bë mahang papuuj nä Jesus hã bë h'yy kae däk doo, wanehëh nä do hadoo, bë ÿ ma erii wät, bë h'yyb hej'oonh do hyb n'aa, P'op Hagä Do kyyh bë tah'yyb mahũũm do hyb n'aa, Nesaa Do Yb hã bë j'aa ketsë do hyb n'aa.

Dooh ji kamahẽn bä badäk hahÿÿ hã hanäng do ky n'aa hahÿÿh

15 Bë kamahẽn manä badäk hahÿÿ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do rakamahẽn doo. Bë kamahẽn manä badäk hahÿÿ hã hanäng doo. Jé badäk hahÿ kamahẽn doo, dooh P'op Hagä Do takamahẽn bä. 16 Sahõnh hẽ badäk hahÿÿ hã hanäng do nesaa doo, tak'ëp ji h'yyb säg karẽn do hedoo doo, ji matym me ji heg'ããs doo, tak'ëp ji karẽn do hedoo doo, ji ma hã, ji moo wät do hã ji kasab'ee do hedoo doo, ti sahõnh hẽ dooh P'op Hagä Do ër Yb hanaa tado bä. Badäk hahÿÿ hã tabana tii. 17 Badäk hahÿ gawatsik da. Ta hã hanäng do nesaa do hadoo do ji h'yyb karẽn do gawatsik né tii da ẽnh. P'op Hagä Do karẽn do ky dah'eeh doo, dooh ragawatsig bä. Aboo had'yyt hẽ da.

H'yy kawareem do yb ky n'aa hahÿÿh

18 Tah haa, edah ti noo gó sahõnh hẽ tagawatsik. Bë ky n'aa napäh, ti pooj jé Kristo majĩĩ, Kristo hã h'yy kawareem do yb kasee. Da hẽ hajõk Kristo hã h'yy kawereem do rakas'ee kän. Ti hyb n'aa ji hapäh, edah sahõnh hẽ gawatsik doo. 19 Ër mahang né paawä rababok do paah, dooh né hẽ ër wób rado bä. Ër wób rado bä paawä, dooh paawä ër reréd bä ër mahang rababok doo. Ër mahẽnh rabahõm. Ti hyb n'aa, dooh ër wób rado bä ji hapäh.

20 Bë hã Jesus Kristo anoo P'op Hagä Do Sahee bë tah'yyb mahũũm hyb n'aa. Ti hyb n'aa sahõnh hẽ bë bahapäh panyyg heh'äät doo, P'op Hagä Do metëëh doo. 21 Dooh bë ÿ wén ma erii bä bë nahapäh do hyb n'aa baad hadoo do ky n'aa. Bë ÿ wén ma erih, baad bë bahapëë däk do hyb n'aa né hẽ baad hadoo do ky n'aa. Baad hadoo do ky n'aa bä naa nado noo kanesa doo. Bë hapäh né hẽ tii. Ti hyb n'aa né hẽ bë ÿ wén ma erih. 22 Baad bë ÿ maher'oot. "Jesus, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do nado", hanäng péh, daap menyyh do yb tii. Ti né hẽ nanäng bë ky n'aa napëë däk doo, Kristo hã h'yy kawareem doo. P'op Hagä Do T'aah, ta Yb na-ããj hẽ h'yy kawareem do yb ty n'aa ges'yyk. 23 Ta T'aah ty n'aa ges'yyk doo, dooh P'op Hagä Doo, Jesus Yb tahapëë bä. Ta T'aah gadoo péh, Jesus Kristo Yb na-ããj hẽ tagadoo.

24 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ bë ky dahé had'yyt hẽ panyyg heh'äät doo, p'ooj ub, bë du doo noo gó Jesus hã bë h'yy ka'eeh do bë maa napäh doo. Taw'ããts hẽ bë h'yyb gó tabaym panyyg heh'äät doo. Panyyg heh'äät doo, p'ooj ub bë maa napäh doo, bë h'yyb gó tayyw bä, baad bë enyyw bä, séd bë h'yyb hedo had'yyt da tii bä Jesus hã, Jesus Yb hã. 25 Hahÿ ti ër hã Kristo ky n'aa enooh doo: Ër tah'yyb edëëb had'yyt hẽ, hÿ pong jé ër baboo had'yyt hyb n'aa ta pa.

26 Ta ti bë ÿ ma erii wät, bë ÿ maher'oot hyb n'aa bë hã karẽn wad'ii do sa ky n'aa hã.

27 P'op Hagä Do Sahee bë hã Kristo anoo doo,
baym bë h'yyb tym gó. Ti hyb n'aa dooh
hyb n'aa ta see bë ma metëëk péh. P'op
Hagä Do Sahee ti bë tama metëëk sahõnh
hã. Baad bë tama metëëk. Dooh daap tado
bä. Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ bë ky dahé
had'yyt hẽ bë tama metëëk doo. Taw'ããts
hẽ Kristo hã bë h'yy kata däg had'yyt hẽ.
28 Hỹỹ kä, tah haa hedoo doo, ỹ ab'aanh bë
hã: Kristo sii bë aboo had'yyt hẽ, tamatëëh
bä kä, h'yyb neỹỹm gó ta matym gó ër
bab'ëëh hyb n'aa, ër nu manebyng hyb n'aa
ta matym gó ër bab'ëëh bä. 29 Bë hapäh do
hyb n'aa baad had'op do ti Kristo, bë hapäh
na-ããj hẽ P'op Hagä Do taah né hẽ sahõnh
hẽ baad hadoo do moo bok doo.

3

P'op Hagä Do taah ëër ky n'aa hahỹỹh

1 Bë hegãã nyy da tak'ëp ër Yb hỹ pong
jé hawät do ër takamahẽn. Tak'ëp ër
takamahẽn do hyb n'aa P'op Hagä Do taah
ër tamaneëënh. Ti né hẽ ëër! Badäk
hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy
kana'eeh doo, dooh ër rahapëë bä P'op
Hagä Do taah ëër, ranahapäh do hyb n'aa
P'op Hagä Doo. 2 P'op Hagä Do taah né
hẽ ër da hẽ, najis haa. Dooh né paawä ër
P'op Hagä Do metä nä bä nyy d' tabad'oo
da ër hã, ër hapäh Jesus Kristo hado däk
da ëër, tamatëëh bä, baad ub tii kä Jesus ër
bahapäh do hyb n'aa ti noo gó. 3 Sahõnh hẽ
Jesus Kristo hadoo rabahadoo do sa h'yyb
gó ragahëën doo, sa daaj hẽ rakan'yyh ne-
saa do mahẽnh, Jesus baad had'op do hadoo
rabahadoo hyb n'aa kä.
4 Nesaa do moo heb'ooh doo, P'op Hagä
Do ky n'aa jaw'yyk do wë rah'yy kawereem.
Sahõnh hẽ nesaa do ji moo wät doo, P'op
Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do wë h'yy kawa-
reem do tii. 5 Bë hapäh né hẽ, Jesus bahyng
wawẽẽ hẽ nesaa do ji moo wät do tabado
hõm hyb n'aa. Dooh nesaa do ta hã. 6 Ti
hyb n'aa Jesus sii hawät doo, dooh nesaa do
tamoo hewëëd bä. Nesaa do moo heb'ooh
doo, dooh Kristo tahapëë bä ta h'yyb gó. 7 Ti
hyb n'aa, tah haa hedoo doo, bë hyb n'aa
matakä bë ranawadii hyb n'aa. Baad hadoo
do moo heb'ooh doo, baad had'op do né hẽ
tii, Kristo baad had'op do hadoo. 8 Nesaa do
moo heb'ooh doo, Dijab* karapee tii. Tii d'
ji wén hapäh sahõnh hẽ tadu dahäng noo
gó Dijab moo hew'ëët né hẽ ta ti nesaa doo.
P'op Hagä Do T'aah ewäd hyng wawẽẽ hẽ
tagawatsiig hõm hyb n'aa Dijab moo wät
doo.
9 P'op Hagä Do taah dooh nesaa do ramoo
hebo bä, P'op Hagä Do Sahee mahũũm do
hyb n'aa sa h'yyb. Dooh rahaja bä nesaa
do ramoo hebo bä, P'op Hagä Do taah raba-
hadoo do hyb n'aa. 10 Hahỹỹ hã ji hapäh
P'op Hagä Do taah, ji hapäh na-ããj né hẽ
Dijab karapee: Baad hadoo do moo nawät
doo, ta da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do
kamanahẽn doo, dooh P'op Hagä Do t'aah
tado bä.

Ji da hadoo do ji kamahẽn do ky n'aa hahỹỹh

11 Hahỹ ti bë maa napäh do pooj jé bë
du do noo gó Jesus hã bë h'yy ka'eeh doo:
Taw'ããts hẽ ji kamahẽn ji da hadoo doo.
12 P'ooj ub hawät do Kaĩh makũ bad'oo doo
da, bë adoo manäh. Nesaa Do Yb karapee
né hẽ tii. Ta hỹỹj tanabooh. Ta hỹỹj Kaĩh
wén nabooh, nesaa do Kaĩh moo hew'ëët do
hyb n'aa. Ta hỹỹj ti baad hadoo do tamoo
hew'ëët. 13 Ti hyb n'aa, wakãn haa, bë h'yy
gabedo manä badäk hahỹỹ hã habong do
P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do bë wë
rakawaj'ããn bä baad bë babok do hyb n'aa.†
14 Ëër, dooh ër h'yyb tym dajëp do tahado
wäd bä. Ër h'yyb tym edëb kän P'op Hagä
Do wë. Baad ta ti ër bahapäh, ër wakããn
Jesus hã h'yy ka'eeh do ër kamahẽn do hyb
n'aa. Ta wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh do
wë h'yy gaẽẽnh doo, dajëp do hadoo nä ta
h'yyb tym. 15 Ta da hadoo do wë h'yy gaẽẽnh
doo, dahej'ëëp do hadoo ti P'op Hagä Do
matym gó. Sa da hadoo do dahej'ëëp do sa
wë, dooh edëb had'yyt do awäd bä. Dooh
P'op Hagä Do wë ras'ëëg bä. Bë hapäh né
hẽ tii.
16 Hahỹỹ hã ër bahapäh kamahẽn heh'äät
doo: Ta daaj hẽ Jesus Kristo kan'oo däk
dajëb hã ër hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ããts
hẽ ër na-ããj ër kan'oo däk ër da hadoo sa
hyb n'aa. 17 Ji ma nyy bä, ji da hadoo do ta wë
badoh do ji t'yyd manehĩĩn bä, dooh P'op
Hagä Do hã ji kamahẽn. 18 Tah haa, ji kyy

* 3:8 Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab.
† 3:13 Ji wë rakawajããn, Kaĩh moo ti ragahõm do hyb n'aa.

me had'yyt nado ji kamahẽn. Taw'ããts hẽ ji masa doo me ji kamahẽn ji wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Taw'ããts hẽ ji kamahẽn heh'äät, j'ooj madäk doo me nado.

[19] Baad ji wakããn ji kamahẽn do hã, baad ji hapäh, baad hadoo do ky n'aa ky daheeh do ji. Baad ji wakããn ji kamahẽn bä, dooh ji h'yyb eỹỹm bä P'op Hagä Do ji hyb n'aa es'ee bä. [20] Dooh ji eỹỹm bä ji h'yyb ji taky n'aa tapa bä paawä. Tii d' tawén hadoo, ji h'yyb tym bahẽnh P'op Hagä Doo. Sahõnh ji h'yyb tym gó hanäng do P'op Hagä Do hapäh. [21] Najis haa, ji h'yyb ji taky n'aa natapa bä, dooh ji h'yyb eỹỹm bä P'op Hagä Do sii ji er'ood bä. [22] Ta hã ji ky n'aa etsẽẽ do ji gadoo ji hapäh tii bä, tamejũũ do ji ky daheeh do hyb n'aa, tagen'aak do ji moo wät do hyb n'aa. [23] Hahỹ pawóp hẽ P'op Hagä Do ji tamejũũ: Ta T'aah Jesus Kristo hã ji h'yy ka'eeh, ji da hadoo do ji kamahẽn ji tamejũũ doo da. [24] Tamejũũ do ky dah'eeh doo, séd hã rah'yyb hedoo P'op Hagä Do hã. Sa h'yyb gó P'op Hagä Do bawät tii bä. Ta Sahee ër hã tanoo do hyb n'aa ër hapäh, ër h'yyb gó P'op Hagä Do bawät.

4

Ji metyy P'op Hagä Do Sahee kyy gó tado bä raher'oot do ky n'aa hahỹỹh

[1] Najis haa, bë ky dahé manä "P'op Hagä Do Sahee kyy gó ỹ baher'oot", hanäk doo. Taw'ããts hẽ bë mety ta tii, bë bahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee tado bä sa h'yyb tym gó hanäng doo, P'op Hagä Do Sahee tanado bä. Hajõk badäk hahỹỹ hã ketyn h'ũũm P'op Hagä Do ky n'aa rod oow daap menyyh doo. [2] Hahỹỹ hã da bë metyy P'op Hagä Do Sahee kyy gó tado bä raher'oot doo: Aj'yy gó né hẽ Jesus Kristo P'op Hagä Do T'aah kesok se hub né hẽ hanäng doo, ky daheeh doo, P'op Hagä Do Sahee kyy gó né hẽ ti tabaher'oot. [3] Aj'yy gó Jesus kesok do ky sëm doo, ky nadaheeh doo, dooh P'op Hagä Do Sahee kyy gó tado bä ti tabaher'oot. Kristo hã h'yy kawareem do yb sahee ti hedoo do h'yyb tym gó tabawät. Bë ky n'aa napäh, ti awät h'yy kawareem do yb. Ti awäd däg kän badäk hahỹỹ bä. [4] Bë tah haa, P'op Hagä Do karapee né hẽ bëëh. Ta Sahee bë tah'yyb mahũũm doo, P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do h'yyb gó hanäng do bahẽnh, Dijab bahẽnh. Ti hyb n'aa, bë h'yy ganyy däg nanäng ma matëg oow sa hã, bë wén ky nadaheeh raher'oot doo. Bë j'aa etëëg wät sa hã. [5] Badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do wób tii. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do ramaa napäh, raky daheeh raher'oot doo. [6] Dooh sa wób ër do bä. P'op Hagä Do karapee ër ti hỹỹh. P'op Hagä Do hapäh do maa napäh, ky daheeh, ër metëëk doo. P'op Hagä Do karapee nadoo doo, dooh ji tamaa newë bä. Ër her'oot do maa new'ëë doo, Sahee baad hadoo do h'yyb mahũũm. Ër her'oot do maa nanew'ëë doo, daap menyyh do yb sahee ta h'yyb gó tabawät.

Kamahẽn do ky n'aa hahỹỹh

[7] Najis haa, P'op Hagä Do banoo ër hã ji kamahẽn doo. Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ ji da hadoo do ji kamahẽn né hẽ. Ta da hadoo do kamahẽn doo, P'op Hagä Do karapee né hẽ tii. Baad P'op Hagä Do tabahapäh ta h'yyb gó. [8] P'op Hagä Do kamahẽn had'yyt hẽ. Ti hyb n'aa ta da hadoo do kamanahẽn doo, dooh P'op Hagä Do tahapëë bä. [9] Hahỹỹ da P'op Hagä Do metëëh ji hã ji takamahẽn: Ta T'aah sét had'op do tamejũũ ër mahang, hỹ pong jé ji awäd had'yyt hyb n'aa ta hyb n'aa. [10] Hahỹ heh'äät kamahẽn doo: Dooh ji tado bä P'op Hagä Do ji kamahẽn doo. P'op Hagä Do ti ji takamahẽn. Ta T'aah tamejũũ wawẽẽ hẽ tadajëp hyb n'aa ji hyb n'aa, nesaa do ër moo bok do säm, nesaa do ji h'yyb tym gó hanäng do tabawug hõm hyb n'aa ta T'aah majyyw me.

[11] Najis haa, ta ti hadoo né hẽ P'op Hagä Do tak'ëp ji takamahẽn. Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ ji kamahẽn ji da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh doo. [12] Dooh noo gó P'op Hagä Do ji ty gepäh péh. Ti hado né hẽ paawä, ji wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh do ji kamahẽn bä, ji h'yyb gó P'op Hagä Do bawät tii bä. Baad tabadëë däk tii bä ji h'yyb gó P'op Hagä Do kamahẽn doo. P'op Hagä Do kamahẽn doo da ji kamahẽn kän tii bä. Ji h'yyb tym gó P'op Hagä Do bawät. [13] Séd ji h'yyb hedoo P'op Hagä Do hã, ji h'yyb gó P'op Hagä Do bawät ji wén hapäh, ta Sahee ji hã tanoo do hyb n'aa. [14] Ta T'aah P'op Hagä Do mejũũ wawẽẽ hẽ, sahõnh hẽ

badäk hahÿÿ hã habong do sa h'yyb tym dëëb tabahadoo hyb n'aa. Ti né hẽ ãã hapäh
ãã matym me. Baad ta ky n'aa ãã baher'oot.
15 Ti hyb n'aa, "P'op Hagä Do T'aah né hẽ
Jesus Kristo" hanäng péh, ky daheeh péh,
ta h'yyb tym gó P'op Hagä Do bawät, séd
tah'yyb hadoo P'op Hagä Do hã. 16 Baad ër
bahapäh P'op Hagä Do ër takamahẽn. Ër
daab yyp P'op Hagä Do ër takamahẽn do hã.
P'op Hagä Do kamahẽn had'yyt hẽ. Ti hyb
n'aa, jé P'op Hagä Doo, ta wakããn na-ããj hẽ
kamahẽn had'yyt doo, séd tah'yyb hadoo
P'op Hagä Do hã. Ta h'yyb gó P'op Hagä Do
bawät.
17 Jesus Kristo bawät doo da ër babok
badäk hahÿÿ hã. Ti hyb n'aa baad tabadëë
däk ër h'yyb gó P'op Hagä Do kamahẽn doo.
P'op Hagä Do kamahẽn doo da ër kamahẽn
kän P'op Hagä Do an'oo bä. Ti hyb n'aa,
dooh ër eÿÿm bä Jesus ji taky n'aa etyy noo
gó. 18 P'op Hagä Do ji kamahẽn bä, dooh ji
eÿÿm bä. Ji eÿÿm mabaj näng do hã. Ti hyb
n'aa, baad had'op P'op Hagä Do ji kamahẽn
bä, dooh ÿÿm ji hã. Ji eÿÿm bä, dooh baad
tadëë nä bä P'op Hagä Do kamahẽn do ji
h'yyb gó. 19 P'op Hagä Doo, ta wób na-ããj
ër wén kamahẽn, pooj jé P'op Hagä Do ër
takamahẽn do hyb n'aa. 20 "P'op Hagä Do
ÿ kamahẽn" ji ky hado bä, ji da hadoo do
Jesus hã h'yy ka'eeh do wë ji h'yy gaẽẽj bä,
daap hẽ ji menyyh tii bä. Ji wakããn ji hapäh
do ji kamanahẽn bä, ny daa ji kamahẽn
P'op Hagä Do ji nahapäh doo. 21 Hahÿÿ da
Jesus Kristo mejũũ do paa ji: P'op Hagä Do
takamahẽn doo, taw'ããts hẽ ta da hadoo do
Jesus hã h'yy ka'eeh do takamahẽn na-ããj
hẽ.

5

P'op Hagä Do ji kamahẽn bä, tamejũũ do ji ky daheeh do ky n'aa hahÿÿh

1 Sahõnh hẽ "Jesus né hẽ ti P'op Hagä Do
H'yyb Däng Doo" hanäk doo, ky dah'eeh
doo, P'op Hagä Do taah né hẽ tii. Ta yb
kamahẽn doo, ta yb taah takamahẽn na-ããj
hẽ. 2 Hahÿÿ hã ji bahapäh P'op Hagä Do
taah, Jesus hã h'yy ka'eeh do ji kamahẽn
bä: P'op Hagä Do ji kamahẽn bä, tamejũũ
do ji ky dahé bä na-ããj hẽ. 3 P'op Hagä
Do ji kamahẽn bä, tamejũũ do ji ky da-
heeh. Nahejooj, ji nahajaa do nado P'op
Hagä Do mejũũ doo. 4 Sahõnh hẽ P'op
Hagä Do taah rahajaa raj'aa etëëg bä badäk
hahÿÿ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy
kana'eeh do sa hã h'yyb tatuk doo. Jesus
hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa ji j'aa et'ëëk
badäk hahÿÿ hã hanäng do nesaa do ji h'yyb
tat'uuk doo. 5 Jesus P'op Hagä Do T'aah né
hẽ ky dah'eeh doo, jããm né hẽ ti rahajaa
raj'aa etëëg bä nesaa do hã badäk hahÿÿ hã
habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh
do h'yyb karẽn doo.

6 Jesus Kristo né hẽ ti wawẽẽ hẽ hahyng
doo, naëng me nu kemuun wät doo, ta ma-
jyyw tan'oo däk do ji hyb n'aa tadajëp noo
gó. Nu kemuun wät do had'yyt nado tame.
Dajëp na-ããj né hẽ. Tan'oo däk ta majyyw ji
hyb n'aa. Baad P'op Hagä Do Sahee metëëh
ji hã ta ti ky n'aa. Te hub né hẽ had'yyt
hẽ P'op Hagä Do Sahee. 7 Tamawoob hẽ
ta metëë n'aa, te hub né hẽ Jesus ky n'aa
metëëh doo: 8 P'op Hagä Do Sahee, tanu
kemuun do naëng me, Jesus majyyw tan'oo
däk do tadajëp noo gó. Séd gó rametëëh.
9 Aj'yy hapäh do ky n'aa taher'ood bä, ji ky
daheeh taher'oot doo. Ti bahẽnh ti P'op
Hagä Do her'oot doo. Aj'yy her'oot do nado
tii. Ti hyb n'aa, baad ji ky daheeh ta T'aah
ky n'aa taher'oot doo. 10 P'op Hagä Do T'aah
hã ky daheeh doo, tenäm ta h'yyb gó Jesus
ky n'aa P'op Hagä Do metëëh doo. P'op
Hagä Do her'oot do ky nadaheeh doo, P'op
Hagä Do noo kanesa, tahanäng pé tii, ta
T'aah ky n'aa P'op Hagä Do her'oot do taky
nadaheeh do hyb n'aa. 11 Hahÿÿ da ta T'aah
ky n'aa P'op Hagä Do metëëh ji hã: Ta T'aah
hyb n'aa ji h'yyb tym tabed'ëëp, hÿ pong jé
ta sii ji awäd had'yyt hẽ hyb n'aa. 12 P'op
Hagä Do T'aah gadoo do ta h'yyb tym gó,
hÿ pong jé had'yyt hẽ tabawäd däk da P'op
Hagä Do sii. Ta T'aah ganadoo doo, dooh né
hẽ tagado bä edëb had'yyt do P'op Hagä Do
pa.

13 Ÿ wén ma erii wät hahÿ bë hã, P'op
Hagä Do T'aah hã h'yy ka'eeh doo, edëb
had'yyt do bë gado däk né hẽ, baad bë
bahapäh hyb n'aa. 14 P'op Hagä Do anoo ji
hã ji etsẽẽ doo, P'op Hagä Do gen'aak do hã
ji h'yyb däg bä ji ky n'aa etsẽẽ bä. Ti hyb
n'aa dooh ji h'yyb eÿÿm bä P'op Hagä Do
sii ji er'ood bä. 15 Ji tamaa napäh ër hapäh.
Ti hyb n'aa sahõnh hẽ ta hã ji etsẽẽ do ji
gado däk do hadoo. 16 Ti anäng nasaa do

p'ãã näng doo, dawëë ji bawäd hõm P'op
Hagä Do mahẽnh tanoo doo. Nasaa do ji
wakããn moo wäd bä ji hapëë bä, p'ãã näng
do tanado bä, taw'ããts hẽ ji ky n'aa etsẽẽ tii.
Tii bä P'op Hagä Do anoo ta hã edëb had'yyt
doo. Nesaa do p'ãã näng doo, dawëë ji
bawäd hõm P'op Hagä Do mahẽnh tanoo do
hyb n'aa nado bë ky n'aa etsẽẽ, ỹ hanäng
tii. 17 Sahõnh hẽ nesaa do ji moo wät doo,
ji hyb n'aa newëë doo, baad nado né hẽ ti
P'op Hagä Do matym gó. Ti hadoo né hẽ ti
anäng nesaa do ji h'yyb gó tanyy bä, dooh
tan'oo bä dawëë ji nu gadäk P'op Hagä Do
mahẽnh.
18 Ër hapäh, dooh P'op Hagä Do taah
ramoo hebo bä nesaa doo, Jesus mo n'aa
jesuu do hyb n'aa sa hã. Dooh Nesaa do
Yb haja bä tarejã bä sa hã. 19 P'op Hagä Do
karapee ëër, ër hapäh. Nesaa Do Yb mejũũ
sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do hã,
P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa hã, ër
hapäh. 20 Ër hapäh na-ããj hẽ P'op Hagä Do
T'aah ewäd hyng, ji tah'yy ganä däk, P'op
Hagä Do heh'äät do ji bahapäh hyb n'aa.
Séd ër h'yyb hedoo P'op Hagä Do heh'äät do
hã. Séd ër h'yyb hedoo ta T'aah Jesus Kristo
hã. Ti ti P'op Hagä Do heh'äät doo. Ti né hẽ
tanoo ji hã ta wë ji h'yyb tym edëb had'yyt
doo.
21 Ti hyb n'aa tah haa, bë h'yy kae manä
ta wób rah'yy kaha'eeh do hã. Jããm hẽ kä.

2 Jowãw
Ta jawén Jowãw ma erih do hahỹỹh

1 Ỹ, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa ỹ
ramaneëënh doo, ỹ edëng sahõnh hẽ Jesus
hã h'yy ka'eeh do bë panang bä habong do
P'op Hagä Do asëëw hõm doo. Baad bë ỹ
kamahẽn. Ỹ had'yyt nado bë kamahẽn doo.
Sahõnh hẽ baad hadoo do ky n'aa hapäh do
bë rakamahẽn na-ããj hẽ. 2 Baad hadoo do
ky n'aa ãã h'yyb tym gó tabawät. Ãã h'yyb
gó tabawäd had'yyt hẽ. Ti hyb n'aa bë ãã
kamahẽn. 3 Hahỹỹ da bë ỹ ky n'aa edëng:
Ỹ karẽn paawä P'op Hagä Do ër Yb, Jesus
Kristo ër Yb T'aah ër hã raky en'yym, ër
rat'yyd mehĩĩn, h'yyb näm do ranoo ër hã.
Tii d' né hẽ tabad'oo da ër hã, baad hadoo
do ky n'aa ër bahapäh, ër ky daheeh do hyb
n'aa, ër da hadoo do ër kamahẽn do hyb
n'aa.
4 Tak'ëp ỹ tsebee wät baad bë wób
rababok ỹ ky n'aa napäh do hyb n'aa. Baad
hadoo do ky n'aa metëëk doo da rababok,
P'op Hagä Do ër Yb mejũũ doo da rababok,
ỹ ky n'aa napäh.
5 Hỹỹ kä wakãn haa Jesus hã h'yy ka'eeh
doo, ỹ etsẽẽ bë hã ër kamahẽn had'yyt hyb
n'aa ër da hadoo doo. Dooh papuuj ky n'aa
jawyk do tado bä tii. Ta paa né hẽ tii, Jesus
hã bë h'yy ka'eeh bë du doo noo gó bë
ky n'aa napäh do né hẽ. 6 Hahỹ kamahẽn
do heh'äät: P'op Hagä Do mejũũ doo da ji
bawät. Ji tamejũũ kamahẽn gó ji bawät,
pooj jé bë maa napäh doo da né hẽ.
7 Hajõk ma matëg ji wad'ii do raketyn
hõm badäk hahỹ haw'ããts hẽ. Sa hã dooh
Jesus Kristo, P'op Hagä Do T'aah, ewäd hyy
bä babä aj'yy gó. Kristo hã h'yy kawareem
do yb, ji wadii do yb né hẽ ti tii d' ma
metëëk doo. 8 Ti hyb n'aa, baad bë hyb n'aa
matakä bë rawanadii hyb n'aa rametëëk do
hã. Rametëëk do bë ky dahé bä bë hasõg
hõm da P'op Hagä Do wë bë moo bok do paa
säm. Bë hyb n'aa matakä bë moo bok do
säm bë gadoo hyb n'aa sahõnh hẽ. 9 Kristo
ma metëëk do herét doo, ta see däg metëëk
doo, dooh ta ti hadoo do h'yyb tym gó P'op
Hagä Do awäd bä. Kristo metëëk do baad ta
h'yyb gó tenäm doo, ta h'yyb tym gó P'op
Hagä Do awät, ta h'yyb tym gó P'op Hagä
Do T'aah bawät na-ããj hẽ. 10 Bë wë ma matëg
see kaja bä, Kristo metëëk do tama net'ëëg
bä, bë gado manä bë tób bä. Bë edëë manä
ji wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh do ji edëng
doo da. 11 Ta ti hedëng pé ji wakããn Jesus
hã h'yy ka'eeh do ji edëng doo da, ta h'yyb
hata hado däk tii, nesaa do tametëëk do hã.
12 Ti anäng nä hajõng nä bë ỹ maher'oot
do pan'aa. Ti hadoo né hẽ, dooh ỹ karẽn bä
ỹ erih doo gó bë ỹ maher'ood bä. Ỹ karẽn bë
ỹ bahehëën ỹ ber'oot hyb n'aa bë sii, tak'ëp
ër tsebé hyb n'aa.
13 P'op Hagä Do asëëw hõm do babä
habong doo, bë wakããn hedoo do bë m'
rahyb n'aa esee. Jããm hẽ kä.

3 Jowãw
Gajo hã Jowãw ma erih do hahỹỹh

1 Ỹ, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa
ỹ ramaneëënh doo, ỹ edëng õm Gajo. Baad
õm ỹ kamahẽn.
2 Ỹ karẽn paawä baad a h'yyb P'op Hagä
Do wë, najis ỹỹ. Ỹ karẽn paawä dooh
manahëë nyy bä. 3 Tak'ëp ỹ tsebee wäd
kän ỹ ky n'aa napäh do hyb n'aa a ky n'aa
ër wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh do wób
raher'oot doo. Baad had'yyt mä mabawät
baad hadoo do ky n'aa metëëh doo da, sa
nooh. Dooh m' mah'yy gajëë hõm bä ta hã,
sa nooh. 4 Tak'ëp né hẽ ỹ tsebé, baad hadoo
do ky n'aa metëëk doo da tah haa hedoo
do rababok ỹ ky n'aa napäh bä. Dooh hahỹ
hadoo pé tak'ëp ỹ tsebé péh.
5 Najis ỹỹ, baad had'yyt hẽ mamasaa wät
ër wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh do ba-
heh'ëën doo, ma metëëk doo, mahep'ëëh
do nado né paawä. 6 Ta ti raher'oot babä
Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã nyy da
makamahẽn wät sa hã. Taw'ããts hẽ P'op
Hagä Do gen'aak doo da mamasaa ta ti
ër wakããn ramahõm me ramahũũm péh.
7 Ta ti rabahõm jé pad'yyt hẽ Jesus Kristo
ky n'aa rabaher'ood hõm hyb n'aa. Dooh
ragado bä dajẽẽr hadoo doo, sa waa hadoo
do P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do sa
hanaa. 8 Ti hyb n'aa, taw'ããts hẽ ër gadoo
ta ti hedoo do ër tób yt hã, taw'ããts hẽ ër
masa sa hã. Tii da ër adoo bä, ër masa baad
hadoo do ky n'aa ramaher'ood hõm do hã.
9 Jesus hã h'yy ka'eeh do bë panang bä
habong do ỹ ma erii wät. Ti hadoo né hẽ, ta
ti Dijoteréh, sa bahẽnh karẽn do nu gadäk
doo, dooh ỹ taky dahé bä. 10 Ti hyb n'aa, bë
ỹ bahehëën bä ỹ naëënh da ỹ nabuuj gedoo
hyb n'aa nesaa do tamoo wät do hyb n'aa,
ãã tanu mer'oot do hyb n'aa, ãã taky n'aa
rejãã do hyb n'aa. Hajõng baad nadoo do
tamoo wät doo. Dooh tagado bä ër wakããn
Jesus hã h'yy ka'eeh do heh'ëën doo. Ta
wób rakarẽn paawä ragadoo, tameduuk ra-
ganadoo hyb n'aa. Jé gadoo do tah'eed
h'ũũm Jesus hã h'yy ka'eeh do sa mahẽnh.
11 Najis ỹỹ, taw'ããts hẽ hanäm do mamoo
wät. Mamoo wäd manä nesaa doo. Baad
hadoo do moo wät doo, P'op Hagä Do kara-
pee né hẽ tii. Nesaa do moo wät doo,
dooh P'op Hagä Do tahapëë bä ta h'yyb gó.
12 Taw'ããts hẽ mamasaa Demeet. Jé pad'yyt
hẽ raj'aa etsë ta hã, baad tabawät do hyb
n'aa. Baad hadoo do ky n'aa metëëk doo da
tabawät. Baad ub tabawät ta ti tametëëh.
Ãã hã na-ããj né hẽ, baad ãã hã tabawät.
Mahapäh né hẽ, ãã ehub né hẽ ãã her'oot
doo. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ mamasaa.
13 Ti anäng nä hajõng nä õm ỹ maher'oot
do pan'aa. Dooh ỹ karẽn bä ỹ erih doo gó
õm ỹ maher'ood bä. 14 Ỹ karẽn paawä nayyw
hẽ õm ỹ bahehëën. Tii bä ër ber'oot.
15 Ỹ karẽn h'yyb nyyw gó baad mabawät.
Ër najiis babä habong do õm rahyb n'aa
esee mäh. Sét ken'yyh mamaher'ood ỹ
kedëng najis haa t'ĩĩ hẽnh habong do hã.
Jããm hẽ kä.

Judas

Jesus hã h'yy ka'eeh do hã Judas ma erii wät do hahỹỹh

1 Judas, Tsijaag hỹỹj, Jesus Kristo wë moo
wät do see ỹ ti hỹỹh. Ỹ edëng bëëh, P'op
Hagä Do naëëj wät doo, P'op Hagä Do ër Yb
kamahãn doo, Jesus Kristo mo n'aa jesuu
doo. 2 Ỹ karẽn ji wë P'op Hagä Do ky enyym
doo, ji tah'yyb n'yym doo, ji takamahãn do
na-ããj hẽ baad bë h'yyb gó tabawäd had'yyt
hẽ.

Ma matëg oow P'op Hagä Do waneh'ëëh do sa ky n'aa hahỹỹh

3-4 Najis haa, tak'ëp paa ỹ karẽn paawä bë
ỹ ma erih ër P'op Hagä Do edëëb wät do ky
n'aa hã. Tii bä kä, h'yy kamep'ëëh doo me
ajyy P'op Hagä Do waneh'ëëh do bë mahang
rababoo däg kän ỹ ky n'aa napäh bä kä,
nayyw hẽ ỹ h'yy kahỹỹd däk ỹ erih do hã.
Bë ỹ ma erih hỹỹ kä tak'ëp ỹ betsẽẽ hyb n'aa
bë hã, baad bë ban'yyh hyb n'aa panyyg
hanäm do ër ky daheeh doo, ta karapee,
tsyt hẽ ta wë kasëëw bong do sa hã P'op
Hagä Do an'oo däk doo. Bë an'oo manä ta
wób rahỹỹd. Nanäng ajyy rah'ỹỹt ji wë P'op
Hagä Do ky enyym do ky n'aa. Ji wë P'op
Hagä Do ky enyym do hyb n'aa, tahajaa, sa
nooh, jé rakarẽn pé sii raba'ỹỹh. Ramakyys
Jesus Kristo, sét hadoo do ër kariw n'aa, ër
danäh, ër Wahë N'aa. P'ooj ub P'op Hagä Do
kyy kerih doo gó takerii däk nyy da nesaa
do hã P'op Hagä Do ky n'aa etyy da ta ti
hedoo doo.

5 Bë hapëë däg né paawä nyy da takerii
däk, ỹ karẽn bë hyb n'aa esee hahỹỹh: Esit
häj n'aa bä naa ta karapee Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do manyyh jawén paa bä, tagawat-
siig jëng sa mahang ky sëm do paah, ky
nadah'eeh do paah. 6 Bë hyb n'aa es'ee
na-ããj hẽ nyy da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do bad'oo ããs wób sa hã. Ta ti ããs wób
dooh paa rah'yy gadeja bä sa hã P'op Hagä
Do anoo do hã rabag'ããs do hã, raty n'aa
ges'yyk rababong do paa rawén beréd hõm
tii. T'õp gadagyp doo gó baad rakamaw'yyd
däg had'yyt hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
an'oo bä, ta tii bä ragada hyb n'aa sahõnh
hẽ P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó sa
hã taky n'aa etyy doo. 7 Ti hadoo panang
Sodoma, Gomoha häd enäh do babuuj hã,
panang nedaa bä haj'eenh do hã na-ããj hẽ.
Sa hã P'op Hagä Do rejãã do hã takametä
däk nyy da P'op Hagä Do bad'oo da tii d'
habok do sa hã. Panang buuj rahob had'yyt
hẽ tëëg hõõ nadëëk doo gó. Tii d' rawén
hoop, nanäng ããs rabad'oo doo da rabad'oo
paah. Tak'ëp baad nadoo do panang buuj
ramoo heb'ooh paa sa hã hanäng doo me.
Ỹỹj nadoo do sii hẽ rabahe'ỹỹh paah.

8 Ta ti hedoo nanäng ajyy P'op Hagä Do
waneh'ëëh do bë mahang haboo däk do
rabad'oo. Sa s'ëë gó rahapäh do jawén
rababok. Sa hub rarejãã tak'ëp baad nadoo
doo me. Dooh ragado bä Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do ji hã tamejũũ doo. Raky n'aa
rejãã kabaj'aa doo.* 9 Mikéw kä, ããs sa
wahë n'aa né paawä, dooh taky n'aa rejãã
doo me Dijab† taky n'aa tapa bä, Mosees
kamag n'aa p'ãã Nesaa do Yb daheeh taky
kedak noo gó.‡ Jããm hẽ hahỹỹ da Mikéw
kyyh Nesaa Do Yb hã: "Õm da Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do nabuuj gedoo." 10 Mikéw
bad'oo doo da nado nanäng ajyy bë mahang
kamekuuj däk do rabad'oo. Tak'ëp baad
nadoo doo me raky n'aa rejãã ranahapäh
do hã. Har'ëëng h'yy ganenäh do hadoo
tii. Jããm hẽ rahapäh rah'yy karẽn doo.
Jããm hẽ ti jawén rababok. Rah'yy karẽn do
jawén rababok doo, ti né ti sa hã rejãã doo.
11 Tak'ëp baad nado da sa hã! Kaĩh bawäd
wät doo da paa rababok. Dajẽẽr hã tak'ëp
rah'yyb padëëk do hyb n'aa, Barãm, p'ooj
ub hawät do baad nadoo do moo wät do
paa bad'oo doo da rabad'oo. Aj'yy, Korah

* 1:8 Kabej'aa doo, ããs P'op Hagä Do karapee. Kabej'aa do na-ããj hẽ ããs wób nesaa do moo bok do paah, Nesaa Do Yb karom. † 1:9 Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab. ‡ 1:9 Hahỹỹ da Judah buuj panyyg see hã takerii däk ta ti ky n'aa: Mosees dajëp noo gó m' P'op Hagä Do mejũũ mä ããs sa wahë n'aa Mikéw, Mosees kamag n'aa tadakä jëng hyb n'aa. Tadakä paawä m', Nesaa Do Yb ana ta wë. Nesaa Do Yb karẽn mä Mosees kamag n'aa paah. Esit buuj see Mosees naboh jat do paa hyb n'aa m' Mosees mä ta karom, näng mä Nesaa Do Yb kyyh. Tii d' né paawä Nesaa Do Yb karẽn paawä, dooh m' Mikéw an'oo bä ta hã Mosees kamag n'aa paah.

makũũh, Mosees Arãw sa wë h'yy kawa-
reem do paa hadoo ta ti rah'yy kawereem
Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa wë.
Ti hyb n'aa P'op Hagä Do gawats'iik da tii.
12 Séd hã bë bawëh bä, bë sii rabawëh bä,
dooh ranu mebyy bä, tak'ëp baad nadoo
do ramoo boo né paawä. Pä ji nahapäh
do tame hanäng do marakate gah'ood jëng
do tahaj'aa hadoo do hedoo ta ti ajyy bë
mahang.§ B'éé hagã n'aa jããm hẽ sa hã hẽ
hyb n'aa newëë do hadoo tii. Naëng poo
mahauk do tabës doo, ji tawadii do hadoo
tii. Joom beaak noo gó neaak do hadoo tii.
Joom tsawyy jëng doo, nedëb wät doo, ji
tagoo hõm do hadoo tii. 13 Maadaka hewëëh
do akajar me bah'ood mahũũm doo, ta puh
ty gasus do akajar nabyy me rerét do hadoo
nanäng ajyy. Ta puh ty gasus do hadoo nu
meby n'aa näng do ramoo bok doo. Sagõõh
daap ty gehũũm do hadoo ti ajyy.** Tak'ëp
gadagyp do P'op Hagä Do enyyw hõm sa
pooj jé. T'ĩĩ hẽnh raboo had'yyt da.
14 Hahỹỹ da aj'yy Enók häd näng doo, setsi
däg do Adãw bä naa ji etsén bä, tamaher'oot
paa ta jawén hawät do hahỹ ajyy nesaa
do sa ky n'aa: "Bë hegãã", näng mäh, "ti
awät da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, tak'ëp
hajõk do ta ããs tak'ëp baad hedoo do sa
daheeh, 15 sahõnh hẽ taky n'aa etyy hyb
n'aa. Nesaa doo hẽnh taky n'aa etyy da
sahõnh hẽ, ta matym gó baad nadoo do moo
bok doo, ta hã waneh'ëëh do hyb n'aa baad
nadoo do moo bok doo. Nesaa doo hẽnh
taky n'aa etyy da sahõnh hẽ, nesaa do moo
heb'ooh do rabahadoo do hyb n'aa baad
nadoo do P'op Hagä Do hã raher'oot do hyb
n'aa", näng paa Enók. 16 Sahõnh hẽ hã raky
n'aa hajẽẽw had'yyt hẽ. Raher'ood had'yyt
hẽ ti sa hã dooh baad tado bä ti ta wób
ramoo bok doo. Nesaa do sa h'yyb karẽn do
jawén rababoo had'yyt hẽ. Sa hã hẽ rah'yy
kasab'ee sa ky n'aa hã. J'ooj madäk doo me
ta wób hã raj'aa etsë ky ken'yym doo me, sa
daaj hẽ rakarẽn do ragadoo hyb n'aa.

Ji h'yy ganajëë hõm do ky n'aa hahỹỹh

17 Najis haa, bë hyb n'aa es'ee Jesus Kristo
ër Wahë N'aa mejũũ doo, 12 hedoo do bë
ramaher'oot do paah. 18 Hahỹỹ d' paa sa
kyyh bë hã: "Jesus matëëh do pooj jé, ti
abok da nesaa do sa h'yyb karẽn do jawén
habok doo, bë raky n'aa wajehëët doo", näk
paa sa kyyh. 19 Séd bë h'yyb nahedo bong
ran'oo bä ta tii. Bë ketyn h'ũũm ran'oo bä.
Sa h'yyb säg karẽn do jawén rababok. Dooh
P'op Hagä Do Sahee awäd bä sa h'yyb gó.
20 Bëëh, najis haa, taw'ããts hẽ baad
had'yyt hẽ bë h'yyb padäg panyyg hanäm
do hã Jesus mejũũ do ër hã rama met'ëëg
wät doo, P'op Hagä Do hã hana doo. Ta tii
hã bë h'yyb padäg, bë h'yy kahejój magyys
hẽ hyb n'aa. Bë ky n'aa ets'ẽẽ bë hã
P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm doo
da. 21 Taw'ããts hẽ bë an'oo P'op Hagä Do
kamahẽn do bë h'yyb gó tabawäd had'yyt
hẽ. Taw'ããts hẽ edëb had'yyt do bë gada,
ër tat'yyd mehĩĩn do hyb n'aa, Jesus Kristo,
ër Wahë N'aa, ër hã tanoo doo.
22 Taw'ããts hẽ bë t'yyd mehĩĩn jé hãd ky
sëm doo. 23 Nayyw hẽ bë maher'ood ta s'ee
hẽnh sa h'yyb baboo däk doo, tëëg hõõ
nadëëk do mahẽnh ta ti bë bed'ëëp hyb
n'aa. Bë t'yyd mehĩĩn ta wób tak'ëp baad
nadoo do moo bok doo. Sa hã bë t'yyd
mehĩĩn bä, taw'ããts hẽ h'yyb eỹỹm doo gó
baad bë hyb n'aa matakä, nesaa do ramoo
bok do bë tah'yyb tatug mahẽnh. Taw'ããts
hẽ baad né hẽ bë kanä tak'ëp nesaa do
ramoo bok do mahẽnh, ramoo bok do bë
tah'yyb tatug mahẽnh.††
24-25 Sét ub hadoo do P'op Hagä Doo, Jesus
Kristo ër Wahë N'aa hyb n'aa ër tedëëb wät
do hajaa bë tamo n'aa jesuu nesaa do bë
moo boo mahẽnh. Tahajaa ta bag tak'ëp
gabarëëh doo gó bë tamanaa, tsebee gó
ta matym gó bë bab'ëëh hyb n'aa tak'ëp
baad hado däk do hyb n'aa bë h'yyb tym.
Taw'ããts hẽ ti né hẽ ji j'aa etsëë had'yyt hẽ.
Ti né hẽ had'yyt hẽ tak'ëp hyb n'aa jawyk
do sahõnh hẽ bag'ããs doo. Ti né hẽ had'yyt
hẽ kabaj'aa doo, hejooj had'yyt doo. Ti né

§ 1:12 Marakate pä rejãã doo da, Jesus hã h'yy ka'eeh do wób rarejãã, tahanäng pé tii. ** 1:13 P'ooj ub akajar me habong do raheg'ããs sagõõh rabahapäh hyb n'aa ny nemuun rabahõm. Dooh tahaja bä ramatakä bä sagõõh daap ty gehũũm do hã. Ti hadoo, dooh ji haja bä ji ky dahé bä nanäng ma matëg oow. Ta s'ee hẽnh ji rah'yyb mahũũm. Tii d' tahanäng pé tii. †† 1:23 Hahỹỹ d' Gereg kyy me takerii däk: "Taw'ããts hẽ sa saroor sii hẽ bë ty n'aa ges'yyk, nas'aa däk do hyb n'aa tii, nesaa do sa hub me ramoo bok do haj'aa." Baad ji kan'yyh, sahõnh hẽ nesaa do ramoo bok do ji tah'yyb tatug mahẽnh, tahanäng pé tii.

hẽ sahõnh hã mejõ had'yyt doo. Ỹỹ. Tii d'
né hẽ. Taw'ããts hẽ. Jãã̃m hẽ kä.

Apokarip
Ta jawén hawät do Jesus metä wät do ky n'aa hahỹỹh

1 Jesus Kristo metëëh do hahỹ kerih doo,
ta hã P'op Hagä Do anoo doo, ta hã h'yy
ka'eeh doo, ta karom hedoo do sa hã
tametëëh hyb n'aa nayyw hẽ hawät do
pan'aa. Jesus Kristo mejõ wät ããs ta mejũũ
do seeh, wë ỹỹ, ỹ ta karom Jowãw, ër pooj
jé hawät do ky n'aa ër hã tapanäk hyb n'aa.
2 Baad ỹ berii wät sahõnh hẽ hã ỹ tametëëh
doo, ỹ hapäh doo. Hahỹ né hẽ P'op Hagä
Do ër tamaher'oot doo, baad hadoo do Jesus
Kristo metëëh do na-ããj hẽ. 3 P'op Hagä Do
ky n'aa edëng da jé hahỹ ta jawén hawät do
ky n'aa ner'oot doo. Ky n'aa kedëng na-ããj
hẽ jé hahỹ maa newëë doo, ky daheeh doo,
edaa däk do hyb n'aa takajaa doo.

4-5 Ỹ Jowãw, ỹ edëng Jesus hã h'yy ka'eeh
do setsi hedoo do panang bä, Asija häd näng
do häj n'aa bä habong doo. Ỹ karẽn P'op
Hagä Do awäd had'yyt doo, setsi hedoo do
ta Sahee* tabag'ããs do tyng n'aa pa hab'ëëh
do na-ããj hẽ, Jesus Kristo na-ããj hẽ raky
en'yym bë hã, ỹ karẽn bë rah'yyb en'yym.
Jesus Kristo né hẽ ti baad hadoo do her'oot
doo. Tahajaa ji ky dahé bä taher'oot doo.
Ti né hẽ jããm hẽ pooj jé dejëp do mahang
ganä wät doo.† Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä
habong do sa wahë n'aa wahë n'aa né hẽ tii.

Tak'ëp ỹ j'aa etsë, ỹ weh'ëëh Jesus ër hã
kamahẽn doo, tadajëp do hyb n'aa nesaa do
ër moo bok do hejój mahẽnh ër tabedëëb
wät doo. 6 Tak'ëp ỹ j'aa etsë, ỹ wehëë
had'yyt hẽ Jesus, ta karapee tabag'ããs do
ëër, ër hã tanoo doo. P'op Hagä Do ta Yb wë
moo bok doo, ta hã hyb n'aa jew'yyk do ëër,
tan'oo bä. Taw'ããts hẽ takabajaa had'yyt
hẽ. Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ tabagãã had'yyt
hẽ. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.

7 Bë hyb n'aa matakä da!
Ti awät da Kristo wë puh gabarëëh do ma-
hang.
Sahõnh hẽ rabahapäh da.
Baa ej'ooh do sii hẽ rabahapäh da.
Tii bä, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong
do a'oot da ta hyb n'aa.
Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.

8 "Ỹ né hẽ Aw-Pah, ỹ né hẽ Omekah. Ỹ
né hẽ jããm hẽ pooj jé hawät doo, ỹ né hẽ
tagadëëg ub hawät doo",‡ näng Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do Sahõnh Hẽ
Haj'ap Doo. "Ỹ né hẽ da hẽ hawät doo, p'ooj
ub hawät doo, hỹ jawén awäd had'yyt doo",
näng mäh.

Aj'yy hadoo do Jowãw bahapäh do ky n'aa hahỹỹh

9 Ỹ Jowãw, bë hỹỹj hadoo doo, bë nemuun
h'yyb jawyg gó ỹ gadoo ër hã rarahejãã
doo. Bë nemuun Jesus bag'ããs do karapee
hadoo do ỹỹh. Tsyt dëëg hã Pat-Mos häd
näng doo hẽnh majẽ ỹỹ ỹ rataj'oo gëët,
ỹ maher'ood hõm do hyb n'aa paa P'op
Hagä Do ër tamaher'oot doo, baad hadoo
do Jesus metëëh do na-ããj hẽ. 10 Ta tii bä
ỹ bawät bä, met'uuh hã, Jesus Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do ër hyb n'aa esee noo gó, P'op
Hagä Do Sahee ỹ tah'yyb mahũũm. Tii bä,
ỹ jó däk hẽnh ỹ maa napäh tak'ëp hadoo
do kyyh, torõm-bet ky hadoo do 11 hahỹỹ
da ky hadoo doo: "Ma kahé bäh kapõõs do
hã merii da mahapäh doo. Tii bä mamejõ
hã ỹ h'yy ka'eeh do setsi hedoo do panang
Asija häd näng do häj n'aa bä habong do
sa wë. Mamejõ Epeso, Es-Mirina, Peh-
Gamo, Tijatira, Sar-Des, Piradepija, Raw-
Diseej häd enäh do panang hẽnh", näng ta
kyyh.

12 Tii bä, jawén ỹ p'aa hẽnh ỹ begãã wät
ỹ bahapäh hyb n'aa jaa hã ỹ her'oot doo.
Tii b' ỹ hapäh setsi ta bag tyng k'ããts tëg
gabarëëh do s'ëëb. 13 Ta bag tyng mahang ỹ
bahapäh aj'yy hadoo doo. Dawëët ta saroor,

* 1:4-5 P'op Hagä Do Sahee né hẽ tii. Setsi hedoo do P'op Hagä Do kyy kerih do hã takerii däg bä, baad had'op tahanäng pé tii. Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do Sahee baad had'op doo, tahanäng pé ti setsi ta Sahee. † 1:4-5 Jesus ganä wät do pooj jé ta wób ragenä boo né paawä, p'aa hẽnh radejëp. Jããm pooj jé Kristo dejëp do mahang ganä wät do nadajëb wät doo. ‡ 1:8 Tii d' né hẽ Gereg kyy me: Ỹ né hẽ Aw-Pah ỹ né hẽ Omekah. Gereg kyy me Aw-Pah m' pooj jé hawät do rerih do retsén bä. Tagadëëg ub hadoo do retsén do ti Omekah . Ti hyb n'aa jããm hẽ pooj jé hawät doo, tagadëëg ub hawät doo, tahanäng pé tii.

ta tsyym hã tagadäk. K'ããts tëg gabarëëh
do ta h'yyb mawyd. 14 Nu hõng. Hawak ta
sëën, kawad puw hawak do hadoo. Tak'ëp
tabawak. Gabarëëh ta matym, tëëg hõõ
hadoo. 15 K'ããts tëg hahiin do hadëë jat do
hadoo ta tsyym gabar'ëëng. Gawakaa do
p'op hana do ky hadoo ta kyyh. 16 Ta moo
hub me setsi sagõõh rapadëëk. Ta noo gó
naa sẽn-jeer séd demuun hãw padëëk do
ganyyh. Papỹỹj wasyk tak'ëp tagabarëëh
do hadoo ta mamets gabarëëh.
17 Aj'yy ỹ bahapäh bä, tũũ ỹ badëë jat tii bä
ta tsyym pa dajëp do hajad hõm do hadoo.
Tii bä ta moo hub tadasooh hã ỹỹ, ti taky
hadoo: "Eỹỹm manäh. Ỹ né hẽ jããm hẽ
pooj jé hawät doo, ỹ né hẽ tagadëëg ub
hawät doo. 18 Ỹ né hẽ Hedëb Had'yyt Doo.
Ỹ dajëb né paawä, ỹ awäd had'yyt hẽ hỹỹ
kä. Ỹ né hẽ dejëp do rababong bä, Ades häd
näng do tëg wë däk doo",§ näng ta kyyh.
19 "Ti hyb n'aa merii mahapäh doo", näng
ta kyyh hã ỹỹ. "Merii mahapëë däk doo,
mahapäh doo, ta jawén hana do pan'aa na-
ããj hẽ", näng ta kyyh. 20 "Õm ỹ maher'oot
hỹỹ kä nyy d' tahanäng pé ta ti setsi hedoo
do sagõõh moh ỹỹ gó mahapëë wät doo,
setsi ta bag tyng daheeh", näng mäh. "Setsi
hedoo do sagõõh, setsi ããs hã ỹ h'yy ka'eeh
do setsi hedoo do panang bä habong do
hag'ããs doo. Setsi ta bag tyng, hã ỹ h'yy
ka'eeh do setsi hedoo do panang bä habong
doo", näng ta kyyh.

2

Ta hã h'yy ka'eeh do Epeso panang bä habong do hã Jesus maher'oot do hahỹỹh

1 Ti taky hadoo:

—Hahỹỹ da merii karom ỹỹ hã, hã ỹ
h'yy ka'eeh do Epeso panang bä habong do
hag'ããs do hã:

"Hahỹ setsi hedoo do sagõõh ta moo
hub me padëëk doo, setsi hedoo do ta
bag tyng k'ããts tëg gabarëëh do mahang
hawät do kyyh: 2 Ỹ hapäh sahõnh hẽ bë
moo bok doo. Tak'ëp P'op Hagä Do wë
bë moo bok ỹ hapäh. H'yy ganajëng doo
me bë gadoo bë ahoop do ỹ hapäh. Dooh
bë gado bä bë mahang nesaa do moo
heb'ooh do ỹ hapäh. Bë metä wät, ỹ
hapäh, nanäng ajyy daap men'yyh doo,
'Kristo mejũũ do ãã', hanäk doo. Daap
ti ramenyyh bë hapëë däg kän. 3 H'yyb
jawyg gó bë gado had'yyt hẽ baad nadoo
do hëp ỹ n'aa bë ahoop doo. Ỹ hapäh, ti
dooh bë h'yy gejë hõm bä. 4 Ti hadoo né
hẽ, sét hẽ ti ỹ ganen'aak bë hã: Dooh ỹ bë
kamahẽn wäd bä, pooj jé ỹ bë kamahẽn
wät doo da. 5 Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë
hyb n'aa newë ta ti tak'ëp bë es'õõs doo,
ỹ bë kamanahẽn wät doo. Taw'ããts hẽ
bë t'yyd kamehĩĩn. P'aa hẽnh bë moo
boo baad hadoo do pooj jé bë moo bok
do paah. Bë t'yyd kamanehĩĩn bä, ỹ da
ana bë wë, ỹ ado hõm da bë bag tyng
tabasooh doo bä naa. 6 Ti hadoo né hẽ,
ti anäng na-ããj hẽ hahỹ baad bë bad'oo
doo: Tak'ëp bë ganen'aak Nikoraw ma
metëëk do ky s'ũũt doo.* Ỹ na-ããj hẽ
tak'ëp ỹ ganen'aak tii.
7 "Bë sahõnh hẽ, bë maa newë hã ỹ h'yy
ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do hã
P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo. Jé
nesaa do hã j'aa ketsë do hã ỹ anoo da
joom ji hed'ëëp do ag tabepóh hyb n'aa,
P'op Hagä Do panang bä hahäng doo."†

Ta hã h'yy ka'eeh do Es-Mirina panang bä habong do hã Jesus maher'oot do hahỹỹh

8 Ti taky hadoo:

—Hahỹỹ da merii karom ỹỹ hã, hã ỹ h'yy
ka'eeh do Es-Mirina panang bä habong do
hag'ããs do hã:

"Hahỹỹ da jããm hẽ pooj jé hawät doo,
tagadëëg ub hawät doo, dajëp do paah,
p'aa hẽnh ganä wät do kyyh: 9 Ỹ hapäh
bë hã rarahejãã doo. Ỹ hapäh bë kas'uut.
Bë kasuud né paawä, bë h'yyb gó ti anäng
hajõng baad hadoo doo. Ỹ hapäh Judah
buuj wób bë raky n'aa rejãã doo, nesaa
do bë ky n'aa ranoo doo. Judah buuj sa
noo né paawä, dooh karapé haa heh'äät

§ 1:18 Hahỹỹ d' Jesus hanäng péh tii: "Ỹ né hẽ ti dejëp do hã mejũũ doo. Ỹ né hẽ ti her'oot do nyy da ỹ bad'oo Ades häd näng doo bä, dejëp do rababong bä habong do sa hã."

* 2:6 Dooh ji hapëë wäd bä jaa ti Nikoraw. Jããm hẽ ji hapäh ta ky s'ũũt do ma met'ëëk doo. Tahajaa mäh, sa nooh, ji awëë bä ta wób sa kabarii rahyb n'aa jew'yyk do tä n'aa. Tahajaa mä na-ããj hẽ ji h'yy karẽn do sii ji bahe'ỹỹh. Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang rakarẽn rakamekuunh.

† 2:7 Genesis 2.9

rado bä tii. Nesaa Do Yb karom né tii. 10 Bë
eÿÿm manä bë ahoop do pan'aa. Bë wób
radewäts b'ëëh da Dijab‡ an'oo bä da, bë
tametyy hyb n'aa, bë h'yy gejë hõm hyb
n'aa paawä. Da hẽ had'yyt ub da ta ã̃h,
ji moo sahõnh hẽ ta ã̃h bë da rano n'aa
masoo doo. Taw'ããts hẽ bë h'yy gejë hõm
manä hã ÿÿ, bë radejëëb bä na-ããj hẽ. Tii
bä ÿ anoo da bë hã ji edëb heh'äät do ta
säm.

11 "Bë sahõnh hẽ, bë maa newë hã ÿ
h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do
hã P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo.
Jé nesaa do hã j'aa ketsë doo, dooh da
tahob bä banesaa hẽnh, pawóp nuu me
däg radejëp do kamaneëënh doo."§

*Jesus hã h'yy ka'eeh do Peh-Gamo panang bä habong do hã Jesus maher'oot do hah*ÿÿh

12 Ti taky hadoo:

—Hahÿÿ da merii karom ÿÿ hã, hã ÿ h'yy
ka'eeh do Peh-Gamo panang bä habong do
hag'ããs do hã:

"Hahÿÿ da sẽn-jeer séd demuun hãw
padëëk do hanäng do kyyh: 13 Ÿ hapäh,
Nesaa Do Yb mejũũ doo bä bë panang
badäk.** Ÿ hapäh ta ti hejoonh bë hã.
Ti hadoo né hẽ, dooh hã ÿ bë h'yy gejë
hõm bä. Dooh noo gó bë eréd wäd hã ÿ bë
h'yy ka'eeh doo. Bë seeh, aj'yy Ã̃n-Tipas
häd näng doo, baad had'yyt hẽ këh ÿ n'aa
her'oot do paa bë panang bä, Nesaa Do
Yb bawät bä radaj'ëëp noo gó na-ããj hẽ
dooh bë eréd wäd hã ÿ bë h'yy ka'eeh
doo.

14 "Ti hadoo né hẽ, ti anäng ta mahang
ÿ ganen'aak doo: Ti anäng bë mahang
Barãm, p'ooj ub hawäd wät do metëëk
doo da habok doo. Isaraéw buuj ma-
jĩĩ sa wahë n'aa Barak häd näng do hã
Barãm metëëh paa nyy da tah'yyb tatuk
Isaraéw buuj, nesaa do ramoo bok hyb
n'aa. Tametëëh ta hã nyy d' tabad'oo
kabarii tä n'aa Isaraéw buuj rabawëh hyb
n'aa, nyy d' tabad'oo sa ÿÿm nadoo do sii
raba'ÿÿh hyb n'aa, tak'ëp baad nado né
paawä ta ti P'op Hagä Do matym gó. 15 Ti
anäng na-ããj hẽ bë mahang Nikoraw häd
näng do karapee ma met'ëëk do ky s'ũũt
doo. 16 Taw'ããts hẽ bë t'yyd kamehĩĩn,
bë eréd ta ti nesaa doo, bë gado manä
ta ti hadoo do bë mahang. Bë t'yyd
kamanehĩĩn bä, nayyw hẽ ÿ ana da bë wë.
Sẽn-jeer noh ÿÿ gó naa ganyyh doo me ÿ
gawats'iik da bë mahang nesaa do moo
bok doo.††

17 "Bë sahõnh hẽ, bë maa newë hã ÿ
h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do
hã P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo. Jé
nesaa do hã j'aa ketsë do hã, ÿ anoo da
Manah häd näng do kejën hõm doo.‡‡ Jé
nesaa do hã j'aa ketsë do hã ÿ anoo da na-
ããj hẽ pä hawak doo. Pä hã takerii däk
da ta häd papuuj, jãã̃m hẽ pä gadoo do
hapäh doo."§§

*Jesus hã h'yy ka'eeh do Tijatira panang bä habong do hã Jesus maher'oot do hah*ÿÿh

18 Ti taky hadoo:

—Hahÿÿ da merii karom ÿÿ hã, hã ÿ h'yy
ka'eeh do Tijatira panang bä habong do
hag'ããs do hã:

"Hahÿÿ da P'op Hagä Do T'aah kyyh,
ta matym gabarëëh do tëëg hõõ hadoo,
k'ããts tëg hahiin do hadẽẽ jat do tak'ëp
tagabarëëh do hadoo tsyym näng do
kyyh: 19 Ÿ hapäh sahõnh hẽ bë moo bok

‡ 2:10 Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab. § 2:11 Jesus hã ji h'yy kanae bä, ji hub dajëb bä, ji h'yyb tym dajëp hadoo na-ããj hẽ ta jawén, tëëg hõõ hẽnh ji P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó. Ji h'yyb tym dajëp doo, dooh tagawatsig bä. Ji ahob had'yyt hẽ da. Ti hyb n'aa "pawóp nuu me däg radejëp doo" ta ti kamaneëënh. ** 2:13 Ta tii bä Nesaa Do Yb mejũũ tawén näng, Roma buuj sa wahë n'aa Sesa ramaneëënh do tak'ëp panang buuj rahyb n'aa jew'yyk do hyb n'aa. Ta tii bä Jesus hã h'yy kana'eeh do tak'ëp rahyb n'aa jew'yyk na-ããj hẽ sa kabarii wób, sa hã pé kabaj'aa doo. Sa kabarii rahyb n'aa jew'yyk panang buuj redoo né paawä, Nesaa Do Yb ti rahyb n'aa jew'yyk doo. Tak'ëp rarejãã paa tii bä Jesus hã h'yy ka'eeh doo. †† 2:16 Ta kyyh tak'ëp hejoonh doo, ta ti sẽn-jeer . ‡‡ 2:17 Tabanawäng doo bä Isaraéw buuj rababok noo gó P'op Hagä Do an'oo had'yyt hẽ sa waa Manah ramaneëënh doo. Sa waa P'op Hagä Do anoo do ky n'aa gó Jesus beh'ũũm hÿ pong jé ji awäd had'yyt hẽ hanoo do ji hã. §§ 2:17 P'ooj ub ranoo pä hawak do jé rats'yyt do sa hã, ti hyb n'aa hÿ pong jé Jesus bag'ããs bä, ta jäm n'aa hẽnh ji tagadoo tahanäng pé ti tahyb n'aa péh.

doo. Ỹ hapäh nyy da ỹỹh, ta wób na-ããj
hẽ bë kamahẫn. Ỹ hapäh nyy da hã ỹ bë
h'yy ka'eeh. Ỹ hapäh bë da hadoo do bë
masa. Ỹ hapäh na-ããj hẽ h'yy ganajëng
doo me bë gadoo baad nadoo do bë ahoop
doo. Pooj jé bë moo bok do bahẫnh baad
bë moo bok hỹỹ kä wë ỹỹ, ỹ hapäh na-ããj
hẽ.

20 "Ti hadoo né hẽ, ti anäng hahỹ bë hã
ỹ ganen'aak doo: Baad bë gadoo nanäng
ỹỹnh nesaa doo, Jesabéw p'ooj ub hawät
do tak'ëp nesaa do moo wät do hadoo
doo. Kẽh ỹ n'aa rod ta daaj hẽ taka-
maneëënh. Ta ma metëëk doo me ta s'ee
hẽnh tah'yyb mahũũm karapé haa. Sa
ỹỹm, sa patug nadoo do sii rabahe'ỹỹh
tan'oo bä. Hã ỹ h'yy kana'eeh do sa
kabarii rahyb n'aa jew'yyk do tä n'aa
rawëh tan'oo bä na-ããj hẽ. 21 Ỹ gamedaa
wät ta ti ỹỹnh t'yyd kamehĩĩn hyb n'aa
paawä. Ti hadoo né hẽ, dooh tat'yyd
kamehĩĩn bä. Dooh takarẽn bä teréd hõm
bä ta patug nadoo do sa sii tabahe'ỹỹh
doo. 22 Ti hyb n'aa nahëë näng da ỹ an'oo
bä. Tak'ëp rabahoop ỹ an'oo bä da ajyy
ta sii ha'ỹỹh pé rat'yyd kamanehĩĩn bä
ỹỹnh sii rabahed'oo do hã. 23 Ỹ dej'ëëp da
ỹỹnh hadoo do karapee, tii bä sahõnh hẽ
hã ỹ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ habong
do rahapäh da, ỹ né hẽ ti t'õp sahõnh
hẽ sa h'yyb gó hanäng do hapäh doo,
rahyb n'aa newëë do na-ããj hẽ hapäh
doo. Rabad'oo do pénh ỹ anoo da ta säm
sahõnh hẽ sa hã.

24 "Ỹ maher'oot hỹỹ kä bëëh, Tijatira
panang bä habong do hã ỹ h'yy ka'eeh
do wób, ỹỹnh hadoo do ma metëëk do
ky nas'ũũt doo, 'Nesaa Do Yb ky n'aa
ta wób nahapäh doo'*** ramaneëënh do
ma kamanetëëk doo. Baad bë baboo däk
do hyb n'aa, dooh ỹ mejũũ pé bë hã.
25 Jããm hẽ hahỹ ỹ karẽn bë hã: Taw'ããts
hẽ baad bë baboo däk doo da bë aboo
had'yyt hẽ ỹ matëëh bä kä.

26 "Jé nesaa do hã j'aa ketsë do hã, ỹ
matëëh bä kä ỹ karẽn do had'yyt moo
wät do hã, ỹ anoo da tahyb n'aa jawyk
hyb n'aa,††† sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã
habong do tabag'ããs hyb n'aa, 27-28 Ee hã
ỹ tan'oo däk doo da ỹ hyb n'aa jawyk
doo. Tak'ëp da j'aa kets'ëë do mejũũ
da sa hã, dooh rat'yyd mehĩĩn da ky
nadah'eeh doo. Rarejãã da sa hã man-
ajuu ji ganebëëh doo da tatu me sapaar
s'ëëb, rabag'ããs do heen n'aa. Nesaa do
hã j'aa ketsë do hã, ỹ matëëh bä kä ỹ
karẽn do had'yyt hẽ moo wät do hã, ỹ
anoo da na-ããj hẽ watom.‡‡‡

29 "Bë sahõnh hẽ, bë maa newë hã ỹ
h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do
hã P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo"
—näng mä Jesus.

3

Jesus hã h'yy ka'eeh do Sar-Des panang bä habong do hã Jesus maher'oot do hahỹỹh

1 Ti taky hadoo:

—Hahỹỹ da merii karom ỹỹ hã, hã ỹ h'yy
ka'eeh do Sar-Des panang bä habong do
hag'ããs do hã:

"Hahỹỹ da setsi hedoo do P'op Hagä Do
Sahee hã mejũũ do kyyh, setsi hedoo
do sagõõh hã mejũũ do kyyh: Ỹ hapäh
sahõnh hẽ bë moo bok doo. Baad bë
babok ta wób redoo né paawä, dajëp do
hadoo bë h'yyb tym P'op Hagä Do hã, ỹ
hapäh. 2 Taw'ããts hẽ bë h'yy kadawuung
baad bë h'yy kana'eeh do hã! Kanahën
d'os hẽ madaag is nä baad hadoo do bë
mahang, edaa däk ta ti na-ããj hẽ gawat-
sik. Taw'ããts hẽ bë h'yy kahasããb, ta ti
bë mahang mad'aak do takahejój däk hyb
n'aa, tanahänh hyb n'aa. Ỹ hapëë däg
kän hỹỹ kä, bë moo bok do dooh baad
had'op do tado bä P'op Hagä Do ỹ h'yy
kaha'eeh do matym gó. 3 Ti hyb n'aa, bë
hyb n'aa es'ee bë gadoo do paah, baad
hadoo do bë rama metëëk doo. Bë hyb
n'aa es'ee bë maa napäh do paah. Bë

*** 2:24 Ti noo gó ti abong ma matëg oow Jesus ky n'aa heréd hõm doo. Rahapäh mäh, sa nooh, Nesaa Do Yb ky n'aa ta wób nahapäh doo. Ta ti ky n'aa rama metëëk jé sa hã ky s'ũũt doo. ††† 2:26 Tahajaa na-ããj hẽ ji erii bä: "Jé nesaa do hã j'aa ketsë do hã, ỹ karẽn do moo wät do tadajëp bä kä, ỹ anoo da tahyb n'aa jawyk hyb n'aa." ‡‡‡ 2:27-28 Dooh baad ji hapëë bä nyy d' Jesus hanäng pé ỹ anoo da watom taher'ood bä. Apokarip 22.16 hã Jesus ta daaj hẽ takamaneëënh "watom tak'ëp gabarëëh doo". Ti hyb n'aa, raj'aa etsë do hyb n'aa, ta bag tak'ëp gabarëëh do Jesus anoo da sa hã, tahanäng pé tahyb n'aa péh.

ky dahé tii. Bë t'yyd kamehĩĩn! Bë h'yy
kanadawuung bä, ỹ ana da bë wë bë h'yy
kanapeet bä, hets'ëëk do ji ganada bä
takajaa doo da. Dooh bë hapëë bä ny noo
gó ỹ kajaa da bë wë.
4 "Ti hadoo né hẽ, pawóp its bë ma-
hang, Sar-Des panang bä habong doo,
dooh rahasuuts padäg bä sa saroor. Dooh
nesaa do ramoo boo hajõk bë wób raba-
hed'oo doo da, ỹ hanäng pé tii. Si ỹỹ
rababok da tii. Hawak da sa saroor, baad
rababoo däk do säm.* 5 Jé nesaa do hã
j'aa ketsë do hã sa nemuun ỹ anoo da sa
saroor hawak do rapadedëëk hyb n'aa.
Dooh da ỹ awug hõm bä sa häd edëb
had'yyt do gadoo do sa häd kerih do
heen n'aa hã naa. Ee matym gó, ããs ta
karom sa matym gó na-ããj hẽ hahỹỹ da ỹ
her'oot sa ky n'aa hã, 'Hahỹ karapé haa
tak'ëp ỹ kamahẽ̃n doo', näng da këh ỹỹ.
6 "Bë sahõnh hẽ, bë maa newë hã ỹ h'yy
ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do hã
P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo."

Jesus hã h'yy ka'eeh do Piradepija panang bä habong do hã Jesus maher'oot do hahỹỹh

7 Ti taky hadoo:
—Hahỹỹ da merii karom ỹỹ hã, hã ỹ h'yy
ka'eeh do Piradepija panang bä habong do
hag'ããs do hã:

"Hahỹỹ da baad had'op doo, tsyt hẽ ne-
saa do mahẽ̃nh hawät doo,† P'op Hagä
Do heh'äät do kyyh. Hahỹỹ da sa wahë
n'aa tak'ëp hyb n'aa jawyk do makũ Dawi
häd näng do panang noo tëg danäh‡
kyyh. Dooh hajaa pé noo gatsë pé ta
ti noo gasëëts hõm doo. Dooh hajaa pé
noo gas'ëës pé ta ti noo gatsëë däk doo.
Hahỹỹ da ta kyyh: 8 Ỹ hapäh sahõnh hẽ
bë moo bok doo. Bë hegãã, ỹ noo gasëëts
däk bë pooj jé ta noo hadoo doo. Dooh
hajaa pé ta ti ranoo gatsëë bä.§ Nahejooj
its né paawä bëëh,** ỹ bë ky dahé had'yyt
hẽ, dooh ỹ bë eréd bä. 9 Nesaa Do Yb
karom hã kä, Judah buuj wób noo kanesa
doo, Judah buuj sa daaj hẽ rakamaneëëj
né paawä karapé haa heh'äät nadoo do
ỹ anoo da bë pooj jé rabehyy b'ëëh tũũ
bë raweh'ëëh hyb n'aa, bë ỹ kamahẽ̃n né
hẽ rabahapäh hyb n'aa. 10 H'yy ganajëng
doo me had'yyt hẽ bë baboo däk do hyb
n'aa bë ỹ mejũũ do paa hadoo, bë ỹ mo
n'aa jesuu da tak'ëp hejoonh do mahẽ̃nh,
sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do sa
wë kajaa do mahẽ̃nh. Ta ti tawén kajaa
da sa wë, ỹ metyy hyb n'aa sa hã.
11 "Edaa däk ỹ kajaa doo. Taw'ããts
hẽ baad bë baboo däk doo da bë aboo
had'yyt hẽ, ranado hõm hyb n'aa bë hã
ta säm bë hã ỹ ky däng doo. 12 Jé nesaa
do hã j'aa ketsë do hã ỹ anoo da P'op
Hagä Do ỹ h'yy kaha'eeh do tób n'aa
ta tu n'aa hadoo tabahadoo hyb n'aa.††
Dooh takado hõm bä. Ỹ anoo da ta tii bä
tabayyw had'yyt hẽ. Ta hã ỹ erih da P'op
Hagä Do ỹ h'yy kaha'eeh do häd. Ta hã
ỹ erih da na-ããj hẽ P'op Hagä Do ỹ h'yy
kaha'eeh do panang, Jerusarẽnh papuuj
hadoo do häd, hỹ pong jé P'op Hagä Do
wë naa hahyng doo. Ta hã ỹ erih da na-
ããj hẽ hät ỹ papuuj.
13 "Bë sahõnh hẽ, bë maa newë hã ỹ
h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do
hã P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo."

Jesus hã h'yy ka'eeh do Raw-Diseej panang bä habong do hã Jesus maher'oot do hahỹỹh

14 Ti taky hadoo:
—Hahỹỹ da merii karom ỹỹ hã, hã ỹ h'yy
ka'eeh do Raw-Diseej panang bä habong do
hag'ããs do hã:

"Hahỹỹ da Amen‡‡ häd näng do kyyh.
Hahỹỹ da baad hadoo do had'yyt hẽ
her'oot do kyyh. Hahỹỹ da sahõnh hẽ
tadu na do kyyh: 15 Ỹ hapäh sahõnh hẽ bë
moo bok doo. Dooh ỹ bë ty n'aa gesyyg

* 3:4 Hawak, baad had'op do ji bawät do ky n'aa, j'aa ketsë do ky n'aa na-ããj hẽ. † 3:7 P'op Hagä Do Judah buuj ramaneëënh, "Baad Had'op Doo, Tsyt Hẽ Nesaa Do Mahẽ̃nh Hawät Doo". ‡ 3:7 Hahỹỹ d' tahanäng pé tii: Jããm hẽ Jesus tii, panang Jerusarẽnh papuuj bä ji ajëë suun hanoo doo, Dawi panaa heh'äät do P'op Hagä Do ky däng do paa tabahadoo do hyb n'aa. § 3:8 Hahỹỹ d' tahanäng pé tii: Jesus an'oo däk sa hã ta tyw n'aa, baad P'op Hagä Do wë ramoo bok hyb n'aa. Dooh hajaa pé hewaat péh. ** 3:8 Dooh rahyb n'aa jewyg bä ta wób sa matym gó, tahanäng pé tii. Dooh rahajõõ bä na-ããj hẽ. †† 3:12 P'op Hagä Do matym gó had'yyt hẽ j'aa kets'ëë do rababok da, tahanäng pé ti tahyb n'aa péh. ‡‡ 3:14 "Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ", tahanäng pé ti amen .

bä, dooh na-ãã̃j hẽ tak'ëp ỹ bë kamahã̃n
bä. H'yy kanap'eed gó had'yyt hẽ bë
babok wë ỹỹ. Jãã̃m hẽ naëng hãd ju do
hadoo bëëh. Taw'ãã̃ts hẽ paawä naëng
dagäp do hadoo bëëh. Tii d' tanado bä,
taw'ãã̃ts hẽ paawä naëng aju do hadoo
bëëh. 16 Ti nahado bëëh. Jãã̃m hẽ naëng
hãd ju do hadoo bëëh! Ti hyb n'aa edaa
däk bë ỹ makyys da, naëng hãd ju do ji ka-
aaw nyyh doo da.§§ 17 Hahỹỹ da bë kyyh,
'Ãã̃ ma enäh. Sahõnh hẽ ti anäng ãã̃ wë,
ãã̃ karẽn doo. Dooh hyb n'aa ta see ãã̃
karẽn péh', näk bë kyyh. Tii d' né paawä
bë h'yyb, dooh bë h'yy kadawuung bä
tak'ëp baad nado né bëëh, tak'ëp kasuud
is do ji t'yyd mehĩ̃n do hadoo bëëh. Dooh
bë h'yy kadawuung bä, bë ty temah do
hadoo. Nu meby n'aa näng bë babok doo,
saroor tamah do ta si n'aa hẽ hawät do
hadoo bëëh! 18 Ti hyb n'aa bë ỹ maher'oot
hahỹỹ da: Taw'ãã̃ts hẽ hã ỹ bë ets'ẽẽ
k'ãã̃ts tëg gabarëëh do tëëg hõõ me ty
näw däk doo, bë h'yyb tym gó bë ma enäh
heh'äät hyb n'aa P'op Hagä Do matym
gó. Taw'ãã̃ts hẽ hã ỹ bë ets'ẽẽ hawak do
bë saroor bë padedëëk hyb n'aa, bë nu
manebyng hyb n'aa ta si n'aa hẽ bë babok
do hadoo do paa hyb n'aa. Taw'ãã̃ts hẽ hã
ỹ bë ets'ẽẽ ta biin ji matym gó ji hawuuk
doo, bë bahapäh heh'äät hyb n'aa.

19 "Ỹ nabuuj gedoo ỹ kamahã̃n doo.
Mahỹỹnh do hadoo doo me ỹ metëëk
ỹ kamahã̃n doo. Ti hyb n'aa, taw'ãã̃ts
hẽ tak'ëp bë hyb n'aa tam'aah bë h'yy
kawareem hyb n'aa P'op Hagä Do wë, bë
erét hyb n'aa j'ooj madäk doo me bë h'yy
ka'eeh doo. 20 Bë hyb n'aa matakä da! Tób
noo*** bä ỹ bagëët, ỹ naëënh. Jé këh ỹ
maa newëë doo, tanoo gasëëts bä, tii bä
ỹ d' ajëë suun ta sii ỹ bawëh hyb n'aa.

21 "Jé nesaa do hã j'aa ketsë do hã ỹ
anoo da pa ỹỹ, ỹ bag'ãã̃s do tyng n'aa jó
tabasooh hyb n'aa da, ỹ j'aa ketsëë däk
doo da, Ee bag'ãã̃s do tyng n'aa jó ỹ baso
däk doo da.

22 "Bë sahõnh hẽ, bë maa newë hã ỹ
h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do
hã P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo"
—näng mä Jesus kyyh.

4

*H*ỹ pong jé P'op Hagä Do bag'ãã̃s do
tyng n'aa Jowãw hapäh do ky n'aa hahỹỹh

1 Ta ti jawén ỹ hegãã̃ wät, ti hỹ pong jé
nooh, noo gasëëts hõm do ỹ bahapäh. Tii
bä, pooj jé ỹ maa napäh do kyyh, tak'ëp
hadoo do torõm-bet ky hadoo doo, ky
hadoo hã ỹỹ: "B'ëëp. As'ëëg wawẽẽ hẽ,
tii bä hỹ jawén hawät do ỹ metëëh da a
hã." 2 Nayyw hẽ P'op Hagä Do Sahee ỹ
tah'yyb mahũũm kän tii bä. Tii bä ta bagã
tyng n'aa ỹ hapäh hỹ pong jé. Ỹ hapäh ta
jó hasooh doo. 3 Tak'ëp tagabarëëh ta jó
hasooh doo, pä gabarëëh do hapëëh do jas-
peh häd näng do hadoo, pä ty gahiin do
gabarëëh do kor-narina häd näng do hadoo
na-ãã̃j hẽ. Ta tyng w'oo hã ti akëë sarahõd,
pä tak'ëp gabarëëh do emerad häd näng do
gabarëëh doo da. 4 Ta bagã tyng n'aa w'oo
hã ti atoonh 24 bagã n'aa tyng n'aa wób.
24 sa wahë n'aa ti at'oonh ta jó. Hewak
sa saroor. K'ãã̃ts tëg gabarëëh do s'ëëb sa
soog. 5 Ta hoo gad'oo bä hasooh do ta bagã
tyng n'aa hanaa awyb had'yyt hẽ, tak'ëp
tadarung, et'oom. Ta tyng pooj jé ti abëëh
setsi ta bag hahõng doo. Setsi P'op Hagä
Do Sahee hedoo do tii.* 6 Ta tyng pooj jé
ti majat akajar paras-ko s'ëëb hadoo, tak'ëp
taty ganäm pä tëg hawak do hadoo.

Ta hoo gad'oo bä, ta bagã tyng n'aa w'oo
hã ji meheet pé kabaj'aa do ab'ëëh. Séd
dó sa hã sa matym, sa mamets hã sa jó
hã na-ãã̃j hẽ ramatym enäh. 7 Awad reãw
häd näng do hadoo ta see mamets, booj
yb hadoo ta see mamets, aj'yy hadoo ta
see mamets, wawii kapuuh do hadoo ta see
mamets. 8 Këg enäh kabaj'aa doo. Ji ma poo
oow see pé ken'yyh sa këg. Matym enäh
sa këg hã, ta jó ta matym wób, ta yt hã ta
matym wób. Adëb bä, atsëm na-ãã̃j hẽ P'op
Hagä Do raj'aa etsëë had'yyt hẽ. Hahỹỹ da
sa kyyh:

§§ 3:16 P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh doo, naëng dagäp do hadoo. Tak'ëp P'op Hagä Do hã kamahã̃n doo, naëng haju do hadoo. H'yy kanap'eed gó P'op Hagä Do wë hawät doo, naëng jãã̃m hẽ hãd ju do hadoo. Tak'ëp da Jesus makyys ta ti hedoo doo. Rahapëë né paawä ta ky n'aa, dooh rahyb n'aa p'eed bä.
*** 3:20 Ji h'yyb tym ky n'aa tii.
* 4:5 Sét ub P'op Hagä Do Sahee. Setsi tawén hapäh, numero setsi tak'ëp baad had'op tahanäng pé do hyb n'aa. Taw'ãã̃ts hẽ tëg eh do 1, tëg nad'ëëd is do 4-5 ji ner'oot, ta ky n'aa ta tii bä hanäng do sii hẽ.

"Tak'ëp baad had'op, tsyt hẽ nesaa do
mahãnh hawät do
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do
Sahõnh Hẽ Haj'ap Doo,
p'ooj ub hawät doo, da hẽ hawät doo, hỹ
jawén hawäd had'yyt doo", näk sa
kyyh.

9 Ta tii da tabagã tyng n'aa jó hasooh do
hawäd had'yyt do kabaj'aa do raj'aa etsë bä,
ta hã raweh'ëëh bä, ta hã ratsebé bä, 10 24
hedoo do sa wahë n'aa rabehyy bë had'yyt
hẽ tabagã tyng n'aa jó hasooh do pooj
jé, hedëb had'yyt do raj'aa etsë hyb n'aa.
Rabag'ããs do heen n'aa sa soog radatoonh
tabagã tyng n'aa jó hasooh do pooj jé. Tii
bä hahỹỹ da raj'aa etsë P'op Hagä Doo:

11 "Õm né ti sahõnh hẽ pahuuj wät doo.
Makarẽn do hyb n'aa mapahuuj wät sahõnh
hẽ.
Ti hyb n'aa rawén bok, ti hyb n'aa rawén
ganyyh.
Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ õm ji j'aa etsë,
ji weh'ëëh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,
P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh doo.
Taw'ããts hẽ õm né hẽ ti
sahõnh hẽ bagãã had'yyt doo", näk sa kyyh.

5

Kerih do kapõõs do ky n'aa, B'éé T'aah ky n'aa daheeh hahỹỹh

1 Tii bä, tabagã tyng n'aa jó hasooh do
moo gó hub hẽnh ỹ bahapäh kerih do
kapõõs doo, ta jó, ta gó na-ããj hẽ kerih
doo. Setsi kets'aa däk do ky n'aa jaw'yyk
do heen n'aa kapõõs do poo gad'oo hẽnh.*
2 Tii bä, ããs seeh tak'ëp kabaj'aa doo, ta
kyyh tak'ëp hadoo do me tabeaanh: "Jaa
pé tak'ëp hyb n'aa jawyk péh, hahỹ ky n'aa
jaw'yyk do heen n'aa kets'aa däk do hado
hõm péh, kerih do kapõõs do tabapyn hõm
hyb n'aa?", näng ta kyyh. 3 Dooh ky gadoo
péh. Hỹ pong jé, badäk hahỹỹ bä, t'õp dejëp
do rababong bä na-ããj hẽ, dooh tak'ëp baad
hadoo do kaw'yyt pé hajaa do kerih do
kapõõs do tapyn bä taner'oot hyb n'aa ta hã
kerih doo. 4 Tii bä tak'ëp ỹ baoot kanaw'yyt
do hyb n'aa tak'ëp baad hadoo do kapõõs
do hapyn péh, kerih do ner'oot péh. 5 Tii
bä 24 hedoo do sa wahë n'aa see ky hadoo
hã ỹỹ: "Aód manäh. Mahegãã, awad Reãw
hadoo doo, Judah buuj sa seeh, Dawi panaa
heh'äät doo, ti né hẽ j'aa ketsë doo. Ti né
hẽ hajaa kerih do kap'õõj däk do tapyn hõm
bä. Ti né hẽ hajaa setsi hedoo do ky n'aa
jaw'yyk do heen n'aa ta hã kets'aa däk do
tado hõm bä", näng ta kyyh hã ỹỹ.

6 Tii bä, P'op Hagä Do bagã tyng n'aa
mahang, ji meheet pé kabaj'aa do mahang,
24 hedoo do sa wahë n'aa hoo gad'oo bä
ti agëët ỹ hapäh B'éé T'aah. Wyt ta maab
hẽ ta rog tyw n'aa paa radaj'ëëp noo gó.
Setsi ta s'ããn, setsi na-ããj hẽ ta matym.
Setsi hedoo do P'op Hagä Do Sahee tii,†
badäk hahỹ haw'ããts hẽ kamejũũ doo. 7 Tii
bä B'éé T'aah ana kän ta tyng jó hasooh
do wë kä, tii bä tado däk kerih do kapõõs
do ta tyng jó hasooh do moo gó hub hẽnh
hadäk doo. 8 Tabado däk bä, ji meheet pé
kabaj'aa doo, 24 hedoo do sa wahë n'aa
na-ããj hẽ rabehyy b'ëëh tũũ. Sét ken'yyh
rapatsä kän ji metẽn doo, buu benyym do
hood k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb na-ããj hẽ.
Buu benyym do in-sijẽẽn häd näng do ta gó.
P'op Hagä Do karapee, tsyt hẽ ta wë kasëëw
bong do ta hã raky n'aa etsẽẽ do heen n'aa
ta ti buu benyym doo. 9-10 Tii bä kä, papuuj
ky n'aa kä rejäm kän, B'éé T'aah hã rama
ejäm doo. Hahỹỹ da sa kyyh:

"Õm né ti radaj'ëëp do paah.
A majyyw me ta säm mets'ẽẽ hõm P'op
Hagä Do wë,
ajyy, ỹỹj sahõnh hẽ panaa uuh,
ajyy, ỹỹj sahõnh hẽ sa kyyh her'oot do uuh,
sahõnh hẽ häj n'aa babuj uuh,
sahõnh hẽ né hẽ badäk hahỹỹ bä habong do
uuh.
A karapee mabag'ããs do rabahado padëëk
man'oo bä,

* 5:1 Sét hẽ ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa p'ooj ub rabats'aa däk hyb n'aa jewyk do rerih do hã, jããm hẽ ta danäh tabapyn hyb n'aa. Hahỹ Jowãw hapäh doo, setsi ta ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa ta hã tabets'aa padëëk P'op Hagä Do an'oo bä, jããm hẽ sahõnh hẽ sa bahãnh hyb n'aa jawyk do bapyn hyb n'aa. † 5:6 Taw'ããts hẽ ji ner'oot tëg eh do 1, tëg nad'ëëd is do 4, ta ky n'aa ta tii bä takerih do sii hẽ. Sahõnh hẽ tahapäh doo, tahanäng pé ti setsi hedoo do ta matym. Sahõnh hẽ tahajaa, sahõnh hã tabag'ããs, tahanäng pé ti setsi ta s'ããn.

P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh do wë ramoo bok,
ta hã rahyb n'aa jew'yyk man'oo bä.
Badäk hahÿÿ bä rabag'ããs da man'oo bä.
Ti hyb n'aa, õm né ti tak'ëp hyb n'aa jawyg däk doo,
kapõõs do hã kerih do magado däk hyb n'aa,
ta ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa ta hã ketsaa do mabado hõm hyb n'aa", näk sa kyyh.

11 Tii bä ÿ hegãã wät, ÿ maa napëë däk tak'ëp hajõk do ããs sa kyyh. Tak'ëp né hẽ rakanekan ããs. Dooh ji haja bä ji etsén bä. P'op Hagä Do bag'ããs do tyng, kabaj'aa doo, 24 hedoo do sa wahë n'aa na-ããj hẽ ranu hawõõt. 12 Tak'ëp hadoo do sa kyy me ramejäm. Hahÿÿ da rejäm doo:

"B'éé T'aah radaj'ëëp do paah,
taw'ããts hẽ jããm ub tii, sét hẽ, sahõnh hẽ bagãã had'yyt doo.
Taw'ããts hẽ ti né hẽ sahõnh hẽ danäh!
Taw'ããts hẽ tak'ëp tahaj'ap do ta h'yyb gó tabawät!
Taw'ããts hẽ tak'ëp tabahejoonh!
Taw'ããts hẽ ji weh'ëëh, ji hyb n'aa jaw'yyk!
Taw'ããts hẽ ta ti ji j'aa etsë!", näk sa kyyh.

13 Tii bä ÿ maa napäh sahõnh hẽ kapahuuj wät doo, hÿ pong jé habong doo, badäk hahÿÿ bä habong doo, t'õp dejëp do rababong bä, t'õp tamii yt hã habong do na-ããj hẽ rejäm doo:

"Tabagã tyng n'aa jó hasooh do hã, B'éé T'aah hã na-ããj hẽ,
ër j'aa etsë, ër weh'ëëh, ër hyb n'aa jawyyg had'yyt hẽ!
Ti né hẽ tak'ëp rabahejooj had'yyt hẽ", näk sa kyyh.

14 Tii bä ji meheet pé kabaj'aa do raky gadoo: "Ÿÿ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ", näk sa kyyh. Tii bä 24 wahë n'aa hedoo do rabehyy b'ëëh tũũ P'op Hagä Doo, B'éé T'aah hadoo do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa.

6

Kets'aa däk do ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa ky n'aa hahÿÿh

1 Ÿ hapäh jããm hẽ pooj jé kets'aa däk do ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa B'éé T'aah bado hõm doo. Tii bä ÿ maa napäh ji meheet pé kabaj'aa do see kyyh. Tak'ëp ta kyyh, darung do ky hadoo. "B'ëëp ana!", näng. 2 Ÿ hegãã kän, tii bä kawaaro hawak do ti ahäng pój ÿÿ jé, tanaëënh doo. Karaba ta jó hasooh do atón ta moo gó. Ta jó hasooh do hã takan'oo däk ta soog.* Ti tabahõm kän sahõnh hẽ ta majĩĩ taj'aa et'ëëk hyb n'aa, sa häj n'aa hã tamejũũ hyb n'aa kä.

3 Kets'aa däk do see B'éé T'aah bado hõm bä kä, ÿ maa napëë däk kabaj'aa do see kyyh. "B'ëëp ana!", näng. 4 Tii bä anä kän kawaaro seeh. Hahiin tii. Ta jó hasooh do hã takan'oo däk ta hejój, badäk hahÿÿ hã habong do rakamaj'ĩĩ hyb n'aa, sa da hadoo do radej'ëëp hyb n'aa. Sẽn-jeer tëg gaeh do kan'oo däk kawaaro jó hasooh do hã.

5 Ketsaa do see hã kä B'éé T'aah bado hõm bä kä, ÿ maa napëë däk kabaj'aa do see kyyh. "B'ëëp ana!", näng. Ÿ hegãã kän, tii bä kawaaro hasus do ÿ hapëë däg kän. Ji nu metyy do nahëë ta jó hasooh do moo gó. 6 Tii bä kä, ji meheet pé kabaj'aa do sa mahang ky ganyyh ji kyyh hãd hadoo do hahÿÿ da her'oot doo: "Sét adëb bä ramoo bok do säm, jããm hẽ da sét its kiw tiriig s'ëëb ta säm. Sét adëb bä ramoo bok do säm, jããm hẽ da tamawoob its kiw sewada häd näng do s'ëëb ta säm.† Ti hadoo né hẽ, marejã manä joom oriib, joom uwa." Näng ta ti kyyh.

7 Kets'aa däk do see B'éé T'aah bado hõm bä kä, ÿ maa napëë däk kabaj'aa do see kyyh. "B'ëëp ana!", näng. 8 Ÿ hegãã kän, tii bä kawaaro saw'aak do ÿ hapëë kän. Ta jó hasooh do häd Dajëb. Ta jawén tabawät panang Ades häd näng doo, dejëp do rababong doo bä. Sa hã takan'oo däk rabahej'oonh hyb n'aa, sét hẽ sa see dajëb had'yyt hẽ ran'oo bä ji meheet pé ken'yyh badäk hahÿÿ bä habong do uuh. Kaneb'ooh doo me, sah mahÿÿj,

* 6:2 Hyb n'aa jawyk do heen n'aa, j'aa ketsë do heen n'aa na-ããj hẽ ta ti soog. † 6:6 Tak'ëp da badäk hahÿÿ bä habong do rabas'aah da, tahanäng pé tii. Tak'ëp ta bahẽ̃nh taky n'aa gebah ji waa ti noo gó, rejoom do karejã däk do hyb n'aa.

nahëë mahỹỹj, har'ëëng ji hawëh doo me radej'ëëp da.

9 Kets'aa däk do see B'éé T'aah bado hõm bä kä, rama ejuu do tyng hỹ pong jé hahäng do yt hã ỹ hapäh P'op Hagä Do kyyh ramaher'oot do hyb n'aa, Jesus Kristo ma met'ëëg wät do ranerét do hyb n'aa sa majĩĩ radejëëb bong do sa h'yyb tym. 10 Hahỹỹ da raky hadoo tak'ëp hadoo doo me sa kyyh: "Ãã kariw n'aa sahõnh hẽ mabag'ããs doo, baad had'op doo, tsyt hẽ nesaa do mahãnh hawät doo, P'op Hagä Do heh'äät doo, ny noo gó da maky n'aa etyy häj n'aa haw'ããts hẽ habong do sa hã? Ny noo gó da ta säm mababaanh, ãã radej'ëëp do hyb n'aa? H'ëëd pénh g'ee da?", näk sa kyyh. 11 Tii bä kä ran'oo däk sa hã saroor hawak doo, rapadedëëk hyb n'aa. Tii bä takaher'ood däk sa hã, kanahën d'os hẽ ragada nä hyb n'aa, sahõnh hẽ sa hataa, sa wakããn hedoo do sa majĩĩ radej'ëëp do pan'aa radejëp bä kä sa hã rabad'oo do paa hadoo.

12 Ỹ hapäh kets'aa däk do see B'éé T'aah bado hõm bä kä. Tak'ëp k'ããts katajus wät. Tak'ëp papỹỹj ty gamaug däk, pããn hasus do hadoo. Kamarab ty hahiin däk, majyyw ty gahiin doo da. 13 Sagõõh rakajäk tũũ badäk hahỹỹ bä, wiigo häd näng do ag hapëëh do tũũ kejäk doo da bah'ood an'oo bä. 14 Wë badoo wäd kän, ma kahé bäh ji apõõs doo da. Sahõnh hẽ waëë, sahõnh hẽ tsyt dëëg na-ããj hẽ rakahỹỹd kän P'op Hagä Do an'oo bä. 15 Tii bä sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do häj n'aa sa wahë n'aa, hyb n'aa jewyk do sii hẽ, warahén sa wahë n'aa sii hẽ, ma näng do sii hẽ, ta wób mejũũ do sii hẽ, sahõnh hẽ sa karom, sahõnh hẽ kariw n'aa temah do sii hẽ rakejën hõm pä gabeho doo gó sa wób, waëë bä, pä yb mahang sa wób. 16 Hahỹỹ da rabetsẽẽ waëë hã, pä yb hã na-ããj hẽ: "Bë kajäg ãã jó! Ãã bë ejën tabagã tyng n'aa jó hasooh do mahãnh! Ãã bë jejën B'éé T'aah ãã wë takawajããn do mahãnh. 17 Takaja däk do hyb n'aa ta säm baj tak'ëp ãm n'aa näng doo, P'op Hagä Doo, B'éé T'aah daheeh ranoo doo. Dooh hajaa pé ked'ëëp péh", näk da sa kyyh.

7

144 miw kasëëw bok do sa ky n'aa hahỹỹh

1 Ta ti jawén ỹ hapëë däk ji meheet pé ããs. Papỹỹj hana hẽnh ta see bagëët, papỹỹj hahyng hẽnh ta seeh, ta karawaa me ta seeh, ta karawaa see me ta see bagëët. Ji meheet pé tabahëm do rameso padëëk, hëëj hã, akajar hã, b'aa hã rabanahëm hyb n'aa. 2 Tii bä ỹ hapëë däk ããs seeh, papỹỹj hana hẽnh naa hasëëk doo. Moo heen n'aa ta hã kerih do ji metsaa doo* P'op Hagä Do hedëb had'yyt do ma tatón ta moo gó. Tii bä ji meheet pé ããs hedoo doo, sa hã takan'oo däk do hëëj hã akajar na-ããj hẽ rarejãã hyb n'aa, tamaher'oot tak'ëp hadoo doo me ta kyyh. Hahỹỹ da ta kyyh sa hã: 3 "Bë rejã manä nä hëëj, akajar, joom. Pooj jé dó ãã ets'aa däk da ta heen n'aa P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh do karom sa maboor hã", näng ta kyyh. 4 Tii b' ỹ maa napëë däk nyy hẽ tii, ta heen n'aa sa maboor hã kets'aa däk doo. 144 miw mäh, sahõnh hẽ 12 hedoo do Isaraéw† taah sa panaa mahang.

5 Judah panaa mahang 12 miw,
Rubẽn panaa mahang 12 miw,
Gad panaa mahang 12 miw,
6 Aseer panaa mahang 12 miw,
Napatawi panaa mahang 12 miw,
Manaséh panaa mahang 12 miw,
7 Simijãw panaa mahang 12 miw,
Rewi panaa mahang 12 miw,
Isakah panaa mahang 12 miw,
8 Seburũn panaa mahang 12 miw,
Joséh panaa mahang 12 miw,
Bẽn-Jamih panaa mahang 12 miw na-ããj hẽ.

Tak'ëp hajõk do Jowãw hapäh do ky n'aa hahỹỹh

9 Ta ti jawén ỹ hegãã wät, tii bä tak'ëp hajõk do ỹ hapäh. Dooh ji haja bä ji etsén bä tak'ëp rabahajõk do hyb n'aa. Sahõnh hẽ häj n'aa buuj uuh, sahõnh hẽ panaa uuh, sahõnh hẽ né hẽ badäk hahỹỹ hã habong do uuh, sahõnh hẽ sa kyyh her'oot do uuh tii. P'op Hagä Do bag'ããs do tyng n'aa pooj jé, B'éé T'aah pooj jé rabab'ëëh. Hawak sa saroor. Sa moo gó rapatsëë madyyk g'aad hadoo, ratsebé do heen n'aa. 10 Tak'ëp rageëënh hahỹỹ da:

* 7:2 P'ooj ub sa moo heen n'aa hã takerii däk sa häd heen n'aa. Ta me rabats'aa däk sa h'ëëd hedoo doo. Ta me na-ããj hẽ rabats'aa däk kerih do hã taky n'aa jawyg däk hyb n'aa. † 7:4 Jakóh né ti Isaraéw .

"P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh do
tabagã tyng n'aa jó hasooh doo,
B'éé T'aah na-ãã̃j hẽ ti ër hed'ëëp doo!", näk
sa kyyh.

11 Sahõnh hẽ ãã̃s rabab'ëëh P'op Hagä Do
bag'ãã̃s do tyng n'aa w'oo hã, 24 hedoo do
wahë n'aa w'oo hã, ji meheet pé kabaj'aa
do w'oo hã. Tii bä rabehyy b'ëëh tũũ, tũũ
ramaboor ehyy bëëh, tii bä P'op Hagä Do hã
raj'aa etsëë kän. 12 Hahỹỹ da sa kyyh:

"Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ãã̃ts hẽ!
Õm, P'op Hagä Doo, ãã̃ h'yy kaha'eeh doo,
õm ãã̃ j'aa etsëë had'yyt hẽ,
õm ãã̃ hyb n'aa jewyyg had'yyt hẽ.
Tak'ëp mahajaa do a h'yyb gó tabawäd
had'yyt hẽ.
A wë ãã̃ tsebee had'yyt hẽ sahõnh hẽ ãã̃ hã
mabanoo do hyb n'aa.
Õm ãã̃ wehëë had'yyt hẽ.
Sahõnh hẽ bagãã̃ had'yyt do õm.
Tak'ëp mabahejooj had'yyt hẽ!
Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ãã̃ts hẽ!", näk sa kyyh.

13 Tii bä 24 hedoo do wahë n'aa see
ỹ teaanh: "Jaa ti saroor hewak doo gó
hab'ëëh doo? N'yy hẽnh rahana?", näng.
14 Ti ỹ ky gadoo: "Dooh ỹ hapëë bä. Õm ti
hapäh, hyb n'aa jawyk doo", näng ỹ ta hã.
Ti hã ỹ taky hadoo: "Ti ti nanäng tak'ëp
rabahoop noo gó hahob bong do paah. Sa
saroor rahetsyyd bong, hewak sa saroor
ran'oo bä B'éé T'aah majyyw hyb n'aa",‡
näng. 15 "Ti hyb n'aa", näng, "P'op Hagä
Do bag'ãã̃s do tyng n'aa pooj jé rabab'ëëh.
Ta hã ji hyb n'aa jaw'yyk do tób n'aa yt
hã ta hã rahyb n'aa jew'yyk, ta wë ramoo
bok adëb bä, atsëm na-ãã̃j hẽ. P'op Hagä
Doo, tabag'ãã̃s do tyng n'aa jó hasooh do
tabawät da sa mahang, sa hã tamo n'aa
jesuu da. 16 Dooh rasa boo bä, dooh rahoo
kaaj boo bä. Dooh papỹỹj bag tak'ëp baju do
rahob boo bä, dooh na-ãã̃j hẽ tak'ëp batäng
do rahob boo bä. 17 Tii d' tawén hadoo, B'éé
T'aah, P'op Hagä Do bag'ãã̃s do tyng n'aa
hoo gad'oo bä hagëët do hag'ãã̃s da sa hã,
b'éé hagã n'aa ta masãã̃h baad tabahag'ãã̃s
doo da. Tamahũũm da ta tii, naëng ji hedëb
had'yyt hẽ hanoo doo hẽnh. P'op Hagä Do
awug hõm da sa ty nabëëh, ta tii bä dooh ji
aód wäd bä do hyb n'aa", näng 24 hedoo do
wahë n'aa see kyyh.

8

Setsi däg do hadoo do kets'aa däk do ky n'aa hahỹỹh

1 Setsi däg kets'aa däk do ta ky n'aa
jaw'yyk do heen n'aa B'éé bado hõm bä kä,
badatih däk hỹ pong jé 30 minut tahyb n'aa
péh.
2 Tii bä setsi hedoo do ãã̃s P'op Hagä Do
matym gó hab'ëëh do ỹ hapëë kän. Tii
bä takan'oo däk sa hã setsi gamehỹỹh do
nahëëh, torõm-bet häd näng doo.
3 Tii bä kä, ãã̃s see ana kän, rama ejuu
do tyng pa tabag'ëëd däk. Buu benyym
do ji ejuu do nahëë k'ãã̃ts tëg gabarëëh do
s'ëëb ta moo gó tatón. Tii bä hajõng buu
benyym do in-sijẽẽn häd näng do takan'oo
däk ta hã, buu benyym do rama ejuu do
tyng k'ãã̃ts tëg gabarëëh do s'ëëb jó tama
ejuu hyb n'aa, P'op Hagä Do karapee ta hã
ky n'aa ets'ẽẽ do daheeh P'op Hagä do hã
takan'oo däk hyb n'aa. 4 Tii bä ãã̃s moo gó
naa in-sijẽẽn tsyg as'ëëg kän P'op Hagä Do
wë. Atsyg as'ëëg kän ta wë, ta karapee ky
n'aa ets'ẽẽ do sa kyyh sii hẽ. 5 Tii bä ãã̃s bado
däk buu benyym do nahëëh, rama ejuu do
sëh me tah'aa däk, tii bä kä sahõnh hẽ hëëj
haw'ãã̃ts hẽ wë tadawäts hyy kän. Tii bä
tetoow kän, daruu däk, awyb kän, k'ãã̃ts
katajus kän.

Setsi gamehỹỹh do nahëë torõm-bet häd
näng do ky n'aa hahỹỹh

6 Tii bä kä, setsi hedoo do ãã̃s gameh'ỹỹh
do nahëë pats'ëë do ramatakä däk ragame-
hỹỹh hyb n'aa.
7 Tii bä pooj jé hadoo do ãã̃s gamehã̃ kän
ta gamehỹỹh do nahëëh. Tii bä kä, naëng
tak'ëp dagäp do pä hado däk doo, tëëg hõõ
majyyw mahang kamekuuj däk do na-ãã̃j
hẽ kepyyj hyy kän hëëj hẽnh. Tamawoob
hẽ hadoo do see aooj jëë kän hëëj bód.
Tamawoob hẽ hadoo do häj n'aa bä hanäng
do uuh aooj jëë kän b'aah. Sahõnh hẽ jawii
aooj jëë kän.
8 Tii bä ãã̃s see gamehã̃ kän ta gamehỹỹh
do nahëëh. Tii bä kä, waëë hadoo tak'ëp

‡ 7:14 Jesus sa hyb n'aa dajëp do hyb n'aa kawug hõm sahõnh hẽ nesaa do sa h'yyb gó hanäng do paah. Tii d' né hẽ tahanäng pé tii.

p'op nu däk do kadaw'uuh do kadawäts
tu akajar me. Akajar bód majyyw hado
däk. 9 Tamawoob hẽ ta me habong do uuh
dejëp. Tamawoob hẽ akajar me habong do
marakate uuh karejã bong.
10 Tii bä ããs see gamehã̃ kän ta gamehỹỹh
do nahëëh. Tii bä sagõõh tak'ëp haeh doo,
ta bag tak'ëp hõõ eh do hadoo, p'op naa
tabadëë hyng. Tamii wób me, naëng k'ããts
gó hana do wób me tabadëë kän. 11 "Datsäng
Doo", sagõõh häd. Naëng uuh datsëë kän ta
ti haj'aa. Hajõk badäk hahỹỹ hã habong do
radejëp ta ti naëng datsäng do an'oo bä.
12 Tii bä, ããs see gamehã̃ kän ta gamehỹỹh
do nahëëh. Tii bä sét hẽ papỹỹj bäh, sét hẽ
kamarab bäh karejã kän. Pawóp hẽ papỹỹj
bäh, pawóp hẽ kamarab bäh mad'aak doo,
dooh takarejã bä. Tamawoob nuu me ji
etyn bä sagõõh, tamawoob hẽ hadoo do see
karejã wät. Rababong do paa badagyb däk.
Sét adëb bä bód, sét hẽ atsëm bód dooh
bag näng péh. 13 Tii bä, ỹ baheg'ããs bä, ỹ
maa napäh wawii p'op wë hã kapuuh do
kyyh. Hahỹỹ da ta kyyh: "Tak'ëp baad nado
da, tak'ëp baad nado da badäk hahỹỹ bä
habong do sa hã, tamawoob hẽ ããs mad'aak
do ragamehỹỹh do nahëë ragamehã̃ bä kä.
Tak'ëp baad nado né da sa hã ta ti an'oo
bä!", näng wawii kyyh.

9

1 Tii bä ji moo séd me hadoo do ããs
kä gamehã̃ kän ta gamehỹỹh do nahëëh.
Tii bä kä, ỹ hapäh sagõõh tũũ, hëëj hã
hadäng doo.* Ta hã takan'oo däk tak'ëp
t'õp gadarong do tabanesaa hẽnh noo tëg.
2 T'õp gadarong do banesaa do tanoo gas'ëës
bä, ganyyh tëëg tsyg tak'ëp hadoo doo, p'op
hasëëk doo, tëëg hõõ tsyg näng do hadoo.
Papỹỹj, wë na-ããj hẽ ta tsyg ty gatsëë däk.
3 Ta tsyg mahang ragenyyh sabakar. Jé
pad'yyt hẽ, hëëj haw'ããts hẽ sabakar baboo
kän. Sa hã takan'oo däk sëëj betuuk doo da
rabetuuk hyb n'aa. 4 Kamejõ däk sa hã jawii,
b'aah, joom na-ããj hẽ ranarejãã hyb n'aa.
Kamejõ däk sa hã jããm hẽ hëëj haw'ããts
hẽ habong do P'op Hagä Do ma heen n'aa
sa maboor nanäng do rabetuuk hyb n'aa.
5 Dooh takan'oo bä sa hã ta ti radej'ëëp hyb
n'aa, jããm hẽ takan'oo däk ji moo séd me
kamarab noo gó rarahejãã hyb n'aa hëëj
haw'ããts hẽ habong doo. Datés do rahoop,
sëëj ji tetuuk do ji ahoop doo da. 6 Ta
ti bawät noo gó hëëj haw'ããts hẽ habong
do ratyw n'aa esoos da radejëp hyb n'aa
paawä, tak'ëp rabahoop do hyb n'aa. Ti
hadoo né hẽ, dooh da rawyyd bä. Rakarẽn
da radejëb paawä, ti hadoo né hẽ, dooh
rahaja bä radejëb bä.
7 Rakaneb'ooh noo gó ji enyyw hõm
do kawaaro kaneb'ooh do pan'aa hadoo
sabakar. Soog hadoo k'ããts tëg gabarëëh
do s'ëëb sa nuu gó hatoonh doo. Ajyy ỹỹj
häd hadoo sa mamets. 8 Ỹỹj sëën hadoo sa
sëën. Awad reãw häd näng do hadoo sa tëg.
9 Sa h'yyb gatsapoog n'aa, h'yy kasep'ook
sapaar s'ëëb hadoo. Tak'ëp maa nesaa do
sa këg kyyh, hajõng do kawaaro, kawaaro
ratakyyk do na-ããj hẽ kaneb'ooh doo hẽnh
waj'aah do ky hadoo. 10 Dõm enäh. Sëëj
hadoo sa w'ooh. Sa w'oo hã hana doo me
ta mahỹỹj me hëëj haw'ããts hẽ habong do
rabahoop ran'oo bä ji moo séd me kamarab
noo gó. 11 Ããs nesaa do t'õp gadarong doo gó
tabanesaa hẽnh naa hanyyh doo, sa wahë
n'aa. Eberew kyy me ta häd Abadõn. Gereg
kyy me ta häd Aporijõn.†
12 Pooj jé tak'ëp nesaa do s'ëëh hadoo doo
gó ỹ hapäh do tabëëj hõm kän. Pawóp hẽ
rahoop do pan'aa ti abong nä.‡
13 Ji ma poo oow see pé hadoo do ããs
gamehã̃ kän tii bä ta gamehỹỹh do nahëëh.
Tii bä, P'op Hagä Do pa hahäng do in-sijẽẽn
rama ejuu do tyng k'ããts tëg gabarëëh do
s'ëëb, ta sasu me habëëh do poo gesõm
doo bä naa ỹ maa napäh ky ganyyh doo.
14 Hahỹỹ da ta ti kyyh ji ma poo oow see pé
hadoo do ããs hã: "Masood hõm ji meheet
pé hedoo do ããs tamii maeh do Éw-Parat
häd näng doo bä kamaw'yyd däk doo",
näng poo gesõm doo bä naa ganyyh do
kyyh. 15 Tii bä tasood hõm ji meheet pé
hadoo do ããs, tamawoob hẽ hadoo do uuh
badäk hahỹỹ hã habong do radej'ëëp hyb
n'aa. Ta ti noo gó bë no n'aa däg né hẽ, ta
ti radej'ëëp hyb n'aa ji meheet pé hedoo do
ããs P'op Hagä Do enyyw däk. 16 Ỹ maa napäh
nyy hẽ sa warahén kawaaro jó hah'ũũm
doo: 200 milhões.

* 9:1 Ããs see tahyb n'aa pé ti sagõõh . † 9:11 "Rejãã doo," tahanäng pé ta häd. ‡ 9:12 Tamawoob hẽ hadoo do rahoop do pan'aa see 8.13 hã wawii her'oot do paa né tii.

17 Hahỹỹ da säh ỹ hadoo doo gó ỹ hapäh
kawaaro, ta jó hah'ũũm doo: Ty gahiin,
tëëg hõõ ty hahiin do hadoo, jabaruut,
saw'aak do na-ããj hẽ sa h'yy gatsapoog
n'aa. Kawaaro sa nuuh, awad reãw nuu hãd
hadoo. Sa noo gó naa ganyyh tëëg hõõ, tëëg
tsyg, saw'aak do na-ããj hẽ. 18 Tamawoob
hẽ hadoo do uuh badäk hahỹỹ hã habong
do dejëp, tëëg hõõ, tëëg tsyg, saw'aak do
mahỹỹj. 19 Sa hejój banä kän sa noo gó naa,
sa dõm hã naa. Aw'yy hadoo sa dõm. Sa
dõm poo gad'oo hã nu enäh. Tii me rarejãã
badäk hahỹỹ hã habong doo.

20 Hëëj haw'ããts hẽ habong do wób,
nadejëp doo, sahõnh hẽ ta ti rabahapëë
né paawä, dooh rat'yyd kamehĩĩn bä
baad nadoo do ramoo bok do hã. Dooh
reréd bä karap'aar h'yyb nesaa do rahyb
n'aa jew'yyk doo. Dooh reréd bä sa
kabarii rahyb n'aa jew'yyk doo. K'ããts
tëg gabarëëh do s'ëëb, k'ããts tëg hawak
do s'ëëb, k'ããts tëg hahiin do s'ëëb, pä
s'ëëb, b'aa s'ëëb ta ti sa kabariih. Dooh
rahapëë bä, dooh ramaa napëë bä, dooh
raboo bä. 21 Dooh badäk hahỹỹ bä habong
do rat'yyd kamehĩĩn bä ta wób radej'ëëp do
hã, ramehëm do hã, sa ỹỹm nadoo do sii, sa
patug nadoo do sii rabeỹỹh do hã, ta wób
sa ma rets'ëëk do hã.

10

Kerih do kapõõs do ky n'aa hahỹỹh

1 Tii bä ããs tak'ëp kabaj'aa do see ỹ ba-
hapäh hỹ pong jé naa hahyng doo.* Wë
puh mahang tabahyng. Sarahõd ta nu pong
jé tabakëë. Papỹỹj gabarëëh do hadoo ta
mamets. Tëëg hõõ hadoo ta tsyym. 2 Kerih
do kapõõs do paa kapyn hõm do ta moo
gó. Ta tsyym hub akajar jó tabahäng.
Hëëj hã ta tsyym s'ỹỹ bahäng. 3 Tak'ëp ta
kyyh, awad reãw häd näng do hahih wät
do hadoo, ã̃m n'aa näng doo. Taky ganyyh
bä, setsi hedoo do darung do raky gadoo.
4 Ỹ berih bä paawä setsi hedoo do darung
do sa kyyh, ỹ maa napäh kyyh hã ỹỹ, hỹ
pong jé naa hahỹỹ da ky hadoo doo: "Merii
manä setsi hedoo do darung do raher'oot
doo. Maher'ood manä da", näng hỹ pong jé
naa ky ganyyh do kyyh hã ỹỹ.

5 Tii bä, ããs akajar jó, hëëj hã na-ããj hẽ
hagëët do ỹ hapëë wät doo, p'op ta moo
hub tagadahëë kän wë hã. 6 Tii bä kä, hedëb
had'yyt do häd gó, ky kaneh'ỹỹt doo me
taky däng. Wë, papỹỹj, kamarab, sagõõh,
badäk hahỹỹh, sahõnh hẽ ta hã hanäng do
sii hẽ, akajar ta me habong do sii hẽ pahuuj
wät do häd gó né hẽ taky däng. Hahỹỹ da
ta kyyh: "Dooh da P'op Hagä Do gadaa wäd
bä. 7 Ta gamehỹỹh do nahëë setsi hadoo do
ããs kä gamehã̃ bä kä, kaja däg kän da P'op
Hagä Do h'yyb däng do ji nahapäh nä doo.
Ta ky n'aa rod sa hã tametëëh do paa hadoo
doo da né da", näng ããs kyyh.

8 Tii bä kä, hỹ pong jé naa ky ganyyh do
kyyh, pooj jé ỹ maa napäh doo, p'aa hẽnh
taky hadoo hã ỹỹ. "Magado kerih do kapyn
däk doo, ããs akajar jó, hëëj hã tsyym häng
do moo gó naa", näng ta kyyh hã ỹỹ. 9 Tii bä
ta wë ỹ bahõm, ỹ betsẽẽ kerih do tabanoo
hyb n'aa hã ỹỹ. Ti taky hadoo hã ỹỹ: "Mado
däg. Makarëëb jëëh. Egëëh da a noo gó,
mabaa bëëh hadoo. A wog gó da matsing",
näng ta kyyh. 10 Tii bä kerih do ỹ bado däk ta
moo gó naa, ỹ awa jëng. Egëëh né hẽ noh ỹỹ
gó, mabaa bëëh hadoo. Ỹ karëëb jëng jawén
paa bä, matsii kän wok ỹỹ gó. 11 Tii bä rë
tanyy ky hadoo hã ỹ hahỹỹ da: "Kamejõ däk
a hã, p'aa hẽnh mamaher'oot hyb n'aa ta
jawén hana do ky n'aa P'op Hagä Do metëëh
do hajõk do hëëj haw'ããts hẽ habong do sa
ky n'aa hã, hajõng häj n'aa babuuj sa ky n'aa
hã, hajõk hedoo do badäk hahỹỹ bä sa kyyh
her'oot do sa ky n'aa hã", näng hã ỹ her'oot
doo.

11

Pawóp hadoo do P'op Hagä Do ky n'aa rod sa ky n'aa hahỹỹh

1 Tii bä takan'oo däk hã ỹỹ ji metyy
n'aa nahëë ji tatu hadoo doo. Ti rë
tanyy ky hadoo hã ỹỹ: "Ahõm, mety P'op
Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk do tób n'aa
ta madawëët doo, ta gagod, h'ëëd pénh
tanu däk. Mamety na-ããj hẽ P'op Hagä Do
hã rama ejuu do tyng. Metsén ta tii bä
P'op Hagä Do hyb n'aa jew'yyk doo, nyy
hẽ. 2 Mety manä P'op Hagä Do rahyb n'aa
jew'yyk do tób n'aa wahoo. Ta ti takan'oo

* 10:1 Badäk hahỹỹ bä naa Jowãw bahapäh tii.

* 11:2 Rawén bep da, raty n'aa ges'yyk do hyb n'aa P'op Hagä Do tób n'aa wahoo. Rakarẽn rarejãã tii. Dooh rahyb n'aa jewyyg bä da, tahanäng pé tii.

däk P'op Hagä Do karapee nadoo do sa
hã. 42 ta kamarab n'aa rababep panang
Jerusarẽnh. Ti hyb n'aa mety manäh.* 3 Ỹ
mejũũ da pawóp hadoo do këh ỹ n'aa herot
doo. Këh ỹ n'aa ramaher'oot da ta wób sa
hã ta ti 1,260 ta ã̃ noo gó.† Saroor hebaan
do hejooh do ji h'yy katón do heen n'aa
rapadedëëk da", näng ta kyyh. 4 Pawóp
hadoo do ta ky n'aa rod, pawóp hadoo do
joom oriib, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,
sahõnh hẽ bag'ããs do pooj jé habëëh do
tii.‡ Pawóp hadoo do ta bag tyng, Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Doo, sahõnh hẽ bag'ããs
do pooj jé habëëh do ti na-ããj hẽ.§ 5 Sa
majĩĩ rakarẽn bä rarahejã bä paawä sa hã,
tëëg hõõ ganyyh sa noo gó naa sa majĩĩ
ragawats'iik hyb n'aa. Tii da radej'ëëp
sahõnh hẽ sa hã rarejãã karẽn do paawä.
6 P'op Hagä Do an'oo däk sa hã 42 kamarab
noo gó naëng nadots wäd ran'oo bä, P'op
Hagä Do ky n'aa raher'ood nuuj jé. P'op
Hagä Do an'oo däk majyyw hado däk ran'oo
bä naëng. Tan'oo däk na-ããj hẽ sahõnh hẽ
hedoo pé baad nadoo doo me badäk hahỹ
rarejãã. Rakarẽn do pénh tii d' rabad'oo
P'op Hagä Do anoo sa hã.

7 Rabahajaa bä kä P'op Hagä Do ky n'aa
ramaher'oot doo, 42 kamarab bahëëj jëng
bä kä, tabanas'aa, tak'ëp t'õp gadarong doo
gó naa, tabanesaa hẽnh naa hanyyh do
kamaj'ĩĩ da sa wë, taj'aa et'ëëk da sa hã,
tadej'ëëp da. 8 Panang ky n'aa etsëëh do
tyw n'aa bä abë hõm da sa kamag n'aa.
Panang Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do repëëm
däk do paa ti panang ky n'aa etsëëh doo.
Sodoma, Esit na-ããj hẽ ramaneëënh ta ti
panang häd wób.** 9 Sahõnh hẽ né hẽ badäk
hahỹỹ bä habong doo, ajyy, ỹỹj, sahõnh hẽ
panaa uuh, sahõnh hẽ sa kyyh her'oot do
sa uuh, sahõnh hẽ häj n'aa babuj uuh na-
ããj hẽ, tamawoob hẽ ta ã̃h, sét hẽ ta bód ta
jó noo gó raheg'ããs da sa kamag n'aa paah.
Dooh da ran'oo bä sa kamag n'aa radakä jëë
bä. 10 Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do
ratsebé da pawóp hadoo do dejëp do paa sa
hyb n'aa. Tak'ëp ratsebé do hyb n'aa kä, sa
matym n'aa ramejũũ da sa da hadoo do wë.
Tii d' rawén d'oo tak'ëp rabahoop do hyb
n'aa paa pawóp hadoo do ta ky n'aa rod sa
moo gó.

11 Ti hado né paawä, tamawoob hẽ ta ã̃h,
sét ta bód ta jó jawén paa bä, ta pahuunh
do ji edëb hanoo do P'op Hagä Do hã hana
do edëëb bong sa kamag n'aa paah. Edëb bë
kän. Tak'ëp rabeỹỹm bong sahõnh hẽ ta ti
hapäh doo. 12 Tii bä pawóp hadoo do ramaa
napëë wät kyyh tak'ëp hadoo do hỹ pong jé
naa. "Bë as'ëëg wawẽẽ hẽ", näng ta ti kyyh
sa hã. Tii bä wë puh mahang rabas'ëëg kän
hỹ pong jé sa majĩĩ matym gó.

13 Ti noo gó né hẽ tak'ëp k'ããts katajus
wät. Tób panang bä hatoonh do ji moo
sahõnh hẽ ken'yyh sét hẽ kag'ëëd bëëh. 7
miw panang buuj dejëp k'ããts katajuus do
haj'aa. Ta wób kä, kedëëb bong do raj'aa
etsëë wäd kän tii bä P'op Hagä Do hỹ pong
jé hawät doo.

14 Tabëëj hõm kän pawóp däg kä tak'ëp
nesaa do s'ëëh hadoo doo gó ỹ hapäh doo.
Tamawoob hẽ hadoo doo kä ti awät nä.

Setsi däg do gamehỹỹh do nahëë ky n'aa
hahỹỹh

15 Tii bä setsi hedoo do ããs kä gamehã̃ kän
ta gamehỹỹh do nahëëh. Tii bä hajõng kyyh
tak'ëp ky hedoo do ky ganä kän hỹ pong jé.
Hahỹỹ da sa kyyh:

"Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ër h'yy
kaha'eeh doo,
Kristo tah'yyb däng do na-ããj hẽ tii kä hỹỹ
kä sahõnh hẽ badäk hahỹ bag'ããs
doo.
Tabagãã had'yyt da", näk sa kyyh.

16 Tii bä 24 hedoo do wahë n'aa, sa bagã
tyng n'aa jó hat'oonh do rabehyy b'ëëh
P'op Hagä Do matym gó. Tũũ sa maboor
me rabehyy bëëh, P'op Hagä Do raj'aa etsëë
kän. 17 Hahỹỹ da sa kyyh:

"A wë ãã tseb'ee, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Doo, P'op Hagä Do Sahõnh Hẽ
Haj'ap Doo.
Õm né ti da hẽ hawät doo, p'ooj ub hawät
doo, hỹ jawén hawäd had'yyt doo.

† 11:3 1,260 ta ã̃h hedoo doo, 42 kamarab né tii, tëg nad'ëëd is do 2 hã takerii däk doo. ‡ 11:4 P'op Hagä Do ky n'aa rod Sakarija häd näng do hapäh do paa ti ta tii. § 11:4 Joom oriib, ta bag tyng pawóp hadoo doo, ta ky n'aa rod sa metëë n'aa tii. ** 11:8 Jerusarẽnh panang hã rapes'ããp tii.

A wë ãã wén tseb'ee, tak'ëp hadoo do a hejój
mametä däk do hyb n'aa,
sahõnh hẽ mabagãã däg kän do hyb n'aa.
18 Tak'ëp sahõnh hẽ häj n'aa babuuj rakawa-
jãã̃n paa a wë.
Kaja däg kän hÿÿ kä makawajãã̃n doo gó ta
säm mabaanh doo.
Kaja däk dejëp do paa nesaa doo hẽnh maky
n'aa etyy doo.
Kaja däk na-ãã̃j hẽ ta säm baad hadoo do
manoo do a ky n'aa rod sa hã,
tsyt hẽ a wë kasëëw bong doo, õm weh'ëëh
do sa wë na-ãã̃j hẽ.
Tii d' mabad'oo ky n'aa nets'äs do sa hã, ky
n'aa etsëëh do sa wë na-ãã̃j hẽ.
Õm rejãã da badäk hahÿ rejãã doo", näk sa
kyyh.

19 Tii bä noo kasëëts däg kän P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk do tób n'aa hÿ pong jé hasooh doo. Ta hood P'op Hagä Do ky n'aa enooh do rahyb n'aa esee do hood n'aa ji hapëë kän tii bä ta gó hahäng doo. Tak'ëp tabawyp tii bä, tak'ëp tadarung, et'oom, naëng tak'ëp dagäp do pä hado däk do kajäg kän.

12

Ÿÿnh, tabanas'aa daheeh Jowãw hapäh do ky n'aa hahÿÿh

1 Tii bä kä, tak'ëp meuj n'aa näng do heen n'aa ganyyh wë hã. Ÿÿnh ganyyh. Papÿÿj gabarëëh doo da ta saroor tagana doo. Kamarab jó tabagëët. 12 sagõõh ta nuu gó hasooh do hã.* 2 Etaah ÿÿnh hadoo doo. Tak'ëp tabawaam ajãn mahÿÿj ganyyh do hyb n'aa.

3 Tii bä tak'ëp meuj n'aa näng do heen n'aa see ganyyh wë hã. Tabanas'aa hahiin do tak'ëp haeh do ganyyh. Setsi ta nuuh. Setsi ta soog. Ji moo sahõnh hẽ ta s'ãã̃n, dõm näng.† 4 Tamawoob hẽ hadoo do uuh sagõõh tadewäts hyng tũũ hëëj hã ta dõm me. Ÿÿnh hedoo do ajãn benäng do pan'aa pooj jé tabanas'aa bag'ëëd däk, ajãn benyy däk bä kä nayyw hẽ tabawëh hyb n'aa paawä. 5 Tii bä ta t'aah aj'yy enyy däg kän. Dooh tabanas'aa haja bä ÿÿnh hadoo do t'aah tawëë jëë bä, nayyw hẽ P'op Hagä Do masäg kän do hyb n'aa ta wë, tabagã tyng n'aa wë kä. Sahõnh hẽ häj n'aa buuj ÿÿnh hadoo do t'aah bag'ãã̃s da. Tagawats'iik da ta hã ky nadah'eeh doo.‡ 6 Tii bä ÿÿnh hadoo do kejën hõm tabanawäng hẽnh, ta pooj jé P'op Hagä Do benyyw däk doo hẽnh. Ta tii bä ÿÿnh rabahagãã kän 1,260 ta ã̃ noo gó.§

7 Tii bä rakaneb'ooh hÿ pong jé. Mikéw kä, ãã̃s sa wahë n'aa, ãã̃s ta sii habong do rakaneboh kän tabanas'aa sa sii, ãã̃s nes'aa padëëk do tabanas'aa karapee sa sii. 8 Tabanas'aa rakamajẽ boo né paawä Mikéw sa wë, dooh tahaja bä Mikéw. Ti hyb n'aa dooh takan'oo wäd bä hÿ pong jé raboo boo bä, tabanas'aa hã, ta karapee sa hã. 9 Tabanas'aa yb paa radawäts hyng tũũ. Ti né hẽ ti aw'yy hadoo do p'ooj ub hawät do Dijab ramaneëënh doo, Nesaa Do Yb. Ti né hẽ ti ta s'ee hẽnh, dawëë P'op Hagä Do mahã̃nh sahõnh hẽ badäk hahÿÿ hã habong do h'yyb mahũũm do paah. Badäk hahÿÿ hẽnh radawäts hyng, ãã̃s nesaa do ta karapee hedoo do daheeh.

10 Tii bä ÿ maa napäh tak'ëp hÿ pong jé her'oot doo. Hahÿÿ da ta kyyh:

"Kaja däg kän hÿÿ kä P'op Hagä Do
ji ted'ëëp do Nesaa Do Yb hejój
mahã̃nh.
Kaja däg kän na-ãã̃j hẽ ta hejój me sahõnh
hẽ tabag'ãã̃s doo.
Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do hyb
n'aa jawyg däk hÿÿ kä sahõnh hẽ sa
bahã̃nh.
Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do dawäts
hyng do hyb n'aa ër hÿÿj hedoo do
ky n'aa tapa had'yyt hẽ do P'op Hagä Do
matym gó.
11 B'éé T'aah majyyw hyb n'aa,
ta ky n'aa ramaher'oot do hyb n'aa, raky
daheeh do hyb n'aa na-ãã̃j hẽ
ta ti raj'aa et'ëëk ta ti sa majĩĩ, Nesaa Do Yb.

* 12:1 Isaraéw buuj P'op Hagä Do karẽn do moo bok do heen n'aa tahyb n'aa pé ta ti ÿÿnh. † 12:3 Nesaa Do Yb né hẽ ti tabanas'aa. ‡ 12:5 Gereg kyy me hahÿÿ da takerii däk: "Sapaar s'ëëb tabagã n'aa heen n'aa da." Sa moo gó bagã n'aa ratón rabag'ãã̃s do heen n'aa. Sapaar s'ëëb tabag'ãã̃s do heen n'aa, tagamawats'iik do ta majĩĩ, ta hã ky nadah'eeh doo, tahanäng pé tii. Jesus ky n'aa né ti hahÿÿh. § 12:6 42 kamarab tii. Tamawoob hẽ ta baab, ji ma poo oow see pé kamarab ta jó tii.

Dooh ta bahãnh rakamahãn bä badäk
hahỹỹ hã ji hawät doo.
Ti hyb n'aa, dooh reỹỹm bä dajëb hã.
12 Ti hyb n'aa, bë tsebee hỹ pong jé.
Sahõnh hẽ bë hỹ pong jé habong do bë
tsebee!
Bëë kä, badäk hahỹỹ bä habong doo,
akajar me habong do na-ããj hẽ,
tak'ëp nesaa da bë hã bë wë Dijab bahyng
do hyb n'aa.
Tak'ëp né hẽ takawajããn,
tahapëë däk do hyb n'aa edaa däk radawäts
gëët doo",
näng hỹ pong jé her'oot do kyyh.

13 Tabanas'aa bahapäh bä kä ti tũũ, badäk
hahỹỹ hẽnh radawäts hyng doo, ta no n'aa
masoo ỹỹnh t'aah henäng doo. 14 Dooh
tabanas'aa haja bä, ỹỹnh hadoo do hã
takan'oo däk do hyb n'aa wawii tak'ëp haeh
do këg, tabanawäng hẽnh ta hã tabenyyw
däk doo hẽnh takapuh hõm hyb n'aa, take-
jën hyb n'aa. Ta tii bä rabahag'ããs ta hã
tamawoob hẽ ta baab, ji ma poo oow see
pé kamarab ta jó. Dooh aw'yy hadoo do
haja bä ta t'ĩĩ hẽnh tahõm bä. 15 Tii bä aw'yy
hadoo do etsós wät naëng. Tamii hado däk.
Takarẽn paawä wän n'aa hejoonh do bahëm
hyng ỹỹnh. 16 Dooh tahaja bä. Ỹỹnh hadoo
do k'ãäts masaa kän. K'ãäts karëëb jëng
tamii tabanas'aa noo gó ganyyh doo. 17 Ti
hyb n'aa tak'ëp tabanas'aa kawaj'ããn kän
ỹỹnh wë, ti hyb n'aa ahõm kän ỹỹnh hadoo
do panaa wób sa wë takamaj'ĩĩ hyb n'aa.
P'op Hagä Do mejũũ do ky dah'eeh do ti ta
panaa wób,** Jesus ky n'aa nerét doo. 18 Tii
bä akajar nabyy me tabanas'aa bag'ëëd däk.

13

Tabanas'aa see akajar me naa hanyyh do ky n'aa hahỹỹh

1 Tii bä ỹ hapäh tabanas'aa see akajar me
naa hanyyh doo. Setsi ta nuuh. Ji moo
sahõnh hẽ ta s'ããn. Ta s'ããn hã ti atoonh
ta soog. Sét ken'yyh ta nuu hã takerii däk
ta häd wób P'op Hagä Do tah'yyb rejãã doo.
2 Awad rewopaad häd näng do hãd hadoo ta
ti tabanas'aa ỹ hapäh doo. Awad see péh,
uus häd näng do hadoo ta tsyym, ta mooh.
Awad reãw häd näng do noo hadoo ta nooh.
Tabanas'aa seeh, dõm näng doo,* pooj jé
ỹ hapäh doo, an'oo däk ta hejój, tabag'ããs
doo, tabanas'aa akajar me hanyyh do hã.
Tan'oo däk na-ããj hẽ ta hã tak'ëp tahyb n'aa
jawyg däk hyb n'aa. 3 Akajar me hanyyh
do tabanas'aa nuu see hã ta rog noo eh
do paa tyw n'aa. Dajëp ji edoo né paawä
ta rog mahỹỹj, dooh tadajëb bä. Mah'uu
däk ta rog. Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ badäk
hahỹỹ bä habong do rahyb n'aa meuunh,
rawén ky sũũt tabanas'aa tame hanyyh
doo. 4 Tii bä badäk hahỹỹ bä habong do
rahyb n'aa jewyyg däg kän tabanas'aa dõm
näng doo, tabanas'aa akajar me hanyyh
do hyb n'aa jawyg däk tan'oo däk do hyb
n'aa. Tabanas'aa akajar me hanyyh do na-
ããj hẽ rahyb n'aa jew'yyk. Hahỹỹ da sa
kyyh: "Dooh hahỹ tabanas'aa akajar me
naa hanyyh do hadoo péh. Dooh hajaa pé
ta hã j'aa ketsë péh", näk sa kyyh.

5 Tii bä tabanas'aa akajar me hanyyh do
hã takan'oo däk ta hã hẽ taj'aa etsë ta
ky n'aa hã. Takan'oo däk ta hã taher'oot
doo me P'op Hagä Do tah'yyb rejãã doo.
Takan'oo däk ta hã 42 kamarab noo gó
h'yyb jawyg gó tamejũũ hyb n'aa. 6 Tii
bä taher'ood kän nesaa do P'op Hagä Do
tah'yyb rejãã doo. Taher'ood kän P'op Hagä
Do häd rejãã doo. Taky n'aa rejãã P'op
Hagä Do karapee, P'op Hagä Do panang, hỹ
pong jé habong do na-ããj hẽ. 7 Takan'oo
däg kän ta hã P'op Hagä Do karapee, tsyt
hẽ ta wë kasëëw bong do wë takamaj'ĩĩ hyb
n'aa. Takan'oo däk sa hã taj'aa et'ëëk hyb
n'aa. Tii bä takan'oo däk ta hã, sahõnh hã
tamejũũ hyb n'aa. Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ
hã habong do hã, ajyy, ỹỹj sahõnh hẽ sa
panaa hã, sahõnh hẽ sa kyyh her'oot do hã,
sahõnh hẽ häj n'aa babuuj hã tamejõ kän.
8 Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong doo, sa
häd kanerii däk do edëb had'yyt hẽ gadoo
do heen n'aa hã raj'aa etsë da tabanas'aa.
B'éé T'aah, badäk hahỹỹ bä tadu dahäng
noo gó naa P'op Hagä Do h'yyb däng do
tadajëp hyb n'aa, ta ti ti ji edëb had'yyt do
heen n'aa danäh.†

9 Taw'ãäts hẽ sahõnh hẽ maa nap'ëëh do
ramaa newëë hahỹỹh:

10 "Jé sa hã P'op Hagä Do h'yyb däng do sa

** 12:17 Jesus hã h'yy ka'eeh do tii. * 13:2 Nesaa Do Yb tii. † 13:8 Ta tii hã sa häd kerih doo, dooh raj'aa etsëë bä tabanas'aa.

majĩĩ rameso padëëk hyb n'aa,
sa majĩĩ moo gó rakameso däk né da.
Jé sa hã P'op Hagä Do h'yyb däng do sẽn-
jeer me radej'ëëp hyb n'aa,
sẽn-jeer me radejëp né da."

Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ h'yyb jawyg gó P'op Hagä Do karapee tsyt hẽ ta wë kasëëw bong do ragadoo ta tii. Taw'ããts hẽ dooh rah'yy gejë bä Jesus hã rah'yy ka'eeh do hã.

Tabanas'aa see k'ããts gó naa hanyyh do ky n'aa hahỹỹh

11 Tii bä tabanas'aa see k'ããts gó naa hana doo kä ỹ bahapëë kän. Pawóp hẽ ta s'ããn. B'éé t'aah s'ããn hadoo ta s'ããn. Tabanas'aa dõm näng do hadoo ta kyyh.‡ 12 Tabanas'aa akajar me hanyyh do paa hejój gó, sahõnh hẽ ta ti hyb n'aa jawyk doo gó tabanas'aa k'ããts gó hana do bawät. Tabanas'aa pooj jé hanyyh do ky gabuuj gó tamoo wät sahõnh hẽ tamoo wät doo. K'ããts gó hana do anoo sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do rahyb n'aa jew'yyk tabanas'aa ta nuu see rog mah'uu däk do paah. 13 Tak'ëp meuj n'aa näng do heen n'aa tabanas'aa k'ããts gó hanyyh do moo wät. Tëëg hõõ sii hẽ adëë hyng tũũ hỹ pong jé naa tan'oo bä badäk hahỹỹ bä habong do sa matym gó. 14 Meuj n'aa näng do heen n'aa tabanas'aa tame hanyyh do paa ky gabuuj gó tamoo wät do hyb n'aa, tawad'ii kän badäk hahỹỹ hã habong doo. Tamejũũ sa hã, kabarii tabanas'aa rog näng do paa heen n'aa ratama hyb n'aa, ta tii hã raweh'ëëh hyb n'aa. Tabanas'aa rog näng do paa né paawä, sẽn-jeer haj'aa, edëp nä. 15 Tii bä tabanas'aa k'ããts gó naa hanyyh do hã takan'oo däk, kabarii tabanas'aa rog näng do paa heen n'aa tabedëb gëët hyb n'aa kä. Kabarii hedëb wät do hyb n'aa, er'ood kän. Tamejũũ radej'ëëp hyb n'aa sahõnh hẽ kabarii ta heen n'aa hã hyb n'aa najew'yyk doo. 16 Tamejũũ na-ããj hẽ, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do sa moo hub hã tanado bä sa maboor hã radadäk ta heen n'aa. Ky n'aa nets'äs do hã, ky n'aa etsëëh do hã, ma näng do hã, kas'uut do hã, kariw n'aa tamah do hã, sahõnh hẽ sa karom hã na-ããj hẽ radadäk da ta ti heen n'aa. 17 Ta ti heen n'aa nanäng doo, dooh da tahaja bä tets'ẽẽ bä takarẽn doo, dooh na-ããj hẽ tahaja bä ta wë hanäng do tesëëm bä. Tabanas'aa tame naa hanyyh do paa häd né ti ta heen n'aa. Ta häd numero n'aa tii. 18 Taw'ããts hẽ tak'ëp ji h'yy ganäng hahỹỹ hã. Taw'ããts hẽ jé h'yy ganäng do tahyb n'aa newëë nyy d' tahanäng pé tabanas'aa numero n'aa. 666 ta numero n'aa. Aj'yy häd né tii.

14

B'éé T'aah 144 miw ta wë kasëëw bong do ta sii habong do ky n'aa hahỹỹh

1 Tii bä ỹ hegãã wät. Pój ỹỹ jé ỹ bahapäh B'éé T'aah waëë Sijõn häd näng do jó hagëët doo.* Ta sii rababok 144 miw ta karapee wób. Sa maboor hã takerii däk B'éé T'aah häd, B'éé T'aah Yb häd daheeh. 2 Tii bä ỹ maa napäh hỹ pong jé hana do maa ena doo, gawakaa p'op hana do maa ena do hadoo, darung do tak'ëp maa ena do ky hadoo. Etẽn do nahëë hajõng tyd näng do retẽn do hadoo ỹ maa napäh doo. 3 P'op Hagä Do bag'ããs do tyng n'aa pooj jé, ji meheet pé kabaj'aa do pooj jé, 24 wahë n'aa sa pooj jé 144 miw hedoo do papuuj ky n'aa kä rejäm kän. Dooh hajaa pé ta ti kejäm do ma kametëëk péh. Jããm hẽ hajaa rama kamet'ëëg bä 144 miw hedoo doo, badäk hahỹỹ hã habong do mahang P'op Hagä Do wë kedëëb bong doo. 4 Ta ti hedoo doo, dooh noo gó rababok pé ỹỹj sa wë. Ti hyb n'aa baad had'yyt hẽ sa h'yyb P'op Hagä Do wë.† B'éé T'aah rahadaa had'yyt hẽ tahahõm hẽnh. Jesus dajëp doo me ta säm, rakets'ẽẽ hõm badäk hahỹỹ bä habong do sa mahang naa, tsyt hẽ P'op Hagä Do wë, B'éé T'aah wë na-ããj hẽ ramoo bok hyb n'aa, pooj jé joom ag P'op Hagä Do wë kasëëw hõm do hadoo rabahadoo hyb n'aa. 5 Dooh noo gó ranoo kanesa bä. Baad had'yyt hẽ rababok.

‡ 13:11 Kaja hẽ tah'yyb mahũũm sahõnh hẽ sa wë ji edoo né paawä, tak'ëp ji tawadii Nesaa Do Yb bad'oo doo da, tahanäng pé tii. * 14:1 Waëë Sijõn häd näng do jó P'op Hagä Do tób n'aa basooh ti noo gó. Ta tii bä Jerusarẽnh panang basooh na-ããj hẽ. † 14:4 P'op Hagä Do hã had'yyt hẽ rah'yyb padëëk. Dooh ta wób rah'yy kaha'eeh do hã rah'yy kae bä. Dooh kabarii hã rah'yy kae bä, dooh P'op Hagä Do rawad'ii bä, tahanäng pé ti dooh ỹỹj sa wë rabok péh.

Tamawoob hẽ hedoo do ããs sa ky n'aa hahỹỹh

6 Tii bä ỹ hapäh ããs seeh, p'op wë hã kapuuh doo. Jé pad'yyt hẽ badäk hahỹỹ hã habong do hã tapanäk baad hadoo do nahänh do ky n'aa. Sahõnh hẽ häj n'aa buuj sa hã, sahõnh hẽ panaa sa hã, sahõnh hẽ sa kyyh her'oot do sa hã, sahõnh hẽ né hẽ badäk hahỹỹ hã habong do sa hã tapanäk. 7 Tak'ëp ta kyyh hahỹỹ da tapanäk bä: "Kaja däk sahõnh hã P'op Hagä Do ky n'aa etyy doo. Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ bë h'yyb eỹỹm P'op Hagä Do hã, taw'ããts hẽ tak'ëp bë weh'ëëh, bë j'aa etsëë ta hã. Bë hyb n'aa jewyyg, wë, hëëj haw'ããts hẽ, akajar, naëng k'ããts gó naa ganyyh do mo haj'aa näng doo", näng ta kyyh.

8 Tii bä ããs seeh, pooj jé hahõm do jawén tabana. Hahỹỹ da ta kyyh: "Gawatsig kän, gawatsig kän panang tak'ëp ky n'aa etsëëh do Babirõn häd näng doo! Ỹỹnh hajõk do sii heỹỹh do hadoo Babirõn panang. Tan'oo däk naëng oow mahỹỹnh do sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do sa hã, tak'ëp baad nadoo do ramoo bok hyb n'aa ta sii, P'op Hagä Do kawajããn tan'oo bä sa wë."‡ 9 Tii bä ããs see ana kän, ããs pooj jé hah'ũũm do sa jawén. Tak'ëp ta kyyh. Hahỹỹ da taky hadoo: "Jé tabanas'aa akajar me hanyyh do hyb n'aa jew'yyk doo, kabarii ti tabanas'aa heen n'aa hyb n'aa jew'yyk do na-ããj hẽ, jé gadoo do tabanas'aa heen n'aa ta maboor hã, ta moo hã radadäk hyb n'aa, 10 ta ti hedoo do P'op Hagä Do rejãã da sa hã tak'ëp takawajããn doo gó. Tak'ëp sa hã tarejãã do rahoop da. Dooh da P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn bä sa hã.§ Ta ti hedoo do rahoop da pä hadoo saw'aak do hahõng do tak'ëp mahỹỹnh doo. Ããs P'op Hagä Do wë kasëëw bong do sa matym gó, B'éé T'aah matym gó na-ããj hẽ rahoop da tii. 11 Rahoop do tsyg as'ëëg had'yyt hẽ da. Dooh tahëëj bä tii. Dooh da takan'oo bä rakameh'ããk pé rahoop do hyb n'aa. Tabanas'aa, kabarii tabanas'aa heen n'aa na-ããj hẽ hyb n'aa jew'yyk doo, ta häd heen n'aa gad'oo do rahob had'yyt né da", näng ããs kyyh.

12 Ta ti hana nä do hyb n'aa, taw'ããts hẽ h'yyb jawyk doo gó rababoo had'yyt hẽ P'op Hagä Do karapee tsyt hẽ ta wë kasëëw bong doo, tamejũũ do ky dah'eeh doo, Jesus hã h'yy ganajëng doo.

13 Tii bä ỹ maa napäh kyyh hỹ pong jé hana do hã ỹ ky hadoo doo. Hahỹỹ da ta kyyh: "Merii hahỹỹ da: Ky n'aa kedëng da hỹ jawén dejëp doo, h'yy ganajëng doo me Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã h'yy kata däk doo", näng.

"Te hub né hẽ tii", näng P'op Hagä Do Sahee. "Ta ti hedoo do rakameh'ããk da hejoonh do rahoop do mahãnh. Hỹ pong jé ragadoo né da baad hadoo do ramoo bok do säm", näng P'op Hagä Do Sahee.

Badäk hahỹỹ bä habong do ta hã h'yy kana'eeh do Jesus rejãã do ky n'aa hahỹỹh

14 Tii bä ỹ hegãã wät, wë puh hawak do ỹ hapäh pój ỹỹ jé. Wë puh pong jó ti asooh aj'yy hadoo doo. K'ããts tëg gabarëëh do ta soog ta nuu gó hasooh doo. Ta moo gó tatón joom ji nu gekãã do nahëë tak'ëp hehãm doo. 15 Tii bä ããs see bana kän. P'op Hagä Do tób n'aa, hỹ pong jé hasooh doo bä naa tabanyyh. Tak'ëp hadoo doo me ta kyyh taky hadoo wë puh pong jó hasooh do hã. Hahỹỹ da ta kyyh: "Mata däg badäk hahỹỹ hã habong doo, raky n'aa kety hõm hyb n'aa, joom ta nahëë me ji gekãã doo da, ji bataa doo da. Kaja däk nesaa do hã raky n'aa kety hõm do hyb n'aa, joom ahõõ däk do ji ata hõm do kajaa doo da", näng ããs kyyh wë puh pong jó hasooh do hã. 16 Tii bä kä, ta nahëë me wë puh pong jó hasooh do tanu gak'ãã hõm hadoo badäk hahỹỹ hã habong doo. Sahõnh hẽ tabata hõm.**

17 Tii bä P'op Hagä Do tób n'aa, hỹ pong jé hasooh doo bä naa tabanä kän ããs seeh. Ti na-ããj hẽ tatón joom nahëë tak'ëp hehãm doo. Uwa ag ji gamakãã do nahëë tii. 18 Tii bä ããs seeh, tëëg hõõ hagã n'aa, buu benyym do P'op Hagä Do hã rama ejuu do

‡ 14:8 Ỹỹnh hajõk do sii heỹỹh doo, sa sii naëng oow mahỹỹj ha'oom do ky n'aa gó tabeh'ũũm. P'op Hagä Do mak'yys doo, ta wób h'yyb tatuk do sa nemuun P'op Hagä Do ramakyys hyb n'aa ky n'aa ti ta tii. § 14:10 Panyyg ky n'aa gó tabeh'ũũm ta ti ky n'aa Gereg kyy me. Hahỹỹ da takerii wät: "Tak'ëp mahỹỹnh doo, ta hood gó tagedu däk do tan'oo bä reëëk. Tak'ëp mahỹỹnh do tii. Dooh takamekuuj bä tanahejoonh hyb n'aa. P'op Hagä Do kawajããn tii." ** 14:16 Panyyg ky n'aa gó tabeh'ũũm badäk hahỹỹ bä habong do taky n'aa etyy do ky n'aa.

tyng bahäng bä naa tabana kän. Tak'ëp ta kyyh ããs joom nahëë hehãm do hatón do hã tamaher'oot bä. Hahỹỹ da taky hadoo ta hã: "Mado däg joom nahëëh, mata däg badäk hahỹỹ bä joom uwa ta tyd hã padëëk doo. Wah'ëë padäg kä ta ag." [19] Tii bä ããs gak'ãã hõm kän uwa ag badäk hahỹỹ bä hanäng doo. Tata hõm ta ag, tadewäts hõm kän ji gatsi do hood gó. Takawajããn doo gó tak'ëp da P'op Hagä Do rejãã da badäk hahỹỹ bä ta hã h'yy kana'eeh do tahanäng pé tii. [20] Tii bä sa tsyym me ragetsii kän uwa ag, ji getsi do hood panang w'oo hã hasooh doo gó. Majyyw ganyyh tagetsi do hood gó naa. Maee däk majyyw ganyyh doo. Kawaaro ewõd n'aa hã takajäk, p'op péj takajäk. Dawëë né hẽ takajäk, 300 kirõõm tahyb n'aa péh.††

15

Setsi ããs setsi tagadëëg ub nesaa do man'aa do ky n'aa hahỹỹh

[1] Tii bä kä, tak'ëp meuj n'aa näng do heen n'aa see ỹ hapäh hỹ pong jé. Setsi ããs ỹ hapäh, tagadëëg ub setsi nesaa do man'aa doo. Tagadëëg ub tawén hadoo, ta ti tabës bä, gawatsig hõm do hyb n'aa P'op Hagä Do kawajããn doo. [2] Tii bä akajar paras-ko s'ëëb hadoo, tëëg hõõ hadoo doo me kamekuuj däk do ỹ hapäh. Ta ti akajar hadoo do jó ỹ hapäh sahõnh hẽ j'aa kets'ëë doo, tabanas'aa akajar see me naa hanyyh do paa hã, kabarii ta heen n'aa hã na-ããj hẽ j'aa kets'ëë doo, ta häd numero n'aa ganad'oo do paah. Sa moo gó rapatsëë retẽn do nahëëh, sa hã P'op Hagä Do an'oo däk doo. [3] Tii bä rejäm kän Mosees, P'op Hagä Do karom paa ejäm wät do paah. Rejäm naããj hẽ B'éé T'aah h'yyb n'aa jaw'yyk do jäm n'aa. Hahỹỹ da sa kyyh rejäm doo:

"Tak'ëp meuj n'aa näng do sahõnh hẽ mamoo wät doo
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do Sahõnh Hẽ Haj'ap Doo.
Baad had'op, heh'äät, sahõnh hẽ mamoo wät doo,
õm, sahõnh hẽ had'yyt bag'ããs doo.
[4] Jããm hẽ õm ti baad had'op doo,
tsyt hẽ nesaa do mahãnh hawät doo.
Sahõnh hẽ häj n'aa babuuj rabana da a wë,
õm rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa.
Tii d' rabad'oo da, baad had'op do mamoo wät do kametä däg kän do hyb n'aa.
Ti hyb n'aa kä, sahõnh hẽ a hyb n'aa da rah'yyb e'ỹỹm.
Tak'ëp da õm raweh'ëëh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.
Sahõnh hẽ õm da raj'aa etsë", näk sa kyyh rejäm doo gó.

[5] Ta ti jawén ỹ hegãã wät, tii bä ỹ hapäh tanoo kasëëts hõm P'op Hagä Do tób n'aa hỹ pong jé hanäng doo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hood tób n'aa. [6] P'op Hagä Do tób n'aa gó naa rabanä kän setsi ããs, setsi baad nadoo do badäk hahỹỹ bä habong do rahoop do man'aa doo. Pããn papuuj rino häd näng do s'ëëb hawak do gabarëëh do sa saroor. Sa h'yyb mawyd k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb. [7] Tii bä, ji meheet pé kabaj'aa do see an'oo däk sa hã setsi ta hood k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb. Ta hood gó tagedu däk P'op Hagä Do hawäd had'yyt do kawajããn do metëë n'aa, badäk hahỹỹ bä habong do sa jó rahah'ook hadoo hyb n'aa. [8] Tii bä kä, ta tsyg P'op Hagä Do bag tak'ëp gabarëëh doo gó hana doo, ta hejój gó naa hana doo, jé pad'yyt däg P'op Hagä Do tób n'aa gó. Dooh hajaa pé P'op Hagä Do tób n'aa gó hajëë suun péh, ta ti setsi baad nadoo do badäk hahỹỹ bä habong do rahoop do man'aa do kajaa bä kä.

16

Setsi ta hood P'op Hagä Do kawajããn do metëë n'aa ky n'aa hahỹỹh

[1] Tii bä, ỹ maa napäh kyyh tak'ëp hadoo do P'op Hagä Do tób n'aa bä naa hana doo. Hahỹỹ da taky hadoo setsi hedoo do ããs sa hã: "Bë ahõm, bë ahoog hyy badäk hahỹỹ hẽnh setsi hedoo do ta hood gó hanäng doo, P'op Hagä Do kawajããn do metëë n'aa", näng ta kyyh. [2] Tii bä pooj jé hadoo do ããs ahoog kän ta hood gó hanäng do hëëj jó. Tii bä, sahõnh hẽ tabanas'aa akajar me naa hanyyh do paa heen n'aa sa maboor hã, sa moo hã gado däk do hã, sahõnh hẽ kabarii

†† 14:20 Uwa ag nado ti rataa do ragetsi doo. Badäk hahỹỹ bä habong do P'op Hagä Do wë kamaj'ĩĩ do ããs radej'ëëp do ky n'aa tii.

ta heen n'aa hyb n'aa jew'yyk do hã na-
ããj hẽ genyyh sa rog manahuuh doo, nesaa
doo, datés doo.
3 Tii bä ããs see akajar me tahoog kän ta
hood gó hanäng doo. Majyyw hado däk
sahõnh hẽ naëng, kamag majyyw hadoo.
Sahõnh hẽ akajar me habong do hedëp do
paa dejëb kän.
4 Ããs see ahoog kän ta hood gó hanäng
do sahõnh hẽ tamii me, naëng k'ããts gó
ganyyh doo me na-ããj hẽ. Majyyw hado
däk sahõnh hẽ naëng. 5 Tii bä ỹ maa napäh
ããs naëng hagã n'aa, hahỹỹ da P'op Hagä Do
hã her'oot doo:

"Baad had'op õm.
P'op Hagä Doo, tsyt hẽ nesaa do mahẫnh
hawät doo,
da hẽ hawät doo, p'ooj ub hawät doo.
Baad hadoo do ti mamoo wät doo,
ta tii da sa hã maky n'aa etyy do hã,
6 Baad ub né ti sa hã mamoo wät doo,
a karapee tsyt hẽ a wë kasëëw bong doo,
a ky n'aa rod na-ããj hẽ radej'ëëp do hyb
n'aa paah.
Sa majyyw gatsëk ran'oo bä radej'ëëp noo
gó.
Ti hyb n'aa man'oo däk majyyw né hẽ
rabeëëk hyb n'aa.
Sa h'yyb haj'aa hẽ tii", näng ããs naëng hagã
n'aa kyyh.

7 Tii bä ỹ maa napäh kyyh P'op Hagä Do
rama ejuu do tyng n'aa hã naa ããs her'oot
do ky gadoo doo. Hahỹỹ da ti kyyh P'op
Hagä Do hã:
"Ỹỹ, te hub né hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Doo,
P'op Hagä Do Sahõnh Hẽ Haj'ap Doo.
Baad had'op, heh'äät, sahõnh hẽ sa hã
maky n'aa etyy doo", näng ti kyyh.

8 Tii bä ããs see papỹỹj hã kä tahoog kän
ta hood gó hanäng doo. Tii bä kä, papỹỹj
hã takan'oo däk badäk hahỹỹ bä habong
do tarejãã hyb n'aa tak'ëp baju doo me.
9 Tii bä byyh hetä padëëk tak'ëp baju do
haj'aa. Ti hyb n'aa P'op Hagä Doo, sahõnh
hẽ rahoop do mo haj'aa näng do raky n'aa
was'ee kän. Tak'ëp rahob né paawä, dooh
rat'yyd kamehĩĩn bä, dooh reréd bä nesaa
doo. Dooh rakarẽn bä P'op Hagä Do rahyb
n'aa jewyyg bä.

10 Tii bä ããs see ahoog kän ta hood
gó hanäng do tabanas'aa akajar me naa
hanyyh do paa bagã tyng n'aa jó. Tak'ëp
tabadagyb däk jé pad'yyt hẽ tabanas'aa
bag'ããs doo bä. Badäk hahỹỹ bä habong do
nag'aad kegës, tak'ëp datés do rahoop do
hyb n'aa. 11 P'op Hagä Do hỹ pong jé bag'ããs
do raky n'aa was'ee kän tak'ëp datés do
hyb n'aa, sa rog hyb n'aa na-ããj hẽ. Rahob
né paawä, dooh rat'yyd kamehĩĩn bä baad
nadoo do ramoo bok do hã. Dooh reréd bä
baad nadoo doo. 12 Tii bä ji ma poo oow see
pé ããs kä ahoog kän ta hood gó hanäng do
tamii maeh do Éw-Parat häd näng doo me.
Tamii Éw-Parat mawooj däk, sa wahë n'aa
papỹỹj hana hẽnh naa hena do sa warahén
sii hẽ mawooj däk doo me rabatsëg hõm
hyb n'aa kaneb'ooh doo hẽnh.

13 Tii bä ỹ hapäh tamawoob hẽ karap'aar
h'yyb nesaa doo. Tabanas'aa dõm näng
do noo gó naa ta see ganyyh, tabanas'aa
akajar me naa hanyyh do paa noo gó naa
ta see ganyyh, sa ky n'aa rod noo kanesa do
noo gó naa ta see ganyyh.* Maj'ee hedoo
karap'aar h'yyb nesaa doo. 14 Karap'aar
h'yyb nesaa do né hẽ tii. Tak'ëp meuj n'aa
näng do heen n'aa ramoo bok. Jé pad'yyt
hẽ badäk hahỹỹ bä häj n'aa wahë n'aa wë
rabahõm, häj n'aa wahë n'aa sa warahén sii
hẽ rabats'yyt hyb n'aa kaneb'ooh doo hẽnh.
P'op Hagä Do wë, ta karapee wë na-ããj hẽ
rakaneboh paawä. P'op Hagä Do Sahõnh
Hẽ Haj'ap Do h'yyb däng do noo gó da ta ti
kaneb'ooh do bawät.

15 Hahỹỹ da Jesus kyyh:

"Bë hyb n'aa matakä. Ỹ ana da rah'yy
kanapeet bä, hets'ëëk do ji ganada bä taka-
jaa doo da. Ky n'aa kedëng da jé hyb n'aa
matakëë doo. Ta ti hadoo do hã dooh
takado hõm bä ta saroor. Dooh da tanu

* 16:13 Tabanas'aa k'ãäts gó naa hanyyh do né tii. 13.11-15 hã takerii däk ta ky n'aa. † 16:15 P'ooj ub, Jerusarẽnh
bä hasooh do P'op Hagä Do tób n'aa hagã n'aa sa wahë n'aa awät kawõõt doo da atsëm. Tii
d' tawén d'oo tahag'ããs hyb n'aa tób hagã n'aa ramatakä bä. Tawyyd bä tób hagã n'aa see
haỹỹh doo, rado hõm ta saroor, raju hõm, tii bä ramejũũ bag hẽnh tababaaj hõm hyb n'aa
ta tób hẽnh. Ti ky n'aa gó Jesus beh'ũũm tamatëëh do baad ji gada do ky n'aa hã.

mebyy bä, dooh ta si n'aa hẽ tawäd ỹ an'oo
bä do hyb n'aa”, näng Jesus.†
16 Tii bä tamawoob hẽ hadoo do karap'aar
h'yyb nesaa do ran'oo bä hëëj sa wahë
n'aa rakataa hyb n'aa Eberew kyy me Ar-
Magedõn ramaneëënh doo bä.
17 Tii bä setsi däg do ããs kä ahoog hyy
kän ta hood gó hanäng do wë hã. Tii bä
ỹ maa napäh kyyh tak'ëp hadoo doo, maa
eh do P'op Hagä Do tób n'aa hỹ pong jé
hasooh doo bä naa, P'op Hagä Do bag'ããs
do tyng n'aa bä naa. Hahỹỹ da ta kyyh:
“Gawatsig hõm kän sahõnh hẽ!”, näng. 18 Tii
bä kä, tak'ëp tabawyb kän, tak'ëp tadarung,
et'oom. Tak'ëp né hẽ k'ããts katajus kän,
k'ããts ganabëëh. Badäk hahỹỹ bä ajyy radu
doo noo gó naa rababok doo, dooh noo gó
ta ti hedoo pé tak'ëp k'ããts katajuus do
bawät. Tak'ëp né hẽ badäk hahỹ hëëj hã
katajuus jé pad'yyt hẽ. 19 K'ããts nanäng
panang tak'ëp ky n'aa etsëëh do yt hẽ
hanäng do ganabëëh tak'ëp katajuus do
haj'aa. Ganabëëh do haj'aa ketyn padäg
kän panang paa tan'oo bä. Tamawoob däg
panang tahaj'aa ketyn bong doo. Sahõnh
hẽ badäk hahỹỹ bä hanäng do sa panang
bä hanäng do tób kag'ëëd bëëh katajuus do
haj'aa. Dooh P'op Hagä Do mabaan bä nesaa
do panang ky n'aa etsëëh do Babirõn häd
näng do babuuj ramoo bok do paah. P'op
Hagä Do mejũũ rabeëëk hyb n'aa ta hood gó
hanäng do mahỹỹnh doo, tan'oo däk tak'ëp
rabahoop takawajããn doo gó sa hã tarejãã
doo, tahanäng pé tii. 20 Sahõnh hẽ tsyt dëëg
akajar me hanäng doo, sahõnh hẽ waëë na-
ããj hẽ bedo bong. 21 Naëng tak'ëp dagäp do
pä hado däk do kajäg hyy kän badäk hahỹỹ
bä habong do sa jó. 40 kiw bahãnh pä hadoo
kejäk doo. Tii bä P'op Hagä Do raky n'aa
was'ee kän tak'ëp rabahoop pä hadoo kajäk
do an'oo bä do hyb n'aa.

17

Ỹỹnh ky n'aa tabanas'aa ky n'aa da-
heeh hahỹỹh

1 Tii bä setsi hedoo do ããs, ta hood sa moo
gó patsëë do paa sa see ana kän wë ỹỹ, tii b'
taky hadoo hã ỹỹ: “B'ëëp, ỹ metëëh da a hã
nyy da P'op Hagä Do rejãã da ỹỹnh hajõk
do sii heỹỹh do yb, hajõng tamii takëën hã
hasooh doo.* 2 Sahõnh hẽ häj n'aa sa wahë
n'aa rabahe'ỹỹh hadoo ta ti ỹỹnh hadoo do
sii. Badäk hahỹỹ hã habong do rabaoom
kän do hadoo uwa s'ëëb mahỹỹnh do hã,
ỹỹnh hadoo do sa hã taheno do hã. Baad
nadoo do ỹỹnh hadoo do moo wät do h'yyb
mahũũm kän”,† näng ããs kyyh hã ỹỹ.
3 Tii bä s'ëëh hadoo ỹ hapäh P'op Hagä Do
Sahee an'oo bä. Säh ỹ hadoo doo gó ããs ỹ
tamahũũm kän tabanawäng hẽnh. Ta tii bä
ỹ hapäh ỹỹnh tabanas'aa hãd hahiin pé do
jó hasooh doo. Tabanas'aa hã takerii däk
séd dó ta häd wób P'op Hagä Do h'yyb rejãã
doo. Setsi tabanas'aa nuuh. Ji moo sahõnh
hẽ ta s'ããn. 4 Jabaruut péh, hãd hahiin pé ta
mahang ỹỹnh saroor. K'ããts tëg gabarëëh
do s'ëëb, pä gabarëëh do ky n'aa gebah doo,
nu gabarëëh do perora häd näng do na-ããj
hẽ ta hetsó tapadedëëk doo. Ji eëëk do hood
n'aa k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb ta moo gó.
Séd dó nesaa péh, hesus hadoo do ta gó ta
wób sii tabahe'ỹỹh do hyb n'aa. 5 Hahỹỹ da
takerii däk ta maboor hã: “Babirõn, panang
tak'ëp ky n'aa etsëëh do ỹỹh. Ỹỹj hajõk
do sii he'ỹỹh do sa ỹỹn. Sahõnh hẽ tak'ëp
nesaa do badäk hahỹỹ bä hanäng do du n'aa
doo.” Tii d' né takerii däk ta maboor hã,
tahanäng pé baad ji nahapäh doo. 6 Aoom
ỹỹnh hadoo doo. Tawén oom, P'op Hagä Do
karapee tsyt hẽ ta wë kasëëw bong do sa
majyyw, Jesus ky n'aa nerét do sa majyyw
tadej'ëëp do teëg wät do hyb n'aa.

Tak'ëp ỹ hyb n'aa meuuj wät ỹỹnh hadoo
do ỹ bahapäh bä. 7 Tii bä ããs ky hadoo
hã ỹỹ: “Hëd n'aa mahyb n'aa meuunh?
Õm ỹ maher'oot da ỹỹnh ky n'aa, nyy d'
tahanäng péh. Õm ỹ maher'oot da na-ããj
hẽ tabanas'aa setsi nuu näng doo, ji moo
sahõnh hẽ s'ããn näng do ỹỹnh jó jasooh do
ky n'aa, nyy d' tahanäng péh. 8 Tabanas'aa
mahapäh doo, pooj jé tabawäd wät paah.

* 17:1 Panang Babirõn ramaneëënh do ky n'aa ti ỹỹnh hajõk do sii heỹỹh do Jowãw hapäh doo. Panang babuuj P'op Hagä Do mak'yys doo, ta see hedoo do hyb n'aa jew'yyk do ky n'aa tii. Hajõng do tamii, hajõng badäk hahỹ hëëj babuuj, panang buuj ky s'ũũt doo. † 17:2 Sahõnh hẽ häj n'aa sa wahë n'aa raky dahé däk, ramoo boo däk nesaa do ta ti panang buuj sa hã metëëh doo. Séd rah'yyb hedo däk nesaa do hã, tahanäng pé tii.

Da hẽ dooh tawäd bä. Ti hadoo né hẽ tak'ëp t'õp gadarong doo gó naa, tabanesaa hẽnh naa taganyyh da tagawatsig hõm hyb n'aa kä. Badäk hahỹỹ bä habong doo, sa häd badäk hahỹ kapahuuj däk noo gó naa kanerih do edëb had'yyt do gadoo do heen n'aa hã, rahyb n'aa meuunh da tabanas'aa rabahapäh bä. Pooj jé tabawäd wät paah, da hẽ dooh tawäd bä. Ti awät né da hỹ jawén p'aa hẽnh kä", näng ããs kyyh.

9 Ti taky hadoo ẽnh: "Taw'ããts hẽ tak'ëp ji h'yy ganäng ta tii hã, ji bahapäh hyb n'aa nyy d' tahanäng péh. Setsi hedoo do ta nuuh, setsi waëë ỹỹnh jó jasooh doo.‡ Setsi ta nuuh, setsi bagã n'aa heen n'aa na-ããj hẽ. 10 Setsi hedoo do paa kä, ji moo séd me dooh booh. Setsi hedoo do sa see tabag'ããs da hẽ. Ta seeh, tagadëëg ub hadoo doo, dooh tana nä bä. Takajaa bä kä, tabag'ããs da kanahën d'os hẽ ub. 11 Tabanas'aa pooj jé hawät do paah, da hẽ nawät nä doo, oito hado däk do bagã n'aa da tii, t'õp gadarong doo gó naa tabanyyh bä kä. Setsi bag'ããs do hadoo pé tii. Tagadëëg ub da P'op Hagä Do gawats'iik da tii", näng ta kyyh.

12 Tii bä ahõm nä ta kyyh: "Ji moo sahõnh hẽ hedoo do ta s'ããn mahapäh doo, ji moo sahõnh hẽ häj n'aa wahë n'aa. Dooh radu do nä bä rabag'ããs doo. Ti hadoo né hẽ, kanahën d'os hẽ ub rabag'ããs da tabanas'aa sii. 13 Séd rah'yyb hedoo da ji moo sahõnh hẽ hedoo doo. Ragadoo da tabanas'aa sa wahë n'aa tabahadoo hyb n'aa. Sa hejój, rahyb n'aa jew'yyk do ranoo da tabanas'aa hã. 14 B'éé T'aah wë da rakamaj'ĩĩ. Tii d' né paawä rabad'oo da, B'éé T'aah j'aa et'ëëk da sa hã, sa wahë n'aa heh'äät doo, hyb n'aa jewyk do sa wahë n'aa B'éé T'aah tabahadoo do hyb n'aa. Ta sii had'yyt hẽ da rababok ta wë tanaëëj bong doo, ta wë tatsyyd bong doo, ta hã h'yy kanerét doo", näng mä ããs kyyh.

15 Tii bä ããs ky hadoo ẽnh hã ỹỹ: "Hajõng tamii mahapäh do ta takëën hã ỹỹnh hajõk do sii heỹỹh do hasooh doo, hajõk do badäk hahỹỹ hã habong do tii. Sahõnh hẽ häj n'aa buuj, sahõnh hẽ sa kyyh her'oot do tii. 16 Tak'ëp da tabanas'aa, ji moo sahõnh hẽ hedoo do ta s'ããn, ji moo sahõnh hẽ hëëj sa wahë n'aa, rakawajããn da ỹỹnh hajõk do sii heỹỹh do wë. Ramakyys da. Rado hõm da sahõnh hẽ ta wë hanäng doo. Rakabo nyyh da ta saroor, ta si n'aa hẽ tabawät hyb n'aa. Rawëh da ta dab, raju jëng da tëëg hõõ me. 17 Tii d' rawén d'oo da P'op Hagä Do an'oo däk do hyb n'aa sa h'yyb gó, takarẽn do ramoo bok hyb n'aa. Ti hyb n'aa né hẽ séd rah'yyb hedo padëëk, sa hejój, rahyb n'aa jew'yyk do rawén noo tabanas'aa hã. Tii d' rabad'oo da P'op Hagä Do ky däng do paa takaja däk bä kä. 18 Ỹỹnh pan'aa paa mahapäh doo, panang ky n'aa etsëëh do tii, badäk hahỹỹ bä hanäng do hëëj wahë n'aa hã mejũũ doo", näng ããs kyyh.

18

Panang Babirõn häd näng do gawatsig hõm do ky n'aa hahỹỹh

1 Ta ti jawén ỹ hapäh ããs see hỹ pong jé naa hahyng doo. Tak'ëp tahyb n'aa jawyk. Tak'ëp tagabarëëh do hyb n'aa badäk hahỹỹ bä haw'ããts hẽ ta bag däk. 2 Tak'ëp hadoo doo me taky hadoo:

"Gawatsig kän, gawatsig kän panang tak'ëp ky n'aa etsëëh do paa Babirõn häd näng doo!
Karap'aar h'yyb nesaa do panang däg tii.
Ta tii bä sahõnh hẽ hedoo pé taw'ëëd nesaa do ramoo boo däk sa maag.*
3 Babirõn wén gawatsig hõm,
ỹỹnh hajõk do sii heỹỹh do hadoo,
naëng oow mahỹỹnh do sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do sa hã tan'oo däk do hyb n'aa,
tak'ëp baad nadoo do ramoo bok hyb n'aa ta sii,
tak'ëp sa wë P'op Hagä Do kawajããn hanoo doo.
Sahõnh hẽ häj n'aa sa wahë n'aa rabahe'ỹỹh hadoo ta ti ỹỹnh hadoo do sii.†

‡ 17:9 Ta wób sa hã, setsi bagã n'aa hajõng häj n'aa bag'ããs do ta ti setsi waëë . Ta wób sa hã Roma panang ky n'aa tii, setsi waëë hãd tũũ nu däk do jó Roma panang katamaa däk do hyb n'aa. Ta wób sa hã Jerusarẽnh ky n'aa.

* 18:2 Judah buuj sa hã ti anäng taw'ëëd nesaa doo. Ji nawëh do tii.

† 18:3 Hahỹỹ d' tahanäng pé ti ta sii raba'ỹỹh hadoo: Panang buuj rah'yyb mahũũm sahõnh hẽ häj n'aa wahë n'aa, sa karapee sii hẽ, baad nadoo do P'op Hagä Do ganen'aak do ramoo bok hyb n'aa. Dawëë P'op Hagä Do mahãnh rababok ran'oo bä.

Tak'ëp rama enä däk ajyy hes'ëëm doo,
sahõnh hẽ sa h'yyb karẽn do panang buuj rabetsẽẽ do hyb n'aa sa hã”, näng.

4 Tii bä ỹ maa napäh kyyh see hỹ pong jé hana do hahỹỹ da ky hadoo doo:

“Karapé haa, bë beréd däg ta ti panang.
Bë beréd däg, nesaa do ramoo bok do sa h'yyb hataa bë nahadoo hyb n'aa,
sa hã ỹ rejãã do mahãnh bë kedëëb bong hyb n'aa.
5 Tak'ëp tabahajõõ däk nesaa do ramoo bok doo.
P'op ji at'ëëg sëëk do hadoo, wë hã kaja däk do hadoo tii.
Dooh P'op Hagä Do mabaan bä nesaa do ramoo bok doo.
6 Baad nadoo do ta wób hã ramoo bok do bë‡ moo boo Babirõn panang buuj hã.
Nesaa do panang buuj ramoo bok do bahãnh da bë an'oo bä ta hã baad nadoo doo.
Tak'ëp bë mekuuj reëëk do pan'aa, panang buuj ta wób sa hã ran'oo däk do bahãnh.
7 Sa hã hẽ rah'yy kasab'ee do paa pénh,
sa hã hẽ hajõng dajẽẽr rah'ëënh do paa pénh
bë an'oo bä kä rahoop hyb n'aa, rah'yy katón hyb n'aa.
Hahỹỹ da h'yy kasab'ee doo gó Babirõn panang buuj raky hadoo sa h'yyb gó:
‘Sa wahë n'aa ỹỹnh bag'ããs do tyng n'aa jó hasooh do ër panang.
Ỹỹnh patug tamaa wät do nado ër panang. Dooh ër h'yy ketón da’, näng panang buuj sa kyyh.
8 Tii d' rah'yy kasab'ee do hyb n'aa,
séd noo gó né da baad nadoo do kajaa da sa wë:
Dajëb kajaa da sa wë, h'yy ketón da, as'aah da.
Tëëg hõõ gó da panang baooj jëng.
Tii da tawén hadoo, tak'ëp tabahejoonh,
tak'ëp takabaj'aa do hyb n'aa P'op Hagä Doo,
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do panang buuj ky n'aa etyy doo”, näng mä hỹ pong jé hana do kyyh.

9 Badäk hahỹỹ bä häj n'aa sa wahë n'aa ta sii rabahe'ỹỹh do hadoo do paah, ta sii hajõng dajẽẽr rah'yy karẽn do jawén rah'ëënh do paa a'oot da panang haooj jëng do tsyg rabahapäh bä. A'oot da, rah'yy ketón da ta hyb n'aa. 10 Dawë hã rababë hõm da, panang buuj rahoop do rajeỹỹm do hyb n'aa rahob bä. Hahỹỹ da sa kyyh:

“Baad nado né hẽ a wë kajaa do panang ky n'aa etsëëh doo,
baad nado né hẽ a wë kajaa do Babirõn, panang hejoonh doo,
séd noo gó õm P'op Hagä Do rejãã do kaja däk do hyb n'aa!”, näk da häj n'aa wahë n'aa sa kyyh.

11 Ajyy hes'ëëm do a'oot da, rah'yy ketón da panang hyb n'aa, dooh hets'ẽẽ wät pé do hyb n'aa sa wak'ããb marakate yb gó ramenaa doo. 12 Dooh hets'ẽẽ wät pé k'ããts tëg gabarëëh doo, k'ããts tëg hawak doo, gabarëëh do perora häd näng doo. Dooh hets'ẽẽ wät pé rino häd näng do s'ëëb pããn tak'ëp baad hadoo doo, pããn jabaruut péh, pããn hãd hahiin doo, pããn sawasaab is do seda häd näng do s'ëëb, sahõnh hẽ hedoo pé b'aa buu benyym doo, sahõnh hẽ hedoo pé ta hood erepããt§ tëg s'ëëb ramoo bok doo, b'aa ky n'aa gebah do s'ëëb, k'ããts tëg hahiin do s'ëëb, sapaar s'ëëb, pä marmore häd näng do s'ëëb na-ããj hẽ. 13 Dooh hets'ẽẽ wät pé sa hã b'aa kanera häd näng do syyj, ji waa ty gamabuuj, buu benyym do ji hawuuk doo, buu benyym do in-sijẽẽn häd näng doo, b'aa täg buu benyym do s'ëëb miir häd näng doo, buu benyym do see pé na-ããj hẽ. Dooh hets'ẽẽ wät pé sa hã uwa s'ëëb mahỹỹnh doo, joom ag oriib syyj, tiriig ag, tiriig s'ëëb, booj yb, b'éé, kawaaro, ta hood kawaaro takyyk doo. Dooh na-ããj hẽ hets'ẽẽ wät pé ajyy ỹỹj sa karom pan'aa, ajyy kaneb'ooh noo gó rameso padëëk do na-ããj hẽ sa karom pan'aa.

14 Tii bä hahỹỹ da da sa kyyh panang hã:

‡ 18:6 Dooh baad ji hapëë bä jaa hã ta ti takamejũũ. Ããs panang rejãã do hã apäh takamejũũ. Ji moo sahõnh hẽ häj n'aa wahë n'aa sa ky n'aa 17.16 hã takerii däk do hã apäh takamejũũ na-ããj hẽ. § 18:12 Mäs kyy me elefante .

"Dooh wäd a wë tak'ëp magen'aak do paah.
Dooh wäd tak'ëp ky n'aa gebah do a wë hanäng do paah.
Dooh wäd gabarëëh do a wë hanäng do paah.
Dooh takawyyd wäd bä ta tii", näk da sa kyyh.

15 Ajyy wekãp do ta ti hedoo do panang babuuj hã hes'ëëm do paah, tak'ëp ma enä padëëk doo, dawë hã rababë hõm da, panang buuj rahoop do tak'ëp rajeÿỹm do hyb n'aa rahob bä. A'oot da, h'yy ket'oon da. 16 Hahỹỹ da da sa kyyh:

"Baad nado né hẽ a wë kajaa do panang ky n'aa etsëëh doo.
Pããn, rino häd näng do s'ëëb tak'ëp baad hadoo doo,
pããn jabaruut péh, hãd hahiin pé panang babuuj rapadedëëk do paah.
K'ããts tëg gabarëëh doo, pä gabarëëh do ky n'aa gebah doo,
gabarëëh do perora häd näng do na-ããj hẽ sa hetsó paah.
17 H'yy katón n'aa näng né hẽ panang hã kajaa doo,
séd noo gó gawatsig hõm do hyb n'aa tak'ëp hadoo do ta ma paah", näk hes'ëëm do sa kyyh.

Dawë hã rababë hõm da marakate yb gó moo bok do sa wahë n'aa, ta gó habok doo, marakate yb gó moo bok doo, marakate yb gó men'aa do paa hã ta säm gad'oo doo. 18 Hahỹỹ da da sa kyyh panang haooj jëng do tsyg rabahapäh bä: "Dooh hahỹ hadoo pé panang tak'ëp ky n'aa etsëëh pé", näk da. 19 K'ããts ooj rehaa da sa nuu hã.** A'oot da, h'yy ket'oon da. Hahỹỹ da da sa kyyh:

"Baad nado né hẽ a wë kajaa do panang ky n'aa etsëëh doo.
Tak'ëp panang buuj rama enäh do hã marakate yb danäh rama enä padëëk.
H'yy katón n'aa näng né hẽ panang hã kajaa doo,
séd noo gó gawatsig hõm do hyb n'aa tak'ëp hadoo do ta ma paah", näk sa kyyh.

20 Taw'ããts hẽ bëë kä, hỹ pong jé habong do bë h'yy gadejah. Bëëh, tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw bong doo, 12 hedoo do Jesus mejũũ doo, Jesus ky n'aa rod hedoo do na-ããj hẽ, taw'ããts hẽ bë h'yy gadejah, nesaa do hã P'op Hagä Do ky n'aa ety däk do hyb n'aa panang buuj, nesaa do bë hã ramoo bok do paa hyb n'aa.
21 Tii bä ããs tak'ëp kabaj'aa do see tado däk pä tak'ëp haeh doo, ti tadawäts kän tame akajar me. Pä tadawëës bä taky hadoo:

"Tii bä né kä, tak'ëp baad nadoo doo me tagawatsig kän da panang ky n'aa etsëëh doo, Babirõn.
Dooh da rahapëë wäd bä hahỹ panang", näng ããs kyyh.

22 Tii bä panang gawatsig hõm do hã ããs ky hadoo:

"Hỹ jawén dooh ji maa napäh pé a mahang retẽn do nahëëh,
ji gamehỹỹh do nahëëh,
jäm hejäm do sa kyyh.
Hỹ jawén dooh ji awyyd wät pé da a mahang ramoo bok do hã moo bok doo.
Hỹ jawén dooh kawyyd wät pé a mahang tiriig ag kamawõõs doo,
tiriig s'ëëb moo bok doo.
23 Hỹ jawén dooh ragataas pé ta bag hahỹ panang bä.
Hỹ jawén dooh ji maa napëë wäd bä aj'yy katëë do pan'aa,
ỹỹnh katëë do pan'aa sa kyyh a mahang.
Tii d' tawén hadoo, ky n'aa ets'ëëh do hyb n'aa paah,
hyb n'aa jewyk do hyb n'aa paa badäk hahỹỹ bä a panang bä hes'ëëm do paah.
Ramehëm doo me a babuuj rawedii,
ta s'ee hẽnh rah'yyb mahũũm do hyb n'aa sahõnh hẽ badäk hahỹ hëëj babuuj.
24 Babirõn panang bä radej'ëëp paa P'op Hagä Do ky n'aa rod,
P'op Hagä Do wë kasëëw bong do na-ããj hẽ.
Babirõn panang hyb n'aa badäk hahỹ haw'ããts hẽ radej'ëëp paa sa da hadoo doo.
Ti hyb n'aa P'op Hagä Do wén gawats'iik ta tii", näng mä ããs kyyh.

** 18:19 Rah'yy ketón do heen n'aa tii.

19

P'op Hagä Do raj'aa etsë do ky n'aa hahỹỹh

1 Ta ti jawén ỹ maa napäh tak'ëp kanekan
do hỹ pong jé habong do sa kyyh. Hahỹỹ da
tak'ëp sa kyyh:

"Ër j'aa etsë P'op Hagä Doo!
Ti né hẽ ti ji hed'ëëp doo.
Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh
do takabaj'aa.
Taw'ããts hẽ sahõnh hẽ tabag'ããs.
2 Baad had'op, heh'äät sahõnh hẽ sa hã taky
n'aa etyy doo.
Ti hyb n'aa taw'ããts hẽ ji j'aa etsë P'op Hagä
Doo.
Babirõn buuj, ỹỹnh hajõk do sii heỹỹh do
hadoo do ky n'aa etsëëh do
P'op Hagä Do ky n'aa ety däk nesaa doo
hẽnh.
Baad nado boo sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä
habong do panang buuj ran'oo bä.
Ỹỹnh hajõk do sii heỹỹh do hadoo tii, aj'yy
tah'yyb tatuk do ta ỹỹm tawadii hyb
n'aa.
Sa h'yyb gó P'op Hagä Do reréd hõm ran'oo
bä,
daap hadoo do hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa.
Ta karapee radej'ëëp do majyyw säm P'op
Hagä Do abaaj kän panang buuj sa
hã", näk sa kyyh.

3 Tii bä p'aa hẽnh raky hadoo:

"Ãã j'aa etsë P'op Hagä Doo!
As'ëëg had'yyt hẽ panang haooj jëng do
tsyg.
Dooh tahëëj bä rahoop doo", näk sa kyyh.

4 Tii bä 24 wahë n'aa hedoo doo, ji meheet
pé kabaj'aa do na-ããj hẽ rabehyy b'ëëh P'op
Hagä Do pooj jé, tabag'ããs do tyng n'aa jó
hasooh doo. Tii b' raj'aa etsë ta hã. Hahỹỹ
da sa kyyh: "Ỹỹ, tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ
hajõk do raher'oot doo. P'op Hagä Do ër j'aa
etsë!", näk sa kyyh.
5 Tii bä, P'op Hagä Do bag'ããs do tyng n'aa
bä naa rë tanyy ky hadoo:

"Bëëh, sahõnh hẽ ta karapee tak'ëp ta hã
weh'ëëh doo,
ky n'aa nets'äs doo, ky n'aa etsëëh doo,
bë j'aa etsëë P'op Hagä Doo", näng her'oot
do kyyh.

6 Tii bä ỹ maa napäh tak'ëp kanekan do
sa kyyh. Gawakaa p'op hana do ky hadoo
sa kyyh, et'oom do ky hadoo. Hahỹỹ da sa
kyyh:

"P'op Hagä Do Sahõnh Hẽ Haj'ap Doo,
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ër h'yy kaha'eeh
do sahõnh hã tabag'ããs.
Ti hyb n'aa ër j'aa etsë ta hã!
7 Taw'ããts hẽ ër tsebé, ër h'yy gadejah,
taw'ããts hẽ ër j'aa etsë ta hã,
kaja däk do hyb n'aa B'éé T'aah katëë doo
kä.
Ta ỹỹm pan'aa gadaa däg kän ta patug kajaa
raketëë hyb n'aa.*
8 Ta ỹỹm pan'aa hã takan'oo däk ta sa-
roor pãã̃n papuuj rino häd näng do
tak'ëp baad hadoo do s'ëëb.
Baad hadoo do tsyt hẽ P'op Hagä Do wë
kasëëw bong do ramoo bok doo,
baad hadoo do rababok doo, tahanäng pé ti
pãã̃n rino häd näng do s'ëëb tak'ëp
baad hadoo doo", näk sa kyyh.

9 Tii bä ããs ky hadoo hã ỹỹ: "Merii
hahỹỹh, 'Ky n'aa kedëng da B'éé T'aah
katëë do jäm n'aa hẽnh katsyyd bong
doo.' " Tii b' ããs ky hadoo nä: "Ti né hẽ P'op
Hagä Do kyyh heh'äät doo", näng ããs kyyh.
10 Tũũ ỹ badëë jat tii bä ããs tsyym pa,
ta hã ỹ j'aa etsë hyb n'aa paawä. Tii b'
taky hadoo hã ỹỹ: "Dooh. Tii d' madoo
manäh. P'op Hagä Do karom né ỹỹh, ta
karom mabahadoo doo da né hẽ, a wakãã̃n
hedoo do Jesus metëëh do hã h'yy kanerét
do ta karom rabahadoo doo da na-ããj hẽ.
Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do ti maj'aa etsëë.
P'op Hagä Do karom ỹỹh bë nemuun ỹ wén
näng, jãã̃m hẽ Jesus metëëh do tii, ër ta ky
n'aa rod hedoo doo, ta wób hã maher'oot
doo", näng ããs kyyh.

Kawaaro hawak do jó hasooh do ky n'aa hahỹỹh

11 Tii bä ỹ hapäh hỹ pong jé noo kasëëts
hõm doo. Pój ỹỹ jé ỹ hapäh kawaaro
hawak doo. Taher'oot Do Ji Ky Daheeh
Doo, Heh'äät Do na-ããj hẽ ta jó hasooh do

* 19:7 Ket'ëë do ky n'aa gó rabeh'ũũm Jesus hã h'yy ka'eeh do séd rah'yyb hedo däk do ta hã ky n'aa. Ta ỹỹm pan'aa , ta hã h'yy ka'eeh doo.

häd. Baad ub taky n'aa etyy taky n'aa etyy doo. Dooh tesõõts hõm bä. Baad ub ti ta majĩĩ wë takamaj'ĩĩ doo, dooh daap hẽ sa wë takamajẽ bä. 12 Gabarëëh ta matym, tëëg hõõ hadoo. Hajõng ta nuu hã hatoonh do ta soog, tabag'ããs do heen n'aa. Ta hã takerii däk ta häd. Dooh hapäh pé ta ti ta häd. Jããm hẽ ta daaj hẽ tabahapäh. 13 Majyyw ta saroor hã. P'op Hagä Do Kyyh ta häd seeh. 14 Hỹ pong jé warahén n'aa kawaaro hewak do jat'oonh do ta jawén rabana. Pããn rino häd näng do s'ëëb tak'ëp baad hadoo doo, papuuj, sa saroor. 15 Ta noo gó naa sẽn-jeer hehãm do ganyyh. Ta me taj'aa et'ëëk sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä hanäng do häj n'aa babuuj. Tak'ëp tamejũũ da sa hã, dooh tat'yyd mehĩĩn da ky nadah'eeh doo. Tatu me sapaar s'ëëb, tabag'ããs do heen n'aa me tabag'ããs da sa hã. Uwa ag ta hood gó ji getsi doo da ji tsyym me, P'op Hagä Do Sahõnh hẽ Haj'ap Do tak'ëp takawajããn doo gó kawaaro jó hasooh do rejãã da nesaa do moo bok doo. 16 Ta hatsë hã, ta hã hadäk doo, ta kóm hã na-ããj hẽ takerii däk hahỹ ta häd seeh: "Sa Wahë N'aa Heh'äät Doo, Hyb N'aa Jew'yyk Do Sa Wahë N'aa."

17-18 Tii b' ỹ bahapäh ããs see papỹỹj jó hagëët doo. Tak'ëp hadoo doo me ta kyyh tanaëënh sahõnh hẽ taw'ëëd dab hawëh doo, wë hã habong doo. Hahỹỹ da ta kyyh sa hã: "B'ëëp dana bë bawëh hyb n'aa bë hã P'op Hagä Do anoo doo. Häj n'aa sa wahë n'aa sa dab, warahén sa wahë n'aa sa dab, karejan do sa dab, kawaaro sa dab, kawaaro jó hat'oonh do paa sa dab bë tä da. Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ bä habong do sa dab, kariw n'aa temah do sa dab, sa karom sa dab, ky n'aa etsëëh do sa dab, ky n'aa nets'äs do sa dab na-ããj hẽ da bë tä", näng ããs papỹỹj jó hagëët do kyyh taw'ëëd sa tä hawëh do hã.

19 Tii bä kä, ỹ hapäh tabanas'aa akajar me hanyyh do paah, hëëj sa wahë n'aa sa warahén sii hẽ séd hã rakata padëëk, kawaaro jó hasooh do wë, ta warahén da-heeh sa wë rakaneb'ooh hyb n'aa paawä. 20 Tii d' rakarẽn né paawä, tabanas'aa ka-maso däk. Ta ky n'aa rod noo kanesa doo, meuj n'aa näng do moo wät do paa na-ããj hẽ takamaso däk, tii bä, rabedëp nä bä, karaj'aa hadoo doo gó, tëëg hõõ gó, saw'aak do hahõng doo gó radewäts bëëj kän. Meuj n'aa näng doo me ta ky n'aa rod noo kanesa do wedii paa tabanas'aa heen n'aa gad'oo doo, kabariih, tabanas'aa heen n'aa hyb n'aa jew'yyk doo. 21 Sahõnh hẽ sa kyyh has'ũũt do paah, kawaaro jó hasooh do neboh bëëh ta sẽn-jeer me, ta noo gó naa ganyyh doo me. Sahõnh hẽ taw'ëëd sa dab hawëh do noo nehõj padäg tak'ëp kanekan do hyb n'aa sa tä.

20

Miw hedoo do ta baab ky n'aa hahỹỹh

1 Tii b' ỹ hapäh ããs see hỹ pong jé naa hahyng doo. Tak'ëp t'õp gadarong do tabanesaa do noo tëg ta moo gó. Haak sapuuw hadoo haeh do tatón ta moo gó. 2-3 Tii b' tamaso däk tabanas'aa dõm näng doo, aw'yy hadoo do pooj hawät do Dijab ramaneëënh doo, Nesaa Do Yb. Tamaw'yyd däk haak sapuuw hadoo doo me, tii b' tak'ëp t'õp gadarong doo gó tadawäts hyy kän. Miw ta baab tabagëët. Tii b' ããs noo gatsëë däk, tanoo garib däk t'õp gadarong do tabanesaa do nooh, badäk hahỹ häj n'aa babuuj tawad'ii mahãnh miw hedoo do ta baab noo gó. Miw hedoo do ta baab jawén paa bä, takado nyyh dó da.

4 Tii bä ỹ hapäh rabag'ããs do tyng n'aa. Ta jó rabat'oonh tii, sa hã P'op Hagä Do an'oo däk do ta wób raky n'aa etyy hyb n'aa.* Ỹ hapäh na-ããj hẽ baad hadoo do Jesus metëëh do ranerét do hyb n'aa, P'op Hagä Do kyyh ranerét do hyb n'aa ranu gehõg bong do sa h'yyb tym. Ta ti dooh paa rahyb n'aa jewyyg bä tabanas'aa. Dooh paa rahyb n'aa jewyyg bä kabarii tabanas'aa heen n'aa. Dooh paa ragado bä tabanas'aa heen n'aa sa maboor hã, sa moo hã. Ta ti ragenä boo kän, tii b' Kristo sii rabagãã kän miw ta baab noo gó. 5 Jããm pooj jé ji ganyyh do tii. Dejëp do wób dooh ragenä boo bä miw hedoo do ta baab noo gó. 6 Ky n'aa kedëng, tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw bong tii, jããm hẽ pooj jé ji ganyyh do noo gó gen'yyh doo. Ta ti hedoo doo, dooh da rahob bä banesaa hẽnh, pawóp nuu me däg radejëp do kamaneëënh doo.† P'op Hagä Do wë, Kristo wë na-ããj hẽ ramoo bok da, sa hã rahyb n'aa jew'yyk da. Kristo sii rabag'ããs da miw ta baab noo gó.

* 20:4 Tahajaa na-ããj hẽ ji erii bä: "Ta wób rabag'ããs hyb n'aa."

† 20:6 Taw'ããts hẽ 2.11 hã ji ner'oot ta ti ky n'aa.

7 Miw hedoo do ta baab tabëëj hõm jawén
paa bä, Nesaa Do Yb kado nyyh dó tabagëët
doo gó naa. 8 Ahõm da tii bä badäk hahÿÿ
bä haw'ããts hẽ, sahõnh hẽ häj n'aa babuuj
tawedii hyb n'aa. Séd hã da rakata padëëk
tan'oo bä, Gog, Magog ramaneëënh doo,‡
rakaneb'ooh hyb n'aa. Tak'ëp rakanekan
da. K'ããts tëg akajar nabyy me hanäng do
hawób né da. 9 Jé pad'yyt hẽ badäk hahÿÿ
bä naa rabena da. P'op Hagä Do karapee
panang, panang P'op Hagä Do kamahã̃n
do ranu haw'õõd däk da, sa wë rakamaj'ĩĩ
hyb n'aa paawä. Tii bä hÿ pong jé naa
tëëg hõõ adëë hyng da sa jó. Sahõnh hẽ
ragawatsig hõm da, aooj jëng da. 10 Tii bä,
Dijab, hëëj babuuj wedii do paah, radawäts
tu tame karaj'aa hadoo doo gó, saw'aak do§
hahõng doo gó, tabanas'aa, ta ky n'aa rod
noo kanesa do radewäts bëënh do paa me.
Ta tii bä rahob had'yyt hẽ. Dooh da tahëëj
bä rahoop doo.

*Dejëp do paa P'op Hagä Do ky n'aa etyy do ky n'aa hah*ÿÿh

11 Tii bä ÿ hapäh tabag'ããs do tyng n'aa
haeh doo, hawak doo, ta jó hasooh do na-
ããj hẽ. Ta jasooh do matym gó hanäng do
paa badäk hahÿÿh, wë na-ããj hẽ bedo bong.
12 Tii bä sahõnh hẽ dejëp do paah, ky n'aa
ets'ëëh do paah, ky n'aa nets'äs do paa na-
ããj hẽ P'op Hagä Do bag'ããs do tyng n'aa
pooj jé rababë kän ÿ hapäh. Tii bä ma kahé
bäh hã kasëëts däg kän ta hã ramoo bok
do kerih doo. Ma kahé bäh, edëb had'yyt
do gadoo do sa häd kerih do heen n'aa
tagasëëts hõm na-ããj hẽ. Tii b' dejëp do paa
P'op Hagä Do ky n'aa ety däk. Ma kahé bäh
hã takerii däk ramoo bok do paah. Ramoo
bok do pénh raky n'aa kety däk. 13 Dejëp
do paa akajar me pehã̃s do paah, dejëp doo,
dejëp do rababong bä habong do na-ããj hẽ
P'op Hagä Do ky n'aa ety däk. Ramoo bok
do pénh né hẽ sahõnh hẽ raky n'aa kety
däk. 14 Tii bä dajëb gawatsig hõm. Ades häd
näng doo, dejëp do rababong do gawatsig
hõm na-ããj hẽ. P'op Hagä Do dawäts hõm
ti ta me, karaj'aa hadoo doo gó, tëëg hõõ
hahõng doo gó. Akajar hahõng doo, pawóp
nuu me däg dajëp do tii. 15 Ta tii bä radewäts
bëënh sahõnh hẽ sa häd kanerih do edëb
had'yyt do gadoo do heen n'aa hã.

21

*Jerusar*ẽnh papuuj ky n'aa hahÿÿh

1 Tii bä wë papuuj, hëëj papuuj ÿ bahapëë
kän. Badäk hahÿ pooj jé hanäng do paah,
wë pooj jé hanäng do paa bedo bong. Dooh
boo akajar. 2 Tii bä panang Jerusarẽnh
papuuj,* tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëëw
däk do ÿ bahapäh hÿ pong jé naa hahyng
doo, P'op Hagä Do bawät doo bä naa. Tak'ëp
tabanäm, maruus katëë do pan'aa saroor
tak'ëp hanäm do dadäk doo da, ta patug
pan'aa tagadoo hyb n'aa hadoo. 3 Tii bä
P'op Hagä Do bag'ããs do tyng n'aa bä naa rë
tanyy ky hadoo: "Hÿÿ kä, ajyy, ÿÿj rababok
doo bä P'op Hagä Do panang. Sa mahang
P'op Hagä Do bawät da. Ta karapee da tii.
Sa sii né da P'op Hagä Do bawät. Ti né hẽ ti
rah'yy kaha'eeh doo. 4 P'op Hagä Do awug
hõm da sa ty nabëëh. Dooh wäd dajëb.
Dooh dajëp do hyb n'aa h'yy katón wät péh,
dooh wäd do hyb n'aa dajëb. Dooh ji aód
wäd bä. Dooh ji ahob wäd bä. Tii d' tawén
hadoo da, badoo wät do hyb n'aa pooj jé
hanäng doo", näng P'op Hagä Do bag'ããs
do tyng n'aa bä naa ganyyh do kyyh. 5 Tii
b' tabagã tyng n'aa jó hasooh do ky hadoo:
"Sahõnh hẽ papuuj däk ÿ an'oo bä", näng.
Ti taky hadoo hã ÿÿ: "Merii sahõnh hẽ hahÿ
õm ÿ maher'ood wät doo. Te hub né hẽ
hahÿ ÿ her'oot doo, tahajaa ji ky dahé bä",
näng. 6 Tii b' taky hadoo ẽnh: "Sahõnh hẽ
kaja däk. Ỹ né hẽ Aw-Pah, ÿ né hẽ Omekah.
Ỹ né hẽ jãã̃m hẽ pooj jé hawät doo, ÿ né
hẽ tagadëëg ub hawät doo. Hoo kaanh do
hadoo do hã ÿ anoo da tabeëëk hyb n'aa
naëng ji edëb had'yyt hẽ hanoo doo. Bag
hẽnh ÿ banoo da ta tii. Dooh ta säm ÿ
gahëën bä. 7 Jé nesaa do hã j'aa ketsë do
paa hã ÿ anoo da sahõnh hẽ hahÿ papuuj ÿ
pehuuj wät doo. Ỹ da P'op Hagä Do rah'yy
kaha'eeh doo. Karapé haa d' tii. 8 Tii d' nado
hëp ÿ n'aa rahoop do je'ÿÿm do hyb n'aa ÿ
rahyb n'aa eréd hõm do sa hã, Jesus hã h'yy
kanae bong do sa hã, nesaa do sa h'yyb gó

‡ 20:8 Ta ti Gog, Magog ramaneëënh doo, Nesaa Do Yb karapee P'op Hagä Do wë h'yy kawereem do sa h'yyb mahũũm n'aa tii, P'op Hagä Do karapee wë kaneb'ooh doo. § 20:10 Mäs kyy me ta ti saw'aak do ramaneëënh enxofre . Tak'ëp mahÿÿnh do ta tsyg ji poo gó tajëë bä. Tak'ëp tabahõng, tak'ëp ta buu banesaa. * 21:2 P'op Hagä Do karapee sa panang tii.

hanäng do sa hã, sa da hadoo do dahej'ëëp
do sa hã, sa ỹỹm sa patug nadoo do sii
he'ỹỹh do sa hã, mehëm do sa hã, kabarii hã
h'yy ka'eeh do sa hã, daap men'yyh do sa hã
na-ããj hẽ. Karaj'aa hadoo doo gó, tëëg hõõ
hadoo doo gó, saw'aak do hahõng doo gó
radewäts bëënh da tii. Pawóp nuu me däg
dajëp do tii", näng hã ỹỹ P'op Hagä Doo.

9 Tii bä setsi hedoo do ããs, setsi baad
nadoo do badäk hahỹỹ bä habong do ahoop
do man'aa do paa see ana kän wë ỹỹ, ti hã
ỹ taky hadoo: "B'ëëp. Maruus hadoo doo,
B'éé T'aah ỹỹm pan'aa hadoo do ỹ metëëh
da a hã", näng ta kyyh. 10 Tii bä s'ëëh hadoo
ỹ bahapäh P'op Hagä Do Sahee an'oo bä.
Säh ỹ hadoo doo gó ããs ỹ tamahũũm kän
waëë aeh do p'op nu däk doo hẽnh. Ta tii
bä Jerusarẽnh papuuj, tsyt hẽ P'op Hagä Do
wë kasëëw däk do panang, hỹ pong jé, P'op
Hagä Do bawät bä naa hahyng do tametëëh
hã ỹỹ. 11 Panang gabar'ëëng däk P'op Hagä
Do bag tak'ëp gabarëëh do an'oo bä. Pä
tak'ëp ky n'aa gebah do gabarëëh do hadoo
tagabar'ëëng. Pä gabarëëh do jas-peh häd
näng do ty gahiin do hadoo, hapees do
hadoo. Tak'ëp ty ganäm pä tëg hawak do
hadoo. 12 Panang w'oo hã ta hadë tak'ëp
p'op nu däk doo. 12 ta nooh. Sét ta noo
ken'yyh do hã ããs see bagëët. Sét ken'yyh
ta noo hã takerii däk 12 hedoo do Isaraéw
taah sa panaa du n'aa do sa häd. 13 Papỹỹj
hana hẽnh tamawoob hẽ ta nooh. Papỹỹj
hahyng hẽnh tamawoob hẽ. Ta karawaa me
tamawoob hẽ, ta karawaa see me tamawoob
hẽ ta nooh. 14 12 pä ta hadë hejój n'aa. Sét
ken'yyh do hã takerii däk 12 hedoo do B'éé
T'aah mejũũ do sa häd. Sét ken'yyh pä hã
takerih sét hẽ häd.

15 Ããs si ỹ her'oot do atón ji metyy do
nahëë k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb ji tatu
hadoo doo. Ta me tametyy panang ta
madawëët doo, ta gagod, panang nooh,
panang hadë. 16 Séd pénh panang ta
madawëët doo, ta gagod. Tii b' ji metyy
do nahëë me panang ããs etyn hõm. 2,200
kirõõm ta madawëët doo. Ti pénh ta gagod,
ti pénh tanu däk doo. 17 Tii bä ããs ety
hõm ta hadë n'aa. Ta hadë hebaan doo,
65 meet. Ji metyy do pénh né hẽ ti ããs
metyy doo. 18 Pä gabarëëh do jas-peh häd
näng do s'ëëb panang hadë. Tak'ëp baad
hadoo do k'ããts tëg gabarëëh do s'ëëb me
panang katamaa däk. Ty ganäm, paras-ko
hadoo. 19 12 hedoo do pä, ta hadë mejój n'aa
hã sahõnh hẽ hedoo pé pä gabarëëh do ky
n'aa gebah doo. Pä gabarëëh do jas-peh
häd näng do pä ta hadë hejój n'aa see hã.† Pä gabarëëh do sapiro häd näng do ta see hã.‡ Pä gabarëëh do agata häd näng do ta see hã.§ Pä gabarëëh do emerad häd näng do ta see hã.** 20 Pä gabarëëh do onis häd näng do pä ta hadë hejój n'aa see hã.†† Pä gabarëëh do rubi häd näng do ta see hã.‡‡ Pä gabarëëh do kirisorit häd näng do ta see hã.§§ Pä gabarëëh do beriwo häd näng do ta see hã.*** Pä gabarëëh do topasijo häd näng do ta see hã.††† Pä gabarëëh do kirisop häd näng do ta see hã.‡‡‡ Pä gabarëëh do jasĩn-to häd näng do ta see hã.§§§ Pä gabarëëh do ametis häd näng do tagadëëg ub pä ta hadë hejój n'aa hã.* 21 Gabarëëh do perora häd näng do s'ëëb 12 hedoo do panang hadë noo hã ji bejëng doo bä. Sét hẽ perora ken'yyh sét ta noo pan'aa.† K'ããts tëg tak'ëp baad hadoo do s'ëëb ta tyw n'aa panang hoo gad'oo bä tabës doo. Ty ganäm paras-ko hadoo.

22 Ta ti panang bä dooh ỹ hapëë bä tób
P'op Hagä Do rahyb n'aa esee do tób n'aa.
Dooh hyb n'aa péh, P'op Hagä Do Sahõnh
Hẽ Haj'ap Doo, B'éé T'aah na-ããj hẽ panang
bä né hẽ rababok do hyb n'aa. 23 Ta ti
panang bä, dooh hyb n'aa pé papỹỹj bag,
kamarab bag, tabawag had'yyt hẽ do hyb
n'aa P'op Hagä Do bag tak'ëp gabarëëh do
an'oo bä. B'éé T'aah na-ããj hẽ panang
bag hadoo. 24 Panang bag gó sahõnh hẽ

† 21:19 Häd pëëh ty gadoo ta ti jas-peh . ‡ 21:19 Häd ty gabajaruut ti sapiro . § 21:19 Hahiin, rii näng ti agata . ** 21:19 Hapëëh ty gadoo ta ti emerad . †† 21:20 Häd hasẽnh ty gadoo ta ti onis . ‡‡ 21:20 Häd hahiin ta ti rubi . §§ 21:20 Hapees ty gadoo ta ti kirisorit . *** 21:20 Hapees ty gadoo ta ti beriwo . ††† 21:20 Kata ty gadoo ta ti topasijo . ‡‡‡ 21:20 Jawaraah tyb ty gadoo ta ti kirisop . §§§ 21:20 Kata häd hiin do hadoo ta ti jasĩn-to . * 21:20 Sããnh tyb hadoo ta ti ametis . † 21:21 Nu nad'ëëd its perora häd näng do badäk hahỹỹ bä ji aw'yyt doo. Tak'ëp tanu eh hahỹ perora. ‡ 21:24 Jesus hã h'yy kae däk do ti ta tii. Jesus hã h'yy kana'eeh do paa p'ooj ub radewäts bëënh akajar hahõng doo me.

hëëj babuuj‡ rababok da. Sahõnh hẽ hëëj
sa wahë n'aa, Jesus hã h'yy kae däk doo,
panang hẽnh ramenaa da rakaweh'ëëh doo,
ta tii bä rabajëë p'ëë bä, P'op Hagä Doo, B'éé
T'aah rakawehëë däk hyb n'aa kä. 25 Dooh
da ranoo gatsëë bä panang. Dooh hyb n'aa
péh. Adëb bä had'yyt hẽ ta tii bä. Dooh wäd
atsëm. 26 Sahõnh hẽ hëëj babuuj rabajëë
p'ëë da panang hẽnh P'op Hagä Do raj'aa
etsë hyb n'aa, ta hã raweh'ëëh hyb n'aa.§
27 Dooh nesaa pé t'ĩĩ hẽnh hajëë pëë péh.
Dooh da rajëë pä bä ta tii bä kabarii hã
h'yy ka'eeh do paah, P'op Hagä Do wad'ii
do paah. Jããm hẽ hajëë p'ëë da ta tii bä B'éé
T'aah wë hanäng do edëb had'yyt do gadoo
do sa häd heen n'aa hã sa häd kerih doo.

22

*Tamii edëb had'yyt h*ẽ hanoo do ky n'aa
hahỹỹh

1 Tii bä kä, tamii awäd had'yyt hẽ do
naëng hanoo do ããs metä wäd kän hã ỹỹ.
Paras-ko s'ëëb hadoo, tak'ëp ty ganäm pä
tëg hawak do hadoo tamii. P'op Hagä Doo,
B'éé T'aah daheeh sa bagã tyng n'aa bä
naa taganyyh. 2 Ta tyw n'aa panang hõõ
bä tabës do hoo gad'oo bä tamii mahyng.
Ta nabyy me, ta nabyy see me na-ããj hẽ
tabahäng joom ji hed'ëëp doo. Kamarab hẽ
had'yyt hẽ ti rabeaak. 12 nuu me sét ta
baab ken'yyh rabeaak. Dooh hëëj haw'ããts
hẽ babuj n'aa rahob wäd bä nahëëh, baad
had'yyt hẽ rababok tan'oo bä ta ti joom
g'aad. 3 Ta tii bä dooh ky n'aa kawasee
do tanyy wäd bä. Tii d' tawén hadoo da,
panang bä né hẽ P'op Hagä Doo, B'éé T'aah
rabag'ããs do tyng n'aa batooj kän do hyb
n'aa. P'op Hagä Do karapee, panang buuj,
rahyb n'aa jew'yyk da ta hã. 4 Rahapäh
da P'op Hagä Do mamets. Sa maboor hã
takerii däk da ta häd. 5 Dooh wäd da atsëm.
Dooh hyb n'aa wät pé sa bag, dooh hyb
n'aa wät pé papỹỹj bag. P'op Hagä Do ti
sa bag. Ta karapee rabagãã had'yyt da.
6 Tii bä ããs ky hadoo hã ỹỹ: "Te hub né
hẽ sahõnh hẽ mahapäh doo, mamaa napäh
doo, tahajaa ji ky dahé bä. Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Doo, P'op Hagä Doo, ta ky n'aa rod
h'yyb mahũũm do tamejõ wät ta ããs, nayyw
hẽ hawät do ta karom sa hã tametëëh hyb
n'aa", näng ããs kyyh hã ỹỹ.

7 Tii bä Jesus ky hadoo: "Bë hyb n'aa
matakä da! Nayyw hẽ da ỹ matëëh. Ky n'aa
kedëng da, ta jawén hawät do ky n'aa hahỹỹ
hã kerih do ky daheeh doo", näng.

8 Ỹ Jowãw, ỹ né hẽ ti sahõnh hẽ hahỹ
maa napäh doo. Ỹ né hẽ ti sahõnh hẽ hahỹ
hapäh doo. Sahõnh hẽ ta ti ỹ maa napäh
jawén paa bä, ỹ bahapäh do jawén paa bä,
ỹ badëë jat tũũ ããs sahõnh hẽ ta ti hã ỹ
metëëh do tsyym pa, ta hã ỹ j'aa etsë hyb
n'aa paawä. 9 Tii b' taky hadoo: "Dooh. Tii
d' madoo manäh. P'op Hagä Do karom né
ỹỹh, ta karom mabahadoo doo da né hẽ, a
wakããn hedoo do Jesus ky n'aa rod ta karom
rabahadoo doo da, sahõnh hẽ hahỹ kerih do
ky dah'eeh do ta karom rabahadoo doo da
na-ããj hẽ. P'op Hagä Do ti maj'aa etsëë!",
näng ta kyyh.

10 Tii bä taky hadoo ẽnh hã ỹỹ: "Majejën
manä ta jawén hawät do ky n'aa hahỹỹ hã
ma kahé bäh hã kerii däk doo, edaa däk
do hyb n'aa kerii däk do kajaa. 11 Edaa
däk do hyb n'aa ta ti kajaa doo, na mabok
nesaa doo gó nesaa do moo heb'ook doo,
rakanarẽn bä rah'yy kawanareem bä. Na
ji h'yyb hasuts däk do hadoo hanoo doo
gó rababok nä hỹ jawén sa h'yyb hasus do
hadoo do hã rakanarẽn bä rah'yy kawana-
reem bä. Tii d' nado baad hadoo do moo
bok doo. Taw'ããts hẽ baad hadoo do ramoo
boo had'yyt hẽ. Ti hadoo ẽnh tsyt hẽ P'op
Hagä Do wë habok doo. Taw'ããts hẽ tii da
né hẽ rababoo had'yyt hẽ", näng ããs kyyh.

12 Ti Jesus ky hadoo: "Bë hyb n'aa matakä
da! Nayyw hẽ da ỹ kajaa. Ỹ kajaa bä kä ỹ
manaa da sahõnh hẽ ta säm. Ramoo bok
do pénh da ỹ banoo sahõnh hẽ sa hã ta
säm. 13 Ỹ né hẽ Aw-Pah, ỹ né hẽ Omekah.
Ỹ né hẽ jããm hẽ pooj jé hawät doo, ỹ né hẽ
tagadëëg ub hawät doo. Ỹ né hẽ sahõnh hẽ
du doo doo, ỹ né hẽ sahõnh hẽ gawats'iik
doo. 14 Ky n'aa kedëng da sa saroor raheht-
syyd wät doo.* Sa hã takan'oo däk panang
Jerusarẽnh papuuj gó rabajëë p'ëë hyb n'aa.

§ 21:26 Tahajaa na-ããj hẽ ji erii bä hahỹỹ da: "Panang hẽnh ramajëëh da badäk hahỹ hëëj babuuj sa ma ky n'aa gebah doo, rakaweh'ëëh hanoo doo, P'op Hagä Do hã takan'oo däk hyb n'aa kä, P'op Hagä Do kawehëë däk hyb n'aa kä."

* 22:14 Ji saroor ji hetsyyd wät do ky n'aa gó tabeh'ũũm ji h'yyb tym ky n'aa. Baad hado däk ji h'yyb, Jesus ji hyb n'aa dajëp do hyb n'aa.

Sa hã takan'oo däk joom ji hed'ëëp do ag
rabepóh hyb n'aa. [15] Ajyy ỹỹj awaar nesaa
do hedo padëëk doo, mehëm doo, sa ỹỹm sa
patug nadoo do sii ha'ỹỹh doo, sa da hadoo
do dahej'ëëp doo, kabarii hã h'yy ka'eeh
doo, te hub nadoo do gen'aak do na-ããj hẽ,
dooh rahaja bä rajëë pä bä ta tii bä.†

[16] "Ỹ Jesus, ỹ mejõ däk ããs karom ỹ seeh,
hã ỹ h'yy ka'eeh do hã sahõnh hẽ hahỹ
tamaher'oot hyb n'aa. Ỹ né hẽ ta ti Dawi
panaa Dawi hã P'op Hagä Do ky däng do
paah. Watom tak'ëp gabarëëh do hadoo
ỹỹh",‡ näng Jesus kyyh.

[17] P'op Hagä Do Sahee, B'éé T'aah ỹỹm
pan'aa§ na-ããj hẽ ky hadoo Jesus hã: "B'ëëp
ahyyh!", näk sa kyyh. Taw'ããts hẽ hahỹ
maa new'ëë do ti na-ããj hẽ raky hadoo:
"B'ëëp ahyyh!" Jé hoo kaanh do hadoo doo,
jé karẽn doo, taw'ããts hẽ tabana Jesus wë,
tagadoo hyb n'aa naëng ji edëb had'yyt hẽ
hanoo doo, bag hẽnh kan'oo däk doo.

[18] Tak'ëp péj ỹ maher'oot ta jawén hawät
do ky n'aa hahỹ ma kahé bäh hã kerih do
maa napäh do hã. Hahỹỹ da bë ỹ maher'oot:
Hahỹ kerii däk do bahãnh herih pé ta hã,
ta ti hedoo do hã P'op Hagä Do anoo da
baad nadoo do ta ky n'aa hahỹ ma kahé
bäh hã kerii däk doo, ta bahãnh ji erii bä.
[19] Ta jawén hawät do ky n'aa, hahỹ ma kahé
bäh hã kerih do ta ky n'aa wób hado hõm
péh, ta ti hadoo do hã dooh P'op Hagä Do
an'oo wäd bä panang tsyt hẽ kasëëw däk
doo hẽnh tajëë suun bä, ta ky n'aa hahỹỹ
hã kerih doo. Dooh tan'oo wäd bä joom ji
hedëp do ag tepoo bä, ta ky n'aa hahỹ ma
kahé bäh hã kerih doo.

[20] Hahỹỹ da Jesus, hahỹỹ hã bë tama-
her'oot do kyyh: "Nayyw hẽ da ỹ bahyng
ỹ matëëh doo. Né hup ỹ né hẽ", näng.

"Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ. B'ëëp
ahyy Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo",
näng ỹ ta hã.

[21] Ỹ karẽn Jesus Hyb N'aa Jawyk Do ky
enyym P'op Hagä Do karapee sa wë. Tii d'
né hẽ taw'ããts hẽ. Jãã̃m hẽ kä.

---

† 22:15 Tabanesaa hẽnh, akajar hahõng doo bä radewäts bëënh tii. ‡ 22:16 Watom tapaj'ëë bä bawag däk do heen n'aa hadoo Jesus, papuuj P'op Hagä Do moo wät do kajaa do tametëëh do hyb n'aa. § 22:17 Ta hã h'yy ka'eeh do tii.